

Тузувчи: Абдуллоҳ Абдулҳамид Саад

ЎРТА ОСИЁ ОЛИМЛАРИ ҚОМУСИ

**Проф. З.И. Мунавваров
таҳрири остида**

**Имом Бухорий республика
илмий-маърифий маркази нашриёти
Тошкент - 2007**

Абдуллоҳ Абдулҳамид Саад. Ўрта Осиё олимлари қомуси.

Ўрта Осиё, жумладан Ўзбекистон, жаҳон цивилизациясига салмоқли улуш қўшган минглаб олимларнинг ватанидир. Мисрлик тадқиқотчи 9-р Абдуллоҳ Саад томонидан тузилган ва эътиборингизга ҳавола этилаётган ушбу қомусда ана шундай олимлар хусусига сўз боради.

Масъул муҳаррир: З.И. Мунавваров

Махсус муҳаррир: Н.И. Жабборов

Таржимонлар: З.И. Мунавваров, С.Р. Иноғомов, Н.И. Жабборов,
Ў. Уватов, И. Усмонов, С. Оқилов, А. Юсупов

Техник муҳаррир: А.Р. Умаров

Ушбу қомус Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳомийлигида нашр этилди

ISBN 978-9943-308-02-2

© Имом Бухорий республика илмий-маърифий маркази, 2007

СЎЗБОШИ

«Ўзбекистон — алломалар юрти» деган иборани барчамиз кўп эшитганмиз, кези келганда, ўзимиз ҳам гурур билан айтаемиз. Зеро, ушбу сўзлар замирида шундай улкан ҳақиқат ва ибратли эътироф ётадики, уларга сазовор бўлиш дунёдаги санокли ўлкаларгагина насиб этган. Лекин тарих гардиши билан ушбу ҳақиқат узоқ йиллар давомида хаспўшлаб келинди, унинг умуминсоний аҳамияти атайлаб пастга урилиб, талқин этилди. Мана, бугун, алҳамдулиллоҳ, замон ўзгарди: халқимиз истиқлол нашидасини сурмоқда, барча моддий ва маънавий хазиналарига ўзи эгалик қилмоқда. Жумладан, нафақат мусулмон оламининг ривожи, балки умуминсоний тараққиётнинг юксалишига беназир ҳисса қўшган аллома аждодларимизни янгидан кашф этмоқдамиз.

Қалбимизга завқу сурур бағишлайдиган жиҳатлардан бири шундаки, бу ишда хорижлик дўстларимиз ҳам бизга холис ёрдам бермоқдалар. Ана шундай инсонлардан бири — мисрлик истеъдодли олим, дунёга машҳур «ал-Азҳар» университетининг собиқ талабаси, ҳозирда эса, профессори, доктор Абдуллоҳ Абдулҳамид Сааддир. Қўлингиздаги нашр — олимнинг кўп йиллик машаққатли, шу билан биргаликда, мазмун-моҳияти билан эзгуликка йўғрилган илмий изланишларининг маҳсулидир. Унинг эзгулиги шундаки, қомус мозийда араблар томонидан «Мовароуннаҳр» деб аталган ўлкамизнинг

умуминсоний тамаддундаги алоҳида ўрнини янада тиниқлаштиради, юртимиздан етишиб чиққан алломалар жаҳон илму фани тараққиётига қўшган салмоқли ҳиссанинг ҳақиқий залворини ойдинлаштиради. Масаланинг иккинчи тарафи — ушбу асар қалбимиздаги энг нозик ҳиссиётларни жунбушга келтириб, аждодларимиз билан фахрланиш, уларга муносиб ворис бўлиш, мазкур заминга мансубликдан гурурланиш туйғуларини уйғотади. Оддий қилиб айтганда, ватанпарварлик дея аталмиш олий инсоний фазилатни мустаҳкамлайди. Бунинг учун муаллифга ҳар қанча таҳсинлар айтсак, оз.

Таъкидлаш жоизки, А. Саад билан ҳамкорлигимиз Имом ал-Бухорий халқаро жамғармаси таъсис этилган 1998 йилдан бошланган эди. Ўзбекистонда бундай муассаса тузилгани ҳақидаги хабарни эшитган олим Мисрда унинг бўлимини ташкил этиш, шу тариқа улуғ алломанинг илмий меросини ўрганишни янада чуқурлаштириш, буюк муҳаддиснинг киндик қони тўкилган юртнинг ўтмиши, бугуни ва келажагига оид боғлиқ ишлар ҳамда режалардан араб жамоатчилигини вақиф этишда биз билан ҳамкорликка тайёр эканлигини изҳор қилди. Дарҳақиқат, ўтган давр мобайнида А. Саад бу йўлда катта жидду жаҳд кўрсатди, ибратли ишларни амалга оширди, жумладан, Сиз, муҳтарам ўқувчига тақдим этилаётган қимматли тадқиқотни ниҳоясига етказди. Унинг айрим

қисмларини тегишли араб нашрларида чоп эттирди: бу билан янги Ўзбекистоннинг араб ва мусулмон дунёсидаги эътирофига амалий ҳисса қўшди. Аллоҳ таоло ҳеч бир яхшилиқни ажрсиз қолдирмас, зеро, Қуръони каримда таъкидланганидек, «Агар (шундан кейин) эзгу иш қилсангиз – ўзларингизга эзгулик қилган бўлурсиз». (Қуръони карим, 17:7)

Ҳар қандай қомусий тадқиқотни амалга ошириш – бениҳоят мураккаб жараён. Айниқса, узоқ ўтмиш ва турли ўлкаларда фаолият кўрсатган олимларнинг ҳаёти ва ижодига бағишланган энциклопедик қомус тузиш кишидан том маънодаги билимдонлик, туганмас сабру матонат, чексиз фидойилик ва ҳақиқий меҳнатсеварликни талаб этади. Ана шундай фазилатларнинг биратўла бир кишида жамулжам бўлиши камдан-кам учрайдиган ҳодисадир. Шунинг учун ҳам бундай қомусларнинг сони оз, шунинг учун ҳам бундай қаҳрамонликни амалга оширган сиймоларнинг табаррук исмлари тарих зарварақларига абадулабад муҳрланиб қолади. Асарлари мазкур қомус учун асосий манба бўлиб хизмат қилган Абдулкарим ас-Самъоний, Ёқут ал-Ҳамавий, Ибн Халликон, Ҳожи Халифа, Ризо Каҳҳола ва бошқалар ана шундай улуғ алломалар жумласига кирадилар.

Демак, мазкур қомуснинг тузилишида йўл кўрсатувчилик вазифасини бажарган асарлар – ас-Самъонийнинг «Китобу-л-ансоб» («Насабнома китоби»), Ибн Халликоннинг «Вафаёту-л-аъён» («Таниқли кишиларнинг

вафотномалари»), Ҳожи Халифанинг «Кашфу-з-зунун ан асоми ал-кутуб ва-л-фунун» («Китоблар ва илмлар билан боғлиқ шубҳаларнинг ечими»), Ёқут ал-Ҳамавийнинг «Муъжаму-л-булдон» («Мамлакатлар қомуси»), Ризо Каҳҳоланинг «Муъжаму-л-муаллифин» («Муаллифлар қомуси») каби йигирма бешта энг муҳим ва асосий манбалар унда келтирилган маълумотлар нақадар ишончли эканининг қатъий исботидир. Ўрта асрларда битилган мазкур асарларнинг ҳар бири ўн ва ундан ортиқ жилддан иборат китоблар экани, уларнинг жами эса, икки юздан ортиқ жилдни ташкил этиши назарда тутилса, ушбу ишонч янада кучаяди.

Қўлингиздаги қомусда жами 972 нисба (нисба – арабча нисбатун сўздан келиб чиққан, одатда, муайян олимнинг туғилган жойи, юрти, эли, қабиласи ва бошқа белгилари билан боғлиқ илмий тахаллусидир) берилган бўлиб, уларнинг ҳар бирига мансуб олимларнинг исми шарифи, имкон бўлган тақдирда, туғилган ва вафот этган саналари, ҳаёти, фаолияти ва илмий мероси ҳақида маълумотлар келтирилган. Иложи борича, ҳар бир олимнинг қаламига тегишли асарларнинг номи зикр этилиб, уларнинг қисқача мазмуни баён қилинган.

Табиийки, турли нисбалар остида келтирилган олимларнинг сони бир-биридан фарқланади. Масалан, айрим нисбалар остида (№ 3, 11, 15, 16 ва ҳоказо) биргина олим зикр этилган бўлса, баъзиларида (№ 329, 447, 497, 194, 108 ва ҳоказо) ўнлаб, ҳатто юздан ортиқ олимлар ҳақидаги маълумотлар баён этилган. Бундан мамлакатимиз тарихий

тараққиёти давомида муҳим роль ўйнаган ўзига хос илмий ва маданий марказларнинг жуғрофияси ва кучи ҳақида ҳам хулоса чиқариш мумкин. Хоразм Маъмун академияси, Мирзо Улуғбек расадхонаси ва мадрасаи олияси, Бухородаги Мир Араб ва Тошкентдаги Кўкалдош мадарасалари каби юзлаб илму ирфон марказларининг қандай шаклланишини чуқурроқ билиб олса бўлади.

Шу тариқа, мазкур қомусдан 2700 нафардан зиёд олиму уламолар ҳақидаги қисқача маълумотлар жой олган. Улар VIII-XIX асрларда яшаб, ижод қилган аждодларимиз бўлиб, бундан Ўзбекистон заминида илму фан тараққиёти, маърифат зиёси ҳамиша мунаввар бўлиб келгани, энг офир дамларда ҳам юртимизда бунёдкорлик тўхтаб қолмагани ҳақидаги мантикий хулоса келиб чиқади.

Масаланинг яна бир муҳим тарафи борки, уни ҳам алоҳида таъкидлаш жоиз. Қомусда келтирилган аллома аждодларимиз фақат диний илмлар билан шуғулланибгина қолмасдан, балки уларнинг фаолияти бугун биз дунёвий ва аниқ фанлар деб номлайдиган соҳаларнинг беистисно барча тармоқлари, яъни тариху фалсафадан бошлаб, кимё, тиббиёт ва математикагача, ҳаттоки давлат ва жамият қурилиши масалаларигача бўлган кенг кўламни ўз ичига қамраб олгандир. Улар ижодининг жуда катта қисми ҳанузгача тадқиқ этилмай, номаълум бўлиб қолаётгани назарда тутилса, бизни келгусида қанчадан-қанча кашфиётлар кутаётгани маълум бўлади.

Гарчи ушбу тўплам «Ўрта Осиё олимлари қомуси» деб номланган

бўлса-да, унда айрим Кавказорти ҳудудлари номларидан ясалган *нисбали* олимлар ҳам учрайди. Бунинг сабаби эса, айрим ҳолларда, бундай кишиларнинг олим сифатида шаклланиши Мовароуннаҳрда кечгани бўлса, бошқа ҳолларда, уларнинг илмий изланишлари Ўрта Осиё билан боғлиқ эканидир. Бу ҳол қомусда қамраб олинган давр, айниқса ўрта асрларда, умуман Ўрта Осиё ва, хусусан унинг «юраги» Ўзбекистоннинг, жаҳондаги энг нуфузли илмий-маданий марказлардан бири бўлганини кўрсатади. Шу билан баробар, тўпламдан жой олган олимларнинг мутлақ кўпчилиги айнан Ўрта Осиёдан чиққан алломаи замонлар-улуғ аждодларимиз эканини алоҳида таъкидлаш лозим.

Тўпламнинг аҳамиятли жиҳатларидан яна бири — унда келтирилган анчагина олимларни санокли тадқиқотчиларгина билиши, баъзан эса, ҳатто улар ҳам билмаслиги билан боғлиқ. Китобдаги кўплаб олимларнинг кенг жамоатчиликка номаълумлиги, ҳатто ўзбек ва рус тилларидаги қомусий нашрларда ҳам учрамаслиги унинг илмий-амалий қимматини янада оширади.

Бир сўз билан айтганда, мазкур қомусий нашр Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон — умумжаҳон цивилизацияси бешикларидан бири» деган фикрининг амалдаги яна бир ҳужжати-тасдиғидир.

Китобнинг ўзбек ва араб тилларидаги матни биргаликда нашр этилмоқда. Бунинг ҳам сабаблари бор.

Уларнинг энг биринчиси муаллифнинг истаги билан боғлиқ. А.Саад ўз китобини яқунлар экан, бизга мурожаат қилиб, уни араб ва ўзбек тилларида бир пайтда нашр этиш ғоясини таклиф қилди ҳамда бу заруратни қомусдаги маълумотлар ҳам араб, ҳам ўзбек ўқувчиси учун бирдек муҳимлиги билан асослади. Дарҳақиқат, бундай соғлом мантиққа эътироз билдириш қийин.

Иккинчи сабаб шу билан боғлиқки, унда келтирилган асарларнинг номи, айрим ҳолларда, рамзий-мажозий маъноли сўзлар бирикмасидан иборат. Ана шундай асарларнинг ҳарфий ёки сўзма-сўз таржимаси ҳар доим ҳам муайян асарнинг мазмун-моҳиятини адекват тарзда ифода этолмайди. Бунда таржимонни айбланиши ноўрин, зеро, унинг тасарруфида бундай асарлар мазмуни ҳақида деярли ҳеч қандай маълумот йўқ. Шу боис, баъзан, муайян асарлар номининг таржимаси билан боғлиқ англашилмовчиликлар ҳам пайдо бўлиш эҳтимоли йўқ эмас. Ана шундай ҳолатлар юзага келган тақдирда, қурби етган киши аслиятга, яъни асарнинг арабча матнига мурожаат қилиш имконига эгадирки, бу, хусусан тадқиқотчилар учун бениҳоя муҳимдир. Қолаверса, Марказий Осиё тарихининг ўрта асрлар ва янги даврларидаги араб ва форс тилларининг илму фан ҳамда адабиёт майдонидаги алоҳида мақоми туфайли қомусда зикр этилган асарларнинг мутлақ кўпчилиги айнан ана шу икки тилда битилган. Ҳар иккала тилнинг асосини эса, араб ёзуви ташкил этади. Бу арабча матннинг ўқувчи тасарруфига қўйилиши аҳамиятини янада оширади.

Мазкур нашрни муҳтарам ўқувчига тақдим этар эканмиз, унинг дунё юзини кўришига алоҳида ҳисса қўшган азиз инсонларга ҳам самимий ташаккурлар билдиришни ўз бурчимиз деб биламиз. Бунда мамлакатимизнинг Миср Араб Республикасидаги элчихонаси ходимларининг хизматлари айниқса катта эканлигини таъкидлашни истар эдик.

Ушбу нашр мустақиллик йилларида Ўзбекистонда амалга оширилаётган миллий-маънавий ва маданий-маърифий кадриятларни тиклаш, умумжаҳон тамаддунига салмоқли ҳисса қўшган улуғ аждодларимизнинг илмий меросини ўрганиш ва эъзозлаш билан боғлиқ кенг қамровли ишларга қўшилаётган камтарона ҳисса бўлади, деган умиддамиз. Хусусан, у олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари ҳамда талабалари, Марказий Осиё тарихи, илму фани ва маданиятини ўрганишга ихтисослашган илмий тадқиқот муассасалари ва уларнинг мутахассислари, қолаверса, юртимиз ўтмиши билан қизиққан ҳар бир ўқувчи учун қимматли маънавий манба бўлиб хизмат қилишига шубҳа йўқ.

Зеро, у нисбатан яқин ўтмишда тарихимизнинг замон зайлига мослаштириб талқин қилинган, баъзан, ҳатто, сохталаштирилган саҳифалари ҳақидаги ҳақиқатни аллома аждодларимиз ёзиб қолдирган асл манбалардан билиб олишга етаклайди.

З.И.Мунавваров,
сиёсий фанлар доктори,
профессор

ҚИСҚАРТМАЛАР

(а.с.) – алайҳиссалом

(р.а.) – раҳматуллоҳи алайҳи

(с.а.в.) – саллаллоҳу алайҳи ва саллам

ваф. – вафоти

тав. – таваллуди

м.а. – милогий аср

ҳ.а. – ҳижрий аср

м.й. – милогий йил, милогий йили, милогий йилда, милогий йилнинг

ҳ.й. – ҳижрий йил, ҳижрий йили, милогий йилда, ҳижрий йилнинг

Т. – тахририят

Муаллиф қомусга топонимларни ва олимларнинг нисбаларини араб тили талаффузига мослаштирган ҳолда киритган ёки айнан шу тарзда иқтибос қилган: Масалан, у Нишопурни «**Найсабур**», Паздавийни «**Баздавий**», Пойкандийни «**Байкандий**», Озарбайжонни «**Азарбайжон**», Исфижобийни «**Исбижобий**», «**Асбижобий**», Ромитанийни «**Ромисаний**», Заргаронийни «**Заркароний**», Ахсикатийни «**Ахсикасий**», Рудакийни «**Рувзакий**» тарзида қайд этган. Таржимада бундай номларни имкон қадар ўзбекчалаштиришга ҳаракат қилдик.

Қомусда ҳар бир олимнинг таваллуд тошган ва вафот этган санаси ўша олимнинг исми шарифидан кейин баъзан фақат ҳижрий тақвимда – «**Али ал-Абрийнақий (440–523 ҳ.й.)**», баъзан эса ҳижрий-милодий тақвимда – «**Аҳмад ал-Омулий (333–421/944–1030)**» имкон қадар тўлиқ кўрсатилган. Баъзан эса, мазкур саналардан фақат маълум бўлгани ёки ўша олим ҳаёт бўлган йиллар кўрсатилган: «**Муҳаммад ал-Омулий (ваф. 753/1352 й.)**», «**Аҳмад ал-Омулий (ваф. 299 ҳ.й.)**», «**Муҳаммад Аҳмад ал-Ардабилиий (тав. 810/1399 й.)**», «**Асрам ал-Азжоҳий (тав. 470 ҳ.й.)**», «**Абдуллоҳ ал-Бухорий (747/1346 йилда ҳаёт бўлган)**», «**Али ал-Ўзгандий (405 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)**» ва ҳоказо. Шу билан биргаликда, муаллиф қомусда айрим олимлардан кейин муайян санани кўрсатиб, унга аниқлик киритмаган, масалан, «**Муҳаммад ан-Нақшбандий (791/1389)**», «**Муҳаммад ал-Бухорий (619/1222)**». Биз ҳам таржимада арабча матн шаклини имкон қадар сақлаб қолишга ҳаракат қилдик.

Ҳар бир муаллифнинг исми шарифидан кейин унинг ҳаёти, фаолияти ва мероси ҳақидаги маълумотни қамраб олувчи лавҳа яқунида келган қавс ичидаги рақамлар орқали ўша маълумотнинг қайси манбадан олингани кўрсатилган. Бунда дастлабки рақам манбанинг номини, икки нуқта (:)дан кейин келадиган рақам жилдини, ажратиш (/) аломатидан кейин келадиган рақам эса унинг саҳифасини англатади. Манбалар эса бири икинчисидан қуйидаги белги (;) орқали ажратилган. Масалан, Ҳошид ал-Оғизуний ҳақидаги лавҳадан кейин шундай рақамлар берилган: (2: 1/266; 11: 1/194). Демак, ушбу маълумот учун «Муъжаму-л-булдон» (1-жилд, 266-бет) ва «ал-Ансоб» (1-жилд, 194-бет) каби манбалар асос бўлган ва ҳоказо.

Қомустга асос қилиб олинган асосий манбалар рӯйхати

- 1 Китобу урафо ва машойих
- 2 Китобу муъжами-л-булдон
- 3 Китобу вафаёти-л-вафаёт
- 4 Китобу муҳаддисин
- 5 Китобу уламо ва нужум
- 6 Китобу ҳукамо ва атиббо
- 7 Китобу муаррихин ва жуғрофийин
- 8 Китобу доирати-л-маориф
- 9 Китобу таҳзиби-л-камол
- 10 Китобу-т-тарихи-л-кабир
- 11 Китобу-л-ансоб
- 12 Китобу-ш-шуаро
- 13 Китоб ад-давъ ал-ломиъ
- 14 Китобу табақоти-л-фуқаҳои-ш-шофиъийин
- 15 Китобу кашфи-з-зуннун
- 16 Китобу вафаёти-л-аъён
- 17 Китобу муъжами-л-муаллифийн
- 18 Китобу мутакаллимин ва фуқаҳо
- 19 Китобу уламои адаб
- 20 Китобу жавомиъи-л-ҳикоёт
- 21 Китобу сияри аъломи-н-нубало
- 22 Китобу-л-фиҳрист
- 23 Китобу ал-жавоҳир ал-музия
- 24 Китобу ҳадияти-л-орифин
- 25 Китобу шазароту-з-заҳаб

1

АЛ-ОФИЗУНИЙ

«Оғизун»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Ҳошид ал-Оғизуний (ваф. тахм. 250 ҳ.й.)

(Абу Абдурраҳмон) Ҳошид ибн Абдуллоҳ ибн Абдулвоҳид ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Айман ибн Абдуллоҳ ибн Мурра ибн ал-Аҳнаф ибн Қайс ас-Саъдий ал-Оғизуний. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 250 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/266; 11: 1/194).

2. Абдулвоҳид ал-Оғизуний (ваф. тахм. 200 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Абдулвоҳид ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Айман ибн Абдуллоҳ ибн Мурра ибн ал-Аҳнаф ибн Қайс ат-Тамимий ал-Оғизуний — юқорида номи зикр этилган Абу Абдурраҳмон Ҳошиднинг бобоси. Қудамо имомлардан бўлган, Оғизун қишлоғида яшаган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 200 ҳ.й.да вафот этган. (2: 1/74; 11: 1/64, 194).

2

АЛ-ОФИРОНИЙ

«Офирон» («Офрон»)дан ясалган

нисба. У — Насафдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ал-Офироний (ваф. 1321/1903 й.)

(Абу Солим) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Офироний ал-Ҳасаний — фозил одам бўлган. Асарларидан: «Фихрист» («Кўрсаткич») (17: 2/273).

2. Муҳаммад ас-Сағир ал-Офироний (ваф. 1138/1726 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ас-Сағир ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Офироний ал-Марокаший — асли офиронлик муаррих, адиб, Марокашдаги ал-Мавло Исмоил салтанатидаги давлат арбобларидан бўлган. Унинг асарларидан: «Сафва ман инташара мин ахбори сулаҳой-л-қарни-л-ҳодий ашара фи давлати-с-саъдия фи марокаш» («Марокашдаги саъдийлар давлати ҳақида ўн биринчи аср солиҳларининг хабарларини тарқатганларнинг энг саралари»), «ал-Малик ас-саҳл фи шарҳи тавшиҳи ибн Саҳл» («Бандлари турлича қофияланган Ибн Саҳл шеърларининг шарҳи ҳақидаги «Малик ас-Саҳл» номли асар) (17: 3/603).

3. Муҳаммад ал-Офироний (1080–1140/1669–1728)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Муҳаммад ас-Сағир ал-Офироний — фақих, муҳаддис, ҳофиз, муаррих, адиб, шоир, наҳвшунос ва баёншунос олим бўлган. Тахм. 1080 ҳ.й.да Марокашда таваллуд топган. Тахм. 1140 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-т-тавших» («Бандлари турлича қофияланган шеърларга шарҳ»), «Талъату-л-муштарий фи тавбати-з-Замахшарий» («Замахшарийнинг тавбаси ҳақидаги Муштарий — Юпитер сайёрасининг чиқиши»), «ал-Ифодот вал-ишорот» («Ифодалар ва ишоралар») (17: 3/648).

4. Ал-Васир ал-Офироний

(Абу Мусо) ал-Васир ибн ал-Мунзир ибн Жанак ал-Офироний ан-Насафий. У «Калому-з-зуҳҳод» («Зоҳидлар каломи»)ни ривоят қилган (2: 1/74; 11: 1/64).

5. Муҳаммад ибн Самъон ал-Офироний (ваф. 413/1023 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Самъон ал-Офироний — фақих бўлган. Бухорода муқим яшаган ва 413 ҳ.й. шаввол ойида, ёши саксондан ошганда, шу ерда вафот этган (11: 1/65).

6. Муҳаммад ибн Ҳомид ал-Офироний (ваф. 422 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Амру ибн Наср ибн Ҳомид ал-Офироний. 422 ҳ.й.да Офиронда вафот этган (11: 1/65).

7. Аш-Шаъбий ал-Офироний (ваф. 383/993 й.)

Абулфазл аш-Шаъбий ибн Абдуллоҳ ибн Мансур ибн Наср ибн Форис ал-Офироний, лақаби — Шох. У бандаргоҳлардаги байроқларни йиғиб юривчи ва кўп ҳадис айтувчи шахс бўлган. 383 ҳ.й. муҳаррам ойининг бошида вафот этган (11: 1/65).

8. Жаброил ал-Офироний

(Абу Муҳаммад) Жаброил ибн Авн ал-Офироний — қудамолардан ва Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорийнинг дўсти ҳамда Насафда турган вақтда, унинг айтганларини ёзиб олувчи бўлган (11: 1/65).

9. Абдулмалик ал-Офироний (ваф. 388/998 й.)

Абутгайиб Абдулмалик ибн Исҳоқ ибн ал-Муҳтадий ал-Офироний — адиб ва шоир бўлган. Марвга борган ва у ерда фақиҳ бўлиб етишган. 388 ҳ.й. шаъбон ойининг иккинчи ўн кунлигида вафот этган (11: 1/65).

10. Абдуссалом ал-Офироний (ваф. 400/1010 й.)

Абу Тамом Абдуссалом ибн Исҳоқ ибн ал-Муҳтадий ал-Ҳомидий ал-Офироний — шофиъий фақиҳ, адиб ва шоир бўлган. 400 ҳ.й.нинг шаввол ойида вафот этган (11: 1/65).

11. Муҳаммад ал-Офироний ал-Ҳомидий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Офироний ал-Ҳомидий. У уламолардан ҳадис айтган (2: 1/269).

3

АЛ-ОЛУВЗОНИЙ

«Олувзон»дан ясалган нисба. У — Сарахсдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Сура(т) ал-Олувзоний

Сурат ибн ал-Ҳасан ал-Олувзоний. У Абу Ҳанифанинг замондоши (шогирди) — Муҳаммад ибн ал-Ҳасан аш-Шайбонийдан ҳадис ривоят қилар эди (2: 1/75; 11: 1/65).

4

АЛ-ОЛИЙНИЙ

«Олийну»дан ясалган нисба. У — Хорқон дарёсининг қуйи оқимида жойлашган Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Фирот ал-Олийний

Фирот ибн ан-Назр ал-Олийний. Фазилатли

нуроний қудамолардан бўлган. У уламолардан, уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/75; 11: 1/66).

2. Талҳа ал-Олийний

Абу Мансур Талҳа ибн Разиқ ибн Асад ал-Олийний — шу қишлоқнинг қудамоларидан ва ўн икки нақибнинг бири бўлган. Абу Муслим уни Ҳиротнинг хирож солиғи учун масъул шахс этиб тайинлаган. Орадан кўп ўтмай хаворижлар уни қатл қилганлар (11: 1/66).

3. Мисъаб ибн Разиқ

Мисъаб ибн Разиқ ибн Асад ал-Олийний — юқорида номи зикр этилган Талҳанинг биродари бўлган (11: 1/66).

4. Тоҳир ал-Олийний

Тоҳир ибн Муҳаммад ибн Сулаймон ал-Олийний — сермахсул шоир бўлган (11: 1/66).

5

АЛ-ОМУЛИЙ

«Омул»дан ясалган нисба. «Омул» исми икки мавзеъ мавжуд бўлиб, шулардан биринчиси — Табаристон «Омул»и. У Табаристондаги энг катта шаҳар бўлиб, ислом бу ерга илк дафъа кириб келганда, бу ердаги аҳолидан икки минг қуроланган эди. Иккинчиси — Жайхуннинг

«Омули». Бу ҳам Марвдан Бухорога олиб борувчи йўл устида, Жайхуннинг ғарб қисмида жойлашган машҳур шаҳардир. Уни «Омули замм», «Омули Жайхун», «Омули-л-мафоза» («Сахро Омули») ва «Омули-ш-шатт» («Соҳил Омули») деб атайдилар. Қуйидаги олимлар шу қишлоқдан етишиб чиққан:

1. Аҳмад ал-Омулий (333–421/944–1030)

Аҳмад ибн ал-Хусайн ибн Ҳорун ибн Муҳаммад ал-Ҳасаний ал-Омулий — Аллоҳ таолога қаттиқ суянувчи имом, тилшунос, наҳвшунос ва фикҳшунос олим бўлган. Қуръоний илмлар ва шеърият билан шуғулланган. Табаристон Омулида туғилган ва халифаликка байъат қилинган. Арафа куни Билинхода вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарху-т-тажрид» («ат-Тажрид шарҳи»), «Китобу-л-ифода» («Ифода китоби») (17: 1/130).

2. Аҳмад ат-Табарий (ваф. 275/888 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Муҳаммад ат-Табарий ал-Омулий ал-Халилий — муҳаддис бўлган, уни «Фулом Халил» деб атаганлар. Бағдодда яшаган ва шу ерда ҳадис айтган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Вусул ила маърифати-л-усул»

(«Усулни англаб етиш йўллари»), «ал-Кашф» («Кашф»), «Фазоилу амири-л-муъминийн алайҳиссалом» («Амиру-л-муъминийн алайҳиссаломнинг фазилатлари») (17: 1/270).

3. Жавод ал-Омулий (ваф. 1303/1886 й.)

Жавод ал-Омулий аш-Шибъий. Унинг «Минҳожу-л-киром» («Иззат-икром кўрсатиш дастури») номли асари бўлган (17: 1/509).

4. Ал-Ҳасан ат-Табарий (698/1299 йилда ҳаёт бўлган)

(Имодуддин) ал-Ҳасан ибн Али ибн Муҳаммад ибн Али ибн ал-Ҳасан ат-Табарий ал-Мозандароний ал-Омулий ал-Астрободий — мутакаллим ва усул ал-фикҳ билан шуғулланган олим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Асрору-л-имомат», («Имомлик сирлари»), «Муъжизату-н-набий вал-аъимма» («Пайғамбарнинг муъжизалари ва имомлар»), «ал-Минҳаж фи фикҳи-л-ибодат» («Ибодатга оид фикҳ ҳақидаги дастур»), «Нақзу-л-маъожим ли Фахриддин ар-Розий» («Фахруддин ар-Розийнинг асаридаги мавҳум жумлаларга ойдинлик киритиш ва ножоиз ҳукмларни инкор этиш»), «Наҳжу-л-Фурқон ила ҳидояти-л-

имон фи-л-фикҳ» («Фикҳдаги соғлом имонга олиб борувчи қуръоний йўл») (17: 1/572).

5. Ҳайдар ал-Омулий (770/1368 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳайдар ибн Ҳайдар ал-Хусайний ал-Омулий — мутасаввиф бўлган. Унинг «Манбаъу-л-асрори-л-илоҳия бирасми-л-хуфрати-л-жалолия фи-т-тасаввуф» («Тасаввуф ҳақидаги жалолӣ жоҳ расми билан боғлиқ илоҳий сирларнинг манбаи») номли асари бор (17: 1/663).

6. Ҳайдар ал-Омулий (787/1385 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳайдар ибн Али ибн Ҳайдар ибн ал-Алавий ал-Хусайний ал-Мозандароний ал-Омулий — кўпроқ Омулий нисбаси билан танилган муфассир, муҳаддис, фақиҳ, суфий ва мутакаллим. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Муҳит ал-аъзам фи тафсири-л-Қуръони-л-карим» («Қуръони карим тафсири ҳақидаги улкан уммон»), «Фассу-л-фусус фи шарҳи фусуси-л-ҳикам» (Ибн ал-Арабийнинг «Фусусу-л-ҳикам» асарини шарҳлаш ҳақидаги нодир дурдоналар), «Жомиъу-л-асрор» («Сирлар

хазинаси»), «Манъу-л-анвор фи-р-риёз фи илми-т-тажвид» («Тажвид илмидаги бўстонларга нурлар таратишни ман этиш»), «Талхису-л-истилоҳоти-с-суфия» (ал-Кошоний қаламига мансуб «Тасаввуф истилоҳотлари» асарининг қисқача мазмун-моҳияти»), «ал-Баҳр ал-хизам фи тафсири Қуръони-л-аъзам» («Қуръони аъзам тафсири ҳақидаги уммоний баҳр») (17: 1/664).

7. Иззуддин ал-Омулий (X ҳ.а./XVI м.а.)

Иззуддин ал-Омулий — олим ва фақиҳ бўлган. Али ибн Ҳилол ал-Жазоирийдан илм ўрганган. У таълиф қилган асарлардан: «Шарҳу наҳж и-л-балоға» («Наҳжу-л-балоға» асари-га шарҳ»), «ар-Рисола ал-ҳусайния фи-л-усули-д-диния» («Диний асослар ҳақидаги Ҳусайний рисоласи») (17: 2/375).

8. Али ал-Омулий (1298–1355/1881–1937)

Али ибн Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ал-Ҳусайний ал-Алавий — «Мумтозу-л-уламо» — «Уламоларнинг сараси» (Абулҳасан) лақаби билан машҳур бўлган фақиҳ. Келиб чиқиши жиҳатидан Омулга мансуб бўлган имом. Бомбейда таваллуд топган. Маълум бир муддат Карбалода истиқомат қилиб, у ердаги

уламолардан илм ўрганган. Ҳиндистоннинг Лакҳнав шаҳрида вафот этган. Унинг асарларидан: «Китоб фи-л-фатово» («Фатволар ҳақидаги китоб»), «Расоил фи-л-ижтиҳод ва исботи-н-нубуввати ва-л-имомат» («Ижтиҳод, пайғамбарлик ва имомликни исботлаш ҳақидаги рисоалар») (17: 2/392).

9. Али ал-Омулий (1220–1306/1805–1888)

Али ибн Қурбон Али ибн Қосим ибн Муҳаммад ибн Али ал-Омулий ал-Киний — асли келиб чиқиши Мозандарондаги Омулдан бўлган олим, лекин баъзи боболари Техроннинг шимолидаги Кин қишлоғида муқим яшаганлар. У ҳам Кинда туғилиб, шу ерда ўқиш-ёзишни ўрганган. Сўнгра Ироққа кўчиб борган ва у ердаги аҳли илмга мансуб фозилу фузалолар ҳузурида илмини камолига етказиб, ижтиҳод қилишга ижозат олган. Сўнгра Техронга қайтиб борган ва у ердаги хосу омнинг ишончини қозонган. Одамлар ундан ўртак олганлар. Муҳаррам ойининг 27 куни вафот этган. Унинг асарларидан: «Талхису-л-масоил фи-л-фиқҳ» («Фиқҳий масалаларнинг қисқача мазмун-моҳияти»), «Таҳқиқу-л-далоил» («Далилларни текшириб кўриш» деб номланган

шарҳ), «Тавзиҳу-л-мақол фи илми-д-диroyа ва-р-рижол» («Билиш илми ва одамлар ҳақида айтилган фикр-мулоҳазаларнинг баёни») (17: 2/471).

10. Муҳаммад ал-Омулий (ваф. 750/1349 й.)

(Шамсуддин) Муҳаммад ал-Омулий — ақлий ва нақлий илмлар билан шуғулланган олим. У Шерозга ташриф буюрган ва тахм. 750 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф қилган кўпгина асарлардан: «Нафоису-л-фунун ва ароису-л-уйун» («Илм-фаннинг нафис жиҳатлари ва манбаларнинг келин-чаклари»). Муаллиф мазкур асарда илм-фаннинг усул ал-фиқҳ, фуруъ ал-фиқҳ, манқул ва маъқул каби барча соҳаларини жам қилган (17: 3/139).

11. Муҳаммад ат-Табарий (ваф. 525/1131 й.)

Муҳаммад ибн Абулқосим ибн Муҳаммад ибн Али ал-Омулий, ал-Кажий ат-Табарий аш-Шиъий ал-Имомий — Бағдодда муқим яшаб қолган фозил инсон (Имодуддин). Абу Али ат-Тусийдан илм ўрганган ва тахм. 525 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Бишорату-л-Мустафо ли-шиъати-л-Муртазо» («Муртазо Алининг шиъалиги ҳақидаги Пайғамбар башорати»), «Шарҳу масоили-з-зарифъа,

аз-зуҳд ва-т-тақво» («Оқлаш, зуҳд ва тақво масалаларига шарҳ»), «ал-Фарж фи-л-авқот ва-л-махраж би-л-баййинот» («Қуёшнинг чиқиши аниқ кўриниб турган вақт билан бошқача услубда аниқланган вақт ўртасидаги оралиқ вақт») (17: 3/531; 598).

12. Муҳаммад ал-Исфандиёрий (750/1349 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Исфандиёрий ал-Омулий — муаррих олим бўлган. Унинг асарларидан: «Тариху Табаристон» («Табаристон тарихи») (17: 3/627).

13. Муҳаммад ал-Омулий (ваф. 753/1352 й.)

(Иззудин) Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Омулий — фозил одам бўлган. Унинг асарларидан: «Шарҳу куллиёти-л-Қонун» (Ибн Сино қаламига мансуб бўлган «ал-Қонун фи-т-тибб» тўпламига шарҳ), «Нафоиси-л-фунун фи ароъиси-л-уйун» («Илм-фанларнинг нафис жиҳатлари ва манбаларнинг қелинчаклари» — форсча) (15: 6/159; 17: 3/701).

14. Муҳаммад ал-Омулий (744/1343 йилда ҳаёт бўлган)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Али ибн Юсуф ал-

Кокиёний ал-Хуроний ал-Анзоний ал-Омулий — шоир, луғатшунос, усул ал-фиқҳ ва илм-фаннинг бошқа соҳалари билан шуғулланган олим. Унинг қаламига мансуб бўлган кўпгина асарлар бор (17: 3/707).

15. Иброҳим ал-Омулий (ваф. 295 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Бишор ал-Омулий. У бошқалардан, ундан эса бошқалар ҳадис айтганлар. 295 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/77).

16. Абдуллоҳ ал-Омулий (ваф. 269/882 й.)

(Абу Абдурраҳмон) Абдуллоҳ ибн Ҳаммод ибн Айюб ибн Мусо ал-Омулий. У бошқалардан, ундан эса уламолар ҳадис айтганлар. 269 ҳ.й. рабиъу-с-соний ойида вафот этган (2: 1/78; 11: 1/67).

17. Халаф ал-Омулий

Халаф ибн Муҳаммад ал-Хайём ал-Омулий (2: 1/78).

18. Аҳмад ал-Омулий (ваф. 299 ҳ.й.)

Аҳмад ибн Абдат ал-Омулий ўзигача бўлган уламолардан, ундан эса бошқа уламолар ҳадис ривоят қилганлар. 299 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/78; 11: 1/67).

19. Мусо ал-Омулий

Мусо ибн ал-Ҳасан ал-Омулий. У уламолар айтган

ҳадисларни тинглаган ва, ўз навбатида, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/78).

20. Ал-Фазл ал-Омулий

(Абулаббос) ал-Фазл ибн Аҳмад ибн Саҳл ибн Саид ибн Тамим ал-Омулий. Бухорода ҳадис айтган, уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/78; 11: 1/67).

21. Убайдуллоҳ ал-Омулий (338 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Муҳаммад) Убайдуллоҳ ибн Али ал-Омулий. Бағдоддаги Яҳё бозорида 338 ҳ.й.да ҳадис айтган (11: 1/67).

22. Муҳаммад ал-Омулий

(Абу Саид) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Алавия ал-Омулий (2: 1/78; 11: 1/67).

23. Ал-Лайсий ал-Омулий

(Абу Наср) ал-Лайсий ибн Жаъфар ибн ал-Лайсий ал-Бухорий ал-Омулий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/67).

24. Исҳоқ ал-Омулий

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Яъқуб ибн Иброҳим ибн Исҳоқ ал-Омулий. У Бағдодда ҳадис айтган ва ундан бошқалар ҳадис айтганлар (2: 1/78).

25. Аҳмад ал-Омулий

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Ҳорун ал-Омулий (2: 1/78; 11: 1/67).

6

АЛ-АБРИЙНАҚИЙ

«Абрийнақ»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Одамлар уни «Ибрина» деб ҳам атайдилар. Қуйидаги бир жамоа олимлар шу қишлоқдан етишиб чиққанлар:

1. Али ал-Абрийнақий (440–523 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ад-Дихон ал-Абрийнақий — ёқимтой, кўп нарсаларни ёд олган солиҳ фақиҳ бўлган. У парҳезкор, тақводор, хушсуҳбат ва илм аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса уламолар ҳадис ривоят қилганлар. Таваллуди тахм. 440 ҳ.й.да ёки ундан илгарироқ содир бўлган. 523 ҳ.й.да Қаринин (Марв водийсидаги кичкина шаҳарча)да вафот этган (2: 1/93; 11:1/73).

2. Ал-Ҳасан ал-Абрийнақий

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Аҳмад ат-Тоъий ал-Абрийнақий — араб тили, грамматикаси ва бадий нафосатини яхши билгувчи олим бўлган (11: 1/73).

3. Ал-Ҳасийн ал-

Марвазий

(Абу Абдурраҳмон) ал-Ҳасийн ибн ал-Мусанно ал-Абрийнақий ал-Марвазий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис тинглаганлар (11: 1/73).

7

АЛ-АБҒАРИЙ

«Абғар»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқ ёки бир неча туташ қишлоқлардан иборат туман. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Холид ас-Самарқандий

(Абу Язид) Холид ибн Карда ал-Абғарий ас-Самарқандий — ҳофиз ва олим бўлган (2: 1/96; 11: 1/75).

2. Муҳаммад ал-Абғарий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Имрон ал-Абғарий — Сомонийлар ҳукмронлиги даврида саройда котиблик қилган. Етук ва комил инсон бўлган (2: 1/96).

8

АЛ-АБҲАРИЙ

«Абҳар»дан ясалган нисба. У — Қазвин, Занжон ва Ҳамадон оралиғидаги аҳолисининг ҳаммаси хушсурат ва аҳли суннага мансуб бўлган машҳур шаҳар. Мабодо бирор-бир

ҳукмдор унинг халқига зулм ёки тўсқинлик қилгудек бўлса, асло зафар қуча олмаган. Бу жойни 24 ҳ.й.да — Усмон ибн Аффон разияллоҳу анҳу даврида ибн Озиб фатҳ қилган. Бу ердан жуда кўп моликий уламо ва фақиҳлар етишиб чиққанлар. Жумлаган, қуйидаги олимлар Анас ибн Молик фикрларини қўллаб-қувватлаганлар:

1. Абдурраҳмон ал-Абҳарий (730/1330)

Абдурраҳмон ибн Умар ал-Абҳарий — муҳаддис бўлган. Унинг «Мишкоту-л-анвор фи анвоъи улуми-с-сунан» («Сунна билан боғлиқ илмларнинг турлари ҳақидаги нурларнинг тағзамини» ва 730 ҳ.й.да тасниф этилган бошқа асарлари бор (17: 2/102).

2. Абдулазиз ал-Абҳарий (ваф. 843/1439 й.)

(Имодуддин) Абдулазиз ибн Муҳаммад ибн Абдулазиз ал-Абҳарий — муҳаддис бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Минҳожу-л-мишкоти ала мишкоти-л-масобийҳ фи-л-ҳадис» (Ҳадис илмидаги «Мишкоту-л-масобих» асари тағзаминининг дастури» (17: 2/167).

3. Муҳаммад ал-Абҳарий (ваф. 673/1274 й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Абҳарий (Абу Абдуллоҳ) — қозилардан

бири бўлган. Унинг асарларидан: «Кофияту-н-нухуз фи масоили-аруз» («Аруз масалалари ҳақидаги камолотнинг етарли даражаси»), «Лавомиъу-л-масоил фи матолиъи-р-расоил» («Рисолаларнинг келиб чиқиши ҳақидаги масалаларнинг ёрқин лавҳалари») (15: 6/131; 17: 3/45).

4. Муҳаммад ал-Абҳарий (289–375/902–986)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Солиҳ ибн Умар ибн Мисъаб ибн аз-Зубайр ал-Абҳарий ал-Моликий – фақиҳ, қори, донишманд, Молик ибн Анас мазҳабини шарҳлашга оид кўпгина асарлар мусаннифи, муҳаддис, усул ал-фиқҳ соҳаси бўйича етук олим бўлган. Унинг Молик ибн Анас мазҳабини тушунтириш ва унга қарши чиққанларга раддия тарзида ёзилган асарлари бор. Ўз давридаги замондошларининг пешвоси бўлган. У Бухрон, Бағдод ва Куфада ҳадис тинглаган. Молик ибн Анас мазҳабидаги пешволик у билан биргаликда ниҳоясига етган. Шунингдек, у ўз давридаги барча олимларнинг улуғи бўлган. Бирор-бир киши ундан олдин гапирмаган. Агар қозийу-л-қузот

билан биргаликда бир мажлисда ўлтирадурғон бўлса, бош қози доимо уни ўзининг ўнг томонига ўтказган, ундан кейин гувоҳлар ва фақиҳлар ўтирганлар. У қозилик қилишдан воз кечган. Тоғли Абҳарда 289 ҳ.й.да таваллуд топган. Бағдодда истиқомат қилган ва шу ерда фақиҳ бўлиб етишган, қироат ва иснод илмларини эгаллаган. Бағдодда ҳадис айтган ва 375 ҳ.й.да шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу мухтасари ибн ал-Ҳакам» (Ибн ал-Ҳакам «Мухтасари»га шарҳ), «ар-Радд ала-л-Музний фи салосина масъала» («Ўттиз масала ҳақида ал-Музнийнинг фикрларига қарши битилган раддия»), «Китоб фи усули-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмининг асослари ҳақидаги китоб»), «Фазлу-л-Мадина ала Макка» («Мадинанинг Маккага нисбатан устувор фазилати»), «Шарҳу китоби Абдулҳаким ал-Кабийр ва-с-сағийр» (Абдулҳакимнинг «Катта ва кичик ҳукмлар китоби»га шарҳ) (11: 1/77, 78; 15: 6/50; 17: 3/455).

5. Муҳаммад ал-Абҳарий (588/1192 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Абҳарий – луғатшунос олим бўлган. Унинг асарларидан: «Китобу-л-ҳадоиқ» («Боголар ҳақидаги китоб»)

(17: 3/619).

6. Ал-Муфаддал ал-Абҳарий (ваф. 663/1264 й.)

Ал-Муфаддал ибн Умар ибн ал-Муфаддал ал-Абҳарий (Асируддин) – файласуф (ҳаким), мантиқшунос ва фалакиётшунос олим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳидояту-л-ҳикмат» («Ҳикмат илмидаги тўғри йўл»), «Танзилу-л-афкор фи таъдили-л-асрор» («Сирларни ўзгартириш ҳақидаги фикрларнинг нозил бўлиши»), «Шарҳу Исағувчи» («Исағучи рисоласи»га шарҳ). Сўнгги икки асар мантиқ илмига оид. «Дирояту-л-афлок ва-з-зижи-ш-шомил» («Фалак ва ялпи зиж сирларини англаш»), «Кашфу-л-ҳақоиқ фи таҳрири-д-дақоиқ» (Фалсафа илмидаги «Нозик масалаларни таҳрир қилишга оид ҳақиқатларнинг кашф этилиши»), «ал-Мажистий фи-л-ҳайъат» («Фалакиёт илми ҳақидаги Алмагест рисоласи»), Фалак илми ва мўътадил зиж ҳақидаги учта рисола (15: 6/469; 17: 3/904).

7. Муҳаммад ал-Моликий ал-Абҳарий (289–375 ҳ.й.)

(Имом Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Солиҳ ибн Умар ибн Мисъаб ибн аз-Зубайр ибн Саъд ибн Каъб ибн Аббод ибн ан-

Наззол ибн Мурра ибн Убайд ибн ал-Ҳорис ибн Тамим ал-Моликий ал-Абҳарий ат-Тамимий — моликий фақиҳ бўлган. У моликий мазҳаб ҳақида бир неча асарлар тасниф қилган ва ўз давридаги замондошларининг пешвоси ҳисобланган. Перҳезкор, тақводор ва зухд аҳлидан бўлган. Бағдодда қозилик қилишга даъват этилганда, у бундан воз кечган. 289 ҳ.й.да туғилган ва 375 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/106).

8. Абдурраҳмон ал-Абҳарий (ваф. 342 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Алавия ал-Абҳарий — қози бўлган. Шошда қозилик қилган, Бухорода яшаган. Хуросондаги жабрдийдаларнинг шикоятлари билан боғлиқ ишларни бошқарган. Ёлғончи бўлган, мансабини суистеъмол қилган. 342 ҳ.й.да Тошкент дарвозасининг ташқарисида вафот этган (11: 1/78).

9. Абдулворис ал-Абҳарий

(Абулмакорим) Абдулворис ибн Абдулмунъим ал-Абҳарий — фозил адиблардан бири бўлган. Абулало ал-Маъаррийга шогирд бўлиб, ундан адабни ўрганган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/

78).

10. Муҳаммад ибн Тоҳир ал-Абҳарий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Тоҳир, одамлар уни Абдуллоҳ Тоҳир деб ҳам атаганлар — энг машҳур суфий шайхлардан бири бўлган. Аш-Шиблий даврида зоҳир ва ботин (тариқат, ҳақиқат) илмларидан сўйлар эди. У барча томонидан суюкли бўлган. Ҳадисларни ёзиб олар ва уларни ривоят қилар эди (2: 1/106).

11. Саид ал-Абҳарий

Саид ибн Жобир ал-Абҳарий — Жунайдининг дўсти. У аш-Шиблий даврида ҳаёт бўлган (2: 1/106).

12. Муҳаммад ибн Исо ал-Абҳарий

Муҳаммад ибн Исо ал-Абҳарий — Қазвинда муқим истиқомат қилган. Одамларни амри маъруфга даъват қилиб, уларни ёмон ишлардан сақлаган. Унга куняси («Абу Абдиллоҳ»)ни айтиб мурожаат қилганлар. Одамлар орасида эса «Саффор» («хуштакчи») номи билан маълум бўлган (2: 1/106).

13. Абдулвоҳид ал-Абҳарий (443 ҳ.й.да ҳаёт бўлган) лган)

(Абу Наср) Абдулвоҳид ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Халаф ал-Муқрий ал-Абҳарий — 443 ҳ.й.да Исфаҳонга

келган ва у ердаги шайхлардан ҳадис айтган. Исфаҳоннинг илм аҳлига мансуб бўлган бир жамоаси у ҳақда ёзиб қолдирган (2: 1/106).

14. Ал-Ҳусайн ал-Абҳарий

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Абдурраззоқ ибн ал-Ҳусайн ал-Абҳарий — қози бўлган. Шайхлардан ҳадис айтган (2: 1/106).

9

АЛ-АБИВАРДИЙ

«Абивард»дан ясалган нисба. У — Хуросондаги Сарахс билан Насо оралиғида жойлашган шаҳар. Шаҳар 31 ҳ.й.да Абдуллоҳ ибн Омир томонидан фатҳ этилган. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Ҳасан ал-Абивардий (761–816/1360–1413)

(Абу Муҳаммад, Ҳисомуддин) Ҳасан ибн Али ибн Ҳасан ас-Сарахсий ал-Абивардий аш-Шофиъий — келиб чиқиши жиҳатидан абивардлик бўлган ва илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият кўрсатган шофиъий олим. Абивардда туғилиб, шу ерда нашъу нама топган. Саъд ат-Тафтазоний билан доимо бирга бўлган. Бағдодга борган ва у ерда бир жамоадан илм ўрганган. Шундан сўнг Исфаҳонга

борган ва риёзиёт (математика) илмини ўрганган. Маккада яшаган ва жумоду-л-увло ойининг 13-куни Яманнинг Таизида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳошия ала шарҳи Қутбуддин ар-Розий ли матолиъи-л-анвор фи-л-мантиқ ли-л-Армавий» («ал-Армавийнинг мантиқ илми ҳақидаги «Матолиъу-л-анвор» асарига Қутбуддин ар-Розий томонидан ёзилган шарҳга ҳошия-изоҳ»), «Рабиъу-л-жинон фи-л-маъоний ва-л-баён» («Маъно ва баён илми ҳақидаги жаннат боғларининг баҳори») (17: 1/566).

2. Абдулҳаққ ал-Абивардий (ваф. 542/1148 й.)

Абдулҳаққ ибн ал-Фазл ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Абивардий — аътор, муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Унинг Қуръони каримга битган тафсири бор (17: 2/59).

3. Али ал-Абивардий (ваф. 966/1559 й.)

Али ибн Аҳмад ал-Абивардий аш-Шофиъий — мутакаллим бўлган. У «Машҳад ар-Ризавий»га келиб, шу ерда муқим истиқомат қилган. Асарларидан: «Исботу-л-вожиб» («Вожибнинг исботи»), «Равзату-л-жинон фи-л-ҳикмат» («Ҳикмат ҳақидаги жаннат

боғи»), «аш-Шавориқ фи-л-калом» («Калом илми ҳақида ёрқин фикрлар») (17: 2/390).

4. Али ал-Абивардий (ваф. 551/1156 й.)

Али ибн Исҳоқ ал-Абивардий ал-Ховуроний (Авҳадуддин) — шоир ва файласуф бўлган. Унинг асарларидан: «ал-Бишороту фи шарҳи-л-ишорот» (Ибн Синонинг «Шарҳу-л-ишорот» асари ҳақидаги башоратлар»), «Девони шеър» («Девон») (17: 2/404).

5. Муҳаммад ал-Абивардий (457–507/1065–1113)

(Садруддин, Абулмузаффар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Исҳоқ ибн ал-Ҳасан ибн Мансур ибн Муовия ал-Умавий ал-Анбасий ал-Муъовий ал-Абивардий аш-Шофиъий — адаб ҳақидаги жозибадор ва кенг маъноли асарлар муаллифи, адиб, шоир, тилшунос, насабшунос, муаррих олим ва фозил инсон бўлган. У бир жамоадан, бошқа бир жамоа эса ундан ҳадис тинглаган. Хуросондаги Абивардада таваллуд топган ва ёши улғайганда рабиъу-л-аввал ойининг 25-куни Исфаҳонда заҳарланиб, вафот этган. У тасниф қилган кўп сонли асарлардан: «Зоду-р-рифоқ фи-л-муҳодароти-

л-мухталиф ва-л-муъталиф» (Арабларнинг насаблари ҳақида ўзаро мос келувчи ва бир-биридан фарқ қилувчи фикрлар хусусида битилган «Ихтилоф ва муросага оид маърузалар ҳақидаги ўзаро биродарлик озуқаси» номли асар), «Табақоту-л-илми фи кулли фан» («Ҳар бир фан соҳасидаги олимларнинг табақалари»), «Девону шеър» («Девон»), «Тариху Абиварда ва Насо» («Абиварда ва Насонинг тарихи»), «Кавкабу-л-мутаъаммал» («Орзулар сайёраси», унда хаёл-фантазиялар васф этилган), «Девону мажмуъ қасоъид мухтора» («Танланган шеърӣ қасидалардан тузилган девон»), «Шарҳу-л-қасоиди-н-наждиёт» («Нажда қасидаларининг шарҳи», унда насаблар баён этилган), «Қабсату-л-ажлон фи насаби оли Аби Суфён» («Абу Суфён авлодларининг насаби ҳақида тез ўзлаштириладиган билим»), «Нуҳзату-л-ҳофиз» («Ҳофизнинг қулай фурсати»), «ал-Мужтабий мина-л-мужтабий» («Танловчидан танловчи»), «Табақоту-л-илми фи кулли фан» («Ҳар бир фан соҳасидаги олимларнинг табақалари»), «ад-Дурра ас-самина» («Қимматбаҳо гавҳар»), «Саҳлату-л-қорих» («Кекса айёрнинг кинояли Nizokuligisi»)

«Девону шеър» («Девон»), «ан-Наждиёт» («Наждий қасидалар»), «Талувву-л-хамоса» («Мардлик тепалиги»), «Буряту-ш-шодий фи илалӣ-л-аруз» («Аруз иллатлари ҳақида хониш қилувчининг мақсади»), «Шарҳу-л-қасоиди-н-наждиёт» («Нажда қасидаларининг шарҳи», унда насаблар баён этилган), «Таржимату-с-салафий фи ахбори Жоҳиз» («Жоҳиз хабарлари ҳақидаги салафийнинг таржимаси»), «ад-Дурра ас-самина» («Қимматбаҳо гавҳар»), «Таъиллату-л-мақрур фи васфи-л-барди ва-н-нийрон» («Совуқ ва оловни васф қилиш ҳақидаги совуқни сезадиган кишининг важҳи») (2: 1/110; 3: 71; 15: 6/81; 16: 674; 17: 3/47).

6. Муҳаммад ал-Абивардий (601–667/1205–1269)

(Зайнуддин, Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу Бакр ал-Абивардий – муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Қоҳирага келиб, шу ерда яшаб қолган. Дамашқда истиқомат қилган, ўзи учун луғат тузган. Жумоду-л-увло ойида Қоҳирада вафот этган (17: 3/51,631).

7. Ал-Маъофий ал-Абивардий (ваф. 360/970 й.)

(Абуннаسر) ал-

Маъофий ибн Ҳузайм ал-Абивардий ал-Ҳузаймий – Абивард аҳлидан бўлган адиб ва шоир. Бухорода кўпгина лавозимларда ишлаган ва у ердаги фозил раҳбарларга хизмат қилган. Унинг асарларидан: «Маҳосину-ш-шеър» («Шеърнинг фазилатлари»), «Аҳосину-л-маҳосин» («Эзгуликларнинг энг яхшиси»), «Дивону шеър» («Девон»), «Муъжаму-ш-шуйух» («Шайхлар қомуси») (15: 6/128; 17: 3/896).

8. Юсуф ал-Абивардий (ваф. 400/1010 й.)

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Муҳаммад ал-Абивардий – Хуросон аҳлидан бўлган фақиҳ. У Тоҳир аз-Зубодийдан илм ўрганган. Тахм. 400 ҳ.й.да вафот этган. Асарларидан: «Китобу-л-масоил фи-л-фиқҳ» («Фиқҳдаги масалалалар китоби») (15: 6/550; 17: 4/179).

9. Муҳаммад ал-Варроқ ал-Абивардий

(Абу Тоҳир) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ибн Мусо ибн Иброҳим ал-Варроқ ал-Абовердий. Халқ орасида у «Ибн Аби ал-Қутрий», яъни «Абулқутрийнинг ўғли» номи билан танилган. Бағдодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. Тўғрисўз ва ишончли одам

бўлган (11: 1/70).

10. Аҳмад ал-Абивардий (359–425/970–1034)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллаҳмон ибн Саид ал-Абивардий – шофийий фақиҳлардан бири, ширинсўз ва илмда собитқадам инсон бўлган. Гўзал шеърлар айтган. Бағдодда истиқомат қилган ва у ерда қозиликни бошқарган. Сўнгра узлатта берилиб, ўзининг ижоди билан шуғулланган. «Ар-Рабиъ» маҳалласида ўқиган ва «ал-Мансур» жомеъ масжидида фатволар билан шуғулланадиган тўгараги бўлган. Хуросон ўлкасида ҳадис эшитган. Бироқ унинг қози Али ибн ал-Қосимдан Ҳамадон ва Райда ёзиб олганларини айтмаганда, бошқа эшитган ҳадисларидан деярли биронтаси ҳам тасарруфида сақланиб қолмаган. Ўз вақтида рўза тутган, ифторлик учун энг кўп истеъмол қиладиган неъмат, асосан, нон ва туздан иборат бўлган. Фақир бўлган, лекин одамларга кўп муруват кўрсатган. Таваллуди 359 ҳ.й.да содир бўлган ва 425 ҳ.й. жумоду-л-охира ойида вафот этган. Жасади эртаси куни «Бобу ҳарб», яъни «Уруш дарвозаси» деб аталадиган қабристонга дафн этилган (11: 1/79, 80).

10

АЛ-АТШАНДИЙ

«Атшанд»дан ясалган нисба. У — Насаф қишлоқларидан бири. Бу қишлоқдан қуйидаги олимлар етишиб чиққанлар:

1. Муҳаммад ал-Атшандий

(Абулмузаффар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳомид ибн Нуъайм ибн ал-Фазл ибн Саҳл ал-Котиб ал-Атшандий ан-Насафий — фасоҳат, риторика, назм ва наср соҳаларида машҳур бўлган. Ҳадисларни тинглаган ва Бухоро уламоларидан уларни ёзиб олган. Фикҳ илмида Абу Ҳанифа ва калом илмида муътазиллийлар тарафдори эди. У — ҳадису-р-рубобийёт соҳиби, яъни исноди бири бошқасига ривоят қилғувчи: тўрт ровийдан иборат ҳадислар (ҳақидаги китобнинг) муаллифи (2: 1/111; 11: 1/81).

2. Муҳаммад ал-Атшандий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Атшандий ан-Насафий. У Абу Саид ал-Фарёбийдан Муҳаммад ибн Тамим ал-Фарёбий тўқиган мавзуъ (тўқима) ҳадисларни ривоят қилган (11: 1/81).

11

АЛ-АЖНИҚОНИЙ

«Ажниқон (Ажниқон)»дан ясалган нисба. У — Сарахсдаги қишлоқлардан бири. Одамлар уни Ажниқон деб ҳам атаганлар. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Ажниқоний

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Абдулвоҳид ал-Ажниқоний — машҳур мунозарачи олимлардан бири бўлган. Уламолардан иборат бир жамоа ҳузурда фақиҳ бўлиб етишган ва ўзи ҳам кўпчиликни фақиҳ қилиб тарбиялаган (11: 1/60).

12

АЛ-АХСИКАТИЙ

«Ахсикат»дан ясалган нисба. У — Фарғона диёридаги шаҳар. У — Мовароуннаҳрнинг энг озода ўлкаси. Бу ўлкадан ўтмишда ҳам, бугун ҳам адаб ва илм аҳлига мансуб бўлган кўплаб уламолар етишиб чиққанлар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Ахсикатий (466–528/1074–1134)

(Абу Рашод, Зулфазоил) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Қосим ибн Аҳмад ибн Хазийу ал-Ахсикатий —

адиб, муаррих, ширинсухан инсон ва ширали шеърлар муаллифи бўлган. Хуросондаги кўпчилик фозиллар ундан таълим олиб, етук олим ва адиб бўлиб етишганлар. У с у л т о н л а р н и н г саройларига номалар ёзиб турган. У тасниф қилган асарлардан: «Китоб фи-т-тарих» («Тарихи Аби Рашод», яъни «Абу Рашод тарихи» номи билан машҳур бўлган «Тарих ҳақидаги китоб»), «Шарҳу девони сақати-з-занд» (унинг «аз-Завоид» — «Қўшимчалар» деб номлаган «Зиндиқлик сарқитлари девонига шарҳ»), «Китоб фи қавлиҳим казаба алайка казо» («Уларнинг сени бундай деб алдаган сўзлари ҳақидаги китоб»), «Дивону шеър» («Девон») (2: 1/148; 11: 1/95; 17: 1/289).

2. Муҳаммад ал-Ахсикатий (ваф. 644/1247 й.)

(Ҳисомуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Умар ал-Ахсикатий ал-Ҳанафий — фикҳ илмининг усул соҳаси билан шуғулланган ҳанафий фақиҳ бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Мухтасар фи усули-л-фикҳ» («ал-Мунтахаб» — «Сайланма» номи билан машҳур бўлган «Усул ал-фикҳ ҳақидаги мухтасар китоб»), «ал-Ҳисомий» («Ҳисомуддин китоби»),

«Мифтоҳу-л-усул» («Усулнинг калити»), «Фояту-т-таҳқиқ» («Текширишнинг чегараси»), «Дақоиқу-л-усул ва-т-табйин» («Усул ва баён этишнинг нозик қирралари») (17: 3/663).

3. Муҳаммад ал-Ахсикатий (ваф. 520/1126 й.)

(Абулвафо) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн ал-Қосим ал-Ахсикатий – муаррих, истеъдодли тилшунос ва мазмунли шеърлар муаллифи бўлган. Парҳезкор, салоҳиятли, хушсийрат инсон бўлган. Кўпгина асарлар тасниф қилган, айниқса, тарих ва уни англашга оид китобларни ҳеч бир қийинчиликсиз битган. Ахсикасда ҳадис тинглаган. 520 ҳ.й.дан биров кейин «Саҳдон»нинг энг чекка жойида вафот этган. Асарларидан: «ат-Тарих» («Тарих») (2: 1/148; 11: 1/95; 15: 6/85; 17: 3/667).

4. Нуҳ ал-Фарғоний ал-Ахсикатий

(Абу Исмат) Нуҳ ибн Наср ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Амру ибн ал-Фазл ибн ал-Аббос ибн ал-Ҳорис ал-Фарғоний ал-Ахсикатий – фарғоналик навқирон йигит бўлган. У бир неча бор Насафга ташриф буюриб, у ердаги ва Бухоро шайхларидан ҳадис ёзиб олган. Сўнгра у ерни тарк этиб, ҳадис

излаб Ироққа борган. Ироқ, Шом ва Хуросонда ҳадис тинглаган (2: 1/148; 11: 1/95).

13

АЛ-ОЗАРБАЙЖОНИЙ

«Озарбайжон»дан ясалган нисба. У – Ироқдаги тоғдан кейин келадиган ўлка, ундан кейин ғарб томондан Арманистон ўлкаси келади. Бу жой илк маротаба Умар ибн ал-Хаттоб разияллоҳу анҳу ҳукмронлиги даврида Ҳузайфа ибн ал-Ямон томонидан фатҳ қилинган. Сўнгра Усмон ибн Аффон разияллоҳу анҳу даврида ал-Валид ибн ал-Муғийра томонидан иккинчи маротаба фатҳ этилган. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Кисравий (1367/1947 йилдан кейин вафот этган)

Аҳмад ал-Кисравий ал-Азарбайжоний (ал-Озарбайжоний – Т.) – ҳуқуқ соҳасидаги олимлардан бири, қозиликни бошқарган, матбуот соҳасида ишлаган ва Техронда қатл этилган. Унинг араб тилидаги асарларидан: «ат-Ташаййуъ ва-ш-шиъа» («Шиалик ва шиъалар») (17: 1/232).

2. Абулфатҳ ал-Маръаший (ваф. 1150/

1737 й.)

Абулфатҳ ал-Ҳусайний ал-Маръаший ат-Тасужий ал-Озарбайжоний – фақиҳ, усул ал-фиқҳ соҳасидаги етук олим бўлган. Унинг асарларидан: «Китоб фил-л-иншоъот» («Иншолар ҳақидаги китоб») (17: 2/610).

3. Муҳаммад ал-Озарбайжоний (1248–1322/1832–1904)

Муҳаммад ибн Фазл ибн Али аш-Шаробиёний – «Шаробиёний фозил» ва «Мулло Муҳаммад ал-муқаррар» номлари билан танилган усул ал-фиқҳ соҳасидаги етук олим. У Озарбайжон қишлоқларидан бири бўлган «Шаробиён»да таваллуд топган. Нажафда Ҳусайн ат-Турк ал-Кухдан илм ўрганган. Озарбайжон ва Кавказда Мирзо Шерозийдан кейин устозига тақлид қилган ва унинг сабоқларини такрорлаган. Нажафда Муҳсин ал-Амин ал-Омилийдан ҳадис тинглаган. Рамазон ойининг 18-куни вафот этган (17: 3/588).

14

АЛ-АРАБНАЖНИЙ

«Арабнажин»дан ясалган нисба. У – аввалги Сўғд, ҳозирги Самарқанд ноҳиялардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансуб-

дирлар:

1. Аҳмад ал-Арбанажний (ваф. 369/979 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Мусо ибн Рижоъ ибн Ҳанаш ал-Арабнажний – келиб чиқиши Самарқанднинг Сўғдидан бўлган, ҳанафий фақиҳ. Падари бузрукворидан ҳадис ривоят қилган. Арабнажинда қозилик қилган. Ривоятлари ҳам ўзи ҳам чакки бўлмаган. 369 ҳ.й. рабиъу-с-соний ойида вафот этган (2: 1/169; 11: 1/104).

2. Муҳаммад ал-Арабнажний (ваф. 293 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Қутн ибн Усмон ибн Абдуллоҳ ибн Осим ибн Холид ибн Қурра ибн Мушриф ал-Ҳамадоний ал-Арабнажний – қизиқарли ривоятлар айтувчи, меҳр-оқибатли, фозил инсон бўлган. Кўп ёзган. 293 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/104).

15

АЛ-АРЖИЙШИЙ

«Аржийш»дан ясалган нисба. Аржийш – «Буюк Арманистон»нинг Халлот яқинидаги энг йирик ноҳияларидан бирига қарашли қадимий шаҳар бўлиб, аҳолисининг аксарияти христиан динига эътиқод қилувчи арманлардан иборат. Қуйидаги олим шу жойга

мансубдир:

1. Али ал-Аржийший (Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Мансур ибн Довуд ал-Аржийший – солиҳ фақиҳ бўлган. У Аржийшдаги вилоятлардан бири – Абу Исҳоқ хонақоҳида турилган. Шофиъий фақиҳ бўлиб етишган. Ҳалабдаги «аз-Зужожин» мадрасасида художўйликда, келган ризку насибасига қаноат қилиб кун кечирган, меъеридан ортиқчасини мутлақо қабул қилмаган, «бас, менга шу етиб ортади», деган. Ўта тақводор ва сокинликни хуш кўрадиганлардан бўлган (2: 1/173).

16

АЛ-АРХАСИЙ

«Архас»дан ясалган нисба. У – Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоқдан чиққан:

1. Ал-Аббос ал-Архасий

Ал-Аббос ибн Абдуллоҳ ал-Архасий ёки ар-Рихсий. У уламолардан, ундан эса уламолар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/174; 11: 1/107).

17

АЛ-АРДАБИЛИЙ

«Ардабил»дан ясалган нисба. У – Озарбайжондаги энг машҳур шаҳарлардан. Ислом динидан илгари

ҳам бу шаҳар – ноҳиянинг қасабаси бўлиб, унинг кўпчилиги аҳолиси илм билан шуғулланган. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Аҳмад ибн ал-Ақо ал-Ардабилий (1290–1350/1873–1931)

Аҳмад ибн ал-Ақо бобо ал-Ардабилий – олим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Ғаноиму-д-даҳри фи аҳкоми-л-усбуъи ва-ш-шаҳри» («Ҳафта ва ой ҳукмлари ҳақидаги даврнинг инъоми»), «Танзиҳу-л-илал фи аҳкоми-л-халал» («Янглиш ҳукмлардаги иллатлардан покланиш»), «Такмилиату-л-мутааммилийн фи шарҳи табсирати-л-мутаъаллимийн» («Табсирату-л-мутаъаллимийн» шарҳи ҳақида фикр юритувчиларнинг кўшимчаси»), «Вазифату-л-ҳажжож фи мустажоби-л-ҳаж ва-л-мазорот фи Макка ва-л-Мадина ва-ш-Шом» («Макка, Мадина ва Шомдаги мазорларни зиёрат қилиш ва ҳаж амалларини адо этиш ҳақидаги ҳожиларнинг вазифалари») (17: 1/106).

2. Аҳмад ал-Ардабилий (ваф. 993/1585 й.)

Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Ардабилий – илм-фаннинг турли соҳаларида

фаолият олиб борган олим. У таълиф қилган асарлардан: «Ҳадиқату-ш-шиъати фи тафсили аҳволи-набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам ва-л-аъиммати алайҳими-с-салом» [«Пайғамбар (с.а.в.) ва имомлар (а.с.) аҳволининг тафсилоти ҳақидаги шиъаларнинг бўстони»], «Жамъу-л-фоидати ва-л-бурҳон фи шарҳи иршоди-л-азҳон» («Иршоду-л-азҳон» шарҳи ҳақидаги исбот ва фойдага оид фикрлар тўплами», «Шарҳу илоҳиёти-т-тажрид» («Илоҳиёту-т-тажрид»га шарҳ»), «Зубдату-л-баён фи шарҳи оёти аҳкоми-л-Қуръон» («Қуръони карим аҳкомлари жо бўлган оятларни шарҳлаш ҳақидаги энг сара баён»), «Таълиқот фи шарҳи-л-мухтасари-л-аздий» («Мухтасару-л-аздий» шарҳига қўшимча изоҳлар») (17: 1/250).

3. Исҳоқ ал-Ардабилий (ваф. 1055/1645 й.)

Исҳоқ ибн Аҳмад ал-Ардабилий ал-Ҳанафий — ҳанафий қозилардан бўлган. «Рисола ала-л-иштибоҳ ва-н-назоир» [Ибн Нажимнинг «Иштибоҳ ва-н-назоир» («Шубҳалар ва ўхшашликлар») китобига раддия тарзида ёзилган рисола] — унинг қаламига мансуб асардир

(17: 1/339).

4. Исмоил ал-Бадрий (763/1362 йилда ҳаёт бўлган)

Исмоил ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Бадрий ал-Ардабилий. Унинг даъват ва зикрлар ҳақидаги «Анису-л-қулуб ва ғояту-л-матлуб» («Кўнгилларнинг ёқимли дўсти ва сўралганнинг авж нуқтаси») номли асари бор. Муаллиф мазкур асарни 763 ҳ.й.да «ал-Ақсо» масжидида ёзиб тугатган (17: 1/359).

5. Ҳасан ал-Ардабилий (ваф. 1294/1877 й.)

Ҳасан ибн Абдуллоҳ ал-Ардабилий — фақиҳ бўлган. У муҳаррам ойининг 24-куни Ардабилида вафот этган. Жасадини Ҳоизга олиб бориб, ўша ерга дафн қилганлар. Унинг асарларидан: «Симору-л-фирор фи-л-фиқҳи-л-исломий» («Қочоқликнинг исломий фиқҳ ҳақидаги самаралари») (17: 1/558).

6. Ҳусайн ал-Ардабилий ал-Абҳарий (ваф. 950/1543 й.)

Ҳусайн ал-Ардабилий ал-Абҳарий — суфий уламолардан бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳошия ала шарҳи-л-азуди ли мунтаҳийи-с-суал ва-л-амал фи илмай усул ва-л-жадал» («Усул ва жадал илмлари ҳақидаги савол ва умидлар юзасидан якуний хулоса

чиқаришга ёрдам берувчи шарҳга ёзилган ҳошия-изоҳ»), «Шарҳ ала рисола фи исботи-л-вожиб» (Даввонийнинг «Вожибнинг исботи ҳақидаги рисоласига шарҳ») (17: 1/603).

7. Ҳусайн ал-Алоҳий ал-Ардабилий (ваф. 950/1543 й.)

Ҳусайн ибн Абдулҳаққ ал-Ардабилий — эл орасида «Алоҳий» номи билан танилган, илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият олиб борган олим. 950 ҳ.й.да, ёши етмишдан ошганда, Ардабилида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу таҳзибу-л-усул» (аллома Тафтазонийнинг «Таҳзибу-л-усул» асарига шарҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-ш-шамсия ли-л-Қутби-р-Розий» (Қутб ар-Розийнинг «Шамсия рисоласи шарҳи»га ёзилган ҳошия-изоҳ»), «Шарҳ ала шарҳи таҳрири Иқлидис фи-л-ҳандаса» (Евклиднинг «Геометрия ҳақидаги таҳрири шарҳи»га ёзилган шарҳ»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Шарҳу исботи-л-вожиб» (Даввонийнинг «Исботу-л-вожиб ҳақидаги рисоласига шарҳ») (17: 1/614).

8. Ҳафс ал-Ардабилий (ваф. 339/950 й.)

Ҳафс ибн Умар ал-Ардабилий (Абулқосим) —

муҳаддис, ҳофиз, Озарбайжон аҳлига мансуб сайёҳ бўлган. Сайру сафар қилган ва асарлар тасниф этган (17: 1/648).

9. Али Акбар ал-Ардабилий (1269–1354/1853–1935)

Али Акбар ибн Муҳсин ал-Ардабилий — отасининг қўлида нашъу намо топган олим. Дастлабки таълимни ўз юртида олгач, Ироққа борган. У ерда Ҳабибуллоҳ ар-Руштий ва бошқаларга шогирд тушиб, илм ўрганган. Сўнгра Ардабилига қайтиб борган. Ардабилида фикҳ, усул, ҳадис, калом ва илм-фаннинг бошқа соҳалари бўйича йирик олим сифатида эътироф этилиб, катта шухрат қозонган. Унинг асарларидан: «Рисолату авомили-н-нос» («Одамларнинг омиллари ҳақидаги рисола»), «Баъс ва нушур» («Қайта тиклаш ва номутаносиблик»), «Фатҳу-л-улум» («Илмларнинг фатҳ этилиши»), «Кайфияту-т-таълим ва-т-таъаллум ли дини-л-ислом» («Ислом динини ўрганиш ва ўқитиш йўллари») ва ҳоказо (17: 2/395).

10. Али ат-Табризий ал-Ардабилий (677–746/1278–1345)

Али ибн Абдуллоҳ ибн Абулҳасан ал-Ардабилий ат-Табризий аш-

Шофиъий (Тождуддин, Абулҳасан) — тафсир, ҳадис, фикҳ, усул, арифметика, геометрия, калом, грамматика ва табобат каби илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият кўрсатган шофиъий олим. Озарбайжондаги Ардабелида туғилган. Табризда истиқомат қилган. Аввал Бағдодга, сўнгра Маккага бориб ҳожи бўлган. Шундан сўнг Мисрга борган. Бу ерда бир жамоадан ҳадис эшитган ва кўпгина ҳадис китобларини қўлга киритган. Одамларни илм-фаннинг усул, фикҳ, грамматика, тафсир, риторика, мантик, жадал, фароиз, математика, геометрия, алгебра каби соҳалари билан шуғулантирган. «Ҳисомия» мадрасасида дарс берган ва тўғарақлар очган. Талабаларининг сафи кенгайиб борган, одамлар эса мураккаб саволларни ундан сўраб билиб олганлар. Тафсир, ҳадис, усул ва маъқул каби илм соҳалари бўйича асарлар тасниф этган. Кейинчалик Шаҳризўр, Султония ва Мароғага сафар қилган. Ундан кейин Бағдодга, у ердан Маккага, сўнгра Тайба (Ясриб)га борган. Шундан сўнг 722/1322 й.да Қоҳирага кириб борган ва шу ерда рамазон ойида вафот этган. У тасниф қилган

асарлардан: «Ҳошия ала шарҳи-л-ҳовийи-с-сағийр ли-л-Қазвиний фи фуруъи-л-фикҳи-ш-шофиъий» (Шофиъий фикҳнинг соҳалари ҳақидаги Қазвинийнинг «Шарҳу-л-ҳовийи-с-сағийр» асарига ҳошия-изоҳ»), «Мабсуту-л-аҳком фи тасҳиҳи ма йатааллақу би-л-калим ва-л-калом мин шарҳи Кофияти ибн ал-Ҳожиб» («Ибн ал-Ҳожиб қаламига мансуб «Шарҳу кофия»даги жумлалар ва ибораларга тегишли тузатишлар киритиш ҳақида батафсил баён қилинган ҳукмлар»), «Мухтасару улуми-л-ҳадис» ли ибн ас-Салоҳ» (Ибн ас-Салоҳ қаламига мансуб «Улуму-л-ҳадис» китобининг қисқартирилган шакли»), «ат-Тазкира фи-л-ҳисоб» («Арифметикага оид тазкира») (17: 2/466).

11. Умар ал-Ардабилий (ваф. 570/1174 й.)

Умар ибн Муҳаммад ибн Хизр ал-Ардабилий (Муъинуддин, Абу Жаъфар) — суфий бўлган. Дамашққа келиб, шу ерда муқим истиқомат қилган. Мосулда туғилган ва динни мунаввар айлаган. Унинг асарларидан: «Васийлату-л-мутаъббидийн фи сийрати саййиди-л-аввалийн» («Илк саййидларнинг сийрати хусусида ҳудожўйларга хос услуб») (17: 2/573).

12. Исо ал-Ардабилий (ваф. 1100/1689 й.)

Исо (хон) ал-Ардабилий — Исфаҳондаги мажлисларда қироат қилган фозил инсон. Ҳиндистонга бориб, у ерда йигирма йилга яқин истиқомат қилган. Тахм. 1100 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Фавоиду ва таълиқот» («Фойдалар ва таълиқалар») (17: 2/590).

13. Фараж ал-Ардабилий (ваф. 749/1348 й.)

Фараж ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абулфараж ал-Ардабилий аш-Шофиъий (Нуруддин, Абу Муҳаммад) — фақиҳ, фикҳ илмининг усул соҳаси бўйича етук олим бўлган. Табризда фалсафий категорияларни ўқиб ўрганган, сўнгра Дамашққа келган ва шу ерда шаҳид кетган. Жасади «ал-Боб ас-сағийр» — «Кичик дарвоза» мазорига дафн этилган. Унинг асарларидан: «Ҳақоиқу-л-усул фи шарҳи минҳожил-л-вусул» («Байзовийнинг усулу-л-фикҳни ёритишга бағишланган «Мақсадга етиш дастурини шарҳлаш»га оид усулларнинг ҳақиқатлари»), «Шарҳ қитъа мин минҳожил-л-толибийн» (Нававийнинг шофиъий фикҳ соҳаларига бағишланган «Талабалар дастури» асаридаги бир қитъага шарҳ») (17: 2/618).

14. Муҳсин ал-Ардабилий (ваф. 1294/1877 й.)

Муҳсин ибн Абдуллоҳ ал-Ардабилий — фақиҳ бўлган. Отасининг тижоратидан бешиб, Ҳоизга қочиб борган ва «Завобит» асарининг муаллифи Иброҳимдан таҳсил олган. Муҳаррам ойида Ардабилида вафот этган. Унинг жасадини Ҳоизга олиб бориб, ўша ерга дафн қилганлар. Унинг асарларидан: «Китоб фи-л-фикҳ» («Фикҳга оид китоб», ўн тўрт жилддан иборат бўлган бу асарни муаллифнинг ўзи «Симору-л-фирор», яъни «Қочоқлик мевалари» деб номлаган) (17: 3/20).

15. Муҳаммад Аҳмад ал-Ардабилий (тав. 810/1399 й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳилол ибн Иброҳим ал-Ардабилий сўнгра ал-Қоҳирий аш-Шофиъий (Рукнуддин, Абу Язид) — фақиҳ бўлган. Тахм. 801 ҳ.й.да Жаблада туғилган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-л-минҳожил-л-аслий» («Асл дастур шарҳи», муаллифнинг ўзи ушбу асарни «Ниҳояту-л-вусул» («Мақсадга етишнинг якуни» деб номлаган), «Шарҳу-л-ҳовий» («Ҳовийу-л-фатово»га ёзилган бу шарҳ «Кенг кўламли шарҳ» деб аталади, муаллифнинг ўзи

уни «Таҳриру-л-фатово» («Фатволарни таҳрир этиш» деб номлаган), «Шарҳу-л-масобийҳ» (ҳадислар ҳақидаги «Мишкоту-л-масобийҳ»га шарҳ») (17: 3/108).

16. Муҳаммад Амин ал-Ардабилий (875/1470 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Амин ас-Саидий ал-Ардабилий — «Мир Абулфатҳ» номи билан машҳур бўлган фозил инсон. Қозизода ар-Румийдан илм ўрганган. У таълиф қилган асарлардан: «Ҳошия ала шарҳи одоби-л-фозил» («Фозил инсон одоби ҳақидаги шарҳга ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи Қозизода ли-аш-коли-т-таъсис» (Шамсуддин ас-Самарқандийнинг «Ашколу-т-таъсис» асарига Қозизода Румий томонидан ёзилган шарҳга ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-т-Табризий» («ат-Табризий шарҳига ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала қисми-л-мантиқ мина-т-таҳзиб ли-т-Тафтазоний ва ала шарҳи таҳзиби-л-мантиқ ли-Жалолуддин ад-Даввоний» (Тафтазоний қаламига мансуб «Таҳзиб»нинг мантиққа оид қисмига ва Жалолуддин Даввонийнинг «Таҳзибу-л-мантиқ» шарҳига ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-л-одоби-л-аздия» («Шарҳу-л-одоби-л-аздия»га ҳошия-изоҳ») (17: 3/142).

17. Муҳаммад Ҳасан ал-Ардабилий (1278–1348/1861–1930)

Муҳаммад Ҳасан ибн Муҳаммад Али ал-Мусовий ал-Ардабилий ан-Нажафий — усул ал-фиқҳ соҳасида етук олим бўлган. Тахм. 1278 ҳ.й. Ардабилида таваллуд топган ва ўша ерда ўсиб-улгайган. Ўз юртидаги фозил одамлардан бошланғич таълим олган. Сўнгра Нажафга борган. У ерда Муҳаммад Козим ал-Яздий ва бошқа олимлардан сабоқ олган ва шаввол ойида шу ерда вафот этган. Жасади «ас-Салом» водийсига дафн этилган. Унинг фиқҳ асослари ва соҳалари ҳақидаги маърузалари бор (17: 3/235).

18. Муҳаммад Тоҳир ал-Ардабилий (1091/1680 йида ҳаёт бўлган)

Муҳаммад Тоҳир ибн Муҳаммад Толиб ал-Ҳусайний ал-Ардабилий ал-Машҳадий — одамларни яхши билгувчи фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Китобу-р-рижол» («Машҳур инсонлар ҳақидаги китоб», муаллиф ушбу китобни 1091 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/367).

19. Муҳаммад ал-Ардабилий ар-Румий (980–1036/1572–1627)

(Жамолуддин) Муҳаммад ибн Абдулғаний ал-Ардабилий сўнгра ар-

Румий — «Ғанизода» номи билан танилган муфассир, фақиҳ ва наҳвшунос олим. Айтишларича, у тахм. 886 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳошия ала нвори-т-танзил» (Байзовийнинг тафсир илми ҳақидаги «Анвору-т-танзил» асарига ҳошия-изоҳ»), «ал-Анвор фи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий фиқҳдан таралган нурлар»), «Шарҳу-л-унмузаж ли-з-Замахшарий фи-н-наҳв» (Замахшарийнинг наҳв илми ҳақидаги «ал-Унмузаж» асарига шарҳ»), «ар-Рисола ал-қаламия» («Қаламий рисола») (15: 6/213; 17: 3/417).

20. Муҳаммад ибн Бобавия ал-Ардабилий (тахм.1100/1689 й.)

Муҳаммад ибн Али ал-Ҳусайн ибн Мусо ал-Қамий ал-Ардабилий — «Ибн Бобавия» номи билан танилган муҳаддис, усул ал-фиқҳ соҳасида етук олим бўлган. Унинг асарларидан: «Тасҳиҳу-л-асонид» («Иснодларга ўзгартиришлар киритиш») (17: 3/507).

21. Юсуф ал-Ардабилий (ваф. 779/1377 й.)

Юсуф ибн Иброҳим ал-Ардабилий, аш-Шофиъий — Ардабили аҳлига мансуб муҳаддис ва фақиҳ бўлган. Тахм. 779 ҳ.й.да ёши тўқсондан ошганда

вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Анвору ли-амали-л-аброр фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий фиқҳ ҳақида улуғларнинг амалидан таралган нурлар»), «Шарҳу-л-масобийҳ ли-л-Буғавий» (Буғавийнинг «ал-Масобийҳ» асарига ёзилган шарҳ», ушбу шарҳ уч жилддан иборат) (15: 6/558; 17: 3/139).

22. Заҳируддин ал-Ардабилий (ваф. 930/1524 й.)

Заҳируддин ал-Ардабилий ал-Ҳанафий — «Қозизода» номи билан машҳур бўлган олим ва адиб. Ажам ўлкаларидаги уламолардан илм ўрганган. Султон Салим Табризга Шоҳ Исмоилни қатл қилиш учун бостириб кирганида, уни ўзи билан биргаликда Рум диёрига олиб кетган. Рабиъу-с-соний ойида Қоҳирада қатл қилинган. Унинг асарларидан: «Мухтасару вафаъти-л-аъён» («Вафаъту-л-аъён» асарининг қисқартмаси») (17: 2/21).

23. Яъқуб ал-Ардабилий (ваф. 381/991 й.)

(Абулҳусайн) Яъқуб ибн Мусо ал-Ардабилий. Бағдодда яшаган ва шу ерда ҳадис айтган. Ишончли, тўғрисиўз инсон, шофиъий мазҳаби бўйича фозил фақиҳ бўлган. 381

ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойда Бағдодда вафот этган (11: 1/107).

24. Абдулваҳдоб ал-Ардабилий (ваф. 415/1024 й.)

(Абу Зарқа) Абдулваҳдоб ибн Муҳаммад ибн Айюб ал-Ардабилий — зоҳид шайх бўлган. 415 ҳ.й. ражаб ойда якшанба куни Форс диёрида вафот этган (11: 1/107).

25. Жаъфар ал-Ардабилий (342 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Муҳаммад) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Ардабилий. 342 ҳ.й.да ҳадис излаб, Исфаҳонга келган. Уламолар ундан ҳадис айтганлар (11: 1/107).

18

АЛ-АРЗАКИЁНИЙ

«Арзакиён»дан ясалган нисба. У — Бухоро аҳлидан бўлган, келиб чиқиши шу жойга мансуб бобонинг исми шарифи. У:

1. Муҳаммад ал-Арзакиёний (ваф. 344/955 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Али ибн ал-Ҳасан ибн Наср ибн Бобож ал-Арзакиён ал-Арзакиёний ал-Бухорий — Бухоро аҳлидан бўлган, Али ибн

Абу Толиб разияллоҳу анҳудан исломни қабул қилган. Бухоро ва Бағдодда ҳадис тинглаган. Хуросон ва Ироққа борган. Шайхларнинг энг донишманди бўлган. Ўғли ундан ҳадис ривоят қилган. 344 ҳ.й. шаъбон ойда вафот этган (11: 1/110).

19

АЛ-АРЗАНЖОНИЙ

«Арзанжон»дан ясалган нисба. Уни «Арзанкон» деб ҳам атайдилар. У — одамларининг самимийлиги ва эзгуликларининг кўплиги билан машҳур бўлган Армения ўлкасидаги обод, яхши шаҳар. Бу ерда мусулмонлар ҳам бўлиб, улар шаҳар аҳолисининг аъёнларидурлар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдилар:

1. Иброҳим ал-Арзанжоний (ваф. 724/1324 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Ҳусайн ал-Арзанжоний — суфий бўлган. Унинг «Сирожу-с-сойирийн» («Йўловчилар чироғи») номли асари бор (17: 1/20).

2. Аҳмад ал-Арзанжоний (ваф. 800/1398 й.)

Аҳмад ал-Арзанжоний (Бурҳонуддин) — Арзанжон қозиси бўлган. Ҳалабда ўқиган. У тасниф

қилган асарлардан: «Ҳошия ала-т-талвийҳ» («Талвиҳга ҳошия-изоҳ», муаллиф уни «ат-Таржиҳ», яъни «Афзал кўриш» деб номлаган), «Иксийру-с-саодат фи-т-тасриф» («Тасрифга оид саодатнинг умрбоқий шарбати») (17: 1/100).

3. Аҳмад Номий ал-Арзанжоний (1314/1896 йилда ҳаёт бўлган)

Аҳмад Номий ибн Абдурраҳмон Номий ал-Арзанжоний ал-Ҳанафий — келиб чиқиши Арзанжондан бўлган. Унинг «ат-Таҳонийу-л-ҳамдийёт» («Ҳамдга йўғрилган табриклар») номли Султон Абдулҳамидни қутлашга бағишланган қасидалардан иборат асари бор (17: 1/168).

4. Умар ал-Арзанжоний (871/1467 йилда ҳаёт бўлган)

Умар ибн Абдулмуҳсин ал-Арзанжоний ал-Ҳанафий (Важихуддин) — муҳаддис, наҳвшунос, усул ал-фикҳ бўйича етук олим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳадоийку-л-азҳор фи шарҳи ҳадоийқи-л-анвор» (Соронийнинг ҳадис илмига оид «Шарҳу ҳадоийқи-л-анвор» асари ҳақида гуллар боғи», муаллиф мазкур асарни 871 ҳ.й.да ёзиб тугатган), «Шарҳу усули-л-Баздавий» («Паздавийнинг

«Усулу-л-фиқҳ» асарига шарҳ»), «Ҳошия ала-л-фавоиди-з-зиёъия» (Абдуррахмон Жомийнинг ўз ўғли Зиёвуддинга бағишлаб ёзган араб тили наҳвига оид «ал-Фавоид аз-зиёъия» асарига ҳошия-изоҳ», «Маноқибу Аби Ҳанифа» («Абу Ҳанифа маноқиб») (17: 2/565).

5. Файзуллоҳ ал-Арзанжоний (ваф. 1323/1905 й.)

Файзуллоҳ ал-Арзанжоний, ар-Румий ал-Ҳанафий — фозил инсон бўлган. Сука шаҳрида таҳсил олган ва шу ерда вафот этган. Унинг «Тасҳиҳу-л-албоб» («Гавҳарларни тартибга солиш») номи асари бор (17: 2/633).

6. Муҳаммад Содик ал-Арзанжоний (ваф. 1223/1808 й.)

Муҳаммад Содик ибн Абдуррахим ибн Сулаймон ибн Абдуллатиф ал-Арзанжоний, ар-Румий, ал-Ҳанафий — «Муфтизода» номи билан машҳур бўлган мантиқшунос, риторик (баёнчи) олим. Константиноплда вафот этган. Унинг асарларидан: «Ҳошия ала-л-хусайния фи-л-адаб» («Адаб ҳақидаги «ал-Хусайния»га ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-л-Кутб ли-ш-шамсия фи-л-мантиқ» («Мантиқ илмига оид

Кутбуддиннинг «аш-Шамсия» рисоласига ҳошия-изоҳ»), «Шарҳ ала шарҳи-л-истиора ли-Исомиддин ал-Исфиройиний фи-л-балога» («Исомуддин Исфиройинийнинг балоғат илмига оид «Шарҳу-л-истиора» асарига шарҳ») (17: 3/349).

7. Муҳаммад ар-Румий ал-Арзанжоний (ваф. 784/1382 й.)

(Шарфуддин) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Арзанжоний, ар-Румий — муҳаддис бўлган. Унинг асарларидан: «Шарҳу машориқи-л-анвори-н-набавия мин Саҳиҳи-л-ахбори-л-муставфия» (Сағонийнинг «Машориқу-л-анвори-н-набавия мин Саҳиҳи-л-ахбори-л-муставфия» — «Танланган хабарларнинг ишончли тўпламидан набавий нурларнинг таралиши» асарига шарҳ») (15: 6/171; 17: 3/429).

8. Муҳаммад ал-Хилватий ал-Арзанжоний (ваф. 879 ҳ.й.)

Муҳаммад Баҳоуддин ал-Арзанжоний, ал-Хилватий — Сайид Яҳё аш-Ширвоний халифаларидан бўлган. 879 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Мақомоту-л-орифийн ва маъорифу-с-соликийн» («Орифларнинг мақомлари ва соликларнинг билимлари», туркий назмда

битилган асар) (15: 6/209).

20 АЛ-АРЗАНИЙ

«Арзан»дан ясалган нисба. У — Армениянинг Ҳаллот яқинидаги энг обод ноҳиясига қарашли машҳур шаҳар. Аҳли илмдан бўлган бир қавм шу шаҳарга мансубдур:

1. Салома ал-Қумий ал-Арзаний (ваф. 339/950 й.)

Салома ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Арзаний, ал-Қумий, аш-Шиъий (Абулҳасан) — фақиҳ бўлган. Бағдодда истиқомат қилган. Шомга борган ва яна Бағдодга қайтиб келиб, шу ерда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Маносику-л-ҳажж» («Ҳаж амаллари»), «ал-Ғийба» («Ғийбат»), «ал-Муқниъ фи-л-фиқҳи-ш-шиъий» («Шиалик фиқҳи ҳақида етарли маълумот берувчи китоб»), «Кашфу-л-ҳайрат» («Ҳайратнинг кашф этилиши») (17: 1/773).

2. Яҳё ал-Арзаний (ваф. 512/1118 й.)

Яҳё ибн Муҳаммад ал-Арзаний (Абу Муҳаммад) — адиб, наҳвшунос, тилшунос, Бағдод аҳлидан, тез ва чиройли ёзадиган хаттот бўлган. Унинг наҳв илми ҳақидаги асари ва шеърлари бор (17: 4/112).

3. Иёш ибн Иброҳим ал-Арзаний

(Абу Фассон) Иёш ибн Иброҳим ал-Арзаний — бадий жихатдан етук шеърлар, чиройли ва бехато ёзув устаси бўлган. Унинг наҳв илми ҳақидаги «Муқаддима» номли асари бор. У уламолардан ҳадис айтган (2: 3/349; 11: 1/111).

21

АЛ-АРСОБАНДИЙ

«Арсобанд»дан ясалган нисба. У — Марвга яқин бўлган бир қишлоқ. Бу қишлоқдан илм аҳлига мансуб бир тоифа, жумлаган қуйидаги олимлар етишиб чиққанлар:

1. Муҳаммад ал-Арсобандий (512/1118)

(Фахруддин Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Хусайн ибн Муҳаммад ал-Арсобандий, ал-Ҳанафий — мазкур қишлоқдан, фақиҳ, усул ал-фиқҳ соҳасида етук олим ва қозилардан бўлган. Марвда Абу Ҳанифа (р.а.) тарафдорларининг пешволиги у билан биргаликда ниҳоясига етган. Олийҳиммат, сахий, хушхулқ ва камтарин инсон бўлган. 512 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган ва жасади «Ҳасийн» мазорига дафн этилган. У таълиф қилган асарлардан: «ал-Усул фил-фиқҳ» («Фикҳ илмининг асослари»), «Амолий»

(«Имло қилинган ҳадислар»), «Шарҳу-л-жомиъи-л-кабийр» (Шайбонийнинг фикҳ илмининг соҳалари ҳақидаги «ал-Жомиъ ал-кабийр» асарига шарҳ), «Мухтасару тақвими-л-адила» (Абу Зайд Даббусий қаламига мансуб «Тақвиму-адила» асарининг қисқартирилган шакли») (2: 1/181; 11: 1/112; 15: 6/83; 17: 3/257).

2. Муҳаммад ал-Арсобандий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Арсобандий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/112).

3. Муҳаммад ал-Арсобандий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Имрон ибн Жаъфар ибн Мусо ибн Файруз ал-Арсобандий — тўғри, ишончли ҳадисларнинг таянчи, бу соҳа бўйича обрў-эътиборли инсон ва ровийлардан бўлган. Унинг ривоятлари мавжуд тўпламлар: «Китобу-с-сунан» (Ҳасан ибн Али ал-Ҳалвонийнинг ундан ривоят қилиб ёзган «Китобу-с-сунан» тўплами) (2: 1/181; 11: 1/112).

4. Ҳадия ал-Арсобандий

Ҳадия ибн Абдулвахҳоб ал-Арсобандий. Маккага ёндош бўлган жойда ўттиз

йилдан ортиқ вақт мобайнида истиқомат қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис тинглаганлар (11: 1/112).

22

АЛ-АРФУДУВИЙ

«Арфуду»дан ясалган нисба. У — Самарқанд туманларидан бўлган Карманга қарашли Бухоро йўлидаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Арфудувий (ваф. 380 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Маҳфуз ал-Арфудувий — фозил шайх бўлган. Имом ал-Бухорийнинг «Китобу-т-тарихи-л-авсат» асарини ундан эшитганлар. Шахсан унинг ўзи тўқиб айтган биронта ҳам ривоят бўлмаган. Унинг ўзи ҳам, диёнати ҳам чакки бўлмаган. Тахм. 380 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/183; 11: 1/114).

23

АЛ-АРМАВИЙ

«Урмия»дан ясалган нисба. У — Озарбайжондаги серсаховат, кўҳна ва йирик шаҳар. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Али ал-Армавий (ваф. 835/1432 й.)

Али ибн Аҳмад ибн Али ибн Аҳмад ал-Армавий ал-Ҳанбалий (Зайнуддин) — фозил инсон бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Жавоҳиру-т-табсира фи илми-р-равоя» («Ривоят илмига оид дурдона изоҳлар») (17: 2/396).

2. Муҳаммад ал-Армавий (ваф. 656/1258 й.) (Тождуддин, Абулфузайл) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Абдуллоҳ ал-Армавий аш-Шофиъий — қозилардан бўлган усулшунос фақиҳ. Муҳаррам ойида Бағдодда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳосилу-л-маҳсул фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳ ҳақида йиғилган маълумотларнинг хулосаси») (15: 6/126; 17: 3/252).

3. Маҳмуд ал-Армавий (594–682/1198–1283)

(Сирожуддин) Маҳмуд ибн Абу Бакр ибн Ҳомид ибн Аҳмад ал-Армавий, ат-Танухий, ад-Димашқий, аш-Шофиъий — усулшунос фақиҳ, мутакаллим, файласуф (ҳаким), мантиқшунос, қози, келиб чиқиши жиҳатидан Озарбайжон ўлкасидаги Урмия шаҳрига мансуб инсон бўлган. Мосулда ўқиган, Дамашқда яшаган, Қуниядда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу-л-важиз» (Имом

Фазолийнинг шофиъий фиқҳ соҳалари ҳақидаги «ал-Важиз» асарига шарҳ), «Лавомиъу-л-асрор фи шарҳи лавомиъи-л-анвор» (Мантиқ илмига оид «Шарҳу лавомиъи-л-анвор» ҳақидаги сирларнинг жило-ланиши), «Талхису-л-арбаъин фи усули-д-дин» (ар-Розий қаламига мансуб «Дин асослари ҳақидаги арбаъин» асарининг қисқача мазмун-моҳияти», муаллиф уни «ал-Лубоб», «Ўзак» деб атаган), «Шарҳу-л-ишорот» (Ибн Синонинг мантиқ ва фалсафа ҳақидаги «ал-Ишорот» асарига шарҳ), «Мухтасару-л-маҳсул» (Фахруддин ар-Розий қаламига мансуб фиқҳ илми асослари ҳақидаги «ал-Маҳсул» асарининг қисқартирилган шакли», муаллиф уни «ат-Таҳсил» деб атаган), «Китобу баёни-л-ҳаққ» (Фалсафага илмига оид бўлмаган «Ҳақ баёни ҳақидаги китоб»), «Таҳсилу-л-усул мин китоб «ал-Маҳсул» («ал-Маҳсул» китобидан фиқҳ асосларини ўқиб ўрганиш») (15: 6/406; 17: 3/801).

4. Маҳмуд ал-Армавий (646–722/1248–1322)

Маҳмуд ибн Абу Бакр ибн Муҳаммад ал-Ҳасаний ибн Яҳё ибн ал-Ҳусайн ал-Армавий (Сафиюддин) — суфий,

муҳаддис ва тилшунос олим бўлган. Ҳадис излаб, кўп жойларга борган, кўп эшитган ва ёзиб олган. Жумоду-л-охира ойида вафот этган. Унинг асарларидан: «Зайлу-н-ниҳоя» (Ибн ал-Асирнинг ғариб ҳадислар ҳақидаги «ан-Ниҳоя» асарига қўшимча), «Мухтасару шарҳи-с-сунна» (ал-Буғавий қаламига мансуб «Шарҳу-с-сунна»нинг қисқартмаси), «Таҳзибу-л-муҳкам ва-л-муҳити-л-аъзам» (Ибн Сайданинг тил хусусидаги «Мустаҳкам тарбия ва улкан муҳит» асари) (17: 3/801).

5. Ал-Ҳусайн ал-Армавий (ваф. 460 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад аш-Шувайх ал-Армавий, аш-Шофиъий — асли мазкур Урмия шаҳридан, кейинчалик Мисрга келиб, шу ерда муқим яшаган ва ҳадис айтган. Бағдод, Басра ва бошқа шаҳарларга бориб, ҳадис тинглаган. 460 ҳ.й.дан кейин Мисрда вафот этган (2: 190; 11: 1/115).

6. Муҳаммад ал-Армавий (457–547 ҳ.й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Умар ибн Юсуф ал-Бағдодий ал-Армавий — Шайх Абу Исҳоқ аш-Шерозий ҳузурда шофиъий фақиҳ бўлиб

етишган. Кўп баҳс-мунозаралар олиб борар ва ўз мазҳабининг қарашларини ҳимоя қилар эди. Офул шаҳрида қозилик маҳкамасини бошқарган. Узоқ умр кўрган, замондошлари нариги дунёга равона бўлгандан кейин ҳам у ҳамон ўша шайхлардан ривоят қилишда давом этаверган. 547 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (2: 1/190; 11: 1/116).

7. Музаффар ал-Армавий

Музаффар ибн Юсуф ал-Армавий — кўп тарбияли инсон бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис айтганлар (2: 1/191).

8. Юнус ал-Армавий

Ал-Армавий — «Девон» котибларининг моҳир устаси, фозил инсон ва зарринқалам котиб бўлган. Бағдодда Носируддин Юнус ибн Музаффар ибн Юсуф учун девон хизматини бошқарган (2: 1/191).

9. Муҳаммад ал-Армавий (ваф. 536 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Хусайн ибн Умар ал-Армавий — хушсийрат ва фозил фақиҳ бўлган. Шайх Шерозий ҳузурда фақиҳ бўлиб етишган. Ўзи эътиқод қилган мазҳабнинг қарашларини ҳимоя қилган. Бағдоддаги «Низомия» мадрасасида

яшаган ва фикҳ илмидан сабоқ олган. Гарчи келиб чиқиши бўйича ровийлардан бўлса ҳам, лекин исми шарифи бошқа бир исмга кўшилиб, чатишиб кетгани учун биронта ҳам ҳадис ривоят қилмаган. 536 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/115).

10. Наср ал-Армавий

(Абулфатҳ) Наср ибн Аҳмад ибн Санот ал-Армавий — фозил фақиҳ бўлган. Марвга келган ва қозиликни бошқарган. Ўз дастхати билан шеърини қитъалар битган (11: 1/116).

11. Ал-Фараж ал-Армавий

(Абурруҳ) ал-Фураж ибн Абу Бакр ибн ал-Фураж ал-Армавий — келиб чиқиши жиҳатидан Урмия шаҳри аҳлига мансуб хушсийрат, салоҳиятли, солиҳ ва фозил фақиҳ бўлган. Навқон Қавс ҳузурда фақиҳ бўлиб етишган, сўнгра Марвга келган. Имло ҳақида бир китоб ёзган. Шеър ҳақида ундан кўп нарсаларни ёзиб олганлар (11: 1/116).

12. Муҳаммад ал-Армавий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Қаҳтон ибн Абу Абу Абдуллоҳ ал-Армавий — серсармоя, пиру бадавлат, солиҳ шайх бўлган. Тижорат қилиш учун денгизга чиққан

пайтда, у чиққан кема парчаланиб кетган. Шундан сўнг одамлар кўп нарсаларни йиғиб олганлар ва ундан қочиб, Нишопурдаги «ал-Ғуз» («Ўғузлар») ғорида паноҳ тошганлар. Бухоро, Марв ва Сарахсда ҳадис тинглаган. У хушсийрат инсон бўлган (11: 1/116).

13. Нуъайм ал-Армавий (ваф. 460 ҳ.й.)

(Абуттайиб) Нуъайм ибн Мусофир ибн Жаъфар ал-Армавий — Урмия шаҳрининг қозиси бўлган. Бағдодга келган ва шу ерда кўп ҳадис тинглаган. Ўз навбатида бошқалар ҳам ундан ҳадис тинглаганлар. 460 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/116).

14. Абдулғаффор ал-Армавий

(Абу ннажиб) Абдулғаффор ибн Абдулвоҳид ал-Ҳофиз ал-Армавий. «Мухтасару-л-ҳосил мина-л-маҳсул» (Фахруддин ар-Розийнинг «ал-Маҳсул» асаридан йиғилганларнинг қисқартмаси) (2: 1/191).

15. Муҳаммад ал-Армавий (644–715 ҳ.й.)

(Сафиюддин) Муҳаммад ибн Абдурраҳим ибн Муҳаммад ал-Армавий ал-Ашъарий. Ҳинд ва Рум диёрларига сафар қилган, у ердан Дамашққа ўтган ва то ўлгунича шу ерда истиқомат қилган. 644 ҳ.й.да туғилган ва 715 ҳ.й.да

вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ар-Рисола ас-сунния фи-л-усул» («Усул ал-фиқҳ ҳақида сунний рисола»), «Зубдату-л-калом фи илми-л-калом» («Калом илми ҳақида айтилган гапларнинг сараси»), «ал-Фоиқ фи усули-д-дин» («Дин асослари ҳақида мўътабар китоб»), «Ниҳояту-л-вусул ила илми-л-усул» («Усул ал-фиқҳни ўрганишдан кўзланган якуний мақсад») (15: 65/143).

24

АЛ-АРМАНИЙ

«Армения»дан ясалган нисба. У — Бусфуржон ўлкасидаги шаҳар. Исломи дини бу шаҳарни фатҳ этгунига қадар, у румликларнинг қўлига асло тушмаган. Аҳли илмдан бўлган бир қавм, жумладан қуйидаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. Исо ал-Арманий

(Абу Абдуллоҳ) Исо ибн Молик ибн Шамар ал-Арманий. Миср ва Мағрибга сафар қилган (2: 1/193; 11: 1/117).

25

АЛ-АРВОЪИЙ

«Арво»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Марвазий
(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Умайра ибн Умар ибн Яҳё ибн Салим ал-Арвоъий ал-Марвазий. У адабиёт ва тил билан боғлиқ кўп нарсаларни ёд олган эди. У янгиликлар ва нодир воқеалардан доимо хабардор, қизиқарли ва ибратли ҳикоятларни билгувчи, ҳуснихат соҳиби ва фозил олим бўлган. «Китобу-с-самир ва-н-надим» («Суҳбатдош ва надомат чекувчи китоби»)ни тасниф этган. Табобат илмига кўп даъво қилгувчи бўлган. Ҳадис излаб, Ироқ ва Хижозга борган, кўп ҳадисларни ёзиб олган (11: 1/117).

2. Аҳмад ал-Арвоъий

(Абулфазл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Яъқуб ал-Арвоъий (11: 1/118).

26

АЛ-АЗЖОҲИЙ

«Азжоҳ»дан ясалган нисба. У — Сарахс ноҳияларидан бўлган Хобирондаги қишлоқлардан бири. Сарахс — фазли гуёр бўлиб, ундан бир жамоа имомлар етишиб чиққан. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Асрам ал-Азжоҳий (тав. 470 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Асрам ибн Муҳаммад ибн Асрам ал-Азжоҳий ал-Мукрий —

қори, парҳезкор ва солиҳ инсон бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.да туғилган (2: 1/200; 22; 11: 1/119).

2. Муҳаммад ал-Азжоҳий (ваф. 543/1148 й.)

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муовия ал-Азжоҳий — Азжоҳдаги жомеъ масжиднинг имом-хатиби, олийжаноб, саховатпеша, ҳадисларни кўп билгувчи, солиҳ фақиҳ бўлган. 543 ҳ.й.нинг сафар ойида Азжоҳда вафот этган (2: 1/200; 11: 1/119).

3. Абдулкарим ал-Азжоҳий (ваф. 486 ҳ.й.)

(Абулфазл) Абдулкарим ибн Юнус ибн Муҳаммад ибн ал-Мансур ал-Азжоҳий — парҳезкор, фозил имом ва шофийий мазҳабига эътиқод қилгувчи фақиҳ бўлган. У Нишопур ва Марвада фақиҳ бўлиб етишган. 486 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/200; 11: 1/119).

4. Абдулжаббор ал-Азжоҳий (ваф. 530 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Абдулжаббор ибн Али ибн Саид ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳарб ал-Азжоҳий — ҳарбий, фақиҳ, имом, хушсийрат, фозил ва олийжаноб инсон бўлган. 530 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/119).

5. Муҳаммад ал-Азжоҳий

(Абулфазол)
Муҳаммад ибн Абдулжаббор ал-Азжоҳий ал-Ҳарбий — юқорида зикр этилган (Абу Бакр)нинг ўғли. Фақиҳ бўлган. Уламолар Сарахсда ундан ҳадис тинглаганлар (11: 1/119).

27

АЛ-АЗКИЁНИЙ

«Азкиён»дан ясалган нисба. У — Бухоро аҳлига мансуб бўлган бир бобонинг исми шарифи. Илк эътиқоди мажусий бўлган бу инсон Али ибн Абу Толибдан ислом динини қабул қилган. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Азкиёний (ваф. 344/955 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Али ибн ал-Ҳасан Бобож ибн ал-Азкиён — Бухоро аҳлидан бўлган. Ироққа борган. Бухоро, Бағдод ва бошқа жойларда ҳадис тинглаган. 344 ҳ.й.нинг шаъбон ойида вафот этган (11: 1/123).

28

АЛ-АСБОНИКАСИЙ

«Асбоникас»дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳрдаги Исфижоб шаҳарларидан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Асбоникасий (ваф. 360 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Зоҳир ибн Ҳотам ибн Рустам ал-Асбоникасий — адиб, серҳиммат, саховатпеша, салоҳиятли, ишончли ва фозил одам бўлган. Тахм. 360 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/204; 11: 1/127).

2. Ал-Ҳусайн ал-Асбоникасий (ваф. 390 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Зоҳир ибн Ҳотам ибн Рустам ал-Асбоникасий — юқорида номи зикр этилган Абу Наср биродарининг ўғли. Самарқандда фақиҳ бўлиб етишган ва Асбоникасга борган. Арифметика ва фароиз илмларини чуқур билгувчи фозил фақиҳ бўлган. Самарқанддан Асбоникасга кўчиб борган ва ўша ерда 390 ҳ.й.да вафот этган. Фараб ва Исфижобда уламолардан ҳадис ёзиб олган. Самарқандда эса уламолар ундан ҳадис ёзиб олганлар (11: 1/127).

3. Саид ал-Асбоникасий (ваф. 380 ҳ.й.дан кейин)

(Абулҳасан) Саид ибн Ҳотам ибн Адий ал-Асбоникасий — парҳезкор, фозил шайх ва шофиъий фақиҳ бўлган. Узоқ вақт Самарқандда яшаган ва шу ерда фақиҳ

бўлиб етишган. Унинг ўғли — ал-Ҳасан шу ерда турилган. Сўнгра туркий ўлкаларга борган ва 380 ҳ.й.дан кейин Асбоникасга ташриф буюрган ва шу ерда вафот этган (11: 1/128).

4. Зафар ал-Асбоникасий (ваф. 320 ҳ.й.дан кейин)

Зафар ибн ал-Лайсий ибн Қулли ас-Суғрий ал-Асбоникасий — асли Исфижобдан, ишончли ҳадисларни ўзига яраша тарзда ривоят қиладиган фақиҳ бўлган. 320 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 1/128).

5. Муҳаммад ал-Асбоникасий (ваф. 375 ёки 376 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Суфён ал-Асбоникасий — шофиъий фақиҳ бўлган, маълум бир муддат Насаф ҳукуматида хизмат қилган. Парҳезкор ҳукмдорлардан, уларнинг энг афзали ва поқдомони бўлган. Имом аш-Шофиъий (р.а.)нинг авлодидан, кам ҳадис айтувчи бўлган. 375 ёки 376 ҳ.й.да Сўғдада вафот этган (11: 1/128).

29

АЛ-АСБАСКАСИЙ

«Асбаскас»дан ясалган нисба. У — Самарқанд ноҳиясидаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Аҳмад ал-Асбаскасий** (Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Ҳомид ибн Бакр ал-Асбаскасий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/205; 11: 1/129).

30 АЛ-ИСТОНИЙ

«Истон»дан ясалган нисба. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Солиҳ ал-Хазоъий ал-Истоний

Абу Шуъайб Солиҳ ибн Умар ибн ал-Аббос ибн Ҳамза ибн Амру ибн Аъян ал-Хазоъий ал-Истоний. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/206; 11: 1/129).

2. Исо ал-Хазоъий ал-Истоний

Исо ибн Умар ибн ал-Аббос ибн Ҳамза ибн Амру ибн Аъян ал-Хазоъий ал-Истоний — юқорида номи зикр этилган Солиҳнинг биродари. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/129).

31 АЛ-АСТАРСАНИЙ

«Астарсан»дан ясалган нисба. У — туркий ўлкалардан

бўлган Қошғар билан Хўтан оралиғидаги шаҳар. Қуйидаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Астарсаний

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Али ал-Астарсаний ал-Бозкандий. Бағдодга борган ва у ерда ҳадис айтган. Астрободда ҳадис тинглаган. У уламолардан, аҳли илмга мансуб бўлган бир жамоа олимлар эса ундан ҳадис тинглаганлар (2: 1/208).

32 АЛ-АСТУҒДОДИЙЗИЙ

«Астуғдогийза»дан ясалган нисба. У — Нахшаб ноҳиясига қарашли Насафдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Абдулазиз ал-Астуғдодийзий (408–456 ёки 408–457 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулазиз ибн Муҳаммад ибн Осим ибн Рамазон ал-Астуғдодийзий — Нахшабий номи билан машҳур бўлган ҳофиз уламолардан. Ҳадисларнинг иснодларини яхши билган ва дастхати билан кўп нарсалар битган. Кам ҳадис айтган. Узоқ вақт Исфаҳонда яшаган. У Насаф, Самарқанд, Марв, Балх, Сарахс, Басра, Бағдод, Шероз, Рамла, Байту-л-

муқаддас, Сур, Миср, Искандария ва бошқа ўлкаларда ҳадис тинглаган. 408 ҳ.й.да турилган. 456 ёки 457 ҳ.й.да Нахшабда вафот этган (2: 1/208; 11: 1/133).

2. Муҳаммад ал-Астуғдодийзий (ваф. 378/989 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Осим ибн Рамазон ибн Али ибн Афлаҳ ибн Космона ал-Астуғдодийзий — Насаф аҳлидан бўлган солиҳ инсон ва фозил фақиҳ. 378 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг ўртасида вафот этган (11: 1/133).

3. Муҳаммад ал-Астуғдодийзий (ваф. 425 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Осим ал-Астуғдодийзий — юқорида номи зикр этилган Абу Бакрнинг биродари. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 425 ҳ.й. ёшлиғида вафот этган (11: 1/133).

4. Муҳаммад Ҳамдон ал-Астуғдодийзий (ваф. 439/1047 й.)

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абунназр Аҳмад ибн Абулқосим Ҳамдон ал-Астуғдодийзий — солиҳ ва босиқ шайх, одобли олим бўлган. Ҳазнага борган ва у ерда Султон Маҳмуд Сабуктегиннинг баъзи

фарзандларини тарбиялаш билан шуғулланган. Сўнгра ўз ватанига қайтиб, шу ерда муқим яшаб қолган. Фақат ибодат билан машғул бўлган. 439 ҳ.й. рабиъу-лаввал ойида вафот этган. Жанозасига Насаф қасабаси ва қишлоқларидан кўп одам келган (11: 1/134).

33

АЛ-УСРУШАНИЙ

«Усрушана» дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳрдаги Самарқандга қарашли шаҳар. Бу ердан илм-фаннинг турли соҳалари бўйича етук олимлар етишиб чиққанлар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. **Муҳаммад ал-Усрушаний** (ваф. 632/1235 й.)

(Мажидадин, Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Хусайн ал-Усрушаний, ал-Ҳанафий — ҳанафий фақиҳ бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Фусул фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фиқҳ соҳалари ҳақидаги фасллар»), «Жомиъу аҳкоми-с-сиғор» («Болаларга оид ҳукмлар тўплами»), «ал-Фатово» («Фатволар»), «Қуррату-л-айнайни фи ислоҳи-д-дорайни» («Икки уйни ислоҳ этиш ҳақидаги

кўзнинг қорачуғи») (15: 4/19; 17: 3/702; 18: 11).

2. **Юнус ал-Усрушаний** (Абу Саид) Юнус ибн ал-Фазл ал-Усрушаний — фақиҳ, фозил ва ҳимматли инсон бўлган. Усрушанада ундан фозил ворислар қолган. Ўзи Самарқандга борган ва у ерда ҳадис айтган (11: 1/142).

3. **Муҳаммад ибн Амру ал-Усрушаний** (ваф. 404/1013 й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Амру ибн Сулаймон ал-Усрушаний — Бухорода қозиликка хизмат қилган, ўз билими билан бошқалардан яққол ажралиб турувчи олим бўлган. Самарқандда қозиликни бошқарган ва қозилик мансабини эгаллаб турган пайтда, 404 ҳ.й.нинг сафар ойида, шу ерда вафот этган (11: 1/142).

4. **Мутриф ал-Усрушаний**

(Абу Бакр) Мутриф ибн Жумҳур ибн ал-Фазл ал-Усрушаний — ҳожи бўлиб Бағдодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, уламолар ундан ҳадис айтганлар (11: 1/142).

5. **Ҳомид ал-Усрушаний**

Ҳомид ибн Абу Ҳомид ал-Усрушаний — ҳожи бўлиб Хуросонга келган ва Нишопурда ҳадис айтган (11: 1/142).

34

АЛ-ИСФАРАНЖИЙ

«Исфаранж» дан ясалган нисба. У — Самарқанд туманларидан бўлган Сўғдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Исфаранжий**

(Абу Зайд) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Исфаранжий — «Байту-л-илм»дан бўлган фозил ва навқирон олим, хушсуҳбат инсон, фиқҳ илмини чуқур билгувчи фақиҳ. У ёқимли шеърлар битган ва кўп нарсаларни ёд олган (2: 1/212; 11: 1/145).

35

АЛ-ИСФАСИЙ

Айни пайтда «Сибсвалқон» деб ҳам аталадиган «Исфас»дан ясалган нисба. У — «Фоз» яқинидаги Марв қишлоқларидан. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Холид ал-Исфасий**

Холид ибн Руқод ибн Иброҳим ад-Духлий ал-Исфасий — адиб, шоир, котиб, олим ва фозил инсон бўлган (2: 1/213; 11: 1/146).

36

АЛ-ИСФИЖОБИЙ

«Исфижоб»дан ясалган

нисба. У — туркий ўлкаларнинг аввал-бошига жойлашган Машриқ заминдаги йирик шаҳар. Унинг ҳудудига бир улкан вилоят, ҳар қайсиси бир шаҳарга монанд кўп қишлоқлар мавжуд бўлган. Аҳолисининг эътиқоди мустаҳкам, олий-жаноблиги аниқ-тиниқ кўриниб турган. Уларнинг тақводорлиги, ибодати ва исломга эътиқоди янги узилган ҳосилдек тотли ва пўрмаъно калимадек ёқимли бўлган. Улар ўзларининг ҳудудларини қаттиқ муҳофаза қиладилар ва урф-одатларига доимо риоя этадилар. Улардан бигъат асло зуҳур этмаган. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Ал-Ҳасан ал-Исфижобий (ваф. 380 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Мансур ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Муаддиб ал-Муқрий ал-Исфижобий — обрў-эътибори йўқ ишончсиз одам бўлган, бу ҳақда кўп гапирганлар. Ҳисоб-китоб қилганда, доимо кўшиб ҳисоблар; бировлар айтган ҳадисларни ўғирлаб олар, умрида асло учрашмаган, кўзи кўрмаган одамлардан ҳадис айтар эди. 380 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 1/214; 11: 1/147).

2. Аҳмад ал-Исфижобий (ваф. 480/1087 й.)

(Абуннасур) Аҳмад ибн Мансур ал-Исфижобий, ал-Ҳанафий — ҳанафий фақиҳ бўлган, қозиликни бошқарган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу мухтасари-т-Таҳовий» («Мухтасару-т-Таҳовий»га шарҳ), «Шарҳу ала китоби-с-садри ибн Моза ала тартиби-д-даббос ли-л-жомиъи-с-сағийр» ли-ш-Ш а й б о н и й» [Шайбонийнинг «ал-Жомиъ ас-сағийр» («Кичик тўплам»)ига асалчи тартибида садру-ш-шарийъа ибн Моза таълиф этган китобга шарҳ], «Шарҳу-л-кофий» («ал-Кофий»га шарҳ) «Фатово» («Фатволар»). Мазкур асарларнинг барчаси ҳанафий фикҳнинг соҳаларига бағишланган (17: 1/311).

37

АЛ-ИСКОРАНИЙ

«Искоран»дан ясалган нисба. У — Дабусия яқинида жойлашган Самарқанд Сўғдигаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Бакр ал-Искораний

Бакр ибн Ҳанзала ибн Анумард ал-Искораний ас-Сўғдий. У уламолардан, ундан эса ўғли ҳадис

ривоят қилган (2: 1/215; 11: 1/148).

2. Муҳаммад ал-Искораний (ваф. 370 ҳ.й.дан кейин)

Муҳаммад ибн Бакр ибн Ҳанзала ал-Искораний ас-Сўғдий. У отаси — юқорида номи зикр этилган Бакрдан ҳадис ривоят қилган. 370 ҳ.й.дан сўнг вафот этган (2: 1/215; 11: 1/149).

3. Юсуф ал-Искораний

Юсуф ибн Халаф ибн Ҳорун ибн Ҳотам ал-Искораний. Уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/149).

38

АЛ-АСМАНДИЙ

«Асманд»дан ясалган нисба. У — Самарқанд-даги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ибн Абдуррашид ал-Асмандий (ваф. 488/1095 й.)

(Алоуддин, Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Абдуррашид ибн ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайн ас-Самарқандий ал-Асмандий — ҳанафий фақиҳ ва муфассир бўлган. Унинг асарларидан: «Таълиқа» (Бир неча жилддан иборат «Таълиқа»), хилоф илми ҳақидаги таснифлар ва тафсир (17: 3/409).

39

АЛ-ИСМАЙСНИЙ

«Исмайс»дан ясалган нисба. У — Самарқандга яқин ерга жойлашган Кошония қишлоқларидан. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Исмайсний** (ваф. 320 ҳ.й.дан олдин)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ан-Назр ал-Исмайсний. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 320 ҳ.й.дан олдин вафот этган (2: 1/224; 11: 1/156).

40

АЛ-АШТОБДИЙЗАКИЙ

«Аштобдийза»дан ясалган нисба. Дастон дарвозасига туташиб кетган Самарқанддаги катта маҳалла. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. **Солиҳ ал-Аштобдийзакий**

Солиҳ ибн Маҳмуд (Муҳаммад) ибн ал-Ҳайсам ал-Аштобдийзакий — юқорида номи зикр этилган Муҳаммад ибн Солиҳнинг падари бузруквори. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/162).

2. **Сайҳон ал-Аштобдийзакий**

(Абу Муҳаммад) Сайҳон ибн ал-Хусайн ибн Ҳозим ал-Муадаб ас-Самарқандий ал-Аштобдийзакий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/161).

3. **Муҳаммад ад-Дорамий ал-Аштобдийзакий**

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Жаъфар ад-Дорамий, ас-Самарқандий, ал-Аштобдийзакий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/162).

41

АЛ-АШТОХАВСАТИЙ

«Аштохавсат»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Аштохавсатий**

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Аштохавсатий — солиҳ, зоҳид, салоҳиятли ва тақводор инсон бўлган (2: 1/232; 11: 1/162).

42

АЛ-УШТУРЖИЙ

«Уштурж»дан ясалган нисба. У — Марвнинг юқори қисмидаги қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. **Шоҳ ибн ан-Наззол ал-Уштуржий** (ваф. 301/914 й.)

(Абулқосим) Шоҳ ас-Саъдий ал-Уштуржий. Айтишларича, у — ан-Наззол ибн Абда ибн Ҳузайфа ал-Уштуржийнинг ўғли. Уштурж қишлоғида унинг фозил фарзандлари бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 301 ҳ.й. рамазон ойида вафот этган (2: 1/232; 11: 1/162).

2. **Умайр ал-Уштуржий** (Абу Нуъайм) Умайр ибн Муҳаммад ибн Сахтавия ал-Уштуржий — ҳофиз бўлган (11: 1/163).

3. **Ал-Фазл ал-Уштуржий**

(Абулҳасан) ал-Фазл ибн Умайр ибн Асам ибн ал-Мунтажиъ ибн Амру ас-Саъдий ал-Марвазий ал-Асми ал-Уштуржий — адаб ва балоғат илмларини пухта эгаллаган, ўта ишончли инсон бўлган. Ироқ ва Ҳижозга борган (11: 1/163).

43

АЛ-ИШТИХОНИЙ

«Иштихон»дан ясалган нисба. У — Самарқанд Сўғдидаги ўта покиза ва кўркам, сўлим гўшаларию бов-роғлари, экин экиладиган далаларию майсазорлари, дарахтларию мевалари кўп бўлган серҳосил ва шинам қишлоқ. Аҳли илмга мансуб бўлган кўп сонли жамоа, жумладан

қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ибн Матта ал-Иштихоний (ваф. 381 ёки 388 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Матта ал-Иштихоний — фикҳ илмида Имом аш-Шофиъий (р.а.) издошларига мансуб имомлардан, зоҳид ва фозил инсон, Имом ал-Бухорийнинг «ал-Жомийъ ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») китобидан ҳадис айтганлардан бўлган. 381 ҳ.й. ражаб ойининг бошида вафот этган. Бу санани 388 ҳ.й. деб ҳам айтадилар (2: 1/233; 11: 1/163).

2. Наср ал-Иштихоний

(Абулайс) Наср ибн ал-Фатҳ ибн Аҳмад ал-Иштихоний. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/164).

44

АЛ-УСРУШАНИЙ

«Усрушана»дан ясалган нисба. У — Сайхун (Сирдарё) ва Самарқанд оралиғида жойлашган Мовароуннаҳрдаги катта шаҳар. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ҳаким ал-Усрушаний

(Абу Талҳа) Ҳаким ибн Назр ибн Хониж ибн Хандабик ал-Усрушаний — Усрушана аҳлидан бўлган. У уламолардан,

уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/141).

45

АЛ-УШФУРҚОНИЙ

«Ушфурқон»дан ясалган нисба. У — «ар-Руз» қишлоқлариган. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Усмон ал-Ушфурқоний (471–549 ҳ.й.)

Усмон ибн Аҳмад ибн Абулфазл ал-Ушфурқоний ал-Ҳасарий — хушсийрат, ҳар бир ишни қойилмақом адо этадиган фозил йўлбошчи, Ушфурқондаги жомеъ масжиднинг имоми бўлган. Тахм. 471 ҳ.й.да туғилган. 549 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/235).

46

АЛ-УШМИЙУНИЙ

«Ушмийун»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқлариган бири. Айтишларича, унда шундай маҳалла бўлган. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Ҳотам ал-Ушмийуний

(Абу Абдуллоҳ) Ҳотам ибн Қадид ал-Ушмийуний — Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорий шайхларидан бўлган. Ундан Имом ал-Бухорий ва бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/238; 11: 1/169).

2. Нуҳ ал-Ушмийуний (Абу Аҳмад) Нуҳ ибн Мансур ал-Ушмийуний ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/169).

47

**АЛ-УШНОНИЙ/
АЛ-УШНАҲИЙ**

«Ушнаҳ»дан ясалган нисба. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Умар ал-Ушноний (ваф. 339/950 й.)

Умар ибн ал-Ҳасан ибн Молик аш-Шайбоний, ал-Бағдодий (Абулҳасан) — «ал-Ушноний» нисбаси билан танилган муаррих. Тахм. 339 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Фазоилу Али ибн Аби Толиб» («Али ибн Абу Т о л и б н и н г фазилатлари»), «Мақталу Ҳусайн ибн Али» («Ҳусайн ибн Али қатномаси»), «Мақталу Зайд ибн Али» («Зайд ибн Али қатномаси»), «Китобу-л-хайл» («Отлар ҳақидаги китоб») (17: 2/557).

2. Муҳаммад ал-Ушноний

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Амру ибн Ҳафс ал-Ушноний — «Ушна» қишлоғидан бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис

ривоят қилганлар (2: 1/239; 11: 1/171)

3. Абдулазиз ал-Ушнахий (ваф. тахм. 550/1155 й.)

(Абулфазл) Абдулазиз ибн Али ал-Ушнахий аш-Шофиъий — шофиъий фақиҳ бўлган. Али ибн Исҳоқ Иброҳим ибн Али ал-Файрузободийдан фикҳ илмини ўрганган ва унинг ҳузурида фақиҳ бўлиб етишган. Абу Жаъфар ибн Муслимадан ҳадис тинглаган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Фароиз а л - у ш н а ҳ и я » («Ушнахийнинг фароиз илмига қўшган ҳиссаси»). Тахм. 550 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/239; 17: 2/164).

48

АЛ-АФРАХШИЙ

«Афрахш»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Афрахший (301–384 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исмоил ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Исроил ибн Мустаъжир ал-Афрахший ал-Бухорий — раису-л-уламо ва уларнинг пешвоси, келиб чиқиш жиҳатидан эса Бухоро аҳлидан бўлган. «Исмоилий» номи билан танилган. 301 ҳ.й.да туғилган ва 384 ҳ.й. рамазон ойида вафот

этган. У саксон тўрт йил умр кўрган (2: 1/270; 11: 1/196).

2. Муҳаммад ибн Азкар ал-Афрахший

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Ҳотам ибн Азкар ал-Афрахший — эл орасида «Ибн Ҳайс», яъни «Ҳайсинг ўғли» номи билан танилган Бухорий шайхларидан бири. Ҳадис айтган (11: 1/196).

49

АЛ-АФШАВОНИЙ

«Афшавон»дан ясалган нисба. У Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Афшавоний

(Абусннаср) Аҳмад ибн Иброҳим ибн Абдуллоҳ ибн Асад ибн Комил ибн Холид ал-Афшавоний. У уламолардан ҳадис ривоят қилган (2: 1/275; 11: 1/198).

2. Хол (Холид) ал-Афшавоний

(Абу Аҳмад) Хол ибн Абу Карома ал-Афшавоний. Айтишларича, у — Холид ал-Бухорий. Уни «Холон» деб атаганлар. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/198).

50

АЛ-ИФШИРҚОНИЙ

«Ифширқон»дан ясалган нисба. У —

Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Аббос ал-Афширқоний

(Абулфазл) ал-Аббос ибн Абдурраҳим ал-Афширқоний . аш-Шофиъий — фозил адиб ва фақиҳ бўлган. Самарқанд ва Насога борган. Насаби араблардан бўлган олим эди. Ҳадис ва фикҳга оид битиклари бор (2: 1/275; 11: 1/198).

51

АЛ-АМДИЙЗИЙ

«Амдийза»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Бишор ал-Амдийзий

(Абу Башр) Бишор ибн Абдуллоҳ ал-Амдийзий ал-Бухорий — асли «Амдийза» қишлоғидан. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/299; 11: 1/208).

52

АЛ-АМИН

«Амонат» сифатидан ясалган нисба. Аҳли илмга мансуб бўлган бир жамоа олимлар шу сифат билан тавсифланганлар. Улардан бири — қуйудаги олимдир:

1. Исҳоқ ал-Амин

(Абу Саҳл) Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Амин ал-Марвазий. У Бухорода Абдурраззоқ китобидан ҳадис айтган (11: 1/211).

53

АЛ-АНБАРДУВОНИЙ

«Анбардувон»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Анбардувоний (ваф. 449/1075 й.)

(Абу Комил) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Басийр ибн Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ал-Басийрий ал-Анбардувоний. Эл орасида у кўпроқ «Басрий» номи билан маълум бўлган. У Муҳаммад ибн Абу Идрис ал-Журжоний ва бошқалардан ҳадис эшитган. Насаблар билан шугулланган олим, шу ҳақда маълумотларни жамлаган ва бир китоб тасниф қилган ҳамда уни «ал-Музоҳот ва-л-музофот фи-л-асмои ва-л-ансоб» («Исмлар ва насаблар ҳақидаги қўшимчалар ва ўхшашликлар») деб атаган. Кейин унга кўп тузатишлар киритган. У ўз фикрларини аниқ-тиниқ ифода эта олмайдиган ва кўп хато қиладиган инсон бўлган. 449 ҳ.й.да вафот

этган (2: 1/306; 11: 1/213; 17: 1/283).

54

АЛ-АНЖОФИРИНИЙ

«Анжофирийн»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Умар ал-Анжофириний (ваф. 326 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Жазийр ибн Хайдам ибн Шашбал Хуморшер ал-Анжофириний ал-Бухорий — анжофиринлик адиб. 326 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/307; 11: 1/214).

55

АЛ-АНДОҚИЙ

«Андоқ»дан ясалган нисба. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Ал-Ҳасан ал-Андоқий

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Али ибн Сабоъ ибн Наср ал-Бакрий ас-Самарқандий ал-Андоқий. У кўпроқ «Ибн Абулҳасан» ва «ас-Сибоъий» номлари билан танилган (2: 1/308; 11: 1/215).

2. Муҳаммад ал-Андоқий (ваф. 370 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Мансур) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Наср ибн Сабоъ ад-Дехқоний ал-Андоқий — усули ишончли, эшитиш қобилияти яхши бўлган ҳадис асҳобларидан. 370 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 1/215).

56

**АЛ-АНДАХУЗИЙ/
АН-НАХЗИЙ**

«Андахуз»дан ясалган нисба. У — Балх билан Марв оралиғида жойлашган қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Юсуф ал-Андхузий (440–530 ҳ.й.)

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Аҳмад ан-Нахзий — Бухорода фикҳ илмини ўрганган ва у ерда бир муддат яшаб, Муҳаммад ал-Барқий ва бошқалардан ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 440 ҳ.й.да таваллуд топган ва 530 ҳ.й. Андхузда вафот этган (11: 5/472). (2: 1/308).

57

АЛ-АНДАДИЙ

«Андадий»дан ясалган нисба. У — Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Андадий

Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Аммор ибн Сокин ибн Осим ал-Андадий. У илм аҳлидан, ундан эса ўғли ва набираси ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/216).

58

АЛ-АНДАРОБИЙ

«Ангароб» («Андароба»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Андаробий

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Абу Умар ал-Андаробий — «Аҳмад аз-зоҳид» номи билан танилган қори, энг кўп ҳадис тинглаган инсон бўлган. Унинг қироат илми ҳақида тасниф қилган асарлари бор (17: 1/216).

2. Аҳмад ал-Андаробий

Аҳмад ал-Каробисий ал-Андаробий. У илм аҳлидан, олимлар эса ундан ҳадис тинглаганлар (2: 1/309; 11: 1/216).

3. Аҳмад ал-Андаробий

(Абу Зарр) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Молик ибн Исмоил ат-Термизий ал-Андаробий — Термиз аҳлидан бўлган. Андаробда қозилик маҳкамасини бошқаргани учун унга Андаробий нисбаси берилган. Ироққа бориб, у ердаги уламолардан ҳадис

тинглаган. Сўнгра Бухоро ва Насафга бориб, у ерларда ҳадис айтган (11: 1/216).

59

АЛ-АНДАҒАНИЙ

«Андаған»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аббод ал-Андаганий

Аббод ибн Усайд ал-Андаганий — зоҳидлардан ва ибн ал-Муборак билан ҳамнишин бўлган (2: 1/310).

2. Муҳаммад ал-Андаганий (548/1153 йилда қатл қилинган)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдурраҳим ал-Андаганий — фозил фақиҳ, ҳалол баҳс-мунозара олиб борувчи инсон бўлган. Ўша пайтларда солиқ йиғувчиларнинг сардорлари учун фикҳ илми жомеъда ажамий тилда ўқитилар ва ваъз ҳам қилинар эди. 548 ҳ.й. ражаб ойида туркийлар (мамлуқлар) ҳужум қилган вақтда қатл қилинган (11: 1/216).

60

АЛ-АНДАҚИЙ

«Андақ»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Абдулкарим ал-Андақий (400–481/1009–1088)

(Абулмаузаффар) Абдулкарим ибн Абу Ҳанифа ибн ал-Аббос ал-Андақий — хушсийрат, камтарин, фозил фақиҳ ва парҳезкор зоҳид бўлган. 400 ҳ.й.дан сўнг турилган ва 481 ҳ.й. шаъбон ойида вафот этган (2: 1/310; 11: 1/217).

2. Ал-Ҳасан ал-Андақий (460–552/1068–1157)

(Абу Муҳаммад) ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайн ал-Андақий — юқорида номи зикр этилган Абдулкаримнинг набираси, ўша пайтдаги муридларни тарбия қилиш учун яхши тариқатга эга етук шайх бўлган. Берган ризқ-насибаси учун Аллоҳ таоло ҳаққига мудом дуои хайрлар қилиш, ибодатда бардавом бўлиш, риёзат чекиш, суннага риоя қилиб, одобни Пайғамбар (с.а.в.)дан ўрганиш — Имом Юсуф ибн Айюб ал-Ҳамадоний издошларига, айниқса, Хоразм ва Бағдод сафарида унга ҳамроҳ бўлган муридларига хос сифатлардан эди. 460 ҳ.й.дан кейин таваллуд топган. 552 ҳ.й. 26 рамазонда вафот этган (11: 1/217).

61

АЛ-АНДУКОНИЙ

«Андукон»дан ясалган нисба. У — Фарғона ва

Сарахсдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Умар ал-Андоконий (480–545/1087–1150)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Тоҳир ал-Андаконий ал-Мукрий ал-Фарғоний ас-суфий — хушсийрат ва солиҳ инсон, олийжаноб шайх ҳамда Қуръони каримни кўп тиловат қилувчи қори, Каломуллоҳ қироати ва ривоят бўйича етук олим бўлган. Кўпчилик ундан сабоқ олган. Сўнгра Кошонга бориб, у ердаги хонақоҳ фақиҳларига хизмат қилган. Бухоро ва Марвда ҳадис тинглаган. Тахм. 480 ҳ.й.да Андиконда туғилган ва Фарғонада нашъу намо топган. Кейинчалик 504 ҳ.й.да Марвга борган ва у ердаги қишлоқлардан бири — Кошонда 545 ҳ.й. жумоду-л-увло ойида вафот этган (2: 1/310; 11: 1/217).

2. Муҳаммад ал-Андоконий (726–777/1326–1375)

(Камолуддин) Муҳаммад ибн Абу Муҳаммад Ҳажжож ибн Юсуф ибн Аммод ибн ал-Ғозий ал-Андаконий. У 726 ҳ.й. шаъбон ойида Фарғонанинг Андикон қишлоғида туғилган ва шу ерда нашъу намо топган. Сўнгра ўлка бўйлаб сафар қилган, ироқликларнинг

диёри ва Озарбайжонга борган. У тасниф қилган асарлардан: «Ақоид илмининг офриқли нуқталари ва дин асослари нинг қонуниятлари узра зиё таратувчи ҳамда инсон қалбидаги сирларни зангорлардан тозаловчи «Сидқу-л-калом фи илми-л-калим» (чиройли муқоваланган «Калом илми ҳақидаги ишончли гаплар») номли асар, муаллиф уни 777 ҳ.й. ражаб ойида ёзиб тутатган (15: 6/170).

62

АЛ-АНШАМИЙСАНИЙ

«Аншамийсан»дан ясалган нисба. У — Насаф қишлоқларидан бири. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ҳамид ал-Аншамийсаний

(Абулҳасан) Ҳамид ибн Нуъайм ал-Аншамийсаний — фақиҳ бўлган. Кўп ҳадис эшитган ва солиҳ одам бўлган (2: 1/315; 11: 1/219):

63

АЛ-АНҚАЛИҚОНИЙ

«Анқолиқон (Анқалиқон)»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Музаҳҳир (Мутаҳҳир) ал-Анқалиқоний

Музаҳҳир (Мутаҳҳир) ибн ал-Ҳакам (Абу Абдуллоҳ) ал-Байъ ал-Анқалиқоний — илм ва Қуръон аҳлидан, Али ибн ал-Ҳусайн ибн Воқид китоблари ва Муқотил тафсирини ривоят қилувчилардан бўлган. Ундан Муслим ибн ал-Ҳажжож ва бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Умрини илму Қуръонга баҳшида қилган инсон бўлган (2: 1/322; 11: 1/222).

64

АЛ-АНИСУНИЙ

«Анисун»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Наср ал-Анисуний (Абулайс)

Наср ибн Зоҳир ал-Анисуний ал-Бухорий. У илм аҳлидан ҳадис ривоят қилган, бир жамоа олимлар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/324; 11: 1/224).

65

АЛ-АВДАНИЙ

«Авдана (Авдан)»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Довуд ал-Авданий (ваф. тахм. 320/932 й.)

Абу Сулаймон Довуд ибн Муҳаммад ибн Мусо

ибн Ҳорун ал-Авданий, ал-Ханафий — фақиҳ, илм-фаннинг баъзи соҳалари билан шуғулланган олим, асли Авданадан, Бухоро қориларидан бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Зикру-с-солиҳийн», («Солиҳлар зикри»), «Фазоилу-л-Қуръон» («Қуръони карим фазилатлари»), «ал-Жавоҳир ал-музния» («Адо бўлган гавҳарлар»), «Иҳдосу-з-замон» («Замоннинг ўзгариши»), «Ажрору-л-баҳоим» («Ҳайвонларнинг тортиши»): (2: 1/329; 11: 1/226; 15: 4/16; 17: 1/702).

2. Муҳаммад ал-Авданий (ваф. 385/995 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Басир (Наср) ибн Варақа (Варқо) ал-Авданий — ўз давридаги аш-Шофийий издошларидан бўлган имом. У доимо илм излашни ёқлаб чиқар ва уни кенг кўламада ёйишни хоҳлар эди. У умрининг сўнгги дамигача шу талабига содиқ қолган. У вафот этганда, уйдан ўзи ва бир неча дафтардан бошқа бирон-бир нарса чиқмаган. 385 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида Бухорода вафот этган (2: 1/329; 11: 1/226).

3. Аҳмад ал-Авданий (ваф. 303 ҳ.й.)

(Абу Мансур) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Наср ал-Авданий, ал-Бухорий —

аҳли илмнинг баъзилари ундан ҳадис айтган. 303 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/329; 11: 1/226).

66

АЛ-ЎЗГАНДИЙ

«Ўзганд»дан ясалган нисба. У — Фарғона ноҳиясидаги шаҳар. Қуйудаги олим шу шаҳарга мансуб:

1. Али ал-Ўзгандий (405 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абулҳасан) Али ибн Сулаймон ибн Довуд ал-Хатибий ал-Ўзгандий — 405 ҳ.й.да Ҳамадонга келган. У уламолардан, уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/333).

67

АЛ-ЎШИЙ

«Ал-Ўший»дан ясалган нисба. У — Фарғона ноҳиясидаги шаҳар. Қуйудаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Али ал-Ўший (ваф. 569/1174 й.)

Али ибн Усмон ал-Ўший — Мовароуннаҳр ўлкаларидан Фарғона диёридаги Ўш шаҳрига нисбат берилган — илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият олиб борган усулшунос фақиҳ. У тасниф қилган асарлардан: «Машориқу-л-анвор фи шарҳи нисоби-л-ахбор ли тазкирати-л-ахёр» («Нисобу-л-ахбор ли

тазкирати-л-ахёр» — «Улуғ зотларнинг тазкираси учун хабарларнинг асоси» номи асарнинг шарҳидан таралаётган нурлар»), «Шарҳу манзумати Умар ан-Насафий фи-л-хилоф» (Хилоф илми ҳақидаги «Умар ан-Насафийнинг манзумасига шарҳ», шарҳловчи уни «Мухталифу-р-ривоя» деб номлаган), «Қасида ёъийя» («Ёъий қасида»), «ал-Қасида ал-ломия» (Дин асосларини ёритишга бағишланган «Ломли қасида», муаллиф уни «Бадъу-л-амолий» («Имло қилишнинг ибтидоси») деб атаган (17: 2/469; 18: 4).

2. Муҳаммад ал-Ўший (ваф. 513/1119 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн Холид ал-Фарғоний ал-Ўший, ал-Ханафий — ханафий фақиҳ бўлган. Бухорода яшаган. Ҳожи бўлиб, Бағдодга борган ва унинг аҳлидан ҳадис эшитган. 612 ҳ.й.да Бухорога қайтиб келган ва 613 ҳ.й.да шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Маносиқу-л-Холидий» («Холидий амалари») (2: 1/334; 15: 6/84; 17: 3/84).

3. Имрон ал-Ўший

Имрон ибн Мусо ал-Ўший — Фарғона диёридаги Ўш шаҳридан (2: 1/334; 11: 1/228).

4. Масъуд ал-Ўший (ваф. 519/1126 й.)

Масъуд ибн Мансур ибн Мурсал ал-Ўший. Самарқандда яшаган. Фозил фақиҳ бўлган. Ўзи, ўғли, аҳли аёли ҳаммалари 519 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг қоқ ярмида бир кечада вафот этганлар (2: 1/334; 11: 1/228).

68

АЛ-ИХРИЖИЙ

«Ихриж»дан ясалган нисба. У — Озарбайжондаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Яъмур ал-Ихрижий

Яъмур ибн ал-Ҳасан ибн ал-Музаффар ал-Мунший ал-Ихрижий — адиб бўлган. Унинг қаламига мансуб қизиқарли рисолалар бор (2: 1/337).

2. Абдулваҳҳоб ал-Ихрижий

Абдулваҳҳоб ибн Яъмур ибн ал-Ҳасан ибн ал-Музаффар ал-Мунший ал-Ихрижий — юқорида номи зикр этилган Яъмурнинг ўғли. У падари бузруквори сингари фозил ва етук арбоб бўлган (2: 1/337).

69

АЛ-ИЙБСАНИЙ

«Ийбсан»дан ясалган нисба. У — Нахшаб қишлоқларидан бири.

Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Юсуф ал-Ийбсаний (478–552/1085–1157)

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Абу Бакр ибн Аҳмад ибн Яъқуб ал-Ийбсаний — у ҳақдаги маълумотларни эшитиб, уни шундай нисбага мансуб деб топганлар. У хушсийрат, тақводор қори ва фозил шайх бўлган. 478 ҳ.й. сафар ойида туғилган ва 552 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/342; 11: 1/234).

2. Маймун ал-Ийбсаний

(Абулмуъин) Маймун ибн Аҳмад ибн Абу Бакр ал-Ийбсаний — юқорида номи зикр қилинган Абу Яъқуб биродарининг ўғли (11: 1/234).

3. Муҳаммад ал-Ийбсаний (ваф. 425/1034 й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Фоним ал-Ийбсаний. Ҳадис тинглаган ва айтган. 425 ҳ.й. жумоду-л-охира ойининг 19-куни вафот этган (11: 1/234).

70

**АЛ-ИЙЗУЖИЙ/
АЛ-ИЙЗЎЖИЙ**

«Ийзуж» («Ийзўж»)дан ясалган нисба. У — Самарқандда, тоғ ёнбағирларида жойлашган қишлоқлардан бири. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Ийзужий (ваф. 387 ҳ.й.)

(Абулхусайн) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ал-Ийзужий (ал-Ийзўжий) — «ас-Самарқандий», «аш-Шовзорий» деб зикр этилган. У Абулқосим ал-Ҳаким билан ҳамнишин бўлган. Абулқосим ал-Ҳаким айтган кўпгина ҳикматлар ва жумлаларни унинг ўзидан эшитиб, ўрганган. 387 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/343; 11: 1/237).

71

АЛ-ИЛОҚИЙ

«Илоқ»дан ясалган нисба. У — туркий ўлкаларга тутшиб кетган Шош гуёридаги шаҳар. Аллоҳ (назари тушган) шаҳарларнинг энг озодаси ва яхшиси. Тоғлари олтин ва мисга бой. Бу ердан бир жамоа имомлар етишиб чиққанлар, уларнинг энг машҳурлари қуйидагилардир:

1. Муҳаммад ибн Юсуф ал-Илоқий (428/1037 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Шамсуддин) (Шарафуззамон, Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Юсуф ал-Илоқий — Ибн Синонинг шогирди, табиб ва файласуф бўлган. Унинг асарларидан: «Китобу-л-лавоҳиқа» («Иккинчи даражали лавҳалар китоби»), «Китоб фи иъдоди-л-вифқ»

(«Келишувга ҳозирлик кўриш ҳақидаги китоб»), «Китобу-л-ҳайвон ва мухтасару-л-қонун» (Ибн Сино қаламига мансуб «Тиб қонунлари» китобининг қисқарт-маси»), «ал-Асбобу ва-л-аломот фи-т-тибб» (Тиб илми ҳақидаги «Касалликларнинг келиб чиқиш сабаблари ва белгилари»), «ал-Фусул ал-илоқия фи куллиёти-т-тибб» («Табобат қомусидаги Илоқий таълиф этган фасллар») (15: 6/71; 17: 3/149; 780).

2. Жаъфар ибн ар-Розий (IV ҳ.а./XV м.а.)

(Абу Муҳаммад) Жаъфар ибн Аҳмад ибн Али ал-Қумий — Рай шахрига келиб, шу ерда муқим яшаб қолган. «Ибн ар-Розий ал-Илоқий» номи билан машҳур бўлган муҳаддис ва фақиҳ. Унинг асарларидан: «Жомиъу-л-аҳодиси-л-мусалсилот» («Ровийлари уч кишидан иборат бўлган ҳадислар тўплами»), «ал-Аъмол ал-мониъа мин духули-л-жанна» («Жаннатга киришга тўсиқ бўладиган амаллар»), «Адабу-л-имом ва-л-маъмум» («Имом ва унга муқтадо этган қавмга хос одоб-ахлоқ мезонлари»), «Китобу-л-роёт» («Охирги даражалар китоби») (17: 1/486).

3. Тоҳир ал-Илоқий (ваф. 465/1072 й.)

(Абуррабиъ) Тоҳир ибн Абдуллоҳ ал-Илоқий — шофиъий фақиҳ ва имом бўлган. Марв, Нишопур ва Бухорода фақиҳ бўлиб етишган. Абу Исҳоқ ал-Исфироийнидан усул ал-фиқҳни ўрганган. Шош аҳли ундан фикҳ илмини ўрганган. У ўз устозлари ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. 465 ҳ.й.да тўқсон олти ёшида вафот этган (2: 1/347; 11: 1/238).

4. Муҳаммад ибн Довуд ал-Илоқий (ваф. 539/1144 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Довуд ибн Аҳмад ибн Ризвон ал-Илоқий ал-Хатиб — Фарғонанинг Илоқ аҳлидан бўлган хатиб. Маълум бир вақт Марвда истиқомат қилган ва Али ал-Ҳасан ибн Масъуд ибн ал-Фиро йўлини маҳкам тутган. Сўнгра Нишопурга кўчиб ўтган ва шу ерда яшаган. Али Муҳаммад ибн Яҳё ал-Жизийга қарши таълиқалар битган, доимо биродарларининг оғирини енгил қилиш истагида бўлган. Шунингдек, ҳар бир ишни қойилмақом қилиб адо этгувчи, серсаховат, хушсийрат, олийжаноб ва солиҳ фақиҳ бўлган. Ал-Фуровий, Абдулмунъим ал-Қушайрий, Зоҳир аш-Шаҳомий ва уларнинг табақасидаги бошқа уламолардан ҳадис тинглаган. Кейинчалик Марвга келган ва 539 ҳ.й.

рабиъу-л-аввал ойида вафот этгунига қадар шу ерда истиқомат қилган (2: 1/347; 11: 1/238).

5. Наср ал-Илоқий (ваф. 370 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Салма) Наср ибн Муҳаммад ибн Фариб аш-Шоший ал-Қоид ас-Суфий ал-Илоқий — Илоқ раҳнамоларидан бири бўлган. Шошда яшаган. Ҳимматли ва фозил инсон бўлган. Ҳажга борган, ҳадис айтган ва одамлардан кўп нарсаларни ёзиб олган. Самарқандга ҳожи бўлиб келган ва «Боби дастон» («Дастон дарвозаси») яқинидаги подшоҳ саройида турган. 370 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 1/239).

72

АЛ-БОБОНИЙ

«Бобон»дан ясалган нисба. У — Марв ўлкасидаги маҳалла. Уни «Бой Бобон» деб ҳам атайдилар. Қўйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Исмоил ал-Бағдодий (ваф. 1339/1920 й.)

Исмоил ибн Муҳаммад Амин ибн Салим ал-Бобоний — асли, туғилган ва яшаган жойига нисбатан ал-Бағдодий, яъни бағдодлик, муаррих, адиб, китоблари кўп бўлган олим. Унинг асарларидан: «Изоҳу-л-

макнун фи-з-зайл ала кашфи-з-зуннун» (Илм-фан соҳалари ва китобларнинг исмлари ҳақидаги «Кашфу-з-зуннун»га қўшимча»га оид пинҳон сирнинг изоҳи», ушбу изоҳ икки жилддан иборат), «Ҳадияту-л-орифийн» («Орифларнинг тухфалари» — муаллифларнинг исми шарифлари ва тасниф этган асарлари ҳақида икки жилддан иборат асар) (17: 1/377).

2. Абда ал-Бобоний Марзавий (ваф. 244 ҳ.й.)

(Абу Саид) Абда ибн Абдурраҳим ибн Ҳаббон ал-Марзавий. Кўп ҳадис тинглаган. Ироқ, Миср ва Шомга сафар қилган. Миср диёрида истиқомат қилган ва шу ерда ҳадис айтган. 244 ҳ.й. Дамашқда вафот этган (2: 1/360; 11: 1/240).

73

АЛ-БОБОНИЙ

«Бобу-л-абвоб»дан ясалган нисба. У — Озарбайжондаги шаҳар. Уни Дарбанд деб ҳам атайдилар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдилар:

1. Абдулмуътий ал-Бобий (1221–1296/1806–1879)

Абдулмуътий ибн Абдулқодир ал-Бобий. Асли келиб чиқишига қараб, нисбаси — ал-

Бобий ва яшаган жойига қараб эса, нисбаси — ал-Ҳалабий бўлган. Арифметика, фароиз, наҳв, тасриф ва илм-фаннинг бошқа соҳаларида фаолият олиб борган олим. Муборак рамазон ойининг иккинчи куни вафот этган. У таълиф этган асарлардан: «Шарҳу назми-л-ужрумия» (Умритийнинг наҳв илми ҳақидаги «Назму-л-ужрумия» асарига шарҳ); «Шарҳу мутуни-л-Иззий» (Тасриф илми ҳақидаги «Иззий матнлари»га шарҳ); «Шарҳу мутуни-с-саховия» (Арифметика ҳақидаги «Саховий матнлари»га шарҳ) (17: 2/315).

2. Зуҳайр ибн Нуъайм ал-Бобий

Зуҳайр ибн Нуъайм ал-Бобий — муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

3. Иброҳим ал-Бобий

Иброҳим ибн Жаъфар ал-Бобий — муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

4. Ал-Ҳасан ал-Бобий

Ал-Ҳасан ибн Иброҳим ал-Бобий — муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

5. Ҳилол ал-Бобий

Ҳилол ибн ал-Алоъ ал-Бобий — муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

6. Зуҳайр ибн Муҳаммад ал-Бобий

Зуҳайр ибн Муҳаммад ал-Бобий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

7. Муҳаммад ибн Ҳишом ал-Бобий

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Ҳишом ибн ал-Валид ибн Абдулҳамид ал-Бобий. У эл орасида «Ибн Аби Имрон ал-Бобий», яъни «Абу Имрон ал-Бобийнинг ўғли» номи билан танилган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

8. Ҳабиб ал-Бобий

(Абулҳасан) Ҳабиб ибн Фаҳд ибн Абдулазиз ал-Бобий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

9. Муҳаммад ибн Абу Имрон ал-Бобий

Муҳаммад ибн Абу Имрон ал-Бобий ас-Сақафий — асли «Бобу-л-абвоб»дан. Барзаъага келиб, шу ерда муқим яшаб қолган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/363).

74

АЛ-БОБИДАСТОНИЙ

«Боби Дастон»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги машҳур қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али ал-Бобидастоний (ваф. 368 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Наср ибн Хуросон ибн Абдуллоҳ ибн Талҳа ибн Қайс ибн Саълаба ибн Молик ибн Хешон ал-Қайсий ал-Бобидастоний — ўта ишончли, обрў-эътиборли, фозил, асҳобу-р-раъйга мансуб фақиҳлардан, доимо ҳадис излаш ва илм олишни хоҳловчи инсон бўлган. Эшитганлари ишончли ва аниқ-тиниқ, танлаган усули — яхши, асарлар ёзиш, ҳисоб ва фикҳ илмида моҳир инсон бўлган. 368 ҳ.й.да Самарқандда вафот этган (2: 1/365; 11: 1/240).

75

АЛ-БОБШЕРИЙ

«Бобшер»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ал-Бобшерий (ваф. 306 ҳ.й.)

Иброҳим ибн Аҳмад ибн Али ал-Бобшерий. У уламолардан, уламолар

эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 306 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/366; 11: 1/242).

76

АЛ-БОБИШИЙ

«Ал-Бобиши»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ал-Бобиший (ваф. 303 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Абдуллоҳ ибн Ҳайдар ибн Зорий ал-Асадий, ал-Бобиший. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 303 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/242).

77

АЛ-БОБАҚАРОНИЙ

«Бобақарон»дан ясалган нисба. У — Марвнинг юқорги қисмида жойлашган қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Бобақароний

(Абулҳасан) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Бобақароний. Ироққа борган ва Бағдодда ҳадис тинглаган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/366; 11: 1/242).

78

АЛ-БОБУКИСИЙ

«Бобу Кис»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги яхши маҳалла. Уни «Дарвоза-и Кас» деб ҳам айтадилар. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ал-Бобукисий (ваф. 257/871 ёки 259/873 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Исмоил ибн Жаъфар ибн Довуд ибн Юсуф аз-Зоҳидий ал-Бобукисий ас-Самарқандий — Самарқанддаги «Мураббаъ» («Квадрат») работи биносини бошқарган. Ўз юртидаги фозилик ва зоҳидликнинг намояндаларидан бўлган. 257 ёки 259 ҳ.й. 11 рамазонда жума кuni вафот этган (2: 1/366; 11: 1/242).

79

АЛ-БОБИЙ

«Бобаҳ»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдилар:

1. Иброҳим ал-Бобий (ваф. 548/1153 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Асадий, ал-Бухорий ал-Бобий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 548 ҳ.й.

рамазон ойида вафот этган
(2: 1/371; 11: 1/245).

2. Юсуф ал-Бобий

Юсуф ибн Абу Солиҳ ал-Бобий — эл орасида «Рўш» номи билан танилган, асли Бухоро рустоқидаги Бобаҳ қишлоғидан бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/244).

80

АЛ-БОТИКРУВИЙ

«Ботикру»дан ясалган нисба. У — Жайхун соҳилидаги йирик қалъа. Қуйидаги олим шу қалъага мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Ботикрувий

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Ҳасан ибн Али ибн Абдулазиз ал-Ботикрувий (2: 1/371):

81

АЛ-БОЖХУСТИЙ

«Божхуст»дан ясалган нисба. У — Марвнинг юқори қисмидаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ан-Нуъмон ал-Божхустий (ваф. 548 ҳ.й.)

(Абу Саҳл) ан-Нуъмон ибн Муҳаммад ибн ан-Нуъмон ал-Аккор ал-Божхустий — тақводор, таҳажжуд намозини кўп

ўқийдиган солиҳ шайх бўлган. Бутун умри офир меҳнат, пешона тери билан топилган ҳалол ризқ-рўз касб этишда ўтган. 548 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/372; 11: 1/245).

82

АЛ-БОДАНИЙ

«Бодан»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Боданий (ваф. 267 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Жаъфар ибн Ғазвон ал-Боданий ал-Бухорий. Ироққа борган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 267 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/377; 11: 1/249).

83

АЛ-БОЗИГАЙСИЙ

«Борзигайс»дан ясалган нисба. У — Ҳирот ва Марварруз ҳудудидаги қишлоқларни қамраб олувчи ноҳия. Айтишларича, Борзигайс эфталитлар гавлатининг пойтахти бўлган, кейинчалик Халид ибн Абдуллоҳ ал-Ҳанафий уни Усмон ибн Аффон разияллоҳу анҳу даврида фатҳ этган экан. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Бозигайсий

Аҳмад ибн Амру ал-Бозигайсий — Бозигайсинг қозиси, ишончли, мустақим ҳадис айтувчи инсон бўлган. Нишопурда яшаган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/378; 11: 1/250).

84

АЛ-БОЗАНИЙ

«Ал-Бозаний»дан ясалган нисба. У — Сарахсга қарашли Хоброндаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Абу Абдуллоҳ ал-Бозаний (ваф. 549/1154 й.)

Абу Абдуллоҳ ал-Бозаний — солиҳ, навқирон йигит, Майҳанадаги энг моҳир хаттот бўлган. Кўп ҳадис тинглаган. Ўғузлар (Мамлуқлар) уни 549 ҳ.й. рамазон ойида қатл қилганлар (11: 1/251).

85

АЛ-БОРОБИЙ

«Бороб» («Фороб» — Т.)дан ясалган нисба. У — Сайхун дарёсининг ортидаги Машриқ ўлкаларидан бўлган кенг ҳудудли ноҳия. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Яҳё ал-Боробий (ваф. 425/1034 й.)

(Абу Закариё) Яҳё ибн Аҳмад ибн Абу Закариё ал-Боробий — адиб, тилшунос ва тилнинг софлиги учун курашувчи пешво олимлардан бири бўлган. Мовароуннаҳрдаги Фороб аҳлидан бўлган бир жамоа унинг ҳузурида ўқиб ўрганиб, етук олим бўлиб етишганлар. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Унинг асарларидан: «ал-Масодир фи-л-луғати» («Тил ҳақидаги манбалар») (2: 1/379; 11: 1/251; 17: 4/86).

2. Исмоил ал-Жавҳарий

(Абу Наср) Исмоил ибн Ҳаммод ал-Жавҳарий — тил ҳақидаги «Китобу-ссаҳийҳ» («Ишончли китоб») асарининг муаллифи бўлган (2: 1/379).

3. Исҳоқ ибн Иброҳим

Исҳоқ ибн Иброҳим — тилшунос олим, «Девону-ладаб» («Адаб девони»)нинг муаллифи бўлган (2: 1/379).

86

АЛ-БОРОНИЙ

«Борон» («Заррату Борон»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳотам ал-Бороний

Ҳотам ибн Муҳаммад ибн Ҳотам ал-Бороний. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/379; 11: 1/251).

87

АЛ-БОРДИЗИЙ

«Бордизаҳ»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Ал-Ҳасан ал-Бордизий (ваф. 326 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн ад-Дахҳок ибн Мутир ибн Ҳаннод ал-Бордизий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 326 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/379; 11: 1/252).

2. Яъқуб ал-Бордизий (ваф. 309/921 й.)

(Абу Исҳоқ) Яъқуб ибн Исроил ибн Абуссамийдаъ ал-Бордизий — Бордизаҳ қишлоғидан. Хуросонга борган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 309 ҳ.й. жумоду-л-увло ойида вафот этган (11: 1/252).

88

АЛ-БОРИСКАСИЙ

«Борискас»дан ясалган нисба. У — Шошдаги шаҳарлардан бири. Қуйидаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Борискасий

(Абу Аҳмад) Аҳмад ибн Ҳаммод аш-Шоший ал-Борискасий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/379; 11: 1/253).

89

АЛ-БОРКАСИЙ

«Боркас»дан ясалган нисба. У — Усрушанадаги қишлоқлардан бири, кейинчалик Самарқанд тасарруфига ўтган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Уҳайд ал-Боркасий

(Абу Саид) Уҳайд ибн ал-Ҳакам ибн Худош ибн Арфаж ал-Муаллим ал-Боркасий — боркаслик ўқитувчи. Кейинчалик бу ердан Самарқанддаги маҳаллалардан бири — Варсанинга кўчиб борган ва ўша ерда яшаган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/380; 11: 1/254, 255).

90

АЛ-БОРБОБОЗИЙ

«Борбобоз» («Борнобоз»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги Шористон (Шаҳристон — Т.) дарвозасига яқин жойлашган маҳаллалардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Базий ал-Борбобозий**
(Абулқосим) Базий ибн ал-Ҳайсам ал-Борбобозий — ўз маҳалласининг оқсоқоли, масжидда муаззин, аскиябоз-қизиқчиларнинг устаси фаранги бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/380; 11: 1/255).

91 АЛ-БОЗИЙ

«Боз» («Фоз»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги маҳаллалардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. **Зиёд ал-Бозий**
(Абу Иброҳим) Зиёд ибн Иброҳим ал-Бозий аз-Зухлий ал-Марвазий — Фоз қишлоғидан бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис айтганлар (2: 1/382; 11: 1/257).

2. **Салом ал-Бозий**
(Абулмунзир) Салом ибн Сулаймон ал-Бозий — Садюр қишлоғидан бўлган. У тобиъийларни яхши билган ва улардан ҳадис ривоят қилган. Тобиъийларнинг энг узоқ умр кўрган намояндаси бўлган (11: 1/257).

3. **Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Бозий**
(Абулаббос) Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн ал-Аббос ал-Фозий ал-

Марвазий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/257).

4. **Аҳмад ал-Фозий**
(Абу Жаъфар) ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Фозий ат-Тажий — адиб бўлган. Абу Исмаил ал-Ибодий ва бошқалар ундан адабни ўрганганлар. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар ва кўп нарсаларни ёзиб олганлар (11: 1/258).

5. **Муҳаммад ибн Ҳамдавия ал-Фозий**
(ваф. 327/939 й.)
(Абу Наср) Муҳаммад ибн Ҳамдавия ибн Саҳл ал-Фозий ал-Мутаввиъий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 327 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган (11: 1/258).

92 АЛ-БОЗКАНДИЙ

«Бозканд»дан ясалган нисба. У — Туркий ўлкалардан бўлган Қошғар билан Хўтан ораллиғидаги шаҳар. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Аҳмад ал-Бозкандий**
(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад Али ал-Астарсаний ал-Бозкандий. У бир жамоа уламолардан ҳадис тинглаган (2: 1/382).

93 АЛ-БОҒИЙ

«Боғ» (уни «Боғ», «Барзан» деб ҳам атайдилар)дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Исмоил ал-Боғий**
Исмоил ал-Боғий — шу қишлоқнинг аҳлига мансуб қудамолардан бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/387; 11: 1/263).

94 АЛ-БОҒНОБОЗИЙ

«Боғнобоз»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Боғнобозий**
(Абу Амру) Муҳаммад ибн Абдулазиз ал-Боғнобозий — зоҳид бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2:1/387).

95 АЛ-БОФИЙ

«Боф»дан ясалган нисба. У — Хоразмдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Абдуллоҳ ал-Бофий** (ваф. 398 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Бофий — Бағдодда яшаган адиб, Имом ал-Бухорий ҳадисларини пухта биладиган шофийий фақиҳ бўлган. Айниқса, наҳв илми ва адабни, бадий тил ва унинг нозик жиҳатларини яхши билган. Унинг бадий асарлари ва таъсирчан шеърлари бор. Ўз хоҳиши билан шеърлар айтадиган, бадиъиятни намоён эта оладиган ибораларни топиб айта оладиган ширинсўз нотик бўлган. Хатиб бўлиб фаолият кўрсатган ва ривоят т а ф а к к у р и й қўшимчалардан холи узундан-узоқ китоблар ёзган. 398 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/388; 11: 1/264; 15: 1/317; 25: 3/115).

96

АЛ-БОКУВБИЙ

«Боку» *геб* ҳам аталадиган «Бокувба»дан ясалган нисба. У — Хазарон Дарбандининг Ширвон яқинидаги ўлкаларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Бокувбий** (340–428/951–1037)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Бокувия аш-Шерозий ал-Бокувбий. Бобоси

туфайли унга шу нисба берилган. Суфий ва кўп ҳадисларни биладиган уламолардан бўлган. 340 ҳ.й.дан кейин вафот этган. Суфийликка оид ҳикоялардан тўплам тузган. Абу Бакр ибн Халаф ундан ривоят қилган. 420 ҳ.й.да Шерозда вафот этган. Унинг асарларидан: «Ахбору-л-орифийн» («Орифлар айтган хабарлар»), «Бидоятү ҳоли ал-Ҳусайн ибн Мансур ал-Ҳаллож ва ниҳоятүху» («Мансур Ҳаллож таржимаи ҳолининг ибтидоси ва якуни») (11: 1/267; 17: 3/431).

97

АЛ-БОЛОЪИЙ

Айни пайтда «Куволо» *геб* ҳам аталадиган «Боло»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Аммора ал-Болоъий** (Абулҳасан) Аммора ибн Итоб ал-Болоъий — Ибн ал-Муборакнинг дўсти бўлган (2: 1/390; 11: 1/276).

98

АЛ-БОЛҚОНИЙ

«Болқон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Болқоний** (478–557 ҳ.й.)

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Абу Ҳанифа ан-Нуъмон ибн Муҳаммад ибн Абу Осим ал-Болқоний. У «Абу Ҳанифа» номи билан танилган. Олим шайх бўлган. Илму-н-нужумни билиши ва маст қилгувчи шароб ичишига қарамасдан Қуръони карим (Китобуллоҳ)даги тарихлару воқеаларни яхши билган ва Унга мудом қунт қилган. 478 ҳ.й.да таваллуд топган ва 557 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/392; 11: 1/269).

99

АЛ-БОЛУЖИЙ

«Болужузжон»дан ясалган нисба. У — С а р а х с г а г и қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Хорижа ал-Болужий** (Абулҳажжож) Хорижа ибн Мисъаб ибн Хорижа ибн ас-Зубаъий ал-Болужий — шу қишлоқ аҳлидан бўлган. Унинг падари бузруквори Мисъаб эса ҳазрат Али разияллоҳу анҳу билан биргаликда сафма-саф шаҳодат келтирган. Уни Хорижа деб атаганлар, чунки онаси ўлиб қолгандан кейин уни марҳуманинг қорнидан чиқариб олганлар. Ибн ал-Муборак унга иззат-икром кўрсатган ва у ҳақда яхши

гаплар айтган. Ибн ал-Муборак ва бошқалар ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/392; 11: 1/269).

100 АЛ-БОЛУЗИЙ

«Болуз»дан ясалган нисба. У — Насогаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ал-Болузий (ваф. 303 ҳ.й.)

(Абулаббос) ал-Ҳасан ибн Суфён ибн Омир ибн Абдулазиз ибн ан-Нуъмон ибн Ато аш-Шайбоний ан-Насавий ал-Болузий — ҳимоясиз қолган ҳадис, фикҳ ва адаб имлари бўйича ўз даврининг пешво олими бўлган. «Ал-Муснад ал-кабийр» («Катта муснад»), «ал-Жомий» («Тўплам»), «ал-Муъжам» («Қомус») каби асарларни тасниф қилган. Шоҳ асарлар ёзган ва улур уламолар учун китоблар тасниф қилган. У Хуросондаги шоҳ асарларни ривоят қилувчи ровий бўлган. Куфа ва ундан бошқа жойларда — Ибн Абу Шийбадан «Мусаннифот ибн ал-Муборак» («Ибн ал-Муборак тасниф қилган асарлар» ва «ал-Муватто ал-кабийр» «Соддалаштирилган катта тўплам», ал-Мусайб ибн Возихдан «ас-Сунан» («Сунналар»), Муҳаммад

ибн Абу Бакр ал-Муқаддамейдан «ат-Тафсир» («Тафсир») каби шоҳ асарлар ёзган. Туркий халқларга тегишли мулклардан бўлган Хуросонга борган. У ерда Али ибн Ҳажар билан Абулаббоснинг ҳужрасида яшаб, унинг ҳузуринда ҳадис ўқиб ўрганган. 303 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/392; 11: 1/270).

101 АЛ-БОНАБИЙ

«Бонаб»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Ҳалвон (Жалвон) ал-Бонабий

(Абуттайиб) Ҳалвон (Жалвон) ибн Самра ибн Моҳон ибн Хоқон ибн Умар ибн Абдулазиз ибн Марвон ибн ал-Ҳаким ибн Абулосс ибн Умайя ал-Бонабий ал-Бухорий — обид, парҳезкор ва зоҳид бўлган. Бағдодга келган ва шу ерда муқим яшаб, ҳадис айтган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/393; 11: 1/272).

2. Вакиъ ал-Бонабий ал-Бухорий

(Абу Суфён — Абу Толиб) Абдуллоҳ ибн Вакиъ ибн Аҳмад ибн ал-Мунзирр ал-Ҳамадоний ал-Бонабий ал-Бухорий. У

уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/393; 11: 1/273).

3. Аҳмад ал-Бонабий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Саҳл ибн Абдурраҳмон ибн Тархун ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/273).

4. Ал-Ҳусайн ал-Бонабий

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн Муҳаммад ибн Қурайш ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/273).

5. Аҳмад ибн Закариё ал-Бонабий

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Закариё ибн Қутн ал-Ансорий ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/273).

6. Яъқуб ал-Бонабий

(Абу Юсуф) Яъқуб ибн Юсуф ибн Қутн ибн ал-Жунайд ибн Иброҳим ибн Машдуд ал-Ансорий ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/273).

7. Ал-Ҳасан ал-Бонабий (ваф. 296 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Маъруф ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис

ривоят қилганлар. 296 х.й.да вафот этган (11: 1/273).

8. Ал-Ҳасан ал-Бонабий (ваф. 338/949 й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 338 х.й. рабиъу-с-соний ойида вафот этган (11: 1/273)

9. Ал-Ҳусайн ал-Бонабий (ваф. 347 х.й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммадон ибн Хашвия ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 347 х.й.да вафот этган (11: 1/273).

10. Саид ал-Бонабий (ваф. 326/938 й.)

(Абу Саид) Саид ибн Исмат ибн Умар ибн Рижа ибн Самра ибн Моҳон ал-Бонабий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 326 х.й. шаввол ойида вафот этган (11: 1/273).

102

АЛ-БОВАРДИЙ

«Бовард»дан ясалган нисба, уни «Обивард» деб ҳам атайдилар. У — Хуросондаги Сарахс билан Насо шаҳарлари оралиғида жойлашган шаҳар. Бу шаҳардан имомлар ва муҳаддис уламолардан иборат бир жамоа, шу жумладан

қуйидаги олимлар етишиб чиққанлар:

1. Абдуллоҳ ал-Бовардий (ваф. 410 х.й.)
(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Уқайл ал-Бовардий — ўта муътазилий бўлган. Муътазилага муккасидан кетган. Исфаҳонда истиқомат қилган ва шу ерда ҳадис айтган. 410 х.й.да вафот этган (2: 1/396; 11: 1/274).

2. Ал-Ғамр ал-Бовардий

(Абу Аҳмад) ал-Ғамр ибн Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн ал-Ғамр ибн Ибод ибн ан-Нуъмон ал-Бовардий. Бардодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/274).

3. Муҳаммад ал-Бовардий (ваф. 350 х.й.)

(Абу Саҳл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Бовардий — фақиҳ бўлган. 297 х.й.да Бардодга келган ва шу ерда муқим яшаб, ҳадис айтган. 350 х.й.да вафот этган (11: 1/274).

4. Абдуллоҳ ал-Бовардий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Хузайма ал-Бовардий. Бардодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, уламолар

эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/275).

5. Муслим ал-Бовардий (ваф. 292/904 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муслим ибн Абдуллоҳ ибн Мукаррам — асли хуросонлик бўлган муаддиб, у эл орасида «ал-Бовардий» номи билан танилган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 292 х.й. муҳаррам ойида вафот этган (11: 1/275).

103

АЛ-БОЁНИЙ

«Боён»дан ясалган нисба. Насафдаги машҳур гаҳа. Уни «Сиккату Боён», яъни «Боён гаҳаси» деб ҳам атайдилар. Имом Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорий ҳам Насафга келганида шу гаҳада турган. Уламолардан иборат бир жамоа шу гаҳадан етишиб чиққан. Қуйидаги олим шулар жумласидандир:

1. Муҳаммад ал-Бовардий (ваф. 367 х.й.)

(Абу Яъло) Муҳаммад ибн Абу Толиб ибн Носир ал-Боёний — араб тили ва адабини пухта биладиган имом бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 367 х.й.да вафот этган (2: 1/396; 11: 1/276).

104

АЛ-БУТХАЗОНИЙ

«Бутхазон»дан ясалган нисба. У — Насафдаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ал-Бутхазоний ан-Насафий (491–551/1097–1156)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Бутхазоний ал-Муқрий ан-Насафий — насафлик қори, обрў-эътиборли, олийжаноб, покдомон, хушсийрат, солиҳ инсон ва фозил шайх бўлган. 491 ҳ.й. муҳаррам ойининг бошида Бутхазонда туғилган ва 551 ҳ.й.дан кейин Насафда вафот этган (2: 1/398; 11: 1/279).

105

АЛ-БУТАНИНИЙ

«Бутанин»дан ясалган нисба. У — Самарқанд Сўғидидаги Дабусия ноҳиясига қарашли қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Жаъфар ал-Бутаниний

Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Баҳр ал-Бутаниний. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/399; 11: 1/281).

2. Ал-Қосим ал-Бутаниний

Ал-Қосим ибн Жаъфар Муҳаммад ибн Баҳр ал-Бутаниний. У — юқорида номи зикр этилган Жаъфарнинг ўғли. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/399; 11: 1/281).

106

АЛ-БАЖВОРИЙ

«Бажвор»дан ясалган нисба. У — Марв шаҳрининг қуйи қисмида жойлашган катта маҳалла. Уни «Бижвор» маҳалласи деб ҳам атайдилар, чунки маҳалланинг бошланиш қисми сувга туташган. Қуйидаги олим шу маҳаллага мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ал-Бажворий

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Саҳдон ал-Хайёт ал-Бажворий — солиҳ шайх бўлган. Бажворда яшаган (2: 1/405; 11: 1/286).

107

АЛ-БУЖАЙРИЙ

Кичкина қоринчаси бўлган бобо — «Бужайр»дан ясалган нисба. Ушбу нисбага эга бўлган олимларнинг машҳурлари қуйидагилар:

1. Умар ал-Бужайрий (223–331 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Бужайр ибн Хозим ибн Рошид ал-Ҳамадоний ал-Хушуфғий ас-Сўғдий ал-Бужайрий — «ал-Жомий ас-саҳиҳ» («Ишончли тўплам»)нинг муаллифи бўлган. 223 ҳ.й.да таваллуд топган ва 331 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/286).

2. Муҳаммад ал-Бужайрий (ваф. 268/882 й.)

(Абу Умар) Муҳаммад ибн Бужайр — юқорида номи зикр этилган Умарнинг падари бузруквори. Ундан ўғли ривоят қилган. 268 ҳ.й. шаъбон ойида вафот этган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/286).

3. Муҳаммад ибн Умар ал-Бужайрий (ваф. 345/956 й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Умар ал-Бужайрий — юқорида номи зикр этилган Умарнинг ўғли бўлган. У отасидан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 345 ҳ.й. рабиъул-аввал ойида вафот этган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/287).

4. Аҳмад ал-Бужайрий (ваф. 372/982 й.)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Умар ал-Бужайрий — юқорида

номи зикр этилган Умарнинг набираси бўлган. У бобоси ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. У бобосидан «ал-Жомиъ» («Тўплам») ва «ас-Сафина» («Кема») асарларини ривоят қилган. 372 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган. У уламолардан, уламолар эсандан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/287).

108

АЛ-БУХОРИЙ

«Бухоро» шаҳридан ясалган нисба. У — йирик шаҳарлардан иборат қадимий шаҳар бўлиб, бундан икки минг йил ёки ундан ҳам кўпроқ вақт муқаддам нашъу намо топган. Бугун у — мустақил Ўзбекистон Республикасини ташкил қилувчи ўн икки вилоятнинг бири бўлган Бухоронинг маркази. Ривоятларда айтилишича, ушбу шаҳар илқ бор Каёнийлар сулоласига мансуб бўлган қаҳрамон Сиёвуш ибн Кайковус ибн Қайқубод томонидан бунёд этилган. У шаҳарнинг ичига мустақкам қўрғон — Арк қурган. Ислום келиб, бу ердан зоҳид ва уламолар зуҳур этгандан кейин Бухоро «Қуббатул-ислом», яъни «Исломнинг гумбази» ва «ал-Жомиъ ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам»)

тўпламининг муаллифи — Имом ал-Бухорийнинг киндик қони тўкилган табаррук замин сифатида «Бухоро-и шариф» деб васф этила бошлаган. Бухоро шаҳри шўролар даврида ҳам ўзининг бутун Туркистон ўлкаси бўйлаб кенг тарқалган университетлар, маграсалар ва мактаблар учун ислом оламида катта нуфузга эга бўлган етакчи ва муҳим илмий-маданий марказ сифатидаги илмий-маданий фаолиятини асло тўхтатмаган. Ундаги олий ўқув юртлиари ва маграсалардан фуқаролиги ва миллати турли-туман бўлган минг-минглаб уламолар етишиб чиққанлар. Қуйидаги олимлар шулар жумласидандир:

1. Муҳаммад ал-Бухорий (1041–1110/1631–1698)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Мавҳаб ал-Бухорий, ал-Бурҳонпурий, ал-Ҳиндий, ал-Ҳанафий, ан-Нақшбандий — муҳаддис, муаррих ва фақиҳ бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Тарғибу-л-ҳасанот ва тарҳибу-с-саййиъоти» («Эзгуликлар тарғиботи ва ёвузликлар даҳшати»), «Жомиъату-далоил» («Далиллар тўплами»), «Хулосату-расоил фи фазоили

Макка» («Макка фазилатлари ҳақидаги рисолаларнинг хулосаси»), «Хулосату-с-сияр фи-т-тарих» («Тарих ҳақидаги сийратлардан келиб чиқадиган хулоса»), «Рисола фи-л-ҳажж ва-л-умра» («Ҳажж ва умра ҳақидаги рисола») (17: 3/690).

2. Абдуллоҳ ал-Муснадий (229/844)

(Абу Жаъфар) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Жаъфар ибн ал-Ямон, ал-Жуъфий, Мавлоҳум (уларнинг мавлоси) ал-Бухорий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Унинг асарларидан: «Муснаду-с-саҳоба» («Саҳобалар таянчи») (17: 2/284).

3. Абдулваҳҳоб ал-Бухорий (932/1526)

Абдулваҳҳоб ибн Аҳмад ал-Бухорий, кейин ал-Моликий, ал-Ҳиндий, ал-Ҳанафий — суфий ва муфассир бўлган. Унинг асарларидан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири») (17: 2/338).

4. Сафиюддин ал-Бухорий (1200/1786)

Сафиюддин ал-Бухорий, ал-Ҳанафий — муҳаддис ва муаррих бўлган. Банорасда вафот этган. Асарларидан: «ал-Қавл ал-жалий фи таржимати-ш-шайхи Тақиюддин ибн Таймия ал-Ҳанбалий» («Шайх

Тақиюддин ибн Таймия а л - Ҳ а н б а л и й н и н г таржимаи ҳоли ҳақида айтилган аниқ сўзлар») (17: 1/804).

5. Муҳаммад ал-Бухорий (ваф. 850/1446 й.)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Бухорий, ал-Ҳанафий — фақиҳ, фароиз илми бўйича олим ва мутакаллим бўлган. Шомда яшаган. 850 ҳ.й.да вафот этган. Унга «аш-Шайх ал-Бухорий», яъни «Бухорий шайх» деб мурожаат этганлар. Унинг асарларидан: «Шарҳу дуруру-л-биҳор фи фуруъи-л-фикҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фикҳининг соҳалари ҳақида уммонларнинг қаъридан териб олинган дурлар шарҳи», муаллиф уни «Ғуруру-л-афкор» деб атаган), «Шарҳ ала назми-с-сирожия фи-л-фароиз» («Фароиз илми ҳақидаги «Назму-с-сирожия»га шарҳ»), «Китоб фи усули-д-дин» («Дин асослари ҳақидаги китоб»), «ал-Муршид» (ат-Тафтазоний қаламига мансуб «Иршоду-л-ҳодий» шарҳи ҳақидаги «ал-Муршид» — «Раҳнамо» номли асар) (15: 4/67; 17: 3/691).

6. Маҳмуд ал-Калободий ал-Бухорий (644–700 ҳ.й.)

Ал-Ҳофиз Шамсуддин Абулало Маҳмуд ибн Абу Бакр ибн Абулало ал-

Калободий ал-Бухорий ал-Ҳанафий — илми фароиз билан шуғулланган олим. 644 ҳ.й.да туғилган ва 700 ҳ.й.да Мординда вафот этган. Унинг асарларидан: «Ҳаллу-л-фароиз фи шарҳи назми-с-сирожия» («Шарҳу назми-с-сирожия»даги фароиз илми билан боғлиқ масалаларнинг ечими»), «Давъу-с-сирож фи шарҳи-с-сирожия» («Шарҳу-с-сирожия» ҳақидаги чироқнинг ёғдуси), «Муштабиҳу-н-насаб фи асмоъи-р-рижол» («Одамларнинг исми шарифларидаги шубҳали насаблар»), «Муъжаму-ш-шуйух» («Шайхлар қомуси»), «ал-Минҳож ал-мунтахаб мин да воъи-с-сирож» («Чироқдан таралаётган зиёлардан танланган дастур») (15: 4/406).

7. Абдуллоҳ ал-Бухорий (747/1346 йилда ҳаёт бўлган)

Абдуллоҳ ибн Масъуд ибн Маҳмуд ал-Бухорий, ал-Маҳбубий, ал-Ҳанафий — «Садру-ш-шариъати-л-асғару», яъни «Кенжа Садру-ш-шариъа», фақиҳ ва усулшунос олим бўлган. Унинг асарларидан: «Танқиҳу-л-усул» («Усулларни иллатлардан тозалаш»), «Таъдилу-л-улуми фи аҳкоми улуми-л-фикҳия» (Фикҳий илмлар ҳақидаги «Таъдилу-л-улуми», яъни «Илмларга

тузатишлар киритиш» деб номланган китоб) (17: 2/296; 18: 10; 19: 14).

8. Али ал-Бухорий (1134–1221/1722–1806)

Али ибн Аҳмад ибн Тақиюддин ал-Бухорий, ал-Маданийу-л-асли, ал-Маккий — асли Мадинаи мунавварадан бўлган, кейинчалик Мисрга бориб, ўша ерда муқим яшаб қолган олим, адиб ва шоир. Эътиқодда шофиъийлик мазҳабида бўлган. У «ал-Қаббоний» номи билан танилган. Маккада туғилган. Кейинчалик Мисрга келган. Унинг асарларидан: «Бадиъия ва шарҳуҳо» («Яратувчанлик ва унинг шарҳи», муаллиф уни «Мароқийу-л-фараж фи мадҳи олами-д-дураж» — «Даражалар оламининг мадҳидаги қувноқлик босқичлари» деб атаган), «Нафҳу-л-икмом» (Унинг калом илми ҳақидаги манзумасига ёзилган «Нафҳу-л-икмом» — «Енгларга дам солиш»(?)) — номли шарҳ), «Девону-ш-шеър» («Девон») (17: 2/391).

9. Аҳмад ал-Калободий (323–398/935–1008)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Али ибн Рустам ал-Бухорий, ал-Калободий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Жумоду-л-охира ойида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Иршод фи маърифати

рижолӣ ал-Бухорий» («Бухорий шайхларини билиш ҳақидаги кўрсатма») (15: 4/88; 17: 1/260).

10. Суҳайл ал-Бухорий (341/952 йилда ҳаёт бўлган)

Саҳл ибн Абдуллоҳ ал-Бухорий — фозил инсон бўлган. Унинг «Сирру-с-силситати-л-алавия» («Алавий силсиланинг сири») номли асари бор (17: 1/802).

11. Муҳаммад ал-Бухорий (619/1222)

(Заҳируддин, Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Умар ал-Бухорий, ал-Ҳанафий — фақиҳ, усулшунос олим ва қозилардан бўлган. Бухорода ҳисоб-китоб ишларини бошқарган. Унинг асарларидан: «ал-Фатово аз-заҳирия» («Заҳируддин фатволари»), «Фавоид ала-л-жомийи-с-сағийр» [(Шаҳид кетган Ҳисомуддин қаламига мансуб «ал-Жомий ас-сағийр» («Кичик тўплам»)га фойдали шарҳлар] номли асар, шарҳловчи уни «ал-Фавоид аз-заҳирия», яъни фикҳ илми ҳақидаги «Заҳирий фойдалар» деб номлаган] (15: 6/111; 17: 3/88; 18: 11).

12. Маҳмуд ал-Бухорий (ваф. 570/1174 й.)

(Бурҳонуддин, Ибн Моза) Маҳмуд ибн Аҳмад ибн ас-Садр аш-шариъа аш-Шаҳид ал-Бухорий — шаҳид кетган «Садр аш-шариъа» унвонли олимнинг ўғли ва фақиҳ бўлган. Тахм. 570 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Муҳит ал-бурҳоний фи-л-фикҳ» («Фикҳ илми ҳақидаги Бурҳонуддин уммони»), «аз-Заҳира ал-бурҳония фи-л-фатово» («Фатволар ҳақидаги Бурҳонуддин хазинаси»), «Татиммату-л-фатово» («Фатволарга қўшимчалар»), «Шарҳу-л-жомийи-л-кабийр» («ал-Жомий ал-кабийр» — «Кичик тўплам»)га шарҳ») (17: 3/795; 14: 22).

13. Умар ал-Лайсий (ваф. 466/1074 й.)

Умар ибн Али ибн Аҳмад ибн ал-Лайсий ал-Бухорий (Абу Муслим) — муҳаддис, ҳофиз ва сайёҳ бўлган. Маълумотлар тўплаган ва асарлар тасниф этган. 466 ҳ.й.да Жузистонда, бошқа бир ривоятда айтилишича, ал-Аҳвозда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Жамъу байна-с-саҳиҳайни ал-муснад ва-с-саҳийҳ» («ал-Муснад» ва «ас-Саҳийҳ» номли икки ишончли тўплам уйғунлашган асар») (17: 2/566).

14. Муҳаммад ал-Бухорий (839/1435)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Бухорий, ал-Хазаржий, аз-Замузий — фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «ал-Масотиъу-л-анвор фи истихрожи ма фи ҳадиси-л-исроъ миана-л-асрор» [«Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.)нинг Маккаи мукаррамадан Қуддусга тунги саёҳати асносида намоён бўлган сирлар ҳақидаги ҳадисдан олинган фикрларга ойдинлик киритувчи нурларнинг порлаши»] (17: 3/618).

15. Муҳаммад ал-Кашмирий (1057–1130/1647–1718)

Муҳаммад Мурод ибн Али ал-Кашмирий ал-Бухорий ан-Нақшбандий — муфассир ва суфий бўлган. Ёшлигида Дамашққа, у ердан Рум диёрига борган ва ўша ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Жомийу-л-муфрадоти-л-қуръония» («Қуръоний муфрадотлар тўплами»), «Рисола фи-т-тариқати-н-нақшбандия» («Нақшбандия тарихати ҳақидаги рисола») (17: 3/710).

16. Алам ал-Бухорий (950/1543)

Алам ал-Бухорий (аш-Шариф Мир) — фозил инсон бўлган. Константинополда вафот этган. Унинг асарларидан:

«Шарҳу-л-фавоида-л-ғиёсия» (Риторика ҳақидаги «ал-Фавоид ал-ғиёсия» асарига шарҳ) (17: 2/385).

17. Ҳасан ал-Қунужий (1210–1253/1795–1837)

Ҳасан ибн Али ибн Лутфуллоҳ ал-Бухорий, сўнгра ал-Қунужий, ал-Ҳиндий – фақиҳ ва мутакаллим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Ихтисос фи-л-ҳудуд ва-л-қисос» («Ҳад ва чегирмалар ҳақидаги мутахассисликни касб этиш»), «Тақвияту-л-яқин фи-р-радди ала ақоидии-л-мушрикийн» («Мушрикларнинг ақидаларини рад этишга бўлган ишончни кучайтириш»), «Нуру-л-вафо фи миръоти-с-сафо» («Сафолик кўзгусида кўринган вафо нури»), «Ҳидоят-у-л-муъминийн» «Мўминларни тўғри йўлга бошлаш»), «Равзату-л-уламо», («Уламолар бўстони») (17: 1/571; 7: 20).

18. Ал-Ҳасан ал-Қатгон (465–548/1073–1153)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Али ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Аҳмад ал-Қатгон ал-Марвазий ал-Бухорийу-л-асли – келиб чиқиши нуқтаи назаридан бухоролик бўлган, адаб, табобат ва бошқа илмлар билан шуғулланган тилшунос ва насабшунос олим. Гарчи асли Бухородан бўлса-да, лекин

турилган ва вафот этган жойи Марв бўлган. Унинг асарларидан: «ад-Давҳа фи-л-ансоб» («Насаблар ҳақидаги катта дарахт»), «ар-Расоил фи-т-тибб» («Тиббий рисоалар»), «ал-Фавоид» («Фойдалар») (17: 1/571).

19. Али ал-Қунужий (1248–1307/1832–1890)

Али ибн Ҳасан ибн Али ибн Лутфуллоҳ ал-Ҳусайний, ал-Қунужий, ал-Бухорий – унга «Садиқ Ҳасан» деб мурожаат этганлар. Ҳадис айтган. 19 жумлоду-л-увлода туғилган ва ражаб ойида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Хутта фи зикри-с-сиҳоҳи-с-ситта» («Олти ишончли тўпламни зикр этиш ҳақидаги режа»), «Тахрижу-л-васоё мин хабаё-з-завоё» (Қосим ал-Хоразмийнинг «аз-Заваё ва-л-хабаё фи-н-наҳв» – «Наҳв илмидаги аниқ ва пинҳон жиҳатлар» асаридан ихтиёрий хулосалар чиқариш) (17: 1/571).

20. Али ал-Бухорий (666/1267)

Али ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Бухорий, аз-Зарир (Ҳамидууддин, Абулҳасан) – адиб, наҳвшунос, фақиҳ ва усулшунос олим бўлган. Унинг асарларидан: «Мухтасару-н-наҳви» («Наҳвнинг қисқартмаси»), «Китобу-л-аруз» («Аруз

китоби»), «Шарҳу-л-ғоят» («ал-Ғоят» шарҳи), «Таълиқа ала усули-л-Баздавий» (Паздавийнинг «Усулу-д-дин» асарига таълиқа, яъни қўшимча шарҳ) (17: 2/491).

21. Тоҳир ал-Бухорий (482–542/1089–1147)

Тоҳир ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ар-Рашид ал-Бухорий, ал-Ҳанафий (Ифтихоруддин) – фақиҳ бўлган. Бухорода туғилган ва жумоду-л-увло ойида Сарахсда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Хулосату-л-фатово» («Фатволарнинг хулосаси»), «Хизонату-л-воқиъот ва нисобу-л-фақиҳ» («Воқеалар хазинаси ва фақиҳнинг асоси») (14: 39; 17: 2/9).

22. Муҳаммад ал-Бухорий (381/991)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Каморий ал-Бухорий, ал-Ҳанафий – фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «ал-Фавоид фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ ҳақидаги фойдали маслаҳатлар») (14: 4; 17: 3/588).

23. Муҳаммад ал-Бухорий (991/1583 йилда ҳаёт бўлган)

(Алоуддин) Муҳаммад ибн Абдулбоқий ал-Бухорий, ал-Маккий (Абулмаъолий) – адиб, насрда китоб ёзадиган ижодкор, хатиб ва қозилардан бўлган. 991

ҳ.й.да Мадина шаҳрида хатиб бўлган. Унинг асарларидан: «ат-Тироз ал-манқуш фи маҳосинил-хубуш» («Ҳабашларнинг яхши одатларига нақш бўлган намуна»), муаллиф мазкур асарни 991 ҳ.й.да ёзиб тугатган ва уни «Нузҳату-н-нозир ва сулвату-л-хотир» («Нозирнинг сайр қилиши ва хавф солувчининг таскин топиши» деб атаган), «Иқду-л-фароид фима нузима мина-л-фавоид» («ал-Фавоид»дан назм этилган нодир дурлар шодаси») (17: 3/382).

24. Салоҳ ал-Бухорий (785/1383 йилда ҳаёт бўлган)

Салоҳ ибн Муборак ал-Бухорий. Унинг қаламига мансуб бўлган асарлар: «Анису-т-толибийн ва уддати-с-соликийн фи маноқиби Баҳоуддин» (Баҳоуддин Нақшбанд маноқиби ҳақидаги «Толибларнинг дўсти ва солиқларнинг дастури», муаллиф ушбу асарни қуйидаги тўрт жуздан: «биринчиси – валийлик таърифи ҳақида, иккинчиси – Алоуддин ал-Аттор маноқиби ҳақида, учинчиси – Баҳоуддин маноқиби ҳақида, тўртинчиси – имомликнинг зикри ҳақида» – иборат қилиб тузган ва уни 785 ҳ.й.да ёзиб тугатган) (15: 4/ 197; 17: 1/842).

25. Иброҳим ас-Саффор (ваф. 534/1139 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Исмоил ас-Саффор ал-Бухорий, ал-Ҳанафий – мазкур Исмоилнинг ўғли бўлган. У калом илмининг олимларидан бўлиб, «аз-Зоҳид ас-саффор» номи билан машҳур эди. У – мазкур Абу Иброҳимнинг ўғлидир. У хушомадгўйликдан узоқ, султонларга таъсир ўтказиш ва подшоҳларнинг қаҳрини кўзғатишда бамисоли отаси каби диёнатли ва зоҳид имом бўлган. Узоқ муддат Марвада яшаган ва Мовароуннаҳр ҳокимлигини ҳам эгаллаган эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 534 ҳ.й.нинг 26 рабиъу-л-аввалида Бухорода вафот этган. Унинг асарларидан: «Талхису-л-адиллати ли-қавоиди-т-тавҳид» («Тавҳид илми қоидалари ҳақидаги далилларнинг қисқача баёни») (11: 3/548; 17: 1/14).

26. Аҳмад ар-Риғзамуний (414–493/1022–1100)

Аҳмад ибн Абдурраҳмон ибн Исҳоқ ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ар-Риғзамуний ал-Бухорий – «Қози Жамол» номи билан танилган (Абу Наср), Бухоро уламолари ва қозиларидан бўлган. Шаввол ойида туғилган ва рамазон ойида Бухорода

вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Фурару-ш-шурут ва дурару-с-сумут» («Хом шартлар ва шода дурлар») (17: 1/165).

27. Аҳмад ас-Саботий (447/1055)

Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Собит ас-Саботий ал-Бухорий – фақиҳ ва фароиз илми бўйича етук олим бўлган. Бағдодда таҳсил олган ва ўша ерда вафот этган. У таълиф этган асарлардан: «ал-Муҳаззиб фи-л-фароиз» («Фароиз илми бўйича тарбия берадиган китоб») (17: 1/177).

28. Аҳмад ас-Сулаймоний (311–404/923–1014)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Али Амр ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Юсуф ибн Анир ас-Сулаймоний, ал-Пойкандий. Бир қанча юртларга сафар қилган. Ўз даврида иснод келтириш, ёдлаш ва ишончли ҳадисларни келтиришда унга тенг келадигани бўлмаган. Кўплаб катта ва кичик асарлар яратган. Ҳар ҳафтада бирон нарса ёзар ва уни Пойканддан Бухоро жомеъ масжидига олиб борар ва у ерда ҳадис ўрганар эди. У уламо-лардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Зу-л-қаъда ойида вафот этган (11: 3/286; 17: 1/207).

29. Аҳмад ас-Собуний (580/1184)

Аҳмад ибн Маҳмуд ибн Абу Бакр ас-Собуний ал-Бухорий, ал-Ҳанафий (Нуруддин, Абу Муҳаммад) — фақиҳ ва мутакаллим бўлган. Бухорода сафар ойининг 6-куни вафот этган. У тасниф қилган асарлар: «ал-Кифоя фи-л-ҳидоя» («Ҳидоя» ҳақида етарли маълумот берувчи китоб»), «ал-Бидоя ва-н-ниҳоя» («Ҳидоя»нинг боши ва охири), «ал-Муғний» («Қаноатлантирувчи китоб»). Мазкур асарларнинг барчаси дин асослари ҳақида (14: 41; 17: 1/304).

30. Исҳоқ ас-Саффор (ваф. 405/1014 й.)

(Абу Наср) Исҳоқ ибн Аҳмад ибн Шийс ибн Наср ибн ал-Ҳакам ал-Адиб ас-Саффор ал-Бухорий — Бухоро аҳлидан бўлган йирик фақиҳ, араб тили бўйича таниқли олим ва шоир. Унинг илм ҳақидаги байтлари (шеърлари) Бухорода ҳозиргача ўқилади. Илмнинг турли соҳаларига оид ҳадисларни ўрганган. У Маккада узоқ муддат яшаган ва кўп асарларини шу шаҳарда яратган. Унинг илми Маккада кенг тарқалган эди. Унинг асарларидан: «ал-Мадҳал ила Сибавайҳ» («Сибавайҳ наҳвига кириш»), «ал-Мадҳал ас-сағийр фи-н-наҳв» («Наҳв илмига оид ихчам кириш»), «ар-Раъд

ала ҳамза фи ҳудуси-т-тасқийф» («Талаффузда ҳижолар содир бўлйши ҳақида ҳамзага раддия»). У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 405/1014 йилда Тоифда вафот этган (11: 3/547; 17: 3/340).

31. Исҳоқ ал-Бухорий (ваф. 206/821 й.)

(Абу Ҳузайфа) Исҳоқ ибн Бишр ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Солим ал-Бухорий — муаррих бўлган. Балҳда туғилган. Бухорони ватан тутиниб, шу ерда истиқомат қилган. Илму маърифатда пешво, ўта истеъдодли фақиҳ бўлган. Бухорога мансуб бўлган ва 206 ҳ.й. шу ерда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Китобу-л-футуҳ» («Фатҳлар китоби»), «Китобу-р-рида» («Муртадлик ҳақидаги китоб»), «Китобу-л-жумал» («Жумлалар китоби»), «Китобу сиффийн» («Сиффий китоби»), «Китобу-л-мубтадиъ» («Бошловчи учун қўлланма-китоб»), «Манзума арабия фи-т-тасриф» («Тасрифга оид арабча манзума») (17: 1/340).

32. Муҳаммад ал-Бухорий (ваф. 1173 ҳ.й.)

Муҳаммад Ашраф Мир Абу ал-Барака ал-Бухорий — нақшбандия тариқатининг улуғларидан, таҳаллуси «якто», яъни

«ягона» бўлган. Маккаи мукаррамага келиб, шу ерда муқим яшаган ва 1173 ҳ.й.да шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Девон» (форсча шеърлардан тузилган «Девон») (15: 6/332).

33. Асъад ас-Сайрафий (1088/1677)

Асъад ибн Юсуф ибн Али ас-Сайрафий, ал-Бухорий (Мажидуддин) — фақиҳ бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Фатово ас-сайрафия» («Сайрафий тузган фатволар») (17: 1/353).

34. Ал-Ҳусайн ал-Бухорий (ваф. 774/1372 йилдан олдин)

Ал-Ҳусайн ибн Ҳажжож ас-Сифноқий ал-Бухорий ал-Ҳанафий — фақиҳ, ва усулшунос олим бўлган, кўпинча «ал-Ҳисом» номи билан аниқланган. Бағдодга борган. Марвда вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-л-ҳидоя фи фуруъи-л-фикҳ» («Фикҳ соҳалари ҳақидаги «Ҳидоя»га шарҳ»), «Шарҳу усули-л-фикҳ» (Ахсикатийнинг фикҳ асослари ҳақидаги «Усулу-л-фикҳ» асарига шарҳ») (17: 1/606).

35. Ал-Ҳусайн ал-Ҳалимий (338-403/949-1012)

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Ҳалим ал-

Бухорий аш-Шофиъий – фақиҳ, муҳаддис, мутакаллим ва адиб бўлган. Бухорода туғилган ва шу ерда нашъу намо топган. Бухорода қозиликни бошқарган. Рабиъу-л-аввал ойида вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «Минҳожу-д-дин фи шаъби-л-имон» («Имон аҳли ҳақидаги дин дастури», салкам уч жилдан иборат), «Оёту-с-соат ва аҳволу-л-қиёмат» («Қиёмат ҳақидаги оятлар ва унинг аҳволи») (14: 1/350; 17: 1/607).

36. Салим ал-Бухорий (1268–1347/1851–1928)

Салим ал-Бухорий, ад-Димашқий – олим ва адиб бўлган. 1268 ҳ.й.да Дамашқда туғилган. Усманийлар қўшинида фатволар бўлимини бошқарган. Биринчи жаҳон уруши тугагандан кейин, аввало, Шўровий Кенгашига, сўнгра Маорифнинг катта Мажлисига аъзо, кейинчалик уламолар кенгашига раис қилиб тайинланган. Араб илмий жамиятига аъзо қилиб сайланган. Жумоду-л-увло ойининг ўнинчи куни Дамашқда вафот этган. У таълиф этган асарлар: «Рисола фи адаби-л-бахси ва-л-мунозарати» («Баҳс-мунозара ва тадқиқот олиб бориш ҳақидаги рисола»), «Ҳаллу-р-румиз фи ақоиди-д-ауруз»

(«Дурузларнинг ақидаси ҳақидаги рамзларнинг ҳал бўлиши») (17: 1/777).

37. Тоҳир ал-Бухорий (504/1110)

Тоҳир ибн Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Абдулазиз ал-Бурҳоний ал-Бухорий, ал-Ҳанафий – фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «Фатово» («Фатволар»), «Фавоид» («Фойдалар») (17: 2/9).

38. Абдурраҳим ат-Тамимий (382–461/992–1068)

(Абу Закарийё) Абдурраҳим ибн Аҳмад ибн Наср ибн Исҳоқ ибн Мазоҳим ибн Фиёс ибн Амру ат-Тамимий ал-Бухорий – Мисрга келиб, шу ерда муқим яшаган. Муҳаддис, ҳофиз ва сайёҳ бўлган. Рабиъу-л-аввал ойида туғилган. Мағрибу Машриқда ҳадис тинглаган ва ўзи ҳам ҳадис айтган. Сўнгра Мисрда истиқомат қилган ва шу ерда ҳадис айтган. Ҳофизлардан бўлган. Ҳаврода вафот этган. Унинг қаламига мансуб бўлган асарлар: «Рисолату-р-риҳлати ва асбобуҳо» («Риҳлат ва унинг сабаблари ҳақидаги рисола»), «Рисола «Ло илоҳа иллоллоҳ ва савобуҳо» («Ло илоҳа иллоллоҳ» калимаси ва уни тўғри айтиш ҳақидаги рисола»), «Муштабаху-н-нисбати» («Шубҳали нисбалар») китобида

Абдулғаний ибн Саиддан ҳадис айтган (2: 1/422; 17: 2/129).

39. Абдурраҳим ал-Бухорий (1103/1692)

Абдурраҳим ибн Абдуллоҳ ар-Ромитаний ал-Бухорий ан-Нақшбандий – суфий, тариқат аҳлидан бўлган. Тахм. 1103 ҳ.й.да вафот этган. Унинг «ас-Силсила аз-заҳабия ат-тайфурия ал-хафия ан-нақшбандия» («Тайфурий хафий нақшбандийга хос олтин силсила») номли асари бор (17: 2/132).

40. Абдулазиз ал-Бухорий (730/1330)

(Алоуддин) Абдулазиз ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Бухорий ал-Ҳанафий – фақиҳ ва усулшунос олим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Кашфу-л-асрор фи шарҳи усули ал-Баздавий» («Паздавийнинг дин асослари ҳақидаги асарига ёзилган шарҳ билан боғлиқ сирларнинг кашф этилиши»), «ат-Таҳқиқ фи шарҳи-л-мунтахаб фи усули-л-мазҳаб» (Ахсикатийнинг «Шарҳу-л-мунтахаб фи усули-л-мазҳаб» асари ҳақида олиб борилган изланишлар), «Китобу-л-афния» («Фанолар ҳақидаги китоб», унда масжид ва бу дунёнинг ҳамда амалларнинг ўткинчи эканлиги зикр этилади), «Шарҳу-л-ҳидоя

фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ханафий фиқҳнинг соҳалари ҳақидаги «Ҳидоя» асарига шарҳ», унда «Ҳидоя»нинг «Никоҳ» бобигача бўлган қисми шарҳ қилинган) (14: 51; 15: 4/112; 17: 2/157).

41. Абдулкарим ал-Бухорий (373/983)

(Абдулкарим ибн Муҳаммад ибн Мусо ал-Миғий ал-Бухорий ал-Ханафий (Абу Муҳаммад) — суфий бўлган. Унинг асарларидан: «Насойиху-л-аброр» («Суюкли зотларнинг насиҳатлари») (17: 2/211).

42. Иброҳим ал-Бухорий (ваф. 322 ҳ.й.)

Али Ромитаний Бухорий (Алийу-т-тож) — «Хўжа-и азизон» лақабли зот. 322 ҳ.й.да вафот этган (1: 4).

43. Абдуллоҳ ибн Ризвон (718-784/1318-1382)

Абдуллоҳ ибн Юсуф ибн Ризвон ибн Юсуф ибн Ризвон ал-Бухорий ал-Молиқий, кейин ал-Фосий (Абулқосим) — фақиҳ, хатиб, наҳвшунос, тишшунос олим ва ровийлардан бўлган. Назм ва насрда асарлар битган, котибларнинг сардорларидан бўлган. Измирда вафот этган. Унинг «Китоб фи-с-сиёсати-с-султония» («Султоний сиёсат ҳақидаги китоб») номли асари бор (17: 2/306).

44. Атоуллоҳ ал-Бухорий (1213/1798)

Атоуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Бухорий, ал-Ханафий — Шайхулислом номи билан машҳур бўлган олим. Ўз юртида таҳсил олган ва фақиҳ бўлиб етишган. Тахм. 1213 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «Рафъу-л-равоши би-изоҳи татиммати-л-ҳавоший» («Ҳошияларга. ёзилган қўшимчаларни изоҳлаш йўли билан шубҳаларни бартараф этиш»), «Ҳошия ала татиммати-л-Қаробогий» («Қаробогий қўшимчасига ҳошия-изоҳ») (17: 2/380).

45. Али ал-Мақдисий ал-Бухорий (596-690/1200-1291)

(Фахруддин, Абулҳасан) Али Аҳмад ибн Абдулвоҳид ал-Мақдисий ал-Ҳалабий — «Ибн ал-Бухорий», яъни «ал-Бухорийнинг ўғли» номи билан танилган фақиҳ. Унинг асарларидан: «Иснайу-л-мақосид ва аъзабу-л-маворид фи тарожими шуйухи» («Имом ал-Бухорий шайхлари ҳақидаги манбаларнинг ифода-ларидан энг ёқимлиси ва мақсадларнинг энг олийси») (17: 2/396).

46. Али (Мир) ал-Бухорий (950/1543)

Али ал-Бухорий (Мир) — муфассир, муҳаддис ва риторик олим бўлган.

Константинаполда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳ ала-л-фавоиди-л-ғиёсия фи илми-л-балоға» (Балогат илми ҳақидаги Аддудин қаламига мансуб «ал-Фавоиду-л-ғиёсия» номли асарга шарҳ») (17: 2/409).

47. Али ал-Бухорий (823/1420 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Алоуддин) Али ибн Муҳаммад ал-Бухорий — фозил одам бўлган. Унинг асарларидан: «Нузҳату-н-назар фи-л-фарқ байна-л-иншо ва-л-хабар» («Иншо билан хабар ўртасидаги фарққа назар ташлаш»), муаллиф уни 823 ҳ.й.да ёзган (17: 2/496).

48. Али аз-Зандависий ал-Бухорий (505/1111)

Али ибн Яҳё ал-Бухорий аз-Зандависий — фозил одам бўлган. Унинг асарларидан: «Равзату-л-уламо» («Олимлар бўстони») (17: 2/542).

49. Шавкат ал-Бухорий (ваф. 1108 ҳ.й.)

Шавкат Бухорий. 1108 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Девон»и бор (12: 7).

50. Умар ал-Бухорий (903/1497)

(Ҳисомуддин) Умар ибн Абдулазиз ал-Бухорий — фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «Рисола фи-л-фиқҳ» («Фикҳ ҳақида рисола») (17: 2/562).

51. Иноятуллоҳ Охунд (1176/1762)

Иноятуллоҳ ибн Абдуллоҳ ал-Вобканий, ал-Бухорий, ал-Ханафий — «Охунд» номи билан танилган, илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият олиб борган олим. Унинг асарларидан: «Ҳошия ала тафсири сурати-л-Бақара» («Байзовийнинг «Тафсиру сурати-л-Бақара» асарига битилган ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-л-аздия» («Даввонийнинг «Шарҳу-л-аздия» асарига ёзилган ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи исботи-л-вожиб» («Шарҳу исботи-л-вожиб»га ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-л-кофия» («Жомийнинг наҳв илми ҳақидаги «Шарҳу-л-кофия» асарига ёзилган ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи ҳикмати-л-айн» («Муборакшоҳнинг «Шарҳу ҳикмати-л-айн» асарига битилган ҳошия-изоҳ») (17: 2/587).

52. Муҳаммад ал-Калободий (380/990)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Калободий ал-Бухорий — муҳаддис ва илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият олиб борган олим бўлган. Унинг асарларидан: «Баҳру-л-фавоид» («Маъонийу-л-ахёр» номи билан машҳур бўлган «Фойдалар уммони»), «Нубза мин «Китоби-т-таъарруф ли мазҳаби-т-

тасаввуф» («Китобу-т-таъарруф ли мазҳаби-т-тасаввуф»дан парча), «Арбаъун ҳадисан», («Қирқ ҳадис»), «ал-Ашфоъ ва-л-автор» («Жуфт ва тоқ ўқиладиган дуолар»), «Мифтоҳу маъонийи-л-осор» «Асарларнинг мазмун-моҳиятини очувчи калит» (15: 4/105, 225; 17: 3/37).

53. Зайнуддин ал-Бухорий (ваф. 586 ҳ.й.)

Зайнуддин Итобий Бухорий. 586 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Жавомиъу-л-фиқҳ» («Фиқҳ аҳкомларининг тўпламлари»), «Шарҳу жавомиъи-л-калим» («Жавомиъу-л-калим»га шарҳ»), «Китобу-з-зиёдот» («Қўшимчалар китоби») ва бошқа (14: 36).

54. Муҳаммад ал-Бухорий (604/1207)

(Абу Саид) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Бухорий — шофиъий фақиҳ бўлган қозилардан. У тасниф этган асарлардан: «ал-Мисбоҳ» («Чироқ»), «ал-Мухаллас» («Ихчам мазмун-моҳият»). Мазкур икала асар ҳам шофиъий фиқҳнинг соҳаларини ёритишга бағишланган (17: 3/51).

55. Муҳаммад ал-Бухорий (ваф. 264/878 й.)

(Абу Ҳафс, Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Бухорий — ханафий фақиҳ бўлган.

Унинг асарларидан: «Муқаддима», Абуссаъуд уни ўзининг баъзи фатволарида зикр этган (17: 3/51).

56. Муҳаммад ал-Бухорий (316/928)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Сулаймон ал-Бухорий — муҳаддис ва муаррих бўлган. Унинг асарларидан: «Тариху Бухоро» («Бухоро тарихи») (17: 3/67).

57. Муҳаммад ал-Бухорий (1154–1200/1741–1786)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Хайруллоҳ ал-Бухорий — муҳаддис, келиб чиқиши асли Бухородан бўлса-да, лекин ўзи Шом аҳлига мансубдир. Фаластиндаги Нобилусда яшаган ва шу ерда вабо касилага чалиниб, вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Қавлу-л-жалий фи таржимати Ибн Таймия», («Ибн Таймиянинг таржимаи ҳоли ҳақидаги илоҳий калом»), «Муъжаму-ш-шуйух» («Шайхлар қомуси») (17: 3/100).

58. Муҳаммад Гунжор (337–412/948–1021)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Сулаймон ибн Комил ал-Бухорий — «Гунжор» номи билан машҳур бўлган муҳаддис,

хофиз, муаррих ва фақиҳ. 412 ҳ.й.да вафот этган. Шайхлик қилган. Унинг асарларидан: «Тариху Бухоро» («Бухоро тарихи»), «Мусаннаф фи фазоили-с-саҳобати-л-арбаъати» («Чаҳор ёрларнинг фазилатлари ҳақида тасниф этилган китоб»). У жуда кўп ҳадисларни билган ва уларни алоҳида варақларга ёзиб борган, шунингдек, ҳадис илмини ҳам яхши билган. Уни «Фунжор» деб атаганлар. Зотан, у Исо ат-Тамимийнинг (ал-Фунжор) ҳадисига риоя қилган. Марвга борган ва у ердаги шайхлардан ҳадис ёзиб олган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/293; 15: 6/61; 17: 3/101).

59. Муҳаммад ал-Бухорий (734/1334)

Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Али ибн Исҳоқ ал-Ҳусайний ал-Бухорий, сўнгра ад-Дехлий — суфий бўлган. У назм ва насрнинг нозик жиҳатларини яхши билган. Қуръони каримни ёд олган ва уни Аҳмад ан-Нишопурийдан ўқиб, ўрганган. Унинг асарларидан: «Анвору-л-мажолис фи-т-тасаввуф» («Тасаввуф ҳақидаги мажлислардан таралган нурлар») (17: 3/122).

60. Муҳаммад ал-Бухорий (194–256/810–870)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим ибн ал-Муғийра ал-Бухорий, ал-Жуъфий — Шарқ ва ва Ғарбда «ҳадис аҳлининг пешвоси» номи билан машҳур бўлган, муҳаддис, хофиз, фақиҳ, муаррих ва илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият олиб борган етук олим. 13 шаввол куни тунда туғилган. Ўсиб-улғайгач, ўз юртидаги устоз уламолардан таҳсил олган. Сўнгра ҳадис излаб, бошқа ўлкалардаги муҳаддислар ҳузурига борган. Болалигида Хуросон, ал-Жибол ва Ироқнинг шаҳарларида, навқиронлик ёшида Ҳижоз, Шом ва Мисрда ҳадис ёзиб олган. Ноҳақ тухматдан аразлаб, Бухорони тарк этиб, Хартанг сари йўл олган ва ўша ерда оламдан ўтган. У Ийд ал-фитр — Рамазон ҳайити кечаси Хартангда вафот этган ва шу ерда дафн этилган. У тасниф қилган кўп сонли асарлардан: «ал-Жомиъ ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам»), «ат-Тарих ал-кабийр» («Катта тарих»), «ат-Тарих ас-сағийр» («Кичик тарих»), «ат-Тарих ал-авсат» («Ўрта тарих»), «ас-Сунан фи-л-фикҳ» («Фикҳ ҳақидаги сунналар»), «ал-Асмоу вал-куно» («Исмлар ва кунялар»), «Халқу афъоли-л-ибод» («Бандаларга хос феъл-атворларнинг яратилиши»), «ал-Адаб ал-

муфрад» («Адаб дурдона-лари», «Рафъу-л-йадаини фи-с-салот» («Намоз вақтида банданинг икки қўлини кўтариши»), «Аволийу-с-Сиҳоҳ» («Сиҳоҳга кирмаган заиф ҳадислар?»), «Асмоу-с-саҳоба» («Саҳобаларнинг исми шарифлари»), «Бирру-л-волидайни» («Ота-онага яхшилик қилиш»), «Бадъу-л-махлуқот» («Олам яратилишининг ибтидоси»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Китобу-р-риқоқ» («Нозик иборалар китоби»), «Китобу-з-зуъафо» («Заиф ҳадислар китоби»), «Китобу-л-фавоид» («Фойдалар китоби»), «Китобу-л-ваҳдон» («Биттагина ҳадис айтган саҳобалар китоби»), «Китобу-л-ҳайъат» («Ҳайъат китоби»), «Китобу-л-қироъати халфа-л-имом» («Имомга иқтидо қилган кишининг қироати ҳақидаги китоб»), «ал-Мабсут фи-л-ҳадис» («Ҳадис илми ҳақидаги улғайиш ва камолот китоби») (2: 1/422; 3: 329; 7: 45; 11: 1/293; 15: 6/16; 17: 3/130).

61. Муҳаммад ал-Бухорий (499–570 ҳ.й.)

(Абурризо) Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Али ал-Ҳасан ибн Юсуф ал-Бухорий — тиловат, зикр ва таҳажжуд намозини кўп қиладиган, художўй,

пархезкор, тақводор, таниқли ва фозил имом бўлган. 499 ҳ.й.да Бухорода туғилган. Тахм. 570 ҳ.й.да вафот этган (14: 2/672; 25: 4/237).

62. Муҳаммад ал-Бухорий (XIII ҳ.а./XIX м.а.)

Муҳаммад Оқил ибн Муҳаммад ибн Кошиф ал-Бухорий — XIII ҳ.а. охири — XIV ҳ.а. бошларидаги муаррихлардан бўлган. Унинг асарларидан: «Дурару-с-сулук фиман ҳакама мисра мина-н-нубвоб ва-л-мулук» («Мисрни бошқарган маликлар ва уларнинг ўринбосарлари ҳаётдан дурдоналар»), «Лавойиху тажҳизия ли тарихи-д-диёри-л-мисрия» («Миср диёри тарихини ёритиш учун тайёрланган лавҳалар») (17: 3/377).

63. Муҳаммад аз-Зоҳид (ваф.546/1151)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад ал-Бухорий, ал-Алоъий, ал-Ҳанафий — «Соҳибу-л-Ҳидоя» машойихларидан, «зоҳид» лақабли фақиҳ, мутакаллим, муфассир, воиз ва усулшунос олим бўлган. 546 ҳ.й. жумоду-л-охира ойининг 12-куни вафот этган. Унинг асарларидан: «Тафсиру-л-Қуръони-л-карим» («Қуръони карим тафсири»), ушбу тафсир

кўп жузъдан, айтиш-ларича, минг жузъдан иборат экан (15: 6/91; 17: 3/389).

64. Муҳаммад ан-Номусий (XIV м.а.)

Муҳаммад ибн Али ан-Номусий ал-Бухорий — фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Китобу-д-дуъо» («Дуолар китоби») (17: 3/550).

65. Муҳаммад ал-Бухорий (895/1490)

(Шамсуддин, Абулмажид) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Бухорий ар-Ромитаний — фақиҳ ва наҳвшунос олим бўлган. Маккада ҳанафия мақомида имомлик қилган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-л-муқаддимати-л-аждрумия» («Муқаддимату-л-ажрумия»га шарҳ), «Шарҳу танқиҳи-л-лубоб» («Танқиҳу-л-лубоб»га шарҳ), мазкур шарҳларнинг икаласи ҳам наҳв илмига бағишланган (15: 6/216; 17: 3/676).

66. Муҳаммад ал-Бухорий (779–841/1377–1438)

(Алоуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Бухорий, ал-Ажамий — ақлий ва нақлий илмлар билан шуғулланган олим

бўлган. Ажам диёрида туғилган ва Бухорода нашъу намо топган. Отаси ва амакиси ал-Ало Абдурраҳмон ҳузурда ўқиб-ўрганиб, фақиҳ бўлиб етишган. Саъдудин ат-Тафтазоний ва бошқалардан адабиёт ва ақлий илмлар бўйича таҳсил олган. Сўнгра Ҳинд диёрига йўл олган ва у ерда маълум муддат истиқомат қилган. Унинг ишлари ўша диёрнинг ҳукмдорлари томонидан эъзозланган. Сўнгра Маккага келган ва шу ерда яшаган. Кейинчалик Мисрга борган, у ерда яшаб, қориликни ўрганишга киришган ва Қоҳирада юксак унвон олган. Сўнгра Шомга борган ва то вафот этгунигача қадар, яъни 5 рамазонгача Муздада — Дамашқнинг атрофидаги жойда истиқомат қилган. Унинг асарларидан: «Шарҳу иршоди-л-осий ли Саъидин ат-Тафтазоний» (Саъдудин ат-Тафтазонийнинг «Иршоду-л-осий» асарига шарҳ), «Фозиҳату-л-мулҳидийн ва носихату-л-муваҳҳидийн» («Худосизларнинг шармандали иллати ва ваҳдат аҳлининг ибратли насихати») — муаллиф ушбу асарни Дамашқда тасниф этган, «Рисола фир-радди ала-л-вужудия» («Вужудияни рад этиш ҳақидаги рисола»), «Фусусу-ш-шайхи-л-акбар» («Улуф шайхнинг

дурдона ҳикматлари», ушбу асар тўрт дафтардан иборат), «Нузҳату-н-назар фи кашфи ҳақиқати-л-иншо ва-л-хабар» («Иншо ва хабар билан боғлиқ ҳақиқатларни кашф этиш ҳақидаги фикрга назар ташлаш»), «Таҳқиқу-л-аркони-л-арбаъати ли дини-л-ислом» («Ислом динининг тўрт аркони (тавҳид, маърифат, имон ва ислом)ни ўрганиш» (15: 6/191; 15: 2/1215; 17: 3/688).

67. Муҳаммад ан-Нақшбандий (791/1389)

(Баҳоуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ан-Нақшбандий ал-Бухорий – воиз бўлган. Унинг асарларидан: «Танбеҳу-л-Ғофилийн» («Ғофилларга танбеҳлар»), «ал-Аврод ал-баҳоия» («Баҳоуддин айтган дуолар») (17: 3/696).

68. Муҳаммад ал-Бухорий (678/1279)

Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Бухорий, ан-Нокуравий ал-Ҳиндий ас-Сухравардий (Ҳамидуудин) – қозилардан бўлган. Дехлида вафот этган. Унинг «Таволиъу-ш-шумус фи асмоъи-л-қуддус» («Муқаддас исмлар ҳақидаги қуёшларнинг чиқиши» ёки «Шарҳу асмоиллоҳи-л-ҳусна» («Аллоҳ таолонинг гўзал исмларини шарҳлаш» деб ҳам аталадиган асари бор (14: 47; 17: 3/701).

69. Маҳмуд ал-Бухорий (627–671/1230–1272)

(Абулмаҳомид) Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Довуд ал-Луълуъий ал-Бухорий, а л - И ф с а н ж и й (Абулмаҳомид) – фақих, муҳаддис, ҳофиз, муфассир, мутакаллим, адиб ва усулшунос олим бўлган. Бухорода туғилган ва мўғул-татарларнинг Бухорога қарши жангида қатл қилинган. Унинг асарларидан: «Шарҳ ала манзумат-н-Насафий» («Насафий манзумасига шарҳ», муаллиф уни «Ҳақоику-л-манзума» – «Манзуманинг ҳақиқатлари» деб номлаган), «Хусулу-л-маъмул фи-л-хилоф» (Насафийнинг хилоф илми ҳақидаги «Хусулу-л-маъмул», яъни «Умид қилинганга эришиш» деб номланган асари) (17: 3/828).

70. Мурод ибн Али (1050–1132/1640–1720)

Мурод ибн Али ибн Довуд ибн Камолуддин ибн Солиҳ ибн Муҳаммад ал-Ҳусайний, ал-Ҳанафий, ал-Бухорий ан-Нақшбандий – суфий бўлган, тафсир, ҳадис, фикҳ ва бошқа ақлий ва нақлий илмлар ривожига ҳисса қўшган олим. Ҳаж амалини адо этиш ва Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг қабрини зиёрат қилиш учун Ҳижоз диёрига борган ва уч йил давомида Маккага қўшни бўлиб яшаган. Сўнгра Бағдод

сари юзланган, у ердан Бухоро ва Исфажонга борган. Ушбу сафар асносида Самарқанд ва Балх уламолари билан ҳамсуҳбат бўлиб, улар билан дўстлашган. Сўнгра Бағдодда маълум муддат яшаб, у ердан иккинчи марта Маккага борган. Ундан кейин Мисрга келган ва шу ерда истиқомат қилган. Сўнгра Константинополга кўчиб борган. Султон Мустафо Дамашқда жойлашган ўзига қарашли ўқув даргоҳлари – «ал-Мадраса ал-муродия», «ал-Мадраса ан-нақшбандия ал-бурония» ва жожеъ масжиддаги баъзи қориларни унга тақдим қилган, ундан эса кейинчалик Аҳмад ал-Маниний қабул қилиб олган. У рабиъу-с-соний ойининг 12-куни Константинополда вафот этган. Жасади «Дарсхона» мадрасасига дафн этилган. У таълиф этган асарлардан: «ал-Муфрадот ал-Қуръония» (араб, форс ва туркий тиллардаги «Қуръоний муфрадотлар»), нақшбандия тариқатига оид кўпгина рисоалар, жумладан «Силсилату-з-заҳаб» («Олтин силсила») (17: 3/839).

71. Масъуд ал-Бухорий (461/1069)

Масъуд ибн Муҳаммад ал-Бухорий (Абуляман) – муаррих бўлган. Унинг

асарларидан: «Мухтасару тарихи Бағдод» (Хатиб ал-Бағдодий қаламига мансуб «Тариху Бағдод» асарининг қисқартмаси») (7: 29; 15: 4/288; 17: 3/850).

72. Мирмоҳ ал-Бухорий (1063/1653)

Мирмоҳ ибн ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайний ал-Бухорий — суфий ва фақиҳ бўлган. Мадина-и мунавварада муқим яшаб қолган ва шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Маражу-л-бахрайни» («Икки уммоннинг бўҳрони»), «ал-Жамъ байна-л-мазҳабайни» («Икки мазҳаб вакиллари, яъни ботин ва зоҳир аҳлига оид фикрлар уйғунлашган тўпلام») (15: 5/486; 17: 3/947).

73. Насруллоҳ ар-Рўёний (766–833/1365–1430)

(Жалолуддин, Абулфатҳ) Насруллоҳ ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Исмоил ал-Ажамий ал-Ансорий ал-Бухорий ар-Рўёний ал-Кажуравий — суфий, файласуф (ҳаким), араб, форс ва турк тилларининг билимдони бўлган. Тахм. 766 ҳ.й.да Ажам ўлкасидаги Рўён қишлоқларидан бўлган — Кужварда туғилган. Сўнгра Қоҳирага келган ва бу ердаги амирлару аёнлар билан дўстлашган. Нафис ва нодир қитобларни тўплаган. Давлатда ўз қадр-қимматига эга бўлган.

Ражаб ойининг 6-куни Қоҳирада вафот этган, жасади ўзининг уйига дафн этилган. У бу жойнинг Хон ал-Халилийга яқин жойдаги зовия бўлиб қолишини васият қилган. Унинг асарларидан: «Иълуму-ш-шухуд биҳақоқи-л-вужуд» (Тасаввуф илмига оид «Шоҳидларнинг вужуд ҳақиқатлари. хусусида хабар беришлари» номи асар), «Фуняту-т-толиб фима иштама алайҳи-л-вахму мина-л-матолиб» («Талаб қилинган нарсдан ваҳима чулғаб олган толибнинг заҳираси») (17: 4/27).

74. Муҳаммад ал-Бухорий (986/1578)

Муҳаммад ибн Абдулатиф — «Бухорий-зода» номи билан машҳур бўлган муфассир ва фақиҳ. Шомнинг Триполисида қозилик фаолиятини давом эттираётган вақтда вафот этган. Бу вақтда унинг ёши тўқсондан ошган эди. Унинг асарларидан: «Ҳавош ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошиялар-изоҳлар»), «Шарҳу китоби-кароҳияти ва китоби-л-васоя мина-л-Ҳидоя» («Ҳидоя» асаридан «Китобу-л-кароҳияти ва китобу-л-васоя» қисмларини шарҳлаш») (17: 3/425).

75. Абдулҳолиқ ал-Мулатий (575/1179)

Абдулҳолиқ ибн Абдулжамил ал-Мулатий, ал-Ғиждувоний ал-Бухорий — суфий бўлган. Унинг тасаввуф ҳақида «ал-Васоё» («Васиятлар») деб аталадиган асари бор (17: 2/69).

76. Муҳаммад Имомзода (491–573/1098–1177)

Муҳаммад ибн Абу Бақр ал-Қумий, ал-Жуғий ал-Бухорий, ал-Ҳанафий — «Имомзода» номи билан машҳур бўлган фақиҳ ва мутакаллим. Бухоро аҳлининг энг ёш вакили. Бухоро аҳли учун фатволар чиқарган. Унинг асарларидан: «Шуръату-л-ислом» («Ислом шариати»), ёки «Уқуду-лақоид фи фунуни-л-фавоид» («Фойдали фанлар ҳақидаги ақидаларнинг шодаси») (15: 6/98; 17: 3/171).

77. Умар Тожу-ш-шариъа (672/1273)

(Тожу-ш-шариъа) Умар ибн Аҳмад ибн Убайдуллоҳ ал-Маҳбубий ал-Бухорий — ҳанафий фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «Ниҳояту-л-кифоя фи дироят-л-ҳидоя» (Ҳанафий фикҳ соҳалари ҳақидаги «Ҳидоя» асарини билиш учун етарли бўлган сўнгги маълумотлар») (17: 2/552).

78. Умар ал-Уқайлий (576/1180)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Уқайлий ал-Ансорий ал-Бухорий (Шарафуддин) — ҳанафий фақиҳ ва мутакаллим бўлган. Унинг асарларидан: «Минҳожул-фатово фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илми ҳақидаги фатволар дастури»), «ал-Ҳодий фи илми-л-калом» («Калом илми ҳақида тўғри йўлга бошловчи китоб») (17: 2/577).

79. Аҳмад ал-Уқайлий (657/1259)

(Шамсуддин) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Уқайлий ал-Ансорий ал-Бухорий — ҳанафий фақиҳ бўлган. У фиқҳ илмини онаси томонидан бобоси (Шарафуддин)дан ўрганган. Бухорода вафот этган. Унинг асарларидан: «Назм ал-жомий ас-сағийр» (Шайбоний қаламига мансуб «ал-Жомий ас-сағийр»нинг назмий шакли) ва ҳанафий фиқҳ соҳаларини ёритишга бағишланган мазкур асарнинг шарҳи (17: 1/245).

80. Абдулазиз ал-Ҳалвоний (ваф. 456/1064 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулазиз ибн Аҳмад ибн Наср ибн Солиҳ ал-Бухорий ал-Ҳалвоний — ҳанафий фақиҳ бўлган. Бухорода вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу адаби-л-қози ли-л-Хассоф» (Хассофнинг

«Қозилик одоби» асарига шарҳ), «ал-Воқийот» («Воқеалар»), «Шарҳу «ал-Жомий ал-кабийр» (Шайбоний қаламига мансуб «ал-Жомий ал-кабийр» — «Катта тўплам»га шарҳ). Иккала асар ҳам ҳанафийлик фиқҳининг соҳаларини ёритишга бағишланган. «А л - Ф а т о в о» («Фатволар»), «ал-Мабсут» («Кенгайтирилган»), «Китобу-н-нафақот» («Нафақалар китоби») (17: 2/158).

81. Абдуллоҳ ал-Бухорий (ваф. 799 ҳ.й.)

(Тождуддин) Абдуллоҳ ал-Бухорий. 799 ҳ.й.да вафот этган. «Ал-Баҳр ал-жорий фи-л-фатово» («Фатволар ҳақидаги оқар дарё») номли асар унга тегишли (13: 4/224; 15: 4/224).

82. Али ал-Бухорий

Али Шоҳ Муҳаммад ибн Қосим ал-Хоразмий — «Алоу ал-Бухорий ал-мунажжим» номи билан танилган. Унинг асарларидан: «ал-Ашжор ва-л-асмор» (ҳукмлар ҳақидаги «Дарахтлар ва мевалар» номли китоб), «Аҳқому-л-аъвом» («Саналарнинг ҳукмлари», форсча) (15: 4/84, 103).

83. Абулмаҳосин аз-Заранжирий (589/1193 йилда ҳаёт бўлган)

Абулмаҳосин ибн Мансур ибн Маҳмуд ал-

Бухорий — ҳанафий шайхлардан бўлган. Унинг қатор асарлари бор (17: 3/16).

84. Муҳаммад ал-Бухорий (603/1207 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Абдулазиз ибн Муҳаммад ибн Умар ибн Абдулазиз ибн Умар Моза ал-Бухорий — «Садри жаҳон» лақаби билан танилган ҳанафий фақиҳ. Унинг асарларидан: «Таълиқа фи-л-хилоф» («Хилоф илми ҳақидаги асарга таълиқа-қўшимча изоҳ») (17: 3/416).

85. Муҳаммад ал-Бухорий (967/1560 йилда ҳаёт бўлган)

(Алоуддин) Али ибн Али ибн Аҳмад ал-Бухорий ал-Ҳанафий — мутакаллим бўлган. Унинг асарларидан: «Фароиду-л-қалоид ғузару-л-фавоид фи шарҳи-л-ақоид» (Насафийнинг «Шарҳу-л-ақоид» — «Ақидалар шарҳи» китоби ҳақидаги «Фароиду-л-қалоид ғурару-л-фавоид» — «Маржонларнинг дурдоналари ва фойдаларнинг саралари» номли асар). Муаллиф ушбу асарни 967 ҳ.й. ёзиб тугатган (17: 2/478).

86. Муҳаммад ал-Нужобозий (ваф. 533/1139 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад

ан-Нужобозий ал-Бухорий — фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Унинг асарларидан: «Мартабу-н-назар фи фазоили-л-аъмол» («Амалларнинг фазилатлари ҳақидаги қарашлар майдони»), «Маҳосину-л-ахлоқ» («Гўзал ахлоқлар») (17: 3/416).

87. Маҳмуд аш-Шаҳид (ваф. 570/1174 й.)

(Бурҳонуддин ибн Моза) Маҳмуд ибн Аҳмад ибн ас-Садр аш-шаҳид ал-Бухорий — фақиҳ бўлган. Тахм. 570 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Муҳит ал-Бурҳоний фи-л-фиқҳ» (Фиқҳ илми ҳақидаги «Бурҳоний уммон»), «аз-Захира ал-бурҳония фи-л-фатово» («Фатволар ҳақидаги Бурҳоний захира»), «Татиммату-л-фатово» («Қўшимча фатволар»), «Шарҳу-л-жомиъи-л-кабийр» (Шайбонийнинг «ал-Жомиъ ал-кабийр» — «Катта тўплам» асарига шарҳ) (17: 3/795).

88. Маҳмуд ал-Ҳасирий (546–636/1151–1238)

(Абулмаҳомид, Жамолуддин) Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Абдуссайд ибн Усмон ибн Наср ибн Абдулмалик ал-Ҳасирий — Бухоро ҳудудига қарашли Ҳасир қишлоғидан, ҳанафий фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Жумоду-л-увло. ойида Бухорода таваллуд топган.

Кўп ҳадис тинглаган. Сўнгра Дамашққа бориб, у ердаги «Нурия» мадрасасида таҳсил олган. Сафар ойининг 8-куни Дамашқда вафот этган. Жасади суфийларнинг мозорига дафн этилган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-л-жомиъи-л-кабийр» (Муҳаммад Шайбоний қаламига мансуб ҳанафий фиқҳнинг соҳалари ҳақидаги «ал-Жомиъ ал-кабийр» «Катта тўплам»га шарҳ), у саккиз жилддан иборат). У «ал-Жомиъ ал-кабийр»га бундан бошқа ҳам яна иккита шарҳ битган. Мазкур шарҳларнинг бири — «Мухтасар» («Мухтасар»), иккинчиси эса — «Мутаввал» («Узундан-узоқ» бўлиб, муаллиф уни «ат-Таҳрир» деб номлаган). Унинг яна бир китоби бор, муаллиф унга «Хайру-л-матлуб фи илми-л-марғуб» («Кўнги тусаган илм ҳақида талаб этилганларнинг яхшиси») деб ном берган. «Шарҳу-с-сияри-л-кабийр» (Шайбонийнинг «ас-Сияр ал-кабийр» асарига шарҳ) (17: 3/796).

89. Ал-Ҳусайн ал-Ҳаким ал-Бухорий (370–428/980–1037)

(Абу Али) Шайху-р-раис ал-Ҳусайн ибн Абдуллоҳ ибн Сино — ишлари ва асарлари билан қадр-қиммат топган, кўп асарлар муаллифи ва файласуф бўлган. 370 ҳ.й.

Бухородаги Афшона қишлоғида таваллуд топган. Аҳволи батамом ёмонлашиб, 428 ҳ.й. шаъбон ойида 58 ёшида Ҳамадонда вафот этган. Унинг асарларидан: «Мухотабату-л-арвоҳ баъда муфорақати-л-иттибоҳ» («Шарпалардан ажралгандан кейин руҳларнинг бир-бири билан ўзаро гашлашиши»), «ал-Мамолик ва нақъу-л-арсад ҳайъати-лард» («Мамлакатлар ва ер таркибини кузатишни қиёмига етказиш»), «ал-Ажвиба ала масоили-лашар» («Ўн саволга ўн жавоб»), «Ахлоқу-ш-шайхи-р-раис» («Шайху-раиснинг ахлоқи»), «ал-Адвия ал-қалбия» («Юрак дори-лари»), «Авсату-л-Журжоний» («Журжонийнинг қоқ ўртаси»), «Уржуза фи-т-тибб» («табобатга оид уржуза»), «ал-Истибсор» («Синчиклаб кўриб чиқиш»), «ал-Ишорот ва-т-танбиҳот фил-мантиқ ва-л-ҳикма» («Мантиқ ва фалсафа ҳақидаги ишоралар ва танбеҳлар»), «ал-Ишора фи исботи-н-нубуввати» («Пайғамбарликнинг исботига оид бир ишора»), «ал-Инсоф ва-л-иттисоф» («Адолат ва ўзига хосликлар»), «ал-Барир ал-атам фи-л-ахлоқ» («Энг олий ахлоқ»), «Китобу-л-қонун фи-т-тибб» («Тиб қонунлари китоби») (2: 1/423; 6: 1; 7: 46; 15: 4/12, 36; 16: 419).

90. Абу Абдуллоҳ ал-Бухорий

Абу Абдуллоҳ ибн Абу Ҳафс ал-Бухорий. Унинг «Зоду-л-муттакийн» («Маҳорат соҳибларининг йўл озукаси» номли асари бўлган (14: 62).

91. Абулфазл ал-Бухорий (ваф. 693 ҳ.й.)

(Ҳофизуддин) Каср Абулфазл Муҳаммад ал-Бухорий. 693 ҳ.й.да вафот этган (14: 48).

92. Муҳаммад ал-Бухорий (ваф. 852 ҳ.й.)

(Алоуддин) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ал-Бухорий. 852 ҳ.й.да вафот этган. «Тафсиру-л-Алоъий» («Алоъий тафсири»), «Шарҳу иршоди-л-ҳодий» («Иршоду-л-ҳодий» — «Тўғри йўлга бошловчининг қўлланмаси»га шарҳ») номли асарлар унга тегишли (15: 4/79; 21: 11).

93. Муҳаммад ал-Бухорий

(Нуруддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад Яҳё ибн Тоҳир ибн Усмон ал-Авфий ал-Бухорий ал-Ҳанафий ал-Ушавий — ҳижрий бешинчи асрнинг охири ва олтинчи асрнинг бошларидаги фозил инсонлар ва Туркистон уламоларидан бири бўлган. «Жавомиъу-л-ҳикоёт ва ладомиъу-р-ривоёт» («Ҳикоятлар тўплами ва энг қайғули

ривоятлар») номли асарлар унга тегишли (20: 560).

94. Муҳаммад ал-Бухорий

Муҳаммадамин ибн Убайдуллоҳ ал-Мўминободий ал-Бухорий ал-Ҳанафий. Унинг асарларидан: «ал-Амний ф и - л - ф у р у ь» («Муҳаммадаминнинг фикҳ соҳалари ҳақидаги қарашлари». Бу асар — қисқартма бўлиб, унинг аксарият қисми Бухоро аҳли учун форсча матнлардан иборат, шунингдек унда Қўхистонийнинг «Шарҳу мухтасари-л-виқоя»сидан ҳам кўпгина фасллар келтирилган. Асар «Ё доима-л-фазли алайна...илах», яъни «Эй, фазилатларимизни бардавом айлагувчи Зот!... ҳоказо» деб бошланади (15: 4/169; 18: 15).

95. Муҳаммад ал-Бухорий

Муҳаммад ибн Муҳаммад Абулфатҳ ал-Бухорий — ҳофиз бўлган. Унинг «Шарҳу ҳадиси-л-арбаъийн» («Қирқ ҳадисга шарҳ») номли асари бор (14: 57; 15: 4/58).

96. Муҳаммад ал-Бухорий (ваф. 400 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Халаф ибн Хизр ал-Каробисий — асли бухоролик бўлган, лекин Нишопурда яшаган.

400 ҳ.й.да вафот этган. «Муъжизоту-л-анбиё» («Пайғамбарларнинг муъжизалари», қисқартирилган шаклда ёзилган асар, эҳтимол у («Тоҷу-л-фирдавс», яъни «Жаннатий боғнинг тожи»идан) танланган «Қисасу-л-анбиё» («Пайғамбарлар ҳақидаги қиссалар») бўлиши ҳам мумкин (24: 1/7).

97. Мир ал-Бухорий (ваф. 1246 ҳ.й.)

Мир Абдулкарим Бухорий. 1246 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Бадру саодат» («Саодатнинг тўлин оий»), «Саёҳатнома» (Туркистон ва Афғонистон тарихи ҳақидаги «Саёҳатнома» номли асар) (7: 11).

98. Муҳаммад ал-Бухорий (ваф. 482 ҳ.й.)

Абу Бакр Муҳаммад ибн Ҳусайн Бухорий (Хохарзода). 482 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Изоҳ» («Изоҳ») — «Мабсут» («Соддалаштирилган китоб») (14: 23).

109

АЛ-БАХЖАРМАЁНИЙ

«Бахжармон» деб ҳам аталадиган «Бахжармаён»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Хафс ал-Бахжармаёний

Хафс (Ҳасн) ибн Абдулҳалим ал-Бахжармиёний. Ироқ ва Ҳижозга борган, уламолардан ҳадис тинглаган (2: 1/423; 11: 1/294).

110**АЛ-БАДОКИРИЙ**

«Бадокирий» деб ҳам аталадиган «Бадокир»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ризвон ал-Бадокирий

(Абу Жаъфар) Ризвон ибн Солим ал-Бадокирий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/424; 11: 1/295).

111**АЛ-БУДАХКАСИЙ**

«Будахкас»дан ясалган нисба. У — Исфижоб ёки Шошдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Микоил ал-Будахкасий (324 ҳ.й.да қатл қилинган)

(Абу Саид) Микоил ибн Ҳанифа ал-Будахкасий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 324 ҳ.й.да

шаҳидларча қатл қилинган (2: 1/425; 11: 1/295).

112**АЛ-БАДЁНАВИЙ**

«Бадоёна» деб ҳам аталадиган «Бадоёно»дан ясалган нисба. У — Насафдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Абу Салма ал-Бадёнавий

Абу Салма ал-Бадёнавий — зоҳидлардан бири бўлган. Абу Салма ал-Бадёнавийнинг зоҳидлик ва унинг нозик жиҳатларини англаш ҳақида билдирган фикрлари бор (2: 1/428; 11: 1/297).

113**АЛ-БУДАЙЛИЙ**

«Будайл»дан ясалган нисба. У — Бухоро аҳлидан бўлган бир бобонинг исми. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ал-Будайлий (ваф. 343 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Будайл ал-Ашқар ал-Будайлий — ўз давридаги аҳли раъйга мансуб шайх, уларнинг Бухородаги пешвоси, ўз мазҳабида ўта матаассиб инсон бўлган. Кўп ҳадисларни билган, уларни аниқ-тиниқ эшитган ва айтиб бера

олган. Бухоро, Марв ва Райда ҳадис тинглаган. 343 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/298).

2. Муҳаммад ибн Жаъфар (ваф. 400 ҳ.й.дан олдин)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Жаъфар — ибн Абдулкарим ибн Будайл ибн Вурқо ал-Хазоъий ал-Будайлий ал-Мукрий ал-Журжоний — Журжон аҳлидан бўлган. Қироат турларини яхши билган. Узининг илмлари бўйича китоблар тасниф қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.дан бир оз олдин вафот этган.

114**АЛ-БАДАХШИЙ**

«Бадахшон»дан ясалган нисба. У — Тўхористоннинг юқори қисмидаги шаҳар, туркий халқлар тасарруфиддаги ўлкаларнинг чегараси. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ал-Бадахший

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Ҳорун ал-Бадахший, ал-Балхий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/429).

115

АЛ-БАЗИХУНИЙ

«Базихун»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Исмоил ал-Бадихуний

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Мактаб ал-Базихуний. Қуръони каримни ёддан биладиган ҳофиз бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/431; 11: 1/302).

116

АЛ-БАЗИЙСИЙ

«Базийс»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Абдуссамад ал-Базийсий (ваф. 533 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Абдуссамад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Базийсий — Марвдаги «ас-Соғий» масжидининг имоми бўлган. Зоҳири яхши ва салоҳиятли шайх бўлган. 533 ҳ.й.да вафот этган ва Саждонга дафн этилган (2: 1/431; 11: 1/302).

117

АЛ-БАРОРАЖОНИЙ

«Бароражон» («Бароразон»)дан

ясалган нисба. У — Марвдаги бир даҳа. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Қосим ал-Бароражоний (ал-Барозажоний) (ваф. 292 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Али ибн Ҳамза ал-Фароҳиноний ал-Бароражоний (ал-Барозажоний). Ҳадисларни ёддан билган ҳофиз ва имом бўлган. Отаси ҳам машҳур муҳаддислардан бўлган. Унинг шаҳар дарвозасига яқин жойдаги жомеъ масжид ичида ҳофиз ва уламолар иштирок этадиган ўз тўгараги бўлган. 292 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/433; 11: 1/305).

118

АЛ-БАРОКАДИЙ

«Барокад» («Барокади»)дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Фазл ал-Барокадий ал-Бухорий

(Абулаббос) ал-Фазл ибн Муҳаммад ибн Сун ал-Барокадий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/436; 11: 1/305).

119

АЛ-БАРОНИЙ

«Фарвон» ва «Фароний» деб ҳам аталадиган «Барон-Барони»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Али Нидо ал-Бароний (1291/1874 йилда ҳаёт бўлган)

Али Нидо ал-Бароний — нахвшунос олим бўлган. Унинг асарларидан: «Шарҳ иснайи-л-матолиб ли ҳидояти-т-толиб» («Иснайи-л-матолиб ли ҳидояти-т-толиб» — «Илми толибни тўғри йўлга бошлаш учун лозим бўлган икки талаб» асарига шарҳ), муаллиф мазкур асарни 1291 ҳ.й. муҳаррам ойида ёзиб тугатган (17: 2/538).

2. Муҳаммад ал-Бароний

Абу Бакр Муҳаммад Исмоил ал-Бароний — фақих, ишончли, ростгўй ва имонли инсон бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/437; 11: 1/305).

3. Маҳмуд ал-Бароний

(Абу Саҳл) Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бароний — юқорида номи зикр этилган Абу Бакрнинг ўғли. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/437; 11: 1/305).

4. Саҳл ал-Бароний (ваф. 524 ҳ.й.)

(Абулмаъолий) Саҳл ибн Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бароний — юқорида номи зикр этилган Маҳмуд ал-Баронийнинг ўғли. Илмига амал қилувчи олимлардан, воиз, имом ва фозил инсон бўлган. Илм билан шуғулланган ва ундан кўпчилик сабоқ олган. Сўнгра тоат-ибодат ва Қуръон тиловатига берилган. Маълум бир муддат Маккага кўшни жойда яшаган. Ибодат ва ижтиҳодни кўп қилувчи банда бўлган. 524 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/437; 11: 1/305).

5. Муҳаммад ибн Саҳл ал-Бароний

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Саҳл ибн Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бароний — хатиб ва юқорида номи зикр этилган Саҳлнинг ўғли бўлган (11: 1/305).

6. Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Бароний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу Бакр ал-Бароний — солиҳ ва фозил фақиҳ бўлган (11: 1/306).

7. Абдулалим ал-Бароний

(Абу Муҳаммад) Абдулалим ибн Муҳаммад

ибн Абу Бакр ал-Бароний — адиб ва қори бўлган (11: 1/306).

8. Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Бароний

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Абу Асома ибн Зайд ибн Муҳаммад ибн Саид ибн Ҳамдон ибн Исҳоқ ал-Бароний — адиб бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/306).

120

АЛ-БАРХУШОНИЙ

«Бархушон»дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳрдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Бархушоний

Абдуллоҳ ибн Али ал-Фарғоний. У Бархушонда туғилган (2: 1/446).

121

АЛ-БАРДОДИЙ

«Бардоди»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ан-Назр ал-Бардодий

(Абу Салма) ан-Назр ибн Расул ал-Бардодий ас-Самарқандий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/446; 11: 1/312).

122

АЛ-БАРДАЪИЙ

«Бардаъ»дан ясалган нисба. У — Озарбайжон ўлкасидаги олис шаҳар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Бардаъий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Яҳё ибн Ҳилол ал-Бардаъий. Бағдодда яшаган. Самарқандга келган. Фозил адиб ва шоир бўлган.

2. Мунаббих ал-Бардаъий

(Абу Аҳмад) Мунаббих ибн Абдулмажид ибн Убайдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Беҳбуд ал-Бардаъий. Самарқандда яшаган. Аҳли суннага мансуб фозил инсон бўлган (11: 1/314).

3. Ал-Ҳусайн ал-Бардаъий (349–406/960–1016)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Али ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Тоҳир ибн Холид ибн Идрис ибн Бакр ибн Ҳабиб ибн Зухайр ибн Яғлуб ибн Осим ибн Мудрик ал-Бардаъий. У — Самарқандда яшаган ва шу ерда нашъу намо топганлардан бири. Кўп обрўли ҳофиз бўлган. Ироқ ва Хуросонга борган. 349 ҳ.й.да таваллуд топган ва 406 ҳ.й. рамазон ойида Самарқандда вафот этган (11: 1/305).

123

АЛ-БАРДИЙЖИЙ

«Бардийж»дан ясалган нисба. У – Озарбайжоннинг энг олис шахри. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Бардийжий (230–301/845–915)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Ҳорун Руҳ ал-Бардийжий – муҳаддис, ҳофиз, ишончли, имонли ва обрўли инсон бўлган. Бағдодга келиб, шу ерда муқим яшаб қолган. Мазкур ҳофиз, фақиҳ ва ҳадис илмининг ишончли манбаси ҳисобланган муҳаддислардан бири бўлган. 230 ҳ.й.дан кейин ёки олдин туғилган. Кўп маълумотларни тўплаган ва тасниф қилган. Археология илми бўйича истеъдодли олим бўлган. Ҳадислар айтган. Рамазон ойида Бағдодда вафот этган (2: 1/449; 11: 1/315; 17: 1/320).

124

АЛ-БАРЗАЪИЙ

«Барзаъа»дан ясалган нисба. У – Озарбайжондаги энг олис шахар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Саид ал-Барзаъий (ваф. 292/905 й.)

(Абу Усмон) Саид ибн Умар ибн Усмон ибн Аммор ал-Аздий ал-

Барзаъий – муҳаддис, ҳофиз, сайёҳ, кучманчи ва мусанниф бўлган (2: 1/453; 17: 1/768).

2. Маккий ал-Бардаъий (ал-Барзаъий) (ваф. 354 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Маккий ибн Аҳмад ибн Саъдавия ал-Бардаъий. Самарқандда ҳадис айтган ва у ердаги имло мажлисига раҳбарлик қилган. 330 ҳ.й.да Нишопурга келган ва шу ерда яшаган. Кейинчалик 350 ҳ.й.да Мовароуннаҳр сари йўлга отланган ва ҳадис излаб юртма-юрт кезган машҳур уламоларнинг бири. Хуросонда инсон ақли бовар қилмайдиган даражада кўп ҳадис ёзиб олган. 354 ҳ.й. Шошда вафот этган. У уламолардан, ундан эса уламолар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/452; 11: 1/314).

3. Абдулазиз ал-Барзаъий (ваф. 323 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Абдулазиз ибн ал-Ҳасан ал-Барзаъий – зоҳид, обид, ҳофиз ва сайёҳлардан бўлган. Нишопурга келиб, шу ерда истиқомат қилган. Сўнгра 318 ҳ.й.да у ердан Фарова саройига бориб, ўша ерда маълум бир муддат яшаган. Умрининг сўнгида Насода яшаган ва 323 ҳ.й.да шу ерда вафот этган (2: 1/453; 11: 1/317).

4. Саид ал-Барзаъий (ваф. 362 ҳ.й.)

(Абу Амру) Саид ибн ал-Қосим ибн ал-Ало ибн Холид ал-Барзаъий. Тарозда яшаган. 350 ҳ.й.да ҳожи бўлиб, Бағдодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 362 ҳ.й. Исфижобда вафот этган (11: 1/316).

5. Ал-Ҳусайн ал-Барзаъий (ваф. 340/952 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Сафвон ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ал-Барзаъий – Бағдод аҳлидан, содда ва ишончли одам бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 340 ҳ.й. шаъбон ойида вафот этган (11: 1/316).

6. Муҳаммад ал-Барзаъий

(Абулҳусайн) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Абдуллоҳ ал-Муқрий ал-Барзаъий. У эл орасида «Ибн ас-Собуний», яъни «Собунийнинг ўғли» номи билан танилган. Барзиъа аҳлидан бўлган. Ҳожи бўлиб, Бағдодга келган ва шу ерда ҳадис айтган (11: 1/317).

7. Муҳаммад ал-Барзаъий (358–423/968–1032)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Абдулазиз ибн Жаъфар ибн Муҳаммад

ал-Барзаъий. У «Маккий» номи билан танилган. Барзиъа аҳлидан бўлган. 358 ҳ.й.да таваллуд топган, сўнгра оиласи у ердан Бағдодга кўчиб борган. Бу пайтда у икки ёшда бўлган. У Бағдодда ўсиб-улғайган ва шу ердаги уламолардан ҳадис тинглаган. 423 ҳ.й. 21 шавволда вафот этган (11: 1/317).

8. Убайдуллоҳ ал-Барзаъий (363–434/973–1043)

(Абулқосим) Убайдуллоҳ ибн Абдулазиз ибн Жаъфар ал-Барзаъий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 363 ҳ.й.да туғилган. 434 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойида вафот этган (11: 1/317).

125

АЛ-БУРЗИЙ

«Бурзу»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Сулаймон ал-Бурзий (ваф. 230 ҳ.й.дан кейин)

Сулаймон ибн Омир ибн Умайр ал-Киндий ал-Бурзий — содда ва ишончли одам бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 230 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 1/454; 11: 1/320).

126

АЛ-БАРЗАНЖИЙ

«Барзанж»дан ясалган нисба. У — Арон ноҳия-сигаги шаҳар. Қуйудаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Барзанжий (1332/1914 й.)

Аҳмад ибн Исмоил ибн Зайнулобидин ибн Муҳаммад ал-Одий ибн Зайн ибн Жаъфар ибн Ҳасан ибн Абдулкабир ал-Барзанжий, ал-Ҳусайний, ал-Мусовий, ал-Маданий — илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият олиб борган олим. Мадина шаҳрида вафот этган. Унинг асарларидан: «Рисола фи маноқиб Умар ибн ал-Хаттоб» («Умар ибн ал-Хаттоб маноқиб ҳақидаги рисола»), «Мақосиду-т-толиб фи маноқиб Али ибн Аби Толиб» («Али ибн Абу Толиб маноқибини изловчининг мақсадлари»), «ан-Насиҳа ал-омма ли мулуки-л-ислом ва-л-омма» («Ислом подшоҳлари ва жамики ҳукмдорларга умумий насиҳат»), «Фаткату-л-барроз би-т-тараккузийи-л-муътараз ала-л-қози Айёз» («Қози Айёзга кучли эътироз билдиришга ошиққан қалдирғочларнинг инқирози», ушбу асар Муҳаммад аш-Шанқитийга жавоб сифатида ёзилган), «ал-Маноқиб ас-сиддиқия»

(«Ишончли маноқиблар») (17: 1/104).

2. Аҳмад ал-Барзанжий (1258–1336/1842–1918)

Аҳмад Фоиз ал-Барзанжий — мутакаллим, илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият олиб борган олим. Унинг асарларидан: «Абҳайу-л-қалоид фи шарҳи манзумати Аҳмад ан-Навдеҳий ли қасоиди-н-Насафий» («ан-Насафий қасидалари ҳақида Аҳмад ан-Навдеҳий манзумасига ёзилган шарҳ ҳақидаги шодаларнинг энг чиройлиси»), «ас-Сеҳр ал-ҳалол фи таърифоти-л-улум» («Илмларнинг таърифлари ҳақидаги ҳалол сеҳр») (17: 1/222).

3. Жаъфар ал-Барзанжий (ваф. 1317/1899 й.)

Жаъфар ибн Исмоил ибн Зайнулобидин ибн Муҳаммад ал-Барзанжий, ал-Ҳусайний — фақиҳ ва Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг сийратини яхши биладиган олим бўлган. «Ал-Азҳар» университетида ўқиган. Мадинада шофиъий мазҳабига оид фатволар чиқаришни бошқарган ва шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Тожу-л-ибтиҳож и-н-нури-л-ваҳҳож фи-л-исроъ» [«Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.)нинг Маккаи мукарамдан Қуддусга тунги саёҳати асносида кўзни кўр қиладиган

даражада таралган ёрқин нурлардан ҳайратланишнинг авжи», «ал-Меърож» («Меърожнома»), «ал-Кавокиб ал-анвар ала иқди-л-жавҳар фи мавлиди-н-набийн-л-азҳар» («Нурли пайгамбарнинг таваллуди ҳақидаги марваридлар шодасини нурафшон этаётган энг ёруғ юдуз»), «Нузҳату-н-нозир фи масжиди саййиди-л-аввалийн ва-л-охирийн» («Саййиди-л-аввалин ва-л-охирин масжидига масъул нозирнинг хатти-ҳаракати») (17: 1/488).

4. Жаъфар ал-Барзанжий (ваф. 1187/1764 й.)

Жаъфар ибн Ҳасан ибн Абдулкарим ибн Муҳаммад ибн Абдуррасул ал-Барзанжий, ал-Маданий – фақиҳ ва адиб бўлган. Шаъбон ойида Мадинада туғилган. Мадинада шофиъий мазҳабига оид фатволар чиқаришни бошқарган ва шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Назму мавлиди-н-набий (с.а.в.)» [Назда битилган «Мавлиди-н-набий (с.а.в.)»], «Қиссату-л-меърож» («Меърожнома»), «Маноқибу саййиди-ш-шухадо саййидина Ҳамза» («Шаҳидларнинг саййиди – жанобимиз Ҳамзанинг маноқиб»), «ал-Арин ли асмой-с-саҳоба ал-бадрийин ал-файз ал-

латиф биижобати ноиб-ш-шаръи-ш-шариф» («Шариатнинг шарафли издоши жавобидаги латиф ва файзли икки тўли ойдек саҳобалар исмларининг мавқеи»), «Жолияту-л-куруб би асмоъи саййиди-л-ажам ва-л-араб» («Араб ва ажамликлар жанобининг исми шарифини эшитганда қайғуга тушувчилар?»), «Иқду-л-жавҳар фи мавлиди соҳиби-л-ҳавзи ва-л-кавсар» («Жаннатий ариқ ва кавсар соҳибининг таваллуди ҳақидаги гавҳарлар шодаси»), «Талъату-л-бадр» («Тўли ойнинг чиқиши»), «Манзума роъия фи асмоъи аҳли бадр ала ҳуруфи-л-муъжам» («Тўли ой аҳлининг алифбо тартибдаги исми шарифлари ҳақида кўриниб турадиган манзума») (17: 1/490).

5. Ҳасан ал-Барзанжий (ваф. 1172/1759 й.)

Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Али ибн Бобо Расул ал-Ҳусайний ал-Барзанжий ас-Саъдоний аш-Шаҳрўзий аш-Шофиъий – суфий бўлган. Унинг асарларидан: «Асрору-л-қулуб ва кашфу-л-ҳижоб ани-л-маҳжуб» («Кўнгил сирлари ва ҳижобга ўранган пинҳона сирларнинг кашф этилиши»), «Изолату-л-вахм ва-л-илтибос»

(«Шубҳалар ва чалкашликларнинг бартараф этилиши»), «Изоҳату-л-васвос ан баъзи-н-нос» («Баъзи одамларнинг қалбларидаги васвосликни кетказиш») (17: 1/588).

6. Абдуссамад ал-Барзанжий (ваф. 1220/1805 й.)

Абдуссамад ибн Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Али ибн Бобо Расул ал-Барзанжий ал-Ҳусайний аш-Шаҳрўзий аш-Шофиъий – суфий, олим ва адиб бўлган. Илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият олиб борган. Унинг асарларидан: «Манзумату тухфати-с-салот» («Тухфату-с-салот манзумаси»), «Ҳошия ала шарҳи-л-алфия ли-с-Суютий» (Суютийнинг «Шарҳу-л-алфия» асарига ҳошия-изоҳ), «Шарҳу далоили-л-хайрот» («Далоилу-л-хайрот»га шарҳ), «Манзума фи мусалласот қутруб» («Ёвуз руҳнинг учликлари ҳақидаги манзума») (17: 2/153).

7. Абдулқодир ал-Барзанжий (1323/1905 йилда ҳаёт бўлган)

Абдулқодир Наврўзий ал-Барзанжий – фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Муқтатафот адабия ли талабати-л-иъдодия» («Бошланғич мактабларнинг ўқувчилари учун мумтоз адабиёт намуналаридан

тузилган тўплам», ушбу тўплам «Хусну-т-тартиб ва-л-интихоб ли туллоби-л-анжоб», яъни «Иқтидорли талабалар учун гўзал тартиб ва танланмалар асосида тузилган китоб», деб ҳам аталади). Мазкур тўплам 1323 ҳ.й.да чоп этилган (17: 2/200).

8. Али ал-Барзанжий (XII ҳ.а./XVIII м.а.)

Али ибн Ҳасан ал-Барзанжий ал-Маданий аш-Шофиъий – адиб ва асарларни назмда битадиган ижодкор бўлган. Ўн иккинчи ҳ.а.нинг охирларида вафот этган. Унинг асарларидан: «Назму асмой аҳли Бадр» («Бадр аҳли исми шарифларининг назми»), «Назму мавлидин-н-набий» [Назмда битилган «Мавлидин-н-набий (с.а.в.)», ушбу асар унинг акаси Жаъфарга мансубдир] (17: 2/421).

9. Муҳаммад ал-Барзанжий (1134/1722 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад Шариф ал-Барзанжий ал-Маданий аш-Шофиъий – фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Иддату-л-инсон ли маърифати мадохили-ш-шайтон» («Шайтон кириши мумкин бўлган жой ва вақтларни билиш учун инсонга қўлланма»), муаллиф ушбу асарни 1134 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/343).

10. Муҳаммад ал-Барзанжий (1040–1103/1630–1691)

Муҳаммад ибн Абдуррасул ибн Қаландар ибн Абдуссайид ал-Барзанжий аш-Шаҳризўрий ал-Маданий аш-Шофиъий – муфас-сир, муҳаддис, усулшунос, адиб, тилшунос, риторик, илми сарф ва бошқа илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. Шаҳризўрда туғилган ва шу ерда ўсиб-улғайган. Ҳамадон, Бардоқ, Дамашқ, Константинополь ва Мисрга борган. Мадина-и мунавварада истиқомат қилган ва сабоқ олган. Муҳаррам ойининг бошида Мадина шаҳрида вафот этган. Унинг кўп сонли асарларидан: «Холису-т-талхис фи мухтасари талхиси-л-мифтоҳ» («Мухтасару талхиси-л-мифтоҳ»нинг холис ва қисқача мазмун-моҳияти), «Мирқоту-с-суъуд фи тафсири авоили-л-уқуд» («Шодаларнинг бошларини тафсир қилиш бўйича юксакликка олиб чиқадиган зинапоя»), «ал-Мақолат ас-сунния фи тавзиҳи эътирофи-л-Жомий ала-л-хамария» («ал-Хамария қасидасининг Жомий томонидан қай тарзда эътироф этилганини изоҳлаш ҳақида сунний мақола»), «ат-Таъйид ва-л-авн ли-л-қоилийн биймони Фиръавн» («Фиръавн имони ҳақида сўзловчиларни қўллаб-

қувватлаш ва уларга ёрдам бериш»), «ас-Сино ва-с-санавот фима йатааллақу би-л-қунут» («Художўйликка оид йиллар ва олий мақом»), «Шарҳу-л-махориқ ва жарҳу-л-моррақ» («Афсунгарлик шарҳи ва зинапояларнинг синиши»), «Анҳору-с-салсабийл фи шарҳи анвори-т-танзил ли-л-Байзовий» («Байзовийнинг «Шарҳу анвори-т-танзил» асаридаги салсабил анҳорлар»), «Мазожу-л-занжабийл ли ҳиёзи асрори-т-таъвил фи-т-тафсир» («Тафсир ҳақидаги таъвил сирларидан иборат ҳовузларнинг сокин ҳолати»), «Зиёу-с-сирож фи лайлати-л-исроъ ва-л-меърож» («Исроъ ва меърож кечасидаги чироқнинг зиёси»), «ал-Ишоъа фи ашроти-с-соъа» («Қиёмат аломатлари ҳақидаги миш-мишлар»), «Бағияту-т-толиб ли йимони Аби Толиб» («Абу Толибнинг имони талабида бўлган банданинг мақсади»), «ан-Нафаҳа ал-фойиха фи масоили-л-фотиҳа» («Фотиҳа билан боғлиқ масалалар ҳақидаги муаттар тухфа»). Айтишларича, у олтмишдан ортиқ асарни таълиф этган (15: 6/302).

11. Муҳаммад ан-Навдеҳий ал-Барзанжий (1166–1254/1753–1838)

Муҳаммад Маъруф ибн Мустафо ибн Аҳмад ан-Навдехий аш-Шахризўрий ал-Барзанжий аш-Шофиъий л-Қодирий — адиб ва илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият олиб борган олим. Шахрибозорда таваллуд топган. Ироқдаги Сулаймонияда вафот этган. Унинг кўп сонли асарларидан: «ал-Ағроб фи назми қавоидил-эъроб» («Ажнабийлар изофа қоидаларининг назми ҳақида»), «Зоду-л-маъод фи масоили-л-эътиқод» («Эътиқод масалалари хусусидаги уқбо захираси»), «Тарсифу-л-мабоний фи назми тасрифи-з-Зинжоний» («Тасрифу-з-Зинжоний» назмидаги бунёд этилган асосларнинг кўприклар орқали ўзаро боғланиши»), «ал-Жавҳар ан-назид фи қавоидит-тажвид» («Тажвид қоидалари ҳақида устмуст кўйилган гавҳар»), «Қатру-л-ориз фи илми-л-фароиз» («Фароиз илми ҳақидаги туман томчилари») (17: 3/727).

12. Мустафо ал-Барзанжий (1235–1302/1820–1885)

Мустафо ибн Бобо Расул ал-Барзанжий — адиб ва шоир бўлган. Араб, курд ва форс тилларини яхши билган. Барзанжада таваллуд топган. Сулаймонияда фатво чиқарувчи мақомидаги

ишларни бошқарган. Унинг ҳанузгача нашр этилмаган баъзи ҳошиялари ва асарлари бор (17: 3/859).

127

АТ-БАРЗАНДИЙ

«Барзанд»дан ясалган нисба. У — Озарбайжон диёридаги кичкина шаҳарча. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Солиҳ ал-Барзандий (ваф. 493 ҳ.й.)

(Абу Мансур) Солиҳ ибн Будаил ибн Али ал-Барзандий — фақиҳ бўлган. Бағдодга келган ва шу ерда отаси билан бирга юриб, кўп ҳадис тинглаган. 493 ҳ.й.да Бағдодда вафот этган (2: 1/454; 11: 1/319).

2. Будаил ал-Барзандий

(Абулқосим) Будаил ибн Али ибн Будаил ал-Барзандий — фақиҳ, ростгўй ва самимий инсон бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/454; 11: 1/319, ҳошияда).

3. Маҳмуд ал-Барзандий (ваф. 505 ҳ.й.)

(Абулқосим) Маҳмуд ибн Юсуф ал-Ҳусайн ал-Барзандий ат-Тифлисий. Бағдодга келган ва шу ерда фақиҳ бўлиб етишган, ҳадислар тинглаган. Сўнгра ўз юртига қайтиб борган ва ўша ерда ҳадис

айтган. 505 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/319).

4. Ал-Ҳасан ал-Барзандий

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн ал-Ҳасан ал-Барзандий. Табаристоннинг Омулида ҳадис айтган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/319).

128

АЛ-БАРЗАНИЙ

«Барзану»дан ясалган нисба. «Барзану» ва «Бов» — Марвдаги икки қишлоқ бўлиб, улар Бармоқон билан туташган. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Котиб

(Абу Иброҳим) Аҳмад ибн Аҳмад ибн Абдулвоҳид ал-Котиб ал-Барзаний — Бармоқоннинг Барзанидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/454; 11: 1/319).

2. Исмоил ал-Котиб

Исмоил ал-Барзаний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/454; 11: 1/319).

129

АЛ-БУРСОНЖИРДИЙ

«Бурсонжир»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ.

Қуйидаги олим шу кишлоққа мансубдир:

1. Холид ал-Бурсонжирдий

Холид ибн Абу Барзаҳ ал-Асламий ал-Бурсонжирдий — тобигий уламолардан бўлган. Шу кишлоқда яшаган, сўнгра шу нисбани олган (2: 1/456; 11: 1/321).

130

АЛ-БУРСОНИЙ

«Бурсон»дан ясалган нисба. У — Самарқандгаги кишлоқ. Қуйидаги олим шу кишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ал-Бурсоний

Аҳмад ибн Халаф ибн ал-Хусайн ал-Бурсоний У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/456; 11: 1/321 ҳошияда).

131

АЛ-БУРСАХИЙ

«Бурсахон»дан ясалган нисба. У — Бухородаги кишлоқ. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Мансур ал-Бурсахий

(Абу Бакр) Мансур ал-Бурсахий — «Тарихи Бухоро» («Бухоро тарихи») номли асарнинг муаллифи. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/456; 11: 1/321).

2. Ал-Ало ал-Бурсахий (Абу Рофиъ) ал-Ало ибн Мансур ал-Бурсахий — шофиъий фақиҳ, юқорида номи зикр этилган Мансурнинг ўғли бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/456; 11: 1/322).

132

АТ-БАРФАШХИЙ

«Барфашх»дан ясалган нисба. У — Бухородаги кишлоқ. Қуйидаги олим шу кишлоққа мансубдир:

1. Фарином ал-Барфашхий ал-Бухорий

(Абу Ҳотам) Фарином ибн Жамоҳир ал-Барфашхий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/459; 11: 1/323).

133

АЛ-БАРҚОНИЙ

«Барқон»дан ясалган нисба. У — Жайхуннинг шарқий соҳилида жойлашган Қотдаги кишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу кишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Барқоний (336–425/948–1034)

(Абу Бакр) ал-Ҳофиз ал-Имом Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Голиб ал-Хоразмий ал-Бурқоний аш-Шофиъий — Қуръони карим, ҳадис,

фиқҳ ва наҳв илмларини яхши билган олим. Журжон, Хуросон ва бошқа кўп шаҳарларда ҳадис тинглаган. Сўнгра Бағдодда яшаган ва шу ерда ҳадис ҳадис айтган. Уламолар ундан ҳадисларни ёзиб олганлар. Ҳофизи хатиблар ва бошқа имомлар эса ундан хутбалар айтганлар. Ишончли, обрўли, парҳезкор, истеъдодли, қатъий сўзли ва фаҳм-фаросатли инсон бўлган. Шайхларимиз орасида Қуръони каримни ёддан айтиб бера оладиган ҳофизлик ва фиқҳ илмини чуқур биладиган олимлик бобида унингдек бошқа бирор-бир шайхни кўрмадик. Араб тили илмидан унга омад кулиб боққан эди. У кўб ва хўб ҳадисларни ёддан билар, зеҳни ўткир, фаҳм-фаросатли ва ҳар бир нарсанинг моҳиятини кўриш қобилиятига эга эди. Масъулияти зиммасида турган илмга фидойи, уни кўз қорачиғидек асраб, ҳимоя қила оларди. Унинг китоблари жуда кўп бўлиб, бу китоблар солинган жомаларнинг умумий сони — 63 қути ва икки сандиқдан иборат эди. Икки «Саҳиҳ» тўпламни ўқиб чиққандан кейин, унинг ўзи ҳам бир «Муснад» тасниф қилган. Бу «Муснад» таркиб жиҳатидан Имом ал-Бухорийнинг «Саҳиҳ»и ва

Муслимнинг тўпламини қамраб олган. Маълумот йиғиш ва китоб тасниф қилишни то вафот этгунига қадар асло тарк этмаган. 336 ҳ.й.нинг охирида таваллуд топган. 425 ҳ.й. ражаб ойининг аввалида вафот этган, жасади эса «ал-Жомеъ» мақбарасига дафн қилинган (2: 1/460; 11: 1/323; 14: 1/386; 17: 1/246; 25: 3/228).

2. Али ал-Барқоний (ваф. 549/1154 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Носир ибн Муҳаммад ал-Бурқоний — аш-шофиъий фақиҳ, мўлжалга аниқ етиб борадиган фатволар чиқариш бўйича моҳир усто ва ибодатни кўп қиладиган тақводор инсон бўлган. 549 ҳ.й.нинг рамазон ойида вафот этган (14: 2/631; 25: 4/154).

134

АЛ-БАРҚИЙ

«Барқ»дан ясалган нисба. У — Хоразм аҳлига мансуб бўлган баъзи боболарга хос сифат. Қуйидаги олимларга шу нисба берилган:

1. Аҳмад ал-Барқий (ваф. 270/884 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ал-Барқий — ҳофиз бўлган. Рамазон ойида вафот этган. Унинг саҳобаларни билиш ҳақидаги асарлари бор (17: 1/178).

2. Муҳаммад ал-Барқий (ваф. 249/863 й.)

Муҳаммад ибн Абдурраҳим ибн Абу Заръа ал-Барқий — муҳаддис, ровий ва муаррих бўлган. Унинг асарларидан: «Таълиф фи мухтасари ибн Абдилҳаким ас-сағийр» («Ибн Абдулҳаким Кичкинанинг мухтасари ҳақида таълиф этилган китоб»), «Китоб фи-т-тарих ва-т-табақот» («Тарих ва табақалар ҳақидаги китоб») (17: 3/404).

3. Аҳмад ал-Барқий (ваф. 274/788 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Барқий — одамларни (ҳадис ровийлари)ни яхши биладиган инсон бўлган. Унинг ровийлар ҳақида таълиф этган китоби бор (17: 1/254).

4. Муҳаммад ал-Барқий (183/799 йилда ҳаёт бўлган)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Холид ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Али ал-Барқий — адиб, хабарчи ва фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «ал-Авийс» («Чалкаш»), «ат-Табсира» («Баён»), «ал-Маҳосин» («Эзгу хислатлар»), «ар-Рижол» («Ровийлар»), «Китобу-н-наводир» («Нодир воқеалар ҳақидаги китоб») (17: 3/272).

5. Муҳаммад ал-Хоразмий ал-Барқий

(Имом Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Юсуф ибн Исмоил ибн Шоҳ ал-Хоразмий ал-Барқий — бадий тилнинг нозик жиҳатларию нафосатини яхши билган хатиб ва уламолардан бири бўлган. Ироққа сафар қилган. Ҳаждан кейин Бухорога келган ва шу ерда яшаган. Илмнинг фикҳ, шеър, тил, наҳв ва маърифат каби соҳаларида пешво олим бўлган (11: 1/325).

6. Умар ал-Хоразмий ал-Барқий

(Абу Ҳафс) Умар Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Юсуф ибн Исмоил ал-Хоразмий ал-Барқий — юқорида номи зикр этилган Абу Абдуллоҳнинг ўғли. Ориф, фақиҳ, зоҳид, илм аҳлидан ва шеър айтадиганлардан бўлган (11: 1/325).

7. Аҳмад ал-Барқий (ваф. 376/986 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Юсуф ибн Исмоил ибн Шоҳ ал-Хоразмий ал-Барқий. Зоҳид, илм аҳли ва шеър айтадиганлардан, тасаввуф ва калом илми ҳамда адабиёт бўйича мутақаддим (етук) фозиллардан бўлган. Кароматлар кўрсатган. Унинг мазмунли ва яхши шеърлари бор. 376 ҳ.й.

муҳаррам ойида вафот этган (11: 1/325).

8. Аҳмад ал-Барқий

(Абу Абдуллоҳ)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Юсуф ибн Исмоил ибн Шоҳ ал-Хоразмий ал-Барқий. У — юқорида номи зикр этилган Абу Бакрнинг ўғли. Дастлабки билимларни Бухорода олгач, аввал шу ерда қозиликни, сўнгра Тамғочхон вазирлигини бошқарган. Кейинчалик Бухоро раёсатиға раҳбарлик қилган. Муфтий ва бошланғич синфлар мударриси бўлган. Кўп ҳадисларни ва мўътабар китобларни тинглаган. Унга «Шарафур-руъасо» «Раисларнинг шарафлиси» лақаби билан мурожаат этганлар. Ишончли, ростгўй, имонли инсон ва фозил адиб бўлган. Унинг шеърлари бор (11: 1/326).

135

АЛ-БАРКАДИЙ

«Баркад»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқ. Қуйудаги олимлар шу қишлоқда мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Баркадий (ваф. 389/999 й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Мусо ибн Салом ал-Баркадий — қози бўлган,

Бухородаги жабрдийдаларни ҳимоя қилган. Ўз юртдошларидан ва ал-Маровиза аҳлидан ҳадис тинглаган. У отасидан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 389 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойида Амир Абу Иброҳим Исмоил ибн Аҳмад вилоятида вафот этган (2: 1/475; 11: 1/326).

2. Жиноҳ ал-Баркадий

Жиноҳ ибн Абдуллоҳ ал-Баркадий — ад-Даҳҳок ибн Жиноҳнинг отаси. Адиб бўлган. У Исо ибн Мусо ал-Ғунжордан ҳадис ривоят қилган. Ундан эса, ўғли ад-Даҳҳок ҳадис ривоят қилган (11: 1/326).

136

АЛ-БАРВАНЖИРДИЙ

«Барванжир»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Барванжирдий

(Абу Муҳаммад) Муҳаммад ибн Тоҳир ибн ал-Аббос ал-Барванжирдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/481; 11: 1/333).

137

АЛ-БАРВИЗИЙ

«Барвизи»дан ясалган нисба. У — Марв аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми шарифи. Қуйудаги

олимга шу нисба берилган:

1. Аҳмад ал-Барвизий (315 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Барвизий ас-Сарахсий. Асли сарахслик бўлса-да, лекин Марвда яшаган. У кўп ҳикояларни ёддан билган, қувваи ҳофизаси кенг қамровли инсон бўлган. 315 ҳ.й. Райда яшаган. Сўнгра почта хизматини бошқарган, унга отаси Абулфазл ал-Балъамий валийлик қилган. Сўнгра Хоразмда алоқа хизматини бошқарган. Кейинчалик бу ерни тарк этиб, Марвга борган ва ўша ерда вафот этган (11: 1/333).

138

АЛ-ПАЗДАВИЙ

«Баздава» деб ҳам аталадиган «Баздат»дан ясалган нисба. У — Насафдаги мустаҳкам қўрғон. Қуйудаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Али ал-Паздавий (400–482/1010–1089)

(Абулҳасан Фахрулислам) Али ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Абдулкарим ибн Мусо ибн Исо ибн Мужоҳид ибн ал-Паздавий — усулшунос фақиҳ, муҳаддис ва муфассир бўлган. Хатиб Муҳаммад ибн Наср ал-Мадиний ундан Самарқандда ҳадис ривоят

қилган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Мабсут» («Кенгайтирилган», 11 жилддан иборат асар), «Шарҳу-л-жомиъи-лкабийр» (Шайбонийнинг ҳанафий фикҳ соҳалари ҳақидаги «ал-Жомиъ ал-кабийр» — «Катта тўплам» асарига шарҳ), «Кашфу-л-астор фи-т-тафсир» («Ниқобларни ёриб чиққан гўзал тафсир»), «Канзу-л-вусул ила маърифати-л-усул» («Усул илмини эгаллашга олиб борадиган хазина»); «Шарҳу-л-жомиъи-ссаҳийҳ» (Имом ал-Бухорийнинг «ал-Жомиъ ас-саҳийҳ» — «Ишончли тўплам» асарига шарҳ) (2: 1/486; 11: 1/339; 15: 4/112; 17: 2/501).

2. Муҳаммад ал-Паздавий (421–493/1030–1100)

(Абулюср) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Абдулкарим ибн Мусо ибн Исо ал-Ҳанафий ал-Паздавий — «қози» лақабли усулшунос фақиҳ бўлган. Унинг фикҳ илми асослари ва соҳаларига бағишланган асарлари бор. Бундай асарлардан: «ал-Мабсут» (фикҳ илмининг соҳалари ҳақидаги кўп жилдли «ал-Мабсут» — «Кенгайтирилган» номли асар), «Усулу-д-дин» («Дин асослари»), «Шарҳу-лажрумия» («ал-Ажрумия»га ёзилган

шарҳ») (15: 6/77; 17: 3/638).

3. Ал-Ҳасан ал-Паздавий (470–557 ҳ.й.)

(Абу Собит) ал-Ҳасан ибн Али ал-Паздавий. У Самарқанд ва Бухорода қозиликни бошқарган. Сўнгра узлатга берилиб, Паздага борган ва у ерда яшаган. Ҳадислар тинглаган ва уларни ривоят қилган. 470 ҳ.й.дан кейин туғилган ва 557 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/486).

4. Азиз ал-Паздавий

Азиз ибн Салим ибн Мансур ал-Басрий ал-Паздавий — Басра аҳлидан, Қутайба ибн Муслим билан биргаликда Хуросонга келган ва Паздада яшаган. Шу тариха у Паздага мансуб бўлиб, ал-Паздавий нисбасини олган (2: 1/487).

5. Убайдуллоҳ ал-Паздавий (ваф. 323 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Убайдуллоҳ ибн Амру ибн Ҳафс ибн Иброҳим ал-Паздавий. 323 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/339).

6. Абдуллоҳ ал-Паздавий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Наср ибн Суҳайл ибн Абдувайҳ ибн Яздод ал-Паздавий. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/339).

7. Довуд ал-Паздавий (Абу Сулаймон) Довуд ибн Наср ибн Суҳайл ибн Абдувайҳ ал-Паздавий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/340).

8. Абдулкарим ал-Паздавий

(Абу Муҳаммад) Абдулкарим ибн Мусо ибн Исо ал-Баздий ал-Паздавий — юқорида номи зикр этилган Абулҳасаннинг бобоси бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/340).

9. Юсуф ал-Паздавий

(Абу Муслим) Юсуф ибн Муҳаммад ибн Одам ибн Исо ибн Баздавия ал-Қуссор ал-Паздавий. Катта бобосига асосланиб, нисба берилган. Муҳаддислардан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/340).

139

АЛ-БАЗҒОМИЙ

«Базғом»дан ясалган нисба. У — Насафдаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ҳамза ал-Базғомий (ваф. 412/1021 й.)

(Абу Тоҳир) Ҳамза ибн Муҳаммад ибн Асад ал-

Базғомий ас-Савоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 412 ҳ.й. рамазон ойида навқирон ёшлигидаёқ вафот этган (2: 1/487; 11: 1/342).

140

АЛ-БУЗМОҚОНИЙ

«Бузмақон»дан ясалган нисба. У — Насафдаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Иброҳим ал-Бузмоқоний** (ваф. 300 ҳ.й.дан кейин)

Иброҳим ибн Аҳмад ибн Абдулвоҳид ал-Котиб ал-Бузмоқоний — Бузмақоннинг Барзанидан. У — Бузмоқонга туташ қишлоқ. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 300 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 1/342).

141

АЛ-БУЗНОНИЙ

«Бузнон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. **Аҳмад ал-Бузноний**

Аҳмад ибн Биндун ибн Сулаймон ал-Бузноний. Ҳадис ривоят қилган. Кўпинча унда адаб устувор бўлган. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/488; 11: 1/342).

2. **Абдулазиз ал-Бузноний**

(Абу Муҳаммад) Абдулазиз ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Бузноний. У Абулаббос ал-Маъдоний ва бошқалардан кўп ҳадисларни ёзиб олган. Чиройли дастхат эгаси, ҳуснихат соҳиби бўлган (11: 1/342).

3. **Муҳаммад ал-Бузноний**

Муҳаммад ибн Айюб ибн Сулаймон ал-Бузноний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/342).

142

АЛ-БИСКОСИЙ

«Бискос»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. **Набаҳон ал-Бискосий** (ваф. 310 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Набаҳон ибн Исҳоқ ибн Миқдос ал-Бискосий ал-Бухорий — Бискос қишлоғидан бўлган. Ҳадис излаб, Миср ва Шомга борган ва у ерлардаги уламолардан кўп ҳадислар эшитган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 310 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/501; 11: 1/353).

143

АЛ-БАСКОЙИР

«Баскойир»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. **Аҳмад ал-Баскойирий** (ваф. 320/932 й.)

(Абулмашҳар) Аҳмад ибн Али ибн Тоҳир ибн Муҳаммад Тоҳир ибн Абдуллоҳ мин валади Язджирд ибн Баҳром ал-Баскойирий (яъни Язджирд ибн Баҳром ал-Баскойирийнинг фарзандларидан) — шу қишлоқнинг аҳлидан бўлган. Адаб ва араб тилини яхши биладиган фозил олим бўлган. Хуросон, Ироқ ва Ҳижозга борган. Ҳадис эшитган, лекин тўғри, ишончли усулга эга бўлмаган. Бошқа шайхларга қараганда узоқ яшаган. Ўз салоҳияти билан Бухорони кўркига кўрк қўшиб турган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 320 ҳ.й. муҳаррам ойида вафот этган (2: 1/501; 11: 1/353).

144

АЛ-БАСКАТИЙ

«Ал-Баскат»дан ясалган нисба. У — Шошдаги шаҳарлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Исмоил ал-Баскатий** (ваф. 400 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Аҳмад ибн Саид ибн ан-Нажм ибн Валоса ал-Баскатий аш-Шоший. У Марвда ҳадис эшитган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 1/501; 11: 1/354).

145

АЛ-БАСИЙНИЙ

«Басийнаҳ»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Сулаймон ал-Марвазий

(Абу Довуд) Сулаймон ибн Иёс ал-Басийний ал-Марвазий — ҳадислар ёзган. Ироққа борган. Ҳадислар эшитган ва уларни ёзиб олган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/503; 11: 1/355).

2. Ал-Ҳусайн ал-Басийний (ваф. 220 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Зиёд ал-Басийний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 220 ҳ.й.да Тарсуда вафот этган (11: 1/355).

146

АЛ-БУШОНИЙ

«Бушон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги

қишлоқ. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Исҳоқ ал-Бушоний (ваф. 280 ҳ.й.дан олдин)

Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Жарир ал-Бушоний — шайх ва солиҳ инсон бўлган. Салома ас-Садрга мурожаат қилган. Эшитганини қўллаб-қувватлаган, ўзи ҳам ҳадис айтган ва Ибн ал-Муборакнинг китобларини ривоят қилган. 280 ҳ.й.дан олдин вафот этган (2: 1/504; 11: 1/356).

147

АЛ-БУШБАҚИЙ

«Бушбақ»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Али ал-Бушбақий (453–544/1061–1149)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ал-Бушбақий ат-Таъовизий — фикҳ илмини ёшлигида пухта эгаллаган, ёши улур, нуроний ва солиҳ шайх бўлган. Дуо-и бад ва тилсимлар битган. 453 ҳ.й.да туғилган. 544 ҳ.й. муҳаррам ёки шаввол ойида вафот этган (2: 1/504; 11: 1/356).

148

АЛ-БУШТОНИЙ

«Буштон»дан ясалган нисба. У — Насафдаги қишлоқ. Қуйудаги

олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Бишр ал-Буштоний

Бишр ибн Имрон ал-Буштоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/504; 11: 1/357).

2. Муҳаммад ал-Буштоний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исмаил ал-Мактаб ал-Буштоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/357).

3. Муҳаммад ибн Аваз ал-Буштоний (ваф. 401/1011 й.)

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Аваз ал-Буштоний. У ширинсухан, доно инсон, овози ширали ва ёқимли қори бўлган. Ҳазилкаш ва қизиқчи бўлган. 401 ҳ.й. ражаб ойи бошланмай туриб, ўз шаҳрида вафот этган. Унинг жасадини она қишлоғига кўтариб олиб борганлар ва ўша ерга дафн этганлар (11: 1/357).

149

АЛ-БУШВОЗАҚИЙ

«Бушвозақ»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйудаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Салма ал-Бушвозақий

Салма ибн Бишор ал-Бушвозақий. У — қози

Муҳаммад ибн Бишор ал-Бушвозақийнинг биродари бўлган (2: 1/509; 11: 1/362).

2. Муҳаммад ал-Бушвозақий

Қози Муҳаммад ибн Бишор ал-Бушвозақий (2: 1/509; 11: 1/362).

3. Абдуллоҳ ибн Бишор ал-Бушвозақий

Абдуллоҳ ибн Бишор ал-Бушвозақий. У — Салма ва Муҳаммад ибн Бишорнинг биродари бўлган (11: 1/362).

4. Абдуллоҳ ибн Сабийҳ ал-Бушвозақий

Абдуллоҳ ибн Сабийҳ ал-Бушвозақий. У Бушвозақ қишлоғидан Умар ибн Абдулазиз ҳузурига келган (11: 1/362).

150

АЛ-БУСАЙРИЙ

«Бусайр»дан ясалган нисба. У — Бусайрдан бўлган бир бобога берилган нисба. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ибн Бусайр ал-Бухорий

(Абу Комил) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Бусайр ал-Бухорий — (китоблар) тасниф қилган ва (маълумотлар) йиққан. «Китобу-л-музоҳот» («Ўшашликлар китоби»)ни тасниф қилган. Кўп ғализ, мавҳум ва чалкаш ёздиган инсон бўлган (11: 1/364).

151

АЛ-БУФОВИЗЖОНИЙ

«Буфовизжон» («Фовизжон» «Фовизжон»)дан ясалган нисба. У — Сарахсдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Али ал-Буфовизжоний

(Абулҳасан) Али ибн Али ал-Буфовизжоний — фозил, оқил, топқир, зехни ўткир ва доно инсон бўлган (2: 1/541; 11: 1/372).

152

АЛ-БАҒДХАЗАРҚАНДИЙ

«Бағдхазарқанд»дан ясалган нисба. У — (Бағдоғ — Хоразм — Самарқанд) ўлкаларининг номларидан таркиб топган қўшма от. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Абдулҳай ал-Бағдхазарқандий (ваф. 421/1030 й.)

(Абу Рух) Абдулҳай ибн Абдуллоҳ ибн Мусо ибн ал-Хусайн... ас-Саломий ал-Бағдхазарқандий — ҳофиз бўлган. Унинг падари бузруквори доимо шундай дер эди: «Ўғлимни ал-Бағдхазарқандий дейишларининг боиси шуки, унинг отаси — Бағдодий (бағдодлик), онаси — Хазария (хазариялик) бўлиб, ўзи эса Самарқандда туғилган». У падари

бузруквори айтган ҳадисларни тинглаган. 421 ҳ.й. сафар ойининг тўққизинчи куни Насафда вафот этган ва эртаси куни Кешдаги мазорга дафн қилинган (2: 1/541; 11: 1/373).

153

АЛ-БАҒВИЙ

«Бағ» (ва «Бағшур»)дан ясалган нисба. У — Хуросондаги шаҳар. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ал-Хусайн ал-Бағвий (433–516/1042–1122)

(Абу Муҳаммад) ал-Хусайн ибн Масъуд ибн Муҳаммад ал-Бағвий аш-Шофиъий — «Ибн ал-Фараъ» («Ёввойи эшак ўғли») номи билан танилган шофиъий фақиҳ ва муфасссир. У Ҳирот билан Марварруз оралигидаги Баршурда туғилган. 516 ҳ.й. Хуросон шаҳарларидан бўлган Марваррузда вафот этган. А й р и м л а р н и н г айтишларича, у етмиш йил яшаган, ривоятда келтирилишича эса, саксон йилдан кўп умр кўрган. У тасниф қилган асарлардан: «Маъолиму-т-танзил фи-т-тафсир» («Тафсир ҳақида нозил бўлган аниқ аломатлар»), «Масобийҳу-с-сунна» («Сунна чироқлари»), «ат-Таҳзиб фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий фиқҳ

соҳаларини ўқитиш»), «Шамойилу-н-набийи-л-мухтор» («Танланган Пайғамбарнинг фазилатлари»), «ал-Жамъу байна-с-саҳиҳайни» («Икки саҳиҳ тўплам мужассам бўлган китоб»), «Китоб фи-л-алфоз ва-с-сунан» («Сунна ва лафзлар ҳақидаги китоб»), «Кашфу-л-маноҳиж ва-т-таноқиҳ фи таҳрижи аҳодиси-л-масобиҳ» («Масобиҳ – чироқларнинг ичидан ҳадисларни чиқариб олиш соҳасида кашф этилган қайта қўриб чиқиш йўллари ва услублари», бу ерда «масобиҳ» деганда ҳадислар ўқитиладиган китоблар назарда тутилмоқда – Т.), «Фатово ал-Марвазий» («Марвазий фатволари»), «Шарҳу-с-сунна» («Суннанинг шарҳи», уни «Муҳйиу-с-сунна», яъни «Суннани тирилтиргувчи» деб атаганлар). 433 ҳ.й. жумоду-л-увло ойида туғилган. 516 ҳ.й. шаввол ойида вафот этган (2: 1/553; 16: 185; 17: 1/644).

2. Абдуллоҳ ал-Бағвий (214–317/829–929)

(Абулқосим) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдулазиз ибн ал-Марзиён ибн Шобур ибн Шаҳаншоҳ ал-Бағвий – ўта самимий, ишончли, фаҳм-фаросатли, ҳадисларни яхши билгувчи инсон бўлган. Кўп

маълумотларни жамлаб, «ал-Муъжам ал-қабийр», («Катта қомус»), «ал-Муснад» («Муснад»), «Муъжаму-с-саҳоба» («Саҳобалар қомуси»), «Ҳикоёту Аби Бистом» («Абу Бистом ҳикоялари») ва «Таъриху вафоти-ш-шуйух» («Шайхларнинг вафот этган саналари») номли китобларни тасниф қилган. Ўз давридаги Ироқнинг пешво муҳаддиси бўлган. 213 ҳ.й.да туғилган. 317 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/553; 11: 1/375; 17: 2/283).

3. Муҳаммад ал-Бағвий (ваф. 227 ҳ.й.)

(Абулаҳвас) Муҳаммад ибн Хайён ал-Бағвий – ўта самимий ва ишончли инсон бўлган. Бағдодда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 227 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/553; 11: 1/375).

4. Ал-Ҳасан ал-Бағвий

(Абу Муҳаммад ал-Ҳусайн) ал-Ҳасан ибн Масъуд ал-Фароъ ал-Бағвий – юқорида номи зикр этилган олимнинг биродари, илм аҳлидан ва қалби нозик инсон бўлган (2: 1/553).

5. Аҳмад ал-Бағвий (160–244/777–859)

(Абу Жаъфар) Аҳмад ибн Маниъ ал-Бағодий ал-Бағвий – Абулқосим ал-Бағвийнинг бобоси, муҳаддис, асли

Марварруздан бўлган. Ҳадис излаб бошқа ўлкаларга борган, маълумотлар тўплаган ва «ал-Муснад»ни тасниф қилган. Ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 244 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/375; 17: 1/313).

6. Муҳаммад ибн Ҳаявия ал-Бағвий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Ҳаявия ибн Салмавия ибн ан-Назр ибн Мардос ал-Бағвий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/375).

7. Юсуф ал-Бағвий

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Яъқуб ибн Иброҳим ал-Бағвий – фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/375).

8. Муҳаммад ал-Бағвий ад-Даббос (400–488/1009–1089)

(Ал-Қози) Абу Саид Муҳаммад ибн Али ибн Абу Солиҳ ал-Бағвий ад-Даббос – шаҳарчанинг аҳлидан, олим ва фозил инсон бўлган. Кўп умр кўрган, ҳатто Термизий тўпламини бу дунёда ривоят қилган охирги инсон бўлган. 400 ҳ.й. ёки ундан олдинроқ туғилган. 488 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/376).

9. Али ал-Бағвий (ваф. 286/899 й.)

Али ибн Абдулазиз ибн ал-Марзибон ибн Шобур ал-Бағвий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. 190 ҳ.й.дан кейин туғилган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Муснад ал-кабийр» («Катта суянчиқ») (17: 2/459).

154

АЛ-БАКИРДИЙ

«Бакирд»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Салом ал-Бакирдий

Салом ал-Бакирдий. Унинг уйида наҳвшунос Язид бекиниб олган. Абу Муслим уни уйдан чиқарган ва наҳвшунос Язид билан биргаликда, бўйнига уриш ҳақида буйруқ берган (2: 1/562; 11: 1/385).

155

АЛ-БАКРИЙ

«Бакр»дан ясалган нисба. Ушбу нисба Самарқанд аҳлига мансуб бўлган Бакр ибн Воъилнинг баъзи боболарга нисбатан айтилган. Жумладан, қуйудаги олимларга шу нисба берилган:

1. Аҳмад ал-Бакрий

Аҳмад ибн Ҳотам ибн Абдулҳамид ибн Абдулмалик ал-Бакрий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган (11: 1/385).

2. Абдуллоҳ ал-Бакрий (ваф. 275/888 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Башир ибн Умайра ибн ас-Судай ибн Ҳамл ибн Башир Ҳубайл ал-Бакрий ат-Толқоний. Нишопурда яшаган ва 275 ҳ.й. ражаб ойида шу ерда вафот этган (11: 1/385).

156

АЛ-БАЛОСОҒУНИЙ

«Балосоғун»дан ясалган нисба. У — Қошғарга яқин жойдаги турк ўлкаларига мансуб шахар. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ибн ал-Балосоғуний (ваф. 506 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Мусо ал-Балосоғуний — «турк» номи билан танилган. Бағдодда ҳанафийлик фикҳини ўқиб-ўрганиб, фақиҳ бўлиб етишган. Шомга борган. Аввал Байту-л-мақдис (Йерусалим)да қозиликни бошқарган, сўнгра Дамашқ қозиси бўлган. Сийрати мақтовга лойиқ эрмас. Абу Ҳанйфа мазҳаби ва шофиийлик мазҳабидаги воқеликка мутаассибларча берилган. 506 ҳ.й. Дамашқда вафот этган (2: 1/564; 11: 1/424).

157

АЛ-БУЛҒОРИЙ

«Булғор»дан ясалган нисба. У — славянларнинг шахри бўлиб, шимол томондан кесиб ўтади. Қуйудаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Иброҳим ал-Булғорий (ваф. 600/1204 й.)

(Бурҳонуддин) Иброҳим ибн Юсуф ал-Булғорий. Унинг «Шарҳу одоби-л-бахс» (Самарқандийнинг «Одобу-л-бахс» асарига шарҳ) номли асари бор (17: 1/84).

2. Абдуннабир ал-Булғорий

(Абуннабир) Абдуннабир ибн Иброҳим ал-Қурсовий ал-Булғорий ал-Қозоний ал-Ҳанафий — мутакаллим бўлган. Бухорода таҳсил олган. Сўнгра ўз юртига қайтиб бориб, мударрислик қилган. Константинополда вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-лақоъиди-н-насафия» («ал-Ақоъиду-н-насафия»га шарҳ), «ал-Лавоих фи ақоъиди аҳли-с-сунна ал-ҳаққа» («Ҳақиқий сунна аҳли ақоиди ҳақидаги лавҳалар» ва бошқалар (17: 2/329).

3. Муҳаммад ал-Булғорий (ваф. 821/1418 й.)

Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Булғорий, ал-Ҳанафий

— фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Хазинату-л-уламо ва зийнату-л-фуқаҳо» («Олимларнинг хазинаси ва фақиҳларнинг зийнати») (17: 3/701).

158 АЛ-БАЛКИЁНИЙ

«Балкиён»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ибн Итоб ал-Балкиёний

Аҳмад ибн Итоб ал-Балкиёний — солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/580; 11: 1/393).

159 АЛ-БАМИЖҚАСИЙ

«Бамижқас»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Али ал-Бамижқасий (ваф. 386/996 й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Шуъайб ал-Бамижқасий — адиб, ўз қишлоғининг хатиби бўлган. Ҳадислар ривоят қилган: 386 ҳ.й. Рамазон ҳайити кечаси тунда вафот этган (2: 1/586; 11: 1/398).

2. Ибод ал-Бамижқасий (Абу Жамил) Ибод ибн Ҳишом аш-Шомий ал-

Бамижқасий. У Бамижқас қишлоғида истиқомат қилган. Ундан ривоят қилган Бухайр ибн ан-Назр шундай деган: «У ўзининг азонлари билан Бамижқас масжидининг кўркига кўрк қўшиб турадиган инсон, Бамижқас масжидининг зийнати бўлган» (11: 1/398).

3. Муҳаммад ал-Бамижқасий (ваф. 279/892 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Иброҳим ибн Абдуллоҳ ибн Қасий ал-Бакр ал-Бамижқасий — қори ва Бухайр ибн ан-Назрнинг дўсти бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 279 ҳ.й. рамазон ойида ўз қишлоғида вафот этган. Бу — Бамижқасда бозор бўладиган кун юз берган. Жанозага шунчалик кўп одам келганки, уларнинг ададини Аллоҳ таолодан ўзга ҳеч ким билмайди (11: 1/398).

160 АЛ-БАМЛОНИЙ

«Бамлон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Ан-Нуъмон ал-Бамлоний (430–510 ҳ.й.)

Ан-Нуъмон ибн Исмоил ибн Абу Ҳарб Абу Ҳанифа

ал-Бамлоний ал-Марвазий — солиҳ фақиҳ бўлган. Тахм. 430 ҳ.й.да туғилган. 510 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/587; 11: 1/398).

2. Аҳмад ал-Бамлоний (Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳаявия ал-Анмотий ал-Бамлоний — ишончли ва обрў-эътиборли инсон бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/587; 11: 1/398).

161 АЛ-БАНОКИТИЙ

«Банокит»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги шаҳар. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ал-Банокитий

(Абу Али) Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ал-Банокитий ас-Самарқандий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/589).

2. Довуд ал-Банокитий (ваф. 730/1330 й.)

(Фахруддин Абу Сулаймон) Довуд ибн Муҳаммад ал-Банокитий — муаррих ва шоир бўлган. Унинг асарларидан: «Равзату увло-л-албоб фи тавориҳи-л-ақобир ва-л-ансоб» («Улуғ зотларнинг таъриҳлари ва насаблари

хақидаги оқиллар бўс-тони») (17: 1/701).

3. Муҳаммад ал-Банокитий (ваф. 891/1486 й.)

(Ф а х р у д д и н Абулҳасан) Муҳаммад ибн Сулаймон ал-Банокитий, ал-Ашъарий – муаррих бўлган. Унинг асар-ларидан: «Тариху Хитой» («Хитой тарихи»), «Равзату увло-л-албоб фи-т-тарих» («Тарих ҳақидаги оқиллар бўстони») (15: 6/214; 17: 3/331).

162

АЛ-БУНОНИЙ

«Бунон»дан ясалган нисба. У – Марви аш-Шоҳжондаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али ал-Буноний

(Абу Абдуллахмон) Али ибн Иброҳим ал-Буноний ал-Марвазий – Абдуллоҳ ибн ал-Муборакнинг дўсти бўлган, китобларининг деярли ҳаммасини ундан ривоят қилиб ёзган. Ишончли ва обрў-эътиборли одам бўлган. Марв аҳли ундан кам ривоят қилган. Нишопурга борган ва у ердаги шайхлардан ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/589; 11: 1/399).

163

АЛ-БАНЖИЙ

«Банжи» («Панжи»)дан ясалган нисба. У – Самарқанд ноҳияларидан бўлган Рудақдаги қишлоқлардан. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Жаъфар ар-Рудакий

(ваф. 329 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Ҳаким ибн Абдуллахмон ибн Одам ар-Рудакий – самарқандлик шоир. Панж қишлоғидан, сўзлари таъсирчан, мазмундор ва яхши шеърлар битадиган истеъдодли ижодкор бўлган. У – форс тилида яхши шеър битган илк инсон бўлган. Арабу Ажамда унга ўхшаш бошқа шоир бўлмаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 329 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/590; 11: 1/401).

164

АЛ-БАНЖАДЕХИЙ (АЛ-ПАНЖДЕХИЙ)

«Банждеҳ» («Фанждеҳ») (асли форсча «Панждеҳ», яъни «Беш қишлоқ» – Т.)дан ясалган нисба. У – Марварруз ноҳияларидан бўлган шаҳар. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Масъудий (522–584/1128–1188)

(Абу Саид, Абу Абдуллоҳ, Тожуддин) Муҳаммад ибн Абдуллахмон ибн Муҳаммад ибн Масъуд ал-Масъудий ал-Хуросоний ал-Марвазий ал-Банжадехий – шофийий фақиҳ, суфий, муҳаддис, адиб ва тилшунос олим бўлган. Рабиъу-с-соний ойининг бошида туғилган. У ал-Малик ал-Афзал ибн Салоҳуддинни тарбиялаган. Мисрда мажлислар ўтказган. Рабиъу-л-аввал ойида Дамашқда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу-л-мақомот ли-л-Ҳаририй» («Ҳаририй битган мақомларга шарҳ», бу – беш йирик жилддан иборат асар), «ал-Эътибор фи носих ва мансухи-л-ҳадис» («Ҳукмлар чиқаришда бошқа ҳукмларни бекор қилувчи ёки ўзининг ҳуқуқий кучини йўқотган ҳадисларга эътибор қаратиш»), «ал-Изоҳ фи жамъи-л-мағриб» («Шом намозини кўшиб ўқиш хусусидаги изоҳ»), «ал-Авзоҳ фи шарҳи-л-мақомот» («Шарҳу-л-мақомот»га изоҳлар») (15: 6/101; 17: 3/402).

2. Муҳаммад ал-Масъудий (521–584 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Масъуд ибн Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн Масъуд ал-Масъудий ал-Банжадехий – фозил ва

машҳур инсон бўлган. Айниқса унинг адаб соҳасида омади чошган, ал-Ҳаририйнинг мақомларига улардаги маълум хабарлар ва лавҳалардан ташқари деярли тўлиқ шарҳ битган. Шунингдек, ҳадисларни излаш ва ҳадис илмини эгаллаш борасида аниқ маълумот бера олар эди. Ироқ, ал-Жибол, Шом, Миср, ас-Суғур ва Искандарияга кўп сафар қилган. Ўз юртида падари бузруквори, Исфаҳонда Масъуд ас-Сақафий ва Искандарияда Абу Тоҳир ас-Салафий айтган ҳадисларни тинглаган. У Ҳофиз ад-Дамашқийдан, Ҳофиз ад-Дамашқий эса ундан ҳадислар ёзиб олган. У ҳамма китобларини Дамашқдаги «ас-Сумайсотий» давирасига вақф қилган. 521 ҳ.й.да таваллуд топган. 584 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/591).

165

АЛ-БАНЖАХИНИЙ

«Банжахин»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги маҳалла. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Али ал-Банжахиний** (ваф. 360 ҳ.й.)

Али ибн Муҳаммад ибн Ҳомид ал-Каробисий ал-Фақиҳ ал-Банжахиний — банжахинлик фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 360

ҳ.й.да вафот этган (2: 1/591; 11: 1/400).

166

АЛ-БУНЖИЙКАСИЙ

«Бунжийкасий»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Мўмин ал-Бунжийкасий**

(Абу Муслим) Мўмин ибн Абдуллоҳ ибн Юнус ал-Бунжикасий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/592; 11: 1/401).

167

АЛ-БУНДУКОНИЙ

«Бундукон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Бундуконий**

(Абу Тоҳир) Муҳаммад ибн Абдулазиз ал-Ажалий ал-Бундуконий — фақиҳ, таърихларни яхши билгувчи, баҳс-мунозарага лаёқатли ва фозил имом бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/592; 11: 1/402).

2. **Али ал-Бундуконий** (Абулқосим) Али ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Бундуконий. Аҳён-

аҳёнда шаҳарга келиб турган. Ташқи кўриниши чиройли, ёқимли нуроний бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/592; 11: 1/402).

168

АЛ-БАНДИЙМАШИЙ

«Бандиймаш»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Абдурраҳмон ал-Бандиймаший** (ваф. 524 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Абдурраҳим ал-Қассор ал-Қассор ал-Бандиймаший — қози ва ҳофиз бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 524 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/592; 11: 1/404).

169

АЛ-БАНСОРАҚОНИЙ

«Бансорақон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Ат-Таййиб ал-Бансорақоний** (466–532/1073–1138)

(Абу Мансур) ат-Таййиб ибн Абу Саид ибн ат-Таййиб ал-Хилол ал-Бансорақоний —

хушсийрат, ёқимли, меҳрли, нуроний оқсоқол ва солиҳ шайх бўлган. Шаҳардаги Садақа ибн ал-Фазл мавзесида истиқомат қилган. Ҳадисларни тинглаган ва уларни ривоят қилган. Ҳижозга бориш учун йўлга чиққан, лекин манзилига етолмай йўлда вафот этган. 466 ҳ.й. Марвда туғилиб, 532 ҳ.й. шаъбон ойида Ҳамадонда вафот этган (2: 1/593; 11: 1/404).

170

АЛ-БАНКАТИЙ

«Банкат»дан ясалган нисба. У — Самарқанднинг Сўғдидаги Иштихонга қарашли бўлган қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али ал-Банкатий

(Абулҳасан) Али ибн Юсуф ибн Муҳаммад ал-Банкатий — солиҳ фақиҳ бўлган. У Маккада уламолардан ҳадис тинглаган, ундан эса уламолар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/593; 11: 1/404).

171

АЛ-БАНКАСИЙ

«Банкаси»дан ясалган нисба. У — Шовдаги бир қасаба. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳайсам ал-Банкасий (ваф. тахм. 350 ҳ.й.)

(Абу Саид) ал-Ҳайсам ибн Кулайб ибн Сурайж ибн Муъаққил аш-Шоший ал-Банкасий — асли Термиздан бўлса-да, лекин Банкасда яшаган. Шу боис, у Банкасга мансубдир. Сайёҳ адиб, ҳофиз имом, айтилганларни аниқ-тиниқ эшитадиган ва тўғри усулга эга инсон бўлган. Икки улкан жилддан иборат «ал-Муснад ал-кабийр» («Катта муснад»)ни тузган. Хуросон ва Ироқ аҳлидан ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 350 ҳ.й. ёки ундан олдин вафот этган (2: 1/593; 11: 1/405).

172

АЛ-БАНИРҚОНИЙ

«Банирқон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Банирқоний

Абдуллоҳ ибн ал-Валид ибн Аффон ал-Банирқоний. У уламолардан ҳадис тинглаган (2: 1/595; 11: 1/405).

173

АЛ-БУТАҚИЙ

«Бутақи»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аслам ал-Бутақий (ваф. 350 ҳ.й.дан кейин)

(Абулфазл) Аслам ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Фароша ал-Бутақий — Марв аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 350 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 1/600; 11: 1/408).

174

АЛ-БУРНАМАЗИЙ

«Бурнамаз»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Бурнамазий

(Абу Аҳмад) Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ал-Бурнамазий — зоҳид бўлган. Зоҳидлик ва умрини ўтаб бўлган аскетизмга муккасидан кетган эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/600; 11: 1/411).

175

АЛ-БУЗАНЖИРДИЙ

«Бузанжирдий»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Иброҳим ал-Бузанжирд (ваф. 289 ҳ.й.) (Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Ҳилол ибн Амру ибн

Сиёвуш ал-Ҳошимий ал-Бузанжирдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 289 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/601; 11: 1/412).

2. Муҳаммад ал-Бузанжирдий (ваф. 323 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Бузанжирдий — фақиҳ; ҳофиз ва кўп ҳадисларни тинглаган инсон бўлган. 323 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/412).

3. Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Бузанжирдий

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Бузанжирдий — юқорида номи зикр этилган Абу Бакрнинг биродари бўлган (11: 1/413).

176 АЛ-БУЗАНШОҲИЙ

«Бузаншоҳ»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Зирор ал-Бузаншоҳий (453–531/1061–1136)

Зирор ибн Амру Абдуррахмон ал-Бузаншоҳий — тобиъийлардан, имом, ҳофиз, муфтий, фозил инсон, «Байту-л-илм ва-л-ҳадис»га мансуб олим бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис

ривоят қилганлар. 453 ҳ.й. сафар ойида туғилган ва 531 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойининг еттинчи куни вафот этган (2: 1/601; 11: 1/413).

177 АЛ-БУҒИЙ

«Бугдан ясалган нисба. У — Термиздаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Бугий аз-Зарир (ваф. 275 ҳ.й.)

(Имом Абу Исо) Муҳаммад ибн Исо ибн Сура ибн Шаддо ат-Термизий ал-Бугий аз-Зарир — ўз давридаги ҳимоясиз имом, кўп асарлар, шу жумладан, «Китобу-с-саҳийҳ» («Ишончли китоб»)нинг муаллифи бўлган. 275 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/604; 11: 1/415).

178 АЛ-БУЙНАЖИЙ

«Буйна» («Буйнак»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳасийн ал-Буйнажий (ваф. 300 ҳ.й.дан олдин)

(Абу Абдуррахмон) ал-Ҳасийн ибн ал-Мусанно ибн Абдулкарим ибн Рошид ал-Буйнажий ал-Марвазий — Буйна

қишлоғидан бўлган. Ироққа борган. Рай ва Куфада ҳадис ёзиб олган. Ҳамад ҳам ҳадис айтган, одамлар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 300 ҳ.й.дан олдин вафот этган (2: 1/609; 11: 1/417).

2. Абу Саид ал-Буйнажий

Абу Саид ал-Буйнажий — ибн ал-Муборакнинг дўсти; Буйна қишлоғидан бўлган (11: 1/417).

179 АЛ-БАҲОРИЙ

«Баҳор» («Баҳорин»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Риқод ал-Баҳорий (ваф. 246 ҳ.й.)

Риқод ибн Иброҳим ал-Баҳорий. Уламолардан ҳадис ривоят қилган. 246 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/609; 11: 1/419).

180 АЛ-БАҲВАНИЙ

«Баҳвана»дан ясалган нисба. У — Марварруз ноҳиясидаги Банждея (яъни «Бешқишлоқ» маъносини англатувчи форсча «Панж геҳ» и б о р а с и н и н г арабчалашган шакли — Т.) қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Бахваний (466–544 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Абдуррахмон ибн Абдуллоҳ ибн Шамр ал-Бахваний — фозил имом, шоир ва адиб бўлган. Умрининг охирида ақлдан озган. 466 ҳ.й.да туғилган ва 544 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/612).

181**АЛ-БАЙДАРИЙ**

«Байдара»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муқотил ал-Байдарий

(Абулҳасан) Муқотил ибн Масъад аз-Зоҳид ал-Байдарий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/621; 11: 1/427).

182**АЛ-БАЙРОНИЙ**

«Байрон»дан ясалган нисба. У — Насафдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Умар ал-Байроний (419–550 ҳ.й.)

Умар ибн Муҳаммад ибн Абдулмалик ибн Банкий ибн Мазкур ибн Ҳафс ибн ал-Байроний ал-Фархуздижзий ан-Насафий — Байрон

аҳлидан бўлган. Бухорога келган ва шу ерда истиқомат қилган. Солиҳ шайх, таниқли олим ва ишларни қойилмақом қилиб адо этувчи инсон бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис тинглаганлар. Тахм. 419 ҳ.й.да Фархуздижа қишлоғида туғилган ва 550 ҳ.й.да Бухорода вафот этган (2: 1/621).

183**АЛ-БАЙРАМАСИЙ**

«Байрамас»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Байрамасий

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Умар ал-Баҳорий ал-Байрамасий. У Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/622; 11: 1/428).

184**АЛ-БАЙФОРИНИЙ**

«Байфорин»дан ясалган нисба. Қуйудаги олимга шу нисба берилган:

1. Мусо ал-Байфориний (ваф. 291/904 й.)

(Абу Имрон) Мусо ибн Афлаҳ ибн Холид ибн Шарик ал-Байфориний

ал-Бухорий — узоқ умр кўрувчилардан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 291 ҳ.й. жумоду-л-охира ойида вафот этган (11: 1/433).

185**АЛ-ПОЙКАНДИЙ**

«Байканд»дан ясалган нисба. У — Бухоро билан Жайҳун оралиғида жойлашган шаҳар. Қуйудаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Пойкандий (162–227/779–841)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Салом ибн Фараж ас-Сулламий Мавлоҳум (уларнинг раҳнамоси) ал-Бухорий ал-Пойкандий — Бани Салимининг мавлоси, Мовароуннаҳр аҳлига мансуб муҳаддис ва фақиҳ бўлган. Кўпгина ҳадисларнинг бизгача етиб келишида унинг ҳиссаси бор. Шунингдек, у илмининг деярли ҳар бир бобига оид асарлар тасниф қилган ва ҳадис излаб бошқа ўлкаларга борган. 225 ёки 227 ҳ.й. сафар ойида якшанба куни вафот этган (2: 1/633; 11: 1/434; 17: 3/327).

2. Али ал-Пойкандий (719/1319 йилда ҳаёт бўлган)

Али ибн Муҳаммад ибн Али ибн Абу Бакр ибн Али

ан-Насафий сўнгра ал-Пойкандий — фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Шарху-л-қисми-с-солис мин мифтоҳи-л-улум» (ас-Саккокий қаламига мансуб «Мифтоҳу-л-улум», яъни «Илмларнинг очқичи» номли асарнинг учинчи қисмига шарҳ»), муаллиф ушбу асарни 719 х.й.да ёзиб тугатган (17: 2/515).

3. Аҳмад ал-Пойкандий (311–412/923–1014)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Али ибн Амру ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Юсуф ас-Сулламий ал-Пойкандий ал-Бухорий — муҳаддис бўлган. Ироқ ва Шомга борган. Кўп маълумотларни жам ва тасниф қилган, айниқса ҳадис илми соҳасида илғорлаб кетган. Айтишларича, унинг қаламига мансуб каттаю кичик тўрт юздан зиёдроқ асарлар бор. Кўп нарсаларни ёд олган ҳофизлардан бўлган. Деярли ҳар ҳафтада бир асар тасниф қилган ва уни жомеъ масжидда жума куни одамларга айтиб берган. 414 х.й. зу-л-ҳижжа ойида вафот этган (2: 1/633; 11: 1/434; 17: 1/207).

4. Яҳё ал-Пойкандий (ваф. 243/857 й.)

(Абу Закариё) Яҳё ибн Жаъфар ибн Аъян ал-Аздий ал-Бакрий ал-

Пойкандий — муфассир бўлган. Пойкандда яшаган ва шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири») (11: 1/434; 17: 4/90).

5. Муҳаммад Аҳмад ал-Пойкандий (412–482/1021–1089)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳомид ибн Убайд ал-Пойкандий, ал-Ҳанафий — қозилардан, илми каломни яхши билган, муътазиллий олим бўлган. Ёши тўқсондан ошган пайтда Бағдодда вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Ҳудо ва-л-иршод ли аҳли-л-хайрат ва-л-ибод» («Ибодат ва ҳайрат аҳли учун тўғри йўл ва кўрсатма»), «ар-Рисола ал-масъудия фи-л-мабоҳиси-н-нафсия» («Нафс ҳақидаги тадқиқотлар ҳақида Масъудий битган рисола»), «Таҳқиқу-р-рисолати би авзаҳи-д-далола фи-н-нубуват» («Пайғамбарлик ҳақидаги рисолаани изоҳлари энг кўп далиллар билан тадқиқ этиш») (11: 1/435; 15: 6/75; 17: 3/58).

6. Муҳаммад ал-Пойкандий

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Юсуф ал-Пойкандий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 1/633; 11: 1/434).

7. Исмоил ал-Пойкандий (ваф. 273 х.й.)

(Абу Саид) Исмоил ибн Ҳамдавия ал-Пойкандий. 229 х.й.да Дамашққа келган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 273 х.й.да вафот этган (2: 1/633).

8. Муҳаммад ибн Абу Абдуллоҳ ал-Пойкандий

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Абу Абдуллоҳ ибн Салом ибн Фураж ал-Пойкандий. Унча-мунча ҳадисларни яхши билган: У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/434).

9. Усмон ал-Пойкандий (465–552/1073–1157)

(Абу Амру) Усмон ибн Али ибн Муҳаммад ибн Али ал-Пойкандий — ишончли, обрў-эътиборли солиҳ имом бўлган. 465 х.й. шаввол ойида Бухорода туғилган. Унинг падари бузруквори — Пойкандий (Пойкандлик). Ҳадисларни тинглаган. У Сарахс имомидан фикҳ илмини ўрганиб, фақиҳ бўлиб етишган. Устозидан ва ундан бошқа бир жамоа олимлардан ҳадис тинглаган. 552 х.й. шаввол ойида вафот этган (11: 1/435).

10. Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Пойкандий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Холид ибн Мусо ибн Зиёд

ибн Фарухон ал-Пойкандий. У Бағдодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/435).

11. Аҳмад ибн Юнус ал-Пойкандий (ваф. 372 ҳ.й.)

(Абу Яҳё) Аҳмад ибн Юнус ибн ан-Назр ибн Шамил ал-Пойкандий — хатиб бўлган, Пойкандда хатибликни бошқарган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 372 ҳ.й.да Пойкандда вафот этган (11: 1/435).

12. Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Пойкандий

Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Пойкандий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/434).

186

АЛ-БАЙЛАҚОНИЙ

«Байлақон»дан ясалган нисба. У — Ширвондаги Дарбанд (Бобу-л-абвоб)га яқин жойда жойлашган шаҳар. Қуйудаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. Абдулмалик ал-Байлақоний (ваф. 496 ҳ.й.)

(Абулмаъолий) Абдулмалик ибн Аҳмад ибн Абдулмалик ибн Абдикон ал-Байлақоний — ростгўй ва ҳуснихат соҳиби бўлган. У илм

излаб, Хуросон ва Ироққа борган, у ерда уламолардан ҳадис тинглаган. 496 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/633; 11: 1/435).

187

АЛ-БАЙМОНИЙ

«Баймон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Солиҳ ал-Баймоний

Солиҳ ибн Яҳё ал-Баймоний — «Солиҳ ибн Ҳаёвия» номи билан танилган. Араб тили ва наҳвини яхши биладиган олим ва фозил инсон бўлган (2: 1/634; 11: 1/437).

188

АЛ-БИЙВАРДИЙ

«Абийвард»дан ясалган нисба. У — Хуросон шаҳарларидан бири. Қуйудаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. Шаъсам ал-Бийвардий (ваф. 240 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Шаъсам ибн Асил ал-Ажалий ал-Бийвардий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилган. 240 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/437).

189

АЛ-БАЙВУҚОНИЙ

«Байвуқон»дан ясалган нисба. У — Сарахсдаги қишлоқлардан бири.

Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ал-Байвуқоний (ваф. 466 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Абу Али Абдулкарим ал-Байвуқоний ас-Сарахсий — солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 466 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/638; 11: 1/437).

190

АТ-ТОБИШИЙ

«Тобиша»дан ясалган нисба. У — Бухоро аҳлидан бўлган баъзи боболарнинг исми шарифи. Қуйудаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Абдурраҳмон ат-Тобиший (ваф. 257/871 й.)

(Абулфазл) Абдурраҳмон ибн Зарнак ибн Тобиша ал-Бухорий ат-Тобиший — Бухоро аҳлидан бўлган. Болалари ундан ҳадис ривоят қилганлар. 257 ҳ.й. рабиъу-с-соний ойининг тўртинчи куни вафот этган (11: 1/440).

2. Муҳаммад ат-Тобиший

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ат-Тобиший — Бухоро аҳлидан, юқорида номи зикр этилган Абдурраҳмоннинг ўғли

бўлган. У падари бузрукворидан ҳадис ривоят қилган (11: 1/440).

191
АТ-ТОДИНИЙ

«Тодин» («Тозин»)дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ат-Тодиний (ат-Тозиний) (Абу Муҳаммад) ал-Ҳасан Жаъфар ибн Ҳазвон ас-Суллამий ат-Тодиний (ат-Тозиний) — Тодин қишлоғи аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/6; 11: 1/442).

192
АТ-ТОДИЙЗИЙ

«Тодийза»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ат-Тодийзий (ваф. 326/938 й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн ад-Даҳҳок ибн Матар ибн Ҳаннод ат-Тодийзий ал-Бухорий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 326 ҳ.й. шаъбон ойида вафот этган (2: 2/6; 11: 1/441).

193
АТ-ТУБОНИЙ

«Тубон»дан ясалган нисба. У — Насаф ноҳиясидан бўлган Сувайхдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ат-Тубоний (ваф. 793/1391 й.)

(Жалолуддин) Аҳмад ибн Юсуф ат-Тубоний — илми усул билан шуғулланган ҳанафий фақиҳ, навҳшунос олим. Ражаб ойида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу-л-манор» («ал-Манор шарҳи»), «Рисола фи адами жавози сихҳати-л-жумъа фи мавозиъ» («Жума намозини ўқишга ижозат берилмаган жойлар ҳақидаги рисола»), «Нукат ала-л-ҳидоя фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафийликдаги фуруъ ал-фиқҳ масалаларига бағишланган «Ҳидоя» асарига оид нукталар», у мазкур асарни «ал-Ҳидоя»нинг шаънига «ал-Иноя» деб номлаган (17: 1/327).

2. Абу Ҳорун ат-Тубоний

(Абу Ҳорун) Мусо ибн Ҳафс ибн Нуҳ ибн Муҳаммад ибн Мусо ат-Тубоний ал-Касий — илм излаб, Ироқ ва Ҳижозга борган олим. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис

ривоят қилганлар (2: 2/11; 11: 1/446).

194
АТ-ТИБРИЗИЙ

«Тибриз»дан ясалган нисба. У — Озарбайжондаги шаҳар. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Иброҳим ал-Жорубердий (712/1312)

Иброҳим ибн Аҳмад ибн ал-Ҳасан ал-Жорубердий ат-Тибризий аш-Шофий. Дамашққа келган ва шу ерда вафот этган. У падари бузрукворини ёқлаб, «ар-Рада ала-л-узда» («Ёрдамга жавоб») номли асар ёзган (17: 1/9).

2. Иброҳим ат-Тибризий (673/1274)

Иброҳим ибн Исҳоқ ибн Сулаймон ат-Тибризий (Абу Исҳоқ), зоҳид олимлардан бири. Унинг «Асрору-л-вусул би-л-вусул ила айни-н-нур» («Нурнинг манбаига етиб бориш сирлари») номли асари бор (17: 1/14).

3. Иброҳим ат-Тибризий (1065–1145/1655–1732)

Иброҳим ибн Масъум ибн Фасиҳ ат-Тибризий хафа бўлган жойига нисбатан ат-Тибризий, яшаш жойига нисбатан ал-Қазвиний, насл-насабига нисбатан ал-Ҳусайний — олим амир

бўлган. Унинг қаламига мансуб 14 та асардан машҳурлари: «Ҳошия ала ояти-л-аҳком ли-л-Ардабили» («Ардабилининг «Ояту-л-аҳком» асарига ёзилган ҳошия-изоҳ»), «Рисола фи таҳқиқи-л-илми-л-илоҳий» («Илоҳий илми ўрганиш ҳақидаги рисола»), «Мақомот камақомоти-л-Ҳаририй» («ал-Ҳаририй мақоматларига ўхшаш мақоматлар»), «Ажвиба масоили фикҳия ва ақлия» («Фикҳий ва ақлий масалаларга жавоблар»), шунингдек, у қасидалар ҳам битган (17: 1/74).

4. Аҳмад ал-Куроний (813–893/1410–1488)

Аҳмад ибн Исмоил ибн Усмон ибн Аҳмад ибн Рашид ибн Иброҳим аш-Шаҳрузурий, ал-Ҳамадоний, ат-Тибризий ал-Куроний, сўнгра ал-Қоҳирий, аш-Шофиъий, сўнгра ал-Ҳанафий (Шарфуддин, Шиҳобуддин) – Рум уламоларидан бўлган. Ҳарбий судни, сўнгра фатво чиқарувчи идорани бошқарган. Константиноплда вафот этган. У таълиф қилган асарлардан: «Шарҳу Саҳийҳи-л-Бухорий» («Саҳийҳ ал-Бухорий»га шарҳ), «Кашфу-л-асрор ан қироати-л-аъиммати-л-ахёр» («Фозил имомлар қироати ҳақидаги сирларнинг кашф

этилиши»), «Шарҳу жамъи-л-жавомиъ фи усули-л-фикҳ» («Усул ал-фикҳ ҳақидаги тўпламлар тўламига шарҳ»), «Ғоятул-амоний фи тафсири-л-каломи-р-раббоний» («Раббоний калом тафсири ҳақидаги эҳтиёткорликдан кўзланган мақсад»), «Қасида фи илми-л-аруз» («Аруз илми ҳақида қасида»), «ал-Кавсар ал-жорий фи аҳодиси-л-Бухорий» («Бухорий ҳадислари ҳақида жорий кавсар» (17: 1/104).

5. Аҳмад ат-Тибризий (1271/1855 йилда ҳаёт бўлган)

Аҳмад ибн Боқир ибн Иброҳим ат-Тибризий – усул илми билан шуғулланган фақиҳ. Асарларидан: «Китоб фи усули-л-фикҳ» («Усул ал-фикҳ ҳақидаги китоб», уч жилдди) (17: 1/253).

6. Аҳмад ат-Тибризий (1265/1849)

Аҳмад ибн Лутф Алихон ибн Муҳаммад ибн Содиқ ал-Қародоғий, ат-Тибризий – фақиҳ, олим бўлган. Табризда падари бузруквори тарбиясида вояга етган, сўнгра Исфаҳонга сафар қилган, кейинчалик у ердан Ироққа кўчиб ўтган ва Карбалода истиқомат қилган. Нажафда вафот этган ва шу ерда дафн қилинган. Асарларидан: «Манҳажу-р-рашод фи шарҳи-л-иршод» («Шарҳи

иршод» ҳақидаги соғлом фикр дастури») (17: 1/253).

7. Аҳмад ал-Аминий (1287–1370/1870–1915)

Аҳмад ибн Нажаф Али ал-Аминий, ат-Тибризий. Табриз ноҳияларидан бўлган Сардҳо қишлоғида таваллуд топган, Техронда вафот этган. Асарларидан: «Таълиқа ала-л-макосиб» («Макосиб» китобига таълиқа») (17: 1/318).

8. Исмоил ал-Мирандий (1318/1900)

Исмоил ал-Мирандий ат-Табризий – усул ал-фикҳ бўйича фақиҳ ва муфасссир бўлган. Табризда 4 рабиъу-л-аввалда тахм. 90 ёшида вафот этган. Жасади Нажафга олиб келинган. Асарларидан: «Ҳошия ала китоби-т-таҳора ва китоби-л-макосиб» (Шайх Муртазонинг «Таҳорат» ва «Макосиб» китобларига ҳошия-изоҳ»), «Рисола фи-т-таъодоули ва-т-таржиҳ» («Тенглик ва таржиҳ ҳақида рисола»), «Дурару-л-фавоид фи-л-ахлоқ» («Ахлоққа оид фойдали маслаҳатлар дурдонаси»), «ал-Мавозийн фи шарҳи-л-қавонийн» («Қонунларни шарҳлаш ҳақидаги мезонлар», етти жилдан иборат асар) ва «Шарҳу фусуси-л-ҳикам ли ибн Арабий» («Ибн Арабийнинг «Фусусу-л-ҳикам» асарига шарҳ») (17: 1/380).

9. Бадал ат-Табризий (601/1205)

Бадал ибн Исмоил ат-Табризий (Бадруддин) — муҳаддис, ҳофиз. Асарларидан: «Тухфату-лавлиёи-л-атқие фи зикри ҳоли саййиди-л-атқие» («Тақводорлар саййидининг ҳолини зикр этиш ҳақида покдоман авлиёлар тухфаси»), 601 ҳ.й.да қирқ ҳадисни имло этган (17: 1/423).

10. Башир аз-Зайний (570–646/1174–1248)

Башир ибн Ҳомид ибн Сулаймон ибн Юсуф ибн Сулаймон ибн Абдуллоҳ ал-Ҳошимий, ал-Жаъфарий, аз-Зайний, ат-Табризий, аш-Шофиъий (Нажмуддин, Абуннуъмон) — муфассир, муҳаддис, суфий, фақиҳ. Ардабилда таваллуд топган, сафар ойида Маккада вафот этган. Асарларидан: «Тафсир кабийр» (кўп жилдлик «Катта тафсир»), «Аҳосину-л-калом ва маҳосину-л-киром» («Сўзларнинг энг яхшилари ва иззатикромнинг гўзал намуналари»), «Арбаъуна ҳадисан фи умури-д-дин» («Диний амаллар хусусидаги қирқ ҳадис») (17: 1/428).

11. Ҳасан ал-Мужтаҳид (1268–1337/1852–1919)

Ал-Ҳасан ибн Боқир ибн Аҳмад Лутф Али ибн

Муҳаммад Содик ал-Қародоғий, ат-Табризий — фақиҳ ва усул-ал-фиқҳ бўйича олим бўлган. «Мужтаҳид» номи билан танилган. Табризда таваллуд топган. Илм излаб, Нажаф сари отланган. У Ҳабибуллоҳ ар-Руштий, Али ибн Фатҳуллоҳ ан-Наҳорвандий, Ҳусайн ат-Турк ва бошқалардан илм ўрганган. Жумоду-лохира ойининг 9-куни Табризда вафот этган, жанозаси Нажафда ўтказилган ва шу ерда абадий кўним топган. У тасниф қилган асарлардан: «Ташриҳу-л-усул» («Усул шарҳи»), «Рисола фи муқаддимати-л-вожиб» («ал-Вожиб»нинг муқаддимаси ҳақидаги рисола), «Китобу-т-таҳорат» («Таҳорат китоби») (17: 1/541).

12. Ҳасан ат-Табризий (790/1388)

Ҳасан ибн Шараф ат-Табризий (Ҳисомуддин Абу Абдуллоҳ) — фақиҳ ва адиб бўлган. 790 ҳ.й.дан кейин вафот этган. Асарларидан: «Манзума фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фиқҳ соҳалари ҳақидаги манзума»), «Домирату-л-мубтадиъийн ва носирату-л-муҷтаҳидийн» («Мубтадиъларнинг рад этиб бўлмайдиган далиллари ва мужтаҳидларнинг тарафдорлари») (17: 1/554).

13. Ҳасан ал-Ҳаштарудий (1304/1887)

Ҳасан ибн Абдуллоҳ ибн Али ал-Ҳаштарудий ат-Табризий — фақиҳ ва усул-ал-фиқҳ бўйича етук олим бўлган. Карандда вафот этган ва шу ерга дафн этилган. У тасниф қилган асарлардан: «ат-Тақрирот» («Ечимлар»), «Мимман ал-аброр фи таржимати ошири-л-биҳор» («Уммондаги ўнинчи олимнинг таржимаи ҳоли ҳақида улур зотларнинг айтган сўзларидан парчалар») (17: 1/561).

14. Муҳаммад ат-Табризий (1304/1887)

Муҳаммад ибн Ҳасан ибн Абдуллоҳ ал-Ҳаштарудий ат-Табризий — олим ва адиб бўлган. Нажафда истиқомат қилган ва Муртазо ал-Ансорийдан илм ўрганган. Унинг илмий ва адабий асарлари бор (17: 3/223).

15. Ҳасан ат-Табризий (1357/1939)

Ҳасан ибн Али ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Муҳибуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Алёрий, ал-Қарочадоғий, ат-Табризий — илми усул бўйича олим ва фақиҳ бўлган. Ўн йилдан кўпроқ вақт мобайнида Нажафда турган. Шу давр мобайнида ал-Момқоний, ал-Мозандароний, Муҳаммад Али ал-Бакоу

ва бошқалардан илм ўрганган. Сўнгра ватанига қайтиб, ўзи йўлланма олган диний вазифаларни бажарган. У тасниф қилган асарлардан: «Мишкоту-л-анвор фи усули-д-дин» («Дин асослари бўйича нурлар манбаи», икки жилдли), «Мишкоту-л-усул фи илми-л-усул» («Илм асослари ҳақида усуллар манбаи», уч жилдли) «Сироту-н-нажот» («Нажот кўприги»), «Жомиъу-с-саодат» («Кони саодат»), «Бадъиу-л-ислом фи шарҳ шаройиъи-л-ислом» («Ислом шариатининг шарҳи ҳақидаги исломий бадиалар» (17: 1/569).

16. Ҳасан ат-Табризий (1338/1920)

Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Боқир ибн Аҳмад ибн Лутф Али ибн Муҳаммад Содиқ ал-Қародогий, ат-Табризий — олим ва фақих бўлган. У Табризда таваллуд топиб, шу ерда вояга етган, сўнгра Нажафга кўчиб ўтган ва у ерда беш йил қолиб кетган. Кейинчалик Озарбайжонга қайтиб келган ва шу ерда жумоду-л-охир ойида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Ташриъу-л-усул» («Усулнинг қонуний асослари»), «Рисола фи муқаддимати-л-вожиб» («ал-Вожиб»нинг муқаддимаси хусусидаги рисола»), «Китобу-т-

тахорат» («Таҳорат китоби»), «ар-Рисола ал-илмия» («Илмга бағишланган рисола») (17: 1/581).

17. Ҳусайн ал-Қазвиний (1126–1208/1714–1794)

Ҳусайн ибн Иброҳим ибн Муҳаммад Маъсум ибн Муҳаммад Фасиҳ ал-Ҳусайний, ат-Табризий — фақих, баъзи илмлардаги усулларни ишлаб чиқишда иштирок этган олим. Падари бузруквори ва биродари, Муҳаммад Маҳдий ва Насруллоҳ ал-Ҳоъирий ва бошқалардан илм ўрганган. Ундан ат-Таботабоъийнинг «Баҳру-л-улум» — «Илмлар уммони» асарини тинглаган. Қазвинда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Маъорижу-л-аҳком фи шарҳи масолики-л-афҳом» («Тушунчаларнинг йўл-йўриқларини шарҳлаш ҳақидаги ҳукмларнинг зинапоялари»), «Шароъиу-л-ислом фи мустадракоти-л-васоил» («Воситаларни идрок этиш ҳақидаги ислом шариати»), «Мустақсо ал-ижтиҳод фи шарҳи захирати-л-маъод ва-л-иршод» («Захирату-маъод ва-л-иршод» шарҳи ҳақидаги уринишларни чуқур ўрганиш»), «Тазкирату-л-уқул фи усули-д-дин» («Дин асослари ҳақидаги ақллар тазкираси»), «ал-Лаъолий ас-самина фи-т-тарожим» («Таржималар

ҳақидаги қимматбаҳо гавҳарлар»), «Бароҳину-с-саод фи шарҳи-л-иршод» («Иршод» шарҳи ҳақидаги соғлом фикрга асосланган исботлар», кўп жилдли). (17: 1/600).

18. Ҳусайн ат-Табризий (1176/1762 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳусайн ибн Ҳайдар ат-Табризий, ал-Маръаший ар-Румий, ал-Ҳанафий. Асарларидан: «Жомиъу-л-кунуз» («Пинҳон бойликлар манбаи»), «Нафоису-т-тақрир фи шарҳи-л-валадияти мин одоби-л-мунозарати» («Мунозара одоби бобидан фарзандлик шарҳи ҳақидаги нафис ечимлар»). Ушбу асарни муаллиф 1176 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 1/609).

19. Ҳусайн ат-Табризий (ваф. 1280/1863 йилдан кейин)

Ҳусайн ибн Абдурраззоқ ат-Табризий — олим, хатиб ва адиб бўлган. Асарларидан: «Башоиру-л-бокийна ва анису-з-зокирийн» («Илк йиғловчилар ва зокирларнинг дўсти») (17: 1/615).

20. Ҳусайн ат-Табризий (1346/1927 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳусайн ибн Абдулъалий ат-Табризий, ат-Тутинжий — мутакаллим бўлган. Асарларидан: «Изолату-л-васвос ва-л-

авҳом фи-р-рада ала-н-насорий ва ибтоли ақволиҳим» («Носароларга раддия бериш ва улар айтган сўзларнинг ботиллигини фош этишда васвос ва оғма ғоялардан холи бўлиш») (17: 1/616).

21. Ҳусайн ал-Хусравшоҳий ат-Табризий (ваф. 1281/1864 йилдан кейин)

Ҳусайн ибн Али ал-Хусравшоҳий, ат-Табризий — фозил инсон бўлган. У Карбалода Козим ар-Руштийдан илм олган. Асарларидан: «Рисола фил-адъбияти-с-салоса» («Уч дуо ҳақидаги рисола») (17: 1/625).

22. Ҳусайн ат-Табризий (1159–1251/1746–1835)

Ҳусайн ибн Нажаф ибн Муҳаммад ат-Табризий, ан-Нажафий (Абулжавод) — фақих, адиб ва шоир бўлган. У Нажафда таваллуд топган ва шу ерда 2 муҳаррам куни вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ат-Тухфа ан-нажафия фи радди ала-л-ашъария фи масъалати-л-хусни ва-л-қабҳи ва-л-ақлийийин» («Хусни муомала, қабоҳат ва ақл тарафдорлари масаласи хусусида ашъарийлар фикрини рад этиш ҳақида нажафий туҳфа»), «Девону шеър фи мадҳи аҳли-л-байт» («Аҳлу-л-байт мадҳи хусусидаги девон») (17: 1/646).

23. Жаъфар ат-Табризий (1262/1846)

Жаъфар ибн Аҳмад ибн Лутф Алихон ибн Муҳаммад ал-Мағоний, ат-Табризий — фақих бўлган. У Нажафда «ал-Жавоҳир» китобининг муаллифи Али Муҳаммад Ҳасан ҳузурда илм ўрганган. Асарларидан: «Шарҳу-ш-шаройиъ» («Шаръий ҳукмлар шарҳи»), «Рисола фи-л-асири-л-инабий» («Узум ш а р б а т и н и н г хусусиятлари ҳақидаги рисола») (17: 1/486).

24. Жаъфар ат-Табризий (1290–1346/1873–1927)

Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад Жаъфар ат-Табризий — олим, фикҳ илмининг усул соҳаси бўйича фақих бўлган. Рабиъу-л-аввал ойида таваллуд топган ва Табризда вояга етган. Сўнгра Нажафга кўчиб ўтиб, у ерда ўн йил истиқомат қилган. Яна Табризга қайтиб келиб, тахм. 1324 ҳ.й.да вафот этгунига қадар шаръий вазифаларни бажариш ва китоблар таълиф этиш билан шуғулланган. У тасниф қилган асарлардан: «Равойиъу-л-усул» («Усул бўйича шоҳона асарлар»), «Мабониъу-л-усул» («Усулнинг манбалари»), «Далоилу-л-хайрот» («Эзгулик далиллари»), «Китобу-т-таҳорат» («Таҳорат китоби»),

«Китобу-с-салот» («Намоз китоби») (17: 1/498).

25. Жамолуддин ат-Табризий (1326–1369/1908–1950)

Жамолуддин ибн Абулқосим ибн Муҳаммад Ризо ибн Абулқосим ибн Али ибн Асрар ат-Таботабоъий, ат-Табризий, ан-Нажафий — олим, фақих ва усул ал-фикҳ бўйича етук мутахассис бўлган. У Нажафда туғилиб, шу ерда ў с и б - у л ғ а й г а н . Асарларидан: «ал-Кашкул» («Тўплам») (17: 1/503).

26. Жавод ал-Маликий (1343/1925)

Жавод ибн Шафий ал-Маликий, ат-Табризий — фақих ва суфий бўлган. У Нажафда илм ва фазл аҳлига мансуб бўлган бир жамоадан сабоқ олган. Қумни ватан тутинган ва Қурбон ҳайити куни вафот этгунига қадар шу ерда истиқомат қилган. У тасниф қилган асарлардан: «Асрору-с-салот» («Намоз сирлари»), «ас-Сийар ва-с-сулук» («Тасаввуфдаги сулуклар ва улардаги шайхларнинг сийратлари») (17: 1/510).

27. Ражаб ал-Исфаҳоний (XII ҳ.а./XVIII м.а.)

Ражаб Али ат-Табризий, ал-Исфаҳоний — ҳаким, мутакаллим ва фақих бўлган. У ҳижрий

ўн иккинчи асрнинг бошларида ҳаёт бўлган. У таълиф этган асарлардан: «ал-Усул ал-асфия» («Соф усуллар»), «Татбиқ мо вурида фи-ш-шаръи мин амри-л-маъод ала сифоти-н-нафс ва маликатуҳо ва улумуҳо» («Нариги дунё ҳаётидаги нафснинг сифатлари, унинг соҳиблари ва илмлари ҳақидаги шаръий ҳукмларда келган амалларни ҳаётга татбиқ қилиш») (17: 1/712).

28. Ризо ат-Табризий (1249/1833 йилдан илгари ҳаёт бўлган)

Ризо ибн Ризо ат-Табризий — Табризда ўсиб-улғайган ёзувчилардан. У 1249 ҳ.й. вафот этган Аббос Мирзо Фатҳ Алишоҳ билан яқин алоқада бўлган. Унинг «Зийнату-т-таворих» («Тарихлар зийнати») номли асари бор (17: 1/719).

29. Рафиъуддин ат-Табризий (1326/1908)

Рафиъуддин ибн Али Асфар ибн Абу Толиб ал-Ҳасаний, ат-Табобобий, ат-Табризий — баъзи илм соҳаларида фаолият кўрсатган олим. Лақаби — «Низому-л-уламо». Табризда вафот этган. Асарларидан: «ал-Мақолот ан-низомия» («Низомий мақолалар»), «Тухфату-л-амсол» («Мақоллардан тузилган тухфа»), «ат-Таҳқиқот ал-алавия» («Алавий тадқиқотлар»),

«ал-Мажолис ан-низомия» («Низомий кенгашлар»), «Ташриҳу-т-тақвим» («Тақвим шарҳлари») (17: 1/723).

30. Шариф аш-Ширвоний (1228/1813 йилда ҳаёт бўлган)

Шариф ибн ар-Ризо аш-Ширвоний, ат-Табризий — баъзи илм соҳаларида фаолият кўрсатган олим. Унинг «ат-Тухфа ал-баҳия фил-ҳисоб» («Ҳисоб ҳақидаги гўзал тухфа»), «Садафу-л-мушаҳаммун» («Безакчилар садафи»), «Мисбоҳу-л-вусул» («Мақсад сари етакловчи чироқ»). Муаллиф ушбу асарни 1228 ҳ.й.да таълиф этган. (17: 1/713).

31. Абдулҳусайн ат-Табризий (1277–1358/1860–1939)

Абдулҳусайн ибн Муҳаммад Ҳасан ибн Муҳаммад Карим аз-Занузий, ат-Табризий — табиб. Отасининг қўйнида ўсиб-улғайган. Отасидан ва бошқалардан илму маърифатни ўрганган. 1358 ҳ.й. кейин вафот этган. Асарларидан: «Матраҳу-л-анзор фи тарожими атиббоъи-л-аъсор ва филосафату-л-амсор» («Мисрлик файласуфлар ва замона табибларининг таржимаи ҳоллари ҳақидаги (ножоиз) қарашлар улоқтириб юбориладиган жой»), «Мифтоҳу-л-адвия» («Дори-дармонларнинг

калити») «Маърифату-с-самум» («Заҳарни аниқлаш»), «Рисола фи марази кариб» («Хафаконлик касали ҳақида рисола»), «Рисола фи-л-жизом» («Мохов касаллиги ҳақида рисола»), «Рисола фи-л-жадарий» («Чечак касаллиги ҳақида рисола») (17: 1/510).

32. Абдулҳамид ал-Хусравшоҳий (580–652/1184–1254)

Абдулҳамид ибн Исо ал-Хусравшоҳий ат-Табризий аш-Шофиъий (Шамсуддин) — табиб, ҳаким, фақих, усулий олим, мутакаллим ва муҳаддис бўлган. У Хусравшоҳда таваллуд топган, сўнгра Дамашқ сари юзланган ва у ерда 25 шаввол куни вафот этгунига қадар истиқомат қилган. Жасади «Қосйун» тоғига дафн қилинган. Қуйидаги китоблар унга тегишлидир: «Мухтасару китоби-л-музаҳҳиб ли Аби Исҳоқ аш-Широзий фи фуруъи-л-фикҳи-ш-шофиъий» («Шофиъийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фикҳ масалаларига бағишланган Абу Исҳоқ аш-Широзий қаламига маснуб «Китобу-л-музаҳҳиб» асарининг қисқартмаси»), «Мухтасару китоби-ш-шифо ли ибн Сино» (Ибн Сино қаламига мансуб «Китобу-ш-шифо»нинг қисқартмаси»), «Татимату китоби-л-оёти-л-

баййиноти ли ибн Хатиб ар-Рай Фахруддин ар-Розий» (Рай хатибининг ўгли Фахруддин ар-Розий қаламига мансуб «Китобил-оёти-л-баййинот» асарига кўшимча») (17: 2/64).

33. Абдурраҳим ат-Табризий (710/1310)

Абдурраҳим ибн Иброҳим ат-Табризий — Табризнинг машҳур фақиҳларидан. У тахм. 710 х.й.да таваллуд топган. У тасниф қилган асарлар бор (17: 2/128).

34. Абдурраҳим ал-Ансорий (1272–1334/1856–1915)

Абдурраҳим ибн Насруллоҳ ал-Ансорий ат-Табризий — олим, фақиҳ. У 1272 х.й. атрофларида Андалусда «Қародор» қишлоғида таваллуд топган. Илмларнинг муқаддималарини ўқиб-ўрганиб, сўнгра Нажафга кўчиб борган. У ерда эса Али Ҳусайн ал-Халилий, Муҳаммад Козим ал-Хуросоний ва бошқаларнинг даргоҳларида илм ўрганиб, яна Табризга қайтиб борган. 1334 х.й. 9 сафар куни вафот этгунига қадар Табризнинг машҳур уламоларидан бири бўлган. Асарларидан: «Сироту-н-нажот фи-ла-ақоид» («Илми ақоид бўйича нажот кўприги»), «Мишкоту-с-солик фи зулми-л масолик фи-ла-адъя ва ғайриҳо» («Йўлни

босиб ўтиш, дуолар ва бошқа лозим нарсалар хусусида йўлга чиққан банданинг чироғини кўйишга муносиб жой») (17: 2/136).

35. Абдуссамад ат-Табризий (765/1364)

Абдуссамад ат-Табризий — қори бўлган. Ироққа келиб, шу ерда муқим истиқомат қилган. А с а р л а р и д а н : «Мухтасару-ш-шотибия фи-л-қироъоти-с-сабъи» («Етти хил қироат хусусидаги «аш-Шотибия» китобининг қисқартмаси») (17: 2/152).

36. Абдулқоҳир ат-Табризий (648–740/1250–1339)

Абдулқоҳир ибн Муҳаммад ибн Абдулвоҳид ат-Табризий, ал-Ҳароний, ад-Димашқий — асли табризлик қозилардан. Ҳарронда таваллуд топган ва Дамашқда ўсиб-улгайган. Сафад ва Думётда қозилик маҳкамасини бошқарган ҳамда бу ишни то вафот этгунига қадар давом эттирган. Унинг бир мажмуъа хитоблари бор (17: 2/202).

37. Абдуллоҳ ат-Табризий (700/1301 йилда ҳаёт бўлган)

Абдуллоҳ ибн Али ибн Муҳаммад — «Алоу-т-Табризий» номи билан маълум бўлган наҳшунос олим. У тасниф қилган

асарлардан: «ал-Ҳодия ила ҳалли-л-кофия фи-н-наҳв» — «Наҳв илмидаги «Кофия»нинг ечимларига олиб борувчи Китоб». Муаллиф ушбу асарини тахм. 700 х.й.да амир вазир Ҳожи ибн Муҳаммад ас-Соважийга ҳада қилган. «Аз-Завобид ал-кофия ли-т-таъриф фала хулосату-н-наҳви ва-т-тасриф» («Аниқловчи учун етарли белгилар ва илму-н-наҳв ва-т-тасрифнинг батафсил баёни») (17: 2/263).

38. Абдуллоҳ ибн Шариф (955/1548)

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ат-Табризий — «Шариф» лақаби билан машҳур бўлган шоир. Ҳиротга келиб, шу ерда қолиб кетган. Асарларидан: «Девону шеър» («Девон») (17: 2/276).

39. Абдулмалик ас-Сиддиқий (896/1491)

Абдулмалик ибн Али ибн Али ибн Муборакшоҳ ибн Абу Бакр ал-Бакрий, ас-Сиддиқий, ас-Соважий, ат-Табризий, ундан кейин эса ал-Қазвиний, аш-Широзий, аш-Шофиъий (Абулқат) — суфий бўлган. Асарларидан: «Ҳадийяту-л-муҳиббийн фи-л-ахбор ва-л-адъяти ва-л-азкор» («Хабарлар, дуолар ва зикрларни ёқтирадиганларнинг ҳадяси»), «ал-Ҳабалу-л-матин фи-л-

азкор ва-л-адъияти-л-маъсурати ан саййиди-л-мурсалийн» («Мурсал набийларнинг сарвари ҳақидаги унутилмас зикрлар ва дуолардан тузилган мустаҳкам арқон»), «Дурару-л-маъони-л-жалия» («Маъноларнинг ялтироқ дурлари») номли асари бор (17: 2/319).

40. Али ат-Табризий (610/1213)

Али ибн Аҳмад ибн Ҳабал ат-Табризий ал-Бағдодий – табиб бўлган. Унинг қаламига мансуб «ал-Мухтор фи-т-тибб» («Табобатга оид танланган лавҳалар») (17: 2/400).

41. Али ал-Қунавий (668–729/1270–1329)

Али ибн Исмоил ибн Юсуф ал-Қунавий, ат-Табризий, аш-Шофиъий (Алоуддин, Абулҳасан) – фақих, мутакаллим, усулий олим, адиб ва суфий бўлган. У Рум диёрига мансуб Қунияда туғилган, сўнгра Қоҳирага келган. Кейинчалик Дамашққа келиб, у ерда Шом қозиси бўлган. Зу-л-қаъда ойда Дамашқда вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «Шарҳу-л-ҳовийи-с-сағийр фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳга оид «ал-Ҳовий ас-с-сағийр» шарҳи»), «Мухтасару минҳожидин» (Калободийнинг «Шабӯ-л-имони-т-

таарруф ли мазҳаби-т-тасаввуф» – «Тасаввуф мазҳабининг дониш ва имон аҳли» асари ҳақидаги Ҳалимийнинг қаламига мансуб «Минҳожуддин»нинг қисқармаси»), «Мусаннаф фи ҳаёти-л-анбиё» («Пайғамбарларнинг ҳаёти ҳақидаги китоб»), «аш-Шофий фил-усул» («Илми усул бўйича ишончли асар»), «ал-Ибтиҳож фи интиҳоби-л-минҳож» («Дастур танлашдаги хурсандчилик»), унинг шеърлари ҳам бор (17: 2/406).

42. Али ат-Табобабъий (1274–1366/1858–1947)

Али ибн Ҳусайн ибн Аҳмад ибн Раҳим ат-Табобабъий, ат-Табризий – олим, мужтаҳид ва қозилардан бўлган. Зу-л-ҳижжа ойининг 13-куни Табризда таваллуд топиб, зиёли хонадонда ўсиб-улғайган. Баъзи фозил одамлардан илм ўрганган. Падари бузруквори, Мусо ат-Табризий ва бошқаларнинг шогирди бўлган. Сўнгра Нажафга кўчиб кетган ва у ерда масжидда ал-Фозил аш-Шаробиёний, Муҳаммад Ҳасан ал-Момақоний ва бошқаларнинг ҳузурда бўлиб, суҳбатларини олган. Рабиъу-л-аввал ойининг 6-куни чоршанба кечаси вафот этган. Асарларидан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири») (17: 2/423).

43. Али ат-Табризий (677–746/1278–1345)

(Тождудин, Абулҳасан) Али ибн Абдуллоҳ ибн Абулҳасан ал-Ардабилий, ат-Табризий, аш-Шофиъий – тафсир, ҳадис, фиқҳ, усул, арифметика, геометрия, калом, грамматика ва табобат соҳаларида фаолият олиб борган олим. У Озарбайжондаги Ардабилида таваллуд топган. Табризда истиқомат қилган. Бағдод ва Маккага бориб, ҳожи бўлган. Сўнгра Мисрга бориб, у ерда жамоадан ҳадислар тинглаган ва ҳадис ҳақидаги қатор китобларни ўрганиб чиққан. Сўнгра илми усул, фиқҳ, грамматика, тафсир, баён, мантиқ, арифметика, фароиз, математика, геометрия ва алгебра каби соҳаларга тасниф этиб, уларни одамларга ўргатиш билан шуғулланган. «Ҳисомия» мадрасасида дарс ўтган ва қимматли маслаҳатлар берган. Талабаларининг сони кўпайиб кетган. Одамлар унинг тафсир, ҳадис, усул ва мантиқ ҳақидаги китобларидан кўп фойдаланганлар. Сўнгра Шаҳризўр, Султония ва Марофага, ундан кейин Бағдодга, Бағдоддан эса Маккага, у ердан Ясрибдаги Тибага сафар қилган. Кейинчалик 722 ҳ.й (1322 м.й.) муҳаррам ойда Қоҳирага келган ва шу ерда рамазон

ойида вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳошия ала шарҳи-л-ҳовийи-с-сағийр» («Қазвинийнинг шофиъийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳга оид «Шарҳу-л-ҳовий ас-сағийр» асарига ҳошия-изоҳ»), «Мабсуту-л-аҳком фи тасҳиҳ ма йатааллақу би-л-калим ва-л-калом мин шарҳи «Кофия» ли ибн ал-Ҳожиб» («Ибн Ҳожиб қаламига мансуб «Кофия»нинг шарҳидаги сўзлар ва жумлаларни тузатишга оид ҳукмларнинг баёни», «Мухтасар улуми-л-ҳадис ли ибн Салоҳ» (Ибн Салоҳ қаламига мансуб «Ҳадис илмлари» китобининг қисқартмаси», «ат-Тазкира фи-л-ҳисоб» («Арифметика ҳақидаги тазкира») (17: 2/413, 466).

44. Али ат-Табризий (1282/1865)

Али ибн Абдулазим ал-Ҳукмободий, ат-Табризий, ал-Хиёбоний — муаррих, адиб ва олим бўлган. У Ҳукмободдаги Табриз маҳалласида 1282 ҳ.й. шаввол ойининг 28-куни таваллуд топган. Грамматика, морфология, балоғат, мантиқ, риёзиёт илмларига оид кўп китоблар мутолаа қилиб, хатиблик санъатининг сирларини пухта ўрганган. Натижада Эроннинг машҳур воизларидан бирига айланган. Асарларидан: «Вақоийу-л-

айём» («Кундалик воқеалар», кўп жилдли), «Мунтахабу-л-мақосид» («Мақосид» китобининг қисқартмаси), «Мунтахаб» («Худди «Кашкул» сингари фароиз ва бошқа кўпгина мавзуларни қамраб олган 9 жилдли танланма»), «Қошиъу-л-айём» («Кунларни ойдинлаштирувчи» китоб), «Тухфату-л-аҳиббо фи қасидати саййиди-ш-шуъаро» («Шоирлар хожаси, яъни Ҳаримийнинг «Қасида»си ҳақида суюклилар тухфаси»). 1366 ҳ.й. дан кейин вафот этган (17: 2/459).

45. Али ат-Табризий (1284/1867)

Али ибн Лутф Али ал-Мағоний, ат-Табризий — фақиҳ ва усул-ал-фиқҳ бўйича етук олим бўлган. Унинг етти жилддан иборат «Тақриру баҳси Ҳусайн ат-Туркий ва-л-Момақий фи-л-усул» («Хусайн ат-Туркий билан ал-Момақий ўртасида усул хусусида кечган баҳс-мунозаранинг ечими») номли асари бор (17: 2/489).

46. Али Мусовий (1316/1898)

Али ибн Муҳаммад ал-Мусовий, ат-Табризий — адиб ва табиб бўлган. Унинг «Қонуну-л-илож» («Даволаш қонуни»), «Зоду-л-мусофирийн» («Йўловчиларнинг йўл заҳираси»), «Рисолату-л-

жадарий» («Чечак рисоласи» каби асарлари бор. (17: 2/525).

47. Али ат-Табризий (1318/1900)

Али Нақий ибн Али Лутф Али ибн Аҳмад ал-Мағоний ат-Табризий — фозил инсон бўлган. Табризда вафот этган. Асарларидан: «Райоҳину-р-риёз» («Бўстонлардаги райҳонлар») (17: 2/539).

48. Али ат-Табризий (1275–1330/1859–1911)

Али ибн Мусо ибн Шафиъ ибн Рафиъ ат-Табризий («Сиқату-л-ислом») — фозил инсон («Ислом ишончи»). Табризда таваллуд топган. 1330 ҳ.й.да руслар Табризга бостириб кираётганда, ошуро куни осиб ўлдирилган. У таълиф қилган асарлардан: «Рисола фи исботи йавми милоди-р-расул» («Расулуллоҳ таваллуд топган куннинг исботи ҳақидаги рисола») (17: 2/535).

49. Камолуддин ат-Табризий (803/1401)

Камолуддин ат-Табризий — фозил инсон бўлган. Табризда истиқомат қилган. Вафот этгач, жасади Табриздан ярим фарсах масофадаги «Валиёниқуҳ» («Тоғлик валийлар») қабристонига дафн этилган. Асарларидан: «ал-Улум аз-зоҳирия ва-л-ботиния»

(«Зоҳирий ва ботиний илмлар»), унинг шеърлари ҳам бор (17: 2/671).

50. Лутф Али ан-Насоъий (1268–1350/1852–1931)

Лутф Али ибн Козим Амину-с-суфарои ибн Лутф Али ибн Козим ибн Муҳаммад ан-Насоъий, ат-Табризий, аш-Широзий, ал-Мадъуфоний, сўнгра Дониш («Садру-л-афозил», яъни «Фозиллар пешвоси») — адиб, котиб, шоир, тилшунос, муаррих, мантиқшунос ва хаттот бўлган. Асарларидан: «Алқату-ш-шодий ва булғату-л-ҳодий» («Жарчининг улуши ва туябоқарнинг насибаси»), «ал-Калим ва-л-ҳилм» («Калималар ва ҳалимлик»), «ал-Вашиъа фи шайъин мин кутубиш-шиъа» («Шиалик китобларидаги лавҳалардан тузилган қурама»), «ад-Домис» («Тимқора»), «Тухфату-л-лабиб ва турфату-л-адиб» («Зукконинг туҳфаси ва адибнинг турфаси»). (17: 2/674).

51. Мажидуддин ал-Ҳалвоий (884/1479 йилда ҳаёт бўлган)

Мажидуддин ибн Муҳаммад ал-Ҳалвоий, сўнгра ал-Хунжий, ат-Табризий — суфий бўлган. Мисрда истиқомат қилган. Асарларидан: «Таъдибу-н-нафс ва тасҳиҳу-л-

эътиқод ли-аҳли-с-сафо ва-л-вудод» («Сафо ва вафо аҳлининг нафсини тарбиялаш ва эътиқодини мустаҳкамлаш») (17: 3/15).

52. Муҳаммад ат-Табризий (1370 м.й.да ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Аҳмад ат-Табризий — қозилардан бўлган. Унинг «Дастуру-л-қозот» («Қозилар дастури») номли асари бор (17: 3/54).

53. Муҳаммад ат-Табризий (1302–1357/1885–1938)

Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Мусовий, ал-Каморий, ат-Табризий — фақиҳ ва усул соҳаси бўйича етук олим бўлган. Асарларидан: «Ҳошия ала-р-расоил фи-л-усул» («Усул ҳақидаги рисоаларга ҳошия-изоҳ») (17: 3/111).

54. Муҳаммад ал-Қозий (1285–1366/1868–1947)

Муҳаммад Боқир Муҳаммад Али ибн Абдулжаббор ибн Маҳдий ал-Қозий, ат-Таботабоъий, ат-Табризий — фақиҳ ва баъзи илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. Ражаб ойининг 3-куни вафот этган. Асарларидан: «Махзану-л-фавоид» («Фойдалар кони»), «Ҳошия ала-л-фусул» («Фаслларга ҳошия-изоҳ»), «ад-Дуар ал-риравия» («Ёпишқоқ

дурлар»), «Рисола фи-л-иштирок фи-л-луғати» («Луғатда иштирок этиш ҳақидаги рисола»), «Рисола фи ақди-л-байъи» («Тижорат шартномаси ҳақидаги рисола») (17: 3/157).

55. Муҳаммад ат-Табризий (1276–1320/1859–1902)

Муҳаммад ат-Табризий — шоир бўлган. Табризда таваллуд топиб, кейинчалик тижорат мақсадида Ироққа кўчиб кетган. Ҳиллада вафот этган. Жасади Нажафга олиб келиниб, шу ерда дафн этилган. Асарларидан: 800 саҳифадан иборат «Девон» (17: 3/177).

56. Муҳаммад ат-Табризий (1248–1312/1822–1895)

Муҳаммад Нақий ибн Муҳаммад ибн Ҳусайн ибн Зайнулобидин ибн Али ибн Иброҳим ал-Момақоний, ат-Табризий — олим, адиб ва шоир бўлган. Лақаби — «Наййир» («Юзидан нур ёғилиб турувчи»). Табризлик «Хужжату-л-ислом» («Ислом ҳужжати») номи билан машҳур бўлган. Нажафда маҳдий мақомида вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «Саҳифату-л-аброр» («Улуғлар саҳифаси»), «ал-Лаъолий ал-манзума» («Назмий дурдоналар»), «Мафотиҳу-л-райб» («Ҳайб илмининг

калитлари»), «Илму-с-соати» («Вақт илми»), «Л а м ҳ у - л - б а с а р.» («Лаҳзалар»). (17: 3/183).

57. Муҳаммад Нажаф (1323/1905)

Муҳаммад Таҳо Нажаф ибн Муҳаммад Маҳдий ат-Табризий – фақиҳ ва усул соҳаси бўйича етук олим бўлган. 1323 ҳ.й.нинг 13 шавволида вафот этган. Унинг «ал-Қавоид ан-нажафия» («Нажафий қоидалар»). номли асари бор (17: 3/506).

58. Муҳаммад ат-Табризий (1310/1893)

Муҳаммад Ҳасан Абдулкарим аз-Занузий – адиб ва табиб бўлган. Нажафда яшаган. Маҳдий ан-Нажафий ва бошқалардан илм ўрганган. Сўнгра Табризга қайтиб бориб, у ерда то 26 шаввол куни вафот этгунига қадар диний лавозимларда ишлаган. Жасади Нажафга олиб келиниб, «Водий ас-Салом» («Тинчлик водийси»)га дафн қилинган. Асарларидан: «Китобу-л-ҳажж» («Ҳаж китоби»), «Мабоҳису-л-алфоз» («Лафзлар ҳақидаги илмий мақола»), «Аслу-л-бароа» («Рухсатнинг асли»), «ал-Истисҳоб» («Ҳамроҳлик») (17: 3/222).

59. Муҳаммад ал-Қозий (1293/1876)

Муҳаммад Ҳусайн ибн Али Асғар ибн Муҳаммад

Тақий ал-Қози, ат-Таботабоъий, ал-Ҳасаний, ат-Табризий – фақиҳ, усул бўйича етук олим ва муҳаддис бўлган. Нажафга кўчиб борган. У ерда «Жавоҳир» асарининг муаллифи Муҳаммад Ҳасан, Муҳаммад Жаъфар Шариатмадор ал-Астрабодий ва бошқалардан илм ўрганиб, Табризга қайтиб борган ҳамда ёши саксондан ошганда, вафот этган. Асарларидан: «Минҳажу-р-рашод фи шарҳи-л-иршод фи-л-фиқҳ» (Фикҳ бўйича «Иршод шарҳи ҳақидаги соғлом фикр дастури»), «Ҳошияту-л-қавонийн фи-л-усул» («Усул ҳақидаги қонунларга ҳошия-изоҳ»), «Рисолут-з-занни-л-хос» («Хос фикр ҳақидаги рисола»), «Илалу-ш-шаройиъ» («Шариат қоидаларидаги нуқсонлар»), «Сирру-л-ғайбати-л-лоҳутия» «Илоҳий ғойиблик сири» (17: 3/254).

60. Муҳаммад ат-Табризий (1310/1892)

Муҳаммад ал-Хусравшоҳий, ат-Табризий – фозил инсон бўлган. У Муртазо ал-Ансорийдан илм ўрганган. 1310 ҳ.й.дан анча кейин Табризда вафот этган. Жасади Нажафга олиб келинган ва шу ерга дафн қилинган. Асарларидан: «Мишкоту-л-масобиҳ фит-таъодул ва-т-таржих» («Тенглик ва таржих

хусусидаги чироқлар қўйиладиган жой») (17: 3/273).

61. Муҳаммад ат-Табризий (680/1281 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Довуд ибн Юсуф ат-Табризий (Абулфараж) – муҳаддис бўлган. Асарларидан: «Шарҳу мушкilotи-л-масобиҳ ли-л-Бағавий» («Бағавийнинг «Мушкilotу-л-масобиҳ» асари-га шарҳ»). У мазкур шарҳни 680 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/285).

62. Муҳаммад ат-Табризий (909/1503 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад Ражаб ат-Табризий – фозил инсон бўлган. Асарларидан: «Нафҳу-л-мушки фи татиммати-с-силки» («Йўл якунидаги мушкнинг уфуриши»), муаллиф ушбу асарни 909 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/291).

63. Муҳаммад ат-Табризий (ваф. 1158/1745 й.)

Муҳаммад Ризо ибн Абдулмуталлиб ат-Табризий – муҳаддис ва қозилардан бўлган, Султоннинг ҳарбий трибунаlinesи бошқарган. Асарларидан: «ал-Масобиҳ фи шарҳи-л-мафотиҳи» («ал-Мафотиҳ» шарҳи ҳақидаги чироқлар»), «аш-Шофий ал-жомиъ байна-л-биҳор

ва-л-вофий» («Денгизлар ва водийлар ўртасидаги ишончли тўплам»), «аш-Шифо фи ахбори оли-л-Мустафо» («Сарвари олам яқинлари ҳақида хабар берувчи шифо китоби» (17: 3/298).

64. Муҳаммад ат-Табризий (1131/1719)

Муҳаммад Замон ибн Калб Али ат-Табризий аш-Шийий, ал-Имомий – фақих, усул ва бошқа фан соҳаларида фаолият олиб борган олим. У тахминан 1131 ҳ.й.да вафот этган. Асарларидан: «Шарҳу зубдати-л-усул» («Зубдату-л-усул» шарҳи), «Фароиду-л-фавоид фи аҳволи-л-мадорис ва-л-масожд» («Масжидлар ва мадрасаларнинг аҳволи ҳақидаги фойдали дурдоналар») (17: 3/306).

65. Муҳаммад Манло Ҳанафий (900/1459)

Муҳаммад Шамсуддин ат-Табризий – мутакаллим ва мантиқ-шунос олим бўлган. Кўпроқ «Манло Ҳанафий» номи билан машҳур бўлган. Асарларидан: «Ҳошия ало исботи-л-вожиб ли Муҳаммад Асъад ад-Даввоний» «Муҳаммад Асъад ад-Даввонийнинг «Исботу-л-вожиб» асарига ҳошия-изоҳ»), «Шарҳу-л-одоби-л-аздия» («Уздудин ал-Айжий қаламига мансуб «Одобу-л-аздия» асарига шарҳ») (17: 3/348).

66. Муҳаммад ал-Хатиб (737/1337 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Хатиб ат-Табризий, ал-Умарий (Валийуддин) – муҳаддис (Асарларидан:) «Камалу-л-масобиҳ фи-л-ҳадис ва зайлу абвобиҳи» («Ҳадис илми ва ундаги бобларга қўшимчалар ҳақидаги чироқларнинг мукам-мали») (17: 3/437).

67. Муҳаммад ат-Табризий (954/1547)

Муҳаммад ибн Абдулаввал ат-Табризий – фозил инсон ва Рум ҳукмдорларидан бўлган. Унинг «Ҳошия ала шарҳи ҳидояти-л-ҳикма» (Мавлонозоданинг («Шарҳу ҳидояти-л-ҳикма» асарига ҳошия-изоҳ») номи асари бор (17: 3/382).

68. Муҳаммад ат-Таботабоъий (1316/1898 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Абдулфаттоҳ ат-Таботабоъий ат-Табризий – олим, адиб ва шоир бўлган. Ундан жамоа, жумладан, 1316 йилда вафот этган Шарафуддин Али Саййиду-л-атиббои-л-Хусайний ат-Табризий ривоят қилган. У таълиф этган асар: «Китоб фи-л-адъияти ва-л-азкор» («Дуо ва зикрлар ҳақидаги китоб») (17: 3/418).

69. Муҳаммад ат-Табризий (1240–1320/1825–1902)

Муҳаммад ибн Абдулазим ат-Табризий – нозим (назмда асар ёзадиган ижодкор) бўлган. Табризда таваллуд топган. Сўнгра Ироққа кўчиб ўтган. Кўпгина ўлкаларни кезган. Тижорат билан шуғулланиб, бадавийларнинг ибораларини яхши билган. Ҳиллада муқим ўрнашиб қолган ва шу ерда вафот этган. Жасади Нажафга олиб келиниб, шу ерга дафн қилинган. Асарларидан: «Девон». Вафотидан кейин ушбу девонни унинг ўғли тузган (17: 3/416).

70. Муҳаммад ат-Табризий (1294–1360/1877–1941)

Муҳаммад ибн Абдулкарим ал-Мусовий ас-Саробий, ат-Табризий – ориф ва одамларни яхши биладиган инсон бўлган. Унинг «Тариқату-л-ҳидоя фи илми-д-дироя» («Билиш илми ҳақидаги ҳидоя йўли») номи асари бор (17: 3/424).

71. Муҳаммад ат-Табризий (1268/1852)

Муҳаммад ибн Али ибн Абулҳасан ал-Хусайний ал-Хусравшоҳий, ат-Табризий – фозил инсон бўлган. 1268 ҳ.й.дан кейин вафот этган. Асарларидан: «Мишкоту-л-масобиҳ» («Чироқлар қўйиладиган жой»), «Рисола фи ваъди-

л-алфоз ва-л-ҳақиқати-ш-шаръия» («Лафзларнинг ўрни ва шаръий ҳақиқат ҳақидаги рисола») (17: 3/502).

72. Муҳаммад ал-Авфасовий (1310/1892)

Муҳаммад Али ибн Аҳмад ал-Авфасовий ал-Қарочадоғий ат-Табризий – фақиҳ ва баъзи илм соҳаларидан фаолият олиб борган олим. 1300 ҳ.й.да Машҳади Ризо алайҳиссаломга келган ва шу ерда маълум муддат яшаган, сўнгра Техронга бориб, у ерда маълум муддат ўқув ишлари билан шуғулланган. 1310 ҳ.й. 2 рабиъу-л-аввалда жума куни вафот этган. Асарларидан: «ар-Рисола ат-тамриния фи-л-мантиқ» («Мантиқ илмига оид машқли рисола»), «Зайну-л-маъобид» («Муқаддас қадамжоларнинг зийнати»), «ат-Танқиҳот ал-усулия» («Илми усулга оид қайта кўриб чиқишлар»), «Тийшату-л-қавонийн» («Қонунларнинг ўзгарувчанлиги») «Ҳошияту-р-равзати-л-баҳия» («ар-Равзат ал-баҳия» асарига ҳошия-изоҳ») (17: 3/780).

73. Муҳаммад ал-Ардубодий (1312-1380/1894-1960)

Муҳаммад Али ибн Муҳаммад Тақий ибн Муҳаммад Қосим ал-Ардубодий, ат-Табризий, ан-Нажафий – олим, адиб

ва фақиҳ бўлган. Асарларидан: «Кашкул» жанридаги олти жилддан иборат катта китоб. Унда ибратомуз тарихий лавҳалар, биографиялар ҳамда илм ва адабга оид турли мавзулардаги маълумотлар жам қилинган (17: 3/534).

74. Муҳаммад ат-Табризий (740/1339 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ат-Табризий, ал-Оқсарий (Жамолуддин) – наҳвшунос олим бўлган. Асарларидан: «Кашфу-л-иъроб фи шарҳи-л-лубоб» (ал-Исфароинийнинг наҳв илмига оид «Шарҳу-л-лубоб» асаридаги изофали бирикмаларнинг кашф этилиши). Муаллиф ушбу асарни 740 ҳ.й.да Шерозда ёзиб тугатган (17: 3/676).

75. Муҳаммад ал-Бардаъий (927/1521)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Бардаъий ат-Табризий, ал-Ҳанафий (Муҳйуддин) – баъзи илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. Рум ҳукмдорларидан бўлган. Падари бузруквори ва бошқалардан сабоқ олган. Шероз ва Ҳиротга бориб, у ердаги баъзи уламолардан илм ўрганган. Сўнгра Рум ўлкасига бориб, Бруса шаҳридаги Аҳмад пошо мадрасасида, кейинчалик Бодирнада дарс берган ва шу ерда

вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Ҳавош ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошия-изоҳлар»), «Ҳавош ала ҳошияти шарҳи-т-тажрид» (Саййид Шарифнинг «Ҳошияту шарҳи-т-тажрид» асарига ҳошия-изоҳлар»), «Ҳавош ала-т-талвиҳ» («ат-Талвиҳ» асарига ҳошия-изоҳлар»), «Шарҳ ала одоби-л-баҳс» («Уздудиннинг «Одоби-л-баҳс» асарига шарҳ») (17: 3/676).

76. Муҳаммад ат-Табризий (VIII ҳ.а./XIV м.а.)

(Иззуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Яндор ат-Табризий, ал-Асл ал-Муқаддасий, ал-Баълий – муҳаддис ва фақиҳ бўлган. «Байту-л-муқаддас»да туғилган ва Гизада қозиликни бошқарган. Асарларидан: «Мухтасару-р-равзат» («ар-Равзат»нинг қисқартмаси), «Мухтасару жомиъи-л-усул» («Жомиъу-л-усул»нинг қисқартмаси) (17: 3/692).

77. Муҳаммад ал-Озарбайжоний (1333/1915)

Муҳаммад Маҳдий ибн Муҳаммад ат-Тақий Муҳаммад Жаъфар ал-Эроний, ал-Озарбайжоний, ат-Табризий –

(доктор) ва фозил инсон бўлган. Қоҳирага келиб, шу ерда қолиб кетган. Асарларидан: «Мифтоҳу боби-л-абвоб фи шарияти-т-тоифати-л-бобия» («Бобия тоифасининг шарияти ҳақидаги «Бобу-л-абвоб»нинг калити» (17: 3/740).

78. Муҳаммад ат-Таботабоъий (1326/1908)

Муҳаммад ибн Юсуф ибн Боқир ат-Таботабоъий ат-Табризий – фақиҳ, илм усул билан шуғулланган олим. Асарларидан: «Усулу-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмининг асослари»), «Тақрирот фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмига оид ечимлар»), «Рисола фи-р-рибо» («Рибо ҳақида рисола») (17: 3/780).

79. Маҳмуд ат-Таботабоъий (1310/1892)

Маҳмуд ибн Али Асвар ибн Муҳаммад Тақий ат-Таботабоъий, ат-Табризий – фақиҳ, муҳаддис ва одамларни яхши билган инсон. Ҳаждан кейин Маккада вафот этган. Унинг «Китоб фи илми-д-диroyа ва-р-рижол» («Англаш илми ва одамлар ҳақидаги китоб»), «Даккату-л-қазо фи-л-аҳком ва-ш-шаҳодат» («Ҳукмлар ва шаҳодат ҳақидаги қозилик масъулияти») (17: 3/820).

80. Муҳаммад ат-Табризий (1313–1385/1895–1965)

Муҳаммад Али ибн Яъқуб ибн Жаъфар ат-Табризий, ан-Нажафий, ал-Яъқубий – хатиб, шоир ва изланувчан олим бўлган. Гарчи Нажафда туғилиб, вояга етган бўлса-да, лекин асли Табриздан. Отаси Ҳуллага кўчиб ўтганда, уни ҳам ўзи билан бирга олиб борган эди. Ўшанда у жуда кичкина эди, шу ерда ўсиб-улғайган, Қуръон ўқиган. Сўнгра Ҳулладаги марказларга тез-тез қатнайдиغان бўлган. Отасининг вафотидан сўнг, ўзини батамом Муҳаммад ал-Қазвиний хизматига бағишлаб, унинг илми ва адабидан кўп истифода этган. Сўнгра, Жаножга, ундан Нажафга кўчиб ўтган. Кейинчалик Куфада маълум муддат истиқомат қилган. Шундай оворагарчиликлардан кейин Нажафга батамом кўчиб келган, бу ерда минбарлардан туриб ваъзхонлик ишини адо этган, тадқиқот ва нашр ишлари билан машғул бўлган. Умрининг охирига қадар ёзувчилар уюшмасининг раиси лавозимига сайланган. 1385 ҳ.й. 21 жумоду-л-охирада душанба куни тунда вафот этган. Асарларидан: «ал-Мақсура ал-алавия фи сийрати-л-имом Али»

(«Имом Али сийрати ҳақидаги алавий ҳужра»), «Унвону-л-масоъиб фи мақтали-л-имом Али» («Имом Али қ а т л н о м а с и д а г и мусибатлар унвони»), «ал-Бобилиёт» (уч жуздан иборат «ал-Бобилиёт» номли назмий девон), «аз-Захоир» («Аҳлу-л-байт ҳақидаги «Захиралар» деб номланган девон»), «Девону жиҳоди-л-мағриби-л-арабий» («Арабий Мағриб жиҳоди ҳақидаги девон»), «ал-Жаъфариёт» («Жаъфариёт», шеърий тўплам), «Вақоийъу-л-айём» («Кундалик воқеалар»), «Маъа Шариф ар-Разий» («Шариф ар-Разий билан мулоқот»), «Нақду китобу шуъарои Ҳулла» («Ғалий ал-Ҳоқонийнинг «Китобу шуъарои Ҳулла» – «Ҳулла шоирлари китоби»га тақриз») (17: 3/368).

81. Маҳмуд ат-Табризий (1287/1870 йилда ҳаёт бўлган)

Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Маҳдий ал-Алавий, ат-Табризий – қори, Табриз аҳлидан ва Султон Носируддин шоҳ олимларидан бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Жавоҳиру-л-Қуръон фит-тажвид» («Тажвид илми ҳақидаги қуръоний гавҳарлар»), «Рисола фи ахлоқи-л-уламо» («Уламолар ахлоқи ҳақидаги рисола») (17: 3/829, 830).

82. Ал-Музаффар ат-Табризий (558–621/1163–1224)

Ал-Музаффар ибн Исмоил ибн Али ал-Вароний, ат-Табризий, аш-Шофиъий (Аминуддин) — фақиҳ ва усул ал-фиқҳ бўйича етук олим бўлган. Бағдодда фақиҳ бўлиб етишган, фатво чиқарган, нозир бўлган, дарс берган, ҳадис эшитган ва ўзи ҳам ҳадис айтган. Сўнгра Шерозга кўчиб борган ва шу ерда зу-л-ҳижжа ойида вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «ат-Танқиҳ» (Фахруддин ар-Розий қаламига мансуб усулу-л-фиқҳ ҳақидаги «Маҳсул» асарининг қисқартмаси, муаллиф уни «ат-Танқиҳ», яъни «Қайта кўриб чиқиш», деб номлаган), «Симту-л-масоили-л-фиқҳия» («Фиқҳий масалалардан тузилган маржон», уч жилдли), «Мухтасару-т-Табризий фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳга оид масалалар ҳақида Табризийнинг қисқартмаси») (17: 3/893).

83. Мусо ат-Табризий (669–736/1271–1336)

(Муслиҳуддин; Абулфатҳ) Мусо ибн Амир Ҳож ибн Муҳаммад ат-Табризий — фақиҳ ва усул бўйича етук олим бўлган. Дамашққа, ундан Қоҳирага келган. У Расулulloҳ (с.а.в.) қабрини

зиёрат қилиш мақсадида йўлга чиққан ва Ҳижоз йўлидаги Бани Салим водийсида вафот этган. Унинг усул ал-фиқҳ хусусида бир асари бор, муаллиф уни «ар-Рафиъ фи шарҳи-л-бадойиъ» («Бадиалар шарҳи ҳақидаги мартабали китоб») деб номлаган (17: 3/930).

84. Яҳё ат-Табризий (431–502/1039–1109)

(Абу Закариё) Яҳё ибн Али ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Бистом, аш-Шайбоний, ат-Табризий — адиб, нахвшунос, тилшунос ва арузшунос олим бўлган. Хатиб номи билан танилган. Бағдодда ўсиб-улғайган, сўнгра Шом диёрига кўчиб ўтиб, у ерда Абулало ал-Маъаррийдан таълим олган. Салим ибн Айюб Басурдан ҳадис тинглаган, ундан ал-Хатиб ал-Бағдодий, ал-Ҳофиз ибн Носир ҳадис ривоят қилганлар. Кўпчилик унга шогирд бўлиб, таҳсил олган. У бир муддат Дамашқда турган, сўнгра Мисрга ташриф буюрган. Ундан яна Бағдодга қайтиб бориб, у ерда то умрининг охиригача — жумоду-л-охира ойида тўсатдан вафот этгунига қадар «Низомия» мадрасасида кутубхона фондини бошқарган. У тасниф этган асарлардан: «Шарҳу сақти-з-занд» (Абулало ал-Маъаррийнинг «Сақту-з-занд» — «Аланга учқуни»

асарига шарҳ»), «Шарҳу девони-л-ҳамоса» («Абу Таммомнинг «ал-Ҳамоса» девонига шарҳ»), «Таҳзибу ислоҳи-л-мантиқ» («Ибн ас-Сакийтнинг «Ислоҳу-л-мантиқ»ни тузатиш»), «ал-Мулаххас фи иъробил-л-Қуръон» («Қуръон ифодалари ҳақидаги мўъжаз изоҳлар», тўрт жилдли), «ал-Кофий фи илмайи-л-аруз ва-л-қавофий» («Аруз ва қофия илмлари хусусида етарли китоб»), «Мишкоту-л-масобиҳ» («Чироқлар кўйиладиган жой»), «Ихтиёроту-л-муфаддал» («ал-Хатиб ат-Табризийнинг «Ёқимли танловлар» асари), «Шарҳу-л-муъаллақот» («Муаллақотларга бағишланган шарҳ»). Бундан ташқари унинг шеърлари ҳам бор (2: 2/15; 11: 1/446; 17: 4/106).

85. Фаттоҳ ат-Табризий (1252–1311/1836–1893)

Фаттоҳ ас-Саробий ат-Табризий — фақиҳ ва усул соҳаси бўйича етук олим бўлган. Асарларидан: «Усулу-л-фиқҳ» («Фиқҳ асослари») (17: 2/610).

86. Аҳмад ал-Ашъарий (XII қ.а./XVIII м.а.)

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдулмалик ал-Ашъарий, ат-Табризий. Унинг «Сирожу-л-қулуб» («Қалблар чироғи») номли асари бор (17: 1/277).

87. Муҳаммад ат - Табризий (ваф. 1120/1708 й.)

Муҳаммад Тақийуддин ибн Муҳаммад Солиҳ ал-Хусайний, ат-Табризий, ал-Исфаҳоний — фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Рисола фи муҳосабати-н-нафс» («Нафс билан ҳисоблашиш ҳақидаги рисола») (17: 3/183).

88. Абулқосим ат-Табризий (1286–1362/1869–1943)

«Аллома» номи билан шуҳрат қозонган Абулқосим ибн Муҳаммад Ризо ибн Абулқосим ибн Али Асғар ат-Табризий, ат-Таботабоъий, ал-Ҳоирий — фақих, усул ал-фиқҳ соҳаси бўйича етук мутахассис бўлган, илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. Табризда таваллуд топган. Сўнгра Ироққа кўчиб ўтган. Карбалода бир жамоадан илм олган. Нажафда вафот этган. У тасниф қилган кўп соғна асарлардан: «Лубобу-л-усул» («Усулнинг моҳияти»), «Анису-л-адиббо» («Адибларнинг қадрдон суҳбатдоши»), «Кароиму-л-Қуръон» («Қуръон карималари»), «ан-Навомис ал-илоҳийя фи-л-аҳкоми-л-фиқҳия» («Фиқҳий ҳукмлар ҳақидаги илоҳий қонунлар»), «Унмузажу-л-улум» («Илмларнинг намуналари») (17: 2/651).

89. Шуъайб ат-Табризий

(Абу Солиҳ) Шуъайб ибн Солиҳ ибн Шуъайб ат-Табризий — қози бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан кўп ҳадис ривоят қилганлар. (2: 2/15; 11: 1/446).

195 АТ-ТУХОРИЙ

«Тухарон ба(ҳ)»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири (Марвдаги машҳур йўлни «Тухарон ба(ҳ)» деб атайдилар). Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ат-Тухорий

(Абу Исо) Муҳаммад ибн Али ибн ал-Хусайн ал-Баззоз — ат-Табризий, ал-Исфаҳоний — Тухорий номи билан маълум бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/449).

2. Ҳаммод ат-Тухорий

Ҳаммод ибн Аҳмад ибн Ҳаммод ибн Абурижо ат-Торидий ат-Тухорий (2: 2/19; 11: 1/449).

196 АТ-ТАХСОНЖЖАСИЙ

«Тахсонжжас»дан ясалган нисба. У — Самарқанд Сўғдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ат-Тахсонжжасий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ат-Тахсонжжасий. У уламолардан, эса ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/19; 11: 1/449).

197 АТ-ТАХСИЙЖИЙ

«Тахсийж»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоқдан етишиб чиққанлар:

1. Холид ат-Тахсийжий

(Абу Жаъфар) Холид ибн Карда ас-Самарқандий ат-Тахсийжий — олим ва ҳофиз бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/19; 11: 1/450).

2. Ар-Расул ат-Тахсийжий

Ар-Расул ибн Зайд ибн Саъдон ат-Тахсийжий, ас-Самарқандий — солиҳ шайх бўлган. У амакиси Атодан, ундан эса Бухоро хатиби (ал-Муҳаллабий) ҳадис ривоят қилган. Шунингдек, у уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/450).

3. Ато ат-Тахсийжий

Ато ибн Саъдон ат-Тахсийжий. Ундан ар-

Расул ибн Саъд, у эса уламолардан ҳадис ривоят қилган (11: 1/450)

198
АТ-ТАДЁНИЙ

«Тадёна»дан ясалган нисба. У — Насаф қишлоқларидан бири. Бу қишлоқдан қуйидаги олимлар етишиб чиққанлар:

1. Аҳмад ат-Тадёний (ваф. 366/976 й.)

(Абулфарорис) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жумъа ибн ас-Сакан ибн Умайя ибн Разин ибн Абдуллоҳ ан-Насафий ат-Тадёний — Тадёна қишлоғи аҳлидан. Ундан ўз диёрининг аҳли ва Бухоро шайхлари ҳадис ривоят қилганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 366 ҳ.й.нинг муҳаррам ойида вафот этган. (2: 2/23; 11: 1/452).

2. Иброҳим ад-Тадёний

Иброҳим ибн Набаҳон ат-Тадёний — шу қишлоқдан, Балҳда фақиҳ бўлиб етишган ва шу ерда унинг аҳли ҳақида китоб битган. У 392 ҳ.й. рабиъул-аввал ойида якшанба куни Тадёна қишлоғига келмай туриб, ёшлигидаёқ вафот этган (11: 1/452).

3. Ал-Қосим ат-Тадёний (334-421/945-1030)

(Абу Муҳаммад) ал-Қосим ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Тавба ибн Ҳарис ат-Тадёний — котиб бўлган. Асли Тадёна қишлоғидан бўлган. Устози бўлмаган. 334 ҳ.й.да таваллуд топган ва 421 ҳ.й. 8 шавволда жума арафасидаги тунда вафот этган ва жума куни намоздан олдин дафн этилган (11: 1/453).

199
АТ-ТУРОБИЙ

Бу — тупроқ маъносини англатувчи арабча «туроб» сўзидан ясалган нисба. Марвлик бир жамоанинг тупроқ сотиш билан боғлиқ касби ҳам туроб деб номланади. Уларнинг ўз бозори бўлиб, унда уруғ ва донлар сотилади. Қуйидаги олимлар шу жамоага мансубдирлар:

1. Муҳаммад ат-Туробий (ваф. 463/1071 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абулҳайсам Абдуссамад ибн Али ат-Туробий ал-Марвазий. У уламолардан; ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 463 ҳ.й. рамазон ойида 96 ёшида вафот этган (11: 1/454).

2. Муҳаммад ибн Аҳмад ат-Туробий

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Ҳусайн ат-Туробий. У уламолар, ундан эса бошқалар ҳадис

ривоят қилганлар (11: 1/454).

3. Абдуллоҳ ат-Туробий (ваф. 494 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Бакр) Абдуллоҳ ибн Абдуссамад ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Исҳоқ ибн Жаъфар ибн Исҳоқ ибн Аҳмад ибн Шаржил ибн Сироқа ибн Молик ибн Жаъшам ат-Туробий солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 494 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 1/454).

4. Абдурраҳмон ат-Туробий (ваф. 530 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Абдуллоҳ... ибн Жаъшам ат-Туробий — юқорида номи зикр этилган Абдуллоҳнинг ўғли, илм аҳлига мансуб олийжаноб инсон, солиҳ ва нуфузли шайх бўлган. 530 ҳ.й.да вафот этган (11: 1/454).

200
АТ-ТАРОХИЙ

«Тароха»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ат-Тарохий (ваф. 350/962 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Мусо ибн Ҳаким (Ҳалим) ибн Атия ибн Абдурраҳмон ат-

Тарохий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 350 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг охиригиги кунни вафот этган ва муҳаррам ойининг биринчи кунни дафн этилган (2: 2/23; 11: 1/455).

201

АТ-ТУРБОНИЙ

«Турбону»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ат-Турбоний (ваф. 323 ҳ.й.)

(Абу Али) Муҳаммад ибн Юсуф ибн Иброҳим ат-Туробоний — фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Фақиҳлардан бири, машҳур муҳаддислардан бўлган. У уламолардан, ундан эса уламолар ҳадис ривоят қилганлар. 323 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/23; 11: 1/455).

202

АТ-ТУРКОНИЙ

«Туркон»дан ясалган нисба. У — Ҳамадондан бўлган баъзи аждодларнинг исми. Қуйудаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ал-Ҳамадоний ат-Турконий

(Абулаббос) Аҳмад ибн Иброҳим ибн Аҳмад ибн Туркон ибн Жомий ибн

ал-Ҳусайн ал-Хаффоф ат-Тамимий ал-Ҳамадоний ат-Турконий — Ҳамадоннинг муҳаддисларидан ва машҳур кишиларидан. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/458).

203

АТ-ТУРКИСТОНИЙ

«Туркистон»дан ясалган нисба. Туркистон — туркларнинг ўлкаларини ифогаловчи умумий ном. Қуйудаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ат-Туркистоний (671–733 ҳ.й.)

(Бадруддин) Муҳаммад ибн Ҳибатуллоҳ ибн Аҳмад ибн Маъалло ибн Маҳмуд ат-Туркистоний, ал-Ҳанафий — фақиҳ бўлган. Фатволар чиқарган ва уларни тасниф қилган. У кўпинча «Тирозий» номи билан танилган, Қоҳирага келиб, шу ерда муқим истиқомат қилган. 671 ҳ.й.да туғилган ва 733 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «ал-Иршод фи-л-фуруъ» («Фуруъ ал-фиқҳ ҳақида қўлланма»), «Табсирату-л-асрор фи шарҳи-л-манор» (Насафийнинг «Шарҳу-л-манор» асаридаги сирларнинг ойдинлашуви), «Шарҳу-л-жомийи-л-кабийр» (Шайбонийнинг фуруъ ал-

фиқҳ ҳақидаги «ал-Жомий ал-кабийр» — «Катту тўплам» асарига шарҳ), «Шарҳу ақийдати-Таҳовий» («Таҳовий ақида» сига шарҳ), «Манозилу аҳли-л-ихтиёр» («Аҳли ихтиёр манзиллари») (15: 4/70; 17: 3/758).

204

АТ-ТЕРМИЗИЙ

«Термиз»дан ясалган нисба. Термиз — Жайхун дарёси соҳилидаги асосий шаҳарлардан ҳисобланган машҳур шаҳар. Қуйудаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Умар ат-Термизий (857/1453 йилда ҳаёт бўлган)

Умар ат-Термизий — суфий ва воиз бўлган. Асарларидан: «Тафсиру сурати-л-ихлос» (857 ҳ.й.да вафот этган Подшоҳ Зоҳир Муҳаммад Абу Саид учун таълиф этилган «Ихлос сурасининг тафсири»), шу асарнинг муқаддимасида у мазкур подшоҳнинг ихлосга оид насихатини зикр этган (17: 2/555).

2. Муҳаммад ат-Термизий (200–295/817–908)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Наср ат-Термизий — Термиз аҳлидан, фақиҳ, фозил, парҳезкор ва хушсийратли инсон

бўлган. Бағдодда истиқомат қилган ва шу ерда ҳадислар айтган. Дунёдаги илм, фазл ва зуҳд аҳлининг ишончлиси бўлган. У — парҳезкор, кафолатли ишонч намунаси. 29 йил ҳадис ёзган. Ироқдаги шофиъий шайхлардан. У 200 ҳ.й. зул-ҳижжа ойида туғилган ва 11 муҳаррам куни вафот этган. Ҳаётининг сўнги даврида бироз чалгиган. Шофиъийлик мазҳабида ундан парҳезкорроқ ва меҳнати кўп синган бошқа инсон бўлмаган. Кам-бағалликка сабр-бардош қилувчи, парҳезкор, ўта ночор ҳолатда ҳам кам таом истеъмол қилувчилардан бўлган. Асарларидан: «Ихтилофу аҳли-с-салот фи-л-усул» («Усул ҳақида намоз аҳли қарашларидаги ихтилофлар») (11: 1/460; 17: 3/112).

3. Муҳаммад ат-Термизий (ваф. 280/893 й.)

(Абу Исмоил) Муҳаммад ибн Исмоил ибн Юсуф, ас-Сулламий, ат-Термизий — муҳаддис, ҳофиз ва мусанниф бўлган. Аҳли сунна мазҳабида машҳур, ўткир зеҳли ва бағрикенг банда бўлган. Бағдодда яшаган ва шу ерда ҳадис айтган. Кейинчалик Ҳижоз ва Мисрга сафар қилган. Термизий (ўз «Тўплами»да) ва Насоий ундан ҳадис ривоят қилганлар. Рамазон ойида Бағдодда вафот этган (2: 2/21; 11: 1/461; 17: 3/136).

4. Муҳаммад ат-Термизий (318/930 йилда ҳаёт бўлган)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Али ибн ал-Ҳасан ибн Башир ал-Ҳаким, ат-Термизий — муҳаддис, ҳофиз ва суфий бўлган. Хуросон ва Ироқда кўпчиликдан ҳадис эшитган, сўнгра Нишопурга келиб, бу ерда ҳадис айтган. 318 ҳ.й.да ундан ҳадис эшитганлар. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Акёс ва ва-л-муғтарийна» («Қўлқоп ва аданганлар»), «Риёзату-н-нафс» («Нафс тарбияси»), «ал-Касб» («Ҳунар»), мазкур учала китобнинг ҳаммаси тасаввуфга оид. «Наводиру-л-усул фи маърифати ахбори-р-расул» («Расулуллоҳ хабарларини билишдаги нодир усуллар»), «Илалу-л-убудия» («Бандалик иллатлари»), «Жавобу китобин минар-рай» («Райдан келган китобга жавоб»), «Хатаму-л-анбиё» («Пайғамбарларнинг сўнгиси»), «ас-Салот ва мақосидуҳо» («Намоз ва ундан кўзланган мақсадлар») (11: 1/459; 15: 4/9; 17: 3/502).

5. Муҳаммад ат-Термизий (280/893)

Муҳаммад ибн Умар ат-Термизий, кейин ал-Балхий, аш-Шофиъий (Абу Бакр) — фозил инсон бўлган. Асарларидан: «ал-Олим ва-л-мутакаллим»

(«Олим ва мутакаллим») (17: 3/558).

6. Муҳаммад ал-Варроқ (240/854 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Умар ал-Варроқ ат-Термизий — валиятарош (муаддибу-л-авлиё) ва суфий бўлган. Термизда туғилган. Балҳда яшаган. 240 ҳ.й.да вафот этган. Аҳмад ибн Хадравайҳ ал-Балхийнинг дўсти бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «ар-Риёзиёт» («Машқлар») (11: 1/459; 17: 3/569).

7. Муҳаммад ат-Термизий (210–279/825–892)

(Абу Исо) Муҳаммад ибн Исо ибн Сура ибн Мусо ибн ад-Даҳҳок ас-Сулламий, аз-Зарир, ал-Буғий, ат-Термизий — муҳаддис, ҳофиз, муаррих, фақиҳ ва ҳадис илмида иқтидо қилинадиган имомлардан бири бўлган. Тахм. 210 ҳ.й.да туғилган. Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорийдан сабоқ олган ўқувчи. Имом ал-Бухорий Қутайба ибн Саид, Али ибн Ҳажар, ибн Бишор сингари кўпчилик машойихлардан ҳадис ривоят қилганда, иштирок этган. Сўнгра Хуросон, Ироқ ва икки муқаддас масжидга бориб, ҳадис тинглаган. Ўша ерда устози Шайх ал-Бухорий ҳақида ҳам эшитган. 13 ражабда Термиздаги Буғ қишлоғида

вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Жомиъ ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам»), «аш-Шамоил фи шамоили-ннабий» («Пайғамбар фазилатларини мужассам этган тўплам»), «Рисола фи-л-хилоф ва-л-жадал» («Хилоф ва баҳс-мунозара ҳақида рисола»), «ат-Таърих» («Тарих»), «ат-Таҳзиб» («Тузатиш»), «ал-Илал» («Иллатлар») (2: 2/31; 11: 1/459; 16: 408; 17: 3/573).

8. Аҳмад ат-Термизий

(Абулҳасан) Аҳмад ибн Жунайдуб Абулҳасан ат-Термизий — ҳофиз ва сайёр бўлган, Шом ва Ироққа бир неча бор борган. Миср, Шом ва Ироқда ҳадис эшитган. Имом ал-Бухорий, ат-Термизий, Ибн Хузайма ва бошқалар ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/32).

9. Исҳоқ ат-Термизий

Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Жабала ибн Божавия ат-Термизий (11: 1/459).

10. Абу Аҳмад ат-Термизий

Абу Аҳмад ибн ал-Ҳасан ат-Термизий (11: 1/459).

11. Холид ат-Термизий

Холид ибн Зиёд ибн Жарулаздий ат-Термизий — Термиз аҳлидан бўлган. Қутайба ибн Саид ва бошқалар, шунингдек, юртдошлари ундан ҳадис

ривоят қилганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Юз ёшида Термизда вафот этган. Термизда қози бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/459).

12. Абдулазиз ат-Термизий

Абдулазиз ибн Холид ибн Зиёд ибн Жарулаздий ат-Термизий — юқорида номи зикр этилган Холиднинг ўғли. Марвда қози бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/459).

13. Саид ат-Термизий

(Абу Усмон) Саид ибн Холид ибн Муҳаммад ибн Махлад ибн Холид ат-Термизий. Бағдодга ҳожи бўлиб келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис айтганлар (11: 1/460).

14. Солиҳ ат-Термизий

(Абу Муҳаммад) Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Довуд ат-Термизий — обид. 345 ҳ.й.да Нишопурга келган ва шу ерда ҳадис айтган. Сўнгра ҳаж қилиш учун отланди. Йўлда иситмага чалинди. Маккага етиб келганида, вафот этган ва жасади Таҳога дафн этилган. У уламолардан, ундан уламолар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/460).

15. Муҳаммад ат-Термизий

(Бурҳонуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад аз-Зайн ал-Ҳусайний. У Шайх Муҳаммад ибн Али ат-Термизий авлодларидан. Унинг «ал-Мухтасар ал-бурҳоний» («Бурҳонуддин қисқартмаси») номли асари бор (14: 22).

16. Али ат-Термизий

(Жамолуддин) Абу Жаъфар ал-Ҳусайний ибн ал-Мажид Али ибн Аҳмад ал-Ҳусайний ат-Термизий ал-Айний. Унинг «Мазоқу-л-ушшоқ фи илми-л-офоқ фи-н-нужум» («Илми офоқдаги юлдузлар ҳақидаги ошиқларнинг завқи»).

17. Аҳмад ат-Термизий

(Носируддин) Аҳмад ат-Термизий. Унинг «Исобату-р-раъйи ва-л-ақвол в таҳорати-з-зайл ва-л-афъол» («Раъй, қавллар, қўшимча таҳорат ва саъй-ҳаракатларнинг мақсадга мувофиқ келиши» номли асари бор. Бу ўн икки бобдан иборат мавъизалардан ташкил топган кўп жилдли китоб бўлиб, ундаги дастлабки боб «Алҳамду лиллоҳи-л-лазий халақа афдала-л-халқи... ал-исобату-р-раъйи ва-л-ақвол в таҳорати-з-зайл ва-л-афъол», деб бошланади (15: 4/106).

205

АТ-ТАРНОВАЗИЙ

«Тарноваз»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоқдан чиққан:

1. Аҳмад ат-Тарновазий
(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Исо ал-муаддаб ат-Тарновазий ибн Исмоил ибн Бутун ат-Тифлисий — шу қишлоқдан (2: 2/32).

206

АТ-ТУШКИДАЗИЙ

«Тушкидаза»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ат-Тушкидазий
Аҳмад ибн Муҳаммад ат-Тушкидазий. Уламолар ундан ҳадис айтганлар (2: 2/37).

207

АТ-ТАФТАЗОНИЙ

«Тафтазон»дан ясалган нисба. У — Насо ноҳиясидаги қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Ҳасан ат-Тафтазоний
(1070–1137/1660–1725)
Ҳасан ибн Муҳаммад ат-Тафтазоний — олим, илми фароиз бўйича етук мутахассис ва адиб бўлган. Илм-фаннинг баъзи

соҳаларида фаолият кўрсатган. Тахм: 1070 ҳ.й.да таваллуд топган. Маккада вафот этган. Асарларидан: «Низаму-с-сирожия ва шарҳуҳо» («Сирожий низомлар ва уларнинг шарҳлари»). Унинг шеърлари бор (17: 1/582).

2. Муҳаммад ал-Ғанимий
(1312–1355/1894–1936)

Муҳаммад ибн Абдуррахмон ал-Ғанимий, ат-Тафтазоний — суфий, тариқат аҳлидан, адиб, шоир, инглизча эркин сўзлаша ва ёза оладиган инсон бўлган. Мисрдаги Зақозикда ишчи оиласида таваллуд топган. «Тариқа ғанимия тафтазония» номли тариқат шайхлигини бошқарган. Асарларидан: «Музаккирот сиёсият ани-л-масъалати-л-мисрия ва баъди рижолоти-с-сиёсияти-л-маъруфийн мина-л-мисриййина ва-л-инклиз» («Миср масаласи ҳамда таниқли мисрлик ва инглиз сиёсат арбобларидан баъзилари ҳақидаги сиёсий ёдномалар» (17: 3/379).

3. Масъуд ат-Тафтазоний
(712–791/1312–1389)

Масъуд ибн Умар ибн Абдуллоҳ ат-Тафтазоний (Саъдуддин) — грамматика, морфология, риторика, фикҳ ва унинг усуллари, мантиқ ва бошқа кўпгина

соҳаларда тадқиқотлар олиб борган олим. Насо ноҳиясидаги қишлоқлардан бири — Тафтазонда таваллуд топган. Қутбуддин ва Уздуддиндан илм ўрганиб, ўзини китобларни тасниф этишга бахшида қилган. Самарқандда вафот этган. Унинг кўп сонли асарларидан: «Шарҳу талхиси-л-мифтоҳ фи-л-маъоний ва-л-баён» («Риторикадаги калитлар моҳиятининг шарҳи»), «Ҳошия ала-л-кашшоф» (аз-Замашарийнинг илми тафсир ҳақидаги «ал-Кашшоф» асарига ҳошия-изоҳ»), «ат-Таҳзиб фи-л-мантиқ» («Мантиқ илмидаги тарбия»), «ал-Мақосид фи илми-л-калом» («Калом илмидан кўзланган мақсадлар»), «Ҳақоиқу-т-танқиҳ ли-садри-ш-шариати фи-л-усул» («Садрушшарианинг илми усулга оид қайта кўриб чиқиш ҳақидаги қарашлари билан боғлиқ ҳақиқатлар»), «Шарҳу ҳикмати-л-ишроф» («Ҳикмату-л-ишроф»га шарҳ), «Шарҳу-л-ақоиди-н-насафия» («ал-Ақоид ан-насафия»га шарҳ), «Ҳошия ала шарҳи-л-мухтасари-л-мунтаҳий» («ал-Ийжийнинг ақоид ҳақидаги «Шарҳу-л-мухтасари-л-мунтаҳий» асарига ҳошия-изоҳ»), «Шарҳу мухтасари-ш-шамсия фи-л-мантиқ» («Мантиқ илми ҳақидаги

«Мухтасари-ш-шамсия» — «Шамсия рисоласининг қисқартмаси» номли асарга шарҳ»), «ат-Талвиҳ фи кашфи ҳақоқиқ-н-танқиҳ» («Қайта кўриб чиқиш ҳақиқатларини кашф этиш ҳақидаги аломатлар»), «Шарҳу мухтасари-л-Занжоний» («Занжоний қисқартмасига шарҳ»), «ал-Мутаввал фи-л-балоғ» («Балогат илми ҳақидаги батафсил китоб»), «ал-Мухтасар ала талхиси-л-мифтоҳ» («Талхису-л-мифтоҳ қисқартмаси»), «Шарҳу тасрифи-л-ғазий фи шарҳи мифтоҳи-л-улум» («Шарҳу мифтоҳи-л-улум» ҳақидаги Ғазийнинг морфологик шарҳи»), «ар-Радду ала ибн Арабий фи фусусихи» («Фусус ал-ҳикам» асари ҳақида Ибн Арабийга раддия»), «Ҳаллу-л-маоқид фи шарҳи-л-қавоид» (Ибн Ҳишом ал-Ансорийнинг «Қоидалар шарҳи ҳақидаги ўринларнинг ечими»), «Шарҳу абёти-л-мисбоҳ» («ал-Мисбоҳ»даги байтлар шарҳи»), «ал-Иршод ал-ҳодий» («Ҳидоят сари етакловчи «Иршод»), «ал-Мутаввал» («Муфассал»), «Шарҳ ҳикмати-л-ишроқ» («Ҳикмату-л-ишроқ» шарҳи), «Иршоду-л-осий» («Осийни ҳидоят йўлига бошловчи кўрсатма»), «ал-Арбаъин» («Қирқ ҳадис»), «Иршоду-л-ҳодий» («Ҳидоятта олиб

борувчи иршод», муаллиф ушбу асарни 778 ҳ.й.да таълиф этган). Соҳибқирон Амир Темур даргоҳидаги кенгашда Саййид Шариф ал-Журжоний ва Саъдуддин ат-Тафтазоний Аллоҳ таолонинг «Увлаика ала ҳуда мин раббихим» («Айнан улар Парвардигорлари томонидан (ато этилган) ҳидоят узра (барқарор)дирлар ва ана ўшалар (охиратда) нажот топувчилардир») қавли истиораси хусусида тортишиб қолганлар. Шунда Саййид унга ўзининг фасоҳатдаги маҳоратини намоён этиб, тилига эрк берган эди. Дарвоқе, Саййиднинг тили унинг қаламига (ёзувдаги ифодасига) қараганда анча бадийроқ эди. Тафтазонийда эса бунинг акси эди. Фозиллар улардан қайси бири афзалроқ эканини аниқлашда икки қисмга бўлинган эдилар, лекин кўпчилик Саъдуддин тарафида қолган эди (15: 4/56, 222; 16: 339; 17: 3/849).

4. Яҳё ат-Тафтазоний (887/1482)

Яҳё ибн Муҳаммад ибн Масъуд ибн Умар ат-Тафтазоний, ал-Ҳиравий, ал-Ҳанафий — муфассир бўлган. У «Ҳафид» («Набира») номи билан машҳур. Лақаби — Ш а й х у л и с л о м . Асарларидан: «Ҳошия ала

а в о и л у - л - к а ш ш о ф » (Бобосининг «Авоилу-л-Кашшоф» — «Кашшофнинг аввалги қисмлари» асарига ҳошия-изоҳ») (17: 4/115).

5. Абдуллоҳ ат-Тафтазоний

(Абу Бакр) Абдуллоҳ ибн Иброҳим ибн Абу Бакр — фозил имом, тафсир, қироат, фикҳ, усул-ал-фикҳ ва ваъзхонликни яхши билувчи инсон бўлган. Нишопурда уламолардан ҳадис тинглаган. Тусда эса Абу Ҳомид ал-Ғазолий ҳузурида фақиҳ бўлиб етишган (2: 2/42; 11: 1/471).

6. Муҳаммад ат-Тафтазоний

(Абу Иброҳим) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн ал-Ало ал-Мукрий ан-Насавий ат-Тафтазоний — Балхдаги суфийларнинг шайхи бўлган. У хушахлоқли, камтарин, олийжаноб, сахий, машойих ва акобирларнинг қиблагоҳи бўлган. Бағдодда ҳадис тинглаган ва шу ерда 547 ҳ.й.нинг охирироғида вафот этган (11: 1/471).

208

АТ-ТАФЛИСИЙ

«Тафлис»дан ясалган нисба. «Тафлис» — «Бобу-л-абвоб» яқинидаги Журзон ноҳиясига қарашли қасаба. Қуйидаги олимлар шу қасабага мансубдирлар:

1. Ҳабаш ат-Тафлсий (тахм. 600/1203)

(Абулфазл) Ҳабаш ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Камолий ат-Тафлсий — табиб, адиб, тилшунослик, наҳв, фалакиёт ва бошқа илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. Қунияде яшаган ва шу ерда 629 ҳ.й.да вафот этган. У илм-фан ва маърифатнинг турли соҳаларида ўттизга яқин китоб ёзиб қолдирган. Асарларидан: «Нузуму-с-сулук» («Сулук қоидалари»), «Тақвиму-л-адвия» («Дориларнинг тақвими»), «Лубобу-л-асбоб» («Сабабларнинг моҳияти»), «Таҳсилу-с-сиҳхати би-л-асбоби-с-ситта» («Олти сабаб туфайли соғлиқни ўрганиш»), «Комилу-т-тадбир» («Тадбирларнинг мукаммали»), «Ихтисори фусули Букрот» («Гиппократ текширув усулининг ихчам шакли»), «Усулу-л-малоҳим» («Малҳам тайёрлаш усули», бу — Дониёл малҳамини тайёрлаш хусусида), «Адвияту-л-адвия фи-л-адвияти-л-муфрада ва кайфияту ахзиҳо» («Содда дориларнинг энг сараси ва уни тайёрлаш тартиби»), «Тақвиму-л-адвия фи жадовилу-л-муфрадат» («Содда дориворлар жадвалидаги дориларнинг тақвими»), «ат-Талхис фи илали-л-адвия» («Дорилар етказиши мумкин бўлган

зарарлар ҳақида қисқача изох»), «ар-Рисола фима ятааллақу би-л-ағзияти-л-мутлақа ва-л-адвия» («Мутлоқ озуқалар ва дорилар ҳақидаги рисола»), «ар-Рисола ал-мутаъорифа биасмой-л-муродифа» («Таркиби ўхшаш дориларнинг номларини билишга хизмат қилувчи рисола»), «Румузу-л-минҳож ва кунузу-л-илож» («Дастур рамзлари ва даволаш хазиналари»), «Шарҳу баъзи-л-масоил мина-л-асбоб ва-л-аломат» (Ибн Синонинг «Тиб қонунлари»дан танлаб олинган «Сабаблар ва аломатлар билан боғлиқ баъзи масалаларнинг шарҳи»), «Сиҳхату-л-абдон» («Бадан соғломлиги»), «Қонуну-л-лубоб» («Моҳият қонуни»), «Комилу-т-тадбир» («Тадбирларнинг мукаммали»), «Кифоюту-т-тибб» («Табобат бўйича кифоя қилувчи китоб»), «Лубобу-л-асбоб» («Сабабларнинг моҳияти»), «Мажмуъа расоили тиббия» («Тиббий рисолалар тўплами»), «Нузуму-с-сулук» («Сулук қоидалари»), «Вужуху-л-Қуръон» («Қуръон ваҳҳлари») (17: 1/527).

2. Хусайн ат-Тафлсий (1197/1783 йилда ҳаёт бўлган)

Хусайн ат-Тафлсий — муфассир бўлган. У — 1197 ҳ.й.да вафот этган

Муҳаммад ибн Муҳаммад Рафиъ ал-Жилонийнинг замондоши. Исфаҳонда вафот этган. У тасниф этган асарлардан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири») (17: 1/605).

3. Муборак ат-Тафлсий (644/1246 йилда ҳаёт бўлган)

Ал-Муборак ибн Муҳаммад ибн Али ал-Мусовий, ат-Тафлсий — шофиъий фақиҳ. Унинг 644 ҳ.й.да ёзиб тугатган фикҳ ҳақидаги китоби бор (17: 3/11).

4. Муҳаммад ат-Тафлсий (480/1087)

Муҳаммад ибн ал-Муҳсин ат-Тафлсий, ал-Хусайний (Абу Ҳарб) — насаб битувчи олим бўлган. Бағдодда истиқомат қилган. Ажам ўлкаларига сафар қилган. 480 ҳ.й.нинг кўпи ортда қолганда, Фазнада вафот этган. Унинг насаблар ҳақида тасниф қилган асарлари бор (17: 3/616).

5. Ҳомид ат-Тафлсий (ваф. 484 ҳ.й.дан кейин).

(Абу Аҳмад) Ҳомид ибн Юсуф ибн Аҳмад ибн ал-Хусайн ат-Тафлсий — Тафлис аҳлидан бўлган. Бағдодга келган, бу ерда ундан ва бошқа ўлкалардан келганлардан ҳадис тинглаган. Ўзига хос фазилати билан бошқалардан ажралиб турган. 484 ҳ.й.дан кейин

вафот этган (2: 2/43; 11: 1/472).

6. Муҳаммад ат-Тафлсий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Исмоил ибн Батун ибн ас-Сиррий ат-Тафлсий. Отаси Нишопурда истиқомат қилганлардан. Ҳадисларнинг ишончли манбаи эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/471).

7. Муҳаммад ат-Тафлсий

Муҳаммад ибн Баён ибн Ҳамрон ал-Мадоиний ат-Тафлсий. Асли Тафлисдан бўлган, лекин Бағдодда яшаган. Отасидан ва бошқалардан ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 1/472).

209

АТ-ТИЛЁНИЙ

«Тилён»дан ясалган нисба. «Тилён» – Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ҳомид ат-Тилёний (ваф. 239 ҳ.й.)

Ҳомид ибн Одам ат-Тилёний ал-Марвазий. Илм аҳлидан бўлган. У раъйга эътибор қаратган, ривоятда ҳаддидан ошиб кетган, бу ҳақда кўп гапирганлар. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 239 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/35; 11: 1/475).

210

АТ-ТУМУРТОШИЙ

«Тумуртош»дан ясалган нисба. У – Хоразмдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ат-Тумуртоший (ваф. тахм. 600/1203 й.)

Аҳмад ибн Исмоил ибн Муҳаммад Ийдрғамиш ат-Тумуртоший ал-Хоразмий, ал-Ҳанафий (Заҳируддин, Абу. Муҳаммад) – Хоразм муфтиси бўлган. У таълиф қилган асарлардан: «Шарҳу-л-жомиъи-с-сағийр» («Кичик тўплам»га шарҳ), «Китобу-т-тарвиҳ» («Хона ҳавосини янгилаш ҳақидаги китоб») (17: 1/106).

2. Солиҳ ат-Тумуртоший (980–1055/1572–1645)

Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Хатиб, ал-Ҳаззий, ат-Тумуртоший, ал-Ҳанафий – фақиҳ, адиб, баъзи илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Иноя фи шарҳи-н-ниқоя» («Шарҳу-н-ниқоя» ҳақидаги ғамхўрлик), «Завоҳиру-л-жавоҳир» («Жавоҳир гуллари»), «ан-Назоир ала-л-иштибоҳ ва-н-назоир фи-л-фиқҳи-л-ҳанафий»

(«Шубҳали қарашлардаги ўхшашликлар ва ҳанафий фикр ҳақидаги фикрлар»), «Абқору-л-афкор ва фоқиҳату-л-ахёр» («Фикрлар нишонаси ва эзгуликлар меваси»), «Шарҳу-л-алфия фи-н-наҳв» («Грамматикага оид «ал-Алфия» асарига шарҳ») (17: 1/833).

3. Муҳаммад ат-Тумуртоший (1035/1626)

Муҳаммад ибн Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Ҳаззий ат-Тумуртоший – фароиз ва грамматика билан шуғулланган олим, адиб ва шоир бўлган. Физза ва Қоҳирада таълим олган. Физзада вафот этган. Асарларидан: «Шарҳу-р-рахбия фи-л-фароиз» («Фароиз илми ҳақидаги муфассал асарга шарҳ»), «Назму алфия фи-н-наҳв» («Грамматика оид «Алфия» асарининг назмий шакли»), «Рисола фи тафзили-л-инсон» («Инсон қадрини улуглаш ҳақидаги рисола»), «Манзума фи-л-муносаҳот» («Мураккаб вазиятдан чиқиб кетиш ҳақидаги манзума»), шунингдек, унинг кўпгина шеърлари ҳам бор (17: 3/356).

4. Муҳаммад ат-Тумуртоший (1327/1909)

Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Хатиб,

ат-Тумуртоший, ал-Ғаззий, ал-Ҳанафий — фақиҳ, усул ал-фиқҳ бўйича етук олим ва мутакаллим бўлган. Физзада туғилган ва ражаб ойининг охирларида шу ерда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Танвиру-л-абсор ва жомиъу-л-биҳор ва шарҳуҳу» («Кўзларнинг нурланиши ва денгизларнинг жамланиши» ва шу асарга ёзилган шарҳ, муаллиф уни «Манҳу-л-Ғаффор», яъни «Ғаффорнинг мукофоти» деб атаган), «Иъонат-л-ҳақир ва лаззату-л-фақир» («Ҳақирнинг кўмаги ва фақирнинг лаззати»), иккала асар ҳам ҳанафийлик мазҳабидаги фуруҳ ал-фиқҳ ҳақидадир. «Ал-Ғавоид ал-мурзия фи шарҳи-л-қасидати-л-ломия» (Илми ақоидга оид «Шарҳу-л-қасидати-л-ломия» ҳақида қониқарли фойдалар), «ал-Вусул ила қавоиди-л-усул» («Усул қоидаларига етиб бориш»), «Ақду-л-жавоҳири-н-наййирот фи баёни хасоиси-л-кироми-л-ашарати-с-сиқот» («Ўн мукаррам обрўли зотнинг фазилатларини баён этиш ҳақидаги равшан жавҳарлардан тузилган маржон», «Саъфату-л-ҳукком ала-л-аҳкоми-л-мутаъаллика би-л-қазот ва-л-ҳукком» («Қозилар ва ҳокимларга тегишли ҳукмларга ҳокимларнинг кўмаги»), «Маъину-л-муфтий фи жавоби-л-

мустафти фи-л-фуруъи-л-фиқҳия ала мазҳаби Аби Ҳанифа» (Абу Ҳанифа мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳга оид масалалар бўйича фатво чиқаришни сўраб мурожаат этувчининг жавоби ҳақида муфтининг ишончли манбаси») (17: 3/427).

5. Нажмуддин ат-Тумуртоший (1156/1743 йилда ҳаёт бўлган)

Нажмуддин ибн Солиҳ ат-Тумуртоший ал-Умарий — муаррих бўлган. Асарларидан: «Фатҳу-л-Маннон фи мафоҳири оли Усмон» («Усмон авлодларининг ифтихори ҳақида Маннонинг фатҳи»). Муаллиф мазкур асарни 1156 ҳ.й.да таълиф этган (17: 4/13).

211

АТ-ТУМУШҚАСИЙ

«Тумушқас»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ат-Тумушқасий

Аҳмад ибн Абдуллоҳ ал-Мукрий Абу Бакр ат-Тумушқасий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/54).

212

АТ-ТАНКАТИЙ

«Танкат»дан ясалган нисба. У — Жайхун ва Сайхун ортидаги

Шошнинг шаҳарларидан бири. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Наср ат-Танкатий (406–480 ҳ.й.)

(Абулайс) Наср ибн ал-Ҳасан ал-Қосим ибн ал-Ғазл ал-Танкатий — Танкат аҳлидан бўлган. Кейинчалик Мағриб ўлкаларига кўчиб борган. Андалус диёрида ўзи ҳадис эшитиб бўлмагунча ва бошқалар ҳам ундан ҳадис эшитиб қониқмагунларича истиқомат қилган. Савоб ишлари ва эзуликка йўғрилган табиати билан кўпчиликка таниш, машҳур тужжорлардан бўлган. Муслимнинг «Китобу-с-саҳиҳ»ини ривоят қилиш билан Ироқ, Миср ва Андалусда шуҳрат қозонган. 406 ҳ.й.да таваллуд топган. 480 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/58; 11: 1/483).

213

АТ-ТУБАНИЙ

«Тубан»дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳрдаги Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ат-Тубаний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ат-Тубаний ал-Амир ад-

Дехқон — шу қишлоқ одамларидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 380—480 ҳ.й.да Камисра (Фузордаги қишлоқ)да ночорликдан вафот этган. Жасадини Тубонга олиб бориб, ўша ерга дафн этганлар (2: 2/64; 11: 1/489).

2. Жаъфар ибн Муҳаммад ат-Тубаний (ваф. 278 ҳ.й.дан кейин)

(Абулфазл) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ат-Тубаний — Тубан деҳқони, амиру-л-мўминийн мавлоси. Уни «Жаъфар ал-Кабийр», яъни «Катта Жаъфар» деб атайдилар. У Тубонга келган ва шу ерда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 278 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 1/489).

214 АТ-ТУСИЙ

«Тус»дан ясалган нисба. Тус — Марвдаги қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Баҳр ат-Тусий

(Абулфайз) Баҳр ибн Абдуллоҳ ибн Баҳр ат-Тусий ал-Марвазий — ўта одобли ва илми фозил инсон бўлган. Абу Довуд ас-Санжийнинг шогирдларидан бўлган (2: 2/65; 11: 1/489).

2. Жобир ат-Тусий

(Абуссалут) Жобир ибн Язид ат-Тусий — маърифат аҳлидан бўлган, Умар ибн Абдулазиз даврида водийни бошқарган. Унинг бир Салут исми ўғли бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ва ўғлидан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/65; 11: 1/490).

3. Муҳаммад ат-Тусий (Абу Жаъфар)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳайён ат-Тусий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/65).

4. Муҳаммад ат-Тусий (460—530 ҳ.й.)

(Абу Мансур) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Мансур ат-Тусий ал-Марвазий — солиҳ ва олийжаноб инсон ҳамда етук фақиҳ бўлган. Кўпгина ҳадисларни ёзиб қолдирган. Тахм. 460 ҳ.й.да туғилган. 530 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/65).

5. Абдулвоҳид ат-Тусий (ваф. 548/1153 й.)

Абдулвоҳид ибн Муҳаммад ибн Абдулжаббор ибн Абдулвоҳид ибн Абдулжаббор ибн Абу Бакр ат-Тусий, ал-Марвазий — ўз қишлоғида фақиҳ бўлган. 90 ёшга тўлгунча умр кўрган. 548 ҳ.й. шаъбон ойида қулик жазоси оқибатида вафот этган (2: 2/65).

6. Аҳмад ат-Тусий

(Абу Юсуф) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Юсуф ат-Тусий — солиҳ ва обидлардан бири бўлган (11: 1/490).

215 АТ-ТУЗИЙ

«Туз»дан ясалган нисба. Туз — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ат-Тузий

Муҳаммад ибн Иброҳим ибн ал-Хаттоб ат-Тузий ал-Варсанисий. У аввал Самарқанддаги Варсанис қишлоғида истиқомат қилган, кейин у ердан Тузга кўчиб ўтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/66; 11: 1/491).

2. Наср ат-Тузий

(Абуллайс) Наср ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн ал-Хаттоб ат-Тузий ал-Варсанисий. У ҳанафий фақиҳлардан бўлган. Самарқандда вафот этган (2: 2/67; 11: 1/491).

216 АТ-ТУЗИЯЖИЙ

«Тузияж»дан ясалган нисба. У — Сайхун ортидаги Шош қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ат-Тузияжий
(ваф. 526/1132 й.)

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Ҳамза ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Аҳмад ал-Мутаввийий ат-Тузияжий ар-Рўзборий. У Самарқандда яшаган ва шу ерда ҳадис айтган. Сўнгра Ботқир (Ботқир – Жайхун соҳилидаги Термиздан битта олдинги қалъанинг номи) сари йўлга чиққан ва ўша ерда 526 ҳ.й. рамазон ойининг 12-куни вафот этган (2: 2/67; 11: 1/491).

217

АТ-ТУРОНИЙ

«Турон»дан ясалган нисба. У – Ҳарон гарвозаси олдидаги қишлоқнинг номи. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Саад ал-Ҳароний
(ваф. 580/1185 й.)

Саад ибн ал-Ҳасан Абу Муҳаммад ал-Арузий ал-Ҳароний. Унинг гўзал шеърлари бор. Хуросонга келган ва шу ерда ёшини яшаб, 580 ҳ.й. зу-л-қаъда ойида вафот этган (2: 2/67).

218

АТ-ТЎСАҚОСИЙ

«Тўсақос»дан ясалган нисба. Тўсақос – Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Абу Абдуллоҳ ат-Тўсақосий

Абу Абдуллоҳ ат-Тўсақосий ас-Самарқандий. У уламо-лардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/68; 11: 1/492).

219

АТ-ТУНҚАСИЙ

«Тунқас»дан ясалган нисба. У – Шош қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ҳам ат-Тунқасий
(ваф. 313 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Ҳамм ибн Умар ал-Бухорий ат-Тунқасий – Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 313 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/73; 11: 1/494).

220

АТ-ТУЯҚИЙ

«Туяқ»дан ясалган нисба. У – Марвдаги даҳанинг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ат-Туяқий

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Исҳоқ ас-Сукрий ат-Туяқий – солиҳ инсон бўлган (2: 2/73; 11: 1/495).

221

АТ-ТИРҚОНИЙ

«Тирқон»дан ясалган нисба. У – Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ат-Тирқоний (ваф. 205 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абду раббихи ибн Сулаймон ал-Марвазий ат-Тирқоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 205 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/76; 11: 1/496).

222

АТ-ТИЙМАҚИЙ

«Тиймақ»дан ясалган нисба. Тиймақ (Тийм) – Самарқанддаги хоннинг исми. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ат-Тиймақий (ваф. 321/933 й.)

(Абу Абдуллаҳмон) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Мардавия ибн ал-Ҳусайн ал-Қаробисий ат-Тиймақий. Қаробисийлар қаторида Самарқанддаги хонга қарашли бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 321 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (2: 2/76; 11: 1/496).

223

АС-СОБИТИЙ

«Собит»дан ясалган нисба. Собит — Бухоро аҳлидан бўлган айрим ажодларнинг исми шарифи. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ас-Собитий (ваф. 449/1057 й.)

(Абу Наср) Аҳмад Абдуллоҳ ибн Собит ал-Бухорий ас-Собитий — фақиҳ, Бухоро аҳлидан. Бағдодда яшаган. Фикҳни ўрганган ва қимматли маслаҳатлар берган. Вафотига қадар шофиъий фикҳини ўрганган. «Ал-Мансур» жомеъ масжидида унинг иккита тўтараги бўлган. Абу Ҳомид ал-Исфироъийдан шофиъий фикҳни ўрганган. Ривоят айтишда юмшоқ табиати, майин товуши ва ўзига хос маҳорати билан ажралиб турган. 449 х.й. ражаб ойида вафот этган ва жасади «Бобу Ҳарб» мақбарасига дафн этилган (11: 1/502).

224

АЛ-ЖОЖАНИЙ

«Жожан»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Жожаний
(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳорис ал-Жожаний. Дуббу-л-

ҳадидда Имом Абу Бакр ибн ал-Фазл мадрасасида яшаган. Бухоро, Ироқ ва Ҳижозда ҳадислар ёзиб қолдирган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/107; 11: 2/6).

2. Ҳамза ал-Жожаний
(Абу Уқайл) Ҳамза ибн Муҳаммад ад-Дихон ал-Жожаний. У ҳам шу қишлоқ аҳлидан. Ундан Абу Комил ал-Бусайрий ҳадис ёзиб олган, уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/6).

225

АЛ-ЧОКАРДИЗИЙ

«Чокардиза»дан ясалган нисба. Чокардиза — Самарқанддаги катта маҳалла. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Чокардизий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Абдуллоҳ ал-Чокардизий ас-Самарқандий. Ҳадис излаб Ироқ, Ҳижоз ва Мисрга борган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/110; 11: 2/12).

226

АЛ-ЖОМИЙ

«Жомий»дан ясалган нисба. Жомий — Марвда Абу Ҳанифа фикҳини илк бор жамъ қилган

оғамнинг лақаби. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Нуҳ ал-Жомий (ваф. 173 х.й.)

(Абу Исмаил) Нуҳ ибн Абу Марям. Унинг исми Язид ибн Жаъуна ал-Жомий ал-Марвазий. У — Марв аҳлидан. У аз-Зухрий ва Муқотилдан, ўз юртдошлари ва ироқликлардан ҳадис ривоят қилган. Ҳадис иснодларини тўнтариб қўйганлардан, унинг бу ишини асло оқлаб бўлмайдди. 173 х.й.да вафот этган (11: 2/13).

227

АЛ-ЖОВАРСИЙ

«Жоварса»дан ясалган нисба. Жоварса — Марвдаги қишлоқлардан бири. Унда Абдуллоҳ ибн Бариданинг, разияллоҳу анҳума, қабри бор. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Солим ал-Жоварсий
Солим ал-Жоварсий, Абдуллоҳ ибн Буриданинг мавлоси (2: 2/112; 11: 2/13).

228

АЛ-ЖУБУНИЙ

«Ал-Жубун»дан ясалган нисба. Жубун («Сузма») — қатикдан тайёрланадиган бир нарсаки, у Бухоро аҳли орасида машҳурдир.

Қуйидаги олим шу бири. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир: қишлоққа мансубдир:

232

АЛ-ЖАДИДИЙ

1. Исҳоқ ал-Жубуний (ваф. 395/1005 й.)

(Абу Иброҳим) Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Ҳамадон ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ал-Муҳаллабий ал-Хатиб — ҳанафий фақиҳ бўлган. У Жубуний номи билан маълум. Ироққа ҳожи бўлиб келган ва шу ерда ҳадис айтган. Абу Ҳанифа мазҳабиغا қарши. чиққан фақиҳлардан бири. 395 х.й. зу-л-қаъда ойининг аввалида жума куни вафот этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/21).

1. Муҳаммад ал-Жуходий (тав. 417 х.й.)

(Абу Али) Муҳаммад ибн Исмоил ал-Жуходий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. 417 х.й.да туғилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/130).

231

АЛ-ЖАХЗАНИЙ

«Жахзаний»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аъян ибн Жаъфар ал-Жахзаний (ваф. 354/965 й.)

Аъян ибн Жаъфар ибн ал-Ашъаб ал-Жахзаний ас-Самарқандий — фозил ва мукаррам шайх бўлган. Унинг қизиқарли китоблари бўлган. Кеш йўлида работ қурган ва йўқолган ўлжаларнинг бир қисмини унга вақф қилган. Али ибн Исҳоқ ал-Ҳанзалий ас-Самарқандий тасниф қилган «Китобу-л-мушофаҳот» («Оғзаки суҳбатлар китоби»)ни айтиб берган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 354 х.й.да вафот этган (2: 2/130; 11: 2/27).

«Жадид»дан ясалган нисба. У — Бухородаги даҳа. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Жадидий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдукал-Бухорий ал-Жадидий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/31).

233

АЛ-ЖЎРАБОЗИЙ

«Жўрабоз» (Курабоз)дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Жўрабозий

Абу Бақр Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Жўрабозий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/135; 11: 2/36).

234

АЛ-ЖАРРОҲИЙ

«Жарроҳ»дан ясалган нисба. Жарроҳ — Марв шаҳаншоҳларидан бўлган баъзи аждодларнинг исми шарифи. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

229

АЛ-ЖИҲОРИЙ

«Жиҳор (Сийжор)»дан ясалган нисба. У — Бухородаги Нур қишлоғи. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Солиҳ ал-Жиҳорий (Абу Шуъайб) Солиҳ ибн Муҳаммад Шуъайб ал-Жиҳорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/128; 11: 2/25).

230

АЛ-ЖУХОДИЙ

«Жухода»дан ясалган нисба. У — Бухородаги катта қишлоқлардан

1. Абдулжаббор ал-Жарроҳий (ваф. 412 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулжаббор ибн Муҳаммад ал-Марвазий ал-Жарроҳий — солиҳ ва обрӯли шайх бўлган. У Абу Исо ат-Термизийнинг китобини ривоят қилиб берган. Ундан ҳиротлик бир жамоа кўп ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 412 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/36).

2. Муҳаммад ал-Жарроҳий (ваф. 420 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдулжаббор ибн Муҳаммад ал-Марвазий ал-Жарроҳий — содиқ ва обрӯли инсон бўлган. У — юқорида зикр этилган Абдулжабборнинг ўғли. Падари бузрукворидан ҳадислар тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 420 ҳ.й.нинг кўп қисми ўтганда вафот этган (11: 2/36).

235

АЛ-ЖАРОДИЙ

«Ал-Жарод»дан ясалган нисба. У — Марв Шоҳанжон (Марвазийлар)дан бўлган баъзи ажгоғларнинг исми шарифи. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Убайдуллоҳ ал-Жародий (ваф. 383/993 й.)

Абу Муҳаммад) Убайдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Али ибн Абдурраҳмон ибн Мансур ибн Зиёд ал-Котиб ал-Жародий, асли марвлик бўлган. Бағдода яшаган. Фозил, серкитоб, зиёли инсон бўлган. 383 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган (11: 2/37).

236

АЛ-ЖИРМИЙ

«Жирм»дан ясалган нисба. У — Бағохшон ўлкаларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Саид ал-Жирмий (ваф. 540 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Саид ибн Ҳайдар ал-Жирмий — фақиҳ бўлган. У уламолардан ҳадис тинглаган. 540 ҳ.й.нинг кўпи ўтганда, Жирмида вафот этган (2: 2/151; 11: 2/49).

237

АЛ-ЖУРМИҲАНИЙ

«Журмиҳан»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Иброҳим ал-Журмиҳаний (ваф. 250 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Холид ибн Наср ал-Журмиҳаний — ҳофиз ва ўз даврининг етук имоми бўлган. Қуръони каримни

ёддан билиш ва Уни моҳирона баён этишда ўз асрининг икки зукко имоми деб эътироф этилган Абу Заръа Убайдуллоҳ ибн Абдулҳаким ар-Розий ва Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорийга ўхшаб кетар эди. Лақаби — «Таботабоъий», у Ироқда шу лақаби билан танилган эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 250 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/151; 11: 2/47).

2. Абдурраҳмон ал-Журмиҳаний

(Абу Осим) Абдурраҳмон ал-Журмиҳаний — фақиҳ, фозил ва моҳир инсон ҳамда усул соҳаси бўйича етук олим бўлган. Ал-Муваффақ ибн Абдулкарим а л - Ҳ и р а в и й д а н фақиҳликни ўрганган, ҳадис тинглаган (2: 2/151; 11: 2/47).

238

АЛ-ЖАСИНИЙ

«Жасин»дан ясалган нисба. У — Марвдаги маҳалла. Кейинчалик текисланиб, мақбарага айланган. Баъзи саҳобалар шу жойга гафн этилганлар. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Жасиний
(Абу Бакр) Аҳмад ибн Бакр ибн Сайф ал-Жасиний — аҳлу-н-

назарга мойиллиги бўлган обрўли инсон. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/164; 11: 2/64).

2. Умар ал-Жасиний

(Абу Ҳафс) Умар ибн Исмоил ибн Умар ал-Жасиний — ҳарбий қози ва шофитий фақиҳ бўлган (2: 2/164).

3. Муҳаммад ал-Жасиний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ал-Жасиний ас-Суфий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/64).

239

АЛ-ЖАЪОБ

«Жаъоб»дан ясалган нисба. У — камон ўқларини қўйиш учун махсус тайёрланадиган жома, айниқса, марвлиқлар шу жиҳоз билан машхурдирлар. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ал-Жаъоб

Аҳмад ибн Ҳаммод ал-Жаъоб — марвлиқ обрўли зот. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/65).

240

АЛ-ЖИКИЛИЙ

«Жикил»дан ясалган нисба. У — Сайхун

гарёсининг ортидаги Туркистон ўлкаларидан бири, Тароз яқинида жойлашган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдурраҳмон ал-Жикилий (ваф. 516/1122 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Яҳё ибн Юнус ал-Жикилий — хатиб, Қадархон ҳукмронлиги даврида Самарқанд хатиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 516 ҳ.й. 8 шаъбон куни Самарқандда вафот этган (2: 2/173; 11: 2/72).

241

АЛ-ЖУЛАХТУЖОНИЙ

«Жулахтужон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Саид ал-Жулахтужоний

(Абу Молик) Саид ибн Ҳабира ал-Жулахтужоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/175; 11: 2/73).

242

АЛ-ЖУЛФАРИЙ

«Жулфар»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири.

Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар.

1. Муҳаммад ал-Жулфарий (ваф. 463 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Али ибн Аҳмад ал-Қаззоз ал-Жулфарий. У фозил фақиҳ, жасоратли, етарли даражадаги раҳнамо бўлган. Кўп сафар қилган. Ироқ ва Шомга борган ва у ерда машойихлар ва улуғ арбоблар билан учрашган. 413 ҳ.й.да Шомга бориб-келиб, ўз юртида ҳадис айтган. Марв ва Манбажда ҳадис тинглаган. Умрининг охирида, кўчада бошини Абдулкаримнинг йўлига уриб олгандан сўнг, узлатда ҳаёт кечирган ва лозим топилганда уйига келган. 463 ҳ.й.дан сўнг вафот этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/179; 11: 2/74).

2. Аҳмад ал-Жулфарий

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳошим ал-Жулфарий. У — соҳиби тафсир, яъни тафсир битган муфассир. У Муғис ибн Бадрдан, ундан эса Хорижа ҳадис тинглаган (11: 2/73).

243

АЛ-ЖАМИЛИЙ

«Жамил»дан ясалган нисба. У — Марв аҳлидан бўлган баъзи

ажодларнинг исми шарифи. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Жамилий (369–446/979–1054)

(Абу Саид) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Жамил ал-Марвазий ал-Жамилий. Самарқандда яшаган. Бағдодга бориб, у ерда таълим олган. У тинглаган ҳадислар ишончли бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 369 ҳ.й.да Бобил (Византия)да таваллуд топган ва 446 ҳ.й. сафар ойида Бағдодда вафот этган (11: 2/88).

244

АЛ-ЖУНБАЗИЙ

«Жунбаз»дан ясалган нисба. У — айлана аркага ўхшаш, арабча «қубба» ва шунга ўхшаш сўзлар билан ифодалаганларидек, форсча уни «гунбаз» деб атайдилар. Қуйидаги олимлар шу нисбага эгадирлар:

1. Муҳаммад ал-Жунбазий

Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Бухорий ал-Жунбазий — ишончли инсон бўлган (11: 2/91).

2. Муҳаммад ал-Иштихний ал-Жунбазий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Умар ал-Иштихний ал-Жунбазий — адиб, фақиҳ, одамларга эзгулик хоҳловчи

солиҳ шайх бўлган. Қуръонни ривоятлар билан ўқиган. Самарқандда яшаган ва шу ерда болаларни тарбия қилган (11: 2/91).

245

АЛ-ЖУНДИЙ

«Жунд»дан ясалган нисба. У аскар маъносини англатади, Фарвона аҳлидан бўлган. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Жундий

Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Фарвоний ал-Жундий (11: 2/96).

246

АЛ-ЖУНДИЙ

1. «Жунд»дан ясалган нисба. Жунд — Сайхун тарафдаги турк ҳудудларига қарашли шаҳар.

2. Бундан ташқари Бухородаги «Янги қишлоқ» ноҳиясидаги қавм ҳам жунд деб аталади.

Қуйидаги олим биринчи нисбага мансубдир:

1. Яъқуб ал-Жундий

Яъқуб ибн Ширин ал-Жундий — қози, адиб, шоир, мунши ва наҳвшунос олим бўлган. Фозил ва фаол одамлардан бўлган. Бухорога Хоразмдан элчи бўлиб

келган. Абулқосим аз-Земахшарийни ўқийдиган авлодлардан бўлган. Хоразмда истиқомат қилган (2: 2/196; 11: 2/95).

Қуйидаги олим иккинчи нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ал-Жундий

(Абу Наср) Аҳмад ибн ал-Фазл ибн Мусо ал-Музаккир ал-Жундий — имомлардан бири. Унинг «Лисону-л-маърифат» («Маърифат забони») ва «Китобу-л-ҳадис» («Ҳадис китоби») каби асарлари бор. Муфассирларнинг сабоқларини олган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/95).

247

АЛ-ЖУНДАФАРҚОНИЙ

«Жундафарқон» («Жунфарқон»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Асбаъ ал-Жундафарқоний

Асбаъ ибн Алқама ибн Али ал-Ҳанзалий ал-Жундафарқоний. У илм аҳлидан ҳадис тинглаган (2: 2/198; 11: 2/94).

248

АЛ-ЖАНЗАЙ/ АЛ-ЖАНЗАВИЙ

«Жанза»дан ясалган нисба. У — Озарбайжондаги катта порти билан

машхур бўлган шаҳарлардан бири. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Умар ал-Жанзай (478–550/1085–1155)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Усмон ибн Шуъайб ал-Жанзай — адиб, фозил, хушсийрат ва диндор одам бўлган. Тақрибан 478 ҳ.й.да Жанзада туғилган ва 550 ҳ.й. 14 рабиъу-л-аввалда Марвда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири») (2: 2/199; 11: 2/97; 17: 2/565).

2. Иброҳим ал-Жанзай

Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Жанзай. У ҳадис ёзиб қолдирар эди. Шофиъий мазҳаби бўйича етук фақиҳ бўлиб етишган. Оқил, ҳар бир насрсанинг моҳиятини кўра биладиган зукко инсон бўлган (11: 2/97).

249

АЛ-ЖУНУВЖИРДИЙ

«Жунувжирг» («Кунувкирг»)дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Сурат ал-Жунувжирдий

(Абулҳасан) Сурат ибн Шаддо ал-Жунувжирдий. Унга тобиъийларни кўриш насиб этган. Ҳадис тинглашда ишончли бўлган. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/200; 11: 2/98).

2. Абдон ал-Жунувжирдий (220–293/835–905)

(Абу Муҳаммад) Абдон ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Жунувжирдий — ҳофиз ва зоҳид имомл-ардан бири бўлган. Унинг исми шарифи — Абдуллоҳ, лекин Абдон номи билан танилган. Марвда Аҳмад ибн Сайёрдан кейин шофиъийлик мазҳабини давом эттирган одам шу бўлади. Мисрга борган ва у ерда бошқалардан билиб бўлмайдиган нарсаларни фақиҳлар ва машойхлардан ўрганиб олган. Улардан олиш мумкин бўлган билимларни ўзлаштириб, сўнгра Шом ва Ироққа борган. Миср аҳли ҳақида (китоб) ёзгандан кейин, Марвга қайтиб борган. 220 ҳ.й.да арафа кечаси таваллуд тошган ва 293 ҳ.й.да вафот этган. Бир китоб тасниф қилиб, уни «ал-Муватто» («Соддалаштирилган тўплам») деб атаган (2: 2/201; 11: 2/98).

3. Абдуллоҳ ал-Жунувжирдий

Абдуллоҳ ибн Масъуд ал-Жунувжирдий — мунозарали фақиҳ бўлган. Ироққа сафар қилган.

4. Убайдуллоҳ ал-Жунувжирдий (ваф. 440 ҳ.й.)

(Абу Абдурраҳмон) Убайдуллоҳ ибн ал-Ҳусайн ал-Жунувжирдий — солиҳ шайх бўлган. 400 ҳ.й.да Яманга борган ва унинг шайхларидан ҳадис тинглаган. Ҳатто ёши улғайганда ҳам то 440 ҳ.й.да Самарқандда вафот этгунига қадар ҳадис тинглаган (11: 2/99).

250

АЛ-ЖУНАЙДИЙ

«Жунайд»дан ясалган нисба. У — Бухоро аҳлидан танланган бир бобонинг исми шарифи. Қуйидаги олим шу нисбага эга:

1. Ҳайдар ал-Жунайдий

(Абу Муҳаммад) Ҳайдар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Жунайд ал-Бухорий ал-Жунайдий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/99).

251

АЛ-ЖАВВОЛУ

«Жаввол»дан ясалган нисба. У — машхур муҳаддислардан иборат жамоа. Насо аҳлидан бўлган бу жамоа жуда кўп ўлкаларга сайр ва сафар қилган. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ал-Жаволу (Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Рамиҳ ан-

Насавий ал-Жавволу. Кўп сафар қилиб, ҳадисларни йиққан. Хуросон, Ироқ ва Журжонда ҳадис айтган. Миср ва Шом аҳли ҳақида кўп яхши фикрлар билдирган (11: 2/103).

252

АЛ-ЖУВОЛИҚИЙ

«Жувалиқ»дан ясалган нисба. Бухоро аҳли орасида жувалиқ (хўржин) тайёрлаш ва сотиш машҳур бўлган. Қуйидаги олим шу нисбага мансуб.

1. **Аҳмад ал-Жувалиқий** (ваф. 372/982 й.)

(Абу Исмаил) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Умар ибн Саид ал-Жувалиқий ал-Бухорий — Бухоро аҳлидан. У уламолардан ва ундан бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 372 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 2/104).

253

АЛ-ЖУВБОРИЙ

«Жувбор»дан ясалган нисба. Жувбор — Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Абдурраҳмон ал-Жувборий** (ваф. 530 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн ал-Жувборий ал-Буйанжий. У Жўйбор Буйанг номи билан маълум. У Абу Бакр ал-Хатибнинг «Шарафу

асҳоби-л-ҳадис» («Асҳобу-л-ҳадиснинг шарафи») китобини ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 530 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/205; 11: 2/106).

254

АЛ-ЖУВБОНИЙ

«Жувбон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. **Муҳаммад ал-Жувбоний** (450–530 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу Зарр ал-Жувбоний — кўп ибодат қилувчи, солиҳ шайх ва ҳадисларга бой одам бўлган. Тахм. 450 ҳ.й.да таваллуд топган. 530 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/205; 11: 2/108).

2. **Шоҳ ал-Жувбоний**

(Абу Муҳаммад) Шоҳ ибн Иброҳим ал-Жувбоний — қудамолардан бўлган. (11: 2/108).

3. **Аҳмад ал-Жувбоний**

Аҳмад ибн Мусо ал-Жувбоний — қудамолардан бўлган (11: 2/108).

4. **Абас ал-Жувбоний**

Аҳмад ибн Мусо ал-Жувбоний —

қудамолардан бўлган (11: 2/108).

255

АЛ-ЖАВБАҚИЙ

«Жавбақ»дан ясалган нисба. У — Насафдаги «Хон»га ўхшаш мавзе. Хон — одамлар тўпланадиган жой. Қуйидаги олимлар шу мавзегга мансубдирлар:

1. **Аҳмад ан-Насафий ал-Жавбақий** (ваф. 340/951 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Али ал-Жавбақий — насафлик адиб ва шоир ҳамда шофиъий фақиҳ бўлган. Лақаби — «Абу Ҳомидот» бўлган. Ироқ ва Хуросонга бориб, фикҳ ўрганган. 340 ҳ.й.да вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарху мухтасари-л-Музний фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» (Шофиъийлик мазҳабига оид фуруъ ал-фиқҳ ҳақидаги «Мухтасару-л-Музний»га шарҳ») (2: 2/206; 11: 2/109; 17: 1/203).

2. **Исмоил ал-Жавбақий** (ваф. 430 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Туроб) Исмоил ибн Тоҳир ибн Юсуф ибн Амру ибн Маъбад ибн Соҳиб... ал-Жавбақий, ан-Насафий — фозил, ҳофиз, кони ҳадис одам бўлган. Кўп ҳадисларни тинглаган ва уларни ўз дастхати бирла ёзиб қолдирган. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 430 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 2/207; 11: 2/109).

3. Абу Иброҳим ал-Жавбақий (ваф. 410 ҳ.й.дан кейин)

Абу Иброҳим ибн Аҳмад ибн Али ал-Жавбақий — Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 410 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 2/109).

4. Али ал-Жавбақий (ваф. 412 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн Ҳисон ибн Али ... ал-Жавбақий — Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 412 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/109).

256

АЛ-ЖУВБАҚИЙ

«Жувбақ»дан ясалган нисба. Жувбақ — Марвдаги мавзе бўлиб, одамлар унда мева-чева ва кўкатлар билан ўзаро савдо-сотик қиладилар. Қуйидаги олим шу мавзегга мансубдир:

1. Тамим ал-Жувбақий (ваф. 505 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Тамим ибн Муҳаммад ибн Али ал-Баққол ал-Жувбақий — солиҳ шайх бўлган. Адабиётни ўрганган. Ёшлигидан ҳадис тинглаган.

505 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/206; 11: 2/109).

257

АЛ-ЖУВИКИЙ

«Жувик»дан ясалган нисба. Жувик — Насафдаги маҳалланинг номи. Қуйидаги олим шу маҳаллага мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Жувикий

Муҳаммад ибн Ҳайдар ибн ал-Ҳусайн ал-Жувикий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган (2: 2/222; 11: 2/128).

258

АЛ-ЖИЁСАРИЙ

«Жиёсар»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуссалом ал-Жиёсарий

(Абулхалил) Абдуссалом ибн Халил ал-Марвазий ал-Жиёсарий — тобиий бўлган. У Анас ибн Моликни билган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/226; 11: 2/139).

259

АЛ-ЖИХАНИЙ

«Жихан»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ибн ал-Жиханий (ваф. 539 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Жиханий — хушсийратли, олижаноб, солиҳ шайх ва покдомон (ҳалол) одам бўлган. Кўп тиловат қилувчи аҳлу-л-Қуръондан бўлган. 539 ҳ.й. вафот этган (2: 2/229; 11: 2/140).

260

АЛ-ЖИЙРОХИШТИЙ

«Жийрохишт»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Умар ал-Жийрахиштий (ваф. 466 ҳ.й.)

(Абу Муслим) Умар ибн Али ал-Лайсий ал-Жийрахиштий — ҳадисни ёддан билган ҳофизлардан бири эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. У икки «Саҳиҳ» тўпламининг мазмун-моҳиятини ўзига хос «Арбаъин»да жам қилганки, уларнинг ҳар бири бир жилдга яқин бўлган. 466 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/229; 11: 2/141).

261

АЛ-ЖИЙРМАЗДОНИЙ

«Жийрмаздон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аля ал-Жийрмаздоний

(Абулҳасан) Али Аҳмад ибн Яҳё ал-Жийрмаздоний – имом, олим, зоҳид ва адабиётнинг забардаст намояндаси эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/230; 11: 2/142).

262

АЛ-ЖИЙРАНЖИЙ

«Жийранж»дан ясалган нисба. У – Марвнинг юқори қисмидаги катта қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Жийранжий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Жийранжий. Бардодга келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/231; 11: 2/142).

2. Синжон ал-Жийранжий

Синжон ибн Фархасарий ал-Жийранжий. Абдуллоҳ ибн ал-Муборак ҳузурда бўлган ва ундан кўп ҳадислар тинглаган (11: 2/142).

3. Аҳмад ал-Жийранжий

Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн Зайд ал-Қассор ал-Жийранжий – Жийранж

қишлоғидан. Марв машойихларидан ҳадис тинглаган (11: 2/142).

4. Аҳмад ал-Жийранжий

(Абулаббос) Аҳмад ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ал-Жийранжий. Парҳезкор, тақводор ва саховатпеша инсон бўлган (11: 2/142).

5. Имрон ал-Жийранжий

(Абу Мусо) Имрон ибн Мусо ал-Жийранжий. Жийранж қишлоғида адиб ва шоир бўлган (11: 2/140).

263

АЛ-ЖИЙШАБУРИЙ

«Жийшабурий»дан ясалган нисба. У – Марвдаги қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Жийшабурий

(Абу Яҳё) Муҳаммад ибн Абу Алавия ибн Шаддод ал-Жийшабурий. Кўп ҳадис тинглаганлардан бири бўлган (2: 2/233; 11: 2/145).

264

АЛ-ҲОТИМИЙ

«Ҳотим»дан ясалган нисба. Ҳотим – Насаф аҳлига мансуб бўлган бобонинг сифати. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Маймун ал-Ҳотимий (442–513 ҳ.й.)

(Абулмуайяд) Маймун ибн Абулало Аҳмад ибн ал-Ҳасан ибн Адий ибн Ҳотим... ал-Ҳотимий. У узоқ вақт Насаф қозиси бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 442 ҳ.й.да туғилган. 513 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/148).

265

АЛ-ҲОЖИБИЙ

«Ҳожиб»дан ясалган нисба. Ҳожиб – Марв ва Кушония аҳлидан бўлган бобога мансуб сифат. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Саҳр ал-Ҳожибий

Саҳр ибн Муҳаммад ибн Ҳожиб ал-Ҳожибий – Марв аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/149).

2. Исмоил ал-Ҳожибий (ваф. 391 ҳ.й.)

(Абу Али) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳожиб ибн Нуъмон ал-Дехқон ал-Кашоний ал-Ҳожибий – Кушония аҳлидан, солих, машҳур, ишончли ва нуфузли шайх бўлган. Одамлар унинг ҳузурига бориб, ундан ҳадис тинглаганлар. 391 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/149).

3. Маймун ал-Ҳожибий (ваф. 480 ҳ.й.)

(Абулфатх) Маймун ибн Тоҳир ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳожиб ал-Кушоний — бош қози ва хатиб ҳамда Кушония аҳлига мансуб инсон бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқа уламолар ҳадис ривоят қилганлар. 480 ҳ.й.да Самарқандда вафот этган ва Чокардиза қабристонига дафн қилинган (11: 2/150).

266

АЛ-ҲОСИБИЙ

«Ҳосиб»дан ясалган нисба. У — Самарқанд аҳлидан ҳисоб-китобни билган одамнинг сифати. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ал-Ҳосибий (ваф. 279 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ал-Ҳосиб — Самарқанд аҳлидан, обрўли одам бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 279 ҳ.й. вафот этган (11: 2/153).

267

АЛ-ҲОФИЙ

«Ҳофий»дан ясалган нисба. У — Марв аҳлидан, пойафзал кийишни тарқ қилган одамнинг сифати. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Бишр ал-Ҳофий (ваф. 227 ҳ.й.)

(Абу Наср) Бишр ибн ал-Ҳорис ибн Абдулрахмон ибн Ато ибн Ҳилол ибн Моҳон ибн Абдуллоҳ ал-Марвазий. У «Ҳофий» номи билан танилган. У зуҳд ва тақво борасида ўз даврининг аҳлидан ўзиб кетганлардан бўлган. У ўта оқиллиги, кўп фазилатларга эгалиги, ҳуснуттариқати, нафс балосига берилишдан ҳазар қилиши, ҳар нарсага қизиқувчанлик табиати йўқлиги, ҳадисларни кўп билиши билан бошқалардан яққол ажралиб турган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 227 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/158).

268

АЛ-ҲОМИДИЙ

«Ҳомид»дан ясалган нисба. У — Насаф аҳлидан бўлган бобога хос сифат. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Наср ал-Ҳомидий (ваф. 396 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Наср ибн Аҳмад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Ҳомид ал-Ҳомидий ан-Насафий — фақиҳ бўлган. У Марвга кўчиб бориб, у ерда фақиҳ бўлиб етишган ва унинг аҳлидан ҳадислар ёзиб олган. Марвнинг уламоларидан ҳадис тинглаган. Бу пайтда у ёш фақиҳ, тақводор зоҳид,

диндор ва фозил инсон бўлган. 396 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/159).

269

АЛ-ҲОМИЗИЙ

«Ҳомиз»дан ясалган нисба. Нордон — Марв аҳлидан боши ачиган одамнинг лақаби. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Ҳомизий (ваф. 329/1941 й.)

(Абу Ҳайсам) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Язид ибн Наср ибн Маҳрон ал-Ҳомизий, ал-Марвазий — муҳаддис бўлган. У «Ҳомиз раъсух», яъни «боши ачиган» номи билан танилган. Асли — маврвлик бўлган. Бағдодда яшаган. Унинг ҳадисларидан танланган китоби бор. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 329 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/160; 17: 2/244).

270

АЛ-ҲАБОБИЙ

«Ҳабоб»дан ясалган нисба. Ҳабоб (живирлаш) — Хоразм аҳлидан бўлган бобонинг сифати. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад ал-Ҳабобий (299–389 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Иброҳим ибн Ҳабоб ал-Хоразмий ал-Ҳабобий —

садоқат, диёнат ва омонат каби сифатлар билан тавсифланганлардан бири бўлган. У омонатга садоқат намунаси, обрўли одам бўлган. 299 ҳ.й.да туғилган. 389 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/161).

271 АЛ-ҲАБИБИЙ

«Ҳабиб»дан ясалган нисба. *Ҳабиб (суюкли)* — Марв аҳлидан бўлган бобонинг сифати. *Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:*

1. Али ал-Ҳабибий (ваф. 351 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Али ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Ҳабиб ибн Ҳаммод ибн Яҳё ибн Ҳаммод ал-Марвазий ал-Ҳабибий. У Бухоро ва Марвда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 351 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/171).

2. Абдурраҳмон ал-Ҳабибий

(Абу Бакр) Абдурраҳмон ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Ҳабиб ибн Ҳаммод ибн Яҳё ибн Ҳаммод ал-Марвазий ал-Ҳабибий (11: 2/171).

272 АЛ-ҲУББИЙНИЙ

«Ҳуббийн»дан ясалган нисба. *Ҳуббийн* — Марвдаги машҳур даҳа.

Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Ҳуббийний

(Абу Мансур) Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Абу Саҳл ал-Ҳуббийний ал-Марвазий — Марв аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис айтганлар (2: 2/250; 11: 2/172).

273 АЛ-ҲИЖЖИЙ

«Ал-Ҳижж»дан ясалган нисба. У Хоразм аҳлидан ҳажга бориб-келганларга нисбатан айтилади. *Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:*

1. Ал-Музаффар ал-Ҳижжий (тав. 496 ҳ.й.)

(Абу Осим) ал-Музаффар ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ироқ ибн ал-Ҳижжий ал-Косий — хушсийрат, ҳуқуқларга риоя этгучи, бажарган ҳар бир иши гўзал, фозил фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 496 ҳ.й.да туғилган. (11: 2/180).

274 АЛ-ҲАДДОДИЙ

«Ҳаддог»дан ясалган нисба. У Марв аҳлидан темирга ишлов берган ва темир билан тавсифланганларга нисбатан айтилади. *Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:*

1. Муҳаммад ал-Ҳаддодий (ваф. 388 ҳ.й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Мусо ибн Маҳрон ал-Ҳаддодий ал-Марвазий — ҳоким бўлган, Марв ва Бухорода қозилик маҳкамасини бошқарган. У асҳобу-р-раъй тарафдорларидан ва фозил фақиҳ бўлган. 388 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/182).

275 АЛ-ҲАЗЗОМ

«Ҳаззом»дан ясалган нисба. *Ҳаззом деб Мовароуннаҳрда қовоз боғловчиларга ва Марв аҳлидан эса қовоз боғламларини бир-бирининг устига қўйиб маҳкам қилувчиларга айтадилар.* *Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:*

1. Муҳаммад ал-Ҳаззом (ваф. 350 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн ал-Ҳасан ал-Ҳаззом ал-Марвазий — Марв аҳлидан бўлган. Бир муддат Самарқандда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис тинглаганлар. 350 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/213).

276 АЛ-ҲАССОБУ

«Ҳассоб»дан ясалган нисба. *Ҳассоб деб Бухоро аҳлидан ҳисоб ва ўлчовларни билган*

одамга айтадилар.
Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Ҳассобу** (ваф. 339/951 й.)

Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Ҳамдавия ал-Ҳассобу ал-Бухорий ал-Фароизий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 339 ҳ.й. зу-л-қаъда ойида вафот этган (11: 2/217).

277

АЛ-ҲАФСОБОЗИЙ

«Ҳафзобозий»дан ясалган нисба. У — Сарахс қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. **Усмон ал-Ҳафсабозий** (460–530 ҳ.й.)

(Абу Амру) Усмон ибн Абу Наср ал-Ҳафсабозий — хушсийрат, солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 460 ҳ.й.да туғилган ва тахм. 530 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/318; 11: 2/238).

278

АЛ-ҲАЛБАСИЙ

«Ҳалбас»дан ясалган нисба. У — Марв аҳлидан бўлган баъзи аждодларнинг исми шарифи. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. **Муҳаммад ал-Ҳалбасий**

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳалбас ал-Марвазий ал-Ҳалбасий. У «аъмаш», яъни «шапкўр» номи билан машҳур бўлган. Самарқандда яшаган. Кўп ҳадисларни ёзиб қолдирган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/246).

279

АЛ-ҲАЛВОИЙ

«Ҳалво»дан ясалган нисба. «Ҳалвойй» деб Бухоро аҳлидан ҳалво пиширувчи ва уни сотувчиларга нисбатан айтилади. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. **Абдулазиз ал-Ҳалвойй** (ваф. тахм. 448 ёки 449 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулазиз ибн Аҳмад ибн Наср Солиҳ ал-Ҳалвойй — Бухоро аҳлидан, ўз даврининг аҳлу-р-раъй имоми бўлган. Лақаби — Шамсулаъимма. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис айтганлар. Тахм. 448 ёки 449 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/248).

2. **Абу Муҳаммад ал-Ҳалвойй** (ваф. 452 ҳ.й.)

Шамсулаъимма (Абу Муҳаммад) ал-Ҳалвойй — шайх, илмнинг турли йўналишлари бўйича етук олим, илми ҳадис ва аҳли ҳадиснинг улуғи бўлган. У

уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 452 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/248).

3. **Абдуллоҳ ал-Ҳалвойй** (ваф. 539 ҳ.й.)

(Абулмаъоли) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн... ал-Ҳалвойй — Марв аҳлидан бўлган. У ўзи ҳақида фақиҳ, олим, ҳофиз, ҳадисларнинг билимдони деб ёзиб қолдирган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 539 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/249).

280

АЛ-ҲИЙЗОНИЙ

«Ҳийзон»дан ясалган нисба. Ҳийзон — Армениянинг шаҳарларидан бири. У Ширвон яқинида жойлашган. Қуйидаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. **Ҳамдун ал-Ҳийзоний** (Абулҳасан) Ҳамдун ибн Али ал-Ҳийзоний ал-Асъардий. Уламолардан ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/380; 11: 2/300).

281

АЛ-ХОХАСРИЙ

«Хохаср»дан ясалган нисба. Хохаср — Самарқанд яқинидаги Дарғам қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Саад ал-Хохасрий

(Абулқосим) Саад ибн Саид ал-Хохасрий — фақиҳ, Абу Али Юноний фақиҳнинг ходими бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/384; 11: 2/303).

2. Атиқ ал-Хохасрий (477–560 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Атиқ ибн Абдулазиз ибн Абдулкарим ибн Ҳорун ибн Ато ибн Яҳё ад-Дарғамий ал-Хохасрий, ас-Самарқандий, ан-Нишопурий — адиб, шоир, ҳусниназм ва тил ҳақидаги китобларни ёддан айтиб берувчилардан бўлган. Унинг отаси Самарқандаги қишлоқлардан бири — Хохистардан бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 477 ҳ.й.да туғилган. 560 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/384).

3. Абдулқодир ал-Хохасрий (463–527/1071–1133)

(Ал-Қози) Абдулқодир ибн Аҳмад ибн ал-Қосим ибн Наср ибн ал-Фазл ал-Фазлий аз-Зарибийний ал-Хохасрий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 463 ҳ.й. ражаб ойида туғилган. 527 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 2/303).

282

АЛ-ХОЛАБАРЗАНИЙ

«Холабарзан»дан ясалган нисба. У — Сарахс қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Жаъфар ал-Холабарзаний

Жаъфар ибн Абдулваҳ-қоб ал-Холабарзаний — муҳаддис Умар ибн Алининг тоғаси. У уламолардан ҳадис ривоят қилган (2: 2/387; 11: 2/310).

283

АЛ-ХОЛИДАБОЗИЙ

«Холидабоз»дан ясалган нисба. У — Сарахс қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Иброҳим ал-Холидабозий (ваф. 340 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Холидабозий ал-Марвазий — ўз даврининг дунёдаги беназир имоми бўлган. Илми усул бўйича асарлар тасниф этган, Музнийнинг «Мухтасар»ини шарҳлаган. У ўз ҳаётини турли ўлкалардаги одамларга хизмат қилишга бағишлаган. Фикҳ илмини кенг тарғиб ва ташвиқ қилган. Унинг даргоҳидан етмиш нафар машҳур уламолар етишиб чиққанлар. Аввал Бағдоддаги, сўнгра Мисрдаги

мажлисларда қатнашган. Кейинчалик ўзи одамлар кўп йиғиладиган шофийий мажлиси ва ҳалқасини ташкил этган. 340 ҳ.й.да Мисрда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Усул» («Усул»), «Шарҳу-л-мухтасар» ли-л-Музний» («Музнийнинг «Мухтасар»ига шарҳ») (2: 2/387; 11: 2/310; 17: 1/69).

284

АЛ-ХОЛИДИЙ

«Холид»дан ясалган нисба. Холид — Марв аҳлидан баъзи аждогларнинг исми. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Али ал-Холидий (ваф. тахм. 300 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Яҳё ибн Холид ал-Марвазий ал-Холидий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 300 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/311).

285

АЛ-ХОНАҚОҲИЙ

«Хонақоҳ»дан ясалган нисба. У — Сарахс аҳлидан бўлган саховатпеша инсонлар истиқомат қиладиган жой. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Ал-Хонақоҳий ас-Сарахсий

(Абулаббос) ал-Хонақоҳий ас-Сарахсий — Сарахс аҳлидан, тақводор, зоҳид, илм ва аҳли Қуръондан бўлган. У ёши Қуръони карим билан катта бўлган одамларни яхши билар эди (11: 2/313).

2. Тоҳир ал-Хонақоҳий

(Абу Наср) Тоҳир ибн Муҳаммад ал-Хонақоҳий — Сарахс аҳлидан, хушсийрат, ширинсухан, ваъзи қизиқ воиз бўлган (11: 2/313).

286

АЛ-ХОВАСИЙ

«Ховас»дан ясалган нисба. Ховас — Усрушана ўлкаларидан, икки гарё (Жайхун ва Сайхун) оралиғида жойлашган М а ш р и қ з а м и н шаҳарларидан бири. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Ховасий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ал-Ховасий — хатиб бўлган. Самарқандда ҳадис айтган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/391; 11: 2/315).

2. Аз-Зоҳид ал-Ховасий

Аз-Зоҳид ал-Ховасий — зоҳид ва фақиҳ бўлган. Одамларни наҳйи мункардан қайтариб, амри маъруфга даъват этар, уларнинг ҳаётидан бунга

мисоллар келтирар эди (11: 2/315).

3. Мусо ал-Ховасий

(Абу Аҳмад) Мусо аз-Зоҳид ас-Самарқандий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/315).

287

АЛ-ХАБОҚИЙ

«Хабоқ»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири, Жийранж яқинида жойлашган. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Али ал-Хабоқий (ваф. 519/1126 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Абдуллоҳ ал-Хабоқий ас-Суфий — обид, солиҳ, диндор, саховатпеша, хушсийрат ва кўп тақводор одам бўлган. Шом ва Ироқда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 519 ҳ.й. 6 зу-л-ҳижжада Марвда вафот этган (2: 2/392; 11: 2/317).

288

АЛ-ХУТТАЛИЙ

«Хуттал»дан ясалган нисба. У — шаҳарлари кўп бўлган вилоят. Қуйидаги олимлар шу вилоятга мансубдирлар:

1. Исҳоқ ал-Хутталиий (203–283/818–896)

(Абулқосим) Исҳоқ Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Бародий ал-Хутталиий — муҳаддис бўлган. Асарларидан: «ад-Дибож» («Дебоча») (17: 1/342).

2. Иброҳим ал-Хутталиий (ваф. тахм. 260/874 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Жунайд ал-Хутталиий — муҳаддис, ҳофиз, зоҳид, ҳадисни ёддан айтиб бера оладиган ҳофизлардан бўлган. Бародлик бўлган, лекин Сомарага келиб, бу ерда ҳадис айтган. У кўп китобларни тасниф ва жам қилган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Ваҳд» («Дебоча»), «ал-Маҳаббат» («Муҳаббат»), «ал-Хавф» («Хавф»), «ал-Вараъ» («Тақводорлик»), «ар-Раҳбон» («Роҳиблик») (17: 1/39).

3. Ибод ал-Хутталиий

Ибод ибн Мусо ал-Хутталиий (2: 2/396; 11: 2/322).

4. Исҳоқ ал-Хутталиий

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Ибод ибн Мусо ал-Хутталиий ал-Бародий. 251 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/396; 11: 2/322).

5. Имрон ал-Хутталиий (ваф. 400 ҳ.й.)

(Абулфараж) Имрон ибн ал-Ҳасан ибн Юсуф ал-Хутталиий ал-Хаффоф. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят

қилганлар. 400 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/396).

6. Муҳаммад ал-Хутталиий

Муҳаммад ибн Али ибн ал-Ҳасан ибн Тавқ ал-Хутталиий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

7. Мусо ал-Хутталиий

(Абу Исо) Мусо ибн Али ал-Хутталиий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

8. Аҳмад ал-Хутталиий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Зайд ал-Хутталиий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

9. Абдурраҳмон ал-Хутталиий

(Абу Абдуллоҳ) Абдурраҳмон Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Зайд ал-Хутталиий. У ёдномалар битар ва китоблар тасниф этар эди. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

10. Али ал-Хутталиий

Али ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳомид ибн Одам ибн ал-Азрақ ал-Хутталиий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

11. Умар ал-Хутталиий (261–356 ҳ.й.)

(Абулқосим) Умар ибн Жаъфар ибн Аҳмад ибн Салим ал-Хутталиий. У солиҳ одамлардан бўлган. 261 ҳ.й.да таваллуд топган. 356 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

12. Аҳмад ал-Хутталиий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Жаъфар ибн Аҳмад ибн Салим ал-Хутталиий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/322).

13. Муҳаммад ал-Хутталиий

Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Аҳмад ибн Салим ал-Хутталиий. Юқорида зикр этилган Умар ва Жаъфарнинг биродари (11: 2/322).

14. Али ал-Хутталиий

(Абулҳасан) Али ибн Умар ибн Муҳаммад ал-Хутталиий. У вафот қилганда, унинг ҳузурда кўп машойихлар бўлган. Бу машойихлардан Хутталийдан бошқа ҳадис эшитган одам бўлмаган. (11: 2/322).

олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Хўтаний (1214–1389/1896–1969)

Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Саъдуллоҳ ибн Абдурраҳим ал-Фузайлий ал-Хўтаний – туркистонлик мударрис бўлган. Туркистон ҳудудидаги Хўтанга қарашли Қарақош шаҳрида туғилган. Шу ерда ва Қошғар шаҳрида билим олган. Сўнгра Остонага, ундан ҳожи бўлиб Маккага борган ва Мадинаи мунавварада турган. «Низомия» мадрасасида, сўнгра шаръий илмлар мадрасасида дарс берган. Саудия Арабистони ҳукумати уни Мадинадаги кутубхоналарга ва кейинроқ эса Оммавий кутубхонага бошлиқ қилиб тайинлаган. У Шом, Ироқ, Туркия ва бошқа ўлкаларга сафар қилган. Маданада вафот этган. У араб тили билан биргаликда, урду, турк, форсий ва бухорий тилларини ҳам яхши билган. «Набавия» масжидида дарс берган. Араб ва бошқа тилларда кўп китоблар тасниф қилган. Улардан: «Мажмуъату-л-фатово» («Фатволар тўплами»), «Танқиҳу-н-наҳвий» («Грамматикани қайта кўриб чиқиш»), «Тухфату-л-мустажирийн

«Хўтан»дан ясалган нисба. У – Юзканг (Ёркенг) ортидаги Қошғардан бошқа вилоят ва шаҳар. Қуйидаги

биасониди аълами-л-муҳиззийн фи-л-ҳадис» («Ҳадис илми дарғаларидан ёрдам сўровчиларнинг тухфаси»), «Фатҳу-р-раъуф зи-л-минан фи тарожими уламои Хўтан» («Хўтан уламоларининг таржимаи ҳоллари ҳақида меҳр соҳиби бўлган меҳрибоннинг зафари» (17: 3/30).

2. Сулаймон ал-Хўтаний

(Абу Довуд) Сулаймон ибн Довуд ибн Сулаймон ал-Хуттаний — фақиҳ бўлган. У «Хужжожу-л-хўтаний», яъни «Хўтаний ҳожилар» номи билан машҳур бўлган. Абу Ҳафс Умар ибн Аҳмад ан-Насафий деди: — «523 ҳ.й.да ал-Хужжож Сулаймон ибн Довуд менинг тўпламларим ва эшитганларимдан ажралган ҳолда қасида ёзган эди». У уламолардан: уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/397; 11: 2/324).

290

АЛ-ХУЖОДИЙ

«Хужода»дан ясалган нисба. У — Бухородаги катта қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Хужодий (тав. 417 ҳ.й.)

(Абу Али) Муҳаммад ибн Али ибн Исмоил ал-

Хужодий — одамларни яхши тушунадиган обрўли одам бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 417 ҳ.й.да туғилган (2: 2/397; 11: 2/327).

291

АЛ-ХЎЖАНДИЙ

«Хўжанд»дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳрдаги машҳур шаҳар, Фарғонага чегарадош, Сайхун дарёси соҳилида жойлашган. Қуйидаги олимлар шу шаҳарга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Хўжандий (483/1090)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Собит ибн ал-Ҳасан ибн Иброҳим ал-Хўжандий, аш-Шофиъий — воиз, фақиҳ, муҳаддис, усул ал-фиқҳ бўйича етук олим бўлган. Исфаҳонга келиб, шу ерда муқим истиқомат қилган. Абу Саҳл ал-Абивардий ҳузурида фақиҳ бўлиб етишган. Жамоадан ҳадис тинглаган ва ўзи ҳам жамоага ҳадис айтиб берган. Шу ерда мадрасани тугатиб, дарс берган. Зу-л-қаъда ойида вафот этган: У тасниф қилган асарлардан: «Равзату-л-манозир» («Мунозаралар бўстони») ва «Завоҳиру-д-дурар фи нақди жавоҳири-н-назар» («Назар жавоҳирларини

бартараф этишдаги дурлар гулдастаси») (17: 3/188).

2. Аҳмад ал-Хўжандий (700/1301)

(Тождуддин) Аҳмад ибн Маҳмуд ибн Умар ал-Хўжандий — илму-н-наҳв ва-с-сарф бўйича етук олим бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу-л-муфассал ли-з-Замашарий» (Замашарийнинг «Муфассал» асарига шарҳ), муаллиф унга «ал-Иқлид» деб ном берган), «Шарҳу-л-мисбоҳ ли-л-Матразий» (Матразийнинг «Мисбоҳ» асарига шарҳ, муаллиф уни «аз-Завъ» («Зиё») деб номлаган). Мазкур иккала асар ҳам грамматикага оиддир. «Уқуду-л-жавоҳир фи илми-т-тасриф» («Морфология ҳақида маржон») (17: 1/305).

3. Ҳомид ал-Хўжандий (390/1000)

Ҳомид ибн Хизр ал-Хўжандий — фалакиётшунос олим бўлган. Тахм. 390 ҳ.й.да вафот этган. Қуйидаги асар унинг қаламига мансуб: «Китобу-л-илоҳати-ш-шомила фи-л-фалак» («Фалакдаги умумий Илоҳ») (17: 1/521).

4. Умар ал-Хўжандий (629-691/1232-1292)

(Жалолуддин Абу Муҳаммад) Умар ибн Муҳаммад ибн Умар ал-Хўжандий ал-Хаббозий,

ал-Ханафий — фақиҳ ва усул ал-фиқҳ бўйича етук олим бўлган. Асли Мо вароуннаҳрдаги Хўжанд деб аталадиган ўлкадан бўлган. Хоразм ва Бағдодда ўқиган. Ҳажга борган ва дин йўлида фидокорлик (зоҳидлик) қилган. Дамашққа келиб, шу ерда ҳам сабоқ олган. 691 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойида 62 ёшида вафот этган ва суфийлар қабристонига дафн этилган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Муғний фи усули-л-фиқҳ» («Фиқҳ асослари ҳақида бойитилган китоб»), «Ҳавош ала-ҳидоя фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ханафийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳга оид «Ҳидоя» асарига ҳошия-изоҳлар») (17: 1/576).

5. Муҳаммад ал-Хўжандий (755/1345)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Хўжандий — фозил инсон бўлган. Қуйидаги асар унинг қаламига мансуб: «Равзату-л-мулук» («Маликлар бўстони») (17: 3/595).

6. Мусо ал-Хўжандий (ваф. 360 ҳ.й.дан олдин)

(Абу Имрон) Мусо ибн Абдуллоҳ ал-Муаддиб ал-Хўжандий — ривоятлардаги мақоллар ва ҳикматлар соҳиби, фозил, адиб бўлган. У уламолардан ҳадис айтган. 360 ҳ.й.дан илгари

вафот этган (2: 2/398; 11: 2/327).

7. Яҳё ал-Хўжандий

(Абу Закариё) Яҳё ибн ал-Фазл ал-Варроқ ал-Хўжандий — кўп хорижга чиқиб, асарлар йиққан олим бўлган. У саҳобалар ва вужуд ҳақида бир китоб тасниф қилган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/327).

8. Умар ал-Хўжандий

(Абу Ҳафс) Умар ибн Ҳорун ибн Толиб ал-Хўжандий — хушсийрат, ширинсухан, ҳалим, солиҳ шайх, суфий машойихлардан бўлган. У уламолардан кўп ҳадис эшитган, бу борада унга тенг келадиган одам бўлмаган (11: 2/327).

9. Салмон ал-Хўжандий

(Абу Абдуллоҳ) Салмон ибн Исроил ибн Жобир ибн Қутн ибн Ҳабиб ибн Абу Ҳабиб ал-Хўжандий. Бағдодда ва ундан бошқа жойларда ҳадис айтган. Уламолар ундан ажойиб ҳикоялар ва хабарларни айтиб берганлар (11: 2/328).

10. Аҳмад ал-Хўжандий

(Абулфазл) Аҳмад ибн Яъқуб ибн Уфайр ибн ал-Жунайд ибн Мусо ат-Тамимий ал-Хўжандий — муҳаддислардан бўлган (11: 2/328).

11. Бадр ал-Хўжандий (ваф. 514 ҳ.й.)

(Абулмунаввар) Бадр ибн Зиёд ибн Абдуллоҳ ибн ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Хўжандий — қози бўлган, Самарқандда яшаган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис айтганлар: 514 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/328).

12. Муҳаммад ал-Хўжандий

Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Қосимий ал-Хўжандий. У Имом Абу Юсуфнинг «Адабу-л-қози» («Қозининг одоби») китобини ривоят қилиб берган (15: 4/46).

13. Иброҳим ал-Хўжандий

Иброҳим ибн Абдуллоҳ ибн Абдуллатиф ал-Хўжандий. Унинг қаламига мансуб «ал-Арбаъин» («Қирқлик») номли асари бор, муаллиф уни «ал-Моу ал-айш» («Тириклик суви») деб номлаган (15: 1/55).

14. Убайдуллоҳ ал-Хўжандий

Убайдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Хўжандий. Унинг қаламига мансуб «ал-Арбаъин фи фазоили-л-аъиммати-л-арбаъа» («Тўрт имом фазилатлари ҳақидаги қирқлик») номли асари бор (15: 1/57).

15. Иброҳим ибн Аҳмад ал-Хўжандий (ваф. 851 ҳ.й.)

(Бурҳонуддин) Иброҳим ибн Аҳмад ал-Хўжандий, ал-Ҳанафий, ал-Маданий. 851 ҳ.й.да вафот этган. Унинг қаламига мансуб «Шарҳу-л-арбаъини-н-Нававий» («Нававийнинг қирқ ҳадисига шарҳ») номли асар бор (15: 4/59).

16. Муҳаммад ал-Хўжандий

Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад — «Тожуддин ал-Хўжандий» номи билан машҳур бўлган. Қуйидаги асар унинг қаламига мансуб: «Бўстону-л-атторийн» («Атторлар бўстони»). Муаллиф ушбу асарга ўндан ортиқ китоблардаги фойдали маслаҳат ва ҳикматларни жо этган (15: 4/224).

17. Муҳаммад ал-Хўжандий

Муҳаммад ибн ал-Хўжандий. Қуйидаги асар унинг қаламига мансуб: «Усулу-т-тарокиб мина-т-тибб» («Табобатда қўлланадиган дорилар таркибининг асослари»). Бу — мухтасар асар бўлиб, у «Наҳмудуллоҳа ала мо ҳадона сабила-р-рашод... илах» («Бизни тўғри йўлга бошлаган Аллоҳга ҳамду санолар бўлсин... ва ҳоказо»), деб бошланади. Муаллиф ушбу асарни икки қисмга бўлган (15: 4/112).

18. Муҳаммад ал-Хўжандий (ваф. 552 ҳ.й.)

(Фахруддин) ат-Таййиб Муҳаммад ибн Абдуллатиф, уни Абдуллоҳ ал-Хўжандий деб ҳам айтадилар. 552 ҳ.й.да Исфаҳонда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ат-Талвийҳ ила асрори-т-талқийҳ» («Эмлаш сирларига ишора қилувчи аломатлар»), «Танқийҳ ал-макнун мин мабоҳиси-л-қонун» (Ибн Синонинг «Табобат қонунлари» қаъридаги пинҳон хазинани кўриб чиқиш») (15: 6/92).

292

АЛ-ХУДОБОЗИЙ

«Худобоз»дан ясалган нисба. У — Бухородаги асосий қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Иброҳим ал-Худобозий (ваф. 501 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Ҳамза Банинкий ибн Муҳаммад ибн Али ал-Худобозий — солиҳ, фозил имом, илмига амал қиладиган олим бўлган. 501 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/398; 11: 2/329).

2. Иброҳим ал-Худобозий (ваф. 486 ҳ.й.)

(Абулмакорим) Ҳамза ибн Иброҳим ибн Ҳамза Банинкий ибн Муҳаммад ибн Али ал-Худобозий. Отаси вафот этгандан сўнг

Мадинадан Хуросонга қайтиб келган ва Имом Иброҳим ибн Аҳмад ал-Марвазий аш-Шофиъий даргоҳида фақиҳ бўлиб етишган. Али ал-Калободий ва бошқа олимлардан ҳадис тинглаган. Бухоро, Марв ва Маккада ҳадис эшитган. 486 ҳ.й.да Бухорода таваллуд топган (2: 2/398; 11: 2/329).

293

АЛ-ХИДОМИЙ

«Хидом»дан ясалган нисба. У — Сарахс аҳлидан бўлган бир бобонинг исми. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Зуҳайр ал-Хидомий (ваф. 450 ҳ.й.)

(Абуннаسر) Зуҳайр ибн ал-Ҳасан ибн Али ибн Муҳаммад ибн Яҳё ибн Хидом ибн Фолиб ал-Хидомий ас-Сарахсий — фозил одам бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 450 ҳ.й.нинг аксарият қисми ўтганда вафот этган (11: 2/329).

2. Зуҳайр ал-Хидомий (ваф. 430 ҳ.й.)

(Абуннаسر) Зуҳайр ибн Али ибн Зуҳайр ибн ал-Ҳасан ал-Хидомий — юқорида зикр этилган Зуҳайрнинг набираси. У («Тухфату-л-олим ва қурҳату-л-мутааллим», яъни — «Олимнинг

туҳфаси ва ўқувчининг яраси») китобини айтиб берган. 430 ҳ.й.нинг аксарият қисми ўтганда, вафот этган (11: 2/329).

3. Али ал-Хидомий (ваф. 493 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Хидом ал-Хидомий. Бобосига мансуб бўлган. 493 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/330).

294

АЛ-ХУДФАРОНИЙ

«Худфарон»дан ясалган нисба. У — Самарқанд Сўғдидаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Худфароний (тав. 483/1090 й.)

Ад-Дехқон ал-Имом ал-Ҳажжож Муҳаммад ибн Абу Бакр ибн Абу Содик ибн ал-Муфтий ал-Худфароний — мударрис ва фақиҳ бўлган. 483 ҳ.й. шаввол ойида туғилган (2: 2/399; 11: 2/331).

295

АЛ-ХУДИСАРИЙ

«Худисар»дан ясалган нисба. У — Усрушана вилоятидан бўлган Самарқанднинг атрофларидан. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Ҳамд ал-Худисарий (Абулқосим) (Абулфаворис) Ҳамд ибн Ҳамид ал-Худисарий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/399; 11: 2/332).

296

АЛ-ХУДИМАНКАНИЙ

«Худиманкан»дан ясалган нисба. У — Самарқанд ноҳиясидан бўлган Кармандаги асҳобу-л-ҳадис билан ажралиб турувчи қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Худиманканий

(Абу Наср) Аҳмад ибн Абу Бакр Муҳаммад ибн Абу Убайд Аҳмад ибн Урва ибн Аҳмад ибн Иброҳим ал-Худиманканий — хатиб бўлган. «Саҳиҳ ал-Бухорий»ни тинглаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/399; 11: 2/332).

2. Салим ал-Худиманканий

(Абу Умар) Салим ибн Мужоҳид ибн Яъиш ал-Худиманканий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/33).

3. (Абу Саид) Яҳё ибн Муъин ибн Салим ибн Мужоҳид ибн Яъиш ал-

Худиманканий — юқорида зикр этилган Абу Умарнинг набираси. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/333).

4. Урва ал-Худиманканий (ваф. 321 ҳ.й.)

(Абу Ҳошим) ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн ал-Худиманканий ал-Каримий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 321 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/333).

297

АЛ-ҲУЗАНДИЙ

«Ҳузанд»дан ясалган нисба. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ал-Ҳузандий Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Мутавваъ ал-Ҳузандий ад-Дехқон. У илм аҳлидан ҳадис ривоят қилган (2: 2/400; 11: 2/334).

298

АЛ-ХАРОДИНИЙ

«Хародин»дан ясалган нисба. У — Бухородаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ҳорун ал-Хародиний (ваф. 343 ҳ.й.)

(Абу Мусо) Ҳорун ибн Аҳмад ибн Ҳорун ар-

Розий ал-Ҳофиз ал-Хародиний — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган. 343 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/400; 11: 2/335).

299

АЛ-ХАРТАНГИЙ

«Хартанг»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ғолиб ал-Хартангий

(Абу Мансур) Ғолиб ибн Жаброил ал-Хартангий — илм аҳлидан бўлган. Имом ал-Бухорий (Самарқандга бораётиб) шу кишининг меҳмони бўлган ва унинг Хартангдаги уйида вафот этган. Дафн маросими билан боғлиқ сарф-харажатларни ҳам шу киши кўтарган ва у ҳақда «Маноқиб ал-Бухорий»да ҳикоя қилган. Орадан кўп ўтмай ўзи ҳам вафот этган ва унинг ёнига дафн қилишларини васият қилиб қолдирган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/409; 11: 2/341).

300

АЛ-ХАРАШКИТИЙ

«Харашкит»дан ясалган нисба. У — Самарқанднинг шарқидagi Шош ўлкаларидан. Қуйидаги олим шу ўлкага мансубдир:

1. Саъд ал-Харашкитий (ваф. 340 ҳ.й.)

(Абу Саид) ибн Абдуррахмон ибн Ҳамид ал-Харашкитий. У ҳадис ривоят қилган, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 340 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/410; 11: 2/345).

301

АЛ-ХАРТАТИЙ

«Хартат»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ҳабиб ал-Хартатий

Ҳабиб Абу Ҳабиб ал-Хартатий, ал-Марвазий. Тўқима ҳадисларни ривоят қилиш билан шуғуланар эди. Шунинг учун ундан ҳеч ким ҳадис ёзиб олмас ёки ривоят қилмас эди (2: 2/411; 11: 2/346).

302

АЛ-ХАЗЪУВНИЙ

«Хазъувн»дан ясалган нисба. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Хазъувний (ваф. 301 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Ҳомид ибн Ҳамид ал-Хазъувний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. У билан суҳбат қурганлар. 301 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/411; 11: 2/346).

2. Аҳмад ал-Хазъувний

Аҳмад ибн Ҳомид ал-Хазъувний. У — юқорида зикр этилган Муҳаммаднинг биродари. Уч ёшлигидаёқ акаси билан Имом Абулҳасан ас-Самарқандийнинг «Китобу-т-тафсир» («Тафсир китоби»)ни ўрганган (11: 2/347).

3. Мусо ал-Хазъувний

(Абу Имрон) Мусо ибн ал-Ҳорис ал-Хазъувний. Илми адабни ўрганган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/347).

303

АЛ-ХАРФОНКАСИЙ

«Харфонкас»дан ясалган нисба. «Харфонкас» — Бухородаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Харфонкасий (ваф. 357/968 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Хизр ибн Шоҳвия ибн Суллам ал-Харфонкасий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 357 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган (2: 2/411; 11: 2/346).

304

АЛ-ХАРҚОНИЙ

«Харқон»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Ушбу

қишлоқ «Работи воиз» деб аталадиган работи билан машхур. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Аҳмад ал-Харқоний (496–505 ҳ.й.)

(Абулфатх) Аҳмад ибн ал-Хусайн ибн Абдуррахмон ибн Абдурраззоқ ал-Аббосий аш-Шоший, ал-Харқоний ал-Фаробий — адиб бўлган. Отаси Шошдан бўлган, у Харқонда туғилган. Самарқанд тоғидаги Фороб қишлоғида яшаган. У уламолардан ал-Ҳофиз ал-Бардодий тасниф этган асарлардан бир китобни ўрганган. 496 ҳ.й.да таваллуд топган ва 505 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/412).

2. Аҳмад ал-Харқоний (ваф. 499/1106 й.)

(Ал-Қози) Аҳмад ибн ал-Хусайн ибн ал-Харқоний — қози бўлган. У «Моҳи андаржиба» («Халат ичидаги ой») номи билан шуҳрат қозонган. 499 ҳ.й. рамазон ойининг охирида Форобда вафот этган (11: 2/348).

3. Бакр ал-Харқоний (ваф. 525/1131 й.)

Бакр ибн Абдуллоҳ ибн Абдуррахим ал-Харқоний — имомлардан бири бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 525 ҳ.й. 18-зу-л-қаъдада сешанба куни аср вақтида вафот

этган ва жасади Чокардиза қабристонига дафн этилган (2: 2/348).

4. Ал-Хусайн ал-Харқоний (ваф. 524/1130 й.)

Ал-Хусайн ибн Абу Шиҳоб ибн Аҳмад ибн Ҳамза... ал-Алавий ал-Харқоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 524 ҳ.й. ражаб ойида 76 ёшида Самарқандда вафот этган ва Самарқанд жомеъ масжидининг рўпарасига дафн этилган (11: 2/348).

5. Ал-Хусайн ал-Харқоний (434–550 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Хусайн ибн Юсуф ибн Абу Яъқуб ал-Харқоний — имом хатиб ва фозил фақиҳ бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 434 ҳ.й.да туғилган. 550 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/348).

6. Муҳаммад ал-Харқоний (452–522 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Жибрил ибн Яҳё ибн Жибрил ибн Солиҳ ибн Юсуф ал-Харқоний — хатиб бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 452 ҳ.й.да туғилган ва 522 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/348).

7. Масъуд ал-Харқоний

(Абу Муҳаммад) Масъуд ибн Маҳмуд ибн Аҳмад ал-

Харқоний — фозил олим бўлган. Отасидан сўнг Харақоннинг хатиби бўлган ва Харақон бош қозисининг ўринбосари лавозимида ишлашдан бўйин товлаган. Қози эса ўз мақсадида қатъий туриб олгач, у Қошғарга қочиб борган ва ўша ерда вафот этган (11: 2/348).

305

АЛ-ХАРҚИЙ

«Харқ»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Ал-Хусайн ал-Харқий (299/912)

(Абу Али) ал-Хусайн ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Харқий, ал-Ҳанбалий — фақиҳ бўлган. Рамазон ҳайити куни вафот этган. Асарларидан: «ал-Мухтасар фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанбалий» («Ҳанбалия мазҳабининг фуруъ ал-фиқҳи ҳақида қисқартма») (17: 1/617).

2. Абдулжаббор ал-Харқий (477–553/1084–1158)

(Абу Муҳаммад) Абдулжаббор ибн Абдулжаббор ибн Муҳаммад аш-Шобитий ал-Харқий аш-Шоший, аш-Шофиъий — фақиҳ, муаррих ва муҳаддис, баъзи илм соҳаларида фаолият олиб борган олим бўлган. Рабиъу-л-аввал

ойида Марвдаги қишлоқлардан бири — Хирқда туғилган. Марвда кўп ҳадислар эшитган ва фақиҳ бўлиб етишган. Асарларидан: «Тариху Марв» («Марв тарихи»), «Фазоилу-л-авқот» («Фазилларнинг фазилатлари»), «Мунтаҳийу-л-идрок фи тақосими-л-афлок» («Фалаклар тақсимоти хусусида идрок этилган фикрларнинг якуний хулосаси») (17: 2/47).

3. Абдуллоҳ ал-Харқий (579/1183)

Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Абулфатҳ ал-Харқий — муҳаддис, Исфакон таянчи бўлган. Асарларидан: «ал-Фавоид ал-мултафиза ва-л-фавоиду-л-мултақита» («Айтилган маслаҳатлар ва жамланган фойдалар») (17: 2/228).

4. Умар ал-Харқий (334/946)

(Абуқосим) Умар ибн ал-Хусайн ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Харқий ал-Бағдодий, ал-Ҳанбалий — фақиҳ бўлган. Унинг кўпгина асарлари Бағдодда қолган, ўзи бошқа ўлкага сафар қилган вақтда асарлари ёниб кетган. Дамашқда вафот этган ва жасади «Жироҳ» жомеъи рўпарасига дафн этилган. У таълиф этган асарлардан: «ал-Мухтасар фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанбалий» («Ҳанбалия

мазҳабининг фуруъ ал-фиқҳи: ... ҳақида қисқартирилган китоб») (17: 2/557).

5. Муҳаммад ал-Харақий (469–533/1076–1139)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Бишр ал-Харақий, ал-Марвазий, ал-Ҳанафий — фозил фақиҳ, мутакаллим, фалакиётшунос, риёзиётчи, усул илмини яхши билувчи олим бўлган. Бир муддат Нишопурда истиқомат қилган. 530 ҳ.й.дан кейин Марвда вафот этган. Бу иккала жой ҳам Хуросон вилоятига қарашлидир. Асарларидан: «ар-Рисола аш-шомила фи-л-ҳисобот» («Ҳисоб-китоб ҳақидаги қомусий рисола») «Мунтаҳийу-л-идрок фи илми-л-афлок» («Фалаклар илми хусусидаги идрок этилган фикрларнинг якуний хулосаси») (2: 2/417; 11: 2/349; 17: 3/51).

6. Зуҳайр ал-Харақий

Зуҳайр ибн Муҳаммад Абулмунзир ат-Тамимий ал-Анбарий ал-Хуросоний ал-Марвазий ал-Харақий. Макка ва Шомда яшаган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис айтганлар (2: 2/412).

7. Муҳаммад ал-Харақий

(Абу Қобус) Муҳаммад ибн Мусо ал-Харқий — фозил одам бўлган. У

уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/349).

8. Муҳаммад ал-Харақий

(Абу Мазъур) Муҳаммад ибн Убайдуллоҳ Мусо ал-Харқий ал-Марвазий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/349).

9. Исҳоқ ал-Харақий

Исҳоқ ибн ал-Лайсий ал-Жаддий ал-Харақий. Харқ қишлоғида яшаган. Ўғли ундан ҳадис айтган (11: 2/349).

10. Ал-Ҳасан ал-Харақий

Ал-Ҳасан ибн Рашид ал-Харақий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/349).

11. Абдуллоҳ ал-Харақий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Қутн ал-Харақий — Харқ қишлоғидан бўлган. У араб тили ва Анас ибн Молик билан боғлиқ масалаларни яхши биладиган олим бўлган (11: 2/349).

12. Абдуллоҳ абн Абдурраҳмон ал-Харақий (ваф. тахм. 540 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ибн

Муҳаммад ибн Собит ал-Харақий — Харқ қозиси, уламолар наслидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 540 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/349).

306 АЛ-ХАРМАЙСАНИЙ

«Хармайсан»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Довуд ал-Хармайсаний

(Абулфазл) Довуд ибн Жаъфар ибн ал-Ҳасан ал-Хармайсаний — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/414; 11: 2/352).

307 АЛ-ХАРУРИЙ

«Харури»дан ясалган нисба. У — Хоразм қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Харурий

(Абу Тоҳир) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Харурий ал-Хоразмий — шоир бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/415; 11: 2/353).

308 АЛ-ФУЗОРИЙ

«Фузор»дан ясалган нисба. У — Насаф яқинидаги ноҳия. Қуйидаги олимлар шу ноҳияга мансубдирлар:

1. Мусо ал-Фузорий

(Абу Ҳорун) Мусо ибн Жаъфар ибн Нуҳ ибн Муҳаммад ибн Мусо ал-Фузорий ал-Касий — Фузор аҳлидан бўлган. Ироқ ва Ҳижозга борган. Хуросонга келган. У уламолардан ҳадис тинглаган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/417; 11: 2/356).

2. Ҳашийм ал-Фузорий

(Абу Ажийф) Ҳашийм ибн Шоҳид ибн Бариди ал-Фузорий — солиҳ одам бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/356).

309 АЛ-ХУЗОНДИЙ

«Хузонд»дан ясалган нисба. Хузонд — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Хузондий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Хузондий ас-Самарқандий. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/420; 11: 2/359).

2. Муҳаммад ал-Хузондий (ваф. 382 ҳ.й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Умар ибн Тож ибн ал-Хузондий ал-Муқрий — солиҳ шайх бўлган. Хузонда яшаган. Ҳадис ва ривоят борасида беназир маҳорат соҳиби бўлган. 382 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/359).

310 АЛ-ХУЗВОНИЙ

«Хузвон» («Хусвон»)дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ал-Хузвоний (ваф. 480 ҳ.й.)

(Абулало) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ал-Хузоний ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 480 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/423; 11: 2/362).

311 АЛ-ХУСРУВШОҲИЙ

«Ал-Хусрувшоҳ»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Хусрувшоҳий (472–548/1079–1153)

(Абу Саад) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн Мужоҳид ал-Хусрувшоҳий — қалби пок, тақводор, саховатпеша, солиҳ шайх бўлган. 472 ҳ.й.нинг муҳаррам ойида таваллуд топган. 548 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (2: 2/424; 11: 2/365).

312 АЛ-ХУШОҒИРИЙ

«Хушоғир»дан ясалган нисба. У — Бухородаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ал-Хушоғарий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Язид ибн Аҳмад ал-Ғушоғарий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/425).

313 АЛ-ХУШМИНЖАКАСИЙ

«Хушминжакас»дан ясалган нисба. У — Кешдаги қишлоқлардан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Яҳё ал-Хушминжакасий (ваф. 420/1029 й.)

Яҳё ибн Ҳорун ибн Аҳмад ибн Микёл ибн Жаъфар ибн Ҳам ибн ал-Микёлий ал-Хушминжакасий ас-Сарром —

солиҳ ёшлардан, ёшлигидаёқ бидъат аҳлига қарши қатъий чора кўриш хусусида аҳли суннадан ҳадис ёзиб олган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 420 ҳ.й.нинг жумоду-л-увло ойида вафот этган (2: 2/425; 11: 2/373).

2. Ал-Ҳасан ал-Хушминжакасий (тав. 450 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Аҳмад ибн Исмоил ибн Мансур ибн Яҳё ал-Хушминжакасий ал-Кеший — Самарқанднинг ишончли қозиларидан бири бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 450 ҳ.й.да туғилган (11: 2/374).

314 АЛ-ХУШУВФАҒАНИЙ

«Хушувфаған»дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳрдаги Сўғ қишлоқларидан эзгуликлари кўп бўлган катта қишлоқ, Иштихон билан Кушония ўртасида жойлашган. Ҳозир бу жой «Тўғонбоши» («Раъсу Қантара») деб аталади. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Умар ал-Хушувфағаний (223–311 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Бухайр ибн

Хозим ибн Рошид ал-Бухайрий ал-Хушувфағаний — «ал-Жомий ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») китобининг муаллифи. 223 ҳ.й.да туғилган ва 311 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/428; 11: 2/370).

2. Аҳмад ал-Хушувфағаний (ваф. 372/982 й.)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Абулҳасан Муҳаммад ибн Абу Ҳафс Умар ибн Муҳаммад ибн Бухайр ибн Хозим ас-Сўғдий ал-Хушувфағаний. Юқорида номи зикр этилган бобоси (Абу Ҳафс)дан «ал-Жомий ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») ва «Китобу-с-сафина» («Кема китоби») асарларини тинглаган. Ушбу китобларни бобосининг ўзи тасниф этган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 372 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (2: 2/428; 11: 2/370).

315 АЛ-ХАШУВНАНЖАКАСИЙ

«Хашувнанжакас»дан ясалган нисба. У — Самарқандга тегишли қишлоқ билан қўшилиб кетган Кешдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. (Абу Аҳмад) ал-Хашувнанжакасий (Абу Аҳмад) ал-Хашувнанжакасий. Унинг исми ва насаби маълум эмас. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/428; 11: 2/370).

316

АЛ-ХАШЯНДИЗИЙ

«Хашяндиза»дан ясалган нисба. У — Насафдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Исмоил ал-Хашяндизий

Исмоил ибн Маҳрон а л - Х а ш я н д и з и й . Абулҳасан ал-Омирийнинг куёви бўлган. У уламолардан кўп ҳадис тинглаган (2: 2/428; 11: 2/374).

317

АЛ-ХАЛХОЛИЙ

«Халхол»дан ясалган нисба. У — Озарбайжон атрофидаги бир ўлка ва шаҳар, Жилон тоғининг ўрта қисмига чегарадош бўлган. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Халхолий (745/1344)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн Музаффаруддин ибн аш-Шофиъий. У — «ал-Халхолий», «ал-Хатибий»

номлари билан маълум бўлган, ақлий ва нақлий билимлар соҳасида фаолият олиб борган олим. Эронда вафот этган. У тасниф этган кўп сонли асарлардан: «Шарҳ мишкоти-л-масобиҳ» (ал-Бағавийнинг «Мишкотул-масобиҳ» асарига шарҳ), муаллиф уни «Танвиру-л-масобиҳ», яъни «Чироқларнинг нур таратиши» деб номлаган), «Манзума фи-л-мантиқ» («Мантиқ ҳақида манзума»), «Шарҳу мунтаҳийи-с-суал ва-л-амал фи илмайи-л-усул ва-л-жадал» («Усул ва жадал илмлари ҳақидаги саволлар ва умидларнинг якуни»), «Шарҳу талхиси-л-мифтоҳ» (Қазвинийнинг риторика ҳақидаги «Талхису-л-мафотих» асарига шарҳ), «Шарҳу мифтоҳи-л-улум» (Саккокийнинг «Мифтоҳу-л-улум» — «Илмлар калити» асарига шарҳ) (17: 3/726).

2. Муҳаммад ал-Халхолий (1134/1722 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Саид ал-Халхолий — фозил одам бўлган. Муҳаммад Содиқ ал-Аржистонийдан таълим олган. Асарларидан: «Рисола фи маърифати-л-лоҳи ва маърифати-н-нафси» («Аллоҳни ва ўзини англаш ҳақидаги рисола»), «ал-Урвату-л-вусқо»,

(«Мустаҳкам ҳалқа») (17: 3/356).

3. Муҳаммад ал-Халхолий (1333/1915)

Муҳаммад Боқир ал-Халхолий — муаррих ва хатибий олим бўлган. Тахм. 1333 ҳ.й.да Машҳадда вафот этган. Асарларидан: «ал-Жаннот ас-самон фи таворихи-л-машоҳиди-с-самония» («Саккизиңчи обида тарихи ҳақидаги саккизлик жаннатлари») (17: 3/152).

4. Муҳаммад ал-Халхолий (1262/1846 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад Али ибн Муҳаммад Ҳусайн ибн Муҳаммад Саид ибн Муҳаммад Солиҳ ал-Халхолий — фозил одам бўлган. Асарларидан: «Уйуну-л-асрори-л-макнуна фи баъни-л-ваҳйи ва-л-илҳом ва-л-кашф ва-н-нубуввати ва-л-валоят» («Ваҳий, илҳом, кашф, пайғамбарлик ва валийлик истилоҳларини баён этиш ҳақидаги пинҳона сирлар манбаи»). Муаллиф уни Лоҳайжон ҳокими Муҳаммад Алихоннинг топшириғига биноан 1262 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/538).

5. Али ал-Халхолий (XII ҳ.а./XVIII м.а.)

Алиқули ибн Муҳаммад ал-Халхолий, ал-Исфаҳоний — тилшунос, муфассир, адиб, шоир, ҳаким, котиб, наҳв ва сарф

илмлари билан шуғулланган олим. Ўн иккинчи ҳ.а.нинг бошларида Исфаҳонда вафот этган. Асарларидан: «Ҳошия ала тафсири-л-Байзовий», («Байзовийнинг тафсирига ҳошия-изоҳ»), «Шарҳу-ш-шофия» (Ибн ал-Ҳожибнинг «аш-Шофия» асарига шарҳ), «Тибену-л-ҳикматайни фи-л-фарқ байна ҳикмати-л-қудамо» («Қадим олимларнинг ҳикматлари ўртасидаги фарққа оид икки ҳикматнинг баёни»), «Иҳёу-л-ҳикмат» («Ҳикматни қайта тиклаш»), «Мазомиру-л-ошиқийн фи ҳақиқати-н-нафси ва-т-тарғиб йла олами-л-ақлий ва-т-тазҳид ани-л-олами-л-ҳиссий» («Ҳиссий оламдан узоқлашиш ва ақлий оламни тарғиб этиш ва нафс билан боғлиқ ҳақиқат ҳақидаги ошиқларнинг қўшиқлари») (17: 2/488).

6. Насруллоҳ ал-Халхолий (946/1539)

Насруллоҳ ибн Муҳаммад ал-Умарий ал-Ажамий аш-Шофийий — муфассир, баъзи илм соҳаларида фаолият олиб борган олим. Ҳалабга келиб, шу ерда муқим истиқомат қилган. У ал-Халхолий номи билан танилган. Асарларидан: «Ҳошия ала анвори-т-танзил» (Тафсир ҳақидаги «Байзовийнинг «Анвору-т-танзил» асарига ҳошия-

изоҳ»). «Ҳошия ала шарҳ ҳидоят-л-ҳикмат». (Қози Мирнинг «Шарҳу ҳидоят-л-ҳикмат» асарига ҳошия-изоҳ), «Шарҳу исботи-л-вожиб» («Даввонийнинг «Исботу-л-вожиб» асарига шарҳ»); «Мажмуъату-л-ҳисоб» («Арифметика илми ҳақидаги тўплам»), «ал-Жомий ал-кабийр фи соъати-л-манзум мина-л-каломи ва-л-мансур» («Калом ва сажъдан тузилган манзуманинг бўлмаси ҳақида катта тўплам»), «Расоилу ибн ал-Асир» («Ибр ал-Асир рисоалари»), «Тухфату-л-ажойиб ва турфату-л-ғаройиб», («Ажойиботлар тухфаси ва ғаройиботлар турфаси») (17: 4/28).

7. Ҳасан ал-Халхолий (1014/1605)

Ҳасан (Ҳусайн) ал-Ҳусайний ал-Халхолий, ал-Ҳанафий — мутакаллим, муфассир, наҳвшунос ва фалакиётшунос олим бўлган. Асарларидан: «Ҳошия ала шарҳи-л-ақоиди-л-аздия» («Жалолуддин ад-Даввонийнинг «Шарҳу-л-ақоиди-л-аздия» асарига ҳошия-изоҳ»), «Шарҳу-д-доирати-л-ҳиндия» («Садруддин аш-Широзийнинг «Доирату-л-ҳиндия» асарига шарҳ»), «Ҳошия ала анвори-т-танзил» (Байзовийнинг Ёсин сурасидан то Қуръони карим охиригача

тафсир этилган «Анвору-т-танзийл» асарига ҳошия-изоҳ»), «Рисола фи таҳқиқ вақти-н-нузули» («Нузул вақтини ўрганиш ҳақидаги рисола»), «Рисола фи-л-мабаъи-л-аввал ва сифотиҳи» («Аллоҳ ва унинг сифатлари ҳақидаги рисола») (17: 1/549, 606).

318

АЛ-ХАЛУВҚИЙ

«Халувқа»дан ясалган нисба. У — Араб қавмларидан бири. Марв бузуншоҳларидан бўлган бир жамоа ҳам шу қавмга мансуб. Қуйидаги олимлар шу жамоага мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Халувқий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Юсуф ибн Муҳаммад ибн Юсуф ал-Халувқий — фозил имом бўлган. Мазҳабнинг нозик жиҳатларини яхши билган (11: 2/393).

2. Абдулвоҳид ал-Халувқий (ваф. 493 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулвоҳид ибн Муҳаммад ал-Халувқий, ибн Юсуф ибн Муҳаммад ибн Юсуф ал-Халувқий. Унинг отаси — юқорида номи зикр этилган Абу Абдуллоҳ. Қироат билан ваъз қиладиган солиҳ фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 493 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/393).

319
АЛ-ХАМОНИЙ

«Хамона»дан ясалган нисба. У — Кушония аҳлидан бўлган бобонинг исми. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Исмоил ал-Кушоний (ваф. 391/1001 й.)

(Абу Али) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳожиб ал-Кушоний. У — Абу Умарнинг набираси; «Саҳиҳ ал-Бухорий»ни ал-Фирабрийдан ривоят қилганларнинг охиргиси ҳисобланади. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 391/1001 йилда вафот этган (2: 4/523; 11: 5/73).

320
АЛ-ХУМХАЙСАРИЙ

«Хумхайсара»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Аҳмад ал-Хумхайсарий

(Абу Саҳл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Наҳий ибн ан-Назр ал-Хумхайсарий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/444; 11: 2/397).

321
АЛ-ХУМРАКИЙ

«Хумрак»дан ясалган нисба. У — Мовароуннаҳр ноҳияларидан бўлган Шошдаги кичкина шаҳарча. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Муаммал ал-Хумракий (ваф. 516 ҳ.й.) (Абуррижо) ал-Муаммал ибн Сарвар ал-Хумракий аш-Шоший. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 516 ҳ.й.да Марвада вафот этган ва «ар-Разиқ» дарёсининг бўйига дафн этилган. Унинг юқори қисмида жойлашган работда истиқомат қилар эди (2: 2/444; 11: 2/397).

322
АЛ-ХИМҚОБОЗИЙ

«Химқобоз»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансуб бўлганлар:

1. Исҳоқ ал-Химқобозий

Исҳоқ ибн Иброҳим ибн аз-Зибирқон ал-Химқобозий — ўзига яраша шайх бўлган. Ҳадис ёзиб қолдирган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/444; 11: 2/398).

2. Аҳмад ал-Химқобозий

Абу Наср Аҳмад ибн Маъмун ал-Химқобозий — илми адабнинг забардаст вакили бўлган (11: 2/398).

323
АЛ-ХАМҚАРИЙ

«Хамса қура»дан ясалган нисба. Айни вақтда «Панж геҳ» геб ҳам аталадиган «Хамса қура» («Беш қишлоқ») Айфон, Марсат, Магу, ва Курикон ва Баҳуна қишлоқларидан таркиб топган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллоҳ ал-Хамқарий (ваф. 543 ёки 545 ҳ.й.)

(Абулмаҳсин) Абдуллоҳ ибн Саид ибн Муҳаммад ибн Саид ибн Муҳаммад ибн Мусо ибн Саҳл ибн Мусо ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Мусо ал-Хамқарий. Тақаддум ва фазл борасидаги машҳурлардан бўлган. Тарих илмини яхши билган. Раъй, мантиқ ва ақл соҳиби бўлган. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис тинглаганлар. 543 ёки 545 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/445; 11: 2/399).

324
АЛ-ХУМИСАНИЙ

«Хумисан»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги бир қишлоқ. Қуйидаги

олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Юсуф ал-Хумисаний (Абу Яъқуб) Юсуф ибн Ҳайдар ал-Хумисаний — Самарқанд аҳлидан, фароиз ва бошқа илмлар бўйича етук олим, фозил имом бўлган. Бу илм борасида унга мурожаат қилганлар: У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/446; 11: 2/399).

2. Абдулғаффор ас-Самарқандий

(Абу Муҳаммад) Абдулғаффор ибн Муҳаммад ибн Абдулмалик ибн Довуд ибн Аҳмад ал-Хумисаний, ас-Самарқандий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/399).

325

АЛ-ХУНОМАТИЙ

«Хуноматий»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ат-Таййиб ал-Хуноматий

(Абу Солиҳ) ат-Таййиб ибн Муқотил ибн Сулаймон ибн Ҳаммод ал-Хуноматий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/447; 11: 2/403).

326

АЛ-ХУНБОЖИЙ

«Хунбож»дан ясалган нисба. У — Бухоро аҳлидан бўлган бобонинг нисбаси. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али ал-Хунбожий

(Абулҳарас) Али ибн ибн Аҳмад ибн Хунбож ибн Юнус ибн Убайд ибн Ҳисон ат-Тамимий ал-Хунбожий — Бухоро аҳлидан. У уламолардан, бошқа уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. (11: 2/403).

327

АЛ-ХАНБУНИЙ

«Ханбун»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансуб бўлганлар:

1. Восил ал-Ханбуний (ваф. 467 ҳ.й.)

(Абулқосим) Восил ибн Ҳамза ибн Али ибн Наср ибн ас-Суфий ал-Ханбуний — ҳадис излаб йўлга чиққан сайёҳлардан бири. Солиҳ, ишончли, бообрў одам бўлган. Ҳадисларни яхши биладиган ва уларнинг моҳиятини теран англовчилардан бўлган. Бухоро, Насаф, Исфаҳон ва бошқа шаҳарларда ҳадис тинглаган. Бағдодга келган ва бу ерда ҳадис айтган. Уламолар ундан ҳадис

эшитганлар. 467 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/447; 11: 2/406).

2. Аҳмад ал-Ханбуний

(Абу Рижо) Аҳмад ибн Довуд Муҳаммад ал-Ханбуний — юқорида зикр этилган Ханбун қишлоғидан. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/406).

328

АЛ-ХУНЛИҚИЙ

«Хунлиқ»дан ясалган нисба. У — «Бобу-л-абвоб» яқинидаги Дарбанди Хазарон шаҳарларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ҳаким ал-Дарбандий (ваф. 538/1144 й.)

Ҳаким ибн Иброҳим ибн ал-лакзий ал-Хунлиқий ад-Дарбандий — фозил, шофийий фақиҳ ва ишончли кўриқчи бўлган. Бағдодда фақиҳ бўлиб етишган. Умрининг охиригача бир неча йил, яъни то 538 ҳ.й. шаввол ойининг 12-кунида вафот этгунига қадар Бухорода яшаган (2: 2/450; 11: 2/407).

329

АЛ-ХОРАЗМИЙ

«Хоразм»дан ясалган нисба. У — Хоразмшоҳлар оиласига мансуб

бўлган, милодий тақвим бўйича иккинчи (ҳижрий тақвим бўйича ҳижратдан олдинги учинчи) асрдаги Хоразм шаҳри. Унинг пойтахти Жайхун дарёсининг ўнг соҳилидаги Қат бўлган. Араблар Хоразмни фатҳ этганларида, ҳукмрон сулола ўз ўрнида мавжуд бўлган. Дарҳол бир сулолага асос солганларки, у меросий йўл билан ҳукуматни бошқарган. Вақт ўтиши билан мусулмон подшоҳлар мустақил давлат барпо қилганларки, у коммунистлар ўлкани босиб олганларидан кейин Ўзбекистон Республикасининг бир вилоятига айланган. Бу вилоятнинг пойтахти Урганч шаҳри бўлган. Истиқлол йилларида Хоразм кўп гуллаб-яшнади, унда турли саноат корхоналари ривож топди. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Муҳаммад ал-Ҳоким (531/1137)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Али ибн Аҳмад ал-Ҳокимий, ал-Хоразмий — фақиҳ, хатиб, воиз, адиб ва шоир бўлган. Асарларидан: «Фатҳ Манқишлоф» («Манқишлоқнинг фатҳ этилиши»). Муаллиф мазкур асарда ал-Малик ал-Музаффар Отсиз

Хоразмшоҳни мадҳ этган (17: 3/495).

2. Иброҳим ал-Хоразмий (тав. 559/1164 й.)

Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Ҳайдар ибн Али ал-Муъаззий ал-Хоразмий — адиб бўлган. Зу-л-ҳижжа ойида туғилган. У тасниф қилган асарлардан: «Девону-л-анбиё» («Пайғамбарлар девони»), «ал-Васоил ила-р-расоил» («Расулларга етишишнинг воситалари»), «Ятмияту-л-ятимия» («Нодир дурдоналар»), «Мартаъ ал-васоил» («Воситалар яйлови»), «Марбаъу-р-расоил» («Рисолалар майдони») (17: 1/61).

3. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 568/1173 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Арслон ибн ал-Аббосий ал-Хоразмий Али ибн Аҳмад ал-Ҳокимий, ал-Хоразмий — муаррих бўлган. Асарларидан: «Тариху Хоразм» («Хоразм тарихи») (7: 32; 17: 3/626).

4. Мансур ал-Хоразмий (ваф. 425/1034 й.)

Мансур ибн Али ибн Ироқ ал-Хоразмий — математик ва фалакиётшунос олим бўлган. Умрининг аксарият қисмини Хоразмда ўтказган. Абу Райҳон ал-Беруний ундан

илм ўрганган. Тахминан 425 ҳ.й.да вафот этган. Асарларидан: «Китоб ал-Мажистий аш-Шоҳий», («ал-Магестнинг шоҳона китоби»), «Рисола фи-л-уструлоби-с-саратоний» («Саратоний устурлоб ҳақида рисола»), «ал-Мужаннаҳ фи ҳақиқатиҳи би-т-тариқи-с-синоати» («Ўз ҳақиқати ҳақида яратувчанлик йўли билан қанотланган банда»), «Рисола фи маърифати-л-қасийи-л-фалакия би тариқи ғайри тариқи нисбати-л-муаллифа» («Таълиф этилган нисбат йўлидан бошқа услуб орқали фалакий мураккабликларни билиш ҳақидаги рисола»), «Китоб фи-с-самовот» («Осмонлар ҳақида китоб») (17: 3/917).

5. Мансур ал-Қоъоний ал-Хоразмий (ваф. 775/1373 й.)

(Абу Муҳаммад) Мансур ибн Аҳмад ибн Язид ал-Хоразмий, ал-Ҳанафий — фақиҳ ва илми усул бўйича етук олим бўлган. Маккада вафот этган. Асарларидан: «Шарҳу-л-Мурғний» (Бухорийнинг усул ал-фиқҳ ҳақидаги «ал-Мурғний» асарига шарҳ), «Ҳошия ала-л-мунтахаб фи шарҳи-л-мунтахаб фи усули-л-мазҳаб» (Мазҳабдаги усулга оид «Мунтахаб фи шарҳи-л-мунтахаб» асарига ҳошия-изоҳ») (17: 3/912).

6. Ал-Қосим ал-Хоразмий (555-617/1160-1220)

(Абу Муҳаммад) ал-Қосим ибн ал-Хусайн ибн Муҳаммад ал-Хоразмий (Садру-л-афозил) — фақиҳ, адиб, нозим, носир, тилшунос ва наҳвшунос, риторик олим бўлган. Хоразмда таваллуд топган ва мўғул-татарлар томонидан қатл этилган. У тасниф қилган асарлардан: «аз-Заваё ва-л-хабаё фи-н-наҳв» («Наҳв илмидаги аниқ ва пинҳон жиҳатлар»), «ал-Муҳассали-л-маслаҳати фи-л-баён» («Баён илми ҳақидаги маслаҳатнинг мазмуни»), «Ужолату-с-сафар фи-ш-шеър» («Шеър оламига сафар қилишдаги шошма-шошарлик»), «Шарҳу мақомоти ли-Ҳаририй» («Ҳаририй «Мақомоти»ига шарҳ», муаллиф уни «Тавзиҳ», яъни «Изоҳлаш» деб атаган), «Лаҳжату-ш-шуръи фи шарҳи алфозил-фиқҳ» («Фиқҳий атамларни шарҳлашдаги қонун шеvasи»), «ал-Мухтасар» («Қисқартма», аслида бу — аз-Замахшарий қаламига мансуб «Китобу-л-муфассал фи-н-наҳв»га ёзилган шарҳ), «ал-Калим ва-л-ҳукам» («Калималар ва ҳукмлар»), «Таржимату-л-асмои-л-арбаъуна» («Қирқ исмининг таржимаси»), «Бадойиъи-л-милҳ» («Ёқимли бадиалар») (7: 3; 17: 2/640).

7. Али ал-Хоразмий (555-617/1160-1220)

(Абулҳасан) Али ибн Ироқ ас-Синорий ал-Хоразмий — фақиҳ, муфассир, наҳвшунос, тилшунос ва арузшунос олим бўлган. Хоразм қишлоқларидан бўлган Мазонада вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шамориху-д-дурар фи тафсири-л-Қуръон» («Қуръон тафсиридаги дурлар шодаси»), «Фазлу-л-видоъайни-л-мунтазиъ ан китоби танзиҳи-ш-шариат», «Шариат софлигини таъминлаш китоби ҳақидаги икки ажратилган келишувнинг фазилати») (17: 2/455).

8. Довуд ал-Хоразмий (ваф. 239 ҳ.й.)

(Абулфазл) Довуд ибн Рашид Абулфазл ал-Хоразмий — асли Хоразмдан бўлган, лекин Бардодда яшаган. Ундан Муслим ибн ал-Ҳажжож ва бошқа уламолар ҳадис ривоят қилганлар. 239 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/455; 11: 2/408).

9. Яъқуб ал-Хоразмий

(Абу Юсуф) Яъқуб ибн ал-Жарроҳ ал-Хоразмий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/408).

10. Солиҳ ал-Хоразмий

(Абу Абдуллоҳ) Солиҳ ибн Молик ал-Хоразмий — ҳадисларнинг тўғриси. Бардодда яшаган. У

уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/408).

11. Иброҳим ал-Хоразмий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Байтор ал-Хоразмий. Хоразм қозихонасида бўлган. Балхга келган ва бу ерда ҳадис айтган (11: 2/408).

12. Муҳаммад ал-Хоразмий (333-383/935-993)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Аббос ал-Хоразмий — таниқли шоир ва адиб бўлган. Уни, кўпинча, ат-Табарий деб атаганлар, чунки у Муҳаммад ибн Жарир ат-Табарий опасининг ўғли бўлган. Луғат ва шеър ёдлашда ўз замонасининг яктоси бўлган. Хоразмда ўсиб-ўлган. Болалигидаёқ илм излаб айрим ўлкаларга борган. Йўл-йўлакай Сижистонга ташриф буюрган ва унинг волийси Тоҳир ибн Муҳаммадни аввал мадҳ, сўнгра мазаҳ қилган. Волий эса уни ҳибсга олган. Кейинчалик у йўлга отланиб, ўз саёҳатини давом эттирган. Дамашқда бир муддат турган, сўнгра Ҳалаб ноҳиясида яшаган. Кейинчалик Нишопурга кўчиб борган ва у ерда дўсти ибн Ибод билан мулоқотлар олиб борган. 383 ҳ.й. рамазон ойида шу ер (Нишопур)да вафот этган. У уламолардан,

бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Асарларидан: «ал-Жавомиъ» матбаъасида 1297 ҳ.й.да чоп этилган «Девону шеър» («Девон»), «Мажмуъа расоил» («Мактублар тўплами») ва «Расму-л-маъмур мина-л-билод» («Обод диёрнинг чизмаси») (11: 2/408; 16: 33; 17: 3/380; 19: 7).

13. Мужоҳид ал-Хоразмий (158–244/774–858)

(Абу Али) Мужоҳид ибн Мусо ибн Фаррух ал-Хоразмий. Бародда яшаган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 158 ҳ.й.да таваллуд топган. 244 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 2/409).

14. Юсуф ал-Хоразмий (X ҳ.а./XVI м.а.)

Юсуф ибн Муҳаммад ал-Хоразмий, ал-Фийдий — фақиҳ бўлган. Асарларидан: «Китоб фил-л-фиқҳ» («Фиқҳ ҳақидаги китоб») (11: 2/409).

15. Ал-Ҳасан ал-Хоразмий (551/1106 йилда ҳаёт бўлган)

Ал-Ҳасан ибн Ҳорис ал-Хоразмий, ал-Хубубий — математик олим бўлган. Асарларидан: «Китобу-л-ихтисоб, ал-истиқсо фил-л-жабр ва-л-муқобала» («Алгебра илми ҳақидаги чуқур тадқиқот ва ҳисоб-китоб китоби»). Унда

янглиш алгебрадаги васиятлар билан боғлиқ масалалар бўйича ҳисоб-китоб олиб бориш йўллари мухтасар тарзда баён қилинган (15: 80; 17: 1/544).

16. Ноҳид ал-Хоразмий (ваф. 610 ҳ.й.)

(Абулфатҳ) Ноҳид ибн Абулмакорим Абдуссайид ибн Али, ал-Матризий ал-Хоразмий — адиб ва ҳанафий фақиҳ бўлган. 610 ҳ.й.да вафот этган (16: 8).

17. Аҳмад ал-Хоразмий (ваф. тахм. 430 ҳ.й.)

Аҳмад ибн Муҳаммад «Муҳаммад ибн Аҳмад» ал-Беруний (Абу Райҳон...) ал-Хоразмий. Тахм. 430 ҳ.й.да вафот этган. Асарларидан: «ал-Иршод фи аҳкоми-н-нужум» («Юлдузларнинг ҳукмлари ҳақидаги йўлланма»), «ал-Осору-л-боқия ани-л-қуруни-л-холия» (Юлдузлар ва саналар ҳақидаги «Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар», «ал-Истишқод би-ихтилофил-ирсод» («Кузатувдаги ихтилофга ишора») (15: 4/70).

18. Аҳмад ал-Хоразмий (418/1027)

Аҳмад ибн Муҳаммад ас-Суҳайлий ал-Хоразмий — адиб бўлган. Унинг «ар-Равза ас-суҳайлия фил-авсофи ва-т-ташбиҳот» («Васфлар ва ўшатишлар

ҳақидаги Суҳайлий бўстони») номли асари бор (17: 1/268).

19. Тоҳир ал-Хоразмий (771/1369 йилда ҳаёт бўлган)

Тоҳир ибн Қосим ибн Аҳмад ал-Ансорий ал-Хоразмий — фақиҳ бўлган. Асарларидан: «Жавоҳиру-л-фиқҳ фил-ибодот» («Ибодат ҳақидаги фиқҳнинг гавҳарлари»). Муаллиф мазкур асар таълифини 771 ҳ.й.да тугатган (17: 4/149).

20. Аҳмад ал-Хоразмий (ваф. 425 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Хоразмий ал-Барқоний. 425 ҳ.й.да вафот этган. Унинг «Жомиъ ас-саҳиҳайни Барқоний» («Иккала «ал-Жомиъ ас-саҳиҳ»нинг Барқоний тўплами») номли асари бор (4: 11).

21. Абу Саид ал-Хоразмий

Абу Саид. Хоразм қозисининг ўғли. Унинг «Тариху Хоразм» («Хоразм тарихи») номли асари бор (7: 33).

22. Абдуссалом ал-Хоразмий

(Абу Муҳаммад) Абдуссалом ал-Хоразмий. Унинг «Сирру-с-саҳоба ва-з-зуҳҳод ва-л-уламо ва-л-ибод» («Саҳобалар, зоҳидлар, уламолар ва обидларнинг сири») (7: 17).

23. Ал-Муваффақ ал-Хоразмий (ваф. 568/1172 й.)

(Абулмуъайяд) ал-Муваффақ ибн Аҳмад ал-Маккий ал-Хоразмий — фақих, адиб, хатиб, шоир бўлган. Хоразмда аз-Замахшарийдан араб тилидан сабоқ олган. Жомеъ масжидда хатибликни бошқарган ва шу ерда ундан Носир ибн Абдуссайд ал-Матразий сабоқ олиб, илм ўрганган. Асарларидан: «Маноқибу Али ибн Аби Толиб» («Али ибн Абу Толиб маноқиб»), «Маноқибу-л-имом Аби Ҳанифа» («Имом Абу Ҳанифа маноқиб»), «Мақталу-л-Ҳусайн» («Ҳусайн қатномаси»), «Девону шеър» («Девон») (7: 42; 17: 3/940).

24. Ҳусайн ал-Хоразмий
Ҳусайн Ҳасан ал-Хоразмий. «Ҳошиятгу урафо ва машойих» («Орифлар ва машойихлар ҳақидаги китобга ҳошия-изоҳ») (7: 42).

25. Али ал-Хоразмий (ваф. 560 ҳ.й.)

(Ҳужжату-л-афозил) Али ибн Муҳаммад ал-Хоразмий. 560 ҳ.й.да вафот этган. Унинг «Иштиқоқу асмон-л-мавозиъ ва-л-булдон» («Мавзелар ва ўлкалар номларининг этимологияси») (15: 4/102).

26. Али ал-Хоразмий

Алишоҳ ибн Муҳаммад ал-Хоразмий. У «Алоун-

нужум» номи билан танилган. Унинг асарлари: «Зижу Шоҳий» («Шоҳона зиж»), «ал-Ашжор ва-л-асмор фи-л-аҳком» («Ҳукмлардаги дарахтлар ва мевалар») (5: 19).

27. Муҳаммад ал-Хоразмий (533/1129)

(Зайну-л-машойих Абулфазл) Муҳаммад ибн Абулқосим ал-Хоразмий ал-Баққолий, ал-Ҳанафий — муфасссир, адиб, наҳвшунос ва тилшунос олим бўлган. Лақаби — «Одамий». Араб тили ва эъроб бўйича сабоқни аз-Замахшарийдан олган, устозидан кейин унинг ўрнини эгаллаган. Ундан ва бошқалардан ҳадис тинглаган. Асарларидан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Мифтоҳу-т-танзил» («Танзил калити»), «ал-Иъжоб фи илми-л-эъроб» («Эъроб илмига таъзим»), «ал-Бидоя фи-л-маъоний ва-л-баён» («Риторика илмига кириш»), «Манозилу-л-араб» («Арабларнинг манзиллари»), «Тарожиму-л-аъмом» («Амакиларнинг таржимаи ҳоллари»), «Тақвиму-л-лисон» («Тилни ислоҳ этиш»), «Азқору-с-салот» («Намознинг зикрлари»), «Асрору-л-кизб» («Алдовнинг сирлари»), «Ифтихору-л-араб» («Арабларнинг фахрлари») (5: 22; 15: 4/51; 17: 2/593; 19:13).

28. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 320 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Хоразмий — суфий ва наҳвшунос олим бўлган. У «Шарафуддин» унвони ва «шовқин», «бақриқ» маъноларини англатувчи «Ажиж» номи билан машҳур бўлган. 320 ҳ.й.да вафот этган. Унинг шеърлари бор (14: 16; 15: 4/104).

29. Муҳаммад ал-Хоразмий

Муҳаммад ибн Абдулкарим ал-Хоразмий. Лақаби — «Баҳоу-л-ислом» бўлган (14: 46).

30. Муҳаммад ал-Хоразмий (235/850)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Мусо ал-Хоразмий — фалакийётшунос, математик, муаррих ва жуғрофий олим бўлган. Уни «устоз» деб эъзозлаганлар. У ўз умрини Маъмун (академияси)нинг китоблар хазинагоҳини бойитишга бағишлаган. Асарларидан: «аз-Зиж ал-аввал ва-с-соний» («Биринчи ва иккинчи зиж»), «ал-Амал би-л-устурлоб» («Устурлоб билан ишлаш тартиби»), «ат-Тарих» («Тарих»), «ал-Жабр ва-л-муқобала» («Алгебра»), «Тақвиму-л-лисон», («Тилни ислоҳ этиш»), «Ҳикмату-д-доҳила» («Ботин ҳикмати») (5: 44; 17: 3/741).

31. Амир ал-Хоразмий
Амир Муҳсин Солиҳ ал-Хоразмий. Унинг ўзбек тилида битилган «Девон»и бор (21: 4263).

32. Аҳмад ал-Хоразмий
(Захируддин Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Исмоил ибн Муҳаммад Айдғамиш ат-Тумуртоший ал-Хоразмий, ал-Ҳанафий — Хоразм муфтиси бўлган. Асарларидан: «Шарҳу-л-жомий-с-сағийр» (Кичик тўплам деб аталадиган «ал-Жомий ас-сағийр» асарига ёзилган шарҳ), «Китобу-т-тарових» («Тарових намози ҳақидаги китоб») (17: 1/106).

33. Аҳмад ал-Хоразмий
(456/1064 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Али ас-Саффор ал-Хоразмий — котиб ва шоир бўлган. Асарларидан: «Расоил» («Рисолалар», уларни Умар ибн ал-Ҳасан тўплаган). Шу жумладан, «Рисола ила Амид ал-Малик ал-Кандарий» («Амид ал-Малик ал-Кандарийга йўлланган нома») (17: 1/203).

34. Ҳусайн ал-Хоразмий (ваф. тахм. 840/1436 й.)

(Камолуддин) Ҳусайн ал-Хоразмий. Асарлардан: «Шарҳу-л-бурда» («ал-Бурда» қасидасига битилган шарҳ») (17: 1/550).

35. Али ал-Хоразмий
(ваф. 560/1165 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Али ибн Аҳмад ибн Мирвон ал-Имроний, ал-Хоразмий — адиб, муфассир, тилшунос олим бўлган. Тахм. 560 х.й.да вафот этган. Асарларидан: «Шамориху-д-дурар фи тафсири-л-оёт ва-с-сувар» («Оят ва сураларнинг тафсири ҳақидаги дурлар шодаси»), «Иштиқоқу асмой-л-мавозий ва-л-булдон» («Мавзелар ва ўлкалар номларининг этимологияси»). Унинг шеърлари ҳам бор (17: 2/514).

36. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 387/977 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Юсуф ал-Хоразмий — котиб ва илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият олиб борган олим. Асарларидан: «Мифтоҳу-л-улум» («Илмлар калити») (17: 3/115).

37. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 827/1424 й.)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Хоразмий — фақиҳ, рассом, наҳвшунос, илм-фаннинг турли соҳаларида фаолият олиб борган олим. Маккада турган ва у ерда ҳанафий мақомдаги имом ўрнига ноиблик қилган. Ёши олтишдан ошганда вафот этган. Асарларидан:

«Мусаннаф фи фазоили Макка ва-л-Каъба» («Макка ва Каъбатуллоҳ фазилатлари ҳақида китоб»). Муаллиф ушбу асарни «Осору-т-тарғиб ва-т-ташвиқ ила-л-масожиди-с-салосати ва-л-байти-л-атиқ ва маносик» («Уч масжид, байтуллоҳ ва маносик, яъни диний, шу жумладан ҳаж амаллари ўтказиладиган жойларга тарғиб ва ташқиқ қилувчи асарлар») деб номлаган (17: 3/121).

38. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 425/1034 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Али ибн Иброҳим ал-Ҳиросий ал-Хоразмий — суфий, адиб, нозим, носир, наҳвшунос ва тилшунос олим бўлган. Асарларидан: «Шарҳу «Девони-л-Мутанаббий» («Мутанаббий девони»га шарҳ), «Китоб фи-т-тасриф» («Морфология ҳақидаги китоб»), «ал-Балоғат ва-л-бароъа» («Балоғат ва маҳорат») (17: 3/494).

39. Муҳаммад ал-Хоразмий (781/1379 йилда ҳаёт бўлган)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Хоразмий, ал-Форобий, аш-Шоший, ал-Ҳанафий. Асарларидан: «Шарҳу китоби-л-хамисийн фи усули-д-дин» («Фахруддин ар-Розийнинг. Дин

асослари ҳақидаги «Китобу-л-хамсийн фи усули-д-дин» асарига шарҳ»), муаллиф уни 781 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/217).

40. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 369/979 й.)

Муҳаммад ибн Саид ибн Самъат ал-Хоразмий – муҳаддис, хабарларни айтувчилардан бўлган. Асарларидан: «Ахбору Хоразм» («Хоразм хабарлари») (17: 3/318).

41. Муҳаммад ал-Хоразмий (593–655/1197–1257)

(Абулмуайяд) Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Ҳасан ал-Хоразмий, ат-Таржимоний, ал-Ҳанафий – фақиҳ бўлган, уни «хатиб» деб эъзозлашган. Хоразмда таваллуд топган ва шу ерда истиқомат қилган. Ҳажга борган ва дин йўлида фидойилик қилган. Миср ва Дамашққа отланиб, Бағдодга келган ва то вафот этгунига қадар шу ерда дарс берган. Асарларидан: «Жомиъу масониди Аби Ҳанифа» («Абу Ҳанифа муснадарини тўплами», икки жилдли) (17: 3/706).

42. Маҳмуд ал-Хоразмий (ваф. 722/1322 й.)

Маҳмуд ал-Хоразмий – фозил одам бўлган.

Лақаби – «Қитолий». Асарларидан: «Канзу-л-ҳақоқиқ» («Ҳақиқатлар хазинаси») (17: 3/806).

43. Маҳмуд ал-Хоразмий (ваф. тахм. 568/1173 й.)

(Абу Заҳируддин) Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ал-Хоразмий – фақиҳ, муҳаддис, муаррих, суфий бўлган. «Низомия» мадрасасида воизлик қилган, сўнгра ўз юртига қайтиб келган ва шу ерда вафот этган. Асарларидан: «Тариху Хоразм» («Хоразм тарихи», 8 жилдли), «Кофий фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илми бўйича етарли китоб») (17: 3/829).

44. Маҳмуд ал-Хоразмий (ваф. тахм. 618/1221 й.)

(Абу Али Шарафуддин) Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Умар ал-Чағминий ал-Хоразмий – Хоразм диёрига мансуб Чағмин аҳлидан, математик ва фалакиётшунос олим бўлган. Асарларидан: «ал-Мулаххас фи-л-ҳайъат» («Астрономия илми ҳақида қисқача баён»), «Рисола фи-л-ҳисоб» («Арифметика илми ҳақидаги рисола»), «Қуввату-л-кавокиб ва дуъафуҳо» («Сайёраларнинг қуввати ва заиф жиҳатлари»), «Шарҳу туруқи-л-ҳисоб фи масоили-л-васоя» («Васият масалалари билан

боғлиқ ҳисоб-китобларни амалга ошириш йўлларига шарҳ») (17: 3/830).

45. Юсуф ал-Хоразмий (ваф. 634/1237 й.)

(Нажмуддин) Юсуф ибн Аҳмад ибн Абу Бакр ал-Хоразмий ал-Хосий, ал-Ҳанафий – фақиҳ бўлган, бўғиб ўлдирилган. Асарларидан: «ал-Фатово» («Фатволар»), «Мухтасару-л-фусул» («Фаслларнинг қисқартмаси») (17: 4/141).

46. Юсуф ал-Хоразмий (555–626/1160–1229)

(Абу Яъқуб Сирожуддин) Юсуф ибн Абу Бакр ибн Муҳаммад ибн Али ас-Сақкокий, ал-Хоразмий – грамматика, морфология, риторика, стилистика, аруз ва шеърят илмлари бўйича фаолият олиб борган олим. Жумоду-л-увло ойининг 3-кунида таваллуд топган. Ражаб ойининг охирида Хоразмда вафот этган. Асарларидан: «Талхису мифтоҳи-л-улум» (Илмлар калити маъносини англатувчи «Мифтоҳу-л-улум» асарининг қисқача баёни), «Мусҳафу-з-заҳра» («Заҳра мусҳафи») (17: 4/149).

47. Муайядуддин ал-Хоразмий (620/1242 йилда ҳаёт бўлган)

Муайядуддин ал-Муваффақ ибн Муҳаммад ал-Хоразмий – адиб, носир ва нозим бўлган. Насл-насаби асли

хоразмлик бўлса-да, лекин Мисрда таваллуд топган ва шу ерда истиқомат қилган. Асарларидан: «Шарху навобиғи-л-калим» (аз-Замахшарийнинг «Нозик иборалар» маъносини англатувчи «Навобиғу-л-калим» асарига шарҳ»), «Нусрату-н-настри ва шеър - ш - шеър» («Насрлар насри ва шеърлар шеъри») (17: 4/149).

330 АЛ-ХЎҚАНДИЙ

«Хўқанд»дан ясалган нисба. У — Фарғонадаги шаҳар. Қуйудаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Тоҳир ал-Хўқандий (ваф. 510/1116 й.)

(Абу Толиб) Тоҳир ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Наср ибн Нусра... ал-Хўқандий ал-Махзумий — адиб ва қори бўлган. Самарқандда яшаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 510 ҳ.й.нинг сафар ойида вафот этган ва жасади «Машҳаду-с-содот» қаршисидаги Чокардиза қабристонига дафн қилинган (2: 2/457; 11: 2/408).

331 АЛ-ХУВАЖЖОНИЙ

«Хуважжон (Хужжон)»дан ясалган нисба. У — Бухородаги бир қишлоқ. Қуйудаги

олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Асад ал-Хуважжоний

(Абулҳорис) Асад ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Хуважжоний — Хуважжондан, мужтаҳид, фозил олим бўлган (2: 2/457; 11: 2/413).

2. Муҳаммад ал-Хуважжоний (429–538/1038–1143)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Али ибн Мансур ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Абулаббос ибн Исмоил ас-Синжий ал-Хуважжоний — обрў-этиборли ва солиҳ шайх бўлган. Хуважжонда истиқомат қилган. Ҳадис тинглаган ва тинглаганларини насх хати билан ёзиб қолдирган. Ўзи учун ҳадис излаб Нишопурга борган. Марв ва Нишопурда ҳадис тинглаган. 429 ҳ.й. шаъбон ойининг ўртасидаги бир тунда Марвда дунёга келган. 538 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/457).

332 АЛ-ХУЗЁНИЙ

«Хузён»дан ясалган нисба. У — Насаф ноҳиясидаги қаср. Қуйудаги олим шу қасрга мансубдир:

1. Ал-Маҳдий ал-Хузёний (ваф. 398/1008 й.)

(Абулаббос) ал-Маҳдий ибн Суфён ибн Ҳомид аз-Зоҳид ал-Хузёний. Губдин рустоқидан бўлган Хузён қасрида яшаган. Зоҳидларнинг сўзлари билан гаплашган. Унда ҳадисга тегишли бирон-бир нарса бўлмаган. 398 ҳ.й. 13 шаъбонда вафот этган (2: 2/463; 11: 2/416).

333 АЛ-ХУВАЙЙУ

«Хуваййу»дан ясалган нисба. У — Озарбайжондаги бир шаҳар. Қуйудаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдон ал-Хуваййу (Абу Маъоз) Абдон ат-Табиб ал-Хуваййу. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/467; 11: 2/420).

2. Юсуф ал-Хуваййу (532/1138 йилда ҳаёт бўлган)

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Тоҳир ибн Юсуф ибн ал-Ҳасан ал-Хуваййу — адиб, фозил, фасоҳатли, фақиҳ, хушсийрат, нозиктабъ, ҳассос, назмга усто, шеърлари ёқимли, Хуваййу аҳлидан бўлган. Тус қасабаларидан бўлган Навқонда яшаган ва у ерда қозига ноиблик қилган. У тасниф қилган асарлардан: «Фароиду-л-хароид фи-л-амсол ва-л-ҳикам» («Мақоллар ва ҳикматлар қаъридаги пинҳона

дурлар», муаллиф мазкур асарни 532 ҳ.й.да ёзиб тугатган. «Шарҳу сақти-з-занд ли-л-Маъаррий» («Маъаррийнинг «Сақти-з-занд» — «Олов учқуни» асарига шарҳ»), «Рисолату танзиҳи-л-Қуръони-ш-шариф ан васмати-л-лаҳн ва-т-тахриф» («Қуръони шарифни хато қироат қилиш ва бузиб талаффуз этиш оқибатида юзага келадиган доғлардан поклаш ҳақида рисола»). 549 ҳ.й. ёки ундан илгарироқ вафот этган (2: 2/467; 11: 2/420; 17: 4/165).

3. Муҳаммад ал-Хуваййу (865/1452 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Қутбуддин ал-Хуваййу, ал-Ҳанафий — фозил одам бўлган. Муайян даврни ўрганиш билан боғлиқ матнлар хусусида бир асар тасниф қилган ва уни 865 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/603).

4. Аҳмад ал-Хуваййу (583–637/1187–1240)

(Шамсуддин — Абулаббос) Аҳмад ибн ал-Халил ибн Саодат ибн Жаъфар ал-Хуваййу, аш-Шофиъий — ҳикмат, табобат, наҳв, усул, калом ва фикҳ илмларини яхши биладиган олим бўлган. Хувиййуда туғилган. Шаъбон ойида Дамашқда вафот этган. Фахруддин ар-Розийдан ақлий билимларни, ат-Тусийдан эса жадал илмини

ўрганган. Ибн аз-Зубайдий, ибн ас-Салоҳ ва бошқалардан ҳадис тинглаган. Шомда қозилик маҳкамасини бошқарган. У таълиф қилган асарлардан: «Йанобийъу-л-улум» («Илмларнинг сарчашмалари», «Шарҳу-л-иршод» («Муҳаммад ал-Амидийнинг илми хилоф ва жадал ҳақидаги «Иршод» асарига шарҳ»), «Китоб фи-н-наҳв» («Наҳв ҳақида китоб»), «Китоб фи-л-аруз» («Аруз илми ҳақида китоб»), «Мухтасару-н-нафоис фи-л-жадал» (Жадал илмининг нозик жиҳатлари ҳақидаги ал-Амидий ас-Самарқандий асарининг қисқартмаси), муаллиф уни «Ароису-н-нафоис» «Нозик келинчаклар» деб атаган). Унинг назмлари ҳам бор, «ас-Сафина ан-наҳвия» — «Наҳв кемаси» (17: 1/135).

5. Носир ал-Хуваййу (466–507/1074–1113)

(Абулқосим) Носир ибн Аҳмад ибн Бакр ал-Хуваййу — адиб, муҳаддис, фақих, наҳвшунос олим, Озарбайжон аҳлидан бўлган. Маълум бир муддат қозиликни бошқарган. Рабиъу-с-соний ойида вафот этган. Асарларидан: «Шарҳу-л-ламъи» (Ибн Жанийнинг наҳв ҳақидаги чакнаш маъносини англатадиган «ал-Ламъу» номли асарига шарҳ). Шунингдек, унинг шеърлари ҳам бор (17: 4/7).

6. Муҳаммад ал-Хуваййу

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Яҳё ибн Муслим ал-Хуваййу. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/467; 11: 2/420).

7. Муҳаммад Абдулҳай ал-Хуваййу

Муҳаммад ибн Абдулҳай ибн Сувайд ал-Хуваййу. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/420).

8. Муҳаммад Абдурраҳим ал-Хуваййу

Муҳаммад Абдурраҳим ал-Хуваййу. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/420).

334

АЛ-ХАЙДАШТИРИЙ

«Хайдаштир» дан ясалган нисба. У — Сўғ ноҳиясидаги Иштихон қишлоқлариган бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Билол ал-Худаштирий

(Абу Бакр) Билол ибн Рамёр ибн Рабоба ал-Иштихий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Худди санъат аҳлига мансуб бўлмаганларникига ўхшаб, унинг ривоятлари ҳам кучли бўлмаган (2: 2/469; 11: 2/428).

335

АЛ-ХАЙЗОХУЗИЙ

«Хайзохуз» дан ясалган нисба. У — аз-Зинданийга яқин бўлган Бухородаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ал-Хайзохузий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн ал-Фазл ал-Хайзохузий — Бухоро муфтиси бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/470; 11: 2/429).

2. Аҳмад ал-Хайзохузий

(Абу Наср) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Фазл ал-Хайзохузий — Бухородаги жомеъ масжидга имомликка тайинланган ва зиммасига ундаги Имло кенгашини бошқариш ҳам юкланган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/470; 11: 2/429).

3. Муҳаммад ал-Хайзохузий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Фазл ал-Хайзохузий — юқорида номи зикр этилган Абу Насрнинг ўғли. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/429).

4. Муҳаммад ал-Хайзохузий (ваф. 518 х.й.дан кейин)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Фазл ал-Хайзохузий — юқорида номи зикр этилган Абу Бакрнинг ўғли. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 518 х.й.дан кейин вафот этган (11: 2/429).

336

АЛ-ХАЙШОНИЙ

«Хайшон»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги мавзе. Қуйидаги олим шу мавзегга мансубдир:

1. Абулҳасан ал-Хайшоний ас-Самарқандий

(Абулҳасан) ал-Хайшоний ас-Самарқандий. У Абу Бакр Аҳмад ибн Исмоил ас-Самарқандийдан ат-Термизий тўпламини ривоят қилган (2: 2/471; 11: 2/431).

337

АЛ-ХАЙЛОМИЙ

«Хайлом»дан ясалган нисба. У — Фарғона ўлкаларидан Мовароуннаҳрдаги шаҳар. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ҳамза ал-Хайломий (ваф. 523 х.й.)

(Аш-Шариф ал-Имом) Ҳамза ибн Али ибн ал-Мухсин ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Мусо ибн Исо ибн... Абу Бакр ас-Сиддиқ ал-Хайломий. Абу Бакр ас-Сиддиқнинг фарзандларидан. У фозил фақиҳ ва Жузжония саройи ҳукмдорларидан бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 523 х.й.да вафот этган (2: 2/472; 11: 2/474).

338

АЛ-ХАЙВАҚИЙ

«Хайвақ»дан ясалган нисба. У — Хоразм ноҳиясидаги шаҳар. Қуйидаги олим шу шаҳарга мансубдир:

1. Аҳмад ал-Хайвақий (540-618/1145-1221)

(Абулжанноб, Нажмуддин) Аҳмад ибн Умар ибн Муҳаммад ар-Розий ал-Хайвақий — суфий, фақиҳ, муҳаддис ва муфассир, Хива фарзанди бўлган. Хоразмда ўқиган. Рабиъ ал-аввал ойида шаҳид кетган. Ўз даврининг пири комили, тоифа шайхи ва аср яктоси бўлган. У тасниф қилган асарлардан: «Рисолату-л-ҳоими-л-хоиф мин лавмати-л-лоим» («Қўрқувчи оворалар ва маломат этгувчи маломатийлар ҳақида рисола»), «Тафсиру-л-Қуръони-л-карим» («Қуръони карим

тафсири», 12 жилдли), «Рисолату-т-туруқ» («Тариқатлар рисоласи»), «Фавотиҳу-л-жалол ва фавойиху-л-жамол» («Жалолнинг остоналари ва Жамолдан уфураётган хушбўй атирлар») (2: 2/474 ва ҳошияда; 17: 1/218).

339

АД-ДОРАЗАНЖИЙ

«Доразанжа»дан ясалган нисба. У – Сағониён қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоқда мансубдир:

1. Солиҳ ад-Доразанжий (ваф. тахм. 300 ҳ.й.)

(Абу Шуъайб) Солиҳ ибн Мансур ибн Наср ибн ал-Жарроҳ ад-Доразанжий ас-Соғоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 300 ҳ.й.дан илгари ёки шу вақтда вафот этган. (2: 2/480; 11: 2/437).

340

АД-ДОРАКОНИЙ

«Доракон»дан ясалган нисба. У – Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Али ад-Дораконий (ваф. 213 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Иброҳим ас-Суламий ал-Марвазий ад-Дораконий – обрў-эътиборли ва

ишончли одам бўлган. Бағдодда ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 213 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/482; 11: 2/439).

2. Яъмур ад-Дораконий (ваф. 200 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Амру) Яъмур ибн Бишр ад-Дораконий – Ибн ал-Муборакнинг асҳобларидан бўлган ва ундан ҳадис айтган. Иқтидорли ва ишончли одамлардан бири бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 200 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 2/439).

341

АД-ДОҒУНИЙ

«Доғун»дан ясалган нисба. Ушбу сўз орқали Марв аҳлидан бўлган сотувчилар тавсифланади. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Абдуллоҳ ад-Доғуний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Язид ад-Доғуний – фозил шайх, обрў-эътиборли одам бўлган. «Унс би-л-ҳадис ва маърифатуҳу» («Ҳадис илми билан танишиш ва уни билиш»). У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/445).

342

АД-ДУБЗАНИЙ

«Дубзан (Дубзанг)»дан ясалган нисба. У – Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Қурайш ад-Дубзаний (ваф. 298 ҳ.й.)

(Абу Усмон) Қурайш ибн Муҳаммад ибн Қурайш ад-Дубзаний ал-Марвазий – обрў-эътиборли, ишончли шайх, адиб, наҳвшунос олим ва фозил одам бўлган. У «Китобу-л-мағоза»да Аммор ибн ал-Ҳасандан ҳадис айтган. 298 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/498; 11: 2/454).

343

АД-ДАБУСИЙ

«Дабуса»дан ясалган нисба. У – Мовароуннаҳрдаги Сўғд ўлкаларига қарашли шаҳарча. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ад-Дабусий (367–430/978–1039)

(Абу Зайд) Абдуллоҳ ибн Умар ибн Исо ад-Дабусий – «ал-Асрор», «Тақвиму-л-адилла» ва «ал-Амад ал-ақсо» асарларининг муаллифи. Абу Ҳанифа мазҳабидаги йирик фақиҳлардан бири бўлган. Назар, ҳужжат чиқариш ва раъй хусусида

уни мисол қилиб келтирганлар. Илми усулни яхши билган. Бухорода қозилик маҳкамасини бошқарган ва 430 ҳ.й. шу ерда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Тақвиму-л-адиллати» («Далилларни ислоҳ этиш»), «Китобу-л-асрор» («Сирлар китоби»), «ал-Амад ал-ақсо» («Энг олий мақсад»), «Таъсису-н-назар фи ихтилофи-л-аъиммати» («Имомларнинг ихтилофи ҳақидаги қарашни асослаш»), «ал-Анвор фи-л-усул» («Усул илмига оидинлик киритувчи нурлар») (2: 2/499; 11: 2/454; 17: 2/265; 18: 9).

2. Маймун ад-Дабусий (ваф. 535 ҳ.й.)

(Абулфатҳ) Маймун ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Бакр Мажжа ад-Дабусий – Дабуса аҳлидан, ишончли, тақводор, солиҳ шайх бўлган. Марвда яшаган. Уламолардан фикҳ илмини ўрганган ва улардан ҳадис тинглаган. 535 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/499; 11: 2/455).

3. Маҳмуд ад-Дабусий (ваф. 530 ҳ.й.дан кейин)

(Абулқосим) Маҳмуд ибн Маймун ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Бакр Мажжа ад-Дабусий – юқорида номи тилга олинган Абулқосимнинг ўғли, фозил фақиҳ ва шайх бўлган. Уламолардан ҳадис

тинглаган. 530 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 2/499; 11: 2/455).

4. Али ад-Дабусий (ваф. 482 ҳ.й.)

(Абулқосим) Али ибн Абу Яъло Зайд ибн Ҳамза ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Ҳусайний, ал-Алавий, ад-Дабусий – шофиъий фақиҳ бўлган. Бағдоддаги «Низомия» мадрасасида таълим жараёнини бошқарган. Фикҳ, тафсир ва илми адаб бўйича имом бўлган. Олийжаноб, ҳимматли ва саховатпеша одам бўлган. Ўзаро тортишув ва хусуматни бостиришда қўли ўта кучли бўлган. Унга мақомотлар зуҳур этар ва шу алфозда фазилатларининг кўплиги намоён бўларди. Уламолардан ҳадис тинглаган. 482 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/499; 11: 2/455).

5. Аҳмад ад-Дабусий

Аҳмад ибн Амру ибн Нусайр ибн Ҳомид ибн Уҳайд ибн Дабуса ад-Дабусий. У дабусиялик эмас, лекин бу нисба унга Дабуса бобоси орқали берилган. У Қутайба ибн Муслим ал-Боҳилий ҳузурда 93 ҳ.й. ислом динини қабул қилган (2: 2/499; 11: 2/456).

6. Зулайм ад-Дабусий (ваф. 252 ҳ.й.)

(Абулғушайм) Зулайм ибн Ҳатит ал-Жаҳзамий ад-Дабусий – Дабуса

аҳлидан, Суннадаги лозим амалларнинг адо этилишини доимо назорат этувчи араблардан бўлган. Аҳли суннадан обрў-эътиборли, ишончли, саховатпеша, фозил одам бўлган. Уламолардан ҳадис ривоят қилган. Ироқда борган ва кўп ҳадислар ёзган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 252 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/454).

7. Саид ад-Дабусий

(Абу Усмон) Саид ибн ал-Аҳвас ал-Аздий ад-Дабусий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/454).

8. Усмон ад-Дабусий

(Абу Амру) Усмон ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Рамиҳ ибн Саҳл ибн Рижа ибн Табаъ ад-Дабусий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/455).

9. Муҳаммад ад-Дабусий

(Абу Ҳамид) Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Марвазий ал-Моҳиёний ад-Дабусий – Марвнинг Моҳиёнидан бўлган. Уни «Дабусий» дейдилар, чунки у Бани Умайя даврида Дабусия қўрғони посбонхонасида бўлган. Зеро, у – Абулаббос ас-Саффоҳ билан Куфада биринчи бўлиб байъат

қилган ва саломлашган одамдир (11: 2/456).

344

АД-ДУЖОКАНИЙ

«Дужокан»дан ясалган нисба. У — Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоқда мансубдир:

1. Исмоил ад-Дужоканий (ваф. 482 ҳ.й.)

Исмоил ибн Яъқуб ал-Мукрий ад-Дужоканий ан-Насафий. Самарқанд шаҳрининг ичига кирган ва унинг шайхларидан ҳадис тинглаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 482 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/502; 11: 2/460).

345

АД-ДАХФАНДУНИЙ

«Дахфандун»дан ясалган нисба. У — Бухородаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ад-Дахфандуний (ваф. 273 ҳ.й.)

(Абу Иброҳим) Абдуллоҳ ибн Жанҳа ад-Дахфандуний. Унинг лақаби — «Ҳамул» (матонатли) бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 273 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/507; 11: 2/463).

2. Муҳаммад ад-Дахфандуний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Ҳозир ал-Варроқ ад-Дахфандуний — Дахфандун қишлоғидан бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/463).

3. Исҳоқ ад-Дахфандуний

(Абу Муҳаммад) Исҳоқ ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Ҳозир ал-Варроқ ад-Дахфандуний. У уламолардан ҳадис ривоят қилган (11: 2/463).

4. Исмоил ад-Дахфандуний (ваф. 371 ҳ.й.)

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Ҳозир ад-Дахфандуний ал-Бухорий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 371 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/463).

346

АД-ДУХАМСИНИЙ

«Духамсин»дан ясалган нисба. Духамсин — Марв аҳлидан бўлган бир одамнинг шуҳрати ва лақаби, чунки у илм аҳлидан бўлган бир кишига эллиқбоши бўлишни амр қилган. У киши эса яна озроқ қўшиб беришни сўраб мурожаат қилган. У эса «зигҳу хамсин», яъни «унга эллиқни қўш», деган. Шу тариқа бу ибора унинг

лақабига айланган. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Бакр ад-Духамсиний (ваф. 348 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Бакр ибн Муҳаммад ибн Ҳамадон ибн Фолиб ибн Ториқ ибн Ҳилол ас-Сайрафий ад-Духамсиний — Марв аҳлидан бўлган. Тажрибали, нуроний ва фозил олим бўлган. Фасоҳати ва мозийни яхши билиши туфайли у Сомоний амирлар билан мулоқот қилишга ихтисослашган махсус ходим бўлган. Марв, Балх, Барод ва Райда ҳадис тинглаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 348 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/464).

347

АД-ДАРБАНДИЙ

«Дарбанд»дан ясалган нисба. У — «Бобу-лабвоб»дир. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ад-Дарбандий (ваф. 456/1064 й.)

(Абулвалид) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ас-Суфий ал-Балхий ад-Дарбандий. Ҳадис излаб сафар қилган ва уларни жамлашда энг юқорги чўққига чиққанлардан бўлган. Бухорода ҳадис эшитган. У

уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 456 ҳ.й.нинг рамазон ойида вафот этган (2: 2/511).

348

АД-ДУРБИҚОНИЙ

«Дурбиқоний»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Ҳариб ад-Дурбиқоний (ваф. 300 ҳ.й.дан олдин)

Ҳариб (Ҳарис) ад-Дурбиқоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 300 ҳ.й.дан илгари вафот этган (2: 2/511; 11: 2/468).

2. Аҳмад ад-Дурбиқоний

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Хишном ад-Дурбиқоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/468).

349

АД-ДИРИЗДАҲИЙ

«Дириздаҳ»дан ясалган нисба. У — Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Ал-Ҳусайн ад-Дириздаҳий

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳусайн ибн Али ибн ал-

Ҳасан ибн Мутовий ибн Ибод ад-Дириздаҳий — фақиҳ бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/513; 11: 2/468).

2. Халф ад-Дириздаҳий (ваф. 300/912 й.)

(Абу Саид) Халф ибн Сулаймон ибн Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ад-Дириздаҳий ан-Насафий — Дириздаҳ қишлоғидан, обрў-эътиборли ва ишончли шайх бўлган. Ироққа сафар қилган. У «ал-Муснад» асарини тасниф қилган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 300 ҳ.й. сафар ойида вафот этган. (11: 2/469).

350

АД-ДАРСИЮНИЙ

«Дарзиюн»дан ясалган нисба. У — Самарқанддаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Ал-Аббос ад-Дарзиюнӣ

(Абулфазл) ал-Аббос ибн Наср ибн Жарий ад-Дарзиюнӣ. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/513; 11: 2/469).

351

АД-ДАРСИНОНИЙ

«Дарсинон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир

қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Абдон ад-Дарсиноний

Абдон ибн Синон ад-Дарсиноний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/513; 11: 2/470).

352

АД-ДАРҒОНИЙ

«Дарғон»дан ясалган нисба. У — Хоразм буйидаги шаҳар. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ад-Дарғоний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абу Саид ибн Муҳаммад ад-Дарғоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/514).

353

АД-ДАРҒАМИЙ

«Дарғам»дан ясалган нисба. У — Самарқанд ўлкаларидан бўлган минтақадаги бир шаҳар. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Собир ад-Дарғамий (ваф. 528 ҳ.й.)

Собир ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн Исмоил ад-Дарғамий ал-Яшиқдизий — воиз бўлган. У уламолардан, бошқалар

эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 528 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/514; 11: 2/470).

354

АД-ДАРВОЗАҚИЙ

«Дарвозақ»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Мусулмонлар Марвни фатҳ этиш учун келганларида шу қишлоқда турганлар. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Исо ад-Дарвозақий

(Абулмуниб) Исо ибн Убайд ал-Киндий ад-Дарвозақий. У уламолардан; бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/516; 11: 2/472).

355

АД-ДАРИЙЖАҚИЙ

«Дарийжа»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Абдулазиз ад-Дарийжақий

Абдулазиз ибн Ҳабиб ал-Асадий ад-Дарижақий — қудамо тобиъийлардан бўлган. Марвдаги жойларни фатҳ қилишда иштирок этган ва шу ерда истиқомат қилган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/517; 11: 2/472).

2. Харуф ад-Дарийжақий (тав. 477 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Харуф ибн Абулфазл ад-Дарижақий — ибодат ва тажаҳҳуд намозини кўп адо этадиган солиҳ шайх, зикр йиғинларини хоҳловчилардан бўлган. Ма ш о й и х л а р н и н г ҳикояларини кўп мутолаа қилган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 477 ҳ.й.да таваллуд топган (11: 2/473).

356

АД-ДИЗАҚИЙ

«Дизақ»дан ясалган нисба. У — Марв, Шинжон ва Марваррузнинг кўп мавзеларида мавжуд бўлган қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Али ад-Дизақий

Али ибн Хашрам ад-Дизақий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/517; 11: 2/475).

2. Ал-Ҳасан ад-Дизақий (ваф. 548 ҳ.й.)

(Абулмаъоли) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Абу Жаъфар ал-Балхий ад-Дизақий — Дизақнинг қозиси бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 548 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/517).

3. Аҳмад ад-Дизақий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Халф ад-Дизақий. У «ибн Абу Шуъайб» («Абу Шуъайбнинг ўғли») номи билан танилган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/517; 11: 2/475).

4. Абдулмажид ад-Дизақий

Абдулмажид ад-Дизақий. Ҳадисларни ёзиб қолдирган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/475).

357

АД-ДАСТАЖИРДИЙ

«Дастажирд»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Саад ад-Дастажирдий (477-552 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Саад ибн Муҳаммад ибн Абу Убайд ад-Дастажирдий — суфий, солиҳ фақих, ўз қишлоғида хатиблик ва ваъзхонликни бошқариб борган. Ҳадис ривоят қилган, ўзи ҳам ҳадис тинглаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 477 ҳ.й.да таваллуд топган. 552 ҳ.й.да вафот этган. (2: 2/518).

358

АД-ДАҒУЛИЙ

«Дағул»дан ясалган нисба. Дағул — илм аҳлининг Сарахсдаги кошонаси бўлиб, у жойдан ҳадис илмининг улуғ пешволари етишиб чиққанлар. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ад-Дағулий (ваф. 325/937 й.)

(Абулаббос) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Собур ас-Сарахсий ад-Дағулий — мусулмон раҳнамоларидан бири, ҳофиз муҳаддис, ровий, фақиҳ ва тилшунос олим бўлган. Ўз даврининг Хуросондаги беназир шайхи ҳисобланган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Асарларидан: «ал-Муснад фи-л-ҳадис» (Ҳадислар ҳақидаги «ал-Муснад» китоби) (11: 2/483; 17: 3/401).

2. Муҳаммад ад-Дағулий (ваф. 365 ҳ.й.)

(Абулаббос) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Собур ад-Дағулий — Сарахснинг оқсоқоли бўлган. Юқори номи зикр этилган бобоси Абулаббосдан ҳадис тинглаган. Сарахсда унинг тасарруфида «Мажлис у-л-имло»

(«Имло кенгаши») бўлган. 365 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/483).

3. Али ад-Дағулий

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Собур ад-Дағулий. У юқорида номи зикр этилган Абулаббоснинг амакиси бўлган. Бухорога келган ва шу ерда ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/473).

359

АД-ДАЛҒОТОНИЙ

«Далғотон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад ад-Далғотоний (ваф. 488 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Аҳмад ад-Далғотоний — аскетик (узлатчи) зоҳидлардан бўлган. Отасидан озгина ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 488 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/524; 11: 2/488).

2. Фазлуллоҳ ад-Далғотоний (485–557 ёки 490–557 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Фазлуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ад-Далғотоний ал-Борий — Далғотон қишлоғидан, хуш сийрат,

эҳтиёткор, ҳадис, тафсир ва фикҳ каби илмларни жам қилишга ишқибоз, илми ҳисоб ва адабни яхши билувчи фозил фақиҳ бўлган. Бутун умрини илм ўрганишга бағишда этган, бор меҳр-муҳаббатини илм ўрганишга берадиган, фикҳ, усул ва тилни пухта билувчи илм аҳлидан бўлган. Ҳадисларни излаб топишга қизиққан ва бу борада катта тажриба ва билимни қўлга киритган. 485 ёки 490 ҳ.й.да туғилган. 557 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/524; 11: 2/488).

3. Наср ад-Далғотоний

(Абу Саҳл) Наср ибн ал-Ҳаким ибн Ҳомид ат-Таҳмоний ад-Далғотоний. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. (11: 2/488).

360

АД-ДАНДОНҚОНИЙ

«Дандонқон»дан ясалган нисба. У — Марвдаги кичкина шаҳарча. Қуйидаги олимлар шу жойга мансуб бўлганлар:

1. Аҳмад ад-Дандонқоний

(Абулқосим) Аҳмад ибн Аҳмад ибн Исҳоқ ибн Мусо ад-Дандонқоний — суфий, саховатпеца, солиҳ шайх бўлган. Шом ва Мисрга борган. Искандарияда ҳадис тинглаган. Ўттиз йилдан

ошиқроқ вақт мобайнида Маккада яшаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/543; 11: 2/497).

2. Фазлуллоҳ ад-Дандонқоний (488–552 х.й.)

(Абу Муҳаммад) Фазлуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Исмоил ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Руху-л-Хатибий ад-Дандонқоний фикҳ илми ва ваъз ўқишда ш и р и н с у х а н , мунозараларда хушкалом ва фозил фақиҳ бўлган. Бухорога борган ва у ерда фақиҳ бўлиб етишган. Тахм. 488 х.й.да туғилган. 552 х.й.да вафот этган (2: 2/543).

3. Абдурраҳмон ад-Дандонқоний (ваф. 400 х.й.дан олдин)

(Абу Бакр) Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Солиҳ ал-Хатиб ад-Дандонқоний. Мовароуннаҳр ўлкаларига сафарга чиққан ва у ерларда ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 400 х.й.дан илгари вафот этган (11: 2/497).

4. Мансур ад-Дандонқоний

(Абуссиррий) Мансур ибн Аммор ибн Касир ас-Сулабий ад-Дандонқоний

– воиз бўлган. Қизиқарли қиссаларни излаб топиш ва мақомига етказиб ваъзхонлик қилишда беназир, ўз даврининг яктоси бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/497).

5. Аҳмад ад-Дандонқоний

Аҳмад ибн Хишом ад-Дандонқоний – кўп ҳадисларни биладиган хуш овоз ровий бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/524; 11: 2/497).

6. Аҳмад ад-Дандонқоний

Аҳмад ибн ал-Қосим ад-Дандонқоний – кўп ҳадисларни биладиган хуш овоз ровий бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/497).

361 АД-ДУВАЙДИЙ

«Дувайд»дан ясалган нисба. У – Бухоро аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Муҳаммад ад-Дувайдий (ваф. 251 х.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Саҳл ибн Аскар ибн Аммора ибн Дувайд Дувайдий ал-Бухорий – Бухоро аҳлидан, Бани Тамим мавлоси бўлган.

Бағдодда яшаган ва ўша ерда ҳадис айтган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 251 х.й.да вафот этган (11: 2/512).

362 АД-ДАВИЙНИЙ

«Давийн»дан ясалган нисба. У – Озарбайжоннинг четудаги шаҳар, Тбилисига яқинроқ ҳудудга жойлашган. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Насруллоҳ ад-Давийний (ваф. 546 х.й.)

(Абулфутух) Насруллоҳ ибн Мансур ибн Саҳл ад-Даввийний ал-Жизий – қалби пок, виждонли, солиҳ шофиъий фақиҳ бўлган. Бағдодда фақиҳ бўлиб етишган. Уламолардан ҳадис тинлаган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 546 х.й.да вафот этган (2: 2/558; 11: 2/513).

363 АЛ-ДАЙЗАКИЙ, ЖИЗЗАХИЙ

«Хувайийу»дан ясалган нисба. У – Самарқанддаги бир қишлоқ. Қуйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Абдулазиз ал-Жиззахий (ваф. 308 х.й.дан олдинроқ)

Абдулазиз ибн Муҳаммад ад-Жиззахий — самарқандлик воиз бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 308 ҳ.й.дан илгарироқ Макка йўлида вафот этган (2: 2/613; 11: 2/526).

2. Муҳаммад ал-Жиззахий (тав. 489 ҳ.й.)

(Абулмаҳомид) Муҳаммад ибн Али ибн Исмоил ибн Мансур ибн Яҳё ал-Жиззахий — хайр-саховат қилишга иштиёқи кучли, қалби пок, олийжаноб, солиҳ ва фозил фақиҳ бўлган. У эл орасида самарқандлик каробисий жарчи номи билан танилган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 489 ҳ.й.да таваллуд топган (11: 2/526).

3. Умар ал-Жиззахий (ваф. 511 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Шайб ад-Жиззахий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 511 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/526).

4. Аҳмад ал-Жиззахий

(Абу Толиб) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Умар ибн Исҳоқ ибн Дизка ат-Тоний ад-Жиззахий — Исфаҳон аҳлидан бўлган, юқорида номи зикр этилган бобоси туфайли унга шу нисба берилган. У уламолардан, бошқалар

эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 2/526).

5. Умар ал-Жиззахий (ваф. 525 ҳ.й.)

Умар ибн Шуъайб ибн Абулқосим ас-Сарром ал-Жиззахий — Жиззах аҳлидан бўлган. Хоқондаги барча шаҳарларда ҳарбий қози бўлган. «Сихоҳ» тўпламини наҳвшунос Абдулжаббордан ривоят қилган, шу жумладан, Калободий асаридаги х а б а р л а р н и н г маъноларини ҳам. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 525 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/526).

364

АЛ-ДАЙМАСИЙ

«Даймас»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Муҳаммад ад-Даймасий (ваф. 430 ҳ.й.)

(Абу Тоҳир) Муҳаммад ибн Яъқуб ад-Даймасий ал-Бухорий. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 430 ҳ.й.да вафот этган (2: 2/615; 11: 2/529).

365

АЛ-ДИЙНАБОЗИЙ

«Дийнабоз»дан ясалган нисба. У — Марв қишлоқларидан бири,

Риканжабгон яқинида жойлашган. Қуйидаги олим шу қишлоққа мансубдир:

1. Алқосим ал-Дийнабозий

Ал-Қосим ибн Иброҳим ал-Дийнабозий — зоҳид бўлган. У уламолардан, бошқалар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/616; 11: 2/531).

366

АД-ДИНАМАЗДОНИЙ

«Динамаздон»дан ясалган нисба. У — Риканжабгон яқинидаги Марв қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Қосим ад-Динамаздоний

Ал-Қосим Иброҳим ад-Динамаздоний — зоҳид бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 2/616).

367

АД-ДИЙВОНИЙ

«Дийвон»дан ясалган нисба. У — Марв шаҳридаги маҳаллалардан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Жаъфар ад-Дийвоний (ваф. 297 ҳ.й.)

(Абулаббос) Жаъфар Важиҳ ибн Ҳарис ибн

Абдон ибн Иброҳим ан-Нажжор ад-Дийвоний. Марв аҳлидан бўлган ва Дийвон маҳалласида яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 297 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/532).

368

АД-ДИЙВАКУШИЙ

«Дийвакуш»дан ясалган нисба. У — Марвдаги баъзи уламоларга тегишли машҳур уйнинг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллоҳ ибн ад-Дийвакуший (ваф. тахм. 490 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн ад-Дийвакуший. Солиҳ, олим, фақиҳ ва гўзал хулқ-атвор соҳиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 490 ҳ.й.да вафот этган (11: 2/533).

369

АЗ-ЗАҲҚАСАТИЙ

Исфижоб қишлоқларидан бири — «Заҳқас» («Заҳқат»)дан ясалган нисба. У — Шош воҳаси орқасида, Сайхун дарёси ёқасида жойлашган «ар-Равзабор»даги қишлоқ. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад аз-Заҳқасий (ваф. 506 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Усмон ибн Аҳмад ал-Муставфий аз-Заҳқасий (аз-Заҳқатий) — имомлардан бири бўлган. Самарқандда яшаб, ҳадис илмидан сабоқ берган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 506 ҳ.й.да вафот этган (2:3/4; 11: 3/8).

370

АЗ-ЗАХИЙНАВАЙ

«Захийнава» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдулваҳҳоб аз-Захийнавай (ваф. тахм. 300 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулваҳҳоб ибн ал-Ашъас ибн Наср ибн Сура ибн Арафий ибн Сияр ал-Ҳанафий аз-Захийнавай. Илм истаб, Ироққа кўчиб ўтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 300 ҳ.й.да вафот этган (2:3/4; 11: 3/8).

371

АЗ-ЗАРЪАЙНИЙ

«Заръайна» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Имрон аз-Заръайний (Абу Зайд) Имрон ибн Мусо ибн Фаромиш аз-

Заръайний ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/5; 11: 3/9).

372

АЗ-ЗАММО

«Заммо» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлардан:

1. Аҳмад аз-Заммо

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ас-Сақор ад-Деҳқон аз-Заммо. Ривоят қилувчилар сирасидан ҳисобланар эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар (2: 3/7; 11: 3/12).

373

АЗ-ЗАЙЁЛИЙ

Зайёл деган исмга нисбат берилган. У — Марв аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми. Қуйидаги олим шу нисбага мансубдир:

1. Аҳмад аз-Зайёлий (ваф. 313 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Али) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдулваҳҳоб ибн Собит ибн Шаддод ибн Алҳод ибн ал-Ҳадҳод ал-Марвазий — Ибн Зайёлий номи билан танилган. Аждодларининг келиб чиқиши марвлик бўлса-да, лекин ўзи Бағдодда туғилиб, вояга етган. Кўзи ожиз бўлган. У

уламолардан, ундан эса бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. 313 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/19).

374

АЗ-ЗИЙБАДВОНИЙ

«Зийбадвон» геган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқ-ларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдулваҳҳоб аз-Зийбадвоний (ваф. 313 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Аҳмад) Абдулваҳҳоб ибн Абдулвоҳид ибн Аҳмад ибн Абу Нуш аз-Зийбадвоний ал-Бухорий. Фозил ва солиҳ шайх ҳисобланган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 313 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 3/11; 11: 3/19).

375

АЗ-ЗАЙМУНИЙ

«Займун» геган жойга нисбат берилган. Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олимлар шу жойга мансубдирлар:

1. Абдулазиз аз-Займуний

(Абулқосим) Абдулазиз ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Мурсид ибн Муқотил ибн Ҳайён ан-Набатий ал-Бухорий аз-Займуний. Бухоро аҳлидан, фозил фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/11; 11: 3/19).

2. Ҳаким аз-Займуний (ваф. 416 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Ҳаким ибн Муҳаммад ибн Али ибн ал-Ҳусайн ибн Аҳмад ибн Ҳаким аз-Займуний. Шофиъий мазҳабининг фақиҳи бўлган. Фикҳ илмини Марвада ўрганган. Сўнгра калом илмини ўрганган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 416 ҳ.й.да Марвада вафот этган (11: 3/20).

376

АР-РОҒАСРАСАНИЙ

«Роғасрасано» геган жойга нисбат берилган. У — Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ар-Роғасрасаний

(ал-Имом Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Мусо ан-Насафий ар-Роғасрасаний. Самарқандда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/27).

377

АР-РОҒАНИЙ

«Роған» геган жойга нисбат берилган. У — Дабусия яқинидаги Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ар-Роғаний

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Али ад-Дабусий ар-Роғаний. Ҳадис айтиб ёздирган. «Мағозийу-л-Воқидий» («Воқидий юришлари») асарини ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/27).

378

АР-РОМАРОНИЙ

«Ромарон» геган жойга нисбат берилган. У — Насо қишлоқларидан бири. Шу жойга мансуб олимлар:

1. Ал-Ҳасан ар-Ромароний (ваф. 400 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Али ан-Насавий ар-Ромароний — фозил имом бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/27).

2. Муҳаммад ар-Ромароний (ваф. 360 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Иброҳим ибн Йсо ан-Насавий ар-Ромароний — Ромарон аҳлига мансуб фозил фақиҳ бўлган. Ҳусни хулқ соҳиби бўлган ва кўп ҳадисларни ёд билган. Илм излаб, Шом (Сурия), Ироқ, Ҳижоз ва Мисрга борган ҳамда ҳадис илмини

ўргангунча ўша юртларда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 360 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/28).

379

АР-РОМУШИЙ

«Ромуш» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Али ар-Ромуший

(Ҳамидуллоҳ) Али ибн Муҳаммад ибн Али ар-Ромиший ал-Бухорий. Кўзи ожиз бўлган. Усул ал-фикҳ ва фуруъ ал-фикҳ олими, муҳаддис ва муфассир бўлган. Унинг асарларидан: «ал-Фавоид» («Фойдалар»), «Шарҳ ан-Нофиъ» («ан-Нофиъ шарҳи»), иккаласи ҳам ҳанафийлик мазҳабининг фуруъ ал-фикҳига оид асарлардир (17: 2/516).

2. Иброҳим ар-Ромиший

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Исҳоқ ибн Ҳаммод... ибн Қутн ибн Мансур ибн Солиҳ ибн Рафид ибн Бажиҳ ибн Абдулазиз ал-Мисрий ар-Ромуший. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/19; 11: 3/29).

380

АР-РОМАНИЙ

«Романа» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абу Аҳмад ар-Романий

(Абу Аҳмад) ибн Ҳаким ибн Лукмон ар-Романий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/19; 11: 3/30).

381

АР-РОМИТАНИЙ

«Ромитан» («Ромитана» — «Армитана») деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Руҳ ар-Ромитаний

(Абу Иброҳим) Руҳ ибн ал-Мустанир ар-Ромитаний ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/20; 11: 3/30).

2. Муҳаммад ар-Ромитаний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абу Ҳошим Солиҳ ибн Рафид ибн Абдуссалом ар-Ромитаний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/30).

382

АР-РОҲИБИЙ

«Роҳиб» деган номга нисбат берилган. У — Насаф аҳлидан бўлган бобонинг номи. Ушбу номга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ар-Роҳибий (ваф. 385 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Бакр ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Роҳиб ар-Роҳибий ал-Фароизий. Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 385 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/33).

2. Аҳмад ар-Роҳибий (347–426 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Бакр ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Роҳиб ар-Роҳибий ал-Фароизий — адиб ва шоир ҳамда Насаф шаҳрининг фахрли арбобларидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 347 ҳ.й.да туғилиб, 426 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/33).

3. Аҳмад ар-Роҳибий (ваф. 386 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад Жаъфар ибн Роҳиб ибн Исмоил ал-Баззоз ар-Роҳибий — ишончли ровий шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 386 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/33).

383

АР-РОҲУВИЙ

«Роҳуйа» деган исмга нисбат берилган. У — Марв аҳлидан бўлган бобонинг номи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Исҳоқ ар-Роҳувий (161–238 ҳ.й.)

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Махлад ибн Иброҳим ибн Абдуллоҳ ... ибн Тамим ал-Ҳанзалий ал-Марвазий ар-Роҳувий. Марв аҳлига мансуб машҳур имом бўлган. Нишопурда яшаган. Унинг сўз ва фикрларига одамлар эргашган. У уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар. 161 ҳ.й.да туғилиб, 238 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/34).

2. Муҳаммад ар-Роҳувий (ваф. 289 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ал-Ҳанзалий ал-Марвазий ар-Роҳувий — юқорида зикр этилган Абу Яъқубнинг ўғли. Марвда туғилган ва Нишопурда ўсиб-улғайган. Хуросон, Ироқ, Ҳижоз, Шом ва Миср юртларида ҳадис ёзиб олган. Фиқҳ илми бўйича олим бўлган. Яхши сийратли ва ҳадисга амал қилувчи олим бўлган. Аввал Марвда, сўнгра Нишопурда қозилик лавозимида ишлаган. Уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар

ривоят қилганлар. 289 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/34).

3. Муҳаммад ар-Роҳувий (ваф. 339 ҳ.й.)

(Абуттайиб) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Махлад ал-Ҳанзалий ар-Роҳувий — юқорида номи зикр этилган Абулҳасаннинг ўғли. Унинг бобоси Ибн Роҳувия номи билан машҳур бўлган. Асли марвазий бўлган. Бағдодда яшаб, ўша ерда ҳадис илмини ўрганган. Ишончли муҳаддис ва фаҳиқ бўлган. У уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар. 339 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/34).

384

АР-РИБОТИЙ

«Рибот» деган жойга нисбат берилган. У — отлар боғлаб қўйиладиган жойнинг номи. Марв аҳлининг возилари номи билан танилган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ар-Риботий (ваф. 243 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Саид ибн Иброҳим ар-Риботий. Марв аҳлидан бўлган. Ишончли муҳаддис ҳамда суфийларнинг машҳур шайхларидан бири бўлган. Зоҳирий ва ҳақиқат илмларини мукамал

билган. Уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар. 243 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/39).

385

АР-РАБАЗИЙ

«Рабаз» — Марвнинг чеккасигаги машҳур деворга нисбат берилган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ар-Рабазий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Бакр ибн Юнус ибн ал-Халил ал-Муаддаб ар-Рабазий, аслида ал-Марвазий. У уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/29; 11: 3/43).

386

АР-РАБАНЖАНИЙ

«Рабанж» деган жойга нисбат берилган. У — Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад ар-Рабанжаний

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ар-Рабанжаний ас-Сағдий. Уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/44).

2. Муҳаммад ар-Рабанжаний

(Абу Саъд) Муҳаммад ибн Ҳишом ибн Исҳоқ ар-Рабанжаний сўнгра ал-Бухорий. Уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/44).

387
АР-РАЖОЙЙ

«Ражо» деган жойга нисбат берилган. У — Сарахс воҳаси қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Абдуррашид ар-Ражойй

Абдуррашид ибн Носир ар-Ражойй — машҳур воиз бўлган. Исфаҳон ўлкасига бориб, ўша ерда муқим яшаган. Уламолардан ривоят қилган ва ундан бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/31).

2. Ал-Қози ар-Ражойй

(Абулфазл) ар-Ражойй ас-Сарахсий ал-Қози. Сарахсдаги бир қишлоқдан бўлган. Уламолардан ҳадис эшитиб, ёзиб олган (11: 3/46).

388
АР-РАҲҚОЛ

«Раҳқол» деган номга нисбат берилган. Бу ном ўша даврга Самарқанд аҳлидан бўлган олимлар орасида ҳадис илми йўлида кўп сафар ва саёҳатлар қилганларга нисбатан берилган. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад ар-Раҳқол

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Мужоҳид ибн Юнус ал-Ковидий ас-Самарқандий. «Ар-Раҳқол ал-аъян» («Таниқли сайёҳ») номи билан танилган. Самарқанд аҳлидан бўлган. Илм талабида кўп йиллар сафар қилган ҳамда ҳадисга оид ҳикоят ва хабарларни йиғиш йўлида кўп заҳматлар чеккан. Шунинг учун у «Раҳқол» («сайёҳ», «кезувчи») деган унвонга эга бўлган. Уламолардан ҳадис эшитиб, ёзиб олган (11: 3/47).

389
АР-РУХХОНИЙ

«Руххон» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад ар-Руххоний

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн ал-Хаттоб ар-Руххоний. У кўп ҳадислар ёзиб қолдирган. Уламолардан ҳадис эшитиб, ёзиб олган (2: 3/43; 11: 3/52).

2. Ал-Ҳасан ар-Руххоний (ваф. тахм. 470 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн ал-Қосим ар-Руххоний. Руххонлик фозил фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 470 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/52).

390
АР-РУХШАЮЗИЙ

«Рухшайуз» деган жойга нисбат берилган. У — Термиз қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ар-Рухшайузий

(Абулҳусайн) Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Каробисий ар-Рухшаюзий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/53).

391
АР-РАХИЙНУНИЙ

«Рахийнун» деган жойга нисбат берилган. У — Самрақанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдулваҳқоб ар-Рахийнуний

Абдулваҳқоб ибн ал-Ашъас ал-Ҳанафий ар-Рахийнуний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/54).

392
АР-РАЗОНИЙ

«Раззон» («Раён») деган жойга нисбат берилган. У — Насо қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ар-Разоний

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Абу Жаъфар Авн ар-Разоний ан-Насавий. Ироқ ва Нишопурда ҳадис эшитган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/47; 11: 3/56).

393

АР-РОЗАБОДИЙ

«Розабод» деган жойга нисбат берилган. У — Марв кўчаларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Исмоил ар-Розабодий

(Абулвафо) Исмоил Аҳмад ар-Розабодий ал-Марвазий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/57).

394

АР-РИЗОМИЙ

«Ризом» деган жойга нисбат берилган. У — Марвнинг Шоҳанжоҳ деган жойидаги маҳалланинг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ризом ар-Ризомий

Ризом ибн Абу Ризом ал-Мутаввиъий ар-Ризомий, Абдуллоҳ ибн Муборак билан ғазотда қатнашган. ва Ибн

Муборакдан икки йил олдин шаҳид бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/47; 11: 3/59).

395

АР-РАЗМОЗИЙ

«Размоз» деган жойга нисбат берилган. У — Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ар-Размозий (ваф. 379 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Жобир ибн Фурқон ар-Размозий ас-Сўғдий ад-Дехқон. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 379 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/48; 11: 3/60).

2. Иброҳим ар-Размозий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Занун ар-Размозий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/60).

3. Абу Муҳаммад ар-Размозий

(Абу Муҳаммад) ар-Размозий ас-Сўғдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/60).

4. Абу Абдуллоҳ ар-Размозий

(Абу Абдуллоҳ) ар-Размозий ас-Сўғдий. У

уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/60).

396

АР-РАЗМАНОХИЙ

«Разманох» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ар-Разманохий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Юсуф ибн Ридом ибн Ҳанаш ар-Разманохий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/60).

2. Ҳотам ар-Разманохий

(Абу Саид) Ҳотам ибн Муҳаммад ибн Мансур ар-Разманохий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/60).

397

АР-РАЗИЙҚИЙ

«Разийқ»қа нисбат берилган. У — Марвдаги гарёнинг номи. Ушбу гарё бўйида саҳоба Бурайда ал-Асламиёнинг қабри жойлашган. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад ар-Разийқий
Аҳмад ибн Исо ал-Ҳаммол ар-Разийқий ал-Марвазий — Абдуллоҳ ибн

Муборақнинг катта шогирдларидан бири ва ишончли ровий бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/48; 11: 3/60).

2. Абдурраҳмон ар-Разийқий

(Абу Бакр) Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Ҳабиб ар-Разийқий ал-Марвазий. Расулуллоҳ (с.а.в.) ҳақидаги хабарларни ва ровийларнинг номларини ёд билган. Ҳадисларнинг турларини нисбатан танқид қила олган. Нутқи фасиҳ ва етук зот бўлган. Бағдода турилиб-ўсган. Сўнгра Разийқ дарёсининг қуйи қисмида яшаган. У уламолардан ривоят қилган, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/60).

398

АР-РАСТАҒФИРИЙ

«Растағфир» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Довуд ар-Растағфирий

Довуд ибн Амр ар-Растағфирий ал-Иштихоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/62).

399

АР-РУСТАҒФАНИЙ

«Рустағфан» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али ар-Рустағфаний (тахм. 333/944 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абулҳасан) Али ибн Саид ар-Рустағфаний — ҳанафий, мутакаллим, мотуридиянинг катта вакилларида бири бўлган. Асарлари: «Иршоду-л-муҳтадий фи усули-д-дин» («Усулу-д-динда ҳидоятга бошловчи»), «аз-Завоид ва-л-фавоид фи анвоъи-л-улум» («Илм соҳаларида зиёда фойдалар»), «ал-Фатово» («Фатволар»). У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/62; 17: 2/445).

400

АР-РАШОДИЙ

«Рашод» деган исмга нисбат берилган. У — Самарқанд аҳлларидан бўлган баъзи боболарнинг исми. Ушбу исмга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад ар-Рашодий (ваф. 339 ҳ.й.)

(Абуннаسر) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Рашод ибн Бур ибн Убайдуллоҳ ар-

Рашодий ас-Самарқандий — ишончли ровий, катта фаза ва тақво эгаси бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 339 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/67).

401

АР-РИШТОНИЙ

«Риштон» деган жойга нисбат берилган. У — Марғинов қишлоқларидан бири, Марғинов Фарғона ваҳасида жойлашган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Шайхулислом ар-Риштоний

Хоразмда «Шайхулислом» деган номга сазовор бўлган. Ар-Риштоний нисбаси билан танилган (2: 3/52).

402

АР-РАЗРОЗИЙ

«Разроз» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд мавзеларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ар-Разрозий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Абдуллоҳ ар-Разрозий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/74).

403
АР-РУФУНИЙ

«Руфун» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Наср ар-Руфуний** (Абулайс) Наср ибн Муҳаммад ибн Бук ар-Руфуний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/80).

404
АР-РАКУНДИЙ

«Ракунд» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Муҳаммад ар-Ракундий** (ваф. 510 ҳ.й.) (Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдулмунъим ибн ал-Ҳасан ибн ал-Хусайн ибн Анас ар-Ракундий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 510 ҳ.й.да 74 ёшида вафот этган (11: 3/86).

405
АР-РУВЗАБОРИЙ

«Рувзабор» деган жойга нисбат берилган. У — Шоҳанжоҳ ва Шош қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. **Муҳаммад ар-Рувзаборий** (ваф. 540 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абу Ҳомид Амирко ибн Абу Фарко ал-Жайлий ар-Рувзаборий ал-Қозий — Марв аҳлидан бўлган. Ўттиз йилдан ошиқ қозилик қилган. Адаб илмини яхши билган ва гўзал ҳуснихат соҳиби бўлган. Фикҳ илмидан ҳам бир оз бохабар бўлган. Китобларни мутолаа қилишдан ташқари, улардан нусха кўчириш билан ҳам шуғулланган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 540 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/101).

2. **Аҳмад ар-Рувзаборий** (ваф. 465 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Яъқуб ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Юсуф ар-Рувзаборий. Самарқандда яшаган. Иқтидорли имом ва муфассир бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 465 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/101).

406
АР-РУВЗАФАҚКАДИЙ

«Рувзафақкад» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Муҳаммад ар-Рувзафақкадий** (ваф. 508 ҳ.й.)

(Ал-Имом Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абу Ҳанифа ибн Имрон ибн Али ибн Абдулкарим ал-Усрушаний ар-Рувзафақкадий. Самарқандда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 508 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/102).

407
АР-РУДАКИЙ

«Рудак» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Мусо ар-Рудакий** (Мусо ибн Фазлавия ар-Рудакий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/103).

408
АР-РАВҚИЙ

«Равқ» деган исмга нисбат берилган. У — Марв аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми. Шу исмга нисбат берилганлардан:

1. **Муҳаммад ар-Равқий** (ваф. 268 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Абдуллоҳ ибн Равқ ар-Росибий ар-Равқий. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 268 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/104).

409
АР-РАЙЁНИЙ

«Райён» («Разон»)га нисбат берилган. У — Насо қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ар-Райёний

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абу Авн ан-Насавий ар-Райёний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/112).

2. Аҳмад ар-Райёний.

(Абу Жаъфар) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдулжаббор ар-Райёний ан-Насавий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/112).

410
АР-РИХАШНИЙ

«Рихаш» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйдаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али ар-Рихашний (ваф. 520 ҳ.й.)

(ал-Имом) Али ибн Абуттайиб ибн Абдуллоҳ ибн Абу Ҳафс ар-

Рихашний ал-Муборакий — Самарқанд аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 520 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/114).

411
АР-РИЙҒАЗМУНИЙ

«Рийғазмун» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад ар-Рийғазмуний (414–493/1024–1100)

(Ал-Қози Абу Наср) Аҳмад ибн Абдурраҳмон бн Исҳоқ ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ар-Рийғазмуний ал-Бухорий — «ал-Қозий ал-жамол» номи билан машҳур қози, фозил, оқил ва саховатли имом бўлган. У ўз даврида Бухоро уламолари орасида энг пешқадам олим бўлиб, қозилик қилган ва атрофидагиларга ҳадислар имло қилган, ундан ҳадис кўчирганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 414 ҳ.й. шаввол ойида туғилган ва 493 ҳ.й. рамазон ойида Бухорода вафот этган. Асосий асари: «Фирару-ш-шурут ва дурару-с-сумут» («Шартларнинг аҳамият-сизлиги ва сукут сақлашнинг фойдаси») (2:1/165; 11: 3/114).

2. Жалолуддин ар-Рийғазмуний (ваф. 493/1100 й.)

(ал-Қозий) Жалолуддин ар-Рийғазмуний, ал-Ҳанафий. Қозилардан бўлган. Унинг «Илму-ш-шурут ва-с-сажалот» («Шартлар ва архив илми») асари бўлган (2: 1/501).

412
АР-РИКНАЗИЙ

«Райканкаж» («Рикназ»)га нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бири. Қуйдаги олим шу жойга мансубдир:

1. Мансур ар-Рикназий
Мансур ибн Абдуллоҳ ибн Мансур ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Ҳилол ар-Рикназий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/115).

413
АР-РИЙВДАДИЙ

«Рийвдад»га нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйдаги олим шу жойга мансубдир:

1. Наъим ар-Рийвдадий (ваф. 382 ҳ.й.)

(Абу Мансур) Наъим ибн Аҳмад ибн Бакр ибн Исҳоқ ар-Рийвдадий. Ҳадис эшитишда тўғри бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар

ривоят қилганлар. 382
ҳ.й.да вафот этган (11: 3/
115).

414 АР-РИЙВДАЙИЙ

«Рийвдай»га нисбат
берилган. У — Бухоро
қишлоқларидан бири.
Қуйидаги олим шу жойга
мансубдир:

1. Бишр ар-Рийвдайий
(Абу Саид) Бишр ибн
Илёс ар-Рийвдайий.
Рийвдай аҳлидан. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (2: 3/130; 11: 3/
115).

415 АР-РИЙВАРСУНИЙ

«Рийварсун»га нисбат
берилган. У — Марв
қишлоқларидан бири.
Қуйидаги олим шу жойга
мансубдир:

1. Иброҳим ар- Рийварсуний

(Абу Исҳоқ) Иброҳим
ибн Муҳаммад ибн Исо
ибн Ханож ибн Мансур
ар-Рийварсуний ал-
Бухорий. У ўз даврида
«ипак юзли», «Хуросон
атиргули» деган лақаблар
билан танилган. Ироққа
сафар қилган. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/116).

416 АР-РИЙВАҚОНИЙ

«Рийвақон» деган
жойга нисбат берилган.
У — Марв қишлоқларидан
бирининг номи. Қуйидаги
олим шу жойга
мансубдир:

1. Убайдуллоҳ ар- Рийвақоний

(Абу Муҳаммад)
Убайдуллоҳ ибн Уқба ар-
Рийвақоний. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/116).

417 АР-РИЙВИЙ

«Рийв» деган жойга
нисбат берилган. У —
Бухоро гаҳаларидан
бирининг номи. Қуйидаги
олим шу жойга
мансубдир:

1. Иброҳим ас- Сарахсий (ваф. 417 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим
ибн Аҳмад ибн Муҳаммад
ибн Абдуллоҳ аз-Зоҳид
ар-Рийвий ас-Сарахсий. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар. 417 ҳ.й.да вафот
этган (11: 3/118).

418 АЗ-ЗОЗАБИҲИЙ

«Зозабиҳ» деган номга
нисбат берилган. У —
Насо аҳлидан бўлган
бобонинг номи. Унга
нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад аз- Зозабиҳий

(Абу Жаъфар)
Муҳаммад ибн Аҳмад ибн
Амр ибн Зозабиҳ ан-
Насавий аз-Зозабиҳий. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/120).

419 АЗ-ЗОЗАКИЙ

«Зозак» деган жойга
нисбат берилган. У —
Мовароуннаҳрдаги Кеш
(ҳозирги Шаҳрисабз)
қишлоқларидан бирининг
номи. Қуйидаги олим шу
жойга мансубдир:

1. Масъуд аз-Зозакий
(Абу Саид) Масъуд ибн
Лайсавия ибн Осим ибн
Наср аз-Зозакий. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/120).

420 АЗ-ЗОРИЙ

«Зор» деган жойга
нисбат берилган. У —
Сўғди Самарқанд қишлоқ-
ларидан бирининг номи.
Қуйидаги олим шу жойга
мансубдир:

1. Яҳё аз-Зорий
Яҳё ибн Хурайма аз-
Зорий ал-Иштихоний. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (2: 3/140; 11: 3/
116).

421
АЗ-ЗОРАЁНИЙ

«Зораён» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқлардан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ибн Ражо аз-Зораёний

(Абурражо) ибн Ражо аз-Зораёний ал-Марвазий. Табаъ тобеинлардан. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/120).

422
АЗ-ЗОЗ

«Аз-Зоз» деган номга нисбат берилган. У — Сарахс аҳлидан бўлган бобонинг исми. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад аз-Зоз (тав. 470 ҳ.й.)

(Абу Саъд) Муҳаммад ибн Абдулҳамид ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуррахмон ибн Аҳмад ибн Муҳаммад аз-Зоз. Сарахс аҳлидан. «Шайх садид» номи билан танилган. «Байту-л-илм ва-л-ҳадис»дан, яъни илм ва ҳадис мактабидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.да туғилган (11: 3/121).

423
АЗ-ЗОФАРСАВСАНИЙ

«Зоварсавсан» деган жойга нисбат берилган. У — Насаф қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Бакр аз-Зофарсавсаний (ваф. 525 ҳ.й.)

(Абу Али) Бакр ибн Абдуллоҳ ибн Мусо ибн Али аз-Зофарсавсаний ан-Насафий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 525 ҳ.й. 88 ёшида вафот этган (11: 3/121).

424
АЗ-ЗОҒУЛИЙ

«Зоғул» деган жойга нисбат берилган. У — Марварруз қишлоқларидан Банждия («Беш қишлоқ») қишлоғидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аз-Зоғулий (472–559/1080–1164)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Хусайн ибн Муҳаммад ибн ал-Хусайн ибн Али ибн Яъқуб ал-Марвазий аз-Зоғулий — ҳофиз муҳаддис, муфассир, тилшунос ва фақиҳ бўлган. Зоғулда туғилган ва Марвда яшаб шуҳрат қозонган. Ҳадисларни жамлаб, уларни тасниф этган. Кўп ёзган ва Ҳиротга кўчиб

ўтган. 472 ҳ.й.да туғилган ва 559 ҳ.й. 12 жумоду-лохира ойда вафот этган. Унинг тўрт юз жилдли «Қайду-л-авобид фи-т-тафсир ва-л-ҳадис ва-л-фиқҳ ва-л-луға» («Тафсир; ҳадис, фиқҳ ва тилшуносликка оид ажойиб китоб») номли асари бўлган (2: 3/658; 11: 3/122).

425
ЗОМИНИЙ

«Аз-Зомин» («Сабза»)га нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи бўлиб, айтишларича, Самарқанд ноҳияларидан бир шаҳарча ҳам шу ном билан аталган. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аз-Зоминий (ваф. 415 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Асад ибн Товус аз-Зоминий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 415 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/143; 11: 3/123).

2. Илёс аз-Зоминий

(Абулфазл) Илёс ибн Холид аз-Зоминий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/144).

3. Исрофил аз-Зоминий

Исрофил аз-Зоҳид аз-Зоминий — солиҳ шайх ва зоҳид бўлган. У

уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/122).

4. Жумаҳир аз-Зоминий

(Абу Бакр) Жумаҳир ибн Али аз-Зоминий — шайх. У Усрушана (Усрушана) тасарруфидаги ўлкаларидан бири — Зомин қозилигида шайх бўлган. Сўнгра Самарқандга борган. Ундан ҳадис тинглаб, кўчирганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/122).

5. Аҳмад аз-Зоминий (ваф. 302 ҳ.й.)

(Абу Саҳл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Яздод ар-Розий сўнгра аз-Зоминий — аҳли раъйлардан бўлган. Зоминда яшаб, ўша ерда 302 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/122).

6. Али аз-Зоминий

(Абулҳасан) Али Абу Саҳл ибн Ҳамза ибн Мансур аз-Зоминий — зоҳид ва фозил имом бўлган. Самарқандда таълим тизимини бошқарган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 494 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/123).

426

АЗ-ЗОВАРИЙ

«Зовар» деган жойга нисбат берилган. У — Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Наср аз-Зоварий (ваф. 294 ҳ.й.)

(Абуллайс) Наср ибн Сайёр ибн ал-Фатҳ аз-Зоварий ас-Самарқандий — илм излаш билан тинимсиз машғул бўлган. Унинг бир қанча асарлари бўлган. Умри давомида Хуросон, Ироқ, Миср ва бошқа юртларга сафар қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 294 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/144; 11: 3/123).

427

АЗ-ЗОҲИРИЙ

«Зоҳир» деган исмга нисбат берилган. У — Сарахс ва Бухоро аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми шарифи. Шу исмга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аз-Зоҳирий (335–429 ҳ.й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Юсуф ад-Дандонқоний аз-Зоҳирий. Абу Зоҳирдан фикҳ илмини ўрганган ва ундан кўплаб ҳадислар тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар

ривоят қилганлар. 335 ҳ.й.да туғилиб, 429 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/125).

2. Ал-Ҳасан ал-Бухорий (ваф. тахм. 449–450 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Яъқуб ибн ас-Сакан ибн Зоҳир аз-Зоҳирий ал-Бухорий. Бухоролик катта бобосининг номига нисбат берилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 449–450 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/126).

428

АЗ-ЗАБАҒДУВОНИЙ

«Забағдувон» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Афлаҳ аз-Забағдувоний

(Абу Муҳаммад) Афлаҳ ибн Бисом аш-Шайбоний аз-Забағдувоний. Хайр-эҳсон соҳиби ва дуолари мустажоб зот бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/133).

429

АЗ-ЗАБУЙИЙ

«Забуйа» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад аз-Забуйий

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Сурур аз-Забуйий. Кичик қиссаларни, кўп билган, ёзиш ва усул билан машғул бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/147; 11: 3/134).

430

АЗ-ЗАБИБИЙ

«Забиб»га нисбат берилган. У — самарқандлик «забиб» (майиз) сотиш билан тирикчилик қилган бобонинг номи. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Али аз-Забибий (400 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абулҳасан) Али ибн Умар ибн аз-Забибий — Самарқанд аҳлидан бўлган. Кўп ёзган, Хуросон, Бухоро ва Самарқанд шайхларидан ҳадис жамлаган. Тахм. 400 ҳ.й.да ҳадис ёзган (11: 3/134).

431

АЗ-ЗУЖОЖИЙ

«Зужож» деган номга нисбат берилган. У — ойна, шиша сотиш билан кун кечирган сарахслик бобонинг номи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Исмоил аз-Зужожий

(Абулқосим) Исмоил ибн Муҳаммад аз-Зужожий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/141).

2. Муҳаммад аз-Зужожий

Муҳаммад ибн Саид ибн Ҳамза аз-Зужожий ас-Сарахсий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/141).

3. Иброҳим аз-Зужожий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад аз-Зужожий ал-Марвазий — Марв аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/141).

432

АЗ-ЗАРЖИНИЙ

«Заржин» деган жойга нисбат берилган. У — Марв гаҳаларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Разин аз-Заржиний

Разин ибн Абу Разин Муҳаммад ибн Абу Дарийн (ибн Абу Зарр ибн) ас-Сирож аз-Зарийний. Марв қозилигида унинг гувоҳлиги қабул қилинган. Икрмадан ҳадислар ривоят қилган. Ибн ал-Муборак ундан ривоят қилган (2: 3/153; 11: 3/144).

2. Муҳаммад аз-Заржиний

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад аз-Заржиний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/144).

433

АЗ-ЗАРАХСИЙ

«Зарахс» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Сулаймон аз-Зарахсий (ваф. 328 ҳ.й.)

(Абу Довуд) Сулаймон ибн Саҳл ибн Зуфар ибн Юнус ибн Талҳа аз-Зарахсий ал-Бухорий — Зарахс қишлоғидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 328 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/153; 11: 3/145).

2. Муҳаммад аз-Зарахсий (ваф. 399 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Саид ибн Ҳамм ибн Довуд ибн Сулаймон аз-Зарахсий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 399 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/145).

434

АЗ-ЗАРЗАМИЙ

«Зарзам» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Али аз-Зарзамий (154–244 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Ҳажар ибн Саъд ибн Йёс ибн Муқотил ибн Муҳодиш ибн ал-Мушмариж ас-Саъдий аз-

Зарзамий. Зарзам қишлоғида яшаб, ўша ерда вафот этган. Марвнинг имомлари ҳамда таниқли тақводор, ишончли олимларидан бири бўлган. Хужжати тўғри ҳисобланган фозил, ориф адиб ва тилшунос бўлган. Ироққа сафар қилиб, Ироқ ва Ҳижоз уламолари даражасига етган. Уламолардан ривоят қилган ва ундан Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий ва бошқалар ривоят қилганлар. Унинг олдига турли шаҳарлардан имомлар келишган. 154 ҳ.й.да туғилиб, 244 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/145).

2. Муҳаммад аз-Зарзамий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абу Тумайла Абд Раббиҳи ибн Сулаймон аз-Зарзамий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/146).

435

АЗ-ЗАРҚИЙ

«Зарқ» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аз-Зарқий (ваф. 380 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Яъқуб аз-Зарқий ал-Марвазий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят

қилганлар. 380 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/154; 11: 3/146).

2. Исҳоқ аз-Зарқий

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Юсуф ибн ал-Мусанний аз-Зарқий — фазл ва илм соҳиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/146).

3. Аҳмад аз-Зарқий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Яъқуб ибн Довуд ибн Аммор аз-Зарқий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/147).

4. Ҳабиб аз-Зарқий

Ҳабиб аз-Зарқий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/147).

436

АЗ-ЗАРГАРОНИЙ

«Заргарон» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларида бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳасан аз-Заргароний (ваф. 519 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайн аз-Заргароний — «Арслон» лақаби билан машҳур бўлган ҳофиз. Самарқанд имоми бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 519 ҳ.й. 139 ёшида вафот этган (11: 3/147).

437

АЗ-ЗАРМОНИЙ

«Зармон» деган жойга нисбат берилган. У — Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аз-Зармоний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Мусо аз-Зармоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/155; 11: 3/148).

438

АЗ-ЗАРАНЖАРО

«Заранжаро» («Заранкаро») деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Умар аз-Заранжаро (ваф. 584/1188 й.)

(Абу Бакр) Умар ибн Бакр ибн Муҳаммад ибн Али аз-Заранжаро ал-Бухорий ал-Ҳанафий (Имодуддин) — фақиҳ бўлган. У — «Адабу-л-қозий» («Қозилик одоби») номли асар муаллифи. 584 ҳ.й.да вафот этган (17: 2/555).

2. Бакр аз-Заранжаро (427–512/1036–1118)

(Абулфазл) Бакр ибн Муҳаммад ибн Али ибн ал-Фазл ибн ал-Ҳасан ибн

Аҳмад ибн Иброҳим ибн Исҳоқ ибн Усмон ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Ансорий, ал-Бухорий, аз-Заранжаро, ал-Ҳанафий — фозил имом бўлган ва Абу Ҳанифа мазҳаби ҳақидаги ривоятларни яхши билган. Кўп маротаба умра қилган ва шу тариқа илми кенг ёйилган. Ҳадис билан кўп машғул бўлган. Ҳадислар имло қилган ва ундан ҳадис эшитганлар. Абу Саҳл ас-Сарахсий ва Абдулазиз ал-Хулвонийдан фикҳ илмини ўрганиб, фақиҳ бўлган. «Амолий аз-Заранжаро» («Заранжаро имло қилган ҳадислар») номли асари бўлган. 427 ҳ.й.да туғилиб, 512 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/155; 11: 3/148; 17: 1/445).

3. Довуд аз-Заранжаро

(Абу Сулаймон) Довуд ибн Талҳа ибн Қобус аз-Заранжаро — Заранжаро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/148).

4. Юсуф аз-Заранжаро

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Талҳа ибн Қобус аз-Заранжаро. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/147).

5. Умар аз-Заранжаро

(Абу Ҳафс) Умар ибн Али ибн Муҳаммад ибн ал-Фазл аз-Заранжаро —

мазкур Абу Бакрнинг амакиси. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/155).

439

АЗ-ЗАРУВДИЗАКО

«Зарувдизако» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад аз-Зарувдизако

(Абу Яҳё) Аҳмад ибн Саид ибн Нуҳ ат-Тамимий ал-Хайёт аз-Зарувдизако. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/149).

440

АЗ-ЗИРРИЙ

«Зирр» деган исмга нисбат берилган. У Зирр ибн Абдуллоҳ бўлиб, Қутайба ал-Боҳилий билан биргаликда Бухорога келган ва шу ерда муқим қолган. Шу ерда у бир неча фарзандлар кўрган. Шулардан бири:

1. Аҳмад аз-Зиррий (ваф. 366 ҳ.й.)

(Абулфаворис) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жумъа ибн ас-Сакан Уммия ибн Зирр ибн Абдуллоҳ ан-Насафий аз-Зиррий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 366 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/150).

441

АЗ-ЗАҒРИЙМОШИЙ

«Зағриймош» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанддаги бир маҳалла. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Умар аз-Зағриймоший (453–523 ҳ.й.)

(Ал-Имом) Умар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абу Бакр ибн ал-Ҳусайн ибн Абдуллоҳ ал-Хуббоз аз-Зағриймоший — Самарқанд аҳлидан бўлган. Самарқанднинг имом-хатиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 453 ҳ.й.да туғилиб, 523 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/157).

442

АЗ-ЗАҒАНДОНИЙ

«Зағандон» деган жойга нисбат берилган. У — Санжга яқин бўлган Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Сулаймон аз-Зағандоний (ваф. 221 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Сулаймон ибн Абдуллоҳ аз-Зағандоний — фақиҳ бўлган. Имом аш-Шофиъий ҳузурларига бориб, ундан таълим олган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 221 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/157).

443

АЗ-ЗАКОНИЙ

«Закон» деган жойга нисбат берилган. У — Сўғди Самарқанднинг Размон ва Камаржа орасидаги қишлоқлардан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аз-Законий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Мусо аз-Законий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/161).

444

АЗ-ЗАМАХШАРИЙ

«Замахшар» («Измихшир») деган жойга нисбат берилган. У — Хоразм қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Маҳмуд аз-Замахшарий (467–538/1075–1144)

(Абулқосим Жоруллоҳ) Маҳмуд ибн Умар ибн Муҳаммад ал-Хоразмий аз-Замахшарий — муфассир, муҳаддис, мутакаллим, тилшунос, наҳвчи, адиб ва қатор илмларнинг мукамал соҳиби бўлган. Ражаб ойи Замахшар қишлоғида туғилган, кейинчалик ўсиб-улгайгач, Бағдодга борган. Ҳадис тинглаган ва фикҳ илмини ўрганган.

Сўнгра Маккага бориб, у ерда катта обрў қозонган ва Жоруллоҳ деган лақабга эга бўлган. Журжонияда арафа кечаси вафот этган. Асарлари: «Рабиъу-л-аброр ва нусусу-л-ахёр» («Яхшилар баҳори ва улуғларнинг сўзлари»), «ал-Муфрад ва-л-муаллиф фи ан-наҳв» («Наҳв илмига оид дурдона асар ва унинг муаллифи»), «ал-Фоиқ фи ғариби-л-ҳадис» («Ғариб ҳадислар тўплами»), «ал-Муфассал фи санъати-л-иъроб» («Эъроб санъати ҳақидаги фасллар»), «ал-Кашшоф ан ҳақоиқи-т-танзил» («Оятларнинг нозил бўлиш ҳақиқатини очувчи»), «Дивону-ш-шиър» («Девон»), «ал-Жибол ва-л-амкина ва-л-миёҳ» («Тоғлар, маконлар ва сувлар»), «ал-Унмузаж фи илми-л-иъроб» («Эъроб илми намунаси»), «ал-Муҳожат би-л-масоили-н-наҳвия» («Наҳв масалаларида иштиёқ»), «Аъжабу-л-ажаб фи шарҳи ломияти-л-араб» («Ломият у-л-араб» шарҳи ажойиботлари), «Рисола фи иъжоз сурати-л-кавсар» («Кавсар сурасининг гўзаллиги ҳақидаги рисола»), «ал-Мақомот» (икки жилдан иборат «Мақомот»), «Асмоъу-л-афъол» («Феълларнинг исмлари»), «Муқаддамату-л-адаб фи луғати-л-араб» («Араб тилида адаб илми

муқаддимаси»), «Навобиғу-л-калим» («Нозик иборалар»), «Атвоқу-з-заҳаб» («Олтин ҳалқалар»), «ал-Муталлиқат мин шарҳи шеъри-л-Мутанаббий» («Мутанаббий шеърлари шарҳининг баёни», ушбу асар ўз ичига юзта мухтасар мақолани олган), «ал-Мустақсий фи амсоли-л-араб» («Араб масаллари тадқиқоти»), «Асосу-л-балоғат» («Балоғат асоси»), «Унмузаж фи-н-наҳв» («Наҳв намунаси»). Муаллиф ушбу асарнинг муфассал нусхасини қисқартириб, уни ихчам шаклга келтирган ва худди «Кофия»даги сингари бошловчилар учун фойдали муқаддима билан бойитган. Ушбу асарга қатор шарҳлар ёзилган. Масалан, 555 ҳ.й.да туғилган Садрулафозил ал-Қосим ибн Ҳусайн ал-Хоразмийнинг шарҳи. Шунингдек, у аш-Шайх Абу Ҳаён Муҳаммад ибн Юсуф ал-Андалусий (ваф.745 ҳ.й.) қаламига мансуб «Баҳру-л-муҳит фи-т-тафсир» («Тафсир илми уммони») номли асарга ҳам шарҳ битган (2: 3/165; 11: 3/163; 12:87; 15: 4/74; 17: 3/822).

445

АЗ-ЗУМУЛҚИЙ

«Зумулқ»га нисбат берилган. У — Санжга яқин бўлган Марв

қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аз-Зумулқий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳибон аз-Зумулқий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/164).

2. Абдуллоҳ аз-Зумулқий

Абдуллоҳ ибн Умар аз-Зумулқий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/164).

446

АЗ-ЗАММАЙЯ

«Замму» деган жойга нисбат берилган. У — Жайхун дарёси бўйлаб Термиздан Омулга борадиган йўлдаги шаҳарча. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Яҳё аз-Заммайя

(Абу Юсуф) Яҳё ибн Юсуф ибн Абу Карима аз-Заммайя. У Бағдодда ҳадис ўрганган ва уламолардан ривоят қилган. Бухорий ар-Розий, ибн Абу ад-Дунё ва бошқалар ундан ривоят қилганлар. Ишончли ровий бўлган. 525 (526,529) ҳ.й.да вафот этган (2: 3/169; 11:3/166).

2. Ал-Муътаз аз-Заммайя

(Абу Аҳмад) ал-Муътаз ибн Аҳмад ибн Яҳё аз-Заммайя ал-Ҳажжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/166).

3. Муҳаммад аз-Заммайя (ваф. 246 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Ҳотам ибн Сулаймон аз-Заммайя ал-Муаддиб — ишончли ровий бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 246 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/166).

447

АЗ-ЗАНЖОНИЙ

«Занжон»дан ясалган нисба. У — Озарбайжоннинг Қазвина ва Абҳар деган шаҳарлари орасидаги кичик шаҳарча. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Иброҳим ал-Бакрий (ваф. 683/1284 й.)

Иброҳим ибн Исмоил ибн Иброҳим ал-Кубро аз-Занжоний, аш-Шерозий, аш-Шофийий (Абу Исҳоқ) — муҳаддис бўлган, Шерозда вафот этган. Ибн ал-Асирнинг «Жомиъу-л-усул» («Усуллар йиғиндиси») асарига ўзаш китоб ёзган. Марофа ва Табризда ҳадис ўрганган. Ас-Соҳиб Шамсуддин Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Жувайний ва унинг авлодларидан ҳадис эшитган (17: 1/14).

2. Иброҳим аз-Занжоний (ваф. 1351/1932 й.)

Иброҳим ибн Абулфатҳ аз-Занжоний. Рамазоннинг 13 куни вафот этган. Фалсафа, риёзиёт, фикҳ ва усул илмларида кучли бўлган. Асарлари: «Рисола фи ҳукми-л-машкук» («Шубҳали нарсалар ҳукми ҳақида рисола»), «Таълиқа ала китоби Иқлидис би-л-ҳандаса» («Евклиднинг геометрия китобига шарҳ»). «Рисола фи нисбати иртифоъи аъзами-л-жибол ила қатри-л-арз» («Катта тоғларнинг кўтарилиш нисбати ҳақида рисола»), Бобияга раддия шаклида ёзилган катта китоб, муаллиф уни «Машйулу инсоф фи кашфи-л-иътисоф» («Мажбурлашда инсоф қилиш») деб атаган (17: 1/15).

3. Иброҳим аз-Занжоний (ваф. 655/1257 йилда ҳаёт бўлган)

Иброҳим ибн Абдулвахҳоб аз-Занжоний (Аззуддин) — фақиҳ ва суфий бўлган. У «ал-Важиз» («Муъжаз») деган асарга шарҳ ёзган. Ар-Рофиъийга «Нақовату-л-азиз фи фуруъи-ш-шофиъия» («Шофиъий мазҳабида фуруъ ал-фикҳ поклиги») номли мухтасар шарҳи бўлган (17: 1/42).

4. Исҳоқ аз-Занжоний (ваф. 1100/1689 й.)

Исҳоқ ибн Ҳасан аз-Занжоний, сўнгра ат-

Туқодий, ар-Румий, ал-Ханафий — бир қанча илмлар бўйича олим бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала рисолати-л-истирлобли ибни-л-Мординий» (Ибн ал-Мординийнинг «Устурлаб» рисоласига ҳошия-изоҳ»), «Сирожул-қулуб фи шарҳи зиёи-л-қулуб фи-т-тасаввуф» («Тасаввуфда қалблар зиёси шарҳида қалблар нури»), «Манзумату-лақоид» («Ақоид манзумаси»), «Низому тартиби-л-улум» («Илмлар низоми») (17: 1/341).

5. Асадуллоҳ аз-Занжоний (1282–1345/1866–1935)

Асадуллоҳ ибн Али Акбар ибн Рустам аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Занжонга яқин бўлган Дизаж деган қишлоқда рамазон ойининг 19 куни туғилган ва ражаб ойи Нажафда вафот этган. Асарлари: «Ҳошия ар-расоил» («Рисолаларга ҳошия-изоҳ», 3 жилдли), «Китобул-байъ» («Савдо-сотик китоби»), «Китобул-хиёрот» («Танлов китоби»), «Рисола фи қоида ло зарар» («Зарарсиз қоидалар китоби»), «Рисола фи қоидати уфу би-л-уқуд» («Ақлдаги авф этиш қоидаси китоби») (17: 1/347).

6. Исмоил аз-Занжоний (ваф. 1332/1914 й.)

Исмоил аз-Занжоний — фозил инсон бўлган. Нажафда узоқ муддат илм олган ва ўша ерда вафот этган. Асарлари: «Ҳошия риёзил-масоил» («Масалалар риёзиёти ҳошияси») (17: 1/364).

7. Жаъфар аз-Занжоний (1254–1334/1838–1916)

Жаъфар ибн Абдуллоҳ ал-Хуъийний, аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Тақрирот фи усул» («Усул илми тадқиқоти») (17: 1/485).

8. Жаъфар аз-Занжоний (1268–1337/1852–1919)

Жаъфар ибн Муҳаммад Боқир ибн Аббос Али ибн Муҳаммад ал-Қовоқий, ал-Анкуроний, аз-Занжоний, ас-Сажосий — фозил инсон ва бир қанча асарларнинг муаллифи бўлган (17: 1/491).

9. Жавод аз-Занжоний (ваф. 1349/1930 й.)

Жавод Аҳмад аз-Занжоний, ал-Козимий — адиб ва шоир бўлган, риёзат, чет тиллари, калом, фикҳ, усул ва бошқа илмларни билган. Козимияда кекса ёшида вафот этган. Жанозасини Нажафга келтириб ўқишган. Асарлари: «ал-Калом ат-таййиб» («Чиройли калом илми»), «ат-Тамҳид фи-н-наҳв» («Наҳв илмига кириш»),

«Илму-л-калом» («Калом илми»), «Санатани фи-л-аср» («Асирликдаги икки йил»), «Амал фи фунуни-л-арабия» («Араб илмлари ёзмаси») (17: 1/509).

10. Жавод ибн Муҳаррам (1263–1325/1847–1907)

Жавод ибн Муҳаррам Али ибн Қосим ат-Торумий, аз-Занжоний — усулчи фақиҳ, мутакаллим, наҳвчи ва сарфчи бўлган. Зу-л-қаъда ойида туғилиб, шаввол ойида Занжонда вафот этган. Асарлари: «Ҳошия ала-л-қавонийн» («Қонунлар ҳошияси», икки жилдли), «Мунтахабу-л-улум фи-с-сарф ва-н-наҳв» («Танланган сарф ва наҳв илмлари»), «Рабиъу-л-мужтаҳидийн» («Мужтаҳидлар баҳори»), «Такмилу-л-имон фи исботи вужуди соҳиби-з-замон» («Соҳиби замон исботи ҳақида имоннинг мукамаллиги»), «ал-Усул ал-жаъфария фи усули-л-дин» («Усул ад-диндаги жаъфария усули») (17: 1/511).

11. Ҳусайн аз-Занжоний (ваф. 1322/1904 й.)

Ҳусайн ас-Сижосий, аз-Занжоний — муфасссир ва усулчи бўлган. Асарлари: «Тафсиру сурати-з-Зумар» («Зумар сурасининг тафсири», бир жилдли), «Шарҳу усули-л-

кофий» («Кофий усули шарҳи», уч жилдли) (17: 1/611).

12. Хусайн аз-Занжоний (ваф. 1365/1946 й.)

Хусайн Қули ал-Урёдий, аз-Занжоний — шоир. Унинг араб, турк ва форс тилларида девони бўлган (17: 1/631).

13. Зулф Али (ваф. 1345/1926 й.)

Зулф Али ибн Абдуманноф ибн Муҳаммад Маъсум ад-Дийзажий, аз-Занжоний — олим ва адиб бўлган. Асарлари: «Асрору-т-туфуф» («Ён жиҳат сирлари», 2 жилдли), «Шарҳ хутаби Зайнаб» («Зайнаб хутбаси шарҳи»), «Уржуза фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илми ҳақида уржуза»), «Шарҳ манзумати баҳри-л-улум» («Баҳру-л-улум» манзуму-сига шарҳ») (17: 1/736).

14. Садруддин аз-Занжоний (1304–1356/1887–1937) Арабчаси

Садруддин ибн Абулқосим ибн Асадуллоҳ ибн Али ад-Дийзажий, аз-Занжоний. Асарлари: «Тақрирот» («Тадқиқотлар») (17: 1/838).

15. Абу Толиб аз-Занжоний (1257–1329/1841–1911)

Абу Толиб ибн Абулқосим ибн Козим ал-Мусовий аз-Занжоний —

фақиҳ ва усулчи бўлган. У Техронга кўчиб ўтган ва ўша ерда рабиъу-с-соний ойининг 12 куни вафот этган. Лекин Машҳадда дафн этилган. Асарлари: «ат-Танқид фи аҳкоми-т-тақлид» («Тақлид ҳукмларида танқид»), «Изоҳу-с-субл фи-т-таржиҳ ва-т-таъадул» («Тенглик ва таржиҳдаги йўллар баёни») (17: 2/8).

16. Аббос аз-Занжоний (1295–1351/1878–1932)

Аббос ибн Али Муҳаммад ал-Ҳасан Ободий, ат-Торимий, аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Қоида ла зарар фи китоби мунжазоти-л-мариз» («Бемор дорилари китобидаги зарарсиз қоидалар»), «Китоб фи-л-усул» («Усул китоби»), «Китобу-л-вақф» («Вақф китоби»), «Натижату-л-ҳаёт» («Ҳаёт натижаси») (17: 2/32).

17. Аббос аз-Занжоний (ваф. 1344/1925 й.)

Аббос Яҳё аз-Занжоний — фозил бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала фанни-л-қатъи ли Аби Абдиллоҳ ал-Мусовий аз-Занжоний» («Абу Абдуллоҳ ал-Мусовий аз-Занжонийнинг «Фанну-л-қатъ» китобига ҳошия-изоҳ») (17: 2/32).

18. Абдулъали аз-Занжоний (1268–1349/1852–1930)

Абдулъали ибн Абдуссамад ибн Али Акбар ибн Муҳаммад. 13 ражабада туғилган. Нажафга кўчиб ўтган. Али Муҳаммад Ҳасан ал-Ҳомақоний, Муҳаммад аш-Шарбаётӣй ва бошқалар билан учрашган. Ўн йилдан ортиқ ўша ерда фақиҳларга мулозим бўлиб қолган ва жумоду-л-оҳира ойининг 13-куни вафот этган. Асарлари: «Шарху дуои-с-сабоҳ» («Тонг дуолари шарҳи»), «Ҳошия ала-р-расоил» («Рисолаларга ҳошия-изоҳ») (17: 2/172).

19. Абдулкарим аз-Занжоний (1304–1388/1887–1968)

Абдулкарим аз-Занжоний — Нажаф шайхларидан бўлган. Асарлари: «Ибн Сино холид би асориҳи ва хисолиҳи» («Ибн Сино асарлари ва хислатлари билан яғонадир»), «ал-Иъдоа ар-руҳий ли жиҳоди-л-исломий фи Фаластин» («Фаластинда исломий жиҳод учун руҳий тайёргарлик»), «Жомиъу-л-масоил фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ масалалари тўплами»), «Дурусу-л-фалсафа» («Фалсафа дарслари»), «Зихирату-с-солиҳийн» («Солиҳлар захираси»), «Сафҳа фи риҳлати-л-Имом аз-Занжоний ва хутабуҳу фи-л-ақтори-л-арабия ва-л-исломия» («Имом аз-Занжонийнинг араб ва

ислом юртларига саёҳати ва хутбаларидан бир лавҳа»), «Тариқу-на-нажот» («Нажот йўли»), «ал-Фикҳ ал-урқа фи шарҳ ал-урвати-л-вусқа» («Ислом шарҳидаги дастлабки тушунчалар»), «ал-Киндий холид би фалсафатиҳи» («ал-Киндий фалсафаси билан ягонадир»), «ал-Масалу-л-ъуля» («Олий масаллар»), «Муҳозарот ва масоил шаръия» («Шаръий масала ва музокаралар»), «ал-Ваҳд ал-исломия ва-т-тарқиб байна мазоҳиби-л-муслимийн» («Мусулмон мазҳабларида исломий бирлик ва яқинлик») (17: 2/204).

20. Абдуллоҳ ал-Ковандий (ваф. 1329/1911 й.)

Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Ковандий, ал-Ийжрудий, аз-Занжоний — ахлоқли фақиҳ ва олим бўлган. Ал-Қорбузабодийга шогирд бўлган. Катта олим даражасига кўтарилган. Нажафда бир муддат бўлган, сўнгра Козимияга қайтган ва Ёсин оиласида яшаган. Ҳинд диёрига сафар қилган. Сўнгра Занжон ва ал-Козимияга қайтган ва у ерда ҳаётининг охиригача яшаган. Асарлари: «ал-Ишорот фи-л-усул» («Усул илмига ишоралар»), «Тасҳилу-л-вусул ила илми-л-усул» («Усул илмига осон етишиш»), «Рисола фи-ш-шубҳати-

л-маҳсура» («Шубҳа ва гумон нарсалар рисоласи»), «Рисола фи-л-ахлоқ» («Ахлоқ ҳақида рисола»), «Шарҳу нажоти-л-ибод» («Бандаларнинг нажотига шарҳ») (17: 2/226).

21. Абдуллоҳ аз-Занжоний (ваф. 1342/1924 й.)

Абдуллоҳ ас-Сараҳмий, аз-Занжоний — фақиҳ ва адиб бўлган. Асарлари: «Уржуза фи-т-таҳорат» («Таҳорат ҳақида уржуза») (17: 2/243).

22. Абу Абдуллоҳ аз-Занжоний (1309–1360/1891–1941)

Абу Абдуллоҳ ибн Абдурраҳим ибн Насруллоҳ аз-Занжоний — файласуф ва муфассир бўлган. Баъзи илмларни билган. Рибиъу-л-аввал ойи Занжонда туғилган. Занжон уламоларидан ислом фикҳи асослари, араб тили ва адабиётидан сабоқ олган. Сўнгра 1326 йилдан 1329 йилгача Эроннинг ҳакимларидан бири — ал-Мирзо Иброҳим аз-Занжонийдан фалсафа ва фалакиёт илмидан таҳсил олган. Сўнгра Техронга бориб, у ерда бир қанча муддат француз мактабларидан бирида ўқиган. Сўнг Занжонга қайтиб келган ва Нажафга борган. Муҳаммад Козим ал-Яздий ва Шайхушшариъа ал-Исфаҳонийдан фикҳ ва

усулни ўрганган. Ислом динининг улуғ пешволари бўлган Ибн ал-Ҳасан ал-Исфаҳоний, ал-Оға Мирзо Ҳусайн ан-Ноийний, ал-Оға Зиёуддин ал-Ироқийларнинг дарсларига қатнашган. У ерда тўққиз йил яшаб, ижтиҳодда юксак даражага эришган. 1338 йилнинг охирида Занжонга қайтган. Яна Эроннинг баъзи шаҳарларига сафар қилган. Сўнгра Сурия, Фаластин, Қоҳира ва Маккага зиёрат қилган. Ушбу зиёрати давомида кўплаб илм аҳиллари билан танишган. Сўнгра яна Занжонга қайтиб келган ва шариат қозиси бўлиб ишлаш билан бир қаторда фикҳ, фалсафа, тафсир ва ҳадис илмларидан дарс берган. 1347 ҳ.й. 7 муҳаррамда Дамашқдаги араб академиясига аъзо этиб юборилган. Уни Эрон маориф вазирлиги Техрон университетининг профессори этиб тайинлаган ва ўша ерда тафсир, ахлоқ, фалсафа тарихидан таълим берган. Жумоду-л-охира ойининг 7-куни Занжонда вафот этган. Нашр этилган араб тилидаги асарлари: «Тариху-л-Қуръон» («Қуръон тарихи»), «Тариху-л-файласуфи-л-форисийи-л-кабийр Садриддин аш-Шерозий» («Забардаст форс файласуфи Садруддин

Шерозийнинг таржимаи ҳоли»), «Шарҳу рисолати бақои-н-нафс баъда фанои жасад Насириддин ат-Тусий» («Насируддин ат-Тусий қаламига мансуб «Жасаднинг вафотидан кейин нафснинг боқийлиги» рисоласига шарҳ»), «Таҳорату аҳли-л-китоб» («Аҳли китоб таҳорати»). Араб тилидаги қўлёзма асарлари: «Усулу-л-Қуръони-л-ижтимоъия» («Қуръоннинг ижтимоий усуллари»), «ал-Воҳид ла ясадуру анҳу илла ал-воҳид» («Бирдан фақат бир чиқади»), «ат-Тасаввуф фи-т-тарих» («Тарихда тасаввуф»), «ал-Ислом ва-л-урубиййун» («Ислом ва европаликлар»), «Сияру-л-Имом ал-Хусайн ибн Али алайҳими-с-салом» [«Имом ал-Хусайн ибн Али (а.с.)нинг сийратлари»], «Сирру интишори-л-ислом» («Ислом ёйилишининг сири»), «Дину-л-фитра» («Фитрат дини»), «ал-Маъориф фи Эрон қабла-л-ислом» («Эронда исломдан олдин мавжуд бўлган маориф») (17: 2/250).

23. Абу Абдуллоҳ аз-Занжоний (1262–1313/1846–1895)

Абу Абдуллоҳ ибн Абулқосим ал-Мусовий, аз-Занжоний — фақиҳ бўлган. Сафар ойининг 5 кунда туғилган. Занжон, Қазвин, Сабзавор ва Нажаф шаҳарларида

тахсил олган ва 24 ражабда вафот этган. Асарлари: «Матолиъу-ш-шумус фи шарҳи-д-дурӯс» («Дарсларнинг шарҳида қуёшнинг чиқиши»), «ал-Инсоқ фи-л-ҳасан ва-л-қабҳ» («Яхши ва ёмон нарсаларни фарқлаш»), «Масобиҳу-д-Дажий фи-л-мавоъи-з» («Мавъизаларда ад-Дажийнинг нурли чироқлари»), «Рашаоту-л-малакут» («Фарйшталар рашаоти»), «Тақсиму-л-илм» («Илм тақсими») (17: 2/270).

24. Абу Абдуллоҳ аз-Занжоний (1309–1360/1892–1941)

Абу Абдуллоҳ ибн Насруллоҳ аз-Занжоний — Эрон уламоларидан бўлган. Занжонда туғилган. Дамашқдаги араб академиясига аъзо этиб юборилган. Техронда вафот этган. Асарлари: «Таржамату-л-Мавло Садриддин аш-Шерозий» («Мавло Садруддин аш-Шерозийнинг таржимаи ҳоли»), «Тариху-л-Қуръон» («Қуръон тарихи»), «Китоб фи улуми-л-Қуръони-л-ижтимоъия» («Қуръондаги ижтимоий илмлар ҳақида китоб»), «Рисола фи лузуми-л-ҳижоб» («Ҳижобнинг дозимлиги ҳақида рисола»), «Рисола фи-т-тасаввуф» («Тасаввуф ҳақида рисола») (17: 2/303).

25. Абдулмажид аз-Занжоний (ваф. 1320/1902 й.)

Абдулмажид ибн Абдулъали аз-Занжоний — мутакаллим, ҳаким ва фақиҳ бўлган. Занжонда гуманитар ва адабий фанларни ўрганган. Усул ва фикҳда баъзи устозларининг дарсларида иштирок этган. Сўнгра Техронга сафар қилган. У ерда Али ал-Мударрис, Абулҳасан Жилвадан дарс олган. Занжонга қайтиб, дарс берган. Асарлари: «Ҳавош касира ала-л-кутуби-л-мутадовила фи-л-калом ва-л-ҳикма» («Калом ва ҳикмат илмларидаги мунозаралар ҳақидаги китобларга кўп ҳошия-изоҳлар») (17: 2/309).

26. Абдулмажид аз-Занжоний (ваф. 1351/1932 й.)

Абдулмажид Мирзо ибн Такий ибн Рашид ибн Абдуллоҳ ибн Фатҳ Али Шот ал-Қожорой, аз-Занжоний — олим, ҳаким, бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «ал-Фавоъид фи-л-улуми-л-мутанаввиъа» («Турли илмлар ҳақида фойдалар»), «Ҳошия ала-л-асфор фи-л-ҳикма ва-л-фалсафа» («Ҳикмат ва фалсафа ҳақидаги китобларга ҳошия-изоҳ») (17: 2/310).

27. Абдулваҳдоб аз-Занжоний (ваф. 660/1262 й.)

Абдулваҳдоб ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Журжоний аз-Занжоний, ал-Хозаржий (Иззуддин) – адиб, наҳвчи, тилшунос, сарфчи, илм-маъоний, баён ва аруз бўйича мутахассис бўлган. Ақлий ва наҳлий илмлардан ҳам бохабар бўлган. Табризни ватан тутган ва Мавсулда яшаган. Бағдодда вафот этган. Асарлари: «ал-Муъраб амма фи-с-сиҳоҳ ва-л-мағриб фи-л-луғат» («Саҳиҳдаги иъроб ва тилдаги муъраб»), «ал-Ҳодий фи-н-наҳв ва-т-тасриф ва-ш шарҳ» («Наҳв ва сарф ва уларнинг шарҳлари бўйича ҳидоятчи»), «Фатҳу-л-фатҳоҳ фи шарҳи-л-мароҳ» («ал-Мароҳ» шарҳи бўйича очувчининг айтганлари»), «Тасҳиҳу-л-миқёс фи тафсири-л-қистос фи-л-аруз» («Аруздаги «ал-Қистос» тафсири қиёсининг саҳиҳлиги»), «Меъёру-н-низор фи улуми-л-ашъор» («Шеърият илмларида мунозара меъёри»), «Умдату-л-ҳисоб» («Ҳисоб илми асослари») (17: 2/337).

28. Абдулвосиъ аз-Занжоний (1235–1291/1820–1874)

Абдулвосиъ ибн Муҳаммад ибн Абулқосим

ал-Ҳусайний ас-Сирдоний, ат-Торимий, аз-Занжоний – фақиҳ, усулчи, мужтаҳид ва воиз бўлган. Асарлари: «Китоб фи-л-ахлоқ ва-л-мавъиза» («Ахлоқ ва мавъизалар ҳақида китоб», 10 жилдли), «Ҳошия ала-л-қавонийн фи-л-усул» («Усул илми қонунларига ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала-р-риёз фи-л-фикҳ» («Риёзат ва фикҳ илмларига ҳошия-изоҳ») (17: 2/337).

29. Али аз-Занжоний (ваф. 1341/1923 й.)

Али Аскар ибн Фулом Али ал-Ҳайдажий, аз-Занжоний – фақиҳ, усулчи ва мутакаллим бўлган. Асарлари: «Китоб фи-л-усул ва-л-ақоид» («Усул ва ақоид ҳақида китоб») (17: 2/407).

30. Али аз-Занжоний (ваф. 1136/1724 й.)

Али ибн Муҳаммад Ҳусайн аз-Занжоний – мутакаллим ва нозим бўлган. Асарлари: «Уржуза фи-л-калом» («Калом ҳақида уржуза») (17: 2/501).

31. Али аз-Занжоний (ваф. 1258/1842 й.)

Али Нақи аз-Занжоний, ал-Асфаҳоний – фозил ва бир неча асарлар муаллифи бўлган (17: 2/540).

32. Умар аз-Занжоний (ваф. 459/1067 й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Али ибн Аҳмад аз-Занжоний, ал-Бағдодий, ад-Даро, аш-Шофиъий – фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Дамашққа келган ва ҳадис эшитган. Жумоду-л-увло ойида Бағдодда вафот этган. Асарлари: «ал-Муътамад» («Таянч») (17: 2/566).

33. Фулом Ризо аз-Занжоний (ваф. 1330/1912 й.)

Фулом Ризо ал-Ҳайдажий, аз-Занжоний – фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Такрирот фи-л-усул» («Усул илмидаги тадқиқотлар») (17: 2/604).

34. Фатҳ Али аз-Занжоний (1268–1338/1852–1920)

Фатҳ Али ибн Вали ибн Али Аскар аз-Занжоний. Баъзи илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «Мифтоҳу-л-боб фи шарҳи хулосати-л-ҳисоб» («Ҳисоб хулосалари шарҳида бобнинг калити»), «Танқиҳу-л-масоил» («Масалалар шарҳи»), «Манзума фи-л-қатъ» («ал-Қатъ илмидаги манзума»), «Мажмаъу-л-анвор ва маъдану-л-асрор фи тафсири-л-Қуръон» («Қуръон тафсиридаги нурлар ва маъданлар йиғиндиси»), «Ҳошия ала шарҳи-л-Қушчи» («ал-Қушчи шарҳига ҳошия») (17: 2/611).

35. Фаёз аз-Занжоний (1285–1360/1868–1941)

Фаёз ибн Муҳаммад ас-Сирха Язжий, аз-Занжоний — фақиҳ ва баъзи илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «Китобу-л-ижора» («Ижара китоби»), «Китобу-л-хумс» («Хумс китоби»), «Китобу-з-закот» («Закот китоби»), «Тақрирот фи моҳияти-л-вужуд» («Вужуд моҳияти ҳақида рисола»), «Рисола фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ ҳақида рисола») (17: 2/633).

36. Абулқосим аз-Занжоний (1224–1293/1809–1876)

Абулқосим ибн Козим ибн Муҳаммад Хусайн — Занжон аҳлига мансуб пешқадам фозил инсон бўлган. Ироқда таълим олган. Асарлари: «ал-Мақосид ал-муҳиммот фи сияф-л-уқуд ва-л-ийқоъат» («Ақдлар ва воқеъликлар ҳақида муҳим мақсадлар»), «Изоҳу-д-далоил фи ҳисоб ақди-л-аномил» («Бармоқ учи билан ҳисоб қилиш аҳди ҳақидаги далилларга изоҳ»), «Ҳидоят-л-муттақий фи-л-ақоид» («Муттақийнинг ақоид илмидаги ҳидояти») (17: 2/648).

37. Қувомуддин аз-Занжоний (ваф. 1358/1939 й.)

Қувомуддин ибн Маҳдий ибн Мустафо ибн Хусайн ал-Хусайний, аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Тақрирот фи-л-усул» («Усул илмига оид тадқиқотлар»), «Тақрирот фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмига оид тадқиқотлар») (17: 2/661).

38. Қурбон Али (ваф. 1328/1910 й.)

Қурбон Али ибн Али Аскар ал-Арқиний, аз-Занжоний фақиҳ ва усулчи бўлган. Козимияда турган. Усулга оид бир қанча асарлари ва фиқҳга оид рисоласи бўлган (17: 2/658).

39. Лутфуллоҳ аз-Занжоний (1233–1307/1818–1890)

Лутфуллоҳ ибн Насруллоҳ ибн Муҳаммад ибн Али аш-Шаҳид аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Фиқҳ ва усулга оид асарлари бўлган (17: 2/676).

40. Муҳаммад аз-Занжоний (721/1321 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Исмоил аз-Занжоний, аш-Шофиъий — фақиҳ, усулчи, муфассир ва қозилардан бўлган. Асарлари: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Мухтасару-л-муҳаррар ли-л-Қазвиний фи фуруъи-л-фиқҳ»

(«Фуруъ ал-фиқҳ ҳақида Қазвиний қаламига мансуб «ал-Муҳаррар» асарининг мухтасари») (17: 3/25).

41. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. 1317/1899 й.)

Муҳаммад Боқир ибн Фатҳуллоҳ ал-Мусовий — фақиҳ бўлган. Нажафда яшаган, Ҳабибуллоҳ ар-Руштийдан дарс олган. Асарлари: «Манҳажу-с-сидод фи-л-фиқҳ» («Фиқҳдаги тўсиқларнинг дастури») (17: 3/154).

42. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. 1341/1923 й.)

Муҳаммад Боқир ибн ал-Муқаддас аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Нажафда яшаган. Унинг олимларидан дарс олган ва ўша ерда вафот этган. Асарлари: Фиқҳ ва усулга оид уч жилдди тадқиқотлар, «Ҳошия ала-р-расоил» («Рисолаларга ҳошия-изоҳ») (17: 3/158).

43. Муҳаммад аз-Занжоний (1256–1340/1840–1922 й.)

Муҳаммад Ҳасан ибн Қанбар Али ибн Муҳаммад Ҳасан ибн Аҳмад ибн Маҳмуд аз-Занжоний — бир қанча илмлар соҳиби бўлган. 17-рабиъу-л-аввалда туғилган. Асарлари: «Табйину-л-баён фи қавоъиди-л-Қуръон» («Қуръон қоидаларидаги аниқ баёнлар»), «Анису-т-

туллоб фи тарожим касир мин уламои Занжон ва гайруҳо» («Занжон ва бошқа ўлкалардаги кўплаб уламоларнинг таржимаи ҳоллари ҳақида толибларга қўлланма», катта жилдди), «Тавзиҳу-л-мушкилот фи-н-наҳви ва-с-сарфи ва-л-аруз» («Наҳв, сарф ва аруз илмларидаги чигалликлар баёни»), «Қистосу-л-мақодир ва миқёсу-л-маъойир» («Миқдорларнинг мезони ва меъёрларнинг ўлчами»), «Манҳажу-р-рашод фи шарҳи-л-иршод ли-ш-шайхи-л-муфид» («аш-Шайх ал-Муфиднинг «ал-Иршод» шарҳига етишиш дастури») (17: 3/231).

44. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. 1270/1854 й.)

Муҳаммад Солиҳ ибн Муҳаммад аз-Занжоний — воиз. Асли Толқондан бўлган. Занжонда туғилган, Қазвинда ўсиб-улғайган, Исфаҳонда танилиб, Нажафда олим даражасига кўтарилган. Сўнгра Қазвинга қайтиб келган ва Карбалогга ўтиб, ўша ерда вафот этган. Асарлари: «Канзу-л-воъизин фи-л-ахбор» («Хабарларни етказишда воизларнинг хазиnasi», 4 жилдди), «Ғанимату-л-маъод фи шарҳи-л-иршод» («ал-Иршод» шарҳига қайта мурожаат этишнинг фойдаси), «Мажмаъу-д-дурар» («Дурлар тўплами») (17: 3/356).

45. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. 1327/1909 й.)

Муҳаммад ибн Абдуллоҳ Аҳмад ал-Ковандий, ал-Ийжрудий, аз-Занжоний — фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Ҳошияту-л-кифоя фи-л-усул» («Усул илмидаги «ал-Кифоя»га ҳошия-изоҳ») (17: 3/427).

46. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. 1220/1805 й.)

Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад Ҳусайн аз-Занжоний — фақиҳ, усулчи, мутакаллим бўлган. Қазвиннинг баъзи фақиҳларидан илм олгач, ўз юртига қайтиб борган. Сўнгра Ироқнинг муқаддас гўшаларига сафар қилган. Байтуллоҳга уч маротаба, охирги марта 1220 ҳ.й.да ҳаж қилган ва Занжонга қайтиб, ўша йили вафот этган. Асарлари: «Манзума фи илми-л-калом» («Калом илми ҳақида манзума»), «Тухфату-л-аном фи шарҳи манзумати-л-калом» («Калом манзумаси шарҳи ҳақида одамларга туҳфа»), «ад-Далоил» («Далиллар») номли каломга оид рисола (17: 3/538).

47. Муҳаммад аз-Занжоний (1255–1330/1839–1912)

(Абу Толиб) Муҳаммад ибн Абулқосим ибн Козим ибн Муҳаммад Ҳусайн ибн Муҳсин ибн Салим ал-

Мусовий, аз-Занжоний (Фахруддин). — фақиҳ ва усулчи бўлган. Адаб, фикҳ, ва ҳадис илмларидан бохабар бўлган. Занжонда туғилиб, шу ерда ўсиб-улғайган. Сўнгра Қазвинга, у ердан эса, Нажафга кўчиб ўтган. Байтуллоҳга ҳаж қилган ва Фаластин орқали Занжонга қайтиб келган. Сўнг Техронда яшаган ва ўша ерда рабиъу-л-аввалнинг 26 куни вафот этган. Машҳадда Муртазо ал-Ансорийдан сабоқ олган. Асарлари: «Унвону-з-зафар фи салоти-с-сафар» («Сафар намозидаги зафар белгилари»), «ат-Таҳияту-л-муборака фи аҳкоми-с-салом» («Салом бериш ҳукмларидаги муборак иборалар»), «Латифу-л-калом фи-л-авоний ва ма ялҳақуҳо мин аҳком» («Вақтлардаги сўзларнинг латофати ва уларнинг ҳукмлари»), «Маъорижу-р-ризвои фи-л-масоиб» («Мусибатга сабр қилиб, розиликка эришиш йўллари»), «Рисола фи шарҳи дуои камил» («Мукамал дуо шарҳи ҳақида рисола»), «Ғояту-л-маром фи аҳкоми-с-сиём» («Рўзанинг ҳукмлари ҳақида меъёрлар»), «Мақойису-л-анвор фи-л-усул» («Усул илмида нурларнинг миқёслари»), «аз-Захира фи-д-дироя» («Билимдаги захира»), «Аҳкому-л-ҳаж» («Ҳаж ҳукмлари»), «Изоҳу-с-

субул фи-т-таржих ва-т-таъодил» («Тенглик ва таржихдаги йўлларнинг баёни») (17: 3/596).

48. Муҳаммад аз-Занжоний (1267–1313/1851–1895)

Муҳаммад ибн Абулқосим ал-Мусовий, аз-Занжоний (Шамсуддин, Абу Абдуллоҳ) – фақиҳ, мантиқчи, арузчи ва ҳисобчи бўлган. Асарлари: «Рисола фи-л-аруз ва-л-қавофий» («Қофия ва аруз ҳақида рисола»), «ал-Йавоқит фи-л-ҳисоб» («Ҳисоб илмидаги ёқутлар»), «ал-Мантиқ» («Мантиқ»), «Шарҳу-л-мухтасари-н-нофий фи-л-фиқҳ» («Фиқҳда «ал-Мухтасар ан-нофий»нинг шарҳи»), «ал-Инсоф фи-л-ҳусни ва-л-қабҳи-л-алийин» («Оқилларнинг яхши ва ёмон ишларидаги инсоф») (17: 3/600).

49. Муҳаммад аз-Занжоний (1224–1292/1809–1875)

Муҳаммад ибн Козим ибн Муҳаммад Ҳусайн ибн Муҳсин ибн Салим ибн Бурҳонуддин ал-Мусовий, аз-Занжоний (Абулқосим, Аминуддавла) – фақиҳ, усулчи ва мужтаҳид бўлган. Занжонда илм олган ва Қазвинга сафар қилиб, ўша ерда бир қанча муддат яшаган. Сўнгра Исфаҳонга бориб, Али Муҳаммад Иброҳим ал-Калбосий ва Муҳаммад Боқир аш-Шафтий билан

учрашган. Занжонга қайтиб келган султон Муҳаммад Шоҳ ал-Қожорийнинг амри билан Техронга ўтган ва ҳажга бориш мақсадида бўлган. Лекин ўша йилнинг жумоду-л-охира ойида вафот этган. Асарлари: «Нуру-л-айн фи азои-л-Ҳусайн» («Ҳусайннинг бардоши ҳақида кўзнинг нури»), «Қуррату-л-абсор фи исботи имомати-л-аъиммати-л-атҳор би-з-зир ва-л-баййинот» («Пок имомларнинг имомлигини китоблар ва баёнлар билан исботлашнинг асослари»), «Хулосату-л-фуруъ» («Сараланган фуруъ»), «Тахрибу-л-боб фи-р-радди ала-л-бобия» («Бобияга раддия беришда эшикни бузиш») (17: 3/605).

50. Муҳаммад аз-Занжоний (1284–1355/1867–1936)

Муҳаммад ибн Муҳсин ибн Муҳаммад Боқир ибн Козим ибн Муҳжамид Ҳусайн ал-Мусовий, аз-Занжоний. Фақиҳ. Асарлари: «Китоб фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ китоби») (17: 3/617).

51. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. 1348/1929 й.)

Муҳаммад ибн Маъсум Али аз-Занжоний, ал-Ҳайдажий (Мулло) – ҳаким, адиб ва шоир бўлган. Асарлари: «Шарҳу манзумати-с-Сабзаворий

фи-л-ҳикмат» («Сабзаворийнинг ҳикмат илмига оид манзумасига шарҳ»), «а л - К а ш к у л» («Дафтарча»), «Девону-ш-шеър» («Девон») (17: 3/728).

52. Маҳмуд аз-Занжоний (ваф. 656/1258 й.)

(Абулманоқиб) Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Маҳмуд ибн Мухтор аз-Занжоний, аш-Шофиъий – фақиҳ, усулчи, муфассир, муҳаддис ва тилшунос бўлган. Бағдодни ватан тутинган. Қозининг ноиби бўлиб ишлаган. Низомияда таълим олган. Мустансирияда ҳадис эшитган. Бағдодда шаҳид бўлган. Асарлари: «ас-Сеҳр ал-ҳалол фи гаройби-л-мақол фи фуруъи фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий фуруъ ал-фиқҳида гаройиб гаплардаги ҳалол сеҳр»), «Тазҳибу-с-сиҳоҳ ли-л-Жавҳарий фи-л-луғат» («Жавҳарийнинг тилга оид «Сиҳоҳ»ини яхшилаш»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Тахрижу-л-фуруъ ала-л-усул» («Фуруъни усулдан ажратиш») (17: 3/797).

53. Маҳмуд аз-Занжоний (1309–1375/1892–1956)

Маҳмуд ибн Абулфазоил ибн Абулвосий ал-Ҳусайний аз-Занжоний (Имому-л-

жумъа) – фақиҳ, усулчи, мутакаллим ва муфассир бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала дурари-л-фавоид» («Фойдаларнинг дурлари»га ҳошия-изоҳ»), «Рисола фи-л-жабар ва-т-тавфиз» («Мажбурлаш ва ваколат бериш ҳақида рисола»), «Рисола фи-с-сайд ва-з-зибоҳа» («Овқилинадиган ва сўйиладиган ҳайвонлар ҳақида рисола»), «Ҳошия ала тафсир мулло Садро» («Мулло Садро тафсирига ҳошия-изоҳ»), «Тақриро фи-л-фиқҳ ва-л-усул» («Фиқҳ ва усулга оид тадқиқотлар») (17: 3/824).

54. Маҳмуд аз-Занжоний (597–674/1201–1276)

Маҳмуд ибн Убайдуллоҳ аз-Занжоний, аш-Шофиъий (Заҳируддин, Абуссано) – фақиҳ ва усулчи ҳамда Шиҳобуддин ас-Сухравардийнинг дўсти бўлган. У Сухравардий ва Абулмаъъолий Соъиддан ривоят қилган. Рамазон ойида вафот этган. Асарлари: «ар-Рисола ал-мунқиза мин-л-жамр фи илҳоқи-л-анбаза би-л-хамр» («Хурمودан тайёрланган шароб билан вино билан аралашмаси алангансидан қутқарувчи рисола») (17: 3/818).

55. Мажид аз-Занжоний (ваф. 1324/1906 й.)

Мажид аз-Занжоний – ҳаким бўлган. Асарлари:

«Ҳошия ала-ш-шавориқ» («Шавориққа ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала-ш-шифо» («Шифога ҳошия-изоҳ») (17: 3/15).

56. Абулмакорим аз-Занжоний (1255–1330/1839–1912)

Абулмакорим ибн Абулқосим ал-Мусовий, аз-Занжоний – фақиҳ бўлган. Асарлари: «Рисола фи ҳуррияти-л-хамр» («Кухулга муносабат ҳақида рисола»), «Латоифу-л-аҳком» («Латиф ҳукмлар»), «Мифтоҳу-з-зафар» («Муваффақият калити»), «ат-Таҳия ал-муборака» («Муборак табриклар»), «Маъорижу-р-ризвон» («Розилик поғоналари») (17: 3/906).

57. Маҳдий аз-Занжоний (ваф. 1308/1891 й.)

Маҳдий ибн Абдулкарим аш-Шерозий – фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Тақрирот фит-таҳорат ва-с-салавот ва-л-мутожир» («Таҳорат, намоз ва савдо-сотик ҳақида тадқиқотлар») ва усулга оид бир қанча асарлари бўлган (17: 3/925).

58. Наср аз-Занжоний (тахм. V ҳ.а./XI м.а.)

Наср ибн Ҳибатуллоҳ ибн Наср аз-Занжоний – фозил бўлган, тиб, ҳикмат ва наҳв илмларини яхши билган. Асарлари: «ал-

Мақомот ат-тиббия» («Тиббий даражалар»), «ал-Мақомат ал-ҳикматия» («Донишмандлик даражалари»), «ар-Рисола ас-саъдия» («Муваффақият рисоласи»), «ал-Жавоҳир фи-н-наҳв» («Наҳв илмидаги жавҳарлар») (17: 4/25).

59. Яъқуб ибн Али (1303–1365/1886–1946)

Яъқуб Али ибн Иброҳим аз-Занжоний – фақиҳ, усулчи ва мутакаллим бўлган. Асарлари: «Хулосату-л-усул» («Усулнинг моҳияти»), «Китоб фи хавориқи-л-одат» («Ноёб одатлар китоб»), «Рисола фи-т-тавҳид» («Тавҳид рисоласи»), «Китобу-т-таҳорат» («Таҳорат китоби», 2 жилдли), «Рисола фи-л-ирас» («Мерос рисоласи») (17: 4/130).

60. Аҳмад аз-Занжоний

Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Сокин аз-Занжоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/171; 11: 3/168).

61. Саъд аз-Занжоний (ваф. 470 ҳ.й.)

(Абулқосим ал-Ҳофиз) Саъд ибн Али ибн Муҳаммад ибн Али ибн ал-Ҳусайн аз-Занжоний. Дунё кезган, Миср, Шом ва савоҳил (Форс кўрфази соҳилидаги) ўлкаларнинг

шайхлари билан учрашган. Умрининг охирларини Маккада ўтказган ва «Ҳарам шайхи» даражасига эришган. Ҳофиз, ишончли, тақводор, ибодатгўй олим ва кароматлар соҳиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/171; 11: 3/168).

62. Ал-Ҳусайн аз-Занжоний

(Абу Убайдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн Аҳмад аз-Занжоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/168).

63. Юсуф аз-Занжоний
(Абулқосим) Юсуф ибн Муҳаммад аз-Занжоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/168).

64. Абдуллоҳ аз-Занжоний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Мусо аз-Занжоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/168).

65. Муҳаммад аз-Занжоний (ваф. тахм. 480 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Мансур ибн Муҳаммад аз-Занжоний — дунё кезган, фозил ва тақводор фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар

ривоят қилганлар. Тахм. 480 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/168).

66. Маккий аз-Занжоний (ваф. 339 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Абдуллоҳ) Маккий ибн Бандор ибн Маккий ибн Осим аз-Занжоний — Бағдодга келиб ҳадис ўрганган. 339 ҳ.й.да Исфаҳонга борган. Шом, Миср ва Ироқда кўп ҳадис ёзган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/169).

67. Ас-Сиррий аз-Занжоний

(Абу Саҳл) ас-Сиррий ибн Михрон ар-Розий аз-Занжоний — Рай аҳлидан, содиқ ровий бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/169).

448

АЗ-ЗАНЖУНИЙ

«Занжуна»га нисбат берилган. У — Занжон аҳлидан бўлган бобонинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Аҳмад аз-Занжуний (ваф. 490 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Занжуна аз-Занжуний — Занжон аҳлига мансуб солиҳ олим ва фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят

қилганлар. 490 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/170).

449

АЗ-ЗАНДАХОНИЙ

«Зандахон»га нисбат берилган. У — Сараҳс қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Ан-Нуъмон аз-Зандахоний (ваф. 500 ҳ.й.)

(Абу Ҳанифа) ан-Нуъмон ибн Абдулжаббор ибн Абдулҳамид ибн Аҳмад ибн Саҳл ал-Ҳанафий аз-Зандахоний — Зандахон аҳлидан, воиз, тақводор фақиҳ ва Аллоҳ ҳуқуқларининг ҳофизи бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 500 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/172; 11: 3/168).

2. Муҳаммад аз-Зандахоний (480–549/1087–1164)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Аҳмад ибн Абулҳасан аз-Зандахоний. Марвга борган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Ҳижрий тўрт юз саксонинчи йилларда туғилган ва 549 йил Сараҳсдаги разотда зул-қаъда ойида қатл қилинган (2: 3/172; 11: 3/171).

3. Муҳаммад аз-Зандахоний (464–540 ҳ.й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу

Ҳанифа ан-Нуъмон аз-Зандахоний, ас-Сарахсий — юқоридаги Абу Ҳанифанинг невараси, фақиҳ бўлган. 464 ҳ.й.да туғилиб, тахм. 540 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/172; 11: 3/171).

450 АЗ-ЗАНДАЯ

«Зангу» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Умар аз-Зандая (442–539/1050–1144)

Умар ибн Иброҳим ибн Муҳаммад аз-Зандая, ал-Ҳусайний (Абулбаракот) — фозил инсон бўлган. Асарлари: «Тасҳиҳу-л-азон биҳаййи ала хайри-л-амал» («Хайрли амалларга чорлаш учун азоннинг зарурлиги») (17: 2/550).

2. **Муҳаммад аз-Зандая** (Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳамдон ибн Озим аз-Зандайя — Бухоро аҳлига мансуб илм аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/173; 11: 3/173).

451 АЗ-ЗАНДАРМИЙСАНИЙ

«Зандармисан» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқ-

ларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Маъбад аз-Зандармийсаний

(Абу Амр) Маъбад ибн Амр аз-Зандармийсаний ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/173).

452 АЗ-ЗАНДАНИЙ

«Зандана» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аз-Занданий (ваф. 320 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Саъд ибн Ҳотам ибн Атия ибн Абдуллаҳмон ал-Бухорий аз-Занданий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 320 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/173; 11: 3/172).

2. Форим аз-Занданий

Форим аз-Занданий — Ҳамадон ибн Форимнинг отаси, илм аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/172).

3. Аҳмад аз-Занданий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн аз-Занданий ал-Каробисий. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/172).

4. Аҳмад аз-Зандоний (ваф. 490 ҳ.й.)

(Абу Содик) Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн аз-Занданий. Занда қишлоғининг имом хатиби бўлган. Бухорода жамоадан ҳадис кўчирган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 490 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/172).

5. Аҳмад аз-Занданий

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Мусо ибн Ҳотам ибн Атия ал-Баззоз аз-Занданий — юқорида зикр этилган Абу Жаъфарнинг амакиси бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/173).

453 АЗ-ЗАНДИНОИЙ

«Зандино» деган жойга нисбат берилган. У — Насаф қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансуб бўлган:

1. Абдулмалик аз-Зандиноий (428–495 ҳ.й.)

(Абулфаворис) Абдулмалик ибн Муҳаммад ибн Закариё ибн Яҳё ибн Бакр ибн Ҳабиб ан-Насафий, аз-Зандиноий. Смарқандда яшаган. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 428 ҳ.й.да туғилиб, 495 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/172).

454

АЗ-ЗАВОЛҚАНЖИЙ

«Заволқанж» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад аз-Заволқанжий

Аҳмад ибн Умар аз-Заволқанжий — Санж қишлоғидан бўлган. Заволқанжда яшаган (11: 3/175).

455

АЗ-ЗУШИЙ

«Зуш» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аз-Зуший

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуссайид ибн Юсуф ибн ал-Ҳасан ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ил-Жилоб ас-Сарморий аз-Зуший ан-Нурий. Самарқанда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/172).

456

**АЗ-ЗУЛОҲИЙ/
АЗ-ЗУЛАҲИЙ**

«Зулоҳ» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аз-Зулоҳий [432–524(525) ҳ.й.]

(Абу Мансур) Муҳаммад ибн Али ибн Маҳмуд ибн Абдуллоҳ ан-Ножир аз-Зулоҳий — «ал-Куроъий» номи билан машҳур бўлган. Байту-л-ҳадисда солиҳ шайх бўлган. Узоқ умр кўрган ва одамлар унинг ҳузурига зиёратга борганлар. Зулоҳ қишлоғида яшаган. Уша даврда ундан бошқа исноди олий киши бўлмаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 432 ҳ.й.да Марвда туғилган ва тахм. 524–525 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/178; 11: 3/178).

2. Амр аз-Зулаҳий

Амр (Омир) ибн Имрон ибн ал-Фатҳ аз-Зулаҳий — ишончли, ўткир шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/178).

457

АЗ-ЗАЙКУНИЙ

«Зайкун» деган жойга нисбат берилган. У — Насаф қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ҳамм аз-Зайкуний (ваф. 326 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Ҳамм ибн Мустағир аз-Зайкуний — Зайкун қишлоғидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 326 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/192).

458

АЗ-ЗАЙНИЙ

«Зайн» деган номга нисбат берилган. У — Бухоро аҳлидан бўлган бобонинг номи. Шу исмга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад аз-Зайний

Аҳмад ибн Восил ибн Абдушшакур ал-Бухорий аз-Зайний — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/192).

2. Убайдуллоҳ аз-Зайний (201–272 ҳ.й.)

(Абулфазл) Убайдуллоҳ ибн Восил аз-Зайний ал-Мутаввиъий — Шужъон аҳлидан бўлган. 201 ҳ.й.да туғилиб, 272 ҳ.й.да шаҳид бўлган (11: 3/192).

459

АС-СОБОТИЙ

«Собот» деган жойга нисбат берилган. У — Самарақандга яқин ва Усрушана (Ушрусана) ёнидаги гарё ортида жойлашган таниқли шаҳарча. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Бакр ас-Соботий
(Абулҳасан) Бакр ибн Аҳмад ал-Фақиҳ ас-Соботий ал-Усрушаний. Самарқандга бориб ҳадис ёзган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/188; 11: 3/193).

2. Аҳмад ас-Соботий
(Абулаббос) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Фазл ал-Ҳумайрий ас-Соботий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/188).

460

АС-СОРАКУНИЙ

«Сорақун» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Соракуний
(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Ҳотам ас-Соракуний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/191; 11: 3/197).

461

АС-СОНОНИЙ

«Сосон» («Сосаён») деган жойга нисбат берилган. У — Марв даҳаларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Сосоний (460–542 ҳ.й.)
(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исмоил ибн Абу Бакр Абдулжаббор ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ан-Ноқидий ас-Сосоний ал-Ҳузамий — солиҳ шайх ва яхшиликка тарғиб қилувчи инсон бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 460 ҳ.й.да туғилиб, 542 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/198).

462

АС-СОСАЖИРДИЙ

«Сосажирд» («Сосажирд») деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Бисом ас-Сосажирдий
Бисом ибн Абу Бисом ас-Сосажирдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/197).

2. Маҳмуд ас-Сосажирдий (ваф. 292 ҳ.й.)

Маҳмуд ибн Волян ас-Сосажирдий — уламо ва имомларнинг машҳурларидан бири бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 292 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/198).

3. Ҳомид ас-Сосажирдий
Ҳомид ибн Маҳмуд ибн Волян ас-Сосажирдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/198).

4. Абдурраҳмон ас-Сосажирдий
(Абу Абдуллоҳ) Абдурраҳмон ибн Абдулоҳ ибн Абу Масъуд ас-Сосажирдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/198).

463

АС-СОҒАРЖИЙ

«Соғарж» деган жойга нисбат берилган. У — Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ас-Соғаржий
(Абунназар) Муҳаммад ибн Ҳотам ибн Саид ас-Соғаржий ас-Сўғдий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/198).

2. Яъло ас-Соғаржий
Яъло ибн Анас ибн Можид ас-Соғаржий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/198).

3. Аҳмад ас-Соғаржий (ваф. 524 ҳ.й.)
(Абу Наср) Аҳмад ибн ал-Фараж ибн Абдулазиз

ибн Абу Ҳайсам ас-Соғаржий — фозил ва солиҳ фақиҳ бўлган. Аллоҳ унга уламо фарзандлар насиб этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 524 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/198).

4. Маҳмуд ас-Соғаржий (тав. 480/1087 й.)

(Абулмуҳомид) Маҳмуд ибн Аҳмад ибн ал-Фараж ас-Соғаржий. Самарқандда шайхулислом даражасига кўтарилган. Тўғри йўлдаги фозил муфтий бўлган. Ихтилофли ва муттафақ ҳадисларни билган. Ибодатгўй бўлган. Бухорода Бурҳондан фикҳ илмини ўрганган ва ундан ва бошқалардан ҳадис эшитган. 480 йил жумодул-охира ойида туғилган (11: 3/199).

5. Юсуф ас-Софардазий

Юсуф ибн Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Убайдуллоҳ ас-Соғаржий — хатиб бўлган. Ундан ўғли Абу Ҳафс Умар ан-Насафий ривоят қилган. Самарқандда вафот этган ва «Имому-л-фиరోъ» мақбарасида дафн этилган (11: 3/199).

6. Юсуф ас-Софардазий (ваф. 502/1108 й.)

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Бахтиёр ибн Муҳаммад ас-Соғаржий. Самарқанднинг Ғотфар кўприги (тўғони) бошидаги Солиҳ кўчасида

яшаган. Ҳоит Ҳайён кўчасидаги мадрасада таҳсил олган. 502 йил сафар ойининг 12 куни жума оқшомида вафот этган ва Ғотфар кўприги (тўғони) бошидаги мақбарага дафн этилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/199).

464

АС-СОФАРДАЗИЙ

«Софардаз» деган жойга нисбат берилган. У — Омул яқинида жойлашган Жайхун йўлидаги қишлоқ. Қўйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Софардазий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Довуд ибн Исом ибн Салом ас-Софардазий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/199).

465

АС-СОКАБДУЁЗАВИЙ

«Сокабдуёз» деган жойга нисбат берилган. У — Насаф қишлоқларидан бирининг номи. Қўйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Сокабдуёзавий (ваф. 482 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Ато ан-Насафий ас-Сокабдуёзавий — фақиҳ ва адиб

бўлган. Дорғам қишлоқларидан бўлмиш Хохусар қишлоғида адаб илмини ўрганган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 482 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/200).

466

АС-СОМОНИЙ

«Сомон» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд гаҳаларидан қишлоқлардан бири. Мовароуннаҳрдаги бани Сомон подшоҳлигининг аъзолари шу ном билан аталган. Ушбу номга нисбат берилганлар:

1. Исмоил ас-Сомоний (ваф. 295 ҳ.й.)

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Аҳмад ибн Асад ибн Сомон ибн Жуббо ибн Ниёз ас-Сомоний — собиқ амир, одил олим, раъиятга насиҳат қилувчи ва амиру-л-муъминининг мавлоларидан бўлган. Ҳадис ёзган ва ҳикоя қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 295 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/200).

2. Аҳмад ас-Сомоний (ваф. 301 ҳ.й.)

Аҳмад ибн Асад ибн Сомон ас-Сомоний ибн Жуббо ибн Ниёз... Жавбайн ас-Сомоний — Абу Иброҳим отаси. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят

қилганлар. 301 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/201).

3. Исҳоқ ас-Сомоний (ваф. 295 ҳ.й.)

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Аҳмад ас-Сомоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 295 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/201).

4. Наср ас-Сомоний (ваф. 279 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Наср ибн Аҳмад ибн Асад ибн Сомон ас-Сомоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 279 ҳ.й. жумоду-л-охира ойида вафот этган (11: 3/201).

5. Ғозий ас-Сомоний (V ҳ.а./XI м.а.)

Ғозий ибн Аҳмад ибн Абу Мансур ас-Сомоний – фақиҳ. Амирлардан бўлган. Асарлари: «ан-Нур» («Нур»), «ал-Мафотиҳ» («Калитлар»), «ал-Баён» («Баён») (17:2/601).

467

АС-СОНЖАНИЙ

«Сонжан» деган жойнинг номи. У – Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ас-Сонжаний (ваф. 295 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муъаққал ибн ал-Ҳажжож ибн Хидош ибн

Худайҳ ас-Сонжаний ан-Насафий – машҳур имом бўлган. Илм талабида Ҳижоз, Ироқ, Шом ва Мисрга сафар қилган. Насаф аҳлининг имоми ва қозиси бўлган. Фиқҳ ва ҳадисни яхши билувчи улуғ имом бўлган. Ҳадисларни тасниф қилишда машҳур бўлган. «Китобу-т-тафсир» («Тафсир китоби»), «Китобу-л-муснад» («Муснад» китоби) ва бошқа асарлар яратган. Имом Бухорийнинг «ал-Жомий ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») асаридан ривоят қилган. У ўша китобдан ривоят қилган сўнгги олимлардан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 295 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/201; 11: 3/204).

468

АС-СОНҚОНИЙ

«Сонқон» деган жойга нисбат берилган. У – Марв қишлоқларидан бирининг номи. Ўша жойга нисбат берилганлар:

1. Ал-Ашъас ас-Сонқоний (ваф. 300 ҳ.й.)

(Абу Бишр) Ал-Ашъас ибн Ҳисон ас-Сонқоний – ишончли ровий шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 300 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/205).

2. Абу Ҳамза ас-Сонқоний

(Абу Ҳамза) Ас-Сонқоний – жаҳмия оқимига мойл кучли адиб бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/205).

3. Умар ас-Сонқоний

(Абу Жаъфар) Умар ибн Абдуллоҳ ибн Ғолиб ас-Сонқоний. Али ибн Довуд ал-Қантарийдан ҳадис ёзган. Ҳажга кетаётганида, йўлда ўлдирилган (11: 3/205).

469

АС-СОНВАЖИРДИЙ

«Сонважирд» деган жойга нисбат берилган. У – Марв ва Сарахс қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Уҳайд ас-Сонважирдий

(Абунназар) Уҳайд ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ас-Сонважирдий – Сонважирд Коза аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/205).

2. Абдурраҳим ас-Сонважирдий

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳим ибн ал-Ҳасан ас-Сонважирдий – Сонважирд Марв аҳлидан, соҳиби илм бўлган. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/205);

470

АС-СОВАКОНИЙ

«Совакон» деган жойга нисбат берилган. У — Хоразм ва Ҳазорасп қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад ас-Соваконий (тав. 471/1078 й.)

(Абу Саид) Аҳмад ибн Али ибн Аҳмад ал-Жилобий ас-Соваконий — фозил имом, мутавозеъ ва тўғри йўл соҳиби бўлган. Хивада яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 471 х.й. рабиъул-аввал ойида турилган (11: 3/206).

471

АС-СИБОРО

«Сиборо» («Сабиро», «Исбиро») деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Абдулмалик ас-Сиборо

(Ал-Имом Абу Муҳаммад) Абдулмалик ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Фаззола ас-Сиборий — Бухоро аҳлидан бўлган. «Тарихи Бухоро» («Бухоро тарихи») китобидан ривоят

қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/205; 11: 3/208).

2. Умар ас-Сибиро (ваф. 294 х.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Ҳафс ибн Умар ибн Усмон ибн Умар ибн ал-Ҳасан ибн Усмон ал-Ҳиндоний ас-Сибирий. Бухоронинг Сибиро қишлоғидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 294 х.й.да вафот этган (11: 3/220; 2: 3/210).

3. Биҳмоқ ас-Сибиро

(Абу Саид) Биҳмоқ ас-Сибиро. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/220).

472

АС-САБАЗБУНИЙ

«Сабазбун» («Сабазмун») деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Абдуллоҳ ас-Сабазмуний (258–340 х.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Яъқуб ибн ал-Ҳорис ибн ал-Ҳалил ал-Калободий ал-Ғафиҳ ал-Ҳорисий ас-Сабазмуний — «устоз» номи билан шухрат қозонган. Гарчи ровийлари заиф бўлса-да, лекин ҳадис ривоят

қилишда шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 258 х.й.да таваллуд топган. 340 х.й.да вафот этган (11: 3/213).

2. Маъруф ас-Сабазмуний

(Абу Солиҳ) Маъруф ибн Мансур ас-Сабазмуний. Ироқ, Ҳижоз ва Шомга сафар қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/214).

3. Аҳмад ас-Сабазмуний

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Асад ибн Абдуллоҳ ас-Сабазмуний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/214).

473

АС-СУБИЗҒУКИЙ

«Субизғук» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Субизғукий

Муҳаммад ибн Ҳотам ибн Синбоз ас-Субизғукий — аҳли суннадан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/217).

474

АС-СИБАЙРО

«Сабиро» («Сиббаро») деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Умр ас-Сибийро (ваф. 294 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Ҳафс ибн Умар ибн Усмон ибн Умар ибн ал-Ҳасан ибн Усмон ал-Ҳамадоний ас-Сибийро — Бухоро яқинидаги Сибийро қишлоғидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 294 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/210; 11: 3/220).

2. Бихмок ас-Сибийро

(Абу Саид) Бихмок ас-Сибийро. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/222).

475

АС-СУТИЙФАҒНИЙ

«Сутийфағна» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ас-Сутийфағний (ваф. 315 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Ажиф ибн Хозим ибн Шоважа л-Муаллим ас-Сутийфағний. У уламолардан, ундан эса бошқалар

ривоят қилганлар. У 315 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/222).

476

АС-СУТИЙКАНИЙ

«Сутийкан» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Фазл ас-Сутийканий

(Абуз Заххоқ) ал-Фазл ибн Хисон ас-Сутийканий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/222).

477

АС-СИЖАРО

«Сижор» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоронинг «ан-Нур» қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Солиҳ ас-Сижаро (ваф. 404 ҳ.й.)

(Абу Шуъайб) Солиҳ ибн Муҳаммад ас-Сижаро — солиҳ, зоҳид ва фозил шайх бўлган. Хуросон, Ироқ, Шом ва Мисрга сафар қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 404 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/213; 11: 3/223).

478

АС-САХТИЁНИЙ

«Сахтиён» деган номга нисбат берилган. «Сахтиён» деганда, Марв аҳлининг қўй терисини ошлаши тушунилади. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад ас-Сахтиёний (368 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Али ибн ал-Ҳусайн ибн Абдурраҳмон ибн Амр ас-Сахтиёний — Марв аҳлидан, ишончли ровий бўлган. Бағдодга бориб, у ерда 368 ҳ.й.да ҳадис ўрганган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/232).

479

АС-САРОВИЙ

«Саров» деган жойга нисбат берилган. У — Ардабил ва Табриз ўртасидаги Озарбайжон шаҳри. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Наср ас-Саровий

Наср ас-Саровий ал-Ардабилиий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/230).

2. Нофий ас-Сарова

(Абу Абдуллоҳ) Нофий ибн Али ибн Баҳр ибн Амр ибн Ҳазм ас-Саровий —

фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/230).

480

АС-САРАХСИЙ

«Сарахс» деган жойга нисбат берилган. У — Хуросоннинг катта ноҳияларидан бирида жойлашган қадимий шаҳар. Нишопур ва Марв ўртасидаги йўлда жойлашган. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад ас-Сарахсий (ваф. 286/899 й.)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Марвон ибн ат-Таййиб ас-Сарахсий — олим, ҳаким ва адиб бўлган. Ал-Киндийдан дарс олган. Ал-Муътазиддан ўрганган ва унга ихтисослашган. Бағдодда мерос, ҳисоб-китоб ва қул бозорига валийлик қилган. Асарлари: «Китобу-с-сиёсат» («Сиёсат китоби»), «ал-Мадҳал ила синоаътин-нужум» («Астрономияга кириш»), «Китобу-л-мусиқайи-л-кабийр» («Мусиқага оид катта китоб»), «ал-Масолик вал-мамолик» («Йўллар ва мамлакатлар»), «ал-Мадҳал ила илми-т-тибб» («Тиббиётга кириш»), «Фазоилу Бағдод ва ахборухо» («Бағдод фазилатлари ва хабарлари»), «Китоб манфаъати-л-жибол»

(«Тоғлар манфаати китоби»), «Китоб зоди-л-ҳофир» («Туя ва отлар озуқаси ҳақидаги китоб»), «Адабу-н-нафс» («Нафс одоби») (7: 5/257; 15:4/49; 17: 1/296).

2. Исмоил ас-Сарахсий (330–414/942–1023)

Исмоил ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Абдураҳмон ас-Сарахсий, сўнгра ал-Ҳиравий, ал-Ғироб (Абу Муҳаммад) — муҳаддис, фақиҳ ва адиб бўлган. 330 ҳ.й.да туғилган. Шаъбон ойида вафот этган. Асарлари: «ал-Жамъ байна-с-саҳиҳайн» («Бухорий ва Муслим тузган икки саҳиҳ тўпламнинг умумлашмаси»), «Даражоту-т-тоибийн» («Тавба қилувчиларнинг даражалари»), «Мақомату-с-сиддиқийн» («Сиддиқларнинг даражалари»), «аш-Шофий фи-л-қироат» («Қироат ҳақидаги ишончли китоб»), «ал-Кофий фи-л-қироати-с-сабъа» («Етти хил қироат ҳақидаги «ал-Кофий» китоби», бир нечта жилда) (17: 1/356).

3. Ҳусайн ибн ал-Фазл ас-Сарахсий

Асарлари: «ал-Одоб ар-руҳония» («Рухонийлик одоби») (15: 4/42).

4. Зоҳир ас-Сарахсий (ваф. 503/1109 й.)

(Абу Али) Зоҳир ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Исо ас-Сарахсий аш-Шофиъий — фақиҳ ва муҳаддис, ўз даврида Хуросон шайхи бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/235; 17: 1/731).

5. Зуҳайр ас-Сарахсий (ваф. 454/1062 й.)

Заҳийр ибн ал-Ҳасан ибн Али ас-Сарахсий аш-Шофиъий (Абу Наср) — фақиҳ, тарихчи ва Хуросонда фатво волийси бўлган. Асарлари: «ал-Анбоъ ани-л-анбиё алайҳимиссалом» [«Пайғамбарлар (а.с.) ҳақидаги хабарлар»]], «Китобу тарихи-л-хулафо» («Халифалар тарихи китоби») (15: 4/171,293; 17: 1/737).

6. Абдураҳмон ас-Сарахсий (ваф. 439/1047 й.)

Абдураҳмон ибн Муҳаммад ас-Сарахсий — фақиҳ бўлган. Асарлари: «Такмилату тажриди-л-Қудурий фи-фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Қудурийнинг ҳанафийлик мазҳаби фуруъ ал-фиқҳидаги тўлиқ баёни») (17: 2/211).

7. Абдулазиз ас-Сарахсий (ваф. 320/932 й.)

Абдулазиз ибн Муҳаммад ал-Бағдодий, ас-Сарахсий (Абу Толиб) — наҳвий бўлган. Асарлари: «Китоб кабийр

фи-н-наҳв» («Наҳв илмига оид катта китоб»)(17: 2/167).

8. Ал-Ҳасан ас-Сарахсий (ваф. 236 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) ал-Ҳасан ибн Саҳл ибн Абдуллоҳ ас-Сарахсий, ал-Вазир. 236 ҳ.й.да вафот этган (16:209).

9. Муҳаммад ас-Сарахсий (ваф. 490/1097 й.)

(Шамсулаъимма) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абу Бакр ас-Сарахсий, ал-Ҳанафий — мутакаллим, фақиҳ, усулчи, мунозир ва масалаларни баён этишда мужтаҳидлардан бўлган. Асарлари: «ал-Мабсут» («Кенг қамровли»), «Китобу-л-усул» («Усул китоби»), Хоразмда қамоқда бўлган. Ушбу асарнинг шартлар бобига келганда, унда хурсандчилик пайдо бўлиб, Фарғонага борган ва ўша ерда китобни ёзиб тугатган ҳамда уни «ал-Амолий» деб атаган. Имом Абу Юсуфнинг «Адабу-л-қозий» («Қозилик одоби») китобидан ривоят қилган (14:14; 15: 4/112, 164; 17: 3/52).

10. Муҳаммад ас-Сарахсий (ваф. 490/1097 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абу Саҳл ас-Сарахсий ал-Ҳанафий — усулчи фақиҳ,

мужтаҳид, мутакаллим ва мунозир бўлган. Асарлари: «Шарҳу-с-сияри-л-кабийр» («Сияру-л-кабийр»га шарҳ, 2 жилдли), «ал-Мабсут фи наҳв» («Наҳв илми ҳақида кенг қамровли китоб», 15 жилдли), «Сифат ашротис-соъат» («Соат белгилари сифати»), «Шарҳ ал-жомиъ ал-кабийр ли-ш-Шайбоний фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фуруъ ал-фиқҳида Шайбонийнинг «ал-Жомиъ ал-кабийр» асарига шарҳ»), «Муҳиту-с-Сарахсий» («Сарахсийнинг «Муҳит»и) (5: 16; 17: 3/68).

11. Муҳаммад ас-Сарахсий (ваф. 490/1097 й.)

Муҳаммад ибн Абу Саҳл ас-Сарахсий — фозил инсон бўлган. Асарлари: «Усул шарҳи-л-кутуби-л-лати саннафаҳа Муҳаммад ибн ал-Ҳасан» («Муҳаммад ибн ал-Ҳасан тасниф этган китобларни шарҳлаш услуби») (17: 3/336).

12. Муҳаммад ас-Сарахсий (ваф. 571/1175 й.)

(Разиюддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ас-Сарахсий, ал-Ҳанафий (Бурҳонуддин) — усулчи фақиҳ бўлган. Бир қанча вақт Ҳалабда яшаган. Ал-Ҳалавия мадрасасида таълимни бошқарган. Лекин ҳанафий фақиҳлардан бир жамоа

унга қарши чиққанлар ва Нуруддин Занкийнинг олдида унинг хизматларини камситганлар. Ражаб ойининг охириги жума куни вафот этган. Асарлари: «ал-Муҳит ал-кабийр фи-н-наҳв» («Наҳв ҳақида катта океан», 40 жилдли), «ал-Муҳит ас-соний» («Иккинчи Муҳит», 10 жилдли), «ал-Муҳит ар-робий» («Тўртинчи Муҳит», 2 жилдли). Мазкур асарларнинг барчаси фиқҳ илмига оиддир. «Ал-Важиз фи-л-усул» («Усул ҳақида мўъжаз китоб»); «Китобу-з-захира» («Захира китоби»), «Фатово сағийра» («Кичик фатволар») (17: 3/279).

13. Носир ас-Сарахсий (439–514/1047–1120)

(Абулфатҳ) Носир ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад Абу Йез ибн Хузайма ал-Йедий, ас-Сарахсий — фақиҳ, суфий, адаб ва ҳадис билимдони бўлган. Сарахсда туғилган. Кўп ҳадис эшитган ва Сарахс атрофларига сафар қилган. Сарахсда вафот этган. Унинг бир қанча асарлари ва шеърлари бўлган (17: 4/10).

14. Абдурраҳмон ас-Сарахсий (ваф. 494 ҳ.й.)

(Абулфараж) Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Абдурраҳмон ас-Сарахсий — «аз-Зор»

номи билан машҳур бўлган шофиъий фақиҳ. Унинг Ибн ас-Сиборнинг «аш-Шомил» («Кенг қамровли») китобидан ҳам каттароқ фикҳга оид асари бўлган. Фикҳ соҳасида тиғимсиз ижод қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 494 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/235; 15: 4/123).

15. Муҳаммад ас-Сарахсий (ваф. 260 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Муҳаллиб ас-Сарахсий. Ҳадис китобларидаги ҳадисларни яхши билган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 260 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/244).

16. Ал-Валид ас-Сарахсий (268 ҳ.й.да ўлдирилган)

Ал-Валид ибн Исом ибн ал-Ваззоҳ ас-Сарахсий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 268 ҳ.й.да ўлдирилган (11: 3/244).

17. Ал-Фазл ас-Сарахсий (ваф. 202 ҳ.й.)

(Абулаббос) Ал-Фазл ибн Саҳл ас-Сарахсий — ал-Ҳасан ибн Саҳлнинг биродари, вазир бўлган. 202 ҳ.й.да вафот этган (16: 209).

18. Муҳаммад аз-Зубаъий (ваф. 199 ҳ.й.)

(Абулвалид) Муҳаммад ибн Гиёс ас-Сарахсий аз-

Зубаъий — аҳли суннага мансуб истеъдодли ҳофизлардан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 199 ҳ.й. Шумонда 48 ёшида жиҳодда ўлдирилган (11: 3/471).

481

АС-СУРХАКАТИЙ

«Сурхакат» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанднинг *Фуржистон*даги кичкина шаҳарча. *Мовароуннаҳр*даги *Хазор шаҳрининг бошқа бир қишлоғи ҳам Сурхакат* деб аталган. *Шу жойга нисбат берилганлар:*

1. Маждуддин ас-Сурхакатий

Ал-Имом Маждуддин ас-Сурхакатий — Хазорнинг Сурхакат қишлоғидан бўлган. У *Мовароуннаҳр* шифохонасининг ноиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/245).

2. Муҳаммад ас-Сурхакатий (ваф. 518/1124 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Фоил ас-Сурхакатий. Самарқанднинг *Фуржистон*дан, *фозил* имом бўлган. Самарқандда фикҳни ўрганиб, сўнг Бухорода яшаган. Назар илмида

унинг қўли баланда бўлган. У Бухорода мунозара олиб борганлардан бири бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 518 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «Омол фи-л-ҳадис» («Ҳадисдаги имлолар») (11: 3/245; 17: 3/440).

482

АС-САРДАРИЙ

«Сардарий» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. *Шу жойга нисбат берилганлар:*

1. Усома ас-Сардарий
(Абу Убайда) Усома ибн Муҳаммад ас-Сардарий, ал-Киндий, ал-Бухорий. Сирдарий қишлоғидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Бухорода вафот этган (11: 3/245).

2. Али ас-Сардарий (297–370 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳусайн ибн Абдурраҳим ибн Ҳуд ибн Муъоз ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Киндий, ал-Ҳоким ас-Сардарий — бир қанча муддат *Насафда* қози бўлган. Асли Бухоро аҳлидан. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 297 ҳ.й.да туғилиб, 370 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/246).

483

АС-СУРФАҚОНИЙ

«Сурфақон» («Сул-фақон») деган жойга нисбат берилган. У — Сарахс қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Абу Муҳаммад ас-Сурфақоний

(Абу Муҳаммад) ибн Абу Бакр ибн Муҳаммад ас-Сурфақоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/240).

2. Умар ас-Сурфақоний

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Сурфақоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/240).

3. Иброҳим ас-Сурфақоний

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ас-Сурфақоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/246).

484

АС-СУРМОРА

«Сурмора» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Фолиб ас-Сурмора

(Абу Аҳмад) Фолиб ибн Шаъба ибн Амр ас-

Сурмора ал-Бухорий — Сурмора аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/247).

2. Аҳмад ас-Сурмора (ваф. 242 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Аҳмад ибн Исҳоқ ибн ал-Ҳасан ибн Жобир ас-Сурмора — имом, зоҳид ва шижоатли бўлган. Ўз замонида шижоатда кучли бўлиб, кофирларни ўлдирган. Унга нисбатан, исломда ушбу соҳада унга тенг келадиган шижоат соҳиби йўқ, деган сўзларни ишлатишган: «Тарихи Бухоро» («Бухоро тарихи»)да унинг шижоати ҳақида уч варақда маълумотлар келган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 242 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/247).

3. Исҳоқ ас-Сурмора (ваф. 276 ҳ.й.)

(Абу Сафвон) Исҳоқ ибн Аҳмад ибн Исҳоқ ас-Сурмора ас-Сулламий. Ҳадисда ишончли ровий бўлган. У ёшлик даврида отаси (Абу Исҳоқ) билан Ироққа сафар қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 276 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/248).

4. Мансур ас-Сурмора

(Абу Талҳа) Мансур ибн Салим ибн Абдуллоҳ ас-Сулламий ас-Сурмора. У

уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/248).

5. Ҳасан ас-Сурмора (ваф. 1040/1631 й.)

Ҳасан ибн Исмоил ас-Сурмора, ал-Ҳанафий. Асарлари: «ад-Дур ал-манқуд фи шарҳи-лмақсуд» («Мақсуд шарҳида сараланган дур»). 1040 ҳ.й.да вафот этган (17: 1/539).

6. Ҳусайн ас-Сурмора (1038/1629 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳусайн ибн Ҳасан ибн Исмоил ас-Сурмора. Сарф илмини яхши билган. Асарлари: «ад-Дур ал-манқуд фи шарҳи-лмақсуд» («Мақсуд шарҳида сараланган дур»). Ушбу асарини 1038 ҳ.й.да ёзган (17: 1/606).

7. Зуннун ас-Сурмора (ваф. 1038/1278 й.)

Зуннун ас-Сурмора — фақиҳ ва суфий бўлган. Асарлари: «Шарҳу қасида ал-Бустий фи-л-маъориф ва-з-зухд» («Бустийнинг маърифат ва зухдга оид қасидасига шарҳ»), «Шарҳу муқаддимати Абиллайс ас-Самарқандий фи-с-салот» («Абуллайс ас-Самарқандийнинг намоз муқаддимасига шарҳ») (17: 1/707).

485

АС-СИРВИЙ

«Сирв» деган жойга нисбат берилган. У — Марв (Ардабил) қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Маждуддин ас-Сирвий (VII/XIII асрда яшаган)

Маждуддин ас-Сирвий — фақиҳ бўлган. Асарлари: «Рисола фи ҳурмати-л-асири-з-забибий баъда галаён ва қабла зиҳоби-с-сулсайни ва бақои-с-сулс» («Узум шарбати қайнагандан сўнг учдан икки қисми кетиши ва учдан бир қисми қолишидан олдинги шарбатнинг ҳаромлиги»)(17: 3/15).

2. Наср ас-Сирвий

Наср ас-Сирвий ал-Ардабилиий (11: 3/250).

3. Нофиъ ал-Озарбайжоний (ваф. тахм. 400 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Нофиъ ибн Али ибн Яҳё ас-Сирвий ал-Озарбайжоний ал-Фақиҳ. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.дан олдин вафот этган (11: 3/250).

486

АС-СУҒДИЙ

«Сўғд» деган жойга нисбат берилган. У — сувлари ва дарахтзорлари кўп бўлган ноҳия.

Дарахтлари кўплигидан куёш нури ҳам унинг аксар ерларига тушмас эди. Самарқанд ва Бухоро орасида Сўғднинг 12 рустоқи ва 4 та шаҳри бўлган. Жуда гўзал воҳа ҳисобланган. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Соъид ас-Сўғдий (712/1312 й.да ҳаёт бўлган)

Соъид ибн Муҳаммад ас-Сўғдий, ат-Туркистоний — риёзиёт илмини билган. Асарлари: «ар-Рисолату-л-илоияту-л-ҳисобия» («Ҳисобкитобга оид Алоуддинга бағишланган рисола»). Муаллиф уни 712 ҳ.й.да Алоуддин Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Ғазнавий ал-Вазирга бағишлаб ёзган (17: 1/827).

2. Али ас-Сўғдий (ваф. 461/1068 й.)

Али ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ас-Сўғдий — Бухорода яшаган. Ҳанафий фақиҳ, фозил имом ва мунозир бўлган. Бухорода вафот этган. Асарлари: «ан-Нутаф фил-фатово» («Турфа фатволар»), «Шарҳу китоби-л-хисоф фи адаби-л-қозий ала мазҳаби Аби Ҳанифа» («Абу Ҳанифа мазҳабида қози одоблари жамланган китоб шарҳи»), «Шарҳ ал-жомиъ ал-кабийр ли-ш-Шайбоний фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фуруъ ал-

фиқҳи ҳақидаги Шайбонийнинг «ал-Жомиъ ал-кабийр» асарига шарҳ»)(11: 3/259; 15: 4/46; 17: 2/433).

3. Комил ас-Сўғдий

(Абулаъло) Комил ибн Мукаррам ибн Муҳаммад ибн Умар ибн Вардон ат-Тамимий ас-Сўғдий. Бухорода яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/251).

487

АС-САКОНИЙ

«Сакон» деган жойга нисбат берилган. У — Арбанжон ва Сўғд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абу Али ас-Саконий

(Абу Али) ас-Саконий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/260; 11: 3/265).

488

АС-САКБИЁНИЙ

«Сакбиён» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Суфён ас-Сакбиёний

(Абу Саид) Суфён ибн Аҳмад ибн Исҳоқ ас-Сакбиёний ал-Бухорий аз-Зоҳид. Бухоро аҳлидан.

У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/260; 11: 3/265).

489

АС-САКАЖКАСИЙ

«Сакажкас» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Яъқуб ас-Сакажкасий

(Абу Юсуф) Яъқуб ибн Юсуф ибн Уҳайд ас-Саффор ас-Сакажкасий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/265).

2. Аҳмад ас-Сакажкасий (ваф. 315 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Аҳмад ибн Ҳотам ибн Ҳаммод ибн Абдуррахмон ас-Сакажкасий. Ҳадисларни кўп ёдлаган. Ишончли ровийлар билан уларни кўп ёзар эди. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 315 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/265).

490

АС-СУККАРИЙ

«Суккар» деган номга нисбат берилган. У — Марв аҳлидан бўлган қанг сотувчиларни шундай номлашган. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Бишр ас-Суккарий

Бишр ибн Муҳаммад ас-Суккарий ал-Марвазий — Марв аҳлидан бўлган. Ибн ал-Муборақдан ривоят қилган. Ундан Имом ал-Бухорий ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/266).

2. Муҳаммад ас-Суккарий

(Абу Ҳамза) Муҳаммад ибн Маймун ас-Суккарий — Марв аҳлидан бўлган. Кўп ҳадис ёд билган. Ундан Имом ал-Бухорий ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/266).

491

АС-СУКУНДОНИЙ

«Сукундон» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ашъаб ас-Сукундоний (ваф. 260 ҳ.й.)

(Абу Яҳё) Ашъаб ибн Бурайда ас-Сукундоний ал-Ҳаммоний — Сукундон қишлоғидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 260 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/269).

492

АС-САКАНИЙ

«Сакан» деган номга нисбат берилган. У — Бухоро аҳлидан баъзи боболарнинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Амр ас-Саканий (ваф. 344 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Амр ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Аҳмад ибн ас-Сакан ал-Асадий ас-Саканий — ўз асрининг муҳаддиси бўлган. Ўз шаҳрида араб шайхи ҳисобланган. Бухоро, Марв, Бағдод ва Куфада ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 344 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/270).

2. Муҳаммад ас-Саканий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Кўз ас-Саканий — Бухоро аҳлидан, тинглашда саҳиҳ ва солиҳ шайх бўлган. Бухорода ҳадис тинглаган. Ундан ҳеч ким ҳадис ривоят қилмаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/270).

493

АС-САЛАМОСИЙ

«Саламос» деган жойга нисбат берилган. У — Озарбайжондаги машҳур шаҳар. Арамия ва

Озарбайжон ўртасига икки кунлик, Табриз ва Озарбайжон ўртасига уч кунлик йўл ва Хива ўртасига бир қанча кунлик йўл узоқликда жойлашган. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Мусо ибн Ҳилол (ваф. 380 ҳ.й.)

(Абу Имрон) Мусо ибн Имрон ибн Мусо ибн Ҳилол. Дамашқ, Ҳалаб, Рай, Куфа, Бағдод ва башқа шаҳарларда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 380 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/270).

2. Ҳариз ас-Саламосий

(Абулқосим) Ҳариз ибн Аҳмад ибн Ҳариз ас-Саламосий — машҳур имомлардин бири, эътиқодда чиройли, муомалада фасих бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/275).

3. Умар ас-Саламосий

(Абу Ҳафс) Умар ибн Юсуф ибн ал-Ҳасан ас-Саламосий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/275).

4. Ал-Музаффар ас-Саламосий

(Абулҳасан) ал-Музаффар ибн ал-Ҳасан ибн ал-Муҳинд ас-Саламосий. 359 ҳ.й.да Исфаҳонга келган ва

ироқликлардан ҳадис ўрганган. 380 ҳ.й. рабиъу-с-соний-ойида вафот этган ва Салмосга дафн этилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/270; 11: 3/275).

5. Ал-Ҳасан ас-Саламосий (ваф. 419 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) ал-Ҳасан ибн Жаъфар ибн Довуд ас-Саламосий — Абу Абдуллоҳ ас-Саламосийнинг амакиси. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 419 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/275).

6. Ал-Ҳусайн ас-Саламосий (ваф. 446 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Довуд ибн ал-Ҳасан ас-Саламосий — Бағдод аҳлидан бўлган. Ишончли ровий бўлган. Хайрли ишлар қилиш ва фақирларга ёрдам беришда машҳур бўлган. Садақа кўп берган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 446 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/275).

7. Муҳаммад ас-Саламосий (ваф. 444 ҳ.й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Довуд ибн ал-Ҳасан ас-Саламосий — Абу Абдуллоҳ амакисининг ўғли, ишончли ровий бўлган. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 444 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/275).

8. Ал-Муҳсин ас-Саламосий (ваф. 436 ҳ.й.)

(Абу Тоҳир) ал-Муҳсин ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Довуд ибн ал-Ҳасан ас-Саламосий — Бағдод аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 436 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/276).

9. Муҳаммад ас-Саламосий (ваф. 574 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Хибатуллоҳ ибн Абдуллоҳ ас-Саламосий, ал-Фақиҳ аш-Шофиъий. «Садид» («Кучли») деган лақаби бўлган. 574 ҳ.й.да вафот этган (16: 372).

494

АС-САЛМОНОНИЙ

«Салмонон» деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳусайн ас-Салмононий (ваф. 470 ҳ.й.)

Ал-Ҳусайн ибн Аҳмад ас-Салмононий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/276).

495

АС-САЛМУҚОНИЙ

«Салмуқон» деган жойга нисбат берилган. У — Сарахс қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Икрима ас-Салмуқоний (ваф. 214 ҳ.й.)

Икрима ибн Торик ас-Салмуқоний. У халифа Маъмун даврида Бағдоднинг шарқий ҳудудида қозилик қилган. Абу Юсуф қозининг асҳобларидан бўлган. 214 ҳ.й.да қозиликдан четлашган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/272; 11: 3/277).

496

АС-СУЛАЙМОНИЙ

«Сулаймон» деган номга нисбат берилган. У — Пойканд аҳлига мансуб бўлган боболарнинг номи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Ал-Фазл ас-Сулаймоний (ваф. 413 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Ал-Фазл ибн Абулфазл ибн Аҳмад ибн Али Амр ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Юсуф ибн Анбар ас-Сулаймоний ал-Пойкандий. 405 ҳ.й.да Насафга борган ва уламолар ундан ҳадис

ёзган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 413 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/287).

497

АС-САМАРҚАНДИЙ

«Самарқанд» деган шаҳарга нисбат берилган. У Зулқарнайн давридан бошлаб, маълум ва машҳур шаҳар бўлган. *Сўғднинг бир қисми. Шу жойга нисбат берилганлар:*

1. Аҳмад ас-Самарқандий (ваф. 552/1157 й.)

(Абулайс) ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Исмоил ибн Али ибн Лукмон ас-Самарқандий — ханафий фақиҳ бўлган. Ҳаж қилган ва Бағдодга борган. Ундан кўп жамоа фикҳ ўрганган. Комил, фозил, воиз, ҳусни хулқ ва дўстларга меҳрибон бўлган. Марв, Бухоро ва бошқа жойларга борган. Кўплаб асарлар яратган. 27 жумоду-л-увлода карвонда кетаётганда ўлдирилган (17: 1/217).

2. Аҳмад ас-Самарқандий (ваф. 550/1155 й.)

Аҳмад ибн Муҳаммад ас-Самарқандий. (Абу Наср, ал-Ҳоким) — қайдномалар бўйича олим бўлган ва ушбу соҳада асарлар ёзган (17: 1/268).

3. Аҳмад Муллозода (ваф. 901/1460 й.)

(Шиҳобуддин) Аҳмад ибн Усмон ибн Низом ас-Самарқандий ал-Хуттобий, аш-Шофиъий. Муллозода номи билан танилган. Қироат, мантиқ, фикҳ, тафсир, ҳадис ва балоғат илмларини билган. Тарихчилардан бирининг хабар беришича, у аллома имом, қироатда олий иснодли бўлган. Дамашқ, Ҳалаб каби шаҳарларга сафар қилган ва у ердаги уламолардан истифода этган. Асарлари: «Китоб жумиъа фиҳи ал-ҳидоя ва л-муҳаррар» («Ҳидоят ва озод қилувчи масалалар жамланган китоб»), «Шарҳу ҳидояти-л-ҳикма» («Ҳидоят-л-ҳикмат» китобига шарҳ), «Шарҳуш-шамсия» («Шамсия»га шарҳ), «Ҳошия ала-ш-шарҳи-л-мухтасар ли-т-Тафтазоний ала талхиси-л-мифтоҳ ли-л-Қазвиний» («ал-Қазвинийнинг «Талхису-л-мифтоҳ» асарига Тафтазонийнинг ёзган мухтасар шарҳига ҳошия-изоҳ») (9: 8/2; 17: 1/192; 24: 1/137).

4. Исмоил ас-Самарқандий (454–536/1062–1142)

Исмоил ибн Аҳмад ибн Умар ас-Самарқандий (Абулқосим) — муҳаддис, ҳофиз ва қори бўлган. Асарлари: «ал-Амолий» («Имлолар»), «ал-Фавоид ал-мунтақоҳ» («Даволовчи фойдалар»), «Ма қурба

саһадиҳи» («Санадига яқин нарсалар»), «ал-Мусалсал» («Силсила»), «Мина-л-фазоил ал-Аббос ибн Абдулмутталиб» («Аббос ибн Абдулмутталиб фазилатларидан») (17: 1/358).

5. Абу Бакр ал-Балхий (ваф. 553/1158 й.)

Абу Бакр ибн Аҳмад ибн Али ибн Абдулазиз ал-Балхий — асли самарқандлик бўлган. «Аз-Заҳир» номи билан танилган. Фақиҳ, муҳаддис ва шоир бўлган. Ҳалаб, Дамашқ каби шаҳарларда бўлган, фатво ва дарс берган ҳамда асарлар ёзган. Асарлари: «Шарҳ ал-жомий ас-сағийр» («ал-Жомий ас-сағийр»га шарҳ) ва шеърлари бўлган (17: 1/434).

6. Ал-Ҳасан ас-Самарқандий (409–491/1018–1098)

Ал-Ҳасан ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Қосим ибн Жаъфар ал-Қосимий, ас-Самарқандий (Абу Муҳаммад) — муҳаддис бўлган. Зу-л-қаъда ойида вафот этган. Асарлари: «Баҳру-л-асонид фи сиҳоҳи-л-масонид» («Муснадларда асос бўладиган ровийлар денгизи», мазкур асар 8 катта жилдан иборат). (1: 266; 17: 1/537).

7. Ҳасан ас-Самарқандий (тахм. 953/1546 йилда ҳаёт бўлган).

Ҳасан ибн Абдуллоҳ ал-Хусайний, ал-Яманий, ал-Маккий, ал-Маданий — «ас-Самарқандий» номи билан машҳур бўлган. Асарлари: «ал-Анвор: ал-мусбала фи баъзи хавоси-л-басмала» («Бисмиллоҳ» айтишнинг баъзи фазилатлари ҳақидаги нурли йўллар») (17: 1/559).

8. Ҳусайн ас-Самарқандий (936/1530 й.да ҳаёт бўлган)

Ҳусайн ибн Ҳасан ас-Самарқандий — қозилардан бўлган. Асарлари: «Латоифу-л-афкор ва қошифу асрори-л-фаҳорис ли Иброҳим Боша ал-вазир» («Вазир Иброҳим Пошанинг фикристларидagi сирларнинг очувчиси ва фикрларнинг гўзаллиги») (17: 1/606).

9. Ҳусайн ас-Самарқандий (ваф. тахм. 1043/1633 й.)

Ҳусайн ибн Абдуллоҳ ибн ал-Хусайн ал-Мушарраф ал-Маккий. Ал-Хусайний — «ас-Самарқандий» номи билан танилган. Асарлари: «Тухфату-т-толиб би маърифати ман янтасибу ила Абдуллоҳ Аби-н-Набий (с.а.в.) ва аммиҳи Аби Толиб» [«Пайгамбарнинг (с.а.в.) ўғли Абдуллоҳ ва амакиси Абу Толибга оид нарсаларни билиш тухфаси»] (17: 1/620).

10. Ражо ал-Ғифорий (ваф. 249/863 й.)

Ражо ибн Муржий ибн Рофиъ ал-Ғифорий, ал-Марвазий, ас-Самарқандий (Абу Муҳаммад, Абу Аҳмад) — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Бағдод ва Самарқандда яшаган. Ҳадис йиққан ва асарлар яратган. Бағдодда жумоду-л-увло ойининг биринчи куни вафот этган (17: 1/711).

11. Абдурраҳим ал-Марғиноний (тахм. 651/1253 йилда ҳаёт бўлган)

Абдурраҳим ибн Абу Бакр ибн Имодудин ибн Абу Бакр ибн Али ибн Абдулжалил ал-Марғиноний, ал-Фарғоний, ас-Самарқандий, ал-Ҳанафий (Абулфатҳ, Зайнуддин) — фақиҳ бўлган. Асарлари: «Фусулу-л-аҳком ли усули-л-аҳком» («Ҳукмларнинг усуллари учун ҳукмларнинг фасллари»), ушбу асар «Фусулу-л-Имодий» («Имодий фусули») номи билан танилган (17: 2/129).

12. Абдураззоқ ас-Самарқандий (816–887/1413–1482)

(Абу Муҳаммад) Абдураззоқ ибн Исҳоқ ас-Самарқандий. Ҳиротда келиб, шу ерда муқим яшаган, (Камолуддин) фозил инсон бўлган. Асарлари: «Шарҳ ар-рисола ал-аздия фи маъно-

л-хуруф ва л-ишорот» («Харфлар ва белгиларнинг маъноси ҳақидаги «ар-рисола ал-аздия»га шарҳ»), «Тариху матлаъи-с-саъдайн» («Икки юлдузнинг чиқиш ва икки денгизнинг қўшилиш жойи тарихи») (17: 2/139).

13. Абдуллоҳ ас-Самарқандий (444–516/1052–1122)

Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Амр ибн Абулашъаб ас-Самарқандий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Дамашқда туғилиб-ўсган. Нишопур ва Исфаҳонга борган. Ҳадис илми билан қизиққан ва ўзи учун қомус тайёрлаб олган. Рабиъу-с-соний ойида Бағдодда вафот этган (17: 2/226).

14. Абдуллоҳ ас-Самарқандий (ваф. 953/1546 й.)

Абдуллоҳ ибн Абдулазиз ас-Самарқандий, ал-Ҳанафий — фозил бўлган. Асарлари: «Шарху асмоиллоҳи-л-хусно» («Аллоҳнинг гўзал исмларига шарҳ»), «Шарху калиматайи-ш-шаҳода» («Шаҳодатдаги икки калимага шарҳ») (17: 2/253).

15. Абдуллоҳ ас-Самарқандий (ваф. 701/1302 й.)

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ас-Самарқандий, ал-Ҳанафий, (Рукнуддин) — фақиҳ усулчи

бўлган. Асарлари: «Жомиъу-л-усул фи-л-фиқҳ» («Фиқҳдаги усуллар тўплами») (17: 2/281).

16. Убайдуллоҳ аш-Шоший (ваф. 895/1490 й.)

Убайдуллоҳ ибн Маҳмуд ибн Аҳмад аш-Шоший, ас-Самарқандий, ан-Нақшбандий — «ал-Аҳрор» лақабли суфий бўлган. Рабиъу-л-аввал ойида Кушон қишлоғида вафот этган ва Самарқандда дафн этилган. Асарлари: «Рисолаи волидия» («Отага аталган рисола»), «Фақароту-л-орифийн» («Орифлар ҳаётидан лавҳалар»), «Рисола-и ҳавроия» («Хурлар ҳақида рисола»), «Анфоси нафиса» («Дурдона сўзлар»), «ал-Урва ал-вусқо ли арбоби-л-иртиқо» («Тадрижий тараққиёт арбобларининг мустаҳкам ришталари»), «Анису-с-соликийн фи-т-тасаввуф» («Тасаввуф ҳақида соликларнинг суҳбатдош дўсти») (1: 22; 17: 2/354, 3/501).

17. Али ас-Самарқандий (562/1166 йилда ҳаёт бўлган)

Али ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ал-Ҳанзалий, ас-Самарқандий — фозил бўлган. Ас-Санъоний ундан ривоят қилган. Асарлари: «Китобу-л-мушофаҳот» («Суҳбатлар китоби») (17: 2/404).

18. Али ал-Исфижобий (454–535/1062–1141)

(Баҳоуддин) Али ибн Муҳаммад ибн Исмоил ибн Али ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Исфижобий, ас-Самарқандий. Фақиҳ бўлган. Жумоду-л-увло ойида туғилган ва 22 зу-л-қаъдада Самарқандда вафот этган. Асарлари: «Шарху мухтасари-т-Таҳовий фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фуруъ ал-фиқҳ ҳақидаги Таҳовийнинг мухтасарига шарҳ»), «Фатово Исфижобий» («Исфижобий фатволари») (14: 32; 17: 2/495; 18: 11).

19. Али ас-Самарқандий (ваф. 860/1456 й.)

(Алоуддин) Али ибн Яҳё ас-Самарқандий, ал-Қурмоний, ал-Ҳанафий — фақиҳ, муфассир ва мантиқчи бўлган. Алоуддин ал-Бухорийдан илм олган ва Қурмон шаҳарларидан бўлган Лорандада вафот этган. Асарлари: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири», 4 жилдли, то «Мужодала» сурасигача), «Ҳошия ала шарҳи-ш-шамсия» («Шарҳу-ш-шамсия»га ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-л-мутолиъ» («Шарҳу-л-мутолиъ»га ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-л-мувофиқ ли-с-саййиди-ш-шариф» («Саййид Шарифнинг «Шарҳу-л-

мувофиқ» асарига ҳошия-изоҳ»), «Баҳру-л-улум фи-т-тафсири» («Тафсиридаги илмлар уммони») (15: 4/225; 17: 2/544; 21:9).

20. Умар ас-Самарқандий (840/1436 йилда ҳаёт бўлган)

Умар ал-Ҳасан ан-Нишопурий, ал-Ҳанафий – «ас-Самарқандий» номи билан машҳур (Абу Ҳафс) адиб бўлган. Асарлари: «Равнақу-л-мажолис фи-л-адаб» («Адабий мажлислар кўрки») (7:19; 17: 2/557).

21. Абулқосим ас-Самарқандий (888/1483 йилда ҳаёт бўлган)

Абулқосим ибн Абу Бакр ас-Самарқандий, ал-Лайсий, Баёний. Баъзи илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «Шарҳу-л-аздия» («ал-Ақоид ал-аздия»га шарҳ), муаллифи уни 888 ҳ.й.да ёзиб тугатган, «Риёзату-л-ахлоқ» («Ахлоқ тарбияси»), «Булуғу-л-ирб мин таҳқиқ истиъорати-л-араб» («Араб истиъораларини тадқиқ қилишда маҳоратта эришиш»), «Ҳошия ала шарҳи мифтоҳи-л-улум ли-с-Саккокий» («Саккокийнинг «Мифтоҳу-л-улум» асари шарҳига ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошия-изоҳ»), «Байзовийнинг танзил сирлари ва таъвил нурлари

асарига ҳошия-изоҳ»), «ар-Рисола ат-таршиҳия» («Номзод қўйиш рисоласи») (17: 2/643).

22. Абулқосим ас-Самарқандий (549/1154 йилда ҳаёт бўлган)

Абулқосим ибн Юсуф ас-Самарқандий, ал-Ҳусайний, ал-Мадиний, ал-Ҳанафий (Носируддин) – фақиҳ бўлган. Асарлари: «ал-Мултақат фи-л-фатова» («Сараланган фатволар»), 549 ҳ.й.да тугатган. «Ал-Қонун ал-маншур ва куллуҳа фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий фуруъ ал-фиқҳига оид ёйилган қонунлар») (17: 2/656).

23. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 375/985 й.)

Муҳаммад ибн Иброҳим Абулайс ас-Самарқандий номи билан танилган (Насруддин) фозил. Асарлари: «ал-Маъориф фи шарҳи-с-саҳоиф» («Саҳифалар шарҳи ҳақида тушунчалар») (17: 3/34).

24. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 539/1144 й.)

(Абу Мансур) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абу Аҳмад ас-Самарқандий – фақиҳ бўлган. Жумоду-л-увло ойининг биринчи куни Бухорода вафот этган. Асарлари: «Тухфату-л-

фуқаҳо» («Фақиҳлар тухфаси») (17: 3/46; 14:31).

25. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 553/1158 й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Самарқандий, ал-Ҳанафий (Алоуддин) – фақиҳ ва усулчи бўлган. Асарлари: «Мезону-л-усул фи натоижи-л-уқул фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳда ақлий хулосалар беришда усул мезони»), «Тухфату-л-фуқаҳо» («Фақиҳлар тухфаси»), «Изоҳу-л-қавоид фи-л-муъаммо» («Муаммо қоидаларининг изоҳи», тили форсча бўлган ушбу асар муаммо битишнинг 19 асл турини ёритишга бағишланган), «Тухфату-л-мулук» («Подшоҳлар тухфаси») (14: 24; 15: 4/209; 18: 11; 17: 3/67).

26. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 600/1203 й.)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн Ашраф ал-Ҳусайний, ас-Самарқандий – мантиқ, фалак, ҳандаса каби илмлар бўйича олим бўлган. Асарлари: «Рисола фи одоби-л-бахси ва-л-мунозара» («Баҳс ва мунозара одоби ҳақида рисола»), «Ашколу-т-таъсис фи-л-ҳандаса» («Геометрияд асосланувчи шакллар», унда Евклид китобидан 35 шакл келтирилган), «ас-Саҳоиф ал-илоҳия»

(«Илохий саҳифлар»), «ал-Фустот» («Кўҳна Қоҳира»), «Китоб айни-н-назар фи-л мантиқ» («Мантиқ илмига оид «Айну-н-назар» китоби») (15: 4/105; 17: 3/136; 19:10).

27. Муҳаммад ал-Қалонсий (тахм. 620/1223 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Баҳром ибн Муҳаммад ал-Қалонсий ас-Самарқандий (Бадруддин) — табиб бўлган. Касалларни муолажа қилиш ва дори тайёрлаш сирларини яхши билган. Асарлари: «Китобу-л-акробозийн» («Фармакология китоби»), «ал-Мухтасар фи-т-тибб» («Тиббиётга оид мухтасар китоб») (17: 3/175).

28. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 620/1223 й.)

Муҳаммад ибн Сулаймон ас-Самарқандий, асли ал-Бағдодий (Абу Мансур) — фозил амирлар авлодидан бўлган. Адаб илми ва риёзиётни яхши билган. 16 рабиъу-с-сонийда вафот этган. Асарлари: адаб илмига оид «ат-Тибр ал-масбук» («Ёмби») номи асари ва шеърлари бўлган (17: 3/333).

29. Муҳаммад ар-Ризавий (1263/1847 й.)

Муҳаммад Солиҳ ар-Ризавий ас-Самарқандий (Абу Абдуллоҳ) — суфий,

муснид, яъни ҳадис иснодларини яхши билувчи олим ва сайёр табиб бўлган. Самарқандда туғилган ва Мадинада вафот этган. Унинг аксарият асарлари тасаввуф, иснод ва пинҳоний илмларга бағишланган (17: 3/353).

30. Муҳаммад ал-Каробисий ал-Аштобдийзакий (ваф. 322 ҳ.й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Солиҳ ибн Маҳмуд ибн ал-Ҳайсам ал-Каробисий ал-Аштобдийзакий ас-Самарқандий — ҳадисларни кўп айтадиган ишончли ва фозил инсон бўлган. Самарқанд ва Бағдодда илм аҳлига мансуб бўлган жамоаларнинг жуда кўп вакилларидан ҳадис ривоят қилган. Уламолардан иборат кўпгина жамоалар ундан ҳадис ривоят қилганлар. 322 ҳ.й.да вафот этган (2: 1/232; 11: 1/162).

31. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 537/1142 й.)

Муҳаммад ибн Абдулжалил ибн Абдулмалик ибн Али ибн Ҳайдар ас-Самарқандий (Абулфазл) — тарихчи бўлган. Абу Ҳафс Умар ан-Насафийдан таълим олган. Асарлари: «Мунтахабу-л-қанд фи тарихи Самарқанд»

(Насафийнинг «ал-Қанд фи тарихи Самарқанд» китобидан танлаб олинган лавҳалар) (15: 4/296; 17: 3/385).

32. Муҳаммад ал-Асмандий (488–563/1095–1168)

(Алоуддин, Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Абдулҳамид ибн ал-Ҳасан ибн ал-Хусайн ибн Ҳамза ал-Асмандий ас-Самарқандий (Алоуддин, Абулфатҳ) — «Алоу-л-олим» номи билан танилган фақиҳ, мутакаллим, донғи кетган мунозарачи ва усулшунос олим. Самарқанд аҳлидан бўлган. Саййид Имом Ашраф ал-Алавий ҳузурда фақиҳ бўлиб етишган. Гўзал иборалари ва хилоф илми ҳақида тасниф этган асари бор. Самарқандда таваллуд топган. Сўнгра Бағдодга келган ва унинг аҳли билан баҳс-мунозара олиб борган. Унинг асарларидан: «Таълиқа» («Олабий» номи билан машҳур бўлган бир неча жилддан иборат «Таълиқа-изоҳ»), «Шарху уйуни-л-масоил ли-Аби-л-лайси» [«Абуллайс баён этган масалаларнинг манбаларига шарҳ», муаллиф уни «Ҳасру-л-масоил ва қасру-д-далоил» («Масалалар кўламини белгилаш ва далилларни қисқартириш») деб номлаган], «Шарху-л-Жомиъи-л-

кабийр» (Шайбонийнинг бир неча жилдан иборат ханафий фикҳ соҳалари ҳақидаги «ал-Жомийъ ал-кабийр» асарига шарҳ), «ал-Ҳидоя фи-л-калом» («Калом илмидаги тўғри йўл»), «Базлу-н-назар фи-л-усул» («Усул ал-фикҳ ҳақидаги нуқтаи назарнинг самараси»), «Шарҳу манзума фи-л-хилоф байна-л-аъимма» («Ханафий фикҳ хусусида имомлар ўртасидаги ихтилофларни ёритишга бағишланган Насафийнинг «Манзума фи-л-хилоф байна-л-аъимма» асарига шарҳ») (2: 1/224; 11: 1/156; 17: 3/387).

33. Муҳаммад ас-Синжорий (675–721/1276–1321)

Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ас-Самарқандий, Ас-Синжорий, ал-Ханафий – самарқандлик усулчи фақиҳ бўлган. Самарқанд ёки Синжорда туғилган. Мордиңда яшаб, фатво ва дарс берган, ўша ерда вафот этган. Асарлари: «Умдату-т-толиб ли маърифат-л-мазоҳиб» («Толибнинг мазҳабларни билишдаги таянчи») ва шеърлари бўлган (17: 3/402).

34. Муҳаммад ас-Самарқандий (994/1585 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Ҳусайний,

ас-Самарқандий. Асарлари: «Тухфату-т-толиб ли маърифати ман йунсаб ила Абдуллоҳ ва Аби Толиб» («Абдуллоҳ ва Абу Толибга мансуб шахсларни билишни хоҳловчи толибларга тухфа») (17: 3/436).

35. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 343/954 й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ас-Самарқандий – тилшунос бўлган. Асарлари: «Калила ва Димна» (назмда), «Девону тожи-л-масодир фи луғати-л-форс» («Форс тилидаги адабий манбалар тожи девони») (15: 4/270; 17: 3/387).

36. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 268/881 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ас-Самарқандий, аз-Зоҳид – фозил бўлган. Асарлари: «ал-Анвор» («Нурлар») (15: 4/196; 17: 3/441).

37. Муҳаммад ас-Самарқандий (628/1231 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Усмон ибн Муҳаммад ал-Улёбодий, ас-Самарқандий (Ҳисомуддин) – фозил бўлган. Асарлари: «Матлаъу-л-маъоний ва манбаъу-л-мабоний фи тафсири-л-Қуръон» («Қуръон тафсири ҳақидаги асосий манбалар ва дастлабки

маънолар», кўп жилдди), «Комилу-л-фатово» («Мукаммал фатволар»), «Фавоид фи-л-фикҳ» («Фикҳдаги фойдали нарсалар») (17: 3/387; 21:11).

38. Муҳаммад ас-Самарқандий

(Нажибуддин Абу Ҳомида) Муҳаммад ибн Али ибн Умар ас-Самарқандий – табиб бўлган. (Мўғул) Татарлар Ҳирот шахрига бостириб кирганда, ўша ерда ўлдирилган. Асарлари: «Арзияту-л-марзий» («Беморлар учун овқатлар»), «ал-Асбоб ва-л-аломот» («Сабаблар ва аломатлар», муаллиф ушбу асарни 827 ҳ.й. сафар ойининг охирида Самарқандда ёзиб тугатган ва уни султон Улуғбекка ҳадя қилган. Ушбу асар «ал-Ҳамду лиллоҳи ала ниъамаиҳи-с-собиға...» («неъматлари мукаммал Зот – Аллоҳ таолога ҳамду санолар бўлсин!...», деб бошланади. «Китобу-л-ақробозини-л-кабийр» («Доришуносликдаги катта китоб»), «Китобу-л-ақробозини-с-сағийр» («Доришуносликдаги кичкина китоб»), «ал-Абдол мина-л-маъожин ва-л-ақрос ва-л-адвийа-л-муфрада ал-мустаъмала ва хавосуҳо ва афъолуҳо» («Қорришмалар, таблеткалар ва қўлланиладиган ягона даволар ўрнига ишлатиладиган нарсалар

ва уларнинг хусусиятлари ва таъсири»), «Асбобу-л-илал ва иложуҳо ва аломатуҳо». («Касалликларнинг сабаблари, муолажаси ва аломатлари»), «Усул ат-таркиб ал-адвия» («Дориларни тайёрлаш усуллари»), «ал-Авзия ва-л-ашриба ли-л-марзо» («Касаллар учун таомлар ва ичимликлар»), «Рисола фи абдоли-л-адвия» («Дорилар ўрнига ишлатиладиган нарсалар ҳақидаги рисола»), «Рисола фи-л-атъима» («Таомлар рисоласи»), «Рисола фи-л-атъима ли-л-асҳо» («Соғлом одамлар учун таомлар рисоласи»), «Рисола фи мадовот ва жъи-л-мафосил» («Ревматизм оғриғини даволаш рисоласи»), «Шарҳу-л-асбоб ва-л-аломат ли Нафис ибн Авз ал-Каромоний» («Нафис ибн Авз ал-Каромонийнинг сабабалар ва аломатлар асарига шарҳ»), «Китобу адвияти-л-қалб ва ма ятаъаллақ биҳи» («Юрак ва унга алоқадор аъзолар учун дорилар китоби»), «Наводиру-л-ҳикма» («Нодир ҳикматлар»), «ал-Мажмуъ фи-т-тибб» («Тиббиётга оид тўплам»), «ан-Нажибиёт фи-т-тибб ва йуърафу би-л-асбоб ва-л-аломат» («Сабаблар ва аломатлар» номи билан танилган табобатга оид сайланма китоб»), «ал-Иршод фи ат-тибби-н-нофиъ лижамийи-л-

амроз» («Тиббиётда барча касалликларга доир фойдали кўрсатмалар») (14: 6; 15: 4/77; 17: 3/387).

39. Муҳаммад ал-Амидий (ваф. 615/1218 й.) (Рукнуддин, Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Амидий, ал-Ҳанафий, ас-Самарқандий – усулчи фақиҳ ва математик бўлган. «Ал-Иршод фи-л-хилоф ва-л-жадал» («Баҳс ва мунозаралар ҳақида кўрсатма»), «ат-Тарикату-л-амидия» («Амидийга хос услублар»), «ан-Нафоис фи-л-жадал» («Баҳс-мунозалардаги нозик жиҳатлар»). Бухорода жумоду-л-охира ойида вафот этган (14: 58; 15: 4/69; 17: 3/684).

40. Муҳаммад ал-Мотуридий (ваф. 333/944 й.) (Абу Масур) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Мотуридий, ас-Самарқандий – Мотуридия таълимотининг асосчиси, мутакаллим ва усулчи фақиҳ бўлган. Самарқандда вафот этган. Асарлари: «Китобу-т-тавҳид» («Тавҳид китоби»), «Шарҳу-л-фиқҳи-л-акбар» («ал-Фикҳ ал-акбар»га шарҳ»), «Таъвилот аҳли-с-сунна» («Қуръонга тафсир», ушбу асар «Таъвилоту-л-Қуръон» деб ҳам аталади), «Баёну ваҳми-л-муътазिला»

(«Муътазилыйлар адашишининг баёни»), «Маъхазу-ш-шароъи фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳдаги манбалар») (17: 3/692).

41. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 780/1378 й.)

Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Самарқандий (Шамсуддин) – асли самарқандлик бўлган, қироат илмини билган. Ҳамадонда туғилган. Бағдодда яшаган. Асарлари: «ас-Санойъ аллати илтазамаҳа фи Мусҳаф» («Мусҳаф ёзишдаги маҳорат», муаллиф ушбу асарни ўз дастхати билан ёзган), «ал-Қироату-с-сабъ» («Етти хил қироат»), «Кашфу-л-асрор фи расми масоҳифи-л-амсор» («Турли шаҳарлардаги мусҳафларнинг ёзувидаги сирларнинг кашф этилиши»), «ат-Тажрид фи-т-тажвид» («Тажвиддаги тажрид»), «ал-Ақд ал-фарид фи назми-т-тажрид» («Тажрид назмидаги ягона маржон»), «Изоҳу-л-хаволиф фи расми масоҳифи-с-саволиф» («Салафлар томонидан кўчирилган Мусҳаф нусхаларидаги хатларнинг турли-туманлигига изоҳ»), «Изоҳу-л-қавоид фи-л-муаммо» («Муаммо жанри ҳақидаги қоидаларга изоҳ») (15: 4/209; 17: 3/684).

42. Муҳаммад ал-Иёший (320/932 й.)

Муҳаммад ибн Масъуд ибн Муҳаммад ибн Иёш ас-Сулламий, ас-Самарқандий, ал-Иёший (Абунназар) — бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «ат-Тафсир» («Тафсир»), «ас-Салот» («Намоз»), «ал-Мулоҳий» («Кўнгилхушлик»), «ал-Жизя» («Жизя»), «ал-Хирож» («Хирож»), «ат-Тоат» («Тоат») (17: 3/714).

43. Муҳаммад ас-Самарқандий (450/1058 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн ал-Валид ас-Самарқандий, ал-Ҳанафий (Абу Али) — фақиҳ бўлган. Асарлари: «ал-Асфар фи фуруъи-л-фиқҳ» («Фуруъ ал-фиқҳдаги энг кичик тўплам»), «Мажмуъу-л-фатово» («Фатволар тўплами») (17: 3/762).

44. Муҳаммад ибн ал-Ямон (ваф. 268/881 й.)

Муҳаммад ибн ал-Ямон ас-Самарқандий (Абу Бакр) — фақиҳ, мутакаллим ва муҳаддис бўлган. Асарлари: «ар-Рада ала-л-карромия» («Карромийларга раддия»), «ал-Эътисом фи-л-ҳадис» («Ҳадис илмига оид кўрсатма»), «Маолиму-л-дин» («Динга хос хусусиятлар»), «ал-Анвор» («Нурлар») (17: 3/778).

45. Муҳаммад ас-Самарқандий (556/1161 й.)

Муҳаммад ибн Юсуф ибн Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ал-Алавий ас-Самарқандий, ал-Маданий, ал-Ҳанафий (Носируддин, Абулқосим) — фақиҳ, мутакаллим, муфасссир, воиз ва бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Ҳажга борган ва қайтишда маълум бир муддат Бағдодда яшаган. Самарқандда вафот этган. Асарлари: «ал-Жомий ал-кабийр фи-л-фатово» («Фатволарнинг катта тўплами»), «ал-Фиқҳ ан-нофиъ» («Фойдали фиқҳ»), «Риёзату-л-ахлоқ» («Ахлоқ тарбияси»), «ал-Мултақат фи-л-фатово ал-ҳанафия» («Ҳанафий фатволар ҳақида йирма китоб»), «Булугу-л-ирб мин таҳқиқ истиорати-л-араб» («Арабларнинг истиораларини ўрганишда маҳоратга эришиш»), «ал-Фиқҳ ан-нофиъ фи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафийликдаги фойдали фиқҳ»), «Баён риёзати ахлоқи-н-нафс» («Нафс тарбиясининг баёни») (17: 3/789).

46. Наср ас-Самарқандий (393/1003 й.)

(Абулайс, Имому-л-ҳудо) Наср ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Иброҳим ас-Самарқандий — фақиҳ, муфасссир, муҳаддис, ҳофиз ва суфий бўлган. 11 жумоду-л-охирада вафот этган. Асарлари: «ан-Навозил фи-л-фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий»

(«Ҳанафий фуруъ ал-фиқҳдаги навозиллар»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Танбиҳу-л-гофилийн» («Гофиларга танбеҳлар»), «Хизонату-л-фиқҳ ала мазҳаби-л-Имом Аби Ҳанифа» («Имом Абу Ҳанифа мазҳаби фиқҳининг хазинаси»), «Бўстону-л-орифийн» («Орифлар бўстони», ушбу китоб 150 ихчам бобдан иборат бўлиб, унда шаръий одоб-ахлоқ ва аҳкомларга оид ҳадислар келтирилган); «Фатово Аби-л-лайс» («Абулайс фатволари»), «Китоб фи шурути-с-салот» («Намоз шартлари ҳақидаги китоб») (15: 4/243; 17: 4/24; 18: 11).

47. Фазлуллоҳ ас-Самарқандий

Фазлуллоҳ ас-Самарқандий. У Абу Лайс ас-Самарқандийнинг ўғли бўлган (18: 8).

48. Муҳаммад ан-Нақшбандий (ваф. 926/1520 й.)

(Жалолуддин) Муҳаммад аз-Зоҳид ас-Самарқандий, «ал-Қози ан-Нақшбандий» номи билан машҳур бўлган. Тариқат аҳлидан бўлган суфий. Асарлари: «Силсилату-л-орифийн ва тазкирату-с-сиддиқийн фи маноқиби шайхиҳи Убайдиллоҳ Аҳрор» («Шайх Убайдуллоҳ Аҳрор маноқибларида орифлар

силсиласи ва сиддиқлар тазкираси») (17: 3/302).

49. Фотима бинт Алоуддин ас-Самарқандий

Фотима бинт Алоуддин ас-Самарқандий. Асарлари: «Тухфа» («Тухфа») (18: 11).

50. Иброҳим ас-Самарқандий (ваф. 402/1011 й.)

(Абулқосим) Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Ҳаким ас-Самарқандий — ҳанафий фақиҳ бўлган. Асарлари: «ас-Савод ал-аъзам» («Кенг оммага мўлжалланган китоб») (17: 1/61).

51. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 444 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Аддий ибн ал-Фазл Абу Солиҳ ас-Самарқандий. 444 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/282).

52. Аҳмад ас-Самарқандий (ваф. 489/1096 й.)

(Абу Бақр) Аҳмад ибн Умар ибн ал-Ашъаб ас-Самарқандий. Дамашқда бир муддат яшаган ва у ерда Қуръон ўқиб, ўргатган ва саҳифалар ёзган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 489 ҳ.й. рамазон ойида Бағдодда вафот этган (2: 3/282).

53. Абу Абдурраҳмон ас-Самарқандий

Абу Абдурраҳмон ибн Абулмалик ибн ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Самарқандий (11: 5/160).

54. Аҳмад ас-Самарқандий

(Абу Бақр) Аҳмад ибн Исмоил ибн Омир ас-Самарқандий — муҳаддис бўлган, ҳадисларни кўп билган ҳанафий олим. Самарқандда илмда раис бўлган. Насафда бўлиб ҳадис айтган. Термизийнинг «Сунану-т-Термизий» («Термизийнинг ҳадислар тўплами») китобидан ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар.

55. Аҳмад ас-Самарқандий

Аҳмад ибн Айюб ас-Самарқандий. *Табав тибоъ тобиъин* табақаси вакиллардан ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар («ат-Тарих ал-кабийр ли-л-Бухорий») («Имом ал-Бухорийнинг «Катта тарих» китоби).

56. Аҳмад ас-Самарқандий

Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Юсуф ас-Самарқандий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар.

57. Иброҳим ас-Самарқандий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Шаммос ас-Самарқандий — муҳаддис, ишончли ровий, аҳли ҳадиснинг улуғларидан бўлган. Шижоатли обид бўлган. Аллоҳ йўлида фазотни яхши кўрган. Аҳли сунна ва-л-жамоа эътиқоди йўлида турган. Абдуллоҳ ибн ал-Муборак, ал-Фузайл ибн Иёз ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган ва ундан Аҳмад ибн Ҳанбал ва бошқалар ҳадис тинглаганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Муҳаррам ойида душанба куни Самарқанд ташқарисида турк жиҳодида шаҳид кетган.

58. Аҳмад ас-Самарқандий

Аҳмад ибн Атоуллоҳ ибн Аҳмад ас-Самарқандий. Маккада ас-Саховийдан ҳадис эшитган. Ас-Саховий у ҳақда тўққизинчи асрда ўзининг «аз-Завъ ал-ломиъ» («Ёрқин зиё») номли китобида эслаб ўтган (13: 2/4).

59. Аҳмад ас-Самарқандий

(Абулҳасан) Аҳмад ибн Умар ас-Самарқандий, Низомуддин — адиб бўлган. Унинг адаб илмига оид бир қнча асарлари бўлган: «Чаҳор мақола» («Тўрт мақола»), «Манзума

би-л-форисия» («Форсча манзума»), «Достон Вайс ва Ромин» («Вайс ва Ромин достони», форсча назмда ёзилган асар), «Мажмаъу-н-наводир фи-л-адаб» («Адабиётдаги нодир намуналар тўплами»; форс тилида ёзилган асар) (24: 1/86).

60. Иброҳим ал-Вазорий (тав. 480–487 ҳ.й. орасида)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Солиҳ ал-Хатиб ас-Самарқандий ал-Вазорий — солиҳ шайх, одобли, саҳий нафс эгаси бўлган. 480–487 ҳ.й. орасида туғилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 4/424; 11: 4/582).

61. Иброҳим ибн Ҳамдавия

Иброҳим ибн Ҳамдавия ас-Самарқандий — муҳаддис ва ҳадис ровийларидан бўлган. Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Найзак ал-Қавмасийдан ривоят қилган (9: 1/476).

62. Аҳмад ал-Хазаржий

(Абу Наср) Аҳмад ибн ал-Аббос ибн ал-Ҳусайн ибн Жабала ибн Голиб, ал-Иёдий, ал-Хазражий, ал-Ансорий, ас-Самарқандий — ҳанафий фақиҳ бўлган, Абу Бакр ал-Жузжонийдан фикҳ ўрганган. Ўз юртида таниқли олим бўлган.

Тақво ва илмда унга тенг келадиган одам бўлмаган. Ўз диёри ёнида туркларга қарши жиҳодда қатнашган ва турклар уни асирга олиб, қатл қилганлар. Ундан ўз юртида кўплаб одамлар фикҳ ўрганганлар. Турклар унинг қирққа яқин дўстларини қатл қилганлар, уларнинг барчаси Абу Мансур ал-Мотуридий тарафдорларидан эди. Улар орасида ҳанафий мазҳабида имом деб танилган икки ўғли Абу Бакр ва Абу Аҳмад ҳам бор эди («23: /177).

63. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 1000 ҳ.й.)

(Захируддин) Муҳаммад ибн Али ал-Котиб ас-Самарқандий. 1000 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «Эърозу-с-сиёса фи илми-р-риёса» («Бошқарув илмида сиёсатдан кенг фойдаланиш»; форс тилида битилган асар) (15: 4/130).

64. Иброҳим ас-Самарқандий (тахм. 907/1502 йилда ҳаёт бўлган)

(Абулқосим) Иброҳим ибн Муҳаммад ас-Самарқандий, ал-Лайс, ал-Ҳанафий — қори ва ҳанафий фақиҳлардан бўлган. Асарлари: «Мустахлису-л-ҳақоиқ шарҳи канзи-д-дақоиқ» («Канзу-д-дақоиқ» шарҳидан ҳақиқатларни англаб олиш») (1: 1/65).

65. Муҳаммад ас-Самарқандий (ваф. 404 ҳ.й.)

(Абулмузаффар) Муҳаммад ибн Одам ал-Ҳарвий. 404 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «Шарҳу ислоҳ ғалат Аби Убайда Ли Аби Муҳаммад Абдуллоҳ ибн Муслим» [«Ибн Қутайба ан-Наҳвий (ваф. 267) номи билан танилган Абу Муҳаммад Абдуллоҳ ибн Муслимнинг «Абу Убайда хатосини ислоҳ қилиш» асарига шарҳ»] (15: 108).

498

АС-САМЪОНИЙ

«Самъон» деган номга нисбат берилган. У — Самарқанд аҳлига мансуб бўлган баъзи боболарнинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Наср ас-Самъоний (ваф. 381 ҳ.й.)

(Абу Али) Наср ибн Усмон ибн Саид ибн Самъон ибн Масъуд ибн Саъд ибн Умар ибн Ҳажжож ибн Қутайба ибн Муслим ал-Боҳилий ас-Самарқандий — «Самъоний» номи билан машҳур бўлган. Фозил, ишончли ровий ва аҳли раъйдан бўлган. Аҳли фазлни яхши кўрган ва уларга мойил бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 381 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/302).

2. Мансур ас-Самъоний (426-489/1035-1096)

(ал-Имом Абул-музаффар) Мансур ибн Муҳаммад ас-Самъоний ал-Марвазий, аш-Шофиъий — муфассир, муҳаддис, мутакаллим ва усулчи фақиҳ бўлган. Зул-ҳижжа ойида туғилган. Абу Ҳанифа мазҳабида фикҳни ўрганган. Сўнгра Бағдодда шофиъий мазҳабига ўтган. Ўз юртига қайтиб келганида, уни қабул қилмаганлар. Шу боис, у Тусга чиқиб кетган. Кейин Нишопурга борган. 23 рабиъу-л-аввалда вафот этган. Асарлари: «ал-Авсат» («Ўрта-миёналик»), «ал-Бурҳон фи-л-хилоф» («Ихтилофлар ичидаги далиллар», унда тахм. 1000 ихтилофли масалалар тўпланган), «ал-Интисор ли асҳоби-л-ҳадис» («Ҳадис аҳлининг галабаси», бу асар уч бобда бўлиб, биринчи бобда аҳли сунна ва-л-жамоага тарғиб, иккинчи бобда ҳадиснинг фазилатлари, учинчи бобда эса илм шажараси ҳақида сўз юритилган) (15: 4/242; 17: 3/919).

3. Абдулкарим ас-Самъоний (506-562/1113-1166)

(Абу Саъд) Абдулкарим ибн Муҳаммад ас-Самъоний ал-Марвазий, аш-Шофиъий, (Тожуддин) — муҳаддис, ҳофиз, фақиҳ, тарихчи, қомусчи

ва муфассир бўлган. Шаъбон ойида Марвда туғилган. Дамашқ ва Бағдодга борган. Хуросонга қайтиб келган. Балх ва Ҳиротда ҳадис айтган. Рабиъу-л-аввал ойида Марвда вафот этган. Асарлари: «Ансоб ас-Самъоний» («Самъоний насабномаси», асли 80 жилдди катта китоб бўлиб, унинг бир оз қисми сақланиб қолган), «Тариху Марв» («Марв тарихи», 20 жилдди), «Тирозу-з-заҳаб фи адаби-т-толиб» («Толиб одобига оид олтин намуна»), «ат-Тазкира ва-т-табсира» («Тазкиралар ва аниқ баёнлар»), «Адабу-л-қозий» («Қозилик одоби»), «Куррос» («Шайхларнинг таржимаи ҳоллари ёзилган дафтарлар»), «Таҳзибу-т-таҳбир» («Ёзувни яхшилаш»), «ал-Муъжам ал-кабийр» («Катта тўплам»), «Китобу-т-таҳбир фи-л-муъжами-л-кабийр» («Катта тўпламни ёзиш китоби»), «Адабу-л-имло ва-л-истимло» («Ҳадис кўчириш ва айтиб туриш одоби»), «Адабу-л-қофий» («Қофия одоби»), «Куррос фи тарожими шуйухи-с-Самъоний ва адаби-л-қози» («Самъоний шайхларининг таржимаи ҳоллари ёзилган дафтарлар ва қозилик одоби»), «ал-Имолий ал-хамсамиъа» («Беш юзта имло қилинган ҳадислар») (15: 4/161; 17: 2/211).

АС-СИМНОНИЙ

«Симнон» деган жойга нисбат берилган. У — Насо қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ас-Симноний

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Исҳоқ ан-Насавий ас-Симноний — ишончли ровий бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/285; 11: 3/306).

2. Абдуллоҳ ас-Симноний (ваф. 303/915 й.)

(Абулҳусайн) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Юнус ибн Абдуллоҳ ас-Симноний — Симнон аҳлига мансуб муҳаддислардан бўлган. Хуросон, Рай, Куфа, Миср ва Шомда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/307; 17: 2/286).

3. Аҳмад ас-Симноний (695-736/1261-1336)

(Рукнуддин, Алоуддин) Абулмакорим Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Симноний — бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Бағдод ва Табризда яшаган. Муҳаддис бўлган. «Саҳиҳи Муслим»ни эшитган. Унга жамоа ишонган. Асарлари: «Одобу-л-хилва» («Хилват

одоби); «Рисола хитоми-л-миск» [«Миск (тиш тозалагич) ишлатиш рисоласи»], «Ихтисор рухи-с-сунна... ли-л-Багавий» («Багавийнинг «Суннат руҳияти» номли асарига мухтасар») (15: 4/42; 17: 1/243).

500

АС-САМИЙЖАНИЙ

«Самийжан» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйдаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Ҳасан ас-Самийжаний

Ал-Ҳасан ибн ал-Хусайн ибн Жаъфар ибн Мушарраф ибн Ғазанд ал-Варроқ ас-Самийжаний, ал-Музнӣ. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/308).

501

АС-САНЖОНИЙ

«Санжон» («Дарсан-кон») деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Али ас-Санжоний (ваф. 430/1039 й.)

Али Акбар ибн Муҳаммад ас-Санжоний, фазил, санжон қишлоғидан. Асарлари: «Ҳошия риёзати-л-масоил»

(«Риёзату-л-масоил» шарҳига ҳошия-изоҳ») (17: 2/396).

2. Али ас-Санжоний (316 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Ҳамдавайҳ ас-Санжоний, ал-Қозий. — Марв аҳлига мансуб шофиъий фақиҳлардан бўлган. Бағдодда фикҳ ўрганган. 316 ҳ.й.да Нишопурда бир муддат қозилик қилган. Бағдод ва Марвда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/299; 11: 3/315).

3. Ал-Ҳасан ас-Санжоний (ваф. 320 ҳ.й.)

Ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Ҳамдавайҳ ас-Санжоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 320 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/315).

502

АС-СИНЖОНИЙ

«Синжон» деган номга нисбат берилган. У — Марв аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад ас-Синжоний

(Абурражо) Муҳаммад ибн Ҳамдавайҳ ибн Синжон ал-Хурқоний ас-Синжоний. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. (11: 3/315).

503

АС-СИНЖИЙ

«Синж» деган жойга нисбат берилган. У — Марвнинг масжид ва бозорига эга бўлган катта қишлоғи. У Марвнинг икки қишлоғи деб ҳам аталган. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Ал-Музаффар ас-Синжий (ваф. 547 ҳ.й.)

(Абу Мансур) ал-Музаффар ибн Ардашер ал-Аббодий ас-Синжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 547 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/299).

2. Сулаймон ас-Синжий (ваф. 257/871 й.)

(Абу Довуд) Сулаймон ибн Муъбад ибн Кусжон ал-Марвазий ас-Синжоний — наҳвчи, адиб, тарихчи ва шоир бўлган, хабарларнинг ровийларини яхши билган. Ироқ, Ҳижоз, Миср ва Яманга борган. Бағдодда ҳофизларни зикр қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 257 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/299; 11: 3/317).

3. Ал-Ҳасан ас-Синжий (ваф. 436/1039 й.)

(Абу Али) ал-Хусайн ибн Шуъайб ас-Синжий

ал-Марвазий аш-Шофиъий – фақиҳ бўлган. Ўз асрида Марвда шофиъий имоми бўлган. Асарлари: «Шарҳу талхиси Аби-л-Аббос ибн ал-Қос» («Абулаббос ибн ал-Қоснинг мухтасарига шарҳ»), «Китобу-л-мажмуъ» («Тўпламлар китоби»), «Шарҳу мухтасари-л-Музний» («Мухтасару-л-Музний»га шарҳ), «Шарҳу фуруъи ибн ал-Ҳаддо» («Ибн ал-Ҳаддо фуруъининг шарҳи»). Шофиъий фикҳига шарҳ келтиришда унга тенг келадигани бўлмаган. Унинг «Жамъу муснади-ш-Шофиъий» («Шофиъий муснадини тўплаш») асари бўлган (2: 3/300; 11: 3/318).

4. Яҳё ас-Синжий

Яҳё ибн Мусо ас-Синжоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/300).

5. Исмоил ас-Синжий (ваф. 458 ҳ.й.)

(Абулқосим) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуссамад ал-Ҳафсий ас-Синжоний – фақиҳ, имом ва Марвда мударрис бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 458 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/300).

6. Иброҳим ас-Синжий

Иброҳим ибн Осим ас-Синжий. У уламолардан,

ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/318).

7. Аҳмад ас-Синжий (ваф. 400 ҳ.й.)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Сирож ас-Синжий ат-Таҳдон. Термизий китобини ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/318).

8. Муҳаммад ас-Синжий (463–548/1071–1153)

(Абу Тоҳир) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абу Саҳл ибн Абу Талҳа ал-Марвазий ас-Синжий, аш-Шофиъий – муҳаддис, ҳофиз, хатиб ва солиҳ фақиҳ бўлган. Хуросон, Ҳижоз, Ироқ ва Жиболда кўпчиликдан ҳадис эшитган. Кўп ҳадис ёзган ва асарлар яратган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/318; 17: 3/442).

9. Муслим ас-Синжий (ваф. 254 ҳ.й.)

(Абу Ражо) Муслим ибн Айюб ас-Синжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 254 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/318).

10. Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Синжий

(Абу Абдурраҳмон) Муҳаммад ибн Сулаймон ибн Заррора ал-Мутталибий ас-Синжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/318).

11. Ал-Ҳусайн ас-Синжий (ваф. 316 ҳ.й.)

(Абу Али) Ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Мисъаб ибн Зариф ас-Синжий ал-Искоф. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 316 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/318).

12. Муҳаммад ас-Синжий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Сурайж ал-Хатиб ас-Синжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/318).

13. Ал-Ҳасан ас-Синжий

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Шуъба ас-Синжий. Бағдодга борган ва Абу Исо ат-Термизий жомеъида ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/319).

14. Сулаймон ас-Синжий (ваф. 391 ҳ.й.)

(Абу Довуд) Сулаймон ибн Аҳмад ибн Сулаймон ас-Синжий. Бағдодда яшаган. Ишончли ровий ва шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса

бошқалар ривоят қилганлар. 391 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/319).

15. Амир ас-Синжий

Амир Афлаҳ ас-Синжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/319).

16. Ал-Ҳасан ас-Синжий

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Аҳмад ибн Бандор ибн Абдуллоҳ ибн Нофий ал-Журжоний ас-Синжий, Синжда хатиб бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/319).

17. Аҳмад ас-Синжий

Аҳмад ибн ал-Аббос ибн Масъуд ас-Синжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/319).

504

АС-САНЖАДИЙЗАКИЙ

«Санжадийза» («Санкдиза») деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд даҳаларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Умар ас-Санжадийзакий (ваф. 240 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Яъқуб ал-Омирий ас-Санжадийзакий, ал-Қозий. Зоҳидлардан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 240 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/316).

2. Муҳаммад ас-Санжадийзакий (ваф. 305 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Жиноҳ ас-Санжадийзакий. Қутвонда работ қурдирган Абу Аҳмад аз-Зоҳид ал-Мутаввиъий опасининг ўғли. 305 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/316).

505

АС-САНЖАФИНИЙ

«Санжафин» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд яқинидаги Усрушана қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Исмоил ас-Санжафиний

(Абу Али) Исмоил ибн Абу Абдурраҳмон ас-Санжафиний — фақиҳ. Самарқанд фақиҳларидан бўлган. Самарақандда ал-Хусайн ибн Муҳаммад ал-Баззоздан ҳадис имло қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/317).

506

АС-САНКАБОСИЙ

«Санкабос» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд ноҳиясидаги Сўғ қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад ас-Санкабосий (ваф. 406 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Аҳмад ибн ар-Рабиъ ибн Шофий ибн Муҳаммад ибн Муъмин ас-Санкабосий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 406 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/305; 11: 3/322).

2. Али ас-Санкабосий (ваф. 452 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Аҳмад ибн ар-Рабиъ ибн Шофий ибн Муҳаммад ибн Муъмин ас-Санкабосий — Самарқанддаги машҳур зоҳидларнинг имомларидан бири бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 452 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/305; 11: 3/322).

3. Ал-Ҳасан ас-Санкабосий

(Абу Али) ал-Ҳасан Али ибн Аҳмад ас-Санкабосий — Абулҳасан Алининг ўғли. Отасидан ҳадис эшитиб ривоят қилган. Аҳли суннадан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/323).

4. Мазо ас-Санкабосий

(Абу Али) Мазо ибн Ҳотам ибн Убайдуллоҳ ибн Заҳр ибн Таххора ас-Санкабосий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/323).

507

АС-САНКАДИЙЗАКИЙ

«Санкадийза» деган жойга нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллоҳ ас-Санкадийзакий

(Абу Абдурраҳмон) Абдуллоҳ ибн Холид ибн Абдуллоҳ ал-Аздий ал-Жаҳзамий ас-Сакандийзакий — Марв аҳлидан бўлган. Унинг қизиқарли асарлари бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/323).

508

АС-СУННИЙ

«Ас-Сунна» деган номга нисбат берилган. Бигъатнинг тескариси. Бигъат аҳли кўпайиб кетганда, суннатни маҳкам тутганларнинг барчаси ушбу нисбат билан сифатланган. Бу одат, асосан, Марв, Бухоро ва Насаф аҳлида бўлган.

1. Муҳаммад ас-Сунний (ваф. 340 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Мусо ас-Сунний — марвлик тижоратчи, ҳадис ривоят қилишда ишончли бўлган. Инсонларга ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят

қилганлар. 340 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/324).

2. Али ас-Сунний

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Мансур ас-Сунний ал-Каробисий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/325).

3. Аҳмад ас-Сунний

(Абу Салама) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдулазиз ас-Сунний — Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/325).

509

АС-СУВОДИЙ

«Суводийза» деган жойга нисбат берилган. У — Мовароуннаҳрдаги Нахшаб (Насаф) қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим ас-Суводий (ваф. 374 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Луқмон ибн Риёҳ ибн Факка ибн ас-Суводий. Ишончли ровий бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 374 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/313; 11: 3/323).

510

АС-СУБАХИЙ

«Субах» деган жойга нисбат берилган. У —

Насаф қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Али ас-Субахий

Али ас-Субахий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/315).

2. Муҳаммад ас-Субахий

Муҳаммад ибн Ҳайдар ас-Субахий ал-Кашфий — фақиҳ, имом ва зоҳид бўлган. Мовароуннаҳр шаҳарларини кезган. Қози Абу Али ал-Ҳасан ибн ал-Хазар ан-Насафийнинг шогирди бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/315; 11: 3/331).

3. Муҳаммад ас-Субахий (ваф. 553 ёки 554 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Субахий — «ал-Луълубий» номи билан танилган. Ҳовлиси тижорат мажмуъасининг ёнида бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 553 ёки 554 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/331).

511

АС-СУТАХАНИЙ

«Сутахан» деган жойга нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Сайф ас-Сутаханий

(Абу Кабир, Абу Касир) Сайф ибн Хафс ибн Аъюн ас-Самарқандий ас-Сутаханий. Бухорода яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/315; 11: 3/332).

512

АС-САВСАҚОНИЙ

«Савсақон» («Шавшакон») деган жойга нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Талҳа ас-Савсақоний (ваф. 527 ҳ.й.)

Талҳа ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абу Фоним ибн Хайр ас-Савсақоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 527 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/320).

2. Муҳаммад ас-Савсақоний (ваф. тахм. 510 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Ҳасан ибн Ҳафсавайҳ ас-Савсақоний. Бағдод, Марв ва бошқа ўлкаларда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 510 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/324).

513

АС-СУНАЖИЙ

«Сунаж» деган жойга нисбат берилган. У — Насаф воҳасидаги

қишлоқлардан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Сунажий (485–553/1092–1158)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абулқосим ибн Исҳоқ ибн Аҳмад ас-Сунажий, ал-Луълуъий — «ал-Фақиҳ ас-Сунажий» номи билан танилган. Бухорода яшаган. Насафда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 485 ҳ.й. рабиъул-аввал ойида Насафда турилган ва 553 ҳ.й. рабиъу-с-соний ойида Бухорода вафот этган (2: 3/324).

514

АС-СУВАЙҚИЙ

«Сувайқа» — Марвдан оқиб ўтадиган Разийқ дарёсининг бўйидаги Сўғларнинг бозорчаси. «Сувайқа» — арабча бозор маъносини англатувчи «суқ» сўзининг кичрайтирилган шакли, яъни бозорча демак. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад ас-Сувайқий

(Абу Амр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жамил ас-Сувайқий ал-Марвазий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/327; 11: 3/339).

515

АС-СУХРАВАРДИЙ

«Сухравард» деган жойнинг номи. У — Озарбайжондаги шаҳар. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Абдулқоҳир ас-Сухравардий (490–563/1097–1168)

(аш-Шайх Абуннажиб) Абдулқоҳир (ал-Қодир) ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Саъд ибн ал-Ҳасан ибн ал-Қосим ибн ан-Наср .. ибн Муҳаммад ибн Абу Бакр ас-Сиддиқ (разияллоҳу анҳу) ал-Кубро ас-Сухравардий — фақиҳ, суфий ва воиз бўлган. Ёшлигида Бағдодга борган ва ҳадис тинглаган. Фикҳдан сабоқ олган. Исфаҳонда ҳадис тинглаган ва зуҳдга берилган. Сўнгра зикр билан машғул бўлган ва уни қабул қилишган. Бағдодда унинг шаънига дўстлари томонидан суфийлар учун работлар бунёд қилинган. Бағдоддаги Низомия мадрасасини бошқарган, ҳадислар имло қилдирган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Асарлари: «Одобу-л-муридийн» («Муридлар одоби»), «Мухтасару-л-мишкоти-л-масобиҳ ли-л-Бағавий» («Бағавий қаламига мансуб «Мишкоту-л-масобиҳ» асарининг мухтасари»),

«Мусаннаф фи табақоти-ш-шофиъия» («Шофиъий табақалар ҳақидаги асар») (2: 3/329; 11: 3/340; 15: 4/43; 17: 2/191, 202).

2. Умар ас-Сухравардий (539–632/1144–1234)

(Абу Наср, Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Умавия ас-Сухравардий, аш-Шофиъий, (Шиҳобуддин) – суфий, фақиҳ, баъзи илмлар соҳиби, тил ва ҳол илмининг имоми бўлган. Сухраварда – Эроннинг ал-Жабал ўлкасида туғилган. Бағдодга келган, шу ерда савдо-сотик қилган ва одамларга ваъз ўқиган. Амиру-л-муъминин уни Бағдод шайхларининг раҳнамоси этиб тайинлаган. Амир унга улуғвор номалар йўллаган. Умрининг охирларида кўр бўлиб қолган. Муҳаррам ойида Бағдодда вафот этган. Амакиси Абуннажиб ва Абу Заръадан ҳадис ривоят қилган. Асарлари: «Аворифу-л-маъориф фи баёни тариқи-л-қавм» («Умнат йўлини баён қилишда маърифат тухфалари»), «Ақидату ар-робби-т-тақий» («Тақводорлар ақидаси»); «Баҳжату-л-арбоб фи маноқиби-л-Ғавси-л-Гилоний» («ал-Ғавс ал-Гилоний маноқибиде олийжаноб кишиларнинг қувончи»), «Буъяту-л-баён фи тафсири-л-Қуръон ва маносик» («Қуръон

тафсири ва амаллар баёнидан кўзланган мақсад»), «Ажвиба ан асьилати уламои Хуросон» («Хуросон уламоларининг саволларига жавоблар»), «Рисолату-л-фақр фи мухолафати-н-нафс ва-л-қаҳр» («Фақрликнинг нафсга қаршилиги ва уни бўйсундириш рисоласи»), «Хавосу авроди-с-Суҳравардий» («Сухравардий дуоларининг хусусиятлари»), «Аълому-л-ҳудо» («Ҳидоят белгилари») (2: 3/329; 11: 3/341; 17: 3/575).

3. Умар ас-Сухравардий (550–586/1155–1190)

(Абу Ҳафс) Умар ас-Сухравардий – ҳаким, фақиҳ ва усулчи бўлган. 36 ёшида Ҳалаб яқинидаги қалъада ўлдирилган. Асарлари: «ат-Талвихот ал-лавҳия ва-л-аршия» («Лавҳу-л-маҳфуз ва аршдаги белгилар»), «ал-Алвоҳ ал-имодия» («Таяниладиган лавҳалар»), «Ҳаёкулу-н-нур» («Нур йиғиладиган жойлар»), «Ҳикмату-л-ашроқ» («Қуёш чиқиш ҳикмати»), «ал-Муторихот» («Ўзаро фикр алмашилган мавзулар») (16: 813; 17: 3/574).

4. Форс ас-Сухравардий (ваф. 407 ҳ.й.)

(Абу Шужоъ) Форс ибн ал-Ҳусайн ибн Форис ибн ал-Ҳусайн ибн Ғариб ибн Башир аз-Зухлий а-

Сухравардий. Бағдодда яшаган. Солиҳ, содиқ, ишончли шайх бўлган. Асарлари: «Маърифа бил-луғат ва-л-адаб» («Тил ва адабиётни билиш»). Шеърлар ўқиган ва тил ёдлаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 407 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/341).

5. Шужоъ ас-Сухравардий (430–507/1039–1113)

(Абу Ғолиб) Шужоъ ибн Форис ас-Сухравардий – «аз-Зухлий» номи билан танилган. Ўз асрида Бағдодда фойдаси кўп бўлган. Кўп ҳадис тинглаган ва ҳадис талабида ҳам пешқадам бўлган. Ўз дастхати билан сон-саноксиз асарларни кўчирган. Асарлари: «Зайла тарихи. Бағдод ли-л-хатиби-л-Бағдодий» («Хатиб ал-Бағдодийнинг «Бағдод тарихи» асарига илова»). У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/341; 17: 1/811).

6. Муҳаммад ас-Сухравардий (1310–1376/1893–1957)

Муҳаммад Солиҳ ас-Сухравардий – фозил бўлган. Асарлари: «ал-Ажвиба ас-сухравардия ани-л-асьилати-л-байрутия» («Байрутликларнинг саволларига Суҳравардийнинг жавоблари»), «Луббу-л-

албоб фи-т-тарожим» («Улуф зотларнинг таржимаи ҳоллари ҳақида ақлнинг кўзи») (17: 3/357).

516 АС-СИЁРО

«Сиёро» («Сиёза») деган жойнинг номи. У — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Али ас-Сиёро

(Абулҳасан) Али ибн ал-Хусайн ас-Сиёро — «Алийка ат-тавийл» номи билан аталган. Бухорога келган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/332; 11: 3/353).

2. Абу Бакр ас-Сиёро

(Абу Бакр) ас-Сиёро. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/353).

517 АС-СИЙФАЗАНЖИЙ

«Сийфазанж» («Сийқазанж») деган жойнинг номи. У — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Бурайда ас-Сийфазанжий (416–493 х.й.)

(Абу Саҳл) Бурайда ибн Муҳаммад ибн Бурайда ибн Аҳмад .... ибн ал-Хасиб ал-Асламий, ас-Сийфазанжий — Сийфазанжда

машҳур солиҳ ва обид шайх бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Умрининг охирида тахминан йигирма йил кўзи ожиз бўлиб қолган. 416 х.й.да туғилиб, 493 х.й.да вафот этган (11: 3/361).

2. Бурайда ас-Сийфазанжий (ваф. 485 х.й.)

(Абу Аҳмад) Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн аш-Шоҳ ас-Сийфазанжий — «фақиҳ аш-Шоҳ» номи билан танилган, солиҳ ва ҳусни сийрат соҳиби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 485 х.й.да вафот этган (11: 3/361).

3. Сулаймон ас-Сийфазанжий (ваф. тахм. 130 х.й.)

Сулаймон ибн Касир ибн Умайя ибн Асъад ибн Абдуллоҳ ибн Юсуф ибн Саълаба ибн Масолик ибн Ақсо ал-Хузозий ас-Сийфазанжий — исно ашариянинг пешқадамларидан бири бўлган. Унинг ўғли Ҳамза — Расулуллоҳ (с.а.в.)га байъат берган етмиш кишидан бири бўлган. Бобоси Расулуллоҳ (с.а.в.)га байъат берган. Тахм. 130 х.й.да вафот этган (11: 3/362).

4. Ал-Хусайн ас-Сийфазанжий [ваф. 245 (246) х.й.]

(Абу Аммор) ал-Хусайн ибн Ҳарис ал-Хузозий ас-Сийфазанжий — муҳаддис шайхлардан бири бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 245 (246) х.й.да вафот этган (11: 3/362).

518 АС-СИЙНОНИЙ

«Сийнон» деган жойнинг номи. У — Марв қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Ал-Муғаллис ас-Сийноний

Ал-Муғаллис ибн Абдуллоҳ аз-Забий ас-Сийноний ал-Марвазий — Сийнон қишлоғидан, тобиъийлардан бўлган. Адаб ва имло борасида сермаҳсул ижод қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/340; 11: 3/361).

2. Ал-Фазл ас-Сийноний [115–191 (192) х.й.]

(Абу Абдуллоҳ) ал-Фазл ибн Мусо ас-Сийноний — ҳадис илми пешволаридан бири, батафсил ривоятли, ҳазилкаш, ёш ва илмда Ибн ал-Муборакнинг тенгқурларидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 115 х.й.да туғилиб, 191 (192) х.й.да вафот этган (2: 3/340; 11: 3/365).

3. Аҳмад ас-Сийноний
Аҳмад ибн Мусо ас-Сийноний — Абдуллоҳ ал-Фазлнинг акаси бўлган, кўп ҳадисларни ёддан билган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/365).

4. Муҳаммад ас-Сийноний
Муҳаммад ибн Бакр ас-Сийноний ал-Марвазий. Сийнон қишлоғида яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/365).

519

АШ-ШОБОЙЙ

«Шобо» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Али аш-Шобойй
Али ибн Иброҳим ибн Абдурраҳмон аш-Шобойй — Ибн ал-Муборақдан ҳадис тинглаган ва ёзиб олган, ҳадисларининг аксарият қисмини Хоразмда ёзган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/340).

520

АШ-ШОБАЖНИЙ

«Шобанж» — Сўғди Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Ал-Ҳасан аш-Шобанжий
(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Мансур аш-Шобанжий, ал-Кавсаж. Лақаби — «Чўпон» бўлган. Уламолардан ҳадис тинглаган (11: 3/368).

521

АШ-ШОБАРОБОЗИЙ

«Шобаробоз» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Али аш-Шобаробозий (ваф. 530 ҳ.й.)

(Абулқосим) Али Аби Наср Аҳмад ибн Абдуллоҳ Абдурраҳмон ибн Абуллайс Муҳаммад ибн Аҳмад аш-Шобаробозий — шу қишлоқнинг пешқадам олимларидан, солиҳ шайх ва адолатпарвар инсон бўлган. Уламолардан ҳадис тинглаган. 530 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/368).

522

АШ-ШОБАРАНЖИЙ

«Шобаранж» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Довуд аш-Шобаранжий

(Абулвафо) Довуд ибн Муҳаммад ибн Наср аш-Шобаранжий — саҳиҳ ривоятли муҳаддис бўлган. У уламолардан ҳадис тинглаган (11: 3/369).

2. Аҳмад аш-Шобаранжий
(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос аш-Шобаранжий. У уламолардан ҳадис тинглаган (11: 3/369).

3. Муҳаммад аш-Шобаранжий (ваф. 370 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Саввар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Осим аш-Шобаранжий — ишончли ровий шайх ва зоҳид бўлган. У уламолардан ҳадис тинглаган. 370 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/369).

523

АШ-ШОБУРТАЗИЙ

«Шобуртаза» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Солим аш-Шобуртазий

(Абу Ҳурайра) Солим ибн Аҳвар аш-Шобуртазий — ушбу қишлоқдан чиққан шайх ва ўртача муҳаддис бўлган. У уламолардан ҳадис тинглаган (11: 3/369).

524

АШ-ШОШИЙ

«Шош» деган жойга нисбат берилган. Сайхун гарёси ортидаги қишлоқнинг номи (ҳозирги Тошкент шаҳри ва вилояти ҳудуди). Шу

жойга нисбат берилганлар:

1. Исҳоқ аш-Шоший (ваф. 325/937 й.)

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Иброҳим ал-Хуросоний аш-Шоший, ал-Ҳанафий – фақиҳ бўлган. Шош воҳасидан Мисрга кўчиб ўтган, у ерда баъзи ишларда қозилик қилган ва ўша ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Китобу усули-л-фиқҳ» [«Усул ал-фиқҳ китоби», ушбу асар «Усулу-ш-Шоший» («Шоший усули») номи билан ҳам аталган] (17: 1/338).

2. Муҳаммад аш-Шоший (429–507/1037–1114)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн Умар аш-Шоший, ат-Туркий, аш-Шофиъий – «ал-Мустазҳирий» номи билан танилган фақиҳ. Муҳаррам ойи Маёфорикинда туғилган. Сўнгра Бағдодга келган. Бир жамоа талабалар ундан таълим олиб, камолот касб этган. Низомия мадрасасида ўқув билан борлиқ ишларни бошқарган. Шаввол ойи Бағдодда вафот этган. У Шайх Абу Исҳоқ аш-Шерозий қабрининг ёнига дафн этилган. Асарлари: «Ҳиялту-л-уламо фи мазоҳиби-л-фуқаҳо» («Фақиҳларнинг мазҳаблари ҳақида уламоларнинг зийнати», муаллиф уни

халифа ал-Мустазҳирга бағишлаб ёзган ва «ал-Мустазҳирий» деб номлаган, 2 жилдли), «Шарҳу мухтасари-л-Музний» («Музнийнинг мухтасарига шарҳ», муаллиф уни «аш-Шофий фи шарҳи-л-комил» деб номлаган, 20 катта жилдда), «ат-Тарғиб» («Тарғиб»), «ал-Умда» («Таянч»), «ал-Муътаמיד» («Ишончли манба») (16: 356; 17: 3/60).

3. Ал-Қосим аш-Шоший (ваф. 400/1010 й.)

(Абулҳусайн) ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Али ибн Исмоил ал-Қаффол аш-Шоший, аш-Шофиъий – фақиҳ бўлган. Асарлари: «ат-Тақриб фи шарҳи мухтасари-л-Музний фи фуруъи-л-фиқҳ» («Фуруъ ал-фиқҳ ҳақида Музний таълиф этган мухтасар асар шарҳини ўзлаштириш») (17: 2/652).

4. Муҳаммад аш-Шоший (291–366/904–976)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Али ибн Исмоил ал-Қаффол аш-Шоший – тафсир, ҳадис ва фикҳда нуфузли имомлардан бири бўлган. Шофиъий мазҳабида бўлган ва ўз диёрида оммани шу мазҳабга жалб қилган. Муҳаддис, фақиҳ, муфассир, усулчи, тилшунос ва шоир бўлган. Шошда туғилган ва илм йўлида кўп сафарлар қилган. Дамашқ,

Ироқ ва Хуросонда ҳадис тинглаган. Мовароуннаҳрда шофиъий мазҳабини ёйган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Шошда зу-л-ҳижжа ойида вафот этган. Асарлари: «Китоб фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳ китоби»), «Шарҳу-р-рисола ли-ш-Шофиъий» («Шофиъий рисоласига шарҳ»), «ат-Тақриб» («Ўзлаштириш», 6 жилдда), «Китоб фи маҳосини-ш-шаръия» («Шаръий фазилатлар ҳақидаги китоб»), «ал-Фатово» («Фатволар»), «Адабу-л-қозий ала мазҳаби-ш-шофиъий» («Шофиъий мазҳабидаги қозининг одобини») (2: 3/350; 11: 3/375; 15: 4/74; 16: 338; 17: 3/498).

5. Муҳаммад аш-Шоший (781/1379 йилда ҳаёт бўлган)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Хоразмий, ал-Фаробий, аш-Шоший, ал-Ҳанафий. Асарлари: «Шарҳу-р-рисолати-л-хамсина фи усул ли Фахриддин ар-Розий» («Фахруддин ар-Розийнинг дин асослари ҳақидаги эллигинчи рисоласига шарҳ», муаллиф ушбу асарни 781 ҳ.й.да ёзиб тугатган) (17: 3/217).

6. Муҳаммад аш-Шоший (ваф. 980/1572 й.)

(Камолуддин) Муҳаммад аш-Шоший, ал-Фарқандий, ат-

Тошкандий, ал-Ханафий, ан-Нақшбандий — муфассир бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошия-изоҳ») (17: 3/338).

7. Муҳаммад аш-Шоший (397–485/1007–1092)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Али ибн Ҳомид аш-Шоший, аш-Шофиъий — фақиҳ бўлган. Шошда туғилган ва Ғазнага кўчиб ўтган. Сўнгра Низомул-мулк уни Ҳиротга чақириб олган. 6 шавволда вафот этган. Бир қанча асарлари бўлган (17: 3/501).

8. Убайдуллоҳ аш-Шоший (ваф. 895/1490 й.)

Убайдуллоҳ ибн Маҳмуд ибн Аҳмад аш-Шоший, ас-Самарқандий, ан-Нақшбандий — «ал-Аҳрор» лақабли суфий бўлган. Рабиъу-л-аввал ойида Кушон қишлоғида вафот этган ва Самарқандда дафн этилган. Асарлари: «Рисолаи волидия» («Отага аталган рисола»), «Фақароту-л-орифийн» («Орифлар ҳаётидан лавҳалар»), «Рисола-и ҳавроия» («Хурлар ҳақида рисола»), «Анфоси нафиса» («Дурдона сўзлар»), «ал-Урва ал-вусқо ли арбоби-л-иртиқо» («Тадрижий тараққиёт арбобларининг мустаҳкам ришталари»), «Анису-с-соликийн фи-т-

тасаввуф» («Тасаввуф ҳақида солиқларнинг суҳбатдош дўсти») (1: 22; 17: 2/354, 3/501).

9. Абдулжаббор аш-Шоший (477–553/1084–1158)

(Абу Муҳаммад) Абдулжаббор ибн Абдулжаббор ибн Муҳаммад аш-Шобитий, ал-Харқий, аш-Шоший, аш-Шофиъий — фақиҳ, тарихчи, муҳаддис ва бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Марвнинг Харқ қишлоғида рабиъу-л-аввал ойида туғилган. Кўп ҳадис тинглаган. «Ийд ал-фитр» (Рамазон ҳайити) куни Марвда вафот этган. Асарлари: «Тариху Марв» («Марв тарихи»), «Фазоилу-л-авқот» («Замонанинг фазилатлари»), «Мунтаҳийу-л-идрок фи тақсими-л-афлок» («Коинотнинг қисмларга бўлинишини идрок этишининг чекланганлиги») (17: 2/47).

10. Али аш-Шоший (ваф. 314/926 й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳожиб ибн Жунайд аш-Шоший, айтишларича унинг исми (Абу Али) ал-Ҳасан ибн Соҳиб ибн Хумайд аш-Шоший деб ҳам аталган. Илм талабида сафар қилиб, Хуросон, Ироқ, Ҳижоз ва Шомга борган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Шошда вафот этган. Асарлари:

«ал-Иршод» («Раҳнамолик қилиш») (2: 3/350; 11: 3/375; 17: 1/554).

11. Абдуллоҳ аш-Шоший

Абдуллоҳ ибн Абу Авона аш-Шоший. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/375).

12. Ал-Фазл аш-Шоший (ваф. 286 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Фазл ибн ал-Аббос ибн Абу Авона аш-Шоший — Абдуллоҳ акасининг ўғли бўлган. Марв ва Ироққа сафар қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 286 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/375).

13. Ҳорун аш-Шоший (ваф. 266 ҳ.й.)

(Абу Мусо) Ҳорун ибн Ҳамид аш-Шоший — давлатлараро фақиҳ бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 266 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/375).

14. Жаъфар аш-Шоший (Абу Муҳаммад)

Жаъфар ибн Шуъайб Абу Муҳаммад аш-Шоший. 287 ҳ.й. Нишопурда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/376).

15. Ал-Ҳайсам аш-Шоший (ваф. 335/946 й.)

(Абу Саид) ал-Ҳайсам ибн Кулайб ибн Шурайх ибн Муъаққал аш-Шоший – адиб, муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Асли марвлик бўлган. Бухорога келиб, 334 ҳ.й.да ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 335 ҳ.й. Самарқандда вафот этган. Асарлари: «ал-Муснад ал-кабийр фи-л-ҳадис» («Ҳадис илми ҳақидаги ишончли катта китоб», 2 жилда) (11: 3/376; 17: 4/68).

525

АШ-ШОМИЙ

«Шом» деган номга нисбат берилган. Бухоро аҳлидан Масжид аш-Шомга мансуб шахсларга ушбу нисбат қўлланган. Бухоро фақиҳлари ушбу ном билан аталган. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Абу Саид аш-Шомий (Абу Саид) аш-Шомий, «Ҳижжий» лақаби бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/387).

526

АШ-ШОВОНИЙ

«Шовон» – Марв қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад аш-Шовоний (Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жаъфар

аш-Шовоний. У уламо-лардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/358; 11: 3/391).

2. Али аш-Шовоний (463–549 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад аш-Шовоний – Абу Ҳомиднинг невараси бўлган. Узоқ умр кўрган. Имомлар билан суҳбатда бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 463 ҳ.й.да туғилган. 549 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/358; 11: 3/391).

527

АШ-ШОВАЖИЙ

«Шоважа» деган номга нисбат берилган. Бухоро олими бобосининг номи. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Иброҳим аш-Шоважий (ваф. 315 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Ужайф ибн Хозим ибн Шоважа ал-Муаллим аш-Шоважий – Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 315 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/391).

528

АШ-ШОВАХРОНИЙ

«Шовахрон» – Насаф қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Муҳаммад аш-Шовахроний (ваф. 383/993 й.)

(Абулҳусайн) Муҳаммад ибн Жаъфар аш-Шовахроний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 383 ҳ.й. муҳаррам ойида вафот этган (11: 3/391).

529

АШ-ШОВАЗОРИЙ

«Шовазор» – Самарқанднинг тоғли воҳаларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Ал-Аббос аш-Шовазорий

Ал-Аббос ибн Абдуллоҳ ал-Урухсий аш-Шовазорий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/358).

530

АШ-ШОВАШОБОЗИЙ

«Шовашобоз» – Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдур:

1. Аҳмад аш-Шовашобозий

Аҳмад ибн Али ал-Ашқар аш-Шовашобозий ал-Марвазий. У – «Тариху-л-Мароваза» («Марвазийлар тарихи») асарининг муаллифи. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/392).

531
АШ-ШОВҒАРИЙ

«Шовғар» деган жойнинг номи. У турклар чегарасидаги ноҳия бўлган. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Али аш-Шовғарий

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан аш-Шовғарий, ал-Қозий — фозиллардан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/358).

532
АШ-ШОВАКАСИЙ

«Шовакас» («Шовакат») — Шош воҳасидаги шаҳар. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдулвоҳид аш-Шовакасий (407–494 ҳ.й.)

(ал-Хатиб Абулқосим) Абдулвоҳид ибн Абдуррахмон ибн Язид ибн Иброҳим ибн Ҳамид ибн Ҳарб — «ал-Ҳаким аш-Шовакасий» деб танилган. Самарқанд аҳлидан бўлган, Шовакасда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 494 ҳ.й. 87 ёшида вафот этган (2: 3/358; 11: 3/392).

533
АШ-ШОҲИДИЙ

«Шоҳид» дея Насаф аҳлидан баъзи боболарнинг номига нисбат берилган. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Иброҳим аш-Шоҳидий (ваф. 412 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Абдулваҳҳоб ибн Аҳмад ибн Халаф ибн Шоҳид ибн ал-Ҳасан ибн Ҳошим ан-Насафий аш-Шоҳидий. Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 412 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/392).

534
АШ-ШОҲУВИЙ

«Шоҳувайҳ» — Самарқанд аҳлига мансуб бўлган баъзи боболарнинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад аш-Шоҳувий (ваф. 297 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Иброҳим аш-Шоҳувий ас-Самарқандий. Самарқанд аҳлидан бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 297 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/393).

535
АШ-ШИБЛИЙ

«Шиблия» — Мовароуннаҳрнинг Усрушона воҳасидаги қишлоқ. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Дулаф аш-Шиблий (ваф. 334 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Дулаф (Жаъфар) ибн Жаҳдар аш-Шиблий. Отасининг исми билан чалкаштириб

юборилар эди. Тасаффув шайхи ва зоҳид бўлган. Ҳол илмида шайхларнинг пешвоси бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 334 ҳ.й. Бағдодда вафот этган (1: 19; 2: 3/365; 11: 3/396).

2. Юнус аш-Шиблий (Абулҳасан) Юнус ибн Абу Бакр аш-Шиблий — юқорида келган Абу Бакрнинг ўғли. Отасидан ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/397).

3. Муҳаммад аш-Шиблий (ваф. 470 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Али) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Абдуллоҳ ибн Шиблий — «ибн аш-Шибл» номи билан танилган шоир бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/397).

536
АШ-ШАББУВИЙ

«Шаббувайҳ»га нисбат берилган. У — Марв аҳлидан бўлган баъзи боболарнинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад аш-Шаббувий (Абу Али) Аҳмад ибн Умар ибн Шаббувия аш-Шаббувий ал-Марвазий. У

уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/398).

2. Абдуллоҳ аш-Шаббувий (ваф. 275 ҳ.й.)
(Абу Абдуллаҳмон) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн аш-Шаббувий ал-Марвазий. Марв аҳлидан, аҳли ҳадис имомларидан бўлган. Хуросон ва Ироқда ҳадис эшитган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 275 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/398).

3. Аҳмад аш-Шаббувий
Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Собит аш-Шаббувий — ююқорида келган Абу Абдуллаҳмоннинг отаси. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/398).

537

АШ-ШАХОХИЙ

«Шахох» — Шош қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуллаҳмон аш-Шахохий (ваф. 323 ҳ.й.)
(Абу Муҳаммад) Абдуллаҳмон ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Бухорий аш-Шахохий. Шахох қишлоғида яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 323 ҳ.й.да вафот этган (2: 3/372; 11: 3/408).

538

АШ-ШАРҒИЙ

«Шарғ» — Бухоро қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аш-Шарғий (ваф. 272/885 й.)

(Абу Бақр) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Собир аш-Шарғий. Бухоро, Хуросон, Ироқ ва Ҳижоз уламоларидан ривоят қилган, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 272 ҳ.й. ражаб ойида Самарқандда вафот этган (2: 3/380; 11: 3/414).

2. Шуъайб аш-Шарғий (ваф. 272/885 й.)

(Абу Солиҳ) Шуъайб ибн ал-Лайс аш-Шарғий ал-Коғазий. Самарқандда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 272 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (11: 3/415).

3. Муҳаммад аш-Шарғий (тав. 491/1098 й.)

(Абу Улмаҳсин) Муҳаммад ибн Абу Бақр ибн ал-Муфтий ибн Иброҳим аш-Шарғий — одобли воиз бўлган, «имомзода» номи билан танилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 491 ҳ.й. рабиъул-аввал ойида туғилган (2: 3/380).

4. Шаддоқ аш-Шарғий
(Абу Ҳаким) Шаддоқ ибн Саид ибн ал-Ҳажжож

аш-Шарғий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/415).

5. Омир аш-Шарғий

(Абу Амр) Омир ибн Шаддоқ аш-Шарғий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/415).

6. Али аш-Шарғий (ваф. 323 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Салом аш-Шарғий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 323 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/415).

7. Саид аш-Шарғий (ваф. 300 ҳ.й.)

(Абу Усмон) Саид ибн Сулаймон ибн Довуд ибн Касир аш-Шарғий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 300 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/415).

8. Сулаймон аш-Шарғий

(Абу Саид) Сулаймон ибн Довуд ибн Касир аш-Шарғий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/415).

539

АШ-ШАРҒИЁНИЙ

«Шарғиён» — Насаф қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. **Аҳмад аш-Шарғиёний** (ваф. 403/1013 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Жумъа ибн ас-Сакан ибн Абдуллоҳ ибн Зарбий, ал-Мутаваллий аш-Шарғиёний, ал-Куфий, ан-Насафий — Насаф аҳлидан бўлган. Шарғиёнда яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 403 ҳ.й. 16 рамазонда вафот этган (11: 3/415).

540

АШ-ШАРАҚДАНИЙ

«Шарақдан» — Самарқанд аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилганлар:

1. **Абдуллоҳ аш-Шарақданий** (ваф. 403/1012 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Қут аш-Шарақданий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 403 ҳ.й. рабиъул-аввал ойида вафот этган (11: 3/416).

2. **Муҳаммад аш-Шарақданий**

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Атия ибн Умар ибн Холид ал-Аббосий аш-Шарақданий, ал-Куфий. Шарақдан қишлоғида яшаган. Ундан Бухоро

шайхлари ҳадис тинглаганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/416).

3. **Ҳорун аш-Шарақданий**

(Абу Имрон) Ҳорун ибн ал-Ашъас аш-Шарақданий. Шарақдан қишлоғида яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/416).

4. **Халф аш-Шарақданий** (ваф. 346 ҳ.й.)

(Абу Солиҳ) Халф ибн Солиҳ ибн Абдурраҳмон аш-Шарақданий — солиҳ шайх ва инсонларнинг зоҳиди бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 346 ҳ.й. да вафот этган (11: 3/416).

541

АШ-ШАРМАҒУЛИЙ

«Шармағул» — Насо қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. **Муҳаммад аш-Шармағулий**

(Абуннаср) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Сулаймон аш-Шармағулий ан-Насавий — адиб, солиҳ ва ишончли ровий бўлган. Хуросон ва Шомда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/383).

2. **Исҳоқ аш-Шармағулий** (ваф. 374 ҳ.й.)

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Саъд ибн ал-Ҳасан ибн Суфён ибн Омир ибн Абдулазиз ибн ан-Нуъмон ибн Ато ан-Насавий аш-Шармағулий — Шармағул қишлоғидан бўлган. Хуросон ва Ироқда ҳадис тинглаган, Ироқда эса ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 374 ҳ.й. Нишопурда вафот этган (11: 3/420).

3. **Муҳаммад аш-Шармуғолий** (ваф. 332 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Имрон ибн Мусо ан-Насавий аш-Шармуғолий. У Ибн Абу Хусайманинг «Китобу-т-тарих» асарини ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 332 ҳ.й. Насода вафот этган (11: 3/420).

542

АШ-ШАРМАҚОНИЙ

«Шармақон» — Насо қишлоқларидан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. **Аҳмад аш-Шармақоний** (ваф. 316/928 й.)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳамдун аш-Шармақоний — фақиҳ ва адиб бўлган.

Фикҳ ва адаб илмларида Хуросон шайхларидан ҳисобланган. Хуросон, Ироқ, Шом, ал-Жазира ва Хижозда ҳадис ўрганган. Ибн Абу Шайбанинг «ал-Муснад ал-кабийр» («Катта таянч китоб»), «Уммаҳот» («Асосий манбалар»)ини тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 316 ҳ.й. жумоду-л-охира ойининг 15-куни Шармақонда вафот этган (2: 3/383; 11: 3/422).

2. Аҳмад аш-Шармақоний (ваф. 357 ҳ.й.)

(Абу Саид) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Рамиҳ ибн Усма ибн Вакиъ ибн Ражо ан-Нахаъий ан-Насавий аш-Шармақоний — Насо аҳлидан бўлган. Шармақонда туғилган ва Марвада катта бўлган. Хуросон ва бошқа ўлкаларда ҳадис тинглаган. Кўпгина ҳадисларни кўчирган ва асарлар яратган ҳамда уламоларни зикр қилган. Ҳадис ёдлашда ягоналардан бўлган. Бағдодга бориб, у ерда ҳадис айтган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 357 ҳ.й. Жаҳфада вафот этган (11: 3/421).

3. Яъқуб аш-Шармақоний

(Абулаббос) Яъқуб ибн Юсуф ибн ал-Ҳасан аш-

Шармақоний. Насо, Ироқ ва Мисрда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/422).

4. Ал-Ҳасан аш-Шармақоний (ваф. 451/1059 й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Абулфазл аш-Шармақоний ал-Муаддиб. Бағдодда бир қанча вақт яшаган. Қуръони каримни ёд билган. Қироат илмида ишончли олим бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 451 ҳ.й. сафар ойида пайшанба куни вафот этган (11: 3/423).

543

АШ-ШАРВОНИЙ

«Шарвон» — (ағ-Дарбанд) «Бобу-л-абвоб» ноҳияларидан биридаги шаҳар. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Масъуд аш-Шарвоний (ваф. 905/1500 й.)

(Камолуддин) Масъуд ибн Ҳусайн ибн аш-Шарвоний (аш-Ширвоний) ар-Радмий. Асарлари: «Шарҳу-р-рисолати-с-самарқандия фи-л-ваъз ва-л-адаб» («Самарқандийнинг ваъз ва адаб ҳақидаги рисоласига шарҳ»), «Шарҳу одоби-л-баҳс фи-л-мантиқ» («Мантиқ ҳақида баҳс юритиш одоби») (17: 3/847).

2. Фатҳуллоҳ аш-Шарвоний (ваф. 891/1486 й.)

Фатҳуллоҳ ибн Шукруллоҳ аш-Шарвоний — фозил ва қатор илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала-л-ҳайъоти-л-мавоқиф ли-л-Ийжий фи илми-л-калом» («Ийжийнинг калом илми ҳақидаги «Ҳайъоту-л-мавоқиф» номли шарҳига ҳошия-изоҳ»), «Таълиқот ала шарҳи-л-Жуғайний ли Қозизода ар-Румий фи-л-ҳайъати-л-басита» («Қозизода ар-Румийнинг оддий фалакиёт ҳақидаги асарига Жуғайний ёзган шарҳга таълиқ-изоҳ»), «Таълиқот ала авоили шарҳи-л-мавоқиф» («Осмон жисмларининг ўринлари ҳақидаги асар шарҳининг қораламасига таълиқ-изоҳ»), «Хулосату-л-манҳаж фи-т-тафсир» («Тафсир илми ҳақидаги дастурнинг хулосаси») (17: 2/612).

3. Фатҳуллоҳ аш-Шарвоний (ваф. 880/1475 й.)

Фатҳуллоҳ ибн Абу Язид ибн Абдулазиз ибн Иброҳим аш-Шарвоний, аш-Шофиъий — қатор илмлар соҳаларида фаолият олиб борган фозил инсон. Асарлари: «Тафсиру ояти-л-Курсий» («Ояту-л-курсийнинг тафсири»), «Шарҳу-л-мароҳ» («ал-Мароҳ» — «Оқшом» номли асарга шарҳ), «Шарҳу-л-иршод

фи наҳв» («Наҳв илми ҳақидаги «Иршод» — «Кўлланма» номли асарга шарҳ») (17: 2/614).

4. Муҳаммад аш-Шарвоний (ваф. 912/1506 й.)

Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Ҳожий аш-Шарвоний, сўнгра ал-Қустантиний — табиб бўлган. Тафсир, ҳадис ва араб илмларини ўрганган. Бухоро ва Ширвон аҳлидан бўлган. Қустантиния (Константинаполь)га кўчиб ўтган. Султон Муҳаммад (ваф. 866 й.) унинг тиббий хизматидан фойдаланган. Ҳажга борган ва Мисрда яшаган. У ерда баъзи олимлардан сабоқ олган ва Румга борган. Асарлари: «Равзату-л-атр фи-т-тибб» («Табобат ҳақидаги муаттар бўстон», кўп жилди) (17: 3/702).

5. Абдураҳим аш-Шарвоний (ваф. 1134/1722 й.)

Абдураҳим ибн Аҳмад аш-Шарвоний, ал-Марвазий, ал-Ҳанафий — Қустантиния мударрисларидан бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала одоби-л-баҳсли Масъуд аш-Шарвоний» (Масъуд аш-Шарвонийнинг «Одобу-л-баҳс» асарига ҳошия-изоҳ), «Ҳошия ала лавомиъи-л-асрор шарҳи матолиъи-л-анвор фи-л-мантиқ ва-л-ҳикма ли-л-Армавий» [«Армавийнинг мантиқ ва ҳикмат илми ҳақидаги

«Лавомиъу-л-асрор шарҳ матолиъи-л-анвор» («Нурлар чиқадиган жойларнинг шарҳи ва сирларнинг кўриниши») шарҳига ҳошия-изоҳ] (17: 2/129).

6. Исмоил аш-Шарвоний (858–942/1454–1535)

Исмоил ибн Абдуллоҳ аш-Шарвоний, ал-Ҳанафий — муфассир бўлган. Маккада вафот этган. Асарлари: «Ҳошия ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошия-изоҳ») (17: 1/369).

7. Аҳмад аш-Шарвоний (ваф. 1307/1890 й.)

Аҳмад Ҳамдий аш-Шарвоний, ар-Румий, ал-Ҳанафий — бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Асарлари: «Хулосату-л-фароиз» («Фароиз илмининг хулосаси»), «Садру-л-кавокиб» («Сайёраларнинг қалби»), «ал-Вафо фи масоили-л-ҳукамо» («Ҳукамолар баён этган масалалардаги мукаммаллик») (17: 1/132).

8. Солиҳ аш-Шарвоний (1031–1083/1622–1672)

Солиҳ ибн Исҳоқ аш-Шарвоний ал-Қустантиний, ал-Қорабоний, ар-Румий — тарихчи, қомусий олим, муфассир ва шоир бўлган. Келиб чиққан жойига кўра «аш-Шарвоний» бўлса-да, лекин «аз-Зухурий» ва «Исҳоқзода» номлари

билан танилган. Байрут ва Мисрда қозилик қилган. Мисрда қозилик даврида вафот этган. Асарлари: «Ҳошия ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошия-изоҳ») (17: 1/829).

9. Али аш-Шарвоний (ваф. 1118/1706 й.)

Али ибн Иброҳим ибн Муҳаммад аз-Зухрий аш-Шарвоний, кейин ал-Маданий, ан-Нақшбандий, ал-Ҳанафий — суфий ва бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Мадинада вафот этган. Асарлари: «Жомиъу-л-маносик» («Амаллар тўплами»), «Муҳиммату-л-маъориф ал-вожиба ала ибод фи аҳволи-л-мубдаъ ва-л-маъод» («Бандаларнинг бу дунё ва охираат ҳолатлари ҳақида билишлари вожиб бўлган вазифалари»), «Далилу-з-зоирийн ва анису-л-мужовирийн фи зиёрати саййиди-л-мурсалийн» [«Расулларнинг саййиди (с.а.в.) қабрини зиёрат қилиш ҳақида Маккага қўшни яшовчиларнинг суҳбатдош дўсти ва зиёратчиларга кўрсатма»], «Хулосату-т-таворих» («Тарихларнинг қаймоғи»), «Ақсоу-л-матолиб» («Энг олий талаб») (17: 2/389).

10. Муҳаммад аш-Шарвоний (ваф. 912/1506 й.)

(Шукруллоҳ) Муҳаммад ибн Иброҳим аш-

Шарвоний — фозил, суфий бўлган. Асарлари: «ал-Футуҳот фи-л-жаъфар» («Жаъфар ҳақида фатҳ этилганлар») (17: 3/31).

11. Муҳаммад аш-Шарвоний (ваф. 898/1493 й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад аш-Шарвоний — фозил бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала матолиъи-л-анвор ли-л-Армавий» [«Армавийнинг мантиқ ва ҳикмат илми ҳақидаги «Матолиъу-л-анвор» («Нурлар чиқадиган жойлар» шарҳига ҳошия-изоҳ)] (17: 3/69).

12. Муҳаммад аш-Шарвоний (ваф. 1036/1627 й.)

Муҳаммад ибн ал-Амин ибн Садруддин аш-Шарвоний — Қустантинияга келиб, шу ерда яшаган мутафаккир олим. Бир қанча илмлар соҳиби бўлган. Бакр юртидаги Омад деган жойда истиқомат қилган. Асарлари: «Таълиқот ала амокин мин тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсиридан олинган айрим матнларга таълиқот-изоҳлар»), «Ҳошия ала шарҳи-ш-шамсия фи-л-мантиқ» [«Мантиқ илми ҳақидаги «Шарҳу-ш-шамсия» («Шамсия рисоласига шарҳ»)га ҳошия-изоҳ], «Шарҳу-лақоид ли-л-Ғазолий» («Ғазолийнинг «ал-Ақоид»

асарига шарҳ»), «Рисола фи-л-мабдаъ ва-л-мийъод» («Тамойил ва муддат ҳақидаги рисола»), «ал-Ғавоид ал-хоқония» («Хоқоний фойдалар»; ушбу асар 53 илм соҳасини қамраб олади) (17: 3/142).

13. Муҳаммад аш-Шарвоний (ваф. 1063/1653 й.)

(Муҳйуддин) Муҳаммад ибн Жамолуддин ибн Рамазон аш-Шарвоний ас-Суккарий — муфассир бўлган. Асарлари: «Ҳошия ала тафсири-л-Байзовий» («Байзовий тафсирига ҳошия-изоҳ», 2 жилдли асар) (17: 3/198).

14. Муҳаммад аш-Шарвоний (ваф. 892/1487 й.)

(Шамсуддин) Муҳаммад ибн Шиҳобуддин аш-Шарвоний — мантиқ усул жадал ва баён илмларини билган. Асарлари: «Ҳошия ала-л-узду ала мунтаҳийу-с-суал ва-л-амал фи илмай ал-усул ва-л-жадал» («Усул ва жадал илмлари ҳақидаги савол ва умиднинг ҳаддини аниқлашга ёрдам берувчи китоб шарҳига ҳошия-изоҳ»), «Ҳошия ала шарҳи-с-саййид ли мифтоҳи-л-улум ли-с-Саккокий» («Саккокий қаламига мансуб «Мифтоҳу-л-улум»нинг Саййид шарҳига ҳошия-изоҳ»), «Ҳошияту-л-қутб фи-л-мантиқ» («Қутбу-л-диннинг мантиқ илмига

оид шарҳига ҳошия-изоҳ») (17: 3/347).

15. Нуруллоҳ аш-Шарвоний (ваф. 1065/1655 й.)

Нуруллоҳ ибн Муҳаммад ибн Рафиъ ибн Абдурраҳим аш-Шарвоний, ал-Ҳанафий — фозил бўлган. Бабрусия мадрасасида мударрислик қилган ва ўша ерда вафот этган. Асарлари: «Таълиқот ала анвори-т-танзил ли-л-Байзовий фи-т-тафсир» [«Байзовийнинг тафсир илми ҳақидаги «Анвору-т-танзил» («Нурларнинг нозил бўлиши») асарига таълиқот-изоҳ], «Шарҳу талхиси-л-мифтоҳ фи-л-маъоний ва-л-баён» [«Риторика илми ҳақидаги «Талхису-л-мифтоҳ» («Очқичнинг моҳияти») номли асарга шарҳ)], «Шарҳу-л-фиқҳи-л-акбар ли Аби Ҳанифа» [«Абу Ҳанифанинг «ал-Фикҳ ал-акбар» («Энг катта фикҳ») асарига шарҳ)] (17: 4/45).

16. Юсуф аш-Шарвоний (ваф. 1134/1722 й.)

(Акмалуддин) Юсуф ибн Иброҳим ибн Муҳаммад аз-Заҳрий, аш-Шарвоний, ал-Маданий, ал-Ҳанафий — фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Шарвонда туғилиб, Мадинада вафот этган. Асарлари: «Ҳадияту-с-сабийҳ фи шарҳи мишкоти-л-масобиҳ» [«Мишкоти-л-масобиҳ»

шарҳига оид чиройли ҳада», 3 жилдли), «Шарху мултақийи-л-абҳур» [«Мултақийи-л-абҳур» («Денгизларнинг туташуви» номли асарга шарҳ, 2 жилдли), «Рисола фи кароҳияти иқтидои-л-ҳанафий би-ш-шофиъий» («Ҳанафийнинг шофиъийга иқтидо қилишининг макруҳлиги ҳақида рисола») ва бошқа кўпгина рисолалар (17: 4/140).

17. Юсуф аш-Шарвоний (ваф. 890/1485 й.)

(Зиёуддин) Юсуф ибн Али аш-Шумохий аш-Шарвоний — «Маҳдум ал-Хилватий» лақабли суфий бўлган. Асарларидан: «Одобу-л-иршод ва силсилату-л-арвоҳ» («Иршод одоби ва руҳлар силсиласи») (17: 4/172).

18. Абу Бакр аш-Шарвоний (ваф. 1134/1722 й.)

Абу Бакр ибн Рустам ибн Аҳмад ибн Маҳмуд аш-Шарвоний, ар-Румий, ал-Ҳанафий — усмонийлар давлати арбобларидан бўлган адиб. Асарлари: «Ма ла будда минҳу ли-л-адиб» [«Адиб учун лозим бўлган (хислатлар)»] (17: 1/437).

19. Муҳаммад аш-Шарвоний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Ашир ибн Маъруф аш-Шарвоний — солиҳ ва тақводор фақиҳ бўлган. Бағдоддаги Низомия

мадрасасида яшаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/384; 11: 3/423).

544

АШ-ШАКОНИЙ

«Шакон» — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Иброҳим аш-Шаконий (ваф. 324 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муслим ибн Муҳаммад ибн Аҳмад аш-Шаконий — фозил фақиҳ, ишончли ровий бўлган. Уламолардан кўп ҳадис кўчирган. Бухорода ҳадис имло қилдирган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 324 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 3/404; 4: 5; 11: 3/447).

2. Абдулҳолиқ аш-Шаконий (ваф. 480 ҳ.й.дан олдин)

(ал-Ҳоким Абу Бакр) Абдулҳолиқ ибн Муҳаммад ибн Саид ибн Али аш-Шаконий — ал-Қозий Наҳанд ибн Абдулҳолиқнинг отаси. У Кешда Шамсулаъимма Абу Муҳаммад Абдулазиз ал-Ҳилвоний имло қилганларни ёзиб олган. 480 ҳ.й.дан олдин вафот этган (11: 3/448).

3. Муҳаммад аш-Шаконий (448–520/1056–1126)

(ал-Қозий Абулмуъайяд) Муҳаммад ибн Абдулҳолиқ ибн Муҳаммад ибн Саид ибн Али аш-Шаконий — мазкур Абдулҳолиқнинг ўғли. Самарқандда бир муддат қози бўлган. Кешда 30 йил қозилик қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 448 ҳ.й.да туғилган ва 520 ҳ.й. 23 ражабда якшанба куни Кешда вафот этган (11: 3/448).

545

АШ-ШИКИСТОНИЙ

«Шикистон» — Самарқанд яқинидаги Иштихон ваҳасининг қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Иброҳим аш-Шикистоний

(Ал-Ҳофиз Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Исҳоқ аш-Шикистоний. Хуросон ва Ироқда сафар қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/404; 11: 3/447).

546

АШ-ШАКЛОНИЙ

«Шаклон» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад аш-Шаклоний (ваф. 451 ҳ.й.)

(Абу Исмаи) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Маъмун аш-Шаклоний — тақводор; ишончли, воиз ва имом бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 451 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/450).

547

АШ-ШАЛЖИЙКАСИЙ

«Шалжийкаси» — Туркистон ҳудудига Сайхун бўйида жойлашган Тароз ноҳиясидаги шаҳарнинг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдулмажид аш-Шалжийкасий (ваф. 457 ҳ.й.)

(ал-Имом) Абдулмажид ибн Юсуф ибн Шуъайб ибн Бинон аш-Шалжийкасий. Самарқандда фикҳ илмини ўрганган. Ундан ўғли Али ибн Абдулмажид ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 457 ҳ.й.да 80 ёшида вафот этган (11: 3/451).

548

АШ-ШАЛЖИЙ

«Шалж» — Тироз қишлоқларидан бирининг номи. У турклар босиб олган шаҳарлардан бири. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Юсуф ибн Яҳё аш-Шалжий

Юсуф ибн Яҳё аш-Шалжий — фозил имом бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/406; 11: 3/451).

2. Али аш-Шалжий (442–523 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Абдулмажид ибн Юсуф ибн Шуъайб аш-Шалжий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 442 ҳ.й.да туғилиб, 523 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/447).

549

АШ-ШАМИЙДИЗАКИЙ

«Шамийдиза» — Самарқанд қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аш-Шамийдизакий

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Ҳасан ал-Аздий аш-Шамийдизакий. Ҳадис ровийларидан бевосита ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/457).

550

АШ-ШАМИЙРОНИЙ

«Шамийрон» деган жойга нисбат берилган. У Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги

олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аш-Шамийроний (ваф. 470 ҳ.й.дан кейин)

(Абулмузаффар) Муҳаммад ибн ал-Аббос ибн Жаъфар ибн Абдуллоҳ аш-Шамийроний аш-Шоввоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 3/458).

551

АШ-ШАМИЙҲАНИЙ

«Шамийҳан» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аш-Шамийҳаний (ваф. 262 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Қуҳзоз аш-Шамийҳаний — иқтидорли имом бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 262 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/459).

2. Абдуссамад аш-Шамийҳаний

(Абу Бакр) Абдуссамад ибн Аҳмад аш-Шамийҳаний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/459).

552

АШ-ШАНЖИЙ

«Шанж» деган номга нисбат берилганлар. Бухоро аҳлидан

баъзиларнинг боболарига нисбат берилган. Шу номга нисбат берилганлардан:

1. Муҳаммад аш-Шанжий (ваф. 415 ҳ.й.)

(Абу Тохир) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Шужоъ ибн Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Шанж аш-Шанжий – Бухоро аҳлидан бўлган. Жасурлиги боис, «шижоатли, қўрқмас» маъноларини англатувчи «аш-Шужоъий» нисбаси билан танилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 415 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/462).

553

АШ-ШАВОИЙ

«Шаво» – Сўғд қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Уҳайд аш-Шавоий

Уҳайд ибн Луқмон аш-Шавоий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/419).

554

АШ-ШАВВОЛИЙ

«Шаввол» – Марв қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад ибн Абуннажм аш-Шавволий (460–532 ҳ.й.)

(Абу Тохир) Муҳаммад ибн Абуннажм ибн Муҳаммад аш-Шавволий – хатиб, юзи нурли шахс, дин ва яхшилик тарафдори бўлган. Ундан кўплаб одамлар ҳадис тинглаганлар. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 460 ҳ.й.да туғилган ва 532 ҳ.й.да Шаввол қишлоғида вафот этган (2: 3/420; 11: 3/466).

2. Муҳаммад ибн Маҳмуд аш-Шавволий (ваф. 292 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Синон ал-Жунужардий, сўнгра аш-Шавволий. Шаввол қишлоғига кўчиб ўтган ва ўша ерда 292 ҳ.й. 100 ёшида вафот этган (11: 3/467).

3. Мусо аш-Шавволий

(Абу Уяйна) Мусо ибн Каъб ибн Уяйна ибн Оиша ибн Амр ибн ас-Суро ал-Мараъий аш-Шавволий – ушбу қишлоқда қадимдан яшаб келганлардан, «исно ашаро нуқабо» – ўн икки нақиблардан ва машхур қўмондонлардан бири бўлган. Дастлаб Сарахсни, сўнгра Насони бошқарган (11: 3/467).

4. Лоҳиз аш-Шавволий

(Абу Амр) Лоҳиз ибн Қарит (Абулжунуб) ибн Ясрибий ибн Рифоъа ибн Авф ибн .... ибн Тамим ал-Мароий аш-Шавволий. Ушбу қишлоқда қадимдан

яшаган. Отаси Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг саҳобаларидан бўлган. Уни кичиклигида кўрган. Сўнгра отаси Басрага борган. Ундан кейин Марваррузга келиб, шу ердаги Шаввол қишлоғида муқим яшаган. 122 йил умр кўрган. Юз ёшида ўғли Лоҳиз туғилган. Лоҳиз қадри ва мавқеи жиҳатидан Сулаймон ибн Касирга тенг келар эди. Кейинчалик Абу Муслим уни қатл этган (11: 3/468).

555

АШ-ШУХАНОКИЙ

«Шуханон» («Шуханок») – Самарқанд қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Аҳмад аш-Шуханокий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Халф аш-Шуханокий. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/469).

2. Муҳаммад аш-Шуханокий

(Абу Мансур) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Халф аш-Шуханокий – мазкур Абу Бакрнинг ўғли. Отасидан ривоят қилган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/469).

3. Абдуллоҳ аш-Шуханокий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад

ибн Атиқ аш-Шуханокий,
ас-Самарқандий —
муаззин бўлган. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/469).

556

АШ-ШУРАБОНИЙ

«Шурабон» —
Мавароуннаҳрнинг Кеш
воҳасидаги қишлоқлардан
бири. Шу жойга нисбат
берилганлар:

1. Абдурраҳмон аш-Шурабоний

(Абу Бакр)
Абдурраҳмон ибн Маҳмуд
ал-Касий аш-Шуврабоний. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/470).

557

АШ-ШАВКОНИЙ

«Шавкон» — Абиварг
ва Сарахс орасида
жойлашган Хоброн
ноҳиясидаги шаҳарча.
Шу жойга нисбат берил-
ганлар:

1. Атиқ аш-Шавконий

(Абулвафо) Атиқ ибн
Муҳаммад ибн Абис
(Анис) аш-Шавконий.
Отасидан ҳадис ривоят
қилган. У уламолардан,
ундан эса бошқалар
ривоят қилганлар (2: 3/423;
11: 3/470).

2. Муҳаммад аш-Шавконий

(Абу Тоҳир) Муҳаммад
ибн Абис аш-Шавконий —
мазкур Атиқнинг отаси. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят қилганлар
(2: 3/423; 11: 3/470).

3. Абис аш-Шавконий (520 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абулало) Абис (Анис)
ибн Муҳаммад ибн Абис
(Анис) ибн Усмон аш-Шавконий — мазкур Абу
Тоҳирнинг акаси. Олим
шайх бўлган. Марвга бориб
фиқҳ ўрганган ва ўша ерда
ҳадис тинглаган. Ўз юртида
бир мuddат қозилик қилган
ва яна 520 ҳ.й.дан кейин
Марвга қайтиб келган. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (2: 3/423; 11:3/
470).

4. Муҳаммад аш-Шавконий (ваф. 542/1148 й.)

(Абу Абдуллоҳ)
Муҳаммад ибн Аҳмад ибн
Али ибн Муҳаммад аш-Шавконий, ал-Моликий.
Отаси Хуросондаги
машҳур муҳаддислардан
бўлган. У уламолардан,
ундан эса бошқалар
ривоят қилганлар. 542 ҳ.й.
8 шаъбонда шанба куни
вафот этган (2: 3/423).

558

АШ-ШУМОНИЙ

«Шумон» — Жайхун
орқасидаги Соғиён
ўлкасининг шаҳри. Шу
жойга нисбат берил-
ганлар:

1. Муҳаммад аш-Шумоний

(Абу Бакр) Муҳаммад
ибн Абдуллоҳ аш-Шумоний. У уламолардан,
ундан эса бошқалар
ривоят қилганлар (2: 3/
424).

2. Муҳаммад ас-Сарахсий

(Абу Абдуллоҳ)
Муҳаммад ибн Абдуллоҳ
ибн Муҳаммад аш-Шумоний ал-Балхий —
«Зайн ас-солиҳийн»
(«Солиҳлар кўрки») лақабли балхлик воиз. У
уламолардан, ундан эса
бошқалар ривоят
қилганлар (11: 3/471).

559

АШ-ШАХРАСТОНИЙ

«Шахрастон» — Насо
яқинидаги Хуросоннинг
кичик шаҳарчаси. Шу
жойга нисбат берил-
ганлар:

1. Муҳаммад аш-Шахрастоний (467–548/1075–1135)

(Абулфатҳ) Муҳаммад
ибн Абдулкарим ибн
Аҳмад ибн Абулқосим ибн
Абу Бакр аш-Шахрастоний — ашъария
мазҳаби мутакаллими ва
файласуф бўлган.
Хушхулқ олим, ҳусни хат
ва лафз соҳиби,
шинаванда шахс бўлган.
Фиқҳ ва усул илмини
ўрганган. Асарлари:
«Китобу ниҳояти-л-
икдом» («Тақдим этишининг

ниҳояси»), «Китобу-л-милал ва-н-ниҳал» («Қавмлар ва динлар китоби»), «Китобу ғояти-л-маром фи илми-л-калом» («Калом илмида истак-хоҳишнинг чегараси ҳақидаги китоб»), «Китобу дақоиқи-л-авҳом» («Ўй-хаёлларнинг нозик жиҳатлари ҳақидаги китоб»), «Китобу-л-иршод ила илми-л-эйтиқод» («Эйтиқод илмига бошловчи қўлланма китоб»), «Китобу-л-мабдаъ ва-л-мийъод» («Тамойил ва муддат ҳақидаги китоб»), «Китобу шарҳи сурати Юсуф би иборати латифа фалсафия» («Фалсафий латиф иборалар орқали «Юсуф» сурасини шарҳлаш китоби»), «Китобу-л-ақтор фи-л-усул аш-шайба» («Анъанавий усулда томонларни аниқлаш китоби»), «Тариху ҳукамо» («Ҳукамолар тарихи»), «ал-Маноҳиж ва-л-баён» («Дастурлар ва баён»), «ал-Музораъа» («Ўхшашликлар»), «Талхису-л-ақсом ли мазохиб-л-аном» («Мазҳабларнинг қисқача баёни») (2: 3/427; 3: 403; 15: 4/291; 17: 3/422).

2. Муҳаммад аш-Шахрастоний (ваф. 1315/1891 й.)

Муҳаммад ибн Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Али ал-Ҳусайний аш-Шахрастоний — фақиҳ ва

усулчи бўлган. Асарлари: «Танбиҳу-л-аном фи фавосид иршоди-л-аввом» («Авом (маърифатсиз) қавмга кўрсатма беришнинг фосидлиги ҳақида одамларга танбеҳлар»), «ар-Расоил ал-усулия фи-л-фиқҳ» («Фиқҳдаги усулга оид рисоалар»), «Жаннату-наъим фи-л-имомат» («Имомлик ҳақида ёқимли жаннат»), «ал-Оёт ал-баййинот фи исботи-с-Сониъ» («Яратувчининг барҳақлигини исбот этиш ҳақида аниқ-тиниқ баён этилган оятлар»), «ал-Баҳжа фи шарҳи-л-маҳжа» («Дил шарҳидаги гўзаллик») — ушбу асар «ал-Асал ал-мусаффо фи-л-мавъиза» («Мавъизалар ҳақидаги мусаффо асал»), «Мавоқиъу-н-нужум фи илми-л-ҳайъа» («Фалакиёт илмидаги юлдузларнинг мавқелари»), «ал-Мавоид мина-л-фавоид» («Фойдалардан безалган дастурхонлар»), «Луббу-л-албоб фи илми-л-ҳисоб» («Ҳисоб илмидаги ақлларнинг қалби»), «Китобу-л-вафоид фи-н-наҳв» («Наҳв илмидаги фойдалар китоби»), «Сабилу-р-рашод фи нажоти-л-ибод» («Бандаларнинг нажоти ҳақида раҳнамолик йўсини»), «Саҳифату-л-ҳусайния фи-л-адъия» («Дуолар ҳақида ҳусайний саҳифаси»), «ас-Сияғ ал-мушкила фи-с-сарф»

(«Сарф илмидаги мураккаб қолиплар»), «Муҳаззибу-т-тазҳийб фи-л-мантиқ» («Мантиқ илми ҳақида мураббийнинг тарбияси») (17: 3/262).

3. Мансур аш-Шахрастоний

(Абулқосим) Мансур ибн Нуҳ ибн Муҳаммад ибн Иброҳим аш-Шахрастоний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Ундан ўғли Абу Мансур Муҳаммад ривоят қилган (11: 3/475).

4. Муҳаммад аш-Шахрастоний (ваф. 548 ҳ.й.)

(Ал-Имом Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Фазл аш-Шахрастоний. 548 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «ал-Арбаъийн ал-Фуровий» («Муҳаммад ал-Фуровийнинг қирқ ҳадис тўплами») (15: 4/57).

560 АШ-ШАҲИД

«Шаҳид» деган номга нисбат берилган. Марв аҳлидан шаҳид бўлганларга шу нисбат берилган. Шу номга нисбат берилганлар:

1. Муҳаммад аш-Шаҳид

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн

Абдулмажид ибн Исмоил ибн ал-Ҳоким ал-Марвазий ас-Сулламий, сўнгра ал-Ҳанафий аш-Шаҳид, ал-Вазир ал-Ҳоким — Марв олими бўлган. Ўз асрида Абу Ҳанифанинг асҳобларининг пешвоси бўлган. Марв, Бағдод, Рай, Бухоро ва Маккада ҳадис тинглаган. Эҳтиёж сезган ҳадисларни ёд олар ва ҳадисдан гапирар эди. Расулуллоҳ (с.а.в.)нинг 60 мингта ҳадисларини ёд олган. Асарлари: «ал-Кофий» («Кифоя қилувчи китоб»), «ал-Мунтақий» («Танланган китоб»), «Шарҳу-л-жомиъ» («Жомиъ тўпламга шарҳ»), «Усулу-л-фиқҳ» («Фиқҳ асослари»). У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/477).

2. Ал-Муҳсин аш-Шаҳид

(Абу Наср) ал-Муҳсин ибн Аҳмад ибн ал-Муҳсин ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Яҳё ибн .....ал-Холидий ал-Марвазий — «ал-қозий аш-шаҳид» («шаҳид қози») номи билан танилган. Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳу асҳобларининг пешволаридан, фиқҳ, ҳадис, тарих ва ҳисоб илмларида машҳур уламолардан бўлган. Бухоро ва Марвда ҳадис тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (11: 3/478).

3. Ал-Имом Абу Исҳоқ (ваф. 536 ҳ.й.)

Иброҳим ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Али ибн Ато ал-Фалхорий, ал-Марвазий, аш-Шаҳид — «Зайн ал-ислом аш-шаҳид» («Исломнинг шаҳид кетган зийнати») лақаби билан танилган. Келиб чиқиши Марв аҳлига бориб тақалган. Илм, фазл, фатво ва тақво аҳлидан бўлган. Марвдаги Тамимия мадрасасида ал-Воҳидийнинг «ал-Васит» («Ўртача») китобидан ҳадис тинглаган. Шунингдек, яна ал-Воҳидийнинг «Тирозул-мағозий» («Маънолар тизими») китобини тинглаган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 536 ҳ.й.да Хоразмшоҳ фитнасида ўлдирилган (11: 3/479).

561

АШ-ШИЁНИЙ

«Шиё» — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Абдуссамад аш-Шиёний

(Абу Наъим) Абдуссамад ибн Али ибн Муҳаммад аш-Шиёний, ал-Бухорий — асҳобу-р-раъй аҳлидан, фақиҳ ва зоҳид бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/429; 11: 3/482).

562

АШ-ШИЁНИЙ

«Шиён» — Бухоро қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Аҳмад аш-Шиёний

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Абдуссамад ибн Али аш-Шиёний. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 3/429).

563

АШ-ШИЙЖИЙ

«Шийж» — Марв қишлоқларидан бирининг номи. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Ал-Мусайяб аш-Шийжий

(Абулаббос) ал-Мусайяб ибн Муҳаммад ибн Зухайр ибн Базий Зиёд ар-Румий аш-Шийжий. Шийж қишлоғидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 3/487).

564

АШ-ШЕРОЗИЙ

«Шероз» — Сараҳс қишлоқларидан бирининг номи. Шу жойга нисбат берилганлар:

1. Умар аш-Шерозий (449–529/1057–1135)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Али ибн Абу Наср ас-Сараҳсий

аш-Шерозий, аш-Шофиъий — мунозара қилувчи, шоир, тилшунос ва имом бўлган. Кўплаб ҳадисларни ёд билган, одамохун, Қуръони каримни доимо тиловат қилувчи, кечалари эса таҳажжуд намозини қанда қилмайдиган шахс бўлган. Умрини илм талаб қилиш ва уни ёйиш билан ўтказган. Фақиҳ, муҳаддис, ҳусни хулқ ва Қуръон дарсини кўп оладиган олим бўлган. Хилоф илми ҳақида «ал-Эътисом» («Маҳкам ушлаш»), «ал-Эътисор» («Сиқиб, сувини чиқариш»), «ал-Асъила фи-л-хилоф ва-н-назар» («Хилоф ва назар ҳақидаги саволлар»), «ал-Асъила» («Саволлар») ва шу каби бошқа кўпгина асарлар тасниф қилган. Аввал Сарахсда, сўнг Балҳда, кейинчалик эса Марвда фикҳ илмини ўрганган. Назар илмида шу даражага бориб етганки, ҳатто уни ибрат қилиб келтиришар эди. Умрининг охирларида икки нарсага астойдил берилиб яшаган: илм талабгорларига дарс бериш ва Қуръонни кўп тиловат қилиш. Ражаб ойида Шерозда туғилган. Марвда яшаган ва ўша ерда рамазон ойида вафот этган (2: 3/433; 11: 3/496; 17: 2/576).

2. Муҳаммад аш-Шерозий (489–548/1096–1153)

(Абулфатх) Муҳаммад ибн Умар ибн Муҳаммад ибн Али аш-Шерозий ас-Сарахсий — мазкур Умарнинг ўғли. Адиб, фақиҳ, тилшунос, ҳуснихулқ ва мунозарачи олим бўлган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 489 ҳ.й.да туғилган ва 548 ҳ.й. 10 ражабда пайшанба куни қатл қилинган. Ушбу куни Марвга мамлук турклари бостириб киришган ва шаҳарни хонавайрон қилишган. Шунда ушбу олимни ҳам қатл қилганлар (2: 3/433; 11: 3/496).

3. Абдуллоҳ аш-Шерозий [ваф. 499 (500) ҳ.й.]

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Али аш-Шерозий — мазкур Абу Ҳафс Умарнинг акаси. Фозил имом ва зоҳид олим бўлган, кўп ҳадисларни ёд олган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. Тахм. 499–500 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/496).

565

АШ-ШАЙРАГОВУШУНИЙ

«Шайраговушун» — Бухоро қишлоқларидан бири. Қуйидаги олим шу жойга мансубдир:

1. Муҳаммад аш-Шайраговушуний (ваф. 346 ҳ.й.)

(Абуннаср) Муҳаммад ибн Абу Бакр Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Мунзир ибн Рустуд аш-Шайраговушуний. Хуросон ва Ироққа сафар қилган ҳамда ўша ердаги уламолардан сабоқ олган. У уламолардан, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар. 346 ҳ.й.да вафот этган (11: 3/497).

566

АШ-ШИРКАСИЙ

Унинг нисбати Нахшаб қишлоқларидан бири бўлган Ширкасга боғланади. Бу қишлоққа мансуб олимлардан қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

1. Аҳмад аш-Ширкасий (ваф. 400/1009 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Аммор ибн Исмаил ибн Маоз аш-Ширкасий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 400/1009 йилда вафот этган (11: 3/497).

2. Ал-Ҳасан аш-Ширкасий (ваф. 408/1017 й.)

(Абу Муҳаммад) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Шуайб аш-Ширкасий — ишончли шайхлардан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 408/1017 йилда вафот этган (11: 3/497).

3. Толиб аш-Ширкасий (ваф. 288/900 й.)

(Абу Аҳмад) Толиб ибн Али ибн ал-Ҳасан ибн Турхор аш-Ширкасий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 288/900 йилда вафот этган (11: 3/497).

567

АШ-ШИРНАХАШИЙРИЙ

«Ширнахашийр» («Ширнахажийр») — Марвнинг қишлоқларидан бири. Қўйидаги олимлар шу қишлоққа мансубдирлар:

1. Муҳаммад аш-Ширнахашийрий (ваф. 430/1038 й.)

(Абу Абдурраҳмон) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ аш-Ширнахашийрий — ҳадис ва илмда илғор хонадондан етишиб чиққан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 430/1038 йилда вафот этган (11: 3/498).

2. Қаҳтаба аш-Ширнахашийрий (ваф. 130/747 й.)

(Абу Абдулҳамид) Қаҳтаба ибн Шайб ибн Холид ибн Маъдан ибн Тайй ат-Тоъий аш-Ширнахашийрий — ҳошимийларнинг ўн икки нақибидан (доимий вакил)дан бири бўлган. Ироқни фатҳ қилиб, аҳолига қаҳр-зулм

ўтказган ҳарбий қўмондонлардан бири сифатида танилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 130/747 йилда сувга чўкиб ўлган (11: 3/498).

568

АШ-ШИРВОНИЙ

«Ширвон»га нисбат берилган бу қишлоқ Бухоро атрофидаги «Бимажкас» ёнида шойлашган. Унга нисбат берилган олимлардан:

1. Оға аш-Ширвоний (ваф. 1285/1868)

Оға ибн Обиддин Рамазон ибн Зоҳид аш-Ширвоний, асли шу ерлик бўлиб, «ад-Дарбандий» нисбаси билан машҳур бўлган. У фақиҳ, услубиётчи, муҳаддис, муаррих сифатида турли илмларда фаолият кўрсатган. Нажаф, Карбало каби шаҳарларда қатор олимлардан таълим олгандан сўнг Эронга қайтиб, Техронда яшаган. Вафот этгандан кейин жасади Карбалого олиб келиниб, шу ерда дафн қилинган. Унинг асарларидан: «Иксийру-л-ибодат фи асрори-ш-шаҳодат» («Шаҳодат сирларида ибодат кўплигининг ўрни»), «Қавомийсу-л-қавоид фир-рижол» («Ҳадис ровийлари ҳақида қоидалар мажмуаси»),

«Ҳазоину-л-усул» («Усул илмининг хазиналари»), «ал-Масоилу ат-тамриния фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмига оид машқлар тўплами»), «Ҳазоину-л-аҳком» («Ҳукмларнинг хазиналари») (17: 1/386).

2. Абулҳасан аш-Ширвоний (1301/1884 йилда ҳаёт бўлган)

Абулҳасан ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайний аш-Ширвоний — муфассир бўлган. Унинг қаламига мансуб «Мисбоҳу-л-муфассирийн» («Муфассирлар чироғи») номли тафсир бор (17: 1/585).

3. Ҳусайн аш-Ширвоний (947/1540 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳусайн ибн Абдуллоҳ аш-Ширвоний — фақиҳ ва мутакаллим бўлган, Мординда яшаган. Унинг «ал-Аҳком ад-диния» («Диний ҳукмлар») номли асари бор (17: 1/620).

4. Ҳайдар аш-Ширвоний (1129/1717 йилда ҳаёт бўлган)

Асли ширвонлик бўлган бу олимнинг тўлиқ исми шарифи — Ҳайдар ибн Али ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан аш-Ширвоний ал-Исфажоний ал-Фуравийдир. У таниқли олим сифатида бир қанча рисолалар яратган. Улардан «Рисола фи-л-ислом ва-л-иймон»

(«Ислом ва имон ҳақидаги рисола»), «Рисола фимо варида фи садри ҳазихи-л-умма» («Ислом уммати қалбига кирган рисола»), «Фи аҳкоми-л-буғот» [«Золимларга нисбатан (қўлланадиган) ҳукмлар ҳақида»], «Рисола фи-л-итрати» («Қариндошлар ҳақида рисола»), «Рисола фи тарожуми-с-суфаро ва-л-абвоби-л-арбаъати ли-л-Маҳдий» («Элчиларнинг таржимаи ҳоллари ва Маҳдийга оид тўрт боб ҳақида рисола») (17: 1/664).

5. Зайн ал-Обидийн аш-Ширвоний (тав. 1190/1780 й.)

Зайн ал-Обидийн аш-Ширвоний. «Ҳадиқату-с-сиёҳати ва риёзу-с-сиёҳати» («Саёҳат бўстони ва сайёҳлик тарбияси») номли асар унга мансубдир (17: 1/743).

6. Бакр аш-Ширвоний (ваф. 314/926 й.)

(Абўлқосим) Бакр ибн Умар аш-Ширвоний — Бухоро аҳлидан ҳисобланган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 314/926 йилда вафот этган (11: 3/498; 2: 3/434).

7. Муҳаммад аш-Ширвоний

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Собир ибн Аҳмад ибн Нуҳ ибн Усмон ибн Нафиъ ат-Тамимий

ал-Ҳанзалий аш-Ширвоний. У Ширвон қишлоғи аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/499).

569

АШ-ШИРУВИЙ

«Ширувайҳ»га нисбат берилган. У — Насо аҳлидан бўлган баъзи боболарнинг исми шарифи. Қуйидаги олим шу нисбага мансуб:

1. Муҳаммад аш-Ширувий (281–380/894–990)

Абу Бакр Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Ширувайҳ ан-Насавий аш-Ширувий — Насода муқим яшаган ишончли олимлардан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 281/894 йилда туғилган ва узоқ умр кўриб, 380/990 йилда вафот этган (11: 3/500).

570

АШ-ШАЙШАҚИЙ

Термизнинг қишлоқларидан бири бўлган «Шайшақ»қа нисбат берилган олимлардан:

1. Аҳмад аш-Шайшақий

Абу Наср Аҳмад ибн Уҳайд аш-Шайшақий. У «ан-Наводир» китобини тўлиғича ривоят қилган. У кўплаб олимлардан ривоят

қилган бўлиб, ўз навбатида, ундан ҳам ривоятлар қилганлар (11: 3/501).

571

АС-СОБИРИЙ

«Собир» — Марвдаги бир даҳанинг номи. Унга нисбат берилган олимлардан:

1. Юсуф ас-Собирий (ваф. тахм. 530/1135 й.)

(Абулмаолий) Юсуф ибн Муҳаммад ал-Фақимий ас-Собирий. У Собир даҳасидан, сермаҳсул адиб бўлган. У чуқур билимли адиблардан саналиб, турли илмлар бўйича олим эди, араб ва ажам (форс) тилларида яхши шеърлари бор. Айниқса, араб тилида гўзал шеърлар битган. У кўплаб олимлардан ривоят қилган бўлиб, ўз навбатида, ундан ҳам кўплаб олимлар ривоятлар келтирган. Тахм. 530/1135 йилда вафот этган (2: 3/439; 11: 3/505).

2. Муҳаммад ас-Собирий

(Абулмаузаффар) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абулқосим ас-Собирий. У «ал-қозий ал-важиҳ» («жиддий қози») номи билан танилган эди. У гарчи ёши улуғ шайх ва ваъзхонлардан бўлса-да, лекин Марвдаги қозилик ишларида серҳаракатлиги билан ажралиб турарди.

Илм толиблари бирон нарса ўрганиш мақсадида ҳар доим унинг атрофида парвона бўлардилар. У ўз ҳамроҳлари (сафдошлари) билан бирга атрофдаги қишлоқлару шахарларда ваъзлар ҳам қилар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/505).

3. Муҳаммад ас-Собирий (ваф. 369/979 й.)

(Абу Амру) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Собир ибн Котиб ибн Абдуррахмон ал-Муаззин ас-Собирий. У Бухоро аҳлидан, бобосига нисбат берилиб, ас-Собирий деб аталган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 369/979 йилда вафот этган (11: 3/505).

4. Наср ас-Собирий (ваф. 372/982 й.)

(Абулқосим) Наср ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Собир ибн Котиб ал-Бухорий ас-Собирий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 372/982 йилда вафот этган (11: 3/506).

572.

АС-СОҒОНИЙ

У «Соғон» («Чоғон»)га нисбат берилган. «Соғон» — Марвнинг қишлоқларидан бири. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ас-Соғоний (ваф. 302/914 й.)

Аҳмад ибн Умрон ал-Мукаттиб ас-Соғоний. У Соғон аҳлидан. У Амара даҳаси тарафида Қуръондан таълим берган. У кўплаб олимлардан маълумотлар олган, ўз навбатида, ундан ҳам кўплаб олимлар маълумотлар олганлар. 302/914 йилда вафот этган (11: 3/508).

573

АС-СОҒАРЖИЙ

У «Соғарж»га нисбат берилган бўлиб, Соғарж — Сўғднинг қишлоқларидан биридир. Соғаржга нисбат берилган олимлардан:

1. Ал-Ҳасан ас-Соғаржий (ваф. 360/970 йилдан кейин)

(Абу Аҳмад) ал-Ҳасан ибн Али ибн Жаброил ас-Соғаржий ад-Дехқон — Абу Ҳанифанинг фазилатли, соҳиби карам ва яқин суҳбатдошларидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 360/970 йилдан кейин вафот этган (11: 3/509).

2. Ал-Аббос ас-Соғаржий

(Абулфазл) ал-Аббос ибн ат-Таййиб ас-Соғаржий ас-Сўғдий — Сўғди Самарқанддан чиққан олим. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/509).

574

АС-СОНИҚОНИЙ

Унинг нисбати «Сониқон»га борлиқ бўлиб, Сониқон — Марвнинг бир қишлоғидир. Бу қишлоққа мансуб бўлган олимлардан:

1. Ас-Сониқоний ал-Адиб

Абу Ҳамза ас-Сониқоний ал-Адиб — адаб соҳасида етук фозил киши, жаҳмий диний оқимига қарши қатъий турган олимлардан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 3/443; 11: 3/513).

575

АС-СОЙИҒ

«Соғий»га нисбат берилиб, Марв аҳлидан тиллодан нафис заргарлик буюмларини тайёрлаган шахсларга нисбатан «сойиғ» дейилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ас-Сойиғ (ваф. 131/748 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Маймун ас-Сойиғ. У ўз даврининг етук олими, амру маъруф ва наҳйи мункар билан шуғулланадиган фозил фақиҳларидан ҳисобланарди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан

ҳадис ривоят қилганлар. 131/748 йили Марвда қатл қилинган (11: 3/515).

2. Ал-Ҳасан ас-Сойиғ (ваф. 356/967 й.)

(Абу Муҳаммад) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Ҳалим ал-Марвазий ас-Сойиғ. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 356/967 йилда вафот этган (11: 3/516).

3. Ардашер ас-Сойиғ (ваф. 236/850 й.)

(Абулаббос) Ардашер ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Хусомий ал-Марвазий ас-Сойиғ – Марв аҳлидан бўлган ишончли шайхлардан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 236/850 йилда вафот этган (11: 3/516).

576

АС-СОЙИҒИЙ

Марв аҳлидан, нафис заргарлик буюмлари тайёрлаш билан шуғулланадиганларга нисбат берилиб, «ас-Сойиғ» дейилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ас-Сойиғий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ас-Сойиғий. У Марвда қози лавозимида фаолият кўрсатиб, «ал-қози ас-садийд» («ақл-

идрокли қози») номи билан шуҳрат қозонган. У гўзал хулқ-атвори ва ҳукмлари билан танилган, мунозараларда беназир, зоҳирию ботини гўзал бир инсон эди. У кўп вақтини намоз ўқиш ва Қуръон тиловати билан ўтказарди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/517).

577

АС-СОЙИҒИЙ

Насафнинг бир даҳаси – «ас-Сога»га нисбат берилиб, шундай аталади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ас-Сойиғий (ваф. 344/955 йилдан кейин)

(Абу Али) Муҳаммад ибн Усмон ибн Иброҳим ас-Сойиғий – фозил киши бўлган. Илм олишга ўта қизиққан ва илмини ошириш мақсадида Ироқ, Миср ва Ҳижозга кўп сафар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 344/955 йилдан кейин вафот этган (11: 3/517).

578

АС-САХРОБОЗИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири бўлган «Сахрабоз»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Бурайда ас-Сахрабозий

(Абу Саҳл) Бурайда ибн Муҳаммад ибн Бурайда ибн Аҳмад ибн Аббос... ибн Бурайда ас-Сахрабозийдир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/525).

579

АС-САДАҚИЙ

У «Садақа»га нисбат берилган. У – Марвдаги Садақа ибн ал-Фазл номли бир машҳур даҳа. Ушбу даҳа Абулфазл Садақа ибн ал-Фазл ал-Марвазий исмли бир киши шаънига нисбатан шу ном билан аталган. Бу ерда бир гуруҳ олимлар яшаганлар ва шу жойнинг номи билан боқлиқ нисба олганлар. Улар жумласидан:

1. Аҳмад ас-Садақий (398/1007 йилда ҳаёт бўлган)

(Абу Бакр) ибн Муҳаммад Иброҳим ал-Марвазий ас-Садақий ал-Қозий – таниқли фақиҳ бўлган. 398/1007 йилда ундан Абу Довуд ҳадислар ёзиб олган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ўз навбатида, кўп олимлар ҳам ундан маълумотлар олганлар (2: 3/451; 11: 3/530).

2. Муҳаммад ас-Садақий (ваф. 517/1123 й.)

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Исмоил ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Ҳафсия ал-Марвазий ас-Садақий — Марв аҳлидан чиққан адиб. У Садақа ибн ал-Фазл даҳасида яшаган. У йирик адиб бўлиб, фозил киши эди. Усул ал-луғатда кенг қамровли билимга эга бўлиб, бу усулларни ёдлаган эди. У васфига етиб бўлмайдиган даражада кўп шогирдлар етказган. Ҳурмат-эътиборли кишиларнинг аксар фарзандлари унинг шогирдлари жумласидан эди. Ҳоятда узоқ умр кўрган бу инсон ҳақидаги ривоятлар чор атрофга тарқалган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган бўлиб, ўз навбатида, ундан ҳам кўплаб олимлар ривоятлар келтирганлар. 517 ҳ.й.нинг сафар ойида вафот этган (2: 3/451).

3. Умар ас-Садақий (ваф. 536/1141 й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Абу Бакр ан-Нотиқий ас-Садақий — солиҳ шайх бўлган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган бўлиб, ўз навбатида, ундан ҳам кўплаб маълумотлар олганлар. 536/1141 йилда вафот этган (2: 3/451).

4. Садақа ас-Садақий (ваф. 220/835 йилдан кейин)

(Абулфазл) Садақа ибн ал-Фазл ал-Марвазий —

Аҳмад ибн Ҳанбалнинг дўсти бўлган, ҳудожўй имомлардан бири саналган. У ҳадис ва суннани чуқур эгаллаганлардан бўлиб, кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ўз навбатида, ундан ҳам кўплаб ривоят келтирганлар. 220/835 йилдан кейин вафот этган (2: 3/451; 11: 3/530).

580

АС-САРРОМ

Бухоро аҳлидан бўлиб, ковуш сотувчиларга нисбат берилиб, шундай деб аталган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ас-Сарром (ваф. 316/928 й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Халаф ибн Исом ибн Аҳмад ал-Фароизий ас-Сарром — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 316/928 йилда вафот этган (11: 3/534).

581

АС-САРМИНЖАЙНИЙ

Термизнинг қишлоқларидан бири — «Сарминжон»га нисбат берилган исм. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абулвоҳид ас-Сарминжайний

(Абу Муҳаммад) Абулвоҳид ибн

Муҳаммад ибн Молик ибн Нусравия ас-Сарминжайний. У Сарминжонда имом-хатиблик қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/536).

2. Наср ас-Сарминжайний

Наср ал-Муҳаллаб ас-Сарминжайний. Унинг келиб чиқиши Термиздан эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/536).

582

АС-САҒОНИЙ

«Сағониён» («Соғонга»)га нисбат берилган исм бўлиб, Термиз тасарруфидоғи жойлар билан туташиб кетган Мовароуннаҳрдоғи улкан вилоятдир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ас-Сағоний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Жаъфар ас-Сағоний — Бағдодда муқим яшаган ишончли ровийлардан бири. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 270/883 йилда вафот этган (2: 3/464; 11: 3/542).

2. Ал-Фазл ас-Сағоний (420/1029 йилда ҳаёт бўлган)

(Абулаббос) ал-Фазл ибн ал-Аббос ибн Яҳё ас-

Сағоний — Соғон аҳлидан бўлган олим, ҳадисларнинг барча турларига оид жуда яхши асарлар муаллифи. Нишопурда ҳадисларни тинглаган. 420/1029 йилдан кейин ҳаж ибодатини адо этгач, Бағдодга келган. Бағдодда ва Хуросонда ҳадисларни ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/508; 17: 2/623).

3. Муҳаммад ас-Сағоний

(Абу Саад) Муҳаммад ибн Муяссар ас-Сағоний аз-Зарийр (кўзи ожиз). У Бағдодда истиқомат қилган. Кўзи ожиз бўлиб, ҳар доим қовоғини солиб юрган (11: 3/542).

4. Саҳл ас-Сағоний (209/810 йилда ҳаёт бўлган)

(Абуссура) Саҳл ибн Абдулазиз ибн Савра ас-Сағоний — Абу Али ас-Сағоний амакисининг ўғли. У 209/810 йилда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/543).

5. Ал-Ҳасан ас-Сағоний

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Савра ас-Сағоний — мазкур Саҳл амакисининг ўғли. Асли соғонийлик бўлиб, Марв аҳлидан ҳисобланади: У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/543).

6. Солиҳ ас-Сағоний (460–532/1067–1137)

Солиҳ ибн Ҳиббон ибн Сулаймон ас-Сағоний — «Дор ал-Жузжония» битирган таниқли фақиҳ. Самарқанд шаҳрида муқим яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 460/1067 йилда туғилиб, 532/1137 йилда вафот этган (11: 3/543).

7. Аббос ас-Сағоний (ваф. 295/907 й.)

(Абулфазл) Аббос ибн Жаъфар ас-Сағоний — Самарқандда ҳадис айтган шайхлардан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 295/907 йилда вафот этган (11: 3/542).

8. Ҳайдара ас-Сағоний (ваф. 385/969 й.)

Ҳайдар ибн Умар ибн ал-Ҳасан ибн ал-Хаттоб ас-Сағоний — Довуд аз-Зоҳирийнинг мазҳабидаги фақиҳлардан. Унинг асарларидан: «Мазҳаби ҳақида ёзилган мухтасар китоб», аш-Шайбонийнинг «ал-Жомий ас-сағийр» («Кичик тўплам») асарига ёзилган бир китоб (унда ҳанафийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳ баён қилинган), «Шарҳу-с-сирожия фил-фароиз» («Мерос илми ҳақидаги Сирожия китобига шарҳ») (17: 1/666).

9. Муҳаммад ас-Сағоний (790–858/1388–1454)

(Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Умар ибн Саид, ал-Маккий, ал-Амирий, ал-Ҳанафий ас-Сағоний — асли сағонийлик бўлган фақиҳ. У рамазон ойида таваллуд топиб, шаъбон ойида вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳ канзи-д-дақоик» (Имом Абулбаракот Ҳофизуддин ан-Насафийнинг «Канзу-д-дақоик» («Канзу-д-дақоик») асарига шарҳ», унда ҳанафий фикҳининг фуруъ ал-фиқҳ масалалари баён этилган (17: 3/105).

583 АС-СЎҒДИЙ

Сўғга нисбатан айтилган бу ном ажиб бир вилоятдан иборатки, у кўпинча «Сўғони», яъни «икки Сўғ» — Самарқанд ва Бухоро Сўғди ҳам дейилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Айюб ас-Сўғдий (ваф. 274/887 й.)

Айюб ибн Сулаймон ибн Довуд ас-Сўғдий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 274/887 йилда вафот этган (2: 3/466; 11: 3/544).

2. Исҳоқ ас-Сўғдий (Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Ҳисон ибн Қухий ас-

Сўғдий. Асли Сўғддан бўлиб, Марвада узоқ муддат яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 3/465).

3. Исҳоқ ас-Сўғдий

Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Мансур ас-Сўғдий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/544).

4. Гуврак ас-Сўғдий

(Абу Абдуллоҳ) Гуврак ибн ал-Ҳазрам ас-Сўғдий ал-Қорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/544).

5. Абдуллоҳ ас-Сўғдий

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Айюб ас-Сўғдий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/544).

6. Муҳаммад ас-Сўғдий

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ас-Сакан ас-Сўғдий. У ибн Абу Хуросон (Абу Хуросоннинг ўғли) номи билан танилган эди. У — ибн ас-Сўғдийнинг отаси. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/544).

7. Абдулжалил ас-Сўғдий

(Абу Муҳаммад) Абдулжалил — мазкур ибн Собит ас-Сўғдийнинг (лекин юқорида бундай исм йўқ — мантиқан

боғланмаган) ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 3/544).

584

АС-САФФОР

Мисдан ясалган идишларни сотиш билан шуғулланган бухороликларга «саффор» нисбати берилиб айтилган исм. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Исмоил ас-Саффор

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Абу Наср ас-Саффор — мазкур Абу Насрнинг ўғли. У фазилатли имом, ҳар доим ҳақиқатни сўзлайдиган инсон, Аллоҳ таоло йўлида маломатчининг маломатидан қўрқмас эди. 461/1068 йилда қилган амру маъруф ва наҳйи мункари учун шафқатсиз равишда қатл қилинган эди (11: 3/548).

2. Аҳмад ас-Саффор (456/1064 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Али ас-Саффор — котиб (ёзувчи) ва шоир бўлган. Унинг қаламига мансуб бир неча рисоалардан Умар ибн ал-Ҳасан ал-Адибий тўпламлар тузган эди. Улардан бири — «Рисола ила Абдулмалик а л - К и н д и й » («Абдулмалик ал-Киндийга йўлланган нома») дир. Абдулмалик ал-Киндий эса 456/1063

йилда вафот этган (17: 1/203).

3. Аҳмад ас-Саффор (ваф. 341/952 й.)

(Абу Али) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Исмоил ибн Солиҳ ас-Саффор. Унинг бир қисм асари бор. Унинг вафоти — 341/952 йил (17: 1/376).

4. Абулқосим ас-Саффор (ваф. 336/947 й.)

(Абулқосим) ас-Саффор — таниқли мутакаллим бўлган. Унинг асарларидан: «Усулу-т-тавҳид» («Тавҳид усуллари») (17: 2/643).

5. Ҳаммод ас-Саффор

(Абулмуҳомид) Ҳаммод ибн Иброҳим ас-Саффор ибн Абу Исҳоқ. У Бухоронинг жомеъ масжидида жума намозларида имомлик қилган. У адаб ва усул илмларини яхши эгаллаган, мазкур жомеъ масжидда жума кунлари ўқиладиган мавъизаларнинг имлосини тайёрлар эди. У кўпдан-кўп олимлардан ҳадислар ривоят қилган бўлиб, ўз навбатида, ундан ҳам бошқа олимлар ривоятлар қилганлар (11: 3/548).

585

АТ-ТОРОБИЙ

Бухоро қишлоқларидан бири — «Тороб»га нисбат берилган исм. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Маҳдий ат-Торобий (ваф. 265/878 й.)

(Абулфазл) Маҳдий ибн Ишқоб (Искоб) ибн Иброҳим ибн Абдуллоҳ ал-Бакрий ат-Торобий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 265/878 йилда вафот этган (2: 4/4; 11: 4/27).

2. Аҳмад ат-Торобий

(Абу Ражо) Аҳмад ибн Яъқуб ал-Пойқандий ат-Торобий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/27).

586

АТ-ТОЛИБИЙ

Насаф аҳлига мансуб бўлган баъзи аждоғларга нисбат берилган номдан келиб чиққан исм. Улардан:

1. Муҳаммад ат-Толибий (ваф. 386/996 й.)

(Абу Яъмар) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Толиб ибн Али ибн ал-Ҳасан ат-Толибий аз-Зарийр — Насаф аҳлидан бўлган. У ҳақда ҳар хил гап-сўзлар бўлиб, сўнгра унинг кўриш қобиляти йўқолган. Кейинчалик, вазият ўзгариб, умрининг охирида ҳамма нарса аралаш-қуралаш бўлиб кетган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 386/996 йилда вафот этган (11: 4/29).

2. Али ат-Толибий (ваф. 386/996 й.)

(Абулҳасан). Али ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ат-Толибий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 386/996 йилда вафот этган.

587

АТ-ТОЛАҚОНИЙ

«Толақон»га нисбати айтилган бу ном Марваруз ва Балх ўртасига бўлган («Хуросон Толақони») бир шаҳарчанинг номи. У, шунингдек, Қазвин, Абхур ва Занжон ўртасидаги бир вилоятнинг ҳам номидир. Ул иккаласига мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ат-Толақоний (1283/1866 й.)

Муҳаммад Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ат-Толақоний ал-Бурғоний (ал-Барғоний) ал-Қазвиний — фозил киши бўлган. Унинг асарларидан: «Мифтоҳ ал-бако фи-л-мароъий» («Кўрилган нарсалар ҳақида йиғи калити») (17: 3/353).

2. Саид ал-Марвазий ат-Толақоний (ваф. 227/842 й.)

(Абу Усмон) Саид ибн Мансур ибн Шуъба ал-Хуросоний ал-Марвазий ат-Толақоний ал-Балхий — муҳаддис, Қуръони карим ҳофизи ва

муфассир сифатида танилган. Жузжонда турилган бўлса-да, лекин Балхда ўсиб-улғайган. Сўнгра кўп мамлакатларга саёҳат қилгач, узоқ муддат Маккада яшаган ва шу муқаддас шаҳарда 227 ҳ.й.нинг рамазон ойида тўқсон ёшдан ошгандан сўнг вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ас-Сунан» («Сунна»), «Тафсиру-л-Қуръони-л-карим» («Қуръони карим тафсири») (17: 1/770).

3. Маҳмуд ат-Толақоний (ваф. 205/864 й.)

(Абу Муҳаммад) Маҳмуд ибн Хаддош ат-Толақоний — Бардода (узоқ муддат) яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 205/864 йилда тўқсон ёшида вафот этган (2: 4/7; 11: 4/29).

4. Муҳаммад ат-Толақоний [ваф. 466 (463) ҳ.й.]

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ат-Толақоний. Асли Марваруздаги Толақондан бўлган. «Китобу-т-табақот» («Табақот китоби»)ни тинглаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 466 (463) ҳ.й. ёши саксондан ошганда, вафот этган (2: 4/7).

5. Абу Исҳоқ ат-Толақоний (ваф. 225/840 й.)

(Абу Исҳоқ) ибн Исмоил ат-Толақоний. Бағдодда яшаган. Ироқ аҳлининг истеъдодли ва ишончли арбобларидан бўлган. Жуда ишончли ҳадислар айтган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 225 ҳ.й.нинг охирларида вафот этган (11: 4/30).

6. Саад ат-Толақоний (ваф. 244/858 й.)

(Абу Бакр) Саад ибн Яъқуб ат-Толақоний. Бағдодга келиб, шу ерда муқим яшаб қолган. Ишончли одам бўлган. Саҳобалар ҳақидаги «Китобу-с-саҳоба» («Саҳобалар китоби») номли асар унинг қаламига мансубдир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 244 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/30).

7. Ибод ат-Толақоний (326–385/938–995)

(Абулҳасан) Ибод ибн ал-Аббос ибн Ибод ат-Толақоний. Унинг Қуръон аҳкомлари ҳақида асари бўлган. Мазкур китобда у муътазила мазҳабини ёқлаб чиққан. Ушбу китобни кўрганлар, уни роса мақтаганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 335 (334) ҳ.й.да вафот этган (2: 4/8; 11: 4/30; 17: 2/29).

8. Исмоил ат-Толақоний (326–385 ҳ.й.)

(Абулқосим) Исмоил ибн Ибод ат-Толақоний ал-Вазир – мазкур Ибн Ибоднинг ўғли. «Соҳиб» номи билан танилган. Унинг зикри, шеърлари, назм ва насрдаги тўпламлари катта шухрат қозонган. Ҳадисларни излаб топиш ва уларни ёзиб олиш бўйича кўп изланишлар олиб борган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 326 ҳ.й.да туғилган, 385 ҳ.й.да вафот этган (2: 4/8; 11: 4/30).

9. Аҳмад ат-Толақоний (512–590/1118–1193)

(Абулхайр, Разиюддин) Аҳмад ибн Исмоил ибн Юсуф ибн Муҳаммад ибн ал-Аббос ал-Қазвиний ат-Толақоний, аш-Шофигий. Бағдоддаги Низомия мадрасасида ўқиган ва шу ердаги ваъзхонлик мажлисларида иштирок этган. Хушсийратли ва солиҳ ўспирин бўлган. Унинг сийрати ва суҳбати ҳақида кўп мақтов сўзлар айтилган. Ўзи ҳам ваъз айта бошлаган, одамлар уни яхши қабул қилганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Қазвинда таваллуд топган. 590 ҳ.й.нинг муҳаррам ойида вафот этган. Унинг асарларидан: «ат-Тибён фи масоили-л-Қуръон» («Қуръондаги масалаларнинг баёни», ушбу асар ҳалулийлар ва жаҳмийларга раддия

тарзида битилган), «Хасоисусусуол» («Саволларга хос бўлган хусусиятлар»), «Хатоиру-л-қудс» («Қуддус хотиралари») (2: 4/8; 11: 4/31; 17: 1/601).

10. Муҳаммад ат-Толақоний (1218–1281/1803–1864)

Муҳаммад Ҳусайн ибн Али ат-Толақоний, ал-Қазвиний ал-Ҳоъирий – фақиҳ, усулшунос олим ва хатиб бўлган. Карбалода истиқомат қилган. Шарифу-л-уламо ал-Мозандаронийдан сабоқ олган. Муҳаррам ойининг тўртинчи куни Карбалода вафот этган ва Рукнуддавла мақбарасига дафн этилган. Унинг асарларидан: «Натоижу-л-бадойиъ фи шарҳи-ш-шаройиъ» («Шариат аҳкомларини шарҳлашда қўлланган бадиаларнинг натижалари»), «Натижату-л-бадиъа фи илми фуруъи-ш-шариъа» («Шариатдаги соҳаларни англаш ҳақидаги бадианинг хотимаси»), «Бадойиъу-л-усул» («Усулга оид бадиалар») (17: 3/255).

588

АТ-ТОҲИРИЙ

«Тоҳир»га нисбатан айтилган. У – ҳарбий қўмондонлардан бири Тоҳир ибн Ҳусайндир. Шунингдек, у Омудан кейин Жайхуннинг

юқорисигаги бир ноҳия бўлиб, Хоразмнинг олг вилояти ҳисобланади. Марв аҳлидан унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Ҳусайн ат-Тоҳирий (ваф. 390/999 й.) (Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн ат-Таййиб ибн Муҳаммад ат-Тоҳирий аш-Шофиъий. У ал-Амир ибн ал-Амир Тоҳир ибн ал-Ҳусайнининг авлодларидан, узоқ муддат Самарқандда халифаликни эгаллаган, шунингдек, (шаҳарнинг) хатиби ва имоми лавозимларида хизмат қилган. Умрининг охирида ақли бироз алжиб қолиб, 390/999 йилда вафот этган (11: 4/33).

2. Абдуллоҳ ат-Тоҳирий (ваф. 471/1078 й.)

(Абу Саид) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Тоҳир ибн ал-Ҳусайн ибн Тоҳир ибн Абдуллоҳ ибн Тоҳир ибн ал-Ҳусайн ибн Мисъаб ибн Розик ат-Тоҳирий. У Марв аҳлидан, ақли расо солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 471/1078 йилда вафот этган (11: 4/33).

589

АТ-ТАБАРХАЗИЙ

«Табархаз»га нисбатан берилган. Отаси Табарийга, онаси Хоразмга мансуб кишиларга нисбатан ана

шу икки исмдан бир нисба ясалиб, ат-Табархазий деб айтилган. Бу нисба билан машҳур бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Хоразмий (ваф. 323–383/935–993)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Аббос ал-Хоразмий ат-Табархазий – таниқли шоир бўлган. Унинг отаси табарийлик, онаси эса хоразмлик бўлиб, шу икки исмдан таркиб топган Табархазий нисбаси билан танилган. У араб тили усулларининг билимдони ва ҳофизи, ғоятда машҳур шоир, адиб ва носир бўлган. У Хоразмда ўсиб-улғайиб, ўсмирлик чоғида илм олиш мақсадида айрим шаҳарларга сафарлар қилган. Жумладан, Сижистонга борганда, аввал шаҳар ҳокими Тоҳир ибн Муҳаммадни мақтаб қасидалар битган, сўнгра ҳокимни ҳажв қилганда, ҳоким уни ҳибсга олган. Ҳибсдан чиққач, яна сафарини давом эттириб, бир муддат Дамашқда яшаган, сўнгра Ҳалабнинг яқинида ҳам бир оз истиқомат қилгач, Нишопурга ўтиб, Соҳиб ибн ал-Аббод билан боғланган. Муҳаммад ал-Хоразмий Соҳиб ибн ал-Аббоднинг мажлисини хуш кўрадиган фозиллардан бири эди. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган бўлиб, ўз

навбатида, ундан ҳам кўплаб ҳадислар ривоят қилинган. 383 ҳ.й.нинг рамазон ойида Нишопурда вафот этган. Унинг қаламига мансуб асарлардан «Дивони Шеър» («Шеърый Девон»), «Дивони расоил» («Мактублар девони») ва «Расму-л-маъмур мина-л-билод» («Мамлакатдаги обод жойларнинг расми»)ларни кўрсатиш мумкин (11: 4/44; 17: 3/380).

590

АТ-ТАҲҲОН

«Таҳҳон»дан ясалган ушбу нисба Марв аҳлидан гонни янчган кишиларга берилган. Ушбу нисбага эга бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ат-Таҳҳон (ваф. 400/1009 йилдан кейин)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Сирож ат-Таҳҳон ас-Санжий. У – Марв олимларидан ҳисобланиб, Имом ат-Термизийнинг «Жомий» асари ровийларидан биридир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Аҳмад ат-Таҳҳон 400/1009 йилдан кейин вафот этган (11: 4/52).

491

АТ-ТАХШИЙ

«Тахш»га нисбатан айтилган. У – Марвнинг

бир қишлоғидир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Яҳё ат-Тахший

(Абу Салма) Яҳё ибн Муҳаммад ибн Яҳё ибн Суллам ат-Тахший ал-Марвазий — ҳақиқатгўй шайх, ишончли, фозил фақиҳлардан бўлган. У Бағдод, Басра ва ўз юртида кўплаб ҳадисларни ёзиб олган, Марв, Рай, Бағдод, Басра олимларидан эса ҳадислар тинглаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/54).

**592
АТ-ТАРОЗИЙ**

«Тароз»га нисбатан берилган бу ном турклар чегарасига бўлган Исфижобга яқин бир шаҳарнинг номи. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ат-Тарозий (V ҳ.а./XI м.а.)

Муҳаммад ибн Али ат-Тарозий. У фозил киши эди. Унинг қаламига мансуб асарлардан «Китобу-д-дуо ва-з-зиёрат» («Дуо ва зиёрат ҳақида китоб»)ни кўрсатиш мумкин (17: 3/517).

2. Ҳибатуллоҳ ат-Тарозий (671-732/1272-1323)

(Ш у ж о ь у д д и н)
Ҳибатуллоҳ ибн Аҳмад ибн

Муалло ибн Маҳмуд ат-Тарозий ат-Туркистоний ал-Ҳанафий. У усулиётчи фақиҳ, наҳв бўйича таниқли олимлардан бўлиб, Туркистоннинг шаҳарларидан бири — Тарозда туғилган ва Қоҳирада вафот этган. Унинг асарларидан: «Табсирату-л-асрор фи шарҳи ақидати-т-Таҳовий» («ат-Таҳовий ақидасининг шарҳи бўйича сиру асрорлар талқини»), «ал-Иршод» («Тўғри йўлга йўллаш»), «Шарҳу-л-Жомиъи-л-кабийр ли Шайбоний» (ҳанафийлик мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳ ҳақида «Шайбонийнинг «Жомиъ ал-кабийр» асарига шарҳ»), «ан-Насоих ал-муфтараза фи-фадоиҳи-р-рофиза» («Рофизийларнинг ярамасликлари ҳақида зарурий насиҳатлар») кабиларни кўрсатиш мумкин (17: 4/53)

3. Ашраф ат-Тарозий (ваф. 761/1360 й.)

Ашраф ибн Юсуф ибн Ийнол ат-Тарозий ал-Ҳанафий — фақиҳ олим бўлган. Унинг асарларидан: «Мухтасару фатово Қозихон» («Мухтасару фатово Қозихон») бўлиб, муаллиф бу асарни 761 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 1/385).

4. Усмон ат-Тарозий (ваф. 520/1126 й.)

(Абу Амр) Усмон ибн Муҳаммад ат-Тарозий

бўлиб, Балхдаги Роавум масжидида имомлик қилган. Асли Балхдан бўлган ва «Шарафу-з-замон» («Замонлар шарафи») китобини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 520/1126 йилда вафот этган.

5. Муҳаммад ат-Тарозий (400/1009 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Яъқуб ибн Иброҳим ат-Тарозий ал-Ҳажжож. 400/1009 йилдан кейин Бухорода ҳадислар ёзиб олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/55).

6. Маҳмуд ат-Тарозий

Маҳмуд ибн Яъқуб ибн Иброҳим ат-Тарозий ал-Ҳажжож. 400/1009 йилдан кейин Бухорода ҳадислар ёзиб олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/55).

7. Маҳмуд ат-Тарозий (ваф. 535/1140 й.)

(Ал-Имом Абулқосим) Маҳмуд ибн Али ибн Абу Али ат-Тарозий — фозил фақиҳлардан ва илм наздида ғоятда обрў-эътиборли олим бўлган. У гўзал хулққа эга солиҳ киши бўлиб, доимо Қуръони карим тиловати билан машғул эди. Унинг фарзандларидан ғоятда машҳур олимлар етишиб

чиққанлар. 535/1140 йилда вафот этган (2: 4/30; 11: 4/55).

593

АТ-ТАРХОЗОБИЙ

«Тархозоб»га нисбат берилган бу ном Журжондаги бир қишлоқнинг номи. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ат-Тархозобий

Али ибн Аҳмад ат-Тархозобий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоят қилганлар (11: 4/59).

594

АТ-ТАРХУНИЙ

«Тархун»га берилган бу ном асли Бухоро аҳлига мансуб бобога айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ат-Тархуний (ваф. 247/861 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абуссура Исмоил ибн ат-Тархуний ал-Бухорий. У илм олиш мақсадида Ҳижоз, Ироқ ва Шомга кўп сафарлар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 247/861 йилда вафот этган (11: 4/59).

2. Муҳаммад ат-Тархуний

(Абулфазл) Муҳаммад ибн ал-Аҳнаф ибн Тархун

ибн Рустам ат-Тархуний. Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/59).

3. Аҳмад ат-Тархуний

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Саҳл ибн Абдурраҳмон ибн Маъбад ибн Тархун ал-Бонабий ат-Тархуний. Уни Бухоро қишлоқларидан бири – Бонабдан бўлган бобосига нисбатан шундай аташган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/59).

4. Муҳаммад ат-Тархуний (ваф. 246/860 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Саид ибн ал-Аҳнаф ибн Тархун ибн Рустам ал-Ҳофиз ат-Тархуний. У Бухоро ва Шом аҳлидан ҳисобланади. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 246/860 йилда вафот этган (11: 4/59).

595

АТ-ТУРВОХИЙ

«Турвохо»га нисбат берилган. Турвохо – Бухоро қишлоқларидан бири. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ат-Турвохий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Саид ат-Турвохий – шофиъий фақиҳлардан бири, ҳадис ривоятида

ишончли олим бўлган. «Усулу сиҳоҳ» («Ишончли ҳадисларнинг усуллари» ва «Симоъот фи кутуби-н-нос» («Одамларнинг китобларидан эшитганларим») асарлари унга тегишлидир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/64).

596

АТ-ТАҒОМИЙ

Бухоро қишлоқларидан бири – «Тағома»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ат-Тағомий (ваф. 349/960 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Иброҳим ибн Аҳмад ибн Ақор ибн Рухшаб ат-Тағомий – "ал-Авқоф" асарининг муаллифи. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 349/960 йилда вафот этган (2: 4/40; 11: 4/67).

597

АТ-ТАВОВИЙСИЙ

Бухоронинг аъмолларидан бир ноҳиянинг исми – «Тавовийс»га нисбат берилган. Тавовийс боғ-бўстонлари кўп, оқар сувларию серҳосил ерлари мўл бир шаҳар. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ат-Тавовийсий
(ваф. 344/955 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳомид ибн Ҳошим ат-Тавовийсий — фозил фақиҳ, художўй зоҳид, ишончли ровий ва Аллоҳнинг солиҳ бандаларидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 344/955 йили Самарқандда ҳаммомда вафот этган (11: 4/78).

598

АТ-ТАВРАҚИЙ

Абиварднинг ноҳиялардан бир қишлоқ — «Таврақ»қа нисбатан берилган ном. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ат-Таврақий
(тав. тахм. 400/1009 й.)

(Абу Саад) Аҳмад ибн Наср ат-Таврақий ал-Абивардий ал-Қозий — илму фазл аҳлларида буйган. Нишопурда фикҳ илмидан таълим олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 400/1009 йилда таваллуд топган (2: 4/55).

599

АТ-ТУВСОНИЙ

Марви Шоҳжоннинг қишлоқларидан бири — «Тувсон»га нисбат берилган исм. Унга мансуб олимлардан:

1. Сувайд ат-Тувсоний
(ваф. 240/854 й.)

(Абулфазл) Сувайд ибн Наср ибн Сувайд ал-Қураший ал-Марвазий ат-Тувсоний — «Шоҳ» номи билан танилган. У энг ишончли ровий олимлардан бўлиб, сунний йўналишдаги художўй, ишончли инсонлардан эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 240/854 йили 91 ёшида вафот этган (11: 4/79).

2. Авн ат-Тувсоний
(ваф. 290/902 й.)

(Абу Аҳмад) Авн ибн Мансур ибн Нуҳ ат-Тувсоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 290/902 йилда вафот этган (11: 4/80).

600

АТ-ТУСИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Тус»га нисбат берилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Ризвон ат-Тусий

(Абу Жаъфар) (Абу Ҳафс) Ризвон ибн Имрон (Имрон ибн Ризвон) ат-Тусий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/57; 11: 4/80).

2. Муҳаммад ат-Тусий

Муҳаммад ибн Асъад ибн Муҳаммад ибн ал-

Ҳусайний ибн ал-Қосим — «Жаъдату-л-Атторий» («Атторий ўрами») номи билан танилган туслик шофиъий олим (3: 373)

3. Муҳаммад ат-Тусий
(ваф. 612/1215 й.)

(Насируддин) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ат-Тусий (ваф. 612/1215 й.). Унинг форс тилида ёзилган «Ахлоку Носирий» («Носирий одоб-ахлоқ қоидалари») номли асари бор (15: 4/38).

4. Муҳаммад ал-Ҳазолий ат-Тусий
(ваф. 505/1111 й.)

(Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад Зайнуддин ал-Ҳазолий ат-Тусий (ваф. 505/1111 й.). Унинг асарларидан «Ишроқу-л-маохиз» («Манбаларнинг кўрки»), «ал-Ишорат ал-маънавия ва-л-асрор ал-ҳарфия» («Маънавий ишорат ва аслий сирлар»), «ал-Иқтисод фи-л-эйтиқод» («Эйтиқодда иқтисод»), «Илжому-л-авом инда илми-л-калом» («Калом илмида авомларнинг бошқариш»), «Иҳёу улуми-д-дин» («Диний илмларни тирилтириш»), «Асрору-л-анвори-л-илоҳия би-л-оёти-л-матлува» («Тиловат қилинадиган оятларда илоҳий нурлар сирлари», бу китоб уч бўлимдан иборат), «Асрору-л-муомолат» («Муомола-ларнинг сирлари»), «ал-

Анис ви-л-ваҳдати» («Ваҳдоният масаласида суҳбатдош дўст») ва «ан-Ниҳоя»нинг мухтасар шакли бўлган «ал-Басийт фи-л-фуруъ» («Фуруъ илмига оид содда китоб»), «Бидоят-л-ҳидоя фи-л-мавъиза» («Мавъизада ҳидоятнинг бошланиши») — бу мухтасар асар, унда барча ёши катталар ва ёш толиби илмларга ибодат ва урфу одатлардан нималарни қилиш зарур эканлиги баён этилган, «Аййуҳо-л-валад» («Эй, фарзанд»), «Бадойиъу-с-санийъ» («Бидъат ишлар»), «Ахлоқу-л-аброр ва-н-нажот мина-л-ашрор» («Яхши кишиларнинг ахлоқидан ибрат ва ёмонликлардан нажот»), «Асрору-л-ҳуруф ва-л-калимот» («Ҳарфларнинг ва сўзларнинг сирлари») кабиларни кўрсатиш мумкин (3: 353; 15: 4/23,35,199).

601

АТ-ТАВИЙЛ

«Тавийл» (арабча «тавийл» — «узун» демак)га нисбат берилган. У — Марв аҳлидан бир жамоага хос сифат. Унга мансуб олимлардан:

1. Исҳоқ ат-Тавийл

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Марвазий ат-Тавийл. Райда яшаган. У ибодат юзасидан байт ал-Мақдис

(Йерусалим) ва Шомга борган ва ўша жойда вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/84).

602

АТ-ТАҲМОНИЙ

Марв ва Бухоро аҳлидан бўлган баъзи аждоғларга мансуб кишиларга нисбатан айтилган бу исмдаги олимлардан:

1. Исо ат-Таҳмоний

(Абулаббос) Исо ибн Муҳаммад ибн Исо ибн Абдурраҳмон ибн Сулаймон ал-Марвазий ал-Котиб. У ат-Таҳмоний номи билан машҳур бўлган. У луғат ва бошқа илмларда етук олим эди. Унинг ўзи ҳам, ота-боболарию ўтган салафлари ҳам Хуросоннинг энг шарафли кишиларидан ҳисобланарди (11: 4/88).

2. Муҳаммад ат-Таҳмоний (ваф. 293/905 й.)

(Абу Солиҳ) Муҳаммад ибн Исо ибн Муҳаммад ибн Исо ибн Абдурраҳмон ибн Сулаймон ат-Таҳмоний. У — мазкур Абу Аббоснинг ўғли. Ҳақиқатгўй ишончли ровийлардан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 293 ҳ.й.нинг сафар ойида вафот этган (11: 4/88).

3. Абдуллоҳ ат-Таҳмоний (ваф. 307/919 й.)

(Абу Абдурраҳмон) Абдуллоҳ ибн Убайдуллоҳ ибн Сурайж ибн Ҳажар ибн ал-Фазл ибн Таҳмон аш-Шайбоний ат-Таҳмоний ал-Бухорий — Бухоро аҳлидан бўлган. Катта бобосига нисбат берилиб, шундай деб аталган. У мусулмонларнинг улў олимларидан, адолат ва ҳақиқат аҳлларидан бўлган. У кўплаб китобларни тасниф қилган. Ироқ, Ҳижоз, Мисрнинг шаҳарлари, Шом, Жазоир ва Хуросон ўлкаларига сафарлар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 307/919 йилда вафот этган (11: 4/88).

603

АТ-ТАЙЁН

Марв аҳлидан бир гуруҳ муҳаддислар донг таратган машҳур касб — «тайён»га нисбат берилган ном. Унга мансуб олимлардан:

1. Аҳмад ат-Тайён

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Юсуф ибн Исҳоқ ас-Синжий ат-Тайён. У Синж қишлоғи аҳлидан ажамий шоир бўлган. Унинг шеърий девони Марвда машҳур бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/93).

604

АТ-ТАЙСАФУНИЙ

Марвнинг бир қишлоғи — «Тайсафун»га нисбат берилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Али ат-Тайсафуний (ваф. тахм. 410/1019 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Абдуллоҳ ат-Тайсафуний — фозил фақиҳ, кўп ҳадисларни билувчи муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 410/1019 йилда вафот этган (11: 4/97).

605

АЛ-ОБИДИЙ

Самарқанд аҳлидан хайр-баракатли ишларни кўп қилган кишиларга нисбатан айтилган бу исм — («ал-обид»)га мансуб бўлган олимлардан:

1. Носир ал-Обидий (ваф. 461/1068 й.)

(Абулмузаффар) Носир ибн Наср ибн Аҳмад ал-Обидий ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 461/1068 йилда вафот этган (11: 4/107).

606

АЛ-ОДИЛИЙ

Бухоро аҳлига мансуб бўлган аждоғларимиздан баъзиларининг исми —

«Одил»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Исмоил ал-Одиллий (ваф. 409/1018 й.)

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Аҳмад ибн Мансур ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн ал-Одил ал-Одиллий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 409/1018 йилда вафот этган (11: 4/109).

607

АЛ-ОСИМИЙ

Бухоро аҳлига мансуб бўлган аждоғларимиздан баъзиларининг исми — «Осим»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Яъқуб ал-Осимий (ваф. 325 ҳ.й.)

(Абулфазл) Яъқуб ибн Юсуф ибн Осим ал-Осимий ал-Бухорий — Бухоро аҳлидан бўлган. Ўз даврида юртида аҳл ал-ҳадисни кўпайтирган шайх ҳисобланиб, бойлик ва улуғворликда Хуросон ҳокимларининг мақомига сазовор бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 325 йилда вафот этган (11: 4/111).

608

АЛ-ОМИРИЙ

Марв аҳлидан баъзи аждоғларга мансуб

кишилар — «Омир»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Омирий (ваф. 415/1024 й.)

(Абу Осим) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Омирий ал-Марвазий ал-Қозий. У фиқҳ, тафсир ва фатво илмларида, уни Аллоҳ ўз раҳматига олган бўлсин, Абу Ҳанифанинг катта а с х о б л а р и д а н ҳисобланади. Фиқҳ илми бўйича ғоятда маъқул асарлари ва шарҳлари бор. Марвнинг етук фақиҳларидан бир гуруҳи ундан таълим олганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 415/1024 йилда вафот этган (11: 4/118).

609

АЛ-АББОДИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Аббод»га нисбат берилган бўлиб, қишлоқ аҳли уни «Шинк Аббод», муҳаддислар эса «Синж ал-Аббодий» деб ёзадилар. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ардашер ал-Аббодий (ваф. 490/1096 йилдан кейин)

(Абулҳусайн) Ардашер ибн Абу Мансур ал-Аббодий. У «амир» лақаби билан аталган. У ажойиб воиз, хулқ-атвори ғоятда гўзал, Бағдод аҳли ўртасида катта иззат-ҳурматга сазовор инсон

бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 490/1096 йилдан кейин вафот этган (11: 4/123).

2. Ал-Музаффар ал-Аббодий (491-547/1098-1152)

(Абу Мансур) ал-Музаффар ибн Ардашер ибн ал-Аббодий — гўзал ваъзлари билан шуҳрат қозонган, ибораларининг мазмундорлиги ва ширинсуханлиги билан донг таратган ваъзхон. Ҳатто унинг минбардан сўзлайдиган фасоҳатли ва ёқимли нутқи хусусида масалалар тўқиган эдилар. Нишопурда кўп ҳадис эшитган. Саҳиҳ ҳадислардан яхши хабардор бўлган. Ал-Музаффар ал-Аббод султоннинг Бағдоддаги элчиси бўлган. У ўз динида собитқадам бўлмаган бир киши эди. Хамрга нисбатан эмн-эркинлик ҳақида бир рисола ҳам ёзган эди. У элчи сифатида Бағдоддан кетган бўлиб, сўнгра 547 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида Аскар Мукрамда вафот этган. Тобути Бағдодга келтирилиб, аш-Шувайнизия қабристонига дафн қилинган. Қабри кўк гиштлар билан қопланган эди (2: 4/84; 11: 4/123; 17: 3/892).

3. Муҳаммад ал-Аббодий (ваф. 458/1066 й.)

(Абу Осим) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад

ибн Абдуллоҳ ибн Ибод, ал-Ибодий ал-Ҳиравий — шофиъий фақиҳ, нозиктабъ ва истеъдодли имом бўлган. Юрт кезган, кўп машойихлар билан учрашиб, уларнинг сабоқларини олган. Кўп фойдали китоблар, жумладан қуйидаги асарларни тасниф қилган: «Адабу-л-қози» («Қозилик одоби»), «ал-Мабсут» («Муфассал китоб»), «ал-Ҳодий ила мазҳаби-л-уламо» («Уламолар мазҳабига бошловчи китоб»), «Китобу-р-радд ала-с-Самъоний» («Самъонийга раддия тарзида ёзилган китоб»), «Китоб латиф фи табақоти-л-фуқаҳо» («Фақиҳларнинг табақаси ҳақида латиф китоб»). 458 ҳ.й.нинг шаввол ойида вафот этган (3: 351; 15: 4/47; 16: 586).

610

АЛ-АБОБИЙ

«Абоб»га нисбат берилиб, Самарқанд аҳлидан «ал-кисо» («кийим») сотганлар шундай деб аталганлар. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ас-Самарқандий

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Яҳё ал-Абобий ас-Самарқандий кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар олганлар (11: 4/126).

611

АБДОН

Марвда ўз даврида шуҳрат қозонган бир алломага нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Абдуллоҳ Абдон (220-293/835-905)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Марвазий — у Абдон нисбаси билан танилган эди. У ўта диёнатли имом, зоҳид, ҳофиз бўлган. Унинг асли келиб чиқиши Жунужирда деган жойга бориб тақалади. Бу жойнинг масжиди (халқ орасида) машҳур бўлган. У ўз даврида Марвда имом бўлиб, асҳобу-л-ҳадисдан саналган. Абдуллоҳ Абдон биринчилардан бўлиб, «Мухтасару-л-музний» («Музнийнинг мухтасар асари»)ни Марвга келтирган. У узоқ йиллар Мисрда яшаган. Ҳадис бўйича фақиҳ бўлиб, зоҳидлиги билан танилган. У «Китобу-л-маърифат» («Маърифат китоби») асарини юз жузъда тасниф этган. Моликнинг «Китобу-л-муватто» («Соддалаштирилган китоб») асаридаги ҳадисларни жамлаган. Ўша даврда Абдонда тўрт хил маноқиблар жам бўлган эди: фикҳ, иснод, вараъ, ижтиҳод. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 220/835

йилда туғилиб, 293/905
йилда вафот этган (11: 4/
129).

612 АЛ-АБДОНИЙ

Марвнинг бир
қишлоғи — «Рийканж
Абдон»га нисбат
берилган. Унга мансуб
олимлардан:

1. Абдулҳамид ал- Абдоний

(Абулқосим) Абдул-
ҳамид ибн Абдуррахмон
ибн Аҳмад ал-Абдоний
Рийканж Абдон аҳлидан
бўлиб, фозил имом, олим
киши эди. У уламолардан,
уламолар ҳам ундан ҳадис
ривоят қилганлар (2: 4/87;
11: 4/131).

2. Муҳаммад ал- Абдоний

(Абу Саад) Муҳаммад
ибн Абдулҳамид ибн
Абдуррахмон ибн Аҳмад
ал-Абдоний — мазкур
Абулқосимнинг ўғли
бўлган. У солиҳ ва фозил
фақиҳлардан бўлиб, кўп
ҳадисларни билар эди. Ўз
даврида Абу Ҳанифанинг
асҳобларидан бўлган
талабаларга ғоятда кўп
эътибор кўрсатган эди.
Унинг қаламига мансуб
бир қанча мусаввадот
(қоралама асар)лар ва
тўпламлар бор. У
уламолардан, уламолар
ҳам ундан ҳадис ривоят
қилганлар (11: 4/131).

613 АЛ-АБҚАСИЙ

«Абдулқайс»га нисбат
берилган. У — Марв аҳли-
дан бўлган «Абдулқайс»
қабиласининг нисбаси.
Унга мансуб бўлган
олимлардан:

1. Али ал-Абқасий (137–215/754–830)

(Абу Абдуррахмон) Али
ибн ал-Ҳасан ибн Шақиқ,
ал-Марвазий ал-Абқасий
— Марв аҳлидан,
Абдулқайсининг мавлоси
бўлган. У уламолардан,
уламолар ҳам ундан ҳадис
ривоят қилганлар. 137/754
йилда туғилган бўлиб, 215/
830 йили 78 ёшида вафот
этган (11: 4/143).

614 АЛ-АБАҚИЙ

Бухоро аҳлидан бўлган
баъзи аждогларимизнинг
исми — «Абақ»қа нис-
батан айтилган. Унга
мансуб олимлардан:

1. Исмоил ал-Абақий (137–215/754–830)

(Абу Исҳоқ) Исмоил ибн
Умар ибн Ҳафс ибн
Абдуллоҳ ибн Абақ ибн
Асад ал-Абақий — Бухоро
аҳлидан бўлиб, кўплаб
олимлардан ҳадислар
ривоят қилган, ундан ҳам
кўплар ривоятлар
келтирганлар. 137 ҳ.й.да
туғилган. 215 ҳ.й.да 78
ёшида вафот этган (11: 4/
144).

615 АЛ-АББУБИЙ

Марв аҳлидан бўлган
баъзи аждогларимизнинг
исми — «Аббувайҳ»га
нисбатан айтилади.
Унга мансуб бўлган
олимлардан:

1. Муҳаммад Аббуя (ваф. 420/1029 йилдан кейин)

(Абу Бакр) Муҳаммад
ибн ал-Ҳусайн ибн Абуя
ибн Муҳаммад ал-
Анборий — Марв аҳлига
мансуб бўлган адиб,
ишончли ва ҳақиқатгўй
шайх бўлган. У
уламолардан, уламолар
ҳам ундан ҳадис ривоят
қилганлар. 420/1029
йилдан сўнг вафот этган
(11: 4/145).

616 АЛ-ИТОБИЙ

Бухоро аҳлидан бўлган
баъзи аждогларимизнинг
исми — «ал-Итоб»га
нисбат берилган. Унга
мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Итобий (ваф. 586/1190 й.)

(Зайнуддин) Аҳмад ибн
Муҳаммад ибн Умар ал-
Итобий ал-Ҳанафий
фақиҳ, муфассир бўлиб,
Бухорода вафот этган.
Унинг асарларидан: «ал-
Фатово ал-итобия»
(«Итобийнинг фатволари»)
номи билан машҳур бўлган
«Китобу жавомийи-л-
фиқҳ» («Фиқҳ

мажмуалари бўйича китоб») – бу китоб тўрт жилддан иборат, «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Шарҳу-л-жомиъи-л-кабийр» («Катта тўпламга шарҳ»), «Шарҳу-л-жомиъи-с-сағир» («Кичик тўпламга шарҳ»), «Шарҳу-з-зиёдот» («аз-Зиёдотга шарҳ»). Уларнинг ҳаммаси Муҳаммад ибн ал-Ҳасан аш-Шайбонийнинг ҳанафий фикҳининг фуруълари ҳақидаги асарларига бағишланган (11: 4/147; 17: 1/287).

2. Ал-Ҳасан ал-Итобий

(Абу Абдурраҳмон) ал-Ҳасан ибн Усмон ал-Итобий ал-Бухорий кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган. Ундан ҳам талай олимлар ривоятлар келтирганлар.

617

АЛ-АТИКИЙ

Марв ва Хоразм аҳлидан «ал-Азад» гуруҳига мансуб бўлган Атикка нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Салма ал-Атикий

(Абу Асмо) Салма ибн Дабб ал-Атикий Марв аҳлидан бўлиб, кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 4/153).

2. Убайдуллоҳ ал-Атикий

(Абулумунийб) Убайдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ал-Атикий – Марв аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/154).

3. Саид ал-Атикий

Саид ибн Усмон ибн Аҳмад ал-Каъбий ал-Хоразмий ал-Атикий фақиҳ бўлиб, кўп олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ўз навбатида, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 4/154).

4. Аҳмад ал-Атикий

(Абу Абдурраҳмон) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳакам ал-Атикий ал-Марвазий ал-Фирёний Марв аҳлининг улур муҳаддисларидан бўлиб, асли Фирёнон деб аталадиган қишлоқдан чиққан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/155).

618

АЛ-АСМИЙ

Марв аҳлидан бўлган баъзи аждоғларимизнинг исми – «Асм»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Фазл ал-Асмий (ваф. 275/888 й.)

(Абулҳасан) ал-Фазл ибн Умайр ибн Асм ибн ал-Мунтажиъ ибн Амру ибн Умайр ибн Мунтажиъ

ибн Саҳр ибн Ҳинд... ибн Авф ибн Ҳуром ал-Асмий Марв аҳлидан бўлиб, Самарқанд ва Хуросонда ҳадислардан дарс берган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 275/888 йилда Шошнинг Харшакат деб аталадиган шаҳрида вафот этган (11: 4/158).

619

АЛ-АЖАЛИЙ

«Бани Ажал»га нисбат берилган. У «Банж дия» аҳлидан. Унга мансуб олимлардан:

1. Усмон ал-Ажалий (444–526/1052–1132)

(Абу Саад) Усмон ибн Али ибн Шароф ал-Ажалий – Панж дех аҳлидан. У имоми фозил, тақвода ғоятда таниқли, фикҳ илмини ҳам чуқур ўрганган, шофиъий мазҳабига мансуб олим бўлган. Ҳадис илмини бир гуруҳ мутақаддим олимлардан олган. 444/1052 йилда туғилган. 526/1132 йилда эса ўз юрти – Панж даҳада вафот этган. Унинг қаламига мансуб асарлардан ал-Мовардийнинг фуруъ ал-фикҳ хусусидаги «ал-Ҳовий» асарига ёзган таълиқани кўрсатиш мумкин (11: 4/160; 17: 2/365).

620

АЛ-АЖЛИЙ

«Бани Ижл»га нисбатан айтилган. У — Марв аҳлидан бани Ижл ибн Лажимнинг нисбаси. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Наср ал-Ажлий (ваф. 300/912 й.)

(Абу Амр) Наср ибн Закариё ибн Наср ибн Довуд ибн Сулаймон ибн Абдуллоҳ ибн Хаттон ибн ал-Муварриқ ал-Ажлий. Асли Марв аҳлидан бўлиб, Ироқ, Ҳижоз, Шом ва Миср каби юртларга сафар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 300/912 йилда вафот этган (11: 4/161).

621

АЛ-АЖНАСИЙ

«Ажнас»га нисбатан айтилган бўлиб, Бухоро аҳлига мансуб баъзи аждоғларимизнинг исмидир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Ажнасий (ваф. 290/902 й.)

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ажнас ибн Юсуф ибн Айюб ибн Ҳишом ибн ал-Фазл ибн ал-Асад ибн Бушр ибн Умар ал-Ажнасий ал-Бухорий — асли Бухоро аҳлидан бўлган. Ироққа сафар

қилган. Унда басралик ва ҳижозлик олимлардан сабоқ олган. Ал-Ажнасий — азайимхонлик ва сеҳргарликнинг соҳиби. Унинг бу хусусдаги ф а о л и я т и д а н ажойиботларни ҳикоя қиладилар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 290 ҳ.й.нинг шаъбон ойида вафот этган (11: 4/162).

2. Аҳмад ал-Ажнасий

(Абулҳасан) Аҳмад ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Ажнас ал-Ажнасий. У фикҳ илми ва ҳадисларни ёзиб олишни ўз бобоси ва машойихлардан ўрганган. Шундан сўнг Нишопурга, Абулаббос Муҳаммад ибн Яъқуб ал-Асамнинг ҳузурига келиб, ундан ҳадислар эшитган. У ҳадис илмидан сабоқ беришга улгурмай, ёшлигидаёқ Нишопурда вафот этган (11: 4/162).

3. Абдурраҳмон ал-Ажнасий (ваф. 364 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ажнас ибн Юсуф ибн Айюб ал-Ажнасий ал-Муаззин. У отасидан ва ўз шаҳридаги устозлардан ҳадислар эшитган бўлсада, лекин ҳеч қачон ҳадис илмини ўқитиш билан шуғуланмаган, балки узумзор боғу бўстонлар бунёд этиш, иморатлар қуриш ҳамда дарахтлар

экиш билан машғул бўлган. 364 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/162).

4. Али ал-Ажнасий (ваф. 395/1004 йилдан олдин)

(Абулҳусайн) Али ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ажнас ибн Юсуф ибн Айюб ал-Ажнасий. У фикҳ илмини шайх ал-Авданийдан ўрганган. Ҳадис илми бўйича ҳам донишманд, кучли олим ва фозил инсон эди. 395 ҳ.й.дан олдин вафот этган (11: 4/162).

622

АЛ-АЗОФИРИЙ

«Азофар»га нисбатан аталиб, у Сарахс аҳлидан баъзи аждоғларимизнинг исмлари бўлган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Азофирий (ваф. тахм. 340/951 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Закариё ибн Аъзофир ал-Муаддаб ал-Азофирий — Марвазийлардан бир шайх, асли Сарахс деган жойдан бўлган. Марв, Ироқ ва Яманда кўплаб ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 340/951 йилда вафот этган (11: 4/171).

623
АЛ-ИРОҚИЙ

Ироққа нисбатан айтилган. У — «Ироқ ал-Қурба» дир. «Ал-Урқ» кўплик шаклида «ал-Ироқ»қа ўхшаш бўлганлиги боис, Ироқ деб аталган. Мовароуннаҳр аҳлидан бу нисба билан машҳур бўлганлардан:

1. Мансур ал-Ироқий (ваф. тахм. 450/1058 й.)

(Абу Наср) Мансур ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ал-Бахилий ал-Муқруъ. У — «ал-Вақф» китобининг муаллифи, «ал-Ироқий» нисбаси билан машҳур бўлган. Унинг ал-Ироқий деб аталишига Ироқда узоқ яшаб, унга кўп сафар қилгани сабаб бўлган. Қуръон қироати талабида Ироқ ва Ҳижозга кўп борган. Тажвидни эгаллаган таниқли қорилардан бўлган. Кўп қори шайхлардан сабоқ олган, кўпчилиги ундан Қуръони карим қироатини ҳам ўрганган. У Қуръон илмлари бўйича бир нечта китоблар ҳам тасниф қилган. Унинг бир асари Насаф қироатлари ҳақида. У жуда гўзал услубда яратилган. Унинг бу китобига кўплаб вилоятлар ҳақидаги маълумотларни киритган. Етти машҳур қориларни ҳам унда зикр қилган. Тахм. 450/1058 йилда вафот этган (11: 4/176).

2. Абдулҳамид ал-Ироқий (ваф. 486/1093 й.)
(Абу Муҳаммад)

Абдулҳамид ибн Мансур ибн Муҳаммад ибн ал-Ироқий — юқорида номи зикр этилган Абу Насрнинг ўғли. У ўз даврида Мовароуннаҳрда қориларнинг бошлиғи бўлган. Кўплаб олимлардан ҳадислар эшитган. 486 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг еттинчи чоршанба куни азонда Самарқандда вафот этган. Унинг «ал-Бишорат мина-л-ишорат фи-л-қироати-л-ушр» («ал-Ишорат асаридаги Қуръоннинг ундан бирини қироати ҳақида қувноқ хабар») номли асари бор (11: 4/176; 17: 2/66).

624
АЛ-АРАБИЙ

«Арабий»га нисбат берилган. Симнон аҳлига нисбатан бу ибора ишлатилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Арабий (ваф. 527/1132 ёки 528/1133 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ал-Арабий — асли Симнондан бўлган. Симнондаги суфийларнинг шайхи ҳисобланган. У илм, фазл, варъ ва зуҳди билан бошқалардан ажралиб турган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 527/1132 ёки ёки 528/1133

йилда вафот этган (11: 4/176).

625
АЛ-АРАБИЙ

«Ал-Араб»га нисбатан айтилган. Симнон аҳлидан шу исм билан танилган бир гуруҳ кишилардан:

1. Муҳаммад ас-Симноний (ваф. тахм. 525/1130 й.)

(Абу Саид) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад. У илм, зуҳд ва фазилатда энг машҳурлардан бири, гўзал хулқи билан безанган кишилардан эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 525/1130 йилда вафот этган (11: 4/177).

626
АЛ-АЛЛАКИЙ

«Аллак»ка нисбатан айтилиб, Марв аҳлидан баъзи ўтган ажгодларга нисбатан қўлланилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Умар ал-Аллакий (ваф. 325/936 й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Аҳмад ибн Али ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад ал-Жавҳарий ал-Марвазий — ибн Аллақ номи билан танилган йирик фақиҳ, фозил ва тақводор инсон. Асли Марв аҳлидан бўлган. У

ҳадисларни ва уларнинг фикҳини яхши билар эди. Унинг илмий мажлисларида Марв илм аҳлларидан барча машойхлар бўлган. У ишончли ва ҳақгўй ровий бўлиб, ҳадисларни мукаммал билган, зоҳидлар тоифасидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 325/936 йилда вафот этган (11: 4/228).

627

АЛ-АЛЛУБИЙ

«Аллувия»га нисбатан айтилган. Абиварг ва Самарқанд аҳлидан баъзи ўтган аждоғларга нисбатан қўланилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ал-Аллубий (418–497/1027–1103)

Али ибн ал-Ҳасан ал-Аллубий — нуфузли ва фозил имом ҳамда раёсат хонадонига мансуб бўлган. Гўзал сийрат эгаси, тақво ва эҳтиёткорликда ғоятда танилган, серибодат инсон ва Аллоҳнинг солиҳ бандаларидан бири бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 418/1027 йилда таваллуд топиб, 497/1103 йилда вафот этган (11: 4/230).

2. Муҳаммад ал-Аллубий (337/949 йилда ҳаёт бўлган)

(Абунназр) Муҳаммад ибн Бакр ибн Муҳаммад ибн Масъуд ибн Алувия ибн Махлад ал-Қураший ас-Самарқандий ал-Аллубий. У катта бобосига нисбатан, шундай деб аталган. 337/949 йилда ҳаж ибодатига бора туриб, Бағдодга келган ва унинг олимларидан ҳадислар ривоят қилган (11: 4/230).

628

АЛ-АЛИЙЖИЙ

«Алийжа»га нисбатан айтилиб, бу аслида Насо аҳлидан «Али»нинг кичиклаштирилган шакли демакдир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Алийжий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Фақиҳ ал-Алийжий ан-Насавий. Асли Насо аҳлидан бўлган. Ўз шаҳридаги ўзига тўқ ва адолатли хонадондан чиққан. У фақиҳ олим бўлиб, Нишопурда кўп ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/231).

629

АЛ-ИМРОНИЙ

«Имроний»га нисбатан айтилган. У — аслида Сарахс аҳлидан катта бир хонадонга ва Насаф яқинидаги бир қишлоқ Касба аҳлидан бўлган бир аждоғга

нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ал-Имроний

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ал-Имроний ас-Сарахсий, ар-Раис. Султон Санжар ибн Маликшоҳ даврида унинг кўмагига сазовор бўлган ва обрў эътибори ошган. Сўнгра эса омади келмай ҳибсга олиниб, Марвнинг Шайх қишлоғида қатл этилган. 545/1150 йилда унга нисбатан Султоннинг фикри ўзгарган. Унинг асарларидан: "Шаморийху-д-дурар фи-т-тафсири-л-оёт ва-с-сувар" ("Оят ва суралар тафсирида жавоҳирлар сараси"), "Иштиқоқ асмой-л-мовозиъ ва-л-булдон" ("Жойлар ва мамлакатлар номларининг эътимологияси"). Унинг бир қанча шеърӣ асарлари ҳам бор (11: 4/237; 17: 2/514).

2. Муҳаммад ал-Имроний (ваф. 513/1119 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн ал-Қосим ибн Мансур ибн Исмоил ибн Муҳаммад ибн Имрон ал-Касбавий. Насаф қишлоқларидан бири — Касба аҳлидан бўлган, катта бобоси Имронга нисбатан «ал-Имроний» деб аталган. У аввал Самарқандда султоннинг ишларини олиб борар эди, сўнгра умрининг охирида уни

тарк этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 513 ҳ.й.нинг зу-л-қаъда ойида 83 ёшида Касбида вафот этган (11: 4/237).

630

АЛ-АММИЙ

«Ал-Амма»га нисбатан айтилган Марв аҳлидан ва унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдурраҳмон ал-Аммий (ваф. 539/1144 й.)

Абдурраҳмон ибн Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Абу Бакр ибн Абу Райҳон ал-Аммий ас-Суккарий. У — ўз адолатлиги билан Марвда машҳур бўлганлардан бири, ўта фазилатли, гўзал сийратли киши эди. Сўнгра ақлидан озиб, хаёлчан бўлиб қолади. У Ибн ал-Амм исми билан танилган бўлиб, ўзига «ал-Аммий» нисбасини олиб, китоблар ёзган. 539/1144 йилда вафот этган (11: 4/244).

631

АЛ-ИНАБИЙ

«Инаб» (узум)га нисбатан айтилган. Бухоро аҳлидан узум («инаб») сотган кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Инабий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Имрон ал-Инабий. У узум ва мевалар сотиш билан шуғулланар эди. У Бухоронинг қадимги олимларидан ривоятлар келтирган (11: 4/250).

632

**АЛ-АЛЛОБИЙ
АЛ-АЛЛОИЙ**

Бухородаги «ал-Алоу» даҳасига нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Котиб ал-Аллобий

(Абу Саид) ал-Котиб ал-Аллобий. У Бухоро ҳокими харитасининг соҳиби бўлган. У Бағдод машойихларидан ва бошқа олимлардан ривоятлар келтирган (2: 4/163; 11: 4/265).

2. Муҳаммад ал-Аллобий (ваф. 546/1151 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ал-Аллобий — имом, зоҳид, фақиҳ, усулиётчи, воиз, Бухоро аҳлининг муфассири ва мутакаллим бўлган. У ўта фасоҳатли, ғоятда одобли, хосу омлар назарида жуда мақбул бир инсон эди. У ҳадисдан дарс берган бўлиб, кўплар ундан ҳадислар эшитган. Унинг асарларидан: «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»; у — мингдан ортиқ жузъдан иборат тафсирдир). 546 ҳ.й. 12

жумоду-л-увлода вафот этган (11: 4/265; 17: 3/389).

3. Ал-Мусайиб ал-Аллобий (ваф. 229/843 й.)

(Абу Абдурраҳмон) ал-Мусайиб ибн Исҳоқ ибн Рошид ал-Абдий ал-Аллобий. У Бухоро аҳлидан. Ал-Алло даҳасидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 229 ҳ.й. муҳаррам ойида Насафда вафот этган (11: 4/266).

633

АЛ-ИЁДИЙ

«Иёдин»га нисбат берилган. У — Самарқанд аҳлига мансуб бўлган аждоғларимиздан баъзиларининг исмигир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Иёдий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Аббос ибн ал-Ҳасан ибн... ибн Ибода ал-Ансорий — «ал-Иёдий» номи билан машҳур бўлган. У Самарқанд аҳлидан бўлиб, ғоятда олийжаноб фақиҳ эди. У шаҳар бошлиқларидан ва уларга манзур шахслардан бири эди. У ривоят қилган ҳадислар йирик иснодга эга бўлмаган. Ривоят ҳам кўп бўлмаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/267).

634

АЛ-АЙШОНИЙ

«Айшон»га нисбатан айтилган. У — Бухоро қишлоқларидан биридир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Айшоний

Иброҳим ибн Аҳмад ал-Айшоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/195).

635

АЛ-ҒОТФАРИЙ

«Ғотфар» шўғони (кўприги)нинг бошига нисбатан айтилган. У — Самарқандгаги бир мавзедир. Унга мансуб бўлган олимлардан (Арабчада бу ерда «Ғотфар», лекин бошқа жойда «Ғонфар» деб ёзилган)

1. Аҳмад ал-Ғотфарий (310–378/922–988)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн... ал-Ғотфарий ас-Саффор. У Ғотфар аҳлидан бўлиб, ҳадис ривоятида энг ишончли ровийлардан бири ҳисобланган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 310/922 йилда таваллуд топиб, 378/988 йилда вафот этган (11: 4/273).

2. Муҳаммад ал-Ғотфарий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Ғотфарий. У ҳадис илмида мустаҳкам, яъни тўғри иш олиб борувчи бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/273).

3. Муҳаммад ал-Ғотфарий (ваф. 549/1154 й.)

Муҳаммад ибн Абу Бакр ибн Абу Содик ал-Ғотфарий — имом, фозил, солиҳ, ибодати ва мушоҳадати кўп бир инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 549 ҳ.й.нинг муҳаррам ойида Ғижоздан қайтаётиб, Файд деган жойда вафот этган (11: 4/274).

636

АЛ-ҒИЖДУВОНИЙ

«Ғиждувон»га нисбатан шундай аталган. Бухоро аҳлидан «инаб» (узум) сотган кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Ғиждувоний

(Абу Наср) Аҳмад ибн Юсуф ибн Абу Бакр ибн Муҳаммад ибн Юсуф ибн Ғотам ибн Наср ибн Молик ибн Самъон ал-Ғиждувоний. У яхши хулқ-атвори (сийрати) билан танилган эди. У ҳадисларни бобоси Абу Бакр ал-

Ғиждувонийдан ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/282).

2. Ғотам ал-Ғиждувоний (ваф. 264/878 й.)

(Абу Саид) Ғотам ибн Наср ибн Молик ибн Самъон ал-Марвазий ал-Ғиждувоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 264 ҳ.й. рамазон ойида вафот этган (11: 4/282).

3. Юсуф ал-Ғиждувоний

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Ғотам ибн Наср ибн Молик ибн Самъон ал-Марвазий ал-Ғиждувоний — асли Марвдан бўлган. Ҳадисларни отасидан ва кўплаб олимлардан ривоят қилган. Ундан ҳам кўплар ривоятлар қилганлар (11: 4/282).

637

АЛ-ҒАДОНИЙ

Насафнинг ёки Бухоронинг «Ғадон» («Ғазона») номли бир қишлоғига нисбат берилиб айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ибн Исҳоқ ал-Ғадоний

Аҳмад ибн Исҳоқ ал-Ғадоний ҳадисларни ўз устозларидан ёзган (2: 4/212; 11: 4/284).

638
АЛ-ҒУЗОВАЗИЙ

Самарқанд деворларининг ичига бўлган бир маҳалла — «Фузоваз» («Фузовад»)га нисбатан айтилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фузовазий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Яъқуб ал-Фузовазий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/284).

639
АЛ-ҒУЗАШВАРДАРИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Фузашвардар» («Фузашфардар»)га нисбатан айтилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳафс ал-Фузашвардий (ваф. 324/935 й.)

(Абу Умар) Ҳафс ибн Умар ал-Хусайн ал-Фузашвардий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 324 ҳ.й.нинг сафар ойида вафот этган (11: 4/284).

640
АЛ-ҒАРДИЁНИЙ

Мовароуннаҳрдаги Кеш шаҳрининг қишлоқларидан бири бўлган Фардиёнга нисбат берилган. Унга нисбат берилган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Ғардиёний

Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Иброҳим ал-Ғардиёний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/286).

641
АЛ-ҒАРҚИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фарқ»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Жармуз ал-Ғарқий

Жармуз ибн Убайдуллоҳ ал-Ғарқий. У асли шу қишлоқнинг аҳлидан бўлган, илм олиш мақсадида Ироққа сафар қилган. Жармуз ал-Ғарқий кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам ривоятлар келтирганлар. Унинг ҳадислари заиф ҳисобланади (2: 4/220; 11: 4/287).

2. Юсуф ал-Ғарқий

(Ал-Имом) Юсуф ал-Ғарқий. У Марвнинг йирик шайхлари ва имомларидан ҳадислар ривоят қилган. Ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 4/287).

642
АЛ-ҒУРМИЙНАВИЙ

«Фурмийнаво»га нисбат берилган. У — Самарқанддан бир фарсах

узоқликда жойлашган «Дустоқ матямруғ» қишлоғи. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Ғурмийнавий

(Абу Саид) Муҳаммад ибн Шибл ал-Ғурминовий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/287).

643
АЛ-ҒАЗАҚИЙ

Марв аш-Шаҳжоннинг қишлоқларидан бир қишлоққа, шунингдек, Фарғонада ҳам шу номли бир қишлоққа нисбатан айтилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Жармуз ибн Убайд ал-Ғазақий

Жармуз ибн Убайдуллоҳ ал-Ғазақий. У шу қишлоқ аҳлидан ҳисобланади. Илм олиш мақсадида Ироққа сафар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Шу билан бирга, унинг ривоятидаги ҳадислар заиф ҳисобланади (2: 4/228; 11: 4/290).

2. Мансур ал-Ғазақий (ваф. 465/1072 й.)

(ал-Қозий Абу Наср) Мансур ибн Аҳмад ибн Исмоил ал-Ғазақий. У — Фарғонанинг бир қишлоғидан. У қори, фозил имом, Ғолида машҳур

фақиҳ бўлган. Самарқандда яшаган. У 465/1072 йилгача ўзининг авлодларидан ҳадислар ривоятлар келтирган. Унинг қаламига мансуб асарлардан «ал-Ишорат фи-л-қироати-л-ашр» («Қироатнинг ўн тури ҳақидаги ишоралар»), «ал-Муъжиз фи-л-қироат» («Қироат ҳақида ихчам китоб») кабиларни келтириш мумкин. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 465/1072 йилда вафот этган (2: 4/228; 11: 4/290; 17: 3/912).

3. Ал-Ҳусайн ал-Ғазақий (ваф. 462/1069 й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Абулҳусайн ибн Абдуллоҳ ал-Ғазақий — Фарғонанинг бир қишлоғидан, фозил, фақиҳ, зоҳид ва комил бир инсон бўлган. Фиқҳ, нотиклик ва қайдномалар бўйича улуғ олим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 462/1069 йилда вафот этган (11: 4/290).

644

АЛ-ҒАЗНАЁНИЙ

Мовароуннаҳрдаги Касснинг қишлоқларидан бири — «Ғазнаён»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳафс ал-Ғазнаёний (ваф. 300/912 йилдан кейин)

(Абу Умар) Ҳафс ал-Кассий ал-Ғазнаёний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 300/912 йилдан олдин ҳадислар ривоят қилган. У юз йил умр кўрган инсонлардан бири бўлган (11: 4/291).

2. Сиддиқ ал-Ғазнаёний (ваф. 568/1173 й.)

Сиддиқ ибн Абу Бакр ибн ал-Ҳусайн ал-Ғазнаёний ал-Кассий — имом ва фақиҳ бўлган. Самарқандда яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 568 ҳ.й. шаъбон ойида Самарқандда вафот этиб, шаҳардаги «Қантарату Фонфар» қабристонига дафн этилган (11: 4/291).

645

АЛ-ҒАЗИЙНАЗИЙ

«Ғазийназ»га нисбат берилган. У — Хоразмнинг Маровраг ноҳиясидаги қишлоқларидан бири. Бу жойга мансуб бўлган олимлардан:

1. Музаффар ал-Ғазийназий (тав. 499/1106 й.)

(Абу Осим) ал-Музаффар ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Ироқ ал-Ғазийназий

ал-Котий бўлиб, фозил фақиҳ, чиройли сийрат соҳиби, ҳақ-ҳуқуқларга риоя қилувчи бир олим эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Унинг туғилган вақти 499 ҳ.й.нинг шаввол ойига тўғри келади (11: 4/293).

646

АЛ-ҒАССОЛ

Марв аҳлидан марҳумларни ювувчиларга нисбатан айтилган; бу исмга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдуллоҳ ал-Ғассол

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ал-Ғассол ал-Марвазий. У ҳадис илмининг улуғ олимларидан бири эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/295).

647

АЛ-ҒУШДОНИЙ

«Самарқанднинг бир қишлоғи — «Ғушдон»га нисбат берилган олимлардан:

1. Ғолиб ал-Ғушдоний

(Абу Мансур) Ғолиб ибн ал-Ҳасан ибн ал-Ҳалаф ибн Ҳабуя ибн Намоҳ ибн Яҳё ал-Ғушдоний. Самарқандда ал-Ғушдонийдан кўп олимлар ҳадислар ёзиб олганлар. Самарқандда вафот этган (11: 4/298).

648

АЛ-ҒАШИЙДИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Ғашийид»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Маҳмуд ал-Ғашийдий** (Абу Ҳомид, Абу Ҳотам) Маҳмуд ибн Юнус ибн Мукаррам ал-Ғашийдий ал-Бухорий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган. Ундан ибн Абу Бакр ҳамда бошқа кўплаб олимлар ривоятлар келтирганлар (2: 4/232; 11: 4/298).

649

АЛ-ҒУЛАТОНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Ғалатон»га нисбат берилган олимлардан:

1. **Муҳаммад ал-Ғулатоний**

Муҳаммад ибн Жийҳон ал-Ғулатоний. У ал-Бурз аҳлига мансуб қадимий олимлар сулоласидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/307).

650

АЛ-ҒУНОДУСТИЙ

Сарахсининг қишлоқларидан бири — «Ғунодуст»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Ал-Ғусайн ал-Ғунодустиий**

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ғусайн ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ғунодустиий — Сарахс вилоятидан чиққан фозил адиб, шоир, фақиҳ, ақлидроқли котиб. У усул илмларини ёддан билган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/310).

651

АЛ-ҒУНЖОР

«Ғунжор» — Бухоро аҳлидан икки ёноғи қизғиш кишиларнинг лақаби. «Ғунжор»га нисбат берилган олимлардан:

1. **Исо ал-Ғунжор (ваф. 185/801 й.)**

(Абу Муҳаммад) Исо ибн Мусо ат-Таймий. У Ғунжор лақаби билан айтилган, Бухоро аҳлидан бўлган. Исо ал-Ғунжор фозил олим, тақводор, ҳақиқатгўй бир киши эди. Илм олиш мақсадида Ироқ, Ҳижоз, Мисрга сафар қилиб, кўплаб таниқли олимлар билан мулоқотда бўлган. У Молик ибн Анас, Суфён ас-Саврий, Суфён ибн Убайна ал-Лайс ибн Саад, Ибн Лаҳийъа ва улардан бошқа кўплаб машҳур олимлардан ҳадислар эшитган. Ғунжор деб аталишининг сабаби икки ёноғи ҳар доим қизариб турган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар. 185/801 йилда вафот этган (11: 4/311).

652

АЛ-ҒУНЖИЙРИЙ

Сўғднинг қишлоқларидан бири бўлган «Ғунжийр»га нисбат берилган. Ундан чиққан олимлардан:

1. **Муҳаммад ал-Ғунжийрий**

(Абулфазл) Муҳаммад ибн ал-Муъзал ибн Можид ибн Исмаат ал-Ғунжийрий — таниқли фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/312).

2. **Иброҳим ал-Ғунжийрий (478–554/1085–1159)**

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Яъқуб ибн Абу Наср ибн Обид ибн Абу Наср ибн Мадуса ал-Кушоний ал-Ғунжийрий — асосли баҳсу мунозара қилувчи фақиҳ, гўзал сувратга эга фозил киши, йирик муфассир ва камтарин воиз бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 478 ҳ.й. зу-л-қаъда ойининг бошларида туғилган. 553/1158 ёки 554/1159 йилда вафот этган (11: 4/312).

653

АЛ-ҒАНДОБИЙ

Марғинон шаҳрининг маҳаллаларидан бири —

«Гандоб»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Амр ал-Фарғоний (тав. 485/1092 й.)

(Абу Муҳаммад) Умар ибн Аҳмад ибн Абулҳасан ал-Гандобий — ал-Марғиноний «ал-Фарғоний» номи билан танилган. У Самарқандда фатво берувчи ҳуқуқига эга жуда зукко фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 485/1092 йилда туғилган (2: 4/244; 11: 4/312).

654

АЛ-ГУБДИНИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири — «Губадин»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Ал-Ҳасан ал-Губдиний

Ал-Ҳасан ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Муадал ал-Губдиний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/245).

2. Муҳаммад ал-Губдиний (ваф. 381/991 й.)

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Нуайм ибн Исҳоқ ибн Убайдуллоҳ ибн Ҳотам ибн Шидод ибн Саид ал-Котиб ал-Губдиний, ал-Ҳаким аш-Шаҳид Абулфазл ас-Сулламий ал-Вазир (ал-

Ҳанафий) — ёзувчи бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 381/991 йилда вафот этган (11: 4/317).

3. Ал-Ҳусайн ал-Губдиний (341–427/952–1035)

(Абу Нуайм) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Нуайм ал-Губдиний — мазкур Абулҳасаннинг ўғли. У ғоятда ишончли, ҳақгўй, кўп ҳадисларни билувчи солиҳ бир киши бўлган. Илм олиш мақсадида Хуросон, Ҳижоз ва Ироққа сафар қилиб, кўп устозлардан таълим олган. Бухоро, Насо ва Бағдодда таниқли олимлардан ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 341/952 йилда туғилган. 427/1035 йилда вафот этган (11: 4/317).

4. Ал-Алоъ ал-Губдиний (ваф. 409/1018 й.)

(Абулҳусайн) ал-Алоъ ибн Муҳаммад ибн Нуайм ал-Губдиний — Абу Нуъайм ас-Содиқнинг биродаридир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 409/1018 йилда вафот этган (11: 4/317).

5. Ал-Ҳасан ал-Губдиний (491–551/1097–1156)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Губдиний

ал-Батахдоний — қори, фозил, солиҳ бир инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 491/1097 йилда таваллуд тошган. 551/1156 йилда вафот этган (11: 4/317).

6. Абдуллоҳ ал-Губдиний (ваф. 420/1029 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Амр ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Ҳошим ал-Губдинийдир. У ёзувчи бўлиб, асосан Бухорода яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 420/1029 йилда вафот этган (11: 4/318).

7. Муҳаммад ал-Губдиний (ваф. 505/1111 й.)

(Ал-Қозий Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Мансур ал-Губдиний ан-Насафий. У ўз даврининг фозил имоми сифатида танилиб, анча йилар Самарқандда бош қози лавозимида фаолият кўрсатган. У бир гуруҳ олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ҳадислар ўрганган. 505/1111 йилда вафот этган (11: 4/318).

655

АЛ-ГУРАЖКИЙ

Иштихоннинг, сўнгра Самарқанднинг атрофидаги Сўвга тегишли қишлоқ — «Фуражк»ка

мансуб бўлган олимлардан:

1. Хушнам ал-Фуражкий

(Абу Мансур) Хушнам ибн Абулмиғвар ал-Фуражкий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/318).

656

АЛ-ФУРАШКИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Фурашк»ка нисбатан айтилган. Бу маконга мансуб бўлган олимлардан:

1. Юсуф ал-Фурашкий (ваф. 521/1127 й.)

(Абу Яқуб) Юсуф ибн Шоҳик ибн Толиб ибн Аслам ал-Фурашкий. Самарқандда истиқомат қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 83 ёшида 521 ҳ.й. жумоду-лавло ойида вафот қилган (11: 4/318).

657

АЛ-ФУВЛАҚОНИЙ

Марвнинг бир қишлоғи — «Фавлақон»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фувлақоний (ваф. тахм. 499/1105 й.)

Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Абулқосим

ал-Фувлақоний — муҳаддис шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 499/1105 йилда вафот этган (11: 4/320).

658

АЛ-ҒИШТИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Ғиштий»га нисбат берилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Иброҳим ал-Ғиштий (ваф. 346/957 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳошим ал-Ғиштий ал-Амир. У асли Бухоро аҳлидан. Бухоро ва Марвда ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 346/957 йилда вафот этган (2: 4/250; 11: 4/325).

2. Али ал-Ғиштий (ваф. 320/932 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Абу Толиб ибн Абдуллоҳ ибн Масъуд ал-Ғиштий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 320/932 йилда вафот этган (11: 4/326).

659

АЛ-ФОРОБИЙ

Сайхун дарёси орқасидаги бир вилоят (Болосоғун шаҳарчаси)га

мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдуллоҳ ал-Форобий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Салма ибн Ҳабиб ибн Абд ал-Ворис ал-Муқаддасий ал-Форобий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/255).

2. Абдуссамад ал-Форобий (707/1307 йилда ҳаёт бўлган)

(Заҳируддин) Абдуссамад ибн Маҳмуд ал-Форуфий ал-Форобий — фақиҳ ва усулиётчи сифатида танилган. Унинг асарларидан: «Таволиъу-ланзор ли-л-Байзовий» («Байзовийнинг қарашларига ойдинлик киритиш»), «Шарҳу минҳожии-л-вусул ала илми-л-усул ли-л-Байзовий» («Байзовийнинг илми усул асарини ўзлаштириш услубига шарҳ»). Муаллиф бу асарларнинг таҳрири ва табиъизи (оққа кўчириш)дан 707/1307 йилда фориф бўлган (17: 2/154).

3. Исмоил ал-Форобий (ваф. 894/1489 й.)

Исмоил ал-Хусайний ал-Форобий — асли ҳуқомолардан, амир бўлган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-л-фусул» («Абу Наср Муҳаммад ал-Форобийнинг ҳикмат ҳақидаги «ал-Фусул»

асарига шарҳ»)ни келтириш мумкин (17: 1/362).

4. Аҳмад ал-Форобий (ваф. 607/1210 й.)

(Абулқосим Имоуддин) Аҳмад ал-Форобий — ҳанафия мазҳаби бўйича фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «Хулосату-л-ҳақоик лимо фиҳи мина-л-асолиби-д-дақиқа» («Нозик услублардан ҳақиқатлар хулосаси»), «Силку-ж-жавоҳир ва нашру-з-завоҳир» («Дурдоналар йўли ва равнақнинг юксалиши»), «Мисбоҳу-л-жинон» («Жаннат боғларининг чироғи»), «Мифтоҳу-л-жинон» («Жаннат боғларининг калити») (17: 1/223; 19: 11).

5. Аҳмад ал-Форобий (570/1174 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Аҳмад ибн Юсуф ал-Форобий — ҳанафийлик мазҳаби бўйича олим бўлган. Унинг «Заллату-л-қори» («Қорининг хатолари») асари бор (17: 1/330).

6. Исҳоқ ал-Форобий (ваф. 350/961 й.)

(Абу Иброҳим) Исҳоқ ибн Иброҳим ал-Форобий. У адиб, луғатшунос сифатида танилиб, Зубайдада яшаган. Унинг асарларидан: «Китобу дивони-л-адаб фи-л-луғати» («Тил ҳақида

адабий девон китоби»), муаллиф ушбу асарни Атсиз ибн Хурдазат учун ёзган. «Шарҳу ала адаби-л-котиб ли ибн Қутайба» («Ибн Қутайбанинг «Котибнинг адаби» асарига шарҳ»), «Баёну-л-иъроб» («Қоидали ўқиш баёни»). У ўз даврида луғатшунослик илми бўйича таниқли олим ҳисобланиб, асарлари бутун дунё бўйлаб шухрат қозонган эди (2: 4/255; 11: 4/331; 15: 4/84; 17: 1/338; 19: 4).

7. Исмоил ал-Жавҳарий (ваф. 393/1003 й.)

(Абу Наср) Исмоил ибн Ҳамод ал-Жавҳарий ал-Жавҳарийдир. У луғатшунос, гоётда бахтлиқболли инсон эди. Асли турк мамлақатидаги Форобдан келиб чиққан. Илм олиш мақсадида Ироққа сафар қилиб, Абу Али ал-Форобий ва Абу Саид ас-Сайрафийдан араб тилини ўрганган. Сўнгра Ҳижозга бориб, муқаддас шаҳарларни тавоф қилган. Мисрга ҳам ўтган. Илм талабида кўп саъй-ҳаракатлар кўрсатган. Тавоф йўлидаги орзулари амалга ошгач, Хуросонга қайтиб, Нишопурга йўл олган. Бу шаҳарда бир муддат мударрислик қилиб, асарлар ёзиб, ҳуснихатдан таълим берган. Кўп ўтмай шу ерда вафот этган. Унинг асарларидан: «Тоҷу-л-

луғат» («Тилнинг тожи»), луғатшуносликка оид «ас-Сихоҳ» («Ишончли» китоб), «Муқаддима фи-н-наҳв» («Грамматикага кириш китоби»), аруз илмига оид асар, «Дивону-л-адаб» (Адабиётга оид девон), шунингдек, бир қанча шеърлари ҳам бор (2: 4/255; 17: 1/362; 19: 1).

8. Муҳаммад ал-Форобий (ваф. 339/950 й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Узлуф ибн Тархон ал-Форобий — ҳаким (донишманд), фалсафа фани бўйича йирик мутафаккир, табиб, форс, турк ва юнон тилларининг билимдони бўлган. «Муаллим» деган лақаб ҳам олган. У Форобда таваллуд топган, араб тилини чуқур эгаллаган. Мата ибн Юнус билан учрашиб, ундан таълим олган. Хардонга сафар қилиб, у ерда Юҳна ибн Жийлон билан яқин муносабатда бўлган. Шундан кейин ал-Форобий Мисрга сафар қилиб, ундан Дамашққа қайтган ва шу жойда 339 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган. Унинг асарларидан: «Ароу аҳли-л-мадинати-л-фозила» («Фозил шаҳар аҳлининг фикрлари»), «ал-Мадҳал ила синоаъти мусиқа» («Мусиқа санъатига кириш»), «Иҳсоъу-л-улум ва-т-таърифи биарродихо» («Илмлар таснифи ва уларнинг мақсадларини

аниқлаш»), «ал-Мадхал ила илми-л-мантиқ» («Мантиқ илмига кириш»), «Таҳсилу-с-саодат» («Саодатга эришиш») (2: 4/255; 6: 2; 15: 4/52; 17: 3/628).

9. Муҳаммад ал-Форобий (ваф. 505/1111 й.) (Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Форобий. У 505/1111 йилда вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Арбаъийн» («Қирқ ҳадис»), у «Жавоҳиру-л-Қуръон» («Қуръон жавҳарлари») деб аталадиган китобнинг бир қисмидир (15: 4/61).

10. Муҳаммад ал-Форобий (ваф. 617/1220 й.) (Имодуддин Абулҳасан) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Форобий. Унинг «Хулосату-л-мақомот» («Мақомларнинг хулосаси»), «ал-Асъила ал-ломиъа ва ал-ажвиба ал-жомиъа» («Аниқ саволлар ва тўлиқ жавоблар») номли асарлари бор (15: 4/92; 19:16).

660

АЛ-ФОРИЖИЙ

Бухоронинг бир маҳалласи — «Форижак» («Бобу Форижак»)ка нисбатан айтилган. Шу жойдан чиққан олимлардан:

1. Абдулазиз ал-Форижий (Абулашғас) Абдулазиз ибн Абулҳорис ибн

Абдуллоҳ ан-Назарий ал-Бухорий ал-Форижий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/332).

661

АЛ-ФОРИЗИЙ

Бухоронинг бир маҳалласи — Дарб ал-Майдоннинг ташқарисига «Фориза» қасрига нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Қутайба ал-Форизий (Абу Муҳаммад) Қутайба ибн ал-Ҳасан ал-Форизий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/331).

2. Ҳомид ал-Форизий (Абу Бакр) Ҳомид ибн Убайдуллоҳ ибн Қурайш ибн ал-Ҳасан ал-Форизий — Фориза қасридан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/332).

3. Юсуф ал-Форизий (ваф. 530/1135 й.)

Юсуф ибн Муҳаммад ибн Юсуф ибн Аҳмад ал-Форизий аш-Шайх ал-Воиз ан-Насафий — Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 530/1135 йилда вафот этган (11: 4/332).

662

АЛ-ФОРИЗ

Марв аҳлидан фароуз ва меросларни тақсим қилишни яхши билиб, шу илми билан машҳур бўлган кишиларга нисбатан «ал-Фориз» деб айтилган. Қуйидагилар шу нисбага мансубдирлар:

1. Нуайм ал-Фориз (ваф. 228/842 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Нуайм Ҳаммод ибн Муовия ибн ал-Ҳорис ал-Марвазий ал-Хузобий. У (бир муддат) Мисрда яшаган. У тоҳибсда вафот этгунига қадар қаттиқ қийноққа чидаган. Чунки у Қуръонни махлуқ деб айтишдан бош тортганлиги учун шу қийноққа тортилган олимлардан бири эди. Нуайм ал-Фориз ҳадислар маъносини тўлиқ тушунган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 228/842 йилда вафот этган (11: 4/333).

663

АЛ-ФОРУЗИЙ

Насонинг қишлоқларидан бири — «Форуз»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Али ибн ал-Форузий (Абу Муҳаммад) Али ибн ал-Форузий — илм аҳлидан бўлган. У

уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/335).

2. Али ал-Форузий (ваф. 483/1439 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Аҳмад ибн Али... ал-Форузий. У «Сағр Шаҳристон» аҳлидан бўлган. У энг йирик суфийлардан, ҳурмат-эътибори жуда юқори, гўзал сийрат соҳиби бўлган. У Нишопур, Бағдод ва Сараҳсда кўплаб олимлардан ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 483/1439 йили Шаҳристонда вафот этган (11: 4/335).

664

АЛ-ФАРИЁНАНИЙ

Марвнинг бир қишлоғи — «Фориёнон-Фирёнон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фориёноний

Муҳаммад ибн Тамим ас-Сўғдий бўлиб, у Фориёнон аҳлидан бўлган (2: 4/260).

2. Аҳмад ал-Фориёноний

Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Ҳаким ал-Фориёноний ал-Марвазий — матрук ал-ҳадис, яъни ҳадислари тарк этилган ровий бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/260).

665

АЛ-ФОЗИЙ

Марвнинг бир қишлоғи — «Фозу»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фозий

(Абулаббос) Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн ал-Аббос ал-Фозий ал-Марвазий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/260).

666

АЛ-ФОШОНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фошон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фошоний (ваф. 371/981 й.)

(Абу Зайд) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Фошоний. У шофиъий мазҳаби бўйича фақих, ўз даврида кесиб гапирадиган олимлардан бўлган. Шофиъия мазҳаби таълимотини ёддан биладиган энг етук ва назарий жиҳатдан энг яхши олим ҳисобланган. Бу дунёдагилардан энг зоҳиди бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 371 ҳ.й.нинг 13 ражабида вафот этган (2: 4/262; 11: 4/338).

2. Ал-Ҳирос ал-Фошоний

(Абу Бакр) ал-Ҳирос ал-Фошоний — Бухоро ва Марвда ҳадислар айтган шайх. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/338).

3. Муҳаммад ал-Фошоний (ваф. 529/1134 й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Юсуф ал-Фошоний — имом, фозил, тақводорлиги билан машҳур ва фикҳ илмида беназир олим бўлган. Табиатан латиф, кўп илмларни ёддан билган, суҳбати жуда гўзал. У билан суҳбатдош бўлганлар асло зерикмас эдилар. Луғат илмида чуқур билимли, кўплаб улуғ зотлар билан мулоқотда бўлган. У тақво ва зуҳдда узоқ умр ўтказиб, таҳажжудда чексиз, тиловати давомли ва бисёр инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 529 ҳ.й. муҳаррам ойининг 17 куни вафот этган, жасади Санждонда дафн этилган. Унинг асарларидан: «Ахборул-уламо» («Олимлар ҳақида хабарлар») (11: 4/339; 15: 4/27)

4. Мусо ал-Фошоний

Мусо ибн Ҳотам ал-Фошоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/262; 11: 4/339).

5. Муҳаммад ал-Фошоний

Муҳаммад ибн Мусо ибн Ҳотам ал-Фoшoний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/339).

6. Муҳаммад ал-Фoшoний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абулфазл ибн Саад ал-Фoшoний — солиҳ шайх бўлган, мутааххир машойихлардан кўпларининг каломини ёд билган. Суфийлар таълимотидан кўп ҳикоя қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/340).

7. Абдураҳмон ал-Фoшoний

(Абулфазл) Абдураҳмон ибн Абдулмалик ибн Али ал-Фoшoний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/340).

8. Зухайр ал-Фoшoний

Зухайр ибн Солим ал-Фoшoний — Фoшoн қишлоғидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/340).

9. Аҳмад ал-Фoшoний (ваф. 401/1010 й.)

(Абу Убайд) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу Убайд ад-Даввий ал-Фoшoний — луғатшунос бўлган. Вафоти 401/1010 йилга тўғри келади (16:79).

10. Умар ал-Фoшoний

(Абу Ҳафс) Умар ибн Абдуллоҳ ал-Фoшoний — имом ва фозил мутакаллим бўлган. Бардодда бир гуруҳ олимлардан фикҳ илимидан сабоқлар олгандан кейин, Басрага келган. Буюк муҳаддис Абу Довуд ас-Сижистонийнинг «Сунан» асарини тўлиқ эгаллаб, Марвада бу китобдан ҳадислар ривоят қилган. Ундан кўплар бу ҳадисларни тинглаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/339).

11. Абдуллоҳ ал-Фoшoний

Абдуллоҳ ибн Умар ибн Абдуллоҳ ал-Фoшoний — мазкур Абу Ҳафснинг ўғли, асли Фoшoн аҳлидан бўлган (11: 4/339).

12. Убайдуллоҳ ал-Фoшoний

Убайдуллоҳ ибн Умар ибн Абдуллоҳ ал-Фoшoний — мазкур Абу Ҳафснинг ўғли, асли Фoшoн аҳлидан бўлган (11: 4/339).

13. Умар ал-Фoшoний (ваф. 547/1153 й.)

Умар ибн Абдуллоҳ ибн Умар ибн Абдуллоҳ ал-Фoшoний — асли Фoшoн аҳлидан, мазкур Абд ибн Умарнинг ўғли. У Марв ва Хоразмда улкан ишларни амалга оширган. 547 ҳ.й. зул-ҳижжа ойининг 14 куни ҳаж ибодатини адо этгач, ушбу мақомда вафот этган (11: 4/339).

667

АЛ-ФOШУҚИЙ.

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Фoшyқ»қа нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фoшyқий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Сурур ал-Балхий ал-Фoшyқий. У каззоб ва уйдирмачилиги билан танилган эди. Фoшyқ қишлоғида яшаган. Ишончли ҳадислардан ботилларини ошириб, бир ҳадис китоби ёзиб, уни «Китобу-л-канз» («Ҳазиналар китоби») деб атаган эди (11: 4/340).

668

АЛ-ФOҒИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Фoғ»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Али ал-Фoғий (ваф. 511/1117 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Олим ибн Бакр ал-Фoғий ал-Имом ал-Ҳаким. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 511 ҳ.й.нинг сафар ойида вафот этган (11: 4/341).

2. Умар ал-Фoғий (ваф. 493/1099 й.)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Олим ибн Бакр ал-Фoғий. У — юқорида зикр этилган

Абулҳасаннинг бирода-ридир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 493 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/341).

669

АЛ-ФОМИНИЙ

Бухоронинг қишлоқ-ларидан бири — «Фомин»га (Арабчаси «Фомийин») нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фоминий

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Мардак ибн Ҳошим ибн Рошид ал-Фоминий аш-Шайбоний. Уларнинг мавлоси Фомин қишло-ридан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/340).

670

АЛ-ФАРОБИЙ

Самарқанднинг бир қишлоғи — «Фароб»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олим-лардан:

1. Аҳмад ал-Фаробий (465–505/1072–1111)

(Абулфатҳ) Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн Абдурраҳмон ал-Фаробий ал-Аббосий. У Фаробда яшаган, шу боис унга мансуб этилган. Кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган,

ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар. У 465/1072 йили Самарқанднинг қишлоқ-ларидан бири — Харқонда туғилиб, 505/1111 йилнинг арафа кунини Фароб қишлоғида вафот этган (2: 4/274; 11: 4/353).

671

АЛ-ФУРОВИЙ

«Фарова»га нисбатан айтўлиб, у — Хоразмга бориб туташадиган Насонинг четигаги бир шаҳарчанинг номидир. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фуровий

(Абу Нуъайм) Муҳаммад ибн ал-Қосим ал-Фуровий. У Фарова-даги бир работнинг соҳиби бўлган. У йиғлаб ибодат қиладиганларнинг энг мужтаҳиди эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/278; 11: 4/357).

2. Муҳаммад ал-Фуровий (441–530/1050–1136)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Фуровий — ўз даврининг шайху-ш-шуйухи даражасига эришган олим. У ўта билимдон, мунозараси кенг имом, муҳаддис воиз, илм аҳллари орасида катта

иззат-икромга эга олим бўлган. Унинг

асарларидан: «Мажолис фи-л-ваъз ва-т-тазкийр» («Ваъз ва хотирлаш ҳақидаги мажлислар»), қирқ ҳадисдан тузилган «Мажмуъа китоб фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий фикҳи тармоқлари ҳақида китоб»). Кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (2: 4/278; 3: 418; 17: 3/587).

3. Абдулмунъим ал-Фуровий (497–587/1104–1191)

(Абулмаолий) Абдулмунъим ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Аҳмад ал-Фуровий ас-Соъдий ан-Нишопурий аш-Шофиъий — муҳаддис ва Хуросон муснади бўлган. Шаъбон ойининг охирларида вафот этган. Унинг асарларидан: «Арбаъуна ҳадисан» («Қирқ ҳадис»)ни келтириш мумкин (17: 2/324).

4. Мансур ал-Фуровий (522–608/1128–1211)

(Абулқосим) Мансур ибн Абдулмунъим ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Фуровий. У ҳадислар ривоят қилиш билан машҳур бўлган бир хонадондан чиққан. Бағдодга борган ва бу шаҳарда ҳадислар ривоят

қилган. Ундан кўплаб ривоятлар келтирганлар. 522 ҳ.й.нинг рамазон ойида таваллуд топган. 608/1211 йида Нишопурда вафот этган (2: 4/278).

672

АЛ-ФУРАҲИЙНОНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фураҳийнон» га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фаруҳийноний (ваф. 247/861 й.)

(Абу Али) Муҳаммад ибн Али ибн Ҳамза ал-Фаруҳийноний — ҳофиз, имом, ишончли ва ҳақгўй ровий сифатида машҳур бўлган, кўп (асарлар) ёзган. Ироқ ва Ҳижозга сафар қилган. У тасниф этган асарлардан: «ат-Таърих фи рижоли-л-муҳаддисийн би Марв» («Марв муҳаддислари (ровийлари) нинг тарихи»). Кўплаб олимлардан ҳадислар қилган, ундан ҳам кўплаб ривоятлар келтирганлар. 247 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (11: 4/357).

2. Ал-Қосим ал-Фураҳийноний

Ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Али ибн Ҳамза ал-Фураҳийноний — юқорида номи зикр этилган Абу Алининг ўғли. У ривоятда салоҳиятли

ҳофиз бўлиб, кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам ҳадислар ривоят қилганлар (11: 4/358).

3. Али ал-Фураҳийноний (тав. 480/1087 йилдан кейин)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Фураҳийноний — таниқли фақиҳ ва ҳатто нақибул-фуқоҳо (фақиҳларнинг раҳбари) даражасига етишган олим. У фикр илми бўйича дарслар ўқитиб, имло қилар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 480 ҳ.й.дан бир неча сана ўтгач туғилган эди (11: 4/358).

673

АЛ-ФАРАБРИЙ

Жайҳун йўли устидаги бир шаҳарча — «Фирабр» га нисбатан айтилган. Унга мансуб қилинган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фарабрий (231–320/846–932)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Юсуф ибн Матар ибн Солиҳ ибн Бишр ал-Фарабрий — Имом ал-Бухорий қаламига мансуб «ал-Жомий ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») асарининг ровийларидан. Кўплаб одамлар унинг ҳузурига келиб, ундан бу

китобдан илм олганлар. У уламолардан; уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 231 ҳ.й.да туғилган бўлиб, 320 ҳ.й. шаввол ойининг учинчи куни вафот этган (2: 4/279; 11: 4/359).

2. Муҳаммад ал-Фарабрий (470–549/1077–1154)

(Абулбишр) Муҳаммад ибн Али ибн Абдулазиз ибн Иброҳим ал-Каробисий ал-Фарабрий — солиҳ фақиҳ бўлган, «ас-Сағир» («Кичкина») номи билан танилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 470/1077 йида туғилган. 549/1154 йида вафот этган (2: 4/279; 11: 4/359).

3. Аҳмад ал-Фарабрий (ваф. 371/981 й.)

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Юсуф ал-Фарабрий. У бобоси Абу Абдуллоҳдан. Имом ал-Бухорийнинг «ал-Жомий ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») асарини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 371/981 йида вафот этган (11: 4/359).

4. Муҳаммад ал-Фарабрий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абу Бакр ибн Оиша ал-Мукрий ал-Фарабрий

— аҳл ал-Қуръондан, солиҳ шайх ва ишончли ровий бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/359).

5. Ал-Ҳусайн ал-Фарабрий (ваф. 397/1007 й.)

(Абу Мансур) ал-Ҳусайн ибн Али ибн Юсуф ал-Фарабрий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 397 ҳ.й.нинг рамазон ойида вафот этган (11: 4/359).

6. Ал-Ҳусайн ал-Фарабрий

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Юсуф ибн Абдулмажид Бундор ал-Фарабрий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/279; 11: 4/360).

674

АЛ-ФАРАЖОЙЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Фаржаё»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фаражойй

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Фаражойй. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/360).

675

АЛ-ФАРАХШИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири —

«Фарахшо» («Афрахшо»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фарахший (ваф. 355/966 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Ҳомид ибн Аҳмад ибн Ҳожиб ал-Фарахший — фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 355 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (11: 4/362).

2. Имрон ал-Фарахший

(Абу Мусо) Имрон ибн Қатан ал-Фарахший — асли Фарахшо қишлоғидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/362).

3. Муҳаммад ал-Фарахший (ваф. 363/973 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Хотам ибн Азкар ал-Муаззин ал-Фарахший. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 363 ҳ.й.нинг рамазон ойида, қарийб юз йил умр кўриб, вафот этган (11: 4/362).

676

АЛ-ФАРХУЗДИЙЗАЖИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири — «Фархуздийза»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Умар ал-Фархуздийзажий

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Абдулмалик ибн Банги ал-Фархуздийзажий — солиҳ шайх, ўта хотиржам, сокин ва камтарин инсон бўлган, саҳиҳ ҳадисларни кўп эшитган. Мазкур қишлоқда 491/1097 йилда таваллуд топган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/362).

2. Али ал-Фархуздийзажий

Али ибн Нажоҳ ал-Фархуздийзажий — Фархуздийза қишлоғига мансуб олимлардан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/362).

677

АЛ-ФАРДАДИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Фардад»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Фардадий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Мансур ибн Шурайҳ ал-Фардадий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/363).

678

АЛ-ФАРЗОМИЙСАНИЙ

Самарқанднинг бир маҳалласи — «Фарзомийсан»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Исо ал-Фарзомийсаний (ваф. 310/922 йилдан кейин)

(Абу Мусо) Исо Абдак ибн Ҳаммод, яна айтишларича, ибн Абдо ибн Абдуллоҳ ал-Абдий ал-Фарзомийсаний. У «ал-Жаллоб» номи билан танилган эди. У асли шошлик бўлиб, Фарзомийсанда истиқомат қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 310/922 йилдан кейин вафот этган (11: 4/364).

679

АЛ-ФУРСОБОЗИЙ

Марвнинг бир қишлоғи — «Фурсобоз»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдулҳамид ал-Фурсобозий

Абдулҳамид ибн Ҳамийд ал-Фурсобозий. У тобеийнлардан ҳадислар эшитган, кўплаб уламолардан ривоятлар қилган (11: 4/364).

680

АЛ-ФАРҒОНИЙ

«Фарғона»га нисбат берилган. У —

Мовароуннаҳрдаги катта шаҳар ва ўлка. Кунчиқар томонидан Туркистон ерлари билан туташиб кетган, унда хайру барака кўп, рустоқлари кенг. Унда қирқта мақбара бўлган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳожиб ал-Фарғоний (ваф. 306/918 й.)

(Абулаббос) Ҳожиб ибн Молик ибн Аркийн ал-Фарғоний. У асли Мовароуннаҳрнинг Фарғона шаҳридан бўлган. Дамашқда яшаб, унда ҳадислар ривоят қилган. У кўп ҳадисларни ёддан билувчи сифатида шуҳрат қозонган, ҳурмат-эътибори юқори инсон эди. У 296 йили Бадр ал-Ҳимомий даврида Исфаҳонга келиб, сўнгра Дамашққа қайтган эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 306/918 йилда Дамашқда вафот этган (2: 4/287; 11: 4/368).

2. Ал-Муштаб ал-Фарғоний (ваф. 486/1093 й.)

(Абулмузаффар) ал-Муштаб ибн Муҳаммад ибн Асома ибн Зайд ибн ан-Нуъмон ибн Суфён ал-Фарғоний — Мовароуннаҳрнинг Фарғона шаҳридан бўлган. У энг буюк мунозарачи олимлардан ҳисобланган. Назар ва жадал илмларида таниқли олимлардан бири

эди. У аскарлар билан аралашиб кетар ва уларни асло фарқламас эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 486 ҳ.й.нинг шаввол ойида Бағдодда вафот этган (11: 4/367).

3. Муҳаммад ал-Фарғоний

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Фарғоний — суфий, Шошнинг Фарғонасидан бўлган. У Бағдодга келиб, аллома ал-Жунайд... билан учрашиб, унинг суҳбатида бўлганлиги билан шуҳрат қозонган эди. У Жунайднинг сўзларини бошқаларга тарғиб қилган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 4/368).

4. Масъада ал-Фарғоний

(Абу Саид) Масъада ибн Бакр ибн Юсуф ибн Сосон ал-Фарғоний — асли Мовароуннаҳрнинг Фарғона водийсидан бўлган. Ҳаж ибодатини адо этиш йўлида Бағдодга келиб, унда ҳадислардан сабоқ берган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 4/368).

5. Ал-Қосим ал-Фарғоний (ваф. 261/874 й.)

(Абу Абдуллаҳмон) ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн

Абдуллоҳ ал-Фарғоний ал-Музаққар.

У Мовароуннаҳрнинг Фарғонасидан бўлган. У ўйлаб топилган ҳадисларни тўплаш билан шуғулланган. 261 ҳ.й.да Асфарийида вафот этган (11: 4/368).

6. Аҳмад ал-Фарғоний (218/833 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Касир ал-Фарғоний — фалакиётчи олим, аббосий халифа Маъмуннинг мунажжимларидан бири бўлган. Унинг асарларидан: «Китоб фи усули илми-н-нужум» («Астрономиянинг асослари ҳақида китоб»), шунингдек, «ал-Маҳхал ила илми ҳайъати-л-афлок ва ҳаракати-н-нужум» («Фалакларнинг кўриниши ва юлдузлар ҳаракати илмига кириш»), «Китобу-л-ҳаракати-с-самовия» («Самовий жисмларнинг ҳаракати»), «Жавомиъун-н-нужум» («Юлдузларнинг мажмуалари») кабиларни келтириш мумкин. (5: 3; 17: 1/86, 290).

7. Саад ал-Фарғоний (ваф. 699/1299 й.)

(Абу Усмон, Саадуддин) Саад ибн Абдуллоҳ ал-Фарғоний — суфий бўлган. Унинг асарларидан: «Маноҳижу-л-ибод ила-л-муад» («Бандаларнинг охират сари тутган йўллари»), «Мунтаҳийу-л-мадорик» («Рухоний

кучларнинг интиҳоси») (1: 18; 17: 1/757).

8. Абдуллоҳ ал-Фарғоний (ваф. 362/973 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Жаъфар ибн Хузён ат-Туркий ал-Фарғоний — муаррих ва муҳаддис бўлган. Дамашқда ибн Жариф ва бошқалардан ҳадислар ривоят қилган. 362 ҳ.й.нинг жумоду-л-увло ойида вафот этган. Унинг асарларидан: «ат-Таърих ал-музаййил ала таърихи Муҳаммад ибн Жарир ат-Табарий» («Муҳаммад ибн Жарир ат-Табарийнинг «Тарихи Табарий» китобига битилган илова тарих») (15: 4/298; 17: 2/223).

9. Али ал-Фарғоний (ваф. 593/1197 й.)

(Буруҳонуддин Абулҳасан) Али ибн Абу Бакр ибн Абдужалил ал-Фарғоний, ал-Марғийноний ал-Ҳанафий — фақиҳ, фаразий (фароиз илмини яхши билувчи), муҳаддис, ҳофиз, муфассир, турли илмларда ўз ўрнига эга олим бўлган. Унинг асарларидан: «Шарҳу «ал-Жомиъ ал-кабийр» ли Шайбоний» («Аш-Шайбонийнинг «ал-Жомиъ ал-кабийр» асарига шарҳ»), «Бидоятул-мубтадий» («Бошловчининг бошланғич китоби»), «ал-Ҳидоя» ва Кифояту-л-

мунтаҳий» («Тўғри йўл ва Яқунловчиларни қониқтирувчи китоб»), «ат-Тажнис ва-л-музийд» («Ўхшатиш ва ошириш»), «Мухтору-л-фатово» («Фатволарнинг танланмаси») кабиларни келтириш мумкин. Бу асарларнинг барчаси ҳанафий мазҳабининг фуруъ ал-фиқҳига бағишланган (17: 2/411).

10. Али ал-Фарғоний (ваф. 569/1173 й.)

(Сирожуддин) Али ибн Усмон ибн Муҳаммад ал-Ўший ал-Фарғоний — олим, адиб ва нозим бўлган. Унинг асарларидан: «Машориқу-л-анвор фи шарҳи нисобил-ахбор ли тазкирати-л-ахбор» («Яхшиларнинг зикрида хабарлар манбаи китобининг шарҳида чарақлаган нурлар»), «Шарҳу манзумоти Умар ан-Насафий фи-л-хилоф» [«Умар ан-Насафийнинг мазҳаблар ўртасидаги ихтилофларга оид назмий асарига шарҳ», муаллиф уни «Мухталифур-ривоя» («Ривоятлардаги фарқлар китоби») деб атаган], «ал-Қасида ал-ломия фи усули-д-дин» («Дин усуллари ҳақида «лом» ҳарфидан бошланадиган қасида»), «ал-Фатово ас-сирожия» («Сирожийнинг фатволари»), «Назму қасидати-л-амолий фи-л-калом» [«Калом илми ҳақида имлолар қасидаси назмий асари», қасида «йақулу ал-абд...» деб

бошланади, Муҳаммад ибн Хайдар аш-Шаҳид бифайз ал-Кафавий (ваф. 1168/1754 й.) уни турк тилига таржима қилиб, нашр этган) (17: 2/475; 18: 4).

11. Умар ал-Фарғоний (ваф. 600/1204 йилдан кейин)

Умар ибн Али ибн Абу Бакр ибн Абдужалил ал-Фарғоний ал-Марғиноний — фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан «Машориху жа во ҳири - л - фи қҳ» («Фиқҳ жавҳарларининг порлаши»), «ал-Фавоид фи фуруъи-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмининг тармоқлари бўйича роятда фойдали китоб») (17: 2/567).

12. Муҳаммад ал-Фарғоний (ваф. 513/1119 й.)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ал-Фарғоний ал-Ўший ал-Ханафий — фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан «Мунассик» («Ҳаж йўл-йўриқлари») машҳурдир (17: 3/84).

13. Муҳаммад ал-Фарғоний (ваф. 700/1301 й.)

(Саадуддин) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Фарғоний — суфий бўлган, тахм. 700 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу-т-тоъияти ли ибни-л-Фориз» («Ибн ал-Форизнинг «ат-Тоъия» асарига шарҳ»), «Шарҳу фусули-л-ҳукам» ли ибн ал-Арабий» [Ибн ал-Арабийнинг «Фусулу-л-ҳукам» — «Ҳикматларнинг фасллари» асарига шарҳ)],

мазкур иккала асар ҳам тасаввуфга оиддир, «Мунтаҳийу-л-мадорик ва муштаҳий кулли комил ва ориф ва солик» («Идроклилар учун интиҳо ва ҳар бир комил, ориф ва солик учун зарур китоб») 17: 3/91).

14. Аҳмад ал-Фарғоний (Шарафуддин) Аҳмад ал-Фарғоний — «Захирату-л-фуқаҳо» («Фақиҳлар учун хазина») асарининг муаллифи (14: 61).

15. Абдуллоҳ ал-Фарғоний

Абдуллоҳ ибн Саҳл ал-Фарғоний. У халифа Маъмун замонида фалакиёт илмининг машҳур олимларидан бири бўлган (5: 10).

16. Муҳаммад ал-Ихшид ал-Фарғоний (ваф. 247/861 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абу Муҳаммад Таъъж ибн Жафф ибн Ялтикин ибн Фаврон ибн Фаврий ибн Хоқон ал-Фарғоний — асли фарғоналик, «ал-Ахшид» унволи олтин тахт соҳиби бўлган. Келиб чиқиши Фарғона ўлкасидан, ўзи эса Миср, Шом ва Ҳижоз соҳиби (ҳукмдори) бўлган. 247 ҳ.й. 3 шавволда/861 йил 10 декабрда чоршанба куни тунда вафот этган (16: 147).

681

АЛ-ФАРМАНКИЙ

Бухоро аҳлидан ўз аждоғи «Фарманк»га

бориб тақаладиган шахсларга мансуб кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳамид ал-Фарманкий

(Абу Муҳаммад) Ҳамид ибн Фарва ибн Фарманк ал-Варрақ ал-Фарманкий. У Бухоро аҳлидан, Абу Ҳузайфа Исҳоқ ибн Бишрга варроқ (қоғоз тайёрлайдиган) бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/371).

2. Муҳаммад ал-Фарманкий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Ҳамид ибн Фарва ибн Фарманк ал-Фарманкий — мазкур Ҳамид ал-Фарманкийнинг ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/371).

682

АЛ-ФАРНБОЗИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фарнбоз»га нисбат берилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фарнбозий

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Савра ибн Яъқуб ал-Фарнбозий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган (11: 4/372).

683

АЛ-ФАРАНКАДИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Фаранкад»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Бакр ал-Фаранкадий** (Абу Муҳаммад) Масъуд ибн Масъуд ибн ал-Ҳасан ибн ал-Варрӯд ал-Фаранкадий ас-Сўғдий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/372).

2. **Ал-Фазл ал-Фаранкадий**

(Абулаббос) ал-Фазл ибн Муҳаммад ибн Наср ал-Фаранкадий. У «ал-Қазоий» номи билан танилган эди. Талай олимлар унинг ҳақида: «Биз Фаранқда ал-Фазл ал-Фаранкадийдан кўплаб ҳадислар ёзиб олган эдик. У айтган ҳадисларнинг тўғрилигига гап йўқ эди», — деган эдилар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/372).

3. **Аҳмад ал-Фаранкадий** (ваф. 400/1009 й.).

(Абу Аҳмад) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Фаранқад ан-Насафий ал-Фаранкадий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 400 ҳ.й. шаввол ойининг охириги ўн

кунлигида вафот этган (11: 4/373).

4. **Аҳмад ал-Фаранкадий** (ваф. 527/1133 й.)

Аҳмад ибн Абдулвоҳид ибн Мансур ибн Мутийн ал-Фаранкадий — Фаранқадда муфтий ва мударрис бўлган. У фозил фақиҳ эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 527 ҳ.й.нинг шаъбон ойида вафот этган (11: 4/373).

684

АЛ-ФАРНИЙФАСОНИЙ

Хоразмнинг қишлоқларидан бири — «Фарнийфасон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. **Юсуф ал-Фарнийфасоний**

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн ал-Ҳусайн ибн Абулқосим ал-Фарнийфасоний. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, кўплар ундан ҳам ривоятлар келтирганлар (11: 4/373).

685

АЛ-ФАРВОЖОНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фарвожон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. **Муҳаммад ал-Фарвожоний**

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Зайд ал-Марвазий ал-Фарвожоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/374).

686.

АЛ-ФИРХОЗЖИРДИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фирхозжир»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. **Зикриё ал-Фирхозжирдий**

(Абу Яҳё) Зикриё ибн Дилшоз ибн Муслим ибн ал-Аббос ал-Фирхозжирдий. У Нишопур ва Марв каби шаҳарларда ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/375).

687

ФАРҲОЗОНИЙ

Насонинг бир қишлоғи — Фарҳозонга нисбатан берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Абдуллоҳ ал-Фарҳозоний**

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Сайёра ал-Фарҳозоний. Уни ал-Фарҳиёний ан-Насоий деб ҳам атайдилар. У Дамашқ, Миср ва Хуросонда

таниқли олимлардан ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/293).

688

АЛ-ФИРЁНОНИЙ

(Абу Абдуллаҳмон) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Ҳоким ал-Атакий ал-Фирёноний. У фақат ишончли ровийларга таянган ҳолда улар келтирган ҳадислардан ривоятлар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/377).

689

АЛ-ФАШНИЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Фашна»га нисбат берилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Яҳё ал-Фашний

(Абу Закариё) Яҳё ибн Закариё ибн Солиҳ ал-Фашний ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/303; 11: 4/387).

2. Аҳмад ал-Фашний (978/1570 йилда ҳаёт бўлган)

(Шиҳобуддин) Аҳмад ибн Ҳижозий ал-Фашний аш-Шофиъий. Унинг қаламига мансуб асарлардан бири — «ал-Мажолис ас-сунния фи-л-калом ала-л-

арбаъийни-н-нававия» (Шараф ан-Нававийнинг «ал-Арбаъийн» номли асари ҳақида сунний мажлислар»). Муаллиф ушбу асарни 978/1570 йилда ёзиб тугатган (17: 1/118).

690

АЛ-ФАШИЙДИЙЗАЖИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Фашийдийза»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Ал-Ҳусайн ал-Фашийдийзажий (ваф. 428/1037 й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн ал-Хидр Юсуф ибн Муҳаммад ибн Дунайф — Фашийдийза қишлоғидан чиққан таниқли фақиҳ. У ўз даврининг беназир имоми бўлиб, Бағдодда бир қанча вақт яшаган ва ўша ерда фикҳ илмини ўқиб, уни тўла эгаллаган. Ўз рақиблари билан қизғин баҳс-мунозаралар қилган. **Ж у м л а д а н**, пайғамбарларнинг мерос қолдириш хусусидаги масалага оид мунозараларда иштирок этган. У Бухоро, Бағдод, Макка, Марв каби шаҳарларда ҳадислар эшитган. Ундан жуда кўплаб кишилар ҳадислар ривоят қилганлар. Кўплаб асҳоблари ва шогирдлари ундан илм ўрганганлар. Саксон ёшга яқинлашиб

қолганида, Бухорода вафот этган (11: 4/387; 17: 1/549).

691

АЛ-ФАЗЛИЙ

Бухоронинг имоми Абу Бакр Муҳаммад ибн ал-Фазлга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фазлий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Жаъфар... ал-Асадий ал-Бухорий. У асли Бухоро аҳлидан бўлган (11: 4/390).

2. Усмон ал-Фазлий (426–508/1034–1114)

(Абу Амр) Усмон ибн Иброҳим ибн Хайва ал-Бухорий. У «ал-Фазлий» нисбаси билан машҳур бўлган. Ҳанафий мазҳабидаги фақиҳ, ғоятда солиҳ, соғлом сийратли алломалар авлодидан етишиб чиққан олим эди. Бухоро ва Самарқандда ундан кўп олимлар ҳадис ривоят қилганлар. 426/1034 йилда таваллуд топган. 508/1114 йилда вафот этган. Унинг «Фатово» («Фатволар») номли асари ҳам бор (11: 4/390; 17: 2/356).

3. Абдулазиз ал-Фазлий (ваф. 533/1138 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулазиз Усмон ибн Иброҳим ал-Фазлий. У «Қози» лақаби билан танилган ва юқорида зикр

этилган Абу Амрнинг ўғли эди. Бухоро қозиси бўлган. Ғоятда фозил, сахий ва карим, кўриниши чиройли, улурвор, ўзига ярашган, қозилик мансабини эгаллаб турганида, одамлар унинг гўзал сийрати ҳақида мақтаб гапирганлар. 515/1121 йилда ҳаж ибодатини адо этган. Бухорода ҳам, Маккада ҳам ҳадислар тинглаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 533/1138 йилда вафот этган (11: 4/390).

4. Муҳаммад ал-Фазлий (ваф. 549/1154 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Фазлий. У Бухорода хатиб бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 549/1154 йилда вафот этган (11: 4/390).

692

АЛ-ФАҒОНДИЙЗИЙ

У Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Фағондийзий»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Иброҳим ал-Фағондийзий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Нуҳ ибн Абдуллоҳ ибн Корок ал-Фағондийзий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/393).

693

АЛ-ФАҒДИЙРИЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Фағдийр» («Фигдийр»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Набаҳон ал-Фағдийрий

(Абу Аҳмад) Набаҳон ибн ал-Ҳасан ал-Фағдийрий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/393).

694

АЛ-ФАҒДИЙНИЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Фағдийн» («Фигдийн»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Юсуф ал-Фағдийний

(Абу Яҳё) Юсуф ибн Яқуб ибн Иброҳим, унинг исми — Салма ал-Лайсий ал-Фағдийний. Фағдийн қишлоғидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/393).

695

АЛ-ФИҒИШТИЙ

Бухоро аҳлидан аждоғимиз «Фиғиший»га мансуб одамларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳафс ал-Фиғиштиий (Абу Амр) Ҳафс ибн Мансур ибн Фиғишт ал-Пойқандий ал-Фиғиштиий. У Бухоро аҳлидан бўлган. У ҳақда олимлардан бири: «Тақводорликда унга тенг келадиган бирор инсонни кўрмадим», — деган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/393).

696

АЛ-ФАҒИЙДАЗИЙ

Самарқанднинг бир маҳалласи — «Фағийдаза»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Фазл ал-Фағийдазий

(Абулаббос) ал-Фазл ибн Мансур ибн Қурайш ибн Холид ал-Фағийдазий. У кўплаб олимлардан ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 4/393).

2. Усмон ал-Фағийдазий (ваф. 514/1120 й.)

(Абу Тоҳир) Усмон ибн Абу Аҳмад ибн Исҳоқ ибн Ҳиммат ал-Воиз ас-Саккок ал-Кошоний ал-Фағийдазий. У Кошония аҳлидан бўлиб, Фағийдазада яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 514 ҳ.й.нинг ражаб ойида, тўқсон олти ёшида вафот этган (11: 4/394).

697

АЛ-ФАҒИЙТУСИНИЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Фағийтусин»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Фағийтусиний (ваф. 303/915 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Ҳорун ибн ал-Муҳлиб ибн Абдулкарим ал-Муаббар ал-Фағийтусиний. Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 303/915 йилда вафот этган (11: 4/394).

2. Муҳаммад ал-Фағийтусиний (ваф. 372/982 й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Нуайм ибн Али ибн ал-Фазл ал-Фағийтусиний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 372/982 йилда вафот этган (11: 4/394).

698

АЛ-ФУҚОЪИЙ

Самарқанд аҳлидан «фуқоъ» (айрон) тайёрлаб, уни сотиш билан шуғулланган кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ал-Фуқоъий (ваф. 507 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Аҳмад ал-Фуқоъий ас-Самарқандий — Самарқанд аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 507 ҳ.й.да Самарқандда вафот этган (11: 4/395).

2. Исмоил ал-Фуқоъий (642–715/1244–1315)

Исмоил ибн Муҳаммад ибн Исмоил ал-Фуқоъий ал-Ҳамавий ал-Ҳанафий — қори ва наҳвшунос олим бўлган. Унинг асарларидан: «Шарҳу умдати-л-мақийд ва иддату-л-мажийд фи маърифати лафзати-т-тажвид ли-Саховий» [«ас-Саховийнинг «Умдату-л-мақийд ва уддату-л-мажийд фи маърифати лафзати-т-тажвид» («Тажвид асарини билиш бўйича изланганга асос ва билимдонга қурол») асарига шарҳ»] (17: 1/377).

699

АЛ-ФАЛХОРИЙ

Марварруз ва Панжгеҳ ўртасидаги бир қишлоқ — «Фалхор» («Фархор»)га мансуб кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Фалхорий (453–536/1061–1141)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ибн Муҳаммад

ибн Али ибн Ато ал-Фалхорий ал-Марваррузий — солиҳлиги ва диёнати билан тавсифланган. У Марваррузда яшаб, унда фикҳ илмини тўла эгаллаган, кўплаб ҳадислар эшитган. 453/1061 йилда таваллуд топган. Хоразмшоҳнинг Марвга қилган жангида шаҳид кетган. У намоз ўқиб турган пайтда, тасодифан келиб теккан ўқдан ҳалок бўлган. Бу воқеа 536 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойи Марвда юз берган (2: 4/309; 11: 4/397).

700

АЛ-ФАЛКИЙ

Сарахснинг қишлоқларидан бири — «Фалк»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фалкий

Муҳаммад ибн Абу Ражо. ал-Фалкий ас-Сарахсий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/312; 11: 4/399).

701

АЛ-ФАНЖИКОНИЙ

Фанжиконга нисбат берилган. У — Марвнинг қишлоқларидан бири. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ал-Фанжиконий (Абулхусайн) Али ибн Абдуллоҳ ибн Иброҳим

ал-Фанжиконий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/402).

702

АЛ-ФАНДИВИЙНИЙ

Марвнинг бир қишлоғи — «Фандивий»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдуллоҳ ал-Фандивийний (ваф. 530/1135 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ал-Фандивийний ал-Муқриъ — шу қишлоқнинг фақиҳи ва ўта солиҳ инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 530 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг бешинчи куни вафот этган (2: 4/315).

703

АЛ-ФУНДИЙНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Фундий»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Фундийний

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Ҳасан ал-Фундийний. У «ар-Розий» исми билан

танилган эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/315; 11: 4/403).

2. Муҳаммад ал-Фундийний (492–544/1098–1149)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Сулаймон ибн ал-Ҳасан ибн Амр ибн ал-Ҳасан ибн Абу Амр ал-Фундийний ал-Марвазий — олим, фақиҳ, солиҳ ва қаноатли шайх сифатида танилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 492 ҳ.й. муҳаррам ойининг 16 куни Фундийнда туғилган. 544 ҳ.й. муҳаррам ойининг 20- куни шу жойда вафот этган (2: 4/315).

704

АЛ-ФАНКАДИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири — «Фанкад»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Фанкадий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Мансур ибн Исрофийл ал-Муқриъ ал-Фанкадий — аҳли Қуръондан бўлган. У бир жамоа уламоларининг ривоятларига таяниб, Қуръонни қироат қилган. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/403).

705

АЛ-ФАНКИЙ

Самарқанднинг бир қишлоғи — «Фанк»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Аббос ал-Фанкий (Абулфазл) ал-Аббос ибн ал-Фазл ибн Яҳё ибн Ҳамид ан-Надабий ал-Фанкий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/403).

706

АЛ-ФАННУВАЙИЙ

Насаф аҳлидан улуғ ажгоғи — Фаннуваяга мансуб шахсларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Фаннувайий (ваф. 385/995 й.)

Аҳмад ибн Амр ибн Наср ибн Ҳомид ибн Аҳмад ибн Фаннувайҳ ал-Фаннувайий ад-Даббусий — Насаф аҳлидан бўлган. Даббусга 293/905 йилда келиб, Қутайба ибн Муслим даврида исломни қабул қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 385 ҳ.й. жумоду-л-охира ойида вафот қилган (11: 4/404).

707

АЛ-ФАННИНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Финнийн»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Абу Усмон ал-Фанниний

Абу Усмон ал-Фанниний — шайх бўлган, «Тариху-л-мароваза» («Марвазийларнинг тарихи») китобининг муаллифи ундан ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/404).

2. Исо ал-Фанниний

(Абулҳакам) Исо ибн Аъян ал-Фанниний. У маволийлардан, нақиблик лавозимини эгаллаган. Унинг акаси Будаил соҳиб ад-давлат Абу Муслим ал-Хуросоний даврида Байту-л-молда хазиначи бўлиб хизмат қилган. Абу Муслим унинг уйида меҳмон бўлган. У Хуросонда Фаннинга ўз элчиларини жўнатганда, Абу Муслим уни (Исо ал-Фаннинийни — Т.) аввал Ҳамадонга жўнатиб, сўнгра у ердан Озарбайжонга боршини амр қилган (2: 4/316; 11: 4/404).

3. Амр ал-Фанний

(Абу Ҳамза) Амр ибн Аъян ал-Фанниний — Хузоъанинг мавлоси

бўлган. У Асад ибн Абдуллоҳ томонидан ҳибсга олиниб, сўнгра жуда қаттиқ калтакланганлардан бири эди. Кейинчалик Хуросонга қайтиб кетган эди. Абдулжаббор Хуросонга амир бўлиб келгач, уни қатл қилган эди (11: 4/404).

4. Сулаймон ал-Фанниний (ваф. 105/725 й.)

Сулаймон ибн Бурайда ал-Фанниний. У ал-Муҳлаб ибн Абу Сафра даврида Марвда қози лавозимини эгаллаган эди. Сўнгра бу мансабдан озод этишни сўрагач, ҳукмдор уни озод этиб, ўрнига укаси Абдуллоҳ ибн Бурайдани тайинлаган. 105/723 йилда Фаннинда вафот этган эди (11: 4/404).

708

АЛ-ФУВРОНИЙ

«Фуврон»га нисбат берилган. У — Марв аҳлидан бўлган бобонинг исми шарифи. Шу номга нисбат берилган олимлардан:

1. Абдуorraҳмон ал-Фувроний (388–461/998–1069)

(Абулқосим) Абдуorraҳмон ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Фуврон ал-Фувроний ал-Марвазий аш-Шофиъий — фозил имом, қатъиятли ва жасур, Марвдаги асҳоб ул-ҳадиснинг пешқадами, фақиҳ, усулиётчи ва

муҳаддис бўлган. Фикҳ илмини ал-Қафтол (аш-Шоший)дан ўрганган, фикҳ илмига оид бир қанча асарлар тасниф этган. У кўплаб ҳадислар ривоят қилган, Абдуorraҳмон ал-Мутаваллий ва бошқалар ундан ҳадис олганлар. 461 ҳ.й.нинг рамазон ойида Марвда вафот этган. Унинг асарларидан: «Китобу-л-ибона» («Тушунтириш китоби»), «ал-Умда» («Асос»), «Асрору-л-фикҳ» («Фикҳ сирлари»), «Китобу-л-амал» («Амал китоби») (11: 4/405; 17: 2/108).

709

АЛ-ФУРФОРИЙ

Сўғднинг қишлоқларидан бири — «Фурфора»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Сулаймон ал-Фурфорий

Сулаймон ибн Муъоз ас-Сўғдий ал-Фурфорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/406).

2. Муҳаммад ал-Фурфорий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Мусо ибн Ражо ибн Ҳанаш ал-Арбанжий ал-Фурфорий. У фозил одамлардан ва ибратли ҳадислар айтадиган одамлардан эди. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/406).

710
АЛ-ФАЛЛОС

Бухоро аҳлидан фулусни сотиш билан шуғулланганларга нисбатан «ал-Фаллос» деб нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Омир ал-Фаллос

(Абу Солиҳ) Омир ибн ал-Фазл ибн Сулаймон ал-Фаллос ал-Бухорий. У муснад (ривояти комил) ва мактуъ ҳадисларни кўп ёд оладиган ҳофизлардан бири эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/414).

711
АЛ-ФАЁЗАСУНИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Фиедасун» («Фуёзасун»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Салма ибн ан-Нажм ибн Муҳаммад ал-Фаёзасуний

(Абу Солиҳ) Салма ибн ан-Нажм ибн Муҳаммад ал-Фаёзасуний ан-Наҳвий. У Бухоро аҳлидан бўлган ва «Салмавия» лақаби билан танилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/415).

712
АЛ-ФИЙЖАКАСИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири — «Фийжакас»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Фийжакасий (ваф. 522/1128 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Тоҳир ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Фийжакасий ан-Насафий — Самарқандда ҳадисдан дарс берган олим. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 522 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 4/416).

2. Муҳаммад ал-Фийжакасий (ваф. 452/1060 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдулоҳ ибн Юсуф ибн Хузайфа ал-Фийжакасий ан-Насафий ас-Садрий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар. 452 ҳ.й.нинг сафар ойида таваллуд топган (11: 4/416).

3. Маҳмуд ал-Фийжакасий (ваф. 523/1129 й.)

(Абулмаузаффар) Маҳмуд ибн Абдурраҳим ибн Абдулмалик ибн аш-Шаъбий ибн Али ал-Фийжакасий ан-Насафий. У Самарқандда отасидан

ҳадис айтган. 523 ҳ.й.нинг зу-л-қаъда ойида Фийжакасда шаҳид кетган (11: 4/416).

713
АЛ-ФИРУЗОБОДИЙ

Марвдан уч фарсах узоқликда жайлашган қишлоқ — «Фирузободий»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдурраҳмон ал-Фирузободий (ваф. 307 ҳ.й.)

(Абу Восила) Абдурраҳмон ибн ал-Хусайн ибн Муҳаммад ибн Наср ибн ал-Мухтафиз ал-Музний ал-Фирузободий — Фирузобод қишлоғидан бўлган. У саккиз йил Мадина шаҳрида яшаб, фикҳни ўргангандан сўнг, ўз юртига қайтган эди. Сўнгра Ироққа бориб, унинг машойихларидан ҳадислар ёзиб олган. У фозил, зуҳд ва тақвода ғоятда қучли, даъватга ҳозиржавоб олим эди. Барча исломий масалаларда ҳам, Қуръон хусусида ҳам Мадинаи мунаввара аҳлининг мазҳабида эди. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган. Ундан ҳам талай олимлар ривоятлар келтирганлар. 307 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/418).

714
АЛ-ФАЙЙИЙ

Самарқанднинг Сўғдага тегишли бир қишлоққа нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Сароб ал-Файйий

У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (2: 4/327; 11: 4/420).

715
АЛ-ҚУБОВИЙ

Шошга яқин бўлган Фарғона ноҳиясига қарашли катта бир шаҳар — «Қубо»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Қубовий (ваф. тахм. 726/1326 й.)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Қубовий ал-Ханбалий — фақиҳ, баҳс-мунозарачи ва нозим (шоир) бўлган. Марғинон аҳлидан. Тахм. 726 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳ ал-жомий ал-кабийр» [Муҳаммад аш-Шайбонийнинг ҳанафий мазҳабидаги фуруъ ал-фиқҳга оид «ал-Жомий ал-кабийр» («Катта тўплам») асарига шарҳ.] (17: 3/684).

2. Рузқуллоҳ ал-Қубовий

(Абулмакорим) Рузқуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абулҳасан ибн Умар ал-Қубовий — салоҳиятли адиб бўлган, ёшларга адабдан сабоқ берган. Асли Кубо аҳлидан бўлган, Бухорода ҳам яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/343; 11: 4/442).

3. Иброҳим ал-Қубовий (394–471/1103–1078 ёки 395–471/1004–1078)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Али ибн ал-Хусайн ал-Қубовий ас-Суфий — Сўғдада суфийларнинг шайхи, тўғри йўлдан юрувчи, Қуръондан кўп дарс берувчи, узоқ вақт сукут сақлайдиган, фақат ўзига тегишли ишларга аралашадиган қалби пок инсон бўлган. У Мовароуннаҳрда тузилган бўлса-да, лекин болалигидаёқ ундан чиқиб, кўп йилларни мусофирчиликда ўтказган. Хуросон, Эрон ва Ҳижозга сафар қилган. Сўнгра Сўғдада муқим яшаб, уни ватан тутинган. Умрининг охиригача шу ерда истиқомат қилган. Сўғдада ундан кўплар ҳадислар ривоят қилганлар. Ундан эшитган ҳадисларнинг барчаси саҳиҳ эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 394/1103 ёки 395/1004 йилда таваллуд тошган. 471 ҳ.й.нинг жумудул-охира ойида вафот этган (2: 4/343).

4. Ал-Халил ал-Қубовий

Ал-Халил ибн Аҳмад ал-Қубовий, у зоҳид фақиҳ бўлган, Бухорода ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/442).

5. Усмон ал-Қубовий

Усмон ибн Мусо ибн Муслим ал-Қубовий. Бухорода ҳадислар айтган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/442).

6. Довуд ал-Қубовий

Довуд ал-Қубовий — фақиҳ ва қори бўлган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ўз навбатида, ундан ҳам талай олимлар ҳадислар келтирганлар (11: 4/442).

7. Сулаймон ал-Қубовий

Сулаймон ибн Довуд ал-Қубовий — фақиҳ ва қори бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/442).

8. Масъадат ал-Қубовий

(Абу Бакр) Масъадат ибн Асфъ ибн Масъада ибн ал-Муборак ибн Зайд ибн Аҳмад ал-Фарғоний ал-Қубовий. Самарқандга келиб, шу ерда ҳадислар ривоят қилган. Яна айтишларича, у (асли) марвлик, (яъни Марвазий) бўлиб, Қубода яшаб қолган

ва шунга кўра ушбу (Қубовий) нисбасини олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/442).

716 АЛ-ҚАБОБИЙ

«Қибоб» («Қабоб»)га нисбат берилган. У — Самарқанддаги бир мавзеъ. Шу жойга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Қабобий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Луқмон ибн Абдуллоҳ ас-Самарқандий. У ал-Қабобий нисбаси билан танилган эди. У Рай ва бошқа шаҳарларда ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/343; 11: 4/4139).

717 АЛ-ҚАБАЛИЙ

Дарбанд («Бобу-л-абвоб») яқинидаги қадимий бир шаҳар — «Қабала»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Қабалий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Умар ибн Ҳафс ал-Ҳакам ас-Суррий. У ал-Қабалий нисбаси билан танилган эди. У Бағдод ва бошқа шаҳарларда ҳадислар айтган, кўпинча

заиф ҳадислар айтар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/348; 11: 4/446).

718 АЛ-ҚАҲТАБИЙ

Марв аҳлидан бўлган ал-Ҳасан ибн Сабий ибн Қаҳтабага нисбатан берилган, унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Ҳусайн ал-Қаҳтабий (ваф. 244/858 й.)

(Абу Аммор) ал-Ҳусайн ибн Ҳарис ал-Марвазий ал-Қаҳтабий ал-Хузобий — ал-Ҳасан ибн Собит ибн Қаҳтабанинг мавлоси бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 244/858 йилда вафот этган (11: 4/456).

719 АЛ-ҚУДАЙДИЙ

Бухоро аҳлидан «Қудайд» деган жойга мансуб бўлган кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Қудайдий (ваф. 483/1090 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ал-Бухорий ал-Қудайдий — Бухоро аҳлидан, фозил имом, Абу Ҳанифа мазҳабининг билимдони (ориф) бўлган. Унинг тутган

йўли энг осон ва оддий тариқа бўлган. Шу боис жуда кўплар унга кирганлар. У Абу Ҳанифа мазҳаби таълимотларини ёддан билар эди. У Бухорода имло (ўқитиш) билан шуғулланган ва «Бакир Хоҳарзода» лақаби билан танилган эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 483 ҳ.й. жумоду-л-увло ойининг йигирма бешинчи куни, жума кечаси Бухорода вафот этган (11: 4/460).

720 АЛ-ҚАРИНАЙНИЙ

Марвдаги кичкина шаҳарча — «ал-Қаринайин»га нисбатан айтилган. У билан Марв ўртасида аш-Шоҳжон ал-Кубро жойлашган. У билан Марварруз ораси 15 фарсахни ташкил қилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Қаринайий (ваф. 350/961 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муфассил ибн Осим ал-Қаринайий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 350/961 йилда вафот этган (11: 4/487).

2. Муҳаммад ал-Қаринайий (ваф. 432/1041 й.)

(Абулмузаффар) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Аҳмад ибн Умар ибн Исҳоқ ал-Марвазий ал-Қаринаний — ҳақгўй ровийлардан бўлган. Бағдодда яшаган ва ўша ерда ҳадислар айтган. Шофийий мазҳаби бўйича фикҳни чуқур эгаллаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 432 ҳ.й. зу-л-қаъда ойида вафот этган (2: 4/384; 11: 4/487).

3. Абдуллоҳ ал-Қарийнаний

(Абулқосим) Абдуллоҳ ибн ал-Ҳусайн ибн Аҳмад ал-Қаринаний ал-Киноний — Марв аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/487).

721

АЛ-ҚАРИНИЙ

Қарина — Насаф аҳлидан айрим аждоғларнинг исми. Унга нисбатан айтилган олимлардан:

1. Мансур ал-Қарийний (ваф. 329/940 й.)

(Абу Талҳа) Мансур ибн Муҳаммад ибн Али ибн Қариний — асли Базда (Пазда — Т.) аҳлидан бўлган. У буюк муҳаддис Имом ал-Бухорийдан унинг машҳур китоби «ал-Жомийъ ассаҳийҳ» («Ишончли тўплам») китобини ривоят қилган. У ушбу бебаҳо

асарни бевосита Имом ал-Бухорийнинг ўзидан ривоят қилганлардан бири ҳисобланади. У роятда ишончли ровийдир. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 329/940 йилда вафот этган (11: 4/488).

722

АЛ-ҚУЗҒУНДИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Қузғунд»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Қосим ал-Қузғундий

(Абу Муҳаммад) ал-Қосим ибн Саҳл ибн Маҳмуд ал-Қузғундий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/493).

723

АЛ-ҚАССОБ

Бухоро ва Марв аҳлидан кўй сўйиб, унинг гўштини сотиш билан шуғулланадиган шахсларга нисбатан Қассоб атамаси ишлатилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдулазиз ал-Қассоб (ваф. тахм. 465/1072 й.)

Абдулазиз ибн Мусо ал-Қассоб. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 465 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/506).

2. Али ал-Қассоб (ваф. 276/889 й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Тавба ал-Қассоб. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 276 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/507).

724

АЛ-ҚАССОРИЙ

Хоразм аҳлидан кийимни қисқартириш касби билан шуғулланадиганларга нисбатан айтиладиган ибора. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Қассорий (395–474 ҳ.й.)

(Абу Тоҳир) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Али ал-Қассорий ал-Хоразмий. Бухорода яшаган. Жаноб ҳазрат халифа номидан Ғазнада анча йиллар элчи бўлиб турган. У роятда зийраклиги ва ақл-идроки билан ажралиб турган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 395 ҳ.й. да туғилган. 474 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/509).

725

АЛ-ҚАССОРИЙ

Марвда машҳур бўлган гаҳа — «ал-Қассорийн»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Қассорий (450–548/1058–1153)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абу Саид ибн Муҳаммад ад-Дарғоний ал-Баззоз ал-Қассорий. У фикҳ илмини имом бобосидан ўрганган. У барча ишларни ҳар хил майл ва қизиқишларга берилмасдан сидқидилдан адо этувчи инсон бўлган. У сиҳат-саломатлик ва фаровонликда узоқ умр кўрган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 450 ҳ.й.да таваллуд тошган. 548 ҳ.й.нинг ражаб ойида ал-Ғузз воқелари вақтида қатл қилинган (11: 4/509).

**726
АЛ-ҚИСОЪИЙ**

«Қисоъ» — товоқ маъносини англатувчи арабча «қасъа» сўзининг кўплиги. Самарқанд аҳлидан шу сўзга нисбат берилганларнинг машҳурларидан:

1. Ал-Фазл ал-Қисоъий (Абулаббос) ал-Фазл ибн Муҳаммад ибн Наср ас-Сўғдий кейин ал-Фаранкадий ал-Қисоъий. У Самарқанд аҳлидан бўлган, кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам талай олимлар ривоятлар келтирганлар (11: 4/510).

727

АЛ-ҚАСРИЙ

Самарқанд аҳлидан бўлиб, Рофиъ ибн ал-Лайс ибн Наср ибн Сайёр қасрида яшаган кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Қасрий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Яҳё ибн ал-Фатҳ ибн Муовия ибн Солиҳ ал-Баззоз ас-Самарқандий ал-Қасрий. «Ал-Қасрий» деб ном олишига унинг Рофиъ ал-Лайс қасрида яшаганлиги сабаб бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/406, 513).

728

АЛ-ҚУТОНҚОНИЙ

Сарахснинг қишлоқларидан бири — «Қутонқон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Шозий ал-Қутонқоний

Шозий ибн Али ал-Қутонқоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 4/521).

729

АЛ-ҚАТАВОНИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Қатавон»га нисбатан

айтилган. Унда жомеъ масжид ва минбар бор. Бу қишлоқда мусулмонлар учун қирғинбарот бўлган эди. Унда шаҳидларнинг мақбаралари ҳам мавжуд. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Қатавоний (ваф. 506/1112 й.)

(Абу Муҳаммад) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Айюб ал-Қатавоний — муфтий, воиз ва муфассир бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 506/1112 йилда вафот этган (2: 4/426; 11: 4/526).

2. Муҳаммад ал-Қатавоний (ваф. 352/963 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исом ибн Абу Ҳамадон ал-Фақиҳ ал-Қатавоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 352/963 йилда вафот этган (2: 4/426; 11: 4/526).

3. Исмоил ал-Қатавоний

Исмоил ибн Муслим — «Тарихи Самарқанд» («Самарқанд тарихи») асарининг муаллифи. Шайх Қатавонда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/426; 11: 4/526).

4. **Ал-Ҳасан ал-Қатавоний** (ваф. 522/1128 й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Али ибн Муҳаммад ал-Муфтий ал-Ҳофиз ал-Қатавоний — Самарқанднинг Қатавон қишлоғидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 522/1128 йилда вафот этган (11: 4/526).

5. **Али ал-Қатавоний** (ваф. 484/1091 й.)

Али ибн Муҳаммад ал-Муфтий ал-Ҳофиз ал-Қатавоний. У — юқорида зикр қилинган ал-Ҳасаннинг отаси. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 484/1091 йилда вафот этган (11: 4/526).

6. **Усмон ал-Қатавоний** (ваф. 513/1119 й.)

(Ал-Имом Абу Амр) Усмон ибн Умар ибн ал-Хусайн ибн Али ибн Амр ал-Қатавоний ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 513/1119 йилда вафот этган (11: 4/526).

730

АЛ-ҚАФФОЛ

Шош (Тошкент) ва Марв аҳлидан қулфсозлик касби билан шуғуланганларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Абдуллоҳ ал-Қаффол** (327–417/939–1026)

(Абу Бакр) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ал-Қаффол ал-Марвазий — фақиҳ бўлган. 417 ҳ.й.нинг жумоду-л-охира ойида вафот этган ва Сижистонда дафн этилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Унинг асарларидан: «Шарҳу фуруъи Ибн ал-Ҳидод фил-фикҳ» («Ибн ал-Ҳидоднинг фикҳ соҳалари ҳақидаги асарига шарҳ») (11: 4/533; 17: 2/225).

731

АЛ-ҚАЛЛОС

Насафдаги машҳур бир хонадон — «Қаллос»га нисбат берилган, у Мовароуннаҳрда илм аҳлининг маркази сифатида машҳур бўлган шаҳарча ҳам эди. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Аҳмад ал-Қаллосий** (442–493/1050–1099)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Наср ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Жаброил ибн Маҳдий ибн Восил ал-Қаллосий ан-Насафий — Насафнинг энг атоқли алломаларидан бири бўлган. Самарқандда фикҳ илмини ўрганган ва кўплаб ҳадисларни ёзиб олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 442 ҳ.й.да

таваллуд тошган. 493 ҳ.й.да вафот этган (11: 4/570).

2. **Али ал-Қаллосий** (358–447/968–1055)

(Абулҳасан) Али ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Жаброил ибн Маҳдий ал-Қаллосий ар-Раис. Насаф аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 358/968 йилда туғилган. 447 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (11: 4/570).

3. **Муҳаммад ал-Қаллосий** (ваф. 478/1086 ёки 479/1087 й.)

(Абу Тохир) Муҳаммад ибн Наср ибн Аҳмад ибн Муҳаммад... ибн Маҳдий ал-Қаллосий ан-Насафий. У — юқорида зикр этилган Абулҳасаннинг отаси. У султонга тегишли юқори лавозимдаги кишиларнинг ишлари билан шуғуланган. Лекин умрининг охирларида бу вазифани тарк этган. У Насафда толиби илмларга имло йўли билан сабоқ берар, Қуръони карим тафсири ва бошқа исломий илмларни ўргатар эди. 478 ёки 479 ҳ.й.нинг зу-л-ҳижжа ойида Насафда вафот этган (11: 4/570).

4. **Муҳаммад ал-Қаллосий** (418–485/1028–1093)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Наср ... ибн Маҳдий ибн Восил ал-Қаллосий. У —

юқорида номи зикр этилган Абу Тоҳирнинг ўғли бўлиб, фикҳ илмини Самарқандда эгаллаган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган; ундан ҳам талай олимлар ривоятлар келтирганлар. 418 ҳ.й.нинг зу-л-ҳижжа ойида таваллуд топган. 485 ҳ.й. 18 зу-л-ҳижжада чоршанба куни Насафда вафот этган (11: 4/570).

5. Носир ал-Қаллосий (421–472/1030–1079)

(Абу Муҳаммад) Носир ибн Муҳаммад ибн Наср ибн ... ибн Маҳдий ибн Восил ал-Қаллосий — мазкур Абу Бакрнинг биродари. Самарқанд ва Насафда кўп китоблар ёзган. Насафда дарс берар ва ҳадисларни имло қилиб турар ҳамда одамларга панд-насиҳатлар берар эди. Кўп ҳадисларни кўчирган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 421 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг ўртасида таваллуд топган. 472 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 4/571).

732

АЛ-ҚАЛОНИСИЙ

Марв аҳлидан «қаланса» (бош кийим, совут) ясайдиганлар ва унга мансуб кишиларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Масъаб ал-Қалонисий (ваф. 270/883 й.)

(Абу Аҳмад) Масъаб ибн Аҳмад ибн Масъаб ал-Қалонисий ас-Суфий. Асли Марвдан, лекин туғилган ва ёшлиқ йиллари ўтган жой Бағдод ҳисобланади. У — ўта тақводор ва зоҳидлардан бири бўлган. Кўп вақтини саҳро ва масжидларда ўтказар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 270/883 йилда вафот этган (11: 4/571).

2. Аҳмад ал-Қалонисий (ваф. 1132/1720 й.)

Аҳмад ал-Қалонисий — етук фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «Таҳзийбу-л-воқиъот» («Жанглар сабоғи») (17: 1/232).

3. Иброҳим ал-Қалонисий (ваф. 359/970 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим Ибн Абдуллоҳ — фақиҳ ва калом илми олими бўлган. У — «ал-Қалонисий», «аз-Зубайдий» номлари билан танилган. Унинг асарларидан: «Китоб фил-имомат» («Имомлик ҳақидаги китоб»), «ар-Раду ала рофизати» («Рофизийларга раддия») (17: 1/40).

4. Муҳаммад ал-Қалонисий (ваф. 550/1155 й.)

(Абу Бакр) аш-Шайх ал-Имом ал-Воиз Муҳаммад ибн Абдуллоҳ

ал-Қалонисий. 550/1155 йилда вафот этган. Унинг асарларидан: «ал-Иршод фи-л-мавоиз ва-л-ҳикам» («Мавъизалар ва ҳикматлар ҳақида тўғри йўлбошловчи қўлланма»), ушбу асар форс тилида ёзилган) (15: 1/70).

733

АЛ-ҚАНТАРИЙ

Самарқанд «қантара»си — («Хашуфъан») «Раъсу-л-қантара»га нисбатан айтилган («Қантара» арабча сўз бўлиб, у «тўғон», «кўприк» маъноларини англатади). У — Самарқанддаги қишлоқлардан бири. Шу жойга мансуб бўлган олимлардан:

1. Жаъфар ал-Қантарий (ваф. 315/927 й.)

(Абу Мансур) Жаъфар ибн Содиқ ал-Жунайд ал-Қантарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 315 ҳ.й.да вафот этган (2: 4/461; 11: 4/553).

2. Абдуллоҳ ал-Қантарий (ваф. 303/915 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ Иброҳим ибн Айюб ал-Қантарий — насафлик мўътабар олимлардан бири бўлган. У асли «раъсу-л-қантара», (яъни «Тўғон боши») қишлоғидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 303/915 йилда

вафот этган (2: 4/461; 11: 4/553).

3. Ал-Қосим ал-Қантарий (ваф. 388/998 й.)

(Абу Аҳмад) ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Маъруф ал-Қантарий ан-Насафий. У бир муддат Насаф шаҳрининг қозиси сифатида фаолият кўрсатган. Шунингдек, бир қанча вақт Сағониённинг қозиси лавозимида ҳам ишлаган. У фақиҳ, адиб, шоир, муҳаддис, илм-фаннинг турли соҳаларида чуқур билимли олим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 388/998 йилда вафот этган (11: 4/553).

734

АЛ-КУҲАНДИЗИЙ

Куҳандиз қалъасига нисбатан айтилган. Бундай қалъа Самарқанд ва Бухоро шаҳарларининг марказларида бўлган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Куҳандизий

(Абу Абдурраҳмон) Муҳаммад ибн Ҳорун ал-Ансорий ал-Куҳандизий — Бухоро аҳлидан бўлган илм аҳлларида бири. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/475; 11: 4/566).

2. Али ал-Куҳандизий (ваф. 346/957 й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн ал-Халил ибн Шозавия ал-Муаззин ал-Куҳандизий. У — Бухоронинг Куҳандизидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 346/957 йилда вафот этган (11: 4/566).

3. Муҳаммад ал-Куҳандизий (ваф. 369/979 й.)

(Абу Амр) Муҳаммад ибн Ҳомид ибн Наср ибн ал-Фатҳ ал-Куҳандизий. У «муаззин ал-абяз» («оқ муаззин») номи билан танилган эди. Асли Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 369/979 йилда вафот этган (11: 4/566).

4. Кофур ал-Куҳандизий (ваф. 376/986 й.)

(Абуласкар) Кофур ибн Абдуллоҳ ал-Куҳандизий. У асли Бухоронинг Куҳандизидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 376/986 йилда вафот этган (11: 4/567).

5. Аҳмад ал-Куҳандизий

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ал-Куҳандизий ас-Самарқандий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (2: 4/475; 11: 4/567).

735

АЛ-ҚАЙСАРИЙ

Самарқанд аҳлига мансуб бўлган баъзи аждоғларнинг исми — «Қайсар»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Қайсарий (ваф. 301/913 й.)

(Абу Амр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Қайсар ал-Қайсарий. У — Самарқанд аҳлидан бўлган. У фозил киши, ишончли ровий, ривоятида ўта ҳақгўй, илму дироят (фаҳму фаросат) аҳлидан ҳисобланган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 301/913 йилда вафот этган (11: 4/578).

736

АЛ-ҚАЙНОНИЙ

Сарахснинг бир қишлоғи — «Қайнон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Али ал-Қайноний

Али ибн Саид ал-Қайноний. У Сарахс аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/481; 11: 4/580).

737

АЛ-КОЖАРИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири — «Кожар»га

нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Кожарий (ваф. 411/1020 й.)

(Абу Аҳмад) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Исмат ал-Кожарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 411 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган (11: 5/9).

2. Аҳмад ал-Кожарий (ваф. 410/1019 й.)

(Абу Салма) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исо ибн Сулаймон ибн Довуд ал-Кожарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 410 ҳ.й.нинг муҳаррам ойи тугашига икки кун қолганда, жума куни намоздан кейин вафот этган (11: 5/9).

3. Абдурраҳмон ал-Кожарий

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн ал-Лайс ибн Наср ибн Юнус ал-Кожарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/9).

738

АЛ-КОШҒАРИЙ

Туркистондаги бир ноҳия — «Кожар» («Кошғар»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Кошғарий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Юсуф ал-Машҳадий ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

2. Иброҳим ал-Кошғарий

(Абу улмузаффар) Иброҳим ибн Абу Иброҳим ал-адиб ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

3. Иброҳим ал-Кошғарий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Юсуф ал-Ероний ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

4. Идрис ал-Кошғарий

(Абулфазл) Идрис ибн Фаллуж ал-Ҳож ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

5. Айюб ал-Кошғарий

(Абу Жобир) Айюб ибн Билол ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

6. Илёс ал-Кошғарий

(Абу Мусо) Илёс ибн Абдуллоҳ ал-Муаззин ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

7. Жаъфар ал-Кошғарий

(Абу Муҳаммад) Жаъфар ибн ал-Муҳсин аз-Зайний ал-Кошғарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/10).

739

АЛ-КАХУШТУВОНИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Кахуштувон»га нисбатан айтилади. Шунингдек, унда работ бўлганлиги бои, бу жой «работи Кахуштувон» деб ҳам аталади. Шу жойга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Кахуштувоний (ваф. 449/1057 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Сулаймон ибн Али ал-Кахуштувоний ал-Бухорий. У Марвда ҳеч ким эшитмаган ҳадисларни ривоят қилиш билан машҳур эди. У бозордан ҳар хил китоблар сотиб оларди ва уларга ўзи эшитган ҳадисларни ҳам қўшиб ёзиб, бошқаларга ривоят қилар эди. 449/1057 йилда вафот қилган (11: 5/11).

740

АЛ-КОРЗАНИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Корзан»га нисбатан айтилади. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Муҳаммад ал-Корзаний** (ваф. 370/980 й.) (Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Мусо ибн Ражо ибн Ҳанаш ал-Корзаний. У Самарқанднинг бир қишлоғи — (Корзан)дан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 370/980 йилда вафот қилган (2: 4/486; 11: 5/12).

2. **Муҳаммад ал-Корзаний** (ваф. 370/980 йилдан олдин)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Мусо ибн Ражо ибн Ҳанаш ал-Арбанжий ал-Корзаний. У — юқорида зикр этилган Абу Жаъфарнинг набираси, Корзанинг етакчи раҳнамо ва раҳбарларидан бири бўлган. У ҳадисларни ўз отаси орқали бобосидан ривоят қилган. 370/980 йилдан олдинроқ Арбанжинда вафот этган (2: 4/486; 11: 5/12)

3. **Муттаҳир ал-Корзаний**

(Абулҳасан) Мутаҳҳир ибн Муҳаммад ибн Мусо ибн Ражо ибн Ҳанаш ал-Корзаний. У аввал зикри келтирилган отаси Муҳаммад ибн Мусодан ривоят қилган (11: 5/12).

741

АЛ КОЗАИЙ

Марвнинг Фаранбаз деган қишлоғига яқин бир

қишлоқ — «Коза»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. **Аҳмад ал-Козий**

Аҳмад ибн Абдурраҳмон ибн ал-Мунзир ал-Козий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/488).

2. **Аҳмад ал-Козий** (ваф. тахм. 460/1067 й.)

(Абу Саҳл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Мансур ал-Козаҳий. У Бухорода ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 460/1067 йилда вафот этган (11: 5/12).

742

АЛ-КОСОНИЙ

Сайхун ва Шош ортидаги шаҳарча (балда) — «Косон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. **Аҳмад ал-Косоний** (488/1095 йилда шаҳид бўлган)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Сулаймон ибн Наср ибн Ҳоям ибн Али ибн ал-Ҳасан ал-Косоний — қозию-л-қузот бўлган. Самарқандда ҳадислар айтган ва «ал-Мухтасиб» даҳасидаги ўз уйида ҳадисларни имло қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар. 482/1089 йилда вазир лавозимига тайинланган эди. 488/1095 йилда шаҳид бўлган (11: 5/15).

2. **Бакр ал-Косоний** (ваф. 513/1119 й.)

Бакр ибн Сулаймон ибн Имрон Илёс ал-Косоний. Самарқандга келиб, бир муддат шу ерда яшаб, фикҳ илмини ўрганган. Сўнгра Косонга қайтиб, ўз фаолиятини давом эттирган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 513/1119 йилда вафот қилган (11: 5/15).

3. **Ато ал-Косоний**

(Абулжавд) Ато ибн Аҳмад ибн ас-Содиқ ал-Холидий, ал-Косоний — Холид ибн Валид авлодидан чиққан пешво қози. У Самарқандда узоқ муддат истиқомат қилгандан кейин, Косонга қайтиб келган ва шу жойда шаҳид бўлган (11: 5/15).

4. **Муҳаммад ал-Косоний** (ваф. 699/1300 й.)

(Саадуддин) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Косоний — суфий ва ат-Тоҳун хонақоҳининг муршиди бўлган. У машҳур мутасаввиф Муҳюддин ал-Арабийдан сабоқ олган. Унинг асарларидан: «Шарҳу қасидати ибн ал-

Фориз» («Ибн ал-Фориз қасидасига шарҳ», 2 жилдли) (17: 3/92).

5. Абу Бакр ал-Косоний (ваф. 699/1300 й.)

(Алоуддин) Абу Бакр ибн Масъуд ибн Муҳаммад ибн ал-Косоний – фақиҳ ва усулиётчи бўлган. У Ҳалаб (Сурия)да вафот этган. Унинг асарларидан "ас-Султон ал-мубийн фи усули-д-дин" ("Дин асослари ҳақида аниқ баён этилган раҳнамо китоб"), "Бадоиъу-с-саноиъ фи тартиби-ш-шароиъ" ("Шариат аҳкомларининг тартиби ҳақида яратилган бадиалар") кабиларни келтириш мумкин (17: 1/446).

743

АЛ-КОСОНИЙ

Нахшабнинг қишлоқларидан бири – «Косон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Косий (ваф. 343/954 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн аш-Шайх ибн Ҳамавайҳ ибн Зуҳайр ал-Косий – шофийий фақиҳ бўлган. У мунозараларда иштирок этадиган Имом аш-Шофийийнинг йирик асҳобларидан бири даражасига етгунча фикҳ илмини ўрганган. У адиб, фозил шоир ва мунозарага

моҳир олим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 343/954 йили Косон қишлоғида вафот этган. Унинг фикҳ илмига оид кўпгина асарлари бор, ана шулардан бирини муаллиф "Тавонийу-л-ҳужаж" ("Далилларнинг устунлиги") деб атаган (2: 4/488; 11: 5/16; 17: 1/155)

2. Маоз ал-Косий (ал-Косоний) (219/834 йилда ҳаёт бўлган).

(Абу Абдуллаҳмон) Маоз ибн Яъқуб ан-Насафий ал-Косий (ал-Косоний) – зоҳид олим, мусулмонларнинг энг яхшиларидан ва Аллоҳнинг солиҳ бандаларидан бири бўлган. Зоҳидлар даҳасида масжид ва работ қурган. 219/834 йилда қадимий бир жомеъ масжидни қайта тиклаган. Доимо таҳоратли юрадиган покдомон инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/16).

3. Аҳмад ал-Косий (386–462/996–1069)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Жаъфар ибн Ҳурмуз ибн Исо ибн Жаброил ибн Маҳмуд ал-Косий (ал-Косоний). Лақаби – «Шуъба». У Косон аҳлидан чиққан бўлиб, ҳадисларни яхши биладиган ва маъносини теран тушунадиганлардан эди. 399/1008 йилдан бошлаб ҳадис ёзиб ола бошлаган

эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 386/996 йилда турилган. 462/1069 йилда эса вафот этган (11: 5/17).

4. Юсуф ал-Косий

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Иброҳим ибн Ямин ибн Котиб ал-Косий (ал-Косоний), ал-Қозий – қози ва мустақил фикр эгаси бўлиб, саҳиҳ ҳадисларни кўп эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/17).

744

АЛ-КОШОНИЙ

Мовароуннаҳрдаги бир шаҳар – «Кошон»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Кошоний (ваф. 1286/1630 й.)

Аҳмад ибн Муҳаммад Муҳсин ал-Кошоний ан-Нажафий ал-Файзий. У фақиҳ ва мужтаҳид бўлган, Кошонда таваллуд топиб, шу жойда ўсиб-улғайган. Сўнгра ан-Нажафга кўчиб ўтиб, у ерда яшаган. Унинг асарларидан: «Китобу-л-фавоид» («Фойдалар китоби») (17: 1/290)

2. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 775/1373 й.)

Муҳаммад ибн Али ал-Кошоний ал-Ҳалабий – фозил олим бўлган.

Кошонда туғилган бўлса-да, лекин Ҳалаб (Сурия)да вояга етган. Ҳажда ал-Ғарайда вафот этган. Унинг асарларидан: «Ҳошия ала «Шарҳи-л-ишорот» (Ибн Синонинг «Шарҳу-л-ишорот» асарига ҳошия») машҳурдир (17: 3/528)

3. Муҳаммад ал-Кошоний (1243/1826 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Ҳасан ал-Кошоний — усулиётчи фақиҳ, муаррих ва нозим (шоир) бўлган. Унинг асарларидан: «Манзумату-д-дуррати-л-баҳия фи-л-усул» («Фиқҳ асослари ҳақидаги чиройли дурнинг манзумаси», муаллиф ушбу назмий асарни 1242/1826 йилда ёзиб тугатган), «Матолиъу-л-анвор фи-т-тарих» («Тарих ҳақидаги ёрқин нурлар») (17: 3/537).

4. Муҳаммад ал-Кошоний (1007–1091/1599–1680)

Муҳаммад ибн Ҳасан ибн Муртазо ибн Маҳмуд — «ал-Файз ал-Кошоний» номи билан танилган муфассир, шиъа оқимининг вакили. Унинг асарларидан: «ас-Софий фи каломиллоҳ ал-вофий: ал-кофий, аш-шофий» («Аллоҳнинг каломи ҳақида соф, кофий, етук асар»), «ал-Асфо» («Энг беғубор китоб») — бу иккала асар ҳам Қуръон тафсирига бағишланган (17: 3/617).

5. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 555/1160 й.)

(Маждуддин) Муҳаммад ибн Масъуд ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Кошоний — ҳанафий фақиҳ бўлган. Унинг асарларидан: «Қуняту-л-олим ва муняту фузалои-л-олам» («Олимнинг мулки ва олам фозилларининг мақсади») — унда «ал-Фатово ал-кубро» («Энг катта фатволар»)нинг моҳияти қисқача баён қилинган (17: 3/714).

6. Муҳаммад ал-Кошоний (1065/1655 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн ал-Муртазо — «Мулло Муҳсин ал-Кошоний аш-Шиъий» номи билан машҳур бўлган муҳаддис-ахборий, мутакаллим, фақиҳ, усулиётчи, файласуф, адиб ва шоир. У юзга яқин асарлар тасниф этган. Унинг муҳим асарларидан: «ас-Софий» («Соф китоб») Қуръон тафсирига оид етмиш минг байтдан иборат, «ан-Наворид» («ан-Наводир», яъни «Нодир битиклар» етти минг байтдан иборат бу асарда тўрт машҳур ҳадис китобларида зикр этилмаган ҳадислар жам қилинган), «Муътасаму-ш-шиъа фи аҳкоми-ш-шариа» («Шариат ҳукмлари ҳақида шиалик кўрсатмаси»), «Илму-л-яқийн фи усули-д-дин»

(«Дин асослари ҳақида аниқ илмлар»), «ал-Аҳжор ас-сидод ва-с-суйуф ал-ҳидод» («Нишонга отилган тошлар ва ўткир қиличлар») ва бошқа китоблар (17: 3/710).

7. Масъуд ал-Кошоний (ваф. 587/1191 й.)

Масъуд ибн Аҳмад ал-Кошоний — усулиётчи фақиҳ сифатида таниқли бўлган. Унинг асарларидан: «Бадоиъу-с-саноиъ фи тартиби-ш-шароиъ» («Шариат аҳкомларининг тартиби ҳақида яратилган бадиалар») (17: 3/847)

8. Аҳмад ал-Кошоний (1185–1245/1771–1828)

Аҳмад ибн Маҳдий ибн Абу Зурр ал-Кошоний, аз-Зоқий — пешқадам ва мужтаҳид уламолардан бири. 1245/1828. йилда Кошоннинг қишлоқларидан бири — «аз-Зоқ»да вафот этиб, жасади Нажаф (Ироқ)га олиб келтирилиб, ўша ерга дафн қилинган. Унинг асарларидан: «Маноҳижу-л-вусул ила илми-л-усул» («Усул илмини эгаллаш йўл-йўриқлари», икки жилдли), «Аъвоиду-л-айём фи қавоиди-л-фуқаҳо» («Фақиҳларнинг қоидалари бўйича давр тартиботлари»), «Мифтоҳу-л-аҳком фи усули-л-фиқҳ» («Фиқҳ усуллари ҳақида ҳукмлар калити»), «ал-Мустанада

ф и - л - ф и қ ҳ и - л - истидлолий» («Далилларга асосланган фикҳ ҳақидаги ҳужжатли манба», бир неча жилдлик) (17: 1/313)

9. Ҳабибуллоҳ ал-Кошоний (1262–1340/1846–1922)

Ҳабибуллоҳ ибн Али Мадад ибн Рамазон ас-Совусжий ал-Кошоний — турли илмларда фаол иштирок этган олим. Тахм. 1262 ҳ.й.да Кошонда таваллуд тошган. Техронга, ундан эса Ироққа кўчиб ўтган ва шу мамлакатларда яшаган. 1340 ҳ.й. 23 жумоду-л-охирада вафот этган. Унинг асарларидан «Мунфизу-л-манофиъ фи шарҳи-л-мухтасари-н-нофиъ» («Фойдали мухтасарнинг шарҳи ҳақида манфатларнинг ҳимоячиси», 12 жилдлик), «Лубобу-л-алқоб фи алқоб и - л - а т ё н» («Жойларнинг номланиши ҳақида лақабларнинг жавҳари»), «Тавзийҳу-л-баён фи тасҳийли-л-авзон» («Вазнларни енгиллатиш ҳақида изоҳли баён»), «Риёзу-л-ҳикоёт фи-л-амсол ва-л-қусас» («Масаллар ва қиссалар ҳақидаги ҳикояларнинг бўстони»), «Ақоиду-л-иймон фи шарҳи-л-адийлия» («ал-Адилия асарининг шарҳи ҳақида имон ақидалари») (17: 1/526).

10. Ҳасан ал-Кошоний (ваф. 1342/1924 й.)

Ҳасан ибн Аҳмад ибн Рукнуддин ал-Ҳусайний ал-Кошоний — Машҳад ар-Ризовийда муқим яшаган олим ва усулиётчи фақиҳ. Нажафда Али ал-Халилий, Муҳаммад Ҳусайн ал-Козимий ва Ҳабибуллоҳ ар-Руштий каби таниқли олимлардан қироат илмини ўрганган. Машҳад ар-Ризовий (Имом Ризонинг қабри бўлган Машҳад)га кўчиб бориб, шу жойда вафот қилган. Унинг асарларидан: «Мифтоҳу-л-муқфалоти-л-усул фи-т-таълиқ ала-л-фусул» («Фаслларга бўлинган шарҳ ҳақида мустаҳкамланган усулларнинг калити», бу асар етти жилддан иборат); «Кавсару-л-ҳиёз фи-т-таълиқ ала-р-риёз» («Боғларга бағишланган шартлар ҳақида ҳовузлар кавсари», беш жилдлик), «Натоижу-л-афкор фи-л-адиллати-л-ақлия» («Ақлий далиллар хусусидаги фикрларнинг натижалари», беш жилдлик), «ал-Маваид ал-ҳусайния фи-т-таълиқ ала-р-равзати-л-баҳия» («Абу Азбанинг «Равзату-л-баҳия» асари шарҳига Ҳусайний тақдимоти», ушбу асар йигирма жилддан иборат) ва «Ҳидояту-л-аброр фи шарҳи-ш-шароитъ» («Шаръий масалаларнинг шарҳида раҳмдил одамларга тўғри йўл») (17: 1/534).

11. Ҳусайн ал-Кошоний (1215–1285/1800–1868)

Ҳусайн ибн Муҳаммад Разиюддин ибн Ҳусайн ибн Ҳасан ибн Музаффар ибн Муҳаммад ал-Ҳусайний ал-Ложурдий ал-Кошоний — фақиҳ, муфасссир ва воиз бўлган. Кошонда туғилиб, шу жойда ўсиб-улғайган. Унинг асарларидан: «ал-Фикҳ ал-асийл» («Ҳақиқий фикҳ»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири», Марям сурасидан то Қуръон охиригача), «Китоб фи-л-мавоъиз» («Мавъизалар ҳақида китоб»), «Китоб фи-л-мақтал» («Қатлнома ҳақида китоб»), «Рисола тақлийдия» («Тақлийдий рисола») (17: 1/637).

12. Аббос ал-Кошоний (ваф. 1340/1922 й.)

Аббос Қули ибн Муҳаммад Тақий ал-Кошоний ат-Техроний — адиб ва муаррих бўлган. 1340 ёки 1341 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Иршоду-л-Халлоқ» («Яратувчининг йўланмаси»), «Бурҳону-н-нубувва» («Пайғамбарлик исботи»), «Мажмаъу-л-ажвиба» («Жавоблар мажмуаси»), «Мишкоту-л-адаб» («Адаб илмининг пойдевори») (17: 2/36).

13. Абдулҳусайн ал-Кошоний (1290–1352/1873–1933)

Абдулҳусайн ибн Ҳидоятulloҳ ибн

Муҳаммад Тақиюддин ал-Кошоний ат-Техроний — адиб бўлган. 1352 ҳ.й.нинг 4 рабиъу-л-аввалида шанба куни вафот этган. Унинг асарларидан: «Тариху-л-анбиё» («Пайғамбарлар тарихи») (17: 2/54).

14. Абдураззоқ ал-Кошоний (ваф. 730/1329 йилдан кейин)

(Камолуддин) Абдураззоқ ибн Аҳмад ал-Кошоний — суфий бўлган. 730/1329 йилдан кейин вафот этган. Унинг асарларидан: «Шарҳу «манозили-с-соирийн» ли-л-Ҳиравий» («Ҳиравийнинг «Сайрқилувчиларнинг манзиллари» асарига шарҳ»), «Шарҳ «Фусули-л-ҳикам» ли-л-Арабий» («Ибн ал-Арабийнинг «Фусул ал-ҳикам» асарига шарҳ»), «Шарҳ Тоия ибн ал-Фориз фи-т-тасаввуф» («Ибн ал-Форизнинг тасаввуфга оид «Тоийа» асарига шарҳ»), «Латоифу-л-аълум фи ишороти аҳли-л-афҳом» («Ақл-идрокли кишиларга ишоратлар ҳақида алломаларнинг нозик фикрлари», тасаввуф истилоҳлари ҳақида) «Шарҳу-з-залозил фи шарҳи-л-алфози-л-мутадовила байна арбоби-л-азвоқ» («Зийрак арбоблар ўртасида содир бўладиган турли суҳбатларнинг шарҳига

бағишланган «Зилзилалар асарига шарҳ») (17: 2/138).

15. Абдуurrasул ал-Кошоний (1282–1366/1863–1947)

Абдуurrasул ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн ал-Оро Али аш-Шародий ал-Кошоний ал-Маданий — олим ва кўп асарлар муаллифи. Кошонда Ҳабибуллоҳ ибн Али ал-Кошоний, Фахруддин ан-Нароқий каби таниқли олимлардан таълим олган, сўнгра Нажафда Муҳаммад Козим аз-Зарадий ва бошқалардан ҳам сабоқ олган. Сўнгра Кошонга келган ва унинг йирик олимларидан бири сифатида фаолият кўрсатган. 1366 ҳ.й. сафар ойининг саккизинчиси, чоршанба куни қуёш ботаётган вақтда вафот қилган ва Панжа Шоҳ деган бир жойга дафн этилган. Унинг асарларидан: «Тирёку-с-сумум» («Заҳарга қарши даво»), «Тафкику-л-олами-л-ҳақийқа ани-т-табийъа» («Табиатдан ҳақиқат оламини очиш»), «ар-Рада ала-л-бобия» («Бобия оқимиға раддия»), «Аълоиму-л-ҳақийқа» («Ҳақиқат аломатлари»), «Ҳидоят-у-л-муҳибб» («Толиби илмга тўғри йўлни кўрсатиш»), «Риёзу-л-мутакаллимийн» («Мутакаллим олимларнинг бўстонлари») (17: 2/142).

16. Аълам ал-Ҳудо ал-Кошоний

Аълам ал-Ҳудо ибн ад-Доъий ибн Аълам ал-Ҳудо ибн ад-Доъий ал-Омилий, асл масканига кўра ал-Кошоний бўлган. У фақиҳ, риёзиётчи (математик), муҳаддис ва муфассир бўлган. Унинг асарларидан: «Китоб фил-л-фиқҳ» («Фиқҳ илми ҳақида китоб», муаллифи уни 1107 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 2/385).

17. Фатҳуллоҳ ал-Кошоний (ваф. 988/1580 й.)

Фатҳуллоҳ ибн Шукруллоҳ ал-Кошоний, аш-Шийъий — муҳаддис, муаррих, фақиҳ ва муфассир бўлган. Ибн Ҳасан аз-Заворийдан таълим олган. Унинг асарларидан: «Зубдату-т-тафосийр» («Тафсирларнинг қаймоғи», икки жилдли), «Шарҳу наҳжи-л-балогати» («Балогат йўли» асарига шарҳ»), «Танбиҳу-л-рофилийн ва тазкирату-л-орифийн» («Ғафлатдагиларга танбеҳ ва орифлар тазкираси»), «Малозу-л-фуқаҳо» («Фақиҳлар учун бошпаноҳ»), «Моддату-т-тарих» («Таърих моддаси») (17: 2/612).

18. Фаражуллоҳ ал-Кошоний (1307/1890 йилда ҳаёт бўлган)

Фаражуллоҳ ибн Ҳошим ал-Ҳусайний ал-

Кошоний — муаррих бўлган. Унинг асарларидан: «Тариху вузарои-л-ислом» («Ислом вазирларининг тарихи»). Муаллиф ушбу асарни тахм. 1307/1890 йилда ёзиб тутатган (17: 2/618).

19. Фазлуллоҳ ал-Кошоний (ваф. тахм. 570/1174 й.)

(Зиёуддин, Абуризо) Фазлуллоҳ ибн Али ибн Убайдуллоҳ ал-Хусайний ал-Кошоний ар-Равондий — олим, адиб ва шоир бўлган, илм-фаннинг баъзи соҳаларида фаолият кўрсатган. Насируддин ат-Тусий ундан таълим олган. Тахм. 570/1174 йилда Кошонда вафот этган. Унинг асарларидан «Адъияту-с-сирр» («Сирли дуолар»), «Китобу-н-наводир» («Нодир ҳикматлар ҳақида китоб»), «ал-Кофий фи илмайи-л-аруз ва-л-қавофий» («Аруз ва қофия илмлари ҳақида тўлиқ асар»), «Завъу-ш-шиҳоб фи шарҳи-ш-шиҳоб» («Аш-Шиҳоб» китобининг шарҳига тушаётган юлдуздан таралаётган зиё»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «Дивону-ш-шеър» («Девон») (17: 2/626).

20. Абулқосим ал-Кошоний (ваф. тахм. 1318/1900 й.)

Абулқосим ибн Аҳмад ибн Аҳмад ал-Хусайний

ал-Кошоний ан-Нажафий — фозил киши бўлган. У Нажафда тахм. 1318/1900 йилда вафот этган. Унинг асарларидан: «Кашфу-л-асрори-л-хафия фи шарҳи-д-дуррати-н-нажафия» («Нажаф дурдонаси» шарҳида беркитилган сирларни очиш», икки жилди), «ал-Мишкот аз-зоҳира фи аҳволи-л-хамсати-т-тоҳира» («Беш пок инсоннинг аҳволи ҳақида ялтироқ таҳмон») (17: 2/637).

21. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 280/893 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Кошоний — фақиҳ бўлган, зоҳирий мазҳабига эътиқод қилган. Унинг «Усулу-л-футё» («Фатво асослари») деган асари бўлган (17: 3/122).

22. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 1258/1842 й.)

Муҳаммад ибн Тақий ибн Абдулхай ибн Иброҳим ибн Мажид ибн Иброҳим ал-Хусайний ал-Кошоний — фақиҳ, усулиётчи, мутакаллим, мутаҳаддис, ҳадис ровийларини билувчи олим бўлган. Абдуллоҳ ибн Бишрдан сабоқ олган. Ироқда борган ва у ерда бир муддат яшаган. Сўнгра Кошонга қайтиб келиб, шу ерда яшаган. Унинг асарларидан: «Танқиҳу-л-усул» («Асосларни

поклаш»), «Мажмуъа мина-л-мутафарриқот» («Тарқоқ асарлардан бир мажмуа»), «Рисола фи мабоҳиси-л-алфоз» («Турли сўзларни илмий ўрганиш бўйича рисола»), «Рисола фи ҳижжияти-з-занн» («Ўйлаб хотирага қелган фикрлар ҳақида рисола») (17: 3/180).

23. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 1297/1880 й.)

Муҳаммад Тақий ал-Кошоний — «Лисону-л-мулк» («Салтанат тили») лақабли девон ходими ва «Сибҳар» таҳаллусли адиб бўлган, илм-фаннинг бир қанча соҳаларида фаолият олиб борган. 1297 ҳ.й. 17 рабиъу-с-сонийда вафот этган. Унинг асарларидан: «ат-Тироз ал-музаҳҳаб фи аҳволи Зайнаб» («Зайнаб онамизнинг ҳаёти ҳақида тила безакли лавҳалар»), «Аброру-л-анвор фи маноқиби аъиммати-л-атҳор» («Покиза имомлар ҳақида маноқиблардаги нурларнинг сири») (17: 3/181).

24. Муҳаммад ал-Кошоний (1236–1321/1821–1903)

Муҳаммад Тақий ибн Муҳаммад ибн Хусайн ал-Кошоний — фақиҳ, усулиётчи, мутакаллим, илм-фаннинг бир неча соҳаларида фаолият кўрсатган олим. Нажафда таҳсил олган. Техронга келиб, шу ерда яшаган ва

вафот этган. Унинг кўпсонли асарларидан: «Баҳру-л-фавоид» («Фойдали илмлар денгизи»), «ан-Нажот фил-л-фиқҳ ва улуми-л-касийра» («Фиқҳ ва кўп илмларда нажот топиш», етти жилдлик), «Сафинату-н-нажоти фил-л-фиқҳ» («Фиқҳ илмидаги нажот кемаси», тўрт жилдлик), «Жомиъу-л-усул» («Усул илми бўйича тўплам», муаллиф бу асарини охирига етказа олмаган), «Ҳидоят-у-л-мустаршидийн фи-р-рада ала-н-насоро» («Насронийларга раддия беришда иршод истовчиларни тўғри йўлга бошлаш»), «Жомиъу-л-ваъз» («Ваъзлар тўплами») (17: 3/183).

25. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 1273/1857 йилдан кейин)

Муҳаммад Жаъфар ибн Муҳаммад Боқир ат-Тироқий ал-Кошоний — фозил инсон бўлган. 1273/1857 йилдан кейин вафот этган. Унинг асарларидан «ал-Ҳужжат ал-болиға» («Мукаммал ҳужжат») машҳурдир (17: 3/194).

26. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 1317/1899 й.)

Муҳаммад Жаъфар ибн Муҳаммад Али ибн Муҳаммад Ризо ал-Ҳусайний ал-Кошоний — фозил инсон бўлган. Ал-Ҳоирда вафот этган. Унинг

асарларидан: «ар-Рисола ал-мийроия» («Кўришга асосланган рисола»), «ар-Рисола аш-шартия» («Шартли рисола») (17: 3/195).

27. Муҳаммад ал-Кошоний (1260/1844 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад Ҳусайн ибн Муҳаммад Муҳсин ибн Муҳаммад Самий ибн Ҳусайн ибн Аълом ал-Ҳудо ибн Муҳсин ибн ал-Файз ал-Кошоний ал-Кирмоншоҳий — воиз бўлган. Унинг асарларидан: «Баҳжату-н-нозирийн фи-л-ахлоқ» («Ахлоқ масалаларида кўз билан кўрувчиларнинг ҳурсандчилиги») — муаллиф уни 1260 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/261).

28. Муҳаммад ал-Кошоний (ваф. 1336/1918 й.)

Муҳаммад Ризо ибн Муҳаммад Тақиюддин ал-Кошоний ат-Техроний — фозил киши бўлган. 1336/1918 йилда вафот этган. Унинг асарларидан: «ат-Тухфа ар-ризавия фи фазли зиёрати-р-ризо ва одобиҳо» («Ризо» зиёратининг фазли ва одоби ҳақида фойдали тухфа») (17: 3/298).

29. Мустафо ал-Кошоний (ваф. 1336/1918 й.)

Мустафо ибн Ҳусайн ал-Кошоний ан-Нажафий — фақиҳ ва шиъа

имомийларидан бўлган. Нажафда турилган, ал-Фурийдан қироатни ўрганган. 75 йил умр кўриб, вафот этган. Унинг асарларидан: «Китобу т-тажрий фи айрим масоъили-ш-шиъа» («Шиаларнинг баъзи масалалари ҳақида зарур китоб») (17: 3/862).

30. Масъуд ал-Кошоний (447–520/1055–1126)

(Рукнуддин) Масъуд ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Кошоний — фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан «ал-Мухтасар ала-Масъудий» («Масъудийнинг мухтасар китоби») машҳурдир (17: 3/847).

31. Муъмин ал-Кошоний (447–520/1055–1126)

Муъмин ибн Муртазо ибн Маҳмуд ал-Кошоний — муҳаддис, ҳадисларнинг ровийларини чуқур билувчи инсон бўлган. Унинг асарларидан: «Китобу-р-рижол» («Ровийлар ҳақида китоб»), муаллиф уни 1120 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойида ёзиб тугатган (17: 3/941).

32. Муҳаммад ал-Аруний ал-Кошоний (1252–1325/1884–1907)

Муҳаммад ибн Али ибн Маҳдий ал-Аруний ал-Кошоний. У Кошоннинг қишлоқларидан бири — Арунда таваллуд топган.

Дастлабки маълумотини ўз қишлоғидаги олимлардан ва отасидан олган. Сўнгра Ироққа кўчиб ўтиб, у ерда Муҳаммад ал-Асирвоний ва бошқалардан сабоқ олган. Кейин ўз қишлоғи — Арунда муқим яшаб, одамларни тўғри йўлга бошлаган, ваъз ва иршод қилиш билан шуғулланган. Унинг асарларидан: «Ароису-л-аҳком фи шарҳи-л-Алфияти ли-шаҳид» («Шаҳид қаламига мансуб «ал-Алфия» асарининг шарҳига оид ҳукмларнинг зийнатлари»), «Ҳошият-у-л-қавонийн» («Қонунларга ҳошия-изоҳ»), «Ҳошият-у-р-расоил» («Рисоаларга ҳошия-изоҳ»), Шарҳ-у-д-дурра ли Маҳдий "Баҳру-л-улум" (Маҳдийнинг нодир асари "Баҳру-л-улум"га шарҳ), «Кашфу-л-қаноъ фи аҳкоми-р-ризоъ» («Тўйдирадиган ҳукмлар ҳақида қаноатли асар»), «Рисола фи-л-ижтиҳод ва-т-тақлид» («Ижтиҳод ва тақлид ҳақида рисола»), «Рисола фи асли-л-бароати» («Беғуноҳликнинг асоси ҳақида рисола») кабиларни келтириш мумкин (17: 3/547).

745 АЛ-КОШҒАРИЙ

Кошғарга нисбат берилган. У — Туркий (халқлар истиқомат қиладиган) ўлкаларнинг ўртасидаги Самарқанд

орқали бориладиган шаҳар; қишлоқ; ва рустоқлардан иборат диёр. Шу диёрга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ибн Али ал-Кошғарий (ваф. 705/1306 й.)

Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Али ал-Қошғарий — фақиҳ, муфассир, суфий, воиз, луватшунос ва наҳвшунос олим бўлган. Маккада яшаган сўнгра Яманга келиб, бир муддат Таъизда турган. Муваззаъ соҳилида вафот этган. Унинг асарларидан: «Мажмаъу-л-ғароиб ва манбаъу-л-ажоиб» («Ғаройиб нарсаларнинг тўплами ва ажойиб нарсаларнинг манбаи», тўрт жилдлик), «Тоҷу-с-саодат» («Бахт-саодат тожи»), ҳанафий фуруъ фикҳига оид «Гуняту-л-мубтадий» («Бошловчига кифоя китоб»), илм истаган толиби илмларга атаб ёзган «Тилбату-т-талаба» («Толибларга зарур китоб»), ибн ал-Асир ал-Жавзий (ваф. 630 ҳ.й.) номи билан машҳур бўлган шайх Иззуддин Али ибн Муҳаммаднинг «Асаду-л-ғубба фи маърифати-с-саҳоба» («Саҳобалар ҳақидаги билимлардан бир шингил») китобининг мухтасар ва хулосаси, унда 7500 таржима зикр этилган (7:15; 15: 4/82; 17: 3/661).

2. Маҳмуд ал-Кошғарий (487/1094 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Маҳмуд ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ал-Қошғарий — луватшунос олим бўлган. Қошғар аҳлидан. Унинг асарларидан: «Дивону лувати-т-турк» («Туркий тиллар девони») — муаллиф ушбу асарни халифа Абулқосим Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Муқтадий би-Амриллоҳга тухфа қилган (17: 3/804).

3. Абдуллоҳ ал-Кошғарий (ваф. 1174/1760 й.)

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Қошғарий ан-Нақшбандий — мударрис, суфий ва тариқат аҳлидан бўлган. Қустантинияда яшаган, «Нидой» лақаби билан танилган. 1174 ҳ.й.нинг сафар ойида вафот этган. Унинг асарларидан: «Мавлуду-н-набий (с.а.в)» («Пайғамбар мавлуди»), «Иъжозу-л-мунозирийн фи-л-хилоф» («Хилоф илмида мунозара қилувчиларнинг фасоҳати») — беш фаслдан иборат ушбу мухтасар асарда муаллиф қалонислар (бошига кулоҳ кийиб юрадиган руҳонийлар — Т.)нинг ижмоъдан ташқари шаръий далиллар хусусида билдирган ёзма эътирозларига жавоб

берган. Шунингдек, мазкур асарнинг «Алҳамдуллоҳи-л-лазий ҳадоно ила-р-рашод...илах» — «Аллоҳ таолога ҳамду санолар бўлсинки, У бизни тўғри йўлга бошлади...ҳоказо» сўзлари келган бошланғич қисмига ҳам ўз жавобини баён этган (15: 4/121; 17: 2/290).

4. Туррулшоҳ ал-Кошғарий (490–550/1096–1155)

(Абулмаолий) Туррулшоҳ Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Ҳошим ал-Кошғарий — воиз ва фозил киши бўлган. Кўп ҳадислар эшитган, адаб ва тафсир илмларини чуқур ўрганган, ўз фикрича, саҳиҳ (ишончли) ҳадисларни эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 490/1096 йилда туғилган, 550/1155 йилдан ўтиб вафот этган (2: 4/488; 11: 5/18).

5. Ал-Ҳусайн ал-Кошғарий (ваф. 484/1091 й.)

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн Али ибн Халаф ибн Халаф ибн Жаброил ибн ал-Халил ибн Солиҳ ибн Муҳаммад ал-Алмаъий ал-Кошғарий — солиҳ шайх ва воиз бўлган. Унинг қаламига мансуб асарлар кўп. Унинг ҳадисларида мункар (инкор қилинадиган)лари аксариятни ташкил қиларди. У ҳадисларга оид

бир юзу йигирмадан ортиқ асар тасниф этган. 484/1091 йилда Бағдодда вафот этган (2: 4/488; 11: 5/18).

6. Абдулғофир ал-Кошғарий (ваф. 464/1072 й.)

(Абулфугуҳ) Абдулғофир ибн ал-Ҳусайн ал-Кошғарий — юқорида зикр этилган Абу Абдуллоҳнинг ўғли, ишончли, ҳақгўй ровий ва ҳофиз бўлиб, кўп ҳадисларни ёддан билган. Илм талабида ал-Жибол, Ироқ ва Бағдод каби шаҳарларга ҳам борган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 464/1072 йилда вафот этган (11: 5/18).

746

АЛ-КОҒАЗИЙ

Самарқанд аҳлидан ёзишга ишлатиладиган қоғоз тайёрлаш ва сотиш билан шуғулланадиганларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Саид ал-Коғазий (ваф. 259/873 й.)

(Абу Тавба) Саид ибн Ҳошим ал-Коғазий — илмни жамлаш билан машғул бўлганлардан бўлиб, бу йўлда кўп сафарлар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 259/873 йилда вафот этган (11: 5/18).

2. Мансур ал-Коғазий (ваф. 423/1032 й.)

(Абулфазл) Мансур ибн Наср ибн Абдурраҳим ибн Мат ибн Бухайр ал-Коғазий. Самарқанд аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 423 ҳ.й.нинг зул-л-қаъда ойида Самарқандда вафот этган (11: 5/19).

3. Ал-Ҳасан ал-Коғазий (Абу Али) ал-Ҳасан ибн Носир ал-Коғазий

— хушсийрат, тўғрисўз ва ишончли фақиҳ бўлган. «Дехқон» номи билан танилган. Бир жамоа уламолардан ҳадис тинглаб, ровийларга етказган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/19).

747

АЛ-КОГОНИЙ

«Когон»дан ясалган нисба. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Шу жойга мансуб бўлган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Когоний

Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Абуллайс ас-Саккок ал-Когоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/20).

2. Муҳаммад ал-Когоний

Муҳаммад ибн Муҳаммад ал-Когоний —

мазкур Муҳаммаднинг ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/20).

3. Абдуллоҳ ал-Когоний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Бакр ибн Абон ал-Когоний ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/20).

748

АЛ-КОМЖАРИЙ

«Комжар»дан ясалган нисба. У — Марв аҳлига мансуб бўлган бобонинг исми шарифи. Шу исмга нисбат берилган олимлар:

1. Исҳоқ ал-Комжарий

Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Иброҳим ибн Комжар ал-Марвазий ал-Комжарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/22).

2. Муҳаммад ал-Комжарий (ваф. 293/905 й.)

Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ал-Марвазий ал-Комжарий — мазкур Исҳоқнинг ўғли. Асли марвлик бўлган. Бағдодга борган ва ўша ерда муқим яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 293/905 йилда вафот этган (11: 5/22).

749

АЛ-КОМДИДИЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Комдиг»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Комдидий (335–412 ҳ.й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Солиҳ ибн Сайёр ал-Комдидий ал-Бухорий. Унинг отаси бир қанча муддат Насаф шаҳрининг қозиси лавозимида ишлаган. 335 ҳ.й.да туғилган. 412 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 5/22).

2. Аҳмад ал-Комдидий (ваф. 291/904 й.)

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Солиҳ ибн Сайёр ал-Комдидий — мазкур Абу Насрнинг отаси. Шикоят аризаларини кўриб чиқиш билан боғлиқ ишларни бошқарган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 291 ҳ.й.нинг шаввол ойида вафот этган (11: 5/22).

750

АЛ-КОМИЛИЙ

Насаф аҳлига мансуб бўлган бобо — «ал-Комил»га нисбатан айтилган нисба. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳамза ал-Комилий (ваф. 414/1024 й.)

(Абу Яъло) Ҳамза: ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Сулаймон ибн Ҳотам ал-Комилий. У Насаф аҳлидан бўлган, ёши улғайганлигига қарамасдан, кўп ҳадислар ёзиб олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 414/1024 йил чоршанба кечаси 76 ёки унга яқин ёшда вафот этган (11: 5/22).

751

АЛ-КОЯШКАНИЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Кояшкан»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ал-Қосим ал-Кояшканий

(Абу Аҳмад) ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Ҳамдон ал-Кояшканий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/24).

752

АЛ-КУБИНДАВИЙ

Насафнинг бир қишлоғи — «Кабанга»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Кубиндавий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Ашрас ад-Даббий

ал-Кубиндавий. У кўп олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 5/27).

2. Наср ал-Кубиндавий

(Абуллайс) Наср ибн ал-Мунзир ибн Жарир ан-Насафий ал-Кубиндавий. У илм олиш талабида Хуросон, Ироқ, Ҳижоз, Шом ва Мисрга сафар қилган. У денгизга фарқ бўлиб, ҳалок бўлган. У кўплаб олимлардан ҳадис ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоят келтирганлар (11: 5/27).

3. Муҳаммад ал-Кубиндавий (430–493/1039–1099)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Моноз Амирак ибн Шоҳ ал-Кубиндавий – имом ва ҳофиз бўлган. Самарқандда кўп ҳадислар эшитган, ўзи ҳам бошқаларга ҳадислар айтган, бир қанча муддат «Наҳр ал-Қассорийн» маҳалласида ваъзхонлик ҳам қилган. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам ривоятлар келтирганлар. 430/1039 йилда таваллуд топган. 493 ҳ.й. сафар ойининг учинчиси – душанба куни 63 ёшида Насафда вафот этган (11: 5/27).

4. Муҳаммад ал-Кубиндавий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Маноз ал-

Кубиндавий. У илм олишга ғоятда қизиққан йигит эди ва Самарқандда кўп ҳадисларни, шу жумладан Имом ал-Бухорийнинг «ал-Жомий ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам») асарини ҳам тўлиқ эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/27).

5. Бакр ал-Кубиндавий (430–493/1039–1099)

(Абу Муҳаммад) Бакр ибн Моноз ибн Амирак ибн Шоҳ ибн аш-Шаъбий ибн Шаъбий ибн Самъон ан-Насафий ал-Кубиндавий. У Самарқандда кўп ҳадислар эшитган ва ўзи ҳам бошқаларга ҳадислар айтган. Бир қанча муддат «Наҳр ал-Қассорийн» маҳалласида ваъзхонлик қилган. 430/1039 йилда турилган. 63 йил умр кўриб, 493 ҳ.й. сафар ойининг учинчи куни Насафда вафот этган (11: 5/27).

753

АЛ-КАБУЗАНЖАКАСИЙ

Самарқанднинг бир шаҳарчаси – «Кабузанжакас»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Кабузанжакасий (ваф. 377/987 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Али ибн ан-Нуъмон

ибн Саҳл ибн Исроил ибн Жааф ибн Исҳоқ ал-Кабузанжакасий. У Самарқанддаги ҳокимларнинг ўша ноҳиядаги ишончли вакили эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 377/987 йилда вафот этган (11: 5/28).

2. Фотима ал-Кабузанжакасия (ваф. 380/990 йилдан кейин)

Фотима Бинт Али ибн ан-Нуъмон ал-Кабузанжакасия. У аввал зикр этилган Абу Бакрнинг синглиси бўлиб, ўз отаси ва бошқалардан ҳадислар ривоят қилган. Ундан ҳам бошқа олимлар ривоятлар келтирганлар. 380/990 йилдан кейин Кабузанжакасида вафот этган (11: 5/28).

3. Иброҳим ал-Кабузанжакасий (ваф. 315/927 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Наср ибн Анбар ибн Жарир ибн Муҳаммад ибн аш-Шоҳия ад-Даббий ал-Кабузанжакасий – сунний, фозил ва ғоятда ишончли ровийлардан. Асли Марвдан бўлган, ҳадисларни кўп билган. Ривоятлари ғоятда тўғри бўлган: У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 315 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 5/28).

4. Муҳаммад ал-Кабузанжакасий

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн ал-Ашъас ал-Кабузанжакасий — фозил инсон ва ишончли ровий бўлган. Ҳадис ўрганишга ғоятда зўр қизиқиш билдирган ва кўп ҳадисларни тўплаган ҳамда уларни бошқаларга ривоят қилиб, одамларга катта фойда етказган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/28).

754
АЛ-КАБУЗИЙ

Самарқанддаги Форон деган мавзенинг гарб томонида жойлашган бир қишлоқ — «Оли Кабуз» («Кабуз авлодлари»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Саид ал-Кабузий

Саид ибн Ражаб ал-Кабузий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 5/29).

2. Мусо ал-Кабузий

Мусо ибн Ражоб ал-Кабузий. У кўплаб олимлардан ҳадислар ривоят қилган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар (11: 5/29).

755
АЛ-КАБИРИЙ

Жайхун гарёси яқинидаги бир қишлоққа — унинг исми фўрсча

«даҳи бузург» («катта қишлоқ») — «кабира»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Исҳоқ ал-Кабирий

(Абу Яқуб) Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Муслим ал-Қурайший ал-Кабирий — Бухоро аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/493; 11: 5/30).

756
АЛ-КАССАЙ

Бухоронинг бир қишлоғи — «Касса»га нисбатан айтилган. Унга мансуб олимлардан:

1. Ал-Ҳусайн ал-Кассай (ваф. 396/1006 й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Форис ал-Фақиҳ ал-Кассай. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 396/1006 йилда вафот этган (11: 5/35).

757
АЛ-КАСАВИЙ

«Каса»дан ясалган нисба. У — Бухородаги қишлоқлардан бири. Шу жойга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абу Аҳмад ал-Касавий

Абу Аҳмад ал-Касавий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар (2: 4/497; 11: 5/34).

758
АЛ-КАДКИЙ

Самарқанднинг бир ноҳияси — «Кадк»ка нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдуллоҳ ал-Кадкий (ваф. 471/1079 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Абу Бакр ибн Абдуллоҳ ал-Ғазий ал-Кадрий — Самарқанд аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 471 ҳ.й. шаъбон ойида вафот этган (11: 5/38).

759
АЛ-КАДАНИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Кадан»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдуллоҳ ал-Каданий (402–483/1012–1090)

(Абу Аҳмад) Абдуллоҳ ибн Али ибн аш-Шоҳ ал-Каданий — фозил имом бўлган. Яратгандан ёмғир ёғдиришини сўраб, Самарқанддан Хартанга (Имом ал-Бухорий мақбарасига) борган олимлардан бири эди. Аллоҳ таоло уларнинг илтижосини мустажоб

қилиб, улар Хартангдан қайтиб кетмай туриб ёмғир ёғдирганди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 402/1012 йилда таваллуд топган. 483 ҳ.й.нинг ражаб ойида вафот этган (11: 5/38).

760

АЛ-КАРЖИЙ

Озарбайжоннинг чега-расидаги бир ноҳия, Райнинг қишлоқларидан бири — «Карж» («Курж»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Файруз ал-Каржий (ваф. тахм. 525/1131 й.)

(Абулҳасан) Файруз ибн Абдуллоҳ ал-Каржий. У Бағдодда яшаганлардан бири, Бағдод, Мосул ва бошқа шаҳарларда ҳадислар тўплаган. У кўплаб олимлардан ҳадислар эшитган, ундан ҳам кўплар ривоятлар келтирганлар. Тахм. 525/1131 йилда вафот этган (11: 5/50).

761

АЛ-КАРДАРИЙ

Хоразм ўлкасидаги бир қишлоқ — «Каргар»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Абдулғафур ал-Кардарий (ваф. 562/1167 й.)

(Абулмафохир) Абдулғафур ибн Луқмон ибн Муҳаммад (Тождуддин) ал-Кардарий — усулиётчи фақиҳ бўлган. Ҳалабда қозилик мансабини эгаллаган ва шу шаҳарда вафот этган. Ҳалабдаги «Мадрасату-л-ҳаддодийн» — «Темирчилар мадрасаси»да мударрислик ҳам қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 562 ҳ.й. йилда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «ал-Интисор ли-Аби Ҳанифа фи ахбориҳи ва ақволиҳи» («Абу Ҳанифанинг ғалабаси йўлидаги унинг хабарлари ва сўзлари ҳақида китоб»), «ал-Муфийд фи шарҳи-т-тажрийд» («ат-Тажрид» асарининг шарҳи ҳақида фойдали китоб»), «Шарҳу-л-жомиъи-с-сағийр» («Муҳаммад ибн ал-Ҳасан аш-Шайбонийнинг «Кичик тўплами»га шарҳ»), «Шарҳ ала-т-тажрийд» [«ат-Тажрид»га шарҳ], муаллиф уни «ал-Муфийд ва-л-мазийд» («Фойдали ва зиёда изоҳли китоб»), деб номлаган] — мазкур иккала асар ҳам ҳанафий фикҳнинг соҳаларига оиддир, «Китоб фи усули-л-фикҳ» («Фикҳ усули ҳақида китоб»), «Ҳайрату-л-фуқаҳо» («Фақиҳларнинг ҳайратланиши») (2: 4/510; 17: 2/175).

2. Муҳаммад ал-Кардарий (559–642/1164–1244)

(Абулваҳда Шамсулаъимма) Муҳаммад ибн Абдуссаттор ибн Муҳаммад ал-Имодий ал-Кардарий — таниқли фақиҳ бўлган. 642 ҳ.й. муҳаррам ойининг 9 куни Бухорода вафот этган. Унинг асарларидан: «Мухтасар Ҳусомиддин ал-Ахсикатий» («Ҳусомуддин ал-Ахсикатийнинг қисқартирилган китоби»), «ал-Ҳаққ ал-мубийн фи дафъи шубҳоти-л-мубталиий» («Ботил кишиларнинг шубҳаларини даф қилишда аниқ ҳақиқат») ёки «ас-Сайф ал-маслул фи радди ала соҳиби-л-мутаҳаввил» («ал-Мутаҳаввил» асарининг соҳибига раддия беришда ялонғоч қилич»), шунингдек, ушбу асар «ад-Дурра ал-мунийфа фи интисори-л-имоми-л-Аъзам Аби Ҳанифа» («Имоми Аъзам Абу Ҳанифанинг ғалабаси ҳақида қимматли дурдона») деган ном билан ҳам юритилади (17: 3/410).

762

АЛ-ГУРГАНЖИЙ

Хоразм еридаги бир қасаба-шаҳарча (арабча «ал-Журжония», «ал-Гургонжония»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Гурганжий (ваф. 481/1088 й.)

(Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ал-Муқриъ ал-Гурганжий — Қуръон илмини эгаллаш мақсадида узоқ ўлкаларга сафар қилган илм толиблари ва пешво олимлардан бири бўлган. Шом, Ҳижоз, Аллоқ ва бошқа юртларда олимлардан сабоқ олган. Кўплаб асарларни тасниф этган. Бир қанча дўстлари ва фарзандлари бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 481/1088 йилда вафот этган (11: 5/55).

2. Абдурраҳмон ал-Гурганжий

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ал-Гурганжий — мазкур Абу Ҳомиднинг ўғли. У қироат илмида фозил имом, ҳадислар эшитиш ва бошқаларга етказишда жуда истеъдодли бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/55).

3. Муҳаммад ал-Гурганжий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ал-Гурганжий — мазкур Абу Муҳаммаднинг ўғли. Солиҳ шайх, тақводор кексалиги (оқсоқоллиги) ўзига ярашган, юзи чиройли, донишманд бир киши

бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/55).

4. Муҳаммад ал-Гурганжий (390–484/1000–1092)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн Ҳомид ал-Курганжий — қори бўлган. Бағдод, Ҳаррон, Миср, Дамашқ, Мосул ва Хуросонда қироат илмини чуқур ўрганган. 484 х.й. зу-л-ҳижжа ойининг 12 кунда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Китобу-т-тазкира» («Тазкира китоби»), «Китобу-л-муаввал» («Умид ҳақида китоб»). Кўплаб адиблардан ҳикматли сўзларни ёзиб олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/512; 17: 3/84).

763

АЛ-КАРМУЖИЙИНИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири — «Кармужийийн»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Алямон ал-Кармужийийиний

(Абулҳасан) Алямон ибн ат-Таййиб ибн Хунайс ибн Умар ал-Кармужийийиний. У Насафнинг бир қишлоғи — Кармужийийндан

чиққан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 332 ёки 382 х.й.да вафот этган (2: 4/518; 11: 5/58).

2. Ат-Таййиб ал-Кармужийийиний (323/935 йилда ҳаёт бўлган)

(Абу Тоҳир) ат-Таййиб ибн Хунайс ибн Умар ал-Кармужийийиний. У Насафнинг қишлоқларидан бири — Кармужийийндан чиққан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Унинг асарларидан «Китобу-л-мабадаъ» («Ибтидо китоби») — Ваҳб ибн Мунаббихга оид бу китобни у 323/935 йилда китобат қилган (11: 5/58).

764

АЛ-КАРМИНИЙ

«Кармана»га нисбат берилган. У — Сўғд ҳудудигаги дарахтлари ва сувлари сероб бир шаҳарча, Самарқанд билан Бухоро ўртасига жойлашган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Карминий (ваф. 282/896 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн аз-Завъ ибн ал-Мунзир ибн Язид аш-Шайбоний ал-Карминий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 282/896 йилда вафот этган (11: 5/58).

2. Аҳмад ал-Карминий (ваф. 265/879 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн аз-Завъ ибн ал-Мунзир ал-Бакрий ал-Карминий — мазкур Абу Абдуллоҳнинг биродари. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 265 ҳ.й. ражаб ойининг ўртасида вафот этган (11: 5/59).

3. Ал-Мустақир ал-Карминий

Ал-Мустақир ибн Муҳаммад ал-Карминий — машҳур муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/59).

4. Ал-Мусайиб ал-Карминий

Ал-Мусайиб ибн Муҳаммад ал-Қазобий ал-Карминий. У ал-Фаззозийнинг «ал-Мухтасар» номли асарини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/59).

5. Азиз ал-Карминий

(Абулфараж) Азиз ибн Абдуллоҳ ал-Карминий. У Имом аш-Шофъий асҳобларининг Бухоро ва Кармана суфаларидаги нозирлардан бири бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/59).

6. Али ал-Карминий

(Абу Туроб) Али ибн Тоҳир ибн... ал-Карминий ат-Тамимий. У Кармана аҳлидан, ўз даврида лугат илмида ва уни ёд олишда энг афзал ва беназир олим ҳисобланган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. (11: 5/59).

7. Муаммар ал-Карминий

(Абу Сулаймон) Муаммар ибн Жаброил ибн Масъаб ибн Исмоил ибн Айюб ал-Карминий. Ўта одобли бўлган, Самарқандда яшаган, эл орасида солиҳ ва фозил шайх сифатида танилган, ишончли ровий, ўта диёнатли, усуллари яхши, аҳли суннатга мансуб бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/59).

8. Сухайб ал-Карминий

(Абу Муҳаммад) Сухайб ибн Осим ибн Иброҳим ибн... ибн Қайс ал-Карминий. Илм олиш мақсадида Ироққа рихлат қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/59).

9. Муҳаммад ал-Карминий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абу Жаъфар ибн... ибн Усмон ал-Яшкирий ал-Карминий. У шофъий мазҳаби бўйича йирик фақиҳ бўлган. У

уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/59).

765

АЛ-КИСОИЙ

Марв ва Бухоро аҳлидан «кисо» («кийим») бичиш, тикиш ва сотиш билан шуғулланганларга нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Кисоий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ибн Яқуб ал-Марвазий ал-Кисоий. Лақаби — «тариқ ғариб» («бегона йўл»). У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/67).

2. Абдулжаббор ал-Кисоий (ваф. 518/1124 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулжаббор ибн Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ал-Кисоий ал-Бухорий ал-Имом ал-Хужжож — Бухоро аҳлидан бўлган. У оммавий ваъзлар қилар, илмий мажлислар ўтказар, хайр-баракот ва илм аҳли жумласидан эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 518 ҳ.й. шаввол ойида вафот этган (11: 5/67).

766

АЛ-КАСОДОНИЙ

Самарқанднинг қишлоқларидан бири — «Касодун» («Касадон»)га

нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Касодоний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Суфён ибн... ибн ал-Фазл ибн Абу Сажид ал-Касодоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/65).

767

АЛ-КАСБАВИЙ

Насафнинг қишлоқларидан бири – «Касба»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Исо ал-Касбавий

(Абу Аҳмад) Исо ибн ал-Ҳусайн ибн ар-Рабиъ ал-Касбавий – «ал-Бўстон» китобининг муаллифи. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/522; 11: 5/68).

2. Жаъфар ал-Касбавий

(Абу Муҳаммад) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Али ибн Ҳамдон ибн Воқид ал-Касбавий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/68).

3. Ал-Ҳасан ал-Касбавий

Ал-Ҳасан ибн Муҳаммад Али ал-Касбавий. У уламолардан,

уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/69).

4. Али ал-Касбавий

(Абулҳасан) Али ибн Иброҳим ал-Касбавий. «Дарбу-л-жадид» да муфти бўлган. У уламолардан; уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/69).

5. Мунир ал-Касбавий

(Абулмуайяд) Мунир ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Касбавий – кўп ҳадислар эшитган фозил адиб. Насаф ва Ашфурқонда бир жамоа олимлардан ҳадис тинглаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/69).

6. Масъуд ал-Касбавий

Масъуд ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Касбавий. У – мазкур Мунирнинг биродари. У кўп ҳадислар эшитган ва ўз дастхати билан китоблар кўчирган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/69).

7. Соъид ал-Касбавий

(Абулало) Соъид ибн Мунир ибн Муҳаммад ал-Касбавий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/69).

8. Муҳаммад ал-Касбавий

(Абулфараж) Муҳаммад ибн Масъуд ал-Касбавий

– Касба аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/69).

9. Аҳмад ал-Касбавий (ваф. 412/1022 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Исмоил ибн Муҳаммад ибн Ҳорун ибн Исмоил ибн Билол ас-Саннон ал-Касбавий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 412/1022 йил жума куни вафот этган (11: 5/69).

10. Муҳаммад ал-Касбавий (ваф. 409/1019 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдулмалик ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Абу Саид ибн Муҳаммад ибн Усмон ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абунназр ал-Касбавий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 409 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг еттинчи куни душанба кечаси Насафда вафот этган (11: 5/69).

11. Муҳаммад ал-Касбавий (439–494/1048–1101)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу Муҳаммад (унинг исми шарифи – Абдулмалик ибн Муҳаммад ибн... ибн Форсанж Атуфийд Шийшир) ал-Касбавий. Зиёли бир хонадондан бўлган. Хонадон аҳлининг ҳар бири ўз отасидан ҳадислар ривоят қилган.

Ўзи — имом ва уламолардан, мунозарага моҳир фозил олим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 439 ҳ.й.нинг сафар ойида туғилган. 494/1101 йилда вафот этган (2: 4/422; 11: 5/69).

768

АЛ-КИССИЙ (АЛ-КИШШИЙ)

Сўғдаги бир шаҳар — «Кисса» («Кишша») га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Кипший (ваф. 390/1000 й.)

(Абу Зуръа) Муҳаммад ибн Юсуф ал-Журжоний ал-Кишший — таниқли муҳаддис бўлган. Нишопур, Бағдод, Ҳамадон ва Ҳижозда Абу Нуъайм ибн Адий ва Абулаббос ад-Дағулий ҳамда ул икковининг табақаларидан ҳадислар тинглаган. У ҳадисларни бобма-боб тўплаган ва машойихлари билан биргаликда китоб тариқасида тасниф этган. Узоқ йиллар Маккада яшаган ва ўша жойда (Маккада—Т.) вафот этган (17: 3/781).

2. Абдулҳамид ал-Киссий (ваф. 249/863 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулҳамид ибн Ҳумайд ибн Наср ал-Киссий — «Абу Ҳумайд» номи билан машҳур бўлган. У

ғоятда ҳурмат-эътиборли ва қадри баланд имом бўлган. Кўп ҳадислар тўплаб, асар яратган олимлардан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 249 ҳ.й. рамазон ойида вафот этган (2: 4/523; 11: 5/70).

3. **Ал-Фатҳ ал-Киссий**
(Абу Наср) ал-Фатҳ ибн Амр ал-Киссий ал-Варроқ — ҳадислари тўғри, ҳақгўй ровийлардан бири бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/71).

4. Муҳаммад ал-Киссий

(Абулфазол) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абулмузаффар ал-Киссий. Гарчи Кешда туғилган бўлса-да, лекин Самарқандда яшаган. Асли Насафдан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 487/1094 йилда туғилган (11: 5/71).

5. Муҳаммад ибн Ҳотам ал-Киссий (ваф. 339/951 й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Ҳотам ибн Хузайма ибн Қутайба ибн... ибн Шароҳабил ал-Калбий ал-Киссий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 339 ҳ.й. йил шаввол ойида бир юзу саккиз ёшида Маккага

ҳажга кетаётиб, йўлда Ҳамадонда вафот этган (11: 5/71).

6. Муҳаммад ибн ат-Таййиб ал-Киссий (ваф. 318/930 й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн ат-Таййиб ал-Киссий аз-Зоҳид. Кўп ибодат қилувчи фақиҳлардан ва ҳадис ўрганиш мақсадида сафар қилувчи олимлардан бўлган. У Нишопур ва Бағдодда йирик олимлардан ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 318/930 йилда вафот этган (11: 5/71).

769

АЛ-КУШОНИЙ

Самарқанднинг бир шаҳарчаси — «Кашония»га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Масъуд ал-Кушоний (447–520/1055–1126)

(Рукнуддин) Масъуд ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Кушоний — фозил инсон бўлган. Унинг асарларидан: «ал-Мухтасар ал-Масъудий» («Масъудийнинг мухтасар китоби») (17: 3/847).

2. Аҳмад ал-Кушоний

(Абу Умар) Аҳмад ибн Ҳожиб ибн Ҳамона ал-Кушоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис

ривоят қилганлар (2: 4/524; 11: 5/73).

3. Муҳаммад ал-Кушоний

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳожиб ал-Кушоний — мазкур Абу Умарнинг ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/73).

4. Аҳмад ал-Кушоний (ваф. 493/1100 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн ал-Муҳаззаб ибн Яъло ибн Муслим ибн Саид ибн ал-Хитоб ибн Наср ал-Кушоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 493 ҳ.й. зу-л-қаъда ойида, 78 ёшида вафот этган (11: 5/73).

5. Аҳмад ал-Кушоний (ваф. 443/1051 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳумайд ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ашъас ал-Кушоний ал-Қозий — имом бўлган. Самарқандга келиб, «ад-Дор ал-Жузжония» илм даргоҳида ҳадисдан дарс берган. У бир юзу йигирма йил умр кўрган. Аҳмад ал-Кушонийнинг кўз кўриши фоятда ўткир бўлган. У қўлёзма асарларни кечаси ойнанинг ёруғида ҳам мутолаа қилаверарди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 443/1051 йилда вафот этган (11: 5/73).

6. Масъуд ал-Кушоний (ваф. 540/1145 й.)

(Абулмаолий) Масъуд ибн ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайн ал-Кушоний — фозил имом, хулқи-атвори чиройли ва ишлари гўзал инсон бўлган. У Самарқандда бир қанча муддат хатиблик лавозимида фаолият кўрсатган, ҳадислар айтиб, имло (айтиш) билан шуғулланган. Шунингдек, Қусам, разияллоҳу анҳу, мадрасасида мударрислик ҳам қилган. Бухорода ўғли ундан ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 540/1145 йилда вафот этган (11: 5/73).

7. Убайдуллоҳ ал-Кушоний

(Абулқосим) Убайдуллоҳ ибн Умар ал-Хатиб ал-Кушоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/73).

8. Муҳаммад ал-Кушоний

(Абу Наср) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Кушоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/73).

9. Муҳаммад ал-Кушоний (ваф. 552/1157 й.)

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Масъуд ал-Кушоний — аввалроқ зикр этилган Абулмаолийнинг ўғли.

Бухорода қозилик лавозимини эгаллаган. Ўз ватанида унчалик катта эътибор қозонмаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 552 ҳ.й. рамазон ойининг тўртинчи кечаси, таровиҳ намозини ўқигандан кейин вафот этган (11: 5/74).

10. Али ал-Кушоний (480–557/1087–1162)

(Абулҳасан) Али ибн Мавжуд ибн ал-Ҳасан ал-Кушоний — фозил имом, атоқли баҳс-мунозара қилувчи, воиз ва фақат ҳақиқатни сўзловчи инсон бўлган. Марвдаги «ал-Мадраса ал-хоқония»да ўқув ишларини бошқарган. Марвда истиқомат қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 480 ҳ.й. рамазон ойининг 27 кечасида турилган. 557/1162 йилда вафот этган (11: 5/74).

11. Убайдуллоҳ ал-Кушоний (тахм. 410–502/1020–1109)

(Абулқосим) Убайдуллоҳ ибн Умар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Кушоний — машҳур ва фозил инсон, ишончли ровий, кўпдан-кўп ҳадисларни биладиган олим бўлган. Фоятда узоқ умр кўрган. Одамлар кўп йиллар давомида унинг имлосидан (айтиб турганидан) ҳадислар

тинглаганлар ва ёзиб олганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Тахм. 410/1020 йилда туғилган, 502/1109 йилда вафот этган (11: 5/73).

770

АЛ-КУШМАЯҲАНИЙ

Марвнинг қишлоқларидан бири — «Кушмаяҳан»га нисбат берилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳибон ал-Кушмаяҳаний (ваф. 233/848 й.)

(Абу Муҳаммад) Ҳибон ибн Мусо ибн Савод ал-Кушмаяҳаний ас-Сулламий — ишончли ва ҳақиқатгўй ровий сифатида танилган, Абдуллоҳ ибн Муборак ал-Марвазий китобларининг ровийларидан бўлган. Жуда кўп одамлар Ҳибон ал-Кушмаяҳанийнинг ҳузурига келиб, ундан ҳадислар олганлар, айнан шу мақсадда унинг қишлоғига — «ал-Кушмаяҳан»га бориб, ҳадис эшитганлар. У ҳаётининг охирларида туғилган қишлоғини тарк этиб, Фирабрнинг чегарасида посбон бўлиб яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 233/848 йилда вафот этган (11: 5/75).

2. Муҳаммад ал-Кушмаяҳаний (ваф. 389/999 й.)

(Абулхайсам) Муҳаммад ибн Маккий ибн Муҳаммад ибн Зуроъ ибн Ҳорун ибн Зуроъ ал-Кушмаяҳаний — бутун Шарқ ва Фарбада ўзининг «ал-Жомиъ» китоби билан шуҳрат қозонган йирик адиб бўлган. Чунки Муҳаммад ал-Кушмаяҳаний Хуросонда унга таяниб олий иснод ривоят қилганларнинг охиргиси эди. У фақиҳ, адиб, тақводор ва зоҳид бир инсон бўлган. У илм излаб Ҳижоз ва Ироққа борган, кўплаб машҳур шайхлардан сабоқ олган. Фирабр, Марв, Сарахс, Рай, Бағдод, Куфа, Макка каби шаҳарларда устозлардан ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 389 ҳ.й.да вафот этган. Унинг асарларидан: «Расоил» («Рисолалар») (11: 5/75; 17: 3/732).

3. Муҳаммад ал-Кушмаяҳаний

(Абу Ҳомид) Муҳаммад ибн Али ал-Кушмаяҳаний — фақиҳ, фозил ва луғатда билимдон олим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/75).

4. Солиҳ ал-Кушмаяҳаний (ваф. 246/860 й.)

(Абулфазл) Солиҳ ибн Мисмор ал-Кушмаяҳаний. У илм излаб, Ироқ ва Ҳижозга борган, Марв ва Мовароуннаҳрда ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 246/860 йилда вафот этган (11: 5/75).

5. Аҳмад ал-Кушмаяҳаний

Аҳмад ибн Исо ал-Кушмаяҳаний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/75).

6. Аҳмад ибн Яҳё ал-Кушмаяҳаний

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Яҳё ал-Кушмаяҳаний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/75).

771

АЛ-КАФСИСАВОНИЙ

Бухоронинг қишлоқларидан бири — «Кафсисавон» («Кафшишавон»)га нисбатан айтилган. Унга мансуб бўлган олимлардан:

1. Ҳамдам ал-Кафсисавоний

(Абулфазл) Ҳамдон ибн Яҳё ибн Абдуллоҳ ал-Кафсисавоний ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/84).

772

АЛ-КУФИНИЙ

«Куфин»га нисбат берилган, у — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Абдуллоҳ ал-Куфийний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Куфийний — серфазилат фақиҳ бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/84).

773

АЛ-КАЛОБОДИЙ

«Каллобоз»га нисбат берилган, у — Бухородаги даҳалардан бири. Ушбу жойга нисбат берилган олимлар:

1. Иброҳим ал-Калободий (ваф. 340/951 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Калободий. Бойликдан кўра фақирликни афзал билиб, уни шарафлаган (17: 1/67).

2. Али ал-Калободий

(Абулқосим) Али ибн Абу Наср ал-Калободий — мазкур Абу Насрнинг ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Унинг «Амолий Аби Қосим» («Абулқосимдан имло қилинган ҳадислар тўплами») асари бор (11: 5/114; 15: 4/163).

3. Абдуллоҳ ал-Калободий

(Абулқосим) Убайдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Саид ибн Яъқуб ал-Фақиҳ ал-Калободий Калободий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/114).

4. Муҳаммад ал-Калободий (ваф. 323/935 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Саид ибн Яъқуб ал-Луълуъий ал-Калободий. Бухоро мазолим (олий) судида фаолият кўрсатган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 323 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 5/114).

5. Абдулкарим ал-Калободий

(Абу Саҳл) Абдулкарим ибн Абдурраҳмон ибн .... ибн Ҳозим ал-Калободий ал-Бухорий. Бухоронинг Каллобозидан бўлган. Ундан бир гуруҳ мутааххир уламолар ҳадис эшитганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/114).

774

АЛ-КУЛОШКИРДИЙ

«Кулошкирд»га нисбат берилган, шунингдек, «Жулошжирд» деб аталиши ҳам мумкин бўлиб, у — Марв

қишлоқларидан бири. Унга нисбат берилган олимлар:

1. Сом ал-Кулошкирдий

Сом ибн Нуҳ ал-Кулошкирдий, у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/117).

2. Раис ал-Кулошкирдий

Раис ибн Сулаймон ибн Ҳориса ибн Қудома ал-Кулошкирдий. Хуросонга келиб, Жулошжирд қишлоғида кўним топган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/117).

775

АЛ-КУЛАХБОҚОНИЙ

«Кулахбоқон»га нисбат берилган бўлиб, у — Марв қишлоқларидан бири. Унга нисбат берилган олимлардан:

1. Ваҳб ал-Кулахбоқоний

(Абу Абдуллоҳ) Ваҳб ибн Замъа ат-Тамимий ал-Кулахбоқоний. Ибн Муборак суҳбатларидан баҳраманд бўлиб, унинг ўзига, тутган йўлига, шамойилига ихлосманд эди. Ҳадисларни билиш ва уларни ташлаб ўтишни яхши кўрадиган тоифалар ҳақида китоб таълиф этган. Ривоят қилган ҳадисларида хато йўқ. Мазкур китобини

«Матрукун» («Хадислари тарк этилган ровийлар») деб атади. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/87).

776

АЛ-КУЛАХТУЖОНИЙ

«Кулахтужон»га нисбат берилган. У — Марв қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Кулахтужоний (ваф. 378 й.)

(Абу Ато) Муҳаммад ибн Абу Язид ибн Абулазҳар ..... ибн Ҳилол ал-Мутаваккилий ал-Кулахтужоний. Фазилатли имом бўлиб, вараъга амал қилган. Яхши хулқли бўлган, доимо рўза тутган ва таҳажжуд ибодатларини адо этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 378 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/88).

2. Абу Масъуд ал-Кулахтужоний

Абу Масъуд ибн Абу Язид ибн Абулазҳар ал-Кулахтужоний. Уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/88).

777

АЛ-КАМОРИЙ

«Каморо»га нисбат берилган. У — Бухоро

қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Ал-Лайс Каморий (ваф. 331 ҳ.й.)

(Абу Наср) ал-Лайс ибн Амр ибн Ҳафс ал-Каморий, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 331 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/93).

2. Муҳаммад ал-Каморий (ваф. 381/991 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Фазл ал-Каморий ал-Бухорий. Ҳанафий мазҳаби уламоларидан бўлган. Таълиф этган асари: «ал-Фавоид фи-л-фиқҳ» («Фикҳдаги фойдалар») (14: 4; 17: 3/588).

778

АЛ-КАМРАЖИЙ

«Камаржа»га нисбат берилган. У — Сўғд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Камаржий

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Искоф ал-Муаззин ас-Сўғдий ал-Камаржий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 4/544; 11: 5/94).

2. Муҳаммад ал-Камаржий

(Абу Муҳаммад) Муҳаммад ибн Наср ибн Ҳамувайҳ ал-Камаржий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/94).

3. Муҳаммад ал-Камаржий

(Абу Ҳафс) Муҳаммад ибн Наср ибн Ҳамувайҳ ал-Камаржий — мазкур Абу Муҳаммад ал-Камаржийнинг отаси. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/94).

4. Наср ал-Камаржий

(Абулайс) Наср ибн Ҳамувайҳ ал-Камаржий ас-Сўғдий — мазкур Абу Ҳафс ал-Камаржийнинг отаси. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/94).

779

АЛ-КАМАРДИЙ

Самарқанд қишлоқларидан бири — «Камард»га нисбат берилган.

1. (Абу Жаъфар) ал-Камардий.

У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/544; 11: 5/94).

780

АЛ-КАМАРИЙ

«Камара»га нисбат берилган. У — Бухоро қишлоқларидан бири.

Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Юсуф ал-Камарий
(Абу Яъқуб) Юсуф ибн ал-Фазл ал-Камарий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/544; 11: 5/94).

781 АЛ-КАМСОНИЙ

«Камсон»га нисбат берилган. Камсон — Марв қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Абдулжаббор ал-Камсоний (393 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Жаъфар) Абдулжаббор ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Мужоҳид ибн Юсуф ибн ал-Масний ал-Камсоний. Ҳадис илмида «ҳофиз» бўлган, кўп ҳадисларни ёддан билган, улардан тўқималарини ажрата олган. У 393 ҳ.й.да Бухорога келган, сўнгра яна Марвга қайтиб бориб, ўша ерда вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/95).

2. Аҳмад ал-Камсоний
(Абу Ҳотим) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жамил ал-Камсоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/95).

3. Аҳмад ал-Камсоний
(Абулаббос) Аҳмад ибн Абу Юсуф ал-Камсоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/95).

782 АЛ-КАМУНИЙ

«Камун» («зира»)га нисбат берилган. Бу нисба билан сарахлик зира сотувчилар аталган.

1. Саҳл ал-Камуний
(ваф. 468 ҳ.й.)

(Абулқосим) Саҳл ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Камуний ас-Сарахсий — фазилатли, ўта художўй ва яхши хулқли имом бўлган. Абу Тоҳир ас-Санжий ҳузурда фикҳ илмини тўлиқ ўзлаштирган. Кўплаб ҳадислар эшитган, кам ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 468 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/95).

783 АЛ-КАМАНЖИСИЙ

«Каманжис»га нисбат берилган. У — Мовароуннаҳр қишлоқларидан бири.

1. Али ал-Каманжисий
(Абулҳасан) Али ибн ан-Нуъмон ибн Саҳл ал-Каманжисий. У

уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 4/545).

784 АЛ-КАМАНДИЙ

«Каманга»га нисбат берилган. У — Сўғд қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Исмоил ал-Камандий

Исмоил ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Халаф ёки Холид ибн Иброҳим ал-Бухорий ал-Карминий ал-Камандий деб ҳам юритилади. Ҳаждан қайтаётиб Дамашқда тўхтаган ва у ерда ҳадис ривоят қилган. Исмоил ал-Камандий ишончли ровий бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 4/545).

785 АЛ-КИНОНИЙ

«Киноний»га нисбат берилган бўлиб, у — Бухоро аҳлидан бўлган бобонинг исмидир.

1. Муҳаммад ал-Киноний

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Иброҳим ибн Наср ибн ал-Лайс ибн Сайёр ал-Ҳофиз ал-Киноний. Бухоро аҳлидан бўлган, ҳадислар билган ва уларни ёд олган. У

уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/99).

786

АЛ-КАНЖКОНИЙ

«Канжкон»га нисбат берилган бўлиб, у – Марв қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Канжконий

(Абу Саҳл) Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Жузоъ ал-Канжконий – Марв аҳлидан бўлган. Пайғамбар (с.а.в.)нинг Абу Хурайрага қилган васиятларини сўзлаб юрар эди. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/101).

787

АЛ-КАНЖИЙ

«Канжа»га нисбат берилган, у – Арон юртининг асосий йирик шаҳридир. Мазкур шаҳарга нисбат берилган олимлар:

1. Абдулваҳҳоб ал-Канжий (1062/1652 йилда ҳаёт бўлган)

Абдулваҳҳоб ибн Абу Абдуллоҳ ибн Абу ал-Хусайн ибн Абу Шиҳоб ал-Канжий. Дамашқда бўлган, унинг «ан-Ниброс ли кашфи-л-илтибоси-л-воқифи-л-асос ли ақоид

қавм самму анфусаҳум бил-акёс» [«Ўзларини «акёс» (яхшилар) деб эълон қилган қавм ақидаси асосларидаги гумонларни ёритиб берувчи маёқ»]. У мазкур асарни 1062 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 2/342).

2. Муҳаммад ал-Канжий (ваф. 658/1260 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Юсуф ал-Канжий – фозиллардан бўлган. Асарларидан: «ал-Баён фи ахбори соҳиби-з-замон» («Соҳиби замоннинг хабарлари баёни»), «Кифоят-толиб фи манотиби амири-л-муъминийн Али ибн Аби Толиб» («Амиру-л-муъминин Али ибн Абу Толибнинг толибларга кифоя қиладиган манотиблари»), «баъзи шеърлари ҳам бор (17: 3/787).

3. Яҳё ал-Канжий (318/930 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абулқосим) Яҳё ибн Закариё ал-Канжий – фозил киши бўлган. Ундан Абу Муҳаммад Ҳорун ибн Мусо ат-Талъакбирий ривоят қилган. Унинг кўплаб асарлари бўлган, шулардан бири – «Китобу-н-нақд» («Танқид китоби») (17: 4/95).

788

АЛ КУНДИЙ

«Кунду»га (ёки «Кунда») нисбат

берилган. У – Самарқанд қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ал-Кундий (ваф. 551 ҳ.й.)

(Абулмаҳомид) Муҳаммад ибн Абдулҳолик ибн Абдулваҳҳоб ибн Ҳамза ибн Салма ал-Кундий – сўзлик бўлган. Жума куни масжидда ҳалқа (одамлар мажмуаси) тўплаш эди. Фақиҳ олим, таниқли имом, ҳудожўй, яхши хулқли инсон бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 551 ҳ.й.да вафот этган (2: 4/547; 11: 5/104).

789

АЛ-КАНДАСАРВОНИЙ

«Кандасарвон»га нисбат берилган. У – Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Наср ал-Кандасарвоний

(Абу Муҳаммад) Наср ибн Собир ибн Довуд ал-Кандасарвоний ал-Бухорий – уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/103).

790

АЛ-КАНДУКИНИЙ

«Кандукин»га нисбат берилган бўлиб, у – Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Али ал-Кандукиний (тав. 448 ёки 447 ҳ.й.)

(Абӯлҳасан) Али ибн Аҳмад ибн ал-Хусайн ибн Абу Наср ибн ал-Ашъас ибн Фазбон ал-Кандукиний. Унинг отаси Кандукин қозиси бўлган, У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 448 ҳ.й. ёки ундан бир йил олдин таваллуд топган (2: 4/548; 11: 5/103).

791

АЛ КУНДИКАСИЙ

«Кундикас»га нисбат берилган. Кундикас — Самарқанд атрофидаги Дарғам қишлоқларидан бири. Мазкур жойга нисбат берилган олимлар:

1. Умар ал- Кундикасий (ваф. 525/1131 й.)

Умар Саид ибн Абдурахим ибн Аҳмад ал-Асам ал- Кундикасий ас-Самарқандий Самарқанд атрофидаги Борой тоғи минтақасида истиқомат қилган, Кундикасда ҳам яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Самарқандда таваллуд топган, 525 ҳ.й.нинг сафар ойида ёки рабиъу-л-аввал ойида Борийда вафот этган (11: 5/104).

792

АЛ-КАНВАНИЙ

«Канван»га нисбат берилган. Канван —

Самарқанддаги маҳалла. Ушбу жойга нисбат берилган олимлардан:

1. Абдуллоҳ ал-Канваний (ваф. 480—485 ҳ.й.дан бироз кейин)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Юсуф ибн Мусо ибн Али ибн Зайд ал-Канваний — фақиҳ ва зоҳид бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. У 480 ҳ.й.дан бироз кейин вафот этган (11: 5/105).

793

АЛ-КУЗИЙ

«Куз»га нисбат берилган бўлиб, у Бухоро аҳлига мансуб бўлган баъзи боболарнинг исми шарифидур. Қуйидаги олим мазкур нисба билан аталган:

1. Муҳаммад ал-Кузий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Сакан ибн ... ибн Куз ас-Саканий ал-Кузий ал-Бухорий, катта бобосига нисбат берилган. Ҳадисларни тўғри таҳаммул қиладиган солиҳ киши бўлган. Бухорода ҳадис эшитган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/107).

794

АЛ-КАВСАЖ

«Кавсаж»га нисбат берилган. Кавсаж —

Марвдаги кўчанинг номи. Ушбу жойга нисбат берилган олимлар:

1. Исҳоқ ал-Кавсаж (ваф. 251 ҳ.й.)

(Абу Якуб) Исҳоқ ибн Мансур ибн Баҳром ат-Тамимий — ал-Кавсаж номи билан танилган. Асли марвлик бўлган. У Аҳмад ибн Ҳанбалдан турли масала ечимларини ривоят қилар эди. Намоз ҳақида катта китоб тасниф қилган. Ушбу китоб ҳақида Муслим ибн Ҳажжож: «Исҳоқ ибн Мансурнинг китобидан тўғрироқ китобли одамни кўрмадим», — деган. 251 ҳ.й. душанба куни Нишопурда вафот этган (11: 5/107).

795

АЛ-КУШОНИЙ

«Кушон»га нисбат берилган. Кушон — туркларнинг энг узоқ юртларидаги бир шаҳар.

1. Муҳаммад ал-Кушоний (ваф. 413 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ас-Саълабий ал-Кушоний — Андалусдаги Ишфилия юртидан бўлган. Ибодатга муккасидан кетган киши эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 413 ҳ.й.да вафот этган (2: 4/556).

796

АЛ-ЛАББОД

«Лаббод»га нисбат берилган. Лаббод — Бухоро аҳлидан бўлган кигиз сотувчилардир.

1. Ал-Ҳасан ал-Лаббод (ваф. 271 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайн ибн Масъуд ибн Абдуллоҳ ибн ал-Луббод ал-Муаззин ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар эса ундан ҳадис ривоят қилганлар. 271 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/124).

797

АЛ-ЛАЖЖОМ

«Лажжом»га нисбат берилган. Лажжом — Ардабил аҳли жилов ясовчиларининг иш ва сотиш жойи. Ушбу жойга нисбат берилган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Лажжом

(Абу Бакр) Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ал-Лажжом ал-Ардабилий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/129).

798

АЛ-ЛАҚИТИЙ

«Лақит»га нисбат берилган. Лақит — нисбат берилаётган кимсанинг марвлик бобосининг исми.

1. Аҳмад ал-Лақитий (Абу Бакр) Аҳмад ибн Анбас ибн Лақит аз-Зоббий ал-Лақитий ал-Марвазий. Бағдодда бўлган, у ерда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/139).

799

АЛ-АКУМАЛОНИЙ

«Акумалон»га нисбат берилган. Акумалон — Марвдан беш фарсах йироқликдаги қишлоқ номи. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Иброҳим ал-Акумалоний

Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Саид ал-Акумалоний. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/668).

800

АЛ-ЛОЛ

«Лол»га нисбат берилган. Лол — Самарқанд аҳлидан «луълуъ» (гур-маржон) сотувчиларга қўйилган ном. Ушбу ном билан танилган олимлар:

1. Яъқуб ал-Лол ас-Самарқандий (ваф. 265 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Яъқуб ибн Юсуф ибн Холид ибн

Молик ибн Саннон ал-Лол ас-Самарқандий — Самарқанд аҳлидан, илм излаш ва ҳадис жамлашга чанқоқ бўлган. Хушмуомала, тўғри йўлдаги кимса бўлиб, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 265 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/669).

801

АЛ-ЛОЛАВБИЙ

«Лолаввайҳ»га нисбат берилган. Лолаввайҳ нисбат берилаётган шахснинг андонқонлик бобосининг исми.

1. Али ал-Лолавбий

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ибн Али ибн Али ибн Лолаввайҳ ал-Мужтаҳид ал-Андонқоний — фозил киши, илм аҳлидан бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/670).

802

АЛ-ЛОМИШИЙ

«Ломиш»га нисбат берилган. Ломиш — Фарғона қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Ал-Ҳусайн ал-Ломиший (441–522 ҳ.й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Али ибн Абулқосим ал-Ломиший ал-Фарғоний.

У Самарқандда яшаган, хилоф илми (қийёсий ҳуқуқшунослик) бўйича ўтқир фақиҳ ва фозил имом бўлган. Ҳадислар эшитган. 441 ҳ.й.да таваллуд топган ва 522 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/670).

803

АЛ-ЛАББОДИЙ

«Ал-Либбодин»га нисбат берилган. У — Самарқанддаги маҳаланинг номи. Ушбу жойга нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Лаббодий (ваф. 515/1121 й.)

Муҳаммад ибн Тоҳир ибн Абдуррахмон ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ас-Саъдий ас-Самарқандий ал-Лаббодий. Лаббодий кўчасида истиқомат қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 515 ҳ.й. сафар ойининг ўрталарида вафот этган (2: 5/10; 11: 5/125).

2. Муҳаммад ал-Лаббодий (ваф. 523/1129 й.)

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Каробисий ал-Лаббодий — самарқандлик бўлган, у ҳам Лаббодий кўчасида яшаган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар.

523 ҳ.й. рамазон ойининг 7 кунни жума кечаси вафот этган (11: 5/125).

804

АЛ-ЛАКЗИЙ

«Лакз»га нисбат берилган. Лакз — Дарбанднинг ортида жойлашган Харозонга чегарадош кичкина шаҳарча бўлиб, шаҳарни барпо этган оғамнинг номига қўйилган. Лакз аҳолиси мусулмонлар, тиллари ягона, оғамлари қувватли ва шавкатли. Ушбу юртга нисбат берилган олимлар:

1. Мусо ал-Лакзий

(Абу Абдуллоҳ) Мусо ибн Юсуф ибн ал-Ҳусайн ал-Лакзий — «Ҳасан ад-Дарбандий» номи билан ҳам маълум ишончли ҳадис ровийси, фазилатли фақиҳ, ҳуснихулқли ва камгап инсон бўлган. Абу Бакр ибн Абу Довуднинг «ан-Наът» китобини ривоят қилар эди (2: 5/26).

2. Ҳаким ал-Лакзий (ваф. 538/1144 й.)

Ҳаким ибн Иброҳим ибн Ҳаким ал-Лакзий ад-Дарбандий — хушхулқли ва солиҳ фақиҳ бўлган. Бағдода Абу Ҳомид ал-Ғазолийнинг ҳамда Марвад ал-Ҳиравийнинг қўлида фикҳ ўрганган. Кўплаб ҳадислар эшитган, қадимий шеърларни ёд олган эди. Бухорога бориб, 538 ҳ.й.нинг шаввол ойида

вафот этгунига қадар ўша ерда истиқомат қилган (11: 5/125).

805

АЛ-ЛУКАРИЙ

«Лукар»га нисбат берилган. Лукар — Марв атрофидаги Панж ва Баркуз орасидаги қишлоқ. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Лукарий (ваф. 502/1108 й.) (Абу Наср) Муҳаммад ибн Аднон (ёки Арафот) ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Аббос ибн Амруба ал-Лукарий — ашаддий ханафий фақиҳи эди. Марвада даъватчи бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 502 ҳ.й. рабиъул-аввал ойида Марвада вафот этган (2: 5/31; 11: 5/145).

806

АЛ-ЛУЪЛУЪИЙ

«Луълуъ»га нисбат берилган. Насафда «луълуъ» (гур, маржон) сотадиганларга мазкур нисбат истеъмолда бўлган.

1. Муҳаммад ал-Луълуъий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абулқосим ан-Насафий — «Барворид ал-Луълуъий» номи билан ҳам таниқли бўлган. Асли насафлик бўлган,

Бухорода яшаган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/146).

807

АЛ-ЛАЙСИЙ

«Ал-Лайс»га нисбат берилган. Ал-Лайс — нисбат берилаётган шахснинг бухоролик баъзи аждодлари номи. Ушбу ном билан нисбат берилган олимлардан:

1. Амр ал-Лайсий (ваф. 466 ҳ.й.)

(Абу Муслим) Умар ибн Али ибн Аҳмад ибн ал-Лайс ал-Ҳофиз ал-Лайсий — бухоролик, ҳадис ҳофизларидан бўлган. Ҳадис излаб, турли ўлкаларга борган. Ҳадисларни жамлаш ва таҳриж йўлида кўп заҳмат чеккан. Хуросон, Ироқ ва ўз минтақасида ҳадис эшитган. Исфаҳонда бир муддат яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 466 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/151).

808

АЛ-ЛИНИЙ

«Ал-Лин»га нисбат берилган бўлиб, у — Марв қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Линий

Муҳаммад ибн Наср ибн ал-Ҳусайн ибн Усмон ал-Музнӣ ал-Марвазий — Аллоҳнинг солиҳ бандаларидан бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/34; 11: 5/153).

809

АЛ-МОБАРСОМИЙ

Мобарсомга нисбат берилган. Мобарсом — Марв қишлоқларидан бири. Мазкур жойга мансуб олимлар:

1. Али ал-Мобарсомий (ваф. 257 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Хушрӯм ибн Абдурахмон ибн ... ибн Абдуллоҳ ал-Мобарсомий — машҳур Бишр ибн ал-Ҳорис ал-Ҳафий синглисининг ўғли, риёзиёт илмининг олими ва имом бўлган. Узоқ умр кўрган, ўзининг айтишича, 88-рамазон рўзасини тутган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 257 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/154).

2. Муҳаммад ал-Мобарсомий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Али ибн Амр ал-Мобарсомий — Мобарсом қишлоғидан бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/154).

810

АЛ-МОТРИТИЙ

«Мотрит»га нисбат берилган. Мотрит — Самарқандгаги маҳалла номи. Мазкур маҳаллага мансуб олимлар:

1. Ал-Фатҳ ал-Мотритий

(Абу Наср) ал-Фатҳ ибн Ҳафс ал-Мотритий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/155).

2. Муҳаммад ал-Мотритий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Ҳасан ал-Мотритий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/155).

3. Али ал-Мотритий (ваф. 511 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Али ибн ... ибн Зайд ибн Кулайб ал-Мотритий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. У 511 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/155).

811

АЛ-МОЖРАМИЙ

«Можрам»га нисбат берилган. Можрам — Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Асад ал-Можрамий

Асад ибн Али ибн Тоғрил ал-Можромий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/155).

2. Бакр ал-Можрамий

(Абу Саъд) Бакр ибн ар-Рузбон ибн Тоғрил ал-Можрамий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/155).

3. Нуҳ ал-Можрамий

(Абу Абдуллоҳ) Нуҳ ибн Жаноҳ ал-Можрамий. Яхши ҳадис ровийси бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/156).

812

АЛ-МОЖАНДИЙ

«Можандон»га нисбат берилган. Можандон — Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлардан:

1. Маҳмуд ал-Можандий

Маҳмуд ибн Одам ал-Можандий ас-Самарқандий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/157).

813

АЛ-МОХИЙ

«Мох»га нисбат берилган. Мох — Бухородаги маҳалла.

Мазкур маҳаллага мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Мохий

(Абу Амр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Хузойи ал-Мохий — қори бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар.

2. Муҳаммад ал-Мохий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Хузойи ал-Мохий — мазкур Абу Амр ал-Мохийнинг ўғли. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/159).

3. Аҳмад ал-Мохий

(Абу Ҳафс) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Хузойи ал-Мохий — Абу Бакр ал-Мохийнинг ўғли. У қори ва зоҳид бўлиб, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/159).

4. Ал-Абрад ал-Мохий

(Абу Муҳаммад) ал-Абрад ибн Холид ибн Абдурахмон ибн Мох ал-Бухорий ал-Мохий — бухоролик бўлган, у уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/159).

814

АЛ-МОХАКИЙ

«Мохак»га нисбат берилган. Мохак — нисбат берилаётган бухоролик шахснинг бобоси. Мазкур нисбат билан танилган олимлардан:

1. Иброҳим ал-Мохакий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Исҳоқ ибн Мохак ал-Мохакий — бухоролик бўлиб, у уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/158).

815

АЛ-МОХУВОНИЙ

«Мохувон»га нисбат берилган. Мохувон — Мавр қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Мохувоний [ваф. 230 (229) ҳ.й.]

(Абулҳасан) Аҳмад ибн Шибовайҳ ибн Аҳмад ибн ... ибн Омир Хузоъа ал-Мохувоний ал-Марвазий. У Тарсусда яшаган, Дамашқда бўлган. Дамашқликлар ундан ҳадис ривоят қилганлар. Ал-Мохувоний ишончли ровий бўлиб, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. У 230 (229) ҳ.й.да ёши олтмишдан ошганда вафот этган (2: 5/39; 11: 5/158).

2. Абдуллоҳ ал-Мохувоний

(Абу Абдурраҳмон) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Шибовайх ибн Аҳмад ибн ... ибн Омир Хузоъа ал-Мохувоний ал-Марвазий — собиқ Абулҳасан ал-Мохувонийнинг ўғли. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/158).

3. Муҳаммад ал-Мохувоний (ваф. 490 ҳ.й.дан кейин)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Абдураззоқ ибн Абдулмалик ал-Мохувоний ал-Марвазий — фозил имом бўлиб, Имом аш-Шофиъий мазҳабини чуқур ўрганган олим. Тоҳир ас-Санжий қўлида фикҳни ўрганган. Имом Али ас-Санжийдан ҳадислар келтирар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 490 ҳ.й.дан бироз кейин вафот этган (11: 5/158).

4. Атиқ ал-Мохувоний (ваф. 545/1150 й.)

(Абу Бакр) Атиқ ибн Муҳаммад ибн Абдураззоқ ал-Мохувоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 545 ҳ.й.нинг жумоду-л-охира ойида Балх шаҳрида вафот этган (11: 5/158).

5. Абдураззоқ ал-Мохувоний (ваф. 540 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Абдуллоҳ) Абдураззоқ ибн Муҳаммад ал-Мохувоний — Абу Бакр ал-Мохувонийнинг биродари. У ўз отасидан, шунингдек, уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 540 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 5/158).

816

АЛ-МОДАРИЙ

Модаро — нисбат берилаётган самарқандлик шахслар аждоглари-нинг номи.

1. Муҳаммад ал-Модарий (ваф. 320 ҳ.й.дан олдин)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Жудоя ибн Қайс ибн Модаро ал-Ибрисамий ал-Модарий аш-Шофиъий ас-Самарқандий — самарқандлик бўлса ҳам, асли Марвдан келиб, Самарқандда яшаган. Фозил, ишончли фақиҳ, яхши хулқли, одамлар билан хушмуомала, ҳаммага хайрихоҳ бўладиган шахс эди. Самарқандликлардан (ҳадис) ривоят қилар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 320 ҳ.й.дан олдин вафот этган (11: 5/159).

2. Абу Абдурраҳмон ал-Модарий

(Абу Абдурраҳмон) ибн Абдулмалик ибн ал-Қосим ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Жудоя ибн Қайс ибн Модаро ал-Ибрисамий ал-Модарий ас-Самарқандий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/159).

817

АЛ-МОСТИНИЙ

«Мостин»га нисбат берилган. Мостин — Бухоро атрофидаги катта қишлоқлардан. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мостиний (218–301 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ал-Қасом ал-Мостиний — мостинлик бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 218 ҳ.й.да таваллуд топган, 301 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/167).

2. Иброҳим ал-Мостиний (ваф. 384 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ибн Али ибн Абдуллоҳ ал-Мостиний. Насаф ҳукуматида ҳам 307 ҳ.й.да бир муддат фаолият олиб борган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар. Кўзи кўрмай қолиб, 384 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/168).

3. Аҳмад ал-Мостиний (ваф. 364 ҳ.й.)

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳяд ибн Сулаймон ибн Муқотил ал-Мостиний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 364 ҳ.й. вафот этган (11: 5/168).

818

АЛ-МОШИЙ

«Мош»га нисбат берилган. *Мош* — *гуккакли ўсимлик бўлиб, нисбат берилаётган марвлик шахсинг бобоси мош кўп истеъмол қилган.*

1. Ал-Ҳусайн ал-Моший (ваф. 359 ҳ.й.)

(Абулқосим) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Моший ал-Марвазий — марвлик таниқли муҳаддис бўлган. У илм пешволаридан ҳадис эшитиб, Марв ва Бухорода ҳадис ривоят қилган. Ундан ривоят қилинган ҳадислар кенг тарқалган. 359 ҳ.й.да Марвда вафот этган (11: 5/173).

819

АЛ-МОНАҚОНИЙ

«Монақон»га нисбат берилган. *Монақон* — *Марвнинг Сабах қишлоғидаги катта*

маҳалланинг номи. Мазкур жойга нисбат берилган олимлардан:

1. Ас-Санжий ал-Монақоний

(Абу Заръа) ас-Санжий Жаъфар ибн Хамувайҳ ал-Монақоний — ибн Ҳажар а л - А с қ а л о н и й д а н ҳадислар эшитган (11: 5/181).

820

АЛ-МОҲИЯБОЗУЙ

«Моҳиябоз»га нисбат берилган. *Моҳиябоз* — *Марвдаги маҳалла номи.*

1. Аҳмад ал-Моҳиябозуи

(Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳишом ибн Муҳаммад Иброҳим ал-Моҳиябозуи — уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/183).

821

АЛ-МОҲИЁНИЙ

«Моҳиён»га нисбат берилган. *Моҳиён* — *Марв қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб олимлар:*

1. Аҳмад ал-Моҳиёний

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Қурайш ал-Моҳиёний ал-Ғозий — Нишопурда яшаб ўша ерда вафот этган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар

ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/183).

2. Муҳаммад ал-Моҳиёний (ваф. 525 ҳ.й.)

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳафс ал-Моҳиёний — фозил имом, мазҳабини яхши биладиган, олимлар билан мулоқотда бўлиб, улардан фикҳ илмини ўзлаштирган художўй шахс бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 525 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/183).

3. Абдурраҳмон ал-Моҳиёний (492–549/1099–1154)

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Ҳафс ал-Моҳиёний — Абулфазл ал-Моҳиёнийнинг ўғли, фозил фақиҳ, тақволи зоҳид ва Аллоҳ таолонинг ердаги солиҳ бандаларидан бўлган. Ҳадислар эшитиб, уларни ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 492 ҳ.й.нинг ражаб ойида таваллуд топган, 549 ҳ.й.нинг шаввол ойида эса вафот этган (2: 5/59; 11: 5/183).

4. Аҳмад ал-Моҳиёний

Аҳмад ибн Исҳоқ ал-Моҳиёний — уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/183).

822

АЛ-МОЙМУРҒИЙ

«Моямурғ»га нисбат берилган. Моямурғ — Насаф йўлидаги Бухоро қишлоқларидан бири, шунингдек, Самарқанд қишлоқларидан бири ҳам. Ушбу қишлоққа мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Моймурғий (342–403 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Али ибн ал-Хусайн ибн Али ал-Мукриъ аз-Зарир (кўр) ал-Моймурғий — кўп ҳадис билган ишончли ровий ва солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 342 ҳ.й.да таваллуд топган ва 403 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/59; 11: 5/184).

2. Ал-Фазл ал-Моймурғий

(Абулаббос) ал-Фазл ибн Наср ал-Моймурғий — Самарқанднинг Моймурғидан бўлган, Бухоро уламоларидан ҳадис эшитган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/60; 11: 5/185).

3. Муҳаммад ал-Моймурғий (ваф. 396 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Абу Абдуллоҳ ал-Моймурғий — фақиҳ ва даъватчи бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 396

ҳ.й.да вафот этган (11: 5/185).

4. Муҳаммад ал-Моймурғий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Абу Абдуллоҳ ал-Моймурғий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/185).

5. Муҳаммад ал-Моймурғий (тав. 442 ҳ.й.)

(Абулмуайяд) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Маҳмуд ибн Муҳаммад ибн Наср ибн Мусо ибн Аҳмад ал-Моймурғий ан-Насафий — фозил имом бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 442 ҳ.й.да туғилган (11: 5/185).

823

АЛ-МАТТАВИЙИЙ

«Матувия»га нисбат берилган. Матувия — нисбат берилаётган марвлик шахсларнинг боболари номи. Ушбу ном ила нисбат олган олимлар:

1. Аҳмад ал-Маттавийий (ваф. 464 ҳ.й.)

(Абу Жаъфар) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Матувия ал-Марваррузий ал-Маттавийий, марваррузлик, илм талаб қилиш, илм эшитишга чанқоқ гўзал хулқли суфий бўлган. Ҳижоз, Шом, Миср ва Ироққа бориб катта уламоларнинг суҳбат-

ларидан баҳраманд бўлган, улардан ҳадислар эшитган. Сўнгра ўз юртига қайтиб, бу ерда ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 464 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/194).

2. Ал-Фазл Маттавийий (ваф. 506 ҳ.й.)

(Абу Амр) ал-Фазл ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Мутавия ал-Марваррузий — Абу Жаъфар ал-Маттавийийнинг ўғли. Ишончли ровий ва солиҳ инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 506 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/132; 11: 5/194).

3. Ал-Мутаҳҳир ал-Маттавийий (492–550 ҳ.й.)

(Абуттайиб) ал-Мутаҳҳир ибн ал-Фазл ал-Маттавийий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 492 ҳ.й.да таваллуд топган, 550 ҳ.й.да эса вафот этган (11: 5/194)

824

АЛ-МАТТАЙ

«Маттай»га нисбат берилган. У — насафлик нисбат берилаётган шахслар бобосининг номи. Мазкур номга нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Маттай (ваф. 382 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Жибрил ибн Мат ал-Маттай — Убай Ҳамам ал-Хузружийнинг авлодларидан. У Насаф аҳлидан бўлиб, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 382 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/195).

2. Абдуллоҳ ал-Маттай (351–412 ҳ.й.)

(Абулмузаффар) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Маттай — Абу Исҳоқ ал-Маттайнинг ўғли. Абу Абдуллоҳ ал-Мустаффрининг мактабдаги ҳамроҳи бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 351 ҳ.й.да таваллуд топган, 412 ҳ.й.да эса вафот этган (11: 5/195).

3. Аҳмад ал-Маттай (ваф. 422 ҳ.й.)

(Абу Саҳл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Жибрил ибн Мат ал-Маттай — Абу Исҳоқ ал-Маттайнинг бошқа бир ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 422 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/195).

4. Абдурраҳмон ал-Маттай (ваф. 431/1040 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Абулҳусайн Али ибн ал-Ҳасан ибн Уҳайд ибн Мат ибн Жибрил ал-Искоф ал-

Бухорий ал-Маттай — солиҳ инсон бўлган. Ҳадис эшитиб ривоят қилиш даражаси ёмон эмас. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 431 ҳ.й. 13-ражабида шанба куни вафот этган (11: 5/195).

825

АЛ-МАЖУБСИТИЙ

«Мажубсит»га нисбат берилган. Мажубсит — Бухоро қишлоқларидан бири. Ушбу жойга мансуб олимлар:

1. Тоҳир ал-Мажубситий

Тоҳир ибн ал-Ҳусайн ал-Воиз ал-Мажубситий — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/200).

2. Ал-Ҳусайн ал-Мажубситий

(Абу Али) ал-Ҳусайн ал-Воиз ал-Мажубситий — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/200).

826.

АЛ-МАЖУБСИЙ

«Мажубс»га нисбат берилган. Мажубс — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ал-Мажубсий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ

ибн Ҳошим ал-Мажубсий — Мажубс қишлоғи аҳлидан бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/201).

827

АЛ-МАЖДУВОНИЙ

«Маждувон»га нисбат берилган. Маждувон — Насаф қишлоқларидан бири. Ушбу жойга мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Маждувоний (ваф. 378/989 й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн ан-Назр ибн Рамазон ал-Муаззин аз-Зоҳид ал-Маждувоний — ибодатли, маърифатли, баракатли, солиҳ ва жуда моҳир шоир бўлган. Фариб ҳадисларни тўплашга интилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 378 ҳ.й. шаввол ойида вафот этган (2: 5/68; 11: 5/201).

2. Муҳаммад ал-Маждувоний (ваф. 387 ҳ.й.)

(Абу Зарр) Муҳаммад Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ан-Назр ибн Рамазон ал-Муаззин аз-Зоҳид ал-Маждувоний — Абу Жаъфар ал-Маждувонийнинг ўғли. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 387 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/201).

3. Аҳмад ал-Маждувоний (ваф. 419 ҳ.й.)

(Абулхайсам) Аҳмад ибн Амр ал-Маждувоний ан-Насафий, Самарқандда истиқомат қилган ва ўша ерда 419 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/201).

828

АЛ-МАЖДУНИЙ

«Миждун»га нисбат берилган. Миждун — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Абдуллоҳ ал-Маждуний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Маждуний ал-Муаззин ал-Аздий — фозил шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/69; 11: 5/202).

829

АЛ-МУҲТАСИБ

«Муҳтасиб»га нисбат берилган. Муҳтасиб — Бухорода тош-тарозуларни текширадиган, кўча-куйда одамларни яхши ишларга буюриб, ёмон ишлардан қайтарадиган шахс. Ушбу номга нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Муҳтасиб

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Яҳё ибн Шаъс ал-Бухорий ал-Муҳтасиб — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/212).

2. Аҳмад ал-Муҳтасиб (Абу Ҳафс) Аҳмад ибн Уҳайд ибн Ҳамдон ал-Абраҳиний ал-Муҳтасиб — бухоролик фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/212).

3. Мансур ал-Муҳтасиб (ваф. 381 ҳ.й.)

(Ал-Ҳоким Абу Наср) Мансур ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳарб ал-Муҳтасиб — Бухоро ва Марвада ҳадисларни ёзиб олиб, уларни жамлаган ва тасниф қилган. Бухорода узоқ вақт муҳтасиблик қилган. Ҳадис тўплашга катта эътибор берган, ишини мукамал адо этадиган инсон бўлган. Шом ва Ироққа бориб, у ерда устозлардан ҳадислар ёзиб келган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 381 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/212).

830

АЛ-МАҲМУДИЙ

«Маҳмуд»га нисбат берилган. Маҳмуд — бухоролик нисбат берилган шахсларнинг боболари. Мазкур ном

билан нисбат берилган олимлар:

1. Аҳмад ал-Маҳмудий (ваф. 374 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Марлис ал-Маҳмудий ал-Муаддил ал-Бухорий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 374 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/219).

2. Али ал-Маҳмудий

(Абулҳасан) Али ибн Абдурраҳмон ибн Иброҳим ибн Маҳмуд ибн Мужоҳид ибн Халаф ибн Ёна ибн Килоб ал-Маҳмудий — Омул Жайхуннинг ҳукуматида ишлаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/219).

3. Яҳё ал-Маҳмудий (ваф. 384/994 й.)

(Абу Закариё) Яҳё ибн Яҳё ибн Абдуллоҳ ибн Маҳмуд ал-Бухорий ал-Маҳмудий — бухоролик, Бухоро имомининг ўғли, ўз даврида Бухородаги аҳли ҳадиснинг пешвоси бўлган. Хуросон ва Ироққа бориб ҳадис эшитган. Сўнгра Нишопурга етук фақиҳ бўлиб келган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 384 ҳ.й.нинг сафар ойида Бухорода вафот этган (11: 5/219).

831

АЛ-МАДУВИЙ

«Мадува»га нисбат берилган. Мадува — Хуросондаги «Панж деҳ» номи билан аталадиган беш қишлоқнинг бири. Бу жойдан бир қанча муҳаддислар етишиб чиққан. Мазкур маконга мансуб олимлар:

1. Убайдуллоҳ ал-Мадувий

(Абулқосим) Убайдуллоҳ ибн Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Юсуф ибн Абдурахмон ал-Мадувий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/232).

832

АЛ-МАДЁНҚАСИЙ

«Маждувон»га нисбат берилган. Маждувон — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Илёс ал-Мадёнқасий (Абулҳудар) Илёс ибн Ҳафс ал-Бухорий ал-Мадёнқасий. Ироқда бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/234).

833

АЛ-МАДИНИЙ —
АЛ-БУХОРИЙ

Машҳур Бухоро
шаҳрига нисбат

берилган. Ушбу шаҳарга мансуб бўлган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мадиний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абу Бакр ибн Усмон ал-Мадиний ал-Паздавий — солиҳ шайх, хушхулқ, зукко ва художўй бўлган. Доимий равишда рўза тутган, кечалари эса таҳажжуд намозларини қанда қилмаган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/238).

2. Умар ал-Мадиний

(Абу Ҳафс) Умар ибн Абу Бакр ал-Мадиний ас-Собуний — Абу Абдуллоҳ ал-Мадинийнинг биродари. Доно шайх бўлган, фақирларга саховатпешалиги билан танилган, биродарининг устозларидан ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/238).

3. Маҳмуд ал-Мадиний (тав. 485 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Абу Саъд Маҳмуд ибн Абу Бакр ибн Муҳаммад ибн Али ибн Юсуф ибн Умар ас-Собуний ал-Марвазий ал-Бухорий ал-Мадиний — бухоролик бўлган. Бухоро шаҳрининг ички қисмида яшаган. Солиҳ инсон, кўп хайрли амаллари билан танилган зот бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар. 485 ҳ.й.да туғилган (2: 5/93; 11: 5/238).

834

АЛ-МАДИНИЙ—АС-САМАРҚАНДИЙ

Самарқанд шаҳрига нисбат берилган.

1. Исмоил ал-Мадиний (Абу Бакр) Исмоил ибн Аҳмад ал-Мадиний ас-Самарқандий — у уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/94; 11: 5/238).

2. Муҳаммад ал-Мадиний

(Абу Муҳаммад) Муҳаммад ибн Убайдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Мадиний ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94; 11: 5/238).

3. Абдуллоҳ ал-Мадиний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Солиҳ ибн Масовир ал-Баззор ал-Мадиний — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94).

4. Муҳаммад ал-Мадиний

Муҳаммад ибн Исо ибн Қурайш ибн Фарқад ал-Ғаззол ал-Мадиний ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар (2: 5/94; 11: 5/239).

5. Муҳаммад ал-Мадиний (454–550 ҳ.й.)

(Абулмаъолий) Муҳаммад ибн Наср ибн Мансур ибн Али ибн Муҳаммад ибн Яъло ибн ал-Фазл ибн Тохир ибн Салма ибн Алқама ибн Алоих ибн Авф ибн Аҳвас ибн Холид ибн Калб ибн Соъсоъ ибн Омир ал-Авфий ал-Омирий ал-Хатиб ал-Мадиний ас-Самарқандий — ёши улур ва кўпни кўрган табаррук шайх. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 454 ҳ.й.да таваллуд топган, 550 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/239).

6. Абдуллоҳ ал-Мадиний

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-қассом ал-Мадиний ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94).

7. Али ал-Мадиний

Али ибн Исҳоқ ал-Муфассир ал-Мадиний — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94).

8. Муҳаммад ал-Мадиний

(Абу Муҳаммад) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Саҳл ал-Мадиний ас-

Самарқандий — Абу Муҳаммад ал-Балхийнинг набираси сифатида маълум. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94).

9. Муҳаммад ал-Мадиний

Муҳаммад ибн Авн ал-Мадиний ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94).

10. Муҳаммад ал-Мадиний

Муҳаммад ибн Омир ибн Муҳаммад ал-Мадиний ас-Самарқандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94).

835

АЛ-МАДИНИЙ—АЛ-МАРВАЗИЙ

Марв шаҳрига нисбат берилган. Ушбу шаҳарга нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мадиний

(Абу Язид) Муҳаммад ибн Яҳё ибн Холид ибн Язид ибн Мати ал-Мадиний. Марв шаҳрининг ички қисмида яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/94; 11: 5/236).

2. **Ҳотим ал-Мадиний** (Абу Рух) Ҳотим ибн Юсуф ал-Мадиний ал-Марвазий ал-Обид. Марв шаҳрининг ички қисмида яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/236).

836

АЛ-МАДИНИЙ—АН-НАСАФИЙ

Насаф шаҳрига нисбат берилган.

1. Ҳомид ал-Мадиний (ваф. 311/924 й.)

(Абу Муҳаммад) Ҳомид ибн Шоқир ибн Сура ибн Нушон ал-Варроқ ал-Мадиний ан-Насафий — Имом ал-Бухорийдан «ал-Жомий ас-саҳиҳ» («Ишончли тўплам»)ни ва Имом ат-Термизийдан «Сунани Термизий»ни ривоят қилган ишончли ровий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 311 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг душанба куни вафот этган (2: 5/97; 11: 5/339).

2. Жаъфар ал-Мадиний

(Абулфазл) Жаъфар ибн ас-Содиқий ал-Мадиний. Насаф шаҳрининг ички қисмида яшаган. Ироқ ва бошқа кўплаб юрт эгаларининг эртақлари, шеър, ҳикоя ва маталларини ёд олган эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/239).

837

АЛ-МАЗЁМАЖАКАСИЙ

«Мазёмажакас»га нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб бўлган олимлар:

1. **Жаъфар ал-Мазёмажакасий** (ваф. 360 х.й.дан олдин)

(Абу Муҳаммад) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Ҳожиб ал-Мазёмажакасий — саҳиҳ ҳадислар эшитган, Имом ал-Бухорийнинг дўсти бўлган. 358 х.й.да Дабусияга келган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 360 х.й.дан олдин вафот этган (11: 5/244).

838

АЛ-МАЗЁНКАНИЙ

«Мазёнкан»га нисбат берилган. Мазёнкан — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. **Илёс ал-Мазёнканий** (Абулҳудар) Илёс ибн Ҳафс ал-Мазёнканий — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/244).

839

АЛ-МАРОБИТИЙ

«Муробит»га нисбат берилган. Муробит — Бухоро яқинидаги чегара

минтақаларида жойлашган работларда яшовчи чегарачилардир.

1. **Иброҳим ал-Маробитий**

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Абу Бакр ал-Маробитий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/247).

840

АЛ-МАРОЖИЛИЙ

«Марожил»га нисбат берилган. Марожил — Бухорога қозон ясаш билан шуғулланадиган хунармандларнинг касб номи. Ушбу ном билан танилган олимлардан:

1. **Аҳмад ал-Марожилий**

Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ал-Марожилий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/247).

841

АЛ-МАРОҒАЙ

«Мароға»га нисбат берилган. Мароға — Озарбайжоннинг энг йурик ва энг машҳур шаҳри. Мазкур шаҳарга мансуб олимлар:

1. **Абдулбоқий ал-Мароғай** (401–492 х.й.)

(Абу Туроб) Абдулбоқий ибн Юсуф ибн ... ибн

Ҳорун ал-Мароғай. У Нишопурга борган, хушхулқли, фазилатли ва художўй имом бўлган. Бағдода фикҳ илмини ўзлаштирган, сўнгра Нишопурга борган ва у ернинг муфтийси бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 401 х.й.да туғилган, 492 х.й.да эса вафот этган (11: 5/247).

2. **Али ал-Мароғай** (ваф. 516' х.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Ҳаскавайҳ ибн Иброҳим ал-Мароғай — фозил, маърифатли, хушхулқ, фақиҳ олим ва суфий бўлган. Бағдода фикҳ илмини ўзлаштирган. Вафот этгунига қадар Марв шаҳрида яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 516 х.й.да вафот этган (11: 5/246).

3. **Жаъфар ал-Мароғай** (ваф. 356 х.й.)

(Абу Муҳаммад) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳорис ал-Мароғай. Нишопурда яшаган. Дамашқ ва бошқа шаҳарларда ҳадис эшитган. Ҳадис талабида кўп юртларни кезган, ҳадис тўпловчиларнинг энг ғайратлиси ва энг кўп ҳадис йиққанлардан ҳисобланади. Олтмишдан зиёдроқ йил давомида ўз қўллари билан ҳадислар ёзиб, бу машғулотини вафот топгунга қадар

давом эттирган. Энг ишончли ва энг собит инсон бўлган. Бағдод, Басра, Куфа, Ахваз, Миср, Мовсул, Асқалон ва бошқа юртларни кезиб ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 356 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/109; 11: 5/246).

842

АЛ-МУРАББАЪАЙ

«Мураббаъа»га нисбат берилган. Мураббаъа – Самарқанддаги работ.

1. Наср ал-Мураббаъай (ваф. 316 ҳ.й.)

(Абу Мансур) Наср ибн ал-Фатҳ ибн Язид ал-Аткий – «ал-Фомий ал-Мураббаъай» номи билан ҳам маълум, самарқандлик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 316 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/252).

843

АЛ-МИРЗИБОНИЙ

«Мирзибон»га нисбат берилган. Мирзибон самарқандлик нисбат берилаётган шахслар боболарининг исми.

1. Аҳмад ал-Мирзибоний (ваф. 386/996 й.)

(Абу Солиҳ) Аҳмад ибн Абдулазиз ибн Муҳаммад ибн ал-Мирзибон ибн Туркаш Тақи ал-

Мирзибоний – Самарқанднинг олим амирларидан. У 352 ҳ.й. Самарқандда Амир Бектошнинг халифаси бўлган. Саҳиҳ ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 386 ҳ.й. жумоду-л-охира ойида вафот этган (11: 5/256).

844

АЛ-МУРЗИНИЙ

«Мурзин»га нисбат берилган. Мурзин – Бухоро қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Мурзиний (ваф. 243 ҳ.й.)

(Абу Ҳафс) Аҳмад ибн ал-Фазл ал-Мурзиний. Ўзи мурзинлик, лақаби эса «Ҳаббоб» бўлган, Ҳижозга кўп сафар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 243 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/257).

845

АЛ-МИРИСТИЙ

«Мараст»га нисбат берилган. Мараст – «Банждия» номи билан маълум беш қишлоқнинг бири.

1. Усмон ал-Миристий (435–526 ҳ.й.)

(Абу Саид) Усмон ибн Али ибн Шараф ибн Аҳмад ал-Миристий –

фазилатли фақиҳ бўлган. 435 ҳ.й.да таваллуд топган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 526 ҳ.й.да вафот этгунига қадар ўзини ибодатга бағишлаган (2: 5/124).

846

АЛ-МИРҒИБОНИЙ

«Марғабон»га нисбат берилган. Марғабон – Кеш қишлоқларидан бири.

1. Аҳмад ал-Мирғибоний (ваф. 430 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Амр) Аҳмад ибн Абу ал-Бахтарий ибн ал-Ҳасан ал-Марвазий ал-Мирғибоний – марвлик бўлган, Мирғибонда яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 430 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 5/127; 11: 5/259).

847

АЛ-МАРҒБУНИЙ

«Марғабун»га нисбат берилган. Марғабун – Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Амр ал-Марғбуний (273 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Ҳафс) Амр ибн ал-Муғйра ал-Марғбуний. 273 ҳ.й. Бамжаласда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/259).

2. Муҳаммад ал-Марғбуний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Ҳарис ибн Ҳамук ал-Марғбуний ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/259).

848

АЛ-МАРҒИНОНИЙ

«Марғиёна»га нисбат берилган. Марғиёна — Мовароуннаҳрнинг Фарғона минтақасигаги энг машҳур шаҳар. Бу макондан бир гуруҳ фозил уламолар етишиб чиққан:

1. Юсуф ал-Марғиноний

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Аҳмад ибн Ҳамза ибн Маъмун ибн Юнус ибн Нож ал-Марғиноний — Фарғонанинг Марғинонидан бўлган. Маккага бориб, у ерда ҳадис эшитган, Яман ва Наждга бориб ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/260).

2. Баҳром ал-Марғиноний (ваф. 516 ҳ.й.)

(Абулмаузаффар) Баҳром ибн Ҳамза ибн ал-Муборак ал-Марғиноний, Сарахсда

истиқомат қилган ва ўша ерда 516 ҳ.й.да вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/260).

3. Абдулазиз ал-Марғиноний (ваф. 477 ҳ.й.дан кейин)

(Ал-Имом) Абдулазиз ибн Абдураззоқ ибн Абу Наср ибн Жаъд ибн Сулаймон ибн Миткон ал-Марғиноний. Самарқандда бўлган, у ерда ҳадис ривоят қилган, сўнгра ўз юрти Марғинонга қайтиб келган. Унинг олти нафар фарзанди бўлиб, уларнинг барчаси таълим бериш ва фатво чиқаришга қодир бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 477 ҳ.й.дан кейин 68 ёшида вафот этган (11: 5/260).

4. Қайс ал-Марғиноний (ваф. 526/1132 й.)

(Ал-Амир ал-Имом Абулмаъолий) Қайс ибн Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Амирак ал-Марғиноний — фозил имом бўлган. Самарқандда бир муддат яшаган, у ерда таҳсил олган. У 526 ҳ.й. 19 шавволда жума куни Самарқанд жомеъ масжидида мунозара ўтказиб бўлиб, рўзадор ҳолида вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/260).

5. Наср Марғиноний

(Ал-Имом Абулҳасан) Наср ибн ал-Ҳасан ал-Марғиноний — номдор имом ва уламолардан бўлган. Ҳикмат ва зуҳд ҳақида ажойиб шеър тасниф этган, ҳар ерда танилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/260).

6. Али ал-Марғиноний (ваф. 593/1197 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Абу Бакр ибн Абдулжалил (Бурҳонуддин). Ал-Марғиноний — ҳанафий мазҳабида бўлган, фақиҳ, муҳаддис, ҳадис илмида ҳофиз, муфассир бўлиш билан бир қаторда яна турли илм соҳаларида фаолият олиб борган. Асарлари: Шайбонийнинг «ал-Жомий ал-кабийр» («Катта тўплам») асарига шарҳ, «ал-Мазид фи фуруъи л-ҳанафия» («Ҳанафий мазҳаби фуруъ ал-фиқҳига кўшимча»), «Бидоят-л-мубтади фи-л-фуруъ» («Фуруъ ал-фиқҳни ўрганишни бошлаганларга бошланғич кўланма») — ушбу асари аввалгисининг қисқартирилган шаклидир. Унда айтилишича, муаллиф «Мухтасару-л-Қудурий» («Қудурийнинг мухтасари») ва «ал-Жомий ас-сағийр» («Кичик тўплам»)ни жамлаган, тартибида эса «ал-Жомий»нинг тартибини қўллаган. «Шарҳу

бидояти-л-мунтахий» («Бидоят-л-мунтахий»га шарх) – унинг йирик асари бўлиб, унинг бир нодир нусхаси Истанбулдаги умумий кутубхонада сақланади. Шунингдек муаллиф қаламига мансуб «ал-Ҳидоя» («Ҳидоя»), «Кифоят-л-мунтахий» («Якунловчиларни қониқтирувчи китоб»), «ат-Тажнис ва-л-мазид» («Турдош масалалар ва қўшимчалар»), «Мухтору-л-фатово» («Танланган фатволар тўплами») каби асарларнинг бари ҳанафий мазҳабининг фуруъу-л-фиқҳи бўйича тасниф этилган (15: 4/228; 17: 2/411).

7. Али ал-Марғинович (ваф. 506/1112 й.)

(Захируддин) Али ибн Абдулазиз ибн Абдурраззоқ ал-Марғинович – фақиҳ бўлган. Тасниф этган асарлари: «Фатово» («Фатволар»), «Фавоид» («Фойдалар»), «Маноқиб-л-Имоми-л-аъзам» («Имоми Аъзам манокиблари»), «Ақдияту-р-расул (с.а.в.)» [«Пайғамбар (с.а.в.) жавоб берган масалалар тўплами»] (15: 4/189; 17: 2/459).

8. Умар ал-Марғинович (ваф. 600/1204 йилдан кейин)

Умар ибн Али ибн Абу Бакр ибн Абдулжалил ал-

Фарғоний ал-Марғинович – фақиҳ бўлган. Унинг тасниф этган асарлари: «Жавоҳиру-л-фиқҳ» («Фиқҳ жавоҳирлари»), «ал-Фавоид фи фуруъи-л-фиқҳ» («Фуруъ ал-фиқҳдаги фойдалар») (14: 44; 17: 2/567).

9. Абдурахим ал-Марғинович (651/1253 йилда ҳаёт бўлган)

(Абулфатҳ, Зайнуддин) Абдурахим ибн Абу Бакр ибн Имоуддин ибн Абу Бакр Али ибн Абдулжалил ал-Марғинович ал-Фарғоний ас-Самарқандий – ҳанафий фақиҳ бўлган. Унинг асарлари: «Фусулу-л-аҳком ли усули-л-аҳком» («Асосий усул ҳукмларга иккиламчи фасл ҳукмлар»), мазкур китоб «Фусулу-л-Имодий» («Имодийнинг ҳукмлари») номи билан танилган (17: 2/129).

10. Ал-Ҳасан ал-Марғинович (ваф. тахм. 651/1203 й.)

(Абулмаҳсин, Захируддин) ал-Ҳасан ибн Али ал-Марғинович – ҳанафий фақиҳ бўлган. У шартлар ва олди-бердини қайд этиш илими бўйича асарлар тасниф этган. Унинг фатволар чиқаргани ҳам маълум (17: 1/573).

11. Маҳмуд ал-Марғинович (551-616/1156-1219)

(Бурҳонуддин) Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Абдулазиз ибн Умар ибн Мозаҳ ал-Бухорий ал-Марғинович ал-Ҳанафий – фақиҳ бўлган. Мовароуннахрнинг Марғиновичда таваллуд топган, Бухорода вафот этган. Асарлари: «ал-Важиз фи-л-фатово» («Мухтасар фатволар тўплами»), бир неча жилдлик «ал-Муҳит ал-Бурҳоний фи-л-фиқҳи-н-нуъмоний» [«Нуъмоний фиқҳга Бурҳонийнинг «ал-Муҳити», муаллиф ушбу китобини «аз-Захира» («Захира») деб ҳам номлаган], «Шарҳ ал-Жомий ас-сағийр ли-ш-Шайбоний» («Шайбонийнинг «ал-Жомий ас-сағийр» асарига шарҳ»), «ат-Тажрид» («Мавҳумлик») – ушбу асарларнинг бари ҳанафий фуруъ ал-фиқҳи бўйича таълиф этилган. Шунингдек, унинг «Татиммату-л-фатово» («Мукаммал фатволар тўплами»), «Захирату-л-фатово» («Фатволар захираси») ёки «аз-Захира ал-Бурҳония фи-л-фиқҳ» («Фиқҳда ал-Бурҳонийнинг «Захира» китоби») каби асарлари бор (14: 52; 17: 3/796).

849

АЛ-МАРАНДИЙ

«Маранд»га нисбат берилган. Маранд – Озарбайжоннинг машҳур

шаҳарларидан. Ушбу шаҳарга мансуб олимлар:

1. Абулҳасан ал-Марандий (ваф. 1349/1930 й.)

Абулҳасан ал-Марандий – олим бўлган. Нажафда аш-Шаробёний ва бошқаларнинг қўлида таҳсил олган ҳамда ўша ерда ҳуқушунослик соҳасида фаолият олиб борган. Унинг асарлари: бир неча жилдлик «Нуру-л-анвор» («Нурлар нури»), «Бўстону-л-анвор» («Нурлар бўстони») ёки «Ламъату-л-анвор» («Нурлар жилоси»), «Мажмаъу-н-нурайн» («Икки нур туташган жой»), «Лавомиъу-л-анвор» («Нурларнинг шуълалари») (17: 1/593).

2. Али ал-Марандий (1278–1346/1861–1927)

Али Муҳаммад Жавод ал-Марандий – фақиҳ бўлган. Асарлари: «Рисола илмия» («Илмий рисола»), «Маносику-л-ҳажж» («Ҳаж маросимлари») (17: 2/496).

3. Али ал-Марандий (1287–1370/1870–1951)

Али ибн Муҳаммад Жавод ибн Али ал-Марандий – фақиҳ бўлган. Марандда туғилган. Дастлабки илмини Эронда олган. Нажафда яшаган. Жумоду-л-охира ойининг 14 куні жума кечаси оламдан ўтган ва Салом водийсида дафн этилган.

Асарлари: 11 жилдлик «Шарҳу-т-табсира» («Табсира» китобига шарҳ), «ал-Фавоид ал-мутафарриқа» («Турфа фойдалар»), «Ҳошияту-р-расоил» («ар-Расоил»га ҳошия»), «Ҳошияту-л-макосиб» («Касблар китобига ҳошия»), «Ҳошияту-т-таҳора» («Поклик китобига ҳошия»), «Ҳошияту-р-риёз» («Риёзат»га ҳошия), «Тақриру мабоҳиси-л-алфоз» («Сўзлар борасидаги изланишлар тўплами», «Ҳошияту-л-байъ» («Олди-сотди» китобига ҳошия») (17: 2/496).

4. Абдуллоҳ ал-Марандий (ваф. 541/1146 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Наср ибн Абдулазиз ибн Сувайд ал-Марандий – нотик ва фазилатли бўлган. Бир муддат Марвда яшаган. Тил, назм ва наср бўйича олий сифатли ишлари бўлган. Хати ҳам жуда бежирим эди. Бағдодда бир мактабда маълум муддат яшаган, сўнгра Марвга бориб, у ерда Қорибос деган жойда 15 йил истиқомат қилган, кейинчалик эса Марваррузга бориб, у ерда ҳали кўп яшамай туриб, 541 х.й. ашуро куні оламдан ўтган (11: 5/261).

5. Иброҳим ал-Марандий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Азҳар ал-Марандий ал-Ҳофиз. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/261).

6. Ал-Халил ал-Марандий (ваф. 512/1118 ёки 612/1215 й.)

(Абувафо) ал-Халил ибн ал-Муҳсин Муҳаммад ал-Марандий – солиҳ фақиҳ ва тўғри йўлда бўлган. Бағдодда фикҳ илмини ўрганган ва ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 512 ёки 612 х.й.нинг жумоду-л-охира ойида вафот этган (2: 5/130; 11: 5/261).

7. Муҳаммад ал-Марандий (ваф. 325 х.й.дан кейин)

(Абу Бакр) (Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Мусо ибн Солиҳ ал-Марандий ал-Озарбайжоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 325 х.й.дан кейин вафот этган (11: 5/261).

8. Ҳибатуллоҳ ал-Марандий (ваф. 460 х.й.дан кейин)

(Абулфараж) Ҳибатуллоҳ ибн Наср ибн Аҳмад ал-Марандий. Бағдодга келиб, у ерда таҳсил олган, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят

қилганлар. 460 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 5/261).

9. Муҳаммад ал-Марандий (433 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Ёндор ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Коко ал-Марандий. Унинг 433 ҳ.й. Дамашқда ҳадис ривоят қилгани маълум. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/129).

850

АЛ-МАРВАРРУЗИЙ

«Марварруз»га нисбат берилган. Марварруз — Марв Шоҳанжоҳ яқинидаги шаҳар бўлиб, катта гарё бўйида жойлашган. Ушбу шаҳарга мансуб бўлган олимлар:

1. Аҳмад ал-Марваррузий (ваф. 362/973 й.)

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Омир ибн Башар ибн Ҳомид ал-Марваррузий аш-Шофиъий — усул бўйича фақиҳ бўлган. Басрага борган ва у ерда яшаб, таҳсил олган ҳамда қозилик даражасига кўтарилган. Басра фақиҳлари ундан таълим олганлар. Унинг энг кўзга кўринган шогирди Абу Ҳайён ат-Тавҳидий бўлган (2: 5/132; 11: 5/262; 16: 22/52; 17: 1/161).

2. Муҳаммад ал-Марваррузий (ваф. 599/1203 й.)

(Заҳируддин) Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Марваррузий ан-Найсобурий аш-Шофиъий — муфассир бўлган. Асарларидан: «ал-Басоир фи тафсири-л-Қуръон» («Қуръон тафсиридаги ақлий далиллар») (17: 3/707).

3. Аҳмад ал-Марвазий (ваф. 275/888 й.)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳажжож ал-Марвазий — ҳанбалий мазҳабидаги фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Художўй ва фозиллиги учун Аҳмад ибн Ҳанбал билан мулоқотларда бўлган ва унинг энг яқин сафдошларидан ҳисобланган. Аҳмад ибн Ҳанбал унга яхши муносабатда бўлар ва ўзига яқин тутар эди. Аҳмад ибн Ҳанбал вафот этганда, уни кўмиш ишларини бўйнига олган ва уни ўзи ювган. У Аҳмад ибн Ҳанбалдан кўплаб масалалар ва ҳадисларни ривоят қилган. Бағдодда 275 ҳ.й. жумоду-л-увло ойида вафот этган. Унинг асарлари кўп: «ас-Сунан бишавоҳиди-л-ҳадис» («Ҳадислар далил бўлган суннатлар»), «Ахбору-ш-шуйух ва ахлоқиҳум» («Ровийлар ва уларнинг ахлоқлари ҳақида маълумотлар китоби»), «Китобу-л-вараъ» («Вараъ

китоби») (2: 5/132; 11: 5/262; 17: 1/256).

4. Ал-Ҳусайн ал-Марвазий (ваф. 462/1069 й.)

(Абу Али) (Абу Муҳаммад) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Марвазий аш-Шофиъий. Унинг имом, усул ал-фикҳ фақиҳи ва қози бўлгани маълум. Марваррузда муҳаррам ойининг 23 куни вафот этган. Асарлари: «Талхису-т-таҳзиб ли-л-Бағавий фи фуруъи-л-фикҳи-ш-Шофиъий» [«Шофиъий мазҳаби фуруъ ал-фикҳига оид ал-Бағавийнинг таҳзиби қисқартмаси», уни «Лубобу-т-таҳзиб» («Маълумотлар мағзи») деб ҳам атайдилар], «Шарҳу фуруъи ибн Ҳаддод фи-л-фикҳ» («Ибн Ҳаддоднинг фуруъ ал-фикҳидаги асарига шарҳ»), «Асрору-л-фикҳ» («Фикҳ асрорлари»), «ат-Таълиқ ал-кабийр» («Катта изоҳ»), «Фатово» («Фатволар») (11: 5/262; 16: 175/400; 17: 1/634).

5. Муҳаммад ал-Марваррузий

(Абу Зуҳайр) Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Марваррузий — Ироқда яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/264).

6. Муҳаммад ал-Марваррузий

Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Яҳё ибн Жанода ал-Марваррузий — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/262).

7. Муҳаммад ал-Марваррузий

(Абулхусайн) Муҳаммад ибн Алишоҳ ал-Марваррузий — у уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/262).

8. Ан-Назр ал-Марваррузий

(Абулҳасан) ан-Назр ибн Шамил ибн Харша ибн Язид ибн Кўлсум ал-Мозаний ал-Марваррузий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/263).

9. Юсуф ал-Марваррузий (ваф. 296 ҳ.й.)

(Абу Яъқуб) Юсуф ибн Мусо ибн Абдуллоҳ ибн Холид ибн Ҳамук ал-Марваррузий — Хуросоннинг энг кўзга кўринган муҳаддис-ларидан бўлган. Хуросон, Бағдод, Басра, Куфа, Ҳижоз ва Мисрга бориб, ҳадисларни жамлаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 296 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/264).

10. Халаф ал-Марваррузий (ваф. 506/1112 й.)

(Абу Бакр) Халаф ибн Аҳмад ибн Абу Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Матвия ал-

Марваррузий — ҳадис ва фазилат аҳлидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 506 ҳ.й. ражаб ойида оламдан ўтган (2: 5/132).

11. Аҳмад ал-Марваррузий

(Абуннаср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Алишоҳ ал-Марваррузий — «ал-Фавоид ва-л-мавоид» («Фойдалар ва дастурхонлар») китобининг муаллифи (11: 5/262).

12. Сурайж ал-Марвазий (ваф. 235/849 й.)

(Абулҳорис) Сурайж ибн Юнус ал-Марвазий ал-Бағдодий — муҳаддис, муфассир, фақиҳ ва қори бўлган. Асарлари: «ат-Тафсир ат-тарих» («Тафсир ва тарих»), «ан-Носих ва-л-мансух» («Ҳукми бекор қилувчи ва бекор бўлган оятлар»), «ал-Қироот» («Қироатлар»), «ас-Сунан фи-л-фиқҳ» («Фиқҳий услублар»), «Китобу-л-қазо» («Қозилик китоби») (11: 5/262; 17: 1/755).

851

АЛ-МАРВАЗИЙ

Марв аш-Шоҳжон — азим Марвга нисбат берилган бўлиб, у Хуросоннинг энг машҳур ва энг эътиборли шаҳаридур. Бу шаҳарга саҳобий Бурайда келган

ва у ерга вафотига қадар истиқомат қилган. Бу жойда тўрт саҳобанинг қабрлари бор, улар: Бурайда ибн ал-Ҳусайб, ал-Ҳакам ибн Амр ал-Фифорий, Сулаймон ибн Бурайда. Ушбу шаҳарга нисбат берилган олимлар:

1. Иброҳим ал-Калабодий ал-Марвазий (ваф. 340 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ал-Калабодий. У «ал-Холид Ободий ал-Марвазий» деб ҳам аталган. Зоҳид бўлган. 340 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «Шарафу-л-фиқҳ ала-л-фанн» («Фиқҳнинг бошқа илмларга нисбатан шарафи» (24: 1/6).

2. Муҳаммад ал-Марвазий (ваф. 450/1058 й.)

(Абу Мансур) Муҳаммад ибн Абдулжаббор ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ас-Самъоний ал-Марвазий ат-Тамимий — фақиҳ, усулчи, муҳаддис, тилшунос ва араб тили билимдони бўлган. Унинг фиқҳ, ҳадис, усул, араб тилига оид асарлари бўлган, жумладан: «Тухфату-л-ийдайн» («Икки ҳайитга тухфа»), «Духулу-л-ҳаммом» («Ҳаммомга кириш») (17: 3/384).

3. Иброҳим ал-Марвазий (ваф. 340/951 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ибн Исҳоқ ал-Марваррузий аш-Шофиъий – ал-Музнийнинг шогирдларидан, фақиҳ бўлган. Мисрга борган ва ўша ерда вафот этган. Китоблари: «Шарҳу мухтасари-л-Музний» («Мухтасару-л-Музний»га шарҳ), «ал-Фусул фи маърифати-л-усул» («Асларни билишдаги фасллар»), «аш-Шурут вал-васоиқ» («Шартлар ва васиқалар»), «ал-Васоё» («Васиятлар»), «Ҳисобу-д-давр» («Давр ҳисоб-китоби»), «Китобу-л-хусус ва-л-умум» («Шахсий ва умумий мулк китоби») (3: 2/7; 17: 1/9; 18: 6; 22: 1/6).

4. Иброҳим ал-Марвазий (211/826 й.)

(Абу Бакр) Иброҳим ибн Рустам ал-Марвазий – ҳанафий фақиҳ бўлган. Асарлари: «ан-Наводир фи фуруъи-л-фиқҳ» («Фуруъ ал-фиқҳда нодир ҳолатлар») – муаллиф уни Муҳаммад аш-Шайбонийга таяниб ёзган (14: 3; 17: 1/26; 22: 1/4).

5. Аҳмад ат-Табарий (ваф. 377/987 й.)

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн ал-Ҳусайн ибн Али ал-Марвазий – ҳанафий, «Ибн Табарий» номи билан ҳам машҳур, усул ал-фиқҳ фақиҳи ва тарихчи бўлган. Кўплаб

ҳадислар ёд олган ва тафсир илми билан таниш бўлган. Отасининг келиб чиқиши Ҳамадондан. Ўзи Хуросонда қози даражасига кўтарилган. Кексайган чоғида Бардодга борган. Сафар ойида Марвда оламдан ўтган. Асарлари: «Китобу-т-тарих» («Тарих китоби») (14: 12; 17: 1/129).

6. Аҳмад ан-Насоий (256/870 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Аҳмад ибн Суфён ан-Насоий, «ал-Марвазий» деб ҳам юритилади – муҳаддис бўлган. У Авн ибн Аммора ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. Ундан Имом ан-Насоий, Имом ал-Бухорий, Муҳаммад ибн ал-Мусайиб ал-Ирғиёний ҳадис ривоят қилганлар. То вафот эттуғунига қадар ўз умрини ҳадисларни тўплаш ва тасниф қилишга бағишлаган (17: 1/146).

7. Аҳмад ибн Сайёб (198–268/814–881)

(Абулҳасан) Аҳмад ибн Сайёб ибн Айюб ибн Абдурраҳмон ал-Марваррузий аш-Шофиъий – муҳаддис ва фақиҳ бўлган, Шом ва Мисрга борган. Ҳадисларни жамлаган, тасниф қилган, ўзи ҳам ҳадислар ривоят қилган. Баҳор фаслида оламдан ўтган. Асарларидан: «Китобу футуҳи Хуросон» («Хуросоннинг фатҳ

этилиши китоби»), «Китоб фи ахбори Марв» («Марв ҳақидаги маълумотлар китоби») (17: 150).

8. Аҳмад ал-Марвазий (202–292/815–905)

(Абу Бакр) Аҳмад ибн Али ибн Саид ибн Иброҳим ал-Умавий ал-Марвазий – Дамашқнинг қозиси бўлган. Зу-л-ҳижжа ойининг ўрталарида вафот этган. Асарлари: «Китобу-л-илм» («Илм китоби»), «Китобу-л-жумъа» («Жума китоби») (17: 1/202).

9. Аҳмад ибн Рамиҳ (375/968 й.)

(Абу Саид) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Рамиҳ ибн Исма ан-Наҳаъий ан-Насавий ал-Марвазий – муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Унинг асарлари бор (17: 1/264).

10. Исмоил ал-Марвазий (572–614/1176–1217)

(Абу Толиб) Исмоил ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Азиз ибн ал-Ҳусайн ибн Али ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ас-Содиқ ал-Алавий ал-Ҳусайний – фиқҳ, наҳв, ҳадис, усул, насаблар, мунажжимлик, шеър каби соҳаларда ижод қилган. Жумоду-лохира ойида таваллуд топган. 592 ҳ.й. ал-Ҳажжож билан Бардодга

келган ва бу ерда адабиёт билан машғул бўлган. Унинг 614 ҳ.й. Марвада ҳаёт бўлгани ҳақида маълумотлар бор. Асарлари: тахминан 60 жилдлик «Ҳазирату-л-қудс» («Жаннат»), «ал-Муъжаз фи-н-насаб» («Мухтасар насабнома»), «Хулосату-л-итраи-н-набавия фи ансоби-л-мусавия» («Мусога мансуб шахсларнинг насаблари ҳақида Пайғамбар я қ и н л а р и н и н г хулосалари», «Зубдату-т-толибия» («Толиби илмларга қаймоқ китоб»), «Китобу-л-мусаллас фи-н-насаб» («Насабномага оид учлик китоб») (17: 1/362).

11. Жаъфар ал-Марвазий (ваф. 274/887 й.)

(Абулаббос) Жаъфар ибн Аҳмад ал-Марвазий – турли илм соҳаларида ижод қилган, Аҳвазда вафот этган. Китоблари Бағдодга олиб борилиб, 274 ҳ.й. ўша ерда сотилган. Асарлари: «ал-Масолик ва-л-мамолик» («Йўллар ва мамлакатлар»), «Китобу-л-адаби-л-кабийр» («Адабиёт бўйича катта китоб»), «Тариху-л-қироат ли таъйиди кутуби-с-султон», «ал-Балоға ва-л-хитоба» («Балоғат ва нотиклик»), «Китобу-н-ножим» («Қарзлар тўловининг

тартиби ҳақидаги китоб») (17: 1/487).

12. Жаъфар ал-Марвазий (ваф. 447/1055 й.)

(Абулхайр) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Усмон ал-Марвазий аш-Шофиъий – фақиҳ бўлган. У 418 ҳ.й.да Маърат ан-Нуъмон деган жойга келиб, ўша ерда қолган. Асарлари: «аз-Захира фи-л-мазҳаби-ш-шофиъий» («Шофиъий мазҳаби дурдонаси») (17: 1/497).

13. Ҳабаш ал-Марвазий (227/841 йилда ҳаёт бўлган)

Ҳабаш ибн Абдуллоҳ асли ал-Марвазий, яшаган жойига нисбатан ал-Бағдодий – ҳисобчи бўлган. Халифа Маъмун Муътасим даврида ва улардан кейин ҳам риёзат бўйича олим бўлган. Юз ёшдан ошиб оламдан ўтган. Ёзган китоблари: «аз-Зиж ад-Д и м а ш қ и й» («Д а м а ш қ и й н и н г а с т р о н о м и к жадваллари»), «аз-Зиж а л - М а ъ м у н и й» («М а ъ м у н и й н и н г астрономик жадвали»), «ал-Абъод ва-л-ижром» («Масофалар ва жисмлар»), «ар-Рақоим ва-л-мақойис» («Рақамлар ва ўлчовлар»), «Амалу-с-сутуҳи-л-мабсута ва-л-қоима ва-л-мунҳарифа» («Ёйиқ,

тикка ва эгри-бугри юзалар иши») (17: 1/523).

14. Ал-Ҳасан ал-Марвазий (ваф. 432/1040 й.)

(Абу Али) Аъло – Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Шуайб ал-Марвазий – шофиъий мазҳабининг фақиҳи бўлган. Рабиъу-л-аввал ойида вафот этган. Асарлари: «Шарҳу китоби-л-фуруъ ли ибни-л-Ҳаддоди-л-Ҳусайни-с-Санжий» («Ибн ал-Ҳаддод ал-Ҳусайн ас-Санжийнинг фуруъ китобига шарҳи») (17: 1/586).

15. Ал-Ҳусайн ал-Марвазий (ваф. 430/1039 й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Шуъайб ас-Санжий ал-Марвазий аш-Шофиъий – фақиҳ бўлган (17: 1/612).

16. Ал-Ҳусайн аз-Зағвоний (ваф. 559/1164 й.)

(Абу Абдуллоҳ) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Али ибн Яъқуб ал-Марвазий ал-Аздий аз-Зағвоний – муҳаддис бўлган, кўп ҳадисларни ёд олган, араб тилини мукамал билган. 470 ҳ.й. ёки 480 ҳ.й.дан кейин таваллуд топган. Кўп ҳадис жамлагаң, ёзган ва тасниф қилган. Жумоду-л-охира ойида вафот этган (17: 1/636).

17. Иброҳим ал-Марвазий (ваф. 985 ҳ.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Башир ибн Абдуллоҳ ал-Ҳарбий — асли ал-Марвазий, яъни марвлик, яшаш ва вафот топган жойига кўра ал-Бағдодий, яъни бағдодлик бўлган. У 985 ҳ.й.да оламдан ўтган. Асарлари: «Далоилу-н-нубувва» («Пайғамбарлик белгилари»), «Ғарибу-л-ҳадис» («Ғариб ҳадислар»), «Маносику-л-ҳажж» («Ҳаж маросимлари») (22: 1/4).

18. Ал-Ҳусайн ал-Мошӣй (ваф. 359 ҳ.й.)

(Абулқосим) ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Исҳоқ ал-Мошӣй ал-Марвазий — марвлик таниқли муҳаддис бўлган. Ҳадис илми пешволаридан ҳадислар эшитган, Марв ва Бухорода ҳадис ривоят қилган. Унинг исноди билан ҳадис ривоятлари кенг тарқалган. 359 ҳ.й. Марвда вафот этган (11: 5/173).

19. Саид ал-Марвазий (ваф. 227/842 й.)

(Абу Усмон) Саид ибн Мансур ибн Шуъба ал-Хуросоний, ал-Марвазий, ат-Толиқоний, ал-Балхий — муҳаддис, ҳофиз ва муфассир бўлган. Жузжонда туғилган, Балхда катта бўлган, юрт кезган. Маккада истиқомат қилган ва ўша ерда рамазон ойида 90 ёшида вафот этган.

Асарларидан: «ас-Сунан» («Суннатлар»), «Тафсиру-л-Қуръони-л-карим» («Қуръони карим тафсири») (17: 1/770).

20. Сулаймон ас-Санжий (ваф. 257/871 й.)

(Абу Довуд) Сулаймон ибн Маъбад ибн Кусжон ал-Марвазий ас-Санжий — наҳвчи, адиб, шоир, тарихчи ва муҳаддис бўлган. Ироқ, Ҳижоз, Яман ва Мисрга борган. Бағдодга келиб, у ерда ҳадис ҳофизлари билан мулоқотда бўлган. Зу-л-ҳижжа ойида вафот этган. Унинг тарихга оид асари бор (17: 1/797).

21. Абдулкарим Марвазий (ваф. 562 ҳ.й.)

(Абу Саад) Абдулкарим ибн Муҳаммад ибн Мансур ибн Муҳаммад ас-Самъоний ал-Марвазий аш-Шофиъий ал-Имом ал-Ҳофиз Абулмузаффар — пешво фақиҳ ва мазҳабларни яхши билувчи ориф муфти бўлган. 537 ҳ.й.нинг зу-л-қаъда ойида таваллуд топган. Отаси унга кўп ғамхўрлик кўрсатиб, ўзи билан бирга уни ҳам бошқа ўлкаларга олиб олиб борган. У отасидан кўп ҳадислар тинглаган. Мўътабар ровийларни яхши билган. Кўпинча Имом ал-Бухорий ва Абу Авонанинг «Саҳиҳ», Абу Довуд, Имом ат-Термизий ва Имом ан-Насоийнинг «Сунан» тўпламларини

ҳамда Яъқуб ибн Суфённинг тарихини тинглаган. Ҳадисларни жону дилдан яхши кўрган. Ўзи учун «Арбаъийн» («Қирқ ҳадис») тузган. 617 ҳ.й.нинг охирларида Татарларнинг Марвга бостириб кириши асносида йўқ қилинган. У тасниф қилган асарлардан: «Ансоб ас-Самъоний» («Самъонийнинг насабнома»си) — мазкур китоб ўз соҳасидаги энг катта ва мукамал асар бўлиб, у 8 жилддан иборат, лекин жуда кам топиладиган ноёб манба. «Ал-Имло ва-л-истимло» («Ҳадис имлоси ва имло қилдириб, ёзиб олиш китоби»), «ал-Амолий ал-хамсумиъа» («Беш юз имло қилинган ҳадис»), «Тариху Бағдод» («Бағдод тарихи») (14: 2/795; 15: 4/161, 179, 242).

22. Абдуorraҳмон ал-Марвазий (ваф. 283/852 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуorraҳмон ибн Юсуф ибн Харрош ал-Марвазий, ал-Бағдодий — муҳаддис, усулчи ва ҳадис илмида ҳофиз бўлган. Асарлари: «Жарҳ ва-т-таъдил» («Ровийларни билиш китоби»), «Мунтақо мина-л-масмуъ би Марв ан машойихи Бухоро» («Марвда бухоролик ровийлардан эшитилган ривоятларнинг сараланган тўплами») (17: 2/127).

23. Абдуллоҳ ал-Марвазий (384-424/994-1033)

(Абу Бакр) Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Абдурраҳмон ибн Шужоъ ал-Марвазий ал-Ҳанбалий — фозил инсон, кўп ривоятли, Куфа мактаби меъёрлари бўйича араб тили билимдони бўлган. Асарлари: наҳвга оид "ал-Ибтидо" («Бошланиш») номли рисола ва етти жилдлик "Китоб мухтасар фи илми Аби Ҳанифа" («Абу Ҳанифа илмига оид мухтасар китоб») — муаллиф ушбу китобини "ал-Мурғий" («Кифоя қилувчи») деб ҳам номлаган (17: 2/235).

24. Абдуллоҳ ибн Муборак (118-181/736-797)

(Абу Абдурраҳмон) Абдуллоҳ ибн Муборак ибн Возиҳ ал-Ҳанзалий ал-Марвазий — отаси турк, онаси хоразмлик, ўзи олим, фақиҳ, муҳаддис, муфассир, муаррих, наҳвчи, тилшунос ва суфий бўлган. Кўп жойларга сафар қилган. Рамазон ойида разотдан қайтаётиб, вафот этган. Тасниф этган асарлари: «Китобу-з-зуҳд» («Зоҳидлик китоби»), «ас-Сунан фи-л-фиқҳ» («Фиқҳдаги суннатлар»), «Китобу-т-тафсир» («Тафсир китоби»), «Китобу-т-таъриф» («Таъриф китоби»), «ал-Бирр ва-с-сила» («Эзгулик

ва силаи раҳм») ҳамда «Китобу-л-жиҳод» («Жиҳод китоби») (17: 2/271).

25. Абуллоҳ ал-Марвазий (220-293/835-906)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Марвазий — муҳаддис, ҳофиз ва фақиҳ бўлган. Арафа кечаси таваллуд топган. Мисрда бир қанча муддат яшаган, сўнгра у ердан кетган. Хуросонда шофиъий мазҳабининг тарғиботчиси бўлган. Фатволар чиқаришда ҳам мазкур мазҳабга таянган. Арафа кечаси Марвада вафот этган. Асарлари: 100 жилдлик «ал-Маърифат» («Билиш»), «Китобу-л-муватто» («Осонлаштирилган тўплам») (17: 2/289).

26. Абдон ал-Марвазий (220-293/835-906)

(Абу Муҳаммад) Абдон ибн Муҳаммад ибн Исо ал-Марвазий — муҳаддис, ҳофиз ва фақиҳ бўлган. Асарлари: 100 жилдлик «ал-Маърифат» («Билиш»), «Китобу-л-муватто» («Содалаштирилган тўплам») (17: 2/347).

27. Али ас-Саъдий (154-244/771-858)

Али ибн Ҳажар ибн Иёс ас-Саъдий ал-Марвазий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган, кўп сафарлар қилган. Адаб ва

шеърда ижод қилган, ўзи хуросонлик бўлган, Дамашққа бориб, у ерда ҳадис тинглаган. Жумоду-л-увло ойининг ўрталарида 90 ёшдан ўтиб вафот этган. Асарлари: «Аҳкому-л-Қуръон» («Қуръон ҳукмлари»), «Фавоид фи-л-ҳадис» («Ҳадис фойдалари») (8: 5/229; 17: 2/418).

28. Али ал-Марвазий (ваф. 452/1060 й.)

(Алоуддин) Али ибн ал-Ҳусайн ал-Марвазий — ҳанафий фақиҳ бўлган. Асарлари: «ал-Жомий фи-л-фиқҳ» («Фиқҳий тўплам») (17: 2/433).

29. Али ал-Марвазий (ваф. 519/1125 й.)

(Абулхусайн) Али ибн Абдуллоҳ ибн ал-Муборак ал-Марвазий — суфий бўлган, шеърлар битган. Асарлари: «Қасида фи-з-зо' ва шарҳуҳо» («Изғи ҳарфи қасидаси ва унинг шарҳи») (17: 2/469).

30. Ал-Фазл ал-Марвазий (ваф. 211/826 й.)

(Абу Муоз) ал-Фазл ибн Холид ал-Марвазий — наҳвчи ва қори бўлган. Асарлари: «Китоб фи-л-қироот» («Қироатлар бўйича китоб») (17: 2/622).

31. Абулқосим ал-Марвазий (ваф. 461/1069 й.)

Абулқосим ибн Иброҳим ибн Абдурраҳмон ибн Муҳаммад ал-Марвазий

ал-Фавроний – фақиҳ бўлган. Асарлари: «Шарху фуруъи ибн ал-Ҳаддод ал-мисрий фи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий мазҳаби фиқҳига оид бўлган Ибн ал-Ҳаддоднинг фуруъ ал-фиқҳига шарҳ») (17: 2/636).

32. Муҳаммад ал-Марвазий (371/981 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Марвазий аш-Шофиъий. У – 371 ҳ.й.да вафот этган Қаффол аш-Шошийнинг шогирди. Асарлари: «ал-Иқноъ фи-л-ҳадис» («Ҳадисларга оид қаноатлантирувчи китоб»), «Тафсиру-л-Масъудий» («Масъудий тафсири») (15: 4/138; 16: 5/351, 559; 17: 3/77).

33. Муҳаммад Гурганжий (390–484/1000–1092)

(Абуннаср) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Али ибн Ҳомид ал-Гурганжий ал-Марвазий – қори бўлган, Бағдод, Ҳарон, Миср, Дамашқ, Мовсул ва Хуросонда қироат қилган. Зу-л-ҳижжа ойининг 12-куни оламдан ўтган. Унинг кўплаб китоблари бор, жумладан: «Китобу-т-тазкира» («Тазкира китоби»), «Китобу-л-муъаввал» («Умид китоби») (17: 3/84).

34. Муҳаммад ибн ал-Варроқ (ваф. 329/941 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Жаҳм ибн Ҳубайш ал-Марвазий – «ибн ал-Варроқ» номи билан ҳам танилган, фақиҳ бўлган. Асарлари: «ар-Рада ала Муҳаммад ибн ал-Ҳасан», («Муҳаммад ибн ал-Ҳасанга раддия»), «Масоилу-л-хилоф», («Ихтилофли масалалар») «ал-Ҳужжа ли мазҳаби Молик» («Моликий мазҳаби ҳужжатлари»), «Баёну-с-сунна» («Сунна баёни»), «Шарху мухтасари ибн Абдилҳаким ас-сағийр» («Кичик Абдулҳакимнинг мухтасарига шарҳ») (17: 3/99).

35. Муҳаммад ал-Марвазий (ваф. 279/892 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Жобир ибн Ҳаммод ал-Марвазий – муҳаддис, ҳофиз ва фақиҳ бўлган. У ҳадисларни жамлаган ва уларни моҳирона тасниф қилган. Шаввол ойида 70 ёшга чиқмай оламдан ўтган (17: 3/189).

36. Муҳаммад аз-Зорулий (472–559/1080–1164)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн Али ибн Яъқуб ал-Марвазий аз-Зорулий – муҳаддис, ҳофиз, муфассир,

тилшунос ва фақиҳ бўлган. Марварруздаги Панждеҳ таркибига кирувчи Зоғул қишлоғида таваллуд топган. Марвада яшаб, ўша ерда шухрат қозонган. Ҳадислар жамлаган ва уларни тасниф қилган. Кўп ёзган, Ҳиротга борган. Жумоду-л-охираининг 12-куни оламдан кўз юмган. Асарлари: «Қайду-л-авобид фи-т-тафсир ва-л-ҳадис ва-л-фиқҳ ва-л-луғат» («Тафсир, ҳадис, фиқҳ ва тилшуносликка оид ҳайратомуз ҳолатлар қайди») – 400 жилд (17: 3/258).

37. Муҳаммад ад-Дибожий (517–609/1123–1212)

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Саъд ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ад-Дибожий ал-Марвазий – адиб ва наҳвчи бўлган, турли илм соҳаларида ижод қилган. Асарлари: «Шарҳу-л-муфассал ли-з-Замахшарий» («Замахшарийнинг муфассалига шарҳ») – у «ал-Муҳассал» («Мағз») деб ҳам юритилади, «Шарҳу-л-инмузаж ли-з-Замахшарий» («Замахшарийнинг инмузажига шарҳ») – ушбу иккала асар ҳам грамматикага оид, «Манофиъ аъзои-л-ҳайвон» («Ҳайвон аъзоларининг фойдалари»), «Қонуну-с-Салоҳий фи адвияти-н-навоҳий» («Салоҳийнинг турли

минтақаларга оид дорилар қонун китоби»), «Фулку-л-адаб» («Адаб кемаси»), «Ҳадоиқу-д-дақоиқ фи шарҳи рисолати аломатил-ҳақоиқ» («Ҳақиқатлар аломатлари рисоласи шарҳидаги нозик масалалар бўстони») (17: 3/313).

38. Муҳаммад ал-Масъудий (522-584/1128-1188)

(Абу Саид, Абу Абдуллоҳ, Тожуддин) Муҳаммад ибн Абдуррахмон ибн Муҳаммад ибн Масъуд ал-Масъудий ал-Хуросоний ал-Марвазий ал-Панждеҳий аш-Шофиъий – фақиҳ, суфий, муҳаддис, адиб ва тилшунос бўлган. Рабиъу-с-соний ойининг биринчи кўни дунёга келган. Миср подшоси Салоҳуддин Айюбийга таълим-тарбия берган, Мисрдаги мажлисларда ҳадисларни имло қилдирган. Рабиъу-л-аввал ойида Дамашқ шаҳрида дунёдан ўтган. Асарлари: «Шарҳу-л-мақомот ли-л-Ҳаририй» («Ҳаририй мақомотларига шарҳлар») – 5 катта жилддан иборат, «ал-Эътибор фи носих ва мансухи-л-ҳадис» («Ҳадиснинг носих ва мансух жиҳатлари аҳамияти») (17: 3/402; 16: 6/23, 631).

39. Муҳаммад ас-Санжий (463-548/1071-1153)

(Абу Тохир) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абу Саҳл ибн Абу Талҳа ал-Марвазий ас-Санжий, аш-Шофиъий – муҳаддис, ҳофиз ва нотик бўлган. У 463 ҳ.й. (ёки бундан бир оз илгарироқ) Катта Санж қишлоғида таваллуд топган. Хуросон, Ироқ, Исфаҳон ва Ҳижоздаги кўплаб ҳалқаларда таҳсил олган. Кўп асарлар ёзган, кўп маълумотларни жамлаб, уларни тасниф қилган. Шаввол ойининг 29-кўни вафот этган (17: 3/442).

40. Муҳаммад ал-Масъудий (522-584/1128-1188)

(Абу Саид, Абу Абдуллоҳ, Тожуддин) Муҳаммад ибн Абдуррахмон ибн Муҳаммад ибн Масъуд ал-Масъудий ал-Хуросоний ал-Марвазий ал-Панждеҳий – шофиъий фақиҳ, суфий, муҳаддис, адиб ва тилшунос олим бўлган. Рабиъу-с-соний ойининг бошида туғилган. У ал-Малик ал-Афзал ибн Салоҳуддинни тарбиялаган. Мисрда мажлислар ўтказган. Рабиъу-л-аввал ойида Дамашқда вафот этган. У тасниф қилган асарлардан: «Шарҳу-л-мақомот ли-л-Ҳаририй» («Ҳаририй битган мақомларга шарҳ»), бу – беш йирик жилддан

иборат асар), «ал-Эътибор фи носих ва мансухи-л-ҳадис» («Ҳукмлар чиқаришда бошқа ҳукмларни бекор қилувчи ёки ўзининг ҳуқуқий кучини йўқотган ҳадисларга эътибор қаратиш»), «ал-Изоҳ фи жамъи-л-мағриб» («Шом намозини қўшиб ўқиш хусусидаги изоҳ»), «ал-Авзоҳ фи шарҳи-л-мақомот» («Шарҳу-л-мақомот»га изоҳлар») (15: 6/101; 17: 3/402).

41. Муҳаммад ал-Марвазий (682/1283 йилда ҳаёт бўлган)

Муҳаммад ал-Марвазий ал-Астрабодий – «Абу Жаъфар» лақаби билан таниқли муҳаддис бўлган. Асарлари: «Мухтасару жомъи-л-усул ли аҳодиси-р-расул ли ибн ал-Асир» («Ибн ал-Асирнинг Пайғамбар ҳадислари тўплами мухтасари») – мазкур асарни 682 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/712).

42. Муҳаммад ал-Марвазий (ваф. 443/1051 й.)

(Абулхайр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Марвазий аз-Зарир (кўр) – фақиҳ, адиб, тилшунос ва наҳвшунос бўлган. Аввал аҳлу-р-раъйга мойил бўлган, кейинчалик эса аҳлу-л-ҳадисларга қўшилиб кетган. Асарлари: «Шарҳу мухтасари-л-Музний фи-л-фиқҳ» («Музнининг

фиқҳга оид асарининг мухтасарига шарҳ») (17: 3/459).

43. Муҳаммад ал-Марвазий (ваф. 529/1135 й.)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Юсуф ал-Қошоний ал-Марвазий ал-Ҳасаний — фақиҳ ва тарихчи бўлган. Асарлари: «Ахбор у-л-уламо» («Уламолар ҳақида маълумотлар») (7: 26; 15: 4/27; 17: 3/699).

44. Муҳаммад ал-Марвазий (ваф. 389/999 й.)

(Абулҳайсам) Муҳаммад ибн Маккий ибн Муҳаммад ибн Зуроъ ибн Ҳорун ибн Зуроъ ал-Кашмиҳний — Шарқ ва Фарбада «ал-Жомиъ» китоби билан машҳур бўлган. Чунки у ушбу китобида Хуросонда олий иснод билан ҳадис ривоят қилган охирги олимдир. Фақиҳ, адиб, ҳудожўй ва зоҳид инсон бўлган. Ироқ ва Ҳижозга борган, у ерда катта шайхларнинг мулоқотига етишган. Фарабр, Марв, Сарахс, Рай, Бағдод, Куфа ва Маккада ҳадис эшитган. У олимлардан ҳадис ривоят қилган, олимлар ҳам ундан ривоят қилганлар. Асарлари: «Расоил» («Рисолалар») (11: 5/75; 17: 3/732).

45. Муҳаммад ал-Марвазий (202–294/817–906)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Наср ал-Марвазий — усул ал-фиқҳ фақиҳи, муҳаддис ва ҳофиз (кўп ҳадис ёд олган) бўлган. Бағдодда туғилган, Нишопурда катта бўлган. Мисрда Имом аш-Шофиъийнинг асҳоблари қўлида фиқҳ илмини ўрганган, кейин умрининг охиригача Самарқанд шаҳрида яшаган. Асарлари: «ас-Салот» («Намоз»), «ал-Витр» («Витр»), «ал-Вараъ» («Вараъ»), «Қиёму-л-лайл» («Тунги бедорлик»), «ал-Қасома фи-л-фиқҳ» («Фиқҳдаги барнолик»), «ал-Масоил фи-н-нужум» («Астрономияга оид масалалар») (17: 3/750).

46. Муҳаммад ибн Яздод (ваф. 231/846 й.)

(Абу Абду) Муҳаммад ибн Яздод ибн Сувайд ал-Марвазий ал-Бағдодий — шоир ва вазирларнинг котиби бўлган. Кейинчалик халифа ал-Маъмун уни вазир этиб тайинлаган. Айтишларича, сирли равишда вафот этган. Асарлари: Шеърий девони ва мактублар девони (17: 3/772).

47. Муқотил ибн Сулаймон (ваф. 150/767 й.)

(Абулҳасан) Муқотил ибн Сулаймон ибн Башир ал-Аздий, сўнгра ал-Хуросоний ал-Марвазий — муфассир, мутакаллим, қироат ва тилшунослик

соҳаларидан ҳам хабари бўлган. Келиб чиқиши Балхдан, Басра ва Бағдодга борган ва у ерларда ҳадис ривоят қилган. Басрада оламдан ўтган. Асарлари: «ат-Тафсир ал-кабийр» («Катта тафсир»), «ар-Рада ала-л-қадария» («Қадарийларга радия»), «ал-Вужуҳ ва-н-назоир фи-л-қироот» («Қироатлардаги турли йўналишлар ва ўхшашликлар»), «ал-Ақсом ва-л-луғот» («Қисмлар ва тиллар»), «ал-Оёт ва-л-муташаббиҳот» («Муташобиҳ оятлар») (16: 704/341; 17: 3/905).

48. Носир ал-Умарий (ваф. 444/1052 й.)

(Абулфатҳ) Носир ибн ал-Ҳусайн ибн Муҳаммад ибн Али ибн ал-Қосим ибн Умар ибн Яҳё ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Солим ибн Абдуллоҳ ибн Умар ибн ал-Хаттоб ал-Умарий ал-Марвазий аш-Шофиъий — фақиҳ бўлган. Абу Бакр ал-Қаффол аш-Шоший ва Абу Толиб ас-Саълукийларнинг қўлида фиқҳ илмини ўрганган. Абу Саид Абдуллоҳ ар-Розийдан ҳадислар ривоят қилган. Байҳақий ундан фиқҳни ўрганган. Носир ал-Умарий Марвада фатволар чиқарган, Зу-л-қаъда ойида Нишопурда вафот этган. Асарлари: «Амоли фи-л-ҳадис» («Имло қилинган ҳадислар») (17: 4/7).

49. Носир ал-Исфаҳоний (ваф. 450/1058 йилдан кейин)

Носир Хусрав ал-Исфаҳоний ал-Қубодиёний ал-Марвазий — ҳаким бўлган, фикҳ ва ҳадис илмини ўзлаштирган. 450 ҳ.й.дан кейин вафот этган. Унинг «ал-Иксир ал-аъзам фил-ҳикма» («Ҳикматдаги буюк эликсир») деган асари маълум (15: 4/138; 17: 4/8).

50. Наим ибн Ҳаммод (ваф. 229/844 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Наим ибн Ҳаммод ибн Муовия ибн ал-Ҳорис ибн Ҳумам ибн Салма ибн Молик ал-Хузобий ал-Марвазий — муҳаддис бўлган. Марваррузда туғилган, бир муддат Ироқ ва Ҳижозда яшаб, у ерларда ҳадис ўрганган. Сўнгра Мисрга бориб яшаган, Муътасимнинг халифалик вақтида у ердан Ироққа мажбурлаб олиб кетилиб, «Қуръоннинг яратилганлиги» ҳақидаги савол билан сўроқ қилинган, жавоби маъқул бўлмагани учун зиндонбанд қилинган, ўша ерда ҳибсда вафот этган. Асарлари: «ал-Фитан ва-л-малоҳим» («Фитналар ва қирғинбаротлар») (17: 4/38).

51. Ҳорун ал-Марвазий (157–231/774–846)

(Абу Али) Ҳорун ибн Маъруф ал-Марвазий ал-

Бағдодий — муҳаддис бўлган. Ҳадисларни жамлаб, уларни тасниф қилган. Ундан Абулқосим ал-Бағавий, Абу Ҳотим ар-Розий ва бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. Рамазон ойининг охирларида вафот этган (17: 4/50).

52. Яҳё ал-Марвазий (ваф. 1255/1839 й.)

Яҳё ибн Холид ал-Марвазий ал-Имодий — фақиҳ бўлган. Унинг «ас-Сирож ал-ваҳҳож фи шарҳи туҳфати-л-муҳтож ли ибн Ҳажар ал-Ҳайсамий» («Ибн Ҳажар а л - Ҳ а й с а м и й н и н г эҳтиёжмандларга туҳфа асарига чарақлаб турувчи чироқ номли шарҳ») деган асари бор (17: 4/93).

53. Нуҳ ибн Абу Марям (ваф. 173/789 й.)

(Абу Марям) Нуҳ ибн Язид ибн Жаъуна ал-Марвазий, сўнгра ал-Қураший («ал-Жомиъ»да Абу Исма лақаби билан келтирилган) — фақиҳ бўлган. Марвада қозилик қилган, Абу Ҳанифа фикҳий мазҳабига оид масалаларни жамлаган (17: 4/42).

54. Сувайд ал-Марвазий (ваф. 240 ҳ.й.)

Сувайд ибн Назр ибн Сувайд ал-Марвазий. 240 ҳ.й.да вафот этган (8: 5/6/229).

55. Суфён ал-Марвазий

(Ал-Имом) Суфён ал-Марвазий ибн Саид ас-Саврий ал-Марвазий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/133).

56. Ал-Музаффар ал-Марвазий (ваф. 547 ҳ.й.)

Ал-Музаффар ибн Абулҳасан Ардашер ибн Абу Мансур Қутб ал-Амир ал-Ибодий ал-Марвазий номи билан машҳур воиз бўлган. 547 ҳ.й.да вафот этган (16: 300).

57. Яҳё ал-Марвазий (ваф. 242 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Яҳё ибн Ўктам ибн Муҳаммад ибн Қусай ибн Самъон ибн Шайх ал-Марвазий ат-Тамимий — қозию-л-қузот бўлган. 242 ҳ.й.да вафот этган (16: 198).

58. Яҳё ал-Марвазий (ваф. 258 ҳ.й.)

(Абу Закариё) Яҳё ибн Муоз ал-Марвазий ал-Воиз — тариқат аҳлидан бўлган. 258 ҳ.й.да вафот этган (16: 214).

59. Муҳаммад ал-Марвазий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Лайсий ал-Марвазий. Асарлари: «Иқноъ фи-л-ҳадис» («Ҳадис бўйича қониқтирадиган тўплам») (4: 11).

60. Азҳарий ал-Марвазий

Азҳарий ал-Марвазий — у уламолардан,

уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (12: 8).

61. Шамсуддин ал-Марвазий (ваф. 522 ҳ.й.)

Шамсуддин Убай ал-Марвазий — 522 ҳ.й. да вафот этган. Асарлари: «Табсира фи-л-ҳайъат» («Шакл-намунага тушунтириш изоҳ китоби») (5: 18).

62. Иброҳим ал-Марвазий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ал-Атоий ал-Фалахорий ал-Марвазий — муҳаддис бўлган (21: 457).

63. Мансур ал-Марвазий (ваф. 489 ҳ.й.)

(Абулмузаффар) Мансур ибн Муҳаммад ибн Абдулжаббор ас-Самъоний ал-Марвазий ал-Ҳанафий, кейин аш-Шофиъий — 479 ҳ.й. да вафот этган. Асарлари: «ал-Бурҳон фи-л-хилоф» («Ихтилофга далил») — ушбу асарда 1000га яқин ихтилофли масала ва уларнинг ечимлари жамланган, «ал-Интисор ли асҳоби-л-ҳадис» («Аҳд ал-ҳадис ғалабаси») — ушбу китоб мухтасар шаклда бўлиб, уч бобдан иборат: биринчи боб — аҳд сунна ва-л-жамоага эргашишга тарғиб, иккинчи боб — ҳадиснинг фазили, учинчи боб — илм дарахти ҳақида (15: 4/173, 202, 242).

852

АЛ-МУРАЙНИЙ

«Мурайн»га нисбат берилган. Мурайн — Марв қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлардан:

1. Аҳмад ал-Мурайний (ваф. 300 ҳ.й.)

Аҳмад ибн Тамим ибн Уббод ибн Силм ал-Мурайний ал-Марвазий — уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 300 ҳ.й. 92 ёшида вафот этган (2: 5/139; 11: 5/268).

853

АЛ-МАЗРАНКАНИЙ

«Мазранкан»га нисбат берилган, «Мазранжан» деб ҳам юришлагу. У — Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мазранканий (ваф. 296 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Талҳа ибн Сулаймон ал-Муродий ал-Обид ал-Мазранканий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 296 ҳ.й. да вафот этган (2: 5/139; 11: 5/275).

2. Аҳмад ал-Мазранканий

(Абу Наср) Аҳмад ибн Саҳл ибн Аҳмад ибн ал-

Мазранжаний — фақиҳ ва воиз бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/143).

854

АЛ-МУЗНИЙ

«Музн»га нисбат берилган. Музн — Самарқанд қишлоқларидан.

1. Аҳмад ал-Музний

Аҳмад ибн Иброҳим ибн ал-Ийзор ал-Музний — Самарқанднинг Музидан бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/143; 11: 5/277).

2. Иброҳим ал-Музний (учинчи ҳижрий асрда яшаган)

Иброҳим ибн Сулаймон ибн Абу Доҳа ал-Музний — фақиҳ, мутакаллим ва адиб бўлган, бир неча китоб таълиф этган. Ал-Жоҳиз ўз асарларида унинг китобларидан самарали истифода этган (17: 1/29).

855

АЛ-МАЗНУВАЙИЙ

«Мазново»га нисбат берилган. Мазново — Самарқанд қишлоқларидан бири.

1. Ал-Фазл ал-Мазнувайий

(Абулаббос) ал-Фазл ибн Аҳмад ибн Исмоил ибн

Абдурраҳмон ал-Мазнувайий ад-Дехқон. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/277).

856

АЛ-МАЗИНОНИЙ

«Мазинон»га нисбат берилган. Мазинон — Хуросоннинг энг чекка минтақасидаги кичик шаҳарча. Мазкур жойга мансуб олимлардан:

1. Аҳмад ал-Мазиноний (ваф. 352 ҳ.й.)

(Абу Амр) Аҳмад ибн Маъқал ал-Котиб тас-Сарахсий ал-Мазиноний — Сарахсдан. Сарахс, Бағдод ва бошқа юртларда ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 352 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/282).

857

АЛ-МУСТАФФИРИЙ

«Мустаффирий»га нисбат берилган. Мустаффирий — насафлик. нисбат берилаётган шахсларнинг бобосининг номи. Мазкур нисбага мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мустаффирий (318–374 ҳ.й.)

(Абу Али) Муҳаммад ибн ал-Муътазз ибн Муҳаммад ибн ал-Мустаффирий ибн ал-Фатҳ ибн Идрис ал-Мутаввиъий ал-Жаллоб ал-Мустаффирий —

Насафдан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 318 ҳ.й.да таваллуд тошган, 374 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/286).

2. Жаъфар ал-Мустаффирий (350–432 ҳ.й.)

(Абулаббос) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Муътазз ибн Муҳаммад ибн ал-Мустаффирий ибн ал-Фатҳ ибн Идрис ал-Мутаввиъий ал-Жаллоб ал-Мустаффирий — фазилатли фақиҳ, ҳамма ишни мукамал адо этадиган маърифатли, сермахсул ва ишончли муҳаддис бўлган. Ҳадис тўпламларини тузган, ажойиб китоблар тасниф қилган. Хуросонга борган, Марв ва Сарахсда бир муддат турган. Насаф ва Бухорода ҳадислар эшитган. Ўша даврда М о в а р о у н н а ҳ р д а ҳадисларни тушуниш ва жамлаш, китоблар тасниф қилишда унга тенги бўлмаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 350 ҳ.й.да таваллуд тошган, 432 ҳ.й.да эса вафот этган. Асарларидан: «Тавориху Самарқанд» («Самарқанд тарихи») (7: 34; 11: 5/286; 15: 4/296).

3. Муҳаммад ал-Мустаффирий

(Абу Зарр) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Муътазз ибн Муҳаммад ибн ал-

Мустаффирий ибн ал-Фатҳ ибн Идрис ал-Мутаввиъий ал-Жаллоб ал-Мустаффирий — Насаф воизи, илм аҳлидан бўлган хайрли зот эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/286).

858

АЛ-МУСТАМЛИЙ

«Мустамлий»га нисбат берилган. Мустамлий — уламолардан ҳадис эшитиб, ёзиб оладиган бухороликларга берилган ном.

1. Иброҳим ал-Мустамлий (ваф. 376/986 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Аҳмад ибн Иброҳим ибн Довуд — келиб чиқишига кўра «ал-Бухорий», яшаган ва дафн этилган жойига кўра «ал-Балхий», «ал-Мустамлий» номи билан машҳур муҳаддис бўлган. Балхда вафот этган. Ўзи учун луват китоби тайёрлаган (1/9).

2. Ал-Ҳасан ал-Мустамлий (ваф. 432 ҳ.й.)

Ал-Ҳасан ибн Абдулмалик ибн ал-Ҳасан ибн Аҳмад ал-Ансорий ал-Мустамлий ал-Яшқурий — бухоролик Бани Яшқур сулоласидан бўлган. Ўз замонидаги Бухоронинг барча шайхларидан ҳадис ёзиб олган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис

ривоят қилганлар. 432 х.й.да вафот этган (11: 5/288).

3. Исмоил ал-Мустамлий (ваф. 434/1043 й.)

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн... ал-Омулий ал-Музаққир ал-Мустамлий — бухоролик муфассир бўлган. Ибн Абу Исҳоқнинг «Таъарруф ли мазҳаби-т-тасаввуф» («Тасаввуф йўлини таништириш») асарига шарҳ ёзган. У ерда бидъатлар ҳақида батафсил ёзган. Омул ва Жайхун шайхларидан ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 434 х.й. 16 зул-ҳижжада душанба куни вафот этган (11: 5/288; 17: 1/378).

859

АЛ-МАСЪУДИЙ

«Масъуд»га нисбат берилган. Масъуд — нисбат берилаётган марвлик шахсларнинг боболари номлари. Мазкур ном билан нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Масъудий (ваф. 420/1029 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Масъуд ибн Аҳмад ибн Масъуд ал-Масъудий — марвлик хушхулқ фозил

имом, атоқли олим, художўй зоҳид бўлган. Асарлари: «Шарҳу мухтасари-л-Музний» («Мухтасари Музнийга шарҳ») — асар жуда яхши даражада таълиф этилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Марвда вафот этган (11: 5/291; 16: 350; 17: 3/445).

2. Масъуд ал-Масъудий (тав. 483/1090 й.)

(Абулфатҳ) Масъуд ибн Муҳаммад ал-Масъудий — турри йўлдаги фазилатли, чиройли амалли, кўп ёдлаган, хулқи гўзал, жуда камтарин зот бўлган. Ал-Мустаффирийнинг «Тариху Насаф» («Насаф тарихи») ва «Китобу-ш-шеър ва-ш-шуъаро» («Шеър ва шоирлар китоби») номли китобларидан мисоллар келтирар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 483 х.й. 12 рабиъу-л-аввалда туғилган (11: 5/292).

3. Масъуд ал-Масъудий (ваф. 520 х.й.)

(Рукнуддин) Масъуд ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ибн Иброҳим ал-Кошоний ас-Сўрдий ас-Самарқандий — фақиҳ бўлган, «ал-Масъудий» номи билан танилган. 520 х.й.да вафот этган. Асарлари: «Шарҳу-л-Жомиъи-с-сағийр ли-ш-Шайбоний фи-л-фуруъ»

(«Шайбонийнинг фуруъ ал-фиқҳга оид кичик тўпламига шарҳ») — «Мухтасару-л-Масъудий фи-л-фурӯъ» («Масъудийнинг фуруъ ал-фиқҳга оид мухтасар китоби») (22: 428).

860

АЛ-МАСФАРОНИЙ

«Масфаро» («Ҳармузфара»)га нисбат берилган. Масфаро — Марв қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ал-Масфароний

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Али ал-Масфароний ал-Марвазий — ҳадис илмида ҳофиз бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/149).

861

АЛ-МИСНОНИЙ

«Миснон»га нисбат берилган. Миснон — Насаф қишлоқларидан бири. Унга мансуб олимлардан:

1. Имрон ал-Мисноний (ваф. 281/894 й.)

Имрон ибн ал-Аббос ибн Мусо ал-Мисноний — фақиҳ, қадимги уламолардан эди. Миснон қишлоғидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 281 х.й. рамазон

ойида оламдан ўтган (2: 5/152; 11: 5/298).

862

АЛ-МУСНАДИЙ

«Муснад»га нисбат берилган. Муснад — санагли ҳадисларни излаётган бухороликларга ишлатилган. Ушбу номга мансуб олимлар:

1. **Абдуллоҳ ал-Муснадий** (ваф. 229/844 й.)

(Абу Жаъфар) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн... ал-Жуъфий ал-Муснадий — бухоролик олим имом бўлган. У мақтуъ ва мурсал эмас, балки фақат муснад ҳадисларни қатъий туриб талаб қилгани учун одамлар унга шу нисбани берганлар. Асли Миснон қишлоғидан. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 229 ҳ.й. зу-л-қаъда ойида пайшанба куни оламдан ўтган (11: 5/298).

863

АЛ-МАСВУСИЙ

«Масвус»дан ясалган нисба. У — Марвдаги қишлоқлардан бири. Унга мансуб олимлар:

1. **Абдурраҳмон ал-Масвусий** (ваф. 293 ҳ.й.)

(Абу Саид) Абдурраҳмон ибн Саид ибн Муҳаммад ибн Ҳозим ал-Масвусий — ушбу қишлоқдан чиққан,

муҳаддис бўлган. Ҳадис излаб, Мисрга борган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 293 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/299).

2. **Муҳаммад ал-Масвусий** (ваф. 293 ҳ.й.)

(Ал-Хоқон) Муҳаммад ибн Сулаймон ал-Масвусий — Арслонхон номи билан танилган подшоҳ, у Жайхундан то Хийтойгача бўлган ҳудудда ҳукмронлик қилган. Ҳокимият тизгинини маҳкам ушлаб турадиган жасур ҳукмдор бўлган. Ушбу қишлоқда туғилган ва шу ерга мансуб бўлган. 522 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/299).

864

АЛ-МУЗРУБ

«Музруб»дан ясалган нисба. У — Марв аҳлига мансуб бўлган ва юзига дарра излари қолган одамларнинг умумий номи. Ушбу номга мансуб олимлар:

1. **Нуҳ ал-Марвазий**

Нуҳ ибн Маймун ибн Абдулҳамид ибн Абурижол ал-Ажлий ал-Марвазий. Юзида ўғриларга уриладиган дарра излари мавжуд бўлгани учун уни шу ном билан атаганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/318).

2. **Муҳаммад ал-Мазруб** (ваф. 218 ҳ.й.)

Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Маймун ал-Музруб — ўзининг ишончли эканлиги билан танилган зотлардан бири. Ибн Ҳанбал у ҳақда: «Мен эҳтимол, ёши кичик ва илми кам бўлса ҳам, Аллоҳнинг амрларини адо этишда ундан тўғрироқ одамни учратмадим. Мен Аллоҳдан уни охиратини ҳам хайрли қилган бўлишини сўрайман», — деган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 218 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/318).

865

АЛ-МУОЗИЙ

«Оли Муоз» («Муоз оиласи»)га нисбат берилган. Оли Муоз — Марвдаги катта хонадон. Ушбу хонадон олимларидан:

1. **Аҳмад ал-Марвазий**

(Абу Ваҳб) Аҳмад ибн Абу Зуҳайр Саҳё ибн Сулаймон ал-Муозий ал-Марвазий — Оли Муоз хонадонининг аъзоси бўлган. Марвдаги Разиқ дарёсининг юқори қисмида яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/332).

866

АЛ-МУАББИР

«Ал-Муаббир»га нисбат берилган. Муаббир —

Бухоро ва Марв аҳлидан тушларнинг таъбирини айтиб берадиганларга қўйилган ном. Ушбу нисба билан танилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Муаббир

(Абу Убайдуллоҳ) Муҳаммад ибн ас-Сиррий ал-Муаббир ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/337).

2. Иброҳим ал-Муаббир

Иброҳим ибн Ҳорун ибн Маҳлаб ал-Муаббир ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/337).

3. Рабъий ал-Муаббир

(Абу Абдуллоҳ) Рабъий ибн Жаноҳ ибн Наср ибн Исо ибн Хусрав ал-Кассий ал-Муаббир – тушларни таъвил ва таъбир қилиш бўйича катта олим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/337).

867

АЛ-МАЪРУФИЙ

«Маъруф»га нисбат берилган. Маъруф – нисбат берилган бухоролик шахснинг бобоси.

1. Муҳаммад ал-Маъруфий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад

ибн Маъруф ал-Маъруфий ал-Бухорий – Бухоро ва Басрада ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/341).

868

АЛ-МАЪМАРОНИЙ

«Маъмарон»га нисбат берилган. Маъмарон – Марв қишлоқларидан бири.

1. Али ал-Маъмароний

(Абулҳасан) Али ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Маъмароний – Абу Ҳанифанинг асҳобларидан бўлган зоҳид, фақиҳ, солиҳ ва жуда ибодатли шайх бўлган. Боснобод қишлоғида яшаган. Ҳар йили рамазон ойида шаҳарга бориб, кечалари бардавом бедор бўлар, одамларни ҳам шунга тарғиб қилар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/345).

869

АЛ-МАФКОНИЙ

«Мафкон»га нисбат берилган. Мафкон – Бухоро қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Зоҳир ал-Мафконий (ваф. 321 ҳ.й.)

(Абу Фолиб) Зоҳир ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасиб

ас-Сўғдий ал-Мафконий – Мафкон қишлоғидан. Яхши ҳадис ровийси, ривоятлари тўғри бўлган. Абд ибн Ҳамид ал-Кассийнинг ҳузурда Қуръоннинг тўлиқ тафсирини ўзлаштирган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 321 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/353).

2. Исмоил ал-Мафконий (ваф. 380 ҳ.й.дан олдин)

(Абу Али) Исмоил ибн Имрон ибн Мусо ибн Бистом ал-Мафконий ас-Сўғдий – самарқандлик фозил, олим, фақиҳ ҳамда араб тили билимдони бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 380 ҳ.й.дан олдин вафот этган (11: 5/354).

3. Али ал-Мафконий (ваф. 412 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Исо ибн Муҳаммад ибн ал-Мунзир ибн Аҳмад ал-Мафконий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 412 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/354).

870

АЛ-МУФНОНИЙ

«Муфнон»га нисбат берилган. Муфнон – Марв қишлоқларидан бири.

1. Али ал-Муфноний

Али ибн Ҳаммод ал-Муфноний – Муфнон

қишлоғидан бўлган, мункар (инкор этилган). Ҳадислар ҳам ривоят қилган (11: 5/354).

871

АЛ-МУҚОТИЛИЙ

«Муқотил»га нисбат берилган. Муқотил — марвалик нисбат берилган шахсининг бобоси.

1. Абдуллоҳ ал-Муқотилий

(Абу Абдурраҳмон) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Муқотил ибн Муҳаммад ал-Муқотилий ал-Марвазий — марвалик, ривоят қилганда муғомбирлик қилса ҳам, муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/360).

872

АЛ-МУҚОТИЛИЙ

«Муқотил» кўчасига нисбат берилган. Муқотил — Самарқанддаги кўчанинги номи.

1. Абдулжаббор ал-Муқотилий (ваф. 514/1120 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулжаббор ибн Аҳмад ибн Наср ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Қози ал-Мадиний ал-Муқотилий — Самарқанддаги Муқотил кўчасида яшар эди. Фазилатли имом бўлган. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 514 ҳ.й. ражаб ойининг 14-куни Самарқандда вафот этган (11: 5/360).

873

АЛ-МИҚНАЪИЙ

«Ал-Миқнаъ»га нисбат берилган. Миқнаъ — марвалик қурол-аслаҳа ясаб сотадиганлар касбининг номи. Мазкур ном билан нисбатланган олимлардан:

1. Ал-Фазл ал-Миқнаъий

Ал-Фазл ибн Муҳаммад ал-Миқнаъий ал-Марвазий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/369).

874

АЛ-МУЛЖАКОНИЙ

«Мулжакон»га нисбат берилган. Мулжакон — Марв қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Али ал-Мулжаконий (ваф. 226 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳакам ал-Ансорий ал-Мулжаконий ал-Марвазий — фозил инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 226 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/381).

2. Ҳамза ал-Мулжаконий

Ҳамза ибн Абдулҳамид ал-Мулжаконий — фозил инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/381).

875

АЛ-МАЛАТИЙ

«Ал-Малатия»га нисбат берилган. Малатия — Озарбайжондан ўтгандан кейин румликлар билан чегара зонаси. Мазкур минтақага мансуб олимлар:

1. Исҳоқ ал-Малатий

Исҳоқ ибн Нужайҳ ал-Малатий — Бағдодда яшаган, очиқдан-очиқ ҳадис тўқир эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/379).

2. Тамом ал-Малатий

Тамом ибн Нужайҳ ал-Малатий ал-Асадий — Малатияда таваллуд топган, Ҳалабда яшаган. Ривоят қилган ҳадислари жуда ҳам мункар (рад этилган). Ишончли ровийлардан тўқима ҳадисларни худди улардан эшитгандай ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/379).

3. Зарор ибн ал-Малатий

Зарор ибн Амр ал-Малатий — ривоят қилган ҳадислари жуда мункар

(рад этилган), машҳур шахслардан мункар ҳадисларни ривоят қилган. У ривоят қилган ҳадислардан ҳужжат олинмайди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/379).

4. Исҳоқ ал-Малатий

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Маҳмуд ибн ал-Жарроҳ ал-Малатий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/379).

5. Муҳаммад ал-Малатий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Салим ал-Малатий — Ҳумайрининг мавлоси ва қадимий жомеъ масжиднинг имоми бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/379).

6. Муҳаммад ал-Малатий

(Абу Ҳишом) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн ал-Аббос ат-Тоий ал-Малатий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/379).

7. Ал-Қосим ал-Малатий

Ал-Қосим ибн Иброҳим ибн Аҳмад ал-Малатий — Бағдодга келган ва у ерда ҳадис ривоят қилган. У

уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/380).

8. Муҳаммад ал-Малатий

(Абу Саид) Муҳаммад ибн Абдулҳамид ибн Абдуллаҳмон ибн Суфён ал-Малатий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/380).

9. Муҳаммад ал-Малатий

(Абу Луҳусайн) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Абу Шайх ал-Фақиҳ ал-Малатий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/380).

10. Сулаймон ал-Малатий

(Абу Айюб) Сулаймон ибн Аҳмад ибн Яҳё ибн Усмон ибн Абу Салоба ал-Малатий ал-Ҳофиз — малатиялик. Дамашққа келган ва у ерда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/224; 11: 5/380).

11. Фиёс ал-Малатий

(Абулаттоф) Фиёс ибн Аҳмад ибн Уқба ат-Тамимий ал-Малатий — Малатия жомеъ масжидининг имоми бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/380).

12. Абдулмажид ал-Малатий

(Абулаъло) Абдулмажид ибн Муҳаммад ибн Тоҳир ибн... ибн ал-Ҳорис ибн аш-Шарид ал-Малатий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/380).

13. Муҳаммад ал-Малатий (ваф. 404 ҳ.й.)

(Абулҳусайн) Муҳаммад ибн Али ибн Аҳмад ибн Абу Фарва ал-Малатий — қори бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 404 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/223).

14. Абдулҳолиқ ал-Малатий (ваф. 575/1179 й.)

Абдулҳолиқ ибн Абдулжамил ал-Малатий ал-Ғиждувоний. ал-Бухорий — суфий бўлган. Унинг «ал-Васоё фи-т-тасаввуф» («Тасаввуф ҳақидаги васиятлар») асари бор (17: 2/69).

876

АЛ-МАЛОҲИМИЙ

«Малоҳим»га нисбат берилган. Малоҳим — бухоролик дoston битувчиларга қўйилган ном.

1. Муҳаммад ал-Малоҳимий (312–395/924–1005)

(Абу Наср) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Наср ибн Мусо ибн Жаъфар ал-Бухорий —

ал-Малоҳимий номи билан танилган, бухоролик олим. Ўз юрти ва Бағдодда ҳадис ривоят қилган. Абдуллоҳ ал-Бухорий қаламига мансуб «Рафъу-л-йадаини-фи-с-салот» («Намозда кўлларни кўтариш») ва «ал-Қироъату халфа-л-имом» («Имомга иқтидо қилган кишининг қироати») китобларидан Бағдодда сўзлаб берган. Аҳл ал-ҳадиснинг энг машҳур вакиллари билан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. У 312 ҳ.й.да туғилган, 395 ҳ.й. 7 шаъбонда вафот этган (11: 5/422).

2. Абдусаммад ал-Малоҳимий

(Абулфатҳ) Абдусаммад ибн Али ибн Абу Наср Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Малоҳимий — солиҳ шайх, бобоси Абуннаср ва бошқалардан ҳадис эшитган. Ровий сифатида «ла баъса биҳи» — яъни у ривоят қилган ҳадислар ёзиб олинган, лекин улар бошқа ишончли ровийларнинг ҳадислари билан солиштирилмагунча ҳужжат сифатида қабул қилинмаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/380).

3. Иброҳим ал-Малоҳимий (ваф. 362/972 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн ҳорун ибн ҳамд ибн Салма ал-

Малоҳимий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 362 ҳ.й. сафар ойида вафот этган (11: 5/422).

877

АЛ-МУВОНИЙ

«Мувон»га нисбат берилган. Мувон — Насаф қишлоқларидан бири.

1. Усмон ал-Мувоний (ваф. 422/1031 й.)

(Абу Муҳаммад) Усмон ибн Муҳаммад ибн Абулаамий ан-Насафий ал-Мувоний — фақиҳ ва зоҳид бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 422 ҳ.й. зул-қаъда ойида вафот этган (11: 5/403).

878

АЛ-МУДАВИЙ

«Мувадо»га нисбат берилган. Мувадо — Насаф қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мудавий

Муҳаммад ибн Исом ибн Язид ибн Ҳассон ибн... ибн Авс ан-Насафий ал-Ансорий ал-Мудавий — Мувадо қишлоғидан бўлган. Ибн Башрнинг «ал-Мубтадо» («Ибтидо») асарини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/403).

2. Муҳаммад ал-Мудавий (ваф. 375/985 й.) (Абу Али) Муҳаммад ибн Ҳошим ибн Мансур ибн Юнус ал-Мудавий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 375 ҳ.й. ражаб ойида оламдан ўтган (11: 5/404).

879

АЛ-МИХРАБАНДАҚАШОЙ

«Михрабандақашой»га нисбат берилган. Михрабандақашой — Марв қишлоқларидан бири. Бу қишлоққа мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ал-Михрабандақашой (ваф. 473 ёки 474 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн ал-Ҳусайн ал-Михрабандақашой — фазил имом, художўй, обид ва муфтий бўлган. Кўп ҳадис эшитган. Ал-Можоннинг пастки ҳудудларида яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 473 ёки 474 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/269; 11: 5/414).

880

АЛ-МЕҲРИЖОНИЙ

«Меҳрижон»га нисбат берилган. Меҳрижон — Марв қишлоқларидан бири.

1. Матар ал-Меҳрижоний

Матар ибн ал-Аббос ибн Абдуллоҳ ибн ал-Жаҳм ибн Мурра ибн Иёз ал-Меҳрижоний — тобеий бўлган, Усмон ибн Аффон (р.а.)ни кўрган. Усмон ибн Аффон уни «узоқ умр кўрсин», деб дуо қилган. Матар ал-Меҳрижоний 135 йил яшаб, Марвада вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/271; 11: 5/416).

881

АЛ-МИЁНАЖИЙ

«Миёна»га нисбат берилган. Миёна — Озарбайжондаги юрт. Марофа ва Табриз орасидаги ўртача катталиқдаги шаҳар. Мазкур юртга мансуб олимлар:

1. Али ал-Миёнажий (ваф. 471 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн ал-Ҳасан ибн Али ал-Миёнажий — Ҳамадон қозиси бўлган, ўша ерда шаҳид кетган. Бағдодга бориб, у ерда ҳадислар эшитган ва фикҳ илмидан таҳсил олган. Фазилат ва маърифат соҳиби бўлган. Адаб ва фикҳ илмини тўлиқ ўзлаштирган. Балоят илмини эгаллаган шоир ва мутакаллим бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар. Душманлари келишиб олиб, 471 ҳ.й.да уни шафқатсизларча ўлдирганлар (2: 5/278; 11: 5/425).

2. Муҳаммад ал-Миёнажий

Кўриниши хушрўй, зеҳни ўткир, заковатли ва фозил инсон бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/425).

3. Муҳаммад ал-Миёнажий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Али ибн ал-Ҳасан ибн Али ал-Миёнажий — миёнажлик тўғри йўлдаги солиҳ фақих бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/426).

4. Абдуллоҳ ал-Миёнажий (ваф. 525/1131 й.)

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Миёнажий ал-Ҳамадоний — айнулқузот, фақих, адиб ва суфий бўлган, Ҳамадонда чормихга тортилган. Асарлари: «ал-Ғариб ани-л-автон ила уламоъи-л-булдон» («Мамлакатларнинг уламоларига юртлар ҳақида фаройиб маълумотлар», араб ва форс тилларида «Зубдату-л-ҳақоик» («Ҳақиқатлар қаймоғи») (17: 2/291).

882

АЛ-МАЙДОНИЙ

«Дарб Майдон»га нисбат берилган. Дарб Майдон — Бухородаги маҳалланинг номи. Ушбу ном билан аталувчи маҳалла Хоразмда ҳам бўлган. Унга мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Майдоний (ваф. 339 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Аҳмад ал-Фақих ал-Басир ал-Майдоний — «Дарб майдон»лик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 339 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/430).

2. Муҳаммад ал-Майдоний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим ибн Башир ал-Майдоний — «Дарб майдон»лик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/430).

883

АЛ-МИРМОҲОНИЙ

«Мирмоҳон»га нисбат берилган. Мирмоҳон — Марвдаги қишлоқлардан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Муҳаммад ал-Мирмоҳоний (ваф. 313/925 й.)

(Абу Язид) Муҳаммад ибн Яҳё ибн Язид ибн Матто ал-Мадиний ал-Холидий ал-Мирмоҳоний. Марвада яшаган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 313 ҳ.й. муҳаррам ойида 86 ёшида вафот этган (11: 5/431).

2. Ал-Фазл ал-Мирмоҳоний

(Абу Муҳаммад) ал-Фазл ибн Атийя ибн Умар ибн Холид ал-Аббосий ал-Мирмоҳоний ал-Марвазий — тобеъийлар билан мулоқот қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/431).

884

АЛ-МИЙҒИЙ

«Мийғ»га нисбат берилган. Мийғ — Бухоро қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Абдулкарим ал-Мийғий (ваф. 373 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулкарим ибн Муҳаммад ибн Мусо ал-Бухорий ал-Мийғий ал-Фақиҳ ал-Ҳанафий — ўз даврининг эътиборли имомларидан бўлган. Таркидунё қилиб, зоҳидона ҳаёт кечирган. Асҳобу-р-раъйнинг муфтийси, Абу Ҳанифа (р.а.) асҳобларининг пешвоси бўлган. Динда

жуда уламолардан яшаган Самарқандда у фақиҳ ва фазилат соҳиби бўлмаган. Саҳиҳ ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 373 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/282; 11: 5/433).

2. Абдулмажид ал-Мийғий

Абдулмажид ал-Мийғий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/433).

885

АЛ-МИЙҒАНИЙ

«Мийған»га нисбат берилган. Мийған — Самарқанд қишлоқларидан бири, унга нисбат берилган олимлардан:

1. Умар ал-Мийғаний (Абу Ҳафс) Умар ибн Абулҳорис ал-Мийғаний ал-Қози. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/282; 11: 5/432).

886

АЛ-МИЛОҚОНИЙ

«Милоқон»га нисбат берилган. Милоқон — Марв қишлоқларидан бири.

1. Аҳмад ал-Милоқоний

(Абу Шайба) Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Милоқоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/439).

887

АЛ-МИНЗИЙ

«Минз»га нисбат берилган. Минз — Насогаги қишлоқ.

1. Али ал-Минзий

(Абулҳасан) Али ибн Абу Бакр Аҳмад ибн Али ал-Котиб ал-Минзий — солиҳ суфийлардан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/284).

888

АЛ-МАЙҲАНАЙ

«Майҳана»га нисбат берилган. Майҳана — Абиварг ва Сарахс ўртасидаги Хобирон қишлоғидир. Ушбу қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Асъад ал-Майҳанай (454–507/1062–1114)

(Абу Саид) Асъад ибн Абу Саид Фазлуллоҳ ибн Абулхайр ал-Майҳанай — суфий ва аҳли байтдан бўлган. Ҳадисларни эшитиш, уларни излаш ва жамлашга бутун вужудини сафарбар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 454 ҳ.й.да туғилган, 507 ҳ.й. рамазон

ойида вафот этган (2: 5/287; 11: 5/439).

2. Тоҳир ал-Майҳанай
(Абулфатҳ). Тоҳир ал-Майҳанай — аҳли тасаввуф ва аҳли байтдан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/287).

3. Садақа ал-Майҳанай
Садақа ибн Абдуллоҳ ал-Майҳанай — майҳанайлик (Абивард қишлоқларидан бири) шайх. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/439).

889

АН-НОРАНОБОЗИЙ

«Норанобоз»га нисбат берилган. Норанобоз — Марв қишлоқларидан. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Саид ан-Норанобозий

(Абу Усмон) Саид ибн Ҳарб ал-Абдий ан-Норанобозий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/443).

2. Ал-Қосим ан-Норанобозий

(Абу Саҳл) ал-Қосим ибн Мужошиъ ибн Тамим Ҳабиб (ёки Ҳубайб) ибн Убайд ибн Омир ал-Муромий ан-Норанобозий — исна ашариянинг раҳбарларидан бири (ёки ун икки нақибнинг, яъни

Пайғамбар Муҳаммад авлодлари бошлиғининг бири) бўлган. Қозиларнинг раҳбари этиб тайинланган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/443).

890

АН-НОТИФИЙ

«Нотиф»га нисбат берилган. Нотиф — марвлик ширинлик тайёрловчи ва сотувчиларнинг касб номи. Ушбу ном билан нисбат берилган олимлар:

1. Амр ан-Нотифий (450–536/1058–1141)

(Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Абу Бакр ан-Нотифий — марвлик, мустақим йўлдаги солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. Туғилган йили — тахм. 450 ҳ.й., 536 ҳ.й. муҳаррам ойида Марвда вафот этган (11: 5/446).

2. Аҳмад ан-Нотифий

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Умар ан-Нотифий ат-Табарий — фақиҳ бўлган. Рай шаҳрида вафот этган. Асарлари: бир неча жилдлик «ал-Воқиот» («Воқеалар»), «ал-Ажнос ва-л-фуруқ» («Турдош ва ажрим масалалар»), «ал-Ҳидоя» («Ҳидоя») — буларнинг барчаси ҳанафий фуруъ ал-

фиқҳига оид китоблардир (17: 1/287).

891

АН-НОФАХАСИЙ

«Нофахас» (ёки «Нофахаш»)га нисбат берилган. У — Марв/Самарқанд қишлоқларидан бири.

1. Аҳмад ан-Нофахасий
(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Муҳаммад ан-Нофахасий — нишопурлик бўлган, Нофахасда яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/447).

892

АН-НОФҚОНИЙ

«Нофқон»га нисбат берилган. Нофқон — Марв қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ан-Нофқоний

Муҳаммад ибн Убайда ибн Ҳаммод ибн ал-Ҳаззур ибн Иброҳим ибн Саъд ибн Саид ал-Аздий ан-Нофқоний — мункар (рад этилган) бўлган. Ҳадислар ҳам ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/447).

2. Аҳмад ан-Нофқоний
(Абуннаср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдувайҳ ан-Нофқоний — Миср, Шом ва Ироқ

машойхларидан ҳадислар ёзган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/447).

3. Талҳа ан-Нофқоний

Талҳа ибн аш-Шоҳ ибн Тамим ан-Нофқоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/448).

4. Абдувайҳ ан-Нофқоний

(Абу Наср) Абдувайҳ ибн Муҳаммад ибн Абдувайҳ ан-Нофқоний. Биродари билан Ироқ ва Шомга бориб, у ердан кўплаб китоблар келтирган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/448).

893

АН-НАЖОКАСИЙ

«Нажокас»га нисбат берилган. Нажокас — Шош қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб олимлардан:

1. Муҳаммад ан-Нажокасий (ваф. 551 ҳ.й.)

(Абулмаузаффар) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Аҳмад ан-Нажокасий — «Ироқ фақиҳи» номи билан машҳур бўлган. Балхда яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 551 ҳ.й. Балхнинг ўзида вафот этган (2: 5/302).

894

АН-НУЖОНАЙКАСИЙ

«Нужонайкас»га нисбат берилган. Нужонайкас — Самарқанд қишлоқларидан бири. Унга мансуб олимлар:

1. Юсуф ан-Нужонайкасий (ваф. 527 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Юсуф ибн Али ибн ал-Аббос ибн Абу Бакр ибн Солиҳ ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Солим ан-Нужонкасий ал-Усрушаний — Самарқандда яшаган, фақиҳ бўлган, «Масжиду-л-атторин» деган жойда дарс ўтган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 527 ҳ.й. Самарқандда вафот этган (11: 5/461).

2. Муҳаммад ан-Нужонкасий

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Юсуф ибн Али ибн ал-Аббос ибн Абу Бакр ибн Солиҳ ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Солим ан-Нужонайкасий ал-Усрушаний — Юсуф ан-Нужонайкасийнинг ўғли. Оғир, вазмин ва солиҳ фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/461).

895

АН-НАҲЛИЙ

«Наҳл»га нисбат берилган. Наҳл — Бухоро

қишлоқларидан бири. Мазкур жойга нисбат берилган олимлар:

1. Мунайҳ ан-Наҳлий (ваф. 264 ҳ.й.)

Мунайҳ ибн Юсуф ибн Сайф ибн ал-Халил ан-Наҳлий ал-Бухорий. У уламолардан, ундан эса ўғли ҳадис ривоят қилган. 264 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/317; 11: 5/466).

2. Абдуллоҳ ан-Наҳлий (ваф. 317/929 й.)

(Абу Абдуллаҳмон) Абдуллоҳ ибн Мунайҳ ан-Наҳлий — Мунайҳ ан-Наҳлийнинг ўғли. Отасидан ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. Уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар. 317 ҳ.й. муҳаррам ойида вафот этган (2: 5/317; 11: 5/466).

896

АН-НАҲВИЙ

«Наҳв» («грамматика»)га нисбат берилган. Ан-Наҳвий — араб тили грамматикасини билган марвалик инсонларга берилган ном.

1. Ал-Фазл ан-Наҳвий (ваф. 174 ҳ.й.)

(Абу Муоз) ал-Фазл ибн Холид ан-Наҳвий ал-Марвазий — Боҳиланинг мавлоси бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 174 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/467).

897

АН-НАХОЛИЙ

«Нахола» — кепак, элаганда чиқадиган чиқитга нисбат берилган. Ан-Нахолий — Сарахсда элакчилик ва элаш билан шуғулланувчиларга берилган ном.

1. Жаъфар ан-Нахолий (ваф. 400 ҳ.й.)

(Абу Саид) Жаъфар ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Муҳаммад ибн Миҳрон ан-Нахолий ас-Сарахсий — сарахслик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/471).

898

АН-НАХШАБИЙ

«Нахшаб»га нисбат берилган. Нахшаб — Жайхун ва Самарқанд оралиғидаги шаҳар. Мазкур шаҳарга мансуб олимлар:

1. Абдулазиз ан-Нахшабий (ваф. 456 ҳ.й.)

(Ал-Ҳофиз Абу Муҳаммад) Абдулазиз ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Осим ибн Рамазон ибн Али ибн Афлаҳ ибн Абу Жаъфар ибн Убай ан-Насафий ан-Нахшабий ал-Осимий — ҳадис илми пешволаридан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам

ундан ҳадис ривоят қилганлар. 456 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/319).

2. Ҳибатуллоҳ ан-Нахшабий (ваф. 456 ҳ.й.)

Ҳибатуллоҳ ал-Акфоний — Дамашқга келган ва у ерда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 40 ёшга етмасдан, 456 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/319).

3. Аскар ан-Нахшабий (ваф. 245 ҳ.й.)

(Абу Туроб) Аскар ибн Муҳаммад ибн Ҳасин ан-Нахшабий — Ҳотим ал-Асамнинг асҳобларидан, ўз даврининг беназир шайхи бўлган. Илм, футувват, таваккул, зуҳд ва вараъда зикр этилган машойихларнинг энг пешқадами бўлган. 245 ҳ.й. чўлда шерлар уни бурдалаб ташлаган (2: 5/319; 11: 5/473).

899

АН-НАЗИРИЙ

«Назир»га нисбат берилган. Назир — нисбат берилаётган насафлик шахс бобосининг исми.

1. Юсуф ан-Назирий (ваф. 449/1057 й.)

(Ал-Имом Абу Яъқуб) Юсуф ибн Муҳаммад ибн Мусо ибн ал-Аббос ибн ал-Фазл ибн ан-Назир ал-Ҳанафий ан-Назирий ал-Мудий — насафлик,

уламоларнинг пешволаридан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 449 ҳ.й. сафар ойининг биринчи куни, яъни Насафда тарқалган вабо касалининг охириги куни вафот этган. Жанозасини Аҳмад ибн Муҳаммад ал-Баладий ўқиган (11: 5/478).

900

АН-НАРШАХИЙ

«Наршах»га нисбат берилган. Наршах — Вобкент яқинидаги Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоқдан чиққан олимлар:

1. Аҳмад ан-Наршахий

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Исмоил ан-Наршахий — олим ва фазилатли шахс бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/480).

2. Муҳаммад ан-Наршахий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Ҳамдон ан-Наршахий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/480).

3. Муҳаммад ан-Наршахий (286–348/899–959)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Закариё ибн ал-Хаттоб ибн

Шарийк ибн Базий ан-Наршахий — бухоролик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 286 ҳ.й.да туғилган ва 348 ҳ.й. сафар ойида вафот этган (11: 5/480).

901 АН-НАРИЗИЙ

«Нариз»га нисбат берилган. Нариз — Озарбайжоннинг Ардабил томонигаги шаҳарча. Мазкур шаҳарчага мансуб бўлган олимлар:

1. Аҳмад ан-Наризий

Аҳмад ибн Усмон ибн Наср ан-Наризий — ҳадис илмида ҳофиз бўлган, яъни кўплаб ҳадисларни ёддан билган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/324; 11: 5/480).

2. Абдулбоқий ан-Наризий (ваф. 491 ҳ.й.)

(Абу Туроб) Абдулбоқий ибн Юсуф ан-Наризий ал-Мароғий — муттақийлар сардори, ҳудожўй ва зоҳид бўлган. Нишопур шаҳрида муқим яшаган. «Ақил» масжидида имомлик қилган ва дарс берган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 491 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/324; 11: 5/480).

902

АН-НАСОИЙ — АН-НАСАВИЙ

«Насо»га нисбат берилган. Насо — Хуросондаги юртнинг номи бўлиб, Сарахс ва Насо ораси икки кунлик йўл бўлган. Бу юртга ан-Насоий ва ан-Насавийлар мансубдир:

1. Аҳмад ибн Суфён ан-Насоий (256/870 йилдан аввал ҳаёт бўлган)

Аҳмад ибн Суфён ан-Насоий, «ал-Марвазий» деб ҳам юритилади, — муҳаддис бўлган, Авн ибн Имора ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. Ундан эса Имом ан-Насоий, Имом ал-Бухорий, Муҳаммад ибн ал-Мусайяб ал-Иргийнийлар ривоят қилганлар. То вафот топгунига қадар ҳадисларни жамлаш ва уларни тасниф қилиш билан машғул бўлган (17: 1/146).

2. Аҳмад ибн Шуайб ан-Насоий (215–303/830–915)

(Абу Абдурраҳмон) Аҳмад ибн Шуъайб ибн Али ибн Синон ибн Баҳр ибн Динор ан-Насоий — муҳаддис ва ҳофиз (кўплаб ҳадисларни ёддан билувчи) бўлган. Насода туғилган, кўплаб уламолардан ҳадис эшитган. Нишопур, Ироқ, Шом, Миср, Ҳижоз ва Арабистон ярим ороли

ўлкаларига сафар қилган. Ундан кўплаб ровийлар ҳадис ривоят қилишган. Шаъбон ойида Макка шаҳрида вафот этган. Асарлари: «ас-Суған ал-кубро ва-с-суғро» («Катта ва кичик суған тўплам»), «ал-Хасоис фи фазли Али ибн Аби Толиб ва аҳли-л-байт» («Али ибн Абу Толиб ва аҳли байт фазилатининг хусусиятлари»), «Китобу-з-зуъафо ва-л-матрукин» (Заиф ва ҳадислари тарк этилган ровийлар ҳақидаги китоб), «Маносику-н-Насоий» («Насоийнинг маросимлар китоби»), «Жамъу Муснади Молик ибн Анас ва Муснади Али ибн Аби Толиб» («Молик ибн Анас ва Али ибн Абу Толиб муснадлари тўплами»), «Ағробу шуъбаи Суфён», «Асмоу-л-муҳаддисийн» («Муҳаддисларнинг исмлари»), (2: 5/325; 3: 59; 11: 5/484; 15: 4/89,130; 17: 1/151).

3. Хушайш ан-Насоий (ваф. 253/867 й.)

(Абу Осим) Хушайш ибн Асрам ибн ал-Асвад ан-Насоий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Рамазон ойи Мисрда вафот этган. Асарлари: «ал-Истиқомату фи-р-рада ала аҳли аҳво ва-л-бидаъ» («Ҳою ҳавас ва бидъатларга берилган тоифага тўғри ва одил радия») (17: 1/670).

4. Лутф Али ан-Насоий (1268–1350/1852–1931)

(Садру-л-афозил) Лутф Али ибн Муҳаммад ибн Козим Амин ас-Суфаро ибн Лутф Али ибн Козим ибн Муҳаммад ан-Насоий ат-Табризий аш-Шерозий — фоний, дониш, адиб, котиб, шоир, луғавий (тилшунос), муаррих, мантиқий (мантиқ илми мутахассиси), хаттот деб танилган. Асарлари: «Алқату-ш-Шодий ва булғату-л-Ҳодий», «ал-Калим ва-л-ҳилм» («Ҳикматли сўзлар ва ҳалимлик»), «ал-Вашиъа фи шайъи мин кутуби-ш-шиа» («Шиа китобларидаги бир нарсага ишора»), «Тухфату-л-лабиб ва турфату-л-адиб» («Донолар тухфаси ва адиблар завқи») (17: 2/674).

5. Зуҳайр ан-Насоий (160–234/777–848)

(Абу Хайсама) Зуҳайр ибн Ҳарб ибн Шидод ан-Насоий, сўнгра ал-Бағдодий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган. Илм излаб, Бағдодга келган ва шу ерда яшаган. Асарлари: «Китобу-л-илм» («Илм китоби»), «Тариху ибн Аби Хайсама» («Ибн Абу Хайсаманинг тарих китоби») — муҳаддислар услубида ёзилган мукамал асар, «Муснад» («Муснад») (15: 4/279; 17: 1/737).

6. Аҳмад аш-Шарафий ан-Насоий (1050–1123/1640–1721)

Аҳмад ибн ан-Носир ибн Абдулҳафиз ибн Абдуллоҳ ибн ал-Маҳло ибн Саид ибн Муҳаммад ибн Али ал-Қадабий ан-Насоий аш-Шарқий ал-Яманий — олим ва адиб бўлган. Қозилик қилган. Асарлари: «Манзума фи илми-л-мантиқ» («Мантиқ илмига оид манзума»), «Уржуза фи-л-фарқ байна-з-зод ва-з-зо» («Зод ва изри ҳарфлари ўртасидаги фарқ ҳақида ражаз вазнида ёзилган уржуза»), шеърлари ҳам бор (17: 1/317).

7. Фазола ан-Насоий

(Абу Аҳмад) Фазола ибн Иброҳим ат-Тамимий ан-Насоий — ибн ал-Муборак асҳобларининг пешволаридан бўлган. Ҳадисларни ёдлаб, уларга амал қилган. Араб тили ва шеърятни яхши билган. У — Абу Язид Убайд ибн Фазоланинг отаси. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/484).

8. Ҳумайд ан-Насоий (ваф. 247 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Ҳумайд ибн Занжавайҳ, исми — Маҳлад ибн Қутайба ибн Абдуллоҳ, Занжавайҳ эса унинг лақаби, ал-Аздий ан-Насавий — «ат-Тарғиб» («Рағбатлантириш»), «ал-Амвол» («Мол-дунё»), «ал-Одоб» («Одоб») китобларининг муаллифи, фозил олим бўлган. Ироқ, Ҳижоз, Шом

ва Миср шаҳарларини кезган. Кейин ўз ватанига қайтган, фикҳ ва илм бўйича ўз даврида юртидаги сардорлардан бўлган. Насода Пайғамбар (а.с.) Суннатларига амал қилиб яшашга ташвиқ қилган. Ундан Имом ал-Бухорий, Имом Муслим, Имом Абу Довуд, Имом ан-Насоий ва бошқалар ҳадис ривоят қилганлар. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 247 ҳ.й. Мисрда вафот этган (2: 5/326; 11: 5/484).

9. Абдулкарим ан-Насоий (277–344/890–955)

Абдулкарим ибн Аҳмад ибн Шуъайб ан-Насоий — Абу Абдурраҳмоннинг ўғли, мисрлик бўлган. 277 ҳ.й. сафар ойида Мисрда таваллуд топган, 344 ҳ.й.да ўша ерда вафот этган (11: 5/484).

10. Аҳмад ан-Насавий

(Абу Абдурраҳмон) Аҳмад ибн Усмон ибн Абдурраҳмон ан-Насавий — ишончли ва ростгўй ровий бўлган. Хуросон, Ироқ ва Ҳижозга бориб ҳадис ёзган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/485).

11. Абдурраҳмон ан-Насавий

(Абу Муҳаммад) Абдурраҳмон ибн Баҳр ибн Муоз ан-Насавий ал-

Баззо. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/485).

12. Али ан-Насавий (ваф. 287 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Иброҳим ибн Аҳмад ан-Насавий — насолик бўлган, Ироқ, Ҳижоз ва Мисрда ҳадис эшитган, ўзи ҳам кўпчиликдан ривоят қилган. Масалан, Абу Мисъаб орқали Моликнинг «Муватто» («Соддалаштирилган тўплам») асарини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 287 ҳ.й. Насода оламдан ўтган (11: 5/485).

13. Муҳаммад ибн Аҳмад ан-Насавий

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Саид ибн Зуъайб ан-Насавий — Абу Бакр ибн Абулҳасаннинг отаси, Насонинг раҳбари бўлган. Насо, Марв, Ироқ ва Ҳижозга бориб ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/585).

14. Али ан-Насавий

Али ибн Саид ибн Жарир ан-Насавий. Ундан ўғли Муҳаммад ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/485).

15. Муҳаммад ибн Али ан-Насавий

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Али ибн Саид ан-Насавий — юқорида зикр этилган Али ан-Насавийнинг ўғли. Ўз отаси ва Қутайбадан ҳадислар эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/485).

16. Аҳмад ан-Насавий (ваф. 396/1006 й.)

(Абулаббос) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Закариё ан-Насавий — суфий ва тарихчи бўлган. Асарлари: «Тариху-с-суфия» («Суфийлар тарихи»), «Сиёру-с-солиҳийн ва-з-зуҳҳод» («Солиҳ ва зоҳид инсонлар ҳаёт йўллари») (17: 1/265).

17. Али ан-Насавий (ваф. 473 ҳ.й.)

(Абулҳасан) Али ибн Аҳмад ан-Насавий — хуросонлик математик ва мантиқчи бўлган. 473 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «ал-Муқниъ фи-л-ҳисоби-л-ҳандасий фи-л-ироқайни-л-арабий ва-л-форсий» («Араб ва Форс Ироқидаги геометрик ҳисоб-китобларга оид ишончли китоб»), «Рисола фи-л-мадҳал ила илми-л-мантиқ» («Мантиқ илмига кириш рисоласи»), «ат-Тажрид фи усули-л-ҳандаса» («Геометрия асослари ҳақида ёрқин китоб») (17: 2/403).

18. Муҳаммад ан-Насавий (378–478/988–1085)

(Абу Амр) Муҳаммад ибн Абдурраҳмон ибн Аҳмад ибн Али ан-Насавий — «қозиларнинг қозиси» лақабига сазовор фақих, муфассир ва қози бўлган. Хоразм қозиси бўлган. Асарлари: «Кутуб фи-л-фикҳ ва-т-тафсир» («Фикҳ ва тафсир китоблари») (17: 3/389).

19. Муҳаммад ан-Насавий (ваф. 647/1249 й.)

(Ш и ҳ о б у д д и н) Муҳаммад ибн Абдулвоҳид ал-Мунши ан-Насавий — тарихчи ва ношир, Хоразмшоҳнинг котиби бўлган. Ҳалабада вафот этган. Асарлари: «Тариху Жалолиддин Хоразмшоҳ» («Жалолуддин Хоразмшоҳ тарихи») (17: 3/470).

20. Иброҳим ан-Насавий (ваф. 519/1125 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ан-Насавий ал-Амидий — шоир, котиб, тилшунос ва муҳаддис бўлган. Нишопур шаҳрида вафот этган. Сафар қилиб кўп ҳадис ўрганган. Ғарибу-л-ҳадис бўйича китоб ёзган (17: 1/57).

21. Исҳоқ ан-Насавий (293–374/906–984)

(Абу Яъқуб) Исҳоқ ибн Саъд ибн ал-Ҳасан ибн

Суфён ан-Насавий — юқорида зикр қилинган ал-Ҳасан ибн Суфённинг набираси. Ишончли ровий бўлган. Хуросон ва Ироқда ҳадис ривоят қилган. Ундан (яъни, у ривоят қилган ҳадислардан) Абулҳасан ад-Дорақутний танлаб олган ҳадисларни одамлар ёзиб олганлар. У 371 ҳ.й. Бағдодда ҳадис ривоят қилган. Бобоси ал-Ҳасан ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 293 ҳ.й. рамазон ойида туғилган, 374 ҳ.й. Насода вафот этган (11: 5/488).

22. Ал-Ҳасан ан-Насавий

(Абулаббос) ал-Ҳасан ибн Суфён ибн Омир ибн Абдулазиз ибн ан-Нуъмон ибн Ато ан-Насавий аш-Шайбоний — художўй ҳофиз, ихлосли ва сидқидил имом бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/487).

23. Баҳр ан-Насавий

(Абу Тора) Баҳр ибн Шуъайб ан-Насавий — Мисрга борган ва ўша ерда вафот этган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/487).

24. Муҳаммад ибн Саъд ан-Насавий (326 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Саъд ибн Ҳамувайҳ ан-Насавий — Ироқ, Ҳижоз ва Яманга бориб ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 326 ҳ.й.да Абу Али ал-Ҳофиз Нишопур шаҳрида унинг ҳадисларини текшириб, танлаб олган (11: 5/488).

903

АН-НАСАФИЙ

«Насаф»га нисбат берилган. Насаф — Нахшабнинг ўзи, аҳолиси кўп, ҳаёти жуда фаровон йирик шаҳар бўлиб, у Жайҳун ва Самарқанд оралиғида жойлашган. Ушбу шаҳарга нисбат берилган олимлар:

1. Иброҳим ан-Насафий (ваф. 294/907 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Маъқал ибн ал-Ҳажжож ибн Худош ибн Язид ибн Дўст ан-Насафий ал-Ҳанафий — Насаф қозиси бўлган. Уламолар ва ишончли ровийларнинг пешқадами, Имом ал-Бухорий ижозати билан «ал-Жомиъ ас-сағийр» («Кичик тўплам») ҳамда «ал-Жомиъ ас-саҳийҳ» («Ишончли тўплам»)ни ривоят қилувчи муҳаддисларнинг энг эътиборлиларидан бири бўлган. Фақиҳ ва муфассирларнинг энг ишончлиси ва фазилатлиси эди. Кўп

асарлар таълиф этган. Суннат ва тафсир жамлаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 294 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойида вафот этган. Асарлари: «ал-Муснад ал-кабийр ва-т-тафсир» («Катта муснад ва тафсир китоби»), «ал-Истиқсо фи-з-закот» («Закот бўйича тадқиқот»), «Тафсиру-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «ал-Муснад фи-л-ҳадис» («Муснад асари»), «ал-Истиқсо фи-н-нукот» («Ибораларга оид тадқиқот») — бу асарда диалектика бўйича энг зарурий 40 ҳикматли ибора, насихатомуз ибратли ҳикоялар жамланган, шунингдек, гаройиб нодир воқеалар баён этилган. Баъзи олимлар бу асарга шарҳ ёзганлар (2: 5/329; 11: 5/486; 15: 4/80; 17: 1/74).

2. Аҳмад Қуъуд ан-Насафий (ваф. 1007/1598 й.)

Аҳмад ибн Абу Бакр ан-Насафий ал-Ҳазражий ал-Мисрий ал-Моликий — «Қуъуд» номи билан танилган. Олим ва адиб бўлган. Назм ва насрда кўпгина асарлар битган. Жумладан: «Манзума фи-н-наҳв» («Грамматикага оид манзума»), «ал-Муқаддима ал-кофия фи илми-л-аруз ва-л-қофия» («Аруз ва қофия илмига оид ўқувчилар учун кифоя қиладиган муқаддима») (17: 1/112).

3. Саид ан-Насафий (ваф. 341/952 й.)

(Абу Усмон) Саид ибн Иброҳим ибн Маъқал ибн ал-Ҳажжож ибн Худош ан-Насафий — юқорида зикр қилинган Абу Исҳоқ ан-Насафийнинг ўғли. У ўз отасидан, ҳижозлик, ироқлик, хуросонлик ва мовароуннаҳрлик бир гуруҳ ровийлардан ҳадис ривоят қилган. Ўзи ҳам фазилатли ва ишончли ровий ҳамда адаб ва шеърият соҳиби бўлган. Ундан жуда кўпчилик ҳадис ўрганган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 341 ҳ.й. сафар ойида оламдан ўтган (11: 5/486).

4. Аҳмад ан-Насафий (664/1266 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

Аҳмад ибн Умар ибн Муҳаммад ан-Насафий ал-Ҳанафий — фақиҳ бўлган. Асарлари: «ал-Манофиъ фи фавоиди-н-нофиъ» («Нафи тегадиган нарсаларнинг фойдаларидаги манфаатлар китоби») — ҳанафий мазҳабининг фуруъ ал-фиқҳига оид асар (17: 1/219).

5. Аҳмад ал-Маҳмудий ан-Насафий (515/1121 йилдан олдин ҳаёт бўлган)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Абулмуайяд ал-Маҳмудий ан-Насафий — фақиҳ, мутакаллим ва адиб

бўлган. Асарлари: «Назму-л-Жомиъ ал-кабийр ли-ш-Шайбоний фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳ а н а ф и й » («Шайбонийнинг ҳанафий мазҳаби фуруъ ал-фиқҳига оид «ал-Жомиъ ал-кабийр» асарига манзума»), мазкур асарни 515 ҳ.й. муҳаррам ойида ёзиб тугатган ва унга яна икки жилдли шарҳ ҳам ёзган, «Қасида фи илми-л-калом» («Калом илмига оид қасида») (17: 1/317).

6. Маймун ан-Насафий (418-508/1027-1115)

(Абулмуъин) Маймун ибн Муҳаммад ибн Макҳул ан-Насафий ал-Ҳанафий — мутакаллим ва усулчи фақиҳ, асли Самарқандда бўлган. Бухорода яшаган. Асарлари: «ат-Тамҳид ли қавоъиди-т-тавҳид» («Тавҳид илмига кириш»), «Баҳру-л-калом» («Калом уммони»), «Табсирату-л-адилла» («Аниқ далиллар»), «Шарҳу-л-Жомиъи-л-кабийр ли-ш-Ш а й б о н и й » («Шайбонийнинг «ал-Жомиъ ал-кабийр» китобига шарҳ»), «Маноҳижу-л-аъимма» («Пешқадамлар йўли») — сўнгги икки асар ҳанафий мазҳабининг фуруъ ал-фиқҳига оид, «Табсирату-л-адилла фи-т-тавҳид» («Тавҳиддаги аниқ далиллар») (15: 4/225; 17: 3/949).

7. Муҳаммад ан-Насафий (600-687/1204-1288)

(Абулфазл, Бурҳонуддин) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ан-Насафий ал-Ҳанафий — муфассир, фақиҳ, усул ал-фиқҳ олими, мутакаллим, ҳаким ва мантиқшунос бўлган. Тахм. 600 ҳ.й.да таваллуд топган ва 22 зу-л-ҳижжа куни Бағдодда вафот этган. Асарлари: «Шарҳу-л-ишорот ли ибн Сино фи-л-мантиқ ва-л-ҳикма» («Ибн Синонинг мантиқ ва ҳикмат илмларидаги ишоратлари шарҳи»), «Талхису тафсири Фахр ар-Розий» («Фахр ар-Розий тафсирининг қисқача баёни»), «ал-Фусул фи-л-жадал» («Диалектика фасллари»), «Шарҳу-р-рисолати-л-қудсия би алтихо ал-бурҳония ли-л-Ғазолий» («Ғазолийнинг муқаддас рисола асарига шарҳ»), «Матлаъу-с-саодат» («Саодат гулшани»), «Шарҳу маншаъи-н-назар фи-л-мантиқ» («Мантиқ илмида нуқтаи назарнинг шаклланиши масаласига шарҳ»), «Шарҳу қистоси-л-мизон фи-л-мантиқ» («Мантиқ илмидаги энг адолатли мезон асарига шарҳ») (15: 4/94).

8. Муҳаммад ан-Насафий (ваф. 414/1023 й.)

(Абу Жаъфар) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн

Маҳмуд ан-Насафий — фақиҳ ва шоир бўлган. Шаъбон ойида вафот этган. Асарлари: «Таълиқ фи-л-хилоф» («Ихтилофларга шарҳлар»), шеърлари ҳам бор (17: 1/109).

9. Муҳаммад ан-Насафий (ваф. 344/955 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Закариё ибн ал-Хусайн ан-Насафий — муҳаддис ва ҳофиз бўлган, ҳадисларни бобларга бўлиб тасниф қилган. Жумоду-л-увло ойида вафот этган (17: 3/303).

10. Муҳаммад ал-Қойний ан-Насафий (ваф. 838/1435 й.)

(Жалолуддин) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ал-Қойний ал-Мавлуд ан-Насафий ал-Ханафий — насафлик муҳаддис ва усул ал-фиқҳ олими бўлган. Ҳиротда вафот этган. Унинг «Ишроқоту-л-усул фи аҳодиси-р-расул» («Пайғамбар ҳадисларида усул илмининг асослари») (17: 3/449).

11. Исо ан-Насафий (ваф. 385/995 й.)

(Абу Аҳмад) Исо ибн ал-Хусайн ибн ар-Рабиъ ан-Насафий ал-Касбуний — фозил киши бўлган. Тахм. 375 ҳ.й.да вафот этган. Асарлари: «Китобу-л-бўстон» («Гулшан китоби»), «Китобу-д-дурр» («Дур китоби») (17: 2/592).

12. Умар ан-Насафий (461–537/1069–1142)

(Нажмуддин Абу Ҳафс) Умар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Исмоил ибн Муҳаммад ибн Али ибн Луқмон ан-Насафий, ас-Самарқандий —

муфассир, фақиҳ, муҳаддис, ҳофиз, мутакаллим, усул ал-фиқҳ олими, тарихчи, адиб, назмда ижод қилган тилшунос ва наҳвшунос бўлган. Насафда туғилган ва шу ерда ҳадис ўрганган. Ҳажга кетаётиб (ёки ҳаждан қайтаётиб), Бағдодда тўхтаган ва у ерда Исмоил ат-Танухий ва бошқалардан ҳадис ривоят қилган. Самарқандда яшаган ва ўша ерда жумоду-л-увло ойининг 12-куни вафот этган. Асарлари кўп, жумладан: «Мажмаъу-л-улум» («Илмлар тўплами»), «ат-Тафсир фи-л-Қуръон» («Қуръон тафсири»), «ал-Ақоид ан-Насафия» («Насафийнинг ақида китоби»), «Саҳиҳу Бухорий»га шарҳ ёзиб, уни «ан-Нажоҳ фи шарҳ ахбори-с-сиҳоҳ» («Ишончли тўпламлардаги ҳадислар шарҳида эришилган муваффақият») деб номлаган, аш-Шайбонийнинг «ал-Жомийъ ас-сағийр фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ханафий» («Ханафий мазҳаби фуруъ ал-фиқҳига оид кичик тўплам») асарини назмга ўгирган, «Хасоису-л-

лурат» («Тил хусусиятлари»), «Заллату-л-қори фи баёни-л-хато фи қироати-л-Қуръони-л-карим ва анвоъиҳи ва ҳукмиҳи» («Қорининг Қуръони карим тиловатидаги хатолари баёни, унинг турлари ва ҳукмлари»), «Талбату-т-талаба фи-л-фиқҳ» («Талабаларнинг фиқҳдаги талаблари китоби»), «Баёну мазҳаби-л-мутасаввифа» («Суфийлар йўли баёни»), «ал-Хасоис фи-л-масоили-л-фиқҳия» («Фиқҳий масалаларнинг ўзига хос хусусиятлари»), «ал-Манзума ан-Насафия фи-л-хилофийёт» («Насафийнинг мунозарали масалаларга оид манзумаси»), «Татвилу-л-асфор фи таҳсили-л-ахбор» («Ҳадис тўплаш мақсадида сафарларда узоқ бўлиш»), «ат-Тайсир фи-т-тафсир» («Тафсирга оид энгиллаштирилган китоб»), «Лаъбату-р-рағоиб ли баҳси-л-ғароиб» («Ғаройиб нарсаларни излаш учун орзулар ўйини») (7: 21; 14: 26; 17: 2/571).

13. Али ан-Насафий (719/1319 йилда ҳаёт бўлган)

Али ибн Муҳаммад ибн Али ибн Абу Бакр ибн Али ан-Насафий, сўнгра ал-Пойкандий — фозил инсон бўлган. Асарлари: Саккокийнинг «Мифтоҳу-

л-улум» («Илмлар калити») асарининг учинчи қисмига шарҳ. ёзган — «Шарҳу мифтоҳи-л-улум» («Илмлар калити»га шарҳ»). У ушбу асарни 719 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 2/515).

14. Азиз ан-Насафий (ваф. 533/1139 й.)

Азиз ибн Муҳаммад ан-Насафий — суфий бўлган. Асарлари: «ал-Мақсад ал-ақсо фи-т-тасаввуф» («Тасаввуфдаги энг олий мақсад») (17: 2/378).

15. Абдулазиз ан-Насафий (ваф. 686/1287 й.)

(Азизуддин) Абдулазиз ибн Муҳаммад ан-Насафий — суфий бўлган. Асарлари: «Одобу-с-сулук» («Сулук одоби»), «Зубдату-л-ҳақоик» («Ҳақиқатлар қаймоғи»), «ал-Мақсад ал-ақсо» («Энг олий мақсад»), «Манозилу-с-соирин» («Солиқларнинг манзиллари») (17: 2/196).

16. Абдуллоҳ ан-Насафий (ваф. 710/1310 й.)

(Ҳофизуддин Абулбаракот) Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Маҳмуд ан-Насафий ал-Ҳанафий — фақиҳ, муфассир, усул ал-фиқҳ олими ва мутакаллим бўлган. Жиззахда вафот этган. Асарлари: «Умдату-л-ақоид фи-л-калом» («Калом илмидаги ақидалар асоси») — ушбу

асарига шарҳ ҳам ёзиб, уни «ал-Эътимод» («Таянч») деб атаган, «Мадорику-т-танзил ва ҳақоиқу-т-таъвил фи-т-тафсир» («Тафсирдаги нозил бўлиш ва таъвил ҳақиқатларини англаш китоби»), «Манору-л-анвор фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳда ёруғлик маёғи»), «ал-Кофий фи шарҳи-л-вофий» («Вофий асарига кифоя қилувчи шарҳ»), «Канзу-д-дақоик» («Нозик масалалар хазинаси») — сўнгги икки асар ҳанафий мазҳабнинг фуруъ ал-фиқҳига оид манбалардир, «ал-Мусаффо фи-л-хилоф» («Ихтилофлардаги мусаффолик»), «Шарҳу-л-фиқҳи-н-нофиъ ли Муҳаммад ибн Юсуф ал-Ҳусайний» («Муҳаммад ибн Юсуф ал-Ҳусайнийнинг манфаатли фиқҳ асарига шарҳ»), «ал-Мустасфо» («Сараланган») — ас-Самарқандийнинг «ан-Нофиъ фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафия» («Ҳанафий мазҳаби фуруъ ал-фиқҳига оид фойдали китоб») асарига ёзилган шарҳдир, «ал-Мусаффо мухтасари-л-Мустасфо» («Мустасфога битилган мухтасар мусаффо»), «Шарҳу манзумати Умар ан-Насафий фи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Умар ан-Насафийнинг ҳанафий фиқҳига оид манзумасига шарҳ»), «Мадороту-т-танзил ва ҳақоиқу-т-

таъвил» («Сабаби нузул ва таъвил ҳақиқатларининг уланиш нуқтаси») (14: 48; 15: 4/119; 17: 2/228).

17. Ал-Ҳусайн ан-Насафий (ваф. 425/1034 й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн Хизр ибн Юсуф ан-Насафий ал-Фишидиржий — фақиҳ бўлган. У қозилик қилган, Бухорода вафот этган. Асарлари: «Фавоид» («Фойдалар»), «Фатово» («Фатволар»)(11: 5/487; 17: 1/549, 609).

18. Ал-Ҳасан ан-Насафий (ваф. 428/1037 й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн ал-Хидр ан-Насафий ал-Фақиҳ — унинг «Фавоид» («Фойдалар») деган асари бўлган (11: 5/487; 17: 1/549).

19. Исмоил ан-Насафий (ваф. 448/1056 й.)

(Абу Туроб) Исмоил ибн Тоҳир ибн Юсуф ан-Насафий — мутакаллим бўлган. «Китобу-л-эътиқод» («Эътиқод китоби») номли асар таълиф этган (17: 1/367).

20. Жаъфар ан-Насафий (350–432/961–1041)

(Абулаббос) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Муътазз ибн Муҳаммад ибн ал-Мустағфир ибн ал-Фатҳ ибн Идрис ал-Мустағфирий ан-Насафий — муҳаддис ва муаррих бўлган. Хуросон юртлирини кезган.

Насафда вафот этган. Асарлари: «Маърифату-с - с а ҳ о б а» («Саҳобаларни билиш»), «Далоилу-н-нубувва» («Пайғамбарлик белгилари»), «Фазоилу-л-Қуръон» («Қуръон фазилатлари»), «Тариху Насаф» («Насаф тарихи»), «аш-Шамойил ан-набавия» («Пайғамбарнинг шакл-шамойиллари»), «ат-Тамҳид фи-т-тажвид» («Тажвиддаги муқаддима»), «аз-Зиёрот фи китоби-л-мухталаф вал-муъталаф ли Абдилғаний ибн Саид» («Абдулғаний ибн Саиднинг аниқ ва ноаниқ китобидаги зиёрат боби») (17: 1/498).

21. Макхул ан-Насафий (ваф. 318/930 й.)

(Абу Мутиъ) Макхул ибн ал-Фазл ан-Насафий — фақиҳ, муҳаддис ва ҳофиз бўлган, ҳадис талабида кўп саёҳат қилган. Сафар ойда оламдан ўтган. Асарлари: «ал-Луълуъот фи-з-зуҳд ва-л-адаб» («Зуҳд ва адабга оид дурдоналар»), «аш-Шуъаъ фи-л-фиқҳ» («Фиқҳ жилолари») (17: 3/907).

22. Абдулазиз ан-Насафий (ваф. 533/1138 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулазиз ибн Усмон ибн Иброҳим ибн

Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Фазл ибн Жаъфар ибн Ражо ибн Заръа ан-Насафий ал-Ҳанафий — асли куфалик фақиҳ бўлган, Бухорода фиқҳ илмини ўрганган. Хуросон қозилигида ноиб бўлган. Асарлари: «ал-Мунқиз мина-з-залал фи масоили-л-жадал» («Мунозарали масалаларда адашишдан қутқарувчи китоб»), «Кифояту-л-фуҳул фи илми-л-усул» («Усул илмида уламоларнинг тўхтами»), тўрт жилдик «ат-Таълиқа фи-л-хилоф» («Ихтилофларга шарҳлар»), «ал-Фусул фи-л-фатово» «Фатволардаги ажримлар», «Равзату-н-носиҳийн фи шарҳи хутаби-л-арбаъийн» («Қирқ хутба шарҳидаги воизларнинг боғчаси») (17: 2/164).

904

АН-НАШКИЙ

«Нашку Уббог»га нисбат берилган. Нашку Уббог — Марв қишлоқлариган бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ан-Нашкий (тав. 468/1075 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ан-Нашкий — фазилатли, солиҳ,

художўй ва жуда эҳтиёткор фақиҳ бўлган. Бохарзга борган ва у ерда умрининг охиригача яшаган. Одамлар унинг олдига фатволар сўраб, мурожаат қилишар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 468 ҳ.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида Марвда таваллуд топган (11: 5/490).

2. Ал-Музаффар ан-Нашкий (491–546 ҳ.й.)

(Абу Мансур) ал-Музаффар ибн Ардашер ал-Ибодий ал-Воиз. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 491 ҳ.й.да таваллуд топган, 546 ҳ.й.да эса «Аскар Мукрам» деган жойда вафот этган (2: 5/330).

905

АН-НАШАВИЙ

«Нашаво» (баъзан «Нахжавон»)га нисбат берилган. Нашаво — Озарбайжондаги шаҳар. Уни Усмон ибн Аффон (р.а.) гаврида Ҳабибуллоҳ ибн Маслама ал-Фаҳрий фатҳ этган. Мазкур шаҳарга мансуб олимлар:

1. Абдурраҳмон ан-Нашавий

(Абу Ҳотим) Абдурраҳмон ибн Али ибн Яҳё ибн Муҳаммад ар-Раввос ан-Нашавий. У уламолардан ҳадис ривоят

қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/490).

2. Ҳорун ан-Нашавий

(Абу Мусо) Ҳорун ибн Ҳайён ан-Нашавий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/490).

3. Ҳазодоз ан-Нашавий

(Абулфазл) Ҳазодоз (ёки Ҳаддо) ибн Осим ибн Бакрон ан-Нашавий — Жанзадаги кутубхонанинг хазинабони бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/331; 11: 5/490).

4. Силм ан-Нашавий

(Абу Саид) Силм ибн Бандор ибн ал-Ҳусайн ан-Нашавий ал-Арманий — Бағдодга борган ва у ерда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/491).

5. Ал-Муфарриж ан-Нашавий

(Абу Абдуллоҳ) ал-Муфарриж ибн Абу Абдуллоҳ ан-Нашавий — ҳадис ҳофизларидан, яъни жуда кўп ҳадис ёд олган зотлардан ва фақиҳларнинг пешқадамларидан бўлган. У

уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/331).

6. Аҳмад ан-Нашавий

(Абу Бакр) Аҳмад ибн ал-Ҳажоф ал-Озарий ан-Нашавий — Дамашқ ва бошқа жойларда ҳадис эшитган, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/331).

906

АН-НУҚОДИЙ

«Нақода»га нисбат берилган. Нақода — фарғоналик нисбат берилган шахс бобосининг исми.

1. Амр ан-Нуқодий (ваф. 525/1131 й.)

(Ал-Имом) Амр ибн ал-Ҳусайн ибн ал-Ҳасан ан-Нуқодий ал-Фарғоний. Кеш шахрида яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 525 ҳ.й. зу-л-қаъда ойининг охирги пайшанба куни Кешда вафот этган (11: 5/517).

907

АН-НАҚОЗ

«Нақоз»га нисбат берилган. Нақоз — Шошда тугма, илгак ясовчиларнинг касб номи.

1. Исмоил ан-Нақоз (ваф. 470 ҳ.й.дан олдин)

(Абу Шурайх) Исмоил ибн Аҳмад ибн ал-Ҳасан ан-Нақоз аш-Шоший — олим, зоҳид, фозил, ишончли, ростгўй ва машҳур шайх бўлган. Хуросон юртларини кезган ва у ерларда ҳадис эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 470 ҳ.й.дан олдин вафот этган (11: 5/518).

908

АН-НАҚҚОЛ

«Наққол»га нисбат берилган. Наққол — Имом аш-Шофиъийнинг «Рисола» номли асарини элтиб бергани учун хоразмлик чопарга қўйилган ном.

1. Ал-Ҳорис ан-Наққол (ваф. 230 ҳ.й.)

(Абу Амр) ал-Ҳорис ибн Сурайж ан-Наққол — асли хоразмлик бўлган, Бағдодда истиқомат қилган. Имом аш-Шофиъийнинг «ар-Рисола» («Рисола») номли китобини Абдуррахмон ибн Маҳдийга элтиб бергани учун ан-Наққол лақабини олган. Бағдодда ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 230 ҳ.й. Бағдодда вафот этган (11: 5/519).

909

АН-НАҚАБУНИЙ/АН-НАКБУНИЙ

«Нақабун/Накабун»га нисбат берилган. Бухоро қишлоқларидан бири. У «Нақабун» ва «Накабан» номлари билан юритилади. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Жаъфар ан-Нақабуний (ваф. 374/985 й.)

(Абулаббос) Жаъфар ибн Муҳаммад ибн ал-Маккий ибн Ҳажар ан-Нақабуний ал-Хозий — Нақабун қишлоғидан бўлган, ўз қишлоғида ҳадислар ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 374 х.й. рамазон ойининг биринчи куни вафот этган (11: 5/520, 522).

2. Яҳё ан-Накабуний

(Абу Закариё) Яҳё ибн Жаъфар ибн Аъян ибн ал-Аздий ал-Пойкандий ан-Накбуний — пойкандлик бўлган, Накабун қишлоғида истиқомат қилган. Қуръонга тафсир ёзган. Намоз, рўза, диний расм-русмлар ва олди-соттига оид китоблар таълиф этган. Ироқ ва Ҳижозга сафар қилиб, у ерларда ибн Уяйна ва бошқа уламолар билан мулоқот қилишга муваффақ бўлган. Ундан Имом ал-Бухорий ҳадислар ривоят қилган (11: 5/522).

910

АН-НАМАКБОНИЙ

«Намакбон»га нисбат берилган. Намакбон — Марвнинг чўл томонида Сажобогга яқин жойлашган қишлоқ. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Билол ан-Намакбоний (ваф. 200 х.й.дан кейин)

Билол ибн Абдуллоҳ ан-Намакбоний — марвлик паст бўйли, ибн ал-Муборак ал-Марвазийнинг суҳбатларидан баҳраманд киши бўлган, унинг китобларини ривоят қилиб юрган. Араб тилини билган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 200 х.й.дан кейин вафот этган (11: 5/527).

2. Аҳмад ан-Намакбоний

(Абу Амр) Аҳмад ибн ал-Қосим ан-Намакбоний — уламолардан ҳадис эшитган, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/527).

911

АН-НАВОИЙ

«Наво»га нисбат берилган. Наво — Самарқанд қишлоқ-

ларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Маҳдий ан-Навоий (ваф. 1341/1923 й.)

Маҳдий ан-Навоий ан-Нурий — мантиқчи бўлган, ар-Руштий ва Оятуллоҳ ал-Хуросонийдан таълим олган. Нажафда вафот этган. Асарлари: «ат-Тасаввур ва-т-тасдиқ фил-л-мантиқ» («Мантиқдаги тасаввур ва тасдиқ») (17: 3/926).

2. Муҳаммад ан-Навоий (Абу Жаъфар)

Муҳаммад ибн ал-Маккий ибн ан-Назир ан-Навоий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/529).

3. Муҳаммад ан-Навоий (Абулхусайн)

Муҳаммад ибн Саид ибн Уббода ан-Навоий — Самарқандда уламолар ундан ҳадислар ёзишган. Бу воқеа 370 х.й.дан кейин содир бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/529).

912

АН-НУБАҒИЙ

«Нубоғ»га нисбат берилган. Нубоғ — Хоразм қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ал-Искофий

Муҳаммад ибн Усон ал-Искофий ан-Нуборий — кўзи ожиз адиб бўлган (2: 5/354).

913

АН-НУЖОБОЗИЙ

«Нужобоз»га нисбат берилган. Нужобоз — Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб бўлган олимлар:

1. Муҳаммад ан-Нужобозий (ваф. 533/1139 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ан-Нужобозий ал-Бухорий — серибодатли, кўпни кўрган зоҳид имом, фақиҳ ва муҳаддис бўлган. Унинг «Мартаъу-н-назар фи фазоили-л-аъмол ва маҳосини-л-ахлоқ» («Солиҳ амаллар ва гўзал хулқларга эътиборни кучайтириш») номли асари бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 533 х.й. жумоду-л-охира ойининг 18-куни оламдан ўтган (2: 5/357; 17: 3/546).

2. Муҳаммад ан-Нужобозий (ваф. 470 х.й.дан кейин)

(Абулмаҳосин) Муҳаммад ибн Абу Наср ибн Иброҳим ибн Али ибн Убайдуллоҳ ан-Нужобозий ал-Бухорий. Бардодда яшаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 470

х.й.дан кейин вафот этган (11: 5/531).

3. Муҳаммад ан-Нужобозий (616-668/1219-1270)

(Абулмаузаффар Заҳируддин) Муҳаммад ибн Умар ибн Муҳаммад ал-Бухорий ан-Нужобозий — усул ал-фиқҳ фақиҳи бўлган. Бардодда яшаган. Мустансирия амирлигининг волийси бўлган. Дамашққа сафар қилган. Асарлари: «Талхису-л-Қудурий фи фуруъи-л-фиқҳи-л-ҳанафий» («Ҳанафий мазҳаби фуруъ ал-фиқҳига оид Қудурийнинг мухтасари»), «Кашфу-л-ибҳом ли рафъи-л-авҳом» («Шубҳаларни кўтариш учун ноаниқ нарсаларнинг фош этилиши»), «Кашфу-л-асрор фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳда сирларнинг очилиши») (17: 3/565).

914

АН-НУҲИЙ

«Нуҳ»га нисбат берилган. Нуҳ — нисбат берилаётган насафлик уламоларнинг боболарининг номи. Мазкур ном билан нисбат олган олимлар:

1. Исҳоқ ан-Нуҳий (433-518 х.й.)

(Абу Иброҳим) Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад... ан-Нуҳий

ал-Хатиб — насафлик фазилатли фақиҳ бўлган. Насафда хатиблик қилган, узоқ умр кечирган, Самарқандда ҳадис ривоят қилган ва имло қилиб ёздиран. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 433 х.й.да таваллуд топган, 518 х.й.да эса вафот этган (11: 5/531).

2. Исмоил ан-Нуҳий (423-481 х.й.)

(Абу Муҳаммад) Исмоил ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ан-Нуҳий — имом-хатиб ва қози бўлган. Самарқандда ҳадис ёзган, у ерда кўп вақт омма учун ўтирган. Самарқанд минбаридан туриб хутба ўқиган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 423 х.й.да таваллуд топган, 481 х.й.да эса вафот этган (11: 5/531).

3. Иброҳим ан-Нуҳий (436-511 х.й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ан-Нуҳий ан-Насафий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 436 х.й.да таваллуд топган, 511 х.й.да эса вафот этган (11: 5/531).

4. Муҳаммад ан-Нуҳий (ваф. 459 х.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Зайд ан-Нуҳий — тўрт

фарзанднинг отаси, улардан икки нафарининг васфи юқорида келди, иккисининг васфи қуйида келади. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, фарзандлари оталаридан ривоят қилганлар. 459 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/532).

5. Муҳаммад ан-Нуҳий
(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Муҳаммад ан-Нуҳий — жуда довюрак, қўрқмас ва матонатли ҳамда қўли очиқ сахий инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/532).

6. Яъқуб ан-Нуҳий
(442–523 ҳ.й.)

(Абу Юсуф) Яъқуб ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Зайд ибн ан-Нуъмон ан-Насафий ан-Нуҳий — қозилар бошлиғи бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 442 ҳ.й.да туғилган, 523 ҳ.й.да эса вафот этган (11: 5/532).

915 АН-НАВАХАСИЙ

«Навахас»га нисбат берилган. Навхас — Бухоро қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб олимлар:

1. Аҳмад ан-Навахасий
(ваф. 211 ҳ.й.)

Абу Аҳмад Аҳмад ибн Абдулвоҳид ибн Руфайд ибн Ваҳб ан-Навахасий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 211 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/532).

2. Абдулвоҳид ан-Навахасий

(Абу Аҳмад) Абдулвоҳид ибн Руфайд ибн Руфайд ибн Ваҳб ан-Навахасий ал-Бухорий — Аҳмад ан-Навахасийнинг отаси. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/532).

916 АН-НУРИЙ

«Нур»га нисбат берилган. Нур — Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Аҳмад ан-Нурий
(295/908 й.)

(Абулхусайн) Аҳмад ибн Муҳаммад ан-Нурий — суфий бўлган. Асарлари: «Мақомоту-л-қулуб» («Қалбларнинг мақомлари») (17: 1/302).

2. Исмоил ан-Нурий
(ваф. 646/1248 й.)

(Абу Тоҳир, Шамсуддин) Исмоил ибн Судакин ибн Абдуллоҳ ан-Нурий ал-Ҳанафий — суфий ва мутакаллим бўлган. Асарлари: «Лавоқиҳу-л-асрор ва

лавоқиҳу-л-анвор» («Сирлар ва нурлар иловаси»), «Шарҳу умдати-л-ақоид ли Абдуллоҳ ан-Насафий» («Абдуллоҳ ан-Насафийнинг «Ақидалар асоси»га шарҳ»), «Китобу-с-салот ривая Бишр ибн ал-Валид» («Бишр ибн ал-Валид ривояти асосида тузилган намоз китоби»), «Шарҳу-т-тажаллиети-л-илоҳия фи-т-тасаввуф ли ибн ал-Арабий». (Ибн ал-Арабийнинг тасаввуфдаги илоҳий тажаллиётларига шарҳ») (17: 1/365).

3. Ризо ан-Нурий
(1215–1288/1800–1871)

Ризоқулихон ибн Муҳаммад Ҳодий ан-Нурий — тарихчи ва адиб бўлган, «амиру-ш-шуъро», яъни, «шоирлар амири» лақабини олган. Шерозда, сўнгра Техронда яшаган, рабиъу-с-соний ойида вафот этган. Асарлари: «Баҳру-л-ҳақоқиқ» («Ҳақиқатлар денгизи»), «Анвору-л-вилоя» («Валийлик нурлари»), «Анису-л-ошиқийн» («Ошиқлар суҳбатдоши»), «Риёзу-л-орифийн» («Орифлар бўстони»), «Риёзу-л-муҳиббийн» («Суюклилар бўстони») (17: 1/719).

4. Муҳаммад ан-Нурий
(ваф. 1273/1857 й.)

Муҳаммад Тақий ибн Муҳаммад Ҳодий ан-Нурий — фозил инсон бўлган. 1273 ҳ.й.дан кейин

вафот этган. Асарлари: «ар-Рисола аш-шиҳобия фи иложи-л-вабо» («Вабони даволашга оид ёрқин ва алангали рисола») (17: 3/181).

5. Муҳаммад ан-Нурий (694/1295 йилда ҳаёт бўлган).

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Мубин ан-Нурий ал-Ҳанафий – фақиҳ ва усул ал-фиқҳ бўйича олим бўлган. Унинг «ал-Мунтахаб ли-Ахсикатий фи шарҳи-л-мунтахаб фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳга оид сайланманинг шарҳига ёзилган Ахсикатийнинг сайланмаси») асари бор. У мазкур асарни 694 ҳ.й.да ёзиб тугатган (17: 3/684).

6. Маҳдий ан-Нурий (ваф. 1341/1923 й.).

Маҳдий ан-Навоий ан-Нурий – мантиқчи бўлган, ар-Руштий ва Оятуллоҳ ал-Хуросонийдан таълим олган. Нажафда оламдан ўтган. Асарлари: «ат-Тасаввур ва-т-тасдиқ фил-мантиқ» («Мантиқдаги тасаввур ва тасдиқ») (17: 3/926).

7. Али ан-Нурий

Али ибн Масъада ан-Нурий (11: 5/533).

8. Солиҳ ан-Нурий

(Абу Шуъайб) Солиҳ ибн Муҳаммад ибн Шуъайб ас-Санжорий ан-Нурий (11: 5/533).

9. Аҳмад ан-Нурий
(Ал-Ҳоким Абу Наср)
Аҳмад ибн Жаъфар ан-Нурий (11: 5/533).

10. Муҳаммад ан-Нурий
(Ал-Ҳоким) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Жаъфар ан-Нурий (11: 5/533).

11. Али ан-Нурий (451–518 ҳ.й.)

(Ал-Қозий Абу Али) ал-Ҳасан ибн Али ибн Аҳмад ибн ал-Ҳасан ибн Исмоил ибн Довуд ад-Додий ан-Нурий – уламолар ундан ҳадис ривоят қилганлар. 451 ҳ.й.да таваллуд топган, 518 ҳ.й.да эса вафот этган (11: 5/533).

12. Аҳмад ан-Нурий (ваф. 417/1026 й.)

(Абу Муқотил) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ан-Нурий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 417 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган (11: 5/533).

13. Имрон ан-Нурий (451–518 ҳ.й.)

(Абу Мусо) Имрон ибн Абдуллоҳ ан-Нурий ал-Ҳофиз ал-Бухорий. 451 ҳ.й.да туғилган, уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 518 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/385).

917

АН-НУЗОБОЗИЙ

«Нузобоз»га нисбат берилган. Нузобоз –

Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ан-Нузобозий (ваф. 321 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Саид ибн Маҳмуд ибн Мусо ал-Хайёт ан-Нузобозий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 321 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/534).

918

АН-НУЗАКОСИЙ

«Нузакос»га нисбат берилган. Нузакос – Хоразмдаги Журжониянинг яқинидаги кичик шаҳарча.

1. Ал-Мутаҳҳар ан-Нузакосий (616 ҳ.й.да ҳаёт бўлган)

Ал-Мутаҳҳар ибн Саид ибн Али ибн Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн Абулфазл ан-Нузакосий – солиҳ, диндор ва хайрли киши бўлган. Ироқ ва Шомга борган, жуда кўплаб ҳадислар ёзган. Ҳадисни ва унинг ровийларининг исмини тўлиқ ёддан билган. Хоразмдан 616 ҳ.й.нинг охирларида мўрул татарлардан қочиб, Насога чиқиб кетган ва умрининг охиригача ўша ерда яшаган (2: 5/358).

919

АН-НАВСИЙ – АН-НАВШИЙ

«Нус» («Нусбоя»)га нисбат берилган, баъзан «Нуш» деб ҳам юритилади. У – Марв қишлоқларидан бири. Мазкур жойга нисбат берилган олимлар:

1. Али ан-Нусий (ваф. 410 ҳ.й.дан кейин)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад ан-Нусий – фазилатли фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 410 ҳ.й.дан кейин вафот этган (2: 5/359; 11: 5/534).

2. Муҳаммад ан-Нусий (тахм. 460–547/1067–1153)

(Абулфатҳ) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абу Саид ал-Хусайрий ан-Нусий – илм ва Қуръон аҳлидан, камтарин ва солиҳ шайх бўлган, доимо тиловат қилиб юрган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 420 ҳ.й.дан олдин туғилган, 547 ҳ.й. зу-л-қаъда ойининг 16-куни вафот этган (2: 5/359; 11: 5/535).

920

АН-НАВФАРИЙ

«Навфар»га нисбат берилган. Навфар – Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Илёс ан-Навфарий

(Абулмузаффар) Илёс ибн Муҳаммад ибн Исо ан-Навфарий ал-Хатиб. У уламолардан ҳадис эшитган (2: 5/360).

921

АН-НАВҚАДИЙ

«Навқад»га нисбат берилган. Навқад – Насаф қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ан-Навқадий (ваф. 535/1141 й.)

Муҳаммад ибн Мансур ибн Мухлис ибн Исмоил ан-Навқадий – йил бўйи рўзадор зоҳид имом, Самарқандда муфтий ва мударрис бўлган. 535 ҳ.й.нинг рамазон ойида Самарқандда вафот этган (11: 5/538).

2. Муҳаммад ан-Навқадий (ваф. 407/1016 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Сулаймон ибн ал-Хидр ибн Аҳмад ибн ал-Ҳакам ал-Муъаддил ан-Навқадий – содиқ ва ишончли ровий бўлган. Имом ат-Термизийнинг «Сунан» асарини ривоят қилиб юрар эди. 407 ҳ.й. жумоду-л-увло ойининг биринчи куни оламдан ўтган (2: 5/360; 11: 5/538).

3. Иброҳим ан-Навқадий (ваф. 425/1034 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Нуҳ ибн Муҳаммад ибн Зайд ибн ан-Нуъмон ибн

Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Зайд ибн Нуҳ ал-Фақиҳ ан-Нуҳий ан-Навқадий – Навқадсоза қишлоқидан, тўғрисўз ва адолатпарвар инсон бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 425 ҳ.й. зу-л-қаъда ойида вафот этган (2: 5/538; 11: 5/538).

4. Наср ан-Навқадий

(Абуллайс) Наср ибн Омир ибн Ҳафс ан-Навқадий. У уламолардан ҳадис эшитган, уламолар ҳам ундан ҳадис тинглаганлар (11: 5/538).

5. Абдулқодир ан-Навқадий (450–527 ҳ.й.)

(Абулфазол) Абдулқодир ибн Абдулҳолик ибн Абдурраҳмон ибн Қосим ибн ал-Фазл ибн Абдураҳим ибн ал-Ҳасан ибн ар-Рабиъ ан-Навқадий – фозил имом бўлган. Бухоро, Макка ва бошқа шаҳарларда ҳадис тинглаган. 450 ҳ.й.да таваллуд топган, 527 ҳ.й.да эса вафот этган (2: 5/360; 11: 5/537).

6. Абдуллоҳ ан-Навқадий (ваф. 400 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Ражо ибн Фирой ан-Навқадий – уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар. 400 ҳ.й.да вафот этган (2: 5/360).

922

АН-НАВКАДАКИЙ

«Навкадак»га нисбат берилган. Навкадак – Самарқанд яқинидаги Иштихон қишлоғи.

1. **Аҳмад ан-Навкадакий** (Абу Абдуллоҳ) Аҳмад ибн Хишом ал-Иштихоний ан-Навкадакий – кўп ёзган, Куръонга тафсир тасниф этган. Хуросон ва Ироққа сафар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/539).

923

АН-НУКАНДИЙ

«Нуканд»га нисбат берилган. Нуканд. – Самарқанд қишлоқларидан бири.

1. **Аҳмад ан-Нукандий** (ваф. 524/1130 й.) (Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад Абдулвоҳид ибн Тархон ан-Нукандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 524 ҳ.й. жумоду-л-охира ойида Самарқандда вафот этган (11: 5/539).

924

АН-НАВАНДИЙ

«Наванд»га нисбат берилган. Наванд – Самарқанддаги даҳанинг номи.

1. **Аҳмад ан-Навандий**

Аҳмад ан-Навандий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/361; 11: 5/540).

925

АН-НУВАЙЗИЙ

«Нувайза»га нисбат берилган. Нувайза – Сарахс қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб бўлган олимлар:

1. **Фиёс ан-Нувайзий**

Фиёс ибн Ҳамза ибн Муҳожир ан-Нувайзий – сарахслик бўлган, Ироққа борган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/540).

2. **Муҳаммад ан-Нувайзий** (460–543/1068–1148)

(Абу Саъд) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Абулҳорис ибн Аҳмад ан-Нувайзий ас-Суфий ас-Сарахсий – солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 460 ҳ.й.да таваллуд топган ва 542 ҳ.й. охирларида ёки 543 ҳ.й. муҳаррам ойида вафот этган (2: 5/361).

926

АН-НИЁЗАКИЙ

«Ниёза»га нисбат берилган. Ниёза – Кеш ва Насаф оралиғидаги катта қишлоқ.

1. **Аҳмад ан-Ниёзакий** (ваф. 379 ёки 399 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Ҳомид ибн Ҳорун ...ан-Ниёзакий ал-Карминий – карманалик олим. Имом ал-Бухорийнинг «ал-Адаб» китобини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 379 ёки 399 ҳ.й.да Карманада вафот этган (2: 5/380; 11: 5/548).

927

АН-НИЁЗАВИЙ

«Ниёзо»га нисбат берилган. Ниёзо – Насаф қишлоқларидан бири. Ушбу қишлоққа мансуб Ниёзий, Ниёзавий, Ниёзижий, Ниёзакий нисбаси билан танилган олимлар:

1. **Абдуллоҳ ан-Ниёзий** (1300–1363/1883–1944)

Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ан-Ниёзий – фақиҳ ва мударрис бўлган. Наманганда туғилган ва ўша ерда таълим олган. Афронистонга сафар қилган, 1330 й. Маккага етиб борган. Тахм. уч йил Мадинада қолиб кетган. Сўнгра Шомга чиқиб кетган. Шундан сўнг сафарини давом эттириб, Маккага борган ва у ердаги «ал-Мадраса асл-саулатия»да дарс олган. Асарлари «ал-Минҳа ал-илоҳия фи силсилати кутуби-с-суннати-л-

муҳаммадия» [«Муҳаммад (с.а.в.) суннатига оид китоблар силсиласидаги илоҳий инъом»] ва «Фатово» («Фатволар») китоби (17: 2/280).

2. Исмоил ан-Ниёзавий

(Абу Иброҳим) Исмоил ибн ас-Содиқ ибн Абдуллоҳ ибн Саид ибн Масъада ибн Маймун ан-Ниёзавий — фозил фақиҳ ва одамларга нафи тегадиган инсон бўлган (11: 5/548).

928

АЛ-ВОБАКНИЙ

«Вобакна»га нисбат берилган, у — Бухоро қишлоқларидан бири. Унга мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Вобакний

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Маҳмуд ибн Толиб ибн Жит ибн Мусо ибн Саҳл ас-Сарром ал-Вобакний. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/555).

2. Муҳаммад ал-Вобакний

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ан-Надир ибн Илёс ал-Вобакний — бухоролик бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/555).

3. Яъқуб ал-Вобакний

(Абу Юсуф) Яъқуб ибн Абу Жундуб ал-Вобакний — Хуросонга борган ва у

ердаги шайхларнинг суҳбатига эришган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/555).

929

АЛ-ВОСИЛИЙ

«Восила»га нисбат берилган. Бу нисба саҳобий Восила ибн ал-Асқабънинг Мовароуннаҳрдаги авлодлари томонидан қўлланилган.

1. Иброҳим ал-Восилий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Исмоил ибн Зиёд ал-Восилий — мовароуннаҳрлик бўлган (11: 5/556).

930

АЛ-ВОРОНИЙ

«Ворон»га нисбат берилган. Ворон — Табриз қишлоқларидан бири.

1. Ал-Музаффар ал-Вороний (558–621/1163–1224)

(Аминуддин) ал-Музаффар ибн Абулхайр ибн Исмоил ал-Вороний ат-Табризий аш-Шофиъий — усул ал-фиқҳ фақиҳи бўлган, Мосул ва Бағдодда фиқҳ илмини ўрганган. Бағдоддаги мадрасада мударрис ёрдамчиси бўлиб ишлаган. Фатволар чиқарган, мунозаралар ўтказган, ҳадислар эшитиб, уларни ўрганган, китоблар тасниф қилган. Жумладан: ар-Розийнинг «ал-Маҳсул

фи усули-л-фиқҳ» («Усул ал-фиқҳ бўйича тўпланган хулоса») асарига уч жилдик мухтасар асар ёзиб, уни «ат-Танқиҳ симти-л-масоили-л-фиқҳия» («Фиқҳий масалаларнинг дурдоналарини қайта кўриб чиқиш») деб атаган. Шунингдек, «Мухтасару-т-Табризий фи фуруъи-л-фиқҳи-ш-шофиъий» («Шофиъий мазҳаби фуруъ ал-фиқҳига Табризийнинг мухтасари») (2: 5/400; 17: 3/893).

931

АЛ-ВОЗЗИЙ

«Возз»га нисбат берилган. У — Самарқанд қишлоқларидан бири.

1. Исҳоқ ал-Воззий

(Абу Муҳаммад) ибн Иброҳим ал-Воззий — у уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/561).

932

АЛ-ВОИЗИЙ

Бухоролик нисбат берилган шахс бобосининг номи.

1. Аҳмад ал-Воизий (ваф. 383 ҳ.й.)

(Абулфазл) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Халаф ал-Воизий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 383 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/565).

933

АЛ-ВОҲҚОНИЙ

«Воҳқон»га нисбат берилган. Воҳқон — Марв қишлоқларидан бири.

1. Амр ал-Воҳқоний

Амр ибн Ҳафс ал-Воҳқоний — муҳаддис бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/565).

934

АЛ-ВАЗОРИЙ

«Вазор»га нисбат берилган. Вазор — Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Сибоъ ал-Вазорий

(Абу Музоҳим) Сибоъ ибн ан-Назир ибн Масъада ибн Бужайр ибн ан-Назир ибн Хубайб (ёки Ҳабиб) ибн Абдуллоҳ... ал-Бақрий ал-Вазорий — Самарқанднинг раҳбарларидан, унинг энг улуғ, мартабали бошлиқларидан ва афзал кишиларидан бўлган. Фазилатли, диёнатли ва маънавий покиза инсон сифатида танилган. У гўзал асарлар яратган, мулкларидан катта вақфлар ажратган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/424; 11: 5/571).

2. Али ал-Вазорий

(Абулҳасан) Али ибн Умар ат-Тақий ибн Кулсум ибн Иброҳим ибн Абдуллоҳ ибн Абдурраҳмон ал-Вазорий. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (11: 5/581).

3. Муҳаммад ал-Вазорий

(Абу Али) Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Абдуллоҳ ибн Ҳинод ибн Ваниф ал-Вазорий — Вазорнинг ҳокими бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/581).

4. Муҳаммад ал-Вазорий

(Абу Амр) Муҳаммад ибн Ҳотим ибн Абдурраҳмон ал-Вазорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/582).

5. Муҳаммад ал-Вазорий

(Абу Бақр) Муҳаммад ибн Сибоъ ибн ан-Назир ибн Масъада ал-Вазорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/582).

6. Аҳмад ал-Вазорий (ваф. 503/1110 й.)

Аҳмад ибн Абдуллоҳ ибн ал-Ҳасан ибн Муҳаммад ибн Солиҳ ал-Вазорий — Вазор қишлоғининг хатиби ва тўғри йўлдаги солиҳ киши бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 503 ҳ.й.

Бароат кечаси Самарқандда оламдан ўтган (11: 5/582).

935

АЛ-ВАРОЗИЙ

«Варозон»га нисбат берилган. Варозон — Насаф қишлоқларидан бири.

1. Насуҳ ал-Варозий

(Абу Абдуллоҳ) Насуҳ ибн Восил ибн ал-Варозий ан-Насафий — ишончли, художўй, олим ва шайх бўлган. Қутайба ал-Бухорийдан «ат-Тафсир ал-кабийр» («Катта тафсир»)ни эшитган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/584).

936

АЛ-ВАРСОНИЙ

«Варсон»га нисбат берилган. Варсон — Озарбайжоннинг энг чекка ҳудудидаги шаҳар. Варсон билан Болқон оралиғи етти фарсахни ташкил этади. Мазкур шаҳарга мансуб бўлган олимлар:

1. Абдулвоҳид ал-Варсоний (ваф. 372 ҳ.й.)

(Абулфараж) Абдулвоҳид ибн Бақр ал-Варсоний — Шом ва Ироққа борган, кўп жойларга сафар қилиб, кўпчиликдан ҳадислар ёзиб олган. Журжонда бўлган, у ерда ҳадис

ривоят қилган. 372 ҳ.й. Хижозда вафот этган (2: 5/426; 11: 5/587).

2. Али ал-Варсоний

(Абулҳасан) Али ибн ас-Сиррий ибн Сақр ибн Ҳаммад ал-Варсоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/426).

3. Наъим ал-Варсоний

(Абу Наср) Наим ибн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Алоъ ал-Варсоний ал-Журдоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/588).

4. Муҳаммад ал-Варсоний

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Хузайма ал-Қозий ал-Варсоний — Варсон қозиси бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/588).

937

АЛ-ВАРСИНИЙ

«Варсин»га нисбат берилган. Варсин — Насафдаги шаҳар.

1. Асад ал-Варсиний (ваф. 315/927 й.)

(Абулҳорис) Асад ибн Ҳамувайҳ ибн Маъбад ал-Варсиний — олим ва солномачи бўлган. 315 ҳ.й. ражаб ойининг биринчи куни вафот этган. Асарлари: «Китобу-н-нассоб» («Насл-насабга оид

китоб»), «Китобу-л-ажойиб» («Ажойиботлар китоби»), «Ахбору-л-Ҳасан ва-л-Ҳусайн» («Ҳасан ва Ҳусайн ҳақидаги ривоятлар»), «ал-Бустон фи маноқиби Насаф» («Насаф мадҳидаги бўстон») (2: 5/426; 11: 5/588; 17: 1/346).

938

АЛ-ВАРУДОНИЙ

«Варудона»га нисбат берилган. Варудона — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Идрис ал-Варудоний

Идрис ибн Абдулазиз ал-Варудоний. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ривоят қилганлар (2: 5/427; 11: 5/589).

939

АЛ-ВАРЗОНИЙ

«Варзон»га нисбат берилган. Варзон — Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Ҳумам ал-Вардоний

(Абу Саъд) Ҳумам ибн Идрис ибн Абдулазиз ал-Варзоний — ўз отасидан ҳадис ривоят қилган, ундан эса бошқалар ривоят қилганлар (2: 5/427; 11: 5/589).

2. Муҳаммад ал-Варзоний

(Абулҳасан) Муҳаммад ибн ал-Фатҳ ибн Назир ибн Умар ибн Саид ал-Варзоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/589).

3. Муҳаммад ал-Варзоний (ваф. 333 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Яҳё ибн ал-Ашъас ал-Муҳтасиб ал-Варзоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 333 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/589).

940

АЛ-ВАРСАНОНИЙ

«Варсанон»га нисбат берилган. Варсанон — Самарқанддаги шаҳар номи.

1. Бакр ал-Варсаноний (ваф. 351 ҳ.й.)

(Абу Аҳмад) Бакр ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Молик ибн Жаммоъ ибн Абдуллоҳ ибн Фарқад ас-Санжий ал-Варсаноний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 351 ҳ.й. Бухорода вафот этган (11: 5/590).

941

АЛ-ВАРСАНИНИЙ

«Варсанин»га нисбат берилган. Варсанин — Самарқанд гаҳаларидан бирида жойлашган.

Мазкур жойга мансуб олимлар:

1. Бакр ал-Варсаниний (ваф. 352 х.й.)

(Абу Аҳмад) Бакр ибн Муҳаммад ал-Варсаниний — кўзга кўринган фақиҳ, мунозарачи ва аҳлу-р-раъй вакили бўлган. Самарқандда унинг ҳадис имло қиладиган жойи ва мунозаралар олиб борадиган ҳалқаси бор эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 352 х.й.да вафот этган (11: 5/590).

2. Аҳмад ал-Варсаниний

(Абу Яҳё) Аҳмад ибн Закариё ал-Искофий ал-Варсаниний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/590).

942

АЛ-ВАРҒАЖАНИЙ

«Варғажан» (баъзан «Варъажан»)га нисбат берилган. У — Насаф қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Аслам ал-Варғажаний

Аслам ибн Маймун ан-Наҳвий ал-Адиб ал-Варғажаний — варғажанлик бўлган, араб тилини яхши билган (11: 5/591).

2. Ал-Ҳусайн ал-Варғажаний (ваф. 366 х.й.)

(Абу Али) ал-Ҳусайн ибн ас-Сиддиқ ибн ал-Фатҳ ибн ал-Ҳажжож ал-Варғажаний — ишончли ва ростгўй ровий бўлган. У уламолардан ҳадис эшитган, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 366 х.й.да вафот этган (11: 5/591).

3. Саид ал-Варғажаний (ваф. 494 х.й.)

Саид ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн ал-Маккий ал-Варғажаний ан-Насафий — фақиҳ ва фозил киши бўлган. Имом Юсуф қўлида фикҳдан таълим олган. Ҳадислар китобат қилган. У уламолардан ҳадис эшитган, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 494 х.й.да вафот этган (11: 5/591).

943

АЛ-ВАРАҒСАРИЙ

«Варағсар»га нисбат берилган. Варағсар — Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Иброҳим ал-Варағсарий

(Абулаббос) Иброҳим ибн Мусо ал-Ҳилол ал-Варағсарий — асли келиб чиқиши Марвдан, ўзи Варағсар қишлоғида яшаган. Ҳадислардан қилган ривоятлари —

тўғри. У уламолардан ҳадис эшитган, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/592).

2. Яҳё ал-Варағсарий (ваф. 230/844 й.)

(Абу Закариё) Яҳё ибн Муҳаммад ибн Субайҳ ал-Варағсарий — зоҳид ва обид бўлган. Самарқанднинг Варағсарида работта бошчилик қилган. Гўзал асарлар ёзган. Уламолардан ҳадис эшитган, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 230 х.й.нинг рабиъу-л-аввал ойида вафот этган (11: 5/592).

3. Юсуф ал-Варағсарий

Юсуф ал-Варағсарий — кўзи ожиз, тарбиячи устоз бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/592).

944

АЛ-ВАРАҚУДИЙ

«Варақуд»га нисбат берилган. Варақуд — Самарқанднинг Карминия (Кармана) қишлоғи.

1. Аҳмад ал-Варақудий

(Абу Аҳмад) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Маҳфуз ал-Варақудий ал-Карминий — китоб орқали Карминияда ҳадис ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/592).

945

АЛ-ВАРКАЙ

«Варкан» (баъзан «Варка»)га нисбат берилган. Варка — Бухоро қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Муҳаммад ал-Варкай (ваф. 380/990 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Бакр ибн Халаф ибн Муслим ибн Ибод ал-Варкай ал-Мутаввиғий — варканлик солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 380 ҳ.й. рабиъу-с-соний ойида вафот этган (2: 5/429; 11: 5/593).

2. Муҳаммад ал-Варкай (ваф. 381 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Ҳафс ибн Аслам ибн Ҳозир ал-Варкай — Варка қишлоғидан. Хуросон, Ироқ ва Ҳижозга сафар қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 381 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/593).

3. Иброҳим ал-Варкай

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Мансур ибн Яърабу ал-Варкай. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/593).

4. Шокир ал-Варкай

(Абулайс) Шокир ибн Ҳамувайҳ ибн Қурайш ибн Қайс ал-Варкай. У

уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/594).

5. Довуд ал-Варкай (ваф. 305/918 й.)

(Абу Сулаймон) Довуд ибн ал-Ҳасан ибн ал-Хизр ал-Варкай. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 305 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойининг охири куни вафот этган (11: 5/594).

6. Абдулвоҳид ал-Варкай (ваф. 495 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Абдулвоҳид ибн Абдурраҳмон аз-Зубайрий ал-Варкай — фақиҳ, имом ва зоҳид бўлган. Узоқ умр кўрган — 130 йил яшаган. Кўп ҳадис ривоят қилган, унинг ҳузурига турли ўлкалардан одамлар келишар эди. У яшаган даврда, 110 йил давомида ҳадислар ёзиб, уларни имло ва ривоят қилган бошқа инсон бўлмаган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 495 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/594).

946

АЛ-ВОЗОҒРИЙ

«Возоғр»га нисбат берилган. Возоғр — Самарқанд қишлоқларидан бири.

1. Саид ал-Возоғрий (ваф. 386/996 й.)

(Абу Усмон) Саид ибн Усмон ибн Иброҳим ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад

ибн Тарвин ал-Возоғрий ас-Самарқандий — ҳадис тўқувчилар сирасидан бўлмаган, лекин ишончли ровий ҳам бўлмаган, у ривоят қилган ҳадисларга таянилмайди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 386 ҳ.й.нинг шаввол ойида вафот этган (11: 5/596).

947

АЛ-ВАЗҒАЖНИЙ

«Вазғаж»га нисбат берилган. Вазғаж — Насаф қишлоқларидан бири.

1. Ал-Ҳасан ал-Вазғажний

(Абу Али) ал-Ҳасан ибн Сиддиқ ал-Вазғажний ан-Насафий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/598).

948

АЛ-ВАЗВИЙНИЙ

«Вазвайнин»га нисбат берилган. Вазвайнин — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Ҳожиб ал-Вазвийний
(Абу Муҳаммад) Ҳожиб аз-Зоҳид ал-Вазвийний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/602).

949

АЛ-ВАСИЖИЙ

«Васиж»га нисбат берилган. Васиж — Мовароуннаҳрнинг Тур-

кистон тарафларидаги қишлоқ.

1. Абдусайид ал-Васижий (ваф. 514/1120 й.) (Абу Муҳаммад) Абдусайид ибн Муҳаммад ибн Ато ибн Иброҳим ибн Мусо ибн Имрон ибн Исҳоқ ибн Ҳамдувайх Абравайх ал-Афроний ан-Насафий, сўнгра ал-Васижий — «Саъд ал-Малик» лақабини олган. Илм аҳлини ғоятда иззат-икром қилар эди. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 514 ҳ.й.нинг муҳаррам ойида оламдан ўтган (11: 5/603).

950

АЛ-ВАЛВОЛИЖИЙ

«Валволиж»га нисбат берилган. Валволиж — Бадахшон шаҳарларидан бири бўлиб, Балх ва Тохаристоннинг ортида жойлашган. Мазкур шаҳарга мансуб олимлар:

1. Абдурашид ал-Валволижий (467–540/1074–1145)

(Абулфатх, Заҳируддин) Абдурашид ибн Абу Ҳанифа ан-Нуъмон ибн Абдуразоқ ибн Абдуллоҳ ал-Валволижий — фозил имом ва ҳанафий фақиҳ бўлган. Самарқандда яшаган, шу ерда ҳадис эшитган ва ривоят қилган. 467 ҳ.й. ўз юртида таваллуд тошган ва ўша ерда вафот этган. Бир муддат Кешда яшаган, кейинроқ эса

Самарқандга ўтиб кетган. Балхда фикҳ илмини ўзлаштирган. Балх ва Бухорода уламолардан ҳадислар эшитган, уламолар ундан ҳадислар ривоят қилганлар. Унинг «ал-Фатово ал-валволижия» («Валволижий фатволари») деган асари бор (2: 5/441; 17: 2/143).

2. Исҳоқ ал-Валволижий (ваф. 701/1310 й.)

(Абулмакорим, Заҳируддин) Исҳоқ ибн Абу Бакр ал-Валволижий — ҳанафий фақиҳ бўлган, фатволар чиқарган (17: 1/240).

951

АЛ-ВАЛИДИЙ

«Валид»га нисбат берилган. Валид — нисбат берилган бухоролик шахснинг бобоси.

1. Али ал-Валидий (ваф. 432 ҳ.й.дан кейин)

(Абулҳасан) Али ибн Муҳаммад Али ибн Муҳаммад ибн Довуд ибн ал-Валид ибн Абдуллоҳ ибн Убайдуллоҳ ал-Валид ал-Баззор ал-Бухорий ал-Валидий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 432 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 5/615).

952

АЛ-ВАНАЖИЙ

«Вана» (баъзан «Ванаж»)га нисбат

берилган. У — Насаф қишлоқларидан бири.

1. Абдуссамад ал-Ванажий (ваф. 450 ҳ.й.дан кейин)

(Абу Муҳаммад) Абдуссамад ибн Муҳаммад ибн Жаъфар ибн Абдуллоҳ ибн Ҳорун ал-Ванажий — тўғри йўлдаги солиҳ шайх бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 450 ҳ.й.дан кейин вафот этган (11: 5/616).

953

АЛ-ВАНАНДУНИЙ

«Ванандун»га нисбат берилган. Ванандун — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Муҳаммад ал-Ванандуний (ваф. 313 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Солиҳ ал-Муқриъ ал-Ванандуний ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 313 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/617).

954

АЛ-ВАНУСОНИЙ

«Ванусонун»га нисбат берилган. Ванусонун — нисбат берилаётган насафлик шахс бобосининг исми.

1. Ҳаммод ал-Ванусоний (ваф. 311 ҳ.й.)

(Абу Муҳаммад) Ҳаммод ибн Шокир ибн Сура ибн Ванусонун ал-Варроқ ан-Насафий ал-Ванусоний — насафлик, ишончли ровий, эътиборли шайх бўлган. Имом ал-Бухорий ва Имом ат-Термизийлардан ҳадислар эшитган ҳамда уларнинг икковидан ҳам ҳадис ривоят қилган. Шу туфайли унинг юртида Имом ал-Бухорий ва Имом ат-Термизийнинг ривоятлари кенг тарқалган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 311 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/617).

955

АЛ-ВАНУФОҒИЙ

«Вануфог»га нисбат берилган. Вануфог — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Қайс ал-Вануфоғий (ваф. 288 ҳ.й.)

(Абу Амр) Қайс ибн Аниф ибн Мансур ал-Вануфоғий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 288 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/617).

956

АЛ-ВАНУФАХИЙ

«Вануфах»га нисбат берилган. Вануфах — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Абдуллоҳ ал-Вануфахий (ваф. 280 ҳ.й.)

(Абу Ҳиро) Абдуллоҳ ибн Офия ибн Суфён ал-Вануфахий ал-Бухорий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 280 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/618).

957

АЛ-ВАЙБАВДИЙ

«Вайбавзо» (баъзан «Вайбавдо»)га нисбат берилган, у — Бухоро қишлоқларидан бири.

1. Яъқуб ал-Вайбавдий (ваф. 375 ҳ.й.)

(Абу Юсуф) Яъқуб ибн Исҳоқ ибн Закариё ал-Адиб ал-Вайбавдий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 375 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/622).

958

АЛ-ҲАДҲОДИЙ

«Ҳадҳод»га нисбат берилган. Ҳадҳод — нисбат берилаётган марвлик шахснинг бобоси.

1. Аҳмад ал-Ҳадҳодий

(Абу Али) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдулваҳҳоб ибн Собит ибн Шидод ибн ал-Ҳод ибн ал-Ҳадҳод ал-Марвазий ал-Ҳадҳодий — ибн Абу Азёл номи билан танилган. Асл келиб чиқишига кўра марвлик, ўзи эса Бағдодда таваллуд топган. У уламолардан, уламолар

ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/630).

959

АЛ-ҲУРМУЗҒАНДИЙ

«Ҳурмузғанд»га нисбат берилган. Ҳурмузғанд — Марв қишлоқларидан бири.

1. Абдулҳаким Ҳурмузғандий

Абдулҳаким ибн Майсара Ҳурмузғандий — «Аҳодису-л-Фитан» («Фитналар ҳақидаги ҳадислар») китобининг муаллифи (2: 5/463; 11: 5/634).

960

АЛ-ҲУРМУЗФАРҲИЙ

«Ҳурмузфара» (баъзан «Масфара»)га нисбат берилган, у — Марв қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Букайр ал-Ҳурмузфарҳий

(Абу Ҳошим) Букайр Моҳон ал-Ҳурмузфарҳий — аббосийлар давлатининг ўрнатилишида жонбозлик кўрсатган, халифаликнинг бани Умайядан бани Аббосга ўтишида фаол иштирок этган (2: 5/463; 11: 5/635).

2. Иброҳим ал-Ҳурмузфарҳий

Иброҳим ибн Аҳмад ибн Иброҳим ал-Қаззоз ал-Ҳурмузфарҳий. У

уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (2: 5/463; 11: 5/635).

3. Иброҳим ал-Хурмузфарҳий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн ал-Баққол ал-Хурмузфарҳий — Санжга борган (11: 5/635).

4. Аҳмад ал-Хурмузфарҳий

Аҳмад ибн Қатон ал-Хурмузфарҳий — ибн ал-Муборак ал-Марвазийнинг китобларини ўқир эди (11: 5/635).

5. Ҳамдувайҳ ал-Хурмузфарҳий

(Абулфазл) Ҳамдувайҳ ибн ал-Фазл ат-Тоҷир ал-Хурмузфарҳий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/635).

6. Муҳаммад ал-Хурмузфарҳий (ваф. 306 ҳ.й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Али ибн Муҳаммад ибн Иброҳим ал-Ҳофиз ал-Хурмузфарҳий ал-Марвазий — бенуқсон, ишончли ва ростгўй ҳофиз бўлган. Ироқ, Хуросон, Шом ва Мисрга бориб, ҳадисларни жамлаган ва уларни қорозга туширган. Сафар чоғида Имом аш-Шофиъийнинг китобларини эшитиб, ёзиб олган ва ўз юртига олиб келган. У уламолардан, уламолар ҳам

ундан ҳадис ривоят қилганлар. 306 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/635).

961

АЛ-ҲАЗОРАСПИЙ

«Ҳазорасп»га нисбат берилган. Ҳазорасп — Хоразм тарафларидаги мустаҳкам қалъа. Ушбу жойга нисбат берилган олим:

1. Абдуллоҳ ал-Хазораспий

(Абу Муҳаммад) Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Ҳамза ал-Хоразмий ал-Хазораспий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/640).

962

АЛ-ҲАВРАҚОНИЙ

Марв қишлоқларидан бири — «Ҳаврақон»га нисбат берилган.

1. Муҳаммад ал-Ҳаврақоний (ваф. 306 ҳ.й.)

(Абу Ражо) Муҳаммад ибн Ҳамдувайҳ ибн Мусо ибн Тариф ибн Руҳ ал-Ҳаврақоний. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 306 ҳ.й.да вафот этган. Унинг «Китоб фитарихи-л-Маравиза» («Марвазийлар тарихи ҳақидаги китоб») номи асари бўлган (11: 5/656).

963

АЛ-ЁРКАСИЙ

«Усрушана»га нисбат берилган. Усрушана —

Ёркас қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб бўлган олимлар:

1. Аҳмад ал-Ёркасий

(Абу Саид) Уҳайд ибн ал-Ҳакам ибн Худош ибн Арфаж ал-Ёркасий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/674).

2. Муҳаммад ал-Ёркасий

(Абулфазл) Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Ёркасий — Самарқандга келган ва ўша ерда муқим яшаб қолган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/675).

3. Муҳаммад ал-Ёркасий (447–520 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ибн Жаъфар ибн Али ибн Аҳмад ибн ал-Музаффар ибн Умар ибн ал-Ҳусайн ибн Абу Бакр ибн Абдулжалил ибн Аҳмад ал-Ёркасий — фақиҳ ва қори бўлган. Самарқандда яшаган, Имом Муҳаммад ал-Хаффофнинг қўлида таълим олган. 447 ҳ.й.да таваллуд топган, 520 ҳ.й.да эса вафот этган (11: 5/675).

4. Муҳаммад ал-Ёркасий

Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳасан ал-Ёркасий (11: 5/675).

964
АЛ-ЁНИЙ

«Ёна»га нисбат берилган. У — насафлик шахслар бобосининг исми шарифи. Қуйидаги олимлар шу нисбага мансубдирлар:

1. Абдуллоҳ ал-Ёний (ваф. 326 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Абду ибн Абулаббос Муҳаммад ибн Маҳмуд ибн Мужоҳид ибн Хоф ибн Ёна ибн Килоб аз-Зоҳид ан-Насафий — Аллоҳ таолонинг ердаги солиҳ ва дуолари мустажоб бўладиган бандаларидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 326 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/679).

2. Али ал-Ёний (ваф. 396/1006 й.)

(Абулҳасан) Али ибн Абдуррахмон ибн Иброҳим ибн Маҳмуд Мужоҳид ибн Халаф ибн Ёна ибн Килоб ал-Муҳмудий ал-Ёний — Омули Жайхуннинг ҳукуматида фаолият олиб борган, Самарқанд ва Бухорода фикҳ илмини ўзлаштирган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 396 ҳ.й. зу-л-ҳижжа ойида вафот этган (11: 5/679).

965
АЛ-ЯЗОХКАСИЙ

«Язохкас»га нисбат берилган. Язохкас —

Фарғона қишлоқларидан бири.

1. Абдулжалил ал-Язохкасий (435–498 ҳ.й.) (Абу Муҳаммад) Абдулжалил ибн Муҳаммад ибн Абдулмавжуд ибн Наср ибн ал-Язохкасий аз-Заҳҳок — Самарқанддаги «Дор ал-Журжония»нинг халифаларидан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 435 ҳ.й. арафа куни таваллуд топган, 498 ҳ.й.да эса вафот этган (11: 5/685).

966
АЛ-ЯЗДОЗЗИЙ

«Яздозз»га нисбат берилган. Яздозз — «Аллоҳнинг инъоми» — деган маънони англатиб, нисбат берилаётган насафлик ва сарахслик шахсларнинг боболари.

1. Муҳаммад ал-Яздоззий (ваф. 344 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Закариё ибн ал-Хусайн ибн Иброҳим ибн Яздод ал-Хофиз ас-Саълукий ал-Яздодий — ўз юрти ровийларининг ҳадисларини жамлаган насафлик фозил киши бўлган. Уларнинг насабларини тўлиқ ўрганган, қолдирган илмий меросини бир жойга тўплаган ҳамда уларни бобларга ажратиб, тартибга солган. Бухоро, Самарқанд ва Сўғд

шаҳарлари, Кеш ва унинг атрофларини кезган. Ҳадис олаётган шайхларини «яхшилаб элакдан ўтказган». У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 344 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/688).

2. Аҳмад ал-Яздоззий (ваф. 409 ҳ.й.)

(Абулаббос) Аҳмад ибн ал-Ҳасан ибн Абдуллоҳ ибн Яздод ас-Сарахсий ал-Яздоззий — шайхулислом номи билан танилган сарахслик олим. Чет ўлкаларга сафарлар қилган. У Мовароуннаҳрда уламолардан ўз навбатида, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 409 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/688).

967
АЛ-ЯСИРКАСИЙ

«Варсанин»га нисбат берилган. Варсанин — Самарқанд қишлоқларидан бири. Унга мансуб олимлар:

1. Исом ал-Ясиркасий

Исом ибн ал-Фатҳ ал-Ясиркасий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/696).

2. Муҳаммад ал-Ясиркасий (ваф. 268/882 й.)

(Абу Абдуллоҳ) Муҳаммад ибн Ибод ибн Амр ибн Исо ал-

Ясиркасий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 268 ҳ.й. рамазон ойида вафот этган (11: 5/696).

968

АЛ-ЯШКУРИЙ

«Яшқур»га нисбат берилган. Яшқур — Сарахс, Марв ва хоразмлик Вало қабиласига берилган ном. Мазкур нисба билан танилган олимлар:

1. Убайдуллоҳ ал-Яшқурий

(Абу Қудома) Убайдуллоҳ ибн Саид ибн Яҳё ибн Бурд ас-Сарахсий ал-Яшқурий — Сарахсда Пайғамбар (а.с.) суннатларини тарқатиш ва унга риоя этишга ташвиқот қилишда жонбозлик кўрсатган зот. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/697).

2. Муҳаммад ал-Яшқурий

(Абу Амр) Муҳаммад ибн Абдулазиз ибн Абу Зарма ал-Яшқурий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/697).

3. Варқо ал-Яшқурий

(Абу Башар) Варқо ибн Амр ибн Кулайб ал-Яшқурий, «аш-Шайбоний» ҳам дейилган — асли хоразмлик бўлган, марвлик ёки куфалик ҳам

дейилган. Кўплаб шаҳарларда яшаган ва у ерларда уламолардан ҳадислар ривоят қилган. Ишончли ровий бўлган (11: 5/697).

969

АЛ-ЯҒНАВИЙ

«Яғно»га нисбат берилган. Яғно — Нахшаб қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Иброҳим ал-Яғнавий

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Маҳфуз ибн Али ибн Исрофил ибн ал-Лайс ал-Яғнавий — яғнолик адиб ва солиҳ муҳаддис бўлган. У уламолардан ҳадислар эшитган (11: 5/700).

2. Аҳмад ибн ал-Яғнавий (ваф. 400/1009 й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Наср ал-Яғнавий — солиҳ, зоҳид ва обид банд бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 400 ҳ.й. рабиъу-л-аввал ойининг 6-куни жума кечаси вафот этган (11: 5/701).

3. Абдураҳим ал-Яғнавий (ваф. 555/1160 й.)

(Абу Муҳаммад) Абдураҳим ибн Али ибн Ниёзий ибн Али ибн ан-Нуъмон ал-Яғнавий — тўғри йўлдаги адиб бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 555 ҳ.й. рабиъу-с-соний ойининг

ўрталарида сешанба куни вафот этган (11: 5/701).

4. Муҳаммад ал-Яғнавий (433–494 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Тамом ал-Яғнавий ан-Насафий. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 433 ҳ.й.дан кейин таваллуд топган, 494 ҳ.й.да эса Бухорода вафот этган (11: 5/701).

970

АЛ-ЮХАШУНИЙ

«Юхашун»га нисбат берилган. Юхашун — Бухоро қишлоқларидан бири. Унга мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Юхашуний (ваф. 437 ёки 438 ҳ.й.)

(Абу Наср) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн ал-Ҳусайн ал-Юхашуний — шофиъий мазҳабидаги фазилатли фақиҳ бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 437 ёки 438 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/708).

2. Муҳаммад ал-Юхашуний (ваф. 381 ҳ.й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Ҳам ибн Ноқиб ас-Саффор ал-Юхашуний. У Имом ал-Бухорийнинг «ал-Жомий ас-саҳиҳ» («Ишончли тўплам») асарини ривоят қилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят

қилганлар. 381 ҳ.й.да вафот этган (11: 5/709).

971

АЛ-ЮЗАВИЙ – АЛ-ЮЗИЙ

«Юзо» (ёки «Юза»)га нисбат берилган, у – Нахшаб (Насаф) қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа мансуб олимлар:

1. Аҳмад ал-Юзавий (ваф. 417/1026 й.)

(Абу Муқотил) Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн ал-Мунзир ибн Тамим ибн Санжий ибн Хўжа ал-Юзавий – насафлик бўлган. У Бухоро шайхларидан ҳадис эшитган ва Бухорода ҳадис ривоят қилган ҳамда у ерда ҳадис ёздириш учун имло мажлиси уюштирилган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 417 ҳ.й. ражаб ойида вафот этган (11: 5/709).

2. Муҳаммад ал-Юзий (ваф. 336/948 й.)

(Абу Бакр) Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Уҳайд ибн Рива ибн ал-Хаттоб ибн Исм ибн Анм ал-Фақиҳ ал-Юзий – фазилатли уламолардан бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 336 ҳ.й. ражаб ойининг

10-куни оламдан ўтган (11: 5/709).

3. Иброҳим ал-Юзий (ваф. 447/1055 й.)

(Абу Исҳоқ) Иброҳим ибн Абулқосим Аҳмад ибн Ҳафс ибн Умар ибн Мукаррам ал-Юзий – зоҳид шайх бўлган. У уламолардан ҳадис ривоят қилган, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар. 447 ҳ.й.нинг рамазон ойида вафот этган (2: 5/517; 11: 5/709).

972

АЛ-ЮГНАКИЙ

«Югнак»ка нисбат берилган. Югнак – Самарқанд қишлоқларидан бири. Мазкур қишлоққа нисбат берилган олимлар:

1. Аҳмад ал-Югнакий

(Абу Ҳомид) Аҳмад ибн Абу Аҳмад ал-Югнакий – самарқандлик бўлган. У уламолардан, уламолар ҳам ундан ҳадис ривоят қилганлар (11: 5/710).

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳийм

АБДУЛЛОҲ СААДНИНГ «ЎРТА ОСИЁ ОЛИМЛАРИ ҚОМУСИ» АСАРИГА ТАҚРИЗ

Совет Иттифоқи парчаланиб кетгандан кейин мустақилликни қўлга киритган Ўрта Осиё, Волгабўйи ва Кавказдаги мустақил давлатлардан суюкли Мисрдаги институт ва университетларда, айниқса, уларнинг пешқадами — ал-Азҳарда диний ва дунёвий илмлар олиш учун қадимий «Арз ал-кинона» (Мисрни англаувчи арабча рамзий ибора — Т.) заминига келган мусулмонларнинг талабларига ҳозиржавоб олим, эзгулик ва хайр-эҳсон соҳиби, очиқ қўл инсон, устоз, доктор Абдуллоҳ Саад томонидан таълиф этилиб, нашрга тайёрланган ушбу китоб билан яқиндан танишиб чиқдим.

Муҳтарам муаллиф ўзининг мазкур йирик асарини «Ўрта Осиё олимлари қомуси» деб атаган. Дарҳақиқат, бу — ўнлаб манбаларни, юзлаб каталоглару библиографик асарларни, табақот ва насабнома жанридаги китобларни қатъият, сабр-бардош ва матонат билан мутолаа қилиб чиқишдек кўп машаққатли, шу билан биргаликда, катта илмий аҳамиятта молик бўлган ўта муҳим тадқиқотдир.

Қомусда ҳар бир уламо ва тарихий шахс унинг киндик қони тўкилган жой — ватани билан боғлиқ ҳолда тадқиқ этилган, уларнинг диёрлари ҳақида ҳар бирининг нисбаси кўрсатилган сарлавҳа остида қисқача маълумот берилган.

Ислом — тавҳид динидир, унинг маданияти қибтий, фиръавний, форсий, финикий, ошурий, ҳиндий-санскритий, юноний ва румоний каби қадимги

маданиятлар билан уйғунлашиб кетган оламий маданиятдир. У — кўзларни қамаштирадиган, дилларга илҳом бахш этадиган зарҳал нурлар ила йўғрилган. Бу — тавҳид нури бўлиб, унинг мазмун-моҳиятини «мусулмон — мусулмоннинг биродаридир, араб ва ажам ўртасида, уларнинг миллати ва ирқидан қатъи назар, тақвосида ва солиҳ амалларида ҳеч бир фарқ йўқ», деган гоё ташкил этади. Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло бу ҳақда шундай марҳамат қилади: «**Ҳаммангиз Аллоҳнинг «арқони»ни (Қуръонини) маҳкам тутинг ва фирқаларга бўлинманг ҳамда ўзаро адоватда бўлган пайтларингизда дилларингизни (туташтириб) ошно қилиб қўйган Аллоҳнинг неъматини ёдда тутинг. Унинг неъматини туфайли биродарларга айландингиз**». Расулуллоҳ — унга, яқинларига ва саҳобаларига энг афзал салотлар бўлсин — ўзларининг ҳадиси шарифларида бунга ҳамоҳанг равишда: «**Мўмин билан мўмин бамисоли ўрта деворлари бир бўлган, ёнма-ён қурилган: уйларга ўхшаб, бир-бирларини тутиб туришлари керак**», «**Мўминлар ўзаро дўстлашиш раҳму шафқат ва меҳру оқибатга гўёки бир тананинг аъзоларидир. Унинг бирор аъзоси оғривса унга қўшилиб қолган аъзолари ҳам бедорлик ва ҳарорат билан алам чекади**», — деганлар.

Буюк гуманист шоир Саъдий Шерозий мазкур икки ҳадиснинг мазмун-моҳиятини назмда қуйидагича ифода этган:

که در آفرینش زیک گوهرند
دیگر عضو هارا نماند قرار
نشاید که نامت نهند آدمی !!

بنی آدم اعضای یکدیگرند
چو عضوی ببرد آورد روزگار
تو کز محنت دیگران بی غمی

*Бани Одам аъзойи йэк гигаранг,
Ку гар офаринаш з йэк гуҳаранг.
Чу узви багарг оварг рӯзгор,
Дигар узву ҳоро намонаг қарор.
Ту каз меҳнати гигарон бегами
Нашоякки номат нэханг огамий!!*

Ушбу шеърӣ сатрлар Иккинчи жаҳон урушидан кейин таъсиҳ этилган Бирлашган Миллатлар Ташкилоти қароргоҳининг деворларига катта-катта ҳарфлар билан ўйиб ёзилган. Унинг таржимаси қуйидагича: Одам болалари бир-бири билан боғлиқ яхлит бир гавҳарнинг табиатан таркиб топган унсурларига ўхшайди, агар уларнинг бири тақдир тақозоси билан бирон-бир дардга чалинса, қолганлари ҳам бедорлик ва варажадан озор чекади. Агар сен ўзгаларнинг ғамини емасанг, сенга Инсон деган ном ярашмайди!

Ўз асарлари, илмий ва маданий ютуқлари билан ислом меросида чуқур из қолдирган буюк уламоларнинг исми шарифлари уларнинг қайси диёрга мансублиги ва киндик қони тўкилган ватанини кўрсатувчи нисба билан яқунланган. Дарҳақиқат, улар — Имом Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ал-Бухорий, Имом ат-Термизий, Абу Мусо ал-Хоразмий, Абу Райҳон Муҳаммад ал-Беруний, Абу Наср ал-Форобий, Аҳмад ибн Касир ал-Фарғоний, файласуф-шоир Жамолуддин Абу Муҳаммад Илёс ан-Низомий ал-Ганжавий, Шайхурраис Абу Али ибн Сино ал-Бухорий, Жоруллоҳ аз-Замахшарий ал-Хоразмий... ва бошқалар каби ислом уламоларидир.

Муаллиф, Аллоҳ уни ўз паноҳида асрасин, ўтган милодий асрнинг етмишинчи йилларидан эътиборан ўша уламоларнинг киндик қони тўкилган ватани ва ўсиб-улғайган жойи ҳақида манбалардаги ишончли маълумотларни тўплашга киришган эди. Аллоҳ таолонинг инояти ва тавфиқи билан ушбу қомусни итмомига етказди ва унинг бир қисмини

кўрсаткичлари билан биргаликда нашр қилдирди.

Юқорида зикр этганимиздек, бу ўта мураккаб ва машаққатли иш бўлиб, ўша узоқ мозийда ўтган буюк алломаларни яхши билмай туриб, буни амалга ошириб бўлмас эди. Интилганга толе ёр деганларидек, ҳаракат қилган ҳар бир инсоннинг ўз насибаси бўлади. Ислом уламолари — давр тақозоси билан йўл қўйилган хатоларни такрорламаслик мақсадида уларни араб, форс ёки турк уламолари деб атамаймиз — ҳақидаги ушбу тадқиқотни яратиш билан боғлиқ ишлар узоқ вақт давом этди ва, ниҳоят, Аллоҳ ушбу йирик китобни яратишга муваффақ айлади.

Бутунолам биладикки, сарвари олам, ишончли расулуллоҳ, пайғамбарлар ва мурсал набийларнинг сўнггиси Муҳаммад ибн Абдуллоҳ (с.а.в.) ўзларининг келиб чиқишлари араб эканлиги ва Қурайш қабиласига мансубликлари билан фахрланар эдилар. Шундай экан, ислом уламоларини уларнинг асли келиб чиқишлари, насл-насаблари ва таваллуд топган жойларига қараб, айниқса МДХ таркибидаги аҳолисининг кўпчилиги мусулмонлардан иборат бўлган республикалар чор Россиясининг ва шўроларнинг коммунистик даҳрийлик тазйиқи остида узоқ вақт давом этган мустамлакачиликдан мустақилликка эришган ҳозирги вақтда, арабга ёки ажамга мансуб эканликларини аниқлашга ҳеч бир шаръий монелик йўқ. Бу тузумлар маҳаллий халқларнинг исми шарифлари ва одобларини руслаштириш мақсадида уларнинг ўз алифбоси ўрнига кирилл алифбосини жорий этди, миллий менталитети ва ўзлигини парчалаб ташлади, исломга қадар бўлган кўп минг йиллик ва исломдан кейинги ўн тўрт асрлик шонли тарихини бузиб талқин қилди, қалбларига туркий халқларга мансубликдан фахрланиш ва исломий

эътиқодга бўлган қизиқиш ўрнига шубҳа солди.

Бугун мазкур мустақил давлатларнинг ҳукуматлари ўз тарихини холисона ўрганиш ва теран англашга катта эътибор бермоқда, 1996 йилда соҳибқирон Амир Темур таваллудининг 660 йиллиги, 1997 йилда Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллиги, муҳаддислар султони Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ал-Бухорий ва қомусий аллома Абулаббос Аҳмад ибн Касир ал-Фарғоний... сингари ўзларининг имони ҳамда илм-маърифат, санъат ва маданиятнинг барча соҳаларидаги илмий ва маданий ютуқлари нури ила илми мунаввар айлаган буюк уламоларнинг таваллуд тўйлари муносабати билан ўтказиладиган халқаро анжуманлар орқали тарихий ва аслий қиёфасини тиклашга ҳаракат қилмоқда. Ана шу

وسماء البدور تركستان
قد أقيمت بصرحها أركان
وهي للبر والهدى عنوان وطن
تتغنى بفضلها الأزمان

*Ислом уламолари кўкда тўлин ой эрур,
Тўлин ойлар ватани – Туркистондир Туркистон.
Хоҳласанг пок гунёни, улгур шон-шавкат кони,
Қурилган пок заминга давлатиyo аркони.
Яккахудолик динин топарсан гар истасанг,
Улгур эзгулик, ҳудо, унвону ватан, иймон.
Дину гунёвийликни уйғун айлаганларнинг
Фазлидан етарсан сен, мақсудингга бегумон.*

Аллоҳ таолодан устоз аллома, доктор Абдуллоҳ Саадга эзгу амаллари ва илму ирфон йўлида олиб бораётган фаолиятида мустаҳкам соғлиқ, бахт-саодат ва кўпдан-кўп зафарлар ато этишини сўраб қоламан.

Аллоҳ уни энг эзгу мукофотлар ила сийласин, зотан, У – нақадар яхши хожа ва нақадар яхши мададкор!

Дуо қилиб қолувчи мухлис,

Насруллоҳ Мубашшир ат-Тарозий

(Қоҳира – ар-Равза, 1419 йил, 26 жумоду-л-охира/1998 йил, 17 октябрь),

алломалар ўрта асрларда узоқ вақт чуқур рафлат уйқусида ётган Оврупони уйғотдилар. Уларнинг ибратомуз шахсий фаолиятлари, лотин ва бошқа европа тилларига таржима қилинган асарлари туфайли Европада Ренессанс даври бошланган эди. Бу европалик ва америкалик инсофли олимлар томонидан эътироф этилди. Густав Любун, Бартольд, Толстой, Бернард Шоу, Гёте, Артур Дуруз (Деруз), Лорд Хедди, Синекс, Висон, Лютуруб Миставдорт – Вамбери, Драйбер, Гибун ва бошқа кўплаб олимларни бунга мисол қилиб келтириш мумкин. Шоир ўзининг Туркистон (Ўрта Осиё) уламолари шаънига бағишлаб ёзган қуйидаги шеърида буни нақадар тўғри ифода этган:

علماء الإسلام كانوا بدورا
إن أردت الدنيا ترى المجد فيها
أو أردت الدين الحنيف تجدها
المصلحين ديناً و دنياً

ҚОМУСДА КЕЛТИРИЛГАН ОЛИМЛАР КЎРСАТКИЧИ

Ҳошид ал-Оғизуний [1.1]	9
Абдулвоҳид ал-Оғизуний [1.2]	9
Абдуллоҳ ал-Офироний [2.1]	9
Муҳаммад ас-Сағир ал-Офироний [2.2]	9
Муҳаммад ал-Офироний [2.3]	9
Ал-Васир ал-Офироний [2.4]	9
Муҳаммад ибн Самъон ал-Офироний [2.5]	9
Муҳаммад ибн Ҳомид ал-Офироний [2.6]	9
Аш-Шаъбий ал-Офироний [2.7]	10
Жаброил ал-Офироний [2.8]	10
Абдулмалик ал-Офироний [2.9]	10
Абдуссалом ал-Офироний [2.10]	10
Муҳаммад ал-Офироний ал-Ҳомидий [2.11]	10
Сура(т) ал-Олувзоний [3.1]	10
Фирот ал-Олийний [4.1]	10
Талҳа ал-Олийний [4.2]	10
Масъаб ибн Разиқ [4.3]	10
Тоҳир ал-Олийний [4.4]	10
Аҳмад ал-Омулий [5.1]	11
Аҳмад ат-Табарий [5.2]	11
Жавод ал-Омулий [5.3]	11
Ал-Ҳасан ат-Табарий [5.4]	11
Ҳайдар ал-Омулий [5.5]	11
Ҳайдар ал-Омулий [5.6]	11
Иззуддин ал-Омулий [5.7]	12
Али ал-Омулий [5.8]	12
Али ал-Омулий [5.9]	12
Муҳаммад ал-Омулий [5.10]	12
Муҳаммад ат-Табарий [5.11]	12
Муҳаммад ал-Исфандиёрий [5.12]	13
Муҳаммад ал-Омулий [5.13]	13
Муҳаммад ал-Омулий [5.14]	13

Иброҳим ал-Омулий [5.15]	13
Абдуллоҳ ал-Омулий [5.16]	13
Халаф ал-Омулий [5.17]	13
Аҳмад ал-Омулий [5.18]	13
Мусо ал-Омулий [5.19]	13
Ал-Фазл ал-Омулий [5.20]	13
Убайдуллоҳ ал-Омулий [5.21]	13
Муҳаммад ал-Омулий [5.22]	13
Ал-Лайсий ал-Омулий [5.23]	13
Исҳоқ ал-Омулий [5.24]	13
Аҳмад ал-Омулий [5.25]	14
Али ал-Абрийнақий [6.1]	14
Ал-Ҳасан ал-Абрийнақий [6.2]	14
Ал-Ҳасийн ал-Марвазий [6.3]	14
Холид ас-Самарқандий [7.1]	14
Муҳаммад ал-Абгарий [7.2]	14
Абдурраҳмон ал-Абҳарий [8.1]	14
Абдулазиз ал-Абҳарий [8.2]	14
Муҳаммад ал-Абҳарий [8.3]	14
Муҳаммад ал-Абҳарий [8.4]	15
Муҳаммад ал-Абҳарий [8.5]	15
Ал-Муфаддал ал-Абҳарий [8.6]	15
Муҳаммад ал-Моликий ал-Абҳарий [8.7]	15
Абдурраҳмон ал-Абҳарий [8.8]	16
Абдулворис ал-Абҳарий [8.9]	16
Муҳаммад ибн Тохир ал-Абҳарий [8.10]	16
Саид ал-Абҳарий [8.11]	16
Муҳаммад ибн Исо ал-Абҳарий [8.12]	16
Абдулвоҳид ал-Абҳарий [8.13]	16
Ал-Ҳусайн ал-Абҳарий [8.14]	16
Ҳасан ал-Абивардий [9.1]	16
Абдулҳаққ ал-Абивардий [9.2]	17
Али ал-Абивардий [9.3]	17
Али ал-Абивардий [9.4]	17

Муҳаммад ал-Абивардий [9.5]	17
Муҳаммад ал-Абивардий [9.6]	18
Ал-Маъофий ал-Абивардий [9.7]	18
Юсуф ал-Абивардий [9.8]	18
Муҳаммад ал-Варроқ ал-Абивардий [9.9]	18
Аҳмад ал-Абивардий [9.10]	18
Муҳаммад ал-Атшандий [10.1]	19
Муҳаммад ал-Атшандий [10.2]	19
Муҳаммад ал-Ажниқоний [11.1]	19
Аҳмад ал-Ахсикатий [12.1]	19
Муҳаммад ал-Ахсикатий [12.2]	19
Муҳаммад ал-Ахсикатий [12.3]	20
Нуҳ ал-Фарғоний ал-Ахсикатий [12.4]	20
Аҳмад ал-Кисравий [13.1]	20
Абулфатҳ ал-Маръаший [13.2]	20
Муҳаммад ал-Озарбайжоний [13.3]	20
Аҳмад ал-Арбанажний [14.1]	21
Муҳаммад ал-Арабнажний [14.2]	21
Али ал-Аржийший [15.1]	21
Ал-Аббос ал-Архасий [16.1]	21
Аҳмад ибн ал-Ақо ал-Ардабилий [17.1]	21
Аҳмад ал-Ардабилий [17.2]	21
Исҳоқ ал-Ардабилий [17.3]	22
Исмоил ал-Бадрий [17.4]	22
Ҳасан ал-Ардабилий [17.5]	22
Ҳусайн ал-Ардабилий ал-Абҳарий [17.6]	22
Ҳусайн ал-Алоҳий ал-Ардабилий [17.7]	22
Ҳафс ал-Ардабилий [17.8]	22
Али Акбар ал-Ардабилий [17.9]	23
Али ат-Табризий ал-Ардабилий [17.10]	23
Умар ал-Ардабилий [17.11]	23
Исо ал-Ардабилий [17.12]	24
Фуруж ал-Ардабилий [17.13]	24
Муҳсин ал-Ардабилий [17.14]	24

Муҳаммад Аҳмад ал-Ардабилий [17.15]	24
Муҳаммад Амин ал-Ардабилий [17.16]	24
Муҳаммад Ҳасан ал-Ардабилий [17.17]	25
Муҳаммад Тоҳир ал-Ардабилий [17.18]	25
Муҳаммад ал-Ардабилий ар-Румий [17.19]	25
Муҳаммад ибн Бобавия ал-Ардабилий [17.20]	25
Юсуф ал-Ардабилий [17.21]	25
Захируддин ал-Ардабилий [17.22]	25
Яъқуб ал-Ардабилий [17.23]	25
Абдулваҳҳоб ал-Ардабилий [17.24]	26
Жаъфар ал-Ардабилий [17.25]	26
Муҳаммад ал-Арзакиёний [18.1]	26
Иброҳим ал-Арзанжоний [19.1]	26
Аҳмад ал-Арзанжоний [19.2]	26
Аҳмад Номий ал-Арзанжоний [19.3]	26
Умар ал-Арзанжоний [19.4]	26
Файзуллоҳ ал-Арзанжоний [19.5]	27
Муҳаммад Содиқ ал-Арзанжоний [19.6]	27
Муҳаммад ар-Румий ал-Арзанжоний [19.7]	27
Муҳаммад ал-Хилватий ал-Арзанжоний [19.8]	27
Салома ал-Қумий ал-Арзаний [20.1]	27
Яҳё ал-Арзаний [20.2]	27
Иёш ибн Иброҳим ал-Арзоний [20.3]	28
Муҳаммад ал-Арсобандий [21.1]	28
Муҳаммад ал-Арсобандий [21.2]	28
Муҳаммад ал-Арсобандий [21.3]	28
Ҳадия ал-Арсобандий [21.4]	28
Муҳаммад ал-Арфудувий [22.1]	28
Али ал-Армавий [23.1]	28
Муҳаммад ал-Армавий [23.2]	29
Маҳмуд ал-Армавий [23.3]	29
Маҳмуд ал-Армавий [23.4]	29
Ал-Ҳусайн ал-Армавий [23.5]	29
Муҳаммад ал-Армавий [23.6]	29

Музаффар ал-Армавий [23.7]	30
Юнус ал-Армавий [23.8]	30
Муҳаммад ал-Армавий [23.9]	30
Наср ал-Армавий [23.10]	30
Ал-Фураж ал-Армавий [23.11]	30
Муҳаммад ал-Армавий [23.12]	30
Нуъайм ал-Армавий [23.13]	30
Абдулғаффор ал-Армавий [23.14]	30
Муҳаммад ал-Армавий [23.15]	30
Исо ал-Арманий [24.1]	31
Аҳмад ал-Марвазий [25.1]	31
Аҳмад ал-Арвоъий [25.2]	31
Асрам ал-Азжоҳий [26.1]	31
Муҳаммад ал-Азжоҳий [26.2]	31
Абдулкарим ал-Азжоҳий [26.3]	31
Абдулжаббор ал-Азжоҳий [26.4]	31
Муҳаммад ал-Азжоҳий [26.5]	32
Муҳаммад ал-Азкиёний [27.1]	32
Аҳмад ал-Асбоникасий [28.1]	32
Ал-Хусайн ал-Асбоникасий [28.2]	32
Саид ал-Асбоникасий [28.3]	32
Зафар ал-Асбоникасий [28.4]	32
Муҳаммад ал-Асбоникасий [28.5]	32
Аҳмад ал-Асбаскасий [29.1]	33
Солиҳ ал-Хазоъий ал-Истоний [30.1]	33
Исо ал-Хазоъий ал-Истоний [30.2]	33
Аҳмад ал-Астарсаний [31.1]	33
Абдулазиз ал-Астуғдодийзий [32.1]	33
Муҳаммад ал-Астуғдодийзий [32.2]	33
Муҳаммад ал-Астуғдодийзий [32.3]	33
Муҳаммад Ҳамдон ал-Астуғдодийзий [32.4]	33
Муҳаммад ал-Усрушаний [33.1]	34
Юнус ал-Усрушаний [33.2]	34
Муҳаммад ибн Амру ал-Усрушаний [33.3]	34

Мутриф ал-Усрушаний [33.4]	34
Ҳомид ал-Усрушаний [33.5]	34
Муҳаммад ал-Исфараңжий [34.1]	34
Холид ал-Исфасий [35.1]	34
Ал-Ҳасан ал-Исфижобий [36.1]	35
Аҳмад ал-Исфижобий [36.2]	35
Бакр ал-Искораний [37.1]	35
Муҳаммад ал-Искораний [37.2]	35
Юсуф ал-Искораний [37.3]	35
Муҳаммад ибн Абдуррашид ал-Асмандий [38.1]	35
Муҳаммад ал-Исмайсий [39.1]	36
Солиҳ ал-Ашғобдийзакий [40.1]	36
Сайҳон ал-Ашғобдийзакий [40.2]	36
Муҳаммад ад-Дорамий ал-Ашғобдийзакий [40.3]	36
Муҳаммад ал-Ашғохавсатий [41.1]	36
Шоҳ ибн ан-Наззол ал-Уштуржий [42.1]	36
Умайр ал-Уштуржий [42.2]	36
Ал-Фазл ал-Уштуржий [42.3]	36
Муҳаммад ибн Матта ал-Иштихоний [43.1]	37
Наср ал-Иштихоний [43.2]	37
Ҳақим ибн Наср ал-Ушрусаний [44.1]	37
Усмон ал-Ушфурқоний [45.1]	37
Ҳотам ал-Ушмийуний [46.1]	37
Нух ал-Ушмийуний [46.2]	37
Умар ал-Ушноний [47.1]	37
Муҳаммад ал-Ушноний [47.2]	37
Абдулазиз ал-Ушнаҳий [47.3]	38
Аҳмад ал-Афраҳший [48.1]	38
Муҳаммад ибн Азкар ал-Афраҳший [48.2]	38
Аҳмад ал-Афшавоний [49.1]	38
Хол (Холид) ал-Афшавоний [49.2]	38
Ал-Аббос ал-Афширқоний [50.1]	38
Бишор ал-Амдийзий [51.1]	38
Исҳоқ ал-Амин [52.1]	39

Аҳмад ал-Анбардувоний [53.1]	39
Умар ал-Анжофириний [54.1]	39
Ал-Ҳасан ал-Андоқий [55.1]	39
Муҳаммад ал-Андоқий [55.2]	39
Юсуф ал-Андохузий [56.1]	39
Муҳаммад ал-Андадий [57.1]	40
Аҳмад ал-Андаробий [58.1]	40
Аҳмад ал-Андаробий [58.2]	40
Аҳмад ал-Андаробий [58.3]	40
Аббод ал-Андағаний [59.1]	40
Муҳаммад ал-Андағаний [59.2]	40
Абдулкарим ал-Андақий [60.1]	40
Ал-Ҳасан ал-Андақий [60.2]	40
Умар ал-Андоконий [61.1]	41
Муҳаммад ал-Андоконий [61.2]	41
Ҳамид ал-Аншамийсаний [62.1]	41
Музаҳҳир (Мутаҳҳир) ал-Анқалиқоний [63.1]	41
Наср ал-Анисуний [64.1]	41
Довуд ал-Авданий [65.1]	41
Муҳаммад ал-Авданий [65.2]	42
Аҳмад ал-Авданий [65.3]	42
Али ал-Қзгандий [66.1]	42
Али ал-Қший [67.1]	42
Муҳаммад ал-Қший [67.2]	42
Имрон ал-Қший [67.3]	42
Масъуд ал-Қший [67.4]	43
Яъмур ал-Иҳрижий [68.1]	43
Абдулваҳҳоб ал-Иҳрижий [68.2]	43
Юсуф ал-Ийбсаний [69.1]	43
Маймун ал-Ийбсаний [69.2]	43
Муҳаммад ал-Ийбсаний [69.3]	43
Муҳаммад ал-Ийзужий [70.1]	43
Муҳаммад ибн Юсуф ал-Илоқий [71.1]	43
Жаъфар ибн ар-Розий [71.2]	44

Тоҳир ал-Илоқий [71.3]	44
Муҳаммад ибн Довуд ал-Илоқий [71.4]	44
Наср ал-Илоқий [71.5]	44
Исмоил ал-Бағдодий [72.1]	44
Абда ал-Бобоний Марзавий [72.2]	45
Абдулмуътий ал-Бобий [73.1]	45
Зухайр ибн Нуъайм ал-Бобий [73.2]	45
Иброҳим ал-Бобий [73.3]	45
Ал-Ҳасан ал-Бобий [73.4]	45
Ҳилол ал-Бобий [73.5]	45
Зухайр ибн Муҳаммад ал-Бобий [73.6]	45
Муҳаммад ибн Ҳишом ал-Бобий [73.7]	45
Ҳабиб ал-Бобий [73.8]	45
Муҳаммад ибн Абу Имрон ал-Бобий [73.9]	45
Али ал-Бобидастоний [74.1]	46
Иброҳим ал-Бобшерий [75.1]	46
Иброҳим ал-Бобиший [76.1]	46
Аҳмад ал-Бобақароний [77.1]	46
Иброҳим ал-Бобукисий [78.1]	46
Иброҳим ал-Бобий [79.1]	46
Юсуф ал-Бобий [79.2]	47
Муҳаммад ал-Ботикрувий [80.1]	47
Ан-Нуъмон ал-Божхустий (ваф. 548 ҳ.й.) [81.1]	47
Муҳаммад ал-Боданий (ваф. 267 ҳ.й.) [82.1]	47
Аҳмад ал-Бозигаийсий [83.1]	47
Абу Абдуллоҳ ал-Бозаний [84.1]	47
Яҳё ал-Боробий [85.1]	48
Исмоил ал-Жавҳарий [85.2]	48
Исҳоқ ибн Иброҳим [85.3]	48
Ал-Ҳотам ал-Бороний [86.1]	48
Ал-Ҳасан ал-Бордизий [87.1]	48
Яъқуб ал-Бордизий [87.2]	48
Аҳмад ал-Борискасий [88.1]	48
Уҳайд ал-Боркасий [89.1]	48

Базитъ ал-Борбозий [90.1]	49
Зиёд ал-Бозий [91.1]	49
Салом ал-Бозий [91.2]	49
Муҳаммад ибн ал-Фазл ал-Бозий [91.3]	49
Аҳмад ал-Фозий [91.4]	49
Муҳаммад ибн Ҳамдавия ал-Фозий [91.5]	49
Аҳмад ал-Бозкандий [92.1]	49
Исмоил ал-Боғий [93.1]	49
Муҳаммад ал-Боғнобозий [94.1]	49
Абдуллоҳ ал-Боғий [95.1]	50
Муҳаммад ал-Бокувбий [96.1]	50
Аммора ал-Болоғий [97.1]	50
Муҳаммад ал-Болқоний [98.1]	50
Хорижа ал-Болужий [99.1]	50
Ал-Ҳасан ал-Болузий [100.1]	51
Ҳалвон (Жалвон) ал-Бонабий [101.1]	51
Вакиъ ал-Бонабий ал-Бухорий [101.2]	51
Аҳмад ал-Бонабий [101.3]	51
Ал-Ҳусайн ал-Бонабий [101.4]	51
Аҳмад ибн Закариё ал-Бонабий [101.5]	51
Яъқуб ал-Бонабий [101.6]	51
Ал-Ҳасан ал-Бонабий (ваф. 296 ҳ.й.) [101.7]	51
Ал-Ҳасан ал-Бонабий [101.8]	52
Ал-Ҳусайн ал-Бонабий [101.9]	52
Саид ал-Бонабий [101.10]	52
Абдуллоҳ ал-Бовардий [102.1]	52
Ал-Ғамр ал-Бовардий [102.2]	52
Муҳаммад ал-Бовардий [102.3]	52
Абдуллоҳ ал-Бовардий [102.4]	52
Муслим ал-Бовардий [102.5]	52
Муҳаммад ал-Бовардий [103.1]	52
Ал-Ҳасан ал-Бутгазоний ан-Насафий [104.1]	53
Жаъфар ал-Бутаниний [105.1]	53
Ал-Қосим ал-Бутаниний [105.2]	53

Ал-Ҳасан ал-Бажворий [106.1]	53
Умар ал-Бужайрий [107.1]	53
Муҳаммад ал-Бужайрий [107.2]	53
Муҳаммад ибн Умар ал-Бужайрий [107.3]	53
Аҳмад ал-Бужайрий [107.4]	53
Муҳаммад ал-Бухорий [108.1]	54
Абдуллоҳ ал-Муснадий [108.2]	54
Абдулваҳҳоб ал-Бухорий [108.3]	54
Сафиюддин ал-Бухорий [108.4]	54
Муҳаммад ал-Бухорий [108.5]	55
Маҳмуд ал-Калобозий ал-Бухорий [108.6]	55
Абдуллоҳ ал-Бухорий [108.7]	55
Али ал-Бухорий [108.8]	55
Аҳмад ал-Калобозий [108.9]	55
Сухайл ал-Бухорий [108.10]	56
Муҳаммад ал-Бухорий [108.11]	56
Маҳмуд ал-Бухорий [108.12]	56
Умар ал-Лайсий [108.13]	56
Муҳаммад ал-Бухорий [108.14]	56
Муҳаммад ал-Кашмирий [108.15]	56
Алам ал-Бухорий [108.16]	56
Ҳасан ал-Қунужий [108.17]	57
Ал-Ҳасан ал-Қаттон [108.18]	57
Али ал-Қунужий [108.19]	57
Али ал-Бухорий [108.20]	57
Тоҳир ал-Бухорий [108.21]	57
Муҳаммад ал-Бухорий [108.22]	57
Муҳаммад ал-Бухорий [108.23]	57
Салоҳ ал-Бухорий [108.24]	58
Иброҳим ас-Саффор [108.25]	58
Аҳмад ар-Ригзамуний [108.26]	58
Аҳмад ас-Саботий [108.27]	58
Аҳмад ас-Сулаймоний [108.28]	58
Аҳмад ас-Собуний [108.29]	59

Исҳоқ ас-Саффор [108.30]	59
Исҳоқ ал-Бухорий [108.31]	59
Муҳаммад ал-Бухорий [108.32]	59
Асъад ас-Сайрафий [108.33]	59
Ал-Ҳусайн ал-Бухорий [108.34]	59
Ал-Ҳусайн ал-Ҳалимий [108.35]	59
Салим ал-Бухорий [108.36]	60
Тоҳир ал-Бухорий [108.37]	60
Абдурраҳим ат-Тамимий [108.38]	60
Абдурраҳим ал-Бухорий [108.39]	60
Абдулазиз ал-Бухорий [108.40]	60
Абдулкарим ал-Бухорий [108.41]	61
Иброҳим ал-Бухорий [108.42]	61
Абдуллоҳ ибн Ризвон [108.43]	61
Атоуллоҳ ал-Бухорий [108.44]	61
Али ал-Мақдисий ал-Бухорий [108.45]	61
Али (Мир) ал-Бухорий [108.46]	61
Али ал-Бухорий [108.47]	61
Али аз-Зандависий ал-Бухорий [108.48]	61
Шавкат ал-Бухорий [108.49]	61
Умар ал-Бухорий [108.50]	61
Иноятulloҳ Охунд [108.51]	62
Муҳаммад ал-Калобозий [108.52]	62
Зайнуддин ал-Бухорий [108.53]	62
Муҳаммад ал-Бухорий [108.54]	62
Муҳаммад ал-Бухорий [108.55]	62
Муҳаммад ал-Бухорий [108.56]	62
Муҳаммад ал-Бухорий [108.57]	62
Муҳаммад Гунжор [108.58]	62
Муҳаммад ал-Бухорий [108.59]	63
Муҳаммад ал-Бухорий [108.60]	63
Муҳаммад ал-Бухорий [108.61]	63
Муҳаммад ал-Бухорий [108.62]	64
Муҳаммад аз-Зоҳид [108.63]	64

Муҳаммад ан-Номусий [108.64]	64
Муҳаммад ал-Бухорий [108.65]	64
Муҳаммад ал-Бухорий [108.66]	64
Муҳаммад ан-Нақшбандий [108.67]	65
Муҳаммад ал-Бухорий [108.68]	65
Маҳмуд ал-Ифсанжий [108.69]	65
Мурод ибн Али [108.70]	65
Масъуд ал-Бухорий [108.71]	65
Мирмоҳ ал-Бухорий [108.72]	66
Насруллоҳ ар-Рўений [108.73]	66
Муҳаммад ал-Бухорий [108.74]	66
Абдулҳолиқ ал-Мулатий [108.75]	66
Муҳаммад Имомзода [108.76]	66
Умар Тожу-ш-шариға [108.77]	66
Умар ал-Уқайлий [108.78]	66
Аҳмад ал-Уқайлий [108.79]	67
Абдулазиз ал-Ҳалвой [108.80]	67
Абдуллоҳ ал-Бухорий [108.81]	67
Али ал-Бухорий [108.82]	67
Абулмаҳосин аз-Заранжирий [108.83]	67
Муҳаммад ал-Бухорий [108.84]	67
Муҳаммад ал-Бухорий [108.85]	67
Муҳаммад ал-Нужобозий [108.86]	67
Маҳмуд аш-Шаҳид [108.87]	68
Маҳмуд ал-Ҳасирий [108.88]	68
Ал-Ҳусайн ал-Ҳаким ал-Бухорий [108.89]	68
Абу Абдуллоҳ ал-Бухорий [108.90]	69
Абулфазл ал-Бухорий [108.91]	69
Муҳаммад ал-Бухорий [108.92]	69
Муҳаммад ал-Бухорий [108.93]	69
Муҳаммад ал-Бухорий [108.94]	69
Муҳаммад ал-Бухорий [108.95]	69
Иброҳим ал-Бухорий [108.96]	69
Мир ал-Бухорий [108.97]	69

Муҳаммад ал-Баркадий [135.1]	80
Жиноҳ ал-Баркадий [135.2]	80
Муҳаммад ал-Барванжирдий [136.1]	80
Аҳмад ал-Барвизий [137.1]	80
Али ал-Паздавий [138.1]	80
Муҳаммад ал-Паздавий [138.2]	81
Ал-Ҳасан ал-Паздавий [138.3]	81
Азиз ал-Паздавий [138.4]	81
Убайдуллоҳ ал-Паздавий [138.5]	81
Абдуллоҳ ал-Паздавий [138.6]	81
Довуд ал-Паздавий [138.7]	81
Абдулкарим ал-Паздавий [138.8]	81
Юсуф ал-Паздавий [138.9]	81
Ҳамза ал-Базғомий [139.1]	81
Иброҳим ал-Бузмоқоний [140.1]	82
Аҳмад ал-Бузноний [141.1]	82
Абдулазиз ал-Бузноний [141.2]	82
Муҳаммад ал-Бузноний [141.3]	82
Набаҳон ал-Бискасий [142.1]	82
Аҳмад ал-Баскойририй [143.1]	82
Исмоил ал-Баскатий [144.1]	82
Сулаймон ал-Марвазий [145.1]	83
Ал-Ҳусайн ал-Басийний [145.2]	83
Исҳоқ ал-Бушоний [146.1]	83
Али ал-Бушбақий [147.1]	83
Бишр ал-Буштоний [148.1]	83
Муҳаммад ал-Буштоний [148.2]	83
Муҳаммад ибн Аваз ал-Буштоний [148.3]	83
Салма ал-Бушвозақий [149.1]	83
Муҳаммад ал-Бушвозақий [149.2]	84
Абдуллоҳ ибн Бишор ал-Бушвозақий [149.3]	84
Абдуллоҳ ибн Сабийҳ ал-Бушвозақий [149.4]	84
Аҳмад ибн Бусайр ал-Бухорий [150.1]	84
Али ал-Буғовизжоний [151.1]	84

Абдулхай ал-Бағдхазарқандий [152.1]	84
Ал-Хусайн ал-Бағвий [153.1]	84
Абдуллоҳ ал-Бағвий [153.2]	85
Муҳаммад ал-Бағвий [153.3]	85
Ал-Ҳасан ал-Бағвий [153.4]	85
Аҳмад ал-Бағвий [153.5]	85
Муҳаммад ибн Ҳаявия ал-Бағвий [153.6]	85
Юсуф ал-Бағвий [153.7]	85
Муҳаммад ал-Бағвий ад-Даббос [153.8]	85
Али ал-Бағвий [153.9]	85
Салом ал-Бакирдий [154.1]	86
Аҳмад ал-Бакрий [155.1]	86
Абдуллоҳ ал-Бакрий [155.2]	86
Муҳаммад ибн ал-Балосоғуний [156.1]	86
Иброҳим ал-Булғорий (ваф. 600/1204 й.) [157.1]	86
Абдуннасир ал-Булғорий [157.2]	86
Муҳаммад ал-Булғорий (ваф. 821/1418 й.) [157.3]	86
Аҳмад ибн Итоб ал-Балкиёний [158.1]	87
Али ал-Бамижқасий [159.1]	87
Ибод ал-Бамижқасий [159.2]	87
Муҳаммад ал-Бамижқасий [159.3]	87
Ан-Нуъмон ал-Бамлоний [160.1]	87
Аҳмад ал-Бамлоний [160.2]	87
Абдуллоҳ ал-Банокитий [161.1]	87
Довуд ал-Банокитий [161.2]	87
Муҳаммад ал-Банокатий [161.3]	88
Али ал-Буноний [162.1]	88
Жаъфар ар-Рудакий [163.1]	88
Муҳаммад ал-Масъудий [164.1]	88
Али ал-Банжахиний [165.1]	89
Мўмин ал-Бунжийқасий [166.1]	89
Муҳаммад ал-Бундуконий [167.1]	89
Али ал-Бундуконий [167.2]	89
Абдурраҳмон ал-Бандиймаший [168.1]	89

Ат-Таййиб ал-Бансорақоний [169.1]	89
Али ал-Банкатиий [170.1]	90
Ал-Ҳайсам ал-Банкасий [171.1]	90
Абдуллоҳ ал-Банирқоний [172.1]	90
Аслам ал-Бутақий [173.1]	90
Абдуллоҳ ал-Бурнамазий [174.1]	90
Иброҳим ал-Бузанжирд [175.1]	90
Муҳаммад ал-Бузанжирдий [175.2]	91
Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Бузанжирдий [175.3]	91
Зирор ал-Бузаншоҳий [176.1]	91
Муҳаммад ал-Буғий аз-Зарир [177.1]	91
Ал-Ҳасийн ал-Буйнажий [178.1]	91
Абу Саид ал-Буйнажий [178.2]	91
Риқод ал-Баҳорий [179.1]	91
Аҳмад ал-Баҳваний [180.1]	92
Муқотил ал-Байдарий [181.1]	92
Умар ал-Байроний [182.1]	92
Аҳмад ал-Байрамасий [183.1]	92
Мусо ал-Байфориний [184.1]	92
Муҳаммад ал-Пойқандий [185.1]	92
Али ал-Пойқандий [185.2]	92
Аҳмад ал-Пойқандий [185.3]	93
Яҳё ал-Пойқандий [185.4]	93
Муҳаммад Аҳмад ал-Пойқандий [185.5]	93
Муҳаммад ал-Пойқандий [185.6]	93
Исмоил ал-Пойқандий [185.7]	93
Муҳаммад ибн Абу Абдуллоҳ ал-Пойқандий [185.8]	93
Усмон ал-Пойқандий [185.9]	93
Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Пойқандий [185.10]	93
Аҳмад ибн Юнус ал-Пойқандий [185.11]	94
Муҳаммад ибн Жаъфар ал-Пойқандий [185.12]	94
Абдулмалик ал-Байлақоний [186.1]	94
Солиҳ ал-Баймоний [187.1]	94
Шаъсам ал-Бийвардий [188.1]	94

Аҳмад ал-Байвуқоний [189.1]	94
Абдурраҳмон ат-Тобиший [190.1]	94
Муҳаммад ат-Тобиший [190.2]	94
Ал-Ҳасан ат-Тодиний [191.1]	95
Ал-Ҳасан ат-Тодийзий [192.1]	95
Аҳмад ат-Тубоний [193.1]	95
Абу Ҳорун ат-Тубоний [193.2]	95
Иброҳим ал-Жорубердий [194.1]	95
Иброҳим ат-Тибризий [194.2]	95
Иброҳим ат-Тибризий [194.3]	95
Аҳмад ал-Куроний [194.4]	96
Аҳмад ат-Тибризий [194.5]	96
Аҳмад ат-Тибризий [194.6]	96
Аҳмад ал-Аминий [194.7]	96
Исмоил ал-Мирандий [194.8]	96
Бадал ат-Тибризий [194.9]	97
Башир аз-Зайний [194.10]	97
Ҳасан ал-Мужтаҳид [194.11]	97
Ҳасан ат-Табризий [194.12]	97
Ҳасан ал-Ҳашгарудий [194.13]	97
Муҳаммад ат-Табризий [194.14]	97
Ҳасан ат-Табризий [194.15]	97
Ҳасан ат-Табризий [194.16]	98
Ҳусайн ал-Қазвиний [194.17]	98
Ҳусайн ат-Табризий [194.18]	98
Ҳусайн ат-Табризий [194.19]	98
Ҳусайн ат-Табризий [194.20]	98
Ҳусайн ал-Хусравшоҳий ат-Табризий [194.21]	99
Ҳусайн ат-Табризий [194.22]	99
Жаъфар ат-Табризий [194.23]	99
Жаъфар ат-Табризий [194.24]	99
Жамолуддин ат-Табризий [194.25]	99
Жавод ал-Маликий [194.26]	99
Ражаб ал-Исфаҳоний [194.27]	99

Ризо ат -Табризий [194.28]	100
Рафиъуддин ат-Табризий [194.29]	100
Шариф аш-Ширвоний [194.30]	100
Абдулҳусайн ат-Табризий [194.31]	100
Абдулҳамид ал-Хусравшоҳий [194.32]	100
Абдурраҳим ат-Табризий [194.33]	101
Абдурраҳим ал-Ансорий [194.34]	101
Абдуссамад ат-Табризий [194.35]	101
Абдулқоҳир ат-Табризий [194.36]	101
Абдуллоҳ ат-Табризий [194.37]	101
Абдуллоҳ ибн Шариф [194.38]	101
Абдулмалик ас-Сиддиқий [194.39]	101
Али ат-Табризий [194.40]	102
Али ал-Қунавий [194.41]	102
Али ат-Таботабоъий [194.42]	102
Али ат -Табризий [194.43]	102
Али ат-Табризий [194.44]	103
Али ат-Табризий [194.45]	103
Али Мусовий [194.46]	103
Али ат -Табризий [194.47]	103
Али ат-Табризий [194.48]	103
Камолуддин ат -Табризий [194.49]	103
Лутф Али ан-Насоъий [194.50]	104
Мажидуддин ал-Ҳалвоий [194.51]	104
Муҳаммад ат-Табризий [194.52]	104
Муҳаммад ат -Табризий [194.53]	104
Муҳаммад ал-Қозий [194.54]	104
Муҳаммад ат-Табризий [194.55]	104
Муҳаммад ат-Табризий [194.56]	104
Муҳаммад Нажаф [194.57]	105
Муҳаммад ат-Табризий [194.58]	105
Муҳаммад ал-Қозий [194.59]	105
Муҳаммад ат-Табризий [194.60]	105
Муҳаммад ат -Табризий [194.61]	105

Муҳаммад ат-Табризий [194.62]	105
Муҳаммад ат-Табризий [194.63]	105
Муҳаммад ат-Табризий [194.64]	106
Муҳаммад Манло Ҳанафий [194.65]	106
Муҳаммад ал-Хатиб [194.66]	106
Муҳаммад ат-Табризий [194.67]	106
Муҳаммад ат-Таботабоъий [194.68]	106
Муҳаммад ат -Табризий [194.69]	106
Муҳаммад ат-Табризий [194.70]	106
Муҳаммад ат-Табризий [194.71]	106
Муҳаммад ал-Авфасовий [194.72]	107
Муҳаммад ал-Ардубодий [194.73]	107
Муҳаммад ат-Табризий [194.74]	107
Муҳаммад ал-Бардаъий [194.75]	107
Муҳаммад ат-Табризий [194.76]	107
Муҳаммад ал-Озарбайжоний [194.77]	107
Муҳаммад ат-Таботабоъий [194.78]	108
Маҳмуд ат -Таботабоъий [194.79]	108
Муҳаммад ат-Табризий [194.80]	108
Маҳмуд ат-Табризий [194.81]	108
Ал-Музаффар ат-Табризий [194.82]	109
Мусо ат -Табризий [194.83]	109
Яҳё ат-Табризий [194.84]	109
Фаттоҳ ат-Табризий [194.85]	109
Аҳмад ал-Ашъарий [194.86]	109
Муҳаммад ат -Табризий [194.87]	110
Абулқосим ат-Табризий [194.88]	110
Шуъайб ат-Табризий [194.89]	110
Муҳаммад ат-Тухорий [195.1]	110
Ҳаммод ат-Тухорий [195.2]	110
Муҳаммад ат-Тахсонжқасий [196.1]	110
Холид ат-Тахсийжий [197.1]	110
Ар-Расул ат-Тахсийжий [197.2]	110
Ато ат-Тахсийжий [197.3]	110

Аҳмад ат-Тадёний [198.1]	111
Иброҳим ад-Тадёний [198.2]	111
Ал-Қосим ат-Тадёний [198.3]	111
Муҳаммад ат-Туробий [199.1]	111
Муҳаммад ибн Аҳмад ат-Туробий [199.2]	111
Абдуллоҳ ат-Туробий [199.3]	111
Абдурраҳмон ат-Туробий [199.4]	111
Муҳаммад ат-Тарохий [200.1]	111
Муҳаммад ат-Турбоний [201.1]	112
Аҳмад ал-Ҳамазоний ат-Турконий [202.1]	112
Муҳаммад ат-Туркистоний [203.1]	112
Умар ат-Термизий [204.1]	112
Муҳаммад ат-Термизий [204.2]	112
Муҳаммад ат-Термизий [204.3]	113
Муҳаммад ат-Термизий [202.4]	113
Муҳаммад ат-Термизий [204.5]	113
Муҳаммад ал-Варроқ [204.6]	113
Муҳаммад ат-Термизий [204.7]	113
Аҳмад ат-Термизий [204.8]	114
Исҳоқ ат-Термизий [204.9]	114
Абу Аҳмад ат-Термизий [204.10]	114
Холид ат-Термизий [204.11]	114
Абдулазиз ат-Термизий [204.12]	114
Саид ат-Термизий [204.13]	114
Солиҳ ат-Термизий [204.14]	114
Муҳаммад ат-Термизий [204.15]	114
Али ат-Термизий [204.16]	114
Аҳмад ат-Термизий [204.17]	114
Аҳмад ат-Тарновазий [205. 1]	115
Аҳмад ат-Тушкидазий [206. 1]	115
Ҳасан ат-Тафтазоний [207.1]	115
Муҳаммад ал-Ғанимий [207.2]	115
Масъуд ат-Тафтазоний [207.3]	115
Яҳё ат-Тафтазоний [207.4]	116

Абдуллоҳ ат-Тафтазоний [207.5]	116
Муҳаммад ат-Тафтазоний [207.6]	116
Ҳабиш ат-Тафлисӣ [208.1]	117
Ҳусайн ат-Тафлисӣ [208.2]	117
Муборак ат-Тафлисӣ [208.3]	117
Муҳаммад ат-Тафлисӣ [208.4]	117
Ҳомид ат-Тафлисӣ [208.5]	117
Муҳаммад ат-Тафлисӣ [208.6]	118
Муҳаммад ат-Тафлисӣ [208.7]	118
Ҳомид ат-Тилёнӣ [209.1]	118
Аҳмад ат-Тумуртошӣ [210.1]	118
Солиҳ ат-Тумуртошӣ [210.2]	118
Муҳаммад ат-Тумуртошӣ [210.3]	118
Муҳаммад ат-Тумуртошӣ [210.4]	118
Нажмуддин ат-Тумуртошӣ [210.5]	119
Аҳмад ат-Тумушқасӣ [211.1]	119
Наср ат-Танқатӣ [212.1]	119
Муҳаммад ат-Тубаний [213.1]	119
Жаъфар ибн Муҳаммад ат-Тубаний [213.2]	120
Баҳр ат-Тусӣ [214.1]	120
Жобир ат-Тусӣ [214.2]	120
Муҳаммад ат-Тусӣ [214.3]	120
Муҳаммад ат-Тусӣ [214.4]	120
Абдулвоҳид ат-Тусӣ [214.5]	120
Аҳмад ат-Тусӣ [214.6]	120
Муҳаммад ат-Тузий [215.1]	120
Наср ат-Тузий [215.2]	120
Аҳмад ат-Тузияжӣ [216.1]	121
Саъад ал-Ҳаронӣ [217.1]	121
Абу Абдуллоҳ ат-Тўсақосӣ [218.1]	121
Ҳам ат-Тункасӣ [219.1]	121
Аҳмад ат-Туяқӣ [220.1]	121
Муҳаммад ат-Тирқонӣ [221.1]	121
Муҳаммад ат-Тиймақӣ [222.1]	121

Аҳмад ас-Собитий [223.1]	122
Аҳмад ал-Жожаний [224.1]	122
Ҳамза ал-Жожаний [224.2]	122
Муҳаммад ал-Чокардизий [225.1]	122
Нуҳ ал-Жомиф [226.1]	122
Солим ал-Жоварсий [227.1]	122
Исҳоқ ал- ал-Жубуний [228.1]	123
Солиҳ ал-Жихорий [229.1]	123
Муҳаммад ал-Жуходий [230.1]	123
Аъян ибн Жаъфар ал-Жахзаний [231.1]	123
Муҳаммад ал-Жадидий [232.1]	123
Муҳаммад ал-Жўрабозий [233.1]	123
Абдулжаббор ал-Жарроҳий [234.1]	124
Муҳаммад ал-Жарроҳий [234.2]	124
Убайдуллоҳ ал-Жародий [235.1]	124
Саид ал-Жирмий [236.1]	124
Иброҳим ал-Журмиҳаний [237.1]	124
Абдурраҳмон ал-Журмиҳаний [237.2]	124
Аҳмад ал-Жасиний [238.1]	124
Умар ал-Жасиний [238.2]	125
Муҳаммад ал-Жасиний [238.3]	125
Аҳмад ал-Жаъоб [239.1]	125
Абдурраҳмон ал-Жикилий [240.1]	125
Саид ал-Жулахтужоний [241.1]	125
Муҳаммад ал-Жулфарий [242.1]	125
Аҳмад ал-Жулфарий [242.2]	125
Муҳаммад ал-Жамилий [243.1]	126
Муҳаммад ал-Жунбазий [244.1]	126
Муҳаммад ал-Иштихний ал-Жунбазий [244.2]	126
Абдуллоҳ ал-Жундий [245.1]	126
Яъқуб ал-Жундий [246.11]	126
Аҳмад ал-Жундий [244.12]	126
Асбаъ ал-Жундафарқоний [247.1]	126
Умар ал-Жанзай [248.1]	127

Иброҳим ал-Жанзай [248.2]	127
Сурат ал-Жунувжирдий [249.1]	127
Абдон ал-Жунувжирдий [249.2]	127
Абдуллоҳ ал-Жунувжирдий [249.3]	127
Убайдуллоҳ ал-Жунувжирдий [249.4]	127
Ҳайдар ал-Жунайдий [250.1]	127
Аҳмад ал-Жавволу [251.1]	127
Аҳмад ал-Жуволиқий [252.1]	128
Абдурраҳмон ал-Жувборий [253.1]	128
Муҳаммад ал-Жувбоний [254.1]	128
Шоҳ ал-Жувбоний [254.2]	128
Аҳмад ал-Жувбоний [254.3]	128
Абас ал-Жувбоний [254.4]	128
Аҳмад ан-Насафий ал-Жавбақий [255.1]	128
Исмоил ал-Жавбақий [255.2]	128
Абу Иброҳим ал-Жавбақий [255.3]	129
Али ал-Жавбақий [255.4]	129
Тамим ал-Жувбақий [256.1]	129
Муҳаммад ал-Жувикий [257.1]	129
Абдуссалом ал-Жиёсарий [258.1]	129
Муҳаммад ибн ал-Жиханий [259.1]	129
Умар ал-Жийраҳиштий [260.1]	129
Али ал-Жийрмаздоний [261.1]	130
Аҳмад ал-Жийранжий [262.1]	130
Синжон ал-Жийранжий [262.2]	130
Аҳмад ал-Жийранжий [262.3]	130
Аҳмад ал-Жийранжий [262.4]	130
Умрон ал-Жийранжий [262.5]	130
Муҳаммад ал-Жийшабурий [263.1]	130
Маймун ал-Ҳотимий [264.1]	130
Саҳр ал-Ҳожибий [265.1]	130
Исмоил ал-Ҳожибий [265.2]	130
Маймун ал-Ҳожибий [265.3]	130
Ал-Ҳасан ал-Ҳосибий [266.1]	131

Бишр ал-Ҳофий [267.1]	131
Наср ал-Ҳомидий [268.1]	131
Абдуллоҳ ал-Ҳомизий [269.1]	131
Аҳмад ал-Ҳабобий [270.1]	131
Али ал-Ҳабибий [271.1]	132
Абдурраҳмон ал-Ҳабибий [271.2]	132
Абдуллоҳ ал-Ҳуббийний [272.1]	132
Ал-Музаффар ал-Ҳижжий [273.1]	132
Муҳаммад ал-Ҳаддодий [274.1]	132
Муҳаммад ал-Ҳаззом [275.1]	132
Муҳаммад ал-Ҳассобу [276.1]	133
Усмон ал-Ҳафсабозий [277.1]	133
Муҳаммад ал-Ҳалбасий [278.1]	133
Абдулазиз ал-Ҳалвой [279.1]	133
Абу Муҳаммад ал-Ҳалвой [279.2]	133
Абдуллоҳ ал-Ҳалвой [279.3]	133
Ҳамдун ал-Ҳийзоний [280.1]	133
Саъад ал-Хохасрий [281.1]	134
Атиқ ал-Хохасрий [281.2]	134
Абдулқодир ал-Хохасрий [281.3]	134
Жаъфар ал-Холабарзаний [282.1]	134
Иброҳим ал-Холидабозий [283.1]	134
Али ал-Холидий [284.1]	134
Ал-Хонақоҳий ас-Сарахсий [285.1]	134
Тоҳир ал-Хонақоҳий [285.2]	135
Муҳаммад ал-Ховасий [286.1]	135
Аз-Зоҳид ал-Ховасий [286.2]	135
Мусо ал-Ховасий [286.3]	135
Али ал-Ҳабоқий [287.1]	135
Исҳоқ ал-Хутгалий [288.1]	135
Иброҳим ал-Хутгалий [288.2]	135
Ибод ал-Хутгалий [288.3]	135
Исҳоқ ал-Хутгалий [288.4]	135
Имрон ал-Хутгалий [288.5]	135

Муҳаммад ал-Хутталиий [288.6]	136
Мусо ал-Хутталиий [288.7]	136
Аҳмад ал-Хутталиий [288.8]	136
Абдурраҳмон ал-Хутталиий [288.9]	136
Али ал-Хутталиий [288.10]	136
Умар ал-Хутталиий [288.11]	136
Аҳмад ал-Хутталиий [288.12]	136
Муҳаммад ал-Хутталиий [288.13]	136
Али ал-Хутталиий [288.14]	136
Муҳаммад ал-Хўтаний [289.1]	136
Сулаймон ал-Хўтаний [289.2]	137
Муҳаммад ал-Хужодий [290.1]	137
Муҳаммад ал-Хўжандий [291.1]	137
Аҳмад ал-Хўжандий [291.2]	137
Ҳомид ал-Хўжандий [291.3]	137
Умар ал-Хўжандий [291.4]	137
Муҳаммад ал-Хўжандий [291.5]	138
Мусо ал-Хўжандий [291.6]	138
Яҳё ал-Хўжандий [291.7]	138
Умар ал-Хўжандий [291.8]	138
Салмон ал-Хўжандий [291.9]	138
Аҳмад ал-Хўжандий [291.10]	138
Бадр ал-Хўжандий [291.11]	138
Муҳаммад ал-Хўжандий [291.12]	138
Иброҳим ал-Хўжандий [291.13]	138
Убайдуллоҳ ал-Хўжандий [291.14]	138
Иброҳим ибн Аҳмад ал-Хўжандий [291.15]	139
Муҳаммад ал-Хўжандий [291.16]	139
Муҳаммад ал-Хўжандий [291.17]	139
Муҳаммад ал-Хўжандий [291.18]	139
Иброҳим ал-Худобозий [292.1]	139
Иброҳим ал-Худобозий [292.2]	139
Зуҳайр ал-Хидомий [293.1]	139
Зуҳайр ал-Хидомий [293.2]	139

Али ал-Хидомий [293.3]	140
Муҳаммад ал-Худфароний [294.1]	140
Ҳамд ал-Худисарий [295.1]	140
Аҳмад ал-Худиманканий [296.1]	140
Салим ал-Худиманканий [296.2]	140
(Абу Саид) Яҳё ибн Муъин ибн Салим ибн [296.3]	140
Урва ал-Худиманканий [296.4]	140
Аҳмад ал-Ҳузондий [297.1]	140
Ҳорун ал-Хародиний [298.1]	140
Ғолиб ал-Хартангий [299.1]	141
Саъд ал-Харашкититий [300.1]	141
Ҳабиб ал-Хартатий [301.1]	141
Муҳаммад ал-Хазъувний [302.1]	141
Аҳмад ал-Хазъувний [302.2]	141
Мусо ал-Хазъувний [302.3]	141
Муҳаммад ал-Харғонкасий [303.1]	141
Аҳмад ал-Харқоний [304.1]	142
Аҳмад ал-Харқоний [304.2]	142
Бакр ал-Харқоний [304.3]	142
Ал-Ҳусайн ал-Харқоний [304.4]	142
Ал-Ҳусайн ал-Харқоний [304.5]	142
Муҳаммад ал-Харқоний [304.6]	142
Масъуд ал-Харқоний [304.7]	142
Ал-Ҳусайн ал-Харқий [305.1]	142
Абдулжаббор ал-Харқий [305.2]	142
Абдуллоҳ ал-Харқий [305.3]	143
Умар ал-Харқий [305.4]	143
Муҳаммад ал-Харақий [305.5]	143
Зухайр ал-Харақий [305.6]	143
Муҳаммад ал-Харақий [305.7]	143
Муҳаммад ал-Харақий [305.8]	143
Исҳоқ ал-Харақий [305.9]	143
Ал-Ҳасан ал-Харақий [305.10]	143
Абдуллоҳ ал-Харақий [305.11]	143

Абдуллоҳ абн Абдурраҳмон ал-Харақий [305.12]	143
Довуд ал-Хармайсаний [306.1]	144
Муҳаммад ал-Харурий [307.1]	144
Мусо ал-Фузорий [308.1]	144
Ҳашийм ал-Фузорий [308.2]	144
Муҳаммад ал-Хузондий [309.1]	144
Муҳаммад ал-Хузондий [309.2]	144
Муҳаммад ал-Хузвоний [310.1]	144
Муҳаммад ал-Хусрувшоҳий [311.1]	144
Иброҳим ал-Хушоғарий [312.1]	145
Яҳё ал-Хушминжакасий [313.1]	145
Ал-Ҳасан ал-Хушминжакасий [313.2]	145
Умар ал-Хушувфағаний [314.1]	145
Аҳмад ал-Хушувфағаний [314.2]	145
(Абу Аҳмад) ал-Хашувнанжакасий [315.1]	146
Исмоил ал-Хашяндизий [316.1]	146
Муҳаммад ал-Халхолий [317.1]	146
Муҳаммад ал-Халхолий [317.2]	146
Муҳаммад ал-Халхолий [317.3]	146
Муҳаммад ал-Халхолий [317.4]	146
Али ал-Халхолий [317.5]	146
Насруллоҳ ал-Халхолий [317.6]	147
Ҳасан ал-Халхолий [317.7]	147
Муҳаммад ал-Халувқий [318.1]	147
Абдулвоҳид ал-Халувқий [318.2]	147
Исмоил ал-Кушоний [319.1]	148
Аҳмад ал-Хумхайсарий [320.1]	148
Ал-Муаммал ал-Хумракий [321.1]	148
Исҳоқ ал-Химқобозий [322.1]	148
Аҳмад ал-Химқобозий [322.2]	148
Абдуллоҳ ал-Хамқарий [323.1]	148
Юсуф ал-Хумисаний [324.1]	149
Абдулғаффор ас-Самарқандий [324.2]	149
Ат-Таййиб ал-Хуноматий [325.1]	149

Али ал-Хунбожий [326.1]	149
Восил ал-Ханбуний [327.1]	149
Аҳмад ал-Ханбуний [327.2]	149
Ҳаким ал-Дарбандий [328.1]	149
Муҳаммад ал-Ҳоким [329.1]	150
Иброҳим ал-Хоразмий [329.2]	150
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.3]	150
Мансур ал-Хоразмий [329.4]	150
Мансур ал-Қоъоний ал-Хоразмий [329.5]	150
Ал-Қосим ал-Хоразмий [329.6]	151
Али ал-Хоразмий [329.7]	151
Довуд ал-Хоразмий [329.8]	151
Яъқуб ал-Хоразмий [329.9]	151
Солиҳ ал-Хоразмий [329.10]	151
Иброҳим ал-Хоразмий [329.11]	151
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.12]	151
Мужоҳид ал-Хоразмий [329.13]	152
Юсуф ал-Хоразмий [329.14]	152
Ал-Ҳасан ал-Хоразмий [329.15]	152
Ноҳид ал-Хоразмий [329.16]	152
Аҳмад ал-Хоразмий [329.17]	152
Аҳмад ал-Хоразмий [329.18]	152
Тоҳир ал-Хоразмий [329.19]	152
Аҳмад ал-Хоразмий [329.20]	152
Абу Саид ал-Хоразмий [329.21]	152
Абдуссалом ал-Хоразмий [329.22]	152
Ал-Муваффақ ал-Хоразмий [329.23]	153
Ҳусайн ал-Хоразмий [329.24]	153
Али ал-Хоразмий [329.25]	153
Али ал-Хоразмий [329.26]	153
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.27]	153
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.28]	153
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.29]	153
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.30]	153

Амир ал-Хоразмий [329.31]	154
Аҳмад ал-Хоразмий [329.32]	154
Аҳмад ал-Хоразмий [329.33]	154
Ҳусайн ал-Хоразмий [329.34]	154
Али ал-Хоразмий [329.35]	154
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.36]	154
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.37]	154
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.38]	154
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.39]	154
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.40]	155
Муҳаммад ал-Хоразмий [329.41]	155
Маҳмуд ал-Хоразмий [329.42]	155
Маҳмуд ал-Хоразмий [329.43]	155
Маҳмуд ал-Хоразмий [329.44]	155
Юсуф ал-Хоразмий [329.45]	155
Юсуф ал-Хоразмий [329.46]	155
Муаййадуддин ал-Хоразмий [329.47]	155
Тоҳир ал-Хўқандий [330.1]	156
Асад ал-Хуважжоний [331.1]	156
Муҳаммад ал-Хуважжоний [331.2]	156
Ал-Маҳдий ал-Хузёний [332.1]	156
Абдон ал-Хуваййу [333.1]	156
Юсуф ал-Хуваййу [333.2]	156
Муҳаммад ал-Хуваййу [333.3]	157
Аҳмад ал-Хуваййу [333.4]	157
Носир ал-Хуваййу [333.5]	157
Муҳаммад ал-Хуваййу [333.6]	157
Муҳаммад Абдулҳай ал-Хуваййу [333.7]	157
Муҳаммад Абдурраҳим ал-Хуваййу [333.8]	157
Билол ал-Худаштирий [334.1]	157
Абдуллоҳ ал-Хайзохузий [335.1]	158
Аҳмад ал-Хайзохузий [335.2]	158
Муҳаммад ал-Хайзохузий [335.3]	158
Муҳаммад ал-Хайзохузий [335.4]	158

Абулҳасан ал-Хайшоний ас-Самарқандий [336.1]	158
Ҳамза ал-Хайломий [337.1]	158
Аҳмад ал-Хайвақий [338.1]	158
Солиҳ ад-Доразанжий [339.1]	159
Али ад-Дораконий [340.1]	159
Яъмур ад-Дораконий [340.2]	159
Абдуллоҳ ад-Доғуний [341.1]	159
Қурайш ад-Дубзаний [342.1]	159
Абдуллоҳ ад-Дабусий [343.1]	159
Маймун ад-Дабусий [343.2]	160
Маҳмуд ад-Дабусий [343.3]	160
Али ад-Дабусий [343.4]	160
Аҳмад ад-Дабусий [343.5]	160
Зулайм ад-Дабусий [343.6]	160
Саид ад-Дабусий [343.7]	160
Усмон ад-Дабусий [343.8]	160
Муҳаммад ад-Дабусий [343.9]	160
Исмоил ад-Дужоканий [344.1]	161
Абдуллоҳ ад-Дахфандуний [345.1]	161
Муҳаммад ад-Дахфандуний [345.2]	161
Исҳоқ ад-Дахфандуний [345.3]	161
Исмоил ад-Дахфандуний [345.4]	161
Бакр ад-Духамсиний [346.1]	161
Ал-Ҳасан ад-Дарбандий [347.1]	161
Ҳариб ад-Дурбиқоний [348.1]	162
Аҳмад ад-Дурбиқоний [348.2]	162
Ал-Ҳусайн ад-Дириздаҳий [349.1]	162
Халф ад-Дириздаҳий [349.2]	162
Ал-Аббос ад-Дарзиюний [350.1]	162
Абдон ад-Дарсиноний [351.1]	162
Муҳаммад ад-Дарғоний [352.1]	162
Собир ад-Дарғамий [353.1]	162
Исо ад-Дарвозақий [354.1]	163
Абдулазиз ад-Дарийжақий [355.1]	163

Харуф ад-Дарийжақий [355.2]	163
Али ад-Дизақий [356.1]	163
Ал-Ҳасан ад-Дизақий [356.2]	163
Аҳмад ад-Дизақий [356.3]	163
Абдулмажид ад-Дизақий [356.4]	163
Саъад ад-Дастажирдий [357.1]	163
Муҳаммад ад-Дағулий [358.1]	164
Муҳаммад ад-Дағулий [358.2]	164
Али ад-Дағулий [358.3]	164
Муҳаммад ад-Далғотоний [359.1]	164
Фазлуллоҳ ад-Далғотоний [359.2]	164
Наср ад-Далғотоний [359.3]	164
Аҳмад ад-Дандонқоний [360.1]	164
Фазлуллоҳ ад-Дандонқоний [360.2]	165
Абдурраҳмон ад-Дандонқоний [360.3]	165
Мансур ад-Дандонқоний [360.4]	165
Аҳмад ад-Дандонқоний [360.5]	165
Аҳмад ад-Дандонқоний [360.6]	165
Муҳаммад ад-Дувайдий [361.1]	165
Насруллоҳ ад-Давийний [362.1]	165
Абдулазиз ал-Жиззахий [363.1]	165
Муҳаммад ал-Жиззахий [363.2]	166
Умар ал-Жиззахий [363.3]	166
Аҳмад ал-Жиззахий [363.4]	166
Умар ал-Жиззахий [363.4]	166
Муҳаммад ад-Даймасий [364.1]	166
Ал-Қосим ал-Дийнабозий [365.1]	166
Ал-Қосим ад-Динамаздоний [366.1]	166
Жаъфар ад-Дийвоний [367.1]	166
Абдуллоҳ ибн ад-Дийвакуший [368.1]	167
Аҳмад аз-Заҳқасий [369.1]	167
Абдулваҳҳоб аз-Захийнавай [370.1]	167
Имрон аз-Заръайний [371.1]	167
Аҳмад аз-Заммаий [372.1]	167

Аҳмад аз-Зайёлий [373.1]	167
Абдулваҳҳоб аз-Зийбадвоний [374.1]	168
Абдулазиз аз-Займуний [375.1]	168
Ҳақим аз-Займуний [375.2]	168
Муҳаммад ар-Роғасрасаний [376.1]	168
Аҳмад ар-Роғаний [377.1]	168
Ал-Ҳасан ар-Ромароний [378.1]	168
Муҳаммад ар-Ромароний [378.2]	168
Али ар-Ромуший [379.1]	169
Иброҳим ар-Ромиший [379.2]	169
Абу Аҳмад ар-Романий [380.1]	169
Рух ар-Ромитаний [381.1]	169
Муҳаммад ар-Ромитаний [381.2]	169
Муҳаммад ар-Роҳибий [382.1]	169
Аҳмад ар-Роҳибий [382.2]	169
Аҳмад ар-Роҳибий [382.3]	169
Исҳоқ ар-Роҳувий [383.1]	170
Муҳаммад ар-Роҳувий [383.2]	170
Муҳаммад ар-Роҳувий [383.3]	170
Аҳмад ар-Риботий [384.1]	170
Аҳмад ар-Рабазий [385.1]	170
Аҳмад ар-Рабанжаний [386.1]	170
Муҳаммад ар-Рабанжаний [386.2]	170
Абдуррашид ар-Ражой [387.1]	171
Ал-Қози ар-Ражой [387.2]	171
Муҳаммад ар-Раҳҳол [388.1]	171
Аҳмад ар-Руххоний [389.1]	171
Ал-Ҳасан ар-Руххоний [389.2]	171
Муҳаммад ар-Рухшайузий [390.1]	171
Абдулваҳҳоб ар-Рахийнуний [391.1]	171
Муҳаммад ар-Разоний [392.1]	172
Исмоил ар-Розабодий [393.1]	172
Ризом ар-Ризомий [394.1]	172
Муҳаммад ар-Размозий [395.1]	172

Иброҳим ар-Размозий [395.2]	172
Абу Муҳаммад ар-Размозий [395.3]	172
Абу Абдуллоҳ ар-Размозий [395.4]	172
Муҳаммад ар-Разманохий [396.1]	172
Ҳотам ар-Разманохий [396.2]	172
Аҳмад ар-Разийқий [397.1]	172
Абдуррахмон ар-Разийқий [397.2]	173
Довуд ар-Растағфирий [398.1]	173
Али ар-Рустағфаний [399.1]	173
Муҳаммад ар-Рашодий [400.1]	173
Шайхулислом ар-Риштоний [401.1]	173
Муҳаммад ар-Разрозий [402.1]	173
Наср ар-Руфуний [403.1]	174
Муҳаммад ар-Рақундий [404.1]	174
Муҳаммад ар-Рувзаборий [405.1]	174
Аҳмад ар-Рувзаборий [405.2]	174
Муҳаммад ар-Рувзафағқадий [406.1]	174
Мусо ар-Рувзакий [407.2]	174
Муҳаммад ар-Равқий [408.1]	174
Муҳаммад ар-Райёний [409.1]	175
Аҳмад ар-Райёний [409.2]	175
Али ар-Рихашний [410.1]	175
Аҳмад ар-Рийғазмуний [411.1]	175
Жалолуддин ар-Рийғазмуний [411.2]	175
Мансур ар-Рикназий [412.1]	175
Наъим ар-Рийвдадий [413.1]	175
Бишр ар-Рийвдадий [414.1]	176
Иброҳим ар-Рийварсуний [415.1]	176
Убайдуллоҳ ар-Рийвақоний [416.1]	176
Иброҳим ас-Сарахсий [417.1]	176
Муҳаммад аз-Зозабихий [418.1]	176
Масъуд аз-Зозакий [419.1]	176
Яҳё аз-Зорий [420.1]	176
Ибн Ражо аз-Зораёний [421.1]	177

Муҳаммад аз-Зоз [422.1]	177
Бакр аз-Зоғарсавсаний [423.1]	177
Муҳаммад аз-Зоғулий [424.1]	177
Муҳаммад аз-Зоминий [425.1]	177
Илёс аз-Зоминий [425.2]	177
Исрофил аз-Зоминий [425.3]	177
Жумаҳир аз-Зоминий [425.4]	178
Аҳмад аз-Зоминий [425.5]	178
Али аз-Зоминий [425.6]	178
Наср аз-Зоварий [426.1]	178
Муҳаммад аз-Зоҳирий [427.1]	178
Ал-Ҳасан ал-Бухорий [427.2]	178
Афлаҳ аз-Забардувоний [428.1]	178
Аҳмад аз-Забуйий [429.1]	179
Али аз-Забибий [430.1]	179
Исмоил аз-Зужожий [431.1]	179
Муҳаммад аз-Зужожий [431.2]	179
Иброҳим аз-Зужожий [431.3]	179
Разин аз-Заржиний [432.1]	179
Муҳаммад аз-Заржиний [432.2]	179
Сулаймон аз-Зарахсий [433.1]	179
Муҳаммад аз-Зарахсий [433.2]	179
Али аз-Зарзамий [434.1]	179
Муҳаммад аз-Зарзамий [434.2]	180
Муҳаммад аз-Зарқий [435.1]	180
Исҳоқ аз-Зарқий [435.2]	180
Аҳмад аз-Зарқий [435.3]	180
Ҳабиб аз-Зарқий [435.4]	180
Ал-Ҳасан аз-Заргароний [436.1]	180
Муҳаммад аз-Зармоний [437.1]	180
Умар аз-Заранжаро [438.1]	180
Бакр аз-Заранжаро [438.2]	180
Довуд аз-Заранжаро [438.3]	181
Юсуф аз-Заранжаро [438.4]	181

Умар аз-Заранжаро [438.4]	181
Аҳмад аз-Зарувдизако [439.1]	181
Аҳмад аз-Зиррий [440.1]	181
Умар аз-Зағриймоший [441.1]	181
Сулаймон аз-Зағандоний [442.1]	181
Муҳаммад аз-Законий [443.1]	182
Маҳмуд аз-Замахшарий [444.1]	182
Муҳаммад аз-Зумулқий [445.1]	183
Абдуллоҳ аз-Зумулқий [445.2]	183
Яҳё аз-Заммайя [446.1]	183
Ал-Муътаз аз-Заммайя [446.2]	183
Муҳаммад аз-Заммайя [446.3]	183
Иброҳим ал-Бакрий [447.1]	183
Иброҳим аз-Занжоний [447.2]	183
Иброҳим аз-Занжоний [447.3]	183
Исҳоқ аз-Занжоний [447.4]	183
Асадуллоҳ аз-Занжоний [447.5]	184
Исмоил аз-Занжоний [447.6]	184
Жаъфар аз-Занжоний [447.7]	184
Жаъфар аз-Занжоний [447.8]	184
Жавод аз-Занжоний [447.9]	184
Жавод ибн Муҳаррам [447.10]	184
Ҳусайн аз-Занжоний [447.11]	184
Ҳусайн аз-Занжоний [447.12]	185
Зулф Али [447.13]	185
Садруддин аз-Занжоний [447.14]	185
Абу Толиб аз-Занжоний [447.15]	185
Аббос аз-Занжоний [447.16]	185
Аббос аз-Занжоний [447.17]	185
Абдулғали аз-Занжоний [447.18]	185
Абдулқарим аз-Занжоний [447.19]	185
Абдуллоҳ ал-Ковандий [447.20]	186
Абдуллоҳ аз-Занжоний [447.21]	186
Абу Абдуллоҳ аз-Занжоний [447.22]	186

Абу Абдуллоҳ аз-Занжоний [447.23]	187
Абу Абдуллоҳ аз-Занжоний [447.24]	187
Абдулмажид аз-Занжоний [447.25]	187
Абдулмажид аз-Занжоний [447.26]	187
Абдулваҳҳоб аз-Занжоний [447.27]	188
Абдулвосиъ аз-Занжоний [447.28]	188
Али аз-Занжоний [447.29]	188
Али аз-Занжоний [447.30]	188
Али аз-Занжоний [447.31]	188
Умар аз-Занжоний [447.32]	188
Ғулом Ризо аз-Занжоний [447.33]	188
Фатҳ Али аз-Занжоний [447.34]	188
Фаёз аз-Занжоний [447.35]	189
Абулқосим аз-Занжоний [447.36]	189
Қувомуддин аз-Занжоний [447.37]	189
Қурбон Али [447.38]	189
Лутфуллоҳ аз-Занжоний [447.39]	189
Муҳаммад аз-Занжоний [447.40]	189
Муҳаммад аз-Занжоний [447.41]	189
Муҳаммад аз-Занжоний [447.42]	189
Муҳаммад аз-Занжоний [447.43]	189
Муҳаммад аз-Занжоний [447.44]	190
Муҳаммад аз-Занжоний [447.45]	190
Муҳаммад аз-Занжоний [447.46]	190
Муҳаммад аз-Занжоний [447.47]	190
Муҳаммад аз-Занжоний [447.48]	191
Муҳаммад аз-Занжоний [447.49]	191
Муҳаммад аз-Занжоний [447.50]	191
Муҳаммад аз-Занжоний [447.51]	191
Маҳмуд аз-Занжоний [447.52]	191
Маҳмуд аз-Занжоний [447.53]	191
Маҳмуд аз-Занжоний [447.54]	192
Мажид аз-Занжоний [447.55]	192
Абулмакорим аз-Занжоний [447.56]	192

Маҳдий аз-Занжоний [447.57]	192
Наср аз-Занжоний [447.58]	192
Яъқуб ибн Али [447.59]	192
Аҳмад аз-Занжоний [447.60]	192
Саъд аз-Занжоний [447.61]	192
Ал-Хусайн аз-Занжоний [447.62]	193
Юсуф аз-Занжоний [447.63]	193
Абдуллоҳ аз-Занжоний [447.64]	193
Муҳаммад аз-Занжоний [447.65]	193
Маккий аз-Занжоний [447.66]	193
Ас-Сиррий аз-Занжоний [447.67]	193
Аҳмад аз-Занжуний [448.1]	193
Ан-Нуъмон аз-Зандахоний [449.1]	193
Муҳаммад аз-Зандахоний [449.2]	193
Муҳаммад аз-Зандахоний [449.3]	193
Умар аз-Зандая [450.1]	194
Муҳаммад аз-Зандая [450.2]	194
Маъбад аз-Зандармийсанийи [451.1]	194
Муҳаммад аз-Занданий [452.1]	194
Форим аз-Занданий [452.2]	194
Аҳмад аз-Занданий [452.3]	194
Аҳмад аз-Зандоний [452.4]	194
Аҳмад аз-Занданий [452.5]	194
Абдулмалик аз-Зандиноий [453.1]	194
Аҳмад аз-Заволқанжий [454.1]	195
Муҳаммад аз-Зуший [455.1]	195
Муҳаммад аз-Зулоҳий [456.1]	195
Амр аз-Зулаҳий [456.2]	195
Ҳамм аз-Зайкуний [457.1]	195
Аҳмад аз-Зайний [458.1]	195
Убайдуллоҳ аз-Зайний [458.2]	195
Бакр ас-Соботий [459.1]	196
Аҳмад ас-Соботий [459.2]	196
Муҳаммад ас-Соракуний [460.1]	196

Муҳаммад ас-Сосоний [461.1]	196
Бисом ас-Сосажирдий [462.1]	196
Маҳмуд ас-Сосажирдий [462.2]	196
Ҳомид ас-Сосажирдий [462.3]	196
Абдуorraҳмон ас-Сосажирдий [462.4]	196
Муҳаммад ас-Соғаржий [463.1]	196
Яъло ас-Соғаржий [463.2]	196
Аҳмад ас-Соғаржий [463.3]	196
Маҳмуд ас-Соғаржий [463.4]	197
Юсуф ас-Соғаржий [463.5]	197
Юсуф ас-Соғаржий [463.6]	197
Муҳаммад ас-Софардазий [464.1]	197
Муҳаммад ас-Сокабдуёзавий [465.1]	197
Исмоил ас-Сомоний [466.1]	197
Аҳмад ас-Сомоний [466.2]	197
Исҳоқ ас-Сомоний [466.3]	198
Наср ас-Сомоний [466.4]	198
Фозий ас-Сомоний [466.5]	198
Иброҳим ас-Сонжаний [467.1]	198
Ал-Ашғас ас-Сонқоний [468.1]	198
Абу Ҳамза ас-Сонқоний [468.2]	198
Умар ас-Сонқоний [468.3]	198
Уҳайд ас-Сонважирдий [469.1]	198
Абдуorraҳим ас-Сонважирдий [469.2]	198
Аҳмад ас-Соваконий [470.1]	199
Абдулмалик ас-Сиборо [471.1]	199
Умар ас-Сиборо [471.2]	199
Биҳмок ас-Сиборо [471.3]	199
Абдуллоҳ ас-Сабазмуний [472.1]	199
Маъруф ас-Сабазмуний [472.2]	199
Аҳмад ас-Сабазмуний [472.3]	199
Муҳаммад ас-Субизғукий [473.1]	199
Умр ас-Сибийро [474.1]	200
Биҳмок ас-Сибийро [474.2]	200

Иброҳим ас-Сутийфағний [475.1]	200
Ал-Фазл ас-Сутийканий [476.1]	200
Солиҳ ас-Сижаро [477.1]	200
Муҳаммад ас-Сахтиёний [478.1]	200
Наср ас-Саровий [479.1]	200
Нофиъ ас-Сарова [479.2]	200
Аҳмад ас-Сарахсий [480.1]	201
Исмоил ас-Сарахсий [480.2]	201
Ҳусайн ибн ал-Фазл ас-Сарахсий [480.3]	201
Зоҳир ас-Сарахсий [480.4]	201
Зухайр ас-Сарахсий [480.5]	201
Абдурраҳмон ас-Сарахсий [480.6]	201
Абдулазиз ас-Сарахсий [480.7]	201
Ал-Ҳасан ас-Сарахсий [480.8]	202
Муҳаммад ас-Сарахсий [480.9]	202
Муҳаммад ас-Сарахсий [480.10]	202
Муҳаммад ас-Сарахсий [480.11]	202
Муҳаммад ас-Сарахсий [480.12]	202
Носир ас-Сарахсий [480.13]	202
Абдурраҳмон ас-Сарахсий [480.14]	202
Муҳаммад ас-Сарахсий [480.15]	203
Ал-Валид ас-Сарахсий [480.16]	203
Ал-Фазл ас-Сарахсий [480.17]	203
Муҳаммад аз-Зубаъий [480.18]	203
Маждуддин ас-Сурхакатий [481.1]	203
Муҳаммад ас-Сурхакатий [481.2]	203
Усома ас-Сардарий [482.1]	203
Али ас-Сардарий [482.2]	203
Абу Муҳаммад ас-Сурфақоний [483.1]	204
Умар ас-Сурфақоний [483.2]	204
Иброҳим ас-Сурфақоний [483.3]	204
Голиб ас-Сурмора [484.1]	204
Аҳмад ас-Сурмора [484.2]	204
Исҳоқ ас-Сурмора [484.3]	204

Мансур ас-Сурмора [484.4]	204
Ҳасан ас-Сурмора [484.5]	204
Ҳусайн ас-Сурмора [484.6]	204
Зуннун ас-Сурмора [484.7]	204
Маждуддин ас-Сирвий [485.1]	205
Наср ас-Сирвий [485.2]	205
Нофий ал-Озарбайжоний [485.3]	205
Соъид ас-Сўғдий [486.1]	205
Али ас-Сўғдий [486.2]	205
Комил ас-Сўғдий [486.3]	205
Абу Али ас-Саконий [487.1]	205
Суфён ас-Сакбиёний [488.1]	205
Яъқуб ас-Сакажқасий [489.1]	206
Аҳмад ас-Сакажқасий [489.2]	206
Бишр ас-Суккарий [490.1]	206
Муҳаммад ас-Суккарий [490.2]	206
Ашъаб ас-Суқундоний [491.1]	206
Амр ас-Саканий [492.1]	206
Муҳаммад ас-Саканий [492.2]	206
Мусо ибн Ҳилол [493.1]	207
Ҳариз ас-Саламосий [493.2]	207
Умар ас-Саламосий [493.3]	207
Ал-Музаффар ас-Саламосий [493.4]	207
Ал-Ҳасан ас-Саламосий [493.5]	207
Ал-Ҳусайн ас-Саламосий [493.6]	207
Муҳаммад ас-Саламосий [493.7]	207
Ал-Муҳсин ас-Саламосий [493.8]	207
Муҳаммад ас-Саламосий [493.9]	207
Ал-Ҳусайн ас-Салмоний [494.1]	207
Икрима ас-Салмуқоний [495.1]	208
Ал-Фазл ас-Сулаймоний [496.1]	208
Аҳмад ас-Самарқандий [497.1]	208
Аҳмад ас-Самарқандий [497.2]	208
Аҳмад Муллозода [497.3]	208

Исмоил ас-Самарқандий [497.4]	208
Абу Бакр ал-Балхий [497.5]	209
Ал-Ҳасан ас-Самарқандий [497.6]	209
Ҳасан ас-Самарқандий [497.7]	209
Ҳусайн ас-Самарқандий [497.8]	209
Ҳусайн ас-Самарқандий [497.9]	209
Ражо ал-Ғифорий [497.10]	209
Абдурраҳим ал-Марғиноний [497.11]	209
Абдураззоқ ас-Самарқандий [497.12]	209
Абдуллоҳ ас-Самарқандий [497.13]	210
Абдуллоҳ ас-Самарқандий [497.14]	210
Абдуллоҳ ас-Самарқандий [497.15]	210
Убайдуллоҳ аш-Шоший [497.16]	210
Али ас-Самарқандий [497.17]	210
Али ал-Исфижобий [497.18]	210
Али ас-Самарқандий [497.19]	210
Умар ас-Самарқандий [497.20]	211
Абулқосим ас-Самарқандий [497.21]	211
Абулқосим ас-Самарқандий [497.22]	211
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.23]	211
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.24]	211
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.25]	211
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.26]	211
Муҳаммад ал-Қалонсий [497.27]	212
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.28]	212
Муҳаммад ар-Ризавий [497.29]	212
Муҳаммад ал-Каробисий [497.30]	212
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.31]	212
Муҳаммад ал-Асмандий [497.32]	212
Муҳаммад ас-Синжорий [497.33]	213
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.34]	213
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.35]	213
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.36]	213
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.37]	213

Муҳаммад ас-Самарқандий [497.38]	213
Муҳаммад ал-Амидий [497.39]	214
Муҳаммад ал-Мотуридий [497.40]	214
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.41]	214
Муҳаммад ал-Иёший [497.42]	215
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.43]	215
Муҳаммад ибн ал-Ямон [497.44]	215
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.45]	215
Наср ас-Самарқандий [497.46]	215
Фазлуллоҳ ас-Самарқандий [497.47]	215
Муҳаммад ан-Нақшбандий [497.48]	215
Фотима бинт Алоуддин ас-Самарқандий [497.49]	216
Иброҳим ас-Самарқандий [497.50]	216
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.51]	216
Аҳмад ас-Самарқандий [497.52]	216
Абу Абдурраҳмон ас-Самарқандий [497.53]	216
Аҳмад ас-Самарқандий [497.54]	216
Аҳмад ас-Самарқандий [497.55]	216
Аҳмад ас-Самарқандий [497.56]	216
Иброҳим ас-Самарқандий [497.57]	216
Аҳмад ас-Самарқандий [497.58]	216
Аҳмад ас-Самарқандий [497.59]	216
Иброҳим ал-Вазорий [497.60]	217
Иброҳим ибн Ҳамдавия [497.61]	217
Аҳмад ал-Хазаржий [497.62]	217
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.63]	217
Иброҳим ас-Самарқандий [497.64]	217
Муҳаммад ас-Самарқандий [497.65]	217
Наср ас-Самъоний [498.1]	217
Мансур ас-Самъоний [498.2]	218
Абдулкарим ас-Самъоний [498.3]	218
Муҳаммад ас-Симноний [499.1]	218
Абдуллоҳ ас-Симноний [499.2]	218
Аҳмад ас-Симноний [499.3]	218

Ал-Ҳасан ас-Самийжаний [500.1]	219
Али ас-Санжоний [501.1]	219
Али ас-Санжоний [501.2]	219
Ал-Ҳасан ас-Санжоний [501.3]	219
Муҳаммад ас-Синжоний [502.1]	219
Ал-Музаффар ас-Синжий [503.1]	219
Сулаймон ас-Синжий [503.2]	219
Ал-Ҳасан ас-Синжий [503.3]	219
Яҳё ас-Синжий [503.4]	220
Исмоил ас-Синжий [503.5]	220
Иброҳим ас-Синжий [503.6]	220
Аҳмад ас-Синжий [503.7]	220
Муҳаммад ас-Синжий [503.8]	220
Муслим ас-Синжий [503.9]	220
Муҳаммад ибн Аҳмад ас-Синжий [503.10]	220
Ал-Ҳусайн ас-Синжий [503.11]	220
Муҳаммад ас-Синжий [503.12]	220
Ал-Ҳасан ас-Синжий [503.13]	220
Сулаймон ас-Синжий [503.14]	220
Амир ас-Синжий [503.15]	220
Ал-Ҳасан ас-Синжий [503.16]	221
Аҳмад ас-Синжий [503.17]	221
Умар ас-Санжадийзакий [504.1]	221
Муҳаммад ас-Санжадийзакий [504.2]	221
Исмоил ас-Санжафиний [505.1]	221
Аҳмад ас-Санкабосий [506.1]	221
Али ас-Санкабосий [506.2]	221
Ал-Ҳасан ас-Санкабосий [506.3]	221
Мазо ас-Санкабосий [506.4]	221
Абдуллоҳ ас-Санкадийзакий [507.1]	222
Муҳаммад ас-Сунний [508.1]	222
Али ас-Сунний [508.2]	222
Аҳмад ас-Сунний [508.3]	222
Иброҳим ас-Суводий [509.1]	222

Али ас-Субахий [510.1]	222
Муҳаммад ас-Субахий [510.2]	222
Муҳаммад ас-Субахий [510.3]	222
Сайф ас-Сутаханий [511.1]	223
Талҳа ас-Савсақоний [511.1]	223
Муҳаммад ас-Савсақоний [511.2]	223
Муҳаммад ас-Сунажий [513.1]	223
Муҳаммад ас-Сувайқий [514.1]	223
Абдулқоҳир ас-Суҳравардий [515.1]	223
Умар ас-Суҳравардий [515.2]	224
Умар ас-Суҳравардий [515.3]	224
Форис ас-Суҳравардий [515.4]	224
Шужоъ ас-Суҳравардий [515.5]	224
Муҳаммад ас-Суҳравардий [515.6]	224
Али ас-Сиёро [516.1]	225
Абу Бакр ас-Сиёро [516.2]	225
Бурайда ас-Сийфазанжий [517.1]	225
Бурайда ас-Сийфазанжий [517.2]	225
Сулаймон ас-Сийфазанжий [517.3]	225
Ал-Ҳусайн ас-Сийфазанжий [517.4]	225
Ал-Мураллис ас-Сийноний [518.1]	225
Ал-Фазл ас-Сийноний [518.2]	225
Аҳмад ас-Сийноний [518.3]	226
Муҳаммад ас-Сийноний [518.4]	226
Али аш-Шобойй [519.1]	226
Ал-Ҳасан аш-Шобанжий [520.1]	226
Али аш-Шобаробозий [521.1]	226
Довуд аш-Шобаранжий [522.1]	226
Аҳмад аш-Шобаранжий [522.2]	226
Муҳаммад аш-Шобаранжий [522.3]	226
Солим аш-Шобуртазий [523.1]	226
Исҳоқ аш-Шоший [524.1]	227
Муҳаммад аш-Шоший [524.2]	227
Ал-Қосим аш-Шоший [524.3]	227

Муҳаммад аш-Шоший [524.4]	227
Муҳаммад аш-Шоший [524.5]	227
Муҳаммад аш-Шоший [524.6]	227
Муҳаммад аш-Шоший [524.7]	228
Убайдуллоҳ аш-Шоший [524.8]	228
Абдулжаббор аш-Шоший [524.9]	228
Али аш-Шоший [524.10]	228
Абдуллоҳ аш-Шоший [524.11]	228
Ал-Фазл аш-Шоший [524.12]	228
Ҳорун аш-Шоший [524.13]	228
Жаъфар аш-Шоший [524.14]	228
Ал-Ҳайсам аш-Шоший [524.15]	229
Абу Саид аш-Шомий [525.1]	229
Аҳмад аш-Шовоний [526.1]	229
Али аш-Шовоний [526.2]	229
Иброҳим аш-Шоважий [527.1]	229
Муҳаммад аш-Шовахроний [528.1]	229
Ал-Аббос аш-Шовазорий [529.1]	229
Аҳмад а-Шовашобозий [530.1]	229
Али аш-Шовғарий [531.1]	230
Абдулвоҳид аш-Шовакасий [532.1]	230
Иброҳим аш-Шоҳидий [533.1]	230
Муҳаммад аш-Шоҳувий [534.1]	230
Дулаф аш-Шиблий [535.1]	230
Юнус аш-Шиблий [535.2]	230
Муҳаммад аш-Шиблий [535.3]	230
Аҳмад аш-Шаббавий [536.1]	230
Абдуллоҳ аш-Шаббувий [536.2]	231
Аҳмад аш-Шаббувий [536.3]	231
Абдурраҳмон аш-Шахохий [537.1]	231
Муҳаммад аш-Шарғий [538.1]	231
Шуъайб аш-Шарғий [538.2]	231
Муҳаммад аш-Шарғий [538.3]	231
Шаддо аш-Шарғий [538.4]	231

Омир аш-Шарғий [538.5]	231
Али аш-Шарғий [538.6]	231
Саид аш-Шарғий [538.7]	231
Сулаймон аш-Шарғий [538.8]	231
Ахмад аш-Шарғиёний [539.1]	232
Абдуллоҳ аш-Шарақданий [540.1]	232
Муҳаммад аш-Шарақданий [540.2]	232
Ҳорун аш-Шарақданий [540.3]	232
Халф аш-Шарақданий [540.4]	232
Муҳаммад аш-Шармағулий [541.1]	232
Исҳоқ аш-Шармағулий [541.2]	232
Муҳаммад аш-Шармуғолий [541.3]	232
Ахмад аш-Шармақоний [542.1]	232
Ахмад аш-Шармақоний [542.2]	233
Яъқуб аш-Шармақоний [542.3]	233
Ал-Ҳасан аш-Шармақоний [542.4]	233
Масъуд аш-Шарвоний [543.1]	233
Фатҳуллоҳ аш-Шарвоний [543.2]	233
Фатҳуллоҳ аш-Шарвоний [543.3]	233
Муҳаммад аш-Шарвоний [543.4]	234
Абдурраҳим аш-Шарвоний [543.5]	234
Исмоил аш-Шарвоний [543.6]	234
Ахмад аш-Шарвоний [543.7]	234
Солиҳ аш-Шарвоний [543.8]	234
Али аш-Шарвоний [543.9]	234
Муҳаммад аш-Шарвоний [543.10]	234
Муҳаммад аш-Шарвоний [543.11]	235
Муҳаммад аш-Шарвоний [543.12]	235
Муҳаммад аш-Шарвоний [543.13]	235
Муҳаммад аш-Шарвоний [543.14]	235
Нуруллоҳ аш-Шарвоний [543.15]	235
Юсуф аш-Шарвоний [543.16]	235
Юсуф аш-Шарвоний [543.17]	236
Абу Бакр аш-Шарвоний [543.18]	236

Муҳаммад аш-Шарвоний [543.19]	236
Иброҳим аш-Шаконий [544.1]	236
Абдулҳолиқ аш-Шаконий [544.2]	236
Муҳаммад аш-Шаконий [544.3]	236
Иброҳим аш-Шикистоний [545.1]	236
Аҳмад аш-Шаклоний [546.1]	236
Абдулмажид аш-Шалжийкасий [547.1]	237
Юсуф ибн Яҳё аш-Шалжий [548.1]	237
Али аш-Шалжий [548.2]	237
Муҳаммад аш-Шамийдизакий [549.1]	237
Муҳаммад аш-Шамийроний [550.1]	237
Муҳаммад аш-Шамийҳаний [551.1]	237
Абдуссамад аш-Шамийҳаний [551.2]	237
Муҳаммад аш-Шанжий [552.1]	238
Уҳид аш-Шавоий [553.1]	238
Муҳаммад ибн Абуннажм аш-Шавволий [554.1]	238
Муҳаммад ибн Маҳмуд аш-Шавволий [554.2]	238
Мусо аш-Шавволий [554.3]	238
Лоҳиз аш-Шавволий [554.4]	238
Аҳмад аш-Шуханокий [555.1]	238
Муҳаммад аш-Шуханокий [555.2]	238
Абдуллоҳ аш-Шуханокий [555.3]	238
Абдурраҳмон аш-Шурабоний [556.1]	239
Атиқ аш-Шавконий [557.1]	239
Муҳаммад аш-Шавконий [557.2]	239
Абис аш-Шавконий [557.3]	239
Муҳаммад аш-Шавконий [557.4]	239
Муҳаммад аш-Шумоний [558.1]	239
Муҳаммад ас-Сарахсий [558.2]	239
Муҳаммад аш-Шаҳрастоний [559.1]	239
Муҳаммад аш-Шаҳрастоний [559.2]	240
Мансур аш-Шаҳрастоний [559.3]	240
Муҳаммад аш-Шаҳрастоний [559.4]	240
Муҳаммад аш-Шаҳид [560.1]	240

Ал-Мухсин аш-Шаҳид [560.2]	241
Ал-Имом Абу Исҳоқ [560.3]	241
Абдуссамад аш-Шиёъий [561.1]	241
Аҳмад аш-Шиёний [562.1]	241
Ал-Мусайяб аш-Шийжий [563.1]	241
Умар аш-Шерозий [564.1]	241
Муҳаммад аш-Шерозий [564.2]	242
Абдуллоҳ аш-Шерозий [564.3]	242
Муҳаммад аш-Шайрағовушуний [565.1]	242
Аҳмад аш-Ширкасий [566.1]	242
Ал-Ҳасан аш-Ширкасий [566.2]	242
Толиб аш-Ширкасий [566.3]	243
Муҳаммад аш-Ширнахашийрий [567.1]	243
Қаҳтаба аш-Ширнахашийрий [567.2]	243
Оға аш-Ширвоний [568.1]	243
Абулҳасан аш-Ширвоний [568.2]	243
Ҳусайн аш-Ширвоний [568.3]	243
Ҳайдар аш-Ширвоний [568.4]	243
Зайн ал-Обидийн аш-Ширвоний [568.5]	244
Бакр аш-Ширвоний [568.6]	244
Муҳаммад аш-Ширвоний [568.7]	244
Муҳаммад аш-Шируввий [569.1]	244
Аҳмад аш-Шайшақий [570.1]	244
Юсуф ас-Собирий [571.1]	244
Муҳаммад ас-Собирий [571.2]	244
Муҳаммад ас-Собирий [571.3]	245
Наср ас-Собирий [571.4]	245
Аҳмад ас-Соғоний [572.1]	245
Ал-Ҳасан ас-Соғаржий [573.1]	245
Ал-Аббос ас-Соғаржий [573.2]	245
Ас-Сониқоний ал-Адиб [574.1]	245
Иброҳим ас-Сойиғ [575.1]	245
Ал-Ҳасан ас-Сойиғ [575.2]	246
Ардашер ас-Сойиғ [575.3]	246

Муҳаммад ас-Сойигий [576.1]	246
Муҳаммад ас-Сойигий [577.1]	246
Бурайда ас-Сахрабозий [578.1]	246
Аҳмад ас-Садақий [579.1]	246
Муҳаммад ас-Садақий [579.2]	246
Умар ас-Садақий [579.3]	247
Садақа ас-Садақий [579.4]	247
Муҳаммад ас-Сарром [580.1]	247
Абулвоҳид ас-Сарминжайний [581.1]	247
Наср ас-Сарминжайний [581.2]	247
Муҳаммад ас-Сағоний [582.1]	247
Ал-Фазл ас-Соғоний [582.2]	247
Муҳаммад ас-Соғоний [582.3]	248
Саҳл ас-Соғоний [582.4]	248
Ал-Ҳасан ас-Соғоний [582.5]	248
Солиҳ ас-Сағоний [582.6]	248
Аббос ас-Сағоний [582.7]	248
Ҳайдар(а – ???) ас-Сағоний [582.8]	248
Муҳаммад ас-Сағоний [582.9]	248
Айюб ас-Сўғдий [583.1]	248
Исҳоқ ас-Сўғдий [583.2]	248
Исҳоқ ас-Сўғдий [583.3]	249
Ғуврак ас-Сўғдий [583.4]	249
Абдуллоҳ ас-Сўғдий [583.5]	249
Муҳаммад ас-Сўғдий [583.6]	249
Абдулжалил ас-Сўғдий [583.7]	249
Исмоил ас-Саффор [584.1]	249
Аҳмад ас-Саффор [584.2]	249
Аҳмад ас-Саффор [584.3]	249
Абулқосим ас-Саффор [584.4]	249
Ҳаммод ас-Саффор [584.5]	249
Маҳдий ат-Торобий [585.1]	250
Аҳмад ат-Торобий [585.2]	250
Муҳаммад ат-Толибий [586.1]	250

Али ат-Толибий [586.2]	250
Муҳаммад ат-Толақоний [587.1]	250
Саид ал-Марвазий ат-Толақоний [587.2]	250
Маҳмуд ат-Толақоний [587.3]	250
Муҳаммад ат-Толақоний [587.4]	250
Абу Исҳоқ ат-Толақоний [587.5]	250
Саад ат-Толақоний [587.6]	251
Ибод ат-Толақоний [587.7]	251
Исмоил ат-Толақоний [587.8]	251
Аҳмад ат-Толақоний [587.9]	251
Муҳаммад ат-Толақоний [587.10]	251
Ал-Ҳусайн ат-Тоҳирӣ [588.1]	252
Абдуллоҳ ат-Тоҳирӣ [588.2]	252
Муҳаммад ал-Хоразмӣ [589.1]	252
Аҳмад ат-Таҳҳон [590.1]	252
Яҳё ат-Таҳший [591.1]	253
Муҳаммад ат-Тарозӣ [592.1]	253
Ҳибатуллоҳ ат-Тарозӣ [592.2]	253
Ашраф ат-Тарозӣ [592.3]	253
Усмон ат-Тарозӣ [592.4]	253
Муҳаммад ат-Тарозӣ [592.5]	253
Маҳмуд ат-Тарозӣ [592.6]	253
Маҳмуд ат-Тарозӣ [592.7]	253
Али ат-Тархозобӣ [593.1]	254
Муҳаммад ат-Тархунӣ [594.1]	254
Муҳаммад ат-Тархунӣ [594.2]	254
Аҳмад ат-Тархунӣ [594.3]	254
Муҳаммад ат-Тархунӣ [594.4]	254
Муҳаммад ат-Турвоҳӣ [595.1]	254
Али ат-Тағомӣ [596.1]	254
Аҳмад ат-Тавовӣсӣ [597.1]	255
Аҳмад ат-Таврақӣ [598.1]	255
Сувайд ат-Тувсонӣ [599.1]	255
Авн ат-Тувсонӣ [599.2]	255

Ризвон ат-Тусий [600.1]	255
Муҳаммад ат-Тусий [600.2]	255
Муҳаммад ат-Тусий [600.3]	255
Муҳаммад ал-Ғазолий ат-Тусий [600.4]	255
Исҳоқ ат-Тавийл [601.1]	256
Исо ат-Таҳмоний [602.1]	256
Муҳаммад ат-Таҳмоний [602.2]	256
Абдуллоҳ ат-Таҳмоний [602.3]	256
Аҳмад ат-Тайён [603.1]	256
Али ат-Тайсафуний [604.1]	257
Носир ал-Обидий [605.1]	257
Исмоил ал-Одилӣ [606.1]	257
Яъқуб ал-Осимий [607.1]	257
Муҳаммад ал-Омирий [608.1]	257
Ардашер ал-Аббодий [609.1]	257
Ал-Музаффар ал-Аббодий [609.2]	258
Муҳаммад ал-Аббодий [609.3]	258
Муҳаммад ас-Самарқандий [610.1]	258
Абдуллоҳ Абдон [611.1]	258
Абдулҳамид ал-Абдоний [612.1]	259
Муҳаммад ал-Абдоний [612.2]	259
Али ал-Абқасий [613.1]	259
Исмоил ал-Абақий [614.1]	259
Муҳаммад Аббувайҳ Абуя [615.1]	259
Аҳмад ал-Итобий [616.1]	259
Ал-Ҳасан ал-Итобий [616.2]	260
Салма ал-Атикий [617.1]	260
Убайдуллоҳ ал-Атикий [617.2]	260
Саид ал-Атикий [617.3]	260
Аҳмад ал-Атикий [617.4]	260
Ал-Фазл ал-Асмий [618.1]	260
Усмон ал-Ажалий [619.1]	260
Наср ал-Ажлий [620.1]	261
Аҳмад ал-Ажнасий [621.1]	261

Аҳмад ал-Ажнасий [621.2]	261
Абдурраҳмон ал-Ажнасий [621.3]	261
Али ал-Ажнасий [621.4]	261
Муҳаммад ал-Азофирий [622.1]	261
Мансур ал-Ироқий [623.1]	262
Абдулҳамид ал-Ироқий [623.2]	262
Муҳаммад ал-Арабий [624.1]	262
Муҳаммад ас-Симноний [625.1]	262
Умар ал-Аллакий [626.1]	262
Али ал-Аллубий [627.1]	263
Муҳаммад ал-Аллубий [627.2]	263
Муҳаммад ал-Алийжий [628.1]	263
Али ал-Имроний [629.1]	263
Муҳаммад ал-Имроний [629.2]	263
Абдурраҳмон ал-Аммий [630.1]	264
Иброҳим ал-Инобий [631.1]	264
Ал-Котиб ал-Аллобий [632.1]	264
Муҳаммад ал-Аллобий [632.2]	264
Ал-Мусаййиб ал-Аллобий [632.3]	264
Муҳаммад ал-Иёдий [633.1]	264
Иброҳим ал-Айшоний [634.1]	265
Аҳмад ал-Ғотфарий [635.1]	265
Муҳаммад ал-Ғотфарий [635.2]	265
Муҳаммад ал-Ғотфарий [635.3]	265
Аҳмад ал-Ғиждувоний [636.1]	265
Ҳотам ал-Ғиждувоний [636.2]	265
Юсуф ал-Ғиждувоний [636.3]	265
Аҳмад ибн Исҳоқ ал-Ғадоний [637.1]	265
Муҳаммад ал-Ғузовазий [638.1]	266
Ҳафс ал-Ғузашвардий [639.1]	266
Муҳаммад ал-Ғадиёний [640.1]	266
Жармуз ал-Ғарқий [641.1]	266
Юсуф ал-Ғарқий [641.2]	266
Муҳаммад ал-Ғурмийнавий [642.3]	266

Жәрмуз ибн Убайд ал-Ғазақий [643.1]	266
Мансур ал-Ғазақий [643.2]	266
Ал-Хусайн ал-Ғазақий [643.3]	267
Ғафс ал-Ғазнағий [644.1]	267
Сиддиқ ал-Ғазнағий [644.2]	267
Музаффар ал-Ғазийназий [645.1]	267
Абдуллох ал-Ғассол [646.1]	267
Ғолиб ал-Ғушдоний [647.1]	267
Махмуд ал-Ғашийдий [648.1]	268
Мухаммад ал-Ғулатоний [649.1]	268
Ал-Хусайн ал-Ғунодустий [650.1]	268
Исо ал-Ғунжор [651.1]	268
Мухаммад ал-Ғунжийрий [652.1]	268
Иброҳим ал-Ғунжийрий [652.2]	268
Амр ал-Ғарғоний [653.1]	269
Ал-Ғасан ал-Ғубдиний [654.1]	269
Мухаммад ал-Ғубдиний [654.2]	269
Ал-Хусайн ал-Ғубдиний [654.3]	269
Ал-Алоғ ал-Ғубдиний [654.4]	269
Ал-Ғасан ал-Ғубдиний [654.5]	269
Абдуллох ал-Ғубдиний [654.6]	269
Мухаммад ал-Ғубдиний [654.7]	269
Хушнам ал-Ғуражкий [655.1]	270
Юсуф ал-Ғурашкий [656.1]	270
Мухаммад ал-Ғувлақоний [657.1]	270
Иброҳим ал-Ғиштий [658.1]	270
Али ал-Ғиштий [658.2]	270
Абдуллох ал-Ғоробий [659.1]	270
Абдусамад ал-Ғоробий [659.2]	270
Исмоил ал-Ғоробий [659.2]	270
Ахмад ал-Ғоробий [659.4]	271
Ахмад ал-Ғоробий [659.5]	271
Исҳоқ ал-Ғоробий [659.6]	271
Исмоил ал-Жавҳарий [659.7]	271

Муҳаммад ал-Форобий [659.8]	271
Муҳаммад ал-Форобий [659.9]	272
Муҳаммад ал-Форобий [659.10]	272
Абдулазиз ал-Форижий [660.1]	272
Қутайба ал-Форизий [661.1]	272
Ҳомид ал-Форизий [661.2]	272
Юсуф ал-Форизий [661.3]	272
Нуайм ал-Фориз [662.1]	272
Али ибн ал-Форузий [663.1]	272
Али ал-Форузий [663.2]	273
Муҳаммад ал-Фориёноний [664.1]	273
Аҳмад ал-Фориёноний [664.2]	273
Муҳаммад ал-Фозий [665.1]	273
Муҳаммад ал-Фошоний [666.1]	273
Ал-Ҳирос ал-Фошоний [666.2]	273
Муҳаммад ал-Фошоний [666.3]	273
Мусо ал-Фошоний [666.4]	273
Муҳаммад ал-Фошоний [666.5]	273
Муҳаммад ал-Фошоний [666.6]	274
Абдурраҳмон ал-Фошоний [666.7]	274
Зуҳайр ал-Фошоний [666.8]	274
Аҳмад ал-Фошоний [666.9]	274
Умар ал-Фошоний [666.10]	274
Абдуллоҳ ал-Фошоний [666.11]	274
Убайдуллоҳ ал-Фошоний [666.12]	274
Умар ал-Фошоний [666.13]	274
Муҳаммад ал-Фошуқий [667.1]	274
Али ал-Фоғий [668.1]	274
Умар ал-Фоғий [668.2]	274
Муҳаммад ал-Фоминий [669.1]	275
Аҳмад ал-Фаробий [670.1]	275
Муҳаммад ал-Фуровий [671.1]	275
Муҳаммад ал-Фуровий [671.2]	275
Абдулмунъим ал-Фуровий [671.3]	275

Мансур ал-Фуровий [671.4]	275
Муҳаммад ал-Фарухийноний [672.1]	276
Ал-Қосим ал-Фураҳийноний [672.2]	276
Али ал-Фураҳийноний [672.3]	276
Муҳаммад ал-Фарабрий [673.1]	276
Муҳаммад ал-Фарабрий [673.2]	276
Аҳмад ал-Фарабрий [673.3]	276
Муҳаммад ал-Фарабрий [673.4]	276
Ал-Хусайн ал-Фарабрий [673.5]	277
Ал-Хусайн ал-Фарабрий [673.6]	277
Муҳаммад ал-Фаражой [674.1]	277
Муҳаммад ал-Фараҳший [675.1]	277
Имрон ал-Фараҳший [675.2]	277
Муҳаммад ал-Фараҳший [675.3]	277
Умар ал-Фархуздийзажий [676.1]	277
Али ал-Фархуздийзажий [676.2]	277
Иброҳим ал-Фардадий [677.1]	277
Исо ал-Фарзомийсаний [678.1]	278
Абдулҳамид ал-Фурсобозий [679.1]	278
Ҳожиб ал-Фарғоний [680.1]	278
Ал-Муштаб ал-Фарғоний [680.2]	278
Муҳаммад ал-Фарғоний [680.3]	278
Масъада ал-Фарғоний [680.4]	278
Ал-Қосим ал-Фарғоний [680.5]	278
Аҳмад ал-Фарғоний [680.6]	279
Саад ал-Фарғоний [680.7]	279
Абдуллоҳ ал-Фарғоний [680.8]	279
Али ал-Фарғоний [680.9]	279
Али ал-Фарғоний [680.10]	279
Умар ал-Фарғоний [680.11]	280
Муҳаммад ал-Фарғоний [680.12]	280
Муҳаммад ал-Фарғоний [680.13]	280
Аҳмад ал-Фарғоний [680.14]	280
Абдуллоҳ ал-Фарғоний [680.15]	280

Муҳаммад ал-Фарғоний [680.16]	280
Ҳамид ал-Фарманкий [681.1]	280
Муҳаммад ал-Фарманкий [681.2]	280
Муҳаммад ал-Фарнбозий [682.1]	280
Бакр ал-Фаранкадий [683.1]	281
Ал-Фазл ал-Фаранкадий [683.2]	281
Аҳмад ал-Фаранкадий [683.3]	281
Аҳмад ал-Фаранкадий [683.4]	281
Юсуф ал-Фарнийфасоний [684.1]	281
Муҳаммад ал-Фарвожоний [685.1]	281
Зикриё ал-Фирхозжирдий [686.1]	281
Абдуллоҳ ал-Фарҳозоний [687.1]	281
Аҳмад... ал-Атакий ал-Фирёноний [688.1]	282
Яҳё ал-Фашний [689.1]	282
Аҳмад ал-Фашний [689.2]	282
Ал-Ҳусайн ал-Фашийдийзажий [690.1]	282
Муҳаммад ал-Фазлий [691.1]	282
Усмон ал-Фазлий [691.2]	282
Абдулазиз ал-Фазлий [691.3]	282
Муҳаммад ал-Фазлий [691.4]	283
Иброҳим ал-Фағондийзий [692.1]	283
Набаҳон ал-Фағдийрий [693.1]	283
Юсуф ал-Фағдийний [694.1]	283
Ҳафс ал-Фиғиштий [695.1]	283
Ал-Фазл ал-Фағийдазий [696.1]	283
Усмон ал-Фағийдазий [696.2]	283
Иброҳим ал-Фағийтусиний [697.1]	284
Муҳаммад ал-Фағийтусиний [697.2]	284
Али ал-Фуқоъий [698.1]	284
Исмоил ал-Фуқоъий [698.2]	284
Иброҳим ал-Фалхорий [699.1]	284
Муҳаммад ал-Фалкий [700.1]	284
Али ал-Фанжиконий [701.1]	284
Абдуллоҳ ал-Фандивийний [702.1]	285

Иброҳим ал-Фундийний [703.1]	285
Муҳаммад ал-Фундийний [703.2]	285
Муҳаммад ал-Фанкадий [704.1]	285
Ал-Аббос ал-Фанкий [705.1]	285
Аҳмад ал-Фаннувайий [706.1]	285
Абу Усмон ал-Фаннийий [707.1]	286
Исо ал-Фаннийий [707.2]	286
Амр ал-Фанний [707.3]	286
Сулаймон ал-Фаннийий [707.4]	286
Абдурраҳмон ал-Фувроний [708.1]	286
Сулаймон ал-Фурфорий [709.1]	286
Муҳаммад ал-Фурфорий [709.2]	286
Омир ал-Фаллос [710.1]	287
Салма ибн ан-Нажм ибн Муҳаммад ал-Фаёзасуний [711.1]	287
Аҳмад ал-Фийжакасий [712.1]	287
Муҳаммад ал-Фийжакасий [712.2]	287
Маҳмуд ал-Фийжакасий [712.3]	287
Абдурраҳмон ал-Фийрузободий [713.1]	287
Сароб ал-Файйий [714.1]	288
Муҳаммад ал-Қубовий [715.1]	288
Рузқуллоҳ ал-Қубовий [715.2]	288
Иброҳим ал-Қубовий [715.3]	288
Ал-Халил ал-Қубовий [715.4]	288
Усмон ал-Қубовий [715.5]	288
Довуд ал-Қубовий [715.6]	288
Сулаймон ал-Қубовий [715.7]	288
Масъадат ал-Қубовий [715.8]	288
Аҳмад ал-Қабобий [716.1]	289
Муҳаммад ал-Қабалий [717.1]	289
Ал-Хусайн ал-Қаҳтабий [718.1]	289
Муҳаммад ал-Қудайдий [719.1]	289
Иброҳим ал-Қаринаний [720.1]	289
Муҳаммад ал-Қаринаний [720.2]	289
Абдуллоҳ ал-Қарийнаний [720.3]	290

Мансур ал-Қарийний [721.1]	290
Ал-Қосим ал-Қузғундий [722.1]	290
Абдулазиз ал-Қассоб [723.1]	290
Али ал-Қассоб [723.2]	290
Аҳмад ал-Қассорий [724.1]	290
Муҳаммад ал-Қассорий [725.1]	291
Ал-Фазл ал-Қисоъий [726.1]	291
Муҳаммад ал-Қасрий [727.1]	291
Шозий ал-Қутонқоний [728.1]	291
Муҳаммад ал-Қатавоний [729.1]	291
Муҳаммад ал-Қатавоний [729.2]	291
Исмоил ал-Қатавоний [729.3]	291
Ал-Ҳасан ал-Қатавоний [729.4]	292
Али ал-Қатавоний [729.5]	292
Усмон ал-Қатавоний [729.6]	292
Абдуллоҳ ал-Қаффол [730.1]	292
Аҳмад ал-Қаллосий [731.1]	292
Али ал-Қаллосий [731.2]	292
Муҳаммад ал-Қаллосий [731.3]	292
Муҳаммад ал-Қаллосий [731.4]	292
Носир ал-Қаллосий [731.5]	293
Масъаб ал-Қалонисий [732.1]	293
Аҳмад ал-Қалонисий [732.2]	293
Иброҳим ал-Қалонисий [732.3]	293
Муҳаммад ал-Қалонисий [732.4]	293
Жаъфар ал-Қантарий [733.1]	293
Абдуллоҳ ал-Қантарий [733.2]	293
Ал-Қосим ал-Қантарий [733.3]	294
Муҳаммад ал-Қуҳандизий [734.1]	294
Али ал-Қуҳандизий [734.2]	294
Муҳаммад ал-Қуҳандизий [734.3]	294
Кофур ал-Қуҳандизий [734.4]	294
Аҳмад ал-Қуҳандизий [734.5]	294
Аҳмад ал-Қайсарий [735.1]	294

Али ал-Қайноний [736.1]	294
Муҳаммад ал-Кожарий [737.1]	295
Аҳмад ал-Кожарий [737.2]	295
Абдуррахмон ал-Кожарий [737.3]	295
Иброҳим ал-Кошғарий [738.1]	295
Иброҳим ал-Кошғарий [738.2]	295
Иброҳим ал-Кошғарий [738.3]	295
Идрис ал-Кошғарий [738.4]	295
Айюб ал-Кошғарий [738.5]	295
Илёс ал-Кошғарий [738.6]	295
Жаъфар ал-Кошғарий [738.7]	295
Муҳаммад ал-Кахуштоний [739.1]	295
Муҳаммад ал-Корзаний [740.1]	296
Муҳаммад ал-Корзаний [740.2]	296
Муттаҳир ал-Корзаний [740.3]	296
Аҳмад ал-Козий [741.1]	296
Аҳмад ал-Козий [741.2]	296
Аҳмад ал-Косоний [742.1]	296
Бакр ал-Косоний [742.2]	296
Ато ал-Косоний [742.3]	296
Муҳаммад ал-Косоний [742.4]	296
Абу Бакр ал-Косоний [742.5]	297
Аҳмад ал-Косий [743.1]	297
Маоз ал-Косий (ал-Косоний) [743.2]	297
Аҳмад ал-Косий [743.3]	297
Юсуф ал-Косий [743.4]	297
Аҳмад ал-Кошоний [744.1]	297
Муҳаммад ал-Кошоний [744.2]	297
Муҳаммад ал-Кошоний [744.3]	298
Муҳаммад ал-Кошоний [744.4]	298
Муҳаммад ал-Кошоний [744.5]	298
Муҳаммад ал-Кошоний [744.6]	298
Масъуд ал-Кошоний [744.7]	298
Аҳмад ал-Кошоний [744.8]	298

Ҳабибуллоҳ ал-Кошоний [744.9]	299
Ҳасан ал-Кошоний [744.10]	299
Ҳусайн ал-Кошоний [744.11]	299
Аббос ал-Кошоний [744.12]	299
Абдулҳусайн ал-Кошоний [744.13]	299
Абдурраззоқ ал-Кошоний [744.14]	300
Абдуррасул ал-Кошоний [744.15]	300
Аълам ал-Ҳудо ал-Кошоний [744.16]	300
Фатҳуллоҳ ал-Кошоний [744.17]	300
Фаражуллоҳ ал-Кошоний [744.18]	300
Фазлуллоҳ ал-Кошоний [744.19]	301
Абулқосим ал-Кошоний [744.20]	301
Муҳаммад ал-Кошоний [744.21]	301
Муҳаммад ал-Кошоний [744.22]	301
Муҳаммад ал-Кошоний [744.23]	301
Муҳаммад ал-Кошоний [744.24]	301
Муҳаммад ал-Кошоний [744.25]	302
Муҳаммад ал-Кошоний [744.26]	302
Муҳаммад ал-Кошоний [744.27]	302
Муҳаммад ал-Кошоний [744.28]	302
Мустафо ал-Кошоний [744.29]	302
Масъуд ал-Кошоний [744.30]	302
Муъмин ал-Кошоний [744.31]	302
Муҳаммад ал-Аруний ал-Кошоний [744.32]	302
Муҳаммад ибн Али ал-Кошғарий [745.1]	303
Маҳмуд ал-Кошғарий [745.2]	303
Абдуллоҳ ал-Кошғарий [745.3]	303
Туғрулшоҳ ал-Кошғарий [745.4]	304
Ал-Ҳусайн ал-Кошғарий [745.5]	304
Абдулғофир ал-Кошғарий [745.6]	304
Саид ал-Коғазий [746.1]	304
Мансур ал-Коғазий [746.2]	304
Ал-Ҳасан ал-Коғазий [746.3]	304

Муҳаммад ал-Когоний [747.1]	304
Муҳаммад ал-Когоний [747.2]	304
Абдуллоҳ ал-Когоний [747.3]	305
Исҳоқ ал-Комжарий [748.1]	305
Муҳаммад ал-Комжарий [748.2]	305
Муҳаммад ал-Комдидий [749.1]	305
Аҳмад ал-Комдидий [749.2]	305
Ҳамза ал-Комилий [750.1]	305
Ал-Қосим ал-Кояшканий [751.1]	305
Иброҳим ал-Кубиндавий [752.1]	305
Наср ал-Кубиндавий [752.2]	306
Муҳаммад ал-Кубиндавий [752.3]	306
Муҳаммад ал-Кубиндавий [752.4]	306
Бакр ал-Кубиндавий [752.5]	306
Саид ал-Кабузий [753.1]	306
Мусо ал-Кабузий [753.2]	306
Муҳаммад ал-Кабузанжакасий [754.1]	306
Фотима ал-Кабузанжакасия [754.2]	306
Иброҳим ал-Кабузанжакасий [754.3]	306
Муҳаммад ал-Кабузанжакасий [754.4]	306
Исҳоқ ал-Кабирий [755.1]	307
Ал-Ҳусайн ал-Кассай [756.1]	307
Абу Аҳмад ал-Касавий [757.1]	307
Абдуллоҳ ал-Кадкий [758.1]	307
Абдуллоҳ ал-Каданий [759.1]	307
Файруз ал-Каржий [760.1]	308
Абдулғафур ал-Кардарий [761.1]	308
Муҳаммад ал-Кардарий [761.2]	308
Муҳаммад ал-Курганжий [762.1]	309
Абдурраҳмон ал-Курганжий [762.2]	309
Муҳаммад ал-Курганжий [762.3]	309
Муҳаммад ал-Курганжий [762.4]	309
Алямон ал-Кармужийийий [763.1]	309

Ат-Таййиб ал-Кармужиййиний [763.2]	309
Муҳаммад ал-Карминий [764.1]	309
Аҳмад ал-Карминий [764.2]	310
Ал-Мустақир ал-Карминий [764.3]	310
Ал-Мусаййиб ал-Карминий [764.4]	310
Азиз ал-Карминий [764.5]	310
Али ал-Карминий [764.6]	310
Муаммар ал-Карминий [764.7]	310
Суҳайб ал-Карминий [764.8]	310
Муҳаммад ал-Карминий [764.9]	310
Иброҳим ал-Кисойй [765.1]	310
Абдулжаббор ал-Кисойй [765.2]	310
Муҳаммад ал-Касодоний [766.1]	311
Исо ал-Касбавий [767.1]	311
Жаъфар ал-Касбавий [767.2]	311
Ал-Ҳасан ал-Касбавий [767.3]	311
Али ал-Касбавий [767.4]	311
Мунир ал-Касбавий [767.5]	311
Масъуд ал-Касбавий [767.6]	311
Соъид ал-Касбавий [767.7]	311
Муҳаммад ал-Касбавий [767.8]	311
Аҳмад ал-Касбавий [767.9]	311
Муҳаммад ал-Касбавий [767.10]	311
Муҳаммад ал-Касбавий [767.11]	311
Муҳаммад ал-Кишший [768.1]	312
Абдулҳамид ал-Киссий [768.2]	312
Ал-Фатҳ ал-Киссий [768.3]	312
Муҳаммад ал-Киссий [768.4]	312
Муҳаммад ибн Ҳотам ал-Киссий [768.5]	312
Муҳаммад ибн ат-Таййиб ал-Киссий [768.6]	312
Масъуд ал-Кушоний [769.1].....	312
Аҳмад ал-Кушоний [769.2]	312

Муҳаммад ал-Кушоний [769.3]	313
Аҳмад ал-Кушоний [769.4]	313
Аҳмад ал-Кушоний [769.5]	313
Масъуд ал-Кушоний [769.6]	313
Убайдуллоҳ ал-Кушоний [769.7]	313
Муҳаммад ал-Кушоний [769.8]	313
Муҳаммад ал-Кушоний [769.9]	313
Али ал-Кушоний [769.10]	313
Убайдуллоҳ ал-Кушоний [769.11]	313
Ҳибон ал-Кушмаяҳаний [770.1]	314
Муҳаммад ал-Кушмаяҳаний [770.2]	314
Муҳаммад ал-Кушмаяҳаний [770.3]	314
Солиҳ ал-Кушмаяҳаний [770.4]	314
Аҳмад ал-Кушмаяҳаний [770.5]	314
Аҳмад ибн Яҳё ал-Кушмаяҳаний [770.6]	314
Ҳамдон ал-Кафсисавоний [771.1]	314
Абдуллоҳ ал-Куфийний [772.1]	315
Иброҳим ал-Калободий [773.1]	315
Али ал-Калободий [773.2]	315
Абдуллоҳ ал-Калободий [773.3]	315
Муҳаммад ал-Калободий [773.4]	315
Абдулкарим ал-Калободий [773.5]	315
Сом ал-Кулошқирдий [774.1]	315
Раис ал-Кулошқирдий [774.2]	315
Ваҳб ал-Кулахбоқоний [775.1]	315
Муҳаммад ал-Кулахтужоний [776.1]	316
Абу Масъуд ал-Кулахтужоний [776.2]	316
Ал-Лайс Каморий [777.1]	316
Муҳаммад ал-Каморий [777.2]	316
Муҳаммад ал-Камаржий [778.1]	316
Муҳаммад ал-Камаржий [778.2]	316
Муҳаммад ал-Камаржий [778.3]	316

Наср ал-Камаржий [778.4]	316
(Абу Жаъфар) ал-Камардий [779.1]	316
Юсуф ал-Камарий [780.1]	317
Абдулжаббор ал-Камсоний [781.1]	317
Аҳмад ал-Камсоний [781.2]	317
Аҳмад ал-Камсоний [781.3]	317
Саҳл ал-Камуний [782.1]	317
Али ал-Каманжисий [783.1]	317
Исмоил ал-Камандий [784.1]	317
Муҳаммад ал-Киноний [785.1]	317
Аҳмад ал-Канжконий [786.1]	318
Абдулваҳҳоб ал-Канжий [787.1]	318
Муҳаммад ал-Канжий [787.2]	318
Яҳё ал-Канжий [787.3]	318
Муҳаммад ал-Кундий [788.1]	318
Наср ал-Кандасарвоний [789.1]	318
Али ал-Кандукиний [790.1]	319
Умар ал-Кундикасий [791.1]	319
Абдуллоҳ ал-Канваний [762.1]	319
Муҳаммад ал-Кузий [793.1]	319
Исҳоқ ал-Кавсаж [794.1]	319
Муҳаммад ал-Кушоний [795.1]	319
Ал-Ҳасан ал-Лаббод [796.1]	320
Аҳмад ал-Лижом [797.1]	320
Аҳмад ал-Лақитий [798.1]	320
Иброҳим ал-Акумалоний [799.1]	320
Яъқуб ал-Лол ас-Самарқандий [800.1]	320
Али ал-Лолавбий [801.1]	320
Ал-Ҳусайн ал-Ломиший [802.1]	320
Муҳаммад ал-Лаббодий [803.1]	321
Муҳаммад ал-Лаббодий [803.2]	321
Мусо ал-Лакзий [804.1]	321

Ҳаким ал-Лакзий [804.2]	321
Муҳаммад ал-Лукарий [805.1]	321
Муҳаммад ал-Луълуъий [806.1]	321
Амр ал-Лайсий [807.1]	322
Муҳаммад ал-Линий [808.1]	322
Али ал-Мобарсомий [809.1]	322
Муҳаммад ал-Мобарсомий [809.2]	322
Ал-Фатҳ ал-Мотритий [810.1]	322
Муҳаммад ал-Мотритий [810.2]	322
Али ал-Мотритий [810.3]	322
Асад ал-Можракий [811.1]	323
Бакр ал-Можракий [811.2]	323
Нуҳ ал-Можракий [811.3]	323
Маҳмуд ал-Можандий [812.1]	323
Аҳмад ал-Мохий [813.1]	323
Муҳаммад ал-Мохий [813.2]	323
Аҳмад ал-Мохий [813.3]	323
Ал-Абрад ал-Мохий [813.4]	323
Иброҳим ал-Мохакий [814.1]	323
Аҳмад ал-Мохувоний [815.1]	323
Абдуллоҳ ал-Мохувоний [815.2]	324
Муҳаммад ал-Мохувоний [815.3]	324
Атиқ ал-Мохувоний [815.4]	324
Абдураззоқ ал-Мохувоний [815.5]	324
Муҳаммад ал-Модарий [816.1]	324
Абу Абдуorraҳмон ал-Модарий [816.2]	324
Муҳаммад ал-Мостиний [817.1]	324
Иброҳим ал-Мостиний [817.2]	324
Аҳмад ал-Мостиний [817.3]	325
Ал-Ҳусайн ал-Моший [818.1]	325
Ас-Санжий ал-Монақоний [819.1]	325
Аҳмад ал-Моҳиябозуй [820.1]	325

Аҳмад ал-Моҳиёний [821.1]	325
Муҳаммад ал-Моҳиёний [821.2]	325
Абдурраҳмон ал-Моҳиёний [821.3]	325
Аҳмад ал-Моҳиёний [821.4]	325
Аҳмад ал-Моймурғий [822.1]	326
Ал-Фазл ал-Моймурғий [822.2]	326
Муҳаммад ал-Моймурғий [822.3]	326
Муҳаммад ал-Моймурғий [822.4]	326
Муҳаммад ал-Моймурғий [822.5]	326
Аҳмад ал-Маттавийий [823.1]	326
Ал-Фазл Маттавийий [823.2]	326
Ал-Мутаҳдир ал-Маттавийий [823.3]	326
Муҳаммад ал-Маттай [824.1]	326
Абдуллоҳ ал-Маттай [824.2]	327
Аҳмад ал-Маттай [824.3]	327
Абдурраҳмон ал-Маттай [824.4]	327
Тоҳир ал-Мажубситий [825.1]	327
Ал-Ҳусайн ал-Мажубситий [825.2]	327
Муҳаммад ал-Мажубсий [826.1]	327
Муҳаммад ал-Маждувоний [827.1]	327
Муҳаммад ал-Маждувоний [827.2]	327
Аҳмад ал-Маждувоний [827.3]	328
Абдуллоҳ ал-Маждуний [828.1]	328
Муҳаммад ал-Муҳтасиб [829.1]	328
Аҳмад ал-Муҳтасиб [829.2]	328
Мансур ал-Муҳтасиб [829.3]	328
Аҳмад ал-Маҳмудий [830.1]	328
Али ал-Маҳмудий [830.2]	328
Яҳё ал-Маҳмудий [830.3]	328
Убайдуллоҳ ал-Мадувий [831.1]	329
Илёс Ал-Мадёнқасий [832.1]	329
Муҳаммад ал-Мадиний [833.1]	329

Умар ал-Мадиний [833.2]	329
Маҳмуд ал-Мадиний [833.3]	329
Исмоил ал-Мадиний [834.1]	329
Муҳаммад ал-Мадиний [834.2]	329
Абдуллоҳ ал-Мадиний [834.3]	329
Муҳаммад ал-Мадиний [834.4]	329
Муҳаммад ал-Мадиний [834.5]	330
Абдуллоҳ ал-Мадиний [834.6]	330
Али ал-Мадиний [834.7]	330
Муҳаммад ал-Мадиний [834.8]	330
Муҳаммад ал-Мадиний [834.9]	330
Муҳаммад ал-Мадиний [834.10]	330
Муҳаммад ал-Мадиний [835.1]	330
Ҳотим ал-Мадиний [835.2]	330
Ҳомид ал-Мадиний [836.1]	330
Жаъфар ал-Мадиний [836.2]	330
Жаъфар ал-Мазёмажакасий [837.1]	331
Илёс ал-Мазёнканий [838.1]	331
Иброҳим ал-Маробитий [839.1]	331
Аҳмад ал-Марожилий [840.1]	331
Абдулбоқий ал-Мароғай [841.1]	331
Али ал-Мароғай [841.2]	331
Жаъфар ал-Мароғай [841.3]	331
Наср ал-Мураббаъай [842.1]	332
Аҳмад ал-Мирзибоний [843.1]	332
Аҳмад ал-Мурзиний [844.1]	332
Усмон ал-Миристий [845.1]	332
Аҳмад ал-Мирғибоний [846.1]	332
Амр ал-Марғбуний [847.1]	332
Муҳаммад ал-Марғбуний [847.2]	333
Юсуф ал-Марғиноний [848.1]	333
Баҳром ал-Марғиноний [848.2]	333

Абдулазиз ал-Марғинович [848.3]	333
Қайс ал-Марғинович [848.4]	333
Наср Марғинович [848.5]	333
Али ал-Марғинович [848.6]	333
Али ал-Марғинович [848.7]	334
Умар ал-Марғинович [848.8]	334
Абдурахим ал-Марғинович [848.9]	334
Ал-Ҳасан ал-Марғинович [848.10]	334
Маҳмуд ал-Марғинович [848.11]	334
Абулҳасан ал-Марандий [849.1]	335
Али ал-Марандий [849.2]	335
Али ал-Марандий [849.3]	335
Абдуллоҳ ал-Марандий [849.4]	335
Иброҳим ал-Марандий [849.5]	335
Ал-Ҳалил ал-Марандий [849.6]	335
Муҳаммад ал-Марандий [849.7]	335
Ҳибатуллоҳ ал-Марандий [849.8]	335
Муҳаммад ал-Марандий [849.9]	336
Аҳмад ал-Марваррузий [850.1]	336
Муҳаммад ал-Марваррузий [850.2]	336
Аҳмад ал-Марвазий [850.3]	336
Ал-Ҳусайн ал-Марвазий [850.4]	336
Муҳаммад ал-Марваррузий [850.5]	336
Муҳаммад ал-Марваррузий [850.6]	336
Муҳаммад ал-Марваррузий [850.7]	337
Ан-Назр ал-Марваррузий [850.8]	337
Юсуф ал-Марваррузий [850.9]	337
Халаф ал-Марваррузий [850.10]	337
Аҳмад ал-Марваррузий [850.11]	337
Сурайж ал-Марвазий [850.12]	337
Иброҳим ал-Қалабозий ал-Марвазий [851.1]	337
Муҳаммад ал-Марвазий [851.2]	337

Иброҳим ал-Марвазий [851.3]	338
Иброҳим ал-Марвазий [851.4]	338
Аҳмад ат-Табарий [851.5]	338
Аҳмад ан-Насоий [851.6]	338
Аҳмад ибн Сайёр [851.7]	338
Аҳмад ал-Марвазий [851.8]	338
Аҳмад ибн Рамиҳ [851.9]	338
Исмоил ал-Марвазий [851.10]	338
Жаъфар ал-Марвазий [851.11]	339
Жаъфар ал-Марвазий [851.12]	339
Ҳабаш ал-Марвазий [851.13]	339
Ал-Ҳасан ал-Марвазий [851.14]	339
Ал-Ҳусайн ал-Марвазий [851.15]	339
Ал-Ҳусайн аз-Зағвоний [851.16]	339
Иброҳим ал-Марвазий [851.17]	340
Ал-Ҳусайн ал-Мошӣ [851.18]	340
Саид ал-Марвазий [851.19]	340
Сулаймон ас-Санжий [851.20]	340
Абдулкарим Марвазий [851.21]	340
Абдурраҳмон ал-Марвазий [851.22]	340
Абдуллоҳ ал-Марвазий [851.23]	341
Абдуллоҳ ибн Муборак [851.24]	341
Абуллоҳ ал-Марвазий [851.25]	341
Абдон ал-Марвазий [851.26]	341
Али ас-Саъдий [851.27]	341
Али ал-Марвазий [851.28]	341
Али ал-Марвазий [851.29]	341
Ал-Фазл ал-Марвазий [851.30]	341
Абулқосим ал-Марвазий [851.31]	341
Муҳаммад ал-Марвазий [851.32]	342
Муҳаммад Гурганжий [851.33]	342
Муҳаммад ибн ал-Варроқ [851.34]	342

Муҳаммад ал-Марвазий [851.35]	342
Муҳаммад аз-Зоғулий [851.36]	342
Муҳаммад ад-Дибожий [851.37]	342
Муҳаммад ал-Масъудий [851.38]	343
Муҳаммад ас-Санжий [851.39]	343
Муҳаммад ал-Масъудий [851.40]	343
Муҳаммад ал-Марвазий [851.41]	343
Муҳаммад ал-Марвазий [851.42]	343
Муҳаммад ал-Марвазий [851.43]	344
Муҳаммад ал-Марвазий [851.44]	344
Муҳаммад ал-Марвазий [851.45]	344
Муҳаммад ибн Яздод [851.46]	344
Муқотил ибн Сулаймон [851.47]	344
Носир ал-Умарий [851.48]	344
Носир ал-Исфаҳоний [851.49]	345
Наим ибн Ҳаммод [851.50]	345
Ҳорун ал-Марвазий [851.51]	345
Яҳё ал-Марвазий [851.52]	345
Нуҳ ибн Абу Марям [851.53]	345
Сувайд ал-Марвазий [851.54]	345
Суфён ал-Марвазий [851.55]	345
Ал-Музаффар ал-Марвазий [851.56]	345
Яҳё ал-Марвазий [851.57]	345
Яҳё ал-Марвазий [851.58]	345
Муҳаммад ал-Марвазий [851.59]	345
Азҳарий ал-Марвазий [851.60]	345
Шамсуддин ал-Марвазий [851.61]	346
Иброҳим ал-Марвазий [851.62]	346
Мансур ал-Марвазий [851.63]	346
Аҳмад ал-Мурайний [852.1]	346
Муҳаммад ал-Мазранканий [853.1]	346
Аҳмад ал-Мазранканий [853.2]	346

Аҳмад ал-Музнӣ [854.1]	346
Иброҳим ал-Музнӣ [854.2]	346
Ал-Фазл ал-Мазнувайӣ [855.1]	346
Аҳмад ал-Мазинонӣ [856.1]	347
Муҳаммад ал-Мустағфирий [857.1]	347
Жаъфар ал-Мустағфирий [857.2]	347
Муҳаммад ал-Мустағфирий [857.3]	347
Иброҳим ал-Мустамлий [858.1]	347
Ал-Ҳасан ал-Мустамлий [858.2]	347
Исмоил ал-Мустамлий [858.3]	348
Муҳаммад ал-Масъудӣ [859.1]	348
Масъуд ал-Масъудӣ [859.2]	348
Масъуд ал-Масъудӣ [859.3]	348
Муҳаммад ал-Масфаронӣ [860.1]	348
Имрон ал-Миснонӣ [861.1]	348
Абдуллоҳ ал-Муснадӣ [862.1]	349
Абдурраҳмон ал-Масвусӣ [863.1]	349
Муҳаммад ал-Масвусӣ [863.2]	349
Нуҳ ал-Марвазӣ [864.1]	349
Муҳаммад ал-Мазруб [864.2]	349
Аҳмад ал-Марвазӣ [865.1]	349
Муҳаммад ал-Муаббир [866.1]	350
Иброҳим ал-Муаббир [866.2]	350
Рабъӣ ал-Муаббир [866.3]	350
Муҳаммад ал-Маъруфӣ [867.1]	350
Али ал-Маъмаронӣ [868.1]	350
Зохир ал-Мағконӣ [869.1]	350
Исмоил ал-Мағконӣ [869.2]	350
Али ал-Мағконӣ [869.3]	350
Али ал-Муғнонӣ [870.1]	350
Абдуллоҳ ал-Муқотилий [871.1]	351
Абдулжаббор ал-Муқотилий [872.1]	351

Ал-Фазл ал-Миқнаъий [873.1]	351
Али ал-Мулжаконий [874.1]	351
Ҳамза ал-Мулжаконий [874.2]	351
Исҳоқ ал-Малатий [875.1]	351
Тамом ал-Малатий [875.2]	351
Зарор ибн ал-Малатий [875.3]	351
Исҳоқ ал-Малатий [875.4]	352
Муҳаммад ал-Малатий [875.5]	352
Муҳаммад ал-Малатий [875.6]	352
Ал-Қосим ал-Малатий [875.7]	352
Муҳаммад ал-Малатий [875.8]	352
Муҳаммад ал-Малатий [875.9]	352
Сулаймон ал-Малатий [875.10]	352
Ғиёс ал-Малатий [875.11]	352
Абдулмажид ал-Малатий [875.12]	352
Муҳаммад ал-Малатий [875.13]	352
Абдуллоҳиқ ал-Малатий [875.14]	352
Муҳаммад ал-Малоҳимий [876.1]	352
Абдусамад ал-Малоҳимий [876.2]	353
Иброҳим ал-Малоҳимий [876.3]	353
Усмон ал-Мувоний [877.1]	353
Муҳаммад ал-Мудавий [878.1]	353
Муҳаммад ал-Мудавий [878.2]	353
Муҳаммад ал-Миҳрабандақашой [879.1]	353
Матар ал-Меҳрижоний [880.1]	354
Али ал-Миёнажий [881.1]	354
Муҳаммад ал-Миёнажий [881.2]	354
Муҳаммад ал-Миёнажий [881.3]	354
Абдуллоҳ ал-Миёнажий [881.4]	354
Муҳаммад ал-Майдоний [882.1]	354
Муҳаммад ал-Майдоний [882.2]	354
Муҳаммад ал-Мирмоҳоний [883.1]	354

Ал-Фазл ал-Мирмоҳоний [883.2]	355
Абдулкарим ал-Мийғий [884.1]	355
Абдулмажид ал-Мийғий [884.2]	355
Умар ал-Мийғаний [885.1]	355
Аҳмад ал-Милоқоний [886.1]	355
Али ал-Минзий [887.1]	355
Асъад ал-Майҳанай [888.1]	355
Тоҳир ал-Майҳанай [888.2]	356
Садақа ал-Майҳанай [888.3]	356
Саид ан-Норанобозий [889.1]	356
Ал-Қосим ан-Норанобозий [889.2]	356
Амр ан-Нотифий [890.1]	356
Аҳмад ан-Нотифий [890.2]	356
Аҳмад ан-Нофаҳасий [891.1]	356
Муҳаммад ан-Нофқоний [892.1]	356
Аҳмад ан-Нофқоний [892.2]	356
Талҳа ан-Нофқоний [892.3]	357
Абдувайҳ ан-Нофқоний [892.4]	357
Муҳаммад ан-Нажокасий [893.1]	357
Юсуф ан-Нужонайкасий [894.1]	357
Муҳаммад ан-Нужонкасий [894.2]	357
Мунайҳ ан-Наҳдий [895.1]	357
Абдуллоҳ ан-Наҳдий [895.2]	357
Ал-Фазл ан-Наҳвий [896.1]	357
Жаъфар ан-Наҳолий [897.1]	358
Абдулазиз ан-Нахшабий [898.1]	358
Ҳибатуллоҳ ан-Нахшабий [898.2]	358
Аскар ан-Нахшабий [898.3]	358
Юсуф ан-Назирий [899.1]	358
Аҳмад ан-Наршахий [900.1]	358
Муҳаммад ан-Наршахий [900.2]	358
Муҳаммад ан-Наршахий [900.3]	358

Аҳмад ан-Наризий [901.1]	359
Абдулбоқий ан-Наризий [901.2]	359
Аҳмад ибн Суфён ан-Насоий [902.1]	359
Аҳмад ибн Шуайб ан-Насоий [902.2]	359
Хушайш ан-Насоий [902.3]	359
Лутф Али ан-Насоий [902.4]	359
Зухайр ан-Насоий [902.5]	360
Аҳмад аш-Шарафий ан-Насоий [902.6]	360
Фазола ан-Насоий [902.7]	360
Ҳумайд ан-Насоий [902.8]	360
Абдулкарим ан-Насоий [902.9]	360
Аҳмад ан-Насавий [902.10]	360
Абдурраҳмон ан-Насавий [902.11]	360
Али ан-Насавий [902.12]	361
Муҳаммад ибн Аҳмад ан-Насавий [902.13]	361
Али ан-Насавий [902.14]	361
Муҳаммад ибн Али ан-Насавий [902.15]	361
Аҳмад ан-Насавий [902.16]	361
Али ан-Насавий [902.17]	361
Муҳаммад ан-Насавий [902.18]	361
Муҳаммад ан-Насавий [902.19]	361
Иброҳим ан-Насавий [902.20]	361
Исҳоқ ан-Насавий [902.21]	361
Ал-Ҳасан ан-Насавий [902.22]	362
Баҳр ан-Насавий [902.23]	362
Муҳаммад ибн Саъд ан-Насавий [902.24]	362
Иброҳим ан-Насафий [903.1]	362
Аҳмад Қуъуд ан-Насафий [903.2]	362
Сайд ан-Насафий [903.3]	363
Аҳмад ан-Насафий [903.4]	363
Аҳмад ал-Маҳмудий ан-Насафий [904.5]	363
Маймун ан-Насафий [903.6]	363

Муҳаммад ан-Насафий [903.7]	363
Муҳаммад ан-Насафий [903.8]	363
Муҳаммад ан-Насафий [903.9]	364
Муҳаммад ал-Қойний ан-Насафий [903.10]	364
Исо ан-Насафий [903.11]	364
Умар ан-Насафий [903.12]	364
Али ан-Насафий [903.13]	364
Азиз ан-Насафий [903.14]	365
Абдулазиз ан-Насафий [903.15]	365
Абдуллоҳ ан-Насафий [903.16]	365
Ал-Ҳусайн ан-Насафий [903.17]	365
Ал-Ҳасан ан-Насафий [903.18]	365
Исмоил ан-Насафий [903.19]	365
Жаъфар ан-Насафий [903.20]	365
Макхул ан-Насафий [903.21]	366
Абдулазиз ан-Насафий [903.22]	366
Муҳаммад ан-Нашкий [904.1]	366
Ал-Музаффар ан-Нашкий [904.2]	366
Абдурраҳмон ан-Нашавий [905.1]	366
Ҳорун ан-Нашавий [905.2]	367
Ҳазодоз ан-Нашавий [905.3]	367
Силм ан-Нашавий [905.4]	367
Ал-Муфарриж ан-Нашавий [905.5]	367
Аҳмад ан-Нашавий [905.6]	367
Амр ан-Нуқодий [906.1]	367
Исмоил ан-Нақоз [907.1]	367
Ал-Ҳорис ан-Наққол [908.1]	367
Жаъфар ан-Нақабуний [909.1]	368
Яҳё ан-Нақабуний [909.2]	368
Билал ан-Намақбоний [910.1]	368
Аҳмад ан-Намақбоний [910.2]	368
Маҳдий ан-Навоий [911.1]	368

Муҳаммад ан-Навоий [911.2]	368
Муҳаммад ан-Навоий [911.3]	368
Муҳаммад ал-Искофий [912.1]	368
Муҳаммад ан-Нужобозий [913.1]	369
Муҳаммад ан-Нужобозий [913.2]	369
Муҳаммад ан-Нужобозий [913.3]	369
Исҳоқ ан-Нуҳий [914.1]	369
Исмоил ан-Нуҳий [914.2]	369
Иброҳим ан-Нуҳий [914.3]	369
Муҳаммад ан-Нуҳий [914.4]	369
Муҳаммад ан-Нуҳий [914.5]	370
Яъқуб ан-Нуҳий [914.6]	370
Аҳмад ан-Навхасий [915.1]	370
Абдулвоҳид ан-Навхасий [915.2]	370
Аҳмад ан-Нурий [916.1]	370
Исмоил ан-Нурий [916.2]	370
Ризо ан-Нурий [916.3]	370
Муҳаммад ан-Нурий [916.4]	370
Муҳаммад ан-Нурий [916.5]	371
Маҳдий ан-Нурий [916.6]	371
Али ан-Нурий [917.6]	371
Солиҳ ан-Нурий [916.8]	371
Аҳмад ан-Нурий [916.9]	371
Муҳаммад ан-Нурий [916.10]	371
Али ан-Нурий [916.11]	371
Аҳмад ан-Нурий [916.12]	371
Имрон ан-Нурий [916.13]	371
Муҳаммад ан-Нузобозий [917.1]	371
Ал-Мутаҳҳар ан-Нузакосий [918.1]	371
Али ан-Нусий [919.1]	372
Муҳаммад ан-Нусий [919.2]	372
Илёс ан-Навфарий [920.1]	372

Муҳаммад ан-Навқадий [921.1]	372
Муҳаммад ан-Навқадий [921.2]	372
Иброҳим ан-Навқадий [921.3]	372
Наср ан-Навқадий [921.4]	372
Абдулқодир ан-Навқадий [921.5]	372
Абдуллоҳ ан-Навқадий [921.6]	372
Аҳмад ан-Навқадакий [922.1]	373
Аҳмад ан-Нуқандий [923.1]	373
Аҳмад ан-Навандий [924.1]	373
Ғиёс ан-Нувайзий [925.1]	373
Муҳаммад ан-Нувайзий [925.2]	373
Аҳмад ан-Ниёзакий [926.1]	373
Абдуллоҳ ан-Ниёзий [927.1]	373
Исмоил ан-Ниёзавий [927.2]	374
Аҳмад ал-Вобакний [928.1]	374
Муҳаммад ал-Вобакний [928.2]	374
Яъқуб ал-Вобакний [928.3]	374
Иброҳим ал-Восилий [929.1]	374
Ал-Музаффар ал-Вороний [930.1]	374
Исҳоқ ал-Воззий [931.1]	374
Аҳмад ал-Воизий [932.1]	374
Амр ал-Воҳқоний [933.1]	375
Сибоъ ал-Вазорий [934.1]	375
Али ал-Вазорий [934.2]	375
Муҳаммад ал-Вазорий [934.3]	375
Муҳаммад ал-Вазорий [934.4]	375
Муҳаммад ал-Вазорий [934.5]	375
Аҳмад ал-Вазорий [934.6]	375
Насуҳ ал-Варозий [935.1]	375
Абдулвоҳид ал-Варсоний [936.1]	375
Али ал-Варсоний [936.2]	376
Наъим ал-Варсоний [936.3]	376

Муҳаммад ал-Варсоний [936.4]	376
Асад ал-Варсиний [937.1].	376
Идрис ал-Варудоний [938.1]	376
Ҳумам ал-Вардоний [939.1]	376
Муҳаммад ал-Варзоний [939.2]	376
Муҳаммад ал-Варзоний [939.3]	376
Бақр ал-Варсаноний [940.1]	376
Бақр ал-Варсаниний [941.1]	377
Аҳмад ал-Варсаниний [941.2]	377
Аслам ал-Варғажаний [942.1].	377
Ал-Ҳусайн ал-Варғажаний [942.2].	377
Саид ал-Варғажаний [942.3]	377
Иброҳим ал-Варағсарий [943.1]	377
Яҳё ал-Варағсарий [943.2]	377
Юсуф ал-Варағсарий [943.3]	377
Аҳмад ал-Варақудий [944.1]	377
Муҳаммад ал-Варкай [945.1].	378
Муҳаммад ал-Варкай [945.2]	378
Иброҳим ал-Варкай [945.3]	378
Шокир ал-Варкай [945.4]	378
Довуд ал-Варкай [945.5]	378
Абдулвоҳид ал-Варкай [945.6]	378
Саид ал-Вазоғрий [946.1].	378
Ал-Ҳасан ал-Вазғажний [947.1].	378
Ҳожиб ал-Вазвиний [948.1].	378
Абдусаййид ал-Васижий [949.1]	379
Абдурашид ал-Валволижий [950.1].	379
Исҳоқ ал-Валволижий [950.2]	379
Али ал-Валидий [951.1]	379
Абдуссамад ал-Ванажий [952.1]	379
Муҳаммад ал-Ванандуний [953.1]	379
Ҳаммод ал-Ванусоний [954.1]	379

Қайс ал-Вануфогий [955.1]	380
Абдуллоҳ ал-Вануфахий [956.1]	380
Яъқуб ал-Вайбавдий [957.1]	380
Аҳмад ал-Ҳадҳодий [958.1]	380
Абдулҳаким Ҳурмузғандий [959.1]	380
Букайр ал-Ҳурмузфарҳий [960.1]	380
Иброҳим ал-Ҳурмузфарҳий [960.2]	380
Иброҳим ал-Ҳурмузфарҳий [960.3]	381
Аҳмад ал-Ҳурмузфарҳий [960.4]	381
Ҳамдувайҳ ал-Ҳурмузфарҳий [960.5]	381
Муҳаммад ал-Ҳурмузфарҳий [960.6]	381
Абдуллоҳ ал-Ҳазораспий [961.1]	381
Муҳаммад ал-Ҳаврақоний [962.1]	381
Аҳмад ал-Ёркасий [963.1]	381
Муҳаммад ал-Ёркасий [963.2]	381
Муҳаммад ал-Ёркасий [963.3]	381
Муҳаммад ал-Ёркасий [963.4]	381
Абдуллоҳ ал-Ёний [964.1]	382
Али ал-Ёний [964.2]	382
Абдулжалил ал-Язоҳкасий [965.1]	382
Муҳаммад ал-Яздоозий [966.1]	382
Аҳмад ал-Яздоозий [966.2]	382
Исом ал-Ясиркасий [967.1]	382
Муҳаммад ал-Ясиркасий [967.2]	382
Убайдуллоҳ ал-Яшқурий [968.1]	383
Муҳаммад ал-Яшқурий [968.2]	383
Варқо ал-Яшқурий [968.3]	383
Иброҳим ал-Яғнавий [969.1]	383
Аҳмад ибн ал-Яғнавий [969.2]	383
Абдураҳим ал-Яғнавий [969.3]	383
Муҳаммад ал-Яғнавий [969.4]	383
Аҳмад ал-Юхашуний [970.1]	383

Муҳаммад ал-Юхашуний [970.2] 383
Аҳмад ал-Юзавий [971.1] 384
Муҳаммад ал-Юзий [971.2] 384
Иброҳим ал-Юзий [971.3] 384
Аҳмад ал-Югнакий [972.1] 384

✓
Ўрта Осиё олимлари қомуси

Тузувчи
Абдуллоҳ Саад

Масъул муҳаррир
З. Мунавваров

Босишга рухсат этилди: 02.10.2007. Бичими: 84x108 1/32.
Офсет босма. Шартли босма табоғи: 57 б.т. Нашриёт босма табоғи: 60 б.т.
Адади: 1000 дона. Буюртма № 301. Баҳоси — келишилган нарҳда.

Оригинал макет Имом Бухорий республика илмий-маърифий марказида тайёрланди.

«Картография» илмий-ишлаб чиқариш Давлат корхонасида чоп этилди.

Тошкент шаҳри, Зиялилар кўчаси, 6-уй.

ISBN 978-9943-308-02-2

© Имом Бухорий республика илмий-маърифий маркази, 2007

www.ziyouz.com kutubxonasi

موسوعة علماء آسيا الوسطى

إعداد: عبدالله عبدالحميد سعد

المحرر المسؤول: زاهد الله منوروف

تم إعداد الموسوعة في مركز الإمام البخاري للبحوث و الأنشطة الثقافية.

تمت طباعة الموسوعة في مطبعة المؤسسة الحكومية العلمية لإصدار الخرائط بمدينة طشقند.
عدد النشر - ١٠٠٠ نسخة.

ISBN 978-9943-308-02-2

مركز الإمام البخاري للبحوث و الأنشطة الثقافية ©

- ٣٨٩ ..... علي اليان
- ٣٨٩ ..... عبد الجليل الـيدخكثى
- ٣٩٠ ..... محمد اليزدادى
- ٣٩٠ ..... أحمد اليزدادى
- ٣٩٠ ..... عصام اليسركثى
- ٣٩٠ ..... محمد اليسركثى
- ٣٩٠ ..... عبيد الله اليشكرى
- ٣٩٠ ..... محمد اليشكرى
- ٣٩٠ ..... ورقاء اليشكرى
- ٣٩١ ..... إبراهيم اليفنوى
- ٣٩١ ..... أحمد بن اليفنوى
- ٣٩١ ..... عبد الرحيم اليفنوى
- ٣٩١ ..... محمد اليفنوى
- ٣٩١ ..... أحمد اليوخشونى
- ٣٩١ ..... محمد اليوخشونى
- ٣٩١ ..... أحمد اليودوى
- ٣٩٢ ..... محمد اليودى
- ٣٩٢ ..... إبراهيم اليودى
- ٣٩٢ ..... أحمد اليوغنكىسى

- ٣٨٥ ..... عبد الواحد الوركي
- ٣٨٥ ..... سعيد الوزاغري
- ٣٨٥ ..... الحسن الوزغجي
- ٣٨٥ ..... حاجب الوزويني
- ٣٨٦ ..... عبد السيد الوسيجي
- ٣٨٦ ..... عبد الرشيد الوئوالجي
- ٣٨٦ ..... إسحاق الوئوالجي
- ٣٨٦ ..... علي الوليدي
- ٣٨٦ ..... عبد الصمد الوجي
- ٣٨٧ ..... محمد الوئوالديوني
- ٣٨٧ ..... حماد الوئوالديوني
- ٣٨٧ ..... قيس الوئوالديوني
- ٣٨٧ ..... عبد الله الوئوالديوني
- ٣٨٧ ..... يعقوب الوئوالديوني
- ٣٨٧ ..... أحمد الهدهادي
- ٣٨٨ ..... عبد الحكيم هزمزغندي
- ٣٨٨ ..... بكر الهزمزغندي
- ٣٨٨ ..... إبراهيم الهزمزغندي
- ٣٨٨ ..... إبراهيم الهزمزغندي
- ٣٨٨ ..... أحمد الهزمزغندي
- ٣٨٨ ..... حمدويه الهزمزغندي
- ٣٨٨ ..... محمد الهزمزغندي
- ٣٨٨ ..... عبد الله الهزمزغندي
- ٣٨٩ ..... محمد الهزمزغندي
- ٣٨٩ ..... أحمد الياركتي
- ٣٨٩ ..... محمد الياركتي
- ٣٨٩ ..... محمد الياركتي
- ٣٨٩ ..... محمد الياركتي
- ٣٨٩ ..... عبد الله الياركتي

- ٣٨١ ..... محمد الوداري
- ٣٨١ ..... محمد الوداري
- ٣٨٢ ..... محمد الوداري
- ٣٨٢ ..... أحمد الوداري
- ٣٨٢ ..... نصوح الوداري
- ٣٨٢ ..... عبد الواحد الوداني
- ٣٨٢ ..... علي الوداني
- ٣٨٢ ..... نعيم الوداني
- ٣٨٢ ..... محمد الوداني
- ٣٨٢ ..... أسد الوديني
- ٣٨٣ ..... إدريس الورداني
- ٣٨٣ ..... همام الورداني
- ٣٨٣ ..... محمد الورداني
- ٣٨٣ ..... محمد الورداني
- ٣٨٣ ..... بكر الوردستاني
- ٣٨٣ ..... بكر الوردستاني
- ٣٨٣ ..... أحمد الوردستاني
- ٣٨٤ ..... أسلم الوردغيني
- ٣٨٤ ..... الحسين الوردغيني
- ٣٨٤ ..... سعيد الوردغيني
- ٣٨٤ ..... إبراهيم الوردغسري
- ٣٨٤ ..... يحيى الوردغسري
- ٣٨٤ ..... يوسف الوردغسري
- ٣٨٤ ..... أحمد الوردقودي
- ٣٨٤ ..... محمد الوردكي
- ٣٨٥ ..... محمد الوردكي
- ٣٨٥ ..... إبراهيم الوردكي
- ٣٨٥ ..... شاکر الوردكي
- ٣٨٥ ..... داود الوردكي

- ٣٧٧ ..... محمد النوزابادى
- ٣٧٧ ..... المطهر النوزكائى
- ٣٧٧ ..... على النوسى
- ٣٧٧ ..... محمد النوسى
- ٣٧٨ ..... إلياس النوفرى
- ٣٧٨ ..... محمد النوقدى
- ٣٧٨ ..... محمد النوقدى
- ٣٧٨ ..... إبراهيم النوقدى
- ٣٧٨ ..... نصر النوقدى
- ٣٧٨ ..... عبد القادر النوقدى
- ٣٧٨ ..... عبد الله النوقدى
- ٣٧٩ ..... أحمد التوكدى
- ٣٧٩ ..... أحمد التوكندى
- ٣٧٩ ..... أحمد التوندى
- ٣٧٩ ..... غياث التُوَيْزى
- ٣٧٩ ..... محمد التوزى
- ٣٧٩ ..... أحمد التيازكى
- ٣٨٠ ..... عبد الله تيازى
- ٣٨٠ ..... إسماعيل التيازوى
- ٣٨٠ ..... أحمد الوابكى
- ٣٨٠ ..... محمد الوابكى
- ٣٨٠ ..... يعقوب الوابكى
- ٣٨٠ ..... إبراهيم الوائلى
- ٣٨٠ ..... المظفر الوارانى
- ٣٨١ ..... إسحاق الوازدى
- ٣٨١ ..... أحمد الواعظى
- ٣٨١ ..... عمرو الواهكانى
- ٣٨١ ..... سباع الوذارى
- ٣٨١ ..... على الوذارى

- ٣٧٤ ..... أحمد التمكيات
- ٣٧٤ ..... مهدي النوائى
- ٣٧٤ ..... محمد النوائى
- ٣٧٤ ..... محمد النوائى
- ٣٧٤ ..... محمد الإسكافى
- ٣٧٤ ..... محمد النوجاباذى
- ٣٧٤ ..... محمد النوجاباذى
- ٣٧٥ ..... محمد النوجاباذى
- ٣٧٥ ..... إسحاق النوحى
- ٣٧٥ ..... إسماعيل النوحى
- ٣٧٥ ..... إبراهيم النوحى
- ٣٧٥ ..... محمد النوحى
- ٣٧٥ ..... محمد النوحى
- ٣٧٥ ..... يعقوب النوحى
- ٣٧٦ ..... أحمد النوحسى
- ٣٧٦ ..... عبد الواحد النوحسى
- ٣٧٦ ..... أحمد النورى
- ٣٧٦ ..... إسماعيل النورى
- ٣٧٦ ..... رضا النورى
- ٣٧٦ ..... محمد النورى
- ٣٧٦ ..... محمد النورى
- ٣٧٦ ..... مهدي النورى
- ٣٧٦ ..... على النورى
- ٣٧٦ ..... صالح النورى
- ٣٧٧ ..... أحمد النورى
- ٣٧٧ ..... محمد النورى
- ٣٧٧ ..... على النورى
- ٣٧٧ ..... أحمد النورى
- ٣٧٧ ..... عمران النورى

٣٧٠	.....	محمد النسفى
٣٧٠	.....	محمد النسفى
٣٧٠	.....	محمد القاينى النسفى
٣٧٠	.....	عيسى النسفى
٣٧٠	.....	عمر النسفى
٣٧٠	.....	على النسفى
٣٧٠	.....	عزيز النسفى
٣٧١	.....	عبد العزيز النسفى
٣٧١	.....	عبد الله النسفى
٣٧١	.....	الحسين النسفى
٣٧١	.....	الحسن النسفى
٣٧١	.....	إسماعيل النسفى
٣٧١	.....	جعفر النسفى
٣٧١	.....	مكحول النسفى
٣٧١	.....	عبد العزيز النسفى
٣٧٢	.....	محمد النَشْكِى
٣٧٢	.....	المظفر النَشْكِى
٣٧٢	.....	عبد الرحمن النشوى
٣٧٢	.....	هارون النشوى
٣٧٢	.....	حذاداذ النشوى
٣٧٢	.....	سلم النشوى
٣٧٢	.....	المفرّج النشوى
٣٧٢	.....	أحمد النشوى
٣٧٣	.....	عمرو النَقَادى
٣٧٣	.....	إسماعيل النقااض
٣٧٣	.....	الحارث النَقَال
٣٧٣	.....	جعفر النقبونى
٣٧٣	.....	يحيى النكبونى
٣٧٤	.....	بلال النمكبانى

- ٣٦٦ ..... خَشِيشُ النَّسَائِي
- ٣٦٦ ..... لطفُ عليِّ النَّسَائِي
- ٣٦٦ ..... زهيرُ النَّسَائِي
- ٣٦٦ ..... أحمدُ الشرقيُّ النَّسَائِي
- ٣٦٦ ..... فضالةُ النَّسَائِي
- ٣٦٦ ..... حميدُ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... عبدُ الكَرِيمِ النَّسَائِي
- ٣٦٧ ..... أحمدُ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... عبدُ الرحمنِ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... عليُّ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... محمدُ بنُ أحمدَ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... عليُّ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... محمدُ بنُ عليِّ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... أحمدُ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... عليُّ النَّسَوِي
- ٣٦٧ ..... محمدُ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... محمدُ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... إبراهيمُ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... إسحاقُ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... الحسنُ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... بحرُ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... محمدُ بنُ سعدِ النَّسَوِي
- ٣٦٨ ..... إبراهيمُ النَّسَفِي
- ٣٦٩ ..... أحمدُ قَعُودِ النَّسَفِي
- ٣٦٩ ..... سعيدُ النَّسَفِي
- ٣٦٩ ..... أحمدُ النَّسَفِي
- ٣٦٩ ..... أحمدُ المَحْمُودِي النَّسَفِي
- ٣٦٩ ..... ميمونُ النَّسَفِي
- ٣٦٩ ..... محمدُ النَّسَفِي

- ٣٦١ ..... طاهر الميهني
- ٣٦١ ..... صدقة الميهني
- ٣٦٢ ..... سعيد النارنابادي
- ٣٦٢ ..... القاسم النارنابادي
- ٣٦٢ ..... عمرو الناطفي
- ٣٦٢ ..... أحمد الناطفي
- ٣٦٢ ..... أحمد النافحسي
- ٣٦٢ ..... محمد النافقاني
- ٣٦٣ ..... أحمد النافقاني
- ٣٦٣ ..... طلحة النافقاني
- ٣٦٣ ..... عبدويه النافقاني
- ٣٦٣ ..... محمد النجاشي
- ٣٦٣ ..... يوسف النجاشي
- ٣٦٣ ..... محمد النجاشي
- ٣٦٣ ..... منيح النحلي
- ٣٦٣ ..... عبد الله النحلي
- ٣٦٤ ..... الفضل النحوي
- ٣٦٤ ..... جعفر النحالي
- ٣٦٤ ..... عبد العزيز النخشي
- ٣٦٤ ..... هبة الله النخشي
- ٣٦٤ ..... عسكر النخشي
- ٣٦٤ ..... يوسف النذيري
- ٣٦٥ ..... أحمد الرشحي
- ٣٦٥ ..... محمد الرشحي
- ٣٦٥ ..... محمد الرشحي
- ٣٦٥ ..... أحمد الريزي
- ٣٦٥ ..... عبد الباقي الريزي
- ٣٦٥ ..... أحمد بن سفيان النسائي
- ٣٦٥ ..... أحمد بن شعيب النسائي

- ٣٥٧ ..... مُحَمَّدُ الْمَلَطِي
- ٣٥٧ ..... مُحَمَّدُ الْمَلَطِي
- ٣٥٨ ..... سَلِيمَانُ الْمَلَطِي
- ٣٥٨ ..... غِيَاثُ الْمَلَطِي
- ٣٥٨ ..... عَبْدُ الْمَجِيدِ الْمَلَطِي
- ٣٥٨ ..... مُحَمَّدُ الْمَلَطِي
- ٣٥٨ ..... عَبْدُ الْخَالِقِ الْمَلَطِي
- ٣٥٨ ..... مُحَمَّدُ الْمَلَا حِمِي
- ٣٥٨ ..... عَبْدُ الصَّمَدِ الْمَلَا حِمِي
- ٣٥٨ ..... إِبْرَاهِيمُ الْمَلَا حِمِي
- ٣٥٨ ..... عَثْمَانُ الْمُوَانِسِي
- ٣٥٩ ..... مُحَمَّدُ الْمُودَوِي
- ٣٥٩ ..... مُحَمَّدُ الْمُودَوِي
- ٣٥٩ ..... مُحَمَّدُ الْمَهْرَبَنْدَقَشَائِي
- ٣٥٩ ..... مَطَرُ الْمَهْرَبِجَانِي
- ٣٥٩ ..... عَلِيُّ الْمِيَانَجِي
- ٣٥٩ ..... مُحَمَّدُ الْمِيَانَجِي
- ٣٦٠ ..... مُحَمَّدُ الْمِيَانَجِي
- ٣٦٠ ..... عَبْدُ اللَّهِ الْمِيَانَجِي
- ٣٦٠ ..... مُحَمَّدُ الْمَيْدَانِي
- ٣٦٠ ..... مُحَمَّدُ الْمَيْدَانِي
- ٣٦٠ ..... مُحَمَّدُ الْمِرْمَاهَانِي
- ٣٦٠ ..... الْفَضْلُ الْمِرْمَاهَانِي
- ٣٦٠ ..... عَبْدُ الْكَرِيمِ الْمِغْيِي
- ٣٦١ ..... عَبْدُ الْمَجِيدِ الْمِغْيِي
- ٣٦١ ..... عَمْرُ الْمِغْيَانِي
- ٣٦١ ..... أَحْمَدُ الْمِيْلَقَانِي
- ٣٦١ ..... عَلِيُّ الْمِيْرِي
- ٣٦١ ..... أَسْعَدُ الْمِيْهَنْتِي

٣٥٣	محمد المسفراني
٣٥٣	عمران المَسْنَانِي
٣٥٤	عبد الله المَسْنَدِي
٣٥٤	عبد الرحمن المَسْنُوسِي
٣٥٤	محمد المَسْنُوسِي
٣٥٤	نوح المروزى
٣٥٤	محمد المضروب
٣٥٥	أحمد المروزى
٣٥٥	محمد المُعَبَّر
٣٥٥	إبراهيم المُعَبَّر
٣٥٥	ربيع المُعَبَّر
٣٥٥	محمد المُعْرُوفِي
٣٥٥	علي المَعْرَانِي
٣٥٥	زاخر المَعْفَكَانِي
٣٥٦	إسماعيل المَعْفَكَانِي
٣٥٦	علي المَعْفَكَانِي
٣٥٦	علي المُقْتَانِي
٣٥٦	عبد الله المُقَاتَلِي
٣٥٦	عبد الجبار المُقَاتَلِي
٣٥٦	الفضل المُقْتَنَعِي
٣٥٧	علي المُلْحَكَانِي
٣٥٧	حمزة المُلْحَكَانِي
٣٥٧	إسحاق المَلْطِي
٣٥٧	تمام المَلْطِي
٣٥٧	ضرار بن المَلْطِي
٣٥٧	إسحاق المَلْطِي
٣٥٧	محمد المَلْطِي
٣٥٧	محمد المَلْطِي
٣٥٧	القاسم المَلْطِي

- ٣٥٠ هَارُونَ المروزي
- ٣٥٠ يحيى المروزي
- ٣٥٠ نُوْحُ بن أبي مرزم
- ٣٥٠ سَوَيْدُ المروزي
- ٣٥٠ سَفِيَانُ المَرَوَزِي
- ٣٥٠ المظفر المروزي
- ٣٥٠ يحيى المروزي
- ٣٥٠ يحيى المروزي
- ٣٥٠ مُحَمَّدُ المروزي
- ٣٥٠ أَرْهَرِي مروزي
- ٣٥٠ شمس الدين المروزي
- ٣٥٠ إبراهيم المروزي
- ٣٥٠ منصور المروزي
- ٣٥١ أَحْمَدُ المُرَيْسِي
- ٣٥١ مُحَمَّدُ المَزْرَنْكِي
- ٣٥١ أَحْمَدُ المَزْرَنْكِي
- ٣٥١ أَحْمَدُ المَزْنِي
- ٣٥١ إبراهيم المزي
- ٣٥١ الفضل المزنوي
- ٣٥٢ أَحْمَدُ المَزِينِي
- ٣٥٢ مُحَمَّدُ المَسْتَنْفَرِي
- ٣٥٢ جعفر المَسْتَنْفَرِي
- ٣٥٢ مُحَمَّدُ المَسْتَنْفَرِي
- ٣٥٢ إبراهيم المستملي
- ٣٥٢ الحسن المَسْتَمْلِي
- ٣٥٢ إِسْمَاعِيلُ المَسْتَمْلِي
- ٣٥٢ مُحَمَّدُ المَسْعُودِي
- ٣٥٢ مسعود المَسْعُودِي
- ٣٥٢ مسعود المَسْعُودِي

- ٣٣٧ ..... أحمد المُرْزِنِي
- ٣٣٧ ..... عثمان المِرْسِي
- ٣٣٧ ..... أحمد المِرْغِيَانِي
- ٣٣٨ ..... عمرو المِرْعُوثِي
- ٣٣٨ ..... محمد المِرْعُوثِي
- ٣٣٨ ..... يوسف المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٨ ..... بهرام المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٨ ..... عبد العزيز المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٨ ..... قيس المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٨ ..... نصر المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٨ ..... علي المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٩ ..... علي المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٩ ..... عمّر المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٩ ..... عبد الرحيم المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٩ ..... الحسن المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٩ ..... محمود المِرْعِيْنَانِي
- ٣٣٩ ..... أبو الحسن المِرْعِيْنَانِي
- ٣٤٠ ..... علي التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... علي التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... عبد الله التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... إبراهيم التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... الخليل التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... محمد التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... هبة الله التّمَرْنَدِي
- ٣٤٠ ..... محمد التّمَرْنَدِي
- ٣٤١ ..... أحمد المِرْوَدِي
- ٣٤١ ..... محمد المِرْوَدِي
- ٣٤١ ..... أحمد المِرْوَدِي
- ٣٤١ ..... الحسين المِرْوَدِي

- ٣٣٣ ..... يحيى المَحْمُودي
- ٣٣٣ ..... عيد الله المدوي
- ٣٣٣ ..... الياس المَدْيَانِكِي
- ٣٣٣ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... عمر المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... محمود المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... إسماعيل المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... عبد الله المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٤ ..... عبد الله المدينى
- ٣٣٤ ..... على المدينى
- ٣٣٤ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... محمد المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... حاتم المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... حامد المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... جعفر المَدِينِي
- ٣٣٥ ..... جعفر المَدْيَامَحَكِي
- ٣٣٦ ..... إلياس المَدْيَانِكِي
- ٣٣٦ ..... إبراهيم المَرَابِطِي
- ٣٣٦ ..... أحمد المَرَاجِلِي
- ٣٣٦ ..... عبد الباقي المَرَاغِي
- ٣٣٦ ..... علي المَرَاغِي
- ٣٣٦ ..... جعفر المَرَاغِي
- ٣٣٧ ..... نصر المُرْبَعِي
- ٣٣٧ ..... أحمد المِرْزَبَانِي

٣٢٩	أحمد المَاهِيَابَادِي
٣٢٩	أحمد المَاهِيَانِي
٣٢٩	محمد المَاهِيَانِي
٣٢٩	عبد الرحمن المَاهِيَانِي
٣٣٠	أحمد المَاهِيَانِي
٣٣٠	أحمد المَايْمُرْغِي
٣٣٠	الفضل المَايْمُرْغِي
٣٣٠	محمد المَايْمُرْغِي
٣٣٠	محمد المَايْمُرْغِي
٣٣٠	محمد المَايْمُرْغِي
٣٣٠	أحمد المَتَوِي
٣٣٠	الفضل المتوي
٣٣١	المطهر المَتَوِي
٣٣١	محمد المَتَّي
٣٣١	عبد الله المَتَّي
٣٣١	أحمد المَتَّي
٣٣١	عبد الرحمن المَتَّي
٣٣١	طاهر المَحْجِسْتِي
٣٣١	الحسين المَحْجِسْتِي
٣٣١	محمد المَحْجِسْتِي
٣٣٢	محمد المَحْجُدُوَانِي
٣٣٢	محمد المَحْجُدُوَانِي
٣٣٢	أحمد المَحْجُدُوَانِي
٣٣٢	عبد الله المَحْجُدُونِي
٣٣٢	محمد المَحْتَسِبُ
٣٣٢	أحمد المَحْتَسِبُ
٣٣٢	منصور المَحْتَسِبُ
٣٣٣	أحمد المَحْمُودِي
٣٣٣	علي المَحْمُودِي

- ٣٢٥ ..... محمد اللؤلؤي
- ٣٢٥ ..... عمرو الليثي
- ٣٢٥ ..... محمد الليثي
- ٣٢٦ ..... علي المأبرئسمي
- ٣٢٦ ..... محمد المأبرئسمي
- ٣٢٦ ..... الفتح المأثريني
- ٣٢٦ ..... محمد المأثريني
- ٣٢٦ ..... علي المأثريني
- ٣٢٦ ..... أسد الماجرمي
- ٣٢٦ ..... بكر الماجرمي
- ٣٢٦ ..... نوح الماجرمي
- ٣٢٧ ..... محمود الماجندي
- ٣٢٧ ..... أحمد الماخضي
- ٣٢٧ ..... محمد الماخضي
- ٣٢٧ ..... أحمد الماخضي
- ٣٢٧ ..... الأبرد الماخضي
- ٣٢٧ ..... إبراهيم الماخكي
- ٣٢٧ ..... أحمد الماخواني
- ٣٢٧ ..... عبد الله الماخواني
- ٣٢٨ ..... محمد الماخواني
- ٣٢٨ ..... عتيق الماخواني
- ٣٢٨ ..... عبد الرزاق الماخواني
- ٣٢٨ ..... محمد المادري
- ٣٢٨ ..... أبو عبد الرحمن المادري
- ٣٢٨ ..... محمد الماستيني
- ٣٢٨ ..... إبراهيم الماستيني
- ٣٢٨ ..... أحمد الماستيني
- ٣٢٩ ..... الحسين الماشي
- ٣٢٩ ..... السنحي المائقاني

- ٣٢٠ ..... أحمد الكَمَسَانِي
- ٣٢٠ ..... سهل الكُمُونِي
- ٣٢٠ ..... علي الكمنجني
- ٣٢٠ ..... اسماعيل الكمندي
- ٣٢٠ ..... محمد الكَنَانِي
- ٣٢١ ..... أحمد الكَنَجَانِي
- ٣٢١ ..... عبد الوهاب الكَنَجِي
- ٣٢١ ..... محمد الكَنَجِي
- ٣٢١ ..... يحيى الكَنَجِي
- ٣٢١ ..... محمد الكُنْدِي
- ٣٢١ ..... نصر الكُنْدَسَرَوَانِي
- ٣٢٢ ..... علي الكُنْدُكِينِي
- ٣٢٢ ..... عمر الكُنْدِيكِي
- ٣٢٢ ..... عبد الله الكُنُونِي
- ٣٢٢ ..... محمد الكُنُوزِي
- ٣٢٢ ..... إسحاق الكوسج
- ٣٢٣ ..... محمد الكُوشَانِي
- ٣٢٣ ..... الحسن اللباد
- ٣٢٣ ..... أحمد اللحام
- ٣٢٣ ..... أحمد اللقيطي
- ٣٢٣ ..... إبراهيم اللاكُمَالَانِي
- ٣٢٤ ..... يعقوب اللال السمرقندي
- ٣٢٤ ..... علي اللَّالُوبِي
- ٣٢٤ ..... الحسين اللامشي
- ٣٢٤ ..... محمد اللَّبَادِي
- ٣٢٤ ..... محمد اللَّبَادِي
- ٣٢٥ ..... موسى اللكري
- ٣٢٥ ..... حكيم اللكزِي
- ٣٢٥ ..... محمد اللوكري

- ٣١٦..... عبيد الله الكشاني
- ٣١٦..... حبان الكشميهني
- ٣١٧..... محمد الكشميهني
- ٣١٧..... محمد الكشميهني
- ٣١٧..... صالح الكشميهني
- ٣١٧..... أحمد الكشميهني
- ٣١٧..... أحمد بن يحيى الكشميهني
- ٣١٧..... حمدان الكفسي سوانسي
- ٣١٧..... عبد الله الكفيني
- ٣١٧..... إبراهيم الكلابادي
- ٣١٧..... علي الكلابادي
- ٣١٨..... عبد الله الكلابادي
- ٣١٨..... محمد الكلابادي
- ٣١٨..... عبد الكرم الكلابادي
- ٣١٨..... سام الكلاشكردي
- ٣١٨..... رئيس الكلاشكردي
- ٣١٨..... وهب الكلخاقتاني
- ٣١٨..... محمد الكلخاقتاني
- ٣١٨..... أبو مسعود الكلخاقتاني
- ٣١٩..... الليث الكماري
- ٣١٩..... محمد الكماري
- ٣١٩..... محمد الكمرجني
- ٣١٩..... محمد الكمرجني
- ٣١٩..... محمد الكمرجني
- ٣١٩..... نصر الكمرجني
- ٣١٩..... أبو جعفر الكمردي
- ٣١٩..... يوسف الكمري
- ٣٢٠..... عبد الجبار الكمستاني
- ٣٢٠..... أحمد الكمستاني

٣١٣	عبد الجبار الكِسَائِي
٣١٣	محمد الكِسَادِي
٣١٣	عيسى الكَسْبَوِي
٣١٣	جعفر الكَسْبَوِي
٣١٤	الحسن الكَسْبَوِي
٣١٤	علي الكَسْبَوِي
٣١٤	منير الكَسْبَوِي
٣١٤	مسعود الكَسْبَوِي
٣١٤	صاعد الكَسْبَوِي
٣١٤	محمد الكَسْبَوِي
٣١٤	أحمد الكَسْبَوِي
٣١٤	محمد الكَسْبَوِي
٣١٤	محمد الكَسْبَوِي
٣١٤	محمد الكَشِي
٣١٥	عبد الحميد الكَسِّي
٣١٥	الفتح الكَسِّي
٣١٥	محمد الكَسِّي
٣١٥	محمد بن حاتم الكَسِّي
٣١٥	محمد بن الطيب الكَسِّي
٣١٥	مسعود الكُشَانِي
٣١٥	أحمد الكُشَانِي
٣١٥	محمد الكُشَانِي
٣١٥	أحمد الكُشَانِي
٣١٦	أحمد الكُشَانِي
٣١٦	مسعود الكُشَانِي
٣١٦	عبيد الله الكُشَانِي
٣١٦	محمد الكُشَانِي
٣١٦	محمد الكُشَانِي
٣١٦	علي الكُشَانِي

- ٣٠٩ ..... موسى الكُـبُـوذي
- ٣٠٩ ..... محمد الكُـبُـوذنجكُـشي
- ٣٠٩ ..... فاطمة الكُـبُـوذنجكُـشية
- ٣٠٩ ..... إبراهيم الكُـبُـوذنجكُـشي
- ٣٠٩ ..... محمد الكُـبُـوذنجكُـشي
- ٣١٠ ..... إسحاق الكُـبُـيري
- ٣١٠ ..... الحسين الكُـشي
- ٣١٠ ..... أبو أحمد الكُـثوري
- ٣١٠ ..... عبد الله الكُـدكي
- ٣١٠ ..... عبد الله الكُـدزي
- ٣١٠ ..... فيروز الكُـرجي
- ٣١١ ..... عبد الغفور الكُـردري
- ٣١١ ..... محمد الكُـردري
- ٣١١ ..... محمد الكُـرمانجِي
- ٣١١ ..... عبد الرحمن الكُـرمانجِي
- ٣١١ ..... محمد الكُـرمانجِي
- ٣١١ ..... محمد الكُـرمانجِي
- ٣١٢ ..... اليمان الكُـرمُجيني
- ٣١٢ ..... الطيب الكُـرمُجيني
- ٣١٢ ..... محمد الكُـرميني
- ٣١٢ ..... أحمد الكُـرميني
- ٣١٢ ..... المستقر الكُـرميني
- ٣١٢ ..... المسيب الكُـرميني
- ٣١٢ ..... عزيز الكُـرميني
- ٣١٢ ..... علي الكُـرميني
- ٣١٣ ..... معمر الكُـرميني
- ٣١٣ ..... صهيب الكُـرميني
- ٣١٣ ..... محمد الكُـرميني
- ٣١٣ ..... إبراهيم الكُـسائي

٣٠٥	محمد الكاشاني
٣٠٥	مصطفى الكاشاني
٣٠٥	مسعود الكاشاني
٣٠٥	مؤمن الكاشاني
٣٠٥	محمد الأروني الكاشاني
٣٠٦	محمد بن علي الكاشغري
٣٠٦	محمود الكاشغري
٣٠٦	عبد الله الكاشغري
٣٠٦	طغرلشاه الكاشغري
٣٠٦	الحسين الكاشغري
٣٠٦	عبد الغافر الكاشغري
٣٠٧	سعيد الكاغدي
٣٠٧	منصور الكاغدي
٣٠٧	الحسن الكاغدي
٣٠٧	محمد الكاكني
٣٠٧	محمد الكاكني
٣٠٧	عبد الله الكاكني
٣٠٧	إسحاق الكامجري
٣٠٧	محمد الكامجري
٣٠٨	محمد الكامدي
٣٠٨	أحمد الكامدي
٣٠٨	حمزة الكامللي
٣٠٨	القاسم الكايشكني
٣٠٨	إبراهيم الكبندوي
٣٠٨	نصر الكبندوي
٣٠٨	محمد الكبندوي
٣٠٩	محمد الكبندوي
٣٠٩	بكر الكبندوي
٣٠٩	سعيد الكبودي

- ٣٠١..... أحمد الكاسي
- ٣٠١..... يوسف الكاسي
- ٣٠١..... أحمد الكاشاني
- ٣٠١..... محمد الكاشاني
- ٣٠١..... محمد الكاشاني
- ٣٠١..... محمد الكاشاني
- ٣٠٢..... محمد الكاشاني
- ٣٠٢..... محمد الكاشاني
- ٣٠٢..... مسعود الكاشاني
- ٣٠٢..... أحمد الكاشاني
- ٣٠٢..... حبيب الله الكاشاني
- ٣٠٢..... حسن الكاشاني
- ٣٠٣..... حسين الكاشاني
- ٣٠٣..... عباس الكاشاني
- ٣٠٣..... عبد الحسين الكاشاني
- ٣٠٣..... عبد الرزاق الكاشاني
- ٣٠٣..... عبد الرسول الكاشاني
- ٣٠٣..... علم الهدى الكاشاني
- ٣٠٣..... فتح الله الكاشاني
- ٣٠٤..... فرج الله الكاشاني
- ٣٠٤..... فضل الله الكاشاني
- ٣٠٤..... أبو القاسم الكاشاني
- ٣٠٤..... محمد الكاشاني
- ٣٠٤..... محمد الكاشاني
- ٣٠٤..... محمد الكاشاني
- ٣٠٤..... محمد الكاشاني
- ٣٠٤..... محمد الكاشاني
- ٣٠٥..... محمد الكاشاني
- ٣٠٥..... محمد الكاشاني
- ٣٠٥..... محمد الكاشاني

- ٢٨٩ ..... أبو عثمان الفيني
- ٢٨٩ ..... عيسى الفيني
- ٢٨٩ ..... عمرو الفيني
- ٢٨٩ ..... سليمان الفيني
- ٢٨٩ ..... عبد الرحمن الفوراني
- ٢٩٠ ..... سليمان الفورفاري
- ٢٩٠ ..... محمد الفورفاري
- ٢٩٠ ..... عامر الفلاس
- ٢٩٠ ..... سلمة بن النجم بن محمد الفياذسوني
- ٢٩٠ ..... أحمد الفيحكتي
- ٢٩٠ ..... محمد الفيحكتي
- ٢٩٠ ..... محمود الفيحكتي
- ٢٩١ ..... عبد الرحمن الفيروزابادي
- ٢٩١ ..... سراب الفي
- ٢٩١ ..... محمد القباوي
- ٢٩١ ..... رزق الله القبائي
- ٢٩١ ..... إبراهيم القبائي
- ٢٩١ ..... الخليل القباوي
- ٢٩١ ..... عثمان القباوي
- ٢٩٢ ..... داود القباوي
- ٢٩٢ ..... سليمان القباوي
- ٢٩٢ ..... مسعدة القباوي
- ٢٩٢ ..... أحمد القباسي
- ٢٩٢ ..... محمد القبلي
- ٢٩٢ ..... الحسين القحطي
- ٢٩٢ ..... محمد القديدي
- ٢٩٣ ..... إبراهيم القريني
- ٢٩٣ ..... محمد القريني
- ٢٩٣ ..... عبد الله القريني

- ٢٨٤ ..... زكريا الفرهادجردي
- ٢٨٤ ..... عبد الله الفرهاداني
- ٢٨٤ ..... أحمد الفريانان
- ٢٨٤ ..... يحيى الفشني
- ٢٨٥ ..... أحمد الفشني
- ٢٨٥ ..... الحسين الفشيديزجي
- ٢٨٥ ..... محمد الفضلي
- ٢٨٥ ..... عثمان الفضلي
- ٢٨٥ ..... عبد العزيز الفضلي
- ٢٨٥ ..... محمد الفضلي
- ٢٨٦ ..... إبراهيم الفغانديزي
- ٢٨٦ ..... نبهان الفغديري
- ٢٨٦ ..... يوسف الفغديني
- ٢٨٦ ..... حفص الفغشني
- ٢٨٦ ..... الفضل الفغيدزي
- ٢٨٦ ..... عثمان الفغيدزي
- ٢٨٧ ..... إبراهيم الفغيطوسيني
- ٢٨٧ ..... محمد الفغيطوسيني
- ٢٨٧ ..... علي الفقاعي
- ٢٨٧ ..... إسماعيل الفقاعي
- ٢٨٧ ..... إبراهيم الفلخاري
- ٢٨٧ ..... محمد الفلكي
- ٢٨٨ ..... علي الفنحكاني
- ٢٨٨ ..... عبد الله الفنلوبيني
- ٢٨٨ ..... إبراهيم الفنليني
- ٢٨٨ ..... محمد الفنليني
- ٢٨٨ ..... محمد الفنكدي
- ٢٨٨ ..... العباس الفنكي
- ٢٨٩ ..... أحمد الفنوي

٢٨٠	.....	على الفرخوزديزجي
٢٨٠	.....	إبراهيم الفرددي
٢٨٠	.....	عيسى الفرزاميشي
٢٨١	.....	عبد الحميد الفرسابادي
٢٨١	.....	حاجب الفرغاني
٢٨١	.....	المشطب الفرغاني
٢٨١	.....	محمد الفرغاني
٢٨١	.....	مسعدة الفرغاني
٢٨١	.....	القاسم الفرغاني
٢٨١	.....	أحمد الفرغاني
٢٨١	.....	سعد الفرغاني
٢٨٢	.....	عبد الله الفرغاني
٢٨٢	.....	على الفرغاني
٢٨٢	.....	على الفرغاني
٢٨٢	.....	عمر الفرغاني
٢٨٢	.....	محمد الفرغاني
٢٨٢	.....	محمد الفرغاني
٢٨٢	.....	أحمد الفرغاني
٢٨٢	.....	عبد الله الفرغاني
٢٨٢	.....	محمد الأخشيد الفرغاني
٢٨٣	.....	حميد الفرمنكي
٢٨٣	.....	محمد الفرمنكي
٢٨٣	.....	محمد الفرنيادي
٢٨٣	.....	بكر الفرنكدي
٢٨٣	.....	الفضل الفرنكدي
٢٨٣	.....	أحمد الفرنكدي
٢٨٣	.....	أحمد الفرنكدي
٢٨٤	.....	يوسف الفرنيقتاني
٢٨٤	.....	محمد الفرواجاني

٢٧٦	.....	زهر الفاشاني
٢٧٦	.....	أحمد الفاشاني
٢٧٦	.....	عمر الفاشاني
٢٧٦	.....	عبد الله الفاشاني
٢٧٧	.....	عبيد الله الفاشاني
٢٧٧	.....	عمر الفاشاني
٢٧٧	.....	محمد الفاشوقي
٢٧٧	.....	علي الفاعلي
٢٧٧	.....	عمر الفاعلي
٢٧٧	.....	محمد الفاميني
٢٧٧	.....	أحمد الفراوي
٢٧٨	.....	محمد الفراوي
٢٧٨	.....	محمد الفراوي
٢٧٨	.....	عبد المنعم الفراوي
٢٧٨	.....	منصور الفراوي
٢٧٨	.....	محمد الفراهيني
٢٧٨	.....	القاسم الفراهيني
٢٧٨	.....	علي الفراهيني
٢٧٩	.....	محمد الفربري
٢٧٩	.....	محمد الفربري
٢٧٩	.....	أحمد الفربري
٢٧٩	.....	محمد الفربري
٢٧٩	.....	الحسين الفربري
٢٧٩	.....	الحسين الفربري
٢٧٩	.....	محمد الفرجاني
٢٨٠	.....	محمد الفرخشي
٢٨٠	.....	عمران الفرخشي
٢٨٠	.....	محمد الفرخشي
٢٨٠	.....	عمر الفرحوزديجي

- ٢٧٢ ..... إبراهيم الغيشي
- ٢٧٢ ..... علي الغيشي
- ٢٧٣ ..... عبد الله الفارابي
- ٢٧٣ ..... عبد الصمد الفارابي
- ٢٧٣ ..... إسماعيل الفارابي
- ٢٧٣ ..... أحمد الفارابي
- ٢٧٣ ..... أحمد الفارابي
- ٢٧٣ ..... إسحاق الفارابي
- ٢٧٣ ..... إسماعيل الجوهري
- ٢٧٤ ..... محمد الفارابي
- ٢٧٤ ..... محمد الفارابي
- ٢٧٤ ..... محمد الفارابي
- ٢٧٤ ..... عبد العزيز الفارحي
- ٢٧٤ ..... قتيبة الفارزي
- ٢٧٤ ..... حامد الفارزي
- ٢٧٤ ..... يوسف الفارزي
- ٢٧٥ ..... نعيم الفارض
- ٢٧٥ ..... علي بن الفاروزي
- ٢٧٥ ..... علي الفاروزي
- ٢٧٥ ..... محمد الفاريانان
- ٢٧٥ ..... أحمد الفاريانان
- ٢٧٥ ..... محمد الفازي
- ٢٧٥ ..... محمد الفاشاني
- ٢٧٦ ..... المراس الفاشاني
- ٢٧٦ ..... محمد الفاشاني
- ٢٧٦ ..... موسى الفاشاني
- ٢٧٦ ..... محمد الفاشاني
- ٢٧٦ ..... محمد الفاشاني
- ٢٧٦ ..... عبد الرحمن الفاشاني

- ٢٦٨ ..... محمد الغرديان
- ٢٦٨ ..... جرموز الغرقى
- ٢٦٨ ..... يوسف الغرقى
- ٢٦٨ ..... محمد الغرمينوى
- ٢٦٨ ..... جرموز بن عبيد الغزقى
- ٢٦٨ ..... منصور الغزقى
- ٢٦٩ ..... الحسين الغزقى
- ٢٦٩ ..... حفص الغزبانى
- ٢٦٩ ..... صديق الغزبانى
- ٢٦٩ ..... المظفر الغزيرى
- ٢٦٩ ..... عبد الله الغسال
- ٢٦٩ ..... غالب الغشدانى
- ٢٧٠ ..... محمود الغشيدى
- ٢٧٠ ..... محمد الغلطانى
- ٢٧٠ ..... الحسين الغنادوسى
- ٢٧٠ ..... عيسى الغنجار
- ٢٧١ ..... محمد الغنجيرى
- ٢٧١ ..... إبراهيم الغنجيرى
- ٢٧١ ..... عمر الفرغانى
- ٢٧١ ..... الحسن الغويدى
- ٢٧١ ..... محمد الغويدى
- ٢٧١ ..... الحسين الغويدى
- ٢٧١ ..... العلاء الغويدى
- ٢٧١ ..... الحسن الغويدى
- ٢٧٢ ..... عبد الله الغويدى
- ٢٧٢ ..... محمد الغويدى
- ٢٧٢ ..... حشنام الغورجكى
- ٢٧٢ ..... يوسف الغورشكى
- ٢٧٢ ..... محمد العولقانى

- ٢٦٣..... عبد الرحمن العجنسى
- ٢٦٣..... على العجنسى
- ٢٦٣..... محمد العذافرى
- ٢٦٣..... منصور العراقى
- ٢٦٤..... عبد الحميد العراقى
- ٢٦٤..... محمد العربى
- ٢٦٤..... محمد السمنانى
- ٢٦٤..... عمر العلكى
- ٢٦٤..... على العلوى
- ٢٦٥..... محمد العلوى
- ٢٦٥..... محمد العليجى
- ٢٦٥..... على العمرانى
- ٢٦٥..... محمد العمرانى
- ٢٦٥..... عبد الرحمن العمسى
- ٢٦٦..... إبراهيم العنى
- ٢٦٦..... الكاتب العلابى
- ٢٦٦..... محمد العلابى
- ٢٦٦..... المسيب العلابى
- ٢٦٦..... محمد العياضى
- ٢٦٦..... ابراهيم العيشانى
- ٢٦٧..... أحمد الغاتفرى
- ٢٦٧..... محمد الغاتفرى
- ٢٦٧..... محمد الغاتفرى
- ٢٦٧..... أحمد الفجدوانى
- ٢٦٧..... خاتم الفجدوانى
- ٢٦٧..... يوسف الفجدوانى
- ٢٦٧..... أحمد بن إسحاق الغداني
- ٢٦٨..... محمد الغنّاذوى
- ٢٦٨..... حفص الغنّاذرى

٢٥٨	محمد الطهماني
٢٥٨	عبد الله الطهماني
٢٥٨	أحمد الطيان
٢٥٨	علي الطيسفوني
٢٥٨	ناصر العابدي
٢٥٨	اسماعيل العادلي
٢٥٩	يعقوب العاصمي
٢٥٩	محمد العامري
٢٥٩	أردشير العبادي
٢٥٩	المظفر العبادي
٢٥٩	محمد العبادي
٢٦٠	محمد السمرقندي
٢٦٠	عبد الله عبدان
٢٦٠	عبد الحميد العبداني
٢٦٠	محمد العبداني
٢٦١	علي العبقسي
٢٦١	إسماعيل العقبى
٢٦١	محمد عبويه
٢٦١	أحمد العتابي
٢٦١	الحسن العتابي
٢٦١	سلمة العتكي
٢٦٢	عبيد الله العتكي
٢٦٢	سعيد العتكي
٢٦٢	أحمد العتكي
٢٦٢	الفضل العثمي
٢٦٢	عثمان العجلى
٢٦٢	نصر العجلى
٢٦٣	أحمد العجنسي
٢٦٣	أحمد العجنسي

- ٢٥٣ ..... الحسين الطاهري
- ٢٥٣ ..... عبد الله الطاهري
- ٢٥٣ ..... محمد الخوارزمي
- ٢٥٤ ..... أحمد الطحان
- ٢٥٤ ..... يحيى الطخشي
- ٢٥٤ ..... محمد الطرازي
- ٢٥٤ ..... هبة الله الطرازي
- ٢٥٤ ..... أشرف الطرازي
- ٢٥٤ ..... عثمان الطرازي
- ٢٥٤ ..... محمد الطرازي
- ٢٥٥ ..... محمود الطرازي
- ٢٥٥ ..... محمود الطرازي
- ٢٥٥ ..... علي الطرخابادي
- ٢٥٥ ..... محمد الطرخوني
- ٢٥٥ ..... محمد الطرخوني
- ٢٥٥ ..... أحمد الطرخوني
- ٢٥٥ ..... محمد الطرخوني
- ٢٥٥ ..... محمد الطرواخي
- ٢٥٦ ..... علي الطغامي
- ٢٥٦ ..... أحمد الطواويسي
- ٢٥٦ ..... أحمد الطورقي
- ٢٥٦ ..... سويد الطوساني
- ٢٥٦ ..... عون الطوساني
- ٢٥٧ ..... رضوان الطوسي
- ٢٥٧ ..... محمد الطوسي
- ٢٥٧ ..... محمد الطوسي
- ٢٥٧ ..... محمد الغزالي الطوسي
- ٢٥٧ ..... إسحاق الطويل
- ٢٥٧ ..... عيسى الطهماني

- ٢٤٩ ..... عباس الصَّغَانِي
- ٢٤٩ ..... حيدرَة الصَّغَانِي
- ٢٤٩ ..... محمد الصَّغَانِي
- ٢٥٠ ..... أَيُوب الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... إِسْحَاق الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... إِسْحَاق الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... غُورِك الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... عَبْدَ اللَّهِ الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... محمد الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... عبد الجليل الصُّغْدِي
- ٢٥٠ ..... إِسْمَاعِيل الصَّفَّار
- ٢٥٠ ..... أحمد الصفار
- ٢٥١ ..... أحمد الصفار
- ٢٥١ ..... أبو القاسم الصفار
- ٢٥١ ..... حماد الصَّفَّار
- ٢٥١ ..... مهدي الطارابي
- ٢٥١ ..... أحمد الطارابي
- ٢٥١ ..... محمد الطالبي
- ٢٥١ ..... علي الطالبي
- ٢٥١ ..... محمد الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... سعيد المروزي الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... محمود الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... محمد الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... أبو إسحاق الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... سعد الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... عباد الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... إِسْمَاعِيل الطَّالِقَانِي
- ٢٥٢ ..... أحمد الطَّالِقَانِي
- ٢٥٣ ..... محمد الطَّالِقَانِي

٢٤٥	.....	محمد الشيرازي
٢٤٥	.....	أحمد الشيشقي
٢٤٥	.....	يوسف الصابري
٢٤٦	.....	محمد الصابري
٢٤٦	.....	محمد الصابري
٢٤٦	.....	نصر الصابري
٢٤٦	.....	أحمد الصاغان
٢٤٦	.....	الحسن الصاغري
٢٤٦	.....	العباس الصاغري
٢٤٦	.....	الصانقاني الأديب
٢٤٧	.....	إبراهيم الصايغ
٢٤٧	.....	الحسن الصايغ
٢٤٧	.....	أردشير الصايغ
٢٤٧	.....	محمد الصايغي
٢٤٧	.....	محمد الصايغي
٢٤٧	.....	بريدة الصخرابادي
٢٤٨	.....	أحمد الصدقي
٢٤٨	.....	محمد الصدقي
٢٤٨	.....	عمر الصدقي
٢٤٨	.....	صدقة الصدقي
٢٤٨	.....	محمد الصرام
٢٤٨	.....	عبد الواحد الصرمنجيني
٢٤٨	.....	نصر الصرمنجيني
٢٤٩	.....	محمد الصغاني
٢٤٩	.....	الفضل الصاغان
٢٤٩	.....	محمد الصغاني
٢٤٩	.....	سهل الصغاني
٢٤٩	.....	الحسن الصغاني
٢٤٩	.....	صالح الصغاني

- ٢٤٠ ..... محمد الشوماني
- ٢٤١ ..... محمد لشوماني
- ٢٤١ ..... محمد السرحسي
- ٢٤١ ..... محمد الشهرستاني
- ٢٤١ ..... محمد الشهرستاني
- ٢٤١ ..... منصور الشهرستاني
- ٢٤١ ..... محمد الشهرستاني
- ٢٤٢ ..... محمد الشهيد
- ٢٤٢ ..... المحسن الشهيد
- ٢٤٢ ..... (الإمام أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد بن محمد بن علي بن عطاء الفلخاري المروزي الشهيد
- ٢٤٢ ..... عبد الصمد الشيباني
- ٢٤٢ ..... أحمد الشيباني
- ٢٤٣ ..... المسيب الشيباني
- ٢٤٣ ..... عمر الشيرزي
- ٢٤٣ ..... محمد الشيرزي
- ٢٤٣ ..... عبد الله الشيرزي
- ٢٤٣ ..... محمد الشيرغاوشوني
- ٢٤٤ ..... أحمد الشيركثي
- ٢٤٤ ..... الحسن الشيركثي
- ٢٤٤ ..... طالب الشيركثي
- ٢٤٤ ..... محمد الشيرنخشيري
- ٢٤٤ ..... قحطبة الشيرنخشيري
- ٢٤٤ ..... آغا الشيرواني
- ٢٤٤ ..... أبو الحسن الشيرواني
- ٢٤٥ ..... حسين الشيرواني
- ٢٤٥ ..... خيدر الشيرواني
- ٢٤٥ ..... زين العابدين الشيرواني
- ٢٤٥ ..... بكر الشيرواني
- ٢٤٥ ..... محمد الشيرواني

- ٢٣٦ ..... يوسف الشرواني
- ٢٣٦ ..... يوسف الشرواني
- ٢٣٧ ..... أبو بكر الشرواني
- ٢٣٧ ..... محمد الشرواني
- ٢٣٧ ..... إبراهيم الشكّاني
- ٢٣٧ ..... عبد الخالق الشكّاني
- ٢٣٧ ..... محمد الشكّاني
- ٢٣٧ ..... إبراهيم الشكّستاني
- ٢٣٧ ..... أحمد الشكّلاني
- ٢٣٨ ..... عبد المجيد الشلجيني
- ٢٣٨ ..... يوسف بن يحيى الشلجي
- ٢٣٨ ..... علي الشلجي
- ٢٣٨ ..... محمد الشميديزكي
- ٢٣٨ ..... محمد الشميراني
- ٢٣٨ ..... محمد الشميهي
- ٢٣٩ ..... عبد الصمد الشميهي
- ٢٣٩ ..... محمد الشنجي
- ٢٣٩ ..... أحمد الشوائبي
- ٢٣٩ ..... محمد بن أبي النجم الشوّالي
- ٢٣٩ ..... محمد بن محمود الشوّالي
- ٢٣٩ ..... موسى الشوّالي
- ٢٣٩ ..... لاهز الشوّالي
- ٢٤٠ ..... أحمد الشوخنّاكي
- ٢٤٠ ..... محمد الشوخنّاكي
- ٢٤٠ ..... عبد الله الشوخنّاكي
- ٢٤٠ ..... عبد الرحمن الشورّبان
- ٢٤٠ ..... عتيق الشومكاني
- ٢٤٠ ..... محمد الشومكاني
- ٢٤٠ ..... عيسى الشومكاني

٢٣٢	.....	سعيد الشَّرْعِي
٢٣٢	.....	سليمان الشَّرْعِي
٢٣٣	.....	أحمد الشَّرْعِيَانِي
٢٣٣	.....	عبد الله الشَّرْفَدَنِي
٢٣٣	.....	محمد الشَّرْفَدَنِي
٢٣٣	.....	هارون الشَّرْفَدَنِي
٢٣٣	.....	خلف الشَّرْفَدَنِي
٢٣٣	.....	محمد الشَّرْمَعُولِي
٢٣٣	.....	إسحاق الشَّرْمَعُولِي
٢٣٣	.....	محمد الشَّرْمَعُولِي
٢٣٤	.....	أحمد الشَّرْمَقَانِي
٢٣٤	.....	أحمد الشَّرْمَقَانِي
٢٣٤	.....	يعقوب الشَّرْمَقَانِي
٢٣٤	.....	الحسن الشَّرْمَقَانِي
٢٣٤	.....	مسعود الشَّرْوَانِي
٢٣٤	.....	فتح الله الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	فتح الله الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	محمد الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	عبد الرحيم الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	إساعيل الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	أحمد الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	صالح الشَّرْوَانِي
٢٣٥	.....	علي الشَّرْوَانِي
٢٣٦	.....	محمد الشَّرْوَانِي
٢٣٦	.....	محمد الشَّرْوَانِي
٢٣٦	.....	محمد الشَّرْوَانِي
٢٣٦	.....	محمد الشَّرْوَانِي
٢٣٦	.....	محمد الشَّرْوَانِي
٢٣٦	.....	نور الله الشَّرْوَانِي

٢٢٨	عبدالله الشاشي
٢٢٩	الفضل الشاشي
٢٢٩	هارون الشاشي
٢٢٩	جعفر الشاشي
٢٢٩	المهيم الشاشي
٢٢٩	أبو سعيد الشامي
٢٢٩	أحمد الشاوان
٢٢٩	علي الشاوان
٢٣٠	إبراهيم الشاوجي
٢٣٠	محمد الشاوخراني
٢٣٠	العباس الشاوذاري
٢٣٠	أحمد الشاوشابادي
٢٣٠	علي الشاوغري
٢٣٠	عبد الواحد الشاوكتي
٢٣١	إبراهيم الشاهدي
٢٣١	محمد الشاهوي
٢٣١	دلف الشبلي
٢٣١	يونس الشبلي
٢٣١	محمد الشبلي
٢٣١	أحمد الشبوري
٢٣١	عبد الله الشبوري
٢٣٢	أحمد الشبوري
٢٣٢	عبد الرحمن الشخاخي
٢٣٢	محمد الشرقي
٢٣٢	شعيب الشرقي
٢٣٢	محمد الشرقي
٢٣٢	شداد الشرقي
٢٣٢	عامر الشرقي
٢٣٢	علي الشرقي

٢٢٤	شجاع السُّهْرَوْرْدِي
٢٢٤	محمد السُّهْرَوْرْدِي
٢٢٤	علي السَّيْرِي
٢٢٥	أبو بكر السَّيْرِي
٢٢٥	بريدة السَّيْفَذَنْجِي
٢٢٥	بريدة السَّيْفَذَنْجِي
٢٢٥	سليمان السَّيْفَذَنْجِي
٢٢٥	الحسين السَّيْفَذَنْجِي
٢٢٥	المُعَلِّس السَّيْنَانِي
٢٢٥	الفضل السَّيْنَانِي
٢٢٥	أحمد السَّيْنَانِي
٢٢٦	محمد السَّيْنَانِي
٢٢٦	علي الشَّابَانِي
٢٢٦	الحسن الشَّابَانِي
٢٢٦	علي الشَّابَانِي
٢٢٦	داود الشَّابَرَنْجِي
٢٢٦	أحمد الشَّابَرَنْجِي
٢٢٦	محمد الشَّابَرَنْجِي
٢٢٧	سالم الشَّابُورْتَزِي
٢٢٧	إسحاق الشَّاشِي
٢٢٧	محمد الشَّاشِي
٢٢٧	القاسم الشَّاشِي
٢٢٧	محمد الشَّاشِي
٢٢٨	محمد الشَّاشِي
٢٢٨	محمد الشَّاشِي
٢٢٨	محمد الشَّاشِي
٢٢٨	عبيد الله الشَّاشِي
٢٢٨	عبد الجبار الخَرْقِي
٢٢٨	علي الشَّاشِي

- ٢٢٠ ..... الحسن السنجى
- ٢٢٠ ..... سليمان السنجى
- ٢٢٠ ..... عمر السنجى
- ٢٢٠ ..... الحسن السنجى
- ٢٢٠ ..... أحمد السنجى
- ٢٢٠ ..... عمر السنجديزكى
- ٢٢٠ ..... محمد السنجديزكى
- ٢٢١ ..... إسماعيل السنجفینى
- ٢٢١ ..... أحمد السنكبائى
- ٢٢١ ..... على السنكبائى
- ٢٢١ ..... الحسن السنكبائى
- ٢٢١ ..... مضاء السنكبائى
- ٢٢١ ..... عبد الله السنكديزكى
- ٢٢١ ..... محمد السنئى
- ٢٢١ ..... على السنئى
- ٢٢٢ ..... أحمد السنئى
- ٢٢٢ ..... إبراهيم السوادى
- ٢٢٢ ..... على السوبخى
- ٢٢٢ ..... محمد السوبخى
- ٢٢٢ ..... محمد السوبخى
- ٢٢٢ ..... سيف السوتخنى
- ٢٢٢ ..... طلحة السوسفانى
- ٢٢٢ ..... محمد السوسفانى
- ٢٢٣ ..... محمد السوتجسى
- ٢٢٣ ..... محمد الس وىقى
- ٢٢٣ ..... عبد القاهر السهرورذى
- ٢٢٣ ..... عمر السهرورذى
- ٢٢٤ ..... عمر السهرورذى
- ٢٢٤ ..... فارس السهرورذى

- ٢١٦ ..... إبراهيم الودارى
- ٢١٦ ..... إبراهيم بن حمدويه
- ٢١٦ ..... أحمد الخزرجى
- ٢١٦ ..... محمد السمرقندى
- ٢١٦ ..... إبراهيم السمرقندى
- ٢١٦ ..... محمد السمرقندى
- ٢١٧ ..... نصر السمعانى
- ٢١٧ ..... منصور السمعانى
- ٢١٧ ..... عبد الكرم السمعانى
- ٢١٧ ..... محمد السمعانى
- ٢١٧ ..... عبد الله السمعانى
- ٢١٨ ..... أحمد السمعانى
- ٢١٨ ..... الحسن السميعى
- ٢١٨ ..... على السنجانى
- ٢١٨ ..... على السنجانى
- ٢١٨ ..... الحسن السنجانى
- ٢١٨ ..... محمد السنجانى
- ٢١٨ ..... المطرف السنجى
- ٢١٩ ..... سليمان السنجى
- ٢١٩ ..... الحسن السنجى
- ٢١٩ ..... يحيى السنجى
- ٢١٩ ..... إسماعيل السنجى
- ٢١٩ ..... إبراهيم السنجى
- ٢١٩ ..... أحمد السنجى
- ٢١٩ ..... محمد السنجى
- ٢١٩ ..... مسلم السنجى
- ٢٢٠ ..... محمد بن أحمد السنجى
- ٢٢٠ ..... الحسين السنجى
- ٢٢٠ ..... محمد السنجى

٢١٢	.....	محمد السمرقندى
٢١٢	.....	محمد الأسمندى
٢١٢	.....	محمد السنجارى
٢١٢	.....	محمد السمرقندى
٢١٢	.....	محمد السمرقندى
٢١٢	.....	محمد السمرقندى
٢١٣	.....	محمد السمرقندى
٢١٣	.....	محمد السمرقندى
٢١٣	.....	محمد العميدى
٢١٣	.....	محمد الماتريدى
٢١٣	.....	محمد السمرقندى
٢١٤	.....	محمد العياشى
٢١٤	.....	محمد السمرقندى
٢١٤	.....	محمد بن اليمان
٢١٤	.....	محمد السمرقندى
٢١٤	.....	نصر السمرقندى
٢١٤	.....	فضل الله السمرقندى
٢١٥	.....	محمد النقشبندى
٢١٥	.....	فاطمة بنت على السمرقندى
٢١٥	.....	إبراهيم السمرقندى
٢١٥	.....	محمد السمرقندى
٢١٥	.....	أحمد السمرقندى
٢١٥	.....	أبو عبد الرحمن السمرقندى
٢١٥	.....	أحمد السمرقندى
٢١٥	.....	أحمد السمرقندى
٢١٥	.....	أحمد السمرقندى
٢١٥	.....	إبراهيم السمرقندى
٢١٥	.....	أحمد السمرقندى
٢١٦	.....	أحمد السمرقندى

۲۰۸	.....	أحمد السمرقندی
۲۰۸	.....	أحمد ملا زاده
۲۰۸	.....	إسماعیل السمرقندی
۲۰۸	.....	أبو بكر البلخی
۲۰۹	.....	الحسن السمرقندی
۲۰۹	.....	حسن السمرقندی
۲۰۹	.....	حسین السمرقندی
۲۰۹	.....	حسین السمرقندی
۱۴۶	.....	رجاء الغفاری
۲۰۹	.....	عبد الرحيم المرغینانی
۲۰۹	.....	عبد الرازق السمرقندی
۲۰۹	.....	عبد الله السمرقندی
۲۰۹	.....	عبد الله السمرقندی
۲۱۰	.....	عبد الله السمرقندی
۲۱۰	.....	عیید الله الشاشی
۲۱۰	.....	علی السمرقندی
۲۱۰	.....	علی الإسیحابی
۲۱۰	.....	علی السمرقندی
۲۱۰	.....	عمر السمرقندی
۲۱۰	.....	أبو القاسم السمرقندی
۲۱۱	.....	أبو القاسم السمرقندی
۲۱۱	.....	محمد السمرقندی
۲۱۱	.....	محمد السمرقندی
۲۱۱	.....	محمد السمرقندی
۲۱۱	.....	محمد السمرقندی
۲۱۱	.....	محمد القلانسی
۲۱۱	.....	محمد السمرقندی
۲۱۱	.....	محمد الرضوی
۲۱۲	.....	محمد الکراییسی الأشتابدیزکی

٢٠٤	ذو النون السُّرْمَا رَى
٢٠٤	مجد الدين السروى
٢٠٤	نصر السروى
٢٠٤	نافع الأذريجانى
٢٠٤	صاعد السغدى
٢٠٥	على السغدى
٢٠٥	كامل السغدى
٢٠٥	أبو على السكَّانى
٢٠٥	سفيان السكَّيانى
٢٠٥	يعقوب السكَّجكتى
٢٠٥	أحمد السكَّجكتى
٢٠٥	بشر السُّكرى
٢٠٥	محمد السُّكرى
٢٠٦	أشعب السُّكندانى
٢٠٦	عمر السكَّنى
٢٠٦	محمد السكَّنى
٢٠٦	موسى بن هلال
٢٠٦	حرز السِّلْمَاسى
٢٠٦	عمر السِّلْمَاسى
٢٠٦	المظفر السِّلْمَاسى
٢٠٧	الحسن السِّلْمَاسى
٢٠٧	الحسين السِّلْمَاسى
٢٠٧	محمد السِّلْمَاسى
٢٠٧	المحسن السِّلْمَاسى
٢٠٧	محمد السِّلْمَاسى
٢٠٧	الحسين السِّلْمَانَانى
٢٠٧	عكرمة السِّلْمَقَانى
٢٠٧	الفضل السِّلْمَانى
٢٠٨	أحمد السمرقندى

- ٢٠٠ ..... حسين السرخسي
- ٢٠٠ ..... زاهر السرخسي
- ٢٠٠ ..... زهير السرخسي
- ٢٠٠ ..... عبد الرحمن السرخسي
- ٢٠١ ..... عبد العزيز السرخسي
- ٢٠١ ..... الحسن السرخسي
- ٢٠١ ..... محمد السرخسي
- ٢٠١ ..... محمد السرخسي
- ٢٠١ ..... محمد السرخسي
- ٢٠١ ..... محمد السرخسي
- ٢٠١ ..... ناصر السرخسي
- ٢٠٢ ..... عبد الرحمن السرخسي
- ٢٠٢ ..... محمد السرخسي
- ٢٠٢ ..... الوليد السرخسي
- ٢٠٢ ..... الفضل السرخسي
- ٢٠٢ ..... محمد الضبيعي
- ٢٠٢ ..... مجد الدين السرخسي
- ٢٠٢ ..... محمد السرخسي
- ٢٠٣ ..... أسامة السردري
- ٢٠٣ ..... علي السردري
- ٢٠٣ ..... أبو محمد السرفقاني
- ٢٠٣ ..... عمر السرفقاني
- ٢٠٣ ..... إبراهيم السرفقاني
- ٢٠٣ ..... غالب السرما ري
- ٢٠٣ ..... أحمد السرما ري
- ٢٠٤ ..... إسحاق السرما ري
- ٢٠٤ ..... منصور السرما ري
- ٢٠٤ ..... حسن السرما ري
- ٢٠٤ ..... حسين السرما ري

١٩٦	إسماعيل السَّامَانِي
١٩٦	أحمد السَّامَانِي
١٩٦	إسحاق السَّامَانِي
١٩٦	نصر السَّامَانِي
١٩٦	غازي السَّامَانِي
١٩٧	إبراهيم السَّانِحِي
١٩٧	الأشعث السَّانِقَانِي
١٩٧	أبو حمزة السَّانِقَانِي
١٩٧	عمر السَّانِقَانِي
١٩٧	أخيد السَّانَوَاجِرْدِي
١٩٧	عبد الرحيم السَّانَوَاجِرْدِي
١٩٧	أحمد السَّانَوَكَانِي
١٩٨	عبد الملك سَبَّارِي
١٩٨	عمر السَّبَّارِي
١٩٨	بجماك السَّبَّارِي
١٩٨	عبد الله السَّبْدُمُونِي
١٩٨	معروف السَّبْدُمُونِي
١٩٨	أحمد السَّبْدُمُونِي
١٩٨	محمد السُّبَيْدُغِي
١٩٩	عمر السَّبَّارِي
١٩٩	بجماك السَّبَّارِي
١٩٩	إبراهيم السُّبَيْفَعِي
١٩٩	الفضل السُّبَيْكِي
١٩٩	صالح السَّجَّارِي
١٩٩	محمد السَّخْتِيَانِي
١٩٩	نصر السَّرَاوِي
٢٠٠	نافع السَّرَاوِي
٢٠٠	أحمد السَّرْحَسِي
٢٠٠	إسماعيل السَّرْحَسِي

١٩٢	محمد الزندني
١٩٢	غازم الزندني
١٩٢	أحمد الزندني
١٩٢	أحمد الزندني
١٩٢	أحمد الزندني
١٩٣	عبد الملك الزندنيائي
١٩٣	أحمد الزوافنحي
١٩٣	محمد الزوشي
١٩٣	محمد الزولاهي
١٩٣	عمرو الزوهي
١٩٣	حم الزينكوني
١٩٤	أحمد الزيني
١٩٤	عبيد الله الزيني
١٩٤	بكر الساباطي
١٩٤	أحمد الساباطي
١٩٤	محمد الساركوني
١٩٤	محمد الساساني
١٩٥	بسام الساسجردى
١٩٥	محمود الساسجردى
١٩٥	خامد الساسجردى
١٩٥	عبد الرحمن الساسجردى
١٩٥	محمد الساعرجي
١٩٥	يعلى الساعرجي
١٩٥	أحمد الساعرجي
١٩٥	محمود الساعرجي
١٩٥	يوسف الساعرجي
١٩٥	يوسف الساعرجي
١٩٦	محمد السافردزي
١٩٦	محمد الساكديازوي

١٨٨	.....	محمد الزنجاني
١٨٨	.....	محمد الزنجاني
١٨٩	.....	محمد الزنجاني
١٨٩	.....	محمد الزنجاني
١٨٩	.....	محمد الزنجاني
١٨٩	.....	محمد الزنجاني
١٨٩	.....	محمد الزنجاني
١٨٩	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩٠	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩١	.....	محمد الزنجاني
١٩٢	.....	محمد الزنجاني
١٩٢	.....	محمد الزنجاني
١٩٢	.....	محمد الزنجاني
١٩٢	.....	محمد الزنجاني
١٩٢	.....	محمد الزنجاني

- ١٨٤ ..... يمان الزنجاني
- ١٨٤ ..... عبد العلي الزنجاني
- ١٨٤ ..... عبد الكريم الزنجاني
- ١٨٤ ..... عبد الله الكاوندي
- ١٨٤ ..... عبد الله الزنجاني
- ١٨٤ ..... أبو عبد الله الزنجاني
- ١٨٥ ..... أبو عبد الله الزنجاني
- ١٨٥ ..... أبو عبد الله الزنجاني
- ١٨٥ ..... عبد المجيد الزنجاني
- ١٨٦ ..... عبد المجيد الزنجاني
- ١٨٦ ..... عبد الوهاب الزنجاني
- ١٨٦ ..... عبد الواسع الزنجاني
- ١٨٦ ..... علي الزنجاني
- ١٨٦ ..... علي الزنجاني
- ١٨٦ ..... علي الزنجاني
- ١٨٦ ..... عمر الزنجاني
- ١٨٧ ..... غلام رضا الزنجاني
- ١٨٧ ..... فتح علي الزنجاني
- ١٨٧ ..... فياض الزنجاني
- ١٨٧ ..... أبو القاسم الزنجاني
- ١٨٧ ..... قوام الدين الزنجاني
- ١٨٧ ..... قرين علي
- ١٨٧ ..... لطف الله الزنجاني
- ١٨٧ ..... محمد الزنجاني
- ١٨٧ ..... محمد الزنجاني
- ١٨٧ ..... محمد الزنجاني
- ١٨٨ ..... محمد الزنجاني
- ١٨٨ ..... محمد الزنجاني
- ١٨٨ ..... محمد الزنجاني

- ٧٩ ..... يوسف الزرنجری
- ٧٩ ..... عمر الزرنجری
- ٨٠ ..... أحمد الزرودیزی
- ٨٠ ..... أحمد الزری
- ١٨٠ ..... عمر الزغریماشسی
- ١٨٠ ..... سلیمان الزغندانی
- ١٨٠ ..... محمد الزکانی
- ١٨٠ ..... محمود الزمخشری
- ١٨١ ..... محمد الزملقی
- ١٨١ ..... عبدالله الزملقی
- ١٨١ ..... مجی الزمی
- ١٨١ ..... المعتز الزمی
- ١٨١ ..... محمد الزمی
- ١٨٢ ..... إبراهیم البکری
- ١٨٢ ..... إبراهیم الزنجانی
- ١٨٢ ..... إبراهیم الزنجانی
- ١٨٢ ..... إسحاق الزنجانی
- ١٨٢ ..... أسد الله الزنجانی
- ١٨٢ ..... إسماعیل الزنجانی
- ١٨٢ ..... جعفر الزنجانی
- ١٨٣ ..... جعفر الزنجانی
- ١٨٣ ..... جواد الزنجانی
- ١٨٣ ..... جواد بن محرم
- ١٨٣ ..... حسین الزنجانی
- ١٨٣ ..... حسین الزنجانی
- ١٨٣ ..... زلف علی
- ١٨٣ ..... صدر الدین الزنجانی
- ١٨٣ ..... أبو طالب الزنجانی
- ١٨٣ ..... عباس الزنجانی

- ١٧٥.....إلياس الزاميني
- ١٧٥.....إسرافيل الزاميني
- ١٧٦.....جواهر الزاميني
- ١٧٦.....أحمد الزاميني
- ١٧٦.....على الزاميني
- ١٧٦.....نضر الزا وري
- ١٧٦.....محمد الزاهري
- ١٧٦.....الحسن البخاري
- ١٧٦.....أفلق الزابعدوانسي
- ١٧٧.....أحمد الزبوي
- ١٧٧.....على الزبيبي
- ١٧٧.....إسماعيل الزجاجي
- ١٧٧.....محمد الزجاجي
- ١٧٧.....إبراهيم الزجاجي
- ١٧٧.....رزين الزرجيني
- ١٧٧.....محمد الزرجيني
- ١٧٨.....سليمان الزرخسي
- ١٧٨.....محمد الزرخسي
- ١٧٨.....على الزرزمي
- ١٧٨.....محمد الزرزمي
- ١٧٨.....محمد الزرقى
- ١٧٨.....إسحاق الزرقى
- ١٧٨.....أحمد الزرقى
- ١٧٨.....حيب الزرقى
- ١٧٩.....الحسن الزركرانسي
- ١٧٩.....محمد الزرمانسي
- ١٧٩.....عمر الزرنجري
- ١٧٩.....بكر الزرنجري
- ١٧٩.....داود الزرنجري

- ١٧١ ..... محمد الرشادي
- ١٧١ ..... شيخ الإسلام الرشتاني
- ١٧١ ..... محمد الرضاضي
- ١٧١ ..... نصر الرقوني
- ١٧١ ..... محمد الركندي
- ١٧١ ..... محمد الروذباري
- ١٧٢ ..... أحمد الروذباري
- ١٧٢ ..... محمد الروذفغندي
- ١٧٢ ..... موسى الروذكي
- ١٧٢ ..... محمد الروقي
- ١٧٢ ..... محمد الرياني
- ١٧٢ ..... أحمد الرياني
- ١٧٢ ..... علي الريخشي
- ١٧٣ ..... أحمد الريغتموني
- ١٧٣ ..... جلال الدين الريغتموني
- ١٧٣ ..... منصور الركنزي
- ١٧٣ ..... نعيم الريوددي
- ١٧٣ ..... بشر الريودي
- ١٧٤ ..... إبراهيم الريورثوني
- ١٧٤ ..... عبيد الله الريوقاني
- ١٧٤ ..... إبراهيم السرخسي
- ١٧٤ ..... محمد الزاذبي
- ١٧٤ ..... مسعود الزاذكي
- ١٧٤ ..... يحيى الزاري
- ١٧٥ ..... بن رجاء الزارياني
- ١٧٥ ..... محمد الزاز
- ١٧٥ ..... بكر الزاغرسرسي
- ١٧٥ ..... محمد الزاغولي
- ١٧٥ ..... محمد الزاميني

- ١٦٦ ..... أحمد الراهمي
- ١٦٧ ..... أحمد الراهمي
- ١٦٧ ..... إسحاق راهوي
- ١٦٧ ..... محمد راهوي
- ١٦٧ ..... محمد راهوي
- ١٦٧ ..... أحمد الرباطي
- ١٦٧ ..... أحمد الرضي
- ١٦٨ ..... أحمد الرنجي
- ١٦٨ ..... محمد الرنجي
- ١٦٨ ..... عبد الرشيد الرجائي
- ١٦٨ ..... القاضي الرجائي
- ١٦٨ ..... محمد الرحال
- ١٦٨ ..... أحمد الرخاني
- ١٦٨ ..... الحسن الرخاني
- ١٦٩ ..... محمد الرخشيودي
- ١٦٩ ..... عبد الوهاب الرجيني
- ١٦٩ ..... محمد الرذاني
- ١٦٩ ..... إسماعيل الرازابادي
- ١٦٩ ..... زمام الرزايي
- ١٦٩ ..... محمد الرزماني
- ١٦٩ ..... إبراهيم الرزماني
- ١٦٩ ..... أبو محمد الرزماني
- ١٦٩ ..... أبو عبد الله الرزماني
- ١٧٠ ..... محمد الرزماناخي
- ١٧٠ ..... حاتم الرزماناخي
- ١٧٠ ..... أحمد الرزيقي
- ١٧٠ ..... عبد الرحمن الرزيقي
- ١٧٠ ..... داود الرستغفري
- ١٧٠ ..... علي الرستغفني

- ١٥٤ ..... بلال الحيدشترى
- ١٥٤ ..... عبد الله الحيزاخزى
- ١٥٤ ..... أحمد الحيزاخزى
- ١٥٤ ..... محمد الحيزاخزى
- ١٥٤ ..... محمد الحيزاخزى
- ١٥٤ ..... أبو الحسن الحيشانى السمرقندى
- ١٥٤ ..... حمزة الخيلامى
- ١٥٥ ..... أحمد الخيوقى
- ١٥٥ ..... صالح الدارزنجى
- ١٥٥ ..... على الداركانى
- ١٥٥ ..... يعمر الداركانى
- ١٥٥ ..... عبد الله الداغونى
- ١٥٦ ..... قريش الدبزينى
- ١٥٦ ..... عبد الله الدبوسى
- ١٥٦ ..... ميمون الدبوسى
- ١٥٦ ..... محمود الدبوسى
- ١٥٦ ..... على الدبوسى
- ١٥٦ ..... أحمد الدبوسى
- ١٥٦ ..... ظليم الدبوسى
- ١٥٧ ..... سعيد الدبوسى
- ١٥٧ ..... عثمان الدبوسى
- ١٥٧ ..... محمد الدبوسى
- ١٥٧ ..... إسماعيل الدجاكنى
- ١٥٧ ..... عبد الله الدخفندونى
- ١٥٧ ..... محمد الدخفندونى
- ١٥٧ ..... إسحاق الدخفندونى
- ١٥٧ ..... إسماعيل الدخفندونى
- ١٥٨ ..... بكر الدخمسنى
- ١٥٨ ..... الحسن الدرندى

- ١٥٠ ..... أمير الخوارزمي
- ١٥٠ ..... أحمد الخوارزمي
- ١٥٠ ..... أحمد الخوارزمي
- ١٥٠ ..... حسين الخوارزمي
- ١٥٠ ..... علي الخوارزمي
- ١٥٠ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥٠ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمود الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمود الخوارزمي
- ١٥١ ..... محمود الخوارزمي
- ١٥١ ..... يوسف الخوارزمي
- ١٥٢ ..... يوسف الخوارزمي
- ١٥٢ ..... مؤيد الدين الخوارزمي
- ١٥٢ ..... طاهر الخوافندي
- ١٥٢ ..... أسد الخوجاني
- ١٥٢ ..... محمد الخوجاني
- ١٥٢ ..... المهدي الخوزياني
- ١٥٣ ..... عيدان الخوي
- ١٥٣ ..... يوسف الخوي
- ١٥٣ ..... محمد الخوي
- ١٥٣ ..... أحمد الخوي
- ١٥٣ ..... ناصر الخوي
- ١٥٣ ..... محمد الخوي
- ١٥٣ ..... محمد، عبد الحلبي الخوي
- ١٥٣ ..... محمد عبد الرحيم الخوي

- ١٤٧ ..... إبراهيم الخوارزمي
- ١٤٧ ..... محمد الخوارزمي
- ١٤٧ ..... منصور الخوارزمي
- ١٤٧ ..... منصور البقاءني
- ١٤٧ ..... القاسم الخوارزمي
- ١٤٧ ..... علي الخوارزمي
- ١٤٧ ..... داود الخوارزمي
- ١٤٨ ..... يعقوب الخوارزمي
- ١٤٨ ..... صالح الخوارزمي
- ١٤٨ ..... إبراهيم الخوارزمي
- ١٤٨ ..... محمد الخوارزمي
- ١٤٨ ..... مجاهد الخوارزمي
- ١٤٨ ..... يوسف الخوارزمي
- ١٤٨ ..... الحسن الخوارزمي
- ١٤٨ ..... ناهد الخوارزمي
- ١٤٨ ..... أحمد الخوارزمي
- ١٤٩ ..... أحمد الخوارزمي
- ١٤٩ ..... طاهر الخوارزمي
- ١٤٩ ..... أحمد الخوارزمي
- ١٤٩ ..... أبو سعيد الخوارزمي
- ١٤٩ ..... عبد السلام الخوارزمي
- ١٤٩ ..... الموفق الخوارزمي
- ١٤٩ ..... حسين الخوارزمي
- ١٤٩ ..... علي الخوارزمي
- ١٤٩ ..... علي الخوارزمي
- ١٤٩ ..... محمد الخوارزمي
- ١٤٩ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥٠ ..... محمد الخوارزمي
- ١٥٠ ..... محمد الخوارزمي

- ١٤٢ ..... يحيى الحُشْمَنَجَكِي
- ١٤٢ ..... الحُسن الحُشْمَنَجَكِي
- ١٤٢ ..... عمر الحُشُوفَعِي
- ١٤٢ ..... أحمد الحُشُوفَعِي
- ١٤٢ ..... (أبو أحمد) الحُشُوتَجَكِي
- ١٤٣ ..... إسماعيل الحُشَيْنَدِي
- ١٤٣ ..... محمد الخَلْخَالِي
- ١٤٣ ..... محمد الخَلْخَالِي
- ١٤٣ ..... محمد الخَلْخَالِي
- ١٤٣ ..... محمد الخَلْخَالِي
- ١٤٣ ..... علي الخَلْخَالِي
- ١٤٣ ..... نصر الله الخَلْخَالِي
- ١٤٤ ..... حسن الخَلْخَالِي
- ١٤٤ ..... محمد الخُلُوقِي
- ١٤٤ ..... عبد الواحد الخُلُوقِي
- ١٤٤ ..... إسماعيل الكُشَانِي
- ١٤٤ ..... أحمد الحُمَيْسِرِي
- ١٤٥ ..... المؤمل الحُمَرَكِي
- ١٤٤ ..... إسحاق الحُمَقَابَادِي
- ١٤٥ ..... أحمد الحُمَقَابَادِي
- ١٤٥ ..... عبد الله الحُمَقَرِي
- ١٤٥ ..... يوسف الحُمَيْثِي
- ١٤٥ ..... عبد الغفار السمرقندي
- ١٤٥ ..... الطيب الحُتَامَتِي
- ١٤٦ ..... علي الحُتَبَاجِي
- ١٤٦ ..... وأصل الحُتَبُونِي
- ١٤٦ ..... أحمد الحُتَبُونِي
- ١٤٦ ..... حكيم الدريندي
- ١٤٦ ..... محمد الحَاكِمِي

- ١٣٨ ..... محمد الخرقاني
- ١٣٨ ..... أحمد الخرقاني
- ١٣٨ ..... أحمد الخرقاني
- ١٣٨ ..... بكر الخرقاني
- ١٣٩ ..... الحسين الخرقاني
- ١٣٩ ..... الحسين الخرقاني
- ١٣٩ ..... محمد الخرقاني
- ١٣٩ ..... مسعود الخرقاني
- ١٣٩ ..... الحسين الخرقاني
- ١٣٩ ..... عبد الجبار الخرقاني
- ١٣٩ ..... عبد الله الخرقاني
- ١٣٩ ..... عمر الخرقاني
- ١٤٠ ..... محمد الخرقاني
- ١٤٠ ..... زهير الخرقاني
- ١٤٠ ..... محمد الخرقاني
- ١٤٠ ..... محمد الخرقاني
- ١٤٠ ..... إسحاق الخرقاني
- ١٤٠ ..... الحسن الخرقاني
- ١٤٠ ..... عبد الله الخرقاني
- ١٤٠ ..... عبد الله بن عبد الرحمن الخرقاني
- ١٤٠ ..... داود الخرميشي
- ١٤٠ ..... محمد الخروزي
- ١٤١ ..... موسى الخزازي
- ١٤١ ..... هشيم الخزازي
- ١٤١ ..... محمد الخزاندي
- ١٤١ ..... محمد الخزاندي
- ١٤١ ..... محمد الخزواني
- ١٤١ ..... محمد الخسرو شاهی
- ١٤٢ ..... إبراهيم الخشاعري

- ١٣٤.....سلمان الحُجَنْدِي
- ١٣٤.....أحمد الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....بدر الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....محمد الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....إبراهيم بن عبد الله الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....عبيد الله الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....إبراهيم بن أحمد الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....محمد الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....محمد الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....محمد الحُجَنْدِي
- ١٣٥.....إبراهيم الخُدَّابَادِي
- ١٣٥.....إبراهيم الخُدَّابَادِي
- ١٣٦.....زهير الخُدَّامِي
- ١٣٦.....زهير الخُدَّامِي
- ١٣٦.....علي الخُدَّامِي
- ١٣٦.....محمد الخُدْفَرَانِي
- ١٣٦.....حمد الخُدَيْسِي
- ١٣٦.....أحمد الخُدَيْمَنكِي
- ١٣٦.....سليم الخُدَيْمَنكِي
- ١٣٧.....بجي الخُدَيْمَنكِي
- ١٣٧.....عروة الخُدَيْمَنكِي
- ١٣٧.....أحمد الخُدَانْدِي
- ١٣٧.....هارون الخُرَادِييْنِي
- ١٣٧.....غالب الخُرْتَنكِي
- ١٣٧.....سعد الخُرَشْكِي
- ١٣٧.....حبيب الخُرْطَطِي
- ١٣٨.....محمد الخُرْعُونِي
- ١٣٨.....أحمد الخُرْعُونِي
- ١٣٨.....موسى الخُرْعُونِي

١٣١	محمد الخاوصي
١٣١	الزاهد الخاوسي
١٣١	موسى السمرقندي
١٣١	علي الخبافي
١٣٢	إسحاق الختلي
١٣٢	إبراهيم الختلي
١٣٢	عباد الختلي
١٣٢	إسحاق الختلي
١٣٢	عمران الختلي
١٣٢	محمد الختلي
١٣٢	موسى الختلي
١٣٢	أحمد الختلي
١٣٢	عبد الرحمن الختلي
١٣٢	علي الختلي
١٣٢	عمر الختلي
١٣٢	أحمد الختلي
١٣٢	محمد الختلي
١٣٣	علي الختلي
١٣٣	محمد الختلي
١٣٣	سليمان الختلي
١٣٣	محمد الخجادي
١٣٣	محمد الخجندي
١٣٤	أحمد الخجندي
١٣٤	حامد الخجندي
١٣٤	عمر الخجندي
١٣٤	محمد الخجندي
١٣٤	موسى الخجندي
١٣٤	بجي الخجندي
١٣٤	عمر الخجندي

١٢٦	صخر الحَاجِيّ
١٢٦	إسماعيل الحَاجِيّ
١٢٦	نيمون الحَاجِيّ
١٢٧	الحسن الحَاسِيّ
١٢٧	بشر الحَاقِيّ
١٢٧	نصر الحَامِدِيّ
١٢٧	عبد الله الحَامِضِيّ
١٢٧	أحمد الحَبَابِيّ
١٢٨	علي الحَبِيْبِيّ
١٢٨	عبد الرحمن الحَبِيْبِيّ
١٢٨	عبد الله الحَبِيْبِيّ
١٢٨	المظفر الحَجِيّ
١٢٨	محمد الحَدَّادِيّ
١٢٨	محمد الحَزَّام
١٢٩	محمد الحَسَابُ
١٢٩	عثمان الحَفْصَابَادِيّ
١٢٩	محمد الحَلْبِيسِيّ
١٢٩	عبد العزيز الحَلَوَاتِيّ
١٢٩	أبو محمد الحَلَوَاتِيّ
١٢٩	عبد الله الحَلَوَاتِيّ
١٣٠	حمدون الحِزَابِيّ
١٣٠	سعد الحَاخَسْرِيّ
١٣٠	عتيق الحَاخَسْرِيّ
١٣٠	عبد القادر الحَاخَسْرِيّ
١٣٠	جعفر الخَالْبِرْزَنِيّ
١٣٠	إبراهيم الخَالِدَابَادِيّ
١٣١	علي الخَالِدِيّ
١٣١	الخَانَقَاهِيّ السَّرْحَسِيّ
١٣١	طاهر الخَانَقَاهِيّ

١٢٢	سورة الجنُّ جَرْدِي
١٢٢	عبدان الجنُّ جَرْدِي
١٢٢	عبد الله الجنُّ جَرْدِي
١٢٣	عبيد الله الجنُّ جَرْدِي
١٢٣	حيدر الجنُّيدِي
١٢٣	أحمد الجَوَّالُ
١٢٣	أحمد الجَوَّالِي
١٢٣	عبد الرحمن الجَوَّارِي
١٢٤	محمد الجَوَّابِي
١٢٤	شاه الجَوَّابِي
١٢٤	أحمد الجَوَّابِي
١٢٤	عيسى الجَوَّابِي
١٢٤	أحمد النسفي الجَوَّابِي
١٢٤	إسماعيل الجَوَّابِي
١٢٤	أبو إبراهيم الجَوَّابِي
١٢٤	علي الجَوَّابِي
١٢٤	تميم الجَوَّابِي
١٢٥	محمد الجَوَّابِي
١٢٥	عبد السلام الجِيَّاسَرِي
١٢٥	محمد بن الجِيَّابِي
١٢٥	عمر الجِيَّابِي
١٢٥	علي الجِيَّابِي
١٢٥	أحمد الجِيَّابِي
١٢٥	سنحان الجِيَّابِي
١٢٦	أحمد الجِيَّابِي
١٢٦	أحمد الجِيَّابِي
١٢٦	عمران الجِيَّابِي
١٢٦	محمد الجِيَّابِي
١٢٦	ميمون الحاتمي

- ١١٧.....إسحاق الجيني
- ١١٨.....صالح الجحاري
- ١١٨.....محمد الجحدادي
- ١١٨.....أعين بن جعفر المحزني
- ١١٨.....محمد الجديدي
- ١١٨.....محمد الجرّاباذي
- ١١٩.....عبد الجبار الجرّاحي
- ١١٩.....محمد الجرّاحي
- ١١٩.....عبيد الله الجرادى
- ١١٩.....سعيد الجرمي
- ١١٩.....إبراهيم الجرّميهي
- ١١٩.....عبد الرحمن الجرّميهي
- ١٢٠.....أحمد الجصيني
- ١٢٠.....عمر الجصيني
- ١٢٠.....محمد الجصيني
- ١٢٠.....أحمد الجعاب
- ١٢٠.....عبد الرحمن الحكلي
- ١٢٠.....سعيد الجللحشاني
- ١٢٠.....محمد الجلفري
- ١٢١.....أحمد الجلفري
- ١٢١.....محمد الجميلي
- ١٢١.....محمد الجندي
- ١٢١.....محمد الإشتيخي الجندي
- ١٢١.....عبد الله الجندي
- ١٢١.....يعقوب الجندي
- ١٢٢.....أحمد الجندي
- ١٢٢.....أصبح الجنديرفان
- ١٢٢.....عمر الجنزي
- ١٢٢.....إبراهيم الجنزي

- ١١٣ ..... صالح التمرتاشى
- ١١٣ ..... محمد الغزى
- ١١٣ ..... محمد التمرتاشى
- ١١٣ ..... نجم الدين التمرتاشى
- ١١٤ ..... أحمد التمشكى
- ١١٤ ..... نصر التنكى
- ١١٤ ..... محمد التوبى
- ١١٤ ..... جعفر بن محمد التوبى
- ١١٤ ..... بحر التوبى
- ١١٤ ..... جابر التوبى
- ١١٤ ..... محمد التوبى
- ١١٤ ..... محمد التوبى
- ١١٥ ..... عبد الواحد التوبى
- ١١٥ ..... أحمد التوبى
- ١١٥ ..... محمد التوذى
- ١١٥ ..... نصر التوذى
- ١١٥ ..... أحمد التوذى
- ١١٥ ..... سعد الخرانى
- ١١٥ ..... أبو عبد الله التوسكاسى
- ١١٦ ..... حم التونكى
- ١١٦ ..... أحمد التوبكى
- ١١٦ ..... محمد التركانى
- ١١٦ ..... محمد التيمكى
- ١١٦ ..... أحمد التابى
- ١١٧ ..... أحمد الجاحنى
- ١١٧ ..... حمزة الجاحنى
- ١١٧ ..... محمد الجاكرديزى
- ١١٧ ..... نوح الجامع
- ١١٧ ..... سالم الجاورسى

- ١٠٨..... محمد الوراق
- ١٠٩..... محمد الترمذي
- ١٠٩..... أحمد الترمذي
- ١٠٩..... إسحاق الترمذي
- ١٠٩..... أبو أحمد الترمذي
- ١٠٩..... خالد الترمذي
- ١٠٩..... عبد العزيز الترمذي
- ١٠٩..... سعيد الترمذي
- ١٠٩..... صالح الترمذي
- ١٠٩..... محمد الترمذي
- ١١٠..... علي الترمذي
- ١١٠..... أحمد الترمذي
- ١١٠..... أحمد الترنواوذي
- ١١٠..... أحمد التشكيدزي
- ١١٠..... حسن التفتازاني
- ١١٠..... محمد الغنيمي
- ١١٠..... مسعود التفتازاني
- ١١١..... يحيى التفتازاني
- ١١١..... عبد الله التفتازاني
- ١١١..... محمد التفتازاني
- ١١١..... حبيش التفليسي
- ١١٢..... حسين التفليسي
- ١١٢..... مبارك التفليسي
- ١١٢..... محمد التفليسي
- ١١٢..... حامد التفليسي
- ١١٢..... محمد التفليسي
- ١١٢..... محمد التفليسي
- ١١٢..... حامد التلياني
- ١١٣..... أحمد التمرناشي

- ١٠٤ ..... موسى التبريزي
- ١٠٤ ..... يحيى التبريزي
- ١٠٥ ..... فتاح التبريزي
- ١٠٥ ..... أحمد الأشعري
- ١٠٥ ..... محمد التبريزي
- ١٠٥ ..... أبو القاسم التبريزي
- ١٠٥ ..... شعيب التبريزي
- ١٠٥ ..... محمد البخاري
- ١٠٥ ..... حماد البخاري
- ١٠٥ ..... محمد التّخسّانجكني
- ١٠٦ ..... خالد التّخسّيني
- ١٠٦ ..... الرسول التّخسّيني
- ١٠٦ ..... عطاء التّخسّيني
- ١٠٦ ..... أحمد التدياني
- ١٠٦ ..... إبراهيم التدياني
- ١٠٦ ..... القاسم التدياني
- ١٠٦ ..... محمد الترابي
- ١٠٦ ..... محمد بن أحمد الترابي
- ١٠٦ ..... عبدالله الترابي
- ١٠٧ ..... عبدالرحمن الترابي
- ١٠٧ ..... محمد التراخي البخاري
- ١٠٧ ..... محمد التراباني
- ١٠٧ ..... أحمد الهمداني التركاني
- ١٠٧ ..... محمد التركستاني
- ١٠٨ ..... عمر الترمذي
- ١٠٨ ..... محمد الترمذي
- ١٠٨ ..... محمد الترمذي
- ١٠٨ ..... محمد الترمذي
- ١٠٨ ..... محمد الترمذي

- ١٠٠..... محمد القاضي
- ١٠٠..... محمد التريزي
- ١٠٠..... محمد التريزي
- ١٠٠..... محمد نجف
- ١٠١..... محمد التريزي
- ١٠١..... محمد القاضي
- ١٠١..... محمد التريزي
- ١٠١..... محمد التريزي
- ١٠١..... محمد التريزي
- ١٠١..... محمد التريزي
- ١٠١..... محمد التريزي
- ١٠١..... محمد منلا حنفي
- ١٠٢..... محمد الخطيب
- ١٠٢..... محمد التريزي
- ١٠٢..... محمد الطباطبائي
- ١٠٢..... محمد التريزي
- ١٠٢..... محمد التريزي
- ١٠٢..... محمد التريزي
- ١٠٢..... محمد الأوفساوي
- ١٠٢..... محمد الأردوبادي
- ١٠٣..... محمد التريزي
- ١٠٣..... محمد البردعي
- ١٠٣..... محمد التريزي
- ١٠٣..... محمد الأذريبحاني
- ١٠٣..... محمد الطباطبائي
- ١٠٣..... محمود الطباطبائي
- ١٠٣..... محمد التريزي
- ١٠٤..... محمود التريزي
- ١٠٤..... المظفر التريزي

- ٩٦ ..... جمال الدين التريزى
- ٩٦ ..... جواد الملكى
- ٩٦ ..... رجب الأصفهانى
- ٩٦ ..... رضا التريزى
- ٩٦ ..... رفيع الدين التريزى
- ٩٧ ..... شريف الشروان
- ٩٧ ..... عبد الحسين التريزى
- ٩٧ ..... عبد الحميد الخسروشاهى
- ٩٧ ..... عبد الرحيم التريزى
- ٩٧ ..... عبد الرحيم الأنصارى
- ٩٧ ..... عبد الصمد التريزى
- ٩٧ ..... عبد القاهر التريزى
- ٩٨ ..... عبد الله التريزى
- ٩٨ ..... عبد الله بن شريف
- ٩٨ ..... عبد الملك الصديقى
- ٩٨ ..... على التريزى
- ٩٨ ..... على القونوى
- ٩٨ ..... على الطباطبائى
- ٩٨ ..... على التريزى
- ٩٩ ..... على التريزى
- ٩٩ ..... على التريزى
- ٩٩ ..... على الموسوى
- ٩٩ ..... على التريزى
- ٩٩ ..... على التريزى
- ٩٩ ..... كمال الدين التريزى
- ١٠٠ ..... لطف على النسائى
- ١٠٠ ..... مجد الدين الحوائى
- ١٠٠ ..... محمد التريزى
- ١٠٠ ..... محمد التريزى

- ٩٢ ..... محمد التابشي
- ٩٢ ..... الحسن التاديني (التاديني)
- ٩٢ ..... الحسن التاديزي
- ٩٢ ..... أحمد التباني
- ٩٢ ..... أبو هارون التباني
- ٩٣ ..... إبراهيم الجاربردي
- ٩٣ ..... إبراهيم التيريزي
- ٩٣ ..... إبراهيم التيريزي
- ٩٣ ..... أحمد الكوران
- ٩٣ ..... أحمد التيريزي
- ٩٣ ..... أحمد التيريزي
- ٩٣ ..... أحمد الأميني
- ٩٣ ..... إسماعيل المرندي
- ٩٤ ..... بدل التيريزي
- ٩٤ ..... بشر الزيني
- ٩٤ ..... حسن المجتهد
- ٩٤ ..... حسن التيريزي
- ٩٤ ..... حسن المشترودي
- ٩٤ ..... محمد التيريزي
- ٩٤ ..... حسن العلياري
- ٩٥ ..... حسن التيريزي
- ٩٥ ..... حسين القزويني
- ٩٥ ..... حسين التيريزي
- ٩٥ ..... حسين التيريزي
- ٩٥ ..... حسين التيريزي
- ٩٥ ..... حسين الخسروشاهي التيريزي
- ٩٥ ..... حسين التيريزي
- ٩٦ ..... جعفر التيريزي
- ٩٦ ..... جعفر التيريزي

- ٨٨ ..... محمد البوزنجردى.
- ٨٨ ..... محمد بن محمود البوزنجردى.
- ٨٨ ..... ضرار البوزنشاھى.
- ٨٨ ..... محمد البغوى. الضرير.
- ٨٨ ..... الحصين البوينجى.
- ٨٨ ..... أبو سعيد البوينجى.
- ٨٨ ..... رقاد البھارى.
- ٨٩ ..... أحمد البھونى.
- ٨٩ ..... مقاتل البىدرى.
- ٨٩ ..... عمر البرانى.
- ٨٩ ..... أحمد البيرمسى.
- ٨٩ ..... موسى البىفارىنى.
- ٩٠ ..... محمد البىكندى.
- ٩٠ ..... على البىكندى.
- ٩٠ ..... أحمد البىكندى.
- ٩٠ ..... يحيى البىكندى.
- ٩٠ ..... محمد بن أحمد البىكندى.
- ٩٠ ..... محمد البىكندى.
- ٩٠ ..... إسماعيل البىكندى.
- ٩٠ ..... محمد بن أبى عبد الله البىكندى.
- ٩٠ ..... عثمان البىكندى.
- ٩١ ..... محمد بن أحمد البىكندى.
- ٩١ ..... أحمد بن يونس البىكندى.
- ٩١ ..... محمد بن جعفر البىكندى.
- ٩١ ..... عبد الملك البىلقان.
- ٩١ ..... صالح البىمان.
- ٩١ ..... شعثم البىوردى.
- ٩١ ..... أحمد البىوقان.
- ٩٢ ..... عبد الرحمن التابشى.

- ٨٣ ..... عبد الله البكري
- ٨٣ ..... محمد بن البلاساغوني
- ٨٣ ..... إبراهيم البلغاري
- ٨٣ ..... عبد النصر البلغاري
- ٨٤ ..... محمد البلغاري
- ٨٤ ..... أحمد بن عتاب البلكاني
- ٨٤ ..... علي المجكشي
- ٨٤ ..... عباد المجكشي
- ٨٤ ..... محمد المجكشي
- ٨٤ ..... الثعنان البملاني
- ٨٤ ..... أحمد البملاني
- ٨٤ ..... عبد الله بناكسي
- ٨٥ ..... داود بناكسي
- ٨٥ ..... محمد بناكشي
- ٨٥ ..... علي البناني
- ٨٥ ..... جعفر الروذكي
- ٨٥ ..... محمد المسعودي
- ٨٦ ..... علي البنحيني
- ٨٦ ..... مؤمن البنحيني
- ٨٦ ..... محمد البندكاني
- ٨٦ ..... علي البنداكي
- ٨٦ ..... عبد الرحمن البندعشي
- ٨٦ ..... الطيب البنسارقاني
- ٨٧ ..... علي البنكشي
- ٨٧ ..... الهيثم البنكشي
- ٨٧ ..... عبد الله البترقاني
- ٨٧ ..... أسلم البوتقي
- ٨٧ ..... عبد الله البورغندي
- ٨٧ ..... إبراهيم البوزنجردی

- ٧٩ ..... محمد البزناني
- ٧٩ ..... نيهان البسكاسي
- ٧٩ ..... أحمد البسكاري
- ٨٠ ..... إسماعيل البسكتي
- ٨٠ ..... سليمان المروزي
- ٨٠ ..... الحسين البسيني
- ٨٠ ..... إسحاق البشاني
- ٨٠ ..... علي البشقي
- ٨٠ ..... بشر البستاني
- ٨٠ ..... محمد البستاني
- ٨٠ ..... محمد بن عوض البستاني
- ٨١ ..... سلمة البشواذقي
- ٨١ ..... محمد البشواذقي
- ٨١ ..... عبد الله بن بشار البشواذقي
- ٨١ ..... عبد الله بن صبيح البشواذقي
- ٨١ ..... أحمد بن بصير البخاري
- ٨١ ..... علي البغاوزجاني
- ٨١ ..... عبد الحي البغدخزرقندي
- ٨٢ ..... الحسين البغوي
- ٨٢ ..... عبد الله البغوي
- ٨٢ ..... محمد البغوي
- ٨٢ ..... الحسن البغوي
- ٨٢ ..... أحمد البغوي
- ٨٢ ..... محمد بن حيوية البغوي
- ٨٢ ..... يوسف البغوي
- ٨٢ ..... محمد البغوي الدباس
- ٨٣ ..... علي البغوي
- ٨٣ ..... سلام البكردي
- ٨٣ ..... أحمد البكري

- ٧٥ ..... العلاء اليرسخي
- ٧٥ ..... قرينام اليرفشخي البخاري
- ٧٥ ..... أحمد اليرقاني
- ٧٦ ..... علي اليرقاني
- ٧٦ ..... أحمد اليرقي
- ٧٦ ..... محمد اليرقي
- ٧٦ ..... أحمد اليرقي
- ٧٦ ..... محمد اليرقي
- ٧٦ ..... محمد الخوارزمي اليرقي
- ٧٦ ..... عمر الخوارزمي اليرقي
- ٧٦ ..... أحمد اليرقي
- ٧٦ ..... أحمد اليرقي
- ٧٧ ..... محمد البركدي
- ٧٧ ..... جناح البركدي
- ٧٧ ..... محمد البرونجردي
- ٧٧ ..... أحمد البرويزي
- ٧٧ ..... علي البزدوي
- ٧٨ ..... محمد البزدوي
- ٧٨ ..... الحسن البزدوي
- ٧٨ ..... عزيز البزدوي
- ٧٨ ..... عبيد الله البزدوي
- ٧٨ ..... عبد الله البزدوي
- ٧٨ ..... داود البزدوي
- ٧٨ ..... عبد الكريم البزدوي
- ٧٨ ..... يوسف البزدوي
- ٧٨ ..... حمزة البزغامي
- ٧٩ ..... إبراهيم البزماقاني
- ٧٩ ..... أحمد البزناني
- ٧٩ ..... عبد العزيز البزناني

- ٧١..... مكى الردعى (الردعى)
- ٧١..... عبد العزيز الردعى
- ٧١..... سعيد الردعى
- ٧١..... الحسين الردعى
- ٧١..... محمد الردعى
- ٧١..... محمد الردعى
- ٧١..... عبيد الله الردعى
- ٧٢..... سليمان الرزى
- ٧٢..... أحمد الرزنجى
- ٧٢..... أحمد الرزنجى
- ٧٢..... جعفر الرزنجى
- ٧٢..... جعفر الرزنجى
- ٧٢..... حسن الرزنجى
- ٧٣..... عبد الصمد الرزنجى
- ٧٣..... عبد القادر الرزنجى
- ٧٣..... على الرزنجى
- ٧٣..... محمد الرزنجى
- ٧٣..... محمد الرزنجى
- ٧٤..... محمد التودهى الرزنجى
- ٧٤..... مصطفى الرزنجى
- ٧٤..... صالح الرزندى
- ٧٤..... بُدِيل الرزندى
- ٧٤..... محمود الرزندى
- ٧٤..... الحسن الرزندى
- ٧٤..... أحمد الكاتب
- ٧٤..... إسماعيل الكاتب
- ٧٥..... خالد الرسانجردى
- ٧٥..... أحمد الرسانى
- ٧٥..... منصور الرسخى

- ٦٧..... إبراهيم البخارى
٦٧..... مير البخارى
٦٧..... محمد البخارى
٦٧..... حفص البخجرمىانى
٦٧..... رضوان البداكرى
٦٧..... ميكائيل البدخكشى
٦٨..... أبو سلمة البديانوى
٦٨..... عبد الله البديلى
٦٨..... محمد بن جعفر
٦٨..... إبراهيم البَدْخَشِي
٦٨..... اسماعيل البديخونى
٦٨..... عبد الصمد البديسى
٦٩..... القاسم اليرازجانى (اليرازجانى)
٦٩..... الفضل اليراكدى البخارى
٦٩..... على ندا اليرانى
٦٩..... محمد اليرانى
٦٩..... محمود اليرانى
٦٩..... سهل اليرانى
٦٩..... محمد بن سهل اليرانى
٦٩..... محمد بن محمد اليرانى
٧٠..... عبد العليم اليرانى
٧٠..... محمد بن اسحاق اليرانى
٧٠..... عبد الله اليرْخُشَانِي
٧٠..... النضر اليردادى
٧٠..... محمد اليردعى
٧٠..... منبه اليردعى
٧٠..... الحسين اليردعى
٧٠..... أحمد اليرْدِجِي
٧١..... شعيد اليرْدِجِي

- ٦٣..... محمد النقشبندی
- ٦٣..... محمد البخاری
- ٦٣..... محمود الإفسنجی
- ٦٣..... مراد بن علی
- ٦٤..... مسعود البخاری
- ٦٤..... میر ماه البخاری
- ٦٤..... نصر الله الرویانی
- ٦٤..... محمد بخاری
- ٦٤..... عبد الخالق الملطی
- ٦٤..... محمد إمام زاده
- ٦٥..... عمر تاج الشریعة
- ٦٥..... عمر العقیلی
- ٦٥..... أحمد العقیلی
- ٦٥..... عبد العزیز الحلوائی
- ٦٥..... عبد الله البخاری
- ٦٥..... علی البخاری
- ٦٥..... أبو المحاسن الزرنجری
- ٦٥..... محمد البخاری
- ٦٥..... محمد البخاری
- ٦٦..... محمد النوجابادی
- ٦٦..... محمود الشہید
- ٦٦..... محمود الحصری
- ٦٦..... الحسین الحکیم البخاری
- ٦٦..... أبو عبد الله البخاری
- ٦٦..... أبو الفضل البخاری
- ٦٦..... محمد البخاری
- ٦٦..... محمد البخاری
- ٦٧..... محمد البخاری
- ٦٧..... محمد البخاری

- ٥٩.....عبد الرحيم التيمي
- ٥٩.....عبد الرحيم البخارى
- ٦٠.....عبد العزيز البخارى
- ٦٠.....عبد الكرم البخارى
- ٦٠.....ابراهيم البخارى
- ٦٠.....عبد الله بن رضوان
- ٦٠.....عطاء الله البخارى
- ٦٠.....على المقدسى البخارى
- ٦٠.....على (مير) البخارى
- ٦٠.....على البخارى
- ٦٠.....على الزندويستى البخارى
- ٦٠.....شوكت البخارى
- ٦١.....عمر البخارى
- ٦١.....عناية الله آخوند
- ٦١.....محمد الكلابادى
- ٦١.....زين الدين بخارى
- ٦١.....محمد البخارى
- ٦١.....محمد البخارى
- ٦١.....محمد البخارى
- ٦١.....محمد البخارى
- ٦١.....محمد غنجار
- ٦٢.....محمد البخارى
- ٦٢.....محمد البخارى
- ٦٢.....محمد البخارى
- ٦٢.....محمد البخارى
- ٦٢.....محمد الزاهد
- ٦٢.....محمد الناموسى
- ٦٣.....محمد البخارى
- ٦٣.....محمد البخارى

- ٥٥ ..... أحمد الكلاباذى
- ٥٦ ..... سهيل البخارى
- ٥٦ ..... محمد البخارى
- ٥٦ ..... محمود البخارى
- ٥٦ ..... عمر اللبثى
- ٥٦ ..... محمد البخارى
- ٥٦ ..... محمد الكشميرى
- ٥٦ ..... علم البخارى
- ٥٦ ..... حسن القنوجى
- ٥٦ ..... الحسن القطان
- ٥٧ ..... على القنوجى
- ٥٧ ..... على البخارى
- ٥٧ ..... طاهر البخارى
- ٥٧ ..... محمد البخارى
- ٥٧ ..... محمد البخارى
- ٥٧ ..... صلاح البخارى
- ٥٧ ..... إبراهيم الصفار
- ٥٨ ..... أحمد الريغدمونى
- ٥٨ ..... أحمد الثباتى
- ٥٨ ..... أحمد السليمانى
- ٥٨ ..... أحمد الصابونى
- ٥٨ ..... إسحاق الصفار
- ٥٨ ..... إسحاق البخارى
- ٥٨ ..... محمد بخارى
- ٥٩ ..... أسعد الصيرفى
- ٥٩ ..... الحسين البخارى
- ٥٩ ..... الحسين الحلیمى
- ٥٩ ..... سليم البخارى
- ٥٩ ..... ظاهر البخارى

٥٢	الحسين الباني
٥٢	أحمد بن زكريا الباني
٥٢	يعقوب الباني
٥٢	الحسن الباني
٥٢	الحسن الباني
٥٢	الحسين الباني
٥٢	سعيد الباني
٥٢	عبد الله البوردي
٥٢	الغمر الماوردى
٥٢	محمد الماوردى
٥٣	عبد الله البوردي
٥٣	مسلم البوردي
٥٣	محمد البايان
٥٣	الحسن البتخزاني النسفي
٥٣	جعفر البتيني
٥٣	القاسم البتيني
٥٣	الحسن البجوري
٥٤	عمر البجوري
٥٤	محمد البجوري
٥٤	محمد بن عمر البجوري
٥٤	أحمد البجوري
٥٤	محمد البخاري
٥٥	عبد الله المسندي
٥٥	عبد الوهاب البخاري
٥٥	صفي الدين البخاري
٥٥	محمد البخاري
٥٥	محمود الكلابادي البخاري
٥٥	عبد الله البخاري
٥٥	علي البخاري

- ٤٧..... محمد البادن
- ٤٧..... أحمد الباذغيسي
- ٤٧..... أبو عبد الله الباذن
- ٤٨..... يحيى الباراني
- ٤٨..... إسماعيل الجوهري
- ٤٨..... إسحاق بن إبراهيم
- ٤٨..... حاتم الباراني
- ٤٨..... الحسن البارديزي
- ٤٨..... يعقوب البارديزي
- ٤٨..... أحمد البارسكتي
- ٤٩..... أحمد الباركتي
- ٤٩..... بزيع الباربابادي
- ٤٩..... زياد البازي
- ٤٩..... سلام البازي
- ٤٩..... محمد بن الفضل الفازي
- ٤٩..... أحمد الفازي
- ٤٩..... محمد بن حمدوية الفازي
- ٤٩..... أحمد البازكندی
- ٥٠..... إسماعيل الباغي
- ٥٠..... محمد الباغتابادي
- ٥٠..... عبد الله الباقي
- ٥٠..... محمد الباكوبي
- ٥٠..... عمارة البلائني
- ٥١..... محمد البالقاني
- ٥١..... خازجة البالوجي
- ٥١..... الحسن البألوزي
- ٥١..... حلوان (حلوان) الباني
- ٥١..... وكيع الباني البخاري
- ٥٢..... أحمد الباني

- ٤٣ ..... يوسف الإيتسنى
- ٤٣ ..... ميمون الإيتسنى
- ٤٣ ..... محمد الإيتسنى
- ٤٣ ..... محمد الإيدجى
- ٤٣ ..... محمد بن يوسف الإيلاقى
- ٤٤ ..... جعفر بن الرازى
- ٤٤ ..... ظاهر الإيلاقى
- ٤٤ ..... محمد بن داود الإيلاقى
- ٤٤ ..... نصر الإيلاقى
- ٤٤ ..... إسماعيل البغدادى
- ٤٤ ..... عبدة البابانى مرزوى
- ٤٥ ..... عبد المعطى البابى
- ٤٥ ..... زهير بن نعيم البابى
- ٤٥ ..... إبراهيم البابى
- ٤٥ ..... الحسن البابى
- ٤٥ ..... هلال البابى
- ٤٥ ..... زهير بن محمد البابى
- ٤٥ ..... محمد بن هشام البابى
- ٤٥ ..... حبيب البابى
- ٤٥ ..... محمد بن أبى عمران البابى
- ٤٥ ..... على البابدستانى
- ٤٦ ..... إبراهيم الباشيرى
- ٤٦ ..... إبراهيم الباشى
- ٤٦ ..... أحمد الباقرانى
- ٤٦ ..... إبراهيم الباكسى
- ٤٦ ..... إبراهيم البابى
- ٤٧ ..... يوسف البابى
- ٤٧ ..... محمد الباتكروى
- ٤٧ ..... النعمان الباخوسى

- ٣٨ ..... إسحاق الأمين
- ٣٨ ..... أحمد الأندرواني
- ٣٩ ..... عمر الأندجافري
- ٣٩ ..... الحسن الأنداقى
- ٣٩ ..... محمد الأنداقى
- ٣٩ ..... يوسف الأندخوذى
- ٣٩ ..... محمد الأنددى
- ٣٩ ..... أحمد الأندرابى
- ٤٠ ..... أحمد الأندرابى
- ٤٠ ..... أحمد الأندرابى
- ٤٠ ..... عبّاد الأندغنى
- ٤٠ ..... محمد الأندغنى
- ٤٠ ..... عبد الكرم الأندقى
- ٤٠ ..... الحسن الأندقى
- ٤٠ ..... عمر الأنداكانى
- ٤١ ..... محمد الأنداكانى
- ٤١ ..... حميد الأندشميشى
- ٤١ ..... مظهر (مطهر) الأندلقانى
- ٤١ ..... نصر الأندسونى
- ٤١ ..... داود الأودنى
- ٤٢ ..... محمد الأودنى
- ٤٢ ..... أحمد الأودنى
- ٤٢ ..... على الأوزكندى
- ٤٢ ..... على الأوشى
- ٤٢ ..... محمد الأوشى
- ٤٢ ..... عمران الأوشى
- ٤٢ ..... مسعود الأوشى
- ٤٣ ..... يعمر الإهريجى
- ٤٣ ..... عبد الوهاب الإهريجى

- ٣٤ ..... الحسن الإسفيجاني
- ٣٤ ..... أحمد الأسيجاني
- ٣٤ ..... بكر الإسكازني
- ٣٥ ..... محمد الإسكازني
- ٣٥ ..... يوسف الإسكازني
- ٣٥ ..... محمد بن عبد الرشيد الأحمدي
- ٣٥ ..... محمد الإسميني
- ٣٥ ..... صالح الأشتابديزكي
- ٣٥ ..... سيحان الأشتابديزكي
- ٣٥ ..... محمد الدارمي الأشتابديزكي
- ٣٥ ..... محمد الأشتاخوسي
- ٣٦ ..... شاه بن التزال الأشرجي
- ٣٦ ..... عمير الأشرجي
- ٣٦ ..... الفضل الأشرجي
- ٣٦ ..... محمد بن مت الإشتيحي
- ٣٦ ..... نصر الإشتيحي
- ٣٦ ..... حكيم الأنروشي
- ٣٦ ..... عثمان الأشفورقاني
- ٣٧ ..... حاتم الأشموني
- ٣٧ ..... نوح الأشموني
- ٣٧ ..... عمر الأشناني
- ٣٧ ..... محمد الأشناني
- ٣٧ ..... عبد العزيز الأشنهي
- ٣٧ ..... أحمد الأفرحشي
- ٣٧ ..... محمد بن أذكر الأفرحشي
- ٣٨ ..... أحمد الأفشواني
- ٣٨ ..... خال (خالده) الأفشواني
- ٣٨ ..... العباس الأفشورقاني
- ٣٨ ..... بشار الأمديزي

- ٢٢..... العباس الأرخسي
- ٢٢..... أحمد بن الأفا الأردبيلي
- ٢٢..... أحمد الأردبيلي
- ٢٢..... إسحاق الأردبيلي
- ٢٢..... إسماعيل البدرى
- ٢٢..... حسن الأردبيلي
- ٢٢..... حسين الأردبيلي الأهرى
- ٢٣..... تحسين الألاهى الأردبيلي
- ٢٣..... حفص الأردبيلي
- ٢٣..... على أكبر الأردبيلي
- ٢٣..... على التبريزى الأردبيلي
- ٢٤..... عمر الأردبيلي
- ٢٤..... عيسى الأردبيلي
- ٢٤..... فرج الأردبيلي
- ٢٤..... محسن الأردبيلي
- ٢٤..... محمد أحمد الأردبيلي
- ٢٤..... محمد أمين الأردبيلي
- ٢٤..... محمد حسن الأردبيلي
- ٢٥..... محمد طاهر الأردبيلي
- ٢٥..... محمد الأردبيلي الرومى
- ٢٥..... محمد بن بابوية الأردبيلي
- ٢٥..... يوسف الأردبيلي
- ٢٥..... ظهر الدين الأردبيلي
- ٢٥..... يعقوب الأردبيلي
- ٢٥..... عبد الوهاب الأردبيلي
- ٢٥..... جعفر الأردبيلي
- ٢٦..... محمد الأرزكيانى
- ٢٦..... إبراهيم الأرزنجانى
- ٢٦..... أحمد الأرزنجانى

- ١٧.....عبد الوارث الأبهري
- ١٧.....محمد بن طاهر الأبهري
- ١٧.....سعيد الأبهري
- ١٧.....محمد بن عيسى الأبهري
- ١٨.....عبد الواحد الأبهري
- ١٨.....الحسين الأبهري
- ١٨.....حسن الأبيوردى
- ١٨.....عبد الحق الأبيوردى
- ١٨.....على الأبيوردى
- ١٨.....على الأبيوردى
- ١٨.....محمد الأبيوردى
- ١٩.....محمد الأبيوردى
- ١٩.....المعافى الأبيوردى
- ١٩.....يوسف الأبيوردى
- ١٩.....محمد الوراق الأباوردى
- ١٩.....أحمد الأبيوردى
- ١٩.....محمد الأتشدى
- ٢٠.....محمد الأتشدى
- ٢٠.....محمد الأحنفان
- ٢٠.....أحمد الأخصيكي
- ٢٠.....محمد الأخصيكي
- ٢٠.....محمد الأخصيكي
- ٢١.....نوح الفرغانى الأخصيكي
- ٢١.....أحمد الكسروى
- ٢١.....أبو الفتح المرعى
- ٢١.....محمد الأذربيجان
- ٢١.....أحمد الأرنجنى
- ٢١.....محمد الأرنجنى
- ٢٢.....على الأرجيشى

- ١٤ ..... محمد الآملى
- ١٤ ..... محمد الطبرى
- ١٤ ..... محمد الإسفنديارى
- ١٤ ..... محمد الآملى
- ١٤ ..... محمد الآملى
- ١٥ ..... إبراهيم الآملى
- ١٥ ..... عبدالله الآملى
- ١٥ ..... خلف الآملى
- ١٥ ..... أحمد الآملى
- ١٥ ..... موسى الآملى
- ١٥ ..... الفضل الآملى
- ١٥ ..... عبيد الله الآملى
- ١٥ ..... محمد الآملى
- ١٥ ..... الليث الآملى
- ١٥ ..... إسحاق الآملى
- ١٥ ..... أحمد الآملى
- ١٥ ..... على الأبرينقى
- ١٥ ..... الحسن الإبرينقى
- ١٦ ..... الحصين المروزى
- ١٦ ..... خالد السمرقندى
- ١٦ ..... محمد الأبعرى
- ١٦ ..... عبد الرحمن الأبهرى
- ١٦ ..... عبد العزيز الأبهرى
- ١٦ ..... محمد الأبهرى
- ١٦ ..... محمد الأبهرى
- ١٧ ..... محمد الأبهرى
- ١٧ ..... الفضل الأبهرى
- ١٧ ..... محمد المالكى الأبهرى
- ١٧ ..... عبد الرحمن الأبهرى

أسماء العلماء المذكورة في "موسوعة علماء آسيا الوسطى"

- ١١ ..... جاشد الأغذوني
- ١١ ..... عبد الواحد الآغزوني
- ١١ ..... عبد الله الأفراني
- ١١ ..... محمد الصغير الأفراني
- ١١ ..... محمد الأفراني
- ١١ ..... الوثير الأفراني
- ١١ ..... محمد بن سمعان الأفراني
- ١١ ..... محمد بن حامد الأفراني
- ١٢ ..... الشعبي الأفراني
- ١٢ ..... جبرئيل الأفراني
- ١٢ ..... عبد الملك الأفراني
- ١٢ ..... عبد السلام الأفراني
- ١٢ ..... محمد الأفراني الحمادي
- ١٢ ..... سورة الألوزانسي
- ١٢ ..... فرات الآليني
- ١٢ ..... طلحة الآليني
- ١٢ ..... مصعب بن رزيق
- ١٢ ..... طاهر الآليني
- ١٣ ..... أحمد الأملي
- ١٣ ..... أحمد الطبري
- ١٣ ..... جواد الإملي
- ١٣ ..... الحسن الطبري
- ١٣ ..... حيدر الأملي
- ١٣ ..... حيدر الأملي
- ١٣ ..... عز الدين الأملي
- ١٤ ..... علي الأملي
- ١٤ ..... علي الأملي

الفرغانى..... هؤلاء العلماء الأجلاء الذين أناروا العلم بنور إيمانهم وأعمالهم العلمية والفنية فى جميع مجالات العلم والمعرفة والفن، وأيقظوا أوروبا من نومها العميق طوال القرون الوسطى، وبفضلهم وبفضل أسفارهم وآثارهم التى ترجمت إلى اللاتينية واللغات الأوروبية المختلفة بدأت النهضة الأوروبية مبكراً، وذلك باعترافات المنصفين الأوروبيين والأمريكيين أمثال: جوستاف لوبون، وبارتولد، وتولستوى، وبرناروشو، وجوته، وأرثر روز، ولورد هدى، سنكس، ووينسون، ولوتروب مستودارات - وفاميرى، ودارابر، وجيون وغيرهم كثير. وصدق الشاعر فى شعره الذى نظمه فى وصف علماء تركستان (آسيا الوسطى) إذ يقول:

وسماء البدور تركستان
قد أقيمت بصرحها أركان
وهى للبر والهدى عنوان وطن
تتغنى بفضلها الأزمان

أسماهم وأدابهم، وجعل حروف الكزىل تحل محل حروفهم الإسلامية، ومزق كيانهم القومى والوطنى، وزور تاريخهم الملى بالأمجاد قبل الإسلام بألاف السنين وبعده، لمدة أربعة عشر قرناً، وشككهم فى هويتهم التركية الإسلامية.

الأمر الذى تسعى تلك الحكومات المستقلة بإصلاح تاريخها، ورد اعتبارها فى التاريخ، وتحقيق هويتها الأصلية من خلال مؤتمرات دولية، كالمؤتمر الدولى بمرور ٦٦٠ عام على ميلاد الأمير تيمور سنة ١٩٩٦م، والمؤتمر الدولى ببخارا وخيوه بمناسبة مرور ٢٥٠٠ سنة على إنشائها سنة ١٩٩٧م، والمؤتمرين الدوليين لإمام المحدثين (أبى عبد الله محمد البخارى، والعلامة الفلكى الموسوعى أبى العباس أحمد بن كثير

علماء الإسلام كانوا بدورا
إن أردت الدنيا ترى المجد فيها
أو أردت الدين الحنيف تجدها
المصلحين ديناً وديناً

والله أسأل أن يمتع الأستاذ العلامة الدكتور عبد الله سعد بالصحة والعافية ويمنحه مزيداً من التوفيق فى خدمة العلم والعرفان، وأعماله الخيرية. جزاه الله خير الجزاء إنه نعم المولى ونعم النصير.

المخلص الداعى له: نصر الله مبشر الطرازى.

(القاهرة - الروضة - ٢٦ جمادى الأخرى ١٤١٩ هـ / ١٧ / ١٠ / ١٩٩٨ م)

که در آفرینش زیک گوهرند
دیگر عضو هارا نماند قرار
نشاید که نامت نهند آدمی !!

بنی آدم اعضای یکدیگرند
چو عضوی بدرد آورد روزگار
تو کز محنت دیگران بیغمی

قام المؤلف " حفظه الله ورعاه " بتجميع المعلومات الموثوقة عن منشأ ومسقط رأسهم، وذلك منذ السبعينات من العام الميلادي الحالي، حتى أنهى موسوعته بعون من الله وتوفيقه، وطبع قسم منها مع فهرساً.

وهذا العمل صعب وشاق - كما ذكرنا - لا يمكن إنجازه إلا بمعرفة لجنة من كبار العلماء على مدى سنوات، ولكن لكل مجتهد نصيب، وما دام الأمر يتعلق بعلماء الإسلام - لا نقول علماء العرب والفرس والترك - ورداً مقنعاً لمزاعم خاطئة، وفقه الله في إنجاز هذا السفر العظيم.

والعالم كله يعلم أن محمداً بن عبد الله الرسول الأمين وخاتم النبيين والمرسلين - صلى الله عليه وعلى آله الطاهرين وصحابته أجمعين - كان يعتز بعروبته ونسبه القرشي، وعليه لا يوجد أي مانع شرعي أن ينسب علماء الإسلام عرباً كانوا أو عجماً إلى أصولهم، وأنسابهم - ومساقط رؤوسهم، ولا سيما في عصرنا هذا، وبعد استقلال دول الكومنولث الإسلامية التي قام الاستعمار الروسي القيصري والشيوعي الإلحادي بترويس

وكتبت هذه المنظومة الفارسية على جدران عصية الأمم المتحدة التي أنشئت بعد الحرب العالمية الأولى.

وترجمته العربية كالآتي: بنى آدم أعضاء لبعضهم البعض، إذ أنهم في الخلقة منجوهر (عنصر) واحد، وإذا ألم الدهر بعضو تداعى له سائر الأعضاء بالسهر والحمى، أنت الذي لا تغتم بهموم الآخرين، لا يليق بك أن تسمى إنساناً!

هؤلاء العلماء العظام الذين أثروا التراث الإسلامي بأسفارهم وإنجازاتهم العلمية والفنية، مئيلة باسم نسبي إلى بلادهم، ومساقط رؤوسهم الأصلية، وهم في الحقيقة [علماء الإسلام] كالإمام أبي عبد الله محمد البخاري، والإمام الترمذي، وأبي موسى الخوارزمي، وأبي ریحان محمد البيروني، وأبي النصر الفارابي، وأحمد بن كثير الفرغاني، والحكيم الشاعر جمال الدين أبو محمد الياس النظامي الكنوجي، وشيخ الرئيس أبو علي ابن سينا البخاري، وجار الله الزمخشري الخوارزمي..... الخ.

بسم الله الرحمن الرحيم

" تقدير وتقريظ "

إنَّ الإسلام دين التوحيد، وحضارته حضارة عالمية تفاعلت مع الحضارات القديمة كالفبطينية والفرعونية والفارسية والفينيقية، والآشورية، والهندية والسانكريتيية، واليونانية، والرومانية تحيطها هالة من النور يبهر الأبصار، ألا وهو نور التوحيد وتسيحته، والمسلم أخو المسلم، ولا فرق بين عربي وأعجمي - مهما كان جنسه، ولونه - إلا بالتقوى والعمل الصالح. وقد قال الله سبحانه وتعالى: { واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا، واذكروا نعمة الله عليكم إن كنتم أعداءً فألف بين قلوبكم فأصبحتم بنعمته إخواناً } . وقال رسول الإسلام عليه وعلى آله وصحبه أفضل الصلاة والسلام: المسلم للمسلم كالبنين يشد بعضه بعضاً ثم شبك بين أصابعه، وقال " مثل المؤمنين في تراحمهم وتوادهم كمثل الجسد الواحد، إذا اشتكى منه عضو تداعى له سائر الأعضاء بالسهر والحمى " .

وقد فسر هذين الحديثين الشريفين الشاعر الإنساني الإسلامي المبارز / سعدى الشيرازي قائلاً:

إطلعت على سفر من تأليف وإعداد المفكر الأستاذ الدكتور / عبد الله سعد، رجل البر والإحسان، وصاحب الأيادي البيضاء على الطلبة المسلمين الذين جاءوا إلى أرض الكنانة مضر من دول رابطة الدول المستقلة الإسلامية بآسيا الوسطى والفلوجا والقوقاز بعد استقلال تلك الدول والأقطار إثر انهيار الإتحاد السوفيتي لتلقى العلوم الدينية والدينية في معاهد وجامعات مصر الحبيبة، وعلى رأسها جامعة الأزهر.

وقد سمي المؤلف الموقر أثره الكبير هذا - موسوعة علماء آسيا الوسطى " وهو عمل ضخم شديد الأهمية وصعب المرام يحتاج لمطالعات عشرات المراجع ومئات الفهارس والبليوغرافيات، وكتب الأنساب والطبعات مع الجلد والضمود وتحمل المشاق.

وتقع الموسوعة في عدة مجلدات، وتبحث الموسوعة عن مسقط رأس كل من العلماء والشخصيات التاريخية التي أنجبتهم تلك الديار المشار إليها في عنوانها لذكر أسمائهم النسبية الصحيحة.

... (فaded text) ...

... (faded text) ...

... (faded text) ...

... (faded text) ...

٢ - محمد البيهقي
(أبو بكر) محمد بن أحمد بن
أحمد بن ريوه بن الخطاب بن
اسم بن ائم الفقيه البيهقي، كان
من أفاضل العلماء، وروى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
ومات في ١٠ من شهر رجب
سنة ٣٢٦ هـ. (س ٧٠٩ / ٥)

٣ - إبراهيم البيهقي
(أبو إسحاق) إبراهيم بن أبي
القاسم أحمد بن حفص بن عمر
بن مكرم البيهقي، شيخ زاهد،
وروى عن العلماء وروى عنه
العلماء، ومات في رمضان سنة
٤٤٧ هـ. (س ٧٠٩ / ٥) (ب)

(٥ / ٥١٧)

(٩٧٢)

{ البيهقي }

نسبة إلى يُوغْتَك، وهي قرية
من قري سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد البيهقي
(أبو حامد) أحمد بن أبي أحمد
البيهقي، من هل سمرقند،
وروى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٧١٠ / ٥)

(أبو بشر) ورقاء بن عمرو بن كليب اليشكرى، وقيل الشيبانى، أصله من خوارزم، ويقال من مرو ويقال من الكوفة، سكن المدائن وحدث بها عن العلماء، ثقة. (س ٦٩٧/٥)

(٩٦٩)

{ اليغوى }

نسبة إلى يَغْيَى، وهى قرية من قرى نخشب، ينسب إليها:

١ - إبراهيم اليغوى

(أبو إسحاق) إبراهيم بن محفوظ بن على بن إسرائيل بن الليث اليغوى، من أهل القرية، كان أديباً صالحاً محدثاً سمع من العلماء. (س ٧٠٠/٥)

٢ - أحمد بن اليغوى

(أبو نصر) أحمد بن نصر اليغوى، كان عبداً، صالحاً، زاهداً، علبداً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى ليلة الجمعة ٦ من شهر ربيع الأول سنة ٤٠٠ هـ. (س ٧٠١/٥)

٣ - عبد الرحيم اليغوى

(أبو محمد) عبد الرحيم بن على بن نيازى بن على بن النعمان اليغوى، كان أديباً سديداً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى يوم الثلاثاء النصف من ربيع الآخر سنة ٥٥٥ هـ. (س ٧٠١/٥)

٤ - محمد اليغوى

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن تمام اليغوى النسفى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته بعد سنة ٤٣٣ هـ، ومات سنة ٤٩٤ هـ ببخارى. (س ٧٠١/٥)

(٩٧٠)

{ اليوخشونى }

نسبة إلى يُوخْشُون، وهى قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - أحمد اليوخشونى

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن الحسين اليوخشونى، كان فقيهاً فاضلاً شافعي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

ومات سنة ٤٣٧ هـ أو ٤٣٨ هـ.

(س ٧٠٨/٥)

٢ - محمد اليوخشونى

(أبو بكر) محمد بن حم بن ناقب الصفار. اليوخشونى، روى كتاب (الجامع الصحيح) للبخارى، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٣٨١ هـ. (س ٧٠٩/٥)

(٩٧١)

{ اليوتوى - اليوتوى }

نسبة إلى يُوْدَى (يُودَه)، وهى قرية من قرى نخشب (تسف)، ينسب إليها:

١ - أحمد اليوتوى

(أبو مقاتل) أحمد بن محمد بن حمد بن المنذر بن تميم بن سبابخى بن خواجه اليونوى، من أهل تسف، سمع شيوخ بخارا، وحدث ببخارا، وعقد له مجلس الإملاء بها، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات فى رجب سنة ٤١٧ هـ. (س ٧٠٩/٥)

الضحاك، من خلفاء الدار
الجوزجانية بسمرقند، زوى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
ولد يوم عرفة من سنة ٤٣٥
هـ، مات سنة ٤٩٨ هـ (س)
٦٨٥ / ٥

(٩٦٦)

{ الزيداني }

نسبة إلى يزداد، وهو: يعنى
هبة الله وهو: اسم لبعض
أجداد المنتسب إليه من أهل
نسف ومن أهل سرخس،
ينسب إليه:

١ - محمد الزيداني

(أبو بكر) محمد بن زكريا بن
الحسي بن إبراهيم بن يزداد
الحافظ الصعلوكي الزيداني،
من أهل نسف، كان بNDAR
شيوخ بلده وأحاديثه، عارفاً
لأنسابهم، جامعاً للعلومهم،
مصنفاً للأبواب، فاضلاً،
رحل إلى بخارى وسمرقند
وبلاد السغد وكس ونواحيها،
وقد غرّب شيوخه غربة، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،

مات سنة ٣٤٤ هـ (س) ٥ /
٦٨٨

٢ - أحمد الزيداني

(أبو العباس) أحمد بن الحسن
بن عبد الله بن يزداد السرخسي
الزيداني، المعروف بشيخ
الإسلام، من أهل سرخس،
خرج إلى بلاد الغربية، وحدث
بما وراء النهر، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
مات سنة ٤٠٩ هـ (س) ٥ /
٦٨٨

(٩٦٧)

{ اليسيركي }

نسبة إلى ورسنين، وهي:
قرية من قرى سمرقند، ينسب
إليها:

١ - عصام اليسيركي

عصام بن الفتح اليسيركي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء (س) ٥ / ٦٩٦

٢ - محمد اليسيركي

(أبو عبد الله) محمد بن عباد
بن عمرو بن عيسى

اليسيركي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفى في
شهر رمضان من سنة ٢٦٨
هـ (س) ٥ / ٦٩٦

(٩٦٨)

{ اليشكري }

نسبة إلى يشكر، وهي:
نسبة إلى قبيلة ولاء من أهل
سرخس ومن أهل مرو
وخوارزم، ينسب إليها:

١ - عبيد الله اليشكري

(أبو قدامه) عبيد الله بن سعيد
بن يحيى بن برد السرخسي
اليشكري، وهو الذي أظهر
السنّة بسرخ وديعا للناس إليها،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، مات سنة ٢٤١ هـ
(س) ٥ / ٦٩٧

٢ - محمد اليشكري

(أبو عمرو) محمد بن عبد
العزیز بن أبي زريمة اليشكري،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء (س) ٥ / ٦٩٧

٣ - ورقاء اليشكري

نسبة إلى هورقان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- محمد الهورقاني

(أبو رجاء) محمد بن حمويه بن موسى بن طريف بن روح الهورقاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٠٦ هـ. له: كتاب في تاريخ المراوزة. (س ٥/٦٥٦)

(٩٦٣)

{ الياركني }

نسبة إلى أشروسنة، وهي: قرية من قرى ياركن، ينسب إليها:

١- أحمد الياركني

(أبو سعيد) أحمد بن الحكم بن خداش بن عرفج الياركني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٧٤)

٢- محمد الياركني

(أبو الفضل) محمد بن محمد بن الفضل الياركني، ورد

سمرقند وأقام بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٧٥)

٣- محمد الياركني

(أبو بكر) محمد بن الحسن بن جعفر بن علي بن أحمد بن المظفر بن عمر بن الحسين بن أبي بكر بن عبد الجليل بن أحمد الياركني، الفقيه المقرئ، أقام بسمرقند، وتلمذ بين يدي القاضي الإمام محمد الخفاف، ولد سنة ٤٤٧ هـ، وتوفي سنة ٥٢٠ هـ. (س ٥/٦٧٥)

٤- محمد الياركني

محمد بن محمد بن الحسن الياركني. (س ٥/٦٧٥)

(٩٦٤)

{ الياتي }

خاف بن يانة بن كلاب الزاهد النسفي كان من عباد الله الصالحين المجاب دعاؤهم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٣٢٦ هـ. (س ٥/٦٧٩)

٢- علي الياتي

(أبو الحسن) علي بن عبد الرحمن بن إبراهيم بن محمود مجاهد بن خلف بن يانة بن كلاب المحمودي الياتي، كان على حكومة أمل جيحون، وتفقّه بسمرقند وبيخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات في ذي الحجة سنة ٣٩٦ هـ. (س ٥/٦٧٩)

(٩٦٥)

{ الينخكني }

نسبة إلى ينخكن، وهي: قرية من قرى فرغانة، ينسب إليها:

١- عبد الجليل الينخكني

(أبو محمد) عبد الجليل بن محمد بن عبد الموجود بن نصر بن الينخكني

نسبة إلى يانة، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١- عبد الله الياتي

(أبو بكر) عبد بن أبي العباس محمد بن محمود بن مجاهد بن

(أبو علي) أحمد بن محمد بن عبد الوهاب بن ثابت بن شداد بن الهاد بن الهذهاد المروزي الهدهادي، المعروف بابن أبي الذئال، مروزي الأصل، بغدادي المولد، روى عن العلماء ورؤى عنه العلماء. (س ٥/٦٣٠)

(٩٥٩)
{الهُرْمُزَعَنْدِي}

نسبة إلى هُرْمُزَعَنْدِي، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- عبد الحكيم هُرْمُزَعَنْدِي عبد الحكيم بن ميسرة هُرْمُزَعَنْدِي، صاحب أحاديث الفتن. (س ٥/٦٣٤) (ب ٥/٤٦٣)

(٩٦٠)
{الهُرْمُزَقَرَهِي}

نسبة إلى هُرْمُزَقَرَهِي (مَسْفَرَة)، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- بكير الهُرْمُزَقَرَهِي (أبو هاشم) بكير بن ماهان الهُرْمُزَقَرَهِي، كان ممن سعى في إقامة دولة بني العباس، ونقل الخلافة من بني أمية. (س ٥/٦٣٥) (ب ٥/٤٦٣)

٢- إبراهيم الهُرْمُزَقَرَهِي إبراهيم بن أحمد بن إبراهيم القزاز الهُرْمُزَقَرَهِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٣٥) (ب ٥/٤٦٣)

٣- إبراهيم الهُرْمُزَقَرَهِي (أبو إسحاق) إبراهيم بن البقال الهُرْمُزَقَرَهِي، تحول إلى السنج ودخلها. (س ٥/٦٣٥)

٤- أحمد الهُرْمُزَقَرَهِي أحمد بن قطن الهُرْمُزَقَرَهِي، كان يقرأ كتب ابن المبارك. (س ٥/٦٣٥)

٥- حمدويه الهُرْمُزَقَرَهِي (أبو الفضل) حمدويه بن الفضل التاجر الهُرْمُزَقَرَهِي روى عن العلماء ورؤى عنه العلماء. (س ٥/٦٣٥)

٦- محمد الهُرْمُزَقَرَهِي

(أبو عبد الله) محمد بن علي بن محمد بن إبراهيم الحافظ الهُرْمُزَقَرَهِي المروزي، كان حافظاً متقناً، ثقة، صدوقاً، صاحب حديث، رحل وجمع وكتب بالعراق وخرسان والشام ومصر، وكتب بها كتب الشافعي وسمعها وحملها إلى بلده، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٣٠٦ هـ. (س ٥/٦٣٥)

(٩٦١)

{الهَزْرَاسِي}

نسبة إلى هَزْرَاسِي، وهي قلعة حصينة من نواحي خوارزم، ينسب إليها:

١- عبد الله الهَزْرَاسِي (أبو محمد) عبد الله بن محمد بن حمزة الخوارزمي الهَزْرَاسِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٤٠)

(٩٦٢)

{الهُورَقَاتِي}

نسبة إلى وتندون، وهي:
قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- محمد الوندوني
(أبو عبد الله) محمد بن إسحاق بن صالح المقرئ الوندوني البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣١٣ هـ. (س ٥/ ٦١٧)

(٩٥٤)

{ الونوسائي }

نسبة إلى وثوسائن، وهو اسم جد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١- حماد الونوسائي
(أبو محمد) حماد بن شاكر بن سورة بن رنوسان الوراق النسفي الونوسائي، من أهل نسف، كان شيخاً جليلاً ثقة، سمع البخاري والترمذي، وحدث بالجامعين عنهما، وانتشرت روايته ببلده عنهما، روى عن العلماء وروى عنه

العلماء، توفي سنة ٣١١ هـ. (س ٥/ ٦١٧)

(٩٥٥)

{ الونوفاغي }

نسبة إلى وتوفاغ، وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- قيس الونوفاغي
(أبو عمرو) قيس بن أنيف بن منصور الونوفاغي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٨٨ هـ. (س ٥/ ٦١٧)

(٩٥٦)

{ الونوفخي }

نسبة إلى وتوفخ، وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- عبد الله الونوفخي
(أبو حرة) عبد الله بن عافية بن سفيان الونوفخي البخاري،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء

توفي سنة ٢٨٠ هـ. (س ٥/ ٦١٨)

(٩٥٧)

{ الوبودي }

نسبة إلى وتبودي (وبودي)، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- يعقوب الوبودي
(أبو يوسف) يعقوب بن إسحاق بن زكريا الأديب الوبودي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٧٥ هـ. (س ٥/ ٦٢٢)

(٩٥٨)

{ الهدادي }

نسبة إلى هذهاد، وهو اسم لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١- أحمد الهدادي

وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٦٠٢)

(٩٤٩)

{ الموسيحي }

نسبة إلى وسيج، وهي قرية من نواحي تركستان وراء النهر، ينسب إليها:

١ - عبد السيد الموسيحي

(أبو محمد) عبد السيد بن محمد بن عطاء بن إبراهيم بن موسى بن عمران بن إسحاق بن حمدوية ابرويي الأفراني النسفي ثم الموسيحي، الملقب بسعد الملك، كان يكرم أهل العلم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في المحرم سنة ٥١٤ هـ. (س ٥ / ٦٠٣)

(٩٥٠)

{ الوكوالجي }

نسبة إلى وكوالج، وهو بلد من أعمال بتخشان خلف بلخ وطخارستان، ينسب إليه:

١ - عبد الرشيد الوكوالجي (٤٦٧ - ٥٤٠ هـ / ١٠٧٤ - ١١٤٥ م)

(أبو الفتح، ظهير الدين) عبد الرشيد بن أبي حنيفة النعمان بن عبد الرزاق بن عبد الله الوكوالجي، إمام فاضل، فقيه، حنفي، سكن سمرقند، وسمع بها الحديث ورواه، ولد ببليده سنة ٤٦٧ وتوفي بها، سكن كش مدة ثم انتقل إلى سمرقند، وتفقّه ببليخ، سمع ببليخ وبيخارا، عن العلماء وروى عنه العلماء، له الفتاوى الوكوالجية. (س ٥ / ٤٤١) (ف ٢ / ٤٣١)

٢ - إسحاق الوكوالجي (٧٠١ هـ / ١٣١٠ م)

(أبو المكارم، ظهير الدين) إسحاق بن أبي بكر الوكوالجي، الحنفي، فقيه، له فتاوى. (ف ١ / ٣٤٠)

(٩٥١)

{ الوليدي }

نسبة إلى وكيد، وهو: نسبة لجد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - علي الوليدي

(أبو الحسن) علي بن محمد بن علي بن محمد بن الوليد بن عبد الله بن عبيد الله الوليد البخاري الوليدي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٣٢ هـ. (س ٥ / ٦١٥)

(٩٥٢)

{ الونجي }

نسبة إلى ونة (ونج)، وهي قرية من قرى نيساب، ينسب إليها:

١ - عبد الصمد الونجي

(أبو محمد) عبد الصمد بن محمد بن جعفر بن عبد الله بن هارون الونجي، شيخ سيد السيرة، صالح، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات بعد سنة ٤٥٠ هـ. (س ٥ / ٦١٦)

(٩٥٣)

{ الوندوني }

٣٨٠ هـ. (س ٥ / ٥٩٣) (ب)
٥ / ٤٢٩

٢ - محمد الوركي

(أبو بكر) محمد بن حفص بن
أسلم بن حاضر الوركي، من
قبة وركة، رحل إلى خرسان
والعراق والحجاز، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
مات سنة ٣٨١ هـ. (س ٥ /
٥٩٣)

٣ - إبراهيم الوركي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن
منصور بن يعربو الوركي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ٥٩٣)

٤ - شاکر الوركي

(أبو الليث) شاکر بن حمويه
بن قريش بن قيس
الوركي، روى عن العلماء
وروى عنه. (س ٥ / ٥٩٤)

٥ - داود الوركي

(أبو سليمان) داود بن الحسن
بن الخضر الوركي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
توفي في آخر يوم من ذي

الحجة سنة ٣٠٥ هـ. (س ٥ /
٥٩٤)

٦ - عبد الواحد الوركي

(أبو محمد) عبد الواحد بن
عبد الرحمن الزبيري الوركي،
فقيه إمام زاهد معمر عاش مائة
وثلاثين سنة، روى الكثير،
ورحل إليه الناس من الأقطار
ولم يكن في عصره من كان
بينه كتابته الإملاء وروايته
مائة وعشر سنين إلا هو، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
توفي سنة ٤٩٥ هـ. (س
٥ / ٥٩٤)

(٩٤٦)

{ الوازغري }

نسبة إلى وزاغري، وهي قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - سعيد الوازغري

(أبو عثمان) سعيد بن عثمان
بن إبراهيم بن محمد بن محمد
بن تروين الوازغري
السمرقندي، لم يكن من أهل
الصنعة، وليس بثقة، لا يعتمد
على روايته، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، توفي في
شهر شوال سنة ٣٨٦ هـ. (س
٥ / ٥٩٦)

(٩٤٧)

{ الوزغجي }

نسبة إلى وزغجن، وهي:
قرية من قرى نسف، ينسب
إليها:

١ - الحسن الوزغجي

(أبو علي) الحسن بن صديق
الوزغجي النسفي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٥٩٨)

(٩٤٨)

{ الوزويني }

نسبة إلى وزوينن، وهي:
قرية من قرى بخارا، ينسب
إليها:

١ - حاجب الوزويني

(أبو محمد) حاجب الزاهد
الوزويني، روى عن العلماء

(٩٤٤)

{ الورقودي }

نسبة إلى ورقود، وهي:

قرية كرمينة سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد الورقودي

(أبو أحمد) أحمد بن محمد بن محفوظ الورقودي الكرميني، حدث بالكتاب بكرمينية عنه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٩٢)

(٩٤٥)

{ الوركي }

نسبة إلى وركن (وركنه)،

وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - محمد الوركي

(أبو بكر) محمد بن بكر بن خلف بن مسلم بن عباد الوركي المطوعي، كان شيخاً صالحاً من أهل وركنة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات في شهر ربيع الآخر سنة

نسبة إلى ورغسر، وهي: قرية من قرى، سمرقند، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الورغسري

(أبو العباس) إبراهيم بن موسى الهلالي الورغسري، أصله من مرو وسكن قرية ورغسر، كان مستقيم الرواية سمع من العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٩٢)

٢ - يحيى الورغسري

(أبو زكريا) يحيى بن محمد بن صبيح الورغسري، الزاهد العابد، تولى رباط ورغسر بسمرقند، وله بها آثار جميلة، سمع من العلماء وروى عنه العلماء، مات في شهر ربيع الأول سنة ٢٣٠ هـ. (س ٥ / ٥٩٢)

٣ - يوسف الورغسري

يوسف الورغسري، كان مؤدياً، وكان أعمى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٩٢)

١ - أسلم الورغجني

أسلم بن ميمون النحوي الأديب الورغجني، من ورغجن المسلمين، وكان صاحب العوض واللغة من القدماء. (س ٥ / ٥٩١)

٢ - الحسين الورغجني

(أبو علي) الحسين بن الصديق بن الفتح بن الحجاج الورغجني، شيخ صدوق ثقة، سمع من العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٣٦٦ هـ. (س ٥ / ٥٩١)

٣ - سعيد الورغجني

سعيد بن إبراهيم بن محمد بن المكي الورغجني النسفي، الفقيه الفاضل، تفقه على الإمام يوسف الخنفي، وكتب الحديث، سمع من العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٤٩٤ هـ. (س ٥ / ٥٩١)

(٩٤٣)

{ الورغسري }

(٩٣٨)

{ الورداني }

نسبة إلى وردانه، وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - إدريس الورداني
إدريس بن عبد العزيز الورداني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب/٥٢٧) (س/٥٨٩/٥)

(٩٣٩)

{ الورداني }

نسبة إلى وردان، وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - همام الورداني
(أبو سعد) همام بن إدريس بن عبد العزيز الورداني، حدث عن أبيه وروى عنه غيره. (س/٥٨٩/٥) (ب/٥٢٧)

٢ - محمد الورداني

(أبو الحسن) محمد بن الفتح بن نذير بن عمر بن سعيد

الورداني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س/٥/٥٨٩)

٣ - محمد الورداني

(أبو عبد الله) محمد بن الحسن بن يحيى بن الأشعث المحتسب الورداني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٣٣ هـ. (س/٥/٥٨٩)

(٩٤٠)

{ الورداني }

نسبة إلى وردان، وهي: بلد سمرقند، ينسب إليها:

١ - بكر الورداني
(أبو أحمد) بكر بن محمد بن أحمد بن مالك بن جماع بن عبد الله بن فرقد السبخي الورداني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي ببخارى سنة ٣٥١ هـ. (س/٥/٥٩٠)

(٩٤١)

{ الورداني }

نسبة إلى وردان، وهي: بمحلة سمرقند، ينسب إليها:

١ - بكر الورداني
(أبو أحمد) بكر بن محمد الورداني، كان فقيها جليلا، مناظرا، من أصحاب الرأي، وكان له مجلس الإملاء وحلقة المناظرة بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٥٢ هـ. (س/٥/٥٩٠)

٢ - أحمد الورداني

(أبو يحيى) أحمد بن زكريا الإسكافي الورداني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س/٥٩٠/٥)

(٩٤٢)

{ الورداني }

نسبة إلى وردان (وردان) وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

٥- محمد الوداري (أبو بكر) محمد بن سباع بن النضر بن مسعدة الوداري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات في شهر رمضان سنة ٢٩٠ هـ. (س ٥/٥٨٢)

٦- أحمد الوداري أحمد بن عبد الله بن الحسن بن محمد بن صالح الوداري، خطيب قرية ودار، وكان صالحاً سيدياً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات بسمرقند ليلة البراءة من سنة ٥٠٣ هـ. (س ٥/٥٨٢)

(٩٣٥)

{ الورداني }

نسبة إلى ورازان، وهي قرية من قرى نيسف، ينسب إليها:

١- نصوص الورداني

(أبو عبد الله) نصوص بن واصل بن الورداني النسفي، شيخ ثقة ورع عالم، سمع التفسير الكبير من قتيبة البخاري، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، مات سنة ٣٤٣ هـ. (س ٥/٥٨٤)

(٩٣٦)

{ الورثاني }

نسبة إلى ورتان، وهي بلد آخر حدود أنريجان بينه وبين بلقان سبع فراسخ، ينسب إليها:

١- عبد الواحد الورثاني

(أبو الفرج) عبد الواحد بن بكر الورثاني، كان ممن رحل وكتب الكثير بالشام والعراق، ودخل جرجان وحدث بها، توفي بالحجاز سنة ٣٧٢ هـ. (س ٥/٥٨٧) (ب ٥/٤٢٦)

٢- علي الورثاني

(أبو الحسن) علي بن السري بن صقر بن حماد الورثاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥/٤٢٦)

٣- نعيم الورثاني

(أبو نصر) نعيم بن أحمد بن محمد بن العلاء الورثاني الجرجاني، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (س ٥/٥٨٨)

٤- محمد الورثاني

(أبو بكر) محمد بن خزيمه القاضي الورثاني، قاضي ورتان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٥٨٨)

(٩٣٧)

{ الورثيني }

نسبة إلى ورتين، وهي بلد بنسف، ينسب إليها:

١- أسد الورثيني (٠٠٠)

٣١٥ هـ / ٠٠٠ م (٩٢٧ م) (أبو الحارث) أسد بن حمويه بن معبد الورثيني، عالم، أخباري، توفي في غرة رجب سنة ٣١٥ هـ، من آثاره: كتاب النساب، كتاب العجائب، وأخبار الحسن والحسين، وكتاب اليبستان في مناقب نيسف. (س ٥/٥٨٨) (ب ٥/٤٢٦) (ف ١/٣٤٦)

وأفاضلها ووجوهها ورؤسائها،
معروفاً بالفضل والديانة
والصيانة، له آثار جميلة،
وأوقاف جليلة على وجوه
الخيرات، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، توفي سنة
٢٠٩ هـ أو ٢٦٩. (س ٥ / ٥٨١)
(ب ٥ / ٤٢٤)

٢ - علي الوداري

(أبو الحسن) علي بن عمر
التقي بن كثلوم بن إبراهيم بن
عبد الله بن عبد الرحمن
الوداري، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٨١)

٣ - محمد الوداري

(أبو علي) محمد بن جعفر بن
عبد الله بن هناد بن ونيف
الوداري، كان حاكم ودار،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ٥٨١)

٤ - محمد الوداري

(أبو عمرو) محمد بن حاتم بن
عبد الرحمن الوداري،
الفقيه، روى عن العلماء
وروى عنه (س ٥ / ٥٨٢)

توفي سنة ٣٨٣ هـ. (س ٥ / ٥٦٥)

(٩٣٣)

{الواهكاني}

نسبة إلى واهكان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - عمرو الواهكاني

عمرو بن حفص الواهكاني،
من المحدثين، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٦٥)

(٩٣٤)

{الوداري}

نسبة إلى ودار، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - سباع الوداري

(أبو مزاحم) سباع بن النضر
بن مسعدة بن بجير بن النضر
بن حبيب بن عبد الله .....
البكري الوداري، كان من قواد
سمرقند وأجلانها ونهانها

مجلدات، ومختصر التبريزي
في فروع الفقه الشافعي. (ب
٥ / ٤٠٠) (ف ٣ / ٨٩٣)

(٩٣١)

{الوازدي}

نسبة إلى وازد، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - إسحاق الوازدي

(أبو محمد) إسحاق بن
إبراهيم الوازدي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٥٦١)

(٩٣٢)

{الواعظي}

نسبة إلى واعظي، وهو:
واعظ في أجداد المنتسب إليه
من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - أحمد الواعظي

(أبو الفضل) أحمد بن محمد
بن أحمد بن محمد بن خلف
الواعظي، البخاري، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،

١ - عبد الله نيازى (١٣٠٠ - ١٣٦٣ هـ / ١٨٨٣ - ١٩٤٤ م)
 عبد الله بن محمد نيازى، فقيه، مدرس، ولد فى نمنكان فى جهات فرغانة، وتعلم بها، وقام برحلة الى أفغانستان، ووصل الى مكة عام ١٣٣٠هـ، وأقام فى المدينة نحو ثلاث سنوات، ثم خرج الى الشام، ومنها الى قونية وأزمير وغيرهما، وتابع الرحلة الى مكة فدرس فى المدرسة الصولتية - وتوفى بمكة من تصانيفه: المنحة الإلهية فى سلسلة كتب السنة المحمدية، والفتاوى. (ف - ٢ / ٢٨٠)

٢ - إسماعيل النيازوى (أبو إبراهيم)
 الصادق بن عبد الله بن سعيد بن مسعدة بن ميمون النيازوى، كان فقيهاً فاضلاً، وكان مفيداً مستقيماً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى نصف ذى الحجة سنة ٤٩٤ هـ. (س ٥ / ٥٤٨)

(٩٢٨)
 { الوايكنى }

نسبة إلى وايكنة، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:
 ١ - أحمد الوايكنى (أبو حامد)
 أحمد بن محمود بن طالب بن حيت بن موسى بن سهل الصرام الوايكنى، روى عن العلماء. (س ٥ / ٥٥٥)

٢ - محمد الوايكنى (أبو عبد الله)
 محمد بن النضر بن إلياس الوايكنى، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٥٥)

٣ - يعقوب الوايكنى (أبو يوسف)
 يعقوب بن أبى جندب الوايكنى، رحل إلى خراسان وأبرك العلماء بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٥٥)

(٩٢٩)
 { الواثلئى }

نسبة إلى واثة، وهو: نسبة لمن نسب إلى واثة بن الأسقع الصحابى من أهل ما وراء النهر، ينسب إليه:
 ١ - إبراهيم الواثلئى (أبو إسحاق)
 إبراهيم بن إسماعيل بن زياد الواثلئى، من أهل ما وراء النهر. (س ٥ / ٥٥٦)

(٩٣٠)
 { الواراتئى }

نسبة إلى واران، وهى: قرية من قرى تبريز، ينسب إليها:
 ١ - المظفر الواراتئى (٥٥٨ - ٦٢١ هـ / ١١٦٣ - ١٢٢٤ م)
 (أمين الدين) المظفر بن أبى الخير بن إسماعيل الواراتئى التبريزى، الشافعى، فقيه أصولى، تفقه بالموصل وبغداد، وكان معيداً بالمدرسة ببغداد، وأفتى وناظر، درس وسمع وحدث، وصنف كتباً منها: مختصر المحصول - للرازى - فى أصول الفقه وسماه التبيح سمط المسائل الفقيهيه فى ثلاث

١ - أحمد النوكدي

(أبو عبد الله) أحمد بن هشام الإشبلي النوكدي، كتب الكثير وصنف التفسير، وكانت له رحلة إلى خراسان والعراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٥٣٩)

(٩٢٣)

{ الثوكندي }

نسبة إلى ثوكند، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد النوندي

(أبو نصر) أحمد بن محمد عبد الواحد بن طرخان النوندي، روى عن العلماء، توفي بسمرقند في جمادى الآخرة سنة ٥٢٤ هـ. (س ٥/٥٣٩)

(٩٢٤)

{ النوندي }

نسبة إلى نوند، وهي: محلة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد النوندي

أحمد النوندي: السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٥٤٠) (ب ٥/٣٦١)

(٩٢٥)

{ الثويزي }

نسبة إلى نويزة (نويز)، وهي: قرية من قرى سرخس، ينسب إليه:

١ - غياث الثويزي

غياث بن حمزة بن مهاجر الثويزي، من أهل سرخس، رحل إلى العراق، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٥٤٠)

٢ - محمد النويزي

(أبو سعد) محمد بن أحمد بن أبي الحارث بن أحمد النويزي، الصوفي السرخسي، كان شاعراً صالحاً روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٦٠ هـ، توفي في أواخر سنة ٥٤٢ هـ، أو في محرم سنة ٥٤٣ هـ. (ب ٥/٣٦١)

(٩٢٦)

{ النيازكي }

نسبة إلى نيازى، وهي: قرية كبيرة بين كس ونسف، ينسب إليها:

١ - أحمد النيازكي

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن الحسن بن حامد بن هارون النيازكي الكرميني، من أهل كرمينية، روى كتاب الأئمة للبخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في كرمينية في شهر سنة ٣٩٩ أو (٣٧٩) هـ. (س ٥/٥٤٨) (ب ٥/٣٨٠)

(٩٢٧)

{ النيازوي }

نسبة إلى نيازى (نيازة)، وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها: نيازى، نيازوي، نيازجي، نيازكى، وينسب إلى نيازوي:

(أبو الفتح) محمد بن أحمد بن محمد بن أبي سعيد الحصري النوسني، شيخ صالح عفيف، من أهل العلم والقرآن دائم التلاوة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد قبل سنة ٤٦٠ هـ، توفي في ١٦ من ذي القعدة سنة ٥٤٧ هـ. (س) (٥٣٥/٥) (ب ٣٥٩/٥)

(٩٢٠)

{ النوقري }

نسبة إلى نوقر، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليه:

١ - إلياس النوفري

(أبو المظفر) إلياس بن محمد بن عيسى النوفري، الخطيب، سمع من العلماء. (ب ٣٦٠/٥)

(٩٢١)

{ النوقدي }

نسبة إلى نوقد، وهي قرية من قرى نسف، ينسب إليه:

١ - محمد النوقدي

محمد بن منصور بن مخلص بن إسماعيل النوقدي، الإمام الزاهد، صائم الدهر، المدرس المفتي بسمرقند، مات بسمرقند في شهر رمضان سنة ٥٣٥ هـ. (س ٥٣٨/٥)

٢ - محمد النوقدي

(أبو بكر) محمد بن سليمان بن الخضر بن أحمد بن الحكم المعدل النوقدي، كان ثقة أميناً، وكان يروى كتاب (الجامع) للترمذي، موثق غيره، مات غرة جماد الأولى سنة ٤٠٧ هـ. (س ٥/٥٣٨) (ب ٥/٣٦٠)

٣ - إبراهيم النوقدي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد بن نوح بن محمد بن زيد بن النعمان بن عبد الله بن الحسن بن زيد بن نوح الفقيه النوحى النوقدي، من نوخذ ساذه، كان قوياً بالحق، ناصرأ له، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ذي القعدة سنة ٤٢٥ هـ. (س ٥/٥٣٨) (ب ٥/٣٦٠)

٤ - نصر النوقدي

(أبو الليث) نصر بن عامر بن حفص النوقدي، سمع عن العلماء وسمع منه العلماء. (س ٥٣٨/٥)

٥ - عبد القادر النوقدي

(أبو الفضائل) عبد القادر بن عبد الخالق بن عبد الرحمن بن كاسم بن الفضل بن عبد الرحيم بن الحسن بن الربيع النوقدي، كان إماماً فاضلاً، سمع ببخارا، وبمكة وغيرهما، ولد سنة ٤٥٠ هـ، وتوفي سنة ٥٢٧ هـ. (س ٥/٥٣٧) (ب ٥/٣٦٠)

٦ - عبد الله النوقدي

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن رجاء بن غرائى النوقدي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٠٠ هـ. (ب ٥/٣٦٠)

(٩٢٢)

{ النوكدي }

نسبة إلى نوكدي، وهي قرية اشتيخن، من سفد سمرقند ينسب إليها:

المطهر بن سديد بن على بن أحمد بن عبد الله بن أبى الفضل النوزكائى، كان صالحاً ديناً خيراً، رحل إلى العراق والشام وكتب الحديث وأكثر منه، وكان حافظاً لأسماء رجال الحديث عارفاً بالحديث، خرج من خوارزم هارباً من التتار فى آخر سنة ٦١٦ هـ إلى ناحية نسا، زكان آخر عهده بها. (ب ٥ / ٣٥٨)

(٩١٩)

{ النوسى - النوشى }

نسبة إلى نوس (نوس بايه) (فراهينان) (مخلدان) ويقال (نوش)، وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - على النوسى

(أبو الحسن) على بن محمد النوسى، كان فقيهاً فضلاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى بعد سنة ٤١٠ هـ. (س ٥ / ٥٣٤) (ب ٥ / ٣٥٩)

٢ - محمد النوسى

ولد سنة ٤٥١ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٥١٨ هـ. (ب ٥ / ٣٨٥)

(٩١٧)

{ النوزابادى }

نسبة إلى نوزاباد، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد النوزابادى

(أبو عبد الله) محمد بن سعيد بن محمود بن موسى الخياط النوزابادى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى سنة ٣٢١ هـ. (س ٥ / ٥٣٤)

(٩١٨)

{ النوزكائى }

نسبة إلى نوزكائ، وهى: بلدية قرب جرجانية خوارزم، ينسب إليها:

١ - المطهر النوزكائى

(أبو شعيب) صالح بن محمد بن شعيب السنجارى النورى. (س ٥ / ٥٣٣)

٩ - أحمد النورى

(الحاكم أبو نصر) أحمد بن جعفر النورى. (س ٥ / ٥٣٣)

١٠ - محمد النورى

(الحاكم) محمد بن أحمد بن جعفر النورى. (س ٥ / ٥٣٣)

١١ - على النورى

(القاضى أبو على) الحسن بن على بن أحمد بن الحسن بن إسماعيل بن داود الدادى النورى، روى عنه العلماء، ولد سنة ٤٥١ هـ، وتوفى سنة ٥١٨ هـ. (س ٥ / ٥٣٣)

١٢ - أحمد النورى

(أبو مقاتل) أحمد بن محمد بن حمد النورى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى فى رجب سنة ٤١٧ هـ. (س ٥ / ٥٣٤)

١٣ - عمران النورى

(أبو موسى) عمران بن عبد الله النورى، الحافظ، البخارى،

١- أحمد النوخسي

(أبو أحمد) أحمد بن عبد الواحد بن رفيد بن وهب النوخسي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢١١ هـ. (س ٥ / ٥٣٢)

٢- عبد الواحد النوخسي

(أبو أحمد) عبد الواحد بن رفيد بن رفيد بن وهب النوخسي البخاري، والد أحمد السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٣٢)

(٩١٦)

{ النوري }

نسبة إلى ثور، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- أحمد النوري (٢٩٥ هـ /

٩٠٨ م)

أحمد بن محمد النوري (أبو الحسين) صوفي. من تصانيفه: مقامات القلوب. (ف ١ / ٣٠٢)

٢- إسماعيل النوري (٦٤٦

هـ / ١٢٤٨ م)

(أبو ظاهر، شمس الدين) إسماعيل بن سوبكين بن عبد الله النوري، الحنفي، صوفي، متكلم. من تصانيفه: لوائح الأسرار ولوائح الأنوار، شرح عمدة العقائد لعبد الله النسفي، كتاب الصلاة رواية بشر بن الوليد، شرح التجليات الألهية في التصوف لابن عربي. (ف ١ / ٣٦٥)

٣- رضا النوري (١٢١٥ -

١٢٨٨ / ١٨٠٠ - ١٨٧١ م)

رضا قلى خان بن محمد هادي النوري. مؤرخ، أديب، ويلقب بأمرير الشعراء. سكن شيراز، ثم طهران، وتوفي في ربيع الثاني. له من المؤلفات: بحر الحقائق، أنوار الولاية، أنيس العاشقين، رياض العارفين، ورياض المحبين. (ف ١ / ٧١٩)

٤- محمد النوري (١٢٧٣ هـ

- ١٨٥٧ م)

محمد تقي بن محمد هادي النوري. فاضل. توفي بعد سنة

١٢٧٣، من تصانيفه: الرسالة

الشهابية

في علاج الوباء. (ف ٣ /

١٨١)

٥- محمد النوري (كان حياً -

٦٩٤ هـ / ١٢٩٥ م)

محمد بن محمد بن محمد بن مبین النوري، الحنفي (أبو الفضل) فقيه، أصولي. له المنتخب لأحسيكتي في شرح المنتخب في أصول الفقه فرغ من تأليفه بماردين سنة ٦٩٤ هـ. (ف ٣ / ٦٨٤)

٦- مهدي النوري (١٣٤١ هـ

/ ١٩٢٣ م)

مهدي النوائي، النوري، منطقي أخذ عن الرشتي وآية الله الخراساني، وتوفي بالنجف. من آثاره: التصور والتصديق في المنطق. (ف ٣ / ٩٢٦)

٧- علي النوري

علي بن مسعدة النوري: (س

٥ / ٥٣٣)

٨- صالح النوري

والإثنان الآتيان، حدث عن العلماء وروى عنه أولاده، ومات سنة ٤٥٩ هـ. (س ٥/٥٣٢)

٥ - محمد النوحى

(أبو عبد الله) محمد بن إسحاق بن محمد النوحى، كان شهماً كافياً من الرجال جلداء، سخي النفس روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٥٣٢)

٦ - يعقوب النوحى

(أبو يوسف) يعقوب بن محمد بن إبراهيم بن محمد بن نوح بن زيد بن النعمان النسقى النوحى، القاضى الرئيس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٤٢ هـ، توفي سنة ٥٢٣ هـ. (س ٥/٥٣٢)

(٩١٥)

{ النوخسى }

نسبة إلى نوخس، وهى قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

وعمر العمر الطويل، وحدث بسمرقند وأملى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٣٣ هـ، توفي سنة ٥١٨ هـ. (س ٥/٥٣١)

٢ - إسماعيل النوحى

(أبو محمد) إسماعيل بن محمد بن إبراهيم النوحى، الإمام الخطيب، القاضى، كتب الحديث بسمرقند، وجلس فيها للامة كثيراً، وخطب على منبر سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٢٣ هـ، توفي سنة ٤٨١ هـ. (س ٥/٥٣١)

٣ - إبراهيم النوحى

(أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد بن إبراهيم النوحى النسقى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٣٦ هـ، توفي سنة ٥١١ هـ. (س ٥/٥٣١)

٤ - محمد النوحى

(أبو بكر) محمد بن إبراهيم بن محمد بن محمد بن نوح بن زيد النوحى، والد البنين الأربعة الإثنان السابقان،

وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٧٠ هـ. (س ٥/٥٣١)

٣ - محمد النوجاباذى (٦١٦ - ٦٦٨ هـ / ١٢١٩ - ١٢٧٠ م) (أبو المظفر ظهير الدين)

محمد بن عمر بن محمد البخارى النوجاباذى، فقيه أصولى، أقام فى بغداد وولى إمارة المستنصرية وزار دمشق، من آثاره تلخيص القنورى فى فروع الفقه الحنفى، كشف الإبهام لرفع الأوهام، وكشف الأسرار فى أصول الفقه. (ف ٣/٥٦٥)

(٩١٤)

{ النوحى }

نسبة إلى نوح، وهو: نسبة لجد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١ - إسحاق النوحى

(أبو إبراهيم) إسحاق بن محمد بن إبراهيم بن محمد بن محمد ..... النوحى، الخطيب، من أهل نسف، كان فاضلاً فقيهاً، ولى الخطابة ببلده،

نسبة إلى نَقْبُون / نكبون، وهي: قرية من قرى بخارا يقال لها: نكبون ونقبون، ينسب إليها:

١ - جعفر النقبونی

(أبو العباس) جعفر بن محمد بن مكي بن حجر النقبونی الخاری، من أهل قرية نقبون، وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت وفاته في أول يوم من شهر رمضان سنة ٣٧٤هـ. (س ٥ / ٥٢٠، ٥٢٢)

٢ - يحيى النكبونی

(أبو زكريا) يحيى بن جعفر بن أعين بن الأزدي البيكندي النكبونی، كان من أهل بيكند، وسكن قرية نكبون، وهو صاحب كتاب التفسير، وله مصنفه في الصوم والصلاة والمناسك والبيوع، وله رحلة إلى العراق والحجاز، أدرك فيها ابن عيينه وغيره من العلماء، وروى عنه الإمام البخاري. (س ٥ / ٥٢٢)

ورد بلاد خراسان، وسمع بها، وحدث بها روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت وفاته قبل سنة ٤٧٠هـ. (س ٥ / ٥١٨)

(٩٠٨)

{ النقال }

نسبة إلى نَقَال، وهو: اسم لمن كان ينقل رسالة الشافعي من أهل خوارزم، ينسب إليه:

١ - الحارث النقال

(أبو عمرو) الحارث بن سريج النقال، أصله من خوارزم، سكن بغداد، حمل كتاب " الرسالة " للشافعي إلى عبد الرحمن بن مهدي - رحمهم الله - فاشتهر بالنقال لذلك، وحدث بها روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت وفاته ببغداد سنة ٢٣٠هـ. (س ٥ / ٥١٩)

(٩٠٩)

{ النقبونی / النكبونی }

(٩٠٦)

{ النقادی }

نسبة إلى نقادة، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل فرغانة، ينسب إليه:

١ - عمرو النقادی

(الإمام) عمرو بن الحسين بن الحسن النقادی الفرغانی، من أهل نقادة، يسكن مدينة كس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات بكس يوم الخميس سلخ ذي القعدة سنة ٥٢٥هـ. (س ٥ / ٥١٧)

(٩٠٧)

{ النقااض }

نسبة إلى نقاض، وهو: اسم لمن يعمل الإبريم من أهل الشاش، ينسب إليه:

١ - إسماعيل النقااض

(أبو شريح) إسماعيل بن أحمد بن الحسن النقااض الشاشی، كان شيخاً عالماً زاهداً فاضلاً ثقة صدوقاً مشهوراً،

في القضاء بخراسان من تصانيفه: المنقذ من الزلل في مسائل الجدل، كفاية الفحول في علم الأصول، التعليقة في الخلاف في أربع مجلدات، الفصول في الفتاوى، روضة الناصحين في شرح خطب الأريغين. (ف ١٦٤/٢)

(٩٠٤)

{ النشكى }

نسبة إلى نشك عباد، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد النشكى

(أبو بكر) محمد بن عبد الله بن محمد النشكى، كان فقيهاً فاضلاً صالحاً ورعاً، كثير الإحتياط، خرج إلى باخرز وسكنها إلى آخر عمره، وكان الناس يراجعونه في الفتوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته بمرور في ربيع الأول سنة ٤٦٨ هـ. (س ٤٩٠ / ٥)

٢ - مظفر النشكى

(أبو منصور) المظفر بن أريشير العبادى الواعظ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته سنة ٤٩١ هـ، وتوفي بعسكر مكرم سنة ٥٤٦ هـ. (ب ٣٣٠ / ٥)

(٩٠٥)

{ النشوى }

نسبة إلى نشوى (نخجوان)، وهي مدينة بأذربيجان، وقيل: قسبة كورة بسفرجان، ويقال لها: نخجوان، فتحها حبيب بن مسلمة الفهرى أيام عثمان بن عفان، ينسب إليها:

١ - عبد الرحمن النشوى

(أبو حاتم) عبد الرحمن بن على بن يحيى بن محمد الرؤاس النشوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٩٠ / ٥)

٢ - هارون النشوى

(أبو موسى) هارون بن حيان النشوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٩٠ / ٥)

٣ - حذاداذ النشوى

(أبو الفضل) حذاداذ (حذاد) بن عاصم بن بكران النشوى، خازن دار الكتب بجزرة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٩٠ / ٥) (ب ٥ / ٥)

٤ - سلم النشوى

(أبو سعيد) سلم بن بندار بن الحسين النشوى الأرمنى، قدم بغداد وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٩١ / ٥)

٥ - المفرج النشوى

(أبو عبد الله) المفرج بن أبى عبد الله النشوى، كان من حفاظ الحديث، وأعيان الفقهاء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٣١ / ٥)

٦ - أحمد النشوى

(أبو بكر) أحمد بن الحجاج الأثرى النشوى، سمع بدمشق وغيرها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ٥)

(٣٣١)

جعفر بن محمد بن المعتز بن محمد بن المستنفر بن الفتح بن ادریس - المستغفرى، النسفي (أبو العباس) محدث، مؤرخ، رحل إلى خراسان، وتوفي بنسف من تصانيفه: معرفة الصحابة، دلائل النبوة، فضائل القرآن، تاريخ نسف، والشمائل، التمهيد في التجويد، الزيارات في كتاب المختلف والمؤتلف لعبد الغنى بن سعيد. (ف ١ / ٤٩٨)

٢١ - مكحول النسفي (٣١٨ هـ / ٩٣٠ م) (أبو مطيع) مكحول بن الفضل النسفي، فقيه، محدث، حافظ، رحال، توفي في صفر من أثاره اللؤلؤيات في الزهد والأدب، الشعاع في الفقه. (ف ٣ / ٩٠٧)

٢٢ - عبد العزيز النسفي (٥٣٣ هـ / ١١٣٨ م) عبد العزيز بن عثمان بن إبراهيم بن محمد بن أحمد بن محمد بن الفضل بن جعفر بن رجاء بن زرعة النسفي، الحنفي (أبو محمد) فقيه من أهل الكوفة تفقه ببخارا، وناب

وحقائق التأويل. (ظ ٤ / ١١٩) (ط ٤٨) (ف ٢ / ٢٢٨) ١٧ - الحسين النسفي (٤٢٥ هـ / ١٠٣٤ م) (أبو علي) الحسين بن خضر بن يوسف النسفي، الفشيديرجي، فقيه، ولي القضاء وتوفي ببخارا، من أثاره: فوائد، فتاوى. (ف ١ / ٥٤٩، ٦٠٩) (س ٥ / ٤٨٧)

١٨ - الحسن النسفي (٤٢٨ هـ / ١٠٣٧ م) (أبو علي) الحسين بن الخضر النسفي الفقيه، له فوائد. (ف ١ / ٥٤٩) (س ٥ / ٤٨٧)

١٩ - إسماعيل النسفي (٤٤٨ هـ / ١٠٥٦ م) (أبو تراب) إسماعيل بن طاهر بن يوسف النسفي، متكلم: له كتاب الاعتقاد. (ف ١ / ٣٦٧)

٢٠ - جعفر النسفي (٣٥٠ هـ / ٩٦١ - ١٠٤١ م)

١٥ - عبد العزيز النسفي (٦٨٦ هـ / ١٢٨٧ م) (عزیز الدین) عبد العزیز بن محمد النسفي، صوفی. من تصانيفه: آداب السلوك، زبدة الحقائق، المقصد الأقصى، منازل السائرين. (ف ٢ / ١٩٦)

١٦ - عبد الله النسفي (٧١٠ هـ / ١٣١٠ م) عبد الله بن أحمد بن محمود النسفي، الحنفي (حافظ الدين أبو البركات) فقيه، أصولي، مفسر، متكلم، توفي في بلدة أيدح من تصانيفه: عمدة العقائد في الكلام وشرحها وسماها الإعتقاد، مدارك التنزيل وحقائق التأويل في التفسير، منار الأنوار في أصول الفقه، الكافي في شرح الوافي، وكنز الدقائق وكلاهما في فروع الفقه الحنفي، المصنف في الخلاف، شرح الفقه النافع لمحمد بن يوسف الحسيني، المستنصفي وهو شرح لكتاب النافع في فروع الحنفية للسمرقندي، المصنف مختصر المستنصفي شرح منظومة عمر النسفي في الفقه الحنفي، ومدارات التنزيل

قراءة القرآن الكريم وأنواعه وحكمه، وطلبة الطلبة في الفقه، بيان مذهب المتصوفة، الخصائص في المسائل الفقهية، المنظومة النفسية في الخلافات، تطويل الأسفار لتحصيل الأخبار، (تيسير) في التفسير، لعبة الرغائب لبحث الغرائب، وهو مجلد أوله: الحمد لله الذي اجزل علينا المنة... الخ فيه كتاب المغزى للهروي وكان قبل خمسمائة هجرية. (ط ٢٦) - (خ ٢١) (ف ٥٧١ / ٢)

١٣ - علي النسفي (كان حياً ٧١٩ هـ / ١٣١٩ م)

علي بن محمد بن علي بن أبي بكر بن علي النسفي ثم البيكندی، فاضل من آثاره: شرح القسم الثالث من مفتاح العلوم للسكاكي فرغ منه ٧١٩ هـ. (ف ٥١٥ / ٢)

١٤ - عزيز النسفي (٥٣٣ هـ / ١١٣٩ م)

عزيز بن محمد النسفي صوفي من آثاره: القصد الأقصى في التصوف. (ف ٢ / ٣٧٨)

١١ - عيسى النسفي (٣٨٥ هـ / ٩٩٥ م)

عيسى بن الحسين بن الربيع النسفي الكسبوي (أبو أحمد) فاضل توفي في حدود سنة ٣٨٥ هـ من تصانيفه: كتاب البستان، وكتاب الدر. (ف ٢ / ٥٩٢)

١٢ - عمر النسفي (٤٦١ هـ - ٥٣٧ هـ / ١٠٦٩ - ١١٤٢ م)

عمر بن محمد بن أحمد بن إسماعيل بن محمد بن علي بن لقمان النسفي، السمرقندي (نجم الدين أبو حفص) مفسر، فقيه، محدث، حافظ متكلم، أصولي، مؤرخ، أديب، ناظم، لغوي، نحوي، ولد بنسفي وسمع الحديث وورد بغداد حاجاً وحدث عن إسماعيل التتوخي وجماعة، وسكن سمرقند، توفي بها في ١٢ جمادى الأولى من تصانيفه الكثيرة: مجمع العلوم، التفسير في القرآن، العقائد النسفية، شرح صحيح البخاري سماه النجاح في شرح أخبار الصحاح، ونظم الجامع الصغير للشيباني في فروع الفقه الحنفي، خصائص اللغة، زلة القاري في بيان الخطأ في

الحسنى، الواضح في مختصر مفاتيح الغيب لفخر الرازي. (ظ ٦٦ / ١٣٥) (ف ٣ / ٦٩٠)

٨ - محمد النسفي (٤١٤ هـ / ١٠٢٣ م)

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن محمود النسفي، فقيه، شاعر. توفي في شعبان من آثاره: تغليقة في الخلاف، وله شعر. (ظ ٦٢ / ٦) (ف ٣ / ١٠٩)

٩ - محمد النسفي (٤٤٤ هـ / ٩٥٥ م)

(أبو بكر) محمد بن زكريا بن الحسين النسفي محدث، حافظ، مصنف للأبواب، توفي في جمادى الأولى. (ف ٣ / ٣٠٣)

١٠ - محمد القايني النسفي (٨٣٨ هـ / ١٤٣٥ م)

محمد بن عبد الله القايني المولد، النسفي الموطن، الحنفي (جلال الدين) محدث، أصولي توفي بهراة له إشراقات الأصول في أحاديث الرسول. (ف ٣ / ٤٤٩)

(أبو عبد الله) محمد بن علي بن سعيد النسوي، ابن (علي) السابق، سمع أباه وقتيبة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء.

(س ٤٨٥ / ٥)

١٦ - أحمد النسوي (٣٩٦

هـ / ١٠٠٦ م)

(أبو العباس) أحمد بن محمد بن زكريا النسوي، صوفي، مؤرخ، كان من أهل القرآن والحديث والعلم والزهد، وتوفي بين مكة ومصر، من تصانيفه:

تاريخ الصوفية وسير الصالحين والزهاد (ط ٣١٠ / ١) (ف ٢٦٥ / ١)

١٧ - علي النسوي

(أبو الحسن) علي بن أحمد النسوي، رياضي، من أهل نسا بخراسان وتوفي ٤٧٣ هـ من تصانيفه: المقنع في الحساب الهندسي في العراقيين العربي والفرسي، رسالة في المدخل إلى علم المنطق، والتجريد في أصول الهندسة. (ف ٤٠٣ / ٢)

١٨ - محمد النسوي (٣٧٨ -

٤٧٨ هـ / ٩٨٨ - ١٠٨٥ م)

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٨٥ / ٥)

١٢ - علي النسوي

(أبو الحسن) علي بن إبراهيم بن أحمد النسوي، من أهل نسا، سمع بالعراق وبالحجاز وبمصر، وحدث بالكثير، منها: القوطا لمالك عن أبي مصعب، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بنسا سنة ٢٨٧ هـ. (س ٤٨٥ / ٥)

١٣ - محمد بن أحمد النسوي

(أبو الحسن) محمد بن أحمد بن سعيد بن نؤيب النسوي، والد (أبي بكر بن أبي الحسن) رئيس نسا، سمع ببلده ويمرو وبالعراق وبالحجاز، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٨٥ / ٥)

١٤ - علي النسوي

علي بن سعيد بن جرير النسوي، روى عنه ابنه (محمد)، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٨٥ / ٥)

١٥ - محمد بن علي النسوي

فاضلاً، رحل إلى العراق والحجاز والشام وديار مصر، وزجع إلى بلده، وهو من سادات بلدة فقهاً وعلماء، وهو الذي أظهر السنة بنسا، روى عنه البخاري ومسلم وأبو داود والنسائي وغيرهما، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بمصر سنة ٢٤٧ هـ. (س ٤٨٤ / ٥) (ب ٣٢٦ / ٥)

٩ - عبد الكريم النسائي

عبد الكريم بن أحمد بن شعيب النسائي، ابن (أبي عبد الرحمن) السابق من أهل مصر، ولد بمصر في صفر سنة ٢٧٧ هـ، وتوفي بها سنة ٣٤٤ هـ. (س ٤٨٤ / ٥)

١٠ - أحمد النسوي

(أبو عبد الرحمن) أحمد بن عثمان بن عبد الرحمن النسوي، كتب بخراسان والعراق والحجاز، صدوق ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٨٥ / ٥)

١١ - عبد الرحمن النسوي

(أبو محمد) عبد الرحمن بن بحر بن معاذ النسوي البزاز،

بحر بن دينار النسائي، محدث، حافظ، ولد بنسبا وسمع الكثير، ورحل إلى نيسابور والعراق والشام ومصر والحجاز والجزيرة، وروى عنه خلق كثير، وتوفي بمكة في شعبان من تصانيفه: السنن الكبرى والصغرى، والخصائص في فضل علي بن أبي طالب وأهل البيت، كتاب الضعفاء والمتروكين، مناسك النسائي، وجمع مسند مالك بن أنس ومسند علي بن أبي طالب، وأغراب شعبة سفیان وسفيان على شعبة في الحديث، أسماء المحدثين، أسماء المثلثين (ظ ٤٠ / ١٣٠، ٨٩) (ت ٥٩) (ف ١٥١/١) (ب ٣٢٥/٥) (س ٤٨٤/٥)

٣- خشيش النسائي (٢٥٣ هـ / ٨٦٧ م) (أبو عاصم بن أصرم بن الأسود النسائي، محدث، حافظ، توفي بمصر في رمضان من أثاره: الإستقامة في الرد على أهل الأهواء والبدع. (ف ١ / ٦٧٠)

٤- لطف علي النسائي (١٢٦٨-١٣٥٠ هـ / ١٨٥٢ م) (١٩٣١ م) (صدر الأفاضل) لطف علي بن محمد بن كاظم أمين السفراء بن لطف علي بن كاظم بن محمد النسائي، التبريزي، الشيرازي، المدعو فاني، ثم دانش، أديب، كاتب، شاعر، لغوي، مؤرخ، منطقي، خطاط. من أثاره: علقة الشادي وبلغه الحادي، الكلم والحلم، الوشيعه في شيء من كتب الشيعة، الداموس، تحفة اللبيب وطرفة الأديب. (ف ٢ / ٦٧٤)

٥- زهير النسائي (١٦٠٠-٢٣٤ هـ / ٧٧٧-٨٤٨ م) (أبو خيثمة) زهير بن حرب بن شداد النسائي، ثم البغدادي، محدث، حافظ، نزل بغداد بعد أن أكثر الطواف على العلم من تصانيفه: كتاب العلم، تاريخ ابن أبي خيثمة وهو على طريقة المحدثين أحسن فيه وأجاد. المسند. (ظ ٤ / ٢٧٩) (ف ١ / ٧٣٧)

٦- أحمد الشرفي النسائي (١٠٥٠-١١٢٣ هـ / ١٦٤٠ م) (١٧٢١ م) أحمد بن الناصر بن عبد الحفيظ بن عبد الله بن المهلا بن سعيد بن محمد بن علي القمني، النسائي، الشرفي، اليمني. عالم، أديب، تولى القضاء من أثاره: منظومة في علم المنطق، أرجوزة في الفرق بين الضاد والطاء، وله شعر. (ف ١ / ٣١٧)

٧- فضالة النسائي (أبو أحمد) فضالة بن إبراهيم التميمي النسائي، من كبار أصحاب ابن المبارك، وكان من أهل الحفظ والضبط، والعلم باللغة والشعر، وهو والد أبي يزيد عبيد بن فضالة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٨٤)

٨- حميد النسوي (أبو أحمد) حميد بن زنجويه، واسمه مخلد بن قتيبة بن عبد الله، وزنجوية. لقب مخلد، الأزدي النسوي، صاحب كتاب (الترغيب)، وكتاب (الأموال)، وكتاب (الآداب)، وكان عالماً

عقيل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٩١ هـ. (س ٥ / ٤٨٠) (ب ٥ / ٣٢٤)

(٩٠٢)

{ النسائي - النسوي }

نسبة إلى نسا، وهي: بلد بخراسان بينها وبين سرخس يومان، وينسب إليها النسائي، النسوي، ينسب إليها:

١ - أحمد بن سفيان النسائي (كان حياً قبل ٢٥٦ هـ / ٨٧٠ م) أحمد بن سفيان النسائي، ويقال المروزي محدث، روى عن عون بن عمارة وغيره وروى عنه النسائي والبخاري ومحمد بن المسيب الإريغاني، جمع وصنف واستقام في أمر الحديث إلى أن مات. (ف ١ / ١٤٦)

٢ - أحمد بن شعيب النسائي (٢١٥ - ٣٠٣ هـ / ٨٣٠ - ٩١٥ م)

(أبو عبد الرحمن) أحمد بن شعيب بن علي بن سنان بن

(أبو بكر) محمد بن جعفر بن زكريا، بن الخطاب بنشريك بن بزيع النرشخي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في سنة ٢٨٦ هـ، وتوفى في صفر سنة ٣٤٨ هـ. (س ٥ / ٤٨٠)

(٩٠١)

{ النريزي }

نسبة إلى نريز، وهي: بلدة بأذربيجان ناحية أربيل، ينسب إليها:

١ - أحمد النريزي أحمد بن عثمان بن نصر النريزي، كان حافظاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٨٠) (ب ٥ / ٣٢٤)

٢ - عبد الباقي النريزي (أبو تراب) عبد الباقي بن يوسف النريزي المراغي، كان من الأئمة المتقين المبرزين، وكان ورعاً زاهداً - سكن نيسابور إلى حين وفاته، وولى الإمامة والتدريس بمسجد

النذيري المودي، من أهل نسف، كان أحد الأئمة العلماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى غرة صفر سنة ٤٤٩ هـ، آخر مدة الوباء الواقع بنسف، وصلى عليه أحمد بن محمد البلدي. (س ٥ / ٤٧٨)

(٩٠٠)

{ النرشخي }

نسبة إلى نرشخ، وهي: قرية من قرى بخارا بقرب قرية وابكنة، ينسب إليها:

١ - أحمد النرشخي (أبو نصر) أحمد بن محمد بن إسماعيل النرشخي، كان فاضلاً عالماً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٨٠)

٢ - محمد النرشخي

(أبو عبد الله) محمد بن حمدان النرشخي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٨٠)

٣ - محمد النرشخي

السابق، روى عن أبيه، وعن غيره، وروى عنه العلماء، وتوفى فى المحرم سنة ٣١٧ هـ. (ب ٥ / ٣١٧) (س ٥ / ٤٦٦)

(٨٩٦)

{ النحوى }

نسبة إلى النحو، وهو: اسم لمن يعرف علم النحو والإعراب من أهل مرو، ينسب إليها:

١ - الفضل النحوى

(أبو معاذ) الفضل بن خالد النحوى المروزي، مولى باهلة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ١٧٤ هـ. (س ٥ / ٤٦٧)

(٨٩٧)

{ النخالى }

نسبة إلى نخالة، وهو: اسم لمن كان يقوم بعمل النخالة، (وهى: ما يستخرج من

الذيق)، من أهل سرخس، ينسب إليه:

١ - جعفر النخالى

(أبو سعيد) جعفر بن عبد الله بن محمد بن جعفر بن محمد بن مهران النخالى السرخسى، من أهل سرخس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى فى حدود سنة ٤٠٠ هـ. (س ٥ / ٤٧١)

(٨٩٨)

{ النخشى }

نسبة إلى نخشب، وهى: مدينة بين جيحون وسمرقند، ينسب إليها:

١ - عبد العزيز النخشى

(الجافظ أبو محمد) عبد العزيز بن محمد بن محمد بن عاصم بن رمضان بن على بن أفلح بن أبى جعفر بن أبى النسفى النخشى العاصمى، أخذ الأئمة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٥٦ هـ. (ب ٥ / ٣١٩)

٢ - هبة الله النخشى

هبة الله الأكفانى، قدم دمشق وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٥٦ هـ، ولم يبلغ الأربعين. (ب ٥ / ٣١٩)

٣ - عسكر النخشى

(أبو تراب) عسكر بن محمد بن حصين النخشى، صاحب الأصم شيخ عصره بلا مدافعة، وكان من أجلة المشايخ والمذكورين بالعلم والفتوة، والتوكل والزهد والورع، وتوفى فى البادية، نهسته السباع سنة ٢٤٥ هـ. (س ٥ / ٤٧٣) (هامش ب ٥ / ٣١٩)

(٨٩٩)

{ النذيرى }

نسبة إلى نذير، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١ - يوسف النذيرى

(الإمام أبو يعقوب) يوسف بن محمد بن موسى بن العباس بن الفضل بن النذير الحيفى

العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٤٤٧)

٢- أحمد النافقاني

(أبو النصر) أحمد بن محمد بن عبدويه النافقاني، كتب عن مشايخ مصر والشام والعراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٤٧)

٣- طلحة النافقاني

طلحة بن الشاه بن تميم النافقاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٤٨)

٤- عبدويه النافقاني

(أبو نصر) عبدويه بن محمد بن عبدويه النافقاني، رحل مع أخيه إلى العراق والشام، وحمل كتباً كثيرة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٤٨)

(٨٩٣)

{ النجاشي }

نسبة إلى نجاش، وهي قرية من قرى الشام، ينسب إليها:

١- محمد النجاشي

(أبو المظفر) محمد بن الحسين بن أحمد النجاشي، المعروف بفضيه العراق، سكن بلخ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي ببلخ سنة ٥٥١ هـ. (ب ٣٠٢ / ٥)

(٨٩٤)

{ النجاشي }

نسبة إلى نجاش، وهي قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- يوسف النجاشي

(أبو محمد) يوسف بن علي بن العباس بن أبي بكر بن صالح بن جعفر بن محمد بن سالم النجاشي الأسروشنى، كان مقيماً بسمرقند، وكان فقيهاً، يدرس في مسجد العطارين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

وتوفى بسمرقند سنة ٥٢٧ هـ. (س ٥ / ٤٦١)

٢- محمد النجاشي

(أبو بكر) محمد بن يوسف بن علي بن العباس بن أبي بكر بن صالح بن جعفر بن محمد بن سالم النجاشي الأسروشنى، ابن (أبي محمد) السابق، كان فقيهاً صالحاً ساكناً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٤٦١)

(٨٩٥)

{ النحلي }

نسبة إلى نخل، وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- منيح النحلي

منيح بن يوسف بن سيف بن الخليل النحلي البخاري، حدث عن العلماء، وروى عنه ابنه، وتوفي سنة ٢٦٤ هـ. (ب ٥ / ٣١٧) (س ٥ / ٤٦٦)

٢- عبد الله النحلي

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن منيح النحلي، ابن (منيح)

صنقة بن عبد الله الميهتي،
شيخ من أهل ميهنة، قرية من
قرى أبيورد، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٤٣٩)

(٨٨٩)

{النارنابادي}

نسبة إلى نارنا باد، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- سعيد النارنابادي

(أبو عثمان) سعيد بن حرب
العبدى النارنابادي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥/٤٤٣)

٢- القاسم النارنابادي

(أبو سهل) القاسم بن مجاشع
بن تميم بن حبيب بن عبيد بن
عامر المزامى النارنابادي، أحد
النفباء الإثني عشر، استعمل
على القضاء، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٤٤٣/

(٨٩٠)

{الناطفي}

نسبة إلى ناطف، وهو: اسم
لمن يبيع الناطف ويعمله من
أهل مرو، ينسب إليه:

١- عمرو الناطفي

(أبو حفص) عمر بن محمد
بن أبي بكر الناطفي، من أهل
مرو، كان شيخاً صائباً صالحاً،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وكانت ولادته في
حدود سنة ٤٥٠ هـ، وتوفي في
المحرم بمرور سنة ٥٣٦ هـ.
(س ٥ / ٤٤٦)

٢- أحمد الناطفي

(أبو العباس) أحمد بن محمد
بن عمر الناطفي، الطبري،
فقيه، وتوفي بالرري، من
تصانيفه: الوقعات في
مجلات، الأجناس والفروق في
مجلد، والهداية، وكلها في
فروع الفقه الحنفي. (ف ١ /
٢٨٧)

(٨٩١)

{النافخسي}

نسبة إلى نافخس إلى نافخس
(نافخس)، وهي: قرية من
قرى مرو / سمرقند، ينسب
إليها:

١- أحمد النافخسي

(أبو حامد) أحمد بن محمد
النافخسي، ببسانبوري، سكن
نافخس، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٤٤٧)

(٨٩٢)

{النافقاني}

نسبة إلى نافقان، وهو:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- محمد النافقاني

محمد بن عبيدة بن جماد بن
الحزور بن إبراهيم بن سعد بن
سعيد الأزدي النافقاني،
صاحب مناكير، روى عن

(أبو محمد) عبد الكريم بن محمد بن موسى البخاري المِغْيِي الفقيه الحنفي، كان أحد الأئمة، صاحب زهد وتقشف، وكان مقتى أصحاب الزاى، وإمام أصحاب أبى حنيفة - رحمه الله -، وكان من العلماء المتورعي في الدين، لم يكن في عصره بسمرقند مثله فقهاً وفضلاً، وكان صحيح الأسمعة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٧٣ هـ. (س ٤٣٣ / ٥) (ب ٢٨٢ / ٥)

٢ - عبد المجيد المِغْيِي

عبد المجيد المِغْيِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٣٣ / ٥)

(٨٨٥)

{ المِغْيَانِي }

نسبة إلى مِغْيَان، وهي قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - عمر المِغْيَانِي (أبو حفص) عمر بن أبى الحارث المِغْيَانِي القاضى،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٣٢ / ٥) (ب ٢٨٢ / ٥)

(٨٨٦)

{ المِيلَاقَانِي }

نسبة إلى ميلاقان، وهي قرية من قرى مرو عند المنج، ينسب إليها:

١ - أحمد المِيلَاقَانِي (أبوشيبه) أحمد بن محمد المِيلَاقَانِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٣٩ / ٥)

(٨٨٧)

{ المِينَزِي }

نسبة إلى مينز وهي قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١ - على المِينَزِي (أبو الحسن) على بن أبى بكر أحمد بن على الكاتب المِينَزِي، كان من صلحاء الصوفية،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٢٨٤ / ٥)

(٨٨٨)

{ المِينَهِي }

نسبة إلى مِينَهَة، وهي قرية من قرى خابران بين أبيورد وسرخس، ينسب إليها:

١ - أسعد المِينَهِي (أبو سعيد) أسعد بن أبى سعيد فضل الله بن أبى الخير المِينَهِي، كان من أهل التصوف وبيته، وكان حريصاً على سماع الحديث وطلبه وجمعه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٥٤ هـ، وتوفى فى رمضان سنة ٥٠٧ هـ. (ب ٢٨٧ / ٥)

٢ - طاهر المِينَهِي

(أبو الفتح) طاهر المِينَهِي، كان من أهل التصوف وبيته، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٢٨٧ / ٥)

٣ - صدقة المِينَهِي

(أبو بكر) محمد بن علي الميائجي، ولي القضاء قاضياً بهمدان، وكان قاضياً نكياً، حسن الظاهر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٢٥/٥) (ب ٥/٥٧٨)

٣ - محمد الميائجي

(أبو عبد الله) محمد بن محمد بن علي بن الحسن بن علي الميائجي، فقيه صالح، سيد السيرة من أهل الميائج، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٢٦/٥)

٤ - عبد الله الميائجي

(٥٠٠ - ٥٢٥ هـ / ١١٠٠ - ١١٣١ م) عبد الله بن محمد الميائجي، الهمداني، (عين القضاء)، فقيه، أديب وكان بليغاً شاعراً متكلماً، صوفياً، تملأ عليه أعداء له فقتل صبراً، وصلب بهمدان، من آثاره: الغريب عن الأوطان إلى علماء البلدان، وزبدة الحقائق بالفارسية والعربية. (ف ٢/٢٩١) (ب ٥/٢٧٨)

(٨٨٢)

{ الميذاني }

نسبة إلى درب ميدان، وهو: محلة ببخارا - مدينة بما وراء النهر، و محلة بخوارزم، ينسب إليها:

١ - محمد الميذاني

(أبو بكر) محمد بن إبراهيم بن أحمد الفقيه البصير الميذاني، من درب ميدان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٣٩ هـ. (س ٤٣٠/٥)

٢ - محمد الميذاني

(أبو عبد الله) محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن بشير الميذاني، من درب ميدان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٣٠/٥)

(٨٨٣)

{ الميرماهاني }

نسبة إلى ميرماهان، وهو: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الميرماهاني

(أبو يزيد) محمد بن يحيى بن يزيد بن متى المدني الخالدي الميرماهاني، سكن مرو، روى عن العلماء وروى عنه

العلماء، وتوفي في المحرم سنة ٣١٣ هـ، عن ٨٦ سنة. (س ٥/٤٣١)

٢ - الفضل الميرماهاني

(أبو محمد) الفضل بن عطية بن عمر بن خالد العيسني الميرماهاني، الروزي، أدرك التابعين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٤٣١) (٨٨٤)

{ الميغي }

نسبة إلى ميغ، وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - عبد الكريم الميغي

المِهْرَبِجَانِيُّ، تَابِعِي، لَقِيَ
عُثْمَانَ بْنَ عَفَانَ - رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُ - فَدَعَا لَهُ بِطَوْلِ الْعَمْرِ،
فِعَاشَ مِائَةَ وَخَمْسًا وَثَلَاثِينَ
سَنَةً، وَتَوَفَّى بِمَرُوءٍ، رَوَى عَنْ
الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ. (ب)
(٢٧١/٥) (س ٤١٦/٥)

(٨٨١)

{ المِيَاتَجِيُّ }

نَسَبَةٌ إِلَى مِيَاثَةَ، وَهِيَ: بَلَدٌ
بِأَنْدَلُسِ، مَتَوَسِّطٌ بَيْنَ مَرَاغَةَ
وَتَبْرِيزَ، يَنْسَبُ إِلَيْهَا:

١ - عَلِيُّ المِيَاتَجِيُّ

(أبو الحسن) علي بن الحسن
بن علي المِيَاتَجِيُّ، قَاضِي
هَمْدَانَ، وَاسْتَشْهَدَ بِهَا، تَفَقَّهَ
بِبَغْدَادَ وَسَمِعَ بِهَا، كَانَ لَهُ فَضْلٌ
وَفَقْهٌ، وَكَانَ يَرْجِعُ إِلَى مَعْرِفَةِ
تَامَةَ بِالْفَقْهِ وَالْأَدَبِ، وَكَانَ بَلِيغًا
شَاعِرًا مُتَكَلِّمًا، رَوَى عَنْ
الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ،
تَمَالَا عَلَيْهِ أَعْدَاءُ لَهُ فَقَتَلَ صَبْرًا
سَنَةَ ٤٧١ هـ. (ب ٥ / ٥)
(٢٧٨) (س ٤٢٥ / ٥)

٢ - مُحَمَّدُ المِيَاتَجِيُّ

(٨٧٩)

{ المِهْرَبَنْدَقَشَانِيُّ }

نَسَبَةٌ إِلَى مِهْرَبَنْدَقَشَايَ
(بَنْدَقَشَايَ)، وَهِيَ: قَرْيَةٌ مِنْ
قَرْيِ مَرُوءٍ، يَنْسَبُ إِلَيْهَا:

١ - مُحَمَّدُ المِهْرَبَنْدَقَشَانِيُّ

(أبو عبد الله) محمد بن
الحسن بن الحسين
المِهْرَبَنْدَقَشَانِيُّ، كَانَ إِمَامًا
فَاضِلًا، وَرِعَا مَتَقِنًا، عَابَدَ
مَفْتِيًا، مَكْتَرًا مِنَ السَّمَاعِ، وَكَانَ
يَسْكُنُ أَسْفَلَ المَاجَانَ، رَوَى عَنْ
الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ،
وَتَوَفَّى سَنَةَ ٤٧٣/٤٧٤ هـ. (ب)
(٢٦٩/٥) (س ٤١٤ / ٥)

(٨٨٠)

{ المِهْرَبِجَانِيُّ }

نَسَبَةٌ إِلَى مِهْرَبِجَانَ، وَهِيَ:
قَرْيَةٌ مِنْ قَرْيِ مَرُوءٍ، يَنْسَبُ
إِلَيْهَا:

١ - مَطَرُ المِهْرَبِجَانِيُّ

مَطَرُ بْنُ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
الْجَهْمِ بْنِ مَرَّةَ بْنِ عِيَاضَ

(أبو محمد) عثمان بن محمد
بن أبي العمى النسفي
المُوَانِيُّ، الْفَقِيهَ الزَّاهِدَ، رَوَى
عَنِ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ،
وَتَوَفَّى فِي ذِي الْقَعْدَةِ سَنَةَ ٤٢٢
هـ. (س ٤٠٣ / ٥)

(٨٧٨)

{ المُوَدَوِيُّ }

نَسَبَةٌ إِلَى مُوَدَا (مُودِي)،
وَهِيَ: قَرْيَةٌ مِنْ قَرْيِ نَسَفَ،
يَنْسَبُ إِلَيْهَا:

١ - مُحَمَّدُ المُوَدَوِيُّ

محمد بن عصام بن يزيد بن
حسان بن... بن أوس النسفي
الأنصاري المُوَدَوِيُّ، مِنْ قَرْيَةِ
مُودِي، يَرُودِي كِتَابَ (الْمَبْتَدَأِ)
عَنْ ابْنِ بَشَرَ، رَوَى عَنِ الْعُلَمَاءِ
وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ. (س ٥ / ٥)
(٤٠٣)

٢ - مُحَمَّدُ المُوَدَوِيُّ

(أبو علي) محمد بن هاشم بن
منصور بن يونس المُوَدَوِيُّ،
رَوَى عَنِ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ
الْعُلَمَاءُ، وَتَوَفَّى فِي رَجَبِ سَنَةِ
٣٧٥ هـ. (س ٤٠٤ / ٥)

وتوفى في ٧٠ من شعبان سنة ٣٩٥ هـ (س ٤٢٢ / ٥) (ب ٢٢٤ / ٥)

٢ - عبد الصمد الملاحمي (أبو الفتح) عبد الصمد بن علي بن أبي نصر محمد بن أحمد الملاحمي، شيخ صالح، سمع جده أبا النصر وجماعة، وهو شيخ لا بأس به صحيح السماع، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٣٨٠ / ٥)

٣ - إبراهيم الملاحمي (أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد بن هارون بن حمد بن سلمة الملاحمي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى في صفر سنة ٣٦٢ هـ (س ٥ / ٤٢٢)

(٨٧٧) { المُوَاتِي }

نسبة إلى مُوَان، وهي: قرينة من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - عثمان المُوَاتِي

٤ - عبد الخالق المَطْطِي (٥٧٥ هـ / ١١٧٩ م)

عبد الخالق بن عبد الجميل المَطْطِي، الغجواني، البخاري، صوفي، له الوصايا في التصوف (ف ٦٩ / ٢) (٨٧٦) { المَلَّاحِمِي }

نسبة إلى مَلَّاحِم، وهي: نسبة إلى المَلَّاحِم من أهل بخارا، ينسب إليه:

١ - محمد المَلَّاحِمِي (أبو نصر) محمد بن أحمد بن محمد بن نصر بن موسى بن جعفر البخاري المعروف بالمَلَّاحِمِي، من أهل بخارا، حدث ببلده وبيغداد، وحدث بيغداد بكتاب رفع اليدين في الصلاة، وكتاب القراءة خلف الإمام، عن عبد الله البخاري مصنف الكتابين، وكان من أغيان أصحاب الحديث، وحفاظهم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته سنة ٣١٢ هـ،

١٠ - سليمان المَطْطِي (أبو أيوب) سليمان بن أحمد بن يحيى بن عثمان بن أبي صلابة لمَطْطِي الحافظ، من أهل ملطية، قدم دمشق وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٣٨٠ / ٥) (ب ٢٢٤ / ٥)

١١ - غياث المَطْطِي (أبو العطاء) غياث بن أحمد بن عقبة التميمي لمَطْطِي، إمام جامع ملطية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٨٠)

١٢ - عبد المجيد المَطْطِي (أبو العلاء) عبد المجيد بن محمد بن طاهر بن... بن الحارث بن الشريد لمَطْطِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٨٠)

١٣ - محمد المَطْطِي (أبو الحسين) محمد بن علي بن أحمد بن أبي فروة المَطْطِي المقرئ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٠٤ هـ (ب ٢٢٣ / ٥)

نسبة إلى مُلجَكَانُ، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- علي الملجكاني

(أبو الحسن) علي بن الحكم الأنصاري الملجكاني ي المروزي فاضل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٢٦ هـ. (س ٥ / ٣٨١)

٢- حمزة الملجكاني

حمزة بن عبد الحميد الملجكاني ي فاضل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٨١)

(٨٧٥)

{المططي}

نسبة إلى المَطْطِيَّة، وهي مدينة من ثغور الروم مما يلي أنربيجان، ينسب إليها:

١- إسحاق المططي

إسحاق بن نجيح المَطْطِي، سكن بغداد، وكان يضع الحديث صراحاً، روى عن

العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٧٩)

٢- تمام المططي

تمام بن نجيح المَطْطِي الأسدي، ولد بمططية، سكن حلب، منكر الحديث جداً، يروى أشياء موضوعة عن الثقات كأنه المتعمد لها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٧٩)

٣- ضرار بن المططي

ضرار بن عمرو لمَطْطِي، منكر الحديث جداً، كثير الرواية عن المشاهير بالأشياء المناكير في أخباره، بطل الإحتجاج بآثاره، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٧٩)

٤- إسحاق المططي

(أبو يعقوب) إسحاق بن محمود بن الجراح لمَطْطِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٧٩)

٥- محمد المططي

(أبو بكر) محمد بن عبد الله محمد بن سليم المَطْطِي، مولى

حمير إمام الجامع العتيق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٧٩)

٦- محمد المططي

(أبو هشام) محمد بن إبراهيم بن العباس الطائي المَطْطِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٧٩)

٧- القاسم المططي

القاسم بن إبراهيم بن أحمد لمَطْطِي، قدم بغداد، وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٨٠)

٨- محمد المططي

(أبو سعيد) محمد بن عبد الحميد بن عبد الرحمن بن سفيان لمَطْطِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٨٠)

٩- محمد المططي

(أبو الحسين) محمد بن إبراهيم بن أبي الشيخ الفقيه لمَطْطِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٨٠)

بن حميد الكشي وسمع منه التفسير كله، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٢١ هـ. (س ٥ / ٣٥٣)

٢ - إسماعيل المَغْكَاثِي

(أبو علي) إسماعيل بن عمران بن موسى بن بسطام المَغْكَاثِي السغدِي، من أهل سمرقند، كان فقيهاً فاضلاً علماً عارفاً باللغة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي قيل سنة ٣٨٠ هـ. (س ٥ / ٣٥٤)

٣ - علي المَغْكَاثِي

(أبو الحسن) علي بن عيسى بن محمد بن المنذر بن أحمد المَغْكَاثِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤١٢ هـ. (س ٥ / ٣٥٤)

(٨٧٠)

{ المَغْكَاثِي }

نسبة إلى مَغْكَاثَان، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - علي المَغْكَاثِي

علي بن حماد المَغْتَاثِي، من قرية مَغْنَاثَان، عنده مناكير. (س

٥ / ٣٥٤) - ١ - عبد الله المَقَاتِلِي

(٨٧١)

{ المَقَاتِلِي }

نسبة إلى مَقَاتِل، وهو اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - عبد الله المَقَاتِلِي

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن محمد بن مقاتل بن محمد المَقَاتِلِي المروزي، من أهل مرو، كان محدثاً غير أنه كان مجازفاً في الرواية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٦٠)

(٨٧٢)

{ المَقَاتِلِي }

نسبة إلى سكة مَقَاتِل، وهي سكة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - عبد الجبار المَقَاتِلِي

(أبو محمد) عبد الجبار بن أحمد بن نصر بن محمد بن الحسين بن القاضي المدني المَقَاتِلِي، كان يسكن سكة مقاتل بسمرقند، إمام فاضل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في ١ من رجب سنة ٥١٤ هـ بسمرقند. (س ٥ / ٣٦٠)

(٨٧٣)

{ المِقْتَعِي }

نسبة إلى المِقْتَعَة، وهو اسم إلى من كان يقوم بعمل المقتعة وبيعها من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - الفضل المِقْتَعِي

الفضل بن محمد المِقْتَعِي المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٣٦٩)

(٨٧٤)

{ المَلْجَكَاثِي }

نسبة إلى مَعْمَرَان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليه:

١ - علي المَعْمَرَانِي

(أبو الحسن) علي بن عبد الله بن محمد المَعْمَرَانِي، كان شيخاً فقيهاً زاهداً صالحاً من أصحاب أبي حنيفة - رحمه الله -، سكن قرية باسناباد، وكان كثير العبادة، كان يدخل البلد كل شهر رمضان فيجيب الليالي ويتعبّد، روى عن العلماء (س ٥ / ٣٤٥)

(٨٦٩)

{ المَعْكَاتِي }

نسبة إلى مَعْكَان، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - زاخر المَعْكَاتِي

(أبو غالب) زاخر بن عبد الله بن الخصيب السغدِي المَعْكَاتِي، من قرينة مغان، كان حسن الحديث، مستقيم الرواية، رحل إلى عبد

٣ - ربي المَعْبَر

(أبو عبد الله) ربي بن جناح بن نصر بن عيسى بن خسرو الكسي المَعْبَر، كان عالماً بتأويل الرؤيا وتعبيرها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٣٨)

(٨٦٧)

{ المَعْرُوفِي }

نسبة مَعْرُوف، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - محمد المَعْرُوفِي

(أبو الفضل) محمد بن أحمد بن محمد بن معروف المَعْرُوفِي البخاري، سمع ببخارى، وبالبحيرة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٤١)

(٨٦٨)

{ مَعْمَرَانِي }

١ - أحمد المَرْزُوقِي (أبو وهب) أحمد بن أبي زهير - بيهيانشا بن سليمان المُتَعَاذِي - المَرْزُوقِي، سكن أعلى الرزنيق (نهر بمرو) - وهو من آل معاذ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٣٢)

(٨٦٦)

{ المَعْبَر }

نسبة إلى المَعْبَر، وهو: اسم لمن يقوم بالتعبير عن الرؤيا من أهل مرو وبخارا، ينسب إليه:

١ - محمد المَعْبَر

(أبو عبيد الله) محمد بن السري المَعْبَر البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٣٧)

٢ - إبراهيم المَعْبَر

إبراهيم بن هارون بن المهلب المَعْبَر البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٣٣٧)

نسبة إلى مُضَيَّرُوب، وهو:
اسم لمن ضُرب بضربة أثرت
في وجهه وانتسب إليه من
أهل مرو، ينسب إليه:

١- نوح المروزي
نوح بن ميمون بن عبد الحميد
بن أبي الزجاج العجلي
المروزي، سمي بذلك لضربه
للصوص في وجهه فأثرت
فيها، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء. (س ٣١٨ / ٥)

٢- محمد المضروب
محمد بن نوح بن ميمون
المضروب، كان أحد الثقة
المشهورين، قال ابن حنبل: ما
رأيت أحداً على حداثة سنه وقلة
علمه أقوم بأمر الله منه، إنى
لأرجو أن يكون الله قد ختم له
بخير، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء، توفي سنة ٢١٨ هـ.
(س ٣١٨ / ٥)

(٨٦٥)

{ المعَاذِي }

نسبة إلى آل مُعَاذ، وهو: بيت
كبير بمرو، ينسب إليه:

(٨٦٣)

{ المَسْنُوسِي }

نسبة إلى مَسْنُوس، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- عبد الرحمن المَسْنُوسِي
(أبو سعيد) عبد الرحمن بن
سعيد بن محمد بن حازم
المَسْنُوسِي، من أهل هذه
القرية، كان محدثاً رحل إلى
مصر، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
٢٩٣ هـ. (س ٢٩٩ / ٥)

٢- محمد المَسْنُوسِي

(الخاقان) محمد بن سليمان
المَسْنُوسِي، المعروف
بارسلان خان، ملك من ماء
جيحون إلى بلاد الصين، وقهر
الخصوم، وكان ملكاً مطاعاً
شجاعاً، ولد بهذه القرية، وكان
ينسب إليها، وتوفي سنة ٥٢٢ هـ.
(س ٢٩٩ / ٥)

(٨٦٤)

{ المَضْرُوب }

عمران بن العباس بن موسى
المِسْنَانِي، الفقيه، كان من
القدماء، من قرية مِسْنان، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي في شهر رمضان سنة
٢٨١ هـ. (س ٢٩٨ / ٥) (ب ٥
١٥٢ /

(٨٦٢)

{ المُسْنَدِي }

نسبة إلى مُسْنَد، وهو: نسبة
لطالب الأحاديث المسندة من
أهل بخارى، ينسب إليه:

١- عبد الله المُسْنَدِي

(أبو جعفر) عبد الله بن محمد
بن عبد الله بن... الجعفي
المُسْنَدِي، الإمام العالم، من
أهل بخارى، قيل له (المسندى)
لأنه كان يطلب الأحاديث
المسندة دون المقاطيع
والمراسيل في حديثه، فلكثره
طلب ذلك نسب إليه، من قرية
مِسْنان، روى عن العلماء
وروى عنه، وتوفي في يوم
الخميس من شهر ذي القعدة
سنة ٢٢٩ هـ. (س ٢٩٨ / ٥)

يَسْتَمَلِي شِيُوخ بَخَارَا قَاطِبَةً فِي زَمَانِهِ، رَوَى عَنِ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ، وَتُوفِيَ سَنَةَ ٤٣٢ هـ. (س ٥ / ٢٨٨)

٣ - إِسْمَاعِيلُ الْمُسْتَمْلِي (٤٣٤ هـ / ١٠٤٣)

(أبو إبراهيم) إسماعيل بن محمد بن عبد الله بن... الأملي المذكر المُسْتَمْلِي، من أهل بخارا، المفسر، فسر كتاب التعرف لمذهب التصوف لابن أبي إسحاق، فنكر فيه من البدع ما نكر، وسمي من شيوخ أمل وجيحون، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي يوم الإثنين ١٦ من ذي القعدة سنة ٤٣٤ هـ. (س ٥ / ٢٨٨) (ف ١ / ٣٧٨)

(٨٥٩)

{ المَسْعُودِي }

نسبة إلى مَسْعُود، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - محمد المَسْعُودِي (٠٠٠ - ٤٢٠ هـ / ٠٠٠ - ١٠٢٩ م)

(أبو عبد الله) محمد بن عبد الله بن مسعود بن أحمد بن مسعود المَسْعُودِي، إمام فاضل مبرز عالم زاهد ورع، حسن السيرة، من أهل مرو، له: شرح مختصر المزنِي، وأحسن فيه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بمرو سنة ٢٩١ هـ وعشرين وأربعمائة هـ. (ع ٥٨٥) (س ٥ / ٢٩١) (ف ٣ / ٤٤٥) (ط ١ / ٣٨٩) (ظ ٦ / ٦٥)

٢ - مسعود المَسْعُودِي

(أبو الفتح) مسعود بن محمد المَسْعُودِي، كان فاضلاً حسن السيرة، جميل الأمر، كثير المحفوظ، مليح الأخلاق، شديد التواضع، مثل تاريخ نسف، للمستغفري، وكتاب الشعر والشعراء للمستغفري، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء، ولد في ١٢ ربيع الأول سنة ٤٨٣ هـ. (س ٥ / ٢٩٢)

٣ - مسعود المَسْعُودِي

(ركن الدين) مسعود بن الحسين بن الحسن بن إبراهيم الكاشاني البغدادي السمرقندي الفقيه يعرف بالمسعودي توفي

٥٢٠ هـ، له: شرح الجامع الصغير للشيباني في الفروع - مختصر المسعودي في الفروع. (ظ ٦ / ٤٢٨) (هـ ٤٢٨)

(٨٦٠)

{ المَسْفَرَانِي }

نسبة إلى مَسْفَرَا (هرمزفره)، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد المَسْفَرَانِي

(أبو جعفر) محمد بن علي المَسْفَرَانِي المروزي، أحد الحفاظ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ١٤٩)

(٨٦١)

{ المِسْنَانِي }

نسبة إلى مِسْنَان، وهي: قرية من قرى نيساب، ينسب إليها:

١ - عمران المِسْنَانِي

(٨٥٦)

{ المَزِينِي }

نسبة إلى مَزِينَان، وهِي: بليدة آخر حدود خراسان، ينسب إليها:

١ - أحمد المَزِينِي

(أبو عمرو) أحمد بن معقل الكاتب السرخسي المَزِينِي، من أهل سرخس، سمع بسرخس، وبغداد، وغيرهما، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٥٢ هـ. (س ٥ / ٢٨٢)

(٨٥٧)

{ المُسْتَعْفِرِي }

نسبة إلى مُسْتَعْفِر، وهو: نسبة لجد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١ - محمد المُسْتَعْفِرِي

(أبو علي) محمد بن المعتز بن محمد بن المُسْتَعْفِر بن الفتح بن إدريس المطوعي الجلاب المُسْتَعْفِرِي، من أهل نسف،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣١٨ هـ، وتوفى سنة ٣٧٤ هـ. (س ٥ / ٢٨٦)

٢ - جعفر المُسْتَعْفِرِي

(أبو العباس) جعفر بن محمد بن المعتز بن محمد بن المُسْتَعْفِر بن الفتح بن إدريس المطوعي الجلاب المُسْتَعْفِرِي، كان فقيها فاضلا، ومحدثا مكثرنا صدوقا، يرجع إلى فهم ومعرفة وإتقان، جمع الجموع، وصنف التصانيف، وأحسن فيها، رحل إلى خراسان، وأقام بمرور وسرخس مدة، سمع بنسف وبيخارا، ولم يكن بما وراء النهر في عصره من جرى مجراه في الجمع والتصانيف وفهم الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣٥٠ هـ، وتوفى سنة ٤٣٢ هـ. من تصانيفه: تواريخ سمرقند. (ظ ٤ / ٢٩٦) (خ ٣٤) (س ٥ / ٢٨٦)

٣ - محمد المُسْتَعْفِرِي

(أبو نر) محمد بن جعفر بن محمد بن المعتز بن محمد بن

المُسْتَعْفِر بن الفتح بن إدريس المطوعي الجلاب المُسْتَعْفِرِي، كان خطيب نسف، وكان من أهل العلم والخير، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٨٦)

(٨٥٨)

{ المُسْتَمَلِي }

نسبة إلى مُسْتَمَل، وهو: اسم لمن كانوا يستملون للعلماء من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - إبراهيم المُسْتَمَلِي (٠٠٠ - ٣٧٦ هـ / ٠٠٠ - ٩٨٦ م)

(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد بن إبراهيم بن داود البخاري أصلا، البلخي منزلا ومدقنا، المعروف بالمستمل، محدث، مات ببلخ، خرج لنفسه معجما، وله طبقات أهل بلخ. (ف ١ / ٩)

٢ - الحسن المُسْتَمَلِي

الحسن بن عبد الملك بن الحسن بن أحمد الأنصاري المُسْتَمَلِي اليشكري، من بني يشكر من أهل بخارا، كان

أحمد بن إبراهيم بن العيزار المَزْنِي، من أهل مزن بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ١٤٣) (س ٥ / ٢٧٧)

٢ - إبراهيم المزنى (القرن الثالث الهجرى / القرن التاسع الميلادى)

إبراهيم بن سليمان بن أبى داحة المزنى، فقيه، متكلم، أديب، صنف كتباً، حكى الجاحظ عنه كثيراً (ف ١ / ٢٩)

(٨٥٥)

{ المَزْثَوِي }

نسبة إلى مَزْثَوِي، وهى: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - الفضل المَزْثَوِي

(أبو العباس) الفضل بن أحمد بن إسماعيل بن عبد الرحمن المَزْثَوِي الدهقان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٧٧)

نسبة إلى مَزْرَنْكَنْ ويعرب (مَزْرَنْجَنْ)، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد المَزْرَنْكَنْي

(أبو عبد الله) محمد بن الحسن بن طلحة بن سليمان المرادى العابد المَزْرَنْكَنْي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٩٦ هـ. (ب ٥ / ١٣٩) (س ٥ / ٢٧٥)

٢ - أحمد المَزْرَنْكَنْي

(أبو نصر) أحمد بن سهل بن أحمد بن المزنجنى، الفقيه الواعظ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ١٤٣)

(٨٥٤)

{ المَزْنِي }

نسبة إلى مَزْن، وهى: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد المَزْنِي

الخلاف، جمع فيه تقريباً ألف مسألة خلافة، الإنتصار لأصحاب الحديث، وهو مختصر على ثلاثة أبواب الاول فى الحث على السنة والجماعة والثانى فى فضل الحديث والثالث فى شجرة العلم. (ظ ٤ / ١٧٣، ٢٠٢، ٢٤٢)

(٨٥٢)

{ المُرَيْني }

نسبة إلى مُرَيْن، وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - أحمد المُرَيْني

أحمد بن تميم بن عباد بن سلم المُرَيْني المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٠٠ هـ، عن ٩٢ سنة. (ب ٥ / ١٣٩) (س ٥ / ٢٦٨)

(٨٥٣)

{ المَزْرَنْكَنْي }

الطريقة، المتوفى سنة ٢٥٨ هـ. (وفيات الأعيان ص ٢١٤)

٥٩- محمد المروزي (أبو الفضل) محمد بن أحمد الليثي المروزي، من تصانيفه: إقناع في الحديث. (محدثون ١١٠).

٦٠- أزهرى مروزي أزهرى مروزي، روى وروى عنه. (شعراء ٨)

٦١- شمس الدين المروزي شمس الدين أبي المروزي، المتوفى سنة ٥٢٢ هـ، من تصانيفه: تبصرة في الهيئة. (علماء نجوم ١٨)

٦٢- إبراهيم المروزي (أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد العطائي الفلخاري المروزي، من المحدثين. (الأعلام ٤٥٧)

٦٣- منصور المروزي (أبو المظفر) منصور بن محمد بن عبد الجبار السمعاني المروزي، الحنفي، ثم الشافعي، المتوفى سنة ٤٨٩ هـ. من تصانيفه: البرهان في

سويد بن نصر بن سويد المروزي، المتوفى سنة ٢٤٠ هـ. (دائرة المعارف ج ٥ عدد ٦ ص ٢٢٩)

٥٥- سفيان المروزي (الإمام) سفيان بن سعيد الثوري المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ١٣٣ / ٥)

٥٦- المظفر المروزي المظفر بن أبي الحسن بن أرنشير بن أبي منصور قطب المعروف بالأمير العبادي المروزي، الواعظ، المتوفى سنة ٥٤٧ هـ. (ع ٧٢٣)

٥٧- يحيى المروزي (أبو محمد) يحيى بن أكرم بن محمد بن قطن بن سميان بن شيخ المروزي، التميمي، قاضي القضاة، المتوفى سنة ٢٤٢ هـ. (ع ٧٩٣)

٥٨- يحيى المروزي (أبو زكريا) يحيى بن معاذ المروزي، الواعظ، أحد رجال

أثاره: الفتن والملحاح. (ف ٤ / ٣٨)

٥١- هارون المروزي (أبو علي) هارون بن معروف المروزي ثم البغدادي، محدث، جمع ووصف، وحدث عنه أبو القاسم البغوي وأبو حاتم الرازي وغيرهما وتوفى في آخر رمضان. (ف ٤ / ٥٠)

٥٢- يحيى المروزي (أبو خالد) خالد المروزي العمادي فقيه له السراج الوهاج في شرح تحفة المحتاج لابن حجر الهيتمي. (ف ٤ / ٩٣)

٥٣- نوح بن أبي مريم (أبو مريم) نوح بن يزيد بن جعونة المروزي، القرشي بالولاء، ويلقب بالجامع. (أبو عصمة) فقيه، تولى القضاء بمرو وجمع فقه أبي حنيفة. (ف ٤ / ٤٢)

٥٤- سويد المروزي

- رسائل. (ف ٧٣٢ / ٣) (س)
 (٧٥ / ٥)
- ٤٥ - محمد المروزي (٢٠٢
 - ٢٩٤ هـ / ٨١٧ - ٩٠٦ م)
 (أبو عبد الله) محمد بن نصر
 المروزي فقيه، أصولي،
 محدث، حافظ، ولد ببغداد،
 ونشأ بنيسابور وتفقه بمصر
 على أصحاب الشافعي، وسكن
 سمرقند الى أن توفي بها في
 المحرم. من تصانيفه: الصلاة،
 الوتر، الورع، قيام الليل،
 والقسامة في الفقه، والمسائل
 في النجوم. (ط ١٨٤ / ١) (ظ
 ٢١ / ٦) (ف ٧٥٠ / ٣)
- ٤٦ - محمد بن يزيد (٢٣١
 هـ / ٨٤٦ م)
 (أبو عبد) محمد بن يزيد بن
 سويد المروزي، البغدادي،
 شاعر، كاتب من الوزراء، ولده
 المأمون الوزارة وتوفي بسمر
 من رأى. من آثاره: ديوان
 شعر، وديوان رسائل. (ف ٣ /
 ٧٧٢)
- ٤٧ - مقاتل بن سليمان
 (١٥٠ هـ / ٧٦٧ م)
- (أبو الحسن) مقاتل بن سليمان
 بن بشير الأزدي بالولاء،
 الخارستاني، المروزي، مفسر،
 متكلم، مشارك في القراءات
 واللغة. أصله من بلخ، وانتقل
 الى البصرة، ويحل بغداد
 فحدث بها، وتوفي بالبصرة.
 من آثاره: التفسير الكبير، الرد
 على القدرية، الوجوه والنظائر
 في القراءات، الأقسام واللغات،
 الآيات والمنتشبات، الناسخ
 والمنسوخ نوازل التفسير، كتاب
 التقديم والتأخير، كتاب
 الجوابات في القرآن. (ب
 ٣٤١ / ٧٠٤) (ظ ٤٧٠ / ٦)
 (ف ٩٠٥ / ٣)
- ٤٨ - ناصر العمري (٤٤٤
 هـ / ١٠٥٢ م)
 (أبو الفتح) ناصر بن الحسين
 بن محمد بن علي بن القاسم بن
 عمر بن يحيى بن محمد بن عبد
 الله بن سالم بن عبد الله بن عمر
 بن الخطاب العمري،
 المروزي، الشافعي، كان فقيهاً
 فقيراً قانعاً متواضعاً خيراً،
 وكان من أفراد الأئمة، تفقه
 على أبي بكر القفال وأبي
 الطيب الصعلوكي وروى عن
 أبي سعيد عبد الله الرازي،
- وتفقه عليه البيهقي، وأفتى
 بمرو، وجلس للحديث وأملى،
 وتوفي بنيسابور في ذي القعدة.
 من آثاره: أمانتي في الحديث.
 (ط ٤٢٢ / ١) (ظ ٤٨٧ / ٦)
 (ف ٧ / ٤)
- ٤٩ - ناصر الأصبهاني (٤٥٠
 هـ / ١٠٥٨ م)
 ناصر خسرو الأصبهاني،
 القبادياني، المروزي، حكيم
 مشارك في الفقه والحديث،
 توفي بعد سنة ٤٥٠ هـ له
 الأكسير الأعظم في الحكمة.
 (ظ ١٣٨ / ٤) (ف ٨ / ٤)
- ٥٠ - نعيم بن حماد (٢٢٩ هـ
 / ٨٤٤ م)
 (أبو عبد الله) نعيم بن حماد
 بن معاوية بن الحارث بن همام
 بن سلمة بن مالك الخزاعي،
 المروزي، محدث، فرضي،
 ولد في مرو الروذ، وأقام مدة
 في العراق والحجاز يطلب
 الحديث، ثم سكن مصر، ولم
 يزل فيها الى أن حمل الى
 العراق في خلافة المعتصم
 وامتحن بخلق القرآن، فلم يجب
 وقيد ومات في الحبس. من

كبار، والإعتبار في ناسخ
ومنسوخ الحديث: (وفيات
الأعيان ٢٣/٦٣١) - (ف ٣/
٤٠٢)

٣٩ - محمد السنجي (٤٦٣
- ٥٤٨ هـ / ١٠٧١ - ١١٥٣ م)
(أبو طاهر) محمد بن عبد الله
بن أبي سهل بن أبي طلحة
المروزي، السنجي، الشافعي،
محدث، حافظ، الخطيب
بالجامع الأقدم بمرو، وكان
إماماً متهجداً متواضعاً سريع
اللمعة، سمع الكثير ونسخ
لنفسه ولغيره، وله معرفة
بالحديث، وهو ثقة دني قانع بما
هو فيه، كثير التلاوة، ولد بقرية
سج العظمى سنة ٤٦٣ هـ أو
قبلها، وسمع خلقاً كثيراً
بخراسان والعراق وأصيهان
والحجاز وكتب الكثير وحصل
وآلف، وتوفي ٢٩ شوال (ط
٢/٦٣٦) - (شد ٤/١٥٠)
(ف ٣/٤٤٢)

٤٠ - محمد المسعودي (٥٢٢
- ٥٨٤ هـ / ١١٢٨ - ١١٨٨ م)
(أبو سعيد، أبو عبد الله، تاج
الدين) محمد بن عبد الرحمن
بن محمد بن مسعود المسعودي

الخراساني، المروزي،
البنجديهي، الشافعي، فقيه،
صوفي، محدث، أديب، لغوي
ولد غرة ربيع الآخر وأدب
الملك الأفضل ابن صلاح
الدين، وأملى بمصر مجالس،
وتوفى بدمشق في ربيع الأول.
من تصانيفه: شرح المقامات
للحريري في خمس مجلدات
كبار، والإعتبار في ناسخ
ومنسوخ الحديث، الإيضاح في
جمع المغرب، الأوضح في
شرح المقامات (ظ ٦/١٠١)
(ف ٣/٤٠٢)

٤١ - محمد المروزي (كان
حياً ٦٨٢ هـ / ١٢٨٣ م) -
محمد المروزي، الأسترآبادي،
وعرف بالقبلة (أبو جعفر)
محدث من آثاره: مختصر
جامع الأصول لأحاديث
الرسول لابن الأثير أتمه سنة
٦٨٢ هـ (ف ٣/٧١٢)

٤٢ - محمد المروزي (٤٤٣
- ٥١١ هـ / ١٠٥١ م)
(أبو الخير) محمد بن عبد الله
المروزي، الضرير، فقيه،
أديب، لغوي، نحوي، كان من
أصحاب الرأي، فصار من

أصحاب الحديث من آثاره:
شرح مختصر المزني في الفقه
(ف ٣/٤٥٩)

٤٣ - محمد المروزي (٥٢٩
- ١١٣٥ هـ / ١١٣٥ م)
(أبو نصر) محمد بن محمد
بن يوسف القاشاني، المروزي،
الحسني، فقيه، إخباري. من
آثاره: أخبار العلماء (ظ ٦/
٨٧) (مؤرخون ص ٢٦)
(ف ٣/٦٩٩)

٤٤ - محمد المروزي (٥٠٠
- ٣٨٩ هـ / ١٠٠٠ - ٩٩٩ م)
(أبو الهيثم) محمد بن مكى بن
محمد بن زراع بن هارون بن
زراع الكشميهي المروزي،
الأديب، اشتهر في الشرق
والغرب بكتاب "الجامع"، لأنه
آخر من حدث به عالياً
بخراسان، كان فقيهاً، أديباً،
زاهداً ورعاً، رحل إلى
الحجاز والعراق، وأدرك
الشيوخ، سمع بفربر، وبمرو،
وبسرخس، وبالري، وببغداد،
وبالكوفة، وبمكة، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة ٣٨٩ هـ من آثاره:

٣٧- محمد الديباجي (٥١٧ هـ - ٦٠٩ هـ / ١١٢٣-١٢١٢ م)
 (أبو الفتح) محمد بن سعد بن محمد بن محمد بن محمد بن محمد الديباجي، المروزي، أديب، نحوي، مشارك في بعض العلوم. من آثاره: شرح المفصل للزمخشري وسماه المحصل، شرح الأتمودج للزمخشري وكلاهما في النحو، منافع أعضاء الحيوان، قانون الصلاحى فى أنوية النواحي، وفلك الأديب، حدائق الدقائق فى شرح رسالة علامة الحقائق. (ف/٣/٣١٣)

٣٨- محمد المسعودي (٥٢٢ هـ - ٥٨٤ هـ / ١١٢٨-١١٨٨ م)
 (أبو سعيد، أبو عبد الله، تاج الدين) محمد بن عبد الرحمن بن محمد بن مسعود المسعودي الخراساني، المروزي، البنجديهي، الشافعي، فقيه، صوفي، محدث، أديب، لغوي ولد غرة ربيع الآخر وأديب الملك الأفضل ابن صلاح الدين، وأملى بمصر مجالس، وتوفى بدمشق فى ربيع الأول. من تصانيفه: شرح المقامات للحريزي فى خمس مجلدات

محمد بن الحسن، مسائل الخلاف الحجة لمذهب مالك، بيان السنة، شرح مختصر بن عبد الحكم الصغير. (ف ٣ / ٩٩)

٣٥ - محمد المروزي (٢٧٩ هـ - ٨٩٢ م)
 (أبو عبد الله) محمد بن جابر بن حماد المروزي، محدث حافظ، فقيه، جمع وصنف وبرع، وتوفى بمرور لسبع بقين من شوال وقد قارب السبعين. (ف/٣/١٨٩)

٣٦ - محمد الزاغولي (٤٧٢ هـ - ٥٥٩ هـ / ١٠٨٠-١١٦٤ م)
 (أبو عبد الله) محمد بن الحسين بن محمد بن الحسين بن علي بن يعقوب المروزي، الزاغولي، محدث حافظ، مفسر، لغوي، فقيه، ولد بزاغول من قرى بنج ديه بمرور، الروز، وأقام واشتهر بمرور، وجمع وصنف، وكتب الكثير ورحل الى هراة، وتوفى فى ١٢ جمادى الآخرة. من آثاره: قيد الأوابد فى التفسير والحديث والفقہ واللغة فى أربعمائة مجلد. (ف/٣/٢٥٨)

الشافعي، أحد أئمة الشافعية وأحد الزهاد، حدث بمكة ونيسابور ودمشق وبغداد، تلميذ القفال، وكان من أحفظ الناس لمذهب الشافعي، وأحسنهم نظراً، وأزهدهم كتباً فى الدنيا، المتوفى بمرور فى رجب سنة ٣٧١ هـ. من آثاره: الإقناع فى الحديث، وتفسير المسعودي. (شذ/٣/١٢٥) (ع/٥٨١) (ط/١/٣٢٧) (ظ/٦/٥٠) (ف/٣/٧٧)

٣٣ - محمد الكركاجي (٣٩٠ هـ - ٤٨٤ هـ / ١٠٠٠-١٠٩٢ م)
 (أبو النصر) محمد بن أحمد بن علي بن حامد الكركاجي المروزي، مقرئ، قرأ ببغداد وحران ومصر ودمشق والموصل وخراسان، وتوفى فى ١٢ ذى الحجة له مصنفات كثيرة منها: كتاب التذكرة، كتاب المعول. (ف/٣/٨٤)

٣٤ - محمد بن الوراق (٣٢٩ هـ - ٩٤١ م)
 (أبو بكر) محمد بن أحمد بن محمد بن الجهم بن حبيش المروزي، ويعرف بابن الوراق فقيه. من آثاره: الرد على

أثاره: الجامع في الفقه. (ف ٢ / ٤٣٣)

٢٩ - علي المروزي (٠٠٠٠ - ٥١٩ هـ / ١١٢٥ م)

(أبو الحسين) علي بن عبد الله بن المبارك المروزي، صوفي، ناظم. من أثاره: قصيدة في الظاء وشرحها. (ف ٢ / ٤٦٩)

٣٠ - الفضل المروزي (٢١١ هـ / ٨٢٦ م)

(أبو معاذ) الفضل بن خالد المروزي، نحوي، مقرئ، من أثاره: كتاب في القراءات. (ف ٢ / ٦٢٢)

٣١ - أبو القاسم المروزي (٠٠٠٠ - ٤٦١ هـ / ٠٠٠٠ - ١٠٦٩ م)

أبو القاسم بن إبراهيم بن عبد الرحمن بن محمد المروزي القوراني. فقيه. من أثاره: شرح فروع ابن الحداد المصري في الفقه الشافعي. (ف ٢ / ٦٣٦)

٣٢ - محمد المروزي (كان حياً قبل ٣٧١ هـ / ٩٨١ م)

(أبو زيد) محمد بن أحمد بن عبد الله بن محمد المروزي،

مروزي. من أثاره: المعرفة في مائة جزء، وكتاب الموطأ. (ف ٢ / ٢٨٩)

٢٦ - عبدان المروزي (٢٢٠ هـ - ٢٩٣ هـ / ٨٣٥ - ٩٠٦ م)

(أبو محمد) عبدان بن محمد بن عيسى المروزي، محدث، حافظ، فقيه. من أثاره: المعرفة في مائة جزء، وكتاب الموطأ. (ف ٢ / ٣٤٧)

٢٧ - علي السعدي (١٥٤ - ٢٤٤ هـ / ٧٧١ - ٨٥٨ م)

علي بن حجر بن إياس السعدي، المروزي، محدث، حافظ زحال، له أدب وشعر، من أهل خراسان، قدم دمشق وسمع بها وتوفي في منتصف جمادى الأولى، وقد أكمل

التسعين. من أثاره: أحكام القرآن، وفوائد في الحديث.

(دائرة المعارف ج ٥ عدد ٦ ص ٢٢٩) (ف ٢ / ٤١٨)

٢٨ - علي المروزي (٠٠٠٠ - ٤٥٢ هـ / ١٠٦٠ - ٠٠٠٠ م)

(علاء الدين) علي بن الحسين المروزي الحنفي، فقيه. من

(أبو عبد الرحمن) (الإمام) عبد الله بن المبارك بن واضح الحنظلي مولاهم، المروزي، التركي الأب، الخوارزمي

الأم، من تلاميذ الإمام البخاري، عالم، فقيه، محدث،

مفسر، مؤرخ، نحوي، لغوي، صوفي، رحل رحلات شاسعة،

وتوفي بهيت في رمضان منصرفاً من الغزو توفي سنة

١٨١ هـ من تصانيفه الكثيرة: كتاب الزهد، السنن في الفقه،

كتاب التفسير، التاريخ، البر والصلة، وكتاب الجهاد،

الأربعين، قال النووي: هو أول من علمته صنف فيه. (متكلمون

١١) (ظ ٤ / ٧٥) (ب ٥ / ١٣٤) (ع ٣٢٢) (ف ٢ / ٢٧١)

٢٥ - عبد الله المروزي (٢٢٠ هـ - ٢٩٣ هـ / ٨٣٥ - ٩٠٦ م)

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن عيسى المروزي، محدث،

حافظ، فقيه، ولد ليلة عرفة، وأقام بمصر سنين ثم انتقل،

ونشر مذهب الشافعي بخراسان، وكان يرجع إليه في

الفتاوى، وتوفي في ليلة عرفة

بغداد. (ط ٢ / ٧٩٥) (ظ
١٦١/٤، ١٧٩، ٢٤٢)

٢٢ - عبد الرحمن المروزي
(٢٨٣ هـ / ٨٥٢ م)

(أبو محمد) عبد الرحمن بن
يوسف بن خراش المروزي،
ثم البغدادي، محدث، أصولي،
حافظ. من آثاره: كتاب الجرح
والتعديل، منتقى من المسموع
بمرو عن مشايخ بخارى. (ف
١٢٧ / ٢)

٢٣ - عبد الله المروزي
(٣٨٤ - ٤٢٤ هـ / ٩٩٤ -
١٠٣٣ م)

(أبو بكر) عبد الله بن الحسن
بن عبد الرحمن بن شجاع
المروزي، الحنبلي، فاضل،
واسع بالرواية، عالم بالعربية
على مذهب الكوفيين. من آثاره:
تأليف في النحو سماه الإبتداء،
وكتاب مختصر في علم أبي
حنيفة في سبعة أجزاء سماه
المغنى. (ف ٢ / ٢٣٥)

٢٤ - عبد الله بن المبارك
(١١٨ - ١٨١ هـ / ٧٣٦ -
٧٩٧ م)

مؤرخ، محدث، رحل الى
العراق والحجاز واليمن
ومصر، وقدم بغداد وذاكر
الحفاظ بها، وتوفى في ذي
الحجة. له تاريخ. (ف ١ /
٧٩٧)

٢١ - عبد الكريم المروزي
(أبو سعد) عبد الكريم بن
محمد بن منصور بن محمد
السمعاني المروزي، الشافعي،
الإمام الحافظ أبو المظفر، ولد

في ذي القعدة سنة ٥٣٧، اعتنى
به أبوه ورحل به وسمعه
الكثير، وأدرك الإسناد العالي،
وسمع غالب البخاري وسنن
أبي داود والترمذي والنسائي
وصحيح أبي عوانة، وتاريخ
يعقوب بن سفيان، وكان إماماً
فقيهاً مفتياً عارفاً بالمذهب،
أنس بالحديث وخرج لنفسه
أربعين حديثاً، عُمد في دخول
التتار إلي مرو في أواخر سنة
٦١٧ هـ. من تصانيفه: أنساب
السمعاني، وهو كتاب عظيم في
هذا الفن وتامه يكون في
ثمانية مجلدات، لكنه قليل
الوجود، والإملاء والإستملاء،
والأمالي الخمسمائة، وتاريخ

وغريب الحديث، ومناسك
الحج. (هـ ٤ / ١)

١٨ - الحسين الماشي
(أبو القاسم) الحسين بن محمد
بن إسحاق الماشي المروزي،
المحدث المعروف، من أهل
مرو، سمع الأئمة، حدث بمرو
وبخارا، وانتشرت عنه
الرواية، ومات بمرو سنة
٣٥٩. (بين ١٧٣ / ٥)

١٩ - سعيد المروزي (٢٢٧
هـ / ٨٤٢ م)

(أبو عثمان) سعيد بن
منصور بن شعبة الخراساني،
المروزي، الطالقاني، البلخي،
محدث، حافظ، مفسر، ولد
بجوزجان، ونشأ ببلخ، وطاف
البلاد، وسكن مكة، وتوفى بها
في رمضان وهو في عمر
التسعين. من تصانيفه: السنن،
وتفسير القرآن الكريم. (ف
٧٧٠ / ١)

٢٠ - سليمان السنجي (٢٥٧
هـ / ٨٧١ م)

(أبو داود) سليمان بن معبد
بن كوسجان المروزي
السنجي، نحوي، أديب، شاعر،

(ف ١ / ٥٨٦) (سير ١١ / ١١٦٠)

١٥ - الحسين المروزي (٤٣٠ هـ / ١٠٣٩ م)

(أبو علي) الحسين بن شعيب السنجي المروزي الشافعي، فقيه، توفي سنة تيف وثلاثين وأربعمائة (ف ١ / ٦١٢)

١٦ - الحسين الزغواني (٥٥٩ هـ / ١١٦٤ م)

(أبو عبد الله) الحسين بن محمد بن الحسين بن علي بن يعقوب المروزي، الأزدي، الزاغوني، محدث، حافظ، عارف باللغة، ولد بعد سنة ٤٧٠ هـ وقيل ٤٨٠ هـ وجمع وصنف وكتب الكثير، وتوفي في جمادى الآخرة. (ف ١ / ٦٣٦)

١٧ - إبراهيم المروزي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن إسحاق بن إبراهيم بن بشير بن عبد الله الحربي المروزي الأصل البغدادي المسكن والوفاء، توفي سنة ٩٨٥ هـ، من مصنفاته: دلائل النبوة،

(أبو الخير) جعفر بن محمد بن عثمان المروزي، الشافعي فقيه قدم معرفة النعمان في سنة ٤١٨ هـ، واستوطنها من تأليفه: الذخيرة في المذهب الشافعي (ط ١ / ٤٠٩) (شذ ٣ / ٢٧٧) (ف ١ / ٤٩٧)

١٣ - حبش المروزي (كان حياً ٢٢٧ هـ / ٨٤١ م)

حبش بن عبد الله المروزي الأصل، البغدادي الدار، الجاسب، كان عالماً بالرياضيات في زمن المأمون والمعتمد وبعده وتوفي وقد جاوز المائة من السن له من الكتب: الزيج دمشق، الزيج المأموني، الأبعاد والإجرام، الرخائم والمقاييس، وعمل السطوح المبسوطة والقائمة والمنحرفة. (ف ١ / ٥٢٣)

١٤ - الحسن المروزي (٤٣٢ هـ / ١٠٤٠ م)

(أبو علي) الحسن بن محمد بن شعيب المروزي، الشافعي، فقيه توفي في ربيع الأول من تصانيفه: شرح كتاب الفروع لابن الحداد الحسين السنجي.

المروزي، عالم مشارك في الفقه والنحو والحديث، والأصول والأنساب والنجوم والشعر. ولد في جمادى الآخرة، وورد بغداد في سنة ٥٩٢ صحبه الحجاج وقرأ الألب، وكان حياً بمرو في سنة ٦١٤ هـ من تصانيفه: حظيرة القدس نحو ستين مجلداً، الموجز في النسب، خلاصة العترة النبوية في أنساب الموسوية، زبدة الطالبية، وكتاب المثلث في النسب (ف ١ / ٣٦٢)

١١ - جعفر المروزي (٧٤٤ هـ / ١٠٠٠ م - ٨٨٧ م)

(أبو العباس) جعفر بن أحمد المروزي، عالم مشارك في أنواع من العلوم، وتوفي بالأهواز، وحملت كتبه إلى بغداد وبيعت في سنة ٢٧٤ هـ من تصانيفه: المسالك

والممالك، كتاب الألب الكبير تاريخ القرآت لتأييد كتب السلطان، البلاغة والخطابة، وكتاب الناجم. (ف ١ / ٤٨٧)

١٢ - جعفر المروزي (٤٤٧ هـ / ١٠٥٥ م)

في ربيع الأول. من مصنفاته:
كتاب في أخبار مرو، وكتاب
فتوح خراسان. (ط ١ / ١٦٧)
(ف ١ / ١٥٠)

٨ - أحمد المروزي (٢٠٢ -
٢٩٢ هـ / ٨١٥ - ٩٠٥ م)

أحمد بن علي بن سعيد بن
إبراهيم الأموي المروزي (أبو
بكر) قاضي دمشق. توفي في
منتصف ذي الحجة. من
تصانيفه: كتاب العلم، وكتاب
الجمعة. (ف ١ / ٢٠٢)

٩ - أحمد بن رميح (٣٧٥ هـ -
٩٦٨ م)

(أبو سعيد) أحمد بن محمد بن
رميح بن عصمة النخعي
النسوي، ثم المروزي، محدث،
حافظ. له تصانيف. (ف ١ /
٢٦٤)

١٠ - اسماعيل المروزي
(٥٧٢ - ٦١٤ هـ / ١١٧٦ -
١٢١٧ م)

(أبو طالب) إسماعيل بن
الحسين بن محمد بن الحسين
بن أحمد بن محمد بن عزيز بن
الحسين بن علي بن محمد بن
جعفر الصادق العلوي الحسيني

للحديث، بصير بالتفسير، أصل
أبيه من همذان، ولي القضاء
بخراسان، ثم دخل بغداد، وقد
علت سنه، فحدث الناس وتوفي
بمرو في صفر. من مصنفاته:
كتاب التاريخ. (بقات ١٢)
(ف ١ / ١٢٩)

٦ - أحمد النسائي (كان حياً
قبل ٢٥٦ هـ / ٨٧٠ م)

أحمد بن سفيان النسائي ويقال
المروزي محدث، روى عن
عون بن عمارة وغيره، وروى
عنه النسائي، والبخاري،
ومحمد بن المسيب الإرعيني،
جمع وصنف، واستقام في أمر
الحديث إلى أن مات.
(ف ١ / ١٤٦)

٧ - أحمد بن سيار (١٩٨ -
٢٦٨ هـ / ٨١٤ - ٨٨١ م)

(أبو الحسن) أحمد بن سيار
بن أيوب بن عبد الرحمن
المروزي، الشافعي، أحد
الأعلام، كان إمام أهل السنة
في بلجه علماً وأباً وزهداً
وورعاً، وكلن يقاس بعبد الله بن
المبارك في عصره، محدث
فقيه رحل إلى الشام ومصر،
وجمع وصنف وحدث وتوفي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد
بن إسحاق المروزي، أحد أئمة
افقهاء الشافعية ومقّم عصره
في الفتوى والتدريس، فقيه من
أصحاب المزني، وانتهى إليه
رياسة هذا المذهب بالعراق ثم
انتقل في آخر عمره إلى مصر
وتوفي بها. له من الكتب: شرح
مختصر المزني، الفصول في
معرفة الأصول، والشروط
والوثائق، الوصايا وحساب
الدور وكتاب الخصوص
والعموم. (ت ٧ / ٢) (ط ١ /
٢٤٠) (ك ٦) (هـ ٦ / ١)
(ف ٩ / ١) (ب ٥ / ١٣٦)

٤ - إبراهيم المروزي (٢١١ هـ -
٨٢٦ م)

(أبو بكر) إبراهيم بن رستم
المروزي، فقيه حنفي. صنف:
النوار في فروع الفقه، كتبها
عن محمد الشيباني. (هـ ٤ / ١ ،
ط ٣) (ف ١ / ٢٦)

٥ - أحمد الطبري (٣٧٧ هـ /
٩٨٧ م)

(أبو حامد) أحمد بن الحسين
بن علي المروزي، الحنفي،
ويعرف بابن الطبري، فقيه،
أصولي، مؤرخ، حافظ

٩ - يوسف المروزي (أبو يعقوب) يوسف بن موسى بن عبد الله بن خالد بن حموك المروزي، من أعيان محدثي خراسان، والمشهورين بالطلب والرحلة، سمع بخراسان، وبغداد، والبصرة، والكوفة، والحجاز، ومصر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٩٦ هـ. (س ٥ / ٢٦٤)

١٠ - خلف المروزي

(أبو بكر) خلف بن أحمد بن أبي أحمد بن محمد بن متوية المروزي، كان من أهل الفضل والحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في رجب سنة ٥٠٦ هـ. (ب ٥ / ١٣٢)

١١ - أحمد المروزي

(أبو النصر) أحمد بن محمد بن علي الشاه المروزي، صاحب كتاب (الفوائد والموائد). (س ٥ / ٢٦٢)

١٢ - سريح المروزي (٢٣٥ هـ / ٨٤٩ م)

(أبو الحارث) سريح بن يونس المروزي، البغدادي، محدث، مفسر فقيه، مقرئ له من الكتب: التفسير التاريخ، الناسخ والمنسوخ، القراءات، والسنن في الفقه، كتاب القضاء. (س ٥ / ٢٦٣)

(ف ١ / ٧٥٥)

(٨٥١)

{ المروزي }

نسبة إلى مرو الشاهجان، وهي: مرو العظمى، أشهر مدن خراسان وقصبتها، قدمها بريدة الصحابي غازياً، وأقام بها إلى أن مات، وبها قبور أربعة من الصحابة منهم: (بريدة بن الحصيب - والحكم بن عمرو الغفاري - وسليمان بن بريدة)، ينسب إليها:

١- إبراهيم القلاباذي المروزي (أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد القلاباذي، وقيل: الخالد أبادي المروزي، الزاهد، توفي سنة ٣٤٠ هـ، من مصنفاته: كتاب شرف الفقه على الفن. (هداية ٦/١)

٢ - محمد المروزي (٤٥٠ هـ / ١٠٥٨ م)

(أبو منصور) محمد بن عبد الجبار بن أحمد بن محمد بن جعفر بن محمد السمعاني المروزي، الحنفي ثم الشافعي، تفقه على والده حتى برع في مذهب أبي حنيفة وصار من فحول النظر ومكث لذلك ٣٠ سنة ثم صار إلى مذهب الشافعي سنة ٤٦٣ هـ، ثم خرج

من مرو وعاد إليه يدرس المذهب الشافعي التميمي، فقيه، أصولي، محدث، لغوي، عالم بالعربية، له تصانيف في الفقه والحديث والأصول واللغة العربية، من تصانيفه: التفسير في ثلاث مجلدات، تحفة العبيد، ودخول الحمام، كتاب البرهان والإصطلاح، كتاب القواطع في أصول الفقه، كتاب المنهاج لأهل السنة، كتاب الانتصار، كتاب القدر. (ط ٢ / ٤٩١) (شذ ٣ / ٣٩٥) (ظ ٦ / ٧١) (ف ٣ / ٣٨٤)

٣ - إبراهيم المروزي (٣٤٠ هـ / ٩٥١ م)

وسماه لباب التهذيب، شرح فروع ابن الحداد في الفقه، أسرار الفقه، التعليق الكبير، الفتاوى. (ع ١٨٣) (س ٥ / ٢٦٢) (ف ١ / ٦٣٤)

٥ - محمد المروزي (أبو زهير) محمد بن إسحاق المروزي، سكن العراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٤)

٦ - محمد المروزي محمد بن إبراهيم بن يحيى بن جنادة المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٢)

٧ - محمد المروزي (أبو الحسين) محمد بن علي الشاه المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٢)

٨ - النضر المروزي (أبو الحسن) النضر بن شميل بن خرشة بن يزيد بن كلثوم المازني المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٣)

٣ - أحمد المروزي (٢٧٥ هـ / ٨٨٨ م) (أبو بكر) أحمد بن محمد بن الحجاج المروزي، الحنبلي، فقيه، محدث، صاحب أحمد بن حنبل، وهو المقدم من أصحاب أحمد بن حنبل لورعه وفضله، وكان أحمد يأنس به وينسب إليه، وهو الذي تولى إغماضه لما مات وغسله، كثير التصانيف، روى عن أحمد بن حنبل مسائل كثيرة، وأسند عنه أحاديث صالحة، توفي ببغداد في جمادة الأولى سنة ٢٧٥ هـ، له من الكتب: السنن بشواهد الحديث، وأخبار الشيوخ و أخلاقهم، وكتاب الورع. (س ٥ / ٢٦٢) (ب ٥ / ١٣٢) (ف ١ / ٢٥٦)

٤ - الحسين المروزي (٤٦٢ هـ / ١٠٦٩ م) (أبو علي) (أبو محمد) الحسين بن محمد بن أحمد المروزي (المروزي) الشافعي، الإمام، المعروف بالقاضي، فقيه أصولي توفي بمرور في ٢٣ المحرم. من تصانيفه: تلخيص التهذيب للبخوي في فروع الفقه الشافعي

٤٦٢ هـ / ١٠٦٩ م

٤ - الحسين المروزي (٤٦٢ هـ / ١٠٦٩ م) (أبو علي) (أبو محمد) الحسين بن محمد بن أحمد المروزي (المروزي) الشافعي، الإمام، المعروف بالقاضي، فقيه أصولي توفي بمرور في ٢٣ المحرم. من تصانيفه: تلخيص التهذيب للبخوي في فروع الفقه الشافعي

نسبة إلى مرو الروذ، وهي: مدينة قريبة من مرو الشاهنجاه على نهر عظيم، ينسب إليها:

١ - أحمد المروزي (٣٦٢ هـ / ٩٧٣ م)

(أبو حامد) أحمد بن عامر بن بشر بن جامد المروزي الشافعي، فقيه أصولي نزل البصرة وسكنها، ودرس بها، وتولى القضاء، وأخذ عنه فقهاء البصرة، وكان من أخصاء تلامذته أبو حيان التوحيدى من مصنفاة: الجامع الصغير، شرح مختصر المزني، والإشراف على أصول الفقه (ظ ١ / ٢٧٧) (ع ٢٣) (س ٥ / ٢٦٢) (ب ٥ / ١٣٢) (ف ١ / ١٦١)

٢ - محمد المروزي (٥٩٩ هـ / ١٢٠٣ م)

(ظهير الدين) محمد بن محمود المروزي، النيسابوري، الشافعي، مفسر. من تصانيفه: البصائر في تفسير القرآن. (ف ٣ / ٧٠٧)

أبو الحسن المَرْتَدِي، عالم، درس بالنجف على الشراييني وغيره، وقام هناك بالوظائف الشرعية، من تأليفه: نور الأنوار في مجلدات، بستان الأبرار أو لمعات الأنوار، مجمع النورين، ولوامع الأنوار. (ف ١/٥٩٣)

٢ - علي المَرْتَدِي (١٢٧٨-١٣٤٦ هـ / ١٨٦١-١٩٢٧ م) علي محمدجواد المَرْتَدِي، فقيه، من آثاره: رسالة علمية، ومناسك الحج. (ف ٢/٤٩٦)

٣ - علي المَرْتَدِي (١٢٨٧-١٣٧٠ هـ / ١٨٧٠-١٩٥١ م) علي بن محمد جواد بن علي المَرْتَدِي، فقيه، ولد في مرند، وقرأ مقدمات العلوم في إيران، وهبط النجف، وتوفي ليلة الجمعة ١٤ جمادى الثانية ودفن في وادي السلام، من آثاره: شرح التبصرة في إحدى عشر مجلداً، الفوائد المتفرقة، حاشية الرسائل، حاشية المكاسب، حاشية الطهارة، حاشية الرياض، تقرير مباحث الألفاظ، وحاشية البيع. (ف ٢/٤٩٦)

٤ - عبد الله المَرْتَدِي (أبو محمد) عبد الله بن نصر بن عبد العزيز بن سويد المَرْتَدِي الخطيب، الأديب الفاضل، أقام بمرودمدة، وكانت له يد باسطة في اللغة، وسعة النظم والنثر مع الجودة فيها، وله الخط الحسن المليح، وأقام ببغداد مدة في المدرسة، ثم سكن مرو قريباً من خمس عشرة سنة، وخرج إلى مرو الروذ، وأقام بها شيئاً يسيراً، ومات بها يوم عاشوراء سنة ٥٤١ هـ. (س ٥/٢٦١)

٥ - إبراهيم المَرْتَدِي (أبو إسحاق) إبراهيم بن الأزهر المَرْتَدِي الحافظ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢٦١)

٦ - الخليل المَرْتَدِي (أبو الوفاء) الخليل بن المحسن بن محمد المَرْتَدِي، فقيه صالح، سديد السيرة، تفقه ببغداد وسمع بها، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في جمادى الآخرة سنة ٥١٢ هـ، أو ٦١٢ هـ. (س ٥/٢٦١) (ب ٥/١٣٠)

٧ - محمد المَرْتَدِي

(أبو بكر) (أبو عبد الله) محمد بن موسى بن صالح المَرْتَدِي الأذربيجاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٣٢٥ هـ. (س ٥/٢٦١)

٨ - هبة الله المَرْتَدِي

(أبو الفرج) هبة الله بن نصر بن أحمد المَرْتَدِي، ورد ببغداد وتعلم بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٦٠ هـ. (س ٥/٢٦١)

٩ - محمد المَرْتَدِي

(أبو عبد الله) محمد بن عبد الله بن يندار بن عبد الله بن محمد بن كاكا المَرْتَدِي، حدث

بدمشق سنة ٤٣٣ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥/١٢٩)

(٨٥٠)

{ المَرُو الرُوذِي }

١.١ - محمود المرغيناني
(٥٥١ - ٦١٦ هـ / ١١٥٦ - ١٢١٩ م)

(برهان الدين) محمود بن أحمد بن عبد العزيز بن عمر بن مازة البخاري، المرغيناني، الحنفي فقيه، ولد بمرغينان من بلاد ما وراء النهر، وتوفي ببخارا. من تصانيفه: الوجيز في الفتاوى، المحيط البرهاني في الفقه النعماني في مجلدات وسماه الذخيرة، وشرح الجامع الصغير للشيباني، التجريد وكلها في فروع الفقه الحنفي، وتتمة الفتاوى، ذخيرة الفتاوى أو الذخيرة البرهانية في الفقه، والمحيط البرهاني (ف٣/٧٩٦) (ط ٥٢)

(٨٤٩)

{ المرندي }

نسبة إلى مرند، وهي مدينة من مشاهير مدن أنريجان، ينسب إليها:

١ - أبو الحسن المرندي
(١٣٤٩ هـ / ١٩٣٠ م)

٨ - عمر المرغيناني
(توفي بعد ٦٠٠ هـ / ١٢٠٤ م)
عمر بن علي بن أبي بكر بن عبد الجليل الفرغاني المرغيناني، فقيه، من تصانيفه: جواهر الفقه، والفوائد في فروع الفقه. (ف ٢/٥٦٧) (ط ٤٤)

٩ - عبد الرحيم المرغيناني
(كان حياً ٦٥١ هـ / ١٢٥٣ م)
(أبو الفتح، زين الدين) عبد الرحيم بن أبي بكر بن عماد الدين بن أبي بكر بن عبد الجليل المرغيناني، الفرغاني، السمرقندي، الحنفي، فقيه، له: فصول الأحكام لأصول الأحكام يعرف بفصول العمادي. (ف ٢/١٢٩)

١٠ - الحسن المرغيناني
(حوالي ٦٥١ هـ / ١٢٠٣ م)
(أبو المحاسن، ظهير الدين) الحسن بن علي المرغيناني، فقيه، حنفي، صنف في علم الشروط والسجلات، وله فتاوى. (ف ١/٥٧٣)

الكبير للشيباني، المزيد في فروع الحنفية، له: بداية المبتدى في الفروع وهو مختصر أوله: الحمد لله الذي هدانا إلى بالغ حكمة.... الخ. ذكر فيه أنه جمع بين مختصر القدوري والجامع الصغير واختار ترتيب الجامع تبركا بما اختاره محمد بن الحسن قال لو وفقت لشرحه أرسمه كفاية المنتهى - وهذا الشرح ليس بموجود: "شرح بداية المنتهى" الحمد لله الذي أعلى معالم العلم.... الخ مجلد كبير موجود في دار الكتب العمومية في القسطنطينية، الهداية وكفاية المنتهى، التجنيس والمزيد، ومختار الفتاوى، وكلها في فروع الفقه الحنفي. (ف ٢/٤١١) (ظ ١/٢٢٨)

٧ - علي المرغيناني
(٥٠٦ هـ / ١١١٢ م)
(ظهير الدين) علي بن عبد العزيز بن عبد الرزاق المرغيناني، فقيه، من آثاره: فتاوى، فوائد، ومناقب الإمام الأعظم، أقضية الرسول (صلى الله عليه وسلم). (ف ٢/٤٥٩) (ظ ٤/١٨٩)

نسبة إلى مرغيبون، وهي:

قرية من قرى بخارا، ينسب إليه: **١- عمرو المرغيبوني**

(أبو حفص) عمرو بن المغيرة المرغيبوني، حدث بمكة سنة ٢٧٣ هـ، روى عن العلماء.

(س ٥ / ٢٥٩)

٢- محمد المرغيبوني (أبو عبد الله) محمد بن أحمد بن حريث بن حموك المرغيبوني البخاري، روى عن العلماء.

(س ٥ / ٢٥٩)

٣- عبد العزيز المرغيباني (الإمام) عبد العزيز بن عبد الرزاق بن أبي نصر بن جعد بن سليمان بن متكان المرغيباني، دخل سمرقند وحدث بها، ورجع إلى بلده بمرغيبان، كان له ستة من الأولاد كلهم يصلح للتدريس والفتوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٧٧ هـ، وهو ابن ٦٨ سنة. (س ٥ / ٢٦٠)

٤- قيس المرغيباني

نسبة إلى مرغيبان، وهي: بلدة بما وراء النهر من أشهر البلاد من نواحي فرغانة، وخرج منها جماعة من الفضلاء، ينسب إليه:

١- يوسف المرغيباني

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٢- بهرام المرغيباني (أبو المظفر) بهرام بن حمزة بن المبارك المرغيباني، أقام بسرخس وتوفي بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٥١٦ هـ. (س ٥ / ٢٦٠)

٣- عبد العزيز المرغيباني (الإمام) عبد العزيز بن عبد الرزاق بن أبي نصر بن جعد بن سليمان بن متكان المرغيباني، دخل سمرقند وحدث بها، ورجع إلى بلده بمرغيبان، كان له ستة من الأولاد كلهم يصلح للتدريس والفتوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٧٧ هـ، وهو ابن ٦٨ سنة. (س ٥ / ٢٦٠)

٤- قيس المرغيباني

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٥- نصر المرغيباني (الإمام أبو الحسن) نصر بن الحسن المرغيباني، من مشاهير الأئمة والعلماء، وكان له شعر مليح لطيف في الزهد والحكمة، سار في الأفاق وتداولته الرواة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٦- علي المرغيباني (أبو الحسن) علي بن أبي بكر بن عبد الجليل المرغيباني، الخفي (برهان الدين)، فقيه فريزي، محدث، حافظ، مفسر، مشارك في أنواع من العلوم، من تصانيفه: شرح الجامع

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٢- بهرام المرغيباني (أبو المظفر) بهرام بن حمزة بن المبارك المرغيباني، أقام بسرخس وتوفي بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٥١٦ هـ. (س ٥ / ٢٦٠)

٣- عبد العزيز المرغيباني (الإمام) عبد العزيز بن عبد الرزاق بن أبي نصر بن جعد بن سليمان بن متكان المرغيباني، دخل سمرقند وحدث بها، ورجع إلى بلده بمرغيبان، كان له ستة من الأولاد كلهم يصلح للتدريس والفتوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٧٧ هـ، وهو ابن ٦٨ سنة. (س ٥ / ٢٦٠)

٤- قيس المرغيباني

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٥- نصر المرغيباني (الإمام أبو الحسن) نصر بن الحسن المرغيباني، من مشاهير الأئمة والعلماء، وكان له شعر مليح لطيف في الزهد والحكمة، سار في الأفاق وتداولته الرواة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٦- علي المرغيباني (أبو الحسن) علي بن أبي بكر بن عبد الجليل المرغيباني، الخفي (برهان الدين)، فقيه فريزي، محدث، حافظ، مفسر، مشارك في أنواع من العلوم، من تصانيفه: شرح الجامع

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٢- بهرام المرغيباني (أبو المظفر) بهرام بن حمزة بن المبارك المرغيباني، أقام بسرخس وتوفي بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٥١٦ هـ. (س ٥ / ٢٦٠)

٣- عبد العزيز المرغيباني (الإمام) عبد العزيز بن عبد الرزاق بن أبي نصر بن جعد بن سليمان بن متكان المرغيباني، دخل سمرقند وحدث بها، ورجع إلى بلده بمرغيبان، كان له ستة من الأولاد كلهم يصلح للتدريس والفتوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٧٧ هـ، وهو ابن ٦٨ سنة. (س ٥ / ٢٦٠)

٤- قيس المرغيباني

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٥- نصر المرغيباني (الإمام أبو الحسن) نصر بن الحسن المرغيباني، من مشاهير الأئمة والعلماء، وكان له شعر مليح لطيف في الزهد والحكمة، سار في الأفاق وتداولته الرواة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٦- علي المرغيباني (أبو الحسن) علي بن أبي بكر بن عبد الجليل المرغيباني، الخفي (برهان الدين)، فقيه فريزي، محدث، حافظ، مفسر، مشارك في أنواع من العلوم، من تصانيفه: شرح الجامع

(الأمير الإمام أبو المعالي) قيس بن حمزة بن يونس بن ناج المرغيباني، من أهل فرغينان فرغانة، سمع بمكة، وحدث عنه باليمن وتجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٦٠)

٢- بهرام المرغيباني (أبو المظفر) بهرام بن حمزة بن المبارك المرغيباني، أقام بسرخس وتوفي بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٥١٦ هـ. (س ٥ / ٢٦٠)

(أبو الفضل -) جعفر بن الصديقي المدياني، من المدينة الداخلة، وكان يحفظ من الحكايات والأشعار والنتف والملح من أهل العراق وغيرهم ما لا يحصى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٣٩)

(٨٣٧)

{ المديامجكتي }

نسبة إلى مديامجكت، وهي قرية (كرمينية) من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- جعفر المديامجكتي

(أبو محمد) جعفر بن محمد بن حاجب المديامجكتي، كان صحيح السماع، صاحب الإمام البخاري، قدم لبوسية سنة ٣٥٧ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي قبل سنة ٣٦٠ هـ. (س ٥ / ٢٤٤)

(٨٣٨)

{ المديانكتي }

٢- حاتم المديني (أبو روح) حاتم بن يوسف المديني المروزي العابد، من أهل مرو من المدينة الداخلة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٣٦) (ب ٥ / ٩٤)

(٨٣٦)

{ المديني / النسفي }

نسبة إلى مدينة نسف، وهي مدينة نسف، ينسب إليها:

١- حامد المديني

(أبو محمد) حامد بن شاكر بن سورة بن ونوشان (ونوسان) الوراق المديني النسفي، رجل ثقة جليل القدر، روى (الجامع الصحيح) عن البخاري، و (كتاب الترمذي) عن الإمام الترمذي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في يوم الإثنين من ذي الحجة سنة ٣١١ هـ. (س ٥ / ٣٣٩) (ب ٥ / ٩٧)

٢- جعفر المديني

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ٩٤)

٩- محمد المديني محمد بن عون المديني السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ٩٤)

١٠- محمد المديني

محمد بن عامر بن محمد المديني السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٥ / ٩٤)

(٨٣٥)

{ المديني / المروزي }

نسبة إلى مدينة مرو، وهي مدينة مرو المعروفة، ينسب إليها:

١- محمد المديني

(أبو يزيد) محمد بن يحيى بن خالد بن يزيد بن متى المديني، من المدينة الداخلة بمرو، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٣٦) (ب ٥ / ٩٤)

٢ - عمر المَدِينِي

(أبو جفص) عمر بن أبي بكر المَدِينِي الصابوني، أخو (أبي عبد الله) السابق، شيخ سديد، له الإحسان إلى الفقراء، سمع مشايخ أخيه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٢٣٨ / ٥)

٣ - محمود المَدِينِي

(أبو أحمد) (أبو سعيد) محمود بن أبي بكر بن محمد بن علي بن يوسف بن عمر الصابوني المزوزي، ثم البخاري المَدِينِي، من أهل بخارا، وكان يسكن مدينتها الداخلة، شيخ صالح كثير الخير، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٨٥ هـ (س ٢٣٨ / ٥) (ب) (٩٣ / ٥)

(٨٣٤)

{ المَدِينِي / السمرقندي }

نسبة إلى مدينة سمرقند، وهي مدينة سمرقند، ينسب إليها:

١ - إسماعيل المَدِينِي

(أبو بكر) إسماعيل بن أحمد المَدِينِي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٢٣٨ / ٥) (ب ٩٤ / ٥)

٢ - محمد المَدِينِي

(أبو محمد) محمد بن عبيد الله بن محمد المَدِينِي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٢٣٨ / ٥) (ب ٩٤ / ٥)

٣ - عبد الله المَدِينِي

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن صالح بن مساور البزار المَدِينِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب ٩٤ / ٥) (س ٢٣٨ / ٥)

٤ - محمد المَدِينِي

محمد بن عيسى بن قریش بن فرقد الغزالي المَدِينِي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٢٣٩ / ٥) (ب ٩٤ / ٥)

٥ - محمد المَدِينِي

(أبو المعالي) محمد بن نصر بن منصور بن علي بن محمد

بن يعلى بن الفضل بن طاهر بن سلمة بن علقمة بن علان بن عوف بن أحوص بن خالد بن كلب بن صعصعة بن عامر العوفي العامري الخطيب المَدِينِي السمرقندي، كان شيخاً مسناً كبيراً جليل القدر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٥٤ هـ، وتوفي سنة ٥٥٠ هـ (س ٢٣٩ / ٥)

٦ - عبد الله المَدِينِي

(أبو محمد) عبد الله بن محمد القسام المَدِينِي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب ٩٤ / ٥)

٧ - علي المَدِينِي

علي بن إسحاق المفسر المَدِينِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب ٩٤ / ٥)

٨ - محمد المَدِينِي

(أبو محمد) محمد بن عبد الله بن محمد بن أحمد بن سهل المَدِينِي السمرقندي، يعرف بإحافد (أبي محمد البلخي)،

(٨٣٠)

{ المَحْمُودِي }

نسبة إلى مَحْمُود، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخارا، ينسب إليه:

١ - أحمد المَحْمُودِي.

(أبو محمد) أحمد بن محمد بن محمد بن محمود بن مغلص المَحْمُودِي المعدل البخاري، كان من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٧٤ هـ. (س ٥/٥) (٢١٩)

٢ - علي المَحْمُودِي

(أبو الحسن) علي بن عبد الرحمن بن إبراهيم بن مجاهد بن خلف بن يانة بن كلاب المَحْمُودِي، كان على حكومة أمل جيحون، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢١٩)

٣ - يحيى المَحْمُودِي

(أبو زكريا) يحيى بن يحيى بن عبد الله بن محمود البخاري المَحْمُودِي، من أهل بخاري،

إمام أهل الحديث في عصره بخارا وابن إمامها، سمع بخراسان وبالعراق، ورد نيسابور متفقاً سنة ٣٣٩ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي ببخاري في صفر سنة ٣٨٤ هـ. (س ٥/٥) (٢١٩)

(٨٣١)

{ المَدَوِي }

نسبة إلى مَدَوَة، وهي: إحدى القرى الخمس التي يقال لها: بنج دية (بلدة معروفة بخراسان) خرج منها جماعة من الحديثين، وكتب بها عن جماعة، ينسب إليها:

١ - عبيد الله المدَوِي

(أبو القاسم) عبيد الله بن محمود بن أحمد بن محمد بن يوسف بن عبد الرحمن المدَوِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٥) (٢٣٢)

(٨٣٢)

{ المَدِيَانَكْنِي }

نسبة إلى مَدِيَانَكْنِي، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - الياس المَدِيَانَكْنِي

(أبو الخضر) الياس بن حفص البخاري المَدِيَانَكْنِي، رحل إلى العراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢٣٤)

(٨٣٣)

{ المَدِينِي / البخاري }

نسبة إلى مدينة بخارا، وهي: مدينة بخارا المشهورة، ينسب إليها:

١ - محمد المَدِينِي

(أبو عبد الله) محمد بن أبي بكر بن عثمان المَدِينِي البزبوي، شيخ صالح، سديد ورع، يديم الصوم ويتعهد الليل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢٣٨)

بالمعروف - وينهاهم عن المنكر، ينسب إليه:

١ - محمد المَحْتَسِبُ (أبو عبد الله) محمد بن الحسن بن يحيى بن الشعث البخاري المَحْتَسِبُ، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢١٢)

٢ - أحمد المَحْتَسِبُ (أبو حفص) أحمد بن حميد بن حمدان الأبرحيني المَحْتَسِبُ، الفقيه، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢١٢)

٣ - منصور المَحْتَسِبُ (الحاكم أبو نصر) منصور بن محمد بن أحمد بن حرب المَحْتَسِبُ، صنف وجمع، وكتب ببخارا ومرو، وكان محتسب ببخارا مدة طويلة، كتب بالشام والعراق عن مشايخها، وعنى بطلب الحديث، وكان متقناً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٨١ هـ. (س ٥/٢١٢)

(أبو الهيثم) أحمد بن عمرو المَجْنُونِي، النسفي، سكن سمرقند، ومات بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤١٩ هـ. (س ٥/٢٠١)

(٨٢٨)
{ المَجْنُونِي }

نسبة إلى مَجْنُون، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - عبد الله المَجْنُونِي (أبو محمد) عبد الله بن محمد المَجْنُونِي المؤنن الأزدي، كان شيخاً فاضلاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٢٠٢) (ب ٥/٦٩)

(٨٢٩)
{ المَحْتَسِبُ }

نسبة إلى مُحْتَسِب، وهو: نسبة لعمل الإحتساب من أهل بخارا، وهو أن يأمر الناس

(٨٢٧)
{ المَجْنُونِي }

نسبة إلى مَجْنُون، وهو: قرية من قرى نسف، ينسب إليه:

١ - محمد المَجْنُونِي (أبو جعفر) محمد بن النضر بن رمضان المؤنن الزاهد المَجْنُونِي، كان عبداً صالحاً أديباً، مباركاً مخرجاً شاعراً أديباً بارعاً، سمع غريب الحديث من العلماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في شوال سنة ٣٧٨ هـ. (س ٥/٢٠١) (ب ٥/٦٨)

٢ - محمد المَجْنُونِي (أبو نر) محمد بن النضر بن رمضان المؤنن الزاهد المَجْنُونِي، ابن (أبي جعفر) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٨٧ هـ. (س ٥/٢٠١)

٣ - أحمد المَجْنُونِي

العلماء، وتوفي سنة ٥٠٦ هـ.
(س ٥ / ١٩٤)

٣ - المطهر المتوي
(أبو الطيب) المطهر بن
الفضل المتوي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء، ولد
سنة ٤٩٢ هـ، وتوفي سنة
٥٥٠ هـ. (س ٥ / ١٩٤)

(٨٢٤)

{ المتئي }

نسبة إلى متئي، وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل نسف، ينسب إليه:

١ - محمد المتئي
(أبو إسحاق) محمد بن عبد
الله بن جبريل بن مت المتئي،
من أولاد أبي همام الخزرجي،
من أهل نسف، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة ٣٨٢ هـ. (س ٥ /
١٩٥)

٢ - عبد الله المتئي
(أبو المظفر) عبد الله بن
محمد المتئي، ابن (أبي

إسحاق) السابق، وكان حريف
أبي عبد الله المستغفرى فى
المكتب، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ولد سنة
٣٥١ هـ، وتوفي سنة ٤١٢ هـ.
(س ٥ / ١٩٥)

٣ - أحمد المتئي

(أبو سهل) أحمد بن محمد بن
عبد الله بن جبريل بن مت
المتئي، ابن آخر (لأبى
إسحاق) السابق، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة ٤٢٢ هـ. (س ٥ /
١٩٥)

٤ - عبد الرحمن المتئي

(أبو محمد) عبد الرحمن بن
أبى الحسين على بن الحسن بن
أحيد بن مت بن جبريل
الإسكاف البخارى المتئي،
شيخ لا بأس به صالح، وسماعه
للحديث، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي يوم
السبت ١٣ من رجب سنة ٤٣١ هـ.
(س ٥ / ١٩٥)

(٨٢٥)

{ المجبسي }

نسبة إلى مجبسي، وهى:
قرية من قرى بخارا، ينسب
إليه:

١ - طاهر المجبسي
طاهر بن الحسين الواعظ
المجبسي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٢٠٠)

٢ - الحسين المجبسي
(أبو على) الحسين الواعظ
المجبسي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٢٠٠)

(٨٢٦)

{ المجبسي }

نسبة إلى مجبس، وهى:
قرية من قرى بخارا، ينسب
إليها:

١ - محمد المجبسي
(أبو عبد الله) محمد بن عبد
الله بن هاشم المجبسي، من
أهل قرية مجبس، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٢٠١)

رجب سنة ٤٩٢ هـ، وتوفي في
شوال سنة ٥٤٩ هـ. (س ٥ / ١٨٣)
(ب ٥٩ / ٥)

٤ - أحمد الماهياتي
أحمد بن أبي إسحاق
الماهياتي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٨٣)

(٨٢٢)

{ المايمرغي }

نسبة إلى مايمرغ، وهي:
قرية من قرى بخارا على
طريق نسف، وقرية من قرى
سمرقند كذلك ينسب إليها:

١ - أحمد المايمرغي
(أبو نصر) أحمد بن علي بن
الحسين بن علي المقرئ
الضريير المايمرغي، كان
شيخاً صالحاً صدوقاً ثقة، مكثراً
من الحديث، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ولد سنة
٣٤٢ هـ، وتوفي سنة ٤٠٣ هـ.
(س ٥ / ١٨٤) (ب ٥٩ / ٥)

٢ - الفضل المايمرغي

(أبو العباس) الفضل بن نصر
المايمرغي، من ما يمرغ
سمرقند، سمع شيوخ بخارا،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ١٨٥) (ب
٦٥ / ٥)

٣ - محمد المايمرغي
محمد بن أبي عبد الله
المايمرغي الفقيه المنكر،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي سنة ٣٩٦ هـ.
(س ٥ / ١٨٥)

٤ - محمد المايمرغي
(أبو الفضل) محمد بن محمد
بن أبي عبد الله المايمرغي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ١٨٥)

٥ - محمد المايمرغي
(أبو المؤيد) محمد بن أحمد
بن محمود بن محمد بن نصر
بن موسى بن أحمد
المايمرغي النسفي، والد
الإمام الأوحدي، كان إماماً
فاضلاً، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ولد سنة
٤٤٢ هـ. (س ٥ / ١٨٥)

(٨٢٣)

{ المتوي }

نسبة إلى متويه، وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل مرو، ينتسب إليه:

١ - أحمد المتوي
(أبو جعفر) أحمد بن محمد بن
متويه المرو الروزي
المتوي، من أهل مرو
الروز، كان صوفياً، سيد
السيرة، عالماً حريصاً على
طلب العلم وسماعه، سافر إلى
الحجاز والشام ومصر
والعراق، وأدرك الشيوخ
وسمع منهم، وانصرف إلى
بلادته وحدث بها، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة ٤٦٤ هـ. (س ٥ / ١٩٤)

٢ - الفضل المتوي
(أبو عمرو) الفضل بن أحمد
بن محمد بن متويه المرو
الروزي المتوي، ابن (أبي
جعفر) السابق، ثقة صالح،
روى عن العلماء وروى عنه

(أبو حامد) أحمد بن محمد بن
أحمد بن سليمان بن مقاتل
المَاشِيْنِي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٣٦٤ هـ. (س ٥/١٦٨)

(٨١٨)

{ المَاشِي }

نسبة إلى ماش، وهو: شئ من
الحبوب معروف وكان بعض
أجداد المنتسب إليه يكثر من
أكله، وهم من أهل مرو،
وينسب إليه:

١ - الحسين المَاشِي

(أبو القاسم) الحسين بن محمد
بن إسحاق المَاشِي المروزي،
المحدث المعروف، من أهل
مرو،

سمع الأئمة، حدث بمرو
وبخارى، وانتشرت عنه
الرواية، ومات بمرو سنة
٣٥٩. (س ٥/١٧٣)

(٨١٩)

{ المَاتِقَانِي }

نسبة إلى مَاتِقَان، وهي:
محلة كبيرة من قرية السبخ
إحدى قرى مرو، ينسب إليها:

١ - السنجي المَاتِقَانِي

(أبو زرعة) السنجي جعفر
بن حمويه المَاتِقَانِي، من
قرية السبخ من مَاتِقَان، سمع
على بن حجر. (س ٥/١٨١)

(٨٢٠)

{ المَاهِيَابَادِي }

نسبة إلى ماهيَابَاد، وهي:
محلة بمرو، ينسب إليها:

١ - أحمد المَاهِيَابَادِي

(أبو عبد الله) أحمد بن محمد
بن هشام بن محمد إبراهيم
المَاهِيَابَادِي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥/١٨٣)

(٨٢١)

{ المَاهِيَاتِي }

نسبة إلى ماهِيَان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - أحمد المَاهِيَاتِي

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن
الحسن بن قريش المَاهِيَاتِي
الغازي، سكن نيسابور ومات
بها، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء. (س ٥/١٨٣)

٢ - محمد المَاهِيَاتِي

(أبو الفضل) محمد بن أحمد
بن محمد بن حفص
المَاهِيَاتِي، إمام فاضل،
مبزر عارف بالمذهب، أدرك
العلماء، وتفقه عليهم، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٥٢٥ هـ. (س ٥/١٨٣)

٣ - عبد الرحمن المَاهِيَاتِي

(أبو محمد) عبد الرحمن بن
محمد بن أحمد بن محمد بن
حفص المَاهِيَاتِي، ابن (أبي
الفضل) السابق، كان فقيها
فاضلاً، ورعاً زاهداً، من عباد
الله الصالحين، سمع الحديث
ورواه، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ولد في

المروزي، ابن (أبو الحسن)
السابق، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء (س ٥ / ١٥٨)

٣ - محمد المآخوئي

(أبو الفضل) محمد بن عبد
الرزاق بن عبد الملك
المآخوئي المروزي، إمام
فاضل، متبحر في مذهب الإمام
الشافعي، تفقه على أبي طاهر
السنجي، وكان يروى الحديث
عن الإمام على السنجي، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة نيف وتسعين
وأربعمائة هـ. (س ٥ / ١٥٨)

٤ - عتيق المآخوئي

(أبو بكر) عتيق بن محمد بن
عبد الرزاق المآخوئي، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي ببلخ في جمادى الآخرة
سنة ٥٤٥ هـ. (س ٥ / ١٥٨)

٥ - عبد الرزاق المآخوئي

(أبو عبد الله) عبد الرزاق بن
محمد المآخاني، أخو (أبو
بكر) السابق، يروى عن أبيه،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي سنة نيف

وأربعين وخمسمائة هـ. (س ٥ / ١٥٨)

(٨١٦)

{ المآري }

نسبة إلى مآرة، وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب من أهل
سمرقند، ينسب إليه:

١ - محمد المآري

(أبو بكر) محمد بن محمد بن
جداية بن قيس بن مآرة
الإبريemy المآري الشافعي
السمرقندي، من أهل سمرقند،
أصله من مرو، سكن سمرقند،
كان فقيهاً فاضلاً ثقة خيراً،
حسن الخلق معاشراً، يروى
عن أهل سمرقند، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي قبل سنة ٣٦٠ هـ. (س ٥ / ١٥٩)

٢ - أبو عبد الرحمن المآري

(أبو عبد الرحمن) بن عبد
الملك بن القاسم بن محمد بن
محمد بن جداية بن قيس بن
مآرة الإبريemy المآري
السمرقندي، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء (س ٥ / ١٥٩)

(٨١٧)

{ الماستيني }

نسبة إلى ماستين (ماستى)،
وهي قرية من قرى بخارا،
من القرى الكبار، ينسب إليها:

١ - محمد الماستيني

(أبو عبد الله) محمد بن عبد
الله بن عبد الرحمن القسام
الماستيني، المعروف
بخنب، من قرية ماستين، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
ولد سنة ٢١٨ هـ، وتوفي سنة
٣٠١ هـ. (س ٥ / ١٦٧)

٢ - إبراهيم الماستيني

(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد
بن علي بن عبد الله
الماستيني، كان على حكومة
نصف مدة سنة ٣٠٧ هـ، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي بعد ما كف بصره سنة
٣٨٤ هـ. (س ٥ / ١٦٨)

٣ - أحمد الماستيني

(٨١٢)

{ المَاجِنْدِيُّ }

نسبة إلى مَاجِنْدَان (ماجنندن)، وهي قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمود المَاجِنْدِيُّ

محمود بن آدم المَاجِنْدِيُّ السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/١٥٧)

(٨١٣)

{ المَآخِي }

نسبة إلى مَآخ (باب مستجد مآخ)، وهي محلة ببخارا، ينسب إليها:

١ - أحمد المَآخِي

(أبو عمرو) أحمد بن محمد بن أحمد الحدائي المَآخِي، المقرئ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء

٢ - محمد المَآخِي

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن محمد بن أحمد الحدائي المَآخِي، ابن (أبي عمرو) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/١٥٩)

٣ - أحمد المَآخِي

(أبو حفص) أحمد بن محمد بن أحمد بن أحمد بن محمد بن أحمد الحدائي المَآخِي، ابن (أبي بكر) السابق، المقرئ، الزاهد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/١٥٩)

٤ - الأبرد المَآخِي

(أبو محمد) الأبرد بن خالد بن عبد الرحمن بن مآخ البخاري المَآخِي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/١٥٩)

(٨١٤)

{ المَآخِي }

نسبة إلى مَآخِك، وهو اسم لجد المنتسب إليه من بخارا، ينسب إليه:

١ - إبراهيم المَآخِي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن إسحاق بن مآخك المَآخِي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/١٥٨)

(٨١٥)

{ المَآخُونِي }

نسبة إلى مَآخُون، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - أحمد المَآخُونِي

(أبو الحسن) أحمد بن شبيب بن أحمد بن... بن عامر خزاعة المَآخُونِي المروزي، كان يسكن طرسوس، قدم دمشق، فروى عنه أهلها، وهو ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٣٠ هـ (٢٢٩ م)، عن ستين سنة. (س ٥/١٥٨) (ب. ٥/٣٩)

٢ - عبد الله المَآخُونِي

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن أحمد بن شبيب بن أحمد بن... بن عامر خزاعة المَآخُونِي

وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
١٥٥ هـ (س ٥ / ١٥٥)

(٨١١)

{ المَآجِرْمِي }

نسبة إلى مَآجِرْم، وهي قرية
من قرى سمرقند، ينسب
إليها:

١ - أسد المَآجِرْمِي

أسد بن علي بن طغريل
المَآجِرْمِي، روى عن العلماء
وزوى عنه العلماء (س ٥ /
١٥٥)

٢ - بكر المَآجِرْمِي

(أبو سعد) بكر بن الرزبان بن
طغريل المَآجِرْمِي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء
(س ٥ / ١٥٥)

٣ - نوح المَآجِرْمِي

(أبو عبد الله) نوح بن جناح
المَآجِرْمِي، كان حسن
الحديث والزواية، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء
(س ٥ / ١٥٦)

(أبو الفضل) محمد بن علي
بن عمرو المَابرَسَامِي، من
قرية مَابرَسَام، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء
(س ٥ / ١٥٤)

(٨١٠)

{ المَآثِرِيَّتِي }

نسبة إلى مَآثِرِيَّت، وهي منخلة
بسمرقند، ينسب إليها:

١ - الفتح المَآثِرِيَّتِي

(أبو نصر) الفتح بن حفص
المَآثِرِيَّتِي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء (س ٥ /
١٥٥)

٢ - محمد المَآثِرِيَّتِي

(أبو بكر) محمد بن محمد بن
حسان المَآثِرِيَّتِي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء
(س ٥ / ١٥٥)

٣ - علي المَآثِرِيَّتِي

(أبو الحسن) علي بن الحسن
بن علي بن... بن زيد بن كليب
المَآثِرِيَّتِي، روى عن العلماء

محمد بن نصر بن الحسين بن
عثمان المَآثِرِيَّتِي المَروزي
الليثي، كان من عباد الله
الصالحين، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
٢٣٣ هـ (س ٥ / ١٥٣) (ب)

(٣٤ / ٥)

(٨٠٩)

{ المَابرَسَامِي }

نسبة إلى مَابرَسَام، وهي
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - علي المَابرَسَامِي

(أبو الحسن) علي بن خشرم
بن عبد الرحمن بن... بن عبد
الله المَابرَسَامِي، ابن أخت
بشر بن الحارث الحافي، كان
إماماً عالماً رياضياً، عمّر
العمر الطويل حتى كان يقول
صُمْتُ ثمانية وثمانين رمضاناً،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي سنة ٢٥٧ هـ
(س ٥ / ١٥٤)

٢ - محمد المَابرَسَامِي

(٨٠٧)

{ اللينى }

نسبة إلى اللينث، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخارا، ينسب إليه:

١ - عمرو اللينى

(أبو مسلم) عمر بن على بن أحمد بن اللينث الحافظ اللينى، كان حافظاً من أهل بخارا، أحد حفاظ الحديث، وممن رحل في طلبه، وتعب في جمعه، خرج البخاري، وجمع الجموع، وسمع بخراسان والعراق وبلاده، وسكن مدة أصبهان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٦٦ هـ. (س ١٥١ / ٥)

(٨٠٨)

{ اللينى }

نسبة إلى اللين، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد اللينى

نسبة إلى لوكر، وهي: قرية على طرف مرو بين بنج ده وبركوز، ينسب إليها:

١ - محمد اللوكرى

(أبو نصر) محمد بن عدنان (عرفات) بن محمد بن أحمد بن العباس بن عمرو اللوكرى، كان فقيهاً حنفياً جليلاً، خطيب مرو، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى بمرو في شهر ربيع الأول سنة ٥٠٢ هـ. (س ١٤٥ / ٥) (ب ٣١ / ٥)

(٨٠٦)

{ اللؤلؤى }

نسبة إلى اللؤلؤ، وهو: من كان يبيع اللؤلؤ من أهل نسف، ينسب إليه:

١ - محمد اللؤلؤى

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن أبي القاسم النسفى يعرف ببرواريد اللؤلؤى، من أهل نسف سكن بخارى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤٦ / ٥) (١)

مسلمون موحدون، ولهم لسان مفرد، وقوة وشوكة، ينسب إليها:

١ - موسى اللكزى

(أبو عبد الله) موسى بن يوسف بن الحسين اللكزى يعرف بحسن الدربندى، كان ثقة صدوقاً، فقيهاً فاضلاً، حسن السيرة، صامتاً، روى كتاب " النعت " لأبى بكر بن أبى داود. (ب ٢٦ / ٥)

٢ - حكيم اللخزى

حكيم بن إبراهيم بن حكيم اللكزى الدربندى، فقيه صالح، سيد السيرة، تفقه على يد أبى حامد الغزالى ببغداد، وعلى يد الهرورى بمرو، وسمع الحديث الكثير بخسة، وكان يحفظ الأشعار القديمة، وخرج إلى بخارى، وأقام بها أكثر من عشرين سنة إلى أن توفى بها فى شوال سنة ٥٣٨ هـ. (س ١٢٥ / ٥)

(٨٠٥)

{ اللوكرى }

نسبة إلى اللال، وهي: نسبة لمن يبيع اللؤلؤ من أهل سمرقند، ينسب إليها:

١ - يعقوب اللال السمرقندي

(أبو إسحاق) يعقوب بن يوسف بن خالد بن مالك بن سنان اللال السمرقندي، من أهل سمرقند، كان ممن عني بطلب العلم وجمع الآثار، وكان حسن الحديث، مستقيم الطريقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٦٥ هـ (س ٥ / ٦٦٩)

(٨٠١)

{ اللاكوبي }

نسبة إلى لالويه، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل أندانقان، ينسب إليه:

١ - علي اللاكوبي

(أبو الحسن) علي بن محمد بن علي بن لالويه المجتهد الأندانقاني اللاكوبي، كان من أهل الفضل والعلم، وكان قد دخل نسف، وأقام على المستغفري مدة، روى عن

العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٦٧٠)

(٨٠٢)

{ اللامشي }

نسبة إلى لامش، وهي: قرية من قرى فرغانة، ينسب إليها:

١ - الحسين اللامشي

(أبو علي) الحسين بن علي بن أبي القاسم اللامشي الفرغاني، سكن سمرقند، كان إماماً فاضلاً فقيهاً بصيراً بعلم الخلاف، مناظراً، وله الباع الطويل فسه، وكان يدخل على الملوك ويقول الحق في وجوههم، اسمع الحديث، ولد سنة ٤٤١ هـ، وتوفي بسمرقند في رمضان سنة ٥٢٢ هـ، ودفن بمقبرة رأس قنطرة غانقر عند فارس البغدادي. (ب ٥ / ٩٠) (س ٥ / ٦٧١)

(٨٠٣)

{ اللبّادي }

نسبة إلى اللبّادين (سكة اللبّادين)، وهي: محلة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد اللبّادي

محمد بن طاهر بن عبد الرحمن بن الحسن بن محمد السعدي السمرقندي اللبّادي، كان يسكن سكة اللبّادين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي منتصف صفر سنة ٥١٥ هـ (س ٥ / ١٢٥) (ب ٥ / ١٠)

٢ - محمد اللبّادي

محمد بن محمد بن عبد الله الكرابيسي اللبّادي، من أهل سمرقند، من هذه السكة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي ليلة الجمعة ٧ من رمضان سنة ٥٢٣ هـ (س ٥ / ١٢٥)

(٨٠٤)

{ اللكري }

نسبة إلى لكر، وهي: بليدة خلف الدربند تتاخم خرازان، سميت باسم باتيها، وأهلها

أحمد بن حنبل، وصنف كتاباً كبيراً في الصلاة، قال عنه مسلم بن الحجاج: لم أزل أهدأ أصلح كتاباً من إسحاق بن منصور، وتوفي بنيسابور يوم الإثنين لعشر خلون من جمادى الأولى سنة ٢٥١ هـ. (س ٥ / ١٠٧)

(٧٩٥)

{ الكُوشَاتِي }

نسبة إلى كُوشَان، وهي: مدينة في أقصى بلاد الترك، ينسب إليها:

١ - محمد الكُوشَاتِي (أبو عبد الله) محمد بن عبد الله الثعلبي الكُوشَانِي، من أهل إشبيلية بالأندلس، كان منقطعاً عن العبادة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤١٣ هـ. (ب ٤ / ٥٥٦)

(٧٩٦)

{ اللبَاد }

نسبة إلى لبَاد، وهو: من كان يبيع اللبود من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - الحسن اللباد (أبو علي) الحسن بن الحسين بن مسعود بن عبد الله بن اللباد المؤذن البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٧١ هـ. (س ٥ / ١٢٤)

(٧٩٧)

{ اللجَام }

نسبة إلى لَجَام، وهو: من كان يعمل اللجام ويبيعه من أهل أربيل، ينسب إليه:

١ - أحمد اللجام (أبو بكر) أحمد بن الحسين اللجام الأربيلي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٢٩)

(٧٩٨)

{ اللقيطي }

نسبة إلى لقيط، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - أحمد اللقيطي (أبو بكر) أحمد بن عيسى بن لقيط الضبي اللقيطي المروزي، قدم بغداد وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٣٩)

(٧٩٩)

{ اللاكمالاني }

نسبة إلى لاكمالان، وهي: قرية من قرى مرو على خمسة فراسخ منها، ينسب إليها:

١ - إبراهيم اللاكمالاني (أبو بكر) إبراهيم بن محمد بن سعيد اللاكمالاني، سمع من العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٦٦٨)

(٨٠٠)

{ اللال }

(٧٨٨)

{ الكندى }

نسبة إلى كند (كندى)،
وهى: قرية من قرى سمرقند،
ينسب إليها:

١- محمد الكندى

(أبو المحامد) محمد بن عبد
الخالق بن عبد الوهاب بن
حمزة بن سلمة الكندى، من
أهل الصغد، وكانت له حلقة
يوم الجمعة، فى جامعها، كان
فقيهاً عالماً، وإماماً مبرزاً،
ورعاً حسن السيرة، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٥٥١ هـ. (س)
(١٠٤/٥) (ب ٥٤٧/٤)

(٧٨٩)

{ الكندسروائى }

نسبة إلى كندسروان، وهى:
قرية من قرى بخارا، ينسب
إليها:

١- نصر الكندسروائى

عبد الوهاب بن أبى عبد الله بن
أبى الحسين بن أبى الشهاب
الكنجى، نزيل دمشق، فاضل،
له النبراس لكشف الإلتباس
الواقع فى الأساس لعقائد قوم
سموا أنفسهم بالأكياس، فرغ
من تأليفه سنة ١٠٦٢ هـ. (ف)
(٣٤٢/٢)

٢- محمد الكنجى (٠٠٠٠ -
٦٥٨ هـ / ٠٠٠٠ - ١٢٦٠ م)

(أبو عبد الله) محمد بن
يوسف الكنجى، فاضل، من
أثاره: البيان فى أخبار صاحب
الزمان، كفاية الطالب فى
مناقب أمير المؤمنين على بن
أبى طالب، وله شعر. (ف ٣ /
٧٨٧)

٣- يحيى الكنجى (كان حياً

قبل ٣١٨ هـ / ٩٣٠ م)

(أبو القاسم) يحيى بن زكريا
الكنجى، فاضل، روى عنه أبو
محمد هارون بن موسى
التلعكبرى، له تصانيف كثيرة
منها: كتاب النقص. (ف ٤ /
٩٥)

العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٩٩ / ٥)

(٧٨٦)

{ الكنجكائى }

نسبة إلى كنجكان، وهى:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- أحمد الكنجكائى

(أبو سهان) أحمد بن عبد الله
بن جذاع الكنجكائى، من أهل
مرو، حدث بوصية النبى -
صلى الله عليه وسلم - لأبى
هريرة، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
١٠١)

(٧٨٧)

{ الكنجى }

نسبة إلى كنجة، وهى: مدينة
عظيمة، وهى قسبة بلاد أران،
ينسب إليها:

١- عبد الوهاب الكنجى (كان

حياً ١٠٦٢ هـ / ١٦٥٢ م)

نسبة إلى كَمَسَان، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - عبد الجبار الكَمَسَانِي (أبو جعفر) - عبد الجبار بن أحمد بن محمد بن مجاهد بن يوسف بن المثنى الكَمَسَانِي، كان حافظاً، يعرف الحديث، ويفهم طرفاً منه، قدم بخارا سنة ٢٩٣ هـ، ثم رجع إلى مرو، ومات بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٩٥)

٢ - أحمد الكَمَسَانِي (أبو حاتم) - أحمد بن محمد بن جميل الكَمَسَانِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٩٥)

٣ - أحمد الكَمَسَانِي (أبو العباس) - أحمد بن أبي يوسف الكَمَسَانِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٩٥)

(٧٨٢)

{ الكَمُونِي }

نسبة إلى كَمُون، وهو: من كان يبيع الكمون من أهل سرخس، ينسب إليه:

١ - سهل الكَمُونِي (أبو القاسم) - سهل بن محمد بن عبد الله الكَمُونِي السرخسي، كان إماماً فاضلاً، ورعاً شديد السيرة، تفقه على أبي طاهر السنجي، وتخرج عليه، سمع الحديث الكثير، وحدث باليسير، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٦٨ هـ. (س ٥/٩٥)

(٧٨٣)

{ الكَمَنْجِي }

نسبة إلى كَمَنْجِي، وهي قرية من قرى ما وراء النهر، ينسب إليها:

١ - علي الكَمَنْجِي (أبو الحسن) - علي بن النعمان بن سهل الكَمَنْجِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤/٥٤٥)

(٧٨٤)

{ الكَمَنْدِي }

نسبة إلى كَمَنْدَة، وهي قرية من قرى الصغد، ينسب إليها:

١ - اسماعيل الكَمَنْدِي (أبو عبد الله) - اسماعيل بن أحمد بن عبد الله بن خلف ويقال خالد بن إبراهيم البخاري الكرميني الكمندی، قدم دمشق راجعاً من الحج وحدث بها، وكان شيخاً ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤/٥٤٥)

(٧٨٥)

{ الكِنَانِي }

نسبة إلى كِنَانِي، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - محمد الكِنَانِي (أبو الفضل) - محمد بن عبد الله بن إبراهيم بن نصر بن الليث بن سيار الحافظ الكِنَانِي، من أهل بخارا، كان يعرف الحديث، ويحفظ، روى عن

(٧٧٩)

{ الكمّردى }

نسبة إلى كمّرد، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- أبو جعفر الكمّردى

(أبو جعفر) الكمّردى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٩٤). (ب ٤ / ٥٤٤)

(٧٨٠)

{ الكمّري }

نسبة إلى كمّرة، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- يوسف الكمّري

(أبو يعقوب) يوسف بن الفضل الكمّري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٩٤). (ب ٤ / ٥٤٤)

(٧٨١)

{ الكمّسائي }

نسبة إلى كمّرجة، وهي: قرية من قرى الصغد، ينسب إليها:

١- محمد الكمّرجي

محمد بن أحمد بن محمد الإسكاف المؤذن الصغدّي الكمّرجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٩٤). (ب ٤ / ٥٤٤)

٢- محمد الكمّرجي

(أبو محمد) محمد بن نصر بن حمويه الكمّرجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٩٤)

٣- محمد الكمّرجي

(أبو حفص) محمد بن نصر بن حمويه الكمّرجي، والد (أبي محمد) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٩٤)

٤- نصر الكمّرجي

(أبو الليث) نصر بن حمويه الكمّرجي السغدّي، والد (أبي حفص) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ٩٤)

أبو مسعود بن أبي يزيد بن أبي الأزهر الكلخنجاني، روى عن العلماء وروى عنه (س ٥ / ٨٨)

(٧٧٧)

{ الكمّاري }

نسبة إلى كمّاري، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- الليث الكمّاري

(أبو نصر) الليث بن عبد الله بن عمرو بن حفص الكمّاري، من قرية كمّاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٣١ هـ. (س ٥ / ٩٣)

٢- محمد الكمّاري (٣٨١ هـ)

(٩٩١ م) محمد بن الفضل الكمّاري، البخاري، الحنفي، فاضل من آثاره: الفوائد في الفقه (ف ٣ / ٥٨٨) (ط ٤)

(٧٧٨)

{ الكمّرجي }

العلماء وروى عنه العلماء، له:
امالى ابى القاسم. (ظ ص ٤
(١٦٣/١١٤/٥)

٣ - عبد الله الكلاباذي
(أبو القاسم) عبيد الله بن محمد
بن أحمد بن سعيد بن يعقوب
الفقيه الكلاباذي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥/١١٤)

٤ - محمد الكلاباذي
(أبو عبد الله) محمد بن أحمد
بن سعيد بن يعقوب اللؤلؤي
الكلاباذي، كان على مظالم
بخارا، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي في
ربيع الأول سنة ٣٢٣ هـ. (س
٥/١١٤)

٥ - عبد الكريم الكلاباذي
(أبو سهل) عبد الكريم بن
عبد الرحمن بن... بن حازم
الكلاباذي البخاري، من
كلاباذ بخارا، سمع منه
جماعة كثيرة من القدماء
والمؤخرين، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥/١١٤)

(٧٧٤)

{ الكلاشكردى }

نسبة إلى كلاشكرد، وقد يعرب
فيقال: جلاشكرد، وهي قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - سام الكلاشكردى
سام بن نوح الكلاشكردى،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء (س ٥/١١٧)

٢ - رئيس الكلاشكردى
رئيس بن سليمان بن حارثة بن
قدامة الكلاشكردى، قدم
خراسان، ونزل قرية
جلاشكرد، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥/١١٧)

(٧٧٥)

{ الكلباقاني }

نسبة إلى كلباقان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - وهب الكلباقاني

(أبو عبد الله) وهب بن زمعة
التميمي الكلباقاني، أترك
ابن المبارك، وكان مولعا به
وبمذهبه وشمانله، ألف كتابا في
معرفة الحديث، والقول فيمن
يجب تركه، وما في الأحاديث
من خطأ وشنعة، سماه كتاب
المتروكين " روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥/٨٧)

(٧٧٦)

{ الكلخنجاني }

نسبة إلى كلخجان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - محمد الكلخنجاني
(أبو عطاء) محمد بن أبي
يزيد بن أبي الأزهر بن... بن
هلال المتوكلي الكلخنجاني،
كان إماما فاضلا، ورعا حسن
السيرة، دائم الصوم والتهجد،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي سنة ٤٧٨ هـ.
(س ٥/٨٨)

٢ - أبو مسعود الكلخنجاني

(٧٧٢)

{ الكفيني }

نسبة إلى كُفين، وهي: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - عبد الله الكفيني

(أبو محمد) عبد الله بن محمد
الكفيني، كان فقيهاً فاضلاً،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ٨٤)

(٧٧٣)

{ الكلاباذي }

نسبة إلى كلاباذ، وهي: محلة
ببخارا، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الكلاباذي
(٣٤٠ - ٠٠٠ / ٩٥١)
(أبو إسحاق) إبراهيم بن
محمد الكلاباذي، له شرف
الفقر على الغنى. (ف ١ / ٦٨)

٢ - علي الكلاباذي

(أبو القاسم) علي بن أبي
نصر الكلاباذي، ابن (أبي
نصر) السابق، روى عن

العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٢٤٦ هـ. (س ٥ /
٧٥)

٥ - أحمد الكشميهني
أحمد بن عيسى الكشميهني،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ٧٥)

٦ - أحمد بن يحيى الكشميهني
(أبو عبد الله) أحمد بن يحيى
الكشميهني، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٧٥)

(٧٧١)

{ الكفسيستواني }

نسبة إلى كفسيستوان
(كفشيشتوان)، وهي: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - حمدان الكفسيستواني
(أبو الفضل) حمدان بن يحيى
بن عبد الله الكفسيستواني
البخاري، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٨٤)

٢ - محمد الكشميهني (٠٠٠ -
٣٨٩ هـ / ٠٠٠ - ٩٩٩ م)
(أبو الهيثم) محمد بن مكي بن
محمد بن زُرَاع بن هارون بن
زُرَاع الكشميهني، الأديب،
اشتهر في الشرق والغرب
بكتاب " الجامع "، لأنه آخر
من حدث به عالياً بخراسان،
كان فقيهاً، أديباً، زاهداً ورعاً،
رحل إلى الحجاز والعراق،
وأدرك الشيوخ، سمع بفربر،
وبمرو، وبسرخس، وبالري،
وببغداد، وبالكوفة، وبمكة،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفى سنة ٣٨٩ هـ.
من آثاره: رسائل. (س ٥ /
٧٥) (ف ٣ / ٧٣٢)

٣ - محمد الكشميهني

(أبو حامد) محمد بن علي
الكشميهني، كان فقيهاً، فاضلاً،
عارفاً باللغة، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٧٥)

٤ - صالح الكشميهني

(أبو الفضل) صالح بن
مسما الكشميهني، رحل إلى
العراق، والحجاز، حدث بمرو،
وما وراء النهر، روى عن

٥ - أحمد الكَشَائِي

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن حميد بن عبد الله بن الأشعث الكَشَائِي، القاضي، كان إماماً؛ ورد سمرقند، وحدث بها في الدار الجوزجانية، وعاش مائة وعشرين سنة، وكان حديد البصر، يطالع الخط بالليل بنور القمر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٤٤٣ هـ: (س ٧٣/٥)

٦ - مسعود الكَشَائِي

(أبو المعالي) مسعود بن الحسن بن الكَشَائِي، كان إماماً فاضلاً، حسن السيرة، جميل الأمر، ولي الخطابة بسمرقند مدة، وحدث، وأملى، ودرّس في مدرسة فُتْم - رضي الله عنه - روى عنه ابنه ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٥٤٠ هـ: (س ٧٣/٥)

٧ - عبيد الله الكَشَائِي

(أبو القاسم) عبيد الله بن عمر الخطيب الكَشَائِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٧٣/٥)

٨ - محمد الكَشَائِي

(أبو نصر) محمد بن الحسن الباهلي الكَشَائِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٧٣/٥)

٩ - محمد الكَشَائِي

(أبو الفتح) محمد بن مسعود الكَشَائِي، ابن (أبي المعالي) السابق، ولي القضاء ببخارا، ولم تحمد سيرته في ولايته، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في الليلة الرابعة من شهر رمضان بعد أن صلى التراويح من سنة ٥٥٢ هـ: (س ٧٤/٥)

١٠ - علي الكَشَائِي

(أبو الحسن) علي بن موجود بن الحسن الكَشَائِي، إمام فاضل، مناظر فحل، واعظ، قوَالٌ بالحق، تولى التدريس بالمدرسة الخاقانية بمرو، وسكنها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في ليلة ٢٧ من رمضان سنة ٤٨٠ هـ، وتوفي سنة ٥٥٧ هـ: (س ٧٤/٥)

١١ - عبيد الله الكَشَائِي

(أبو القاسم) عبيد الله بن عمر بن محمد بن أحمد الكَشَائِي، كان فاضلاً مشهوراً، ثقة، عالماً أكثراً من الحديث، عُمرَ العمر الطويل، وأملى سنين حتى سمع منه الكثير، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في حدود سنة ٤١٠ هـ، وتوفي سنة ٥٠٢ هـ: (س ٧٣/٥)

(٧٧٠)

{ الكَشْمِيهَنِي }

نسبة إلى كَشْمِيهَن، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - حبان الكَشْمِيهَنِي

(أبو محمد) حبان بن موسى بن سواد الكَشْمِيهَنِي السلمي، كان ثقة، صدوقاً، راوية كُتُب ابن المبارك، رحل الناس إليه، وسمعوا منه في قرينته، وأخر أمره أنه ترك وطنه، وسكن الثغور بقربر مُرابطاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٣٣ هـ: (س ٧٥/٥)

١ - مسعود الكُشَائِي (٤٤٧-٥٥٢هـ/١٠٥٥-١١٢٦م) (ركن الدين) مسعود بن الحسين بن الحسن بن محمد بن إبراهيم الكُشَائِي، فاضل، من آثاره: المختصر المسعودي. (ف ٨٤٧/٣)

٢ - أحمد الكُشَائِي (أبو عمر) أحمد بن حاجب بن خمانه الكُشَائِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٧٣/٥) (ب ٥٢٤/٤)

٣ - محمد الكُشَائِي (أبو نصر) محمد بن أحمد بن حاجب الكُشَائِي، ابن (أبو عمر) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٧٣/٥)

٤ - أحمد الكُشَائِي (أبو نصر) أحمد بن المهذب بن يعلى بن مسلم بن سعيد بن الخطاب بن نصر الكُشَائِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ذي القعدة سنة ٤٩٣ هـ، عن ٧٨ سنة. (س ٧٣/٥)

من نفس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٨٧ هـ تقريباً. (س ٧١/٥)

٥ - محمد بن حاتم الكِسِّي (أبو جعفر) محمد بن حاتم بن خزيمة بن قتيبة بن... بن شراحيل الكلبى الكِسِّي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات في توجهه إلى الحج بهمدان، في شوال من سنة ٣٣٩ هـ، ابن مائة وثمان سنين. (س ٧١/٥)

٦ - محمد بن الطيب الكِسِّي (أبو نصر) محمد بن الطيب الكِسِّي الزاهد، وكان من الفقهاء العباد، والرحالة في طلب الحديث، سمع بنيسابور وبغداد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٣١٨ هـ. (س ٧١/٥)

(٧٦٩)

{ الكُشَائِي }

نسبة إلى كُشَائِيَّة، وهي: بلدة بسمرقند، ينسب إليها:

من أبي نعيم بن عدى، وأبي العباس الدغولي وطبقتهما بنيسابور وبغداد وهمدان والحجاز، وجمع وصنف الأبواب والمشايخ - وجاور بمكة سنوات، وبها توفي. (ف ٧٨١/٣)

٢ - عبد الحميد الكِسِّي (أبو محمد) عبد الحميد بن حميد بن نصر الكِسِّي، المعروف بعبد حميد، إمام جليل القدر، ممن جمع وصنف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات في شهر رمضان سنة ٢٤٩ هـ. (س ٧٠/٥) (ب ٥٢٣/٤)

٣ - الفتح الكِسِّي (أبو نصر) الفتح بن عمرو الكِسِّي الوراق، مستقيم الحديث، صدوق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٧١/٥)

٤ - محمد الكِسِّي (أبو الفضائل) محمد بن عبد الله بن أبي المظفر الكِسِّي، ولد بها، وسكن سمرقند، أصله

وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٨)

٣ - الحسن الكسبوي

الحسن بن محمد بن علي الكسبوي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٩)

٤ - علي الكسبوي

(أبو الحسن) علي بن إبراهيم الكسبوي، الملقب بـ "بدر الجديد"، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٩)

٥ - منير الكسبوي

(أبو المؤيد) منير بن محمد بن جعفر الكسبوي، سمع الكثير وكان أديباً فاضلاً، سمع بجماعة بنيسف، أشفورقان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٩)

٦ - مسعود الكسبوي

مسعود بن محمد بن جعفر الكسبوي، أخو (منير) السابق، سمع الكثير ونسخ بخطه، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٩)

٧ - صاعد الكسبوي

(أبو الغلاء) صاعد بن منير بن محمد الكسبوي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٩)

٨ - محمد الكسبوي

(أبو الفرج) محمد بن مسعود الكسبوي، من أهلها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/٦٩)

٩ - أحمد الكسبوي

(أبو نصر) أحمد بن إسماعيل بن محمد بن هارون بن إسماعيل بن بلال السكاك الكسبوي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات يوم الجمعة سنة ٤١٢ هـ. (س ٥/٦٩)

١٠ - محمد الكسبوي

(أبو بكر) محمد بن عبد الملك بن جعفر بن محمد بن أبي سعيد بن محمد بن عثمان بن محمد بن عبد الله بن أبي النضر الكسبوي، روى عن

العلماء وروى عنه العلماء، ومات بنسف ليلة الإثنين ٧ من ذي الحجة سنة ٤٠٩ هـ. (س ٥/٦٩)

١١ - محمد الكسبوي

(أبو بكر) محمد بن محمد بن أبي محمد، واسمه (عبد الملك بن محمد بن... بن فارسنج أتوفيد شيشيرة) الكسبوي، من بيت علم كل منهم يروى الحديث عن أبيه، وكان من الأئمة والعلماء، وكان فاضلاً مناظراً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في صفر سنة ٤٣٩ هـ، ومات سنة ٤٩٤ هـ. (س ٥/٦٩) (ب ٤/٥٢٢)

(٧٦٨)

{ الكشي / الكشي }

نسبة إلى كيش (كش)، مدينة بالصغد، ينسب إليها:

- ١ - محمد الكشي (١٠٠٠ - ٣٩٠ هـ / ١٠٠٠ - ١٠٠٠ م)
- (أبو زرعة) محمد بن يوسف الجرجاني الكشي، محدث سمع

نسبة إلى كسانن، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب
إليها:

١ - محمد الكساني
(أبو بكر) محمد بن محمد بن
سفيان بن... بن الفضل بن أبي
ساجد الكساني، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٦٥)

(٧٦٧)

{ الكسبوي }

نسبة إلى كسنية، وهي:
قرية من قرى نيسابور، ينسب
إليها:

١ - عيسى الكسبوي
(أبو أحمد) عيسى بن الحسين
بن الربيع الكسبوي، مصنف
كتاب البستان، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٦٨) (ب ٤ / ٥٢٢)

٢ - جعفر الكسبوي
(أبو محمد) جعفر بن محمد
بن علي بن حمدان بن واقد
الكسبوي، روى عن العلماء

(٧٦٥)

{ الكسائي }

نسبة إلى كساء، وهو: نضج
ولبس وبيع الكساء من أهل
مرو، وبخاري، ينسب إليه:

١ - إبراهيم الكسائي
(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد
بن يعقوب المروزي الكسائي،
الملقب بطريق غريب، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٦٧)

٢ - عبد الجبار الكسائي
(أبو محمد) عبد الجبار بن
محمد بن علي بن محمد
الكسائي البخاري، الإمام
الحجاج، من أهل بخارا، كان
يعظ ويجلس للامة، وكان من
أهل الخير والعلم، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
توفي في شوال سنة ٥١٨ هـ.
(س ٥ / ٦٧)

(٧٦٦)

{ الكسانبي }

وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٥٩)

٧ - معمر الكرمني
(أبو سليمان) معمر بن
جبرئيل بن مصعب بن
إسماعيل بن أيوب الكرمني،
المؤدب، سكن سمرقند، وكان
شيخاً فاضلاً صالحاً، ثقة، نبياً،
حسن الأصول، من أهل السنة،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥ / ٥٩)

٨ - صهيب الكرمني
(أبو محمد) صهيب بن عاصم
بن إبراهيم بن... بن قيس
الكرمني، له رحلة إلى
العراق، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٥٩)

٩ - محمد الكرمني
(أبو بكر) محمد بن أبي جعفر
بن... بن عثمان اليشكري
الكرمني، كان فقيهاً شافعي
المذهب، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ /
٥٩)

الْكُرْكَانِي، مَقْرِي، قَرَأَ بِبَغْدَادَ وَحِرَانَ وَمُصْرَ وَدِمَشْقَ وَالْمَوْضِلَ وَخِرَاسَانَ، وَتَوَفَّى فِي ١٢ ذِي الْحِجَّةِ، لَهُ مُصَنَّفَاتٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا: كِتَابُ التَّنْكِهَةِ، وَكِتَابُ الْمَعُولِ، يَكْتُبُ مِنْ الْأَدْيَاءِ، رَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ (ف/٣/٨٤) (ب/٤/٥١٢) (٧٦٣) {الْكَرْمُجِينِي} نِسْبَةٌ إِلَى كَرْمَجِينٍ، وَهِيَ قَرْيَةٌ مِنْ قَرْيِ نَسَفٍ، يَنْسَبُ إِلَيْهَا:

- ١- اليمَانُ الْكَرْمُجِينِي (أَبُو الْحَسَنِ) الْيَمَانُ بْنُ الطَّيِّبِ بْنِ رَخْنِيسَ بْنِ عَمْرِو الْكَرْمُجِينِي، مِنْ قَرْيَةٍ كَرْمَجِينٍ مِنْ قَرْيِ نَسَفٍ، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ، تَوَفَّى سَنَةَ ٣٣٢، أَوْ ٣٨٢ هـ. (ب/٤/٥١٨) (س/٥٨/٥)
- ٢- الطَّيِّبُ الْكَرْمُجِينِي (أَبُو طَاهِرٍ) الطَّيِّبُ بْنُ خَنْبَسِ بْنِ عَمْرِو الْكَرْمُجِينِي، مِنْ قَرْيَةٍ

كَرْمَجِينٍ مِنْ قَرْيِ نَسَفٍ، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ، لَهُ: كِتَابُ "الْمَبْدَأُ" لَوْهَبِ بْنِ مَنبَهٍ، كَتَبَهُ سَنَةَ ٣٢٣ هـ. (س/٥/٥٨) (٧٦٤) {الْكَرْمِينِي}

- ١- مُحَمَّدُ الْكَرْمِينِي (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ) مُحَمَّدُ بْنُ الضَّوْءِ بْنِ الْمُنْدَرِ بْنِ يَزِيدَ الشَّيْبَانِي الْكَرْمِينِي، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ، تَوَفَّى سَنَةَ ٢٨٢ هـ. (س/٥/٥٨) (٧٦٤) {الْكَرْمِينِي}
- ٢- أَحْمَدُ الْكَرْمِينِي (أَبُو بَكْرٍ) أَحْمَدُ بْنُ الضَّوْءِ بْنِ الْمُنْدَرِ الْبَكْرِيُّ الْكَرْمِينِي، إِخْوَانُ (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ) الْمَسَابِقِ، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ، تَوَفَّى فِي النَّصَفِ مِنْ

- رَجَبِ سَنَةِ ٢٦٥ هـ. (س/٥/٥٩) {الْكَرْمِينِي}
- ٣- الْمُسْتَقَرُّ الْكَرْمِينِي الْمُسْتَقَرُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَرْمِينِي، الْمُحَدِّثُ الْمَشْهُورُ، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ. (س/٥/٥٩) {الْكَرْمِينِي}
  - ٤- الْمَسِيبُ الْكَرْمِينِي الْمَسِيبُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقِضَاعِي الْكَرْمِينِي، رَوَى كِتَابَ الْمُخْتَصَرِ لِلْفَرَّازِيِّ، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ. (س/٥/٥٩) {الْكَرْمِينِي}
  - ٥- عَزِيزُ الْكَرْمِينِي (أَبُو الْفَرَجِ) عَزِيزُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْكَرْمِينِي، كَانَ أَحَدَ نَظَرِ الْأَصْحَابِ الشَّافِعِيِّ، فِي الصَّفَّةِ بِبِخَارَاءَ وَبِكَرْمِينِيَّةِ، رَوَى عَنْ الْعُلَمَاءِ وَرَوَى عَنْهُ الْعُلَمَاءُ. (س/٥/٥٩) {الْكَرْمِينِي}
  - ٦- عَلِيُّ الْكَرْمِينِي (أَبُو تَرَابٍ) عَلِيُّ بْنُ طَاهِرِ بْنِ... الْكَرْمِينِي التَّمِيمِيُّ، مِنْ أَهْلِ كَرْمِينِيَّةِ، أَفْضَلُ أَهْلِ عَصْرِهِ فِي اللُّغَةِ وَحَفْظِهَا عَلَى الْإِطْلَاقِ، رَوَى عَنِ الْعُلَمَاءِ

عليهم بالشام، والحجاز،
والعراق، وصنف التصانيف،
ورزق الأصحاب والأولاد،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، توفي سنة ٤٨١ هـ.
(س ٥ / ٥٥)

٢ - عبد الرحمن الكركنجي
(أبو محمد) عبد الرحمن بن
محمد الكركنجي، ابن (أبو
حامد) السابق، إمام فاضل في
القراءات وعلومها، حسن الأخذ
والإقراء، سمع الحديث الكثير
عن جماعة، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥٥)

٣ - محمد الكركنجي
(أبو بكر) محمد بن عبد
الرحمن بن محمد الكركنجي،
ابن (أبو محمد) السابق، شيخ
صالح، ورع، مليح الشبهة،
حسن الوجه، عفيف، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٥٥)

٤ - محمد الكركنجي (٣٩٠
٤٨٤ هـ / ١٠٠٠ - ١٠٩٢ م)
(أبو نصر) محمد بن محمد
بن أحمد بن علي بن حامد

٢ - محمد الكركنجي
(٦٤٢ - ٥٥٩ هـ)
(١١٦٤ - ١٢٤٤ م)
(أبو الوخدة شمس الأئمة)
محمد بن عبد الستار بن محمد
العمادي الكردري، فقيه، توفي
بيخارا في ٩ من المحرم، من
آثاره: مختصر حسام الدين
الأخسيكتي، الحق المبين في
دفع شبهات المبطلين، أو
السيف المسلول في الرد على
صاحب المتحول، ويسمى
أيضا: الدرّة المنيفة. في انتصار
الإمام الأعظم أبي حنيفة. (ف
٣ / ٤١٠)

(٧٦٢)
{ الكركنجي }

نسبة إلى كركنج، وهي:
القصبة - بلدة من خوارزم،
وقد عربت فقيل: (الجرجانية)
(الكركنجية) ينسب إليها:

١ - محمد الكركنجي
(أبو حامد) محمد بن أحمد بن
علي المقرئ الكركنجي، أخذ
من رحل إلى الأفاق في علم
القرآن، وأدرك الأئمة، وقرأ

(٧٦١)

{ الكركنجي }

نسبة إلى كركنر، وهي: قرية
ناحية خوارزم، ينسب إليها:

١ - عبد الغفور الكركنجي
(٥٥٦٢ هـ / ١١٦٧ م)

(أبو المفاخر) عبد الغفور بن
لقمان بن محمد (تاج الدين)
الكرنري، فقيه أصولي، تولى
القضاء بحلب، وتوفي بها، و
كان مدرسا بحلب في مدرسة
الحدادين، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ومات سنة
٥٦٢ هـ من تصانيفه: "

الانتصار لأبي حنيفة في
أخباره وأقواله " و " المفيد في
شرح التجريد " و " شرح
الجامع الصغير " لمحمد بن
الحسن الشيباني، شرح على
التجريد سماه المفيد والمزيد،
وكلاهما في فروع الفقه
الحنفي، كتاب في أصول الفقه،
وحيرة الفقهاء. (ف ٢ / ١٧٥)
(ب ٤ / ٥١٠)

نسبة إل كبيرة، اسمها
بالفارسية (ده بزرگ)، وهى:
قرية بقرب جيحون، ينسب
إليها:

١- إسحاق الكبيري

(أبو يعقوب) إسحاق بن
إبراهيم بن مسلم القرشى
الكبيري، من أهل بخارى،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء: (س ٥ / ٣٠) (ب ٤
٤٩٣ /

(٧٥٦)

{ الكئى }

نسبة إلى كئ، وهى: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- الحسين الكئى

(أبو على) الحسين بن فارس
الفيقيه الكئى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
ومات سنة ٣٩٦ هـ: (س ٥ /
٣٥)

(٧٥٧)

{ الكئوى }

نسبة إلى كئبة، وهى: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- أبو أحمد الكئوى

أبو أحمد الكئوى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٣٤) (ب ٤ / ٤٩٧)

(٧٥٨)

{ الكدكى }

نسبة إلى كدك، وهى: ناحية
بسمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الله الكدكى

(أبو محمد) عبد الله بن أبى
بكر بن عبد الله الغزى
الكدكى، من أهل سمرقند،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، ومات فى شعبان سنة
٤٧١ هـ: (س ٥ / ٣٨)

(٧٥٩)

{ الكئى }

نسبة إلى كدن، وهى: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الله الكئى

(أبو أحمد) عبد الله بن على
بن الشاه الكئى، كان إماماً
فاضلاً، خرج إلى الإستسقاء
بسمرقند، ودعا الله فاستجاب
له، فما برحوا حتى سقوا، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
ولد سنة ٤٠٢ هـ، ومات فى
رجب سنة ٤٨٣ هـ: (س ٥ /
٣٨)

(٧٦٠)

{ الكرجى }

نسبة إلى كرج، وهى: ناحية
من ثغور أذربيجان، ومن قرى
الرى، ينسب إليها:

١- فيروز الكرجى

(أبو الحسن) فيروز بن عبدالله
الكرجى، كان من ساكنى
بغداد، سمع بالموصل وببغداد،
وغيرهما، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، توفى فى
حجود سنة ٥٢٥ هـ: (س ٥ /
٥٠)

١ - سعيد الْكَبُودِيُّ
سعيد بن رجب الْكَبُودِيُّ؛
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٢٩ / ٥)

٢ - موسى الْكَبُودِيُّ
موسى بن رجب الْكَبُودِيُّ؛
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٢٩ / ٥)

(٧٥٤)

{ الْكَبُوتَجَكِيُّ }

نسبة إلى كَبُوتَجَكْتْ، وهي:
مدينة (بلدة) بسمرقند، ينسب
إليها:

٣ - إبراهيم الْكَبُوتَجَكِيُّ
إبراهيم بن رجب الْكَبُوتَجَكِيُّ؛
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٢٨ / ٥)

(٧٥٥)

{ الْكَبِيرِيُّ }

١ - محمد الْكَبُوتَجَكِيُّ
محمد بن علي بن
النعمان بن سهل بن إسرائيل بن
جعف بن إسحاق الْكَبُوتَجَكِيُّ؛
كان أمين الحكام بتلك بناحية
سمرقند، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ومات سنة
٣٧٧ هـ. (س ٢٨ / ٥)

٢ - فاطمة الْكَبُوتَجَكِيَّةُ
فاطمة بنت علي بن النعمان
الْكَبُوتَجَكِيَّةُ أخت (أبو

٤ - محمد الْكَبُودِيُّ
(أبو بكر) محمد بن أحمد بن
ماناز الْكَبُودِيُّ شاب
حريص على طلب العلم، سمع
بسمرقند، وسمع كتاب " الجامع
الصحيح "، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٥ / ٢٧)

٥ - بكر الْكَبُودِيُّ.
(أبو محمد) بكر بن ماناز بن
أميرك بن شاه بن الشعبي بن
الشعبي بن سمعان النسفي
الْكَبُودِيُّ، سمع الكثير من
الأحاديث بسمرقند، وأسمع،
ووعظ مدة في محلة نهر
القصارين، وكانت ولايته في
سنة ٤٣٠ هـ، ووفاته بنسف في
الثالث من صفر سنة ٤٩٣ هـ،
عاش ٦٣ سنة، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥ / ٢٧)

(٧٥٣)

{ الْكَبُودِيُّ }

نسبة إل كَبُودِ، وهي: قرية
غرب فاران بسمرقند، ينسب
إليها:

نسبة إلى كامد، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد الكامددي

(أبو نصر) محمد بن أحمد بن محمد بن نوح بن صالح بن سيار الكامددي البخاري، كان والده على قضاء نصف مدة، وكانت ولادته سنة ٣٣٥ هـ، ومات بعد سنة ٤١٢ هـ، روى عن العلماء (س ٥ / ٢٢)

٢ - أحمد الكامددي

(أبو حامد) أحمد بن محمد بن نوح بن صالح بن سيار الكامددي، والد (أبو نصر) السابق، كان يتولى عمل المظالم، روى عن العلماء ورووى عنه، وتوفي في شوال سنة ٢٩١ هـ. (س ٥ / ٢٢)

(٧٥٠)

{ الكامل }

نسبة إلى الكامل، وهو: نسبة لجد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١ - حمزة الكامل

(أبو يعلى) حمزة بن محمد بن محمد بن سليمان بن حاتم الكامل، من أهل نسف، كتب الحديث على كبر سن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات ليلة الثلاثاء سنة ٤١٤ هـ عن ٧٦ سنة أو نحوها. (س ٥ / ٢٢)

(٧٥١)

{ الكاشغري }

نسبة إلى كاشغن، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - القاسم الكاشغري

(أبو أحمد) القاسم بن محمد بن عبد الله بن حمدان الكاشغري البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٤)

(٧٥٢)

{ الكيندي }

نسبة إلى كينده، وهي قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الكيندي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن الأشرس الضبي الكيندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٧)

٢ - نصر الكيندي

(أبو الليث) نصر بن المنذر بن جرير النسفي الكيندي، رحل إلى خراسان العراق والحجاز والشام ومصر، وغرق في البحر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٧)

٣ - محمد الكيندي

(أبو بكر) محمد بن ماناز أميرك بن شاه الكيندي، إمام حافظ، سمع الكثير من الأحاديث بسمرقند، أسمع ووعظ مدة في محلة نهر القصارين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٣٠ هـ، توفي بنسف يوم الأحد ١٣ من صفر سنة ٤٩٣ هـ عن ٦٣ سنة. (س ٥ / ٢٧)

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٠)

(٧٤٨)

{ الكامجرى }

نسبة إلى كامجر، وهو: لقب لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - إسحاق الكامجرى

إسحاق بن إبراهيم بن كامجر المروزي الكامجرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٢)

٢ - محمد الكامجرى

محمد بن إسحاق بن إبراهيم المروزي الكامجرى، ابن (إسحاق) السابق، مروزي الأصل، سكن بغداد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٩٣ هـ. (س ٥ / ٢٢)

(٧٤٩)

{ الكامدى }

(أبو على) الحسن بن ناصر الكاغذى - المعروف بالدهقان، كان سيد السيرة، صدوق للهجة، فقيهاً سمع جماعة من العلماء، وبلغ الرواية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٩)

(٧٤٧)

{ الكاكنى }

نسبة إلى كاكن، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد الكاكنى

محمد بن على بن محمد بن أبى الليث الصكاك الكاكنى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٠)

٢ - محمد الكاكنى

محمد بن محمد الكاكنى، ابن (محمد) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٢٠)

٣ - عبد الله الكاكنى

(أبو محمد) عبد الله بن بكر بن أبان الكاكنى البخارى،

العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٦٤ هـ. (س ٥ / ١٨)

(٧٤٦)

{ الكاغذى }

نسبة إلى كاغذ، وهو: عمل وبيع الكاغذ الذى يكتب عليه، ينسب إليه من أهل سمرقند:

١ - سعيد الكاغذى

(أبو توبة) سعيد بن هاشم الكاغذى، كان ممن جمع، ورحل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٢٥٩ هـ. (س ٥ / ١٨)

٢ - منصور الكاغذى

(أبو الفضل) منصور بن نصر بن عبد الرحيم بن مت بن بحير الكاغذى، من أهل سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات فى ذى القعدة سنة ٤٢٣ هـ بسمرقند. (س ٥ / ١٩)

٣ - الحسن الكاغذى

نسبته إلى كاشغري (كاشغري)، وهي: مدينة وقرى وورساتيق يسافر إليها من سمرقند وهي وسط بلاد الترك، ينسب إليها:

١- محمد بن علي الكاشغري (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

(١٣٠٦ م) (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

أبو عبد الله محمد بن علي الكاشغري، فقيه، مفسر،

صوفي. وأعطى لغوى نحوي،

أقام بمكة، وقدم اليمن فأقام

ببغداد، وتوفي بساحل موزع، من

آثاره: مجمع الغرائب ومنبع

العجائب في أربع مجلدات، تاج

السعادة، وغنية المبتدئ في

فروع الفقه الحنفي، طلبة الطلبة

في طريق العلم لمن طلبه، منية

المصلي وغنية المبتدئ في

الفروع، وإختصار وختصار

لكتاب أسد الغابة في معرفة

الصحابة تأليف الشيخ عز الدين

علي بن محمد المعروف بابن

الأثير الجوزي المتوفى ٦٣٠

نكر فيه ٧٥٠٠ ترجمة. (ف

٣/٦٦١، ظ ١٤٠/٦) (خ

١٥)

٢- محمود الكاشغري. (كان

حياً قبل ٤٨٧ هـ / ١٠٩٤ م)

محمود بن الحسين بن محمد

الكاشغري، لغوي، أمن، أهل

كاشغري، من آثاره: ديوان لغات

الترك أهداه إلى الخليفة، أبي

القاسم ٦٣٣ عبد الله بن محمد

المفتدي أيام الله. (ف ٣ /

٤٠٨) (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

٣- عبد الله الكاشغري (١٠٠٠-

١٠٠٠) (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

عبد الله بن محمد الكاشغري،

النفسبندی، الزاهد، تنزيل

القسطنطينية، الملقب ببندي،

مدرس، صوفي، من أهل

الطروق، توفي في صفر، من

آثاره: مولد النبي صلى الله

عليه وسلم، وإعجاز المناظرين

في الخلاف، وهو مختصر

على خمسة فصول أجاب فيه

عن الإعتراضات التي كتبها

القلاص على الأئلة الشرعية

بسوى الإجماع وأجاب أيضا

عما ورد عليه أوله الحمد لله

الذي هدانا إلى الرشاد... الخ.

(ف ٢/٢٩٠) (ظ ١٠٠/١٢١)

٤- طغرلشاه الكاشغري (١٠٠٠-

١٠٠٠) (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

(أبو المعالي) طغرلشاه محمد

بن الحسن بن هاشم الكاشغري

الواعظ، كان فاضلاً سمع

الحديث الكثير، وطيب الأدب

والتفسير، وسمع بنفسه

الصحيح، وكتب بخطه

أحاديث يسيرة، روى عن

العلماء وروى عنه، ومولده

سنة ٤٩٥ هـ، وتجاوز سنه

٥٥٠ هـ في عمره. (ب ٤ /

٤٨٨) (س ٥ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

٥- الحسين الكاشغري (١٠٠٠-

١٠٠٠) (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

(أبو عبد الله) الحسين بن علي

بن خلف بن خلف بن جبريل

بن الخليل بن صالح بن محمد

الأمعي الكاشغري، كان شيخاً

فاضلاً، واعظاً، وله تصانيف

كثيرة، وغلب على حديثه

المنكير، وصنف من الحديث

زائداً على مائة وعشرين

مصنفاً، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، وتوفي

ببغداد سنة ٤٨٤ هـ. (ب ٤ /

٤٨٨) (س ٥ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

٦- عبد الغافر الكاشغري (١٠٠٠-

١٠٠٠) (١٠٠٠-٧٠٥ هـ / ١٠٠٠-١٠٠٠)

(أبو الفتح) عبد الغافر بن

الحسين الكاشغري، ابن (أبو

عبد الله) السابق، كان حافظاً،

تقى، مكثرأ، صدوقاً، وكانت له

رحلة إلى الجبال، والعراق،

وما جاوز بغداد، روى عن

الكاشاني المدني، عالم مؤلف، طلب العلم في كاشان على حبيب الله بن علي الكاشاني وفخر الدين النراقي، وتلمذ في النجف على محمد كاظم الزردى وغيره، وهبط كاشان، فكان من علمائها، وتوفي قرب الغروب من يوم الأربعاء ثامن صفر ١٢٦٦ هـ ودفن في بقعة (بنجه شاه) من آثاره: تريباق السموم، تفكيك عالم الحقيقة عن الطبيعة، الرد على البابية، علائم الحقيقة، هداية المحب، رياض المتكلمين. (ف ١٤٢/٢)

١٦ - علم الهدى الكاشاني
علم الهدى بن الداعي بن علم الهدى بن الداعي العاملى الأصل الكاشاني المسكن، فقيه، رياضى، محدث مفسر، من آثاره: كتاب فى الفقه وقع الفراغ منه سنة ١١٠٧ هـ. (ف ٣٨٥/٢)

١٧ - فتح الله الكاشاني (٩٨٨ هـ / ١٥٨٠ م)
فتح الله بن شكر الله الكاشاني، الشيعى، محدث، مؤرخ، فقيه، مفسر، أخذ عن ابن الحسن

١٣ - عبد الحسين الكاشاني (١٢٩٠ - ١٣٥٢ هـ / ١٨٧٣ م)
عبد الحسين بن هداية الله بن محمد تقى الدين الكاشاني، الطهراني، أديب، توفي يوم السبت ٢٨ ربيع الأول، ١٣٤٠ هـ. له تاريخ الأنبياء. (ف ٥٤/٢)

١٤ - عبد الرزاق الكاشاني (٧٣٠ - ٠٠٠ هـ / ١٣٢٩ م)
(كمال الدين) عبد الرزاق بن أحمد الكاشاني، صوفى، توفي بعد سنة ٧٣٠ هـ، من تصانيفه: شرح منازل السائرين للهروى، شرح فصوص الحكم لابن عربى، شرح تائيه ابن الفارض فى التصوف، لطائف الأعلام فى إشارات أهل الأفهام فى اصطلاحات الصوفية، وشرح الزلازل فى شرح الألفاظ المتداولة بين أرباب الأنواق. (ف ١٣٨/٢)

١٥ - عبد الرسول الكاشاني (١٢٨٢ - ١٣٦٦ هـ / ١٨٦٣ م)
عبد الرسول بن محمد بن محمود بن الأعالى الشيرازى

مجلدات، الموائد الحسينية فى التعليق على الروضة البهية فى عشرين مجلداً، وهداية الأبرار فى شرح الشرايع. (ف ٥٣٤/١)

١١ - حسين الكاشاني (١٢١٥ - ١٢٨٥ هـ / ١٨٠٠ - ١٨٦٨ م)
حسين بن محمد رضى الدين بن حسين بن حسن بن مظفر بن محمد الحسينى اللاجوردى الكاشاني، فقيه، مفسر، واعظ، ولد بكاشان ونشأ بها، من آثاره: الفقه الأصيل، تفسير القرآن من سورة مريم إلى آخر القرآن، كتاب فى المواعظ، كتاب فى المقتل، ورسالة تقليدية. (ف ٦٣٧/١)

١٢ - عباس الكاشاني (١٣٤٠ - ١٩٢٢ م)
عباس قلى بن محمد تقى الكاشاني، الطهراني، أديب مؤرخ، توفي سنة ١٣٤٠ أو ١٣٤١ هـ، من آثاره: إرشاد الخلاق، برهان النبوة، مجمع الأجوبة، ومشكاة الأنتب. (ف ٣٦/٢)

عالم مشارك في أنواع العلوم، ولد بكاشان في حدود سنة ١٢٦٢ هـ وهاجر إلى طهران، ثم العراق، وتوفي بها في ٢٣ جمادى الثانية، من مؤلفاته: منقذ المنافع في شرح المختصر النافع في اثني عشر مجلدًا، لباب الألقاب في الألقاب، توضيح البيان في تسهيل الأوزان، رياض الحكايات في الأمثال والقصص، وعقائد الإيمان في شرح العدلية (ف ٥٢٦/١)

١٠ - حسن الكاشاني (٠٠٠٠ - ١٣٤٢ هـ / ٠٠٠٠ - ١٩٢٤ م)

حسن بن أحمد بن ركن الدين الحسيني الكاشاني، نزيل المشهد الرضوي، عالم فقيه أصولي، قرأ بالنجف على علي الخليلي ومحمد حسين الكاظمي وخبيب الله الزشتي وغيرهم، وهاجر إلى المشهد الرضوي، وتوفي فيه، من تصانيفه: مفتاح مقفلات الأصول في التعليق على الفصول في سبع مجلدات، كوثر الحياض في التعليق على الرياض في خمس مجلدات، نتائج الأفكار في الأدلة العقلية في خمس

اليقين في أصول الدين والأحجار السداد والسيوف الحداد، وغيرها (ف ٧١٠/٣)

٧ - مسعود الكاشاني (٠٠٠٠ - ٥٨٧ هـ / ٠٠٠٠ - ١١٩١ م)

مسعود بن أحمد الكاشاني، فقيه أصولي، من آثاره: بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع (ف ٨٤٧/٣)

٨ - أحمد الكاشاني (١١٨٥ - ١٢٤٥ هـ / ١٧٧١ - ١٨٢٨ م)

أحمد بن مهدي بن أبي نر الكاشاني، الزاقي من علماء الإمامية ومجتهدتهم، توفي بقرية الزاق من قرى كاشان، ونقل إلى النجف فدفن فيه، من تصانيفه: مناهج الوصول إلى علم الأصول في مجلدين، غوائد الأيام في قواعد الفقهاء، مفتاح الأحكام في أصول الفقه، والمستند في الفقه الاستدلالي في عدة مجلدات (ف ٣١٣/١)

٩ - حبيب الله الكاشاني (١٢٦٢ - ١٣٤٠ هـ / ١٨٤٦ - ١٩٢٢ م)

حبيب الله بن علي مدد بن رمضان الساوسجي الكاشاني،

آثاره: الصافي في كلام الله الوافي الكافي الشافي، والأصفي، وكلاهما في التفسير (ف ٦١٧/٣)

٥ - محمد الكاشاني (٠٠٠٠ - ٥٥٥ هـ / ٠٠٠٠ - ١١٦٠ م)

(مجد الدين) محمد بن مسعود بن الحسين بن الحسن بن محمد بن إبراهيم الكاشاني، الحنفي، فقيه، من آثاره: قنية العالم ومنية فضلاء العالم، لخص فيه الفتاوى الكبرى (ظ ٩٣/٦) (ف ٧١٤/٣)

٦ - محمد الكاشاني (كان حياً - ١٠٦٥ هـ / ١٦٥٥ م)

محمد بن مرتضى الشهير بملا محسن الكاشاني الشيعي، محدث، إخباري، مفسر، متكلم، فقيه، أصولي، حكيم، أديب، ناظم، له تصانيف كثيرة بما يقرب من مائة تصنيف من تصانيفه الكثيرة: الصافي في تفسير القرآن، في سبعين ألف بيت، النوارذ في جمع الأحاديث الغير منكرة في الكتب الأربعة المشهورة في سبعة آلاف بيت، معتصم الشيعة في أحكام الشريعة، علم

أحمد بن محمد محسن الكاشاني، النجفي، الفيضي فقيه، مجتهد، ولد في كاشان، ونشأ بها، ثم هاجر إلى النجف، من تصانيفه: كتاب الفوائد. (ف ٢٩٠/١)

٢ - محمد الكاشاني (٠٠٠٠ - ٧٧٥ هـ / ٠٠٠٠ - ١٣٧٣ م) محمد بن علي الكاشاني، الحلبي، فاضل، ولد بكاشان، ونشأ بطلب، وتوفي في الغري، من آثاره: حاشية على شرح الإشارات. (ف ٥٢٨/٣)

٣ - محمد الكاشاني (كان حياً ١٢٤٣ هـ / ١٨٢٦ م) محمد بن علي بن محمد بن حسن الكاشاني، فقيه أصولي، مؤرخ، ناظم، من آثاره: منظومة الدرّة البهية في الأصول فرغ من نظمها سنة ١٢٤٢ هـ، ومطالع الأنوار في التاريخ. (ف ٥٣٧/٣)

٤ - محمد الكاشاني (١٠٠٧ - ١٠٩١ هـ / ١٥٩٩ - ١٦٨٠ م) محمد بن حسن بن مرتضى بن محمود الشهير بالفيز الكاشاني، الشيعي، مفسر، من

(أبو نصر) أحمد بن جعفر بن هرمز بن عيسى بن جبريل بن محمود الكاسي (الكاسني)، الملقب بشعبة، من أهل كاسن، وكان ممن يفهم الحديث ويعرفه، كتب الحديث من سنة ٣٩٩ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣٨٦ هـ، ومات سنة ٤٦٢ هـ. (س ١٧/٥)

٤ - يوسف الكاسي

(أبو يعقوب) يوسف بن إبراهيم بن يمي بن كاتب الكاسي (الكاسني)، القاضي، صاحب رأي، سماعه صحيح، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ١٧/٥)

(٧٤٤)

{ الكاشاني }

نسبة إلى كاشان، وهي: مدينة من بلاد ما وراء النهر، ينسب إليها:

١ - أحمد الكاشاني (٠٠٠٠ - ١٢٨٦ هـ / ٠٠٠٠ - ١٦٣٠ م)

(أبو نصر) أحمد بن الشيخ بن حمويه بن زهير الكاسي، الفقيه، الشافعي، تفقه حتى صار من كبار أصحاب الشافعي المناظرين، الأديب، الشاعر الفاضل، المناظر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٤٣ هـ توفي بقرية كاسن، له تصانيف في الفقه منها: كتاب سماه (توانى الحجج). (ف ١٥٥/١) (س ١٦/٥) (ب ٤٨٨/٤)

٢ - معاذ الكاسي

(أبو عبد الرحمن) معاذ بن يعقوب - النسفي الكاسي (الكاسني)، كان زاهداً علماً، وكان من خيار المسلمين، ومن عباد الله الصالحين، بني المسجد والرباط في سكة الزهاد، أسس المسجد الجامع العتيق سنة ٢١٩ هـ، اتخذ العين، والمتوضاً، وتلك الآثار من تأسيسه، وتلك السكة كانت تسمى دار أبي عبد الرحمن الزاهد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥/١٦)

٣ - أحمد الكاسي

بن موسى السابق، وروى عنه ابن أخيه. (س ١٢/٥)

(٧٤١)

{ الكازقي }

نسبة إلى كازه، وهي قرية قريبة من قرنباد، من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد الكازي

أحمد بن عبد الرحمن بن المنذر الكازي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤ / ٤٨٨)

٢- أحمد الكازقي

(أبو سهل) أحمد بن محمد بن منصور الكازقي، سمع ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في حدود سنة ٤٦٠ هـ. (س ١٢/٥)

(٧٤٢)

{ الكاساني }

نسبة إلى كاسان، وهي مدينة (بلدة) وراء نهر

سيحون وراء الشاش، ينسب إليها:

١- أحمد الكاساني

(أبو نصر) أحمد بن سليمان بن نصر بن حاتم بن علي بن الحسن الكاساني، كان قاضي القضاة، حدث بسمرقند، وأملى في داره بسكة المحتسب، ولم يكن محمود السيرة في ولايته، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وعين وزيراً سنة ٤٨٢ هـ، واستشهد سنة ٤٨٨ هـ. (س ١٥/٥)

٢- بكر الكاساني

بكر بن سليمان بن عمران بن إلياس الكاساني، قدم سمرقند وأقام بها مدة يتفقه، ثم رجع إلى كاسان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٥١٣ هـ. (س ١٥/٥)

٣- عطاء الكاساني

(أبو الجود) عطاء بن أحمد بن الصادق الخالدي الكاساني، القاضي الإمام، من أولاد خالد بن الوليد، أقام بسمرقند مدة مديدة، ثم رجع إلى كاسان، واستشهد بها. (س ١٥/٥)

٤- محمد الكاساني (٠٠٠٠-٦٩٩ هـ/٠٠٠٠-١٣٠٠ م)

(سعد الدين) محمد بن أحمد الكاساني، صوفي، تولى مشيخة خانقاه الطاحون، وقرأ على محي الدين بن عربي، من آثاره: شرح قصيدة ابن الفارض في مجلدين. (ف ٩٢/٣)

٥- أبو بكر الكاساني (٠٠٠٠-٦٩٩ هـ/٠٠٠٠-١٣٠٠ م)

(علاء الدين) أبو بكر بن مسعود بن أحمد بن الكاساني، فقيه، أصولي، توفي بحلب، من آثاره: السلطان المبين في أصول الدين، وبدائع الصنائع في ترتيب الشرائع. (ف ٤٤٦/١) (ظ ٩٩٦/٢)

(٧٤٣)

{ الكاسني }

نسبة إلى كاسن، وهي قرية من قرى نخشب، ينسب إليها:

١- أحمد الكاسي (٠٠٠٠-٣٤٣ هـ/٠٠٠٠-٩٥٤ م)

(٧٤٠)

{ الكارزنى }

نسبة إلى كارزن، وهى: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الكارزنى

(أبو جعفر) محمد بن موسى بن رجاء بن جنش الكارزنى، من قرية سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى سنة ٣٧٠ هـ. (س ٥ / ١٢) (ب ٤ / ٤٨٦)

٢ - محمد الكارزنى

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن محمد بن موسى بن رجاء بن جنش الأربنجى الكارزنى، حفيد (أبو جعفر) السابق، كان من دهاقين كارزن ورؤسانها، روى عن أبيه عن جده، توفى بأربنج قبل سنة ٣٧٠ هـ. (س ٥ / ١٢) (ب ٤ / ٤٨٦)

٣ مطهر الكارزنى

(أبو الحسن) مطهر بن محمد بن موسى بن رجاء بن جنش الكارزنى، روى عن أبيه محمد

(أبو موسى) إلياس بن عبد الله المؤذن الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٠)

٧ - جعفر الكاجغرى

(أبو محمد) جعفر بن المحسن الزينى الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٠)

(٧٣٩)

{ الكاخشتوانى }

نسبة إلى كاخشتوان، وهى: قرية من قرى بخارى، وبها رباط يقال له: رباط كاخشتوان، ينسب إليها:

١ - محمد الكاخشتوانى

(أبو بكر) محمد بن سليمان بن على الكاخشتوانى البخارى، يُعرف بمرو غلم. كان يحدث بما لم يسمع، وكان يشتري الكتب من السوق فيكتب سماعه فيها، ويحدث بها، مات سنة ٤٤٩ هـ. (س ٥ / ١١)

(أبو إسحاق) إبراهيم بن يوسف المشهدى الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٠)

٢ - إبراهيم الكاجغرى

(أبو المظفر) إبراهيم بن أبى إبراهيم الإديب الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٠)

٣ - إبراهيم الكاجغرى

(أبو إسحاق) إبراهيم بن يوسف اليارانى الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٠)

٤ - إدريس الكاجغرى

(أبو الفضل) إدريس بن فلوج الحاج الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥ / ١٠)

٥ - أيوب الكاجغرى

(أبو جابر) أيوب بن بلال الكاجغرى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ١٠)

٦ - إلياس الكاجغرى

بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٦٩ هـ. (س ٤ / ٥٦٦)

٤ - كافور القهنتزي (أبو العسكر) كافور بن عبد الله القهنتزي، من قهنتز بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٧٦ هـ. (س ٤ / ٥٦٧)

٥ - أحمد القهنتزي (أبو محمد) أحمد بن عبد الله القهنتزي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٥٦٧) (ب ٤ / ٤٧٥)

(٧٣٥) { القيصري }

نسبة إلى قيصر، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل سمرقند، ينسب إليه:

١ - أحمد القيصري (أبو عمرو) أحمد بن محمد بن قيصر القيصري، من أهل سمرقند، كان فاضلاً، ثقة،

صدقاً في الرواية، من أهل العلم والدراسة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٠١ هـ. (س ٤ / ٥٧٨)

(٧٣٦) { القيناني }

نسبة إلى قينان، وهي: قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١ - علي القيناني (أبو محمد) علي بن سعيد القيناني، من أهل سرخس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤ / ٤٨١) (س ٤ / ٥٨٠)

(٧٣٧) { الكاجري }

نسبة إلى كاجر، وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - محمد الكاجري (أبو أحمد) محمد بن جعفر بن محمد بن عصمة الكاجري،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في رجب سنة ٤١١ هـ. (س ٥ / ٩)

٢ - أحمد الكاجري (أبو سلمة) أحمد بن محمد بن عيسى بن سليمان بن داود الكاجري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في يوم الجمعة بعد الصلاة. وفي يوم السبت لليلتين بقيتا من المحرم سنة ٤١٠ هـ. (س ٥ / ٩)

٣ - عبد الرحمن الكاجري (أبو محمد) عبد الرحمن بن الليث بن نصر بن يونس الكاجري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥ / ٩)

(٧٣٨) { الكاجغري }

نسبة إلى كاجغر - كاشغر، وهي: ناحية بتركستان، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الكاجغري

(٧٣٤)

{ القهنذري }

نسبة إلى قلعة: قهنذري، وهي: حصن في وسط المدينة بسمرقند وبخاري، ينسب إليها:

١ - محمد القهنذري

(أبو عبد الرحمن) محمد بن هارون الأنصاري القهنذري، من أهل بخارا، كان من أهل العلم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٥٦٦) (ب ٤ / ٤٧٥)

٢ - علي القهنذري

(أبو الحسن) علي بن الحسن بن الخليل بن شاذوية المؤذن القهنذري، من قهنذري بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٤٦ هـ. (س ٤ / ٥٦٦)

٣ - محمد القهنذري

(أبو عمرو) محمد بن حامد بن نصر بن الفتح القهنذري، يعرف بمؤذن الأبيص، من أهل

١ - جعفر القنطري

(أبو منصور) جعفر بن صادق الجنيد القنطري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣١٥ هـ. (ب ٤ / ٤٦١) (س ٤ / ٥٥٣)

٢ - عبد الله القنطري

(أبو محمد) عبد الله إبراهيم بن إسحاق بن أيوب القنطري، ثقة جليل، من علماء نيسابور، من رأس القنطرة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٠٣ هـ. (س ٤ / ٥٥٣)

٣ - القاسم القنطري

(أبو أحمد) القاسم بن محمد بن أحمد بن معروف القنطري النيسابوري، كان على عمل القضاء بنيسابور زماناً، وكان على عمل القضاء باليصغانيان زماناً، وكان فقيهاً أديباً، شاعراً، محدثاً، متفنناً في فنون العلم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٨٨ هـ. (س ٤ / ٥٥٣)

أحمد القلاني، فقيه، من تصانيفه: تهذيب الواقعات. (ف ١ / ٢٣٢)

٣ - إبراهيم القلاني (١٠٠٠ - ٣٥٩ هـ / ١٠٠٠ - ٩٧٠)

(أبو إسحاق) إبراهيم بن عبد الله المعروف بالقلاني، الزبيدي، فقيه، عالم بالكلام، من تصانيفه: كتاب في الإمامة، والرد على الرافضة. (ف ١ / ٤٠٠)

٤ - محمد القلاني

(أبو بكر) الشيخ الإمام الواعظ محمد بن عبد الله القلاني المتوفى ٥٥٠ هـ من تصانيفه: الإرشاد في المواعظ والحكم بالفارسية. (ظ ١ / ٧٠)

(٧٣٣)

{ القنطري }

نسبة إلى قنطرة - سمرقند - (خشوقن) رأس القنطرة، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

ويملى، ويُكْر، بنسْف، وكتب الكثير من الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في النصف من ذى سنة ٤٢١ هـ، وتوفي في شهر ربيع الأول سنة ٤٧٢ هـ (س ٤ / ٥٧١).

(٧٣٢)

{ القلاسي }

نسبة إلى قلايس، وهو جمع قانسوة، ومن كان يصنعها وينتسب إليها مرو أهل مرو، ينتسب إليه:

١ - مصعب القلاسي

(أبو أحمد) مصعب بن أحمد بن مصعب القلاسي الصوفي، أصله من مرو، ومولده ومنشأه ببغداد، وكان يأخذ الزهاد والنسائك، وكان يلزم الصحاري والمساجد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء توفي سنة ٢٧٠ هـ (س ٤ / ٥٧١).

٢ - أحمد القلاسي (١٠٠٠ -

١١٣٢ هـ / ١٠٠٠ - ١١٧٢ م)

(أبو طاهر) محمد بن نصر بن أحمد بن محمد بن مهدي القلاسي النسفي، والد (أبو الحسن) القلاسي السابق، كان يلي أعمال الكبار للسلطان، ثم تركها آخر عمره، وكان يملئ بنسْف ويقرأ عليه التفسير، وغيرها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بنسْف في ذى الحجة سنة ٤٧٨ أو ٤٧٩ هـ (س ٤ / ٥٧٠).

٤ - محمد القلاسي

(أبو بكر) محمد بن محمد بن نصر بن مهدي بن مهدي واصل القلاسي، ابن (أبو طاهر) السابق، تفقه بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في ذى الحجة سنة ٤١٨ هـ، وتوفي بنسْف يوم الأربعاء ١٨ من ذى الحجة سنة ٤٨٥ هـ (س ٤ / ٥٧٠).

٥ - ناصر القلاسي

(أبو محمد) ناصر بن محمد بن نصر بن مهدي بن مهدي واصل القلاسي، أخو (أبو بكر) السابق، كتب الكثير بنسْف وسمرقند، وكان يُدرِّس

(٧٣١)

{ القلاسي }

نسبة إلى القلايس، وهو: بيت معروف بنسْف - بلدة بماوراء النهر لأهل العلم، ينتسب إليه:

١ - أحمد القلاسي

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن نصر بن أحمد بن محمد بن إبراهيم بن جبرئيل بن مهدي بن واصل القلاسي النسفي، كان من أئمة نيف، تفقه بسمرقند، وكتب الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٤٢ هـ، وتوفي سنة ٤٩٣ هـ (س ٤ / ٥٧٠).

٢ - علي القلاسي

(أبو الحسن) علي بن أحمد بن محمد بن إبراهيم بن جبرئيل بن مهدي القلاسي الرئيس، من أهل نسْف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣٥٨ هـ، وتوفي في رجب سنة ٤٤٧ هـ (س ٤ / ٥٧٠).

٣ - محمد القلاسي

(٧٢٨)

{ القطانقاني }

نسبة إلى قطانقان، وهي:
قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١ - شاذي القطانقاني

شاذي بن علي القطانقاني،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٤ / ٥٢١)

(٧٢٩)

{ القطواني }

نسبة إلى قطوان، وهي:
قرية من قرى سمرقند، بها
الجامع والمنبر، وكانت بها
مقتلة عظيمة للمسلمين، وبها
مقابر للشهداء، ينسب إليها:

١ - محمد القطواني

(أبو محمد) محمد بن محمد
بن أيوب القطواني، كان مفتياً
واعظاً مفسراً، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
توفي سنة ٥٠٦ هـ. (ب ٤ /
٤٢٦) (س ٤ / ٥٢٦)

٢ - محمد القطواني

٦ - عثمان القطواني
(الإمام أبو عمرو) عثمان بن
عمر بن الحسين بن علي بن
عمرو القطواني السمرقندي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، توفي سنة ٣٥٢ هـ.
(ب ٤ / ٤٢٦) (س ٤ / ٥٢٦)
(س ٤ / ٥٢٦)

(أبو عبد الله) محمد بن عصام
بن أبي حمدان الفقيه القطواني،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، توفي سنة ٣٥٢ هـ.
(ب ٤ / ٤٢٦) (س ٤ / ٥٢٦)

٣ - إسماعيل القطواني

إسماعيل بن مسلم، شيخ
حدث بقطوان، صاحب تاريخ
سمرقند، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (ب ٤ /
٤٢٦) (س ٤ / ٥٢٦)

٤ - الحسن القطواني

(أبو علي) الحسن بن علي بن
محمد المفتي الحافظ القطواني،
من قطوان سمرقند، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
توفي في ذي الحجة سنة ٥٢٢ هـ.
(س ٤ / ٥٢٦)

٥ - علي القطواني

(أبو الحسن) علي بن محمد
المفتي الحافظ القطواني، والد.
الحسن. السابق، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
توفي أواخر رمضان سنة
٤٨٤ هـ. (س ٤ / ٥٢٦)

(٧٣٠)

{ القفال }

نسبة إلى قفال، وهو: من
يقوم بعمل الأقفال من أهل
الشايش و من أهل مرو، ينسب
إليه:

١ - عبد الله القفال (٣٢٧ -
٤١٧ هـ / ٩٣٩ - ١٠٢٦ م)
(أبو بكر) عبد الله بن أحمد
القفال المروزي الفقيه، توفي
في جماد الآخرة، ودفن
بسجستان، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، من آثاره:
شرح فروع ابن الحداد في
الفقه. (س ٤ / ٥٣٣)
(ف ٢ / ٢٢٥)

من أهل سمرقند، والمشهور بها:

١ - الفضل القصاعى

(أبو العباس) الفضل بن محمد بن نصر السغدى ثم الفرندى القصاعى، من أهل سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٥١٠)

(٧٢٧)

{ القصرى }

نسبة إلى القصر، وهو: من كان يسكن قصر رافع بن الليث بن نصر بن سيار، من أهل سمرقند، ينتسب إليه:

١ - محمد القصرى

(أبو بكر) محمد بن يحيى بن الفتح بن مغاوية بن صالح البزار السمرقندى القصرى، سمي بالقصرى لسكناه قصر رافع بن الليث، روى عن العلماء. (س ٤ / ٥١٣) (س ٤ / ٤٠٦)

وتوفى سنة ٤٧٤ هـ. (س ٤ / ٥٠٩)

(٧٢٥)

{ القصارى }

نسبة إلى سكة القصارين، وهى: سكة بمرور مشهورة، ينسب إليها:

١ - محمد القصارى

(أبو بكر) محمد بن أبى سعيد بن محمد الدرغانى البزاز القصارى، تفقه على الإمام جدّه، وكان صدوقاً محققاً فى الأمور، تاركاً للميل والمحابة، عمر العمر الطويل فى رفاهية وصحة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد فى حدود سنة ٤٥٠ هـ، وقتل فى معاقبة الغز فى رجب سنة ٥٤٨ هـ. (س ٤ / ٥٠٩)

(٧٢٦)

{ القيصاعى }

نسبة إلى القيصاع، جمع قيصعة، وهو: من ينتسب إليه

١ - عبد العزيز القصاب
عبد العزيز بن موسى القصاب، شيخ من أهل مرو روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى فى حدود سنة ٤٦٥ هـ. (س ٤ / ٥٠٦)

٢ - على القصاب

(أبو الحسن) على بن الحسن بن توبة القصاب البخارى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى سنة ٢٧٦ هـ. (س ٤ / ٥٠٧)

(٧٢٤)

{ القصارى }

نسبة إلى القصار، وهو: من يقوم بعمل تقصير الثياب من أهل خوارزم، ينسب إليه:

١ - أحمد القصارى

(أبو طاهر) أحمد بن محمد بن إبراهيم بن على القصارى الخوارزمى، سكن بخارى، وكان رسولاً من حضرة الخلافة إلى غزنة، كان فطيناً كيساً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣٩٥ هـ،

حنيفة، وطريقته أبسط طريقة لهم، جمع فيها من كل جنس، وكان يحفظها، أملى ببخارى، يعرف بيكر خواهرزاده، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي ليلة الجمعة ٢٥ من جمادى الأولى سنة ٤٨٣ هـ ببخارى. (س ٤ / ٤٦٠)

(٧٢٠)

{ القريني }

نسبة إلى القرينين، وهي: بلدة بمرو، بينها وبين مرو الشاهجان الكبرى وبينها وبين مرو الروذ ١٥ فرسخاً، وسميت بالقرينين لكونها كانت تقرن مرة بمرو الروذ ومرة بمرو الشاهجان، ينسب إليها:

١ - إبراهيم القريني

(أبو إسحاق) إبراهيم بن محصل بن عاصم القريني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في حدود سنة ٣٥٠ هـ. (س ٤ / ٤٨٧)

٢ - محمد القريني

(أبو المظفر) محمد بن الحسن بن أحمد بن عمر بن إسحاق المروزي القريني، سكن بغداد وحدث بها، وكان صدوقاً، يتفقه على مذهب الشافعي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ذي القعدة سنة ٤٣٢ هـ. (س ٤ / ٤٨٧) (ب ٤ / ٣٨٤)

٣ - عبد الله القريني

(أبو القاسم) عبد الله بن الحسين بن أحمد القريني الكِنَاني، من أهل مرو، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٨٧)

(٧٢١)

{ القريني }

نسبة إلى قرينه، وهي: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليها:

١ - منصور القريني

(أبو طلحة) منصور بن محمد بن علي بن قرينة بن سويد الدهقان النسفي البزدي القريني، من أهل بزده، يروي

عن البخاري كتاب (الجامع الصحيح)، وهو أحد من حدث به عنه، وكان ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٢٩ هـ. (س ٤ / ٤٨٨)

(٧٢٢)

{ القرغندي }

نسبة إلى قرغند، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - القاسم القرغندي

(أبو محمد) القاسم بن سهل بن محمود القرغندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٩٣)

(٧٢٣)

{ القصاب }

نسبة إلى قصاب، وهو: من يقوم ببيع اللحم ومن يقوم ببيع الشاة وبيعها من أهل بخارى ومرو، ينسب إليه:

(٧١٨)

{ القحطبى }

نسبة إلى قحطبية، وهو:
الحسن بن ثابت بن قحطبة من
أهل مرو، ينسب إليه:

١ - الحسين القحطبى
(أبو عمار) الحسين بن
حريث المروزي القحطبى
الخراعى، مولى الحسن بن
ثابت بن قحطبة، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
توفى سنة ٢٤٤ هـ. (س ٤ /
٤٥٦)

(٧١٩)

{ القنيدى }

نسبة إلى قنيد، وهو:
المنتسب إليه من أهل بخارى،
ينسب إليها:

١ - محمد القنيدى
(أبو بكر) محمد بن الحسين
بن محمد بن الحسين البخارى
القنيدى، من أهل بخارا، إمام
فاضل، عارف بمذهب أبى

نسبة إلى قباب (القباب)،
وهى: موضع بسمرقند،
ينسب إليها:

١ - أحمد القبابى
(أبو بكر) أحمد بن لقمان بن
عبد الله البسمرقندى المعروف
بالقبابى، حدث بالرى وغيرها،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٤ / ٤٣٩) (ب
٤ / ٣٤٣)

(٧١٧)

{ القبلى }

نسبة إلى قبلة، وهى: مدينة
قديمة قرب الديرند (باب
الأبواب)، ينسب إليها:

١ - محمد القبلى
(أبو بكر) محمد بن عمر بن
حفص الحكم الثغرى المعروف
بالقبلى، حدث ببغداد وغيره،
وكان ضعيفاً فى الحديث، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٤٤٦) (ب ٤ /
٣٤٨)

عثمان بن موسى بن مسلم
القباوى، حدث ببخارا، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٤٤٢)

٦ - داود القبناوى
داود القبناوى، الفقيه المقرئ،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٤ / ٤٤٢)

٧ - سليمان القبناوى
سليمان بن داود القبناوى، الفقيه
المقرئ، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ /
٤٤٢)

٨ - مسعدة القبناوى
(أبو بكر) مسعدة بن أسفح بن
مسعدة بن المبارك بن زيد بن
أحمد الفرغانى القبناوى، دخل
سمرقند وحدث بها، وقيل إنه
مروزي سكن قبا فنسب إليها،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٤ / ٤٤٢)

(٧١٦)

{ القبناوب }

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٤٣/٤) (س ٤ / ٤٤٢)

٣ - إبراهيم القباني (أبو إسحاق) إبراهيم بن علي بن الحسين القباني الصوفي، شيخ الصوفية بالشعر، يرجع إلى سميت طاهر ومرجع حسن، وطريقة مستقيمة، كثير الدرس للقرآن، طويل الصمت لازم لما يعنيه، ولد بما وراء النهر وخرج صغيراً، وتغرب وسافر إلى خراسان والعراق والحجاز، ثم نزل صور فاستوطنها إلى أن مات، وحدث بها كثيراً عنه، وكان سماعه صحيحاً، روى عنه العلماء، ولد سنة ٣٩٤ أو ٩٥ هـ، وتوفي في ١٠ من جمادى الآخرة سنة ٤٧١ هـ. (ب ٣٤٣/٤)

٤ - الخليل القباوي الخليل بن أحمد القباوي، كان فقيهاً زاهداً، حدث ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٤٢)

٥ - عثمان القباوي

١ - سراب الفيي سراب الفيي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٢٠) (ب ٣٢٧ / ٤)

(٧١٥)

{ القباني }

نسبة إلى قبا (قبا) بالمد، وهي مدينة كبيرة من ناحية فرغانة قرب الشاش، ينسب إليها:

١ - محمد القباوي (٠٠٠٠ - ٧٢٦ هـ / ٠٠٠٠ - ١٣٢٦ م) محمد بن محمد بن محمد القباوي، الحنفي، فقيه، جدلي، ناظم، من أهل مرغينان، توفي سنة ٧٢٦ هـ تقريباً، من آثاره: شرح الجامع الكبير للشيباني في فروع الفقه الحنفي. (ف ٣ / ٦٨٤)

٢ - رزق الله القباني

(أبو المكارم) رزق الله بن محمد بن أبي الحسن بن عمر القباني، كان من أهل قبا، سكن بخارا، وكان أديباً صالحاً، وكان يعلم الصبيان الأديب،

(٧١٣)

{ الفيروزآبادي }

نسبة إلى الفيروزآبادي، وهي قرية على ثلاث فراسخ من مرو، ينسب إليها:

١ - عبد الرحمن الفيروزآبادي (أبو وائلة) عبد الرحمن بن الحسين بن محمد بن نصر بن المحقق المزني الفيروزآبادي، من قرية فيروزآباد، أقام بالمدينة ثمان سنين يتفقه ثم عاد، رحل إلى العراق وكتب عن مشايخها، وكان فاضلاً ورعاً زاهداً مجاب الدعوة، على مذهب أهل المدينة في جميع الأمور حتى في القرآن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٠٧ هـ. (س ٤ / ٤١٨)

(٧١٤)

{ الفيي }

نسبة إلى فيي، وهي قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

(٧٠٩)

{ الفورفاري }

نسبة إلى فورقارة، وهي قرية من قرى الصغد، ينسب إليها:

١- سليمان الفورفاري

سليمان بن معاذ السغدّي الفورفاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٠٦)

٢- محمد الفورفاري

(أبو جعفر) محمد بن موسى بن رجاء بن حنش الأربنجني الفورفاري، كان من أفاضل الناس، حسن الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٠٦)

(٧١٠)

{ الفلاس }

نسبة إلى الفلوس، وهي من يقوم ببيع الفلوس من أهل بخارى، ينتسب إليه:

١- عامر الفلاس.

(أبو صالح) عامر بن الفضل بن سليمان الفلاس البخاري، كان من الحفاظ للمسند والمقطوع، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤١٤)

(٧١١)

{ الفيانسوني }

نسبة إلى فيانسون (فيانسون)، وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- سلمة بن النجم بن محمد

الفيانسوني (أبو صالح) سلمة بن النجم بن محمد الفيانسوني النحوي، من أهل بخارى ويلقب سلموية، روى عن العلماء وروى عنه

العلماء. (س ٤ / ٤١٥) (ب)

(٣١٩ / ٤)

(٧١٢)

{ الفيجكتي }

نسبة إلى فيجكت، وهي قرية من قرى نيسابور، ينسب إليها:

١- أحمد الفيجكتي

(أبو نصر) أحمد بن طاهر بن أحمد بن محمد بن عيسى... الفيجكتي النسفي، حدث بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في ربيع الأول سنة ٥٢٢ هـ. (س ٤ / ٤١٦)

٢- محمد الفيجكتي

(أبو بكر) محمد بن عبد الله بن يوسف بن... بن حذيفة الفيجكتي النسفي الصدري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في صفر سنة ٤٥٢ هـ. (س ٤ / ٤١٦)

٣- محمود الفيجكتي

(أبو المظفر) محمود بن عبد الرحيم بن غيد الملك بن الشعبي بن علي الفيجكتي النسفي، حدث عن أبيه بسمرقند، واستشهد فيجكت في ذي القعدة سنة ٥٢٣ هـ. (س ٤ / ٤١٦)

(٧٠٨)

{ الفوراني }

نسبة إلى فوران، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - عبد الرحمن الفوراني (٣٨٨-٤٦١/٩٩٨-١٠٦٩ م)

(أبو القاسم) عبد الرحمن بن محمد بن أحمد بن فوران الفوراني، المروزي، الشافعي، إمام فاضل، مبرز صارم، مقدم أصحاب الحديث بمرو، فقيه، أصولي، محدث تفقه على الفقهاء، صنّف التصانيف في الفقه، وروى الحديث، وأخذ عنه عبد الرحمن المتولى وغيره، وتوفي بمدينة مرو في رمضان، من تصانيفه: كتاب الإبانة، العمدة، أسرار الفقه وكتاب العمل: (١٠٨ / ٢) (س ٤ / ٤٠٥)

وروى عنه العلماء: (س ٤ /

(٤٠٤)

٢ - عيسى الفني

(أبو الحكم) عيسى بن أعين الفني، من الموالى، تولى النقابة، وأخوه بُدَيْل خازن بيت المال لأبي مسلم الخراساني صاحب البوثة، وفي بيته نزل أبو مسلم وبث الرسل إلى خراسان والفن، وكان أبو مسلم وجهه إلى همذان وأمره أن يتوجه إلى أنزبجان، (س ٤ / ٤٠٤) (ب ٤ / ٣١٦)

٣ - عمرو الفني

(أبو حمزة) عمرو بن أعين الفني، مولى خزاعة، من الذين حبسهم أسد بن عبد الله وضربه ضرباً شديداً، ورجع إلى خراسان وقتله عبد الجبار لما قدمها أميراً: (س ٤ / ٤٠٤)

٤ - سليمان الفني

سليمان بن بُرَيْدة الفني، كان على قضاء مرو أيام المهلب بن أبي صفرة، استعفاه فأعفاه وجعل مكانه أخاه عبد الله بن بُرَيْدة، توفي سليمان سنة ١٠٥ هـ بفن. (س ٤ / ٤٠٤)

(٧٠٦)

{ الفني }

نسبة إلى قنويه، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل نيسابور، ينسب إليه:

١ - أحمد الفنوي

أحمد بن عمرو بن نصير بن حامد بن أخيد بن قنويه الفنوي، من أهل نيسابور، تولى نيسابور سنة ٩٣ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في جمادى الآخرة سنة ٣٨٥ هـ (س ٤ / ٤٠٤)

(٧٠٧)

{ الفني }

نسبة إلى فنين، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - أبو عثمان الفني

أبو عثمان الفني، شيخ روى عنه صاحب كتاب (تاريخ المرازمة)، روى عن العلماء

(٧٠١)

{ الفنجكاني }

نسبة إلى فنجكان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- علي الفنجكاني

(أبو الحسين) علي بن عبد الله بن إبراهيم الفنجكاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء.

(س ٤ / ٤٠٢)

(٧٠٢)

{ الفندويني }

نسبة إلى فندوين، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- عبد الله الفندويني

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن عبد الله بن أحمد بن عبد الله الفندويني المقرئ، كان فقيه القرية، وكان صالحاً

صائباً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في

٥ من ذي الحجة سنة ٥٣٠ هـ.

(ب ٤ / ٣١٥)

(٧٠٣)

{ الفنديني }

نسبة إلى فندين، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- إبراهيم الفنديني

(أبو إسحاق) إبراهيم بن الحسن الفنديني المعروف بالرازقي، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٠٣)

(ب ٤ / ٣١٥)

٢- محمد الفنديني

(أبو الفضل) محمد بن سليمان

بن الحسن بن عمرو بن الحسن بن أبي عمرو الفنديني المروزي، كان شيخاً فقيهاً

عالماً صالحاً قانعاً، روى عن العلماء وروى عنه، ولد في

١٦ محرم سنة ٤٩٢ هـ بفندين، وتوفي بها في ٢٠ من المحرم سنة ٥٤٤ هـ. (ب ٤ / ٣١٥)

(٧٠٤)

{ الفندي }

نسبة إلى فنكد، وهي: قرية

من قرى نيساب، ينسب إليها:

١- محمد الفندي

(أبو جعفر) محمد بن منصور بن إسرافيل المقرئ الفندي، من أهل القرآن، قرأ القرآن بروايات علي جماعة من العلماء، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤٠٣)

(٧٠٥)

{ الفندي }

نسبة إلى فنكد، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- العباس الفندي

(أبو الفضل) العباس بن الفضل بن يحيى بن حميد الندي الفندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء.

(س ٤ / ٤٠٣)

(٦٩٧)

{ الفغيطوسيني }

نسبة إلى فغيطوسين،
وهي: قرية من قرى بخارا،
ينسب إليها:

١- إبراهيم الفغيطوسيني
(أبو إسحاق) إبراهيم بن
هارون بن المهلب بن عبد
الكريم المعبر الفغيطوسيني،
من أهل بخارى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٣٠٣ هـ. (س ٤ /
٣٩٤)

٢- محمد الفغيطوسيني
(أبو الفضل) محمد بن نعيم
بن علي بن الفضل
الفغيطوسيني، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى في شهر سنة ٣٧٢ هـ.
(س ٤ / ٣٩٤)

(٦٩٨)

{ الفقاعي }

نسبة إلى فقاع، وهو: نسبة
إلى صنعة وبيع الفقاع من أهل
سمرقند، ينسب إليه:

١- علي الفقاعي
(أبو علي) الحسن بن محمد
بن جعفر بن أحمد الفقاعي
السمرقندي، من أهل سمرقند،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، توفى سنة بسمرقند
٥٠٧ هـ. (س ٤ / ٣٩٥)

٢- إسماعيل الفقاعي (٦٤٢
- ٧١٥ هـ / ١٢٤٤-١٣١٥ م)
إسماعيل بن محمد بن إسماعيل
الفقاعي الحموي، الحنفي،
مقرئ، نحوي، من آثاره: شرح
عمدة المقيد وعدة المجيد في
معرفة لفظة التجويد للسخاوي.
(ف ١ / ٣٧٧)

(٦٩٩)

{ الفلخاري }

نسبة إلى فلخار (فرخار)،
وهي: قرية بين مرو الروز
وبنج نيه، ينسب إليها:

١- إبراهيم الفلخاري

(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد
بن محمد بن علي بن عطاء
الفلخاري المروزي،
وصف بالصلاح والدين، سكن
وتفقه بمروروز، وسمع
كثيراً من الحديث، ولد سنة
٤٥٣ هـ، وقتل بموقعة خوارزم
شاه بمرور شهيداً، أصابه سهم
عائر وهو في الصلاة، في
شهر ربيع الأول سنة ٥٣٦ هـ
بمرو. (س ٤ / ٣٩٧) (ب ٤
٣٠٩ /

(٧٠٠)

{ الفلكي }

نسبة إلى فلك، وهي: قرية
من قرى سرخس، ينسب
إليها:

١- محمد الفلكي

محمد بن أبي رجاء الفلكي
السرخسي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ /
٣٩٩) (ب ٤ / ٣١٢)

(٦٩٢)

{ الفغانديزي }

نسبة إلى فغانديز، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- إبراهيم الفغانديزي

(أبو اسحاق) إبراهيم بن نوح بن عبد الله بن كارك الفغانديزي، من أهل بخارى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٩٣)

(٦٩٣)

{ الفغديري }

نسبة إلى فغدير (فغدير)، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- نبهان الفغديري .

(أبو أحمد) نبهان بن الحسن الفغديري البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٩٣)

(٦٩٤)

{ الفغيني }

نسبة فغين، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- يوسف الفغيني

(أبو يحيى) يوسف بن يعقوب بن إبراهيم واسمه سلمة الليثي الفغيني، من قرية فغين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٠٠ هـ. (س ٤ / ٣٩٣)

(٦٩٥)

{ الفغشتي }

نسبة إلى فغشت، وهي: نسبة إلى جد المنتسب إليه من أهل بخارا، ينسب إليها:

١- حفص الفغشتي

(أبو عمرو) حفص بن منصور بن فغشت البيكندي الفغشتي، من أهل بخارا، قال عنه أحد العلماء: ما رأيت رجلاً أنس ورعاً منه، روى

عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٩٣)

(٦٩٦)

{ الفغيزي }

نسبة إلى فغيزة، وهي: محلة بسمرقند، ينسب إليها:

١- الفضل الفغيزي

(أبو العباس) الفضل بن منصور بن قريش بن خالد الفغيزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٩٣)

٢- عثمان الفغيزي

(أبو طاهر) عثمان بن أبي أحمد بن إسحاق بن حمة الواعظ السكاك الكاشاني الفغيزي، من أهل الكشانية، سكن فغيزة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في رجب سنة ٥١٤ هـ، وهو ابن ست وسبعين سنة. (س ٤ / ٣٩٤)

٤٢٦ هـ، وتوفي سنة ٥٠٨ هـ.
و من آثاره: فتاوى. (ف ٢ /
٣٥٦) (س ٤ / ٣٩٠)

٣ - عبد العزيز الفضلي

(أبو محمد) عبد العزيز
عثمان بن إبراهيم الفضلي
عرف بالقاضي، ابن (أبي
عمرو) السابق، قاضي
بخارى، وكان فاضلاً مفضلاً
كريمًا، بهي المنظر، مليح
الشبيبة، حمد الناس سيرته في
ولايته القضاء، حج حجاً
مغبوطاً في سنة ٥١٥ هـ، سمع
ببخارى، وبيغداد، وبمكة،
وأملى ببخارى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء
وتوفي في ربيع الأول سنة
٥٣٣ هـ. (س ٤ / ٣٩٠)

٤ - محمد الفضلي

(أبو بكر) محمد بن محمد بن
محمد بن إبراهيم بن محمد بن
أحمد الفضلي، خطيب بخارا،
كان عفيفاً زاهداً مليح الشبيبة
منور الوجه، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
٥٤٩ هـ. (س ٤ / ٣٩٠)

سمع ببخارا وبيغداد ومكة
ومرو، روى عنه جماعة
كثيرة، وظهر له أصحاب
وتلاميذ، وأخذوا عنه العلم،
ومات لما قارب الثمانين
ببخارى. (ف ١ / ٥٤٩) (س
٣٨٧ / ٤)

(٦٩١)

{ الفضلي }

نسبة إلى فضلي، وهو: نسبة
إلى أبي بكر محمد بن الفضل
إمام بخارا، ينسب إل

١ - محمد الفضلي

(أبو بكر) محمد بن الفضل بن
جعفر... الأسدي البخاري، إمام
بخارى. (س ٤ / ٣٩٠)

٢ - عثمان الفضلي (٠٠٠٠ -
٥٠٨ هـ / ٠٠٠٠ - ١١١٤ م)
(أبو عمرو) عثمان بن
إبراهيم بن حيوة البخاري
المعروف بالفضلي، الحنفي،
فقيه، كان صالحاً سديد السيرة،
عالماً من أولاد الأئمة، روى
عنه جماعة كثيرة من العلماء
ببخارى وسمرقند، ولد سنة

٢ - أحمد الفشني (كان حياً
٩٧٨ هـ / ١٥٧٠ م)
(شهاب الدين) أحمد بن
حجازي الفشني، الشافعي، له
المجالس السننية في الكلام على
الأربعين النووية فرغ منها سنة
٩٧٨ هـ. (ف ١ / ١١٨)

(٦٩٠)

{ الفشيديزجي }

نسبة إلى فشيديزة، وهي:
قرية من قرى بخارا،
ينسب إليها:

١ - الحسين الفشيديزجي
(٠٠٠٠ - ٤٢٨ هـ / ٠٠٠٠ -
١٠٣٧ م)
(أبو علي) الحسين بن
الخضر يوسف بن محمد بن
دنيف (الفشيديزجي، الفقيه،
كان من فشيديزه، كان إمام
عصره بلا مدافعة، أقام بيغداد
مدة وتفقه بها وتعلم وناظر
إلخصوم، وله قصة في مسألة
توريت : الأنبياء مع
المرتضى الموسوي مقدم الشيعة
في قوله - صلى الله عليه وسلم
:- لا نورث ما تركنا صدقة،

(٦٨٨)

{ الفرياتي }
 ~~~~~

نسبة إلى فرياتان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - أحمد الفرياتي

(أبو عبد الرحمن) أحمد بن عبد الله بن حكيم العتكي الفرياتي، كان ممن يروى عن الثقات ما ليس من أحاديثهم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٧٧)

(٦٨٩)

{ الفشني }
 ~~~~~

نسبة إلى فشنة، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - يحيى الفشني

(أبو زكريا) يحيى بن زكريا بن صالح الفشني البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٨٧) (ب ٤ / ٣٠٣)

نسبة إلى فرنيقتان، وهي: قرية من خوارزم، ينسب إليها:

١ - يوسف الفرنيقتاني

(أبو يعقوب) يوسف بن الحسين بن أبي القاسم الفرنيقتاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٧٣)

(٦٨٥)

{ الفرواجان }
 ~~~~~

نسبة إلى فرواجان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الفرواجاني

(أبو عبد الله) محمد بن الحسن بن زيد المروزي الفرواجاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٧٤)

(٦٨٦)

{ الفرهانجردي }
 ~~~~~

نسبة إلى فرهادان، وهي: قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١ - عبد الله الفرهاداني

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن سيارة الفرهاداني ويقال (الفرهياني) النسائي، سمع بدمشق وبمصر، وبخراسان، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤ / ٢٩٣)

فوران بن فوري بن خاقان
الفرغانى الأصل، صاحب
سريز الذهب المنعوت
بلاخسيد، صاحب مصر والشام
والحجاز، أصله من ملوك
فرغانة، وتوفي ببغداد ليلة
الأربعاء لثلاث خلون من شوال
سنة ٢٤٧ هـ. (ع ٥٦ / ٥)

(٦٨١)

{ الفرمكى }

نسبة إلى فرمك، وهي:
نسبة لجد المنتسب إليه من
أهل بخارى، ينسب إليها:

١ - حميد الفرمكى

(أبو محمد) حميد بن فروة بن
فرمك الوراق الفرمكى، من
أهل بخارا، كان وراقاً لأبى
حذيفة إسحاق بن بشر، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٣٧١)

٢ - محمد الفرمكى

(أبو عبد الله) محمد بن حميد
بن فروة بن فرمك الفرمكى،
ابن أبى محمد السابق روى عن

العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٣٧١)

(٦٨٢)

{ الفرنباذى }

نسبة إلى فرنباذ، وهي: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الفرنباذى

(أبو أحمد) محمد بن سورة
بن يعقوب الفرنباذى، روى عن
العلماء. (س ٤ / ٣٧٢)

(٦٨٣)

{ الفرنكى }

نسبة إلى فرنك، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - بكر الفرنكى

(أبو محمد) بكر بن مسعود
بن الحسن بن الورد الفرنكى
السغدى، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٧٢)

٢ - الفضل الفرنكى

(أبو العباس) الفضل بن محمد
بن نصر الفرنكى، يعرف
بالقضاعى، قال عنه العلماء:
كتبنا عنه بفرنك لم يكن به
بأس، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء. (س ٤ / ٣٧٢)

٣ - أحمد الفرنكى

(أبو أحمد) أحمد بن محمد بن
عبد الله بن محمد بن فرنك
النفسى الفرنكى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي فى العشر الأواخر من
شهر شوال سنة ٤٠٠ هـ. (س
٤ / ٣٧٣)

٣ - أحمد الفرنكى

أحمد بن عبد الواحد بن
منصور بن متين الفرنكى،
المدرس المفتى بفرنكند، كان
فقيهاً فاضلاً، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي فى
شهر شعبان سنة ٥٢٧ هـ. (س
٤ / ٣٧٣)

(٦٨٤)

{ الفرنيثانى }

محمد بن أحمد بن علي الفرغاني، الأوشى، الحنفى، فقيه، من آثاره: منسك (ف ٣ / ٨٤) - محمد الفرغاني (١٣٠٠ - ٧٠٠ هـ / ١٣٠١ م) - محمد الفرغاني (سعد الدين) محمد بن أحمد الفرغاني، صوفى، توفى فى حدود سنة ٧٠٠ هـ، من آثاره: شرح الثانية لابن الفارض، شرح فصول الحكم لابن عربى، وكلاهما فى التصوف، ومنتهى المدارك ومشبهى كل كامل وعارف وسالك (ف ٣ / ٩١) - أحمد الفرغاني (شرف الدين) أحمد الفرغاني، له: ذخيرة الفقهاء (ط ٦١) - عبد الله الفرغاني (من مشاهير علماء الهيئة فى عهد المأمون) (ج ١٠) - محمد الإخشيد الفرغاني (أبو بكر) محمد بن أبي محمد طعج بن جفّ بن يلتكين بن

علي الفرغاني (١١٧٣ - ٥٦٩ هـ / ١١٧٣ - ٥٠٠ م) (سراج الدين) علي بن عثمان بن محمد الأوشى الفرغاني، عالم، أديب، ناظم، من تصانيفه: مشارق الأنوار فى شرح نصاب الأخيار لتذكرة النسفى فى الخلاف، وسماه مختلف الرواية، والقصيدة اللامية فى أصول الدين، الفتاوى السراجية، نظم قصيدة الأمالى فى الكلام. توجد ترجمتها بالتركية - واول القصيدة " يقول العبد... " وقد ترجمها الى اللغة التركية ونشرها محمد بن حيدر الشهيد بفيض الكفوى المتوفى ١١٦٨ هـ (ف ٢ / ٤٧٥، ك ٤) - عمر الفرغاني (توفى بعد ٦٠٠ هـ / ١٢٠٤ م) - عمر بن علي بن أبي بكر بن عبد الجليل الفرغاني، المرغينانى، فقيه، من تصانيفه: مشارق جواهر الفقه، والفوائد فى فروع الفقه (ف ٢ / ٥٦٧) - محمد الفرغاني (١٢٠٠ - ٥٠٠ هـ / ١٢٠٠ - ١٩٠١ م) -

ومنتهى المدارك (ف ١ / ٧٥٧) (١٨٤) - عبد الله الفرغاني (٣٦٢ هـ / ٩٧٣ م) (أبو محمد) عبد الله بن أحمد بن جعفر بن خديان التركى الفرغاني، مؤرخ، محدث، حدث بدمشق عن ابن جرير وغيره، وتوفى فى جماد الأولى، من آثاره: التاريخ المنذلى على تاريخ محمد بن جرير الطبرى (ف ٢ / ٢٢٣) (ظ ٤ / ٢٩٨) - علي الفرغاني (٥٩٣ هـ / ١١٩٧ م) (برهان الدين أبو الحسن) علي بن أبي بكر بن عبد الجليل الفرغاني المرغينانى، الحنفى، فقيه، قرظى، محدث، حافظ، مفسر، مشارك فى أنواع من العلوم، من تصانيفه: شرح الجامع الكبير للشيبانى، بذاية المبتدى، الهداية وكفاية المنتهى، التجنيس والمزيد، ومختار الفتاوى وكلها فى فروع الفقه الحنفى (ف ٢ / ٤١١) -

بها، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٤١ هـ
(س ٣٦٨/٤)

٥ - القاسم الفرغانى
(أبو عبد الرحمن) القاسم بن
محمد بن عبد الله الفرغانى
المُنكّر، من فرغانة ماوراء
النهر، كان يضع
الحديث وضعاً فاحشاً، وتوفى
بأسفار بين سنة ٢٦١ هـ (س
٣٦٨/٤)

٦ - أحمد الفرغانى (كان حياً
قبل ٢١٨ هـ / ٨٣٣ م)
(أبو العباس) أحمد بن محمد
بن كثير الفرغانى، فلكى، أحد
منجمى المأمون العباسى له
كتاب فى أصول علم النجوم،
من تصانيفه المدخل إلى علم
هيئة الأفلاك وحركات النجوم،
كتاب الحركات السماوية -
جوامع النجوم. (ف ١ / ٨٦،
٢٩٠) (ج ٣)

٧ - سعد الفرغانى (٠٠٠٠ هـ / ١٢٩٩ م)
(أبو عثمان سعد الدين) سعد
بن عبد الله الفرغانى، صوفى،
له مناهج العباد إلى المعاد،

٣٠٦ هـ. (س ٤ / ٣٦٨) (ب)
٤ / ٢٨٧)

٢ - المشطب الفرغانى
(أبو المظفر) المشطب بن
محمد بن أسامة بن زيد بن
النعمان بن سفيان الفرغانى،
من فرغانة ما وراء النهر،
وكان من فحول المناظرين،
وكانت له يد باسطة فى النظر
والجدل، وكان مختلطاً بالعسكر
ولا يفارقهم، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفى
ببغداد فى شوال سنة ٤٨٦ هـ.
(س ٤ / ٣٦٧)

٣ - محمد الفرغانى
(أبو جعفر) محمد بن عبد الله
الفرغانى الصوفى، من فرغانة
الشاش، نزل بغداد ولزم الجنيّد،
واشتهر بصحبته، وروى عنه
كلامه، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ /
٣٦٨)

٤ - مسعدة الفرغانى
(أبو سعيد) مسعدة بن بكر بن
يوسف بن ساسان الفرغانى،
أصله من فرغانة ماوراء
النهر، قدم بغداد حاجاً وحدث

١ - عبد الحميد الفرساباذى
عبد الحميد بن حميد
الفرساباذى، ادرك التابعين،
روى عن العلماء. (س ٤ /
٣٦٤)

(٦٨٠)

{ الفرغانى }

نسبة إلى فرغانة، وهى:
مدينة وكورة واسعة بما وراء
النهر متاخمة لبلاد تركستان
من ناحية (هيطل) من
جهة مطلع الشمس، كثيرة
الخير واسعة الرستاق، يقال:
كان بها أربعون منبراً، ينسب
إليها:

١ - حاجب الفرغانى
(أبو العباس) حاجب بن مالك
بن أركين الفرغانى الضرير
التركى، أصله من فرغانة
ماوراء النهر، سكن دمشق
وحدث بها، وكان حافظاً
مكثرأ، جليل القدر، قدم
أصبهان أيام بدر الحمامى سنة
٢٩٦ هـ، ورجع إلى دمشق،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفى بدمشق سنة

(أبو إسحاق) إبراهيم بن منصور بن شريح الفردي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٦٣ / ٤)

(٦٧٨)

{ الفرزاميئي }

نسبة إلى فرزاميئن، وهي: محلة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - عيسى الفرزاميئي

(أبو موسى) عيسى بن عبدك بن حماد وقيل: ابن عبده بن عبد الله العبدى الفرزاميئي، المعروف بالجلاب، شاشى الأصل. سكن فرزاميئن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء ومات بعد العشر والثلاثمائة. (س ٣٦٤ / ٤)

(٦٧٩)

{ الفرسابادي }

نسبة إلى فرساباد، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

نسبة إلى فرخوزديزة، وهي: قرية من قرى نيسف، ينسب إليها:

١ - عمر الفرخوزديجي

(أبو حفص) عمر بن محمد بن عبد الملك بن بنكى الفرخوزديجي، منها وبها ولد سنة ٤٩١ هـ، كان شيخاً صالحاً ساكناً خفيفاً متواضعاً صحيح السماع، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٦٢ / ٤) (ب ٢٨١ / ٤)

٢ - على الفرخوزديجي

على بن نجاح الفرخوزديجي، من قرية فرخوزديجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٦٢ / ٤)

(٦٧٧)

{ الفردي }

نسبة إلى فرند، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الفردي

نسبة فرخشا (أفرخشي)، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد الفرخشي

(أبو بكر) محمد بن حامد بن أحمد بن حاجب الفرخشي الفقيه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى فى رجب سنة ٣٥٥ هـ. (س ٣٦٢ / ٤)

٢ - عمران الفرخشي

(أبو موسى) عمران بن قطن الفرخشي، من قرية فرخشا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٦٢ / ٤)

٣ - محمد الفرخشي

(أبو بكر) محمد بن حاتم بن أنكر المؤذن الفرخشي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى فى شهر رمضان سنة ٣٦٣ هـ، وكان قد قارب المائة. (س ٣٦٢ / ٤)

(٦٧٦)

{ الفرخوزديجي }

وتوفي في شهر رمضان سنة
٣٩٧ هـ: (س ٤ / ٣٥٩)

٦ - الحسين الفريري
(أبو علي) الحسين بن يوسف
بن عبد المجيد بندار الفريري،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٤ / ٣٦٠)
(ب ٤ / ٢٧٩)

(٦٧٤)

{ الفرجاتي }

نسبة إلى فرجاتيا، وهي:
قرية من قرى سمرقند، ينسب
إليها:

١ - محمد الفرجاتي
(أبو جعفر) محمد بن إبراهيم
الفرجاتي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ /
٣٦٠)

(٦٧٥)

{ الفرخشي }

الكرابيسي الفريري أبو البشر
المعروف بالصغير، فقيه
صالح، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وكان
مولده سنة ٤٧٠ هـ، وتوفي في
أوائل سنة ٥٤٩ هـ. (س ٤ /
٣٥٩) (ب ٤ / ٢٧٩)

٣ - أحمد الفريري

(أبو محمد) أحمد بن عبد الله
بن محمد بن ويسف الفريري،
يروى عن جده كتاب (الجامع
الصحيح) للبخاري، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة ٣٧١ هـ. (س ٤ /
٣٥٩)

٤ - محمد الفريري

(أبو بكر) محمد بن أبي بكر
بن عائشة المقرئ الفريري،
شيخ ثقة صالح، من أهل
القرآن، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ /
٣٥٩)

٥ - الحسين الفريري

(أبو منصور) الحسين بن
علي بن يوسف الفريري، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،

حتى صار نقيب الفقهاء، وكان
له مجلس للإملاء، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وكانت ولادته سنة نيف
وثمانين وأربعمائة هـ. (س ٤
/ ٣٥٨)

(٦٧٣)

{ الفريري }

نسبة إلى فريبر، وهي: بليدة
على طريق جيحون، ينسب
إليها:

١ - محمد الفريري

(أبو عبد الله) محمد بن
يوسف بن مطر بن صالح بن
بشر الفريري البخاري، راوية
كتاب (الجامع الصحيح)
للبخاري، رخل إليه الناس
وحملوا عنه هذا الكتاب، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وكان مولده سنة ٢٣١ هـ،
وتوفي ثالث شوال سنة ٣٢٠
هـ. (س ٤ / ٣٥٩) (ب ٤ / ٢٧٩)

٢ - محمد الفريري

(أبو البشر) محمد بن علي بن
عبد العزيز بن إبراهيم

(٦٧٢)

{ الفراهيناتي }

نسبة إلى فراهينان، وهي:
قرية من قرى مرو مرب
إليها:

١ - محمد الفراهيناتي

(أبو علي) محمد بن علي بن حمزة الفراهيناتي، الحافظ، كان إماماً حافظاً ثقة صدوقاً، كتب الكثير، ورحل إلى العراق والحجاز، وصنف التصانيف منها: (التاريخ في رجال المحدثين بمرو)، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في رجب سنة ٢٤٧ هـ. (س ٤ / ٣٥٧)

٢ - القاسم الفراهيناتي

القاسم بن محمد بن علي بن حمزة الفراهيناتي، ابن (أبو علي) السابق، كان حافظاً متقناً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٥٨)

٣ - علي الفراهيناتي

(أبو الحسن) علي بن محمد بن إسحاق الفراهيناتي، فقيه

في الوعظ والتذكير - أربعون حديثاً مجموعة، وكتاب في فروع الفقه الشافعي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ظ ٦ / ٨٧) (ف ٣ / ٥٨٧) (ت ٤١٨) (ب ٤ / ٢٧٨)

٣ - عبد المنعم الفراوي

(٥٨٧-٤٩٧ هـ/٤-١١٠١)

(١١٩١م)

(أبو المعالي) عبد المنعم بن عبد الله بن محمد بن الفضل بن أحمد الفراوي التصاعدي، النيسابوري، الشافعي، محدث، مسند خراسان هراسان أواخر شعبان، من آثاره: أربعون حديثاً. (ف ٢ / ٣٢٤)

٤ - منصور الفراوي

(أبو القاسم) منصور بن عبد

المنعم بن عبد الله بن محمد بن

الفضل الفراوي، أحد العدول

المزكين من

بيت مشهور بالرواية، قدم بغداد

وحدث بها، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، وكان

مولده في شهر رمضان سنة

٥٢٢ هـ، وتوفي بنيسابور سنة

٦٠٨ هـ. (ب ٤ / ٢٧٨)

توفي بقرية فراب يوم عرفة من سنة ٥٠٥ هـ. (س ٤ / ٣٥٣) (ب ٤ / ٢٧٤)

(٦٧١)

{ الفراوي }

نسبة إلى فراوة، وهي: بليدة على الثغر من أعمال نسا مما يلي خوارزم نسا، يقال لها رباط فراوة، ينسب إليها:

١ - محمد الفراوي

(أبو نعيم) محمد بن القاسم الفراوي، صاحب الرباط في فراوة، وكان مجتهداً في العبادة من البكائين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٥٧) (ب ٤ / ٢٧٨)

٢ - محمد الفراوي (٤٤١-)

(٥٣٠ هـ/١٠٥٠-١١٣٦م)

(أبو عبد الله) محمد بن

الفضل بن أحمد بن محمد بن

أحمد الفراوي الصاعدي

الشافعي، شيخ الشيوخ في

عصره، كان إماماً متقناً

مناظراً، محدثاً واعظاً، مكرماً

لأهل العلم، من آثاره: مجالس

(٦٦٩)

{ الفاميني }

نسبة إلى قامين، وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- محمد الفاميني

(أبو أحمد) محمد بن مردك بن هاشم بن راشد الفاميني الشيباني، مولاهم من قرية فامين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٤٠ / ٤)

(٦٧٠)

{ الفرابي }

نسبة إلى قراب، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- أحمد الفرابي

(أبو الفتح) أحمد بن الحسين بن عبد الرحمن الفرابي العبسي، (سكنها فنسب إليها)، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد بقرية خرقان من قرى سمرقند سنة ٤٦٥ هـ،

(أبو عبد الله) محمد بن سرور البلخي الفاشوقي، كان كذاباً وضاعاً، سكن قرية فاشوق، وضع أحاديث بواطيل على النقات وسماه كتاب الكنز. (س ٣٤٠ / ٤)

(٦٦٨)

{ الفاغى }

نسبة إلى فاغ، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- علي الفاغى

(أبو الحسن) علي بن عالم بن بكر الفاغى، الإمام الحاكم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة نيف وثلاثين وأربعمائة، توفي في صفر سنة ٥١١ هـ. (س ٣٤١ / ٤)

٢- عمر الفاغى

(أبو حفص) عمر بن عالم بن بكر الفاغى، أخو (أبو الحسن) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٩٣ هـ. (س ٣٤١ / ٤)

عبد الله بن عمر بن عبد الله الفاشاني، ابن (أبي حفص) السابق، من أهل فاشان. (س ٣٣٩ / ٤)

١٢- عبيد الله الفاشاني

عبيد الله بن عمر بن عبد الله الفاشاني، ابن (أبي حفص) السابق، من أهل فاشان. (س ٣٣٩ / ٤)

١٣- عمر الفاشاني

عمر بن عبد الله بن عمر بن عبد الله الفاشاني، ابن (عبد بن عمر) السابق، من أهل فاشان، تول الأمور الجليلية بمرور وبخوارزم، وتوفي بذات عرق بعد فراغه من الحج في ٢٤ من ذي الحجة سنة ٥٤٧ هـ. (س ٣٣٩ / ٤)

(٦٦٧)

{ الفاشوقي }

نسبة إلى فاشوق، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- محمد الفاشوقي

زهير بن سالم الفاشاني، من قرية أثنان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٤٠)

٩ - أحمد الفاشاني (أبو عبيد) أحمد بن محمد بن محمد بن أبي عبيد، العبيدي المؤدب الهروي الفاشاني، صاحب كتاب الغريبين، كان من العلماء الأكابر، وجمع في كتابه بين تفسير غريب القرآن الكريم والحديث النبوي، وصار في الأفاق، وهو من الكتب النافعة، وقيل أنه كان يحب البذلة، ويتناول في الخلوة، توفي في رجب سنة ٤٠١ هـ. (ع ١٤ / ٩٥، ٩٦)

١٠ - عمر الفاشاني (أبو حفص) عمر بن عبد الله الفاشاني، الإمام الفاضل المتكلم، تفقه ببغداد على جماعة وانحدر إلى البصرة وسمع السنن لأبي داود، وحدث بمرور بهذا الكتاب وسمع منه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣٩)

١١ - عبد الله الفاشاني

له: اخبار العلماء. (ظ ٦ / ٨٧) (س ٤ / ٣٣٩)

٤ - موسى الفاشاني موسى بن حاتم الفاشاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤ / ٢٦٢). (س ٤ / ٣٣٩)

٥ - محمد الفاشاني محمد بن موسى بن حاتم الفاشاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣٩)

٦ - محمد الفاشاني (أبو عبد الله) محمد بن أبي الفضل بن سعد الفاشاني، شيخ صالح، يحفظ كلام المشايخ المتأخرين، ويتكلم على لسان الصوفية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٤٠)

٧ - عبد الرحمن الفاشاني (أبو الفضل) عبد الرحمن بن عبد الملك بن علي الفاشاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٤٠)

٨ - زهير الفاشاني

الفيقيه الشافعي المنقطع القرنين في وقته، وكان من أحفظ الناس لمذهب الشافعية، وأحسنهم نظراً فيه، وأزهدهم في الدنيا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ١٣ رجب سنة ٣٧١ هـ. (ب ٤ / ٢٦٢) (س ٤ / ٣٣٨)

٢ - الهراس الفاشاني (أبو بكر) الهراس الفاشاني، شيخ حدث ببخارى وبمرو، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣٨)

٣ - محمد الفاشاني (أبو نصر) محمد بن محمد بن يوسف الفاشاني، الإمام الفاضل العالم الورع، وبرع في الفقه، وكان لطيف الطبع كثير المحفوظ، حسن المحاوره، لا يمل جلسيه منه، وكانت له يد باسطة في اللغة، صحب الأكابر وعمر العمر الطويل في الورع والزهد ونشر العلم وكثرة التهجد ودوام التلاوة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ١٧ محرم سنة ٥٢٩ هـ، ودفن بسنجدان.

(٦٦٢)

{ الفارض }

نسبة إلى الفارض، وهو: من كان يعرف الفرائض وقسمة المواريث معرفة حسنة واشتهر بها من أهل مرو، وينسب إليه:

١ - نعيم الفارض

(أبو عبد الله) نعيم جماد بن معاوية بن الحارث المروزي الخزاعي، ساكن مصر، كان من العلماء، ثبت في المحنة حتى مات في الحبس، وكان قد امتنع عن القول بخلق القرآن، وكان يفهم الأحاديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٢٨ هـ. (س ٤ / ٣٣٣)

(٦٦٣)

{ الفاروزي }

نسبة إلى فاروز، وهي: قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١ - علي بن الفاروزي

(أبو محمد) علي بن الفاروزي، من أهل العلم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣٥)

٢ - علي الفاروزي

(أبو الحسن) علي بن أحمد بن علي... الفاروزي، من أهل نجر شهرستانية، كان من كبار الصوفية، وكان جليل القدر، حسن السيرة، سمع الحديث من العلماء بنسابور وبغداد وسرخس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٨٣ هـ. بشهرستانية. (س ٤ / ٣٣٥)

(٦٦٤)

{ الفارياتاني }

نسبة إلى فارياتان - فريتان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الفارياتاني

محمد بن تميم السغدي، من أهل فارياتان. (ب ٤ / ٢٦٠)

٢ - أحمد الفارياتاني

أحمد بن عبد الله بن حكيم الفارياتاني المروزي، متروك الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٤٨ هـ. (ب ٤ / ٢٦٠)

(٦٦٥)

{ الفازي }

نسبة إلى فاز، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الفازي

(أبو العباس) محمد بن الفضل بن العباس الفازي المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤ / ٢٦٠)

(٦٦٦)

{ الفاشاني }

نسبة إلى فاشان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الفاشاني

(أبو زيد) محمد بن أحمد بن عبد الله بن محمد الفاشاني،

(٦٦١)

{ الفارزي }

نسبة إلى قصر فارزة خارج درب الميدان، وهي: محلة ببخارى، ينسب إليها:

١ - قتيبة الفارزي

(أبو محمد) قتيبة بن الحسن الفارزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣١)

٢ - حامد الفارزي

(أبو بكر) حامد بن عبيد الله بن قريش بن الحسن الفارزي، من قصر فارزة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣٢)

٣ - يوسف الفارزي

يوسف بن محمد بن يوسف بن أحمد الفارزي، الشيخ الواعظ، النسفي، من أهل نسف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٥٣٠ هـ. (س ٤ / ٣٣٢)

(أبو حامد) محمد بن محمد الفارابي، المتوفى ٥٠٥ هـ، له: الأربعين وهو قسم من كتاب المسمى بجواهر القرآن. (ظ ٤ / ٦١)

١٠ - محمد الفارابي

(عماد الدين أبي الحسن) محمد بن أحمد الفارابي المتوفى ٦١٧ هـ و له: خلاصة المقامات له: الأسئلة اللامعة والأجوبة الجامعة. (ل ١٦) (ظ ٤ / ٩٢)

(٦٦٠)

{ الفارجي }

نسبة إلى فارجك (باب فارجك) وهي: محلة ببخارى، ينسب إليها:

١ - عبد العزيز الفارجي

(أبو الأشعث) عبد العزيز بن أبي الحارث بن عبد الله النزارى البخارى الفارجي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣٣٢)

كتاب المقدمة فى النحو، كتاب فى العروض، وصاحب ديوان الأندلس اللغويات، وله شعر. (ف ١ / ٣٦٢) (ل ١) (ب ٤ / ٢٥٥)

٨ - محمد الفارابي (٣٣٩ هـ / ٩٥٠)

(أبو نصر) محمد بن محمد بن أوزلغ بن طرخان الفارابي، ويلقب بالمعلم، بالحكيم الفليسوف فى فن الفلسفة، طبيب، عارف باللغات الفارسية والتركية والسريانية واليونانية، ولد فى فاراب، وأحكم العربية، ولقى متى بن يونس فأخذ عنه، وسافر إلى حران، فلزم بها يوحنا بن جيلان، وسافر إلى مصر، ثم رجع إلى دمشق ومات بها فى رجب سنة ٣٣٩ هـ، له: آراء أهل المدينة الفاضلة، المدخل إلى صناعة الموسيقى، إحصاء العلوم والتعريف بأغراضها، المدخل إلى علم المنطق، وتحصيل السعادة. (١٤٠٦) (ف ٣ / ٦٢٨) (ظ ٦ / ٣٩) (ج ٢) (ب ٤ / ٢٥٥)

٩ - محمد الفارابي

وتوفى سنة ٣٨١ هـ. (س ٤ / ٣١٧)

٣ - الحسين الغوبديني
(أبو نعيم) الحسين بن محمد بن نعيم الغوبديني، ابن أبي الحسن السابق، كان ثقة صالحاً صدوقاً مكثراً من الحديث، رحل إلى خراسان والحجاز والعراق، وأدرك الشيوخ، سمع ببخارا وبنسا وبيغداد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣٤١ هـ، وتوفى سنة ٤٢٧ هـ. (س ٤ / ٣١٧)

٤ - العلاء الغوبديني
(أبو الحسين) العلاء بن محمد بن نعيم الغوبديني، أخو (أبي نعيم) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٠٩ هـ. (س ٤ / ٣١٧)

٥ - الحسن الغوبديني
(أبو علي) الحسن بن عبد الله بن محمد بن الحسن الغوبديني البتخداني، مقرئ فاضل صالح، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٩١ هـ،

المعروف بالفَرَغاني، كان إليه الفتوى بسمرقند، وكان فقيهاً بارعاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٨٥ هـ. (س ٤ / ٣١٢) (ب ٤ / ٢٤٤)

(٦٥٤)

{ الغوبديني }

نسبة إلى غوبدين، وهي: قرية من قرى نيسابور، ينسب إليها:

١ - الحسن الغوبديني
الحسن بن عبد الله بن محمد بن الحسين بن معدل الغوبديني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٤ / ٢٤٥)

٢ - محمد الغوبديني
(أبو الحسن) محمد بن نعيم بن إسحاق بن عبيد الله بن حاتم بن شداد بن سعيد الكاتب الغوبديني، الحاكم الشهيد أبي الفضل السلمي الوزير (الحنفي)، كان كاتباً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

١ - محمد الغنجيري
(أبو الفضل) محمد بن المعدل بن ماجد بن عصمة الغنجيري، كان فقيهاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٣١٢)

٢ - إبراهيم الغنجيري
(أبو إسحاق) إبراهيم بن يعقوب بن أبي نصر بن عابد بن أبي نصر بن مدوسة الكشاني الغنجيري كان فقيهاً مناظراً فاضلاً حسن السيرة مفسراً واعظاً متواضعاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد غرة ذي القعدة سنة ٤٧٨ هـ، وتوفى سنة ٥٥٣ هـ، أو ٥٥٤ هـ. (س ٤ / ٣١٢)

(٦٥٣)

{ الغداني }

نسبة إلى غداب، وهي: محلة من محال بلدة مرغينان، ينسب إليها:

١ - عمر الفرغاني
(أبو محمد) عمر بن أحمد بن أبي الحسن الغداني المرغيناني

(٦٥١)

{ الغنجان }

نسبة إلى غنجان، وهو: لقب
لحمرة وجنتيه (خديه) من
أهل بخارا، ينسب إليه:

١- عيسى الغنجان

(أبو محمد) عيسى بن موسى
التيمنى الملقب بغنجان، من أهل
بخارا، كان فاضلاً عالماً
صدوقاً عابداً، رحل إلى
العراق، والحجاز ومصر
وأدرك العلماء، وسمع مالك بن
أنس والثورى وسفيان بن عيينه
والليث بن سعد وابن لهيعة
وغيرهم كثير، وسمى غنجان:
لإحمرار خديه، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وكانت وتوفى سنة ١٨٥ هـ.
(س ٤ / ٣١١)

(٦٥٢)

{ الغنجيرى }

نسبة إلى غنجير، وهي:
قرية من قرى السغد، ينسب
إليها:

نسبة إلى غلطان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- محمد الغلطانى

محمد بن جيهان الغلطانى،
من قماء العلماء، من أهل
قرية البرز، روى عن العلماء
وروى عنه
العلماء. (س ٤ / ٣٠٧)

(٦٥٠)

{ الغنادوستى }

نسبة إلى غنادوست، وهي:
قرية من قرى سرخس، ينسب
إليها:

١- الحسين الغنادوستى

(أبو عبد الله) الحسين بن عبد
الله بن الغنادوستى، من كورة
سرخس، كان أديباً فاضلاً
شاعراً وفتياً كاتباً لبيياً، وكان
يحفظ الأصول، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٣١٠)

(أبو منصور) غالب بن
الحسن بن خلف بن حبوية بن
نماح بن يحيى الغشدانى، كتب
عنه العلماء بسمرقند ومات
بها، وحدث بالوجادة من كتب
جماعة من مشايخ سمرقند ولم
تكن الرواية من صنعه. (٤ / ٢٩٨)

(٦٤٨)

{ الغشيدى }

نسبة إلى غشيد، وهي:
قرية من قرى بخارا، ينسب
إليها:

١- محمود الغشيدى

(أبو حامد) (أبو حاتم)
محمود بن يونس بن مكرم
الغشيدى البخارى، روى عن
العلماء وروى عنه ابن أبو
بكر وغيره. (س ٤ / ٢٩٨)
(ب ٤ / ٢٣٢)

(٦٤٩)

{ الغلطانى }

للحقوق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته في شوال سنة ٤٩٩ هـ. (س ٢٩٣ / ٤)

(٦٤٦)

{ الغسال }

نسبة إلى عمّال، وهو: نسبة لمغسل الموتى من أهل مرو، ينسب إليه:

١- عبد الله الغسال

عبد الله بن محمد بن نوح الغسال المروزي، أحد أئمة الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٢٩٥)

(٦٤٧)

{ الغشداني }

نسبة إلى غشدان، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- غالب الغشداني

١- حفص الغزنياني (أبو عمر) حفص بن أبي حفص الكسي الغزنياني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، حدث قبل سنة ٣٠٠ هـ، وكان من أبناء المائة عام. (س ٤ / ٢٩١)

٢- صديق الغزنياني

صديق بن أبي بكر بن الحسين الغزنياني الكسي، الإمام الفقيه، أقام بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بها في شهر شعبان سنة ٥٦٨ هـ دفن بمقبرة قنطرة غانفر. (س ٤ / ٢٩١)

(٦٤٥)

{ الغزنيزي }

نسبة إلى غزنيز، وهي: قرية من قرى خوارزم من ناحية مراغرد، ينسب إليها:

١- المظفر الغزنيزي

(أبو عاصم) المظفر بن أحمد بن محمد بن محمد بن عراق الغزنيزي الكاشي، كان فقيهاً فاضلاً حسن السيرة، راعياً

(القاضي أبو نصر) منصور بن أحمد بن إسماعيل الغزقي، من قرية فرغانة، مقري، كان إماماً فاضلاً فقيهاً مبرزاً، سكن سمرقند وحدث عن أولاده سنة ٤٦٥ هـ، له الإشارات في القراءات العشر، والموجز في القراءات، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٤٦٥ هـ. (ف ٩١٢/٣) (س ٤ / ٢٩٠) (ب ٤ / ٢٢٨)

٣- الحسين الغزقي

(أبو علي) احسين بن أبي الحسين بن عبد الله الغزقي، من قرية فرغانة، كان فقيهاً فاضلاً زاهداً كاملاً، وكان عظيماً في الفقه والمحاضرات والسجلات، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٤٦٢ هـ. (س ٤ / ٢٩٠)

(٦٤٤)

{ الغزنياني }

نسبة إلى عزتيان، وهي: قرية من قرى كيس بما وراء النهر، ينسب إليها:

١- محمد الغردياتي
نسبة إلى غرمينوى، وهى:
قرية دستاق مت يمرغ على
بعد فرسخ من سمرقند، ينسب
إليها:

١- محمد الغرمينوى
(أبو سعيد) محمد بن شبل
الغرمينوى، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤)
(٢٨٧)

(٦٤٣)
{ الغرقى }

نسبة إلى عرق، وهى: قرية
من قرى مرو الشاهجان،
وقرية بفرغانة أيضاً، ينسب
إليها:

١- جرموز بن عبيد الغرقى
جرموز بن عبيد الله الغرقى،
من أهل هذه القرية، رحل إلى
العراق، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وهو
ضعيف. (س ٤ / ٢٩٠) (ب)
(٢٢٨ / ٤)

٢- منصور الغرقى (٤٦٥ هـ)
(١٠٧٣ / ٤)

١- محمد الغردياتي
محمد بن عبد الله بن ابراهيم
الغردياتي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤)
(٢٨٦)

(٦٤١)

{ الغرقى }

نسبة إلى عرق، وهى: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١- جرموز الغرقى

جرموز بن غبيد الله الغرقى،
من أهل هذه القرية، رحل إلى
العراق، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وهو
ضعيف. (س ٤ / ٢٨٧) (ب)
(٢٢٠ / ٤)

٢- يوسف الغرقى

(الإمام) يوسف الغرقى، من
شيوخ مرو وأئمتهم، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٢٨٧)

(٦٤٢)

{ الغرمينوى }

١- محمد العُدشقرنري
(أبو بكر) محمد بن يعقوب
العُدشقرنري، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٤)
(٢٨٤)

(٦٣٩)

{ العُدشقرنري }

نسبة إلى عُدشقرنري (عُدشقرنري)، وهى: قرية من
قرى بخارا، ينسب إليها:

١- حفص العُدشقرنري
(أبو عمر) حفص بن عمر بن
الحسين العُدشقرنري
البخارى، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ومات فى
صفر سنة ٣٢٤ هـ. (س ٤ / ٤)
(٢٨٤)

(٦٤٠)

{ الغردياتي }

نسبة إلى غرديان، وهى:
قرية من قرى كس بما وراء
جیحون، ينسب إليها:

(٦٣٥)

{ الغافري }

نسبة إلى رأس قطرة غافر،
وهي: موضع بسمرقند، ينسب
إليها:

١ - أحمد الغافري

(أبو الفضل) أحمد بن محمد
بن إسحاق بن إبراهيم بن .....
الغافري الصفار، من أهل
غافر كان

ثقة في الرواية، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء، ولد
سنة ٣١٠ هـ، ومات سنة ٣٧٨
هـ. (س ٤ / ٢٧٣)

٢ - محمد الغافري

(أبو الفضل) محمد بن أحمد
الغافري، مستقيم الحديث،
روى عن العلماء وروى عنه.
(س ٤ / ٢٧٣)

٣ - محمد الغافري

محمد بن أبي بكر بن أبي
صادق الغافري، إمام فاضل
صالح كثير العبادة والمجاهدة،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، ومات في المحرم سنة

٥٤٩ هـ بقيد منصرفاً من
الحجاز. (س ٤ / ٢٧٤)

(٦٣٦)

{ العجواني }

نسبة عجنوان، وهو: نسبة
لمن يبع العنب من أهل بخارا،
ينسب إليه:

١ - أحمد العجواني

(أبو نصر) أحمد بن يوسف
بن أبي بكر بن محمد بن يوسف
بن حاتم بن نصر بن مالك بن
سمعان العجواني، المعروف
بالسيرة، يروى عن جده أبي
بكر العجواني، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ٢٨٢)

٢ - حاتم العجواني

(أبو سعيد) حاتم بن نصر بن
مالك بن سمعان المروزي
العجواني، سكن عجنوان،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي في شهر
رمضان سنة ٢٦٤ هـ. (س ٤ /
٢٨٢)

٣ - يوسف العجواني

(أبو يعقوب) يوسف بن حاتم
بن نصر بن مالك بن سمعان
المروزي العجواني، ابن (أبي
سعد) السابق، أصله من مرو،
يروى عن أبيه وعن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٤ /
٢٨٢)

(٦٣٧)

{ الغداني }

نسبة إلى عدان (عدانة)،
وهي: قرية من قرى نسف أو
بخارا، ينسب إليها:

١ - أحمد بن إسحاق الغداني

أحمد بن إسحاق الغداني ،
كتب الحديث عن شيوخه. (س
٤ / ٢٨٤) (ب ٤ / ٢١٢)

(٦٣٨)

{ الغداودي }

نسبة إلى غداود (غداود)،
وهي: محلة من حائط سمرقند،
ينسب إليها:

نسبة إلى عياض، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل سمرقند، ينسب إليه:

١ - محمد العياضي

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن العباس بن الحسن بن ..... بن عبادة الأنصاري المعروف بالعياضي، من أهل سمرقند، كان فقيهاً جليلاً، من رؤساء البلدة والمنظور إليهم، ولم يكن عنده كبير إسناد ولا رواية روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢٦٧ / ٤)

(٦٣٤)

{ العيشاني }

نسبة عيشان، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - ابراهيم العيشاني

ابراهيم بن أحمد العيشاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ١٩٥ / ٤)

(س ٢٦٥ / ٤) (ب ٤ / ٤) (١٦٣)

٢ - محمد العلابي (٠٠٠ -)

(٥٤٦ هـ / ٠٠٠ - ١١٥١ م)

(أبو عبد الله) محمد بن عبد الرحمن العلابي، الإمام الزاهد، فقيه، أصولي، واعظ أهل بخارا ومفسرهم، متكلم، كان فصيحاً، حسن الآداب، مقبولاً عند الخاص والعام، حدث وسمع منه، توفي في ١٢ جمادى الآخرة، من آثاره: تفسير القرآن في أجزاء كثيرة أكثر من ألف جزء. (س ٤ / ٤) (٢٦٥) (ف ٣٨٩ / ٣)

٣ - المسيب العلابي

(أبو عبد الرحمن) المسيب بن إسحاق بن راشد العبدى العلابي، من أهل بخارا، من سكة العلاء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بالنصف من المحرم سنة ٢٢٩ هـ. (س ٢٦٦ / ٤)

(٦٣٣)

{ العياضي }

العم، وكان يكتب لنفسه " العمى " مات سنة ٥٣٩ هـ. (س ٢٤٤ / ٤)

(٦٣١)

{ الغنبي }

نسبة إلى الغنبي، وهو: نسبة لمن بيع الغنبي من أهل بخارا، ينسب إليه:

١ - ابراهيم الغنبي

(أبو إسحاق) ابراهيم بن عمران الغنبي، يبيع الغنبي والفاكهة، يروى عن القدماء ببخارى. (س ٢٥٠ / ٤)

(٦٣٢)

{ العلابي / العلابي }

نسبة إلى سكة العلاء، وهي: سكة ببخارا، ينسب إليها:

١ - الكاتب العلابي

(أبو سعيد) الكاتب العلابي، صاحب خريطة الحاكم ببخارا، روى عن مشايخ بغداد وغيرهم.

علي بن الحسن العلوي، كان إماماً فاضلاً مقدماً، وكان من بيت العلم والرئاسة، حميد السيرة، بالغاً في الورع والإحتياط، كثير العبادة، وكان من عباد الله الصالحين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤١٨ هـ، ومات سنة ٤٩٧ هـ. (س ٤ / ٢٣٠)

٢ - محمد العلوي

(أبو النصر) محمد بن بكر بن محمد بن مسعود بن علوية بن مخلد القرشي السمرقندي العلوي، نسب إلى جده الأعلى، قدم بغداد حاجاً سنة ٣٣٧ هـ، وحدث عن العلماء. (س ٤ / ٢٣٠)

(٦٢٨)

{ العليجي }

نسبة إلى عليجة، وهو: نسبة إلى عليجة تصغير (علي) من أهل نسا، ينسب إليه:

١ - محمد العليجي

(أبو بكر) محمد بن أحمد الفقيه العليجي النسوي، من أهل نسا، من بيت الثروة والعدالة في بلده، الفقيه، أكثر السماع ببغداد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٢٣١)

(٦٢٩)

{ العمراني }

نسبة إلى عمراني، وهو: نسبة لبيت كبير من أهل سرخس - ونسبة لجد المنتسب إليه من أهل كسبة (قرية بنسف)، ينسب إليهما:

١ - علي العمراني

(أبو الحسن) علي بن محمد العمراني السرخسي، الرئيس، حظى عند السلطان سنجر بن ملكشاه وارتفع أمره، ثم حبس وقتل بمرور بقرية شيج، وتغير رأى السلطان عليه في سنة ٥٤٥ هـ، من تصانيفه شماريخ الدرر في تفسير الآي والسور، أشتقاق أسماء المواضع والبلدان، وله شعر. (س ٤ / ٢٣٧) (ف ٢ / ٥١٤)

٢ - محمد العمراني

(أبو بكر) محمد بن محمد بن القاسم بن منصور بن إسماعيل بن محمد بن عمران الكسبي، من أهل كسبه من قرى نسف، ونسب إلى جده الأعلى عمران، كان يلي أعمال السلطان بسمرقند ثم تركها في آخر عمره، وحدث عن العلماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات بكسبه في ذي القعدة سنة ٥١٣ هـ. وهو ابن ٨٣ سنة. (س ٤ / ٢٣٧)

(٦٣٠)

{ العمي }

نسبة إلى العم، وهو: بطن من تميم، ينسب إليه من أهل مرو:

١ - عبد الرحمن العمي

(أبو محمد) عبد الرحمن بن محمود بن أحمد بن عبد الله بن أبي بكر بن أبي ریحان العمي السكري، أحد المشهورين المعدلين بمرور، كان فاضلاً حسن السيرة محتاطاً، ثم تغير عقله واختلط، وكان يعرف بابن

القرآن، وله مصنف في القراءات بنيف أحسن فيه غاية الإحسان، وأورد فيه الروايات ونكر القراء سبعا، وتوفي في حدود سنة ٤٥٠ هـ (س ٤ / ١٧٦)

٢ - عبد الحميد العراقي

(أبو محمد) عبد الحميد بن منصور بن محمد بن العراقي، ابن (أبو نصر) السابق، رأس القراء بما وراء النهر في عصره، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات بسمرقند ضحوة يوم الأربعاء ٧ من ذي الحجة سنة ٤٨٦ هـ وله: البشارة من الإشارة في القراءات العشر. (ف ٢ / ٦٦) (س ٤ / ١٧٦)

(٦٢٤)

{ العَرَبِي }

نسبة إلى عَرَبِي، وهو: اسم يشبه النسبة من أهل سَمَنان، ينسب إليه:

١- محمد العربي

(أبو عبد الله) محمد بن علي بن محمد العربي، من سَمَنان، كان شيخ الصوفية بها، وكان يرجع إلى علم وفضل وورع وزهد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٥٢٨/٥٢٧ هـ (س ٤ / ١٧٦)

(٦٢٥)

{ العَرَبِي }

نسبة إل العَرَب، وهو: جماعة عرفوا بهذا الاسم من أهل سَمَنان، ينسب إليه:

١- محمد السمناني

(أبو سعيد) محمد بن علي بن محمد العربي السمناني، من أهل سمان، كان أحد المشهورين بالفضل والعلم والزهد، وكان متعلما بالأخلاق الزكية المرضية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات في حدود سنة ٥٢٥ هـ (س ٤ / ١٧٧)

(٦٢٦)

{ العَلْكَي }

نسبة إلى عَلْكَ، وهو: نسبة لبعض الأجداد من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - عمر العلكي

(أبو حفص) عمر بن أحمد بن علي بن عبد الرحمن (بن أحمد) الجوهري المروزي المعروف بابن علك، من أهل مرو، كان فقيها عالما فاضلا ورعا، عارفا بالحديث وفقهه، حضر مجلسه عامة مشايخ أهل العلم بمرو، وكان ثقة صدوقا، يحسن الحديث، فقيها بتون الأخبار، متقنا متيقظا، وكان من الناسكين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٣٢٥ هـ (س ٤ / ٢٢٨)

(٦٢٧)

{ العَلُوبِي }

نسبة إلى عَلُوبِيَّة، وهي: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل أبيورد. ومن أهل سمرقند، ينسب إليها:

١ - علي العلوبي

نسبة إلى عَجَس، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - أحمد العجنسي

(أبو محمد) أحمد بن محمد بن العجنس بن يوسف بن أيوب بن هشام بن الفضل بن أسد بن بشر بن عمر العجنسي البخاري، من أهل بخارا، وكانت له رحلة إلى العراق، وأدرك فيها علماء البصريين والحجاز، وكان صاحب رقي وعزائم، ويحكي عنه العجائب فيها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات في شعبان سنة ٢٩٠ هـ. (س ٤ / ١٦٢)

٢ - أحمد العجنسي

(أبو الحسن) أحمد بن عبد الرحمن بن أحمد بن محمد العجنس العجنسي، تفقه وكتب الحديث عن جده والمشايخ، ثم ارتحل إلى نيسابور وأدرك أبا العباس محمد بن يعقوب الأصم وسمع منه، مات بنيسابور شاباً قبل أن يحدث. (س ٤ / ١٦٢)

٣ - عبد الرحمن العجنسي

(أبو عبد الله) عبد الرحمن بن أحمد بن محمد بن العجنس بن يوسف بن أيوب العجنسي المؤذن، سمع أباه وشيوخ البلد، لم يشتغل بالحديث، وكان يشتغل بعمارة الكروم والحوائط وغرس الأشجار، ومات سنة ٣٦٤ هـ. (س ٤ / ١٦٢)

٤ - علي العجنسي

(أبو الحسين) علي بن أحمد بن محمد عبد الرحمن بن أحمد بن محمد بن العجنس بن يوسف بن أيوب العجنسي، تفقه علي الشيخ الأونني، وكان مقلاً في الحديث، بارعاً فاضلاً، مات قبل أن يحدث سنة ٣٩٥ هـ. (س ٤ / ١٦٢)

(٦٢٢)

{ العذافري }

نسبة إلى عذافر، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل سرخس، ينسب إليه:

١ - محمد العذافري

(أبو بكر) محمد بن زكريا بن عذافر المؤدب السرخسي

العذافري، شيخ من المراوزة، أصله من كورة سرخس، سمع بمر و بالعراق وباليمن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات قريباً من سنة ٣٤٠ هـ. (س ٤ / ١٧١)

(٦٢٣)

{ العراقي }

نسبة إلى عراق، وهو: عراق القرية، وهو الخرز المثنى في أسفله، والجمع العرق، وبه شبه العراق، فسمى عراقاً، والمشهور بها من أهل ما وراء النهر:

١ - منصور العراقي

(أبو نصر) منصور بن محمد بن عبد الله ..... بن عبد الله البجلي المقرئ المعروف بالعراقي، صاحب كتاب (الوقف)، وقيل له العراقي لكثرة مقامه بالعراق وسفره إليها، كان من القراء الموجودين رحل في طلبها إلى العراق والحجاز، وأدرك الشيوخ من القراء وقرأ عليهم القرآن، وصنف التصانيف في

عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ١٥٣/٤)

٢ - عبيد الله العتكي
(أبو المنيب) عبيد الله بن عبد
الله العتكي، من أهل مرو،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ١٥٤/٤)

٣ - سعيد العتكي
سعيد بن عثمان بن أحمد
الكعبي الخوارزمي العتكي،
الفيقيه، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء. (س ١٥٤/٤)

٤ - أحمد العتكي
(أبو عبد الرحمن) أحمد بن
عبد الله بن الحكم العتكي
المروزي الفرياني، من كبار
محدثي أهل مرو، من قرية
يقال لها فريانان روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ١٥٥/٤)

(٦١٨)

{ العثمي }

نسبة إلى عثم، وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل مرو، ينسب إليه:

١ - الفضل العثمي
(أبو الحسن) الفضل بن عمير
بن عثم بن المنتجع بن عمرو
بن عمير بن المنتجع بن صخر
بن هند بن عوف بن حرام
العثمي، من أهل مرو حدث
بسمرقند وخراسان، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
مات بالشاش في مدينة تسمى
خرشكت في صفر سنة
٢٧٥هـ. (س ١٥٨/٤)

(٦١٩)

{ العجلي }

نسبة إلى بني عجل، وهو:
نسبة إلى بني عجل من أهل
بنج ديه، ينسب إليه:

١ - عثمان العجلي (٤٤٤ -
٥٢٦هـ / ١٠٥٢ - ١١٣٢م)
(أبو سعد) عثمان بن علي بن
شراف العجلي، من أهل بنج
ديه، إمام فاضل مصيب في
التقوى، تفرقه، شافعي، وسمع

الحديث عن جماعة من
المتقدمين، ولد في حدود سنة
٤٤٤هـ، وتوفي في يله بنج
ديه سنة ٥٢٦هـ، من آثاره:
تعليقه على الحاوي للماوردي
في فروع الفقه. (س ٤ /
١٦٠) (ف ٢ / ٣٦٥)

(٦٢٠)

{ العجلى }

نسبة إلى بني عجل، وهي:
نسبة إلى بني عجل بن لجيم
من أهل مرو، ينسب إليها:

١ - نصر العجلي

(أبو عمرو) نصر بن زكريا
بن نصر بن داود بن سليمان بن
عبد الله بن حطان بن المورق
العجلي، من أهل مرو، رحل
إلى العراق والحجاز والشام
وديار مصر، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ومات في
حدود سنة ٣٠٠هـ. (س ٤ /
١٦١)

(٦٢١)

{ العجلمسي }

نسبة إلى عبد القيس، وهى:
نسبة لقبيلة عبد القيس، قبيلة
من أهل مرو، ينتسب إليها:

١ - على العقبسى

(أبو عبد الرحمن) على بن
الحسن بن شقيق المروزى
العقبسى، مولى عبد القيس، من
أهل مرو، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ولد سنة
١٣٧ هـ، ومات سنة ٢١٥ هـ،
وهو ابن ٧٨ سنة (س ٤ /

١٤٣)

(٦١٤)

{ العبقى }

نسبة إلى عبق وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل بخارا، ينسب إليه:

١ - إسماعيل العبقى

(أبو اسحاق) إسماعيل بن
عمر بن حفص بن عبد الله بن
عبق بن أسد العبقى، من أهل
بخارا، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، ولد سنة
١٣٧ هـ، ومات سنة ٢١٥ هـ،

وهو ابن ثمان وسبعين سنة.
(س ٤ / ١٤٤).

(٦١٥)

{ العجوبى }

نسبة إلى عجوبيه، وهو:
اسم لبعض أجداد المنتسب إليه
من أهل مرو، ينسب إليه:

١ - محمد عجوبيه

(أبو بكر) محمد بن الحسين
بن عجوبيه بن محمد الأنبارى
الأديب، من أهل مرو، شيخ ثقة
صالح صدوق، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
ومات سنة نيف وعشرين
وأربعمائة. (س ٤ / ١٤٥)

(٦١٦)

{ العتابى }

نسبة إلى العتاب، وهى: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل بخارا، ينسب إليه:

١ - أحمد العتابى (. . . .)

٥٨٦ هـ / . . . . - ١٠١٩٠ م)

(زين الدين) أحمد بن محمد
بن عمر العتابى، الخفى، فقيه
مفسر، توفى ببخارى، من
تصانيفه: كتاب جوامع الفقه
المعروف بالفتاوى العتابية فى
أربع مجلدات، تفسير القرآن،
شرح الجامع الكبير، شرح
الجامع الصغير، وشرح
الزيادات، وكلها لمحمد بن
الحسن الشيبانى فى فروع الفقه
الحنفى. (ف ١ / ٢٨٧)

٢ - الحسن العتابى

(أبو عبد الرحمن) الحسن بن
عثمان العتابى البخارى، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ١٤٧)

(٦١٧)

{ العتكى }

نسبة إلى عتك، وهو: اسم لمن
انتسب الى (بطن من الأزد)
من أهل مرو، وخوارزم،
ينسب إليها:

١ - سلمة العتكى

(أبو أسماء) سلمة بن ضب
العتكى، من أهل مرو، روى

نسبة إلى ريكنج عبدان،
وهي: قرية من قرى مرو،
ينسب إليها:

١- عبد الحميد العبداني

(أبو القاسم) عبد الحميد بن
عبد الرحمن بن أحمد العبداني،
من أهل ريكنز عبدان، كان
إماماً فاضلاً عالماً، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ١٣١) - (ب ٤ / ٨٧)

٢- محمد العبداني

(أبو سعد) محمد بن عبد
الحميد بن عبد الرحمن بن أحمد
العبداني، ابن (أبي القاسم)
السابق، كان فقيهاً فاضلاً
صالحاً أكثر من الحديث، أشد
عناية بطلبه في عصره من
أصحاب أبي حنيفة رحمه الله،
له مسودات ومجموعات، سمع
من العلماء ولم يحدث، ومات
سنة ٤٩٤هـ. (س ٤ / ١٣١)

(٦١٣)

{ العبقسي }

نسبة إلى عبدان، وهو:
شهرة لإمام عصره في مرو،
ينسب إليه:

١- عبد الله عبدان

(أبو محمد) عبد الله بن محمد
بن عيسى المزوزي المعروف
بـ (عبدان)، الإمام الزاهد
الحافظ الورع، أصله من
جئو جرد ومسجده مشهور،
وكان إماماً في عصره بمرو،
من أصحاب الحديث، وأول من
حمل (مختصر المزني) إلى
مرو، وأقام بمصر سنين كثيرة،
كان فقيهاً للحديث زاهداً،
صنف (كتاب المعرفة) في
مائة جزء، و (كتاب الموطأ)
وجمع (حديث مالك)، واجتمع
في عبدان أربعة أنواع من
المناقب: الفقه والإسناد،
والورع والاجتهاد. روى عن
العلماء وزوى عنه العلماء، ولد
سنة ٢٢٠، ومات سنة ٢٩٣هـ.
(س ٤ / ١٢٩)

(٦١٢)

{ العبداني }

وبنيسابور، وصار إماماً متقناً
دقيق النظر، تنقل في البلاد
ولقي خلقاً كثيراً من المشايخ
وأخذ عنهم، وصنف كتاباً نافعة،
منها: أدب القضاة، المبسوط،
الهادي إلى مذهب العلماء،
وكتاب الرد على السمعاني،
وكتاب لطيف في طبقات
الفقهاء، المتوفى في شوال
٤٥٨هـ. (ت ٣٥١) - (ع
٥٨٦) - (ظ ٤ / ٤٧)

(٦١٠)

{ العبابي }

نسبة إلى عباب، وهو: نسبة
إلى من يبيع الكساء من أهل
شمرقند، ينسب إليه:

١- محمد الشمرقندي

(أبو أحمد) محمد بن يحيى
العبابي الشمرقندي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٤ / ١٢٦)

(٦١١)

{ عبدان }

٢ - المظفر العبادي
(٤٩١-٥٤٧ هـ /
١٠٩٨-١١٥٢ م)

(أبو منصور) المظفر بن
أردشير بن أبي منصور
العبادي، الواعظ، قطب الدين
المروزي، نزيل بغداد، ظهر
له القبول التام فيما بين العوام
ببغداد، اشتهر بحسن الوعظ
وتتميق العبارة وتحسينها،
وصار يضرب بحسن إيراده
وبديهته على المنبر المثل،
وسمع الحديث الكثير بنيسابور،
وكان صحيح السماع، وكان
رسول السلطان إلى بغداد، ولم
يكن بموثوق في دينه، له رسالة
في إباحة الخمر، وخرج رسولا
من بغداد فتوفى بعسكر مكرم
في شهر ربيع الأول سنة ٥٤٧ هـ
ونقل تابوته إلى بغداد فدفن
بالشوينيزية وطبق قبره بلاجر
الأزرق. (ف/٣/٨٩٢)
(ع/٧٢٣) (س/٤/١٢٣) (ب
٨٤/٤)

٣ - محمد العبادي

(أبو عاصم) القاضي محمد بن
أحمد بن محمد بن عبد الله بن
عباد العبادي الهروي، الفقيه
الشافعي، تفقه بهراة

من كبار أصحاب أبي حنيفة -
رحمه الله - في الفقه والتفسير
والفتيا، وله تصانيف وشروح
للفقه مقبولة، وبه تخرج جماعة
من كبار فقهاء مرو، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٤١٥ هـ. (س/٤/
١١٨)

(٦٠٩)

{ العَبَّادِي }

نسبة إلى عَبَّاد، وهي: قرية
من قرى مرو، يسميها أهلها
(شَبَك عَبَّاد)، ويكتبها
المحدثون سَبَنج العَبَّادِي،
ينتسب إليها:

١ - أردشير العبادي

(أبو الحسين) أردشير بن أبي
منصور العبادي الملقب بأمير،
كان واعظا مليح الوعظ، حسن
السيرة روى عن العلماء وروى
عنه العلماء، وتوفى سنة ٤١٥ هـ
وتسعين وأربعمائة هـ. (س/٤/
١٢٣/)

(٦٠٧)

{ العَاصِمِي }

نسبة إلى عَاصِم، وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - يعقوب العاصمي. (أبو
الفضل) يعقوب بن يوسف بن
عاصم العاصمي البخاري، من
أهل بخارا، شيخ أهل بلده لأهل
الحديث في عصره، وكان
متمكنا من ولاية خراسان في
ثروة وأبوة قديمة، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٣٢٥ هـ. (س/٤/
١١١)

(٦٠٨)

{ العَامِرِي }

نسبة إلى عَامِر، وهي: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل مرو، ينتسب إليها:

١ - محمد العامري

(أبو عاصم) محمد بن أحمد
العامري المروزي، القاضي،

(٦٠٥)

{ العابدي }

نسبة إلى العابد، وهو: نسبة
لحسن صنيعه من أهل
سمرقند، ينسب إليه:

١ - ناصر العابدي

(أبو المظفر) ناصر بن نصر
بن أحمد العابدي السمرقندي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي سنة ٤٦١ هـ.
(س ١٠٧ / ٤)

(٦٠٦)

{ العادلي }

نسبة إلى عادل، وهو: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - اسماعيل العادلي

(أبو إبراهيم) اسماعيل بن
أحمد بن منصور بن الحسن بن
محمد بن عادل العادلي، من
أهل بخارا، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
٤٠٩ هـ. (س ١٠٩ / ٤)

نسبة إلى طَيَّان، وهي: حرفة
معروفة اشتهر بها جماعة من
المحدثين من أهل مر، ينسب
إليها:

١ - أحمد الطيان

(أبو العباس) أحمد بن محمد
بن يوسف بن إسحاق السنجي
الطيان، من أهل قرية سنج،
الشاعر بالعجمية، وديوانه
معروف بمرو، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٩٣ / ٤)

(٦٠٤)

{ الطيسفوني }

نسبة إلى طيسفون، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - علي الطيسفوني

(أبو الحسن) علي بن عبد الله
الطيسفوني، كان فقيهاً فاضلاً
ومحدثاً كثيراً، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي في حدود سنة ٤١٠ هـ.
(س ٩٧ / ٤)

٢ - محمد الطهماني

(أبو صالح) محمد بن عيسى
بن محمد بن عيسى بن عبد
الرحمن بن سليمان الطهماني،
وهو ابن (أبي العباس)
السابق، وكان ثقة صدوقاً،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفي في صفر سنة
٢٩٣ هـ. (س ٨٨ / ٤)

٣ - عبد الله الطهماني

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن
عبيد الله بن سريج بن حجر بن
الفضل بن طهمان الشيباني
الطهماني البخاري، من أهل
بخار، وقبيلة الطهماني نسبة
إلى جده الأعلى، وكان من أئمة
المسلمين، وكان من أهل العدالة
والصدق، وله كتب كثيرة
مصنفة، رحل إلى العراق
والحجاز وديار مصر
والشامات والجزائر وبلاد
خراسان، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
٣٠٧ هـ. (س ٨٨ / ٤)

(٦٠٣)

{ الطيان }

نسبة إلى طويل، وهي: صفة عرف بها جماعة من أهل مرو، ينسب إليها:

١- إسحاق الطويل

(أبو يعقوب) إسحاق بن إبراهيم بن محمد المروزي الطويل، سكن الري، خرج إلى بيت المقدس والشام في العبادة، ومات هناك، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٨٤)

(٦٠٢)

{ الطهماني }

نسبة إلى طهمان، وهي: بعض جد المنتسب من أهل مرو وبخارى، ينتسب إليهما:

١- عيسى الطهماني

(أبو العباس) عيسى بن محمد بن عيسى بن عبد الرحمن بن سليمان المروزي الكاتب المعروف بالطهماني، إمام في اللغة والعلم وأحد أشراف خراسان بنفسه وأبائه وأسلافه. (س ٤ / ٨٨)

(أبو حامد) محمد بن محمد بن محمد بن أحمد، زين الدين الغزالي، الطوسي، الشافعي المتوفى ٥٠٥ هـ من

مصنفاته: اشراق المآخذ، الإشارة المعنوية والأسرار الحرفية، الإقتصاد في الاعتقاد، إجماع العوام عند علم الكلام، الانتصار في الأجناس من الأسرار، أحياء علوم الدين، أسرار الأنوار الإلهية بالآيات المتلوة وهو كتاب مرتب على ثلاثة فصول، أسرار

المعاملات، الأنيس في الوحدة، البسيط في الفروع وهو مختصر النهاية، بداية الهداية في الموعظة وهو مختصر ذكر فيه مالا بد لعامة المكلفين والطالبين من العبادات والعادات، أيها الولد، بدائع الصنيع، أخلاق الأبرار والنجاة من الأشرار، أسرار الحروف والكلمات. (ت ٣٥٣) (ظ ٤ / ٢٣، ٣٥، ١٩٩) (ع ٥٨٨)

(٦٠١)

{ الطويل }

(٦٠٠)

{ الطوسي }

نسبة إلى طوس، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- رضوان الطوسي

(أبو جعفر) (أبو حفص) رضوان بن عمران (عمران بن رضوان) الطوسي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤ / ٨٠) (ب ٤ / ٥٧)

٢- محمد الطوسي

محمد بن أسعد بن محمد بن الحسيني بن القاسم، المعروف بخعدة العطاري، الطوسي الشافعي. (ت ٣٧٣)

٣- محمد الطوسي

(نصير الدين) محمد بن الحسن الطوسي المتوفى ٦١٢ هـ له: أخلاق ناصري (فارسي) (ظ ٤ / ٣٨)

٤- محمد الغزالي الطوسي

(٥٩٩)

{ الطوسانى }

نسبة إلى طوسان، وهى:
قرية من قرى مرو الشاهجان،
ينسب إليها:

١- سويد الطوسانى

(أبو الفضل) سويد بن نصر
بن سويد القرشى الكاتب
القرشى المروزى الطوسانى،
يعرف بالشاه، أحد العلماء
الثقات، وكان ثقة ورعاً سنياً،
ويروى عن البخارى ومسلم
والنسائى وغيرهم من الأئمة،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفى سنة ٢٤٠ هـ.
عن إحدى وتسعين سنة. (س ٤/٧٩)

٢- عون الطوسانى

(أبو أحمد) عون بن منصور
بن نوح الطوسانى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى سنة ٢٩٠ هـ. (س ٤/٨٠)

مدينة كثيرة البساتين والمياه
الجارية والخصب، ينسب
إليها:

١- أحمد الطواويسى

(أبو بكر) أحمد بن محمد بن
حامد بن هاشم الطواويسى،
الفقيه الفاضل الورع الزاهد
الثقة، وكان من عباد الله
الصالحين، زوى عن العلماء
وروى عنه، وتوفى فى الحمام
فى سنة ٣٤٤ هـ بسمرقند.
(س ٤/٧٨)

(٥٩٨)

{ الطورقى }

نسبة إلى طورق، وهى: قرية
من نواحي أبيورد، ينسب
إليها:

١- أحمد الطورقى

(أبو سعد) أحمد بن نصر
الطورقى الأبيوردى، القاضى،
كان من أهل العلم والفضل،
تفقه بنيسابور، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء، ولد
فى حدود سنة ٤٠٠ هـ. (ب ٤/٥٥)

(أبو الفضل) محمد بن محمد
بن أحمد بن سعيد الطرواخى،
أحد الفقهاء الشافعيين، ثقة فى
الرواية، له أصول صحاح،
وسامعات فى كتب الناس،
روى عن العلماء ورووى عنه.
(س ٤/٦٤)

(٥٩٦)

{ الطغامى }

نسبة إلى طغامى، وهى:
قرية من قرى بخارى، ينسب
إليها:

١- على الطغامى

(أبو الحسن) على بن إبراهيم
بن أحمد بن عقار بن رخشاب
الطغامى، صاحب الأوقاف،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، وتوفى سنة ٣٤٩ هـ.
(س ٤/٦٧) (ب ٤/٤٠)

(٥٩٧)

{ الطواوينسى }

نسبة إلى طواويس، وهى:
اسم ناحية من أعمال بخارا،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٩ / ٤)

٣ - أحمد الطرخوني

(أبو بكر) أحمد بن سهل بن عبد الرحمن بن معبد بن طرخون البانيبي الطرخوني، نسب إلى جده الأعلى من قرية بانب من قرى بخارى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٩ / ٤)

٤ - محمد الطرخوني

(أبو بكر) محمد بن سعيد بن الأحنف بن طرخون بن رستم الحافظ الطرخوني، من أهل بخارا والشام، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٤٦ هـ. (س ٥٩ / ٤)

(٥٩٥)

{ الطرواخي }

نسبة إلى طرواخي - طرواخي (طراخي) وهي قرية من قرى بخارى، ينتسب إليها:

١ - محمد الطرواخي

نسبة إلى طرخاباد، وهي: قرية من قرى جرجان، ينسب إليها:

١ - علي الطرخابادي

علي بن احمد الطرخابادي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٩ / ٤)

(٥٩٤)

{ الطرخوني }

نسبة إلى طرخون، وهو: نسبة إلى جد المنتسب من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - محمد الطرخوني

(أبو عبد الله) محمد بن أبي السرى إسماعيل بن طرخون الطرخوني البخارى، له رحلة إلى الحجاز والعراق والشام، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٤٧ هـ. (س ٥٩ / ٤)

٢ - محمد الطرخوني

(أبو الفضل) محمد بن الأحنف بن طرخون بن رستم الطرخوني، من أهل بخارا،

محمد بن يعقوب بن إبراهيم الطرازي الحجاج، كتب الحديث بعد الأربعمائة ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٥ / ٤)

٦ - محمود الطرازي

محمود بن يعقوب بن إبراهيم الطرازي الحجاج، كتب الحديث بعد الأربعمائة ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٥ / ٤)

٧ - محمود الطرازي

(الإمام أبو القاسم) محمود بن علي بن أبي علي الطرازي، فقيه فاضل، له الباع الطويل في علم النظر، كان صالحاً سديد السيرة دائم التلاوة للقرآن الكريم، كتب الحديث عن العلماء، وكان له أولاد أئمة علماء، من أهل الرأي والعلم، وتوفى سنة ٥٣٥ هـ. (س ٥٥ / ٤)

(٥٥) (ب ٣٠ / ٤)

(٥٩٣)

{ الطرخابادي }

الحنفي، فقيه أصولي، نحوي، ولد في طراز من مدن تركستان، وتوفي بالقاهرة، من آثاره: تبصرة الأسرار في شرح عقيدة الطحاوي، الإرشاد، شرح الجامع الكبير للشيباني في فروع الفقه الحنفي، والنصائح المفترضة في فضائح الرافضة. (ف ٥٣/٤)

٣- أشرف الطرازي (١٠٠٠-١٣٦٠ م)

أشرف بن يوسف بن اينال الطرازي، الحنفي، فقيه، من آثاره: مختصر فتاوى قاضي خان، فرغ منه سنة ٧٦١ هـ. (ف ٣٨٥/١)

٤- عثمان الطرازي (أبو عمرو) عثمان بن محمد الطرازي، إمام مسجد راعوم ببلخ، كان منها، وحدث بكتاب (شرف الأوقات) روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بعد سنة ٥٢٠ هـ. (س ٥٥/٤)

٥- محمد الطرازي

(أبو سلمه) يحيى بن محمد بن يحيى بن سليم الطخشي المروزي، كان شيخاً صديقاً ثقة فقيهاً فاضلاً، كتب الحديث الكثير ببغداد والبصرة وبلدة، سمع بمرور وبالري وببغداد وبالْبصرة من العلماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٥٤/٤)

{ الطَّرَازِي } (٥٩٢)

نسبة إلى طراز، وهي: بلد قريب من إسبيجات من ثغور الترك، ينسب إليها:

١- محمد الطرازي (القرن الخامس الهـ / القرن الحادي عشر الم)

محمد بن علي الطرازي، فاضل، من آثاره: كتاب الدعاء والزيارة. (ف ٥١٧/٣)

٢- هبة الله الطرازي (٦٧١-٧٣٢ هـ / ١٢٧٢-١٣٢٣ م)

(شجاع الدين) هبة الله بن أحمد بن علي بن محمود الطرازي، التركستاني،

شعر، ديوان رسائل، ورسم المعمور من البلاد. (ف ٣٨٠/٣) (س ٤٤/٤)

{ الطحان }

نسبة إلى طحان، وهو: نسبة إلى من يطحن الحبوب من أهل مرو، ينسب إليه:

١- أحمد الطحان (أبو العباس) أحمد بن محمد بن سراج الطحان السنجي، من علماء مرو، وزاوية (جامع الترمذي)، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بعد سنة ٤٠٠ هـ. (س ٥٢/٤)

{ الطخشي } (٥٩١)

نسبة إلى طخش، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- يحيى الطخشي

بقروين، وتوفى في المحرم سنة ٥٩٠ هـ، من مؤلفاته: التبيان في مسائل القرآن. رداً على الحلوية والجهمية، خصائص السؤال، وخطائر القدس. (ف ١ / ١٠٦) (س ٤ / ٣١) (ب ٤ / ٨)

١٠ - محمد الطالقاني (١٢١٨ - ١٢٨١ هـ / ١٨٠٣ - ١٨٦٤ م)

محمد حسين بن علي الطالقاني، القزويني، الحائري، فقيه، أصولي، خطيب، أقام بكريلاء، وأخذ عن شريف العلماء المازندراني، وتوفى بكريلاء في ٤ المحرم ودفن بمقبرة ركن الدولة، من آثاره: نتائج البدائع في شرح الشرايع، نتيجة البديعة في علم فروع الشريعة، وبدائع الأصول. (ف ٣ / ٢٥٥)

(٥٨٨)

{ الطاهري }

نسبة إلى طاهر، وهو: طاهر بن الحسين أحد القواد، وهي ناحية على جيحون في أعلاه

بعد أمل، وهي أول عمل خوارزم، ينسب إليه من أهل مرو:

١ - الحسين الطاهري

(أبو عبد الله) الحسين بن الطيب بن محمد بن طاهر بن الحسين الطاهري الشافعي، من أولاد الأمير بن الأمير طاهر بن الحسين، وكان على خلافة سمرقند مدة طويلة، وكان خطيبها وإمامها، وخط في آخر عمره، وتوفى سنة ٣٩٠ هـ. (س ٤ / ٣٣)

٢ - عبد الله الطاهري

(أبو سعيد) عبد الله بن أحمد بن محمد بن عبد الله بن طاهر بن الحسين بن طاهر بن عبد الله بن طاهر بن الحسين بن مصعب بن رزيق الطاهري، من أهل مرو، كان شيخاً صالحاً سديداً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٧١ هـ. (س ٤ / ٣٣)

(٥٨٩)

{ الطبرخزي }

١ - محمد الخوارزمي (٣٢٣-٣٨٣ هـ / ٩٣٥-٩٩٣ م) (أبو بكر) محمد بن العباس الخوارزمي، الطبرخزي، الشاعر المعروف، طبري الأب خوارزمي الأم، فركب من الإسمين اسماً فقيل له: الطبرخزي، واشتهر بهذه النسبة:

١ - محمد الخوارزمي (٣٢٣-٣٨٣ هـ / ٩٣٥-٩٩٣ م) (أبو بكر) محمد بن العباس الخوارزمي، الطبرخزي، الشاعر المعروف، طبري الأب خوارزمي الأم، فركب من الإسمين اسماً فقيل له: الطبرخزي، واشتهر بهذا الإسم والنسبة، كان حافظاً للغة عارفاً بأصولها، شاعراً مقلداً، أديب، ناثر، نشأ في خوارزم، ورحل في صباه إلى بعض البلدان، فدخل سجستان ومدح واليها طاهر بن محمد ثم هجاه فحبسه وانطلق فتابع رحلته، وأقام بدمشق، مدة، ثم سكن في نواحي حلب، وانتقل إلى نيسابور واتصل بالصاحب بن عباد، وكان من الفضلاء الذين ينتابون مجلس الصاحب بن عباد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى بنيسابور في رمضان، من آثاره ديوان

فاضل، من آثاره: مفتاح البكاء
في المراني: (ف ٣ / ٣٥٣).

٢. سعيد المروزي الطالقاني
(٢٢٧ هـ / ٨٤٢ م).

(أبو عثمان) سعيد بن منصور بن شعبة الخراساني، المروزي، الطالقاني، البلخي، محدث، حافظ، مفسر، ولد بجوزجان، ونشأ ببلخ، وظاف البلاد، وسكن مكة، وتوفي بها في رمضان وهو في عشر التسعين من تصانيفه: السنن، وتفسير القرآن الكريم. (ف ١ / ٧٧٠)

٣. محمود الطالقاني
(أبو محمد) محمود بن

خداش الطالقاني، سكن بغداد، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٠٥ هـ، عن سبعين سنة. (س ٤ / ٢٩) (ب ٤ / ٧)

٤. محمد الطالقاني
محمد بن محمد بن محمد

الطالقاني الصوفي، من طالقان مرو الروذ، سمع كتاب الطبقات، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة

٤٦٦ (٤٦٣) هـ عن نيف وثمانين سنة. (ب ٤ / ٧)

٥. أبو إسحاق الطالقاني
(أبو إسحاق) بن إسماعيل

الطالقاني، سكن بغداد، من ثقات أهل العراق ومتقنيهم، مسقيم الحديث جداً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي آخر سنة ٢٢٥ هـ. (س ٤ / ٣٠)

٦. سعد الطالقاني (٢٤٤ هـ / ٨٥٨ م)

(أبو بكر) سعد بن يعقوب الطالقاني، نزيل بغداد، كان ثقة، له كتاب الصحابة، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٤٤ هـ. (ف ١ / ٧٥٨) (س ٤ / ٣٠)

٧. عباد الطالقاني (٣٢٦ هـ / ٩٣٨ - ٩٩٥ م)

(أبو الحسن) عباد بن العباس بن عباد الطالقاني، كان له كتاب في أحكام القرآن ينصر فيه مذهب الاعتزال، استحسنه كل من رآه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٣٥ (٣٣٤) هـ. (ف ٢ /

٢٩) (س ٤ / ٣٠) (ب ٤ / ٨)

٨. إسماعيل الطالقاني
(أبو القاسم) إسماعيل بن عباد

الطالقاني الوزير، المعروف بالصاحب، ابن عباد السابق، اشتهر بذكره وشعره ومجموعاته في النظم والنثر في الآفاق، سمع الحديث وحدث، وكان يحث على طلب الحديث وكتابته، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣٢٦ هـ، وتوفي سنة ٣٨٥ هـ. (س ٤ / ٣٠) (ب ٤ / ٨)

٩. أحمد الطالقاني (٥١٢ هـ / ١١٨٠ - ١١٩٣ م)

(أبو الخير، رضى الدين) أحمد بن إسماعيل بن يوسف بن محمد بن العباس القزويني الطالقاني، الشافعي، درس بالمدرسة النظامية ببغداد، وكان يعقد بها مجالس الوعظ، وكان شاباً صالحاً شديد السيرة، وحدث سيرته وصحبته، وشرع في الوعظ، وقيله الناس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد

أهل نسف، كانت له سماعات، وقد كفت بصره، تغير واختلط في آخر عمره، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٨٦ هـ. (س ٤/٢٩)

٢ - علي الطالبی

(أبو الحسن) علي بن محمد بن العباس الطالبی، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات في شهر رمضان سنة ٣٨٦ هـ. (س ٤/٢٩)

(٥٨٧)

{ الطالقانی }

نسبة إلى طالقان، وهي: بلدة بين مرو الروز وبلخ (طالقان خراسان)، وهي ولاية أيضاً بين قزوین وأبهر وزنجان ويقال لها (طالقان قزوین) ومن أهل مرو ينتسب إليهما:

١ - محمد الطالقانی (١٢٨٣

هـ / ١٨٦٦ م)

محمد صالح بن محمد بن جعفر الطالقانی البرغانی القزوینی،

نسبة إلى طاراب (تاراب)، وهي: قرية من قرى بخارا عند خنون، ينسب إليها:

١ - مهدي الطارابي

(أبو الفضل) مهدي بن إشكاب (إسكاب) بن إبراهيم بن عبد الله البكري الطارابي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٦٥ هـ. (ب ٤/٤) (س ٤/٢٧)

٢ - أحمد الطارابي

(أبو رجاء) أحمد بن يعقوب البيكندی الطارابي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٤/٢٧)

(٥٨٦)

{ الطالبی }

نسبة إلى طالب، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل نسف، ينسب إليه:

١ - محمد الطالبی

(أبو يعمر) محمد بن محمد بن أحمد بن طالب بن علي بن الحسن الطالبی الضرير، من

٣ - أحمد الصفار (٥٠٠ - ٣٤١ هـ / ٥٠٠ - ٩٥٢ م) (أبو علي) إسماعيل بن محمد بن إسماعيل بن صالح الصفار، له جزء. (ف ١ / ٣٧٦)

٤ - أبو القاسم الصفار (٥٠٠ - ٣٣٦ هـ / ٥٠٠ - ٩٤٧ م) أبو القاسم الصفار، متكلم، من آثاره: أصول التوحيد. (ف ٢ / ٦٤٣)

٥ - حماد الصفار

(أبو المحامد) حماد بن إبراهيم الصفار، ابن (أبو إسحاق) السابق، كان إمام جامع بخارى في صلاة الجمعة، وكان يعرف الأدب والأصول، وكان يملئ بكر الجمعات في جامع بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٨)

(٥٨٥)

{ الطارابي }

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٤)

(٥٨٤)

{ الصَّفَّارُ }

نسبة إلى الصَّفَّارِ، وهو: من يبيع الأواني الصفريّة من أهل بخارا، ينسب إليه:

١- إسماعيل الصَّفَّارُ

(أبو إبراهيم) إسماعيل بن أبي نصر الصَّفَّارُ، ابن (أبو نصر) السابق، كان إماماً فاضلاً، قوياً بالحق، لا يخاف في الله لومة لائم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، قتل صبراً. لأمره بالمعروف ونهيه عن المنكر سنة ٤٦١ هـ. (س ٣ / ٥٤٨)

٢- أحمد الصَّفَّارُ (كان حياً قبل ٤٥٦ هـ / ١٠٦٤ م)

(أبو الفضل) أحمد بن علي الصَّفَّارُ، كاتب، شاعر، له رسائل جمعها عمر بن الحسن الأديبي، منها: رسالة إلى عميد الملك الكندري المتوفى سنة ٤٥٦ هـ. (ف ١ / ٢٠٣)

٣- إسحاق الصُّغْدِيُّ
إسحاق بن إبراهيم بن منصور الصُّغْدِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٤)

٤- غورك الصُّغْدِيُّ

(أبو عبد الله) غورك بن الحضرم الصُّغْدِيُّ القاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٤)

٥- عبد الله الصُّغْدِيُّ

عبد الله بن محمد بن أيوب الصُّغْدِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٤)

٦- محمد الصُّغْدِيُّ

محمد بن أحمد بن السكن الصُّغْدِيُّ، ويعرف بابن أبي خراسان، وهو أبو ابن الصغدي روى عن العلماء وروى عنه. (س ٣ / ٥٤٤)

٧- عبد الجليل الصُّغْدِيُّ

(أبو محمد) عبد الجليل بن مذكور بن ثابت الصُّغْدِيُّ،

الصَّغَانِي الأصل، المكي، العمري، الحنفي، فقيه، ولد في رمضان وتوفي في شعبان، من آثاره: شرح كنز الدقائق للنسفي في فروع الفقه الحنفي. (ف ٣ / ١٠٥)

(٥٨٣)

{ الصُّغْدِيُّ }

نسبة إلى الصُّغْدِ (صُغْدِ)، وهي: كورة عجيبة قصبها سمرقند، وقيل (صغدان: سمرقند - بخارا)، ينسب إليها:

١- أيوب الصُّغْدِيُّ

أيوب بن سليمان بن داود الصُّغْدِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه، وتوفي سنة ٢٧٤ هـ. (س ٣ / ٥٤٤) (ب ٣ / ٤٦٦)

٢- إسحاق الصُّغْدِيُّ

(أبو أيوب) إسحاق بن حسان بن فُهي الصُّغْدِيُّ، أصله من الصغد، أقام يمزو، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٤٦٥)

صالح بن حبان بن سليمان الصَّغَانِي، المقيم بسمرقند، من خلفاء الدار الجورجانية، وكان فقيهاً روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٦٠ هـ وتوفي سنة ٥٣٢ هـ. (س ٣ / ٥٤٣)

٧ - عباس الصَّغَانِي (أبو الفضل) عباس بن جعفر الصَّغَانِي، شيخ حدث بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٩٥ هـ. (س ٣ / ٥٤٢)

٨ - حيدرة الصَّغَانِي (٠٠٠٠ - ٣٥٨ هـ / ٠٠٠٠ - ٩٦٩ م) حيدرة بن عمر بن الحسن بن الخطاب الصَّغَانِي، من الفقهاء على مذهب داود الظاهري، له: مختصر في مذهبه، ووضع على الجامع الصغير للشيباني كتاباً في فروع الفقه الحنفي، وشرح السراجية في الفرائض. (ف ١ / ٦٦٦)

٩ - محمد الصَّغَانِي (٧٩٠ - ٨٥٨ هـ / ١٣٨٨ - ١٤٥٤ م) (أبو حامد) محمد بن أحمد بن محمد بن عمر بن سعيد

سنة ٤٢٠ هـ، وحدث ببغداد وخراسان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ف ٢ / ٦٢٣) (س ٣ / ٥٠٨)

٣ - محمد الصَّغَانِي (أبو سعيد) محمد بن ميسر الصَّغَانِي الضَّرِير، سكن بغداد، كان كفيفاً جهمياً وليس بشيء، صدوق مرجئ، متروك الحديث. (س ٣ / ٥٤٢)

٤ - سهل الصَّغَانِي (أبو السري) سهل بن عبد العزيز بن سورة الصَّغَانِي، ابن عم أبي علي الصَّغَانِي، حدث سنة ٢٠٩ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٣)

٥ - الحسن الصَّغَانِي (أبو علي) الحسن بن محمد بن سورة الصَّغَانِي، ابن عم سهل السابق، من أهل مرو، صغاني الأصل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٤٣)

٦ - صالح الصَّغَانِي

نصر بن المهلب الصَّرْمِنْجِينِي، من ترمذ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٣ / ٥٣٦)

(٥٨٢)

{ الصَّغَانِي }

نسبة إلى صغانيان (صغان)، وهي: ولاية عظيمة بما وراء النهر متصلة الأعمال بترمذ، ينسب إليها:

١ - محمد الصَّغَانِي (أبو بكر) محمد بن إسحاق بن جعفر الصَّغَانِي، نزيل بغداد، أحد الثقات، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٢٧٠ هـ. (س ٣ / ٥٤٢) (ب ٣ / ٤٦٤)

٢ - الفضل الصَّغَانِي (كان حياً ٤٢٠ هـ / ١٠٢٩ م) (أبو العباس) الفضل بن العباس بن يحيى الصَّغَانِي، من أهل صاغان، له عدة تصانيف في كل جنس من الحديث، أحسن فيها، سمع الحديث بنيسابور، وقدم بغداد حاجاً بعد

(٥٧٩)

{ الصَّدَقِيُّ }

نسبة إلى صَدَقَة، وهي: سكة صدقة بن الفضل بمرور معروفة وهو: اسم رجل، نسبت إلى أبي الفضل صدقة بن الفضل المروزي، سكنها جماعة من العلماء فنسبوا إليها، منهم:

١- أحمد الصدقي

(أبو بكر) أحمد بن محمد إبراهيم المروزي الصدقي، القاضي، كان فقيهاً أكثر، كتب عنه أبو داود في سنة ٣٩٨ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٣٠) (ب ٣ / ٤٥١)

٢- محمد الصدقي

(أبو الفتح) محمد بن إسماعيل بن عبد الله بن أحمد بن حفصوية المروزي الصدقي، الأديب، المروزي، الصدقي، من أهل مرو، سكن سكة صدقة بن الفضل، كان أديباً فاضلاً، عارفاً بأصول اللغة حافظاً لها، رزق من التلاميذ ما لا يوصف، وصار أكثر أولاد

المحتشمين تلامذته، وعمر العمر الطويل، وانتشرت عنه الرواية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات في صفر سنة ٥١٧ هـ. (ب ٣ / ٤٥١)

٣- عمر الصدقي

(أبو حفص) عمر بن محمد بن أبي بكر الناطقي الصدقي، كان شيخاً صالحاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٥٣٦ هـ. (ب ٣ / ٤٥١)

٤- صدقة الصدقي

(أبو الفضل) صدقة بن الفضل المروزي، صديق أحمد بن حنبل، كان أحد الأئمة الورعين، كان صاحب حديث وسنة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات بعد سنة نيف وعشرين ومائتين هـ. (س ٣ / ٥٣٠) (ب ٣ / ٤٥١)

(٥٨٠)

{ الصَّرَّامُ }

نسبة إلى الصَّرَّام، وهو: من يبيع الصرم (النعل) من أهل بخارا، ينسب إليه:

١- محمد الصَّرَّام

(أبو الحسن) محمد بن خلف بن عصام الصَّرَّام بن احمد الفرائضي الصَّرَّام، من أهل بخارا، روى عن العلماء، مات سنة ٣١٦ هـ. (س ٣ / ٥٣٤)

(٥٨١)

{ الصَّرْمَنَجِينِيُّ }

نسبة إلى صَرْمَنَجَان، وهي: قرية من قرى ترمذ، ينسب إليها:

١- عبد الواحد الصَّرْمَنَجِينِيُّ

(أبو محمد) عبد الواحد بن محمد بن مالك بن نصروية الصَّرْمَنَجِينِيُّ، كان خطيباً بصَرْمَنَجَان، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٣٦)

٢- نصر الصَّرْمَنَجِينِيُّ

(٥٧٧)

{ الصَّايغِي }

نسبة إلى الصَّاعَة، وهي: سكة
بنسب، ينسب إليها:

١ - محمد الصَّايغي

(أبو علي) محمد بن عثمان
بن إبراهيم الصَّايغي، كان
فاضلاً، حريصاً على طلب
العلم - رحل إلى العراق ومصر
والحجاز، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، مات بعد
سنة ٣٤٤ هـ. (س ٥١٧ / ٣)

(٥٧٨)

{ الصَّخْرَابَادِي }

نسبة إلى صَّخْرَابَاد، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - بريدة الصَّخْرَابَادِي

(أبو سهل) بريدة بن محمد
بن بريدة بن أحمد بن عباس
..... بن بريدة الصَّخْرَابَادِي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥٢٥ / ٣)

٣ - أَرْدِيْشَر الصَّايغ

(أبو العباس) أَرْدِيْشَر بن
محمد بن أحمد الحسامي
المروزي الصَّايغ، كان شيخاً
تقياً، من أهل مرو، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
مات سنة ٢٣٦ هـ. (س ٥١٦ / ٣)

(٥٧٦)

{ الصَّايغِي }

نسبة إلى الصَّايغي، وهي:
نسبة إلى عمل الصياغة من
أهل مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الصَّايغي

(أبو عبد الله) محمد بن عبد
الله بن الحسن الصَّايغي،
المعروف بالقاضي السديد،
ولي القضاء بمرو وحمدت
سيرته وأحكامه، وكان مناظراً
فحلاً، جميل الظاهر والباطن،
كثير الصلاة والتلاوة، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥١٧ / ٣)

(أبو حمزة) الصَّانِقَانِي الأديب،
كان فاضلاً في الأدب، شديداً
على الجهمية، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٥١٣ / ٣) (ب ٤٤٣ / ٣)

(٥٧٥)

{ الصَّايغ }

نسبة إلى الصَّايغ، وهو: من
يقوم بعمل وصوغ الذهب من
أهل مرو، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الصَّايغ

(أبو إسحاق) إبراهيم ميمون
الصَّايغ، إمام عصره، كان
فقيهاً فاضلاً من الأمايين
بالمعروف والناهين عن
المنكر، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، قتل بمرو
سنة ١٣١ هـ. (س ٥١٥ / ٣)

٢ - الحسن الصَّايغ

(أبو محمد) الحسن بن محمد
بن حليم المروزي الصَّايغ،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، مات سنة ٣٥٦ هـ.
(س ٥١٦ / ٣)

والعجمية، وله شعر جيد بالعربية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في حدود سنة ٥٣٠ هـ. (س ٣ / ٥٠٥) (ب ٣ / ٤٣٩)

٢- محمد الصَّائِرِي

(أبو المظفر) محمد بن محمد بن أحمد بن أبي القاسم الصَّائِرِي، المعروف بالقاضي الوجيه، من سكة صابر، وكان شيخاً واعظاً مسناً، متحركاً يتعلق بالقضاء بمرو، ويدور حوالهم لتحصيل شيء، وكان يعظ في الرسائل والنواحي مستترقاً، روى عن العلماء (س ٣ / ٥٠٥)

٣- محمد الصَّائِرِي

(أبو عمرو) محمد بن محمد بن صابر بن كاتب بن عبد الرحمن المؤذن الصَّائِرِي، من أهل بخارا، نسب إلى جده، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٦٩ هـ. (س ٣ / ٥٠٥)

٤- نصر الصَّائِرِي

(أبو القاسم) نصر بن أحمد بن محمد بن صابر بن كاتب البخاري الصَّائِرِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٧٢ هـ. (س ٣ / ٥٠٦)

(٥٧٢)

{ الصَّاعَانِي }

نسبة إلى صَّاعَان (جَاغان)، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد الصَّاعَانِي

أحمد بن عمران المکتب الصَّاعَانِي، من أهل صاغان، كان معلماً للقرآن على طرف سكة عمارة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٠٢ هـ. (س ٣ / ٥٠٨)

(٥٧٣)

{ الصَّاعِرْجِي }

نسبة إلى صَّاعِرْج، وهي قرية من قرى الصغد، ينسب إليها:

١- الحسن الصَّاعِرْجِي

(أبو أحمد) الحسن بن علي بن جبريل الصَّاعِرْجِي الدهقان، كان من أصحاب أبي حنيفة حسن العشرة، ذا فضل وكرم، لا بأس به، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات بعد سنة ٣٦٠ هـ. (س ٣ / ٥٠٩)

٢- العباس الصَّاعِرْجِي

(أبو الفضل) العباس بن الطيب الصَّاعِرْجِي الصغدِي، من صغد سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٥٠٩)

(٥٧٤)

{ الصَّائِقَانِي }

نسبة إلى صَّائِقَان، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- الصَّائِقَانِي الأديب

العلماء، ولد سنة ٢٨١ هـ،
توفي سنة ٣٨٠ هـ. (س ٣ /
٥٠٠)

(٥٧٠)

{ الشيشقي }

نسبة إلى شيشق، وهي قرية
من قرى ترمذ، ينسب إليها:

١ - أحمد الشيشقي

(أبو نصر) أحمد بن أحمد
الشيشقي روى كتاب (النوار)
(، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء. (س ٣ / ٥٠١)

(٥٧١)

{ الصابري }

نسبة إلى صابر، وهي سكة
بمرو، ينسب إليها:

١ - يوسف الصابري

(أبو المعالي) يوسف بن محمد
الفيقي الصابري (المؤدب)
من سكة صابر، كان أديباً
عارفاً عالمياً بأنواع العلوم،
حسن الشعر بالعربية

٦ - بكر الشيرواني

(أبو القاسم) بكر بن عمر
الشيرواني، معبود في أهل
بخارى، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفي سنة
٣١٤ هـ. (س ٣ / ٤٩٨) (ب)
(٤٣٤ / ٣)

٧ - محمد الشيرواني

(أبو الحسن) محمد بن نوح
بن صابر بن أحمد بن نوح بن
عثمان بن نافع التميمي
الجنظلي الشيرواني، من أهل
قرية شيروان، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٣ / ٤٩٩)

(٥٦٩)

{ الشيروبي }

نسبة إلى شيروبي، وهو اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل نسا، ينسب إليه:

١ - محمد الشيروبي

(أبو بكر) محمد بن عبد الله
بن محمد بن شروية النسوي
الشيروبي، نزيل نسا، ثقة،
روى عن العلماء وروى عنه

مصباح المفسرين. (ف ١ /
٥٨٥)

٣ - حسين الشيرواني (كان حياً
٩٤٧ هـ / ١٥٤٠ م)

حسين بن عبد الله الشيرواني،
فقيه، متكلم، قطن مازدين،
له: الأحكام الدينية. (ف ١ /
٦٢٠)

٤ - حيدر الشيرواني (كان حياً
١١٢٩ هـ / ١٧١٧ م)

حيدر بن علي بن محمد بن
الحسن الشيرواني الأصل،
الأصفهاني، الغروي، عالم، له
عدة رسائل منها: رسالة في
الإسلام والإيمان، رسالة فيما
ورد في صدر هذه الأمة،
رسالة في أحكام البيعة، رسالة
في العترة، رسالة في تراجم
السفراء والأبواب الأربعة
للمهدي. (ف ١ / ٦٦٤)

٥ - زين العابدين الشيرواني
(١١٩٠ - ٥٠٠ هـ / ١٧٨٠ -
٥٠٠ م)

زين العابدين الشيرواني، له:
حديقة السياحة ورياض
السياحة. (ف ١ / ٧٤٣)

(٥٦٦)

{ الشيركثي }

نسبة إلى شيركث، وهي قرية من قرى نخشب، ينسب إليها:

١- أحمد الشيركثي

(أبو نصر) أحمد بن عمار بن عصمة بن معاذ الشيركثي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٠٠ هـ. (س ٣/٤٩٧)

٢- الحسن الشيركثي

(أبو محمد) الحسن بن محمد بن شعيب الشيركثي، شيخ ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٠٨ هـ. (س ٣/٤٩٧)

٣- طالب الشيركثي

(أبو أحمد) طالب بن علي بن الحسن بن طورخار الشيركثي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٨٨ هـ. (س ٣/٤٩٧)

(٥٦٧)

{ الشيرنخشيري }

نسبة إلى شيرنخشير (شيرنخشير)، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- محمد الشيرنخشيري

(أبو عبد الرحمن) محمد بن عبد الرحمن بن أحمد بن محمد بن إسحاق الشيرنخشيري، من نبيت الحديث والعلم والتقدم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٣٠ هـ. (س ٣/٤٩٨)

٢- قحطبة الشيرنخشيري

(أبو عبد الحميد) قحطبة بن شيب بن خالد بن معدان بن طئي الطائي الشيرنخشيري، كان أحد النقباء الإثني عشر الهاشمية، ثم صار من جملة القواد الذين فتخوا الجراق وقهروا الناس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي غريقاً سنة ١٣٠ هـ تقريباً. (س ٣/٤٩٨)

(٥٦٨)

{ الشيرواني }

نسبة إلى شيروان، وهي قرية بجنب بمجكث من نواحى بخارا، ينسب إليها:

١- آغا الشيرواني (١٠٠٠ - ١٢٨٥ هـ / ١٨٦٨ م) آغا بن عابدين رمضان بن زاهد الشيرواني الأصل، الشهير بالدربندي، فقيه، أصولي، محدث، مؤرخ، مشارك في أنواع من العلوم، أخذ العلم عن جماعة في النجف وكريلاء، ثم عاد إلى فارس، فسكن طهران، وتوفي وحمل إلى كريلاء فدفن فيها، من تصانيفه: إكسير العبادات في أسرار الشهادات، قواميس القواعد في الرجال، خزائن الأصول، المسائل التمرينية في الفقه، وخزائن الأحكام. (ف ١ / ٣٨٦)

٢- أبو الحسن الشيرواني (كان حياً ١٣٠١ هـ / ١٨٨٤ م) أبو الحسن بن محمد الحسيني الشيرواني، المفسر، له:

١ - المسيب الشيجي

(أبو العباس) المسيب بن محمد بن زهير بن بزيع بن زياد الرومى الشيجي، من قرية شيج، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٨٧)

(٥٦٤)

{ الشيرزى }

نسبة إلى شيرز، وهى: قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١ - عمر الشيرزى (٤٤٩ - ٥٢٩ هـ / ١٠٥٧ - ١١٣٥ م) (أبو حفص) عمر بن محمد بن على بن أبى نصر السرخسى الشيرزى، الشافعى، إمام مناظر، مقرئ، لغوى، شاعر أديب، كثير المحفوظات، مليح المحاوره، دائم التلاوة، كثير التهجد بالليل، أفنى عمره فى طلب العلم ونشره، وكان على سيرة السلف من ترك التكلف والتواضع، وكان فقيهاً، محدثاً، محققاً مدققاً حسن السيرة كثير الدرس للقرآن،

وصنف التصانيف فى الخلاف كالإعتصام، والإعتصار، والأسئلة فى الخلاف والنظر، والأسولة وغيرها، تفقه أولاً بسرخس وبلغ ثم مرو، وصل فى علم النظر بحيث يضرب به المثل، وآل الأمر فى آخر عمره إلى شينين: إلى إلقاء الدرس على الشادين، وقراءة القرآن، ولد بشيرز من أعمال سرخس فى رجب سنة ٤٤٩ هـ وأقام بمرو وتوفى بها مستهل رمضان سنة ٥٢٩ هـ. (س ٣ / ٤٩٦) (ب ٣ / ٤٣٣) (ف ٢ / ٥٧٦)

٢ - محمد الشيرزى

(أبو الفتح) محمد بن عمر بن محمد بن على الشيرزى السرخسى، ابن عمر السابق، كان أديباً فقيهاً مناظراً عارفاً باللغة، سريع النظم، حسن السيرة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد فى سنة ٤٨٩ هـ، وقتل صبراً يوم الخميس العاشر من رجب سنة ٥٤٨ هـ وفى هذا اليوم نخل الغز (مرو) ونهبوا وقتلوا عالماً، وكان هو من جملتهم. (س ٣ / ٤٩٦) (ب ٣ / ٤٣٣)

٣ - عبد الله الشيرزى

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن على الشيرزى، أخو أبو حفص عمر السابق، كان إماماً فاضلاً مكثرأ من الحديث، عالماً زاهداً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى سنة ٤٩٩ أو سنة ٥٠٠ هـ. (س ٣ / ٤٩٦)

(٥٦٥)

{ الشيرغاوشونى }

نسبة إلى الشيرغاوشون، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد الشيرغاوشونى (أبو النصر) محمد بن أبى بكر عبد الله بن محمد بن المنذر بن رستود الشيرغاوشونى، رحل إلى خراسان والعراق وأدرك المشايخ بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٤٦ هـ. (س ٣ / ٤٩٧)

نسبة إلى شييا، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - عبد الصمد الشيباني

(أبو نعيم) عبد الصمد بن علي بن محمد الشيباني البخاري، من أصحاب الرأي، وكان فقيها زاهدا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٨٢) (ب ٣ / ٤٢٩)

(٥٦٢)

{ الشيباني }

نسبة إلى شيان، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - أحمد الشيباني

(أبو محمد) أحمد بن عبد الصمد بن علي الشيباني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٤٢٩)

(٥٦٣)

{ الشيجي }

نسبة إلى شيج، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

بن يحيى بن ... الخالدي المروزي المعروف بالقاضي الشهيد، كان من أئمة أصحاب أبي حنيفة - رحمه الله - ومن مشاهيرهم في الحديث والفقہ والتاريخ والحساب، سمع بمرو وببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٧٨)

٣ - (الإمام أبو إسحاق)

إبراهيم بن أحمد بن محمد بن علي بن عطاء الفلخاري المروزي الشهيد، الملقب بزین الإسلام الشهيد، كان من أهل مرو، كان من أهل العلم والفضل والفتوى والورع، سمع بحضرته كتاب (الوسيط) للواحدى في مدرسة التميمية بمرو، وسمع كتاب (طراز المغازي) للواحدى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، قتل في فتنة خوارزم شاه سنة ٥٣٦ هـ. (س ٣ / ٤٧٩)

(٥٦١)

{ الشيباني }

(٥٦٠)

{ الشهيد }

نسبة إلى الشهيد، وهي: نسبة إلى استشهد من أهل مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الشهيد

(أبو الفضل) محمد بن محمد بن أحمد بن عبد الله بن عبد المجيد بن إسماعيل بن الحاكم المروزي السلمي ثم الحنفي الشهيد، الوزير الحاكم، عالم مرو، والإمام لأصحاب أبي حنيفة (في عصره، سمع بمرو وبغداد والرى وبخارا ومكة وغيرهما، وكان يحفظ الفقهيات التي يحتاج إليها، ويتكلم على الحديث، حفظ ستين ألف حديث من حديث رسول الله - صلى الله عليه وسلم -، ومن تصانيفه: الكافي، والمنقبي، وشرح الجامع، وأصول الفقه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٧٧)

٢ - المحسن الشهيد

(أبو نصر) المحسن بن أحمد بن المحسن بن أحمد بن محمد

محمد بن محمود بن سنان الجُنُجَرْدِي ثم الشَّوَالِي، تحول إلى قرية شَوَالٍ ومات بها سنة ٢٩٢ هـ، وهو ابن مائة سنة.

(س ٣ / ٤٦٧)

٣- موسى الشَّوَالِي

(أبو عيينة) موسى بن كعب بن عيينة بن عائشة بن عمرو بن السُّرَى المَرْتِي الشَّوَالِي، من القدماء من هذه القرية، احد النقباء الإثني عشر، وكان من مشاهير القواد، ولاه سرخس ثم ولاه نيسابور (س ٣ / ٤٦٧).

٤- لاهز الشَّوَالِي

(أبو عمرو) لاهز بن قريط (أبي الجنوب) بن يثرب بن رفاعة بن عوف بن ... بن تميم المَرْتِي الشَّوَالِي، من القدماء من هذه القرية، أبوه كان صاحب النبي - صلى الله عليه وسلم - رآه وهو صغير، ثم خرج إلى البصرة، ثم أقام بمرور الرُّود، نزل مرو في قرية شوال فلم يزل بها، وعاش ١٢٢ سنة، وولد له (لاهز) بعد المائة، وكان لاهز يعدل سليمان بن كثير في القدر

نسبة إلى شَوَالٍ، وهي قرية من قرى الصغد، ينسب إليها:

١- أحميد الشَّوَالِي

أحميد بن لقمان الشَّوَالِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٤١٩)

(٥٥٤)

{ الشَّوَالِي }

نسبة إلى شَوَالٍ، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- محمد بن أبي النجم الشَّوَالِي

(أبو طاهر) محمد بن أبي النجم بن محمد الشَّوَالِي، الخطيب، كان من أهل الخير والدين، ووضئ الوجه، مليح الشيبة، سمع منه خلق كثير، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في حدود سنة ٤٦٠ هـ. وتوفي سنة ٥٣٢ هـ بقرية شوال. (س ٣ / ٤٦٦)

(ب ٣ / ٤٢٠)

٢- محمد بن محمود الشَّوَالِي

توفي سنة ٢٦٢ هـ. (س ٣ / ٤٥٩)

٢- عبد الصمد الشَّمِيهَنِي

(أبو بكر) عبد الصمد أحمد الشَّمِيهَنِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٥٩)

(٥٥٢)

{ الشَّجِي }

نسبة إلى شَجَج، وهو اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخارا، ينسب إليه:

١- محمد الشَّجِي

(أبو طاهر) محمد بن علي بن محمد بن أحمد بن شجاع بن إسحاق بن محمد بن شنج الشَّجِي، من أهل بخارى، اشتهر بالشجاعى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤١٥ هـ. (س ٣ / ٤٦٢)

(٥٥٣)

{ الشَّوَالِي }

واعظاً فقيهاً بارعاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٥١ هـ. (س ٣ / ٤٥٠)

{ الشَّحِيكِيُّ }

نسبة إلى شحيكث وهي: بلد من نواحي طراز من حدود تركستان على سيحون، ينسب إليها:

١ - عبد المجيد الشَّحِيكِيُّ (الإمام) عبد المجيد بن يوسف بن شعيب بن بنان الشَّحِيكِيُّ، تفقه بسمرقند، روى عنه ابنه علي بن عبد المجيد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٤٥٧ هـ، وهو ابن ٨٠ سنة. (س ٣ / ٤٥١)

{ الشَّلْجِيُّ }

نسبة إلى شلج، وهي قرية من قرى طراز شبه بليدة،

أحدى بلاد تغور الترك، ينسب إليها:

١ - يوسف بن يحيى الشَّلْجِيُّ يوسف بن يحيى الشَّلْجِيُّ، كان إماماً فاضلاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٥١) (ب ٣ / ٤٠٦)

٢ - علي الشَّلْجِيُّ

(أبو الحسن) علي بن عبد المجيد بن يوسف بن شعيب الشَّلْجِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٤٢ هـ، توفي سنة ٥٢٣ هـ. (س ٣ / ٤٥١)

{ الشَّمِينِيكِيُّ }

نسبة إلى شمينيه، وهي قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الشَّمِينِيكِيُّ (أبو نصر) محمد بن أحمد بن الحسن الأزدي الشَّمِينِيكِيُّ، كان حسن الحديث مستقيم الرواية، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤٥٧)

{ الشَّمِينِيكِيُّ }

نسبة إلى شمينان، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الشَّمِينِيكِيُّ (أبو المظفر) محمد بن العباس بن جعفر بن عبد الله الشَّمِينِيكِيُّ الشَّوَانِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة نيف وسبعين وأربعمائة هـ. (س ٣ / ٤٥٨)

{ الشَّمِينِيكِيُّ }

نسبة إلى شمين، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الشَّمِينِيكِيُّ محمد بن عبد الله بن فهاد الشَّمِينِيكِيُّ، إمام متقن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

يوم الأحد ٢٣ من رجب سنة ٥٢٠ هـ. (س ٤٤٨/٣)

(٥٤٥)

{ الشُّكَيْسَتَانِي }

نسبة إلى شُكَيْسَتَان، وهي: قرية من قرى إشتيخن بالصغد قرب سمرقند، ينسب إليها:

١- إبراهيم الشُّكَيْسَتَانِي

(الحافظ أبو إسحاق) إبراهيم بن إسحاق الشُّكَيْسَتَانِي، رحل إلى خراسان والعراق، روى عن العلماء وزوى عنه العلماء. (ث ص ٤) (س ٤٤٩/٣) (ب ٤٠٥/٣)

(٥٤٦)

{ الشُّكَّلائي }

نسبة إلى شُكَّلان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد الشُّكَّلائي

(أبو عصيمة) أحمد بن عبد الله بن محمد بن مأمون الشُّكَّلائي، كان إماماً متفناً

(أبو إسحاق) إبراهيم بن مسلم بن محمد بن أحمد الشُّكَّاني، كان فقيهاً فاضلاً، ثقة، كتب الحديث عن القدماء، وكان يملئ الحديث ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٣٢٤ هـ. (س ٤٤٨/٣) (ب ٣/٤٠٤) (ث ٥)

٢- عبد الخالق الشُّكَّاني

(الحاكم أبو بكر) عبد الخالق بن محمد بن سعيد بن علي الشُّكَّاني، والد القاضي محمد بن عبد الخالق، كان مستملي شمس الأئمة أبي محمد عبد العزيز الحلواني فيما أملاه بكس، توفي بكس قبل سنة ٤٨٠ هـ. (س ٤٤٨/٣)

٣- محمد الشُّكَّاني

(القاضي أبو المؤيد) محمد بن خبذ الخالق بن محمد بن سعيد بن علي الشُّكَّاني، ابن عبد الخالق السابق، كان قاضي سمرقند مدة، وقاضي كس أكثر من ثلاثين سنة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٤٨ هـ، توفي بكس

الشُّرواني، الملقب بمخدوم الخلوتي، صوفي، من آثاره: آداب الإرشاد، وسلسلة الأرواح. (ظ ٦/٥٦٢) (ف ١٧٢/٤)

١٨- أبو بكر الشُّرواني (٠٠٠ - ١١٣٤ هـ / ٠٠٠ - ١٧٢٢ م) أبو بكر بن رستم بن أحمد بن محمود الشُّرواني، الرومي، الحنفي، أحد رجال الدولة العثمانية، أديب، من آثاره: ما لا بد منه للأديب. (ف ١/٤٣٧)

١٩- محمد الشُّرواني

(أبو بكر) محمد بن عشير بن معروف الشُّرواني، كان فقيهاً صالحاً متديناً، سكن المدرسة النظامية ببغداد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣/٤٢٣) (ب ٣/٣٨٤)

(٥٤٤)

{ الشُّكَّانِي }

نسبة إلى شُكَّان، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- إبراهيم الشُّكَّاني

نور الله بن محمد بن رفيع بن عبد الرحيم الشرواني، الحنفي، فاضل، من المدرسين درس بيروسة، وتوفى بها، من آثاره: تعليقه على أنوار التنزيل للبيضاوي في التفسير، شرح تلخيص المفتاح في المعاني والبيان، وشرح الفقه الأكبر لأبي حنيفة (ظ ٦ / ٤٩٩) (ف ٤ / ٤٥) .
 ١٦ - يوسف الشرواني (٠٠٠ - ١١٣٤هـ / ٠٠٠ - ١٧٢٢م) (أكمل الدين) يوسف بن إبراهيم بن محمد الزهري الشرواني، المدني، الحنفي، فقيه، محدث، ولد بشروان وتوفى بالمدينة، من تأليفه: هدية الصبيح في شرح مشكاة المصابيح، في ثلاث مجلدات، شرح ملتقى الأبحر في الفروع في مجلدين، رسالة في كراهية إقتداء الحنفي بالشافعي، وعدة رسائل. (ظ ٦ / ٥٦٨) (ف ٤ / ١٤٠) .
 ١٧ - يوسف الشرواني (٠٠٠ - ٨٩٠هـ / ٠٠٠ - ١٤٨٥م) (ضياء الدين) يوسف بن القاضي علي الشماخي

المبدأ والميعاد، والفوائد الخاقانية تشمل على ثلاثة وخمسين علماً (ظ ٦ / ٢٧٥) (ف ٣ / ١٤٢) .
 ١٣ - محمد الشرواني (٠٠٠ - ١٠٦٣هـ / ٠٠٠ - ١٦٥٣م) (محيي الدين) محمد بن جمال الدين بن رمضان الشرواني، السكري، مفسر، من آثاره: حاشية على تفسير البيضاوي في مجلدين. (ف ٣ / ١٩٨) .
 ١٤ - محمد الشرواني (٠٠٠ - ٨٩٢هـ / ٠٠٠ - ١٤٨٧م) (شمس الدين) محمد بن شهاب الدين الشرواني الحنفي، منطقي أصولي، جدلي، بياني، من آثاره: حاشية على العضد على منتهى السؤل والأمل في علمي الأصول والجدل، حاشية على شرح السيد لمفتاح العلوم للسكاكي، وحاشية القطب في المنطق. (ظ ٦ / ٢١٤) (ف ٣ / ٣٤٧) .
 ١٥ - نور الله الشرواني (٠٠٠ - ١٠٦٥هـ / ٠٠٠ - ١٦٥٥م) (نور الله) نور الله بن محمد بن علي الشرواني، الحنفي، فاضل، من آثاره: حاشية على شرح المنطق في المنطق، رسالة في العقائد للغزالي،

التواريخ، وأقصى المطالب (ف ٢ / ٣٨٩) .
 ١٠ - محمد الشرواني (٠٠٠ - ٩١٢هـ / ٠٠٠ - ١٥٠٦م) (شكر الله) محمد بن إبراهيم الشرواني، فاضل، صوفي، توفي في حدود سنة ٩١٢ هـ، من آثاره: الفتوحات في الجعفر. (ف ٣ / ٣١) .
 ١١ - محمد الشرواني (٠٠٠ - ٨٩٨هـ / ٠٠٠ - ١٤٩٣م) (محيي الدين) محمد بن أحمد الشرواني، الحنفي، فاضل، من آثاره: حاشية على مطالع الأنوار للأرموي. (ظ ٦ / ٢١٧) (ف ٣ / ٦٩) .
 ١٢ - محمد الشرواني (٠٠٠ - ١٠٣٦هـ / ٠٠٠ - ١٦٢٧م) محمد بن الأمين بن صدر الدين الشرواني، نزيل القسطنطينية، عالم مشارك في أنواع من العلوم، أقام في آمد بديار بكر، وفي القسطنطينية، من مؤلفاته: تعليقات على أماكن من تفسير البيضاوي، حاشية على شرح الشمسية في المنطق، شرح العقائد للغزالي، رسالة في

خلاصة الفرائض، صدر الكواكب، والوفاء في مسائل الحكماء. (ف ١/١٣٢)

٨ - صالح الشرواني (١٠٣١ - ١٠٨٣ هـ / ١٦٢٢ - ١٦٧٢ م)

(ف ١/١٠٣١) صالح بن إسحاق الشرواني الأصل، القسطنطيني، القره باغي، الرومي، المعروف بظهوري وإسحاق زاده، مؤرخ، نسابة، مفسر، شاعر، تولى القضاء ببيروت ثم مصر، وتوفي بها وهو قاض، من آثاره: حاشية على تفسير البيضاوي (ف ١/٨٢٩)

٩ - علي الشرواني (١١١٨ هـ / ١٧٠٦ م - ١١٥٨ هـ / ١٧٤٤ م)

علي بن إبراهيم بن محمد الزهري الشرواني، ثم المدني، النقشبدي، الحنفي، صوفي، مشارك في بعض العلوم، وتوفي بالمدينة، من مؤلفاته: جامع المناسك، مهمات المعارف الواجبة على العباد في أحوال المبدأ والمعاد، دليل الزائرين وأنيس المجاورين في زيارة سيد المرسلين، خلاصة

آثاره: اليابسة في الطب، وروضة العطر في الطب في مجلد ضخيم، رياض العلوم فارسي، فتوحات في الحفر. (ظ ٢٢٥ / ٦) (ف ٣/٧٠٢)

٥ - عبد الرحيم الشرواني (١٧٢٢ م - ١١٣٤ هـ / ١٧٠٠ - ١٧٢٢ م)

عبد الرحيم بن أحمد الشرواني، ثم الرومي الحنفي، من مدرسي القسطنطينية، له حاشية على آداب البحث لمسعود الشرواني، حاشية على لوامع الأسرار شرح مطالع الأنوار في المنطق والحكمة للأرموي. (ف ٢/١٢٩)

٦ - إسماعيل الشرواني (٨٥٨ هـ / ١٤٥٤ - ١٥٣٥ م - ٩٤٢ هـ / ١٤٥٤ - ١٥٣٥ م)

إسماعيل بن عبد الله الشرواني، الحنفي، مفسر، توفي بمكة، من آثاره: حاشية على تفسير البيضاوي. (ف ١/٣٦٩)

٧ - أحمد الشرواني (١٣٠٧ هـ / ١٨٩٠ م - ١٣٥٧ هـ / ١٩٣٨ م)

أحمد حمدي الشرواني، الرومي، الحنفي، عالم مشارك في بعض العلوم، من تصانيفه:

على الهيئات المواقف للأجي في علم الكلام، تعليقات على شرح الجيني لقاضي زاده الرومي في الهيئة البسيطة، تعليقات على أوائل شرح المواقف، و خلاصة المنهج في التفسير. (ف ٢/٦١٢)

٣ - فتح الله الشرواني (١٤٧٥ م - ١٤٨٠ هـ / ١٤٧٥ - ١٤٨٠ م)

فتح الله بن أبي يزيد بن عبد العزيز بن إبراهيم الشرواني، الشافعي، فاضل مشارك في أنواع من العلوم، من تصانيفه: تفسير آية الكرسي، شرح المراح، وشرح الإرشاد في النحو. (ف ٢/٦١٤)

٤ - محمد الشرواني (٩١٢ هـ / ١٥٠٦ م - ٩٦٢ هـ / ١٥٥٦ م)

محمد بن محمود بن حاجي الشرواني، ثم القسطنطيني، طبيب، له معرفة بالتفسير والحديث وعلوم العربية، من أهل شيروان في بخارا، انتقل إلى القسطنطينية، مخدم بطبه السلطان محمد المتوفى سنة ٨٦٦ هـ، وحج وأقام بمصر مدة، قرأ فيها على بعض علمائها وعاد إلى الروم من

(أبو جعفر) محمد بن عمران بن موسى بن موسى بن الشَّرْمَقُولِي، روى كتاب التاريخ لإبن أبي خثيمة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بنسب سنة ٣٣٢ هـ (س) (٤٢٠/٣)

(٥٤٢)

{ الشَّرْمَقَانِي }

نسبة إلى شَرْمَقَان، وهي قرية من ناحية نسا، ينسب إليها:

١- أحمد الشَّرْمَقَانِي (أبو الفضل) أحمد بن محمد بن حمدون بن بNDAR الشَّرْمَقَانِي، الفقيه الأديب، كان أحد أعيان مشايخ خراسان في الأدب والفقه وكثرة الحديث، طلب الحديث بخراسان والعراق والشام والجزيرة والحجاز. سمع المسند الكبير والأمهات لإبن أبي شيبة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بالشَّرْمَقَان في ١٥ جمادى الآخرة سنة ٣١٦ هـ (ب) (٣٨٣ / ٣) (س) (٤٢٢/٣)

٢- أحمد الشَّرْمَقَانِي

(أبو سعيد) أحمد بن محمد بن رميح بن عصمة بن وكيع بن رجاء النخعي النسوي الشَّرْمَقَانِي، من أهل نسا، ولد بالشَّرْمَقَان، ونشأ بمرو، وسمع العلم بخراسان وغيرها من البلاد، وكتب الكثير، وصنف وجمع، وذاكر العلماء، وكان مغنوداً في جفاظ الحديث، وقدم بغداد دفعات وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بالجحفة سنة ٣٥٧ هـ (س) (٤٢١ / ٣)

٣- يعقوب الشَّرْمَقَانِي

(أبو العباس) يعقوب بن يوسف بن الحسين الشَّرْمَقَانِي، سمع بنسا والعراق ومصر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س) (٤٢٢ / ٣)

٤- الحسين الشَّرْمَقَانِي

(أبو علي) الحسن بن أبي الفضل الشَّرْمَقَانِي المؤدب، نزل بغداد، وكان أحد حفاظ القرآن الكريم، ومن العالمين باختلاف القراءات ووجوهها، وكان صدوقاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

توفي يوم الخميس ٥ من صفر سنة ٤٥١ هـ (س) (٤٢٣ / ٣)

(٥٤٣)

{ الشَّرْوَانِي }

نسبة إلى شَرْوَان، وهي مدينة من نواحي باب الأبواب (الدر بند)، ينسب إليها:

١- مسعود الشَّرْوَانِي (٠٠٠٠-)

٩٠٥ هـ / ٠٠٠٠ - ١٥٠٠ م) (كمال الدين) مسعود بن حسين بن الشَّرْوَانِي

(الشيروانى) الرضى، من آثاره: شرح الرسالة السمرقندية في الوضع والآداب، حاشية على شرح حكمة العين، لقطب الشيرازي، تعليقات على الاهيات شرح المواقف للسيد الشريف، شرح آداب البحث في المنطق. (ظ ٦ / ٤٣٠) (ف) (٨٤٧/٣)

٢- فتح الله الشَّرْوَانِي (٠٠٠٠-)

٨٩١ هـ / ٠٠٠٠ - ١٤٨٦ م) فتح الله بن شكر الله الشَّرْوَانِي، فاضل مشارك في بعض العلوم، من تصانيفه: حاشية

(٥٤١)

{ الشرمغولي }

نسبة إلى شرمغول، وهي: قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١- محمد الشرمغولي (أبو النصر) محمد بن أحمد بن سليمان الشرمغولي النسوي، الأديب الثقة الصالح، سمع بخراسان والشام، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٣٨٣)

٢- إسحاق الشرمغولي (أبو يعقوب) إسحاق بن سعد بن الحسن بن سفيان بن عامر بن عبد العزيز بن النعمان بن عطاء النسوي الشرمغولي، من أهل قرية شرمغول، سمع بخراسان والعراق، وحدث بالعراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بنيسابور سنة ٣٧٤ هـ. (س ٣ / ٤٢٠)

٣- محمد الشرمغولي

العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ربيع الأول سنة ٤٠٣ هـ. (س ٣ / ٤١٦)

٢- محمد الشرفدني (أبو عبد الله) محمد بن الفضل بن عطية بن عمر بن خالد العبسي الشرفدني لكوفي، يسكن قرية شرفدن، وكانت له بها ضيعة، سمع منه عامة مشايخ بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤١٦)

٣- هارون الشرفدني (أبو عمران) هارون بن الأشعب الشرفدني، سكن قرية شرفدن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤١٦)

٤- خلف الشرفدني (أبو صالح) خلف بن صالح بن عبد الرحمن الشرفدني، لشيخ الصالح، وكان من أزهدي الناس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٤٦ هـ. (س ٣ / ٤١٦)

(٥٣٩)

{ الشرغياتي }

نسبة إلى شرغيان، وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١- أحمد الشرغياتي (أبو نصر) أحمد بن علي بن محمد بن جمعة بن السكن بن عبد الله بن زربي المتول الشرغياتي الكوفي النسفي، من أهل نسف، كان يسكن شرغيان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ١٦ رمضان سنة ٤٠٣ هـ. (س ٣ / ٤١٥)

(٥٤٠)

{ الشرفدني }

نسبة إلى شرفدن، وهي: جد المنتسب إليه من أهل سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الله الشرفدني (أبو محمد) عبد الله بن محمد بن فوط الشرفدني، روى عن

٢- أحمد الشُّبُّوِي

أحمد بن محمد بن ثابت الشُّبُّوِي المروزي، والد (أبو عبد الرحمن) السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٩٨)

(٥٣٧)

{ الشُّخَاخِي }

نسبة إلى شَخَاخ، وهي قرية من قرى الشاش، ينسب إليها:

١- عبد الرحمن الشُّخَاخِي

(أبو محمد) عبد الرحمن بن محمد بن عبد الخالق البخاري الشُّخَاخِي، سكن قرية شَخَاخ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٢٣ هـ. (س ٣ / ٤٠٨) (ب ٣ / ٣٧٢)

(٥٣٨)

{ الشُّرْغِي }

نسبة إلى شُرْغ، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- محمد الشُّرْغِي

(أبو بكر) محمد بن إبراهيم بن صابر الشُّرْغِي، روى عن علماء بخارا وخراسان والعراق والحجاز، وروى عنه العلماء، ومات بسمرقند في رجب سنة ٢٧٢ هـ. (ب ٣ / ٣٨٠) (س ٣ / ٤١٤)

٢- شعيب الشُّرْغِي

(أبو صالح) شعيب بن الليث الشُّرْغِي الكاغدي، سكن سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بسمرقند في رجب سنة ٢٧٢ هـ. (س ٣ / ٤١٥)

٣- محمد الشُّرْغِي

(أبو المحاسن) محمد بن أبي بكر بن المفتي بن إبراهيم الشُّرْغِي، الواغظي المؤدب، المعروف بإمام زاده، أديب واعظ شاعر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد في زبيح الأول سنة ٤٩١ هـ. (ب ٣ / ٣٨٠)

٤- شَدَاد الشُّرْغِي

(أبو حكيم) شَدَاد بن سعيد بن الحجاج الشُّرْغِي، روى عن

العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤١٥)

٥- عامر الشُّرْغِي

(أبو عمرو) عامر بن شَدَاد الشُّرْغِي، ابن شَدَاد السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤١٥)

٦- علي الشُّرْغِي

(أبو الحسن) علي بن الحسن بن سَلَام الشُّرْغِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٢٣ هـ. (س ٣ / ٤١٥)

٧- سعيد الشُّرْغِي

(أبو عثمان) سعيد بن سليمان بن داود بن كثير الشُّرْغِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٠٠ هـ. (س ٣ / ٤١٥)

٨- سليمان الشُّرْغِي

(أبو سعيد) سليمان بن داود بن كثير الشُّرْغِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٤١٥)

(٥٣٣)

{ الشَّاهِدِي }

نسبة إلى شَاهِد، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل نَسَف، ينسب إليه:

١- إبراهيم الشَّاهِدِي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن عبد الوهاب بن أحمد بن خلف بن شاهد بن الحسن بن هاشم النسفي الشَّاهِدِي، من أهل نَسَف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤١٢ هـ. (س ٣ / ٣٩٢)

(٥٣٤)

{ الشَّاهُوي }

نسبة إلى شَاهُوي، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل سمرقند، ينسب إليه:

١- محمد الشَّاهُوي

محمد بن إبراهيم الشَّاهُوي السمرقندي، من أهل سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه

العلماء، وتوفى سنة ٢٩٧ هـ. (س ٣ / ٣٩٤)

(٥٣٥)

{ الشُّبَلِي }

نسبة إلى شُبَلِيَّة، وهي: قرية من قرى أتروسنة بما وراء النهر، ينسب إليها:

١- دلف الشُّبَلِي

(أبو بكر) دلف (جعفر) بن جدر الشُّبَلِي، اختلف في اسمه واسم أبيه، شيخ الصوفية الزاهد، كان من أحسن المشايخ حالا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى ببغداد سنة ٣٣٤ هـ. (ع ١٩) (ب ٣ / ٣٦٥) (س ٣ / ٣٩٦)

٢- يونس الشُّبَلِي

(أبو الحسن) يونس بن أبي بكر الشُّبَلِي، ابن (أبي بكر) السابق، حكى عن أبيه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٩٧)

٣- محمد الشُّبَلِي

(أبو علي) محمد بن الحسين بن عبد الله بن شبل الشاعر المعروف بابن الشُّبَلِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة نيف وسبعين وأربعمائة هـ. (س ٣ / ٣٩٧)

(٥٣٦)

{ الشُّبُوي }

نسبة إلى شُبُوي، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١- أحمد الشُّبُوي

(أبو علي) أحمد بن عمر بن شُبُويَّة الشُّبُوي المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٩٨)

٢- عبد الله الشُّبُوي

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن أحمد بن شُبُويَّة الشُّبُوي المروزي، من أهل مرو، ومن أئمة أهل الحديث، سمع بخراسان وبالعراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٧٥ هـ. (س ٣ / ٣٩٨)

نسبة إلى شاووجه، وهو: اسم جد لعالم ببخارى، ينسب إليه:

١- ابراهيم الشاوجي

(أبو إسحاق) ابراهيم بن عفيف بن خازم بن شاوجه المعلم الشاوجي، من أهل بخارى، روى عنه العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣١٥ هـ. (س ٣ / ٣٩١)

(٥٢٨)

{ الشاوخزاني }

نسبة إلى شاوخزان، وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١- محمد الشاوخزاني

(أبو الحسين) محمد بن جعفر الشاوخزاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى في شهر المحرم سنة ٣٨٣ هـ. (س ٣ / ٣٩١)

(٥٢٩)

{ الشاوداري }

نسبة إلى شاودار، وهي: كورة في جبل سمرقند، ينسب إليها:

١- العباس الشاوداري

العباس بن عبد الله الأرخسي الشاوداري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء؛ (ب ٣ / ٣٥٨)

(٥٣٠)

{ الشاوشابادي }

نسبة إلى شاوشاباد، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد الشاوشابادي

أحمد بن علي الأشقر الشاوشابادي المروزي، من قرية شاوشاباد، صاحب تاريخ المرازمة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء؛ (س ٣ / ٣٩٢)

(٥٣١)

{ الشاوغري }

نسبة إلى الشاوغر، وهي: ناحية من تغز الترك، ينسب إليها:

١- علي الشاوغري

(أبو الحسن) علي بن الحسن الشاوغري، القاضي، كان من الأفاضل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء؛ (ب ٣ / ٣٥٨)

(٥٣٢)

{ الشاوكتي }

نسبة إلى شاوكت (شاوكت)، وهي: بلدة من نواحي الشاش، ينسب إليها:

١- عبد الواحد الشاوكتي

(الخطيب أبو القاسم) عبد الواحد عبد الرحمن بن زيد بن ابراهيم بن حميد بن حرب يعرف بالحكيم الشاوكتي، من أهل سمرقند، سكن شاوكت، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٩٤ هـ، وهو ابن ٨٧ سنة أو أكثر. (ب ٣ / ٣٥٨): (س ٣ / ٣٩٢)

(٥٢٦)

{ الشاواني }

نسبة إلى شاون، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد الشاواني

(أبو حامد) أحمد بن محمد بن جعفر الشاواني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب) (٣٥٨ / ٣) (س ٣ / ٣٩١)

٢- علي الشاواني

(أبو الحسن) علي بن محمد الشاواني، حفيد (أبي حامد) السابق، المروزي، عمر طويلاً حتى مات أقرانه، صحب الأئمة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته سنة ٤٦٣ هـ، وتوفي في ربيع الأول سنة ٥٤٩ هـ. (ب ٣ / ٣٥٨) (س ٣ / ٣٩١) (ط ٢ / ٦٣١) (شد ٤ / ١٥٢)

(٥٢٧)

{ الشاوجي }

(أبو سعيد) الحافظ الهيثم بن كليب بن شريح بن معقل الشاشي البنكثي، الأديب، محدث حافظ، كان أصله من مرو وقيل ترمذ سكن بنكث وهو محدث ما وراء النهر، قدم بخارا وحدث بها سنة ٣٣٤ هـ، روى عن العلماء وروى عنه، وتوفي بسمرقند سنة ٣٣٥ هـ. من آثاره: المسند الكبير في الحديث في مجلدين. (ظ ٦ / ٥١٢) (س ٣ / ٣٧٦) (ف ٤ / ٦٨)

(٥٢٥)

{ الشامي }

نسبة إلى الشام، وهو: اسم لمن اتسبب إلى مسجد الشام من أهل بخارى ويدعى فقهائوه (شامي)، ينسب إليه:

١- أبو سعيد الشامي (أبو سعيد) الشامي الملقب بـ (حجّي)، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٨٧)

عبدالله بن أبي عوانة الشاشي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٧٥)

١٢- الفضل الشاشي

(أبو علي) الفضل بن العباس بن أبي عوانة الشاشي، ابن أخي عبدالله السابق، رحل إلى مرو والعراق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٨٦ هـ. (س ٣ / ٣٧٥)

١٣- هارون الشاشي

(أبو موسى) هارون بن حميد الشاشي، كان فقيه البلدان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٦٦ هـ. (س ٣ / ٣٧٥)

١٤- جعفر الشاشي

(أبو محمد) جعفر بن شعيب أبو محمد الشاشي، محدث بنيسابور سنة ٢٨٧ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٧٦)

١٥- الهيثم الشاشي (٠٠٠٠)

(٣٣٥ هـ / ٠٠٠٠ - ٩٤٦ م)

- ٩- عبد الجبار الخرقى (٤٧٧ هـ / ١٠٨٤ - ١١٥٨ م) (ف ٣ / ٣٣٨)
- ٧- محمد الشاشي (٣٩٧ هـ / ١٠٠٧ - ١٠٩٢ م) (أبو بكر) محمد بن علي بن حامد الشاشي، الشافعي، فقيه، ولد بالساش، وارتحل إلى غزوة، ثم استدعاه نظام الملك إلى هراة، مدرس النظامية بهراة، وتوفي بها في ٦ شوال، وله تصانيف منه: طريقة في الخلاف (شذ ٣ / ٣٨٠) (ط ٢ / ٤٨٤) (ظ ٦٦ / ٧٦٠) (ف ٣ / ٥٠١)
- ٨- عبيد الله الشاشي (... هـ / ١٤٩٠ م) عبيد الله بن محمود بن أحمد الشاشي، السمرقندي، النقشبدي، الملقب بالأحرار، صوفي، وتوفي في سلخ ربيع الأول في قرية كشان، ودفن بسمرقند، من آثاره: رسالة والدية، رسالة حورانية، أنفاس نفيسة، فقرات العارفين، العروة الوثقى لأرباب الإرتقاء، وأنيس السالكين في التصوف (ع ٢٢) (ف ٢ / ٣٥٤) (ف ٣ / ٥٠١)
- ٦- محمد الشاشي (... هـ / ١٥٧٢ م) (كمال الدين) محمد الشاشي، الفرگندي، الطاشكندي، الحنفي، النقشبدي، مفسر من آثاره: حاشية على تفسير كتاب في محاسن الشريعة في فروع الشافعية، والفتاوى، أيب القاضي على مذهب الشافعي، تفسير القرآن، جوامع الكلم في كلمات النبي صلى الله عليه وسلم، دلائل النبوة، شرح فروع ابن الحداد المصري، شرح تلخيص ابن الفاس الطبري (ف ٣ / ٤٩٨) (ط ١ / ٢٦٨) (ع ٥٧٥) (ظ ٦ / ٤٨) (س ٣ / ٣٧٥) (ب ٣ / ٣٥٠) (شذ ٢ / ٣١٠)
- ٥- محمد الشاشي (كان حياً ٧٨١ هـ / ١٣٧٩ م) (شمس الدين) محمد بن الحسن الخوارزمي، الفارابي الشاشي، الحنفي، من آثاره: شرح كتاب الخمسين في أصول الدين لفخر الدين الرازي فرغ منه سنة ٧٨١ هـ (ظ ٦ / ١٧٠) (ف ٣ / ٢١٧)
- ١٠- علي الشاشي (... هـ / ٩٢٦ م) (أبو الحسن) علي بن الحاجب بن جنيد الشاشي، وقيل اسمه (أبو علي) الحسن بن صاحب بن حميد الشاشي، أحد الرحالين في طلب العلم، إلى خراسان والعراق والحجاز وجزيرة الشام، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بالساش سنة ٣١٤ هـ، من تصانيفه: الإرشاد (س ٣ / ٣٧٥) (ب ٣ / ٣٥٠) (ف ١ / ٥٥٤)
- ١١- عبدالله الشاشي

نسبة إلى شَابُورْتَزَه، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- سالم الشَّابُورْتَزِي (أبو هريرة) سالم بن أحمور الشَّابُورْتَزِي، شيخ من هذه القرية من المتأخرين، لا بأس به، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٦٩).

(٥٢٤)

{ الشَّاشِي }

نسبة إلى شاش، وهي: قرية وراء نهر سيحون متاخمة لبلاد الترك، ينسب إليها:

١- إسحاق الشَّاشِي (... / ٣٢٥ هـ - ... / ٩٣٧ هـ)

(أبو يعقوب) إسحاق بن إبراهيم الخراساني الشَّاشِي، الحنفي، فقيه، انتقل من مدينة الشاش وراء نهر سيحون إلى مصر، وولى القضاء في بعض أعمالها، وتوفي بها، من آثاره:

كتاب أصول الفقه ويعرف بأصول الشَّاشِي. (ف ١ / ٣٣٨)

٢- محمد الشَّاشِي (٤٢٩ هـ - ٥٠٧ هـ / ١٠٣٧ - ١١١٤)

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن الحسين بن عمر الشَّاشِي، فخر الإسلام، التركي، الشافعي، ويعرف بالمستظهرى، فقيه، ولد بميافارقين في المحرم، قنم بغداد، وتخرج به جماعة،

وولى التدريس بالمدرسة النظامية، وتوفي ببغداد في شوال، ودفن في تربة الشيخ أبي إسحاق الشيرازي، من تصانيفه: حلية العلماء في مذاهب الفقهاء، صنفة للخليفة المستظهر بالله وسماه

المستظهرى في مجلدين، وشرح مختصر المزني، وسماه الشافي في شرح الشامل في عشرين مجلداً، والبرغيب في الفروع، الشافي شرح الشامل لابن صباغ في الفروع، والعمدة، والمعتمد، المساعد على معرفة القواعد. (شذ ٤ / ١٦)، (ط ٢ / ٥٣٠) (ظ ٦ / ٨١)، (ع ٣٥٦) (ف ٣ / ٦٠)

٣- القاسم الشَّاشِي (٤٠٠ هـ - ١٠١٠ م / ١٠١٠ م)

(أبو الحسين) القاسم بن محمد بن علي بن إسماعيل القفال الشَّاشِي، الشافعي، فقيه، وتوفي في حدود سنة ٤٠٠ هـ، من تصانيفه: التقریب في شرح مختصر المزى في فروع الفقه. (ف ٢ / ٦٥٢)

٤- محمد الشَّاشِي (٢٩١ هـ - ٣٦٦ هـ / ٩٠٤ - ٩٧٦ م)

(أبو بكر) محمد بن علي بن إسماعيل القفال الشَّاشِي، أحد أئمة الدنيا في التفسير والحديث والفقه، فقيه، تفقه على المذهب الشافعي فصار أهل تلك البلاد على مذهبه، محدث، مفسر، أصولي، لغوي، شاعر، كان أوجد أهل الدنيا في الفقه والتفسير واللغة، ولد بالشاش، ورحل في طلب العلم، وسمع بدمشق والعراق وخراسان وغيرهم، وانتشر المذهب الشافعي في ما وراء النهر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٢٩١ هـ، وتوفي بالشاش في ذي الحجة سنة ٣٦٦ هـ، من تصانيفه الكثيرة: كتاب في أصول الفقه، شرح الرسالة للشافعي، التقریب في ست مجلدات،

نسبة إلى شَابَّرَج، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- داود الشَّابَّرَجِي

(أبو الوفا) داود بن محمد بن نصر الشَّابَّرَجِي، كان رجلاً محدثاً ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٦٩)

٢- أحمد الشَّابَّرَجِي

(أبو العباس) أحمد بن محمد بن العباس الشَّابَّرَجِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٦٩)

٣- محمد الشَّابَّرَجِي

(أبو سوار) محمد بن أحمد بن محمد بن عاصم الشَّابَّرَجِي، شيخ ثقة صدوق، زاهد عابد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي قريب من سنة ٣٧٠ هـ. (س ٣ / ٣٦٩)

(٥٢٣)

{ الشَّابُّورْتَزِي }

١- الحسن الشَّابَّجِي

(أبو علي) الحسن بن منصور الشَّابَّجِي المحتسب الكوسج، ولقبه جابان، واشتهر به، سمع من العلماء. (س ٣ / ٣٦٨)

(٥٢١)

{ الشَّا بَرَّابَادِي }

نسبة إلى شَّا بَرَّابَاد، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- علي الشَّا بَرَّابَادِي

(أبو القاسم) علي بن أبي نصر أحمد بن أبي عبد الله عبد الرحمن بن أبي الليث محمد بن أحمد الشَّا بَرَّابَادِي، كان من رؤساء هذه القرية ومن المقدمين بها، وكان شيخاً صالحاً سليم الجانب، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة نيف وثلاثين وخمسمائة هـ. (س ٣ / ٣٦٨)

(٥٢٢)

{ الشَّابَّرَجِي }

٤- محمد السَّيْنَانِي

محمد بن بكر السَّيْنَانِي المروزي، نزل قرية سينان روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٦٥)

(٥١٩)

{ الشَّابَّانِي }

نسبة إلى شَّابَّانِي، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- علي الشَّابَّانِي

علي بن إبراهيم بن عبد الرحمن الشَّابَّانِي، سمع من ابن المبارك عامة كتبه وأكثر حديثه بخوارزم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٣٤٠)

(٥٢٠)

{ الشَّابَّجِي }

نسبة إلى شَّابَّجِن، وهي: قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

نسبة إلى سنيان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- المغلس السنياني

المغلس بن عبد الله الضبي السنياني المروزي، من قرية سنيان، يعد من التابعين، كان كثير الألب والعلم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٦٥) (ب ٣ / ٣٤٠)

٢- الفضل السنياني

(أبو عبد الله) الفضل بن موسى السنياني، أحد أئمة الحديث، واسع الرواية، وكان من أقران ابن المبارك في السن والعلم، وكان فيه دعابة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ١١٥ هـ، وتوفي سنة ١٩٢/١٩١ هـ. (س ٣ / ٣٦٥) (ب ٣ / ٣٤٠)

٣- أحمد السنياني

أحمد بن موسى السنياني، أخو (أبو عبد الله الفضل) السابق، غزير الحديث جداً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٦٥)

وروى عنه العلماء، وتوفي بعد سنة ٤٨٥ هـ. (س ٣ / ٣٦١)

٣- سليمان السيفتنجي

سليمان بن كثير بن أمية بن أسعد بن عبد الله بن يوسف بن ثعلبة بن مالك بن أقصى الخزاعي السيفتنجي، كان أحد النقباء الإثني عشر، وابنه حمزة كان أحد السبعين الذين يابغوا الرسول - صلى الله عليه وسلم -، وكان جده ممن يابغ الرسول - صلى الله عليه وسلم - تحت الشجرة، توفي سنة نيف وثلاثين ومائة. (س ٣ / ٣٦٢)

٤- الحسين السيفتنجي

(أبو عمار) الحسين بن حريث الخزاعي السيفتنجي، من مشاهير المحدثين، كان من هذه القرية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٤٥ / ٢٤٦ هـ. (س ٣ / ٣٦٢)

(٥١٨)

{ السنياني }

٢- أبو بكر السيري

(أبو بكر) السيارى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٥٣)

(٥١٧)

{ السيفتنجي }

نسبة إلى سيفتنج (سيفتنج)، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- بريدة السيفتنجي

(أبو سهل) بريدة بن محمد بن بريدة بن أحمد بن الخصيب الأسلمي السيفتنجي، كان شيخاً صالحاً مستوراً متعبداً من سيفتنج، سكن البلد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، كف بصره آخر عمره قريباً من عشرين سنة، ولد سنة ٤١٦ هـ، وتوفي سنة ٤٩٣ هـ. (س ٣ / ٣٦١)

٢- بريدة السيفتنجي

(أبو أحمد) عبد الرحمن بن أحمد بن الشاه السيفتنجي، يعرف بفضله الشاه، كان صالحاً، حسن السيرة، روى عن العلماء

المعظمة، وعمى في آخر عمره، وتوفى مستهل المحرم ببغداد، وروى الحديث عن عمه أبي النجيب وأبي زرعة، من تصانيفه الكثيرة: عوارف المعارف في بيان طريق القوم، عقيدة أرباب النقي، بهجة الأبرار في مناقب الغوث الكيلاني، بغية البيان في تفسير القرآن ومناسك أجوبي عن أسئلة علماء خراسان، رسالة الفقر في مخالفة النفس والقهر، خواص أوراد السهروردي، أعلام الهدى (ف ٢ / ٥٧٥) (س ٣ / ٣٤١) (ب ٣ / ٣٢٩)

٣- عمر السُّهُرُورْدِي (٥٥- ٥٨٦ هـ / ١١٥٥ - ١١٩٠ م) (أبو... جفص...) السُّهُرُورْدِي، وقيل اسمه يحيى بن حبش بن أميرك، كان من علماء عصره، حكيم فقيه، أصولي، وكان أوحد أهل زمانه في العلوم الحكيمة، جامعاً للعلوم الفلسفية، بارعاً في الأصول الفقهية، مفرد الذكاء، فصيح العبارة، وكان علمه أكثر من عقله، قتل بقلعة جلب في أواخر سنة ٥٨٦ هـ،

وله ٣٦ سنة، وقيل ٥٨٧ سنة هجرية من تصانيفه: التلويحات اللوحية والعرشية، الألواح العمادية، هياكل النور، حكمة الأشراف، والمطارات، التتقيقات (ع ٨١٣) (ف ٢ / ٥٧٤)

٤- فارس السُّهُرُورْدِي (أبو شجاع) - فارس بن الحسين بن فارس بن الحسين بن غريب بن بشير الدهلي السُّهُرُورْدِي، سكن بغداد، كان شيخاً ثقة فاضلاً صالحاً صدوقاً، له معرفة باللغة والأدب وكان يقول الشعر، ويحفظ اللغة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى سنة ٤٠٧ هـ (س ٣ / ٣٤١)

٥- شجاع السُّهُرُورْدِي (٤٣٥ - ٥٠٧ هـ / ١٠٣٩ - ١١١٣ م) (أبو غالب) شجاع بن فارس السُّهُرُورْدِي، المعروف بالدهلي، ابن فارس السابق، مفيد بغداد في عصره، سجع الكثير، وبالغ في الطلب، وكان يورق، ونسخ بخطه ما لا يدخل تحت العد، من تصانيفه: نيل

على تاريخ بغداد للخطيب البغدادي، روى عن العلماء (ف ١ / ٨١١) (س ٣ / ٣٤١)

٦- محمد السُّهُرُورْدِي (١٣١٠-١٣٧٦ هـ / ١٨٩٣-١٩٥٧ م)

محمد صالح السهروردي، فاضل، من آثاره: الأجوبة السهروردية عن الأسئلة البيروتية، ولب الأبواب في التراجم (ف ٣ / ٣٥٧)

(٥١٦)

{ السِّيَرِي }

نسبة إلى سياري (سياري) (سيارة)، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- علي السِّيَرِي (أبو الحسن) علي بن الحسين السِّيَرِي، يعرف بعلبك الطويل، قدم بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٣ / ٣٥٣) (ب ٣ / ٣٣٢)

المتميزين، سمع ببغداد وبمرو وغيرهما، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى في حدود سنة ٥١٠ هـ. (س ٣ / ٣٣٤)

(٥١٣)

{ السُّونْجِي }

نسبة إلى سونج، وهي قرية كبيرة من نواحي نسف، ينسب إليها:

١- محمد السُّونْجِي

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن أبي القاسم بن إسحاق بن أحمد السُّونْجِي اللؤلؤي، لمعروف بالفقيه السونجي، سكن بخارا، وسمع بنسف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد بنسف في ربيع الأول سنة ٤٨٥ هـ، وتوفى ببخارا في منتصف ربيع الآخر سنة ٥٥٣ هـ. (ب ٣ / ٣٢٤)

(٥١٤)

{ السُّونِّيْقِي }

نسبة إلى سُوَيْقَةَ الصغد بالرزيق، وهو: نهر جار بمرو (موضع بمرو)، والسويقة تصغير السُّوق، ينسب إليها:

١- محمد السُّونِّيْقِي

(أبو عمرو) محمد بن أحمد بن محمد بن جميل السُّونِّيْقِي المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٢٩) (ب ٣ / ٣٢٧)

(٥١٥)

{ السُّهْرُورْدِي }

نسبة إلى سُهْرُورْد، وهي بلدة بأذربيجان، ينسب إليها:

١- عبد القاهر السُّهْرُورْدِي (٤٩٠ - ٥٦٣ هـ / ١٠٩٧ - ١١٦٨ م)

(الشيخ أبو النجيب) عبد القاهر (القادر) بن عبد الله بن محمد بن عبد الله بن سعد بن الحسن بن القاسم بن النضر بن محمد بن محمد بن أبي بكر الصديق - رضى الله عنه - البكري - السُّهْرُورْدِي، الفقيه الصوفي الواعظ، قدم ببغداد

وهو شاب وسمع بها الحديث، واشتغل بدرس الفقه، وسمع أصبهان واشتغل بالزهد والمجاهدة مدة، ثم اشتغل بالتنكير وحصل له فيه قبول، وبني له ببغداد زباطات للصوفية من أصحابه، وولى المدرسة - النظامية ببغداد، وأملى الحديث، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٩٠ هـ من تصانيفه: آداب المريدين، مختصر مشكاة المصابيح للبغوي، ومصنف في طبقات الشافعية. (ظ ٤ / ٤٣) (س ٣ / ٣٤٠) (ب ٣ / ٣٢٩) (ف ٢ / ٢٠٢، ١٩١)

٢- عمر السُّهْرُورْدِي (٥٣٩ - ٦٣٢ هـ / ١١٤٤ - ١٢٣٤ م) (أبو نصر) عمر بن محمد بن عبد الله بن السُّهْرُورْدِي، الشافعي، (شهاب الدين)، صوفي، فقيه، مشارك في بعض العلوم، إمام وقته لساناً وحالاً، ولد بشتهرورد بمقاطعة الجبل بفارس، وقدم ببغداد ونفق فيها سوقه ووعظ الناس، وجعله أمير المؤمنين مقدماً على شيوخ بغداد، وأرسله الأمير في الرسائل

وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٢٥)

٣- أحمد السنِّي

(أبو سلمة) أحمد بن محمد بن عبد العزيز السنِّي، من أهل نسف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٢٥)

(٥٠٩)

{ السُّوَادِي }

نسبة إلى سُوَادِيَّة، وهي قرية من قرى نخشب بما وراء النهر، ينسب إليها:

١- إبراهيم السُّوَادِي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن لقمان بن رباح بن فكة بن السُّوَادِي، كان ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٧٤ هـ. (س ٣ / ٣٢٨)

(٥١٠)

{ السُّوَبْخِي }

نسبة إلى سُوَبْخ، وهي قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١- علي السُّوَبْخِي

علي السُّوَبْخِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٣١٥)

٢- محمد السُّوَبْخِي

محمد بن علي بن حيدر السُّوَبْخِي الكشفي، الفقيه، الإمام الزاهد، كانت إليه الرحلة بما وراء النهر، وكان تلميذ القاضي أبي علي الحسن بن الخضر النسفي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣٣١)

٣- محمد السُّوَبْخِي

محمد بن أحمد السُّوَبْخِي المعروف باللؤلؤي، كان داره مجمع التجار، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٥٥٣ أو ٥٥٤ هـ. (س ٣ / ٣٣١)

(٥١١)

{ السُّوَتَّخِي }

نسبة إلى سُوَتَّخَن، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- سيف السُّوَتَّخِي

(أبو كبير) (أبو كثير) سيف بن حفص بن أعين السمرقندي السُّتَّخِي، سكن بخارا بقرية سُوَتَّخَن، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٣ / ٣٣٢) (ب ٣ / ٣١٥)

(٥١٢)

{ السُّوَسْقَاتِي }

نسبة إلى سُوَسْقَان (شوشكان)، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- طلحة السُّوَسْقَاتِي

طلحة بن محمد بن أحمد بن أبي غانم بن خير السُّوَسْقَاتِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في حدود سنة ٥٢٧ هـ. (ب ٣ / ٣٢٠)

٢- محمد السُّوَسْقَاتِي

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن الحسن بن حفصوية السُّوَسْقَاتِي، كان من

الجهضمي السَّنَكْبِيزِكِي، من أهل مرو، سكن قرية سَنَكْبِيزَةَ مرابطاً فنسب إليها، وله آثار جميلة، روى عن العلماء وروى عنه (س ٣٢٣/٣)

(٥٠٨)

{ السَّنِي }

نسبة إلى السَّنَةِ، وهي: ضد البدعة، ولما كثر أهل البدع خصوا جماعة بهذا الإلتساب ولكل من إلتزم بالسَّنَةِ، ومن التزم بها من أهل مرو - بخارا - نسف منهم:

١- محمد السَّنِي

(أبو الحسن) محمد بن عبد الله بن موسى السَّنِي، التاجر من أهل مرو، كان ثقة في الحديث، وحدث الناس، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة نيف وأربعين وثلاثمائة. (س ٣٢٤/٣)

٢- علي السَّنِي

(أبو الحسن) علي بن محمد بن منصور السَّنِي الكرابيسي البخاري، روى عن العلماء

روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٥٢ هـ. (س ٣٢٢/٣) (ب ٣٠٥/٣)

٣- الحسن السَّنَكْبَائِي

(أبو علي) الحسن علي بن أحمد السَّنَكْبَائِي، ابن (أبي الحسن علي) السابق، حدث عن أبيه، كان من أهل السنة يرجع إلى فقه وفضل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٢٣/٣)

٤- مضاء السَّنَكْبَائِي

(أبو علي) مضاء بن حاتم بن عبيدالله بن زحر بن تخارة السَّنَكْبَائِي، روى عن العلماء وروى عنه. (س ٣٢٣/٣)

(٥٠٧)

{ السَّنَكْبِيزِكِي }

نسبة إلى (سَنَكْبِيزَةَ)، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الله السَّنَكْبِيزِكِي

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن خالد بن عبد الله الأزدي

١- إسماعيل السَّنَجَفِينِي.

(أبو علي) إسماعيل بن أبي عبد الرحمن السَّنَجَفِينِي، الفقي، وكان من فقهاء سمرقند، وكان يستملى بسمرقند للحسين بن محمد البزاز، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣١٧/٣)

(٥٠٦)

{ السَّنَكْبَائِي }

نسبة إلى سَنَكْبَات، وهي: من قرى الصغد من نواحي سمرقند، ينسب إليها:

١- أحمد السَّنَكْبَائِي

(أبو الحسن) أحمد بن الرابع بن شافع بن محمد بن مؤمن السَّنَكْبَائِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٠٦ هـ. (س ٣٢٢/٣) (ب ٣٠٥/٣)

٢- علي السَّنَكْبَائِي

(أبو الحسن) علي بن أحمد بن الربيع بن شافع بن محمد بن مؤمن السَّنَكْبَائِي، أحد الأئمة الزهاد المشهورين بسمرقند،

١٠- محمد بن أحمد السنجي (أبو عبد الرحمن) محمد بن أحمد بن سليمان بن زرارة المطلبي السنجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣١٨)

١١- الحسين السنجي (أبو علي) الحسين بن محمد بن مصعب بن زريق السنجي الإسكافي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣١٦ هـ. (س ٣ / ٣١٨)

١٢- محمد السنجي (أبو عبد الله) محمد بن سريج الخطيب السنجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣١٨)

١٣- الحسن السنجي (أبو علي) الحسن بن محمد بن أحمد السنجي بن شعبة السنجي، ورد بغداد وحدث بجامع أبي عيسى الترمذي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣١٩)

١٤- سليمان السنجي

(أبو داود) سليمان بن أحمد بن سليمان السنجي، سكن بغداد، وكان شيخاً فهماً ثقة له هيبة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٩١ هـ. (س ٣ / ٣١٩)

١٥- عمير السنجي عمير بن أفلح السنجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣١٩)

١٦- الحسن السنجي (أبو علي) الحسن بن أحمد بن بندار بن عبد الله بن نافع الجرجاني السنجي الخطيب بسنج، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣١٩)

١٧- أحمد السنجي أحمد بن العباس بن مسعود السنجي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٣١٩)

(٥٠٤)
{ السنجديزكي }

نسبة إلى سنجديزة (سنكيزة)، وهي: محلة من محال سمرقند، ينسب إليها:

١- عمر السنجديزكي (أبو حفص) عمر بن يعقوب العامري السنجديزكي القاضي، كان من جملة الزهاد والمتورعين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٤٠ هـ. (س ٣ / ٣١٦)

٢- محمد السنجديزكي (أبو عبد الله) محمد بن جناح السنجديزكي، هو ابن أخت أبي أحمد الزاهد المطوعي الذي بنى الرباط في بربة قطوان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٣٠٥ هـ. (س ٣ / ٣١٦)

(٥٠٥)

{ السنجديني }

نسبة إلى سنجدين، وهي: قرية من قرى أسروشنة بقرب سمرقند، ينسب إليها:

(أبو العباس) أحمد بن محمد
بن سراج السنجي الطحان،
راوى كتاب الترمذى، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى بعد سنة ٤٠٠ هـ. (س ٣ / ٣١٨)

٨- محمد السنجي (٤٦٣ -
١٠٧١ هـ / ١١٥٣ م)

(أبو طاهر) محمد بن محمد
بن عبدالله بن أبى سهل بن أبى
طلحة المروزي السنجي،
الشافعي، محدث، حافظ،
خطيب، ولد بقرية سنج
العظمى سنة ٤٦٣ هـ أو قبلها،
فقيه صالح، سمع خلقاً كثيراً
بخراسان والحجاز والعراق
والجبال، وكتب الكثير وحصل
وألف، روى عن العلماء وروى
عنه العلماء، ومولده سنة ٤٦٢
هـ، وتوفى فى ٢٩ شوال سنة
٥٤٨ هـ. (ف ٣ / ٤٤٢)
(س ٣ / ٣١٨)

٩- مسلم السنجي

(أبو رجاء) مسلم بن أيوب
السنجي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء، وتوفى سنة
٢٥٤ هـ. (س ٣ / ٣١٨)

طريقتي العراق وخراسان،
وشرح فروع ابن الحداد شرحاً
لم يلحقه فيه أحد مع كثرة
الشارحين له وكلها فى فروع
الفقه الشافعي، وجمع مسند
الشافعي. (ف ١ / ٦١٢)
(س ٣ / ٣١٨) (ب ٣ / ٣٠٠)
(ع ١٨٤)

٤- يحيى السنجي

يحيى بن موسى السنجاني،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (ب ٣ / ٣٠٠)

٥- إسماعيل السنجي

(أبو القاسم) إسماعيل بن
محمد بن أحمد بن عبد الصمد
الحفصي السنجي، كان فقيهاً
إماماً مدرساً بمرو، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
ومولده سنة ٤٥٨ هـ. (ب ٣ /
٣٠٠)

٦- إبراهيم السنجي

إبراهيم بن عصام السنجي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٣ / ٣١٨)

٧- أحمد السنجي

وتوفى سنة ٥٤٧ هـ. (ب ٣ /
٢٩٩)

٢- سليمان السنجي (٠٠٠
٢٥٧ هـ / ٠٠٠٠ - ٨٧١ م)

(أبو داود) سليمان بن معبد
بن كوسجان المروزي
السنجاني، أصله من قرية
سنجان، نحوى، أديب، شاعر
مؤرخ، وله تاريخ، وكان عالماً
برواة الأخبار وشاعراً أديباً،
رحل إلى العراق والحجاز
ومصر واليمن، وقدم بغداد
وذاكر الحفاظ بها، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفى فى ذى الحجة سنة ٢٥٧
هـ. (ف ١ / ٧٩٧) (س ٣ /
٣١٧) (ب ٣ / ٢٩٩)

٣- الحسن السنجي (٤٣٦ هـ
/ ١٠٣٩ م)

(أبو على) الحسين بن شعيب
السنجي المروزي الشافعي،
فقيه، إمام الشافعية بمرو فى
عصره، توفى سنة نيف
وثلاثين وأربعمائة، من
تصانيفه: شرح تلخيص لأبى
العباس بن القاص، كتاب
المجموع، شرح مختصر
المزنى، أول من جمع بين

٣٠٣ هـ (ف ٢٠٦ / ٢٨٦) (س)
٣٠٧ / ٣٠٧ هـ (س)

٣ - أحمد السيمتاني (٦٩٥ -
٧٣٦ هـ / ١٢٦١ - ١٣٣٦ م)

(ركن الدين، علاء الدين) أبو
المكارم أحمد بن محمد بن
أحمد السمناني، عالم مشارك
سكن تبريز وبغداد، محقق،
سمع صحيح مسلم، وأجاز له
جماعة، المتوفى ٧٣٦ هـ، من
تصانيفه: آداب الخلوة، رسالة
ختام المسك، واختصار شرح
السنة للبعثي (٤٢ / ٤٢)
(ف ٢٤٣ / ٢٤٣)

(٥٠٠) { السميحي }
٣٠٨ هـ (س)

نسبة إلى سميح، وهي: قرية
من قرى سمرقند قرب مزن،
ينسب إليها:

١ - الحسن السميحي

الحسن بن الحسين بن جعفر بن
مشرف بن أرغند الوراق
السميحي المزني، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء
(س ٣ / ٣٠٨)

(٥٠١)

{ السنجانى }

نسبة إلى سنجان (درستان)،
وهي: قرية من قرى مرو،
ينسب إليها:

١ - علي السنجانى (٤٣٠ هـ
/ ١٠٣٩ م)

علي أكبر بن محمد السنجانى،
فاضل، أصله من قرية سنجان،
من آثاره: حاشية رياض
المسائل (ف ٢ / ٣٩٦)

٢ - علي السنجانى

(أبو الحسن) علي بن الحسن
بن محمد بن حمدويه السنجانى
القاضي، من أهل مرو، وكان
أحد فقهاء الشافعية، تفرقه

ببغداد، وولى القضاء بنيسابور
مدة سنة ٣١٦ هـ، سمع بمرو
وببغداد، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء (س ٣ /

٣١٥) (ب ٢ / ٢٩٩)

٣ - الحسن السنجانى

الحسن بن محمد بن حمدويه
السنجانى، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، وتوفى سنة
٣٢٠ هـ (س ٣ / ٣١٥)

(٥٠٢) { السنجانى }

نسبة إلى سنجان، وهو: سم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل مرو، ينسب إليه:

١ - محمد السنجانى

(أبو الرجاء) محمد بن حمدويه
بن سنجان الهورقاني
السنجانى، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء (س ٣ /
٣١٥)

(٥٠٣)

{ السنجى }

نسبة إلى سنج، وهي: قرية
كبيرة من قرى مرو بها الجامع
والسوق، وقيل قرىتان بمرو،
ينسب إليهما:

١ - المظفر السنجى

(أبو منصور) المظفر بن
أرديشير العبّادى السنجى، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،

أدب الإملاء والإستملاء، أدب القافي، الإمالي الخمسمائة. (ظ ٤ / ١٦١، ١٦٩) (ع ٣٩٥) (ف ٢ / ٢١١)

(٤٩٩)

{ السِّمَّانِي }

نسبة إلى سِمَّان، وهي قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١ - محمد السِّمَّانِي

(أبو الفضل) محمد بن أحمد بن إسحاق النسوي السِّمَّانِي، علم ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٠٠ هـ. (س ٣ / ٣٠٦) (ب ٣ / ٢٨٥)

٢ - عبد الله السِّمَّانِي (٠٠٠٠ - ٣٠٣ هـ / ٠٠٠٠ - ٩١٥ م)

(أبو الحسن) عبد الله بن محمد بن عبد الله بن يونس بن عبد الله السِّمَّانِي، من أهل سيمنان، من أعيان المحدثين، سيمع بخراسان وبالري وبالكوفة وبالبصرة وبمصر وبالشام، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة

مختصر على ثلاثة أبواب الأولى في الحث على السنة والجماعة والثاني في فضل الحديث والثالث في شجرة العلم. (ظ ٦ / ٤٧٣) (ف ٣ / ٩١٩)

٣ - عبد الكريم السَّمْعَانِي

(٥٦٢ - ٥٠٦ هـ / ١١١٣ - ١١٦٦ م)

(أبو سعد) عبد الكريم بن محمد السَّمْعَانِي المروزي الشافعي (تاج الدين) محدث، حافظ، فقيه، مؤرخ، نسابة، مفسر، ولد بمرور في شعبان، ورحل إلى بغداد ودمشق، وعاد إلى خراسان، وعبر النهر، وحدث ببليخ وهره، وتوفي بمرور في ربيع الأول سنة ٥٦٢ هـ. من مصنفاته: أنساب

السَّمْعَانِي، وهو كتاب عظيم في هذا الفن وتماهه يكون في ثمانية مجلدات لكنه قليل الوجود، تاريخ مرور في عشرين مجلداً، طراز الذهب في أدب الطالب، والتذكرة والتبصرة، أدب القاضي، كراس في تراجم شيوخه، تهذيب التحبير، المعجم الكبير، كتاب التحبير في المعجم الكبير،

١ - نصر السَّمْعَانِي

(أبو علي) نصر بن عثمان بن سعيد بن سمعان بن مسعود بن سعد بن عمر بن حجاج بن قتيبة بن مسلم الباهلي السمرقندي المعروف بالسَّمْعَانِي، كان فاضلاً ثقة من أصحاب الرأي، حسن العشرة، محباً لأهل الفضل، مانلاً إليهم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٨١ هـ. (س ٣ / ٣٠٢)

٢ - منصور السَّمْعَانِي (٤٢٦ - ٤٨٩ هـ / ١٠٣٥ - ١٠٩٦ م)

(الإمام أبو المظفر) منصور بن محمد السَّمْعَانِي المروزي، الشافعي، مفسر، محدث، متكلم، فقيه أصولي، ولد في ذي الحجة، وتفق على مذهب أبي حنيفة، ثم ورد بغداد وانتقل إلى المذهب الشافعي، ورجع إلى بلده فلم يقبلوه، وخرج عليه العوام فخرج إلى طوس، ثم قصد نيسابور، وتوفي بمرور في ٢٣ ربيع الأول سنة ٤٨٩ هـ. من مصنفاته: الأوسط، البرهان في الخلاف جمع فيه تقريباً ألف مسألة خلافية، والإنتصار لأصحاب الحديث، وهو

أحمد بن عطاء الله بن أحمد السمرقندي، سمع البخاري في مكة، وترجم له البخاري في أعيان القرن التاسع في كتابه: الضوء اللامع (الضوء اللامع ٤/٢).

٥٩ - أحمد السمرقندي

(أبو الحسن) أحمد بن عمر السمرقندي، نظام الدين، أديب، له عدة مؤلفات في الأدب، عرف بها منها: "جهار مقالة" مظلوم بالفارسية، "وداستان ويس وزامين" وهو منظوم بالفارسية، "ومجمع النوازل في الأدب" بالفارسية. (هداية العارفين ١/٨٦).

٦٠ - إبراهيم الوداري

(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد بن عبد الله بن الحسن بن صالح الخطيب السمرقندي الوداري، كان شيخاً صالحاً، حسن السيرة متودداً سخي النفس، ولد في حدود سنة ٤٨٠ هـ أو ٤٨٧ هـ. روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٥/٥٨٢) (ب ٤٢٤/٥).

٦١ - إبراهيم بن حمدوية

إبراهيم بن حمدوية السمرقندي، محدث، أخذ رواة الحديث، روى عن أحمد بن محمد بن نيزك القومسي. (ذ ١/٤٧٦-٤٧٧ س ٨).

٦٢ - أحمد الخزرجي

(أبو نصر) أحمد بن العباس بن الحسين بن جبلة بن غالب، العياضي، الخزرجي، الأنصاري، السمرقندي، فقيه، حنفي، تفقه على أبي بكر الجوزجاني، وكان أعلم أهل بلده، فلم يكن أحد يضاهيه ويقابله في البلاد لعلمه وورعه، وكتابته للعلم وجلده وشهامته، وكان يكثر من جهاد الترك على حدود المسلمين قرب بلاده إلى أن أسره الترك وقتلوه، وتفقه عليه كثيرون من أهل بلاده، ولما قتل ترك أربعين رجلاً من أصحابه، كانوا من أقران أبي منصور الماتريدي، منهم ابنه أبا بكر وأبا أحمد اللذين كانا إمامين في الفقه الحنفي شديداً التعصب له. (و ١/١٧٧).

٦٣ - محمد السمرقندي

(ظهير الدين) محمد بن علي الكاتب السمرقندي المتوفى ١٠٠٠ هـ له: "إعراض السياسة" في علم الرياسة "فارسي. وله شرحه (ظ ٤/١٣٠).

٦٤ - إبراهيم السمرقندي (كان حياً ٩٠٧ هـ / ١٥٠٢ م)

(أبو القاسم) إبراهيم بن محمد السمرقندي، الليث، الحنفي، القارئ، من فقهاء الحنفية له: "مستخلص الحقائق شرح كنز الدقائق" (أ ١/٦٥).

٦٥ - محمد السمرقندي

(أبو المظفر) محمد بن آدم الهروي، المتوفى ٤٠٤ هـ له: شرح إصلاح غلط أبي عبيدة لأبي محمد عبد الله بن مسلم المعروف بابن قتيبة النحوي المتوفى ٢٦٧ هـ. (ظ ١٠٨/١).

(٤٩٨)

{السمنغاني}

نسبة إلى سمنغان، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل سمرقند، ينسب إليه:

٥٥ - أحمد السمرقندي
أحمد بن أيوب السمرقندي راو
من طبقة تبع أتباع التابعين،
سكن مرو وحدث بها، مستقيم
الحديث، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (التاريخ
الكبير للبخاري)

٥٦ - أحمد السمرقندي
أحمد بن عبد الله بن يوسف
السمرقندي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء.

٥٧ - إبراهيم السمرقندي
(أبو إسحاق) إبراهيم بن
شماس السمرقندي، محدث،
ثقة، معظم عند أهل الحديث،
وكان عابداً شجاعاً، يحب
الغزو في سبيل الله، مستمسكاً
بمذهب أهل السنة والجماعة،
روى الحديث عن عبد الله بن
المبارك، والفضيل بن عياض
وغيرهما وسمع منه أحمد بن
حنبل وغيره، وكانت له نكية
في الترك، عن العلماء وروى
عنه العلماء، قتل في جهاد
الترك يوم الإثنين من شهر
المحرم خارج سمرقند.

٥٨ - أحمد السمرقندي

العلماء، وتوفي سنة ٤٤٤ هـ.
(ب ٢٨٢ / ٣)

٥٢ - أحمد السمرقندي
(أبو بكر) أحمد بن عمر بن
الأشعث السمرقندي، سكن
بدمشق مدة، وكان يكتب بها
المصاحف من حفظه ويقرا
ويقرئ القرآن، روى وروى
عنه، وتوفي في بغداد في
رمضان سنة ٤٨٩ هـ. (ب ٣
٢٨٢ /)

٥٣ - أبو عبد الرحمن
السمرقندي
أبو عبد الرحمن بن عبد الملك
بن القاسم بن محمد بن محمد
بن أحمد الإبريسمي السمرقندي
(س ٥ / ١٦٠)

٥٤ - أحمد السمرقندي
(أبو بكر) أحمد بن إسماعيل
بن عامر السمرقندي محدث،
كثير الحديث، حنفى المذهب
وكان رئيس سمرقند في العلم،
نزل نسف وحدث بها، وتوفي
ببخاري، وروى عن الترمذي
كتاب " سنن الترمذي " وروى
عن غيره من العلماء، وروى
عنه العلماء.

٤٨ - محمد النقشبندی (٠٠٠
- ٩٢٦ هـ / ٠٠٠ - ١٥٢٠ م)
(جلال الدين) محمد الزاهد
السمرقندي، الشهير بالقاضي
النقشبندی، صوفى من أهل
الطرق، توفي في حدود سنة
٩٢٦ هـ، من آثاره سلسلة
العارفين وتذكرة الصديقين في
مناقب شيخه عبيد الله الأحرار.
(ظ ٦ / ٢٢٩) (ف ٣ /
٣٠٢)

٤٩ - فاطمة بنت علي
السمرقندي
فاطمة بنت علي السمرقندي.
لها تحفة (ك ١١)

٥٠ - إبراهيم السمرقندي
(٠٠٠ - ٤٠٢ هـ / ٠٠٠ -
١٠١١ م)

(أبو القاسم) إبراهيم بن محمد
الحكيم السمرقندي، فقيه حنفى،
له: السواد الأعظم. (ف ١ / ٦١)

٥١ - محمد السمرقندي
محمد بن عدى بن الفضل أبو
صالح السمرقندي، نزيل
مصر، سمع بدمشق وبمصر،
روى عن العلماء وروى عنه

في التجويد، والعقد الفريد في نظم التجريد، إيضاح الخوالب في رسم مصاحف السوالم، إيضاح القواعد في المعما. (ظ ١٠٦/٦) (ف ٧٠٥/٣)

٤٢ - محمد العياشي (٥٣٢٠ هـ / ٩٣٢ م)

محمد بن مسعود بن محمد بن عياش السلمى، السمرقندى، العياشى (أبو النصر) عالم مشارك في عدة علوم من تصانيفه الكثيرة: التفسير، الصلاة، الملامى، الجزية، والخراج، والطاعة. (ف ١٠٣/٧١٤)

٤٣ - محمد السمرقندى (كان حيا ٤٥٠ هـ / ١٠٥٨ م)

(أبو على) محمد بن الوليد السمرقندى، الحنفى، فقيه من تصانيفه: الجامع الأصغر في فروع الفقه ومجموع الفتاوى. (ظ ٧١/٦) (ف ٧٦٢/٣)

٤٤ - محمد بن اليمان (٢٦٨ هـ / ٨٨١ م)

(أبو بكر) محمد بن اليمان السمرقندى، الحنفى، فقيه، متكلم، محدث، من آثاره: الرد

على الكرامية، الإعتصام في الحديث معالم الدين والأنوار، معالم الدين. (ف ٧٧٨/٣) (ظ ١٧/٦)

٤٥ - محمد السمرقندى (٥٥٦ هـ / ١١٦١ م)

محمد بن يوسف بن محمد بن على بن محمد العلوى السمرقندى، المدنى، الحنفى (ناصر الدين، أبو القاسم) فقيه، متكلم مفسر، واعظ، مشارك في بعض العلوم، حج وأقام في عودته مدة ببغداد، وتوفى بسمرقند من تصانيفه: الجامع الكبير في الفتاوى، الفقه النافع، رياضة الأخلاق، الملتقط في الفتاوى الحنفية ويسمى مآل الفتاوى، وبلوغ الإرب من تحقيق استعارات العرب، الفقه النافع في الفقه الحنفى، وبيان رياضة أخلاق النفس. (ظ ٦/٩٤) (ف ٧٨٩/٣)

٤٦ - نصر السمرقندى (٣٩٣ هـ / ١٠٠٣ م)

(أبو الليث، إمام الهدى) نصر بن محمد بن أحمد بن إبراهيم السمرقندى، فقيه، مفسر، محدث، حافظ، صوفى

توفى في ١١ جمادى الآخرة من تصانيفه الكثيرة: النوازل في فروع الفقه الحنفى، تفسير القرآن، تنبيه الغافلين، خزانة الفقه على مذهب الإمام أبى حنيفة، بستان العارفين. وهو كتاب مختصر مفيد على مائة وخمسين بابا في الأحاديث والآثار الواردة في الآداب الشرعية والخصال والأخلاق وبعض الأحكام الفرعية، يروى انه على ثلاث نسخ الكبرى والصغرى والوسطى والموجود في بلاد العرب والروم هو الصغرى، فتاوى أبى الليث، وكتاب في شروط الصلاة، دقائق الأخبار في نكر الجنة والنار، شرح الجامع الصغرى للشيباني في الفروع، عيون المسائل، مبسوط في الفروع، مختلف الزواية في مسائل الخلاف، نوازل الفقه، مقممة في الفقه. (ظ ٤٩٠/٦) (ك ١١) (ف ٢٤/٤)

٤٧ - فضل الله السمرقندى

فضل الله سمرقندى وهو ابن ابو الليث السمرقندى. (ك ٨)

٤٠ - محمد الماتريدي (٣٣٣ هـ / ٩٤٤ م)

(أبو منصور) محمد بن محمد بن محمود الماتريدي، السمرقندي، متكلم، أصولي. توفي بسمرقند، من تصانيفه: كتاب التوحيد، شرح الفقه الأكبر المنسوب لأبي حنيفة، وتأويلات أهل السنة، وبيان وهم المعتزلة، وتأويلات القرآن، وماخذ الشرائع في أصول الفقه، الدرر في أصول الدين، الرد على تهذيب الكعبى في الجدل، عقيدة الماتريديّة، كتاب التوحيد وإثبات الصفات، كتاب الجدل، ماخذ الشرائع في أصول الفقه، المقالات. (ظ ٦ / ٣٦) (ف ٦٩٢ / ٣)

٤١ - محمد السمرقندي (٧٨٠ هـ / ١٣٧٨ م)

محمد بن محمود بن محمد بن أحمد السمرقندي (شمس الدين) عالم بالقراءات أصله من سمرقند، ومولده بهمدان، وإقامته ببغداد. من تأليفه: الصنائع التي التزمها في مصحف كتبه بخطه، القراءات السبع، كشف الأسرار في رسم مصاحف الأمصار، التجريد

وعلاماتها، أصول تركيب الأدوية، الأغذية والأشربة للمرضى، رسالة في أبدال الأدوية، ورسالة في الأطعمة، رسالة في الأطعمة للأصحاء، رسالة في مداواة وجع المفاصل، شرح الأسباب والعلامات لنفيس بن عوض الكراماني، كتاب أبوية القلب وما يتعلق به، نوار الحكمة، المجموع في الطب، النجيبات في الطب ويعرف بالأسباب والعلامات، والإرشاد في الطب النافع لجميع الأمراض. (ط ٦ / ١١٠) (ف ٣ / ٥٢٤)

٣٩ - محمد العميدي (٦١٥ هـ / ١٢١٨ م)

(ركن الدين، أبو حامد) محمد بن محمد بن أحمد العميدي، الحنفي، السمرقندي، أصولي فقيه، حاسب. توفي ببخارا في جمادى الآخرة. من تصانيفه: الإرشاد في الخلاف والجدل، الطريقة العميدية، النفائس في الجدل. (ظ ٦ / ١٠٩) (ط ٥٨ / ٦٩) (ع ٦٠٣ / ٣) (ف ٦٨٤ / ٣)

أثاره: الأنوار. (ظ ٤ / ١٩٦) (ف ٣ / ٤٤١)

٣٧ - محمد السمرقندي (كان حياً ٦٢٨ هـ / ١٢٣١ م)

محمد بن عثمان بن محمد العليابادي، السمرقندي (حسام الدين) فاضل. من أثاره: مطلع المعاني ومنبع المباني في تفسير القرآن في مجلدات، كامل الفتاوى، وفوائد في الفقه. (ن ١١) (ف ٣ / ٤٨٣)

٣٨ - محمد السمرقندي

(نجيب الدين أبو حامد) محمد بن علي بن عمر السمرقندي، طبيب، توفي قتيلا بمدينة هراة لما دخلها التتر. من تصانيفه: أغذية المرضى، الأسباب والعلامات. تأليف: فرغ من تأليفه بسمرقند في أواخر صفر ٨٢٧ هـ وأهداه إلى السلطان أولوغ بك، أوله: الحمد لله على نعمانه السابعة... إلى آخره، كتاب الأقرابانيين الكبير، وكتاب الأقرابانيين الصغير، والابدال من المعاجين والأقراص والأدوية المفردة المستعملة وخواصها وأفعالها، أسباب العلل وعلاجها

وعلوم الأسرار والإسناد. (ف) ٣٥٣/٣

٣٠ - محمد الكرابيسي الأشتابديزكي

(أبو الفضل) محمد بن صالح بن محمود بن الهيثم الكرابيسي الأشتابديزكي السمرقندي، كان فاضلاً ثقةً مكثرًا من الحديث روى عن جماعة كثيرة من أهل العلم بسمرقند والعراق يكثر عددهم، وروى عنه جماعة كثيرة من العلماء، توفي سنة ٣٢٢ هـ. (ب ٢٣٢/١) (س ١٦٢/١)

٣١ - محمد السمرقندي (٥٣٧ هـ / ١١٤٢ م)

محمد بن عبد الجليل بن عبد الملك بن علي بن حيدر السمرقندي (أبو الفضل) مؤرخ. أخذ عن أبي حفص عمر بن محمد النسفي. من آثاره: منتخب القند في تاريخ سمرقند لأسناده النسفي.

(ظ ٤ / ٢٩٦) (ف ٣ / ٣٨٥)

٣٢ - محمد الأسمندي (٤٨٨ هـ / ١٠٩٥ - ١١٦٨ م)

(علاء الدين، أبو الفتح) محمد بن عبد الحميد بن الحسن بن الحسين بن حمزة الأسمندي، السمرقندي (علاء الدين، أبو الفتح) يعرف بالعلاء العالم، من أهل سمرقند، فقيه، تفرقه على السيد الإمام أشرف العلوي، وكانت له عبارة حسنة، وصنف تصنيفاً في الخلاف، أصولي متكلم، ومناظراً فحلاً، ولد بسمرقند ودخل بغداد وناظر أهلها. من آثاره: تعليقة في مجلدات تعرف بالعالمي، شرح عيون المسائل لأبي الليث وسماه بحصر

المسائل وقصر الدلائل، شرح الجامع الكبير للشيباني في فروع الفقه الحنفي في مجلدات، الهداية في الكلام، وبذل النظر في الأصول، وشرح منظومة في الخلاف بين الأئمة للنسفي في الفقه الحنفي. (ف ٣٨٧/٣) (ب ٢٢٤/١) (س ١٥٦/١)

٣٣ - محمد السنجاري (٦٧٥ هـ / ١٢٧٦ - ١٣٢١ م)

محمد بن عبد الرحمن بن محمد بن محمود السمرقندي، السنجاري، الحنفي، فقيه أصله

من سمرقند، وولد بها ٦٧٥ هـ بسنجار، وأقام بماردين، فأفتى ودرس، وتوفي بها، من تصانيفه: عمدة الطالب لمعرفة المذاهب، وله شعر. (ف ٣ / ٤٠٢)

٣٤ - محمد السمرقندي (كان حياً ٩٩٤ هـ / ١٥٨٥ م)

محمد بن عبد الله الحسيني، السمرقندي. نسابة من آثاره: تحفة الطالب لمعرفة من ينسب إلى عبد الله وأبي طالب. (ف ٣ / ٤٣٦)

٣٥ - محمد السمرقندي (... - ٣٤٣ هـ / ... - ٩٥٤ م)

(أبو الحسن) محمد بن عبد الله السمرقندي، المتخلص برودي الشاعر، لغوي. من آثاره: كليلة ودمنه المنظوم. وديوان تاج المصادر في لغة الفرس (ظ ٦ / ٤١) (ف ٣ / ٤٤١)

٣٦ - محمد السمرقندي (... - ٢٦٨ هـ / ... - ٨٨١ م)

(أبو بكر) محمد بن عبد الله السمرقندي الزاهد، فاضل من

٢٧ - محمد القلاسي (كان حياً
حوالي ٦٢٠ هـ / ١٢٢٣ م)
محمد بن بهرام بن محمد
القلاسي، السمرقندي (بدر
الدين) طبيب، عارف في
معالجات الأمراض ومداواتها،
من تصانيفه: كتاب الأقرابانيين،
المختصر في الطب. (ف ١٧٥/٣)

٢٨ - محمد السمرقندي
(٦٢٠ هـ / ١٢٢٣ م)
محمد بن سليمان السمرقندي
الأصل البغدادي (أبو منصور)
(فاضل من أولاد الأمراء، له
معرفة حسنة بالأدب وشئ من
العلوم الرياضية. ولد ببغداد
ونشأ بها، وتوفي في ١٦ ربيع
الأخر. من آثاره: مصنف في
الأدب سماه التبر المسبوك، وله
شعر. (ف ٣٣٣/٣)

٢٩ - محمد الرضوي (١٢٦٣
هـ / ١٨٤٧ م)
(أبو عبد الله) محمد بن صالح
الرضوي السمرقندي، صوفي،
محدث، مسند، رحالة طبيب،
ولد بسمرقند، وتوفي بالمدينة،
له مؤلفات أكثرها في التصوف

أصولي من آثاره: ميزان
الأصول في نتائج العقول في
أصول الفقه، وتحفة الفقهاء،
إيضاح القواعد في المعما -
فارسي، مختصر على تسعة
عشرة أصلاً، تحفة الملوك. (ط
٢٤) (ظ ٦ / ٩٠) (ك ١١)
(ف ٦٧ / ٣)

٢٦ - محمد السمرقندي (٦٠٠
هـ / ١٢٠٣ م)
(شمس الدين) محمد بن
أشرف الحسيني السمرقندي،
عالم بالمنطق والفلك والهندسة
وغير ذلك. وتوفي في حدود
سنة ٦٠٠ هـ. من تصانيفه:
رسالة في آداب البحث
والمناظرة، أشكال التأسيس في
الهندسة، وهي ٣٥ شكل من
كتاب أفليدوس، والصحائف
الالهية، قسطاس الميزان في
المنطق، شرح القسطاط،
وكتاب عيني النظر في
المنطق، المنية والأمل في علم
الجدل، مفتاح النظر شرح
المقدمة في الجدل، الصحائف
في الكلام، المعارف شرح
الصحائف. (ظ ٦ / ١٠٦)
(ل ١٠) (ف ١٣٦ / ٣)

٢٢ - أبو القاسم السمرقندي
(كان حياً ٥٤٩ هـ / ١١٥٤ م)
أبو القاسم بن يوسف
السمرقندي، الحسيني، المدني،
الحنفي (ناصر الدين) فقيه. من
آثاره: الملتقط في الفتاوى أتمه
إملاء سنة ٥٤٩ هـ، القانون
المنشور وكلها في فروع الفقه
الحنفي. (ف ٦٥٦/٢)

٢٣ - محمد السمرقندي (٣٧٥
هـ / ٩٨٥ م)
(نصر الدين) محمد بن
إبراهيم المعروف بأبي الليث
السمرقندي، فاضل. من آثاره:
المعارف في شرح الصحائف.
(ف ٣٤ / ٣)

٢٤ - محمد السمرقندي (٥٣٩
هـ / ١١٤٤ م)
(أبو منصور) محمد بن أحمد
بن أبي أحمد السمرقندي فقيه،
توفي ببخارا غرة جمادى
الأولى. من آثاره: تحفة الفقهاء.
(ط ٣١) (ف ٤٦ / ٣)

٢٥ - محمد السمرقندي (٥٥٣
هـ / ١١٥٨ م)
(علاء الدين) محمد بن أحمد
السمرقندي الحنفي، فقيه،

(٤٩٥)

{ السلمقاني }

نسبة إلى سلمقان (سلمكان)، وهي قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١ - عكرمة السلمقاني

عكرمة بن طارق السلمقاني، كان على قضاء الجانب الشرقي ببغداد أيام المأمون، وكان من أصحاب القاضي أبي يوسف، وعزل عن القضاء سنة ٢١٤ هـ، روى عن العلماء (س ٣ / ٢٧٧) (ب ٣ / ٢٧٢).

(٤٩٦)

{ السلميماني }

نسبة إلى سلميمان، وهو: اسم لجدالمنتسب إليه من أهل بيكند، ينسب إليه:

١ - الفضل السلميماني

(أبو عبد الله) الفضل بن أبي الفضل بن أحمد بن علي بن عمرو بن أحمد بن إبراهيم بن

٨ - المحسن السلماسي

(أبو طاهر) المحسن بن جعفر بن محمد بن جعفر بن داود بن الحسن السلماسي، من أهل بغداد، وكان ثقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٣٦ هـ. (س ٣ / ٢٧٦)

٩ - محمد السلماسي

محمد بن هبة الله بن عبد الله السلماسي، الفقيه الشافعي، الملقب بالسديد المتوفى ٥٧٤ هـ. (٣٧٢ع)

(٤٩٤)

{ السلماتاني }

نسبة إلى سلماتان، وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - الحسين السلماتاني

الحسين بن أحمد السلماتاني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٧٠ هـ. (س ٣ / ٢٧٦)

العلماء وروى عنه العلماء (ب ٣ / ٢٧٥) (س ٣ / ٢٧٥)

٥ - الحسن السلماسي

(أبو محمد) الحسن بن جعفر بن داود السلماسي، عم (أبي عبد الله) السلماسي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤١٩ هـ. (س ٣ / ٢٧٥)

٦ - الحسين السلماسي

(أبو عبد الله) الحسين بن جعفر بن محمد بن جعفر بن داود بن الحسن السلماسي، من أهل بغداد، وكان ثقة، أميناً مشهوراً باصطناع البر، وفعل الخير، وافتقار الفقراء، وكثرة الصدقة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٤٦ هـ. (س ٣ / ٢٧٥)

٧ - محمد السلماسي

(أبو نصر) محمد بن الحسين بن محمد بن جعفر بن داود بن الحسن السلماسي، ابن عم (أبو عبد الله) السلماسي، وكان صدوقاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٤٤٤ هـ. (س ٣ / ٢٧٥)

(أبو حمزة) محمد بن ميمون السُّكْرِي، من أهل مرو، كثير الحديث، وروى عنه البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٦٦)

(٤٩١)

{ السُّكْنَدَانِي }

نسبة إلى سُّكْنَدَان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أشعب السُّكْنَدَانِي

(أبو يحيى) أشعب بن بريدة السُّكْنَدَانِي الحماني، من قرية سَكْنَدَان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٦٠ هـ. (س ٣ / ٢٦٩)

(٤٩٢)

{ السُّكْنِي }

نسبة إلى سَكْن، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخاري، ينسب إليه:

١- عمر السُّكْنِي

(أبو الحسن) عمرو بن إسحاق بن إبراهيم بن أحمد بن السكن الأسدِي السُّكْنِي، محدث عصره، وشيخ العرب ببلده، ومن أكثر الناس تفقداً لأهل العلم، سمع ببخارا ويمرو وبيغداد وبالكوفة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٤٤ هـ. (س ٣ / ٢٧٠)

٢- محمد السُّكْنِي

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن محمد بن إبراهيم بنكوز السُّكْنِي، من أهل بخاري، كان شيخاً صالحاً صحيح السماع، سمع ببخارا، ليس الحديث من شأنه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٧٠)

(٤٩٣)

{ السُّلَمَاسِي }

نسبة إلى سُلَمَاس، وهي: مدينة مشهورة بأذربيجان بينها وبين أرمية يومان و بين تبريز ثلاثة أيام و بين خوى مرحلة، ينسب إليها:

١- موسى بن هلال

(أبو عمران) موسى بن عمران بن موسى بن هلال، سمع بدمشق وب حلب وبالبزى وبالكوفة وبيغداد وغيرهما، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٣٨٠ هـ. (ب ٣ / ٢٧٠)

٢- حريز السُّلَمَاسِي

(أبو القاسم) حريز السُّلَمَاسِي بن أحمد بن حريز السُّلَمَاسِي، أحد الأئمة المشهورين، وكان حسن الاعتقاد، فصيح اللسان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٧٥)

٣- عمر السُّلَمَاسِي

(أبو حفص) عمر بن يوسف بن الحسن السُّلَمَاسِي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٧٥)

٤- المظفر السُّلَمَاسِي

(أبو الحسن) المظفر بن الحسن بن المهدي السُّلَمَاسِي، قدم أصبهان ٣٥٩ هـ، وحدث عن العراقيين، ومات بأشبه في ربيع الآخر سنة ٣٨٠ هـ وحمل إلى سلماص، روى عن

السكجكتي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٣ /
٢٦٥)

٢- أحمد السكجكتي

(أبو حفص) أحمد بن حاتم بن
حماد بن عبد الرحمن
السكجكتي، كان يحفظ الحديث،
وكتب الكثير مع الإتيان، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وتوفي سنة ٣١٥ هـ. (س ٣ /
٢٦٥)

(٤٩٠)

{ السكجكتي }

نسبة إلى سكر، وهو: بيع
السكر و عمله من أهل مرو،
ينسب إليه:

١- بشر السكجكتي

بشر بن محمد السكجكتي
المروزي، من أهل مرو،
يروى عن ابن المبارك، وروى
عنه البخاري، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٣ / ٢٦٦)

٢- محمد السكجكتي

١- أبو علي السكياتي

(أبو علي) السكياتي، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٣ / ٢٦٥) (ب ٣ / ٢٦٠)

(٤٨٨)

{ السكياتي }

نسبة إلى سكيان، وهي: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- سفيان السكياتي

(أبو سعيد) سفيان بن أحمد بن
إسحاق السكياتي البخاري،
الزاهد، من أهل بخارا، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٣ / ٢٦٥) (ب ٣ /
٢٦٠)

(٤٨٩)

{ السكجكتي }

نسبة إلى سكجكت، وهي: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- يعقوب السكجكتي

(أبو يوسف) يعقوب بن
يوسف بن أحمد الصقار

٢- علي السغدي (٤٦١ هـ /

١٠٦٨ م)
علي بن الحسين بن محمد
السغدي، ممن سكن بخارا،
الحنفي، فقيه، وكان إماماً
فاضلاً مناظراً، توفي ببخارا.
من تصانيفه: الننف في
الفتاوى، شرح على كتاب
الخصاف في أدب القاضي علي
مذهب أبي حنيفة، وشرح
الجامع الكبير للشيباني في
فروع الفقه الحنفي. (ظ ٤ /
٤٦) (س ٣ / ٢٥٩) (ف
٢ / ٤٣٣)

٣- كامل السغدي

(أبو العلاء) كامل بن مكرم
بن محمد بن عمر بن وردان
التميمي السغدي، سكن بخارا،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (ب ٣ / ٢٥١)

(٤٨٧)

{ السكاني }

نسبة إلى سكان، وهي: قرية
من قرى الصغد من أربنجن،
ينسب إليها:

٣ - إسحاق المُرْمَارِي

(أبو صفوان) إسحاق بن أحمد بن إسحاق المُرْمَارِي السلمي، كان ثقةً في الحديث، رحل به أبوه (أبو إسحاق) السابق إلى العراق وهو صغير، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٧٦ هـ. (س ٣ / ٢٤٨)

٤ - منصور المُرْمَارِي

(أبو طلحة) منصور بن سليم بن عبد الله السلمي المُرْمَارِي، من هذه القرية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٤٨)

٥ - حسن المُرْمَارِي (٠٠٠٠)

١٠٤٠ هـ / ١٠٠٠ م (١٦٣١ م) حسن بن إسماعيل المُرْمَارِي، له: الدر المنقود في شرح المقصود في التصريف. (ف ١ / ٥٣٩)

٦ - حسين المُرْمَارِي (كان

حياً قبل ١٠٣٨ هـ / ١٦٢٩ م) حسين بن حسن بن إسماعيل المُرْمَارِي، من هذه القرية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٤٨)

٧ - نو النون المُرْمَارِي

(٠٠٠٠ - ٦٧٧ هـ / ٠٠٠٠ م) خست بن إسماعيل المُرْمَارِي، فقيه، صوفى، من آثاره: شرح قصيدة البستي في المعارف والزهد، وشرح مقدمة أبي الليث السمرقندي في الصلاة. (ف ١ / ٧٠٧)

(٤٨٥)

{ السِرُوِي }

نسبة إلى سِرُو، وهي: قرية (مدينة) من مرو (أرنبيل)، ينسب إليها:

١- مجد الدين السروي (القرن السابع الهجري / القرن الثالث عشر الميلادي)

مجد الدين السروي، فقيه، من آثاره: رسالة في حرمة العصير الزبيني بعد الغليان وقبل ذهاب الثلثين وبقاء الثلث. (ف ٣ / ١٥)

٢ - نصر السروي

نصر السروي الأرنبيلي. (س ٣ / ٢٥٠ /

٣ - نافع الأَثْرِيْبِيْجَاتِي

(أبو عبد الله) نافع بن علي بن يحيى السروي الأَثْرِيْبِيْجَاتِي الفقيه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي قبل سنة ٤٠٠ هـ. (س ٣ / ٢٥٠)

(٤٨٦)

{ السُعْدِي }

نسبة إلى السُعْد، وهي: ناحية كثيرة المياه، نضرة الأشجار ..... لا تقع الشمس على كثير من أراضيها ولا تبين القرى من خلال أشجارها، بها ١٢ رستاق و ٤ مدن بين بخارا وسمرقند، وقصبتها سمرقند، يضرب بحمئها المثل، ينسب إليها:

١ - صاعد السعدي (كان حياً ٧١٢ هـ / ١٣١٢ م)

صاعد بن محمد السعدي، المدعو بجمال التركستاني، رياضي. من آثاره: الرسالة العلانية الحسائية ألفها سنة ٧١٢ هـ لعلاء الدين محمد بن محمود الغزنوي الوزير. (ف ١ / ٨٢٧)

٣ - إسحاق المُرْمَارِي

(أبو صفوان) إسحاق بن أحمد بن إسحاق المُرْمَارِي السلمي، كان ثقةً في الحديث، رحل به أبوه (أبو إسحاق) السابق إلى العراق وهو صغير، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٧٦ هـ. (س ٣ / ٢٤٨)

٤ - منصور المُرْمَارِي

(أبو طلحة) منصور بن سليم بن عبد الله السلمي المُرْمَارِي، من هذه القرية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٤٨)

٥ - حسن المُرْمَارِي (٠٠٠٠)

١٠٤٠ هـ / ١٠٠٠ م (١٦٣١ م) حسن بن إسماعيل المُرْمَارِي، له: الدر المنقود في شرح المقصود في التصريف. (ف ١ / ٥٣٩)

٦ - حسين المُرْمَارِي (كان

حياً قبل ١٠٣٨ هـ / ١٦٢٩ م) حسين بن حسن بن إسماعيل المُرْمَارِي، من هذه القرية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٤٨)

٧ - نو النون المُرْمَارِي

(٠٠٠٠ - ٦٧٧ هـ / ٠٠٠٠ م) خست بن إسماعيل المُرْمَارِي، فقيه، صوفى، من آثاره: شرح قصيدة البستي في المعارف والزهد، وشرح مقدمة أبي الليث السمرقندي في الصلاة. (ف ١ / ٧٠٧)

(٤٨٥)

{ السِرُوِي }

نسبة إلى سِرُو، وهي: قرية (مدينة) من مرو (أرنبيل)، ينسب إليها:

١- مجد الدين السروي (القرن السابع الهجري / القرن الثالث عشر الميلادي)

مجد الدين السروي، فقيه، من آثاره: رسالة في حرمة العصير الزبيني بعد الغليان وقبل ذهاب الثلثين وبقاء الثلث. (ف ٣ / ١٥)

٢ - نصر السروي

نصر السروي الأرنبيلي. (س ٣ / ٢٥٠ /

٣ - نافع الأَثْرِيْبِيْجَاتِي

(أبو عبد الله) نافع بن علي بن يحيى السروي الأَثْرِيْبِيْجَاتِي الفقيه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي قبل سنة ٤٠٠ هـ. (س ٣ / ٢٥٠)

(٤٨٦)

{ السُعْدِي }

نسبة إلى السُعْد، وهي: ناحية كثيرة المياه، نضرة الأشجار ..... لا تقع الشمس على كثير من أراضيها ولا تبين القرى من خلال أشجارها، بها ١٢ رستاق و ٤ مدن بين بخارا وسمرقند، وقصبتها سمرقند، يضرب بحمئها المثل، ينسب إليها:

١ - صاعد السعدي (كان حياً ٧١٢ هـ / ١٣١٢ م)

صاعد بن محمد السعدي، المدعو بجمال التركستاني، رياضي. من آثاره: الرسالة العلانية الحسائية ألفها سنة ٧١٢ هـ لعلاء الدين محمد بن محمود الغزنوي الوزير. (ف ١ / ٨٢٧)

مجاهدا بشومان سنة ١٩٩، وهو ابن ٤٨ سنة. (س ٤٧١/٣)

(٤٨١)

{ السرخكتي }

نسبة إلى سرخكت، وهي بلدة بخرجستان سمرقند، وقرية أخرى بما وراء النهر بناحية خزار تسمى بسرخكت، ينسب إليهما:

١- مجد الدين السرخكتي

الإمام مجد الدين السرخكتي، من سرخكت خزار، وكان نائب المستشفى بما وراء النهر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢٤٥/٣)

٢- محمد السرخكتي

(٥١٨ هـ / ١١٢٤ م) -

(أبو بكر) محمد بن عبد الله

بن فاعل السرخكتي، من

خرجستان سمرقند، كان إماماً

فاضلاً، تفقه أولاً بسمرقند ثم

بيخارا وسكنها، وكانت له يد

قوية في النظر، وباع طويل،

وهو من مناظري البرهان

بيخارا وخصومه، روى عن

وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٦٠ هـ. (س ٢٤٤/٣)

١٦- الوليد السرخسي

الوليد بن عصام بن الوضاح

السرخسي، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، وقتل سنة

٢٦٨ هـ. (س ٢٤٤/٣)

١٧- الفضل السرخسي

(أبو العباس) الفضل بن سهل

السرخسي، أخو الحسن بن

سهل، أسلم على يد المأمون

سنة ١٩٠ هـ، وقيل إن أباه

سهلا أسلم على يد المهدي،

تقلد الوزارة والسيف، وكان

يتشيع، وكان من أخبر الناس

بعلم النجوم، وأكثرهم إصابة

في أحكامه، قتل خال المأمون

في يوم الجمعة ٢ من شهر

شعبان سنة ٢٠٢ هـ. (س ٥٢٩)

١٨- محمد الضبعي

(أبو الوليد) محمد بن غياث

السرخسي الضبعي، كان من

أهل السنة، ومن الحفاظ

المتقنين، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، قتل

(أبو الفتح) ناصر بن محمد

بن عبد الله بن أحمد أبي عياض

بن خزيمة العياضي،

السرخسي، فقيه، صوفي،

عارف بالحديث والأدب، ولد

بسرخس، وسمع الكثير ورحل

إلى أطراف خراسان، وتوفي

بسرخس له تصانيف وأشعار.

(ف ١٠/٤)

١٤- عبد الرحمن السرخسي

(أبو الفرج) عبد الرحمن بن

أحمد بن عبد الرحمن

السرخسي المعروف بالزار،

الفقيه الشافعي، له كتاب في

الفقه كبير أكبر من الشامل لابن

الصباغ، أجاد فيه جداً، وكان

أهل مرو يفضلونه على كتاب

الشامل وغيره، وسماه الإملاء،

روى عن العلماء وروى عنه

العلماء، وتوفي سنة ٤٩٤ هـ.

(ظ ٤/١٦٣) (ب ٣/٢٣٥)

١٥- محمد السرخسي

(أبو عبد الله) محمد بن

المهلب السرخسي، كان

صاحب حديث ممن جمع

وصنف، روى عن العلماء

القدر فاضلاً ورعاً كثير التهجيد والصيام والذكر، وكان يفتي وينظر، وكان مولده في سنة ٤٥٢ هـ، وتوفي سنة ٥٣٤ هـ، ودفن بمدرسته بسرخس. (ط ٦١٠/٢) (شذ ٤ / ١٠٤)

١٢ - محمد السرخسي (٥٧١ هـ / ١١٧٥ م)

(رضي الدين) محمد بن محمد بن محمد السرخسي، الحنفي، (برهان الدين) فقيه أصولي أقام مدة في حلب، وتولى التدريس بالمدرسة الحلاوية وتعصب عليه جماعة من الفقهاء الحنفية فضغروا أمره عند نور الدين زنكي، وتوفي في آخر جمعة من رجب من تصانيفه: المحيط الكبير في نحو أربعين مجلداً، المحيط الثاني في عشر مجلدات، المحيط الرابع في مجلدين وكلها في الفقه، والوجيز في الأصول، كتاب الذخيرة، فتاوى صغيرة. (ف ٦٧٩ / ٣)

١٣ - ناصر السرخسي (٤٣٩ هـ - ٥١٤ هـ / ١٠٤٧ - ١١٢٠ م)

١٠ - محمد السرخسي (٤٩٠ هـ / ١٠٩٧ م)

(أبو بكر) الإمام شمس الأئمة محمد بن أحمد بن أبي سهل السرخسي الحنفي، فقيه، أصولي، مجتهد، متكلم، مناظر. توفي في حدود سنة ٤٩٠ هـ من تصانيفه: أمالي في الفقه، شرح أدب القاضي لأبي يوسف، وشرح الجامع الصغير للشيباني في ليفروع، شرح الحيل الشرعية للخصاف، شرح زيادة الزيادات للشيباني، شرح كتاب الكسب للشيباني، شرح مختصر الطحاوي، شرح السير الكبير في جزأين، المبسوط في نحو خمسة عشر مجلداً، صفة أشراف الساعات، وشرح الجامع الكبير للشيباني في فروع الفقه الحنفي، محيط السرخسي. (ع ١٦) (ظ ٦ / ٧٦) (ف ٣ / ٦٨)

١١ - محمد السرخسي (٥٣٤ هـ / ١١٣٩ م)

(أبو نصر) محمد بن محمود بن محمد بن علي بن أبو نصر الشجاع السرخسي الفقيه الشافعي، كان شيخاً مسنداً لييب

٧ - عبد العزيز السرخسي (٣٢٠ هـ / ٩٣٢ م)

عبد العزيز بن محمد البغدادي، السرخسي (أبو طالب) نحوي، توفي في حدود سنة ٣٢٠ هـ من آثاره: كتاب كبير في النحو. (ف ١٦٧ / ٢)

٨ - الحسن السرخسي

(أبو محمد) الحسن بن سهل بن عبدالله السرخسي، الوزير المتوفى ٢٣٦ هـ. (وفيات الأعيان ٣٩٠)

٩ - محمد السرخسي (٤٩٠ هـ / ١٠٩٧ م)

(شمس الأئمة) محمد بن أحمد بن أبي بكر السرخسي، الحنفي، متكلم، فقيه، أصولي، مناظر، من طبقة المجتهدين في المسائل من آثاره: المبسوط، كتاب الأصول، أملاه في السجن بخوارزم فلما وصل إلى باب الشروط حصل له الفرج فخرج إلى فرغانة فأكمل بها أملائه، وسماه الأمالي، روى عن كتاب: أدب القاضي للإمام أبي يوسف. (ظ ٤ / ١١٢، ١٦٤) (ط ١٤) (ف ٣ / ٥٢)

(نصر السراوى الأرنبلى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٢٣٠)

٢ - نافع السراوى

(أبو عبد الله) نافع بن على بن بحر بن عمرو بن حزم السراوى الفقيه، من بأذربيجان روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣ / ٢٣٠)

(٤٨٠)

{ السرخسى }

نسبة إلى سرخس، وهى: مدينة قديمة من نواحي خراسان كبيرة واسعة بين نيسابور و مرو فى وسط الطريق، ينسب إليها:

١ - أحمد السرخسى (٢٨٦ هـ / ٨٩٩ م)

(أبو العباس) أحمد بن محمد بن مروان بن الطيب السرخسى. عالم، حكيم، أديب قرأ على الكندى، وعلم المعتضد، وناممه، وخص به، وولى حسبة بغداد والمواريث، وسوق الرقيق، من مؤلفاته

الكثيرة: كتاب السياسة، المدخل الى صناعة النجوم، كتاب الموسيقى الكبير، المسالك والممالك، والمدخل الى علم الطب، فضائل بغداد وأخبارها، كتاب منفعة الجبال، كتاب زاد الحافر، أدب النفس. (مؤرخون ٧، ط ٢٥) (ظ ٤٩/٤) (ف ٢٩٦/١)

٢ - إسماعيل السرخسى (٣٣٠ - ٤١٤ هـ / ٩٤٢ - ١٠٢٣ م)

إسماعيل بن إبراهيم بن محمد بن عبد الرحمن السرخسى، ثم الهروى، القراب: (أبو محمد) محدث، فقيه، مقرئ أديب، ولد بعد سنة ٣٣٠ وتوفى فى شعبان، من تصانيفه: الجمع بين الصحيحين (البخارى ومسلم) درجات التائبين، ومقامات الصديقين، الشافى فى القراءات، الكافى فى القراءات السبع فى عدة مجلدات. (ف ١ / ٣٥٦)

٣ - حسين السرخسى حسين بن الفضل السرخسى، له: الآداب الروحانية. (ظ ٤ / ٤٢)

٤ - زاهر السرخسى (٥٠٠ هـ - ٥٠٣ هـ / ١١٠٩ - ١١٠٩ م) (أبو على) زاهر بن محمد بن أحمد بن عيسى السرخسى الشافعى الفقيه المحدث، محدث له عوال فى الحديث، شيخ عصره بخراسان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وقيل توفى سنة ٣٨٩ هـ. (ط ١ / ٣١٥) (ف ١ / ٧٣١) (ب ٣ / ٢٣٥)

٥ - زهير السرخسى (٤٥٤ هـ - ١٠٦٢ م) زهير بن الحسن بن على السرخسى، الشافعى (أبو نصر) (فقيه، مقرئ، مؤرخ، ولى إفتاء خراسان من تصانيفه: الأنباء عن الأنبياء عليهم السلام، وكتاب فى تاريخ الخلفاء) (ف ١ / ٧٣٧) (ظ ٤ / ١٧١، ٢٩٣)

٦ - عبد الرحمن السرخسى (٤٣٩ هـ / ١٠٤٧ م) عبد الرحمن بن محمد السرخسى فقيه من أثاره: تكملة تجريد القدورى فى فروع الفقه الحنفى. (ف ٢ / ٢١١)

١ - عمر السَّيْرِيُّ

(أبو حفص) عمر بن حفص بن عمر بن عثمان بن عمر بن الحسن بن عثمان الهمداني السَّيْرِيُّ، من قرية سبيري من سواد بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت وفاته سنة ٢٩٤ هـ. (س ٣ / ٢٢٠) (ب ٣ / ٢١٠)

٢ - بحماك السَّيْرِيُّ

(أبو سعيد) بحماك السَّيْرِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٢٠)

(٤٧٥)

{ السَّيْفِيُّ }

نسبة إلى سَيْفِيَّة، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - إبراهيم السَّيْفِيُّ

(أبو إسحاق) إبراهيم بن عفيف بن خازم بن شاذجة المعلم السَّيْفِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة ٣١٥ هـ. (س ٣ / ٢٢٢)

(٤٧٦)

{ السَّيْكَِيُّ }

نسبة إلى سَيْكَن، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - الفضل السَّيْكَِيُّ

(أبو الضحاك) الفضل بن حسان السَّيْكَِيُّ، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٢٢)

(٤٧٧)

{ السَّجَّارِيُّ }

نسبة إلى سَجَّار، وهي: قرية من قرى النور ببخارا، ينسب إليها:

١ - صالح السَّجَّارِيُّ

(أبو شعيب) صالح بن محمد السَّجَّارِيُّ، كام شيخاً صالحاً زاهداً فاضلاً، رحل إلى خراسان والعراق والشام ومصر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات سنة

٤٠٤ هـ. (س ٣ / ٢٢٣) (ب ٣ / ٢١٣)

(٤٧٨)

{ السَّخْتِيَانِيُّ }

نسبة إلى سَخْتِيَان، وهو: عمل السَّخْتِيَان من الجلود الضائية من أهل مرو، ينسب إليها:

١ - محمد السَّخْتِيَانِيُّ

(أبو الفضل) محمد بن عبد الله علي بن الحسين بن عبد الرحمن بن عمرو السَّخْتِيَانِيُّ، من أهل مرو، كان ثقة، قنم بغداد وحدث بها سنة ٣٦٨ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٣٢)

(٤٧٩)

{ السَّرَاوِيُّ }

نسبة إلى سَرَاو، وهي: مدينة بأذربيجان بين أربيل و تبريز، ينسب إليها:

١ - نصر السَّرَاوِيُّ

الأول سنة ٤٧١ هـ. (س ٣ / ٢٠٦).

(٤٧١)

{ السَّبَّارَى }

نسبة إلى سَبَّارَى (سَبَّيرَى) (سَبَّيرَى)، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - عبد الملك سَبَّارَى (الإمام أبو محمد) عبد الملك بن عبد الرحمن بن محمد بن الحسين بن محمد بن فضالة... السَّبَّارَى، من أهل بخارا، حدث بكتاب (تاريخ بخارا)، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٠٨) (ب. ٢٠٥ / ٣)

٢ - عمر السَّبَّيرَى (أبو حفص) عمر بن حفص بن عمر بن عثمان بن عمر بن الحسن بن عثمان الهمداني السَّبَّيرَى، من قرية سَبَّيرَى من سواد بخارا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت وفاته سنة ٢٩٤ هـ. (س ٣ / ٢٢٠) (ب. ٢١٠ / ٣)

٣ - بجماك السَّبَّيرَى (أبو سعيد) بجماك السَّبَّيرَى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٢٠)

(٤٧٢)

{ السَّبَّيذَعُونَى }

نسبة إلى سَبَّيذُون (سَبَّيذُون)، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - عبد الله السَّبَّيذَعُونَى (أبو محمد) عبد الله بن محمد بن يعقوب بن الخارث بن الخليل الكلاباذى الغففيه الخارثى السَّبَّيذَعُونَى المعروف بالأستاذ، كان شيخاً مكثرأ من الحديث غير أنه كان ضعيفاً فى الرواية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٢٥٨ هـ، ومات سنة ٣٤٠ هـ. (س ٣ / ٢١٣)

٢ - معروف السَّبَّيذَعُونَى (أبو صالح) معروف بن منصور السَّبَّيذَعُونَى، له رحلة إلى العراق والحجاز والشام،

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢١٤)

٣ - أحمد السَّبَّيذَعُونَى (أبو بكر) أحمد بن عبد الله السَّبَّيذَعُونَى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢١٤)

(٤٧٣)

{ السَّبَّيذَعَكَى }

نسبة إلى سَبَّيذَعَك، وهى: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد السَّبَّيذَعَكَى محمد بن حاتم بن سبباز السَّبَّيذَعَكَى، كان من أهل السنة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢١٧)

(٤٧٤)

{ السَّبَّيرَى }

نسبة إلى سَبَّيرَى (سَبَّارَى)، وهى: قرية من سواد بخارا، ينسب إليها:

نسبة إلى سَائِقِن، وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - إبراهيم السَّائِقِي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن معقل بن الحجاج بن خدّاش بن خَدِيج السَّائِقِي - النسفي الإمام المشهور، رحل في طلب العلم إلى الحجاز والعراق والشام ومصر، إمام أهل نسف وقاضيها، وكان إماماً جليلاً، عارفاً بالفقه والحديث، عفيفاً، صائناً، عني بجمع الأحاديث وتصنيفها، صنف كتاب التفسير، وكتاب المسند وغيرهما، وحدث بكتاب "الجامع الصحيح" للبخاري، وهو آخر من روى ذلك عنه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي سنة ٢٩٥ هـ. (س ٣ / ٢٠٤) (ب ٣ / ٢٠١)

١ - الأشعث السَّائِقَانِي

(أبو بشر) الأشعث بن حسان السَّائِقَانِي، شيخ ثقة صدوق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي بعد سنة ٣٠٠ هـ. (س ٣ / ٢٠٥)

٢ - أبو حمزة السَّائِقَانِي

(أبو حمزة) السَّائِقَانِي، كان أديباً شديداً على الجهمية، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٠٥)

٣ - عمر السَّائِقَانِي

(أبو جعفر) عمر بن عبد الله بن غالب السَّائِقَانِي، كتب عن علي بن داود القنطري، خرج إلى الحج فقتل في الطريق. (س ٣ / ٢٠٥)

(٤٦٩)

{ السَّائِقَانِي }
{ السَّائِقَانِي }

(أبو النصر) أحمد بن محمد بن إبراهيم السَّائِقَانِي، من أهل سائواجرذ كازة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٠٥)

٢ - عبد الرحيم السَّائِقَانِي

(أبو محمد) عبد الرحيم بن الحسن السَّائِقَانِي، من أهل سائواجرذ مرو، له علم وصلاح، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٠٥)

(٤٧٠)

{ السَّائِقَانِي }

نسبة إلى ساوكان، وهي: قرية من قرى خوارزم عند هزاراسب، ينسب إليها:

١ - أحمد السَّائِقَانِي

(أبو سعيد) أحمد بن علي بن أحمد بن علي بن أحمد الجلابي السَّائِقَانِي، كان إماماً فاضلاً، سيد السيرة، متواضعاً، سكن خيوة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكانت ولادته في شهر ربيع

(٤٦٨)

{ السَّائِقَانِي }

نسبة إلى سَائِقَانُ، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - أحمد السَّائِقَانِي

وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٩)

(٤٦٤)

{ المسافرئزى }

نسبة إلى مسافرئز، وهى: قرية على طريق جيحون قريبة من آمل، ينسب إليها:

١ - محمد المسافرئزى

(أبو بكر) محمد بن داود بن عصام بن سلام المسافرئزى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٩)

(٤٦٥)

{ الساكنبديازوى }

نسبة إلى ساكنبدياز، وهى: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - محمد الساكنبديازوى

محمد بن عطاء النسفى الساكنبديازوى، الفقيه الأديب، كان يؤدب بقرية خاخر من قرى درغم، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٤٨٢ هـ. (س ٣ / ٢٠٠)

(٤٦٦)

{ السامانى }

نسبة إلى سمان، وهى: قرية بنواحي سمرقند نسب إليها جماعة من ملوك بنى سمان بما وراء النهر، ينسب إليها:

١ - إسماعيل السامانى

(أبو إبراهيم) إسماعيل بن أحمد بن أسد بن سامان بن نياز السامانى، الأمير الماضى العالم العادل الناصح للرعية، مولى أمير المؤمنين، كتب الحديث وقصصه فى الغزو والعدل وحرمة أهل العلم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٩٥ هـ. (س ٣ / ٢٠٠)

٢ - أحمد السامانى

أحمد بن أسد بن سامان السامانى بن جبا بن نياز.... جوبين السامانى، والد أبو إبراهيم السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

وتوفى سنة ٣٠١ هـ. (س ٣ / ٢٠١)

٣ - إسحاق السامانى

(أبو يعقوب) إسحاق بن أحمد السامانى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٩٥ هـ. (س ٣ / ٢٠١)

٤ - نصر السامانى

(أبو الحسن) نصر بن أحمد بن أسد بن سامان السامانى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى لسبع بقين من جمادى الآخرة سنة ٢٧٩ هـ. (س ٣ / ٢٠١)

٥ - غازى السامانى (القرن

الخامس الهجرى - القرن الحادى عشر الميلادى) غازى بن أحمد بن أبى منصور السامانى، فقيه، من الأمراء، من تصانيفه: النور، المفاتيح، والبيان. (ف ٢ / ٦٠١)

(٤٦٧)

{ الساتجى }

نسبة إلى سا سنجرد (سا سنجرد) وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - بسام السناسجردى - بسام بن أبى بسام السناسجردى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٧)

٢ - محود السناسجردى - محود بن والآن السناسجردى، كان من مشاهير الأئمة والعلماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى بعد سنة ٢٩٢ هـ. (س ٣ / ١٩٨)

٣ - حامد السناسجردى - حامد بن محمود بن والآن السناسجردى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٨)

٤ - عبد الرحمن السناسجردى (أبو عبد الله) عبد الرحمن بن عبد الله بن أبى مسعود السناسجردى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٨)

(٤٦٣)

{ الساعرجى }

نسبة إلى ساعرج، وهي قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الساعرجى - (أبو النصر) محمد بن حاتم بن سعيد الساعرجى، السغدى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٨)

٢ - يعلى الساعرجى - يعلى بن أنس بن ماجد الساعرجى، السغدى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ١٩٨)

٣ - أحمد الساعرجى - (أبو نصر) أحمد بن الفرج بن عبد العزيز بن أبى هيثم الساعرجى، فقيه فاضل صالح، رزق أولاداً علماء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى بعد سنة ٥٢٤ هـ. (س ٣ / ١٩٨)

٤ - محمود الساعرجى

(أبو المحامد) محمود بن أحمد بن الفرج الساعرجى، صار شيخ الإسلام بسمرقند، وكان فاضلاً مفتياً مصيباً، عارفاً بالمتفق والمختلف، كثير العبادة، تفقه على البرهان بيخارى، وسمع الحديث منه ومن غيره، وكانت ولادته فى جمادى الآخرة سنة ٤٨٠ هـ. (س ٣ / ١٩٩)

٥ - يوسف الساعرجى - يوسف بن صالح بن محمد بن عبيد الله الساعرجى، الخطيب، روى عنه ابنه أبو حفص عمر بن محمد النسفى، وتوفى بسمرقند، ودفن فى مقبرة الإمام الفراء. (س ٣ / ١٩٩)

٦ - يوسف الساعرجى - (أبو يعقوب) يوسف بن بختيار بن محمد الساعرجى، كان يسكن فى سكة صالح، برأس قنطرة غانفر من سمرقند، ويدرس فى مدرسة رأس سكة حائط حيان، وتوفى ليلة الجمعة ١٣ من صفر سنة ٥٠٢ هـ، ودفن بمقبر رأس قنطرة غانفر، روى عن العلماء

روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي بعد سنة ٣٢٦ هـ (س ٣ / ١٩٢). ينسب إليها: {الزيتنى} (٤٥٨)

نسبة إلى زين، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليه: (س ٣ / ١٩٢)

١ - أحمد الزيتنى
أحمد بن واصل بن عبد الشكور البخارى، من أهل بخارا، روى عن العلماء (س ٣ / ١٩٢)

٢ - عبيد الله الزيتنى
(أبو الفضل) عبيد الله بن واصل الزيتنى المَطْوَعى، كان من الشجعان، ولد سنة ٢٠١ هـ، واستشهد سنة ٢٧٢ هـ (س ٣ / ١٩٢)

(٤٥٩)
{الساباطى}

نسبة إلى ساباط وهي: بلدة معروفة وراء النهر قرب أشروسنة وقريبة من سمرقند، ينسب إليها: (س ٣ / ١٩٧)

١ - بكر الساباطى
(أبو الحسن) بكر بن أحمد الفقيه الساباطى الأيروسنى، دخل سمرقند وكتب بها، روى عن العلماء (س ٣ / ١٩٣) (ب ٣ / ١٨٨)

٢ - أحمد الساباطى
(أبو العباس) أحمد بن عبد الله بن الفضل الحميرى الساباطى، روى عن العلماء (س ٣ / ١٨٨)

(٤٦٠)
{الساركونى}

نسبة إلى ساركون، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها: (س ٣ / ١٩٧)

١ - محمد الساركونى

(أبو بكر) محمد بن إسحاق بن حاتم الساركونى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٣ / ١٩٧) (ب ٣ / ١٩٧)

(٤٦١)
{الساسانى}

نسبة إلى ساسان (ساسيان)، وهي: محلة بمرو، ينسب إليها: (س ٣ / ١٩٧)

١ - محمد الساسانى
(أبو عبد الله) محمد بن إسماعيل بن أبى بكر بن عبد الجبار بن أحمد بن محمد الناقدى الساسان الحزامى، شيخ صالح سديد راغب فى الخير، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٦٥ هـ، توفي بعد سنة ٥٤٢ هـ (س ٣ / ١٩٨)

(٤٦٢)
{الساسجردى}

نسبة إلى ساسجرد، وهي: بلدة معروفة وراء النهر، ينسب إليها: (س ٣ / ١٩٧)

عالماً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٤٩٠ هـ. (س ٣ / ١٧٠)

(٤٤٩)

{ الزندخاني }

نسبة إلى زندخان، وهي قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١ - النعمان الزندخاني (أبو حنيفة) النعمان بن عبد الجبار بن عبد الحميد بن أحمد بن سهل ..... الحنيفة الزندخاني، من هل زندخان، كان فقيها ورعا واعظا، ولحقوق الله تعالى حافظا، روى عن العلماء وروى عنه غيره توفي في حدود سنة ٥٠٠ هـ. (س ٣ / ١٧١) (ب) (١٧٢ / ٣)

٢ - محمد الزندخاني

(أبو بكر) محمد بن الحسن عبد بن أحمد بن أبي الحسن الزندخاني، قدم مرو، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد سنة نيف وثمانين وأربعمائة هـ، وقتل في وقعة الغز

٦٦ - مكي الزنجاني

(أبو عبد الله) مكي بن بندار بن مكي بن عاصم الزنجاني، قدم بغداد وحدث بها، وقدم أصبهان سنة ٣٣٩ هـ، وكتب الحديث الكثير بالشام ومصر والعراق، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٩)

٦٧ - السري الزنجاني

(أبو سهل) السري بن مهزبان الرازي ثم الزنجاني، من أهل الري، كان صدوقا، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٩)

(٤٤٨)

{ الزنجوني }

نسبة إلى زنجونة، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل بلدة زنجان، ينسب إليها:

١ - أحمد الزنجوني

(أبو بكر) أحمد بن محمد أحمد بن محمد بن زنجونة الزنجوني، من أهل بلدة زنجان، كان فقيها صالحا

سنة ٤٧٠ هـ. (س ٣ / ١٦٨) (ب ٣ / ١٧١)

٦٢ - الحسين الزنجاني

(أبو عبيد الله) الحسين بن أحمد الزنجاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٨)

٦٣ - يوسف الزنجاني

(أبو القاسم) يوسف بن محمد الزنجاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٨)

٦٤ - عبد الله الزنجاني

(أبو محمد) عبدالله بن موسى الزنجاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٨)

٦٥ - محمد الزنجاني

(أبو جعفر) محمد بن منصور بن محمد الزنجاني، كان أحد الجوالين في الآفاق، وكان فقيها فاضلا متدينا، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي في حدود سنة ٤٨٠ هـ. (س ٣ / ١٦٨)

٥٩ - يعقوب بن علي (١٣٠٣ - ١٣٦٥ هـ / ١٨٨٦ - ١٩٤٦ م) يعقوب بن علي بن ابراهيم الزنجاني. فقيه، أصولي متكلم، فرضى من آثاره: خلاصة الأصول، كتاب في خوارق العادات، رسالة في التوحيد، كتاب الطهارة في مجلدين، ورسالة في الإرث. (ف ٤ / ١٣٠٠)

٦٠ - أحمد الزنجاني أحمد بن محمد بن ساكن الزنجاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٨)

٦١ - سعد الزنجاني (أبو القاسم الحافظ) سعد بن علي بن محمد بن علي بن الحسين الزنجاني، طاف في الأفاق ولقى الشيوخ بديار مصر والشام والسواحل، وسكن في آخر عمره مكة وجاور بها وصار شيخ الحرم، وكان إماماً حافظاً متقناً ورعاً تقياً كثير العبادة، صاحب كرامات وآيات، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي

٥٦ - أبو المكارم الزنجاني (١٢٥٥ - ١٣٣٠ هـ / ١٨٣٩ - ١٩١٢ م) أبو المكارم بن أبي القاسم الموسوي، الزنجاني. فقيه من آثاره: رسالة في حرية الخمر، لطائف الأحكام، مفتاح الظفر، التحية المباركة، ومعارج الرضوان. (ف ٣ / ٩٠٦)

٥٧ - مهدي الزنجاني (١٣٤٦ هـ / ١٩٢٧ - ١٣٠٠ م) مهدي بن عبد الله بن محمود بن عباس الزنجاني. فاضل، من آثاره: المصائب والمواعظ في ثلاث مجلدات، ورسائل. (ف ٣ / ٩٢٥)

٥٨ - نصر الزنجاني (القرن الخامس الهجري) (القرن الحادي عشر الميلادي) نصر بن هبة الله بن نصر الزنجاني، فاضل مشارك في الطب والحكمة والنحو. من آثاره: المقامات الطبية، المقامات الحكمية، الرسالة السعدية، والجوهر في النحو. (ظ ٦ / ٤٩٢) (ف ٤ / ٢٥)

(إمام الجمعة) فقيه أصولي متكلم، مفسر. من تصانيفه: حاشية على درر الفوائد، رسالة في الجبر والتفويض، رسالة في الصيد والذبابة، حاشية على تفسير ملا صدرا، وتقريرات في الفقه والأصول. (ف ٣ / ٨٢٤)

٥٤ - محمود الزنجاني (١٢٧٤ هـ / ١٢٠١ - ١٢٧٦ م) محمود بن عبيد الله الزنجاني، الشافعي (ظهير الدين، أبو الثناء) فقيه، أصول صحب شهاب الدين السهروردي، وروى عنه وعن أبو المعالي صاعد، وتوفي في رمضان، من تصانيفه: الرسالة المنقذة من الجمر في إلحاق الأنبياء بالخمر. (ف ٣ / ٨١٨)

٥٥ - مجيد الزنجاني (١٣٢٤ هـ / ١٩٠٦ - ١٣٠٠ م) مجيد الزنجاني، حكيم توفي في حدود سنة ١٣٢٤ هـ. من آثاره: حاشية على الشوارق، وحاشية على الشفاء. (ف ٣ / ١٥)

شرح منظومة السبزواري في
الحكمة، الكشكول، وديوان
شعر. (ف ٣ / ٧٢٨)

٥٢ - محمود الزنجاني (٥٠٠٠
- ٦٥٦ هـ / ١٢٥٨ م)

(أبو المناقب) محمود بن أحمد
بن محمود بن يختار الزنجاني،
الشافعي فقيه، أصولي، مفسر،
محدث، وكان من بحور العلم،
لغوى استوطن بغداد، وولى
فيها نيابة قضاء القضاة، وعزل
وبدرس بالانظامية،

وبالمستصيرية وسمع،
واستشهد ببغداد بسيف التتار

أيام دخول هولاء إليها. من
أثاره: السحر الحلال في
غرائب المقال في فروع الفقه
الشافعي، تهذيب الصحاح

للجوهرى في اللغة، وتفسير
القرآن، وتخريج الفروع على
الأصول. (شذ ٥ / ٢٥٨) (ط
٢ / ٨٧٨) (ظ ٦ / ٤٠٥)
(ف ٣ / ٧٩٧)

٥٣ - محمود الزنجاني
(١٣٠٩ - ١٣٧٥ هـ / ١٨٩٢ م)

(١٩٥٦ م)
محمود بن أبي الفضائل بن
عبد الواسع الحسيني الزنجاني

الوهاب وتقى الشهيد، ثم ارتحل
إلى أصفهان فحضر بها على
محمد إبراهيم الكلباسي ومحمد
باقر الشفتي، ثم عاد إلى
زنجان، وأحضر إلى طهران
بأمر السلطان محمد شاه
القاجاري لمناهضة البابية ثم
قصد إلى الحج وتوفى في
جمادى الثانية من تصانيفه:

نور العين في عزاء الحسين،
قرة الإبصار في إثبات إمامة
الأئمة الأطهار بالزبر
والبينات، خلاصة الفروع،
تخريب الباب في الرد على
البابية. (ف ٣ / ٦٠٥)

٥٠ - محمد الزنجاني (١٢٨٤
- ١٣٥٥ هـ / ١٨٦٧ - ١٩٣٦ م)

محمد بن محسن بن محمد باقر
بن كاظم بن محمد حسين
الموسوي، الزنجاني، فقيه. من
أثاره: كتاب في الفقه. (ف ٣ /
٦١٧)

٥١ - محمد الزنجاني (٥٠٠٠
- ١٣٤٨ هـ / ١٩٢٩ م)

محمد بن معصوم علي
الزنجاني، الهيدجي (الملا)
حكيم، أديب، شاعر. من أثاره:

المصائب، ورسالة في شرح
دعاء كميل، غاية المرام في
أحكام الصيام، مقاييس الأنوار
في الأصول، النخيرة في
الدراية، أحكام الحج، وإيضاح
السبل في الترجيح والتعادل.
(ف ٣ / ٥٩٦)

٤٨ - محمد الزنجاني (١٢٦٧

- ١٣١٣ هـ / ١٨٥١ - ١٨٩٥ م)
محمد بن أبي القاسم الموسوي،
الزنجاني (شمس الدين، أبو
عبد الله) فقيه، منطقي،
عروضي، حاسب. من أثاره:
رسالة في العروض والقوافي،
اليواقيت في الحساب، المنطق،
شرح المختصر النافع في الفقه،
والإنصاف في الحسن والقبح
العقليين. (ف ٣ / ٦٠٠)

٤٩ - محمد الزنجاني (١٢٢٤
- ١٢٩٢ هـ / ١٨٠٩ -
١٨٧٥ م)

محمد بن كاظم بن محمد حسين
بن محسن بن سليم بن برهان
الدين الموسوي، الزنجاني (أبو
القاسم، أمين الدولة) فقيه،
أصولي، مجتهد. طلب العلم في
زنجان، ثم سافر إلى قزوین
فقطنها مدة، وحضر على عبد

محمد باقر بن المقدس الزنجاني. فقيه، أصولي جاور في النجف، وأخذ عن علمائها، وتوفى بها من أثاره: تقريرات أكثرها في الفقه والأصول. في ثلاث مجلدات، وحاشية على الرسائل. (ف ١٥٨ / ٣)

٤٣ - محمد الزنجاني (١٢٥٦ - ١٣٤٠ هـ / ١٨٤٠ - ١٩٢٢ م) محمد حسن بن قنبر علي بن محمد حسن بن أحمد بن محمود الزنجاني، عالم مشارك في بعض العلوم. ولد في ١٧ ربيع الأول، وتوفى في حدود سنة ١٣٤٠ هـ. من تصانيفه: تبيان البيان في قواعد القرآن، أنيس الطلاب في تراجم كثير من علماء زنجان وغيرها في مجلد كبير، توضيح المشكلات في النحو والصرف والعروض، قسطاس المقادير ومقياس المعايير، ومنهج الرشاد في شرح الإرشاد للشيخ المفيد. (ف ٢٣١ / ٣)

٤٤ - محمد الزنجاني (١٢٧٠ - ١٨٥٤ م) محمد صالح بن محمد بن محمد الزنجاني واعظ، أصله من

طالقان، وولد في زنجان، ونشأ في قزوين، وتخرج في أصفهان، ثم في النجف على علمائها، وعاد وتصدر في قزوين، ثم في كربلاء، وتوفى بها. من أثاره: كنز الواعظين في الأخبار في أربع مجلدات، غنيمّة المعاد في شرح الإرشاد، ومجمع الدرر. (ف ٣٥٦ / ٣)

٤٥ - محمد الزنجاني (١٩٠٩ - ١٣٢٧ هـ / ١٩٠٩ - ١٩٠٠ م) محمد بن عبد الله بن أحمد الكاوندي، الإيجرودي، الزنجاني، فقيه، أصولي توفى قبل سنة ١٢٢٧ هـ. من مؤلفاته: حاشية الكفاية في الأصول. (ف ٤٢٧ / ٣)

٤٦ - محمد الزنجاني (١٨٠٥ - ١٢٢٠ هـ / ١٨٠٥ - ١٨٠٠ م) محمد بن علي بن محمد حسين الزنجاني. فقيه، أصولي، متكلم، ناظم عارف بالرجال. أخذ عن بعض فضلاء قزوين، ورجع إلى بلده، ثم زار العتبات المقدسة بالعراق، وحج إلى بيت الله الحرام ثلاث مرات آخرها سنة ١٢٢٠ هـ، ورجع

إلى زنجان وتوفى بها في حدود تلك السنة. من أثاره: منظومة في علم الكلام ثم شرحها وسماه تحفة الأنام في شرح منظومة الكلام، ورسالة في الإمامة: سماها بالدلائل. (ف ٥٣٨ / ٣)

٤٧ - محمد الزنجاني (١٢٥٥ - ١٣٣٠ هـ / ١٨٣٩ - ١٩١٢ م)

(أبو طالب) (فخر الدين) محمد بن أبي القاسم بن كاظم بن محمد حسين بن محسن بن سليم الموسوي، الزنجاني فقيه، أصولي، عالم مشارك في العلوم الأدبية والفقه والرجال والحديث. ولد في زنجان، ونشأ بها ثم رحل إلى قزوين، ثم إلى النجف، وحج إلى بيت الله الحرام، ورجع إلى زنجان عن طريق القسطنطينية، ثم سكن طهران، وتوفى بها في ٢٦ ربيع الأول، ونقل إلى المشهد الرضوي، وأخذ، وأخذ عن مرتضى الأنصاري وغيره. له من الرسائل: عنوان الظفر في صلاة السفر، التحية المباركة في أحكام السلام، لطائف الكلام في الأواني وما يلحقها من أحكام، معارج الرضوان في

- ٣٣ - غلام رضا الزنجاني (٠٠٠٠ - ١٣٣٠ هـ / ٠٠٠٠ - ١٩١٢ م)
غلام رضا الهيدجي، الزنجاني، فقيه، أصولي. من آثاره: تقريرات في الأصول. (ف ٦٠٤ / ٢)
- ٣٤ - فتح علي الزنجاني (١٢٦٨ - ١٣٣٨ هـ / ١٨٥٢ - ١٩٢٠ م)
فتح علي بن ولي بن علي عسكر الزنجاني. عالم مشارك في بعض العلوم. من تصانيفه: مفتاح الباب في شرح خلاصة الحساب، تنقيح المسائل، منظومة في القطع، مجمع الأنوار ومعدن الأسرار في تفسير القرآن، وحاشية على شرح القوشجي. (ف ٢ / ٦١١)
- ٣٥ - فياض الزنجاني (١٢٨٥ - ١٣٦٠ هـ / ١٨٦٨ - ١٩٤١ م)
فياض بن محمد السرخة يزجي، الزنجاني فقيه، مشارك في بعض العلوم. من آثاره: كتاب الإجاره، كتاب الخمس، كتاب الزكاة، تقريرات في
- ماهية الوجود، ورسال في الفقه. (ف ٦٣٣ / ٢)
- ٣٦ - أبو القاسم الزنجاني (١٢٢٤ - ١٢٩٣ هـ / ١٨٠٩ - ١٨٧٦ م)
أبو القاسم بن كاظم بن محمد حسين. فاضل أمامي، من أهل زنجان. تعلم في العراق. من تأليفه: المقاصد المهمات في صيغ العقود والإيقاعات، إيضاح الدلائل في حساب عقد الأنامل، هداية المتقين في العقائد. (ف ٦٤٨ / ٢)
- ٣٧ - قوام الدين الزنجاني (١٣٥٨ هـ / ١٩٣٩ م)
قوام الدين بن مهدي بن مصطفى بن حسين الحسيني، الزنجاني. فقيه، أصولي، من آثاره: تقريرات في الأصول، وتقريرات في الفقه. (ف ٢ / ٦٦١)
- ٣٨ - قربان علي (٠٠٠٠ - ١٣٢٨ هـ / ٠٠٠٠ - ١٩١٠ م)
قربان علي بن علي عسكر الأرقيني، الزنجاني، نزيل الكاظمية. فقيه، أصولي. له
- تصانيف في الأصول، ورسالة في الفقه. (ف ٦٥٨ / ٢)
- ٣٩ - لطف الله الزنجاني (١٢٣٣ - ١٣٠٧ هـ / ١٨١٨ - ١٨٩٠ م)
لطف الله بن نصر الله بن محمد بن علي الشهيد الزنجاني فقيه أصولي له تصانيف في الفقه والأصول. (ف ٦٧٦ / ٢)
- ٤٠ - محمد الزنجاني (كان حياً قبل ٧٢١ هـ / ١٣٢١ م)
محمد بن إبراهيم بن إسماعيل الزنجاني، الشافعي. فقيه، مفسر، من القضاة. له من التصانيف: تفسير القرآن، مختصر المحرر للقرويني في فروع الفقه. (ف ٢٥ / ٣)
- ٤١ - محمد الزنجاني (٠٠٠٠ - ١٣١٧ هـ / ٠٠٠٠ - ١٨٩٩ م)
محمد باقر بن فتح الله الموسوي، الزنجاني، فقيه، أقام بالنجف وأخذ عن حبيب الله الرشتي. من آثاره: منهج السداد في الفقه. (ف ١٥٤ / ٣)
- ٤٢ - محمد الزنجاني (٠٠٠٠ - ١٣٤١ هـ / ٠٠٠٠ - ١٩٢٣ م)

٢٩ - علي الزنجاني (٠٠٠٠ - ١٣٤١ هـ / ٠٠٠ - ١٩٢٣ م)
 علي أصغر بن غلام علي الهيدجي، الزنجاني، فقيه، أصولي، متكلم، من آثاره: كتاب في الأصول والعقائد. (ف ٤٠٧ / ٢)

٣٠ - علي الزنجاني (١١٣٦ - ١٧٢٤ هـ / م)
 علي بن محمد حسين الزنجاني. متكلم، ناظم. من آثاره: أرجوزة في الكلام. (ف ٥٠١ / ٢)

٣١ - علي الزنجاني (٠٠٠٠ - ١٢٥٨ هـ / ٠٠٠ - ١٨٤٢ م)
 علي نقي الزنجاني، الأصفهاني. فاضل. له تصانيف. (ف ٥٤٠ / ٢)

٣٢ - عمر الزنجاني (٠٠٠٠ - ٤٥٩ هـ / ٠٠٠ - ١٠٦٧ م)
 (أبو حفص) عمر بن علي بن أحمد الزنجاني، البغدادي الدرا، الشافعي، فقيه، محدث، قدم دمشق وسمع وحدث بها، وتوفي في جمادى الأولى ببغداد، من آثاره: المعتمد. (ف ٥٦٦ / ٢) (س ١٦٨ / ٣) (ب ١٧١ / ٣)

الخرزجي (عز الدين) أديب عالم بالنحو واللغة والتصريف والمعاني والبيان والعروض، مشارك في غيرهما من العلوم النقلية والعقلية، استوطن تبريز، وأقام بالموصل، وتوفي ببغداد. من تصانيفه: المعرب عما في الصحاح والمغرب في اللغة، الهادي في النحو والتصريف وشرحة، فتح الفتاح في شرح المراح، تصحيح المقياس في تفسير القسطاس في العروض، معيار النظر في علوم الأشعار، وعمدة الحساب. (ف ٣٣٧ / ٢)

٢٨ - عبد الواسع الزنجاني (١٢٣٥ - ١٢٩١ هـ / ١٨٢٠ - ١٨٧٤ م)
 عبد الواسع بن محمد بن أبي القاسم الحسيني السرداني، الطارمي، الزنجاني. فقيه، أصولي مجتهد، واعظ. من آثاره: كتاب في الأخلاق والمواعظ في عشر مجلدات، حاشية على القوانين في الأصول، وحاشية على الرياض في الفقه. (ف ٢ / ٣٣٧)

عبد المجيد بن عبد العلي الزنجاني. متكلم حكيم فقيه، تلقى مبادئ العلوم الإنسانية والأدبية في زنجان وحضر على بعض الأساتذة في الفقه وأصوله، ثم سافر إلى طهران، وحضر على علي المدرس وأبي الحسن جلوة، وعاد إلى زنجان ودرس، وتوفي في حدود نيف وعشرين وثلثمائة وألف. من آثاره: حواش كثيرة على الكتب المتداولة في الكلام والحكمة. (ف ٣٠٩ / ٢)

٢٦ - عبد المجيد الزنجاني (١٣٥١ هـ / ١٩٣٢ م)

عبد المجيد ميرزا بن علي تقي بن رشيد بن عبد الله بن فتح علي شاه القاجاري، الزنجاني. عالم، حكيم مشارك في أنواع من العلوم. من آثاره: الفوائد في العلوم المتنوعة، وحاشية على الأسفار في الحكمة والفلسفة. (ف ٣١٠ / ٢)

٢٧ - عبد الوهاب الزنجاني (٠٠٠٠ - ٦٦٠ هـ / ٠٠٠ - ١٢٦٢ م)
 عبد الوهاب بن إبراهيم بن محمد الجرجاني الزنجاني،

الإسلامي على جماعة من علماء زنجان، ثم درس الفلسفة وعلم الفلك على أحد حكماء إيران الميرزا إبراهيم الزنجاني ثلاث سنوات من سنة ١٣٢٦ إلى سنة ١٣٢٩ هـ ثم رحل إلى طهران ودرس العلم هناك فترة من الزمن بإحدى المدارس الفرنسية، ورجع إلى زنجان، ثم ذهب إلى النجف الأشرف ودرس الفقه والأصول على محمد كاظم اليزدي وشيخ الشريعة الأصفهاني، كما حضر دروس فقهاء كبار الدين وزعماء الدين كابن الحسن الأصفهاني والآغاميرزا حسين النائيني والآغا ضياء الدين العراقي ومكث فيها تسع سنوات حتى نال درجة رفيعة من الاجتهاد، ثم رجع في أواخر ١٣٣٨ هـ إلى زنجان ثم جال في بعض بلاد إيران وسافر إلى سوريا وفلسطين والقاهرة وزار مكة المكرمة، وتعرف في هذه المرحلة على كثير من رجال العلم والفكر. ثم عاد إلى زنجان وتولى القضاء الشرعي فيها مع تدريس الفقه والفلسفة والتفسير على الأسلوب الحديث، وانتخب في

٧ المحرم ١٣٤٧ هـ عضواً مراسلاً في المجمع العربي بدمشق. وانتخبت وزارة المعارف الإيرانية أستاذاً في جامعة طهران واشتغل بتدريس التفسير والأخلاق وتاريخ الفلسفة وتوفي في زنجان ٧ جمادى الثانية ١٣٦٠ هـ. من مؤلفاته المطبوعة باللغة العربية: تاريخ القرآن، تاريخ الفليسوف الفارسي الكبير صدر الدين الشيرازي، شرح رسالة بقاء النفس بعد فناء الجسد نصير الدين الطوسي، طهارة أهل الكتاب. ومن مؤلفاته المخطوطة باللغة العربية: أصول القرآن الاجتماعية، الواحد لا يصدر عنه إلا الواحد، التصوف في التاريخ، الإسلام والأوربيون، سير الإمام الحسين بن علي عليهما السلام، سر انتشار الإسلام، دين الفطرة، والمعارف في إيران قبل الإسلام. (ف ٢ / ٢٥٠)

٢٣ - أبو عبد الله الزنجاني (١٢٦٢ - ١٣١٣ هـ / ١٨٤٦ - ١٨٩٥ م)

أبو عبد الله بن أبي القاسم الموسوي، الزنجاني. عالم فقيه ولد في ٥ صفر، ودرس في زنجان وقزوین وسبزوار والنجف وتوفي بزنجان في ٢٤ رجب. من تصانيفه: مطالع الشمس في شرح الدروس، الإنصاف في الحسن والقبح، مصابيح الدجى في المواعظ، رشحات الملكوت، وتقسيم العلم. (ف ٢ / ٢٧٠)

٢٤ - أبو عبد الله الزنجاني (١٣٠٩ - ١٣٦٠ هـ / ١٨٩٢ - ١٩٤١ م)

أبو عبد الله بن نصر الله الزنجاني، من علماء إيران ولد في زنجان، وانتخب عضواً مراسلاً في المجمع العلمي العربي بدمشق، وتوفي في طهران من تصانيفه: ترجمة المولى صدر الدين الشيرازي، تاريخ القرآن، كتاب في علوم القرآن الاجتماعية، رسالة في لزوم الحجاب، ورسالة في التصوف. (ف ٢ / ٣٠٣)

٢٥ - عبد المجيد الزنجاني (١٣٢٠ - ١٣٢٠ هـ / ١٩٠٢ - ١٩٠٢ م)

فقيه، أصولي. له قاعدة لا ضرر في كتاب منجزات المريض، كتاب في الأصول، كتاب الوقف، ونتيجة الحياة. (ف/٢/٣٢)

١٧ - عباس الزنجاني (٠٠٠ - ١٣٤٤ هـ / ٠٠٠ - ١٩٢٥ م) - عباس يحيى الزنجاني. فاضل من أثاره: حاشية على فن القطع لأبي عبد الله الموسوي الزنجاني المتوفى ١٣١٣ هـ. (ف/٢/٣٢)

١٨ - عبد العلي الزنجاني (١٢٦٨ - ١٣٤٩ هـ / ١٨٥٢ - ١٩٣٠ م)

عبد العلي بن عبد الصمد بن علي أكبر بن محمد سعيد الزنجاني، ولد في ١٣ رجب ١٢٦٨ هـ، وقرّة المقدمات والسطوح في بلاده، وحضر فيها على قريان علي الزنجاني، ثم هاجر إلى النجف، فحضر لعي محمد حسن الحامقاني ومحمد الشريباتي وغيرهما، وبقي أكثر من عشر سنين ملازماً للدروس والفقهاء وأبحاثهم وتوفى يوم الأربعاء ١٣ جمادى الثانية ١٣٤٩ هـ.

شرح دعاء الصباح، وحاشية على الرسائل. (ف/٢/١٧٢)

١٩ - عبد الكريم الزنجاني (١٣٠٤ - ١٣٨٨ هـ / ١٨٨٧ - ١٩٦٨ م)

عبد الكريم الزنجاني، من شيوخ النجف. من أثاره: ابن سيناخالد بآثاره وخصاله، الإعداد الروحي للجهاد الإسلامي في فلسطين، جامع المسائل في الفقه، دروس الفلسفة، نخيرة الصالحين، صفحة في رحلة الإمام الزنجاني وخطبه في الأقطار العربية والإسلامية، طريق النجاة، الفقه الأرقى في شرح العروة الوثقى، الكندي خالد بفلسفته، المثل العليا، محاضرات ومسائل شرعية، والوحدة الإسلامية والتقريب بين مذاهب المسلمين. (ف/٢/٢٠٤)

٢٠ - عبد الله الكاوندى (٠٠٠ - ١٣٢٩ هـ / ٠٠٠ - ١٩١١ م)

عبد الله بن أحمد الكاوندى، الإيجرودى الزنجاني، نزيل النجف، فقيه أصولي، أخلاقي، عالم فقيه، تتلمذ على

القاربوزآبادى، وتقدم حتى صار من العلماء المبرزين، وتشرف إلى النجف مدة ثم عاد إلى الكاظمية ولازم فيها آل ياسين. وسافر إلى الهند، ثم رجع إلى زنجان وعاد إلى الكاظمية وبقي فيها إلى أن توفي سنة ١٣٢٧ هـ. له الإشارات في الأصول، تسهيل الوصول إلى علم الأصول، رسالة في الشبهة المحصورة، رسالة في الأخلاق، وشرح نجات العباد. (ف/٢/٢٢٦)

٢١ - عبد الله الزنجاني (٠٠٠ - ١٣٤٢ هـ / ٠٠٠ - ١٩٢٤ م)

عبد الله السرحمي، الزنجاني. فقيه، أديب توفي في حدود سنة ١٣٤٧ هـ. له أرجوزة في الطهارة (ف/٢/٢٤٣)

٢٢ - أبو عبد الله الزنجاني (١٣٠٩ - ١٣٦٠ هـ / ١٨٩١ - ١٩٤١ م)

أبو عبد الله بن عبد الرحيم بن نصر الله الزنجاني. فليسوف مفسر، مشارك في بعض العلوم. ولد بزنجان في ربيع الأول ١٣٠٩ هـ. درس اللغة العربية وآدابها ومبادئ الفقه

أسرار الطفوف في مجلدين، شرح خطب زينب، أوجوزة في الفقه، وشرح منظومة بحر العلوم. (ف/١٣٦)

١٤ - صدر الدين الزنجاني (١٣٠٤ - ١٣٥٦ هـ / ١٨٨٧ - ١٩٣٧ م)

صدر الدين بن أبي القاسم بن أسد الله بن علي الديزجي، الزنجاني. له التقريرات. (ف/٨٣٨)

١٥ - أبو طالب الزنجاني (١٢٥٧ - ١٣٢٩ هـ / ١٨٤١ - ١٩١١ م)

أبو طالب بن أبي القاسم بن كاظم الموسوي الزنجاني. فقيه، أصولي، هاجر الى طهران، وتوفي بها في ٢٦ ربيع الثاني، وحمل نعشه الى المشهد الرضوي فدفن فيه. من تصانيفه: التنقيذ في أحكام التقليذ، إيضاح السبل في الترجيح والتعادل. (ف/٨)

١٦ - عباس الزنجاني (١٢٩٥ - ١٣٥١ هـ / ١٨٧٨ - ١٩٣٢ م)

عباس بن علي محمد الحسن آبادي، الطارمي، الزنجاني.

وتوفي في شوال بزنجان. من تصانيفه الكثيرة: حاشية على القوانين في مجلدين، منتخب العلوم في الصرف والنحو، ربيع المجتهدين، تكميل الإيمان في إثبات وجود صاحب الزمان، والأصول الجعفرية في أصول الدين. (ف/٥١١)

١١ - حسين الزنجاني (توفي في حدود ١٣٢٢ هـ / ١٩٠٤ م)

حسين السجاسي، الزنجاني. مفسر، اصولي. من تصانيفه: تفسير سورة الزمر في مجلد واحد، وشرح أصول الكافي في ثلاث مجلدات. (ف/٦١١)

١٢ - حسين الزنجاني (١٣٦٥ هـ / ١٩٤٦ م)

حسين قلي الأوريادي، الزنجاني. شاعر. له ديوان بالعربية والفارسية والتركية. (ف/٦٣١)

١٣ - زلف علي (١٣٤٥ هـ / ١٩٢٦ م)

زلف علي بن عبد مناف بن محمد معصوم الديزجي، الزنجاني. عالم. أديب. له

٨ - جعفر الزنجاني (١٢٦٨ - ١٣٣٧ هـ / ١٨٥٢ - ١٩١٩ م)

جعفر بن محمد باقر بن عباس علي بن محمد القواقي، الأنكوراني، الزنجاني، السجاسي الأصل. فاضل ولد في حدود سنة ١٢٦٨ هـ. له تصانيف. (ف/٤٩١)

٩ - جواد الزنجاني (١٣٤٩ هـ / ١٩٣٠ م)

جواد بن أحمد الزنجاني، الكاظمي. أديب، شاعر، عارف بالعلوم الرياضية واللغات الأجنبية. والكلام والفقه والأصول والنحو. توفي بالكاظمية، وهو في سن الكهولة، ونقلت جنازته الى النجف. من آثاره: الكلم الطيب، التمهيد في النحو، علم الكلام، سنتان في الأسر، وأمال في فنون العربية. (ف/٥٠٩)

١٠ - جواد بن محرم (١٢٦٣ - ١٣٢٥ هـ / ١٨٤٧ - ١٩٠٧ م)

جواد بن محرم علي بن قاسم الطارمي، الزنجاني، فقيه، أصولي، متكلم، نحوي، صرفي، ولد في ذي القعدة

(٤٤٧)

{ الزنجاني }

نسبة إلى زنجان، وهي: بليدة بين أبهر وقزوينا بأنربيجان، ينسب إليها:

١ - إبراهيم البكري (٦٨٣ هـ

/ ١٢٨٤ م)

إبراهيم بن إسماعيل بن إبراهيم البكري الزنجاني، الشيرازي، الشافعي (أبو إسحاق) محدث، توفي بشيراز. قدم بغداد، وصنف كتاباً على طريقة جامع الأصول لابن الأثير، حدث بمراغة وتبريز، وسمع منه صاحب شمس الدين محمد بن محمد بن محمد الجويني وأولاده. (ف/١٤)

٢ - إبراهيم الزنجاني (١٣٥١

هـ / ١٩٣٢ م)

إبراهيم بن أبي الفتح الزنجاني. عالم توفي في ١٣ رمضان بزنجان برع في علوم الفلسفة والرياضيات، والفقه، والأصول. من مؤلفاته: رسالة في حكم اللباس المشكوك، تعليقه على كتاب إقليدس

المعروف بالهندسة، رسالة في نسبة ارتفاع أعظم الجبال إلى قطر الأرض، كتاب مبسوط في الرد على البابية سماه مشي الإنصاف في كشف الاعتساف. (ف/٥١)

٣ - إبراهيم الزنجاني (كان

حياً ٦٥٥ هـ / ١٢٥٧ م)

إبراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني (عز الدين) فقيه، صوفي، له شرح على الوجيز، مختصر من شرح الرافعي سماه نقاوة العزيز في فروع الشافعية، العزى في التصريف. (ف/٤٢)

٤ - إسحاق الزنجاني (١١٠٠

هـ / ١٦٨٩ م)

إسحاق بن حسن الزنجاني، ثم التوقادي، الرومي، الحنفي. عالم مشارك في أنواع من العلوم. من تصانيفه: حاشية على رسالة الإسطرلاب لابن المارديني، سراج القلوب في شرح ضياء القلوب في التصوف، منظومة العقائد، ونظم ترتيب العلوم. (ف/٣٤١)

٥ - أسد الله الزنجاني (١٢٨٢

- ١٣٥٤ هـ / ١٨٦٦ م)

(١٩٣٥ م)

أسد الله بن علي أكبر بن رستم الزنجاني. فقيه، أصولي ولد بقرية ديزج على مقربة من زنجان في ١٩ رمضان، وتوفي بالنجف في رجب. من آثاره: حاشية على الرسائل في ثلاث مجلدات، كتاب البيع مبسوط، كتاب الخيارات، رسالة في قاعدة لا ضرر، ورسالة في قاعدة أوفوا بالعقود. (ف/٣٤٧)

٦ - إسماعيل الزنجاني

(١٣٣٢ هـ / ١٩١٤ م)

إسماعيل الزنجاني. فاضل. قضى مدة طويلة في تحصيل العلم في النجف، وتوفي بها. من آثاره: حاشية رياض المسائل. (ف/٣٦٤)

٧ - جعفر الزنجاني (١٢٥٤

١٣٣٤ هـ / ١٨٣٨-١٩١٦ م)

جعفر بن عبد الله الخويني، الزنجاني. فقيه، أصولي. ولد في حدود سنة ١٢٥٤ هـ. من آثاره: تفريرات في الأصول. (ف/٤٨٥)

(٤٤٦)

{ الزَّمَى }

نسبة إلى زَمْ، وهي: بليدة على طريق جيحون من ترمذ وأمل، ينسب إليها:

١ - يحيى الزَّمَى

(أبو يوسف) يحيى بن يوسف بن أبي كريمة الزَّمَى، حدث ببغداد، روى عن العلماء وروى عنه البخارى والرازى وابن أبى الدنيا وغيرهم، وكان ثقة صدوقاً، مات سنة ٥٢٥ (٥٢٦) (٥٢٩) هـ. (س ٣ / ١٦٦) (ب ٣ / ١٦٩)

٢ - المعتر الزَّمَى

(أبو أحمد) المعتر بن أحمد بن يحيى الزَّمَى الحاجى، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٦)

٣ - محمد الزَّمَى

(أبو جعفر) محمد بن جاتم بن سليمان الزَّمَى المؤدب، ثقة صدوقاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى سنة ٢٤٦ هـ. (س ٣ / ١٦٦)

الخوارزمى الذى ولد فى ٥٥٥ هـ. وله: شرح على " بحر المحيط فى التفسير " للشيخ ابى حيان محمد بن يوسف الأندلسى المتوفى ٧٤٥ هـ. (ف ٣ / ٨٢٢) (ب ٣ / ١٦٥) (س ٣ / ١٦٣) (ظ ٤ / ٧٤) (ع ٧١١) (ش ٨٧)

(٤٤٥)

{ الزُّمَلَقِيُّ }

نسبة إلى زُمَّق، وهي: قرية من قرى مرو قريبة من سنج، ينسب إليها:

١ - محمد الزُّمَلَقِيُّ

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن جناب الزُّمَلَقِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٤)

٢ - عبدالله الزُّمَلَقِيُّ

عبد الله بن عمر الزُّمَلَقِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦٤)

عدة علوم، ولد بزمخشر فى رجب، وقدم بغداد، وسمع الحديث وتفقّه، ورحل إلى مكة فجاور بها وسمى جار الله، وتوفى بجرجانية ليلة عرفة. من تصانيفه الكثيرة: ربيع الأبرار ونصوص الأخيار، المفرد والمؤلف فى النحو، الفائق فى غريب الحديث، المفصل فى صنعة الإعراب، الكشف عن حقائق التنزيل، وديوان شعر، الجبال والأمكنة والمياه، الأنودج فى علم الإعراب، المحاجات بالمسائل النحوية، أعجب العجب فى شرح لامية العرب، رسالة فى إعجاز سورة الكوثر، المقامات (جزآن)، أسماء الأفعال، مقدمة الألب فى لغة العرب، نوابغ الكلم، أطواق الذهب، المتلقط من شرح شعر المتنبى وهو مختصر يشتمل على مائة مقالة، خاطب فى كل صدر مقامة نفسه، والمستقصى فى أمثال العرب، وأساس البلاغة، وأنموذج فى النحو اقتضبه من المفصل وجعله مقدمة نافعة للمبتدئى كالكافية - له عدة شروح منهم: شرح صدر الأفاضل القاسم بن حسين

(٤٤٣)
{ الزكّاتي }

نسبة إلى زكان، وهي: قرية من قرى سفد سمرقند بين رزمان وكمرجه، ينسب إليها:

١ - محمد الزكّاتي (أبو بكر) محمد بن موسى الزكّاتي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٦١)

(٤٤٤)
{ الزمخشري }

نسبة إلى زمخشر، وهي: قرية جامعة من قرى خوارزم، ينسب إليها:

١ - محمود الزمخشري (٤٦٧ - ٥٣٨ هـ / ١٠٧٥ - ١١٤٤ م) (أبو القاسم جار الله) محمود بن عمر بن محمد الخوارزمي الزمخشري، مفسر، محدث، متكلم، نحوي لغوي، بياني أديب، ناظر ناثر مشارك في

نسبة إلى زغرّيماش، وهي: محلة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - عمر الزغرّيماشي (الإمام) عمر بن محمد بن أحمد بن أبي بكر بن الحسين بن عبد الله الخباز الزغرّيماشي، من أهل سمرقند، وكان خطيباً لها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد سنة ٤٥٣، وتوفي سنة ٥٢٣ هـ. (س ٣ / ١٥٧)

(٤٤٢)
{ الزغنداني }

نسبة إلى زغندان، وهي: قرية من قرى مرو قريبة من سنج، ينسب إليها:

١ - سليمان الزغنداني (أبو محمد) سليمان بن عبدالله الزغنداني، كان أجد الفقهاء، رحل إلى الإمام الشافعي حتى حصل كتبه، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٢٢١ هـ. (س ٣ / ١٥٧)

نسبة إلى زرُونيزه، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد الزرُونيزكي

(أبو يحيى) أحمد بن سعيد بن نوح التميمي الخياط الزرُونيزكي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٩)

(٤٤٠)
{ الزرّي }

نسبة إلى زرّ، وهو: زر بن عبد الله قدم بخارى مع قتيبة الباهلي وسكنها، وولد له بها الأولاد ينسب إليه منهم:

١ - أحمد الزرّي

(أبو الفوارس) أحمد بن محمد بن جمعة بن السكن أمية بن زر بن عبد الله النسفي الزرّي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٣٦٦ هـ. (س ٣ / ١٥٠)

(٤٤١)
{ الزغرّيماشي }

(٤٣٦)

{ الزَّرْكَرَانِي }

نسبة إل زَرَّكَرَانَ، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - الحسن الزَّرْكَرَانِي

(أبو علي) الحسن بن الحسن الزَّرْكَرَانِي، الحافظ المعروف بألب أرسلان، إمام سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٥١٩ هـ، وعنده ١٣٩ سنة. (س ٣ / ١٤٧)

(٤٣٧)

{ الزَّرْمَاتِي }

نسبة إلى زَرْمَانَ، وهي: قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الزَّرْمَاتِي

(أبو بكر) محمد بن موسى الزَّرْمَاتِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٨) (ب ٣ / ١٥٥)

(٤٣٨)

{ الزَّرْجَرِي }

نسبة إلى زَرَّجَرِي (زَرَّجَرِي)، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - عمر الزرنجري (٥٨٤ هـ / ١١٨٨ م)
(أبو بكر) عمر بن بكر بن محمد بن علي الزرنجري، البخاري. الحنفي (عماد الدين) فقيه من أثاره: أدب القاضي. (ف ٢ / ٥٥٥)

٢ - بكر الزرنجري (٤٢٧ - ٥١٢ هـ / ١٠٣٦ - ١١١٨ م)
(أبو الفضل) بكر بن محمد

بن علي بن الفضل بن الحسن بن أحمد بن إبراهيم بن إسحاق بن عثمان بن جعفر بن محمد بن عبد الله الأنصاري، البخاري، الزرنجري، الحنفي، إمام فاضل عارف بروايات مذهب أبي حنيفة رحمه الله، حافظ لها مرجوع إليه في الفتاوى والوقائع، عمر العمر الطويل حتى انتشر عنه العلم، وحدث بالكثير وأملى

وسمعوا منه، فقيه تفقه على أبي سهل السرخسي وعبد العزيز الحلوان. من أثاره: أمالي الزرنجري. (ف ١ / ٤٤٥) (س ٣ / ١٤٨) (ب ٣ / ١٥٥)

٣ - داود الزَّرْجَرِي

(أبو سليمان) داود بن طلحة بن قابوس الزَّرْجَرِي، من أهل زرنكري، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٨)

٤ - يوسف الزَّرْجَرِي

(أبو يعقوب) يوسف بن طلحة بن قابوس الزَّرْجَرِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٨)

٥ - عمر الزَّرْجَرِي

(أبو حفص) عمر بن علي بن محمد بن الفضل الزَّرْجَرِي، عم أبو بكر السابق، روى عنه وعن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٣ / ١٥٥)

(٤٣٩)

{ الزَّرُونِيذِي }

(٤٣٣)

{ الزرخسى }

نسبة إلى زرخس، وهى قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- سليمان الزرخسى

(أبو داود) سليمان بن سهل بن ظفر بن يونس بن طلحة الزرخسى البخارى، من قرية زرخس، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى سنة ٣٢٨ هـ. (س ٣ / ١٤٥) (ب) (١٥٣ / ٣)

٢- محمد الزرخسى

(أبو بكر) محمد بن سعيد بن حم بن داود بن سليمان الزرخسى، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى سنة ٣٩٩ هـ. (س ٣ / ١٤٥)

(٤٣٤)

{ الزرزمى }

نسبة إلى زرزم، وهى قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- على الزرزمى

(أبو الحسن) على بن جعفر بن سعيد بن إياس بن مقاتل بن مخادش بن المشمرج السعدى الزرزمى، سكن قرية زرزم ومات بها، كان من أئمة مرو وعلمائها المبرزين المتقنين وكان ورعاً ناسكاً ثقة حجة أديباً فاضلاً عارفاً باللغة، خرج إلى العراق والدرك علمائها وعلماء الحجاز، روى عن العلماء وروى عنه البخارى ومسلم وأبو داود والترمذى وغيرهما، وزحل إليه الأئمة من الأمصار، ولد سنة ١٥٤ هـ، وتوفى سنة ٢٤٤ هـ. (س ٣ / ١٤٥)

٢- محمد الزرزمى

(أبو عبد الله) محمد بن أبى ثميلة بن عبد ربه بن سليمان الزرزمى، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٦)

(٤٣٥)

{ الزرقى }

نسبة إلى زرق، وهى قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- محمد الزرقى

(أبو أحمد) محمد بن أحمد بن يعقوب الزرقى المزوزى، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى بعد سنة ٣٨٠ هـ. (س ٣ / ١٤٦) (ب ٣ / ١٥٤)

٢- إسحاق الزرقى

(أبو يعقوب) إسحاق بن يوسف بن المثنى الزرقى، كان شديداً على أهل البدع، وكان من أهل العلم والفضل، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٦)

٣- أحمد الزرقى

(أبو بكر) أحمد بن يعقوب بن داود بن عمار الزرقى، كان شديداً على أهل البدع، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٧)

٤- حبيب الزرقى

حبيب الزرقى، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٤٧)

ورحل الى هراة، وتوفى في
١٢ جمادى الآخرة. من آثاره:
قيد الأوابد في التفسير والحديث
والفقه واللغة في أربعمئة
مجلة. (ظ/٦/٩٤) (ف/٣/٢٥٨)
(س/٣/١٢٢)

(٤٢٥)

{ الزاميني }

نسبة إلى زامين (سبذه)،
وهي: قرية من قرى بخارى
وقيل (بليدة من نواحي
سمرقند)، ينسب إليها:

١ - محمد الزاميني

(أبو جعفر) محمد بن أسد بن
طاوس الزاميني، روى عن
العلماء وروى عنه غيره، مات
سنة ٤١٥ هـ. (ب/٣/١٤٣)
(س/٣/١٢٣)

٢ - إلياس الزاميني

(أبو الفضل) إلياس بن خالد
الزاميني، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (ب/٣/
١٤٤)

٣ - إسرافيل الزاميني

نسبة إلى زاغرسن، وهي:
قرية من قرى نسف/ سمرقند،
ينسب إليها:

١ - بكر الزاغرسني

(أبو علي) بكر بن عبد الله
بن موسى بن علي
الزاغرسني النسفي، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
مات عن ٨٨ عام، سنة ٥٢٥
هـ. (س/٣/١٢١)

(٤٢٤)

{ الزاغولي }

نسبة إلى زاغول، وهي: قرية
بنج ديه من قرى مرو الروذ،
ينسب إليها:

١ - محمد الزاغولي (٤٧٢ -

٥٥٩ هـ / ١٠٨٠ - ١١٦٤ م)
(أبو عبد الله) محمد بن
الحسين بن محمد بن الحسين
بن علي بن يعقوب المروزي
الزاغولي الشافعي، محدث
حافظ، مفسر، لغوي، فقيه، ولدا
بزاغول من قرى بنج ديه بمرو
الروز، وأقام واشتهر بمرو،
وجمع وصنف، وكتب الكثير،

١ - بن رجاء الزارياتي
أبو الرجاء بن رجاء الزاريان
المروزي، من أتباع التابعين،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (س/٣/١٢٠)

(٤٢٢)

{ الزاز }

نسبة إلى الزار، وهو: اسم
لجد المنتسب إليه من أهل
سرخس، ينسب إليه:

١ - محمد الزاز

(أبو سعيد) محمد بن عبد
الحميد بن أحمد بن محمد بن
عبد الرحمن بن أحمد بن محمد
الزاز، من أهل سرخس، شيخ
سديد، من بيت العلم والحديث،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، ولد سنة ٤٧٠ هـ. (س/
٣/١٢١)

(٤٢٣)

{ الزاغرسني }

نسبة إلى رينورثون، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- إبراهيم الريورثوني

(أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد بن عيسى بن خناج بن منصور الريورثوني البخاري، وكان يعرف بديباح الوجه، ورد خراسان، وسافر إلى العراق، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣/١١٦)

(٤١٦)

{ الريوقاتي }

نسبة إلى رينوقان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- عبيد الله الريوقاتي

(أبو محمد) عبيد الله بن عقبة الريوقاتي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣/١١٦)

(٤١٧)

{ الريوي }

نسبة إلى رينو، وهي: محلة ببخاري، ينسب إليها:

١- إبراهيم السرخسي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن أحمد بن محمد بن عبد الله الزاهد الريوي السرخسي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي سنة ٤١٧ هـ. (س ٣/١١٨)

(٤١٨)

{ الزائيهي }

نسبة إلى زائيه، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل نسا، ينسب إليه:

١- محمد الزائيهي

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن عمرو بن زائيه النسوي الزائيهي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣/١٢٠)

(٤١٩)

{ الزانكي }

نسبة إلى زانك، وهي: قرية من قرى كش بما وراء النهر، ينسب إليها:

١- مسعود الزانكي

(أبو سعيد) مسعود بن ليثوية بن عاصم بن نصر الزانكي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣/١٢٠)

(٤٢٠)

{ الزاري }

نسبة إلى زار، وهي: قرية من قرى سغد سمرقند، ينسب إليها:

١- يحيى الزاري

يحيى بن خريمة الزاري الإشتيخني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣/١٢٠) (ب ٣/١٤٠)

(٤٢١)

{ الزارياتي }

نسبة إلى زاريان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

نسبة إلى ريوندى، وهى: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - نعيم الريوندى (أبو منصور) نعيم بن محمد بن بكر بن إسحاق الريوندى، كان صحيح السماع، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفى سنة ٣٨٢ هـ. (س ٣ / ١١٥)

(٤١٤)

{ الريوندى }

نسبة إلى ريوندى، وهى: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - بشر الريوندى (أبو سعيد) بشر بن إلياس الريوندى، من أهل ريوندى، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١١٥) (ب ٣ / ١٣٠)

(٤١٥)

{ الريونثونى }

ودر السموط. (ف ١ / ١٦٥) (س ٣ / ١١٤)

٢ - جلال الدين الريغتمونى (٠٠٠ - ٤٩٣ هـ / ٠٠٠ - ١١٠٠ م)

(القاضى) جلال الدين الريغتمونى، الحنفى، من القضاة، له: علم الشروط والسجلات. (ف ١ / ٥٠١)

(٤١٢)

{ الركزى }

نسبة إلى ريكنج (ركز)، وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - منصور الركزى منصور بن عبد الله بن منصور بن عبد الله بن الحسن بن هلال الركزى، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١١٥)

(٤١٣)

{ الريوندى }

(الإمام) على بن أبى الطيب بن عبد الله بن أبى حفص الريخشنى المباركى، من أهل سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى سنة ٥٢٠ هـ. (س ٣ / ١١٤)

(٤١١)

{ الريغتمونى }

نسبة إلى ريغتمون، وهى: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - أحمد الريغتمونى (٤١٤ - ٤٩٣ هـ / ١٠٢٤ - ١١٠٠ م) (القاضى أبو نصر) أحمد بن عبد الرحمن بن إسحاق بن أحمد بن عبد الله الريغتمونى البخارى، المعروف بالقاضى الجمال، كان إماماً فاضلاً عاقلاً ساكناً كريماً، يقدم على العلماء ببخارا فى وقته ولى القضاء وأملى وكتبوا عنه، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد فى شوال سنة ٤١٤ وتوفى ببخارا فى رمضان سنة ٤٩٣ هـ، من تصانيفه: غرر الشروط

(٤٠٩)

{ الرِّيَانِي }

نسبة إلى رِيَان (ردان)، وهي: قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١- محمد الرِّيَانِي

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن عبد الله بن أبي عون النسوي الرِّيَانِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١١٢)

٢- أحمد الرِّيَانِي

(أبو جعفر) أحمد بن محمد بن عبد الجبار الرِّيَانِي النسوي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١١٣)

(٤١٠)

{ الرِّيَخْشَنِي }

نسبة إلى رِيَخْشَن، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- علي الرِّيَخْشَنِي

غيره، توفي سنة ٥٠٨ هـ. (س ٣ / ١٠٢)

(٤٠٧)

{ الرُّوتَكِي }

نسبة إلى رُوتَك، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- موسى الرُّوتَكِي

موسى بن فضلوية الرُّوتَكِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٠٣)

(٤٠٨)

{ الرُّوْقِي }

نسبة إلى رُوق، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١- محمد الرُّوْقِي

محمد بن الحسن بن عبد الله بن رُوق الراسبِي الرُّوْقِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٢٦٨ هـ. (س ٣ / ١٠٤)

الأدب، وقليل من الفقه، وكان مشتغلاً بما يعنيه من نسخ الكتب بخطه ومطالعتها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة نيف وأربعين وخمسائة هـ. (س ٣ / ١٠١)

٢- أحمد الرُّوتَبَارِي

(أبو محمد) أحمد بن يعقوب بن أحمد بن إبراهيم بن يوسف الرُّوتَبَارِي، سكن سمرقند، وكان إماماً مفسراً بارعاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٤٦٥ هـ. (س ٣ / ١٠١)

(٤٠٦)

{ الرُّوتَفَعَكْدِي }

نسبة إلى رُوتَفَعَكْد، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- محمد الرُّوتَفَعَكْدِي

(الإمام أبو بكر) محمد بن أبي حنيفة بن عمران بن علي بن عبد الكريم الأسروشنِي الرُّوتَفَعَكْدِي، سكن سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه

(٤٠٤)

{ الرَّكْنَدِي }

نسبة إلى الرَّكْنَد، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- محمد الرَّكْنَدِي

(أبو بكر) محمد بن عبد المنعم بن الحسن بن الحسين بن أنس الرَّكْنَدِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي عن ٧٤ سنة، في سنة ٥١٠ هـ. (س ٨٦/٣)

(٤٠٥)

{ الرَّوْتَبَارِي }

نسبة إلى رُوْتَبَار، وهي: قرية من قرى مرو الشاهنجاه ومرو الشاش، ينسب إليها:

١- محمد الرَّوْتَبَارِي

(أبو عبد الله) محمد بن أبي حامد أميركا بن أبي فيركا الجبلي الرَّوْتَبَارِي القاضِي، من أهل مرو، ولي القضاء أكثر من ثلاثين سنة، وكان حسن الخط مليحاً، شد طرفاً من

شيخ الإسلام بخوارزم المعروف بالرشتاني. (ب ٣ / ٥٢)

(٤٠٢)

{ الرَّضْرَاضِي }

نسبة إلى الرَّضْرَاضَة، وهي: موضع بسمرقند، ينسب إليها:

١- محمد الرَّضْرَاضِي

(أبو عبد الله) محمد بن محمود بن عبد الله الرَّضْرَاضِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٧٤ / ٣)

(٤٠٣)

{ الرَّفُونِي }

نسبة إلى الرَّفُون، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- نصر الرَّفُونِي

(أبو الليث) نصر بن محمد بن بوك الرَّفُونِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٨٠/٣)

(٤٠٠)

{ الرَّشَادِي }

نسبة إلى رَشَاد، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل سمرقند، ينسب إليه:

١- محمد الرَّشَادِي

(أبو النضر) محمد بن إسحاق بن رشاد بن بور بن عبيد الله الرَّشَادِي السمرقندي، من أهل سمرقند كان من الثقات ومن أهل الفضل والورع، مشهور بالطلب، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٣٣٩ هـ. (س ٦٧ / ٣)

(٤٠١)

{ الرَّشْتَانِي }

نسبة إلى رشتان، وهي: قرية من قرى مرغينان ومرغينان من قرى فرغانة، ينتسب إليها:

١- شيخ الإسلام الرَّشْتَانِي

(أبو عبد الله) الرَّزْمَانَاخِي الصُّعْدِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٦٠)

(٣٩٦)

{ الرَّزْمَانَاخِي }

نسبة إلى رَزْمَانَاخ، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- محمد الرَّزْمَانَاخِي

(أبو عبد الله) محمد بن يوسف بن ردام بن حنش الرَّزْمَانَاخِي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٣٥٦ هـ. (س ٣ / ٦٠)

٢- حاتم الرَّزْمَانَاخِي

(أبو سعيد) حاتم بن منصور الرَّزْمَانَاخِي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره.

(٣٩٧)

{ الرَّزِيقِي }

نسبة إلى رَزِيق، وهو: نهر بمرور عليه قبر الصحابي بريدة الأسلمي، ينسب إليه:

١- أحمد الرَّزِيقِي

أحمد بن عيسى الحمال الرَّزِيقِي المروزي، ثقة، من أصحاب ابن المبارك الكبار، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٦٠) (ب ٣ / ٤٨)

٢- عبد الرحمن الرَّزِيقِي

(أبو بكر) عبد الرحمن بن محمد بن حبيب الرَّزِيقِي المروزي، كان حافظاً لأخبار رسول الله - صلى الله عليه وسلم -، عارفاً بالرجال، مميّزاً ناقداً للحديث، جهيذاً فصيحاً اللسان جيد العبارة، ولد ببغداد ونشأ بها، ثم سكن أسفل الرزيق، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٦٠)

(٣٩٨)

{ الرَّسْتَعْفَرِي }

نسبة إلى رَسْتَعْفَر، وهي: قرية من قرى إشتيخن من صغد سمرقند، ينسب إليه:

١- داود الرَّسْتَعْفَرِي

داود بن عمرو الرَّسْتَعْفَرِي الإشتيخني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٦٢)

(٣٩٩)

{ الرَّسْتَعْفَنِي }

نسبة إلى رَسْتَعْفَن، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- علي الرَّسْتَعْفَنِي (كان حياً قبل ٣٣٣ هـ - ٩٤٤ م)

(أبو الحسن) علي بن سعيد الرَّسْتَعْفَنِي، الحنفي، متكلم، من كبار الماتريدي، من تصانيفه: إرشاد المهتدي في أصول الدين، الزوائد والفوائد في أنواع العلوم، والفتاوى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ف ٢ / ٤٤٥) (س ٣ / ٦٢)

وبالعلماء وروى عنه غيره . (س)
(٥٩ / ٣) (ب ٤٧ / ٣)

(٣٩٥)

{ الرَّزْمَازِي }

نسبة إلى رَزْمَاز، وهي: قرية
من قرى صغد سمرقند، ينسب
إليها:

١- محمد الرَّزْمَازِي

(أبو بكر) محمد بن جعفر بن
جابر بن فرقان الرَّزْمَازِي
الصُّغْدِي الدهقان، روى عن
العلماء وروى عنه غيره، توفي
سنة ٣٧٩ هـ. (س ٦٠ / ٣)
(ب ٤٨ / ٣)

٢- إبراهيم الرَّزْمَازِي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن نون
الرَّزْمَازِي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٦٠ / ٣)

٣- أبو محمد الرَّزْمَازِي

(أبو محمد) الرَّزْمَازِي
الصُّغْدِي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٦٠ / ٣)

٤- أبو عبد الله الرَّزْمَازِي

وبالعراق، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفي سنة
٣١٣ هـ. (س ٥٦ / ٣) (ب)
(٤٧ / ٣)

(٣٩٣)

{ الرَّازِابَادِي }

نسبة إلى رَازِاباد، وهي: سكة
بمرو، ينسب إليها:

١- إسماعيل الرَّازِابَادِي

(أبو الوفا) إسماعيل بن أحمد
الرَّازِابَادِي المروزي، روى
عن العلماء وروى عنه غيره
(س ٥٧ / ٣)

(٣٩٤)

{ الرَّزَامِي }

نسبة إلى رَزام، وهي: محلة
بمرو الشاهنجاه، ينسب إليها:

١- رزام الرَّزَامِي

رزام بن أبي رزام المطوعي
الرَّزَامِي، غزا مع عبد الله بن
المبارك، واستشهد قبل ابن
المبارك بسنتين روى عن

١- محمد الرَّخِثِيُونِي

(أبو الحسين) محمد بن
إسحاق الكرابيسي الرَّخِثِيُونِي،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٥٣ / ٣)

(٣٩١)

{ الرَّخِثِيُونِي }

نسبة إلى رَخِثُون، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الوهاب الرَّخِثِيُونِي

عبد الوهاب بن الأشعث الحنفي
الرَّخِثِيُونِي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٥٤ / ٣)

(٣٩٢)

{ الرَّذَائِي }

نسبة إلى رَذَّان (ريان)، وهي:
قرية من قرى نسا، ينسب
إليها:

١- محمد الرَّذَائِي

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن
أبي جعفر عون الرَّذَائِي
النسوي، سمع بنيسابور

(٣٨٦)

{ الرَّبَّجَتِي }

نسبة إلى رَبَّجَن، وهي: قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

١- أحمد الربَّجَتِي

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن عبد الله الربَّجَتِي السغدِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٤٤/٣)

٢- محمد الربَّجَتِي

(أبو سعد) محمد بن هشام بن إسحاق الربَّجَتِي ثم البخاري، يعرف بنون، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٤٤/٣)

(٣٨٧)

{ الرَّجَّاتِي }

نسبة إلى رَجَا، وهي: قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١- عبد الرشيد الرَّجَّاتِي

عبد الرشيد بن ناصر الرَّجَّاتِي، واعظ نزل أصبهان رحالا،

روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٣٠١/٣)

٢- القاضي الرَّجَّاتِي

أبو الفضل الرَّجَّاتِي السرخسي القاضي، من قرية من رستاق سرخس، سمع من العلماء وكتب عنهم. (س ٤٦/٣)

(٣٨٨)

{ الرَّحَّالِي }

نسبة إلى رَحَّال، وهو: المبالغة في الرحلة وكثرة الأسفار في طلب الحديث من أهل سمرقند، ينسب إليها:

١- محمد الرحال

(أبو الفضل) محمد بن أحمد بن مجاهد بن يونس الكاغدي السمرقندي، المعروف بالرحال الأعين، من أهل سمرقند، خرج في طلب العلم سنين كثيرة وتحمل المشقة في جمع الأخبار والحكايات فسمى رحالا، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٤٨/٣)

(٣٨٩)

{ الرَّخَّائِي }

نسبة إلى رُخَّان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد الرَّخَّائِي

(أبو عبد الله) أحمد بن محمد الخطاب الرَّخَّائِي، كتب الحديث الكثير، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٤٣/٣) (ب ٤٣/٣)

٢- الحسن الرَّخَّائِي

(أبو علي) الحسن بن القاسم الرَّخَّائِي، فقيه فاضل من أهل رخان، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي سنة نيف وسبعين وأربعمائة هـ. (س ٥٢/٣)

(٣٩٠)

{ الرَّخْشِيوُذِي }

نسبة إلى رُخْشِيوُذ (رُخْشِيوُذ)، وهي: قرية من قرى ترمذ، ينسب إليها:

٣٤٧ هـ، وتوفي سنة ٤٢٦ هـ.
(س ٣ / ٣٣)

٣- أحمد الراهبي

(أبو محمد) عبد الله بن محمد جعفر بن راهب بن إسماعيل البزاز الراهبي، شيخ صدوق، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي سنة ٣٨٦ هـ.
(س ٣ / ٢٣)

(٣٨٣)

{ الراهوي }

نسبة إلى راهوية، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١- إسحاق الراهوي

(أبو يعقوب) إسحاق بن إبراهيم بن مخلد بن إبراهيم بن عبد الله ..... بن تميم الحنظلي المروزي الراهوي، كان إماماً مشهوراً من أهل مرو، سكن نيسابور، وكان متبوعاً له أقوال وإختيارات، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد سنة ١٦١ وتوفي سنة ٢٣٨ هـ. (س ٣ / ٣٤)

٢- محمد الراهوي

(أبو الحسن) محمد بن إسحاق بن إبراهيم الحنظلي المروزي الراهوي، ابن أبي يعقوب السابق، ولد بمرو ونشأ بنيسابور، وكتب ببلاد خراسان والعراق والحجاز والشام ومصر، وكان عالماً بالفقه، جميل الطريق، مستقيم الحديث، قلد قضاء مرو ثم نيسابور، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي سنة ٢٨٩ هـ.
(س ٣ / ٣٤)

٣- محمد الراهوي

(أبو الطيب) محمد بن محمد بن إسحاق بن إبراهيم بن مخلد الحنظلي الراهوي، ابن أبي الحسن السابق. المعرف جده بابن راهوية، مروزي الأصل، سكن بغداد وحدث بها، وكان ثقة عالماً فقيهاً مالكيًا، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي سنة ٣٣٩ هـ. (س ٣ / ٣٤)

(٣٨٤)

{ الرباطي }

نسبة إلى الرباط، وهو: اسم لموضع يربط فيه الخيل، وعرف بالغزاة من أهل مرو، ينتسب إليه:

١- أحمد الرباطي

(أبو عبد الله) أحمد بن سعيد بن إبراهيم الرباطي، من أهل مرو، ثقة، من أكابر الشيوخ الصوفية، كان عالماً بعلوم الظاهر وعلوم الحقائق، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي سنة ٢٤٣ هـ.
(س ٣ / ٣٩)

(٣٨٥)

{ الربضي }

نسبة إلى ربض مرو، وهو: حائط مرو المعروفة، ينسب إليه:

١- أحمد الربضي

(أبو بكر) أحمد بن بكر بن يونس بن الخليل المؤدب الربضي، مروزي الأصل، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٤٢). (ب ٣ / ٢٩)

ومصر، وعمر حتى حدث، وكا
ن حسن الحديث صحيح
الأصول، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، مات سنة
٣٦٠ هـ. (س ٢٨ / ٣)

(٣٧٩)

{ الرامشي }

نسبة إلى رامش، وهي: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - علي الرامشي (٠٠٠٠ -
٦٦٦ هـ / ٠٠٠٠ - ١٢٦٨ م)
(حميد الدين) علي بن محمد
بن علي الرامشي، البخاري،
الضرير، فقيه، أصولي،
محدث، مفسر، من تصانيفه:
الفوائد، وشرح النافع، وكلاهما
في فروع الفقه الحنفي. (ف ٢ /
٥١٦)

٢ - إبراهيم الرامشي

(أبو إسحاق) إبراهيم بن
الحسن بن محمد بن إبراهيم بن
إسحاق بن حماد بن قطن
بن منصور بن صالح بن رفيد
بن بجيح بن عبد العزيز
المصري الرامشي، روى عن

العلماء وروى عنه غيره.
(س ٢٩ / ٣) (ب ١٩ / ٣)

(٣٨٠)

{ الرامتي }

نسبة إلى رامتي، وهي: قرية
من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - أبو أحمد الرامتي

(أبو أحمد) بن حكيم بن لقمان
الرامتي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٣٠ / ٣)
(ب ١٩ / ٣)

(٣٨١)

{ الراميتي }

نسبة إلى راميتن (راميتة -
أرميتة)، وهي: قرية من
قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - روح الراميتي

(أبو إبراهيم) روح بن المستير
الراميتي البخاري، روى عن
العلماء وروى عنه غيره.
(س ٣٠ / ٣) (ب ٢٠ / ٣)

٢ - محمد الراميتي

(أبو عبد الله) محمد بن أبي
هاشم صالح بن رفيد بن عبد
السلام الراميتي، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (س
٣٠ / ٣)

(٣٨٢)

{ الراهي }

نسبة إلى راهب، وهو: اسم
لجد المنتسب إليه من أهل
نصف، ينسب إليه:

١ - محمد الراهي

(أبو الحسن) محمد بن بكر
بن محمد بن جعفر بن راهب
الراهي الفرائضي، من أهل
بيت نصف، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفي سنة
٣٨٥ هـ. (س ٣٣ / ٣)

٢ - أحمد الراهي

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن
بكر بن محمد بن جعفر بن
راهب الراهي الفرائضي،
الأديب الشاعر، من مفاخرة
بلدة نصف، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، ولد سنة

نسبة إلى نيبانوان، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- عبد الوهاب الذيبانواني (أبو أحمد) عبد الوهاب بن عبد الواحد بن أحمد بن أبي نوح الذيبانواني البخاري، شيخ فاضل صالح، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٩) (ب ٣ / ١١)

(٣٧٥)

{ الذيموني }

نسبة إلى نيمون، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- عبد العزيز الذيموني (أبو القاسم) عبد العزيز بن أحمد بن محمد بن عبد الله بن مرثد بن مقاتل بن حيان النبطي البخاري الذيموني، من أهل بخاري، فقيه فاضل، روى عن العلماء وروى عنه غيره (س ٣ / ١٩) (ب ٣ / ١١)

٢- حكيم الذيموني

(أبو محمد) حكيم بن محمد بن علي بن الحسين بن أحمد بن

حكيم الذيموني، فقيه أصحاب الشافعي رحمه الله، تفقه بمرو، ودرس الكلام، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وتوفي بمرو سنة ٤١٦ هـ. (س ٣ / ٢٠)

(٣٧٦)

{ الراعسرتي }

نسبة إلى راعسرتي، وهي قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١- محمد الراعسرتي

(الإمام أبو بكر) محمد بن عبد الله بن موسى النسفي الراعسرتي، سكن سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٢٧)

(٣٧٧)

{ الراعبي }

نسبة إلى راعن، وهي قرية من قرى صغد سمرقند من الدبوسية، ينسب إليها:

١- أحمد الراعبي

(أبو محمد) أحمد بن محمد بن علي الدبوسي الراعبي، أملي وحدث، سمع منه العلماء مغازي الواقدي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣ / ٢٧)

(٣٧٨)

{ الرامرائي }

نسبة إلى رامران، وهي قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١- الحسن الرامرائي

(أبو علي) الحسن بن علي النسوي الرامرائي، كان إماماً فاضلاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات بعد سنة ٤٠٠ هـ. (س ٣ / ٢٨)

٢- محمد الرامرائي

(أبو جعفر) محمد بن جعفر بن إبراهيم بن عيسى النسوي الرامرائي، الفقيه من أهل رامران، كان فقيهاً فاضلاً، حسن السيرة، مكثراً من الحديث، رحل في طلبه إلى الشام والعراق والحجاز

حدود سنة ٤٩٠ هـ. (س ٢ / ٥٣٣)

(٣٦٩)

{ النَخَكْتِيُّ }

نسبة إلى نَخَكْت (نَخَكْت)، وهي: من قرى أسفيجاب، قرية بالروزبار وراء نهر سيحون وراء بلاد الشاش، ينسب إليها:

١- أحمد النَخَكْتِيُّ

(أبو نصر) أحمد بن عثمان بن أحمد المستوفي النَخَكْتِيُّ (النَخَكْتِيُّ)، أحد الأئمة، سكن سمرقند وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات في سنة ٥٠٦ هـ. (س ٣ / ٨) (ب ٣ / ٤).

(٣٧٠)

{ النَّخِينَوِيُّ }

نسبة إلى نَخِينَوِيُّ، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الوهاب النَّخِينَوِيُّ

(أبو محمد) عبد الوهاب بن الأشعث بن نصر بن سورة بن عرفة بن سيار الحنفي النَّخِينَوِيُّ، رحل في طلب العلم إلى العراق، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات قبيل سنة ٣٠٠ هـ. (س ٣ / ٨) (ب ٣ / ٤)

(٣٧١)

{ الدَّرْعِيَّتِيُّ }

نسبة إلى دَرْعِيَّة، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- عمران الدَّرْعِيَّتِيُّ

(أبو زيد) عمران بن موسى بن غرامش الدَّرْعِيَّتِيُّ البخاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ٩) (ب ٣ / ٥)

(٣٧٢)

{ النَّمِيُّ }

نسبة إلى نَمِيٍّ، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- أحمد النَّمِيُّ

أحمد بن محمد بن السقر الدهقان النَّمِيُّ، كان حسن الرواية لأبأس به، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣ / ١٢) (ب ٣ / ٧)

(٣٧٣)

{ الدِّيَالِيُّ }

نسبة إلى دِيَالٍ، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل مرو، ينسب إليه:

١- أحمد الدِّيَالِيُّ

(أبو علي) أحمد بن محمد بن عبد الوهاب بن ثابت بن شداد بن الهاد بن الهدهاد المروزي المعروف بابن الدِّيَالِيِّ، مروزي الأصل، بغدادى المولد والمنشأ، كان ثقة مأمونا، ضرير البصر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات بعد سنة ٣١٣ هـ. (س ٣ / ١٩)

(٣٧٤)

{ الذَّبِينَوَانِيُّ }

(٣٦٧)

{ الدِّيَوَانِيُّ }

نسبة إلى دِيَوَان، وهي: سكة بمرور، ينسب إليها:

١ - جعفر الدِّيَوَانِيُّ

(أبو العباس) جعفر وجيه بن حريث بن عبدان بن إبراهيم النجار الدِّيَوَانِيُّ، من أهل مرو، وكان يسكن سكة ديوان، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٢٩٧ هـ. (س ٢ / ٥٣٢)

(٣٦٨)

{ الدِّيُوكُشِيُّ }

نسبة إلى دِيُوكُشَن، وهي: بيت مشهور لبعض العلماء بمرور، ينسب إليها:

١ - عبد الله بن الدِّيُوكُشِيُّ

(أبو محمد) عبد الله بن محمد بن عبد الله بن الدِّيُوكُشِيُّ، كان فقيهاً عالماً صالحاً، سديد السيرة، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات في

(٣٦٥)

{ الدِّيَنبَادِيُّ }

نسبة إلى دِيَنبَاد، وهي: قرية من قرى مرو عند ريكتج عبدان، ينسب إليها:

١ - القاسم الدِّيَنبَادِيُّ

القاسم بن إبراهيم الدِّيَنبَادِيُّ، الزاهد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب) (٦١٦/٢) (س ٢ / ٥٣١)

(٣٦٦)

{ الدِّيَمَزْدَانِيُّ }

نسبة إلى دِيَمَزْدَان، وهي: قرية من قرى مرو عند ريكتج عبدان، ينسب إليها:

١ - القاسم الدِّيَمَزْدَانِيُّ

القاسم بن إبراهيم الدِّيَنبَادِيُّ، الزاهد، روى عن العلماء (ب) (٦١٦/٢)

التاني الدِّيَزَكِيُّ، من أهل أصبهان، نسب إلى جده الأعلى، وروى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٥٢٦)

٥ - عمر الدِّيَزَكِيُّ

عمر بن شعيب بن أبي القاسم الصرام الدِّيَزَكِيُّ، من أهل الديزك، كان قاضي المعسكر في جميع مدن الخاقان، وكان يروى الصحاح عن عبد الجبار النحوي، ومعاني الأخبار للكلاباذي، وروى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٥٢٥ هـ. (س ٢ / ٥٢٦)

(٣٦٤)

{ الدِّيَمَسِيُّ }

نسبة إلى دِيَمَس، وهي: قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١ - محمد الدِّيَمَسِيُّ

(أبو طاهر) محمد بن يعقوب الدِّيَمَسِيُّ البخاري، وروى عن العلماء وروى عنه غيره، مات في حدود سنة ٤٣٠ هـ. (ب) (٦١٥/٢) (س ٢ / ٥٢٩)

له نظير في وقته في حسن الوعظ، وروى عن العلماء وروى عنه غيره (س ٢ / ٤٩٧)

٥- أحمد الدُّنْدَانِقَانِي (أحمد بن محمد بن أحمد بن خنسام الدُّنْدَانِقَانِي، كان محدثاً فاضلاً، وروى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٤٩٧)

٦- أحمد الدُّنْدَانِقَانِي (أحمد بن القاسم الدُّنْدَانِقَانِي، كان حسن الصوت، كثير الحديث، وروى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٤٩٧)

(٣٦١هـ) { الدُّوَيْدِي }

نسبة إلى دُوَيْد، وهي: اسم لجد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليها:

١- محمد دُوَيْدِي (أبو بكر) محمد بن سهل بن عسكر بن عمارة بن دُوَيْد دُوَيْدِي البخاري، مولى بني

تميم، من أهل بخارا، سكن بغداد وحدث بها، وروى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٢٥١ هـ. (س ٢ / ٥١٢)

(٣٦٢) { الدُّوَيْنِي }

نسبة إلى دُوَيْن، وهي بلد في آخر أنريجان بقرب من تفتليس، ينسب إليها:

١- نصر الله الدُّوَيْنِي (أبو الفتح) نصر الله بن منصور بن سهل الدُّوَيْنِي الجيزي، كان فقيهاً شافعيّاً صالحاً مستوراً، تفقه ببغداد، وسمع الحديث من العلماء، وروى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٥٤٦ هـ. (س ٢ / ٥٥٨)

(٣٦٣) { الدُّيَزِكِي }

نسبة إلى دِيَزِك، وهي قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد العزيز الدُّيَزِكِي

عبد العزيز بن محمد الدُّيَزِكِي، الواعظ السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات في طريق مكة قبل سنة ٣٠٨ هـ. (ب ٢ / ٦١٣) (س ٢ / ٥٢٦)

٢- محمد الدُّيَزِكِي

(أبو المحامد) محمد بن علي بن إسماعيل بن منصور بن يحيى الدُّيَزِكِي، المعروف بالحجاج الكرابيسي السمرقندي، كان فقيهاً فاضلاً صالحاً عفيفاً نظيفاً، شديد الرغبة إلى الخيرات، وروى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد سنة ٤٨٩ هـ. (س ٢ / ٥٢٦)

٣- عمر الدُّيَزِكِي

(أبو حفص) عمر بن أحمد بن محمد بن شبيب الدُّيَزِكِي، وروى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٥١١ هـ. (س ٢ / ٥٢٦)

٤- أحمد الدُّيَزِكِي

(أبو الطيب) أحمد بن محمد بن عمر بن إسحاق بن ديزكة

وروى عنه غيره. (ب ٢ / ٥١٦) (س ٤٧٢ / ٢)

(٣٥٥)

{ الدَّرِينَجِي }

نسبة إلى دَرِينَجِي (دَرِينَجَة)،
وهي قرية من قرى مرو،
ينسب إليها:

١- عبد العزيز الدَّرِينَجِي

عبد العزيز بن حبيب الأسدي
الدَّرِينَجِي، كان من قدماء
التابعين، شهد المواقع بمرو ثم
سكنها، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (ب ٢ / ٥١٧)
(س ٤٧٢ / ٢)

٢- خروف الدَّرِينَجِي

(أبو محمد) خروف بن أبي
الفضل الدَّرِينَجِي، شيخ صالح
كثير التهجد والعبادة، رغب
في مجالس الذكر، وكان يحفظ
كثيراً من حكايات المشايخ،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، ولد سنة ٤٧٧ هـ. (س
٤٧٣ / ٢)

(٣٥٣)

{ الدَّرْعَمِي }

نسبة إلى دَرْعَم، وهي بلدة
وكورة من أعمال بسمرقند،
ينسب إليها:

١- صابر الدَّرْعَمِي

صابر بن أحمد بن محمد بن
أحمد بن علي بن إسماعيل
الدَّرْعَمِي الشكديزوي،
الواعظ، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، مات سنة
٥٢٨ هـ. (ب ٢ / ٥١٤) (س
٤٧٠ / ٢)

(٣٥٤)

{ الدَّرَوَازِقِي }

نسبة إلى دَرَوَازِق، وهي قرية
من قرى مرو، قديمة نزل بها
المسلمون لما قدموا مرو
لفتحها، ينسب إليها:

١- عيسى الدَّرَوَازِقِي

(أبو المنيب) عيسى بن عبيد
بن أبي عبيد الكندي
الدَّرَوَازِقِي، روى عن العلماء

العلماء وروى عنه غيره.
(ب ٢ / ٥١٣) (س ٤٦٩ / ٢)

(٣٥١)

{ الدَّرْسِينَانِي }

نسبة إلى دَرْسِينَان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- عبدان الدَّرْسِينَانِي

عبدان بن سنان الدَّرْسِينَانِي،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (ب ٢ / ٥١٣) (س ٢
٤٧٠ / ٢)

(٣٥٢)

{ الدَّرْعَانِي }

نسبة إلى دَرْعَان، وهي: مدينة
على شاطئ خوارزم، ينسب
إليها:

١- محمد الدَّرْعَانِي

(أبو بكر) محمد بن أبي سعيد
بن محمد الدَّرْعَانِي، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (ب
٥١٤ / ٢)

فقال زده خمسين فلقب بها،
ينسب إليها:

١- بكر الذخميني

(أبو أحمد) بكر بن محمد بن
حمدان بن غالب بن طارق بن
هلال الصيرفي الذخميني، من
أهل مرو، وكان فاضلاً عالماً
مسنأ، وكان مختصاً بالأمراء
السامانية لفصاحته وتقدمه،
سمع بمرو وبلخ وبغداد
وبالري، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفي سنة
٣٤٨ هـ. (س ٢ / ٤٦٤)

(٣٤٧)

{ الدربندی }

نسبة إلى دربند، وهو: باب
الأبواب، ينسب إليه:

١- الحسن الدربندی

(أبو الوليد) الحسن بن محمد
بن علي بن محمد الصوفي
البلخي الدربندی، كان ممن
رجل في طلب الحديث وبالغ
في جمعه وأكثر غاية الإكثار،
سمع ببخارى، روى عن
العلماء وروى عنه غيره، توفي

في شهر رمضان سنة ٤٥٦ هـ.
(ب ٢ / ٥١١)

(٣٤٨)

{ الذریقاتی }

نسبة إلى ذریقاتی، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- حريب الذریقاتی

حريب (حريث) الذریقاتی،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفي قبل سنة ٣٠٠ هـ.
(ب ٢ / ٥١١) (س ٢ /
٤٦٨)

٢- أحمد الذریقاتی

أحمد بن محمد بن خشنام
الذریقاتی، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٢ /
٤٦٨)

(٣٤٩)

{ الیرزدهی }

نسبة إلى یرزده، وهي: قرية
من قرى نسف، ينسب إليها:

١- الحسين الیرزدهی

(أبو علي) الحسين بن الحسين
بن علي بن الحسن بن مطاوع
بن عباد الیرزدهی، الفقيه،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (ب ٢ / ٥١٣) (س ٢
٤٦٨ /

٢- خلف الیرزدهی

(أبو سعيد) خلف بن سليمان
بن عبد الله بن عبد الرحمن
الیرزدهی النسفي، من قرية
رزده، شيخ ثقة جليل، له
رحلة إلى العراق، صنف:
المسند، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، مات في
صفر سنة ٣٠٠ هـ. (س ٢ /
٤٦٩)

(٣٥٠)

{ الذریونی }

نسبة إلى ذریونی، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- العباس الذریونی

(أبو الفضل) العباس بن نصر
بن جري الذریونی، روى عن

٢- محمد الدَّخْفَنُونِيّ

(أبو عبد الله) محمد بن إسحاق بن إبراهيم بن حاضر الوراق الدَّخْفَنُونِيّ، من قرية دخفنون، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٤٦٣)

٣- إسحاق الدَّخْفَنُونِيّ

(أبومحمد) إسحاق بن أحمد بن إبراهيم بن حاضر الوراق الدَّخْفَنُونِيّ، روى عن العلماء. (س ٢ / ٤٦٣)

٤- إسماعيل الدَّخْفَنُونِيّ

(أبو إبراهيم) إسماعيل بن محمد بن إسحاق بن حاضر الدَّخْفَنُونِيّ البخاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٣٧١ هـ. (س ٢ / ٤٦٣)

(٣٤٦)

{ الدُّخْمَسِيّ }

نسبة إلى دُخْمَسِين، وهي: شهرة لرجل من أهل مرو ولقب بها لأنه أمر رجل من أهل العلم بخمسين فاستزاد،

(٣٤٤)

{ الدُّجَاكَنِيّ }

نسبة إلى دُّجَاكَن، وهي: قرية من قرى نيسابور، ينسب إليها:

١- إسماعيل الدُّجَاكَنِيّ

إسماعيل بن يعقوب المقرئ الدُّجَاكَنِيّ النيسابوري، نزل سمرقند وسمع من شيوخها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٤٨٢ هـ. (ب ٢ / ٥٠٢) (س ٢ / ٤٦٠)

(٣٤٥)

{ الدَّخْفَنُونِيّ }

نسبة إلى دَخْفَنُون، وهي قرية من قرى بخارا، ينسب إليها:

١- عبد الله الدَّخْفَنُونِيّ

(أبو إبراهيم) عبد الله بن جنح الدَّخْفَنُونِيّ، ولقبه حمول، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٢٧٣ هـ. (ب ٢ / ٥٠٧) (س ٢ / ٤٦٣)

العلماء وكان فاضلاً خيراً ثقة من أهل السنة، رحل إلى العراق وكتب الكثير، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٢٥٢ هـ. (س ٢ / ٤٥٤)

٧- سعيد الدَّبُوسِيّ

(أبو عثمان) سعيد بن الأحوص الأزدي الدَّبُوسِيّ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٤٥٤)

٨- عثمان الدَّبُوسِيّ

(أبو عمرو) عثمان بن الحسين بن محمد بن الحسن بن محمد بن رميح بن سهل بن رجاء بن تبع الدَّبُوسِيّ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٤٥٥)

٩- محمد الدَّبُوسِيّ

(أبو حميد) محمد بن إبراهيم المروزي الماهياني الدَّبُوسِيّ، من ماهيان مرو، وقيل له الدَّبُوسِيّ لأنه كان على مسلحة الدَّبُوسِيّة أيام بني أمية، وهو أول من بايع أبا العباس السفاح بالكوفة وسلم عليه. (س ٢ / ٤٥٦)

(٣٤٢)

{ الدُّبْرِيّ }

نسبة إلى ثُبْرَن (ثُبْرَد)،
وهي قرية من قرى مرو عند
كمان، ينتسب إليها:

١- قريش الدُّبْرِيّ

(أبو عثمان) قريش بن محمد
بن قريش الدُّبْرِيّ المروزي،
كان شيخاً ثقة صدوقاً، وأديباً
نحوياً فاضلاً حدث بكتاب
المغازي عن عمار بن الحسن،
مات سنة ٢٩٨ هـ. (ب ٢ / ٤٩٨)
(س ٢ / ٤٥٤)

(٣٤٣)

{ الدُّبُوسِيّ }

نسبة إلى دُبُوسِيَّة، وهي: بلدة
من أعمال الصغد من ما وراء
النهر، ينتسب إليها:

١- عبد الله الدُّبُوسِيّ (٣٦٧ -

٤٣٠ هـ / ٩٧٨ - ١٠٣٩ م)

(أبو زيد) عبد الله بن عمر بن
عيسى الدُّبُوسِيّ، كان من كبار
فقهاء أبي حنيفة وممن يضرب

٤- علي الدُّبُوسِيّ

(أبو القاسم) علي بن أبي يعلى
بنزيد بن حمزة بن محمد بن
عبد الله الحسيني العلوي
الدُّبُوسِيّ، الفقيه الشافعي، ولي
التدريس بالمدرسة النظامية
ببغداد، وكان إماماً في الفقه
والتفسير والأدب، وكان عفيفاً
كريمياً جواداً، وكانت له يد قوية
باسطة في الجدل وقمع
الخصوم، وقد شوهده له مقامات
في النظر ظهر فيها غزارة
فضله، وسمع الحديث من
العلماء، توفي سنة ٤٨٢ هـ.
(ب ٢ / ٤٩٩) (س ٢ / ٤٥٥)

٥- أحمد الدُّبُوسِيّ

أحمد بن عمرو بن نصير بن
حامد بن أحمد بن دبوسة
الدُّبُوسِيّ، ليس هو في الدبوسية
وإنما نسب إلى جده دبوسة،
أسلم على يد قتيبة بن مسلم
الياهلي سنة ٩٣ هـ. (ب
٢ / ٤٩٩) (س ٢ / ٤٥٦)

٦- ظليم الدُّبُوسِيّ

(أبو العشيم) ظليم بن حطيظ
الجهضمي الدُّبُوسِيّ، من أهل
دبوسية من العرب المواظيين
على لزوم السنن روى عن

به المثل في النظر واستخراج
الحجج والرأي، أصولي، ولي
القضاء وتوفي ببخارا سنة
٤٣٠ هـ، من تصانيفه: تقويم
الأدلة، كتاب الأسرار، الأمد
الأقصى، تأسيس النظر في
اختلاف الأئمة، والأنوار في
الأصول. (ك ٩) (ب ٢ / ٤٩٩)
(س ٢ / ٤٥٤) (ف ٢ / ٢٦٥)

٢- ميمون الدُّبُوسِيّ

(أبو الفتح) ميمون بن محمد
بن عبد الله بن بكر مج
الدُّبُوسِيّ، من أهل دبوسية،
سكن مرو، شيخ صالح ورع
صدق، تفقه وسمع الحديث من
العلماء، توفي سنة ٥٣٥ هـ.
(ب ٢ / ٤٩٩) (س ٢ / ٤٥٥)

٣- محمود الدُّبُوسِيّ

(أبو القاسم) محمود بن
ميمون بن محمد بن عبد الله بن
بكر مج الدُّبُوسِيّ، ابن أبو
القاسم السابق، كان شيخاً فقيهاً
فاضلاً، وسمع الحديث من
العلماء، توفي سنة نيف وثلاثين
وخمسمائة هـ. (ب ٢ / ٤٩٩)
(س ٢ / ٤٥٥)

سنة ٢١٣ هـ. (ب ٤٨٢ / ٢)
(س ٤٣٩ / ٢)

٢- يعمر الدَّارَكَاتِي

(أبو عمرو) يعمر بن بشر
الدَّارَكَاتِي، كان من أصحاب
ابن المبارك، وحدث عنه،
وكان أحد الثقات المتقين،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفي بعد سنة ٢٠٠ هـ.
(س ٤٣٩ / ٢)

(٣٤١)

{ الدَّاعُونِيُّ }

نسبة إلى دَاعُون، وهو:
يوصف به لمن يبيع المكعب
والمدايات من أهل مرو،
ينسب إليه:

١- عبد الله الدَّاعُونِيُّ

(أبو محمد) عبد الله بن محمد
بن إبراهيم بن يزيد الدَّاعُونِيُّ،
كان شيخاً فاضلاً ثقة، له أنس
بالحديث ومعرفة، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (س
٤٤٥ / ٢)

(٣٣٩)

{ الدَّارَزَجِيُّ }

نسبة إلى دَارَزَج، وهي: قرية
من قرى الصغانيان، ينسب
إليها:

١- صالح الدَّارَزَجِيُّ

(أبو شعيب) صالح بن
منصور بن نصر بن الجراح
الدَّارَزَجِيُّ الصغاني، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
توفي قبل سنة ٣٠٠ هـ أو في
حدودها. (ب ٤٨٠ / ٢) (س
٤٣٧ / ٢)

(٣٤٠)

{ الدَّارَكَاتِي }

نسبة إلى دَارَكَان، وهي: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١- علي الدَّارَكَاتِي

(أبو الحسن) علي بن إبراهيم
السلمي المروزي الدَّارَكَاتِي،
كان ثقة، حدث ببغداد، روى عن
العلماء وروى عنه غيره، توفي

الجوزجانية روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفي سنة
٥٢٣ هـ. (ب ٤٧٢ / ٢) (س ٢
٤٣٤ /

(٣٣٨)

{ الخَيَوَقِيُّ }

نسبة إلى خَيَوَق، وهي: بلد من
نواحي خوارزم، ينسب إليها:

١- أحمد الخَيَوَقِيُّ (٥٤٠ -
٦١٨ هـ / ١١٤٥ - ١٢٢١ م)
(أبو الجنان، نجم الدين) أحمد
بن عمر بن محمد الرازي
الخَيَوَقِيُّ، صوفي، فقيه،
محدث، مفسر، ولد بخيوق أحد
قرى خوارزم، واستشهد في
ربيع الأول، كان أستاذ الوقت
وشيخ الطائفة وفريد العصر،
من تصانيفه: رسالة الهائم
الخائف من لومة اللائم، تفسير
القرآن الكريم في اثنتي عشرة
مجلدة، رسالة الطرق، وفواتيح
الجمال وفوايح الجلال. (ف ١ /
٢١٨) (وهامش / ب
٤٧٤ / ٢)

(٣٣٦)

{ الخَيْشَانِيُّ }

نسبة إلى خَيْشَان، وهي:
موضع بسمرقند، ينسب إليها:

١ - أبو الحسن الخَيْشَانِيُّ
السمرقندي
(أبو الحسن) الخَيْشَانِيُّ
السمرقندي، روى جامع
الترمذي عن أبي بكر أحمد بن
إسماعيل السمرقندي (ب ٢ / ٤٧١)
(س ٢ / ٤٣١)

(٣٣٧)

{ الخَيْلَامِيُّ }

نسبة إلى خَيْلَام، وهي: بلد بما
وراء النهر من أعمال
غرغانة، ينسب إليها:

١ - حمزة الخَيْلَامِيُّ
(الشريف الإمام) حمزة بن
علي بن المحسن بن محمد بن
جعفر بن موسى بن عيسى بن
..... أبي بكر - الصديق
الخَيْلَامِيُّ، من ولد أبي بكر
الصديق، كان فقيهاً فاضلاً
وكان من خلفاء الدار

(أبو محمد) عبد الله بن
الفضل الخَيْرَازِيُّ، كان مفتي
بخارا، روى عن العلماء،
وروى عنه ابنه: (ب ٢ / ٤٧٠)
(س ٢ / ٤٢٩)

٢ - أحمد الخَيْرَازِيُّ

(أبو نصر) أحمد بن عبد الله
بن الفضل الخَيْرَازِيُّ، قلد
الإمامة في الجامع ببخارا،
وعقد له مجلس الإملاء بها،
روى عن العلماء وروى عن
أبيه: (ب ٢ / ٤٧٠) (س ٢ / ٤٢٩)

٣ - محمد الخَيْرَازِيُّ

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن
عبد الله بن الفضل الخَيْرَازِيُّ،
ابن أبي نصر السابق، روى
عن العلماء وروى عنه ابنه:
(س ٢ / ٤٢٩)

٤ - محمد الخَيْرَازِيُّ

(أبو بكر) محمد بن محمد بن
أحمد بن عبد الله بن الفضل
الخَيْرَازِيُّ، ابن أبي بكر،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفي بعد سنة ٥١٨ هـ.
(س ٢ / ٤٢٩)

محمد عبد الرحيم الخَوِيُّ،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره: (س ٢ / ٤٢٠)

(٣٣٤)

{ الخَيْشَنِيُّ }

نسبة إلى خَيْشَنَر، وهي: قرية
من قرى إشتيخن نواحي
الصغد، ينسب إليها:

١ - بلال الخَيْشَنِيُّ

(أبو بكر) بلال بن رَمِيَار بن
ربابة الإِسْتِيخِي الخَيْشَنِيُّ،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، وليست روايته بالقوية
كأنه لم يكن من أهل الصنعة.
(ب ٢ / ٤٦٩) (س ٢ / ٤٢٨)

(٣٣٥)

{ الخَيْرَازِيُّ }

نسبة إلى خَيْرَاز، وهي: قرية
قريبة من بخارا بقرب
الزندان، ينتسب إليها:

١ - عبد الله الخَيْرَازِيُّ

(٣٣٣)

{ الخَوِيُّ }

نسبة إلى خَوٍّ، بلفظ تصغير خَوٍّ، وهي: بلد بأذربيجان، ينتسب إليها:

١- عبدان الخَوِيُّ

(أبو معاذ) عبدان الطبيب الخَوِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب ٢ / ٤٦٧) (س ٢ / ٤٢٠)

٢- يوسف الخَوِيُّ (كان حياً

٥٣٢ هـ / ١١٣٨)

(أبو يعقوب) يوسف بن طاهر بن يوسف بن الحسن الخَوِيُّ، من أهل خوى، أديب فاضل، وفقه بارع، حسن السيرة، رفيق الطبع، مليح الشعر، مستحسن النظم، سكن نوقان إحدى قصبتي طوس، وولى نيابة القضاء بها، وله تصانيف منها: فرائد الخرائد في الأمثال والحكم، فرغ منها سنة ٥٣٢ هـ، شرح سقط الزند للمعري، ورسالة تنزيه القرآن الشريف عن وصمة اللحن والتحريف، توفى سنة ٥٤٩ هـ أو قبلها. (ب)

(٤٦٧ / ٢) (س ٢ / ٤٢٠)

(ف ٤ / ١٦٥)

٣- محمد الخَوِيُّ (كان حياً

٨٦٥ هـ / ١٤٥٢)

محمد بن قطب الدين الخَوِيُّ، الحنفي، فاضل، صنف في النصوص في تحقيق الطور المخصوص فرغ منه سنة ٨٦٥ هـ. (ف ٣ / ٦٠٣)

٤- أحمد الخَوِيُّ (٥٨٣ - ٦٣٧

١١٨٧ هـ / ١٢٤٠ م)

(شمس الدين - أبو العباس)

أحمد بن الخليل بن سعادة بن جعفر الخَوِيُّ، الشافعي، عالم في الحكمة والطب والنحو، والأصول، والكلام، والفقه، ولد بخوي، وتوفى بدمشق في شعبان، قرأ العلوم العقلية على فخر الدين الرتازي، والجدل على الطوسي، وسمع من ابن الزبيدي وابن الصلاح، وغيرهما، وولى قضاء الشام، من مؤلفاته: ينابيع العلوم، شرح الإرشاد لمحمد العميدي في الخلاف والجدل، كتاب في النحو، كتاب في العروض، مختصر النفائس في الجدل للعميدي السمرقندي وسماه:

عرانس النفائس. وله نظم،

السفينة النحوية. (شذ ٥ / ١٨٣)

(ط ٢ / ٨٢٩) (ف ١ / ١٣٥)

٥- ناصر الخَوِيُّ (٤٦٦ -

٥٠٧ هـ / ١٠٧٤ - ١١١٣ م)

(أبو القاسم) ناصر بن أحمد بن بكر الخَوِيُّ، أديب، نحوي، محدث، فقيه، من أهل أذربيجان، ولى القضاء مدة، وتوفى في ربيع الآخر من آثاره: شرح اللمع لابن جنى في النحو، وله شعر. (ف ٤ / ٧)

٦- محمد الخَوِيُّ

(أبو بكر) محمد بن يحيى بن

مسلم الخَوِيُّ، روى عن

العلماء وروى عنه غيره. (ب

٢ / ٤٦٧)

(س ٢ / ٤٢٠)

٧- محمد عبد الحلبي الخَوِيُّ

محمد بن عبد الحلبي بن سويد

الخَوِيُّ، روى عن العلماء

وروى عنه غيره. (س ٢ /

٤٢٠)

٨- محمد عبد الرحيم الخَوِيُّ

٤٦. - يوسف الخوارزمي (٥٥٥ - ٦٢٦هـ / ١١٦٠ - ١٢٢٩م)

(أبو يعقوب سراج الدين) يوسف بن أبي بكر بن محمد بن علي السكاكي، الخوارزمي، الحنفي الأديب الشهير بالسكاكي، عالم في النحو والتصريف والمعاني والبيان والعروض والشعر وغير ذلك، ولد في ٣ جماد الأولى، وتوفي بخوارزم في أوائل رجب، من آثاره: تلخيص مفتاح العلوم في النحو والأدب والإشتقاق والمعاني والبيان وعلية شروح وحواشي، ومصحف الزهرة. (ظ ٥٥٣/٦) (ف ١٤٩/٤)

٤٧. - مؤيد الدين الخوارزمي (كان حياً ٦٢٠هـ / ١٢٤٢م) مؤيد الدين الموفق بن محمد الخوارزمي الأصل، المصري المولد والدار، أديب، ناثر، ناظم، من آثاره: شرح نوابغ الكلم للزمخشري، ونثرة النثر وشعري الشعر. (ف ١٤٩/٤)

(٣٣٠)

{ الخوافندي }

نسبة إلى خوافند، وهي: بلد بفرغانة، ينسب إليها:

١. - طاهر الخوافندي

(أبو الطيب) طاهر بن محمد بن جعفر بن نصر بن نصره ..... الخوافندي. المخرومي، الأديب المقرئ، سكن سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي في صفر سنة ٥٠١ هـ، ودفن بجاكربيزة قبالة مشهد السادات. (ب ٢ / ٤٥٦) (س ٤١٢ / ٢)

(٣٣١)

{ الخوجاني }

نسبة إلى خوجان (خجآن)، وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١. - أسد الخوجاني

(أبو الحارث) أسد بن محمد بن عيسى الخوجاني، من خوجان، كان عالماً فاضلاً مجتهداً. (ب ٢ / ٤٥٧) (س ٤١٣ / ٢)

٢. - محمد الخوجاني

(أبو الفضل) محمد بن علي بن منصور بن عبد الله بن أحمد بن أبي العباس بن إسماعيل السنجي الخوجاني، سكن خوجان، شيخ صالح ثقة، سمع الحديث ونسخ بخطه، وطلب بنفسه الحديث، وله رحلة إلى نيسابور، وسمع بمرور وبنيسابور، وكانت ولادته ليلة النصف من شعبان سنة ٤٦٩ بمرور، وتوفي سنة ٥٣٨ هـ. (ب ٢ / ٤٥٧)

(٣٣٢)

{ الخوزياتي }

نسبة إلى خوزيان، وهي: قصر من نواحي نسف، ينسب إليها:

١. - المهدي الخوزياتي

(أبو العباس) المهدي بن سفيان بن حامد الزاهد الخوزياتي، كان يقيم بقصر خوزيان من رستاق غويدين، وكان يتكلم بكلام الزهاد، ولم يكن عنده شيء من الحديث توفي في ١٣ أو في ٣ من شعبان سنة ٣٩٨ هـ. (ب ٢ / ٤٦٣) (س ٤١٦ / ٢)

- ٣٨ - محمد الخوارزمي (أبو المؤيد) محمد بن محمود بن محمد بن حسن الخوارزمي، الترجماني، الحنفي، وينعت بالخطيب، فقيه، ولد وعاش بخوارزم، وحج وجاور، وعاد عن طريق مصر فدمشق، ونزل بغداد فدرّس بها إلى أن توفي، من آثاره: جامع مسانيد أبي حنيفة النعمان في مجلدين. (ف ٣ / ٧٠٦)
- ٣٩ - محمد الخوارزمي (كان حياً ٧٨١هـ / ١٣٧٩م) (شمس الدين) محمد بن الحسن الخوارزمي، الفارابي الشاشي، الحنفي، من آثاره: شرح كتاب الخمسين في أصول الدين لفخر الدين الرازي فرغ منه سنة ٧٨١هـ. (ف ٣ / ٢١٧)
- ٤٠ - محمد الخوارزمي (٠٠٠ - ٣٦٩هـ / ٩٧٩م) محمد بن سعيد بن سمعة الخوارزمي، محدث إخباري، من آثاره: أخبار خوارزم. (ف ٣ / ٣١٨)
- ٤١ - محمد الخوارزمي (٥٩٣ - ٦٥٥هـ / ١١٩٧-١٢٥٧م)
- ٤٢ - محمود الخوارزمي (٠٠٠ - ٧٢٢هـ / ٠٠٠ - ١٣٢٢م) محمود الخوارزمي، الملقب (بقتالي)، فاضل، من آثاره: كنز الحقائق (ف ٣ / ٨٠٦)
- ٤٣ - محمود الخوارزمي (٠٠٠ - ٥٦٨هـ تقريباً / ٠٠٠ - ١١٧٣م) (أبو محمد ظهير الدين) محمود بن محمد بن العباس بن أرسلان العباسي الخوارزمي، فقيه، محدث، مؤرخ، صوفي، واعظ بالمدرسة النظامية، ثم رجع إلى بلده، وتوفي بها، من آثاره: تاريخ خوارزم في ٨ مجلدات، والكافي في الفقه. (ف ٣ / ٨٢٩)
- ٤٤ - محمود الخوارزمي (٠٠٠ - ٦١٨هـ تقريباً / ٠٠٠ - ١٢٢١م) (أبو علي شرف الدين) محمود بن محمد بن عمر الجعيني الخوارزمي، فلكي، حاسب، من أهل جعيمين من أعمال خوارزم، من آثاره: الملخص في الهيئة، رسالة في الحساب، قوة الكواكب وضعفها، وشرح طرق الحساب في مسائل الوصايا. (ف ٣ / ٨٣٠)
- ٤٥ - يوسف الخوارزمي (٠٠٠ - ٦٣٤هـ / ٠٠٠ - ١٢٣٧م) (نجم الدين) يوسف بن أحمد بن أبي بكر الخوارزمي، الخاصي، الحنفي، الفطيس، فقيه، من آثاره: الفتاوى الصغرى، الفتاوى الكبرى، ومختصر الفصول، رتب فتاوى السراجية. (ظ ٦ / ٥٥٤) (ف ٤ / ١٤١)

لغوى، مفسر، توفي نحو ٥٦٠ هـ. له: شماريخ الدرر فى تفسير الآى والسور، اشتقاق أسماء المواضع والبلدان، وله شعر. (ف ٢ / ٥١٤)

٣٦ - محمد الخوارزمي (١٩٧٧ م - ٣٨٧ هـ / ١٠٠٠ - ١٠٠٠ م)

(أبو عبد الله) محمد بن أحمد بن يوسف الخوارزمي الكاتب، عالم، مشارك فى علوم، من آثاره: مفاتيح العلوم. (ف ٣ / ١١٥) (ظ ٦ / ٥١)

٣٧ - محمد الخوارزمي (١٤٢٤ م - ٨٢٧ هـ / ١٠٠٠ - ١٠٠٠ م)

(شمس الدين) محمد بن إسحاق الخوارزمي، نحوى، فقيه، رسام، مشارك فى بعض العلوم، نزل بمكة وناب بها عن إمام المقام الحنفى، وتوفى عن نحو ستين عاماً، من آثاره: مصنف فى فضائل مكة والكعبة سماه آثاره الترغيب والتشويق إلى المساجد الثلاثة والبيت العتيق، ومناسك الحج. (ظ ٦ / ١٨٥) (ف ٣ / ١٢١)

٣٢ - أحمد الخوارزمي (توفى فى حدود ٦٠٠ هـ / ١٢٠٣ م) (ظهير الدين أبو محمد) أحمد بن إسماعيل بن محمد أيدغمش التمرتاشى الخوارزمي، الحنفى مفتى خوارزم، له: شرح الجامع الصغير، وكتاب التراويح. (ف ١ / ١٠٦)

٣٣ - أحمد الخوارزمي (كان حياً قبل ٤٥٦ هـ / ١٠٦٤ م) (أبو الفضل) أحمد بن على الصفار الخوارزمي، كاتب، شاعر، له: رسائل جمعها عمر بن الحسين، منها: رسالة إلى عميد الملك الكندري سنة ٤٥٦. (ف ١ / ٢٠٣)

٣٤ - حسين الخوارزمي (توفى فى حدود ٨٤٠ هـ / ١٤٣٦ م) (كمال الدين) حسين الخوارزمي له: شرح البردة (ف ١ / ٥٥٠)

٣٥ - على الخوارزمي (١١٦٥ م - ٥٦٠ هـ) (أبو الحسن) على بن محمد بن على بن أحمد ابن مروان العمرانى، الخوارزمي، أديب،

محمد بن أحمد الخوارزمي شهرته شرف الدين، الصرفى النحوى المعروف بالعجيج المتوفى ٣٢٠ هـ. له: اشعار الخوارزمي. (ظ ٤ / ١٠٤) (ط ١٦)

٢٩ - محمد الخوارزمي محمد بن عبد الكريم الخوارزمي لقبه: بهاء الإسلام. (ط ٤٦)

٣٠ - محمد الخوارزمي (٢٣٥ هـ / ٨٥٠ م) (أبو عبد الله) محمد بن موسى الخوارزمي وينعت بالأستاذ، فلكى، رياضى، مؤرخ، جغرافى، كان منقطعاً إلى خزانة كتب الحكمة للمأمون، له: الزيج الأول والثانى، العمل بالإسطرلاب، التاريخ، الجبر والمقابلة، تقويم اللسان، وحكمة الداخلة، كتاب الجماهرة. (ج ٤٤) (ف ٣ / ٧٤١) (ظ ٦ / ٩)

٣١ - أمير الخوارزمي أمير محسن صالح الخوارزمي، وديوانه باللغة الأوزبكية. (ن ٤٢٦٣)

المواضع والبلدان. (ظ ١ / ١٠٢)

٢٦ - علي الخوارزمي

علي شاه بن محمد المعروف بعلاء النجم الخوارزمي. له: زيج شاهي، الأشجار والأثمار في الأحكام. (ج ١٩)

٢٧ - محمد الخوارزمي (٥٣٣

هـ / ١١٢٩ م)

(زين المشايخ أبي الفضل) محمد بن أبي القاسم الخوارزمي البقالي الحنفي، الملقب بالأمي، مفسر، أديب نحوي، لغوي، أخذ اللغة والإعراب عن الزمخشري، وجلس بعده مكانه، وسمع الحديث منه ومن غيره. له: تفسير القرآن، مفتاح التنزيل، الإعجاب في علم الإعراب، البداية في المعاني والبيان، ومنازل العرب، تراجم الأعمام، تقويم اللسان، أنكار الصلاة، اسرار الكذب، إفتخار العرب. (ج ٢٢) (ل ١٣) (ظ ٤ / ٥١) (ف ٢ / ٥٩٣)

٢٨ - محمد الخوارزمي

(أبو محمد) عبد السلام الخوارزمي. له: سر الصحابة والزهاد والعلماء والعباد. (خ

١٧)

٢٣ - الموفق الخوارزمي

(٥٠٠ - ٥٦٨ هـ / ٠٠٠ -

١١٧٢ م)

(أبو المؤيد) الموفق بن أحمد

المكي الخوارزمي، فقيه،

أديب، خطيب، شاعر، أخذ

العربية من الزمخشري

بخوارزم، وتولى الخطابة

بجامعها، وفيها قرأ عليه ناصر

بن عبد السيد المطرزي، له:

مناقب علي بن أبي طالب،

مناقب الإمام أبو حنيفة، مقتل

الحسين، وديوان شعر.

(ف ٣ / ٩٤٠) (خ ٤٢)

٢٤ - حسين الخوارزمي

حسين حسن الخوارزمي، له:

حاشية عرفاء ومشايخ. (خ

٤٢)

٢٥ - علي الخوارزمي

(حجة الأفاضل) علي بن

محمد الخوارزمي، المتوفى

٥٦٠ هـ. له: اشتقاق أسماء

الإستشهاد باختلاف الأرصاد. (ظ ٤ / ٧٠)

١٨ - أحمد الخوارزمي (٤١٨

هـ / ١٠٢٧ م)

أحمد بن محمد السهيلي

الخوارزمي، أديب. له:

الروضة السهيلية في الأوصاف

والتشبيهات (ف ١ / ٢٦٨)

١٩ - طاهر الخوارزمي (كان

حيًا ٧٧١ هـ / ١٣٦٩ م)

طاهر بن قاسم بن أحمد

الأنصاري الخوارزمي، فقيه،

من آثاره: جواهر الفقه في

العبادات فرغ من تأليفها سنة

٧٧١ هـ. (ف ٤ / ١٤٩)

٢٠ - أحمد الخوارزمي

(أبو بكر) أحمد بن محمد

الخوارزمي البرقاني المتوفى

٤٢٥ هـ. له: جامع الصحيحين

برقاني. (ث ١١)

٢١ - أبو سعيد الخوارزمي

(أبو سعيد بن القاضي

الخوارزمي. له تاريخ خوارزم.

(خ ٣٣)

٢٢ - عبد السلام الخوارزمي

يوسف بن محمد الخوارزمي،
الفيدي، فقيه، من آثاره: كتاب
في الفقه. (ف ٤ / ١٧٩)

١٥- الحسن الخوارزمي (كان
حياً قبل ٥٥١ هـ / ١١٠٦ م)
الحسن بن حارث الخوارزمي
الحبوبي، عالم رياضيات، من
آثاره: كتاب الإحتساب،
الإستقصاء في الجبر والمقابلة،
وهو مختصر شرح فيه طرق
الحساب في مسائل الوصايا
بالجبر والمقابلة الخطائية. (ظ
٨٠ / (ف ١ / ٥٤٤)

١٦- ناهد الخوارزمي
(أبو الفتح) ناهد بن أبي
المكارم عبد السيد بن علي،
المطريزي الخوارزمي،
الأديب، الفقيه الحنفي المتوفى
٦١٠ هـ. (ع ٨)

١٧- أحمد الخوارزمي
(أبو الريحان...) أحمد بن
محمد "محمد بن أحمد"
البيروني الخوارزمي المتوفى
في حدود سنة ٤٣٠ هـ له:
الإرشاد في أحكام النجوم،
الآثار الباقية عن القرون
الخالية (في النجوم والتاريخ)،

نشا في خوارزم، ورحل في
صباه إلى بعض البلدان، فدخل
سجستان ومدح إليها طاهر بن
محمد ثم هجاه فحبسه، وانطلق
فتابع رحلته، وأقام بدمشق مدة،
ثم سكن في نواحي حلب،
وانتقل إلى نيسابور، واتصل
بالصاحب بن عباد وتوفى بها
في رمضان سنة ٣٨٣ هـ.
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، من آثاره: ديوان شعر،
مجموعة رسائل طبع سنة
١٢٩٧ بمطبعة الجوامع، ورسم
المعمور من البلاد. (س ٢ /
٤٠٨) (ظ ٦ / ٥٧) (ع
٦٦٤) (ل ٧) (ف ٣ /
٣٨٠)

١٣- مجاهد الخوارزمي
(أبو علي) مجاهد بن موسى
بن فروخ الخوارزمي، سكن
بغداد وحدث بها، روى عن
العلماء وروى عنه غيره، ولد
سنة ١٥٨، وتوفى في شهر
ربيع الأول سنة ٢٤٤ هـ. (س
٤٠٩ / ٢)

١٤- يوسف الخوارزمي
(القرن العاشر الهجري/القرن
السادس عشر الميلادي)

العلماء، وتوفى سنة ٢٣٩ هـ.
(ب ٢ / ٤٥٥) (س ٢ / ٤٠٨)

٩- يعقوب الخوارزمي
(أبو يوسف) يعقوب بن الجراح
الخوارزمي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٢ /
٤٠٨)

١٠- صالح الخوارزمي
(أبو عبد الله) صالح بن مالك
الخوارزمي، مستقيم الحديث،
وسكن بغداد، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٢ /
٤٠٨)

١١- إبراهيم الخوارزمي
(أبو إسحاق) إبراهيم بن
بيطار الخوارزمي، كان على
قضاء خوارزم، قدم بلخ وحدث
بها. (س ٢ / ٤٠٨)

١٢- محمد الخوارزمي (٣٢٣
- ٣٨٣ هـ / ٩٣٥ - ٩٩٣ م)
(أبو بكر) محمد بن العباس
الخوارزمي، الشاعر
المعروف، الأديب، وقيل له
الطبري لأنه ابن أخت محمد بن
جرير الطبري، وكان أوحد
عصره في حفظ اللغة والشعر،

بيانى، ولد بخوارزم، وقتله التتار. من تصانيفه: الزوايا والخبايا فى النحو، المحصل للمحصلة فى البيان، عجالة السفر فى الشعر، شرح مقامات الحريرى وسماه التوضيح، لهجة الشرع فى شرح ألفاظ الفقه، التخمير وهو شرح لكتاب المفصل فى النحو للزمخشري، والكلم والحكم وله شعر، ترجمة الأسماء الأربعون، بدائع الملح. (خ ٣) (ف ٦٤٠/٢)

٧ - على الخوارزمي (٥٥٥ - ٦١٧ هـ / ١١٦٠ - ١٢٢٠ م) (أبو الحسن) على بن عراق الصنارى الخوارزمي، فقيه، نحوى، لغوى، عروضى، مفسر، توفى بمذانة من قرى خوارزم، من تصانيفه: شماریخ الدرر فى تفسير القرآن، فضل الوضاعين المنتزع عن كتاب تنزيه الشريعة. (ف ٤٧٥/٢)

٨ - داود الخوارزمي

(أبو الفضل) داود بن رشيد أبو الفضل الخوارزمي، أصله منها وسكن بغداد، روى عنه مسلم بن الحجاج وغيره من

منصور بن على بن عراق الخوارزمي، رياضى منجم، عاش أكثر أيامه فى خوارزم، وأخذ عنه - أبو الريحان البيروني، وتوفى فى حدود سنة ٤٢٥ هـ، من آثاره: كتاب المجسطى الشاهي، رسالة فى الإسطرلاب السرطاني، المجنح فى حقيقته بالطريق الصناعة، رسالو فى معرفة القسي الفلكية بطريق غير طريق النسبة المؤلفة، وكتاب فى السماوات. (ف ٩١٧/٣)

٥ - منصور القاءآنى (٥٠٠ - ٧٧٥ هـ / ١٣٧٣ - ١٠٠٠ م) (أبو محمد) منصور بن أحمد بن يزيد الخوارزمي، الحنفى، فقيه أصولى، وتوفى بمكة، من آثاره: شرح المغنى للخبازى فى أصول الفقه، وحاشية على المنتخب فى شرح المنتخب فى أصول المذهب. (ف ٩١٢/٣)

٦ - القاسم الخوارزمي (٥٥٥ - ٦١٧ هـ / ١١٦٠ - ١٢٢٠ م)

(أبو محمد) القاسم بن الحسين بن محمد الخوارزمي (صدر الأفاضل)، فقيه، نحوى، أديب، ناظم، ناثر، لغوى،

(أبو عبد الله) محمد بن على بن أحمد الحاكم، الخوارزمي، فقيه، خطيب واعظ، أديب، شاعر. من آثاره: فتح منقشلاخ ومدح فيه الملك المظفر اتسز خوارزمشاه. (ف ٤٩٥/٣)

٢ - إبراهيم الخوارزمي (٥٥٩ - ١١٦٤ هـ / ١٠٠٠ - ١٠٠٠ م) إبراهيم بن محمد بن حيدر بن على المؤدى الخوارزمي، أديب، ولد فى ذى الحجة. له من التصانيف: ديوان الأنبياء، الوسائل إلى الرسائل، يتيمة اليتيمة، مرتع الوسائل، ومرجع الرسائل. (ف ٦١/١)

٣ - محمد الخوارزمي (٥٠٠ - ٥٦٨ هـ / ١١٧٣ - ١٠٠٠ م) (أبو عبد الله) محمد بن محمد بن أرسلان العباسي الخوارزمي، مؤرخ. من آثاره: تاريخ خوارزم بسط فيه الكلام حتى بلغ ٨٠ مجلد. (ظ ٦ / ٩٧) (خ ٣٢) (ف ٣ / ٦٢٦)

٤ - منصور الخوارزمي (٥٠٠ - ٤٢٥ هـ / ١٠٣٤ - ١٠٠٠ م)

وروى عنه العلماء. (ب ٢/٤٤٧) (س ٤٠٣ / ٢)

(٣٢٦)

{ الخنجاجي }

نسبة إلى خنجاج، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - علي الخنجاجي (أبو الحسن) على بن أحمد بن خنجاج بن يونس بن عبيد بن حسان التميمي الخنجاجي، من أهل بخارى، روى عن العلماء. (س ٢/٤٠٣)

(٣٢٧)

{ الخنبوني }

نسبة إلى خنبون، وهي: قرية من قى بخارى، ينسب إليها:

١ - واصل الخنبوني (أبو القاسم) واصل بن حمزة بن علي بن نصر بن الصوفي الخنبوني، أحد الرخاليين في طلب الحديث، وكان ثقة

صالحاً، يعرف الحديث ويفهمه، سمع ببخاراً وبأصبهان وينسف ويغيرهما، قدم بغداد وحدث بها، وسمع منه العلماء، وتوفي سنة ٤٦٧ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٢/٤٤٧) (س ٤٠٦ / ٢)

٢ - أحمد الخنبوني (أبو رجاء) أحمد بن داود بن محمد الخنبوني، من قرية خنبون العليا، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٤٠٦)

(٣٢٨)

{ الخنليقي }

نسبة إلى خنليق، وهي: بلدة من بلاد دربند خزران عند باب الأبواب، ينسب إليها:

١ - حكيم الدربندي حكيم بن إبراهيم بن حكيم اللكري الخنليقي (الدربندي)، كان فقيهاً شافعيًا فاضلاً صائناً جلدًا شهماً ثقة، ثقة ببغداد، وسكن بخارا سنين، إلى أن توفي في ١٢ شوال (شعبان) سنة ٥٣٨ هـ

هـ. (ب ٢/٤٥٠) (س ٢/٤٠٧)

(٣٢٩)

{ الخوارزمي }

نسبة إلى خوارزم، وهي: مدينة خوارزم ترجع إلى أسرة خوارزم التي ترجع إلى القرن الثالث قبل الهجرة، وكانت عاصمتهم. (كاث) الواقعة على الشاطئ الأيمن لنهر جيحون. ولما فتح العرب خوارزم تركوا الأسرة الحاكمة في مكاتها وأسسوا أسرة تلى الحكم بالوراثة، وبمرور الزمن أسس الأمراء المسلمون دولة مستقلة حتى أصبحت ولاية من ولايات جمهورية أوزبكستان بعد إستيلاء الشيوعيين على المدن، وكانت عاصمتها (أوركنج)، وقد ازدهرت خوارزم كثيراً في ظل الإستقلال، كما راجت الصناعات المختلفة فيها، ينسب إليها:

١ - محمد الحاكمي (٥٣١ هـ / ١١٣٧ م)

١- إسماعيل الخشيني

إسماعيل بن مهران الخشيني، ختن أبي الحسن العامري، سمع من العلماء. (ب) (٤٢٨/٢): (س ٣٧٤/٢)

(٣١٧)

{ الخلالي }

نسبة إلى خلخال، وهي مدينة وكورة في أطراف أنربيجان متاخمة لجيلان في وسط الجبال ينتسب إليها:

١- محمد الخلالي (٧٤٥ هـ / ١٣٤٤ م)

(شمس الدين) محمد بن مظفر الدين بن الشافعي المعروف بالخلالي، ويعرف بالخطيبي، عالم مشارك في العلوم العقلية والنقلية، توفي بأران، من تصانيفه الكثيرة: شرح مشكاة المصابيح للبغوي، وسماه تنوير المصابيح، منظومة في المنطق، شرح منتهى السؤل والأمل في علمي الأصول والجدل، شرح تلخيص المفتاح للقزويني في المعاني والبيان،

وشرح مفتاح العلوم للسكاكي. (ف ٣/٧٢٦)

٢- محمد الخلالي (كان حياً ١١٣٤ هـ / ١٧٢٢ م)

محمد صالح بن محمد بن سعيد الخلالي، فاضل، أخذ عن محمد صادق الأرجستاني، من آثاره: رسالة في معرفة الله ومعرفة النفس، والعروة الوثقى. (ف ٣/٣٥٦)

٣- محمد الخلالي (١٣٣٣ هـ / ١٩١٥ م)

محمد باقر الخلالي، مؤرخ، خطيب توفي بالمشهد الرضوي في حدود سنة ١٣٣٣، من آثاره: الجنات الثمان في تواريخ المشاهد الثمانية. (ف ٣/١٥٢)

٤- محمد الخلالي (كان حياً ١٢٦٢ هـ / ١٨٤٦ م)

محمد علي بن محمد حسين بن محمد سعيد بن محمد صالح الخلالي، فاضل من آثاره: عيون الأسرار المكنونة في بيان الوحي والإلهام والكشف والنبوة والولاية، كتبه بأمر محمد علي خان حاكم لاهيجان،

وفرزغ منه ١٢٦٢ هـ. (ف ٣ / ٥٣٨)

٥- علي الخلالي (القرن الثاني عشر الهجري / القرن الثامن عشر الميلادي)

علي قلي بن محمد الخلالي، الأصفهاني، نحوي، صرفي، مفسر، أديب، شاعر، حكيم، كاتب، توفي بأصفهان في أوائل القرن الثاني عشر الهجري، من آثاره: حاشية على تفسير البيضاوي، شرح الشافية لابن الحاجب، تبيان الحكمتين في الفرق بين حكمة القدماء، إحياء الحكمة، ومزامير العاشقين في حقيقة النفس والترعيب إلى عالم العقلي والترهيد عن العالم الحسي وتعليم مراقب السلوك (ف ٢/٤٨٨)

٦- نصر الله الخلالي (٩٤٦ هـ / ١٥٣٩ م)

نصر الله بن محمد العمري العجمي الشافعي، نزيل حلب، المعروف بالخلالي، مفسر، مشارك في بعض العلوم، من آثاره: حاشية على أنوار التنزيل للبيضاوي في التفسير، حاشية على شرح هداية الحكمة

١- إبراهيم الخشاعري

(أبو إسحاق) إبراهيم بن يزيد بن أحمد الخشاعري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب) (٤٢٥/٢)

(٣١٣)

{ الخُشمِجَكِيُّ }

نسبة إلى خُشمِجَكْت، وهي: قرية من قرى كس، ينسب إليها:

١- يحي الخُشمِجَكِيُّ

يحي بن هارون بن أحمد بن مكيال بن جعفر بن حم بن المكيال إلى الخُشمِجَكِيِّ الصَّرام، شاب صالح فتي يكتب الحديث عن أهل السنة مناطق أهل البدعة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في جمادى الأولى سنة ٤٢٠ هـ. (ب) (٤٢٥/٢) (س ٢/٣٧٣)

٢- الحسن الخُشمِجَكِيُّ

(أبو علي) الحسن بن أحمد بن إسماعيل بن منصور بن يحي الخُشمِجَكِيُّ الكسبي، كان من

أمناء القاضي بسمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٥٠ هـ. (س ٢/٣٧٤)

(٣١٤)

{ الخُشُوقِيُّ }

نسبة إلى خُشُوقِن، وهي: قرية كبيرة كثيرة الخير من قرى السغد بما وراء النهر بين إشتيخن وكشانية تعرف الآن برأس قنطرة، ينسب إليها:

١- عمر الخُشُوقِيُّ

(أبو حفص) عمر بن محمد بن بحير بن خازم بن راشد البجيري الخُشُوقِيُّ، صاحب كتاب الجامع الصحيح، ولد سنة ٢٢٣، وتوفي سنة ٣١١ هـ. (ب) (٤٢٨/٢) (س ٢/٣٧٠)

٢- أحمد الخُشُوقِيُّ

(أبو العباس) أحمد بن أبي الحسن محمد بن أبي حفص عمر بن محمد بن بحير بن خازم السعدي الخُشُوقِيُّ،

سمع من جده السابق (أبو حفص) كتاب الصحيح الجامع تصنيفه، وكتاب السفينة من جمعه أيضاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات في ربيع الأول سنة ٣٧٢ هـ. (ب) (٤٢٨/٢) (س ٢/٣٧٠)

(٣١٥)

{ الخُشُونَجَكِيُّ }

نسبة إلى خُشُونَجَكْت، وهي: قرية من قرى كس متصلة بقرى سمرقند، ينسب إليها:

١- (أبو أحمد) الخُشُونَجَكِيُّ

(أبو أحمد) الخُشُونَجَكِيُّ، لا يعرف اسمه ونسبه، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب) (٤٢٨/٢) (س ٢/٣٧٠)

(٣١٦)

{ الخُشِينِيذِيُّ }

نسبة إلى خُشِينِيذِيَّة، وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

(أبو العلاء) محمد بن محمد
بن أحمد بن الحسين الخُزَوَانِي
البخاري، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفى سنة
٤٨٠ هـ. (ب ٢ / ٤٢٣)
(س ٣٦٢/٢)

(٣١١)

{ الخُسْرُو شَاهِي }

نسبة إلى خُسْرُو شَاه، وهى:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - محمد الخُسْرُو شَاهِي

(أبو سعد) محمد بن أحمد بن
على بن مجاهد الخُسْرُو شَاهِي،
كان شيخاً صالحاً عفيفاً تقياً
سليم القلب، ولد فى المحرم سنة
٤٧٢ هـ، وتوفى فى رجب سنة
٥٤٨ هـ. (ب ٢ / ٤٢٤) (س
٣٦٥ / ٢)

(٣١٢)

{ الخُشَاغْرِي }

نسبة إلى خُشَاغْر، وهى: قرية
من قرى بخارى، ينسب إليها:

(٣٠٩)

{ الخُزَائِدِي }

نسبة إلى خُزَائِد، وهى: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الخُزَائِدِي

(أبو بكر) محمد بن أحمد
الخُزَائِدِي السمرقندى، روى
عن العلماء وروى عنه غيره.
(ب ٢ / ٤٢٠) (س ٣٥٩/٢)

٢ - محمد الخُزَائِدِي

(أبو نصر) محمد بن عبد الله
بن عمر بن تاج بن الخُزَائِدِي
المقرى، سكن خزند، كان شيخاً
صالحاً، لم يكن صنعتة الحديث
والرواية، مات سنة ٣٨٢ هـ.
(س ٣٥٩ / ٢)

(٣١٠)

{ الخُزَوَانِي }

نسبة إلى خُزَوَان (خُزَوَان)،
وهى: قرية من قرى بخارى،
ينسب إليها:

١ - محمد الخُزَوَانِي

الشاعر، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (ب ٢ /
٤١٥) (س ٣٥٣ / ٢)

(٣٠٨)

{ الخُزَارِي }

نسبة إلى خُزَار، وهى: ناحية
قريبة من نسف، ينسب إليها:

١ - موسى الخُزَارِي

(أبو هارون) موسى بن جعفر
بن نوح بن محمد بن موسى
الخُزَارِي الكسى، من أهل
خزار، رحل إلى العراق
والحجاز وورد خراسان،
وسمع من العلماء، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء. (ب
٢ / ٤١٧) (س ٣٥٦ / ٢)

٢ - هشيم الخُزَارِي

(أبو عجيف) هشيم بن
شاهدين بريدة الخُزَارِي، رجل
صالح، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٢ /
٣٥٦)

٥ - محمد الخرقى (٤٦٩ - ٥٣٣ هـ / ١٠٧٦ - ١١٣٩ م)
(أبو بكر) محمد بن أحمد بن
أبي بشر الخرقى، المروزى،
الحنفى، كان فقيهاً فاضلاً
متكلماً يعرف الأصول، فلكى،
رياضى، أقام بنيسابور مدة
وتفقه بها وأحكم علم الكلام
وسمع الحديث من العلماء، ثم
سكن بلده خرق، توفى سنة
نيف وثلاثين وخمسمائة بمرور
من أعمال خراسان، من آثاره:
التبصرة فى الهيئة، الرسالة
الشاملة فى الحساب، ومنتهى
الإدراك فى علم الأفلاك. (ب
٢ / ٤١٢) (س ٢ / ٣٤٩)
ظ ٦ / ٨٨) (ف ٣ / ٥١) (ط
٢ / ٦٠٥) (شد ٤ / ١٠٣)

٦ - زهير الخرقى

زهير بن محمد أبو المنذر
التيمى العنبرى الخراسانى
المروزى الخرقى، سكن مكة
والشام، وحدث عن العلماء
وحدث عنه العلماء. (ب ٢ /
٤١٢)

٧ - محمد الخرقى

(أبو قابوس) محمد بن موسى
الخرقى، كان فاضلاً، روى عن

العلماء وزوى عنه غيره.
(س ٢ / ٣٤٩)

٨ - محمد الخرقى

(أبو مذعور) محمد بن عبيد
الله الخرقى المروزى، روى
عن العلماء وروى عنه غيره.
(س ٢ / ٣٤٩)

٩ - إسحاق الخرقى

إسحاق بن الليث الجدى
الخرقى، سكن قرية خرق،
حدث عنه ابنه. (س ٢ / ٣٤٩)

١٠ - الحسن الخرقى

الحسن بن رشيد الخرقى، من
القدماء، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٢ /
٣٤٩)

١١ - عبد الله الخرقى

(أبو محمد) عبد الله بن محمد
بن قطن الخرقى، من قرية
خرق، كان عالماً بالعربية
ومسائل مالك. (س ٢ / ٣٤٩)

١٢ - عبد الله بن عبد الرحمن

الخرقى

(أبو محمد) عبد الله بن عبد
الرحمن بن محمد بن ثابت

الخرقى، قاضى خرق، من
أولاد العلماء، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفى فى
حدود سنة ٥٤٠ هـ. (س ٢ /
٣٤٩)

(٣٠٦)

{ الخرميى }

نسبة إلى خرميىن، وهى قرية
من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - داود الخرميى

(أبو الفضل) داود بن جعفر
بن الحسن الخرميى، من أهل
بخارى، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (ب ٢ /
٤١٤) (س ٢ / ٣٥٢)

(٣٠٧)

{ الخروى }

نسبة إلى خروى، وهى قرية
من قرى خوارزم، ينسب إليها:

١ - محمد الخروى

(أبو طاهر) محمد بن الحسن
الخروى الخوارزمى،

فى بعض العلوم، ولد بخرق
إحدى قرى مرو فى ربيع
الأول، وسمع الحديث الكثير،
وتوفى بمرو يوم عيد الفطر،
من آثاره: تاريخ مرو، فضائل
الأوقات، ومنتهى الإدراك فى
تقاسيم الأفلاك. (ط ٢/٦٤٥)
(شذ ٤/١٦٨) (ف ٢/٤٧)

٣ - عبد الله الخرقى (٥٧٩ هـ
/ ١١٨٣ م)

عبد الله بن أحمد بن أبى الفتح
الخرقى، محدث مسند أصفهان،
من آثاره: الفوائد الملتقطة
والفوائد الملتقطة. (ف
٢/٢٢٧)

٤ - عمر الخرقى (٣٣٤ هـ /
٩٤٦ م)

(أبو القاسم) عمر بن الحسين
بن عبد الله بن أحمد الخرقى،
البغدادى الحنبلى، فقيه، له
تصانيف كثيرة أودعها بغداد
وسافر فاحترقت، وتوفى
بمشق ودفن مقابل جامع
جراح، من مؤلفاته: المختصر
فى فروع الفقه الحنبلى. (ف
٢/٥٥٧)

(أبو محمد) مسعود بن محمود
بن أحمد الخرقانى، كان عالماً
فاضلاً، وكان خطيب خرقان
بعد أبيه ورفض أن يكو نائباً
لقاضى القضاة بخرقان فقصده
القاضى فهرب إلى كاشغر
ومات بها. (س ٢/٣٤٨)

(٣٠٥)

{ الخرقى }

نسبة إلى خرق، وهى: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - الحسين الخرقى (٢٩٩ هـ
/ ٩١٢ م)

(أبو على) الحسين بن عبد الله
بن أحمد الخرقى، الحنبلى،
فقيه، توفى يوم عيد الفطر، من
آثاره: المختصر فى فروع الفقه
الحنبلى. (ف ١/٦١٧)

٢ - عبد الجبار الخرقى
(٤٧٧ - ٥٥٣ هـ / ١٠٨٤ -
١١٥٨ م)

(أبو محمد) عبد الجبار بن
عبد الجبار بن محمد الشابتى
الخرقى، الشاشى، الشافعى،
فقيه، مؤرخ، محدث، مشارك

ودفن بمقبرة جاكريدزة. (س
٢/٣٤٨)

٤ - الحسين الخرقانى

الحسين بن أبى شهاب بن أحمد
بن حمزة..... العلوى الخرقانى،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفى بسمرقند فى
رجب سنة ٥٢٤ هـ، وهو ابن
٧٦ سنة ودفن قبالة جامع
سمرقند. (س ٢/٣٤٨)

٥ - الحسين الخرقانى

(أبو على) الحسين بن يوسف
بن أبى يعقوب الخرقانى،
الإمام الخطيب، كان فقيهاً
فاضلاً، روى عن العلماء
وزوى عنه غيره، ولد سنة
٤٣٤ هـ، توفى سنة ٥٥٠ هـ.
(س ٢/٣٤٨)

٦ - محمد الخرقانى

(أبو بكر) محمد بن جبريل بن
يحيى بن جبريل بن صالح بن
يوسف الخرقانى، الخطيب،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، ولد سنة ٤٥٢ هـ، توفى
سنة ٥٢٢ هـ. (س ٢/٣٤٨)

٧ - مسعود الخرقانى

حبيب بن أبي حبيب
الخَرَطَطِي، المروزي، كان
يضع الحديث على النقات، لا
يحلُّ كَتَبَ حديثه
والرواية عنه إلا على سبيل
القدح. (س ٣٤٦/٢) (ب ٢ /
٤١١)

(٣٠٢)

{ الخَرَعُوئِي }

نسبة إلى خَرَعُون، وهي: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الخَرَعُوئِي

(أبو عبد الله) محمد بن حامد
بن حميد الخَرَعُوئِي، روى عن
العلماء وروى عنه غيره،
تكلّموا فيه مات سنة ٣٠١ هـ.
(س ٣٤٦/٢) (ب ٢ / ٤١١)

٢ - أحمد الخَرَعُوئِي

أحمد بن حامد الخَرَعُوئِي، أخو
محمد السابق، وتعلم مع أخيه
كتاب التفسير للإمام أبي الحسن
على السمرقندي، في ثلاث
سنين. (س ٣٤٧/٢)

٣ - موسى الخَرَعُوئِي

(أبو عمران) موسى بن
الحارث الخَرَعُوئِي، تعلم
الأدب، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س
٣٤٧/٢)

(٣٠٣)

{ الخَرَعَانِكِي }

نسبة إلى خَرَعَانِك
(خَرَعَانِكْت)، وهي: قرية من
قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - محمد الخَرَعَانِكِي

(أبو بكر) محمد بن الخضر
بن شاهوية بن سلم الخَرَعَانِكِي
(الخَرَعَانِكِي)، روى عن
العلماء وروى عنه غيره، توفي
في رجب سنة ٢٥٧ هـ. (ب ٢ /
٤١١) (س ٣٤٦/٢)

(٣٠٤)

{ الخَرَقَانِي }

نسبة إلى خَرَقَان، وهي: قرية
من قرى سمرقند، وبها رباط
معروف يقال له رباط واعظ،
ينسب إليها:

١ - أحمد الخَرَقَانِي

(أبو الفتح) أحمد بن الحسين
بن عبد الرحمن بن عبد الرزاق
العبسي الشاشي الخَرَقَانِي
الفرابي، الأديب، كان والده من
الشاش وولد هو بخرقان،
وسكن قرية فاراب في جبال
سمرقند، قرأ عليه العلماء كتباً
من تصانيف الحافظ البغدادي،
وكان مولده سنة ٤٩٦ هـ،
ووفاته سنة ٥٠٥ هـ.
(ب ٢ / ٤١٢)

٢ - أحمد الخَرَقَانِي

(القاضي) أحمد بن الحسين
بن يوسف الخَرَقَانِي، يعرف
بماه أندرجيه، كان واعظاً،
سمع الحديث من العلماء، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
توفي بالفاراب في أواخر شهر
رمضان سنة ٤٩٩ هـ. (س ٢ /
٣٤٨)

٣ - بكر الخَرَقَانِي

بكر بن عبد الله بن عبد الرحيم
الخَرَقَانِي، أحد الأئمة، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
توفي في عصر الثلاثاء ١٨
من ذي القعدة سنة ٥٢٥ هـ،

أسباب دفنه، وحكى عنه
حكايات فى مناقب البخارى،
ومات بعده بقليل، وأوصى أن
يدفن بجنبه. روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س)
(٣٤١/٢) (ب ٤٠٩/٢)

(٣٠٠)

{ الْخَرَشْكِيُّ }

نسبة إلى خَرَشَكْت، وهى: من
بلاد الشاش شرقى سمرقند،
ينسب إليها:

١ - سعد الْخَرَشْكِيُّ

(أبو سعيد) سعد بن عبد
الرحمن بن حميد الْخَرَشْكِيُّ،
روى وروى عنه، مات
سنة ٣٤٠ هـ. (س ٣٤٥/٢) (ب
٤١٠/٢)

(٣٠١)

{ الْخَرَطِيُّ }

نسبة إلى خَرَطَط، وهى: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - حبيب الْخَرَطِيُّ

أهل العلم. (س ٣٣٤/٢) (ب)
(٤٠٠/٢)

(٢٩٨)

{ الْخَرَائِينِيُّ }

نسبة إلى خَرَائِين، وهى: قرية
من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - هارون الْخَرَائِينِيُّ

(أبو موسى) هارون بن أحمد
بن هارون الرازى الحافظ
الْخَرَائِينِيُّ، من أهل بخارى،
روى عن العلماء، مات سنة
٣٤٣ هـ. (س ٣٣٥/٢) (ب)
(٤٠٠/٢)

(٢٩٩)

{ الْخَرْتَنَكِيُّ }

نسبة إلى خَرْتَنَك، وهى: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - غالب الْخَرْتَنَكِيُّ

(أبو منصور) غالب بن
جبرائيل الْخَرْتَنَكِيُّ، كان من
أهل العلم، نزل عليه البخارى
ومات فى داره بخرتنك، وتولى

(أبو عمر) سليم بن مجاهد بن
يعيش الْخُدَيْمَنَكِيُّ، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (س)
(٣٣٢/٢)

٣ - يحيى الْخُدَيْمَنَكِيُّ

(أبو سعيد) يحيى بن معن بن
سليم بن مجاهد بن يعيش
الْخُدَيْمَنَكِيُّ، حفيد (أبو عمر)
السابق، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س)
(٣٣٣/٢)

٤ - عروة الْخُدَيْمَنَكِيُّ

(أبو هشام) عروة بن أحمد بن
إبراهيم بن على الْخُدَيْمَنَكِيُّ
الكرمينى، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفى سنة
٣٢١ هـ. (س ٣٣٣/٢)

(٢٩٧)

{ الْحَدَانْدِيُّ }

نسبة إلى حَدَانْد، وهى: قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد الْحَدَانْدِيُّ

أحمد بن محمد المطوعى
الْحَدَانْدِيُّ الدهقان، يروى عن

نسبة إلى خُدَيْسَر، وهي: من ثغور سمرقند من عمل أشروسنة، ينسب إليها:

١ - حمد الخُدَيْسَرِي (أبو القاسم) (أبو الفوارس) حمد بن حميد الخُدَيْسَرِي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣٣٢/٢) (ب ٣٩٩/٢)

(٢٩٦)

{ الخُدَيْمَتَكْنِي }

نسبة إلى خُدَيْمَتَكْن، وهي: قرية من قرى كرمينية من نواحي سمرقند، تختص بأصحاب الحديث، ينسب إليها:

١ - أحمد الخُدَيْمَتَكْنِي (أبو نصر) أحمد بن أبي بكر محمد بن أبي عبيد أحمد بن عروة بن أحمد بن إبراهيم الخُدَيْمَتَكْنِي الخطيب، سمع صحيح البخار، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣٣٢/٢) (ب ٣٩٩/٢)

٢ - سليم الخُدَيْمَتَكْنِي

وثلاثين وخمسمائة هـ. (س ٣٢٩/٢)

٣ - علي الخِدَامِي

(أبو الحسن) علي بن محمد بن الحسين بن خدام الخِدَامِي، ينسب إلى جده، توفي سنة ٤٩٣ هـ. (س ٣٣٠/٢)

(٢٩٤)

{ الخُدْرَانِي }

نسبة إلى خُدْرَان، وهي: قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد الخُدْرَانِي الدهلقان الإمام الحجاج محمد بن أبي بكر بن أبي صادق بن المفتي الخُدْرَانِي، كان فقيها مدرسا، ولد في شوال سنة ٤٨٣ هـ. (س ٣٣١/٢) (ب ٣٩٩/٢)

(٢٩٥)

{ الخَيْسَرِي }

الكلاباذي وغيره من العلماء، سمع ببخارا وبمرو وبمكة، وكان مولده سنة ٤٨٦ هـ ببخارا. (س ٣٢٩/٢) (ب ٣٩٨/٢)

(٢٩٣)

{ الخِدَامِي }

نسبة إلى خِدَام، وهو: اسم لجد المنتسب إليه من أهل سرخس، ينسب إليها:

١ - زهير الخِدَامِي (أبو النصر) زهير بن الحسن بن علي بن محمد بن يحيى بن خدام بن غالب الخِدَامِي السرخسي، كان فاضلا، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ومات سنة نيف وخمسين وأربعمائة هـ. (س ٣٢٩/٢)

٢ - زهير الخِدَامِي

(أبو النصر) زهير بن علي بن زهير بن الحسن الخِدَامِي، حفيد زهير السابق، حدث بكتاب (تحفة العالم وقرحة المتعلم)، توفي سنة نيف

(أبو الفضل) أحمد بن يعقوب بن عفير بن الجنيد بن موسى التميمي الخُجَنْدِيُّ، من المحدثين. (س ٣٢٨/٢)

١١ - بدر الخُجَنْدِيُّ

(أبو المنور) بدر بن زياد بن عبد الله بن محمد بن محمد بن محمد الخُجَنْدِيُّ، القاضي أقام بسمرقند وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ومات سنة ٥١٤ هـ. (س ٣٢٨/٢)

١٢ - محمد الخُجَنْدِيُّ

محمد بن أحمد القاسمي الخُجَنْدِيُّ، روى عن كتاب: أدب القاضي للإمام أبي يوسف. (ظ ٤٦/٤)

١٣ - إبراهيم بن عبد الله الخُجَنْدِيُّ

إبراهيم بن عبد الله بن عبد اللطيف الخُجَنْدِيُّ، له: الأربعين سماه: الماء العيش. (ظ ١ / ٥٥)

١٤ - عبيد الله الخُجَنْدِيُّ

عبيد الله بن محمد الخُجَنْدِيُّ. له: الأربعين في فضائل الأئمة الأربعة. (ظ ٥٧/١)

١٥ - إبراهيم بن أحمد الخُجَنْدِيُّ

(برهان الدين) إبراهيم بن أحمد الخُجَنْدِيُّ الحنفي المدني المتوفى ٨٥١ هـ. له: شرح الأربعين النووي. (ظ ٥٩/٤)

١٦ - محمد الخُجَنْدِيُّ

محمد بن علي بن محمد المعروف بتاج الدين الخُجَنْدِيُّ. له: بستان العطارين وهو مفيد جمعه من نحو عشرة كتب. (ظ ٢٢٤/٤)

١٧ - محمد الخُجَنْدِيُّ

محمد بن الخُجَنْدِيُّ، له: أصول التراكيب من الطب، وهو مختصر أوله: نحمد الله على ما هدانا سبيل الرشاد... الخ ورتب على قسمين. (ظ ٤ / ١١٢)

١٨ - محمد الخُجَنْدِيُّ

(فخر الدين) الطيب محمد بن عبد اللطيف وقيل عبد الله الخُجَنْدِيُّ، المتوفى بأصبهان

سنة ٥٥٢ هـ. من تصانيفه: التلويح إلى أسرار التلقيح، تتقيح المكنون من مباحث القانون لابن سينا في الطب. (ظ ٩٢/٦)

(٢٩٢)

{ الخُدَّابَادِيُّ }

نسبة إلى خُدَّابَاد، وهي: قرية من قرى بخارى، من أمهات القرى، ينسب إليها:

١ - إبراهيم الخُدَّابَادِيُّ

(أبو إسحاق) إبراهيم بن حمزة بن بنكي بن محمد بن علي الخُدَّابَادِيُّ، كان إماماً فاضلاً صالحاً عالماً عاملاً بعلمه، توفي سنة ٥٠١ هـ. (س ٣٢٩/٢) (ب ٣٩٨/٢)

٢ - إبراهيم الخُدَّابَادِيُّ

(أبو المكارم) حمزة بن إبراهيم بن حمزة بن بنكي بن محمد بن علي الخُدَّابَادِيُّ، عاد من المدينة بعد وفاة والده إلى خراسان وتفقّه على الإمام إبراهيم بن أحمد المروزي الشافعي، سمع الحديث من علي

٣٦٠ هـ. (س ٣٢٧/٢) (ب)
٣٩٨/٢

٧- يحيى الخُجَنْدِيُّ

(أبو زكريا) يحيى بن الفضل
الوراق الخُجَنْدِيُّ، كان ممن
جمع الآثار وجمع وخرج
الكثير، وصنف كتاباً في
الصحابة وجود، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (س
٣٢٧/٢)

٨- عمر الخُجَنْدِيُّ

(أبو حفص) عمر بن هارون
بن طالب الخُجَنْدِيُّ، شيخ صالح
مليح الشيبه، حسن السيرة، من
مشايخ الصوفية، سمع من
العلماء ولم يكن له اصل بما
سمع. (س ٣٢٧/٢)

٩- سلمان الخُجَنْدِيُّ

(أبو عبد الله) سلمان بن
إسرائيل بن جابر بن قطن بن
حبيب بن أبي حبيب الخُجَنْدِيُّ،
حدث ببغداد وغيرها، وحدث
عنه العلماء بعجائب من
الحكايات والأخبار. (س
٣٢٨/٢)

١٠- أحمد الخُجَنْدِيُّ

٤- عمر الخُجَنْدِيُّ (٦٢٩ -
٦٩١ هـ / ١٢٣٢ - ١٢٩٢)

(جلال الدين أبو محمد) عمر
بن محمد بن عمر الخبازي
الخُجَنْدِيُّ، الحنفي، فقيه
أصولي، أصله من بلاد ما
وراء النهر من بلد يقال لها
خجندة، درس بخوارزم
وببغداد، وحج وجاور، وقدم
دمشق فدرس، وتوفي بها
لخمس بقين من ذي الحجة سنة
٦٩١ هـ. وله من العمر ٦٢
سنة، ودفن بمقابر الصوفية،
من تصانيفه: المغنى في أصول
الفقه، وحواش على الهداية في
فروع الفقه الحنفي. (ف
٥٧٦/٢)

٥- محمد الخُجَنْدِيُّ (٧٥٥ هـ
/ ١٣٤٥ م)

محمد بن محمد بن محمد
الخُجَنْدِيُّ، فاضل، له روضة
الملوك. (ف ٥٩٥/٣)

٦- موسى الخُجَنْدِيُّ

(أبو عمران) موسى بن عبد
الله المؤدب الخُجَنْدِيُّ، كان
أديباً فاضلاً صاحب حكم
وأمثال مدونة مروية، حدث
عن العلماء، مات قبل سنة

واعظ، فقيه، أصولي، محدث،
تفقه على أبي سهل الأبيوردي،
وسمع الحديث من جماعة
وحدث عنهم، ودرس، وتخرج
به جماعة، وتوفي في ذي
القعدة، من تصانيفه: روضة
المناظرين، زواهر الدررفي
نقض جواهر النظر. (ظ ٦/
٧٥) (ف ١٨٨/٣)

٢- أحمد الخُجَنْدِيُّ (٧٠٠ هـ /
١٣٠١ م)

(تاج الدين) أحمد بن محمود
بن عمر الخُجَنْدِيُّ، نحوي،
صرفي، من تصانيفه: شرح
المفصل للزمخشري سماه
الإقليد، شرح المصباح
للمطرزي وسماه الضوء،
زكلامها في النحو، وعقود
الجواهر في علم التصريف.
(ف ٣٠٥/١)

٣- حامد الخُجَنْدِيُّ (٣٩٠ هـ
/ ١٠٠٠ م)

حامد بن خضر الخُجَنْدِيُّ،
فلكي، توفي حوالي ٣٩٠ هـ،
له كتاب الآلة الشاملة في الفلك.
(ف ٥٢١/١)

(٢٩٠)

{ الخُجَادِيُّ }

نسبة إلى خُجَادَةَ (خُجَادِيُّ)، وهي: قرية كبيرة من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - محمد الخُجَادِيُّ

(أبو علي) محمد بن علي بن إسماعيل الخُجَادِيُّ، كان ثقة فهماً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد سنة ٤١٧ هـ. (س ٣٢٧/٢) (ب ٣٩٧/٢)

(٢٩١)

{ الخُجَنْدِيُّ }

نسبة إلى خُجَنْدَةَ (خُجَنْدِيُّ)، وهي: بلدة مشهورة بما وراء النهر على شاطئ سيحون متاخمة لفرغانة، ينتسب إليها:

١ - محمد الخُجَنْدِيُّ (٤٨٣ هـ

/ ١٠٩٠ م)

(أبو بكر) محمد بن ثابت بن الحسن بن إبراهيم الخُجَنْدِيُّ، الشافعي، نزيل أصبهان،

الشرعية، وعينته الحكومة العربية السعودية في مكنتات المدينة، وأخرها المكتبة العامة، وقام برحلات إلى بلاد الشام والعراق وتركية وغيرها، وتوفي بالمدينة، يجيد مع العربية الأردية والتركية والفارسية والبخارية، ودرّس بالمسجد النبوي، وصنف كتباً بالعربية وغيرها، منها: مجموعة الفتاوى، تنقيح النحوى، تحفة المستجيبين بأسانيد أعلام المحيزين في الحديث، فتح الرؤوف ذي المنن في تراجم علماء ختن. (ف ٣٠/٣)

٢ - سليمان الخُتْنِيُّ

(أبو داود) سليمان بن داود بن سليمان الخُتْنِيُّ، المعروف بحجاج الختني، كان فقيهاً، وقال أبو حفص عمر بن أحمد النسفي: قصدني الحجاج سليمان بن داود متميزاً من مجموعاتي ومسموعاتي سنة ٥٢٣ هـ، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٣٢٤/٢) (ب ٣٩٧/٢)

محمد بن جعفر بن أحمد بن سلم الخُتْلِيُّ، أخو عمر وجعفر السابقين. (س ٣٢٣/٢)

١٤ - علي الخُتْلِيُّ

(أبو الحسن) علي بن عمر بن محمد الخُتْلِيُّ، مات وعنده عدة من المشايخ لم يبق من سمع منهم سواه. (س ٣٢٢/٣)

(٢٨٩)

{ الخُتْنِيُّ }

نسبة إلى خُتْنَن، وهي: بلدة وولاية نون كاشغر ووراء يوزكند، ينسب إليها:

١ - محمد الخُتْنِيُّ (١٣١٤ -

١٣٨٩ هـ/ ١٨٩٦ - ١٩٦٩ م)

محمد بن إبراهيم بن سعد الله بن عبد الرحيم الفضيلي الختني، مدرس من تركستان، ولد ببلدة قره قاش من أعمال ختن بتركستان، وتعلم بها وبمدينة كاشغر، ورحل إلى الآستانة، ومنها إلى مكة حاجاً، واستقر في المدينة، فقام بالتدريس في مدرستها النظامية، ثم بمدرسة العلوم

(٢٨٨)

{ الخ٘لي }

نسبة إلى خ٘ل، وهي: كورة واسعة كثيرة المدن تضاف إلى هيطل، ينتسب إليها:

١- إسحاق الخ٘لي (٢٠٣-٢٨٣ هـ / ٨١٨-٨٩٦ م) (أبو القاسم) إسحاق إبراهيم بن محمد البغدادي الخ٘لي، محدث، من آثاره: الديباج. (ف١/٣٤٢)

٢- إبراهيم الخ٘لي (توفي في حدود ٢٦٠ هـ / ٨٧٤ م) (أبو إسحاق) إبراهيم بن الجنيد الخ٘لي، محدث حافظ، زاهد، بغدادي، نزيل سامراء، وحدث بها، من حفاظ الحديث، صنف وجمع من تصانيفه: الزهد، المحبة، الخوف، الورع، والرهبان (ف١/٣٩)

٣- عباد الخ٘لي
عباد بن موسى الخ٘لي. (س ٢/٣٢٢) (ب ٢/٣٩٦)

٤- إسحاق الخ٘لي

(أبو يعقوب) إسحاق بن عباد بن موسى الخ٘لي البغدادي، مات سنة ٢٥١ هـ. (س ٢/٣٢٢) (ب ٢/٣٩٦)

٥- عمران الخ٘لي
(أبو الفرج) عمران بن الحسن بن يوسف الخ٘لي الخفاف، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٤٠٠ هـ. (ب ٢/٣٩٦)

٦- محمد الخ٘لي
محمد بن علي بن الحسن بن طوق الخ٘لي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

٧- موسى الخ٘لي
(أبو عيسى) موسى بن علي الخ٘لي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

٨- أحمد الخ٘لي
(أبو بكر) أحمد بن عبد الله بن زيد الخ٘لي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

٩- عبد الرحمن الخ٘لي
(أبو عبد الله) عبد الرحمن أحمد بن عبد الله بن زيد الخ٘لي، كان يذاكر ويصنف، ويتعاطى الحفظ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

١٠- علي الخ٘لي
علي بن أحمد بن محمد بن حامد بن أدم بن الأزرق الخ٘لي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

١١- عمر الخ٘لي
(أبو القاسم) عمر بن جعفر بن أحمد بن سلم الخ٘لي، كان من الصالحين، ولد سنة ٢٦١ هـ، ومات سنة ٣٥٦ هـ، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

١٢- أحمد الخ٘لي
(أبو بكر) أحمد بن جعفر بن أحمد بن سلم الخ٘لي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢/٣٢٢)

١٣- محمد الخ٘لي

المنكر ويضرب الناس على
ذلك. (س ٣١٥ / ٢)

٣ - موسى السمرقندي
(أبو أحمد) موسى الزاهد
السمرقندي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٢ / ٣١٥)

(٢٨٧)

{ الْخَبَّاقِي }

نسبة إلى خَبَّاق، وهي: قرية
من قرى مرو قرب جيرنج،
ينسب إليها:

١ - علي الخَبَّاقِي
(أبو الحسن) علي بن عبد
الله الخَبَّاقِي الصوفي، كان
عابداً صالحاً ديناً خيراً سديد
السيرة كثير العبادة، سمع
الحديث بالشام والعراق، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
توفي ٦ من ذي الحجة سنة
٥١٩ هـ بمرو. (س ٢ / ٣١٧)
(ب ٢ / ٣٩٢)

كبير سنهم القرآن الكريم: (س
٣١٣ / ٢)

٢ - طاهر الخَانِقَاهِي
(أبو نصر) طاهر بن محمد
الْخَانِقَاهِي، من أهل سرخس،
كان واعظاً حسن السيرة مليح
القول رقيق الوعظ. (س ٢ / ٣١٣)

(٢٨٦)

{ الْخَاوِصِي }

نسبة إلى خَاوِص (خَاوِص)،
وهي: من أعمال أسروشنة
إحدى بلاد المشرق بين
النهرين (جيحون - سيحون)،
وينسب إليها:

١ - محمد الخَاوِصِي
(أبو بكر) محمد بن أبي بكر
بن عبد الرحمن الخَاوِصِي،
الخطيب، حدث بسمرقند، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٢ / ٣١٥) (ب ٢ / ٣٩١)

٢ - الزاهد الْخَاوِصِي
الزاهد الْخَاوِصِي، الفقيه الزاهد،
كان يأمر بالمعروف وينهى عن

(٢٨٤)

{ الْخَالِدِي }

نسبة إلى خَالِد، وهو: اسم
لبعض اسم لبعض أجداد
المنتسب إليهم من أهل مرو،
وينسب إليها:

١ - علي الخَالِدِي

(أبو الحسن) علي بن محمد
بن يحيى بن خالد المروزي
الْخَالِدِي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، وتوفي في
حدود سنة ٣٠٠ هـ. (س ٢ / ٣١١)

(٢٨٥)

{ الْخَانِقَاهِي }

نسبة إلى خَانِقَاه، وهي: بقعة
سكنها أهل الخير من أهل
سرخس، وينسب إليها:

١ - الْخَانِقَاهِي السرخسي
(أبو العباس) الْخَانِقَاهِي
السرخسي، من أهل سرخس،
كان زاهداً ورعاً من أهل
القرآن والعلم، وكان يُعلم الناس

المحدث، روى عن العلماء.
(س ٢ / ٣١٠) (ب ٢ / ٣٨٧)

(٢٨٣)

{ الخالديبادي }

نسبة إلى خالديباد، وهي قرية
من قرى سرخس، وينسب
إليها:

١ - إبراهيم الخالديبادي (٠٠٠
٣٤٠ هـ / ٩٥١ م)

(أبو إسحاق) إبراهيم بن
محمد الخالديبادي المروزي،
إمام الدنيا في عصره، صنف
الأصول وشرح المختصر
للمزني، وقصده الناس من
البلاد، وانتشر عنه علم الفقه،
وخرج من عنده سبعون من
مشاهير العلماء، وجلس ببغداد،
ثم بمصر فأجلس مجلس
الشافعي في حلقة واجتمع
الناس عليه، توفي بمصر سنة
٣٤٠ هـ، من تصانيفه:

الأصول، وشرح المختصر
للمزني. (س ٢ / ٣١٠) (ب
٢ / ٣٨٧) (ف ١ / ٦٩)

السمرقندي، النيسابوري، كان
أبوه من خاخنر إحدى قرى
سمرقند، كان أديباً شاعراً حسن
النظم، يحفظ الكتب في اللغة،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء، ولد سنة ٤٧٧ هـ،
وتوفي سنة ٥٦٠ هـ. (ب ٢ /
٣٨٤)

٣ - عبد القادر الخاخنري

(القاضي) عبد القادر بن
أحمد بن القاسم بن نصر بن
الفضل الفضلي الذريعيني
الخواخنري، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، ولد في
رجب سنة ٤٦٣ هـ، وتوفي في
ربيع الأول سنة ٥٢٧ هـ. (س
٢ / ٣٠٣)

(٢٨٢)

{ الخالبرزني }

نسبة إلى خالبرزن، وهي:
قرية من قرى سرخس،
وينسب إليها:

١ - جعفر الخالبرزني

جعفر بن عبد الوهاب
الخالبرزني، خال عمر بن علي

نسبة إلى حيزان، وهي: مدينة
من مدن أرمينية قريبة من
شروان، وينسب إليها:

١ - حمدون الحيزاني

(أبو الحسن) حمدون بن علي
الحيزاني الأسعدي، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٢ / ٣٠٠) (ب ٢ / ٣٨٠)

(٢٨١)

{ الخاخنري }

نسبة إلى خاخنر، وهي: قرية
من قرى ترغم قريبة من
سمرقند، وينسب إليها:

١ - سعد الخاخنري

(أبو القاسم) سعد بن سعيد
الخواخنري، الفقيه، خادم أبي
علي اليوناني الفقيه روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (س
٢ / ٣٠٣) (ب ٢ / ٣٨٤)

٢ - عتيق الخاخنري

(أبو بكر) عتيق بن عبد
العزيز بن عبد الكريم بن
هارون بن عطاء بن يحيى
الدرغمي الخاخنري،

غيره، ومات بعد سنة ٣٥٠ هـ.
(س ٢/٢١٣)

(٢٧٦)

{ الحَسَابُ }

نسبة إلى حَسَاب، وتطلق على من عرف الحساب والمقدرات من أهل بخارى، وينسب إليها:

١- محمد الحَسَابُ

محمد بن إبراهيم بن حمدوية الحَسَابُ البخارى الفرائضى، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ومات فى ذى القعدة سنة ٣٣٩ هـ. (س ٢/٢١٧)

(٢٧٧)

{ الحَقْصَابَادِي }

نسبة إلى حَقْصَابَادِي، وهى: قرية من قرى سرخس، وينسب إليها:

١- عثمان الحَقْصَابَادِي

(أبو عمرو) عثمان بن أبى نصر الحَقْصَابَادِي، كان شيخاً صالحاً حسن السيرة، روى عن

العلماء وروى عنه غيره، ولد سنة ٤٦٠ هـ، ومات نحو سنة ٥٣٠ هـ. (س ٢/٢٣٨). (ب ٣١٨/٢)

(٢٧٨)

{ الحَلْبَسِي }

نسبة إلى حَلْبَس، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل مرو، وينسب إليها:

١- محمد الحَلْبَسِي

(أبو بكر) محمد بن أحمد بن حلبس المروزي الحَلْبَسِي، المعروف بالأعمش، سكن سمرقند، وكتب

الكثير، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٢٤٦)

(٢٧٩)

{ الحَلْوَانِي }

نسبة إلى حَلْوَا، وهو: تطلق على عمل الحلوا وبيعها. ومن يعملها من أهل بخارى، منهم:

١- عبد العزيز الحَلْوَانِي (أبو محمد) عبد العزيز بن أحمد بن نصر صالح الحَلْوَانِي، الملقب بشمس الأئمة، من أهل بخارى، إمام أهل الرأى بها فى وقته، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ومات نحو سنة ٤٤٨ أو ٤٤٩ هـ. (س ٢ / ٢٤٨)

٢- أبو محمد الحلوانى

شمس الأئمة (أبو محمد) الحلوانى، شيخ عالم بأنواع العلوم، معظم للحديث وأهل الحديث، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ومات سنة ٤٥٢ هـ. (س ٢ / ٢٤٨)

٣- عبد الله الحلوانى

(أبو المعالى) عبد الله بن أحمد بن... الحلوانى، من أهل مرو، كان يكتب لنفسه فقيه عالم حافظ، أكثر من الحديث، روى عن العلماء وروى عنه غيره، ومات سنة ٥٣٩ هـ. (س ٢ / ٢٤٩)

(٢٨٠)

{ الحَيْرَانِي }

(٢٧١)

{ الحَبْيَنِيُّ }

نسبة إلى حَبْيَب وهي: صفة
لجد المنتسب إليه من أهل
مرو، ينسب إليها:

١ - علي الحَبْيَنِيُّ

(أبو أحمد) علي بن محمد بن
عبد الله بن محمد بن حبيب بن
حماد بن يحيى بن حماد
المروزي الحَبْيَنِيُّ، حدث بمر
وبخارى، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، ومات سنة
٣٥١ هـ. (س ١٧١ / ٢)

٢ - عبد الرحمن الحَبْيَنِيُّ

(أبو بكر) عبد الرحمن بن
عبد الله بن محمد بن حبيب بن
حماد بن يحيى بن حماد
المروزي الحَبْيَنِيُّ. (س ٢ / ١٧١)

(٢٧٢)

{ الحَبْيَنِيُّ }

نسبة إلى حَبْيَب وهي: سكة
معروفة بمر، ينسب إليها:

١ - عبد الله الحَبْيَنِيُّ

(أبو منصور) عبد الله بن
الحسن بن أبي سهل الحَبْيَنِيُّ
المروزي، من أهل مرو، حدث
عن العلماء وحدث عنه العلماء.
(س ١٧٢ / ٢) (ب ٢ / ٢٥٠)

(٢٧٣)

{ الحَجِّي }

نسبة إلى الحج، وتطلق على
من حج من أهل خوارزم،
وينسب إليها:

١ - المظفر الحَجِّي

(أبو عاصم) المظفر بن أحمد
بن محمد بن عراق الحَجِّي
الكاتب، كان فقيهاً فاضلاً حسن
السيرة، جميل الأمر راعياً
للحقوق، سمع من العلماء
وسمع منه العلماء، ولد سنة
٤٩٦ هـ. (س ١٨٠ / ٢)

(٢٧٤)

{ الحَدَّادِيُّ }

نسبة إلى حَدَّاد، وتطلق على
عمل الحديد ومن اتصف بها
من أهل مرو، وينسب إليها:

١ - محمد الحَدَّادِيُّ

(أبو الفضل) محمد بن
الحسين بن محمد بن موسى بن
مهران الحَدَّادِيُّ المروزي
الحاكم، كان يتولى الحكومة
عن القضاء بمر وبخارى
وكان فقيهاً فاضلاً من أصحاب
الراى، توفى فى المجرم أو
صفر سنة ٣٨٨ هـ. (س ٢ / ١٨٢)

(٢٧٥)

{ الحَزَّام }

نسبة إلى حَزَّام، وتطلق على
من يحزم الكاغذ بما وراء
النهر ويشد الحزم من الكاغذ
بعضها إلى بعض من أهل
مرو، وينسب إليها:

١ - محمد الحَزَّام

محمد بن أحمد بن علي بن
الحسن الحَزَّام المروزي، من
أهل مرو، سكن سمرقند مدة،
روى عن العلماء وروى عنه

١ - عبد الله الحَامِضِي (٣٢٩ هـ / ٩٤١ م)

(أبو هيثم) عبد الله بن محمد بن إسحاق بن يزيد بن نصر بن مهران الحَامِضِي المروزي، المعروف بحامض رأسه، مروزي الأصل سكن بغداد، محدث، له منتقى من حديثه، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٣٢٩ هـ. (ف) (٢٤٤ / ٢) (س ١٦٠ / ٢)

(٢٧٠)

{ الحَبَابِي }

نسبة إلى حَبَاب وهي: صفة لجد المنتسب إليه من أهل خوارزم، ينسب إليها:

١ - أحمد الحَبَابِي

(أبو بكر) أحمد بن إبراهيم بن حباب الخوارزمي الحَبَابِي، أحد الموصوفين بالصدق والديانة والأمانة، وكان ثقة مأموناً، ولد سنة ٢٩٩، ومات سنة ٣٨٩ هـ. (س ١٦١ / ٢)

وروى عنه غيره، مات سنة ٢٢٧ هـ. (س ١٥٨ / ٢)

(٢٦٨)

{ الحَامِدِي }

نسبة إلى حَامِد وهي: صفة لجد المنتسب إليه من أهل نفس، ينسب إليها:

١ - نصر الحَامِدِي

(أبو الحسن) نصر بن أحمد بن أحمد بن محمد بن جعفر بن محمد بن حامد الحَامِدِي النسفي الفقيه، ارتحل إلى مرو وتفقّه بها وكتب الحديث عن أهلها، وسمع من علمائها، وكان شاباً فقيهاً ورعاً زاهداً ديناً فاضلاً، مات سنة ٣٩٦ هـ. (س ١٥٩ / ٢)

(٢٦٩)

{ الحَامِضِي }

نسبة إلى حَامِض وهي: لقب لحامض رأسه من أهل مرو، ينسب إليها:

نسبة إلى حَاسِب وهي: صفة لمن كان يعرف الحساب من أهل سمرقند، ينسب إليها:

١ - الحسن الحَاسِبِي

(أبو علي) الحسن بن محمد الحَاسِبِي، من أهل سمرقند، كان ثقة، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٢٧٩ هـ. (س ١٥٣ / ٢)

(٢٦٧)

{ الحَافِي }

نسبة إلى حَافِي وهي: صفة لمن ترك لبس النعال من أهل مرو، ينسب إليها:

١ - بشر الحَافِي

(أبو نصر) بشر بن الحارث بن عبد الرحمن بن عطاء بن هلال بن ماهان بن عبد الله المروزي المعروف بالحَافِي، كان ممن فاق أهل عصره في الزهد والورع، وتفرد بوفور العقل وأنواع الفضل وحسن الطريقة، وعزوف النفس وإسقاط الفضول، وكان كثير الحديث، روى عن العلماء

المبارك وسمع الكثير منه. (س)
(١٤٢/٢)

٣ - أحمد الحَيْرْتَجِيّ

أحمد بن الحسين بن زيد
القصار الحَيْرْتَجِيّ، من قرية
جيرنج، سمع من مشايخ مرو.
(س ١٤٢/٢)

٤ - أحمد الحَيْرْتَجِيّ

(أبو العباس) أحمد بن الحسن
بن محمد الحَيْرْتَجِيّ، كان
صاحب ورع وخير. (س ١٤٢/٢)

٥ - عمران الحَيْرْتَجِيّ

(أبو موسى) عمران بن
موسى الحَيْرْتَجِيّ، كان أديباً
شاعراً بقرية جيرنج. (س ١٤٠/٢)

(٢٦٣)

{ الحَيْشْبُرِيّ }

نسبة إلى حَيْشْبُر وهى:
قرية من مرو، ينسب إليها:

١ - محمد الحَيْشْبُرِيّ

(أبو يحيى) محمد بن أبى
علوية بن شداد الحَيْشْبُرِيّ، كان
كثير السماع. (س ١٤٥/٢)
(ب ٢٣٣/٢)

(٢٦٤)

{ الحَاتِمِيّ }

نسبة إلى حَاتِم وهى: صفة لجد
المنتسب إليه من أهل نسف،
ينسب إليها:

١ - ميمون الحَاتِمِيّ

(أبو المؤيد) ميمون بن أبى
العلاء أحمد بن الحسن بن عدى
بن حاتم... الحَاتِمِيّ، كان
قاضى نسف مدة طويلة، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
ولد سنة ٤٤٢ هـ، وتوفى سنة
٥١٣ هـ. (س ١٤٨/٢)

(٢٦٥)

{ الحَاجِبِيّ }

نسبة إلى حَاجِب وهى: صفة
لجد المنتسب إليه من أهل مرو
والكشانية، ينسب إليها:

١ - صخر الحَاجِبِيّ

صخر بن محمد بن حاجب
الحَاجِبِيّ، من أهل مرو، روى
عن العلماء وروى عنه غيره.
(س ١٤٩/٢)

٢ - إسماعيل الحَاجِبِيّ

(أبو على) إسماعيل بن
محمد بن أحمد بن حاجب بن
نعمان الدهقان الكشاني
الحَاجِبِيّ، من أهل
الكشانية، شيخ ثقة صالح
مشهور، رحل الناس إليه
وسعوا منه، توفى سنة ٣٩١
هـ. (س ١٤٩/٢)

٣ - ميمون الحَاجِبِيّ

(أبو الفتح) ميمون بن طاهر
بن عبد الله بن محمد بن أحمد
بن حاجب الكشاني، القاضى
الرئيس الخطيب، من أهل
الكشانية، روى عن العلماء،
وروى عنه العلماء، مات
بسمرقند سنة ٤٨٠ ودفن
بجاكرديزه. (س ١٥٠/٢)

(٢٦٦)

{ الحَاسِبِيّ }

نسبة إلى حيرمزدان وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - علي الحيرمزدائي
(أبو الحسن) علي بن أحمد بن
يحيى الحيرمزدائي، كان إماماً
عالمًا زاهدًا، كان كبيراً في
الأدب، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ٢ /
١٤٢) (ب ٢ / ٢٣٠)

(٢٦٢)

{ الحيرنجي }

نسبة إلى حيرنج وهي: قرية
كبيرة من أعالي مرو، ينسب
إليها:

١ - أحمد الحيرنجي
(أبو بكر) أحمد بن محمد
الحيرنجي، قدم بغداد وحدث
بها، روى عن العلماء وروى
عنه غيره (س ٢ / ١٤٢) (ب
٢ / ٢٣١)

٢ - سنجان الحيرنجي

سنجان بن فرخسري
الحيرنجي، جالس عبد الله بن

(أبو عبد الله) محمد بن أحمد
الحينخي الخلال، شيخ صالح
سديد السيرة، من أهل القرآن
كثير التلاوة، توفي سنة ٥٣٩
هـ. (س ٢ / ١٤٠) (ب ٢ /
٢٢٩)

(٢٦٠)

{ الحيرأخشي }

نسبة إلى حيرأخشت وهي:
قرية من قرى بخارى، ينسب
إليها:

١ - عمر الحيرأخشي
(أبو مسلم) عمر بن علي
الليثي الحيرأخشي، أحد حفاظ
الحديث، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، جمع بين
الصحيحين في أربعين مشرسة
كل واحدة منها قريبة من
مجلة، مات سنة ٤٦٦ هـ. (س
٢ / ١٤١) (ب ٢ / ٢٢٩)

(٢٦١)

{ الحيرمزدائي }

١ - محمد الجويكي

محمد بن حيدر بن الحسين
الجويكي، روى عن العلماء.
(س ٢ / ١٢٨) (ب ٢ /
٢٢٢)

(٢٥٨)

{ الحيامري }

نسبة إلى حياسر وهي: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - عبد السلام الحياسري
(أبو الخليل) عبد السلام بن
خليل المروزي الحياسري،
تابعي، أدرك أنس بن مالك،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (س ٢ / ١٣٩) (ب ٢ /
٢٢٦)

(٢٥٩)

{ الحينخي }

نسبة إلى جينخن وهي: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد بن الحينخي

١- محمد الجُوبَاتِي

(أبو عبد الله) محمد بن محمد بن أبي نر الجُوبَاتِي، كان شيخاً صالحاً كثير العبادة، أكثر من الحديث، ولد في حدود سنة ٤٥٠ هـ، وتوفي سنة ٥٣٠ هـ. (س ٢/ ١٠٨) (ب ٢/ ٢٠٥)

٢- شاه الجُوبَاتِي

(أبو محمد) شاه بن إبراهيم الجُوبَاتِي، من القدماء. (س ٢/ ١٠٨)

٣- أحمد الجُوبَاتِي

أحمد بن موسى الجُوبَاتِي، من القدماء. (س ٢/ ١٠٨)

٤- عيسى الجُوبَاتِي

عيسى بن عقار الجُوبَاتِي، من القدماء. (س ٢/ ١٠٨)

(٢٥٥)

{ الجُوبَقِي }

١- أحمد النسفي الجُوبَقِي

(٣٤٠ هـ / ٩٥١ م) (أبو نصر) أحمد بن علي الجُوبَقِي، الأديب الشاعر، النسفي الشافعي الفقيه، كان يلقب بأبي حامدات، رحل إلى العراق وخراسان ودرس الفقه، توفي سنة ٣٤٠ هـ، من تصانيفه: شرح مختصر المزنى في فروع الفقه الشافعي. (ف ١/ ٢٠٣) (س ٢/ ١٠٩) (ب ٢/ ٢٠٦)

٢- إسماعيل الجُوبَقِي

(أبو تراب) إسماعيل بن طاهر بن يوسف بن عمرو بن معبد بن صاحب... الجُوبَقِي النسفي، كان حافظاً فاضلاً أكثر من الحديث، سمع وكتب بخطه الكثير، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٤٣٠ هـ. (س ٢/ ١٠٩) (ب ٢/ ٢٠٧)

٣- أبو إبراهيم الجُوبَقِي

أبو إبراهيم بن أحمد بن علي الجُوبَقِي، من أهل نسف، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٤١٠ هـ. (س ٢/ ١٠٩)

٤- علي الجُوبَقِي

(أبو الحسن) علي بن أحمد بن الحسين بن حسان بن علي... الجُوبَقِي، من أهل نسف، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٤١٢ هـ. (س ٢/ ١٠٩)

(٢٥٦)

{ الجُوبَقِي }

نسبة إلى جُوبَق وهي: موضع بمرور يباع فيه الخضر والفاكهة، ينسب إليها:

١- تميم الجُوبَقِي

(أبو بكر) تميم بن محمد بن علي البقال الجُوبَقِي، كان شيخاً صالحاً، تعلم الأدب وسمع الحديث من صغره، وتوفي سنة ٥٠٥ هـ. (س ٢/ ١٠٩) (ب ٢/ ٢٠٦)

(٢٥٧)

{ الجُوبِكِي }

نسبة إلى جُوبِك وهي: محلة بنسف، ينسب إليها:

عبد الله بن مسعود
الجُوْجُرْدِيّ، له رحلة إلى
العراق، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٩٩/٢)

٤ - عبيد الله الجُوْجُرْدِيّ
(أبو عبد الرحمن) عبيد الله
بن الحسين الجُوْجُرْدِيّ، شيخ
صالح، رحل إلى اليمن وسمع
من شيوخها سنة ٤٠٠ هـ،
وكان يسمع الحديث في كبره
إلى أن مات بسمرقند
سنة ٤٤٠ هـ. (س ٩٩/٢).

(٢٥٠)

{ الجَنْبِيّ }

نسبة إلى جَنْبٍ وهي: اسم
جد المنتسب إليه من أهل
بخارى، ينسب إليها:

١- حيدر الجَنْبِيّ

(أبو محمد) حيدر بن محمد
بن أحمد بن الجنيد البخارى
الجَنْبِيّ، من أهل بخارى،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (س ٩٩/٢)

(٢٥١)

{ الجَوَالُ }

نسبة إلى جَوَالٍ وهي:
لجماعة من مشاهير المحدثين
أكثرها الرحلة والجولان في
البلاد من أهل (نسا)، ينسب
إليها:

١ - أحمد الجَوَالُ

(أبو العباس) أحمد بن محمد
بن رميح النسوى الجَوَالُ،
سافر الكثير وجمع الجموع،
وحدث بخراسان والعراق
وجرجان، وأكثر عن أهل
مصر والشام. (س ١٠٣/٢)

(٢٥٢)

{ الجَوَالِقِيّ }

نسبة إلى جَوَالِقٍ وهو: عمل
الجوالق أوبيعه والمشهور بها
من أهل بخارى هو:

١ - أحمد الجَوَالِقِيّ

(أبو عصمة) أحمد بن
محمد بن عمر بن سعيد
الجَوَالِقِيّ البخارى، من أهل

بخارى، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفي في
شهر ربيع الأول سنة ٣٧٢ هـ.
(س ١٠٤/٢)

(٢٥٣)

{ الجُوْبَارِيّ }

نسبة إلى جُوْبَارٍ وهي: قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - عبد الرحمن الجُوْبَارِيّ

(أبو محمد) عبد الرحمن بن
الجُوْبَارِيّ البُوَيْنَجِيّ، المعروف
بجويبار بوينك، روى كتاب "
شرف اصحاب الحديث " لأبي
بكر الخطيب، وروى عن
العلماء وروى عنه غيره، توفي
بعد سنة ٥٣٠ هـ. (س ٢ /
١٠٦) (ب ٢٠٥/٢)

(٢٥٤)

{ الجُوْبَاتِيّ }

نسبة إلى جُوْبَانَ (كُوْبَانَ)
وهي: قرية من قرى مرو،
ينسب إليها:

نسبة إلى جَنُوزِد (كَنُوزِد)،
وهي: قرية من قرى مرو،
وينسب إليها:

١ - سورة الجَنُوزِدِي
(أبو الحسن) سورة بن شداد
الجَنُوزِدِي، أدرك التابعين،
وكان صحيح السماع، روى
عن العلماء وروى عنه غيره.
(ب ٢ / ٢٠٠). (س ٢ / ٩٨)

٢ - عبدان الجَنُوزِدِي
(أبو محمد) عبدان بن محمد
بن عيسى الجَنُوزِدِي
المروزي، اسمه عبد الله
وعرف بعبدان، كان حافظاً
زاهداً أحد الأئمة، وهو الذي
أظهر المذهب الشافعي بمرو
بعد أحمد بن سيار، خرج إلى
مصر وأدرك من الفقهاء
والمشايخ ما لم يدرك غيره،
وحمل عنهم ورحل إلى الشام
ورجع إلى مرو، ولد ليلة عرفة
سنة ٢٢٠ هـ، وتوفي سنة
٢٩٣ هـ، صنف كتاباً سماه
الموطأ. (ب ٢ / ٢٠١) (س
٢ / ٩٨)

٣ - عبد الله الجَنُوزِدِي

(٢٤٨)

{ الجَنَزِي / الجَنَزَوِي }

نسبة إلى جَنَزَة، وهي: بلدة
من بلاد أنزبجان، مشهورة
من ثغرها، ينتسب إليها:

١ - عمر الجَنَزِي (٤٧٨ -
٥٥٠ هـ / ١٠٨٥ - ١١٥٥ م)
(أبو حفص) عمر بن عثمان
بن شعيب الجَنَزِي، أديب فاضل
متدين حسن السيرة، ولد تقديراً
بجنزة سنة ٤٧٨ هـ وتوفي
بمرو في ١٤ ربيع الأول سنة
٥٥٠ هـ من تصانيفه: تفسير
القرآن. (ب ٢ / ١٩٩) (س
٢ / ٩٧) (ف ٢ / ٥٦٥)

٢ - إبراهيم الجَنَزِي

إبراهيم بن محمد الجَنَزِي، كان
يكتب الحديث ويتفقه على
المذهب الشافعي، وكان سديداً.
(س ٢ / ٩٧)

(٢٤٩)

{ الجَنُوزِدِي }

المنشي النحوي، كان فاضلاً
شهماً من الرجال، قدم بخارا
رسولاً من خوارزم، وكان من
أجل من قرأ على أبي القاسم
الزمخشري، وأقام بخوارزم.
(ب ٢ / ١٩٦) (س ٢ / ٩٥)

وإلى الثانية:

١ - أحمد الجَنَدِي

(أبو نصر) أحمد بن الفضل
بن موسى المذكر الجَنَدِي، أحد
الأئمة، له لسان المعرفة، كتب
الحديث وتلمذ للمفسرين، روى
عن العلماء وروى عنه غيره.
(س ٢ / ٩٥)

(٢٤٧)

{ الجَنْدَرَقَانِي }

نسبة إلى جَنْدَرَقَان
(جَنْدَرَقَان)، وهي: قرية من
قرى مرو، ينتسب إليها:

١ - أصعب الجَنْدَرَقَانِي

أصعب بن علقمة بن علي
الحنظلي الجَنْدَرَقَانِي، سمع من
أهل العلم. (ب ٢ / ١٩٨)
(س ٢ / ٩٤)

بروايات، وكان يسكن سمرقند
ويؤدب الصبيان بها. (س ٢ / ٩١)

(٢٤٥)

{ الجدي }

نسبة إلى جد، وهي: الجند
بمعنى الصكر من أهل
فرغانة، وينسب إليها:

١ - عبد الله الجدي

عبد الله بن أحمد الفرغاني
الجدي. (س ٢ / ٩٦)

(٢٤٦)

{ الجدي }

نسبة إلى جد، وهي: بلد
يقال لها الجند من حدود الترك
على طرف سيحون، وينسب
الجند أيضاً إلى قوم بناحية
القرية الجديدة ببخارى،
وينسب إلى الأولى:

١ - يعقوب الجدي

يعقوب بن شيرين الجدي،
القاضي الأديب الشاعر العالم

١ - محمد الجميلي

(أبو سعيد) محمد بن محمد
بن جميل المروزي الجميلي،
سكن سمرقند، كان سماعه
صحيحاً، وكان ينزل درب
جميل ببغداد، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، ولد ببابل
سنة ٣٦٩ هـ، ومات ببغداد في
صفر سنة ٤٤٦ هـ. (س ٢ / ٨٨)

(٢٤٤)

{ الجبدي }

نسبة إلى جبذ، وهو: شبيه
أزج مدور يقال له بالفارسية
كنبد كالقبة ونحوها، وينسب
إليه:

١ - محمد الجبدي

محمد بن أحمد البخاري
الجبدي، الأمين. (س ٢ / ٩١)

٢ - محمد الإشتيخني الجبدي

(أبو الفضل) محمد بن عمر
الإشتيخني الجبدي، الأديب،
كان شيخاً صالحاً راغباً في
الخير، الفقيه، قرأ القرآن

(أبو نصر) محمد بن الحسن
بن علي بن أحمد القزاز
الجلقري، كان فقيهاً فاضلاً
داهياً كافياً ذا شهامة، سافر
الكثير ورحل إلى العراق
والشام ولقى المشايخ والأكابر،
وكانت له رحلة إلى الشام سنة
٤١٣ هـ، وعاد إلى بلده
وحدث، سمع بمرور وبمنبج،
اعتزل ولزم البيت في آخر
عمره بعد أن ضرب على
الشارع برأس سكة عبد
الكريم، توفي بعد سنة ٤٦٣
هـ، روى عن العلماء وروى
عنه غيره. (ب ٢ / ١٧٩)
(س ٢ / ٧٤)

٢ - أحمد الجلقري

أحمد بن محمد بن هاشم
الجلقري، صاحب التفسير،
سمع مغيث بن بدر روى عنه
خارجة. (س ٢ / ٧٣)

(٢٤٣)

{ الجميلي }

نسبة إلى جميل، وهي: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل مرو، ينتسب إليه:

بروايات، وكان يسكن سمرقند
ويؤدب الصبيان بها. (س ٢ / ٩١)

(٢٤٥)

{ الجدي }

نسبة إلى جد، وهي: الجند
بمعنى الصكر من أهل
فرغانة، وينسب إليها:

١ - عبد الله الجدي

عبد الله بن أحمد الفرغاني
الجدي. (س ٢ / ٩٦)

(٢٤٦)

{ الجدي }

نسبة إلى جد، وهي: بلد
يقال لها الجند من حدود الترك
على طرف سيحون، وينسب
الجند أيضاً إلى قوم بناحية
القرية الجديدة ببخارى،
وينسب إلى الأولى:

١ - يعقوب الجدي

يعقوب بن شيرين الجدي،
القاضي الأديب الشاعر العالم

١ - محمد الجميلي

(أبو سعيد) محمد بن محمد
بن جميل المروزي الجميلي،
سكن سمرقند، كان سماعه
صحيحاً، وكان ينزل درب
جميل ببغداد، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، ولد ببابل
سنة ٣٦٩ هـ، ومات ببغداد في
صفر سنة ٤٤٦ هـ. (س ٢ / ٨٨)

(٢٤٤)

{ الجبدي }

نسبة إلى جبذ، وهو: شبيه
أزج مدور يقال له بالفارسية
كنبد كالقبة ونحوها، وينسب
إليه:

١ - محمد الجبدي

محمد بن أحمد البخاري
الجبدي، الأمين. (س ٢ / ٩١)

٢ - محمد الإشتيخني الجبدي

(أبو الفضل) محمد بن عمر
الإشتيخني الجبدي، الأديب،
كان شيخاً صالحاً راغباً في
الخير، الفقيه، قرأ القرآن

(أبو نصر) محمد بن الحسن
بن علي بن أحمد القزاز
الجلقري، كان فقيهاً فاضلاً
داهياً كافياً ذا شهامة، سافر
الكثير ورحل إلى العراق
والشام ولقى المشايخ والأكابر،
وكانت له رحلة إلى الشام سنة
٤١٣ هـ، وعاد إلى بلده
وحدث، سمع بمرور وبمنبج،
اعتزل ولزم البيت في آخر
عمره بعد أن ضرب على
الشارع برأس سكة عبد
الكريم، توفي بعد سنة ٤٦٣
هـ، روى عن العلماء وروى
عنه غيره. (ب ٢ / ١٧٩)
(س ٢ / ٧٤)

٢ - أحمد الجلقري

أحمد بن محمد بن هاشم
الجلقري، صاحب التفسير،
سمع مغيث بن بدر روى عنه
خارجة. (س ٢ / ٧٣)

(٢٤٣)

{ الجميلي }

نسبة إلى جميل، وهي: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليه من
أهل مرو، ينتسب إليه:

العلماء، توفي بجرم سنة نيف وأربعين وخمسمائة. (ب ٢ / ١٥١) (س ٤٩ / ٢)

(٢٣٧)

{ الجرّميهني }

نسبة إلى جرّميهن، وهي قرية من قرى مرو، وينسب إليها:

١ - إبراهيم الجرّميهني (أبو إسحاق) إبراهيم بن خالد بن نصر الجرّميهني، الحافظ إمام الدنيا في عصره، وكان يشبه بإمامي العصر أبي زرعة عبيد الله بن عبد الحكيم الرازي وأبي عبد الله محمد بن إسماعيل البخاري في الحفظ والإتقان، وكان يلقب بالبطيطي، واشتهر بالعراق بهذا اللقب، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٢٥٠ هـ. (ب ٢ / ١٥١) (س ٤٧ / ٢)

٢ - عبد الرحمن الجرّميهني (أبو عاصم) عبد الرحمن الجرّميهني، كان فقيهاً فاضلاً

(٢٣٥)

{ الجرّادي }

نسبة إلى الجرّاد، وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من مرو الشاهنجان (المروزي)، وينسب إليه:

١ - عبيد الله الجرّادي (أبو محمد) عبيد الله بن محمد بن علي بن عبد الرحمن بن منصور بن زياد الكاتب الجرّادي، مروزي الأصل وسكن بغداد، كان فاضلاً صاحب كتب كثيرة، مات في رجب سنة سنة ٣٨٣ هـ. (س ٣٧ / ٢)

(٢٣٦)

{ الجرّمى }

نسبة إلى جرّم، وهي: بلدة من بلاد بنخشان، وينسب إليها:

١ - سعيد الجرّمى (أبو عبد الله) سعيد بن حيدر الجرّمى، الفقيه، سَمِعَ من

(٢٣٤)

{ الجرّاحي }

نسبة إلى الجرّاح وهو: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من مرو الشاهنجان، وينسب إليه:

١ - عبد الجبار الجرّاحي (أبو محمد) عبد الجبار بن محمد المروزي الجرّاحي، شيخ ثقة صالح، راوية كتاب أبي عيسى الترمذي روى عنه جماعة كثيرة من أهل هراة، وروى عن العلماء وروى عنه غيره - توفي سنة ٤١٢ هـ. (س ٣٦ / ٢)

٢ - محمد الجرّاحي

(أبو بكر) محمد بن عبد الجبار بن محمد المروزي الجرّاحي، ابن عبد الحبار السابق، ثقة صدوق، سمع أباه، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة نيف وعشرين وأربعمائة هـ. (س ٣٦ / ٢)

(٢٣٢)

{ الجديدي }

نسبة إلى الجديدي، وهي: سكة ببخاري، وينسب إليها:

١- محمد الجديدي

(أبو عبد الله) محمد بن عبدك البخاري الجديدي، من أهل بخارا، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٣١)

(٢٣٣)

{ الجرابادي }

نسبة إلى جراباد (كراباد)، وهي: قرية من قرى مرو، وينسب إليها:

١- محمد الجرابادي

أبو بكر محمد بن عبد الله الجرابادي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٢ / ١٣٥) (س ٢ / ٣٦)

١- محمد الجخادي

(أبو علي) محمد بن إسماعيل الجخادي، كان محدثاً جافظاً، ولد سنة ٤١٧ هـ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٢ / ١٣٠)

(٢٣١)

{ الجخزني }

نسبة إلى جخزني، وهي: قرية من قرى سمرقند، وينسب إليها:

١- أعين بن جعفر الجخزني

أعين بن جعفر بن الأشعث الجخزني السمرقندي، كان شيخاً فاضلاً سخيماً مكرماً للفقراء، له آثار جميلة، بنى رباطاً على طريق كش وقف عليه جملة من الضياع، روى كتاب المشافهات تصنيف علي بن إسحاق الحنظلي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٣٥٤ هـ تقريباً. (ب ٢ / ١٣٠) (س ٢ / ٢٧)

بالجيني، قدم بغداد حاجاً وحدث بها، الفقيه الحنفي، وكان أحد الفقهاء على مذهب أبي حنيفة، توفي يوم الجمعة أول يوم من ذي القعدة سنة ٣٩٥ هـ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٢ / ٢١)

(٢٢٩)

{ الجحاري }

نسبة إلى جحار (سيجار)، وهي: قرية النور ببخاري، وينسب إليها:

١- صالح الجحاري

(أبو شعيب) صالح بن محمد بن شعيب الجحاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٢ / ١٢٨، س ٢ / ٢٥)

(٢٣٠)

{ الجخادي }

نسبة إلى جخادة، وهي: قرية كبيرة من قرى بخاري، وينسب إليها:

لايجوز الإحتجاج به، مات سنة ١٧٣ هـ. (س ١٢/٢)

(٢٢٧)

{ الجَاوْرَسِي }

نسبة إلى جَاوْرَسَة، وهي: قرية من قرى بمر، بها قبر عبد الله بن بريدة - رضى الله عنهما - وينتسب إليها:

١ - سالم الجاورسي

سالم الجاورسي، مولى عبد الله بن بريدة. (ب ١١٢/٢) (س ١٣/٢)

(٢٢٨)

{ الجَبْنِي }

نسبة إلى الجَبْن، وهو: شئ يعمل من اللبن والمشهور بها من أهل بخارى، وينتسب إليها:

١ - إسحاق الجبني

(أبو إبراهيم) إسحاق بن محمد بن حمدان بن محمد بن نوح المهلبى الخطيب، ويعرف

نسبة إلى جَاكِرْدِيْزَة، وهي: محلة كبيرة بسمرقند، وينسب إليها:

١ - محمد الجاكرديزي

(أبو الفضل) محمد بن اسحاق بن إبراهيم بن عبد الله الجاكرديزي السمرقندي، رحل في طلب الحديث إلى العراق والحجاز ومصر، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١١٠/٢) (س ١٢/٢)

(٢٢٦)

{ الجَامِع }

نسبة إلى الجَامِع، وهو: لقب لأول من جمع فقه أبي حنيفة بمر، وينسب إليها:

١ - نوح الجامع

(أبو عصمة) نوح بن أبي مريم واسمه يزيد بن جعونة الجامع المروزي، هو من أهل مرو، يروى عن الزهري ومقاتل، وروى عنه العراقيون وأهل بلده، وكان عل قضاء مرو، وكان ممن يقلب الأسانيد،

(٢٢٤)

{ الجَاجِنِي }

نسبة إلى جَاغِن، وهي: قرية من قرى بخارى، وينسب إليها:

١ - أحمد الجاجني

(أبو نصر) أحمد بن محمد بن الحارث الجاجني، سكن درب الحديد في مدرسة الإمام أبي بكر بن الفضل، وكتب الحديث ببخارى والعراق والحجاز، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ١٠٧/٢) (س ٢/٦)

٢ - حمزة الجاجني

(أبو يعقيل) حمزة بن محمد الدهان الجاجني، من أهل هذه القرية أيضاً، كتب عنه أبو كامل البوصيري، روى عنه العلماء. (س ٦/٢)

(٢٢٥)

{ الجَاكِرْدِيْزِي }

الكرابيسي التيمكي، نسبة إلى خان بسمرقند في صف الكرابيسيين، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات في ربيع الأول سنة ٣٢١ هـ. (ب) (٧٩/٢) (س) (٤٩٦/١)

(٢٢٣)

{ الثابتي }

نسبة إلى ثابت، وهي: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من أهل بخارى، وينسب إليها:

١ - أحمد الثابتي

(أبو نصر) أحمد عبد الله بن ثابت البخاري الثابتي، فقيه من أهل بخارا، سكن بغداد يُدرس الفقه ويفتي حتى وفاته يُدرس الفقه الشافعي، وكان له حلقة في جامع المنصور، وكان يدرس الفقه على أبي حامد الإسفراييني، وكان ليناً في الرواية، مات في رجب سنة ٤٤٩ هـ ودفن في مقبرة باب حرب (س) (٥٠٢/١)

(أبو محمد) أحمد بن إسحاق الكسري التويكي، كان رجلاً صالحاً. (ب) (٧٣/٢) (س) (٤٩٥)

(٢٢١)

{ التيركاني }

نسبة إلى تيركان، وهي: قرية بمرور، وينسب إليها:

١ - محمد التيركاني

(أبو عبد الله) محمد بن عبد ربه بن سليمان المروزي التيركاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٢٠٥ هـ. (ب) (٧٦/٢) (س) (٤٩٦/١)

(٢٢٢)

{ التيمكي }

نسبة إلى تيمك (تيم)، وهو: خان بسمرقند، وينسب إليه:

١ - محمد التيمكي

(أبو عبد الرحمن) محمد بن إبراهيم بن مردوية بن الحسين

أبو عبد الله التوسكاسي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب) (٦٨/٢) (س) (٤٩٢/١)

(٢١٩)

{ التونكي }

نسبة إلى تونكت، وهي: قرية من قرى الشاش، وينسب إليها:

١ - حم التونكي

(أبو جعفر) حم بن عمر البخاري التونكي، من أهل بخارى سكن تونكت، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات سنة ٣١٣ هـ. (ب) (٧٣/٢) (س) (٤٩٤/١)

(٢٢٠)

{ التويكي }

نسبة إلى تويك، وهي: سكة بمرور، وينسب إليها:

١ - أحمد التويكي

(أبو منصور-) محمد بن أحمد بن عبد الله بن منصور التوثي المروزي، كان صالحاً عفيفاً فقيهاً، كتب الحديث الكثير، ولد في حدود سنة ٤٦٠ هـ، وتوفي سنة ٥٣٠ هـ. (ب ٦٥ / ٢)

٥- عبد الواحد التوثي

عبد الواحد بن محمد بن عبد الجبار بن بن عبد الواحد بن عبد الجبار بن أبي بكر التوثي المروزي، كان فقيه قريته، عمر حتى بلغ التسعين، مات في عقوبة الغز في شعبان سنة ٥٤٨ هـ. (ب ٦٥ / ٢)

٦- أحمد التوثي

(أبو يوسف) أحمد بن محمد بن يوسف التوثي، كان أحد الصالحين والعباد. (س ١ / ٤٩٠)

(٢١٥)

{ التوذى }

نسبة إلى ثوذ، وهي قرية من قرى سمرقند، وينسب إليها:

١- محمد التوذى

محمد بن إبراهيم بن الخطاب التوذى الورثي، وكان يسكن ورسنين من قرى سمرقند أيضاً فانقل منها إلى توذ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٦٦ / ٢) (س ٤٩١ / ١)

٢- نصر التوذى

(أبو الليث) نصر بن محمد بن إبراهيم بن الخطاب التوذى الورثي، كان من فقهاء الحنفيين المناظرين، توفي بسمرقند. (ب ٦٧ / ٢) (س ٤٩١ / ١)

(٢١٦)

{ التوثي }

نسبة إلى توثي، وهي قرية من قرى روزبار الشاش من وراء نهر سيحون، وينسب إليها:

١- أحمد التوثي

(أبو حامد) أحمد بن حمزة بن محمد بن إسحاق بن أحمد المطوعي التوثي البرونباري، سكن سمرقند وحدث بها، خرج إلى

باتكر (قلعة على طرف جيحون مما يلي ترمذ) وتوفي بها في الثاني عشر من شهر رمضان سنة ٥٢٦ هـ. (ب ٦٧ / ٢) (س ٤٩١ / ١)

(٢١٧)

{ التوراني }

نسبة إلى توران، وهي قرية على باب حران، وينسب إليها:

١- سعد الخرائي

سعد بن الحسن أبو محمد العروضي الخرائي، له شعر حسن، دخل خراسان، وتأخرت وفاته، توفي في ذي القعدة سنة ٥٨٠ هـ. (ب ٦٧ / ٢)

(٢١٨)

{ التوسكاسي }

نسبة إلى توسكاس، وهي قرية من قرى سمرقند، وينسب إليها:

١- أبو عبد الله التوسكاسي

(٢١٤) { التوثي }

نسبة إلى ثوث، وهي قرية من قرى مرو، وينسب إليها:

١- بحر التوثي

(أبو الفيض) بحر بن عبدالله بن بحر التوثي المروزي، كان كثير الأدب والعلم، وكان من تلاميذ أبي داود السنجي. (ب ٢/٦٥، س ١/٤٨٩)

٢- جابر التوثي

(أبو الصلت) جابر بن يزيد التوثي، من أهل المعرفة، وولي الوادي أيام عمر بن عبد العزيز، وكان له ابن يقال له الصلت، روى عن العلماء وروى عنه ابنه وغيره. (ب ٢/٦٥، س ١/٤٩٠)

٣- محمد التوثي

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن حيان التوثي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٢/٦٥، س ١/٤٨٩)

٤- محمد التوثي

(٢١٣) { التوبني }

نسبة إلى ثوبن، وهي قرية من قرى نيسابور، وينسب إليها:

١- محمد التوبني

(أبو بكر) محمد نصر بن محمد بن جعفر بن محمد بن جعفر بن محمد بن العباس التوبني، الأمير الدهقان، من أهل هذه القرية، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي في المحنة بكمشرة (قرية عند خزار) وحمل إلى توبن فدفن بها في سنة ٣٨٠ هـ. ٤٨٠ هـ (ب ٢/٦٤، س ١/٤٨٩)

٢- جعفر بن محمد التوبني

(أبو الفضل) جعفر بن محمد بن العباس التوبني، دهقان توبن مولى أمير المؤمنين، يقال له جعفر الكبير، هو الذي نزل قرية توبن فأعقب بها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٢٧٨ هـ. ٤٨٠ هـ (س ١/٤٨٩)

١- أحمد التمشكتي

أحمد بن عبد الله المقرئ أبو بكر التمشكتي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٢/٥٤، س ١/٤٨٩) (٢١٢)

{ التتكتي }

نسبة إلى تتكت، وهي مدينة من مدن الشاش وراء جيحون وميخون، وينسب إليها:

١- نصر التتكتي

(أبو الليث) نصر بن الحسن القاسم بن الفضل التتكتي، من أهل تتكت، رحل إلى بلاد المغرب وأقام ببلاد الأندلس مدة يسمع ويُسْمَعُ، وكان من مشاهير التجار من المشهورين بفعل الخير وأعمال البر، اشتهر برواية كتاب الصحيح لمسلم بالعراق ومصر والأندلس، ولد سنة ٤٠٦ هـ، وتوفي سنة ٤٨٠ هـ. (ب ٢/٥٨، س ١/٤٨٩)

والأصليين والمنطق وغير ذلك. ولد بفتازان إحدى قرى نواحي نسا، وأخذ عن القطب والعضد، وانتفع الناس بتصانيفه، وتوفي بسمرقند. من تصانيفه الكثيرة: شرح تلخيص المفتاح في المعاني والبيان، حاشية على الكشاف للزمخشري في التفسير، والتهذيب في المنطق، المقاصد في علم الكلام، وحقائق التفتيح لصدر الشريعة في الأصول، شرح حكمة الإشراف، شرح العقائد النسفية، حاشية على شرح المختصر المنتهى للإيجي في العقائد، شرح مختصر الشمسية في المنطق، التلويح في كشف حقائق التفتيح، شرح مختصر الزنجاني، المطول في البلاغة، المختصر على تلخيص المفتاح، شرح تصريف الغزى شرح مفتاح العلوم، الرد على ابن عربي في فصوصه، حل المعاهد في شرح القواعد لابن هشام الأنصاري، شرح أبيات المصباح، الإرشاد الهادي، المطول، وشرح حكمة الإشراف، إرشاد العاصي، الأربعين، إرشاد الهادي ألفه ٧٧٨ هـ، بحث السيد الشريف

الجرجاني وسعد الدين التفتازاني في استعارة قوله تعالى " أولئك على هدى من ربهم " في مجلس التيمور فظهر السيد عليه، لفصاحته وطلاقة لسانه وكان لسان السيد أفصح من قلمه والتفتازاني بالعكس والأفضل في التفضيل بينهما على قسمين والأكثر في جانب السعد. (ظ ٦ / ٤٢٩) (ع ٣٣٩) (ف ٣ / ٨٤٩)

٤ - يحيى التفتازاني (٨٨٧ هـ / ١٤٨٢ م) يحيى بن محمد بن مسعود بن عمر التفتازاني، الهروي، الحنفي، الشهير بالحفيد، والملقب بشيخ الإسلام، مفسر. من آثاره: حاشية على أوائل الكشاف لجدته. (ف ٤ / ١١٥)

٥ - عبد الله التفتازاني (أبو بكر) عبد الله إبراهيم بن أبي بكر، إمام فاضل عارف بالتفسير، والقرآت المذهب والأصول، حسن الوعظ (مجموع له الفنون)، سمع من العلماء بنيسابور، وتفقه بطوس على يد أبي حامد الغزالي. (ب ٢ / ٤٢) (س ١ / ٤٧١)

٦ - محمد التفتازاني (أبو إبراهيم) محمد بن إبراهيم بن العلاء المقرئ النسوي التفتازاني، إمام فاضل عارف بالتفسير، والقرآت المذهب والأصول، حسن الوعظ (مجموع له الفنون)، سمع من العلماء بنيسابور، وتفقه بطوس على يد أبي حامد الغزالي. (ب ٢ / ٤٢) (س ١ / ٤٧١)

(٢٠٨)

{ التفتازاني }

نسبة إلى تفتازان، وهي: قسبة ناحية جرزان قرب باب الأبواب، وينسب إليها:

١ - حبیب التفتازاني (حوالي ٦٠٠ هـ / ١٢٠٣ م)

(أبو الفضل) حبیب بن إبراهيم بن محمد الكمالی التفتازاني، طبيب نزل قونية. المتوفى بها سنة ٦٢٩ هـ. أديب لغوي نحوي طبيب فلكي مشارك في غير ذلك، وقد ترك زهاء ثلاثين كتاباً في مختلف الفنون والعلوم والمعارف. من

الترمذى، له: المختصر
البرهانى. (ط ٢٢)

١٦- على الترمذى
(جمال الدين) أبو جعفر
الحسينى بن المجد على بن
أحمد الحسينى الترمذى
العينى له: مذاق العشاق فى علم
الأفاق فى النجوم (ظ)

١٧- أحمد الترمذى
(ناصر الدين) أحمد الترمذى
له: أصابة الرأى والأقوال
وطهارة الذيل والأفعال، وهو
مجلد فى الموعظة على اثنى
عشرة باباً أوله: الحمد لله الذى
خلق أفضل الخلق..... إلى:
وإصابة الرأى والأقوال
وطهارة الذيل والأفعال (ظ ١
/ ١٠٦)

(٢٠٥)
{ الترنواوذى }

نسبة إلى ترناوذ، وهى:
قرية من قرى بخارى،
وينسب إليها:

١- أحمد الترنواوذى

(أبو حامد) أحمد بن عيسى
المؤدب الترنواوذى محمد بن
إسماعيل بن بتون التقليسى، من
هذه القرية (ب ٢ / ٣٢)

(٢٠٦)
{ التشكيدى }

نسبة إلى تشكيدرة، وهى:
قرية من قرى سمرقند،
وينسب إليها:

١- أحمد التشكيدى
أحمد بن محمد التشكيدى،
حدث عنه العلماء. (ب ٢ /
٣٧)

(٢٠٧)
{ التفتازانى }

نسبة إلى تفتازان، وهى:
قرية من نواحي نسا، وينسب
إليها:

١- حسن التفتازانى (١٠٧٠-
١١٣٧ هـ / ١٦٦٠ -
١٧٢٥ م)

حسن بن محمد التفتازانى عالم،
فرضى، أديب مشارك فى
بعض العلوم. ولد فى حدود
سنة ١٠٧٠

هـ، وتوفى بمكة من أثاره:
نظام السراجية وشرحها، وله
شعر. (ف ١ / ٥٨٢)

٢- محمد الغنيمى (١٣١٢ -
١٣٥٥ هـ / ١٨٩٤ -
١٩٣٦ م)

محمد بن عبد الرحمن الغنيمى،
التفتازانى، صوفى، من أهل
الطرق، أديب، ناثر، شاعر،
عارف بالإنكليزية كتابةً وحديثاً.
ولد بالزقازيق من أعمال
مصر، وتولى مشيخة الطريقة
الغنيمية التفتازانية من أثاره:
مذكرات سياسية عن المسألة
المصرية وبعض رجالات
السياسة المعروفين من
المصريين والإنكليز. (ف ٣ /
٣٩٧)

٣- مسعود التفتازانى (٧١٢ -
٧٩١ هـ / ١٣١٢ - ١٣٨٩ م)

مسعود بن عمر بن عبد الله
التفتازانى (سعد الدين) عالم
مشارك فى النحو والتصريف
والمعانى والبيان والفقهاء

وأقام ببلخ وصحب أحمد بن خضرويه البلخي المتوفى سنة ٢٤٠ هـ له تصانيف في الرياضيات. (س ٤٥٩/١) (ف ٥٦٩/٣)

٧ - محمد الترمذي (٢١٠ - ٢٧٩ هـ / ٨٢٥ - ٨٩٢)

(أبو عيسى) محمد بن عيسى بن سورة بن موسى بن الضحاك السلمي، الضرير، البوغى، الترمذي، محدث، حافظ، مؤرخ، فقيه، أحد الأئمة الذين يقتدى بهم في علم الحديث، ولد في حدود سنة ٢١٠ هـ، وتلمذ لمحمد بن إسماعيل البخاري، وشاركه فيما يرويه في عدة من مشايخه، مثل قتيبة بن سعيد، وعلى بن حجر، وأبن بشار، وغيرهم، وارتحل، وسمع بخراسان والعراق والحرمين، وسمع منه شيخه البخاري، وتوفى بترمذ بقرية بوغ في ١٣ رجب من تصانيفه: الجامع الصحيح، الشامل في شمائل النبي، رسالة في الخلاف والجدل، والتاريخ، تهذيب التهذيب، العلل، الرباعيات في الحديث). (ب)

٢ / ٣١) (س ٤٥٩/١) (ع ٦١٣) (ف ٥٧٣/٣) (ظ ١٩/٦)

٨ - أحمد الترمذي

(أبو الحسن) أحمد بن حنبل بن أبي الحسن الترمذي، الحافظ، رحال، طوف الشام والعراق، وسمع بمصر والشام والعراق، روى عنه البخاري والترمذي وابن خزيمة وغيرهم. (ب ٢/١) (٣٢)

٩ - إسحاق الترمذي

إسحاق بن إبراهيم ابن جبلة بن باجوية الترمذي. (س ١/١) (٤٥٩)

١٠ - أبو أحمد الترمذي

أبو أحمد بن الحسن الترمذي. (س ١/١) (٤٥٩)

١١ - خالد الترمذي

خالد بن زياد بن جزو الأزدي الترمذي، من أهل ترمذ، روى عنه قتيبة بن سعيد وغيره، وأهل بلده، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء، توفي وهو ابن مائة سنة وكان على القضاء بترمذ. (س ١/١) (٤٥٩)

١٢ - عبد العزيز الترمذي

عبد العزيز بن خالد بن زياد بن جزو الأزدي الترمذي، بن خالد السابق، كان على القضاء بمرو، روى عن العلماء، وروى عنه غيره. (س ١/١) (٤٥٩)

١٣ - سعيد الترمذي

(أبو عثمان) سعيد بن خالد بن محمد بن مخلد بن خالد الترمذي، قدم بغداد حاجاً وحدث بها، روى عن العلماء، وروى عنه غيره. (س ١/١) (٤٦٠)

١٤ - صالح الترمذي

(أبو محمد) صالح بن محمد بن داود الترمذي، العابد، قدم نيسابور سنة ٣٤٥ هـ وحدث بها، ثم خرج للحج ثم مرض بمنى، ولما ورد مكة توفي بها ودفن بالبطحاء، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ١/١) (٤٦٠)

١٥ - محمد الترمذي

(برهان الدين) محمد بن محمد الزين الحسيني وهو من أولاد الشيخ محمد بن علي

منازل أهل الاختيار. (ظ ٤ / ٧٥٠) (ف ٣ / ٧٥٨)

(٢٠٤)

{ الترمذي }

نسبة إلى ترميد، وهي مدينة مشهورة من أمهات المدن راكبة على نهر جيحون، وينسب إليها:

١ - عمر الترمذي (كان حياً ٨٥٧ هـ / ١٤٥٣ م)

عمر الترمذي. صوفى واعظ،

من آثاره: تفسير سورة

الإخلاص ألفه للملك الظاهر

محمد أبي سعيد المتوفى سنة

٨٥٧ هـ ذكر فيه مقدمة في

نصيحة هذا الملك تتعلق

بالإخلاص. (ف ٢ / ٥٥٥)

٢ - محمد الترمذي (٢٠٠٠ -

٢٩٥ هـ / ٨١٧ - ٩٠٨ م)

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن

نصر الترمذي، من أهل ترميد،

كان فقيهاً فاضلاً ورعاً سديد

السير، سكن بغداد وحدث بها

فكان شيخ الشافعية، وكان ثقة

من أهل الفضل والعلم والزهد

في الدنيا، وهو ثقة مأمون

ناسك، كتب الحديث ٢٩ سنة،

الشافعي من شيوخ الشافعية

بالعراق، ولد في ذي الحجة

سنة ٢٠٠ هـ وتوفى في ١١

من المحرم، وقد اختلط في آخر

حياته، ولم يكن للشافعيين

أريس منه ولا أشد ورعاً،

وكان من أهل التقل في المطعم

على حال عظيمة فقراً وورعاً

وصبراً على الفقر، من آثاره:

اختلاف أهل الصلاة في

الأصول. (س ١ / ٤٦٠) (ط

١ / ١٨١). (ع ٥٧٢ -) (ف ٣

١١٢ / ١١٢)

٣ - محمد الترمذي (٢٠٠٠ -

٢٨٠ هـ / ٨٩٣ م)

(أبو إسماعيل) محمد بن

إسماعيل بن يوسف، السلمي،

الترمذي، محدث، حافظ،

صنف، وكان فهماً متقناً

مشهوراً بمذهب أهل السنة،

وسكن بغداد وحدث بها، ورحل

إلى الحجاز ومصر، وروى

عنه الترمذي في جامعه

والنسائي، وتوفى ببغداد في

شهر رمضان. (ب ٢ / ٣)

(س ١ / ٤٦١). (ظ ٦ / ٢٠)

(ف ٣ / ١٣٦)

٤ - محمد الترمذي (كان حياً

٣١٨ هـ / ٩٣٠ م)

(أبو عبد الله) محمد بن علي

بن الحسين بن بشير الحكيم،

الترمذي، محدث، حافظ،

صوفى، سمع الكثير بخراسان

والعراق، وقدم نيسابور وحدث

بها، وسمع منه الحديث سنة

٣١٨ هـ من تصانيفه: الأكياس

والمغترين، رياضة النفس،

الكسب، وكلها في التصوف،

نوار الأصول في معرفة

أخبار الرسول، وعلل العبودية،

جواب كتاب من الرى، ختم

الأولياء، الصلاة ومقاصدها.

(س ١ / ٤٥٩) (ظ ٦ / ١٥)

(ف ٣ / ٥٠٢)

٥ - محمد الترمذي (٢٨٠ هـ

٨٩٣ م)

محمد بن عمر الترمذي، ثم

البلخي، الشافعي (أبو بكر)

فاضل من آثاره: العالم

والمعلم. (ف ٣ / ٥٥٨)

٦ - محمد الوراق (كان حياً

قبل ٢٤٠ هـ / ٨٥٤ م)

(أبو بكر) محمد بن عمر

الوراق، الترمذي، مؤيد

الأولياء، صوفى، ولد بترمذ،

(أبو بكر) عبدالله بن عبد الصمد بن أحمد بن إبراهيم بن إسحاق بن جعفر بن إسحاق بن أحمد بن شرحبيل بن سراقه بن مالك بن جعشم الترابي، كان شيخاً صالحاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٤٩٤ هـ. (س ١ / ٤٥٤)

٤- عبدالرحمن الترابي (أبو محمد) عبدالرحمن بن عبد الله..... بن جعشم الترابي، ابن عبد الله السابق، شيخ سديد صالح عفيف من أهل العلم، توفي سنة ٥٣٠ هـ. (س ١ / ٤٥٤)

(٢٠٠)
{ التَّراخِي }

نسبة إلى تَرَاخَةَ (تَرَاخِي)، وهي: قرية من قرى بخاري، وينسب إليها:

١- محمد التراخي البخاري (أبو عبد الله) محمد بن موسى بن حكيم (حليم) بن عطية بن عبد الرحمن التراخي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه

غيره، توفي آخر ذي الحجة سنة ٣٥٠ هـ، ودفن أول يوم من المحرم. (ب ٢ / ٢٣). (س ١ / ٤٥٥)

(٢٠١)

{ التُّرْبَاتِي }

نسبة إلى ثُرْبَانُ، وهي: قرية من قرى بخاري، وينسب إليها:

١- محمد التُّرْبَاتِي (أبو علي) محمد بن يوسف بن إبراهيم التُّرْبَاتِي، الفقيه المحدث، أحد الفقهاء، وكان من مشاهير المحدثين، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٢٣ هـ. (ب ٢ / ٢٣). (س ١ / ٤٥٥)

(٢٠٢)

{ التُّرْكَاتِي }

نسبة إلى تُرْكَانُ، وهي: اسم لبعض أجداد المنتسب إليه من هذان، ينتسب إليها:

١- أحمد الهمداني التركماني (أبو العباس) أحمد بن إبراهيم بن أحمد بن تركان بن جامع بن الحسين الخفاف التميمي الهمداني التركماني، من محدثي همدان ومشاهيرهم، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٤٥٨)

(٢٠٣)

{ التُّرْكَسْتَانِي }

نسبة إلى تُرْكَسْتَانُ، وهي: اسم جامع لجميع بلاد الترك، وينسب إليها:

١- محمد التُّرْكَسْتَانِي (٧٦٩ هـ / ١٣٦٨ م)

(بدر الدين) محمد بن هبة الله بن أحمد بن معلى بن محمود التُّرْكَسْتَانِي، الحنفي، فقيه أفتى وصنف المعروف بالطرازي (بكسر الطاء) نزيل القاهرة، ولد ٦٧١ هـ وتوفي ٧٣٣ هـ. من تصانيفه: الإرشاد في الفروع، تبصرة الأسرار في شرح المنار للنسفي، شرح الجامع الكبير للشيباني في الفروع، شرح عقيدة الطحاوي،

نسبة إلى تَخْسِينِج، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - خالد التَّخْسِينِيُّ

(أبو يزيد) خالد بن كردة السمرقندي التَّخْسِينِيُّ، كان عالماً حافظاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٢ / ١٩) (س ١ / ٤٥٠)

٢ - الرسول التَّخْسِينِيُّ

الرسول بن زيد بن سعدان التَّخْسِينِيُّ، السمرقندي، شيخ صالح، يزوي عن عمه عطاء، وروى عنه خطيب بخارا (المهلبى)، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٤٥٠)

٣ - عطاء التَّخْسِينِيُّ

عطاء بن سعدان التَّخْسِينِيُّ، روى عنه الرسول بن سعد، وروى عن العلماء. (س ١ / ٤٥٠)

(١٩٨)

{ التَّدِيَانِيُّ }

نسبة إلى تَدِيَانَةَ، وهي: قرية من قرى نيسف، ينسب إليها:

١ - أحمد التَّدِيَانِيُّ

(أبو الفوارس) أحمد بن محمد بن جمعة بن السكن بن أمية بن رزين بن عبد الله النسفي التَّدِيَانِيُّ، من أهل قرية تديانة، روى عنه أهل بلده وشيوخ بخارا روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات في المحرم سنة ٣٦٦ هـ. (ب ٢ / ٢٣) (س ١ / ٤٥٢)

٢ - إبراهيم التَّدِيَانِيُّ

إبراهيم بن نبهان التَّدِيَانِيُّ، من هذه القرية، تفقه ببلخ وكتب بها عن أهلها، مات شاباً قبل أن يحدث بقرية تديانة يوم الأحد من شهر ربيع الأول سنة ٣٩٢ هـ. (س ١ / ٤٥٢)

٣ - القاسم التَّدِيَانِيُّ

(أبو محمد) القاسم بن الحسن بن محمد بن توبة بن حريس التَّدِيَانِيُّ، الكاتب، من قرية تديانة، لم يكن له إسناد، ولد سنة ٣٣٤ هـ، ومات ليلة الجمعة ودفن يوم الجمعة قبل الصلاة ٨

من شوال سنة ٤٢١ هـ. (س ١ / ٤٥٣)

(١٩٩)

{ التَّرَابِيُّ }

نسبة إلى ثَرَاب، وهي: مهنة بيع التراب لجماعة من مرو، لهم سوق ينسب إليهم، يبيعون فيه البنور والحبوب، وينتسب إليها:

١ - محمد التَّرَابِيُّ

(أبو بكر) محمد بن أبي الهيثم عبد الصمد بن علي التَّرَابِيُّ المروزي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي في شهر رمضان سنة ٤٦٣ هـ وله ٩٦ سنة. (س ١ / ٤٥٤)

٢ - محمد بن أحمد التَّرَابِيُّ

(أبو الحسن) محمد بن أحمد الحسين أبي التَّرَابِيُّ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٤٥٤)

٣ - عبدالله التَّرَابِيُّ

(أبو عيسى) محمد بن علي بن الحسين البزاز يعرف بالبخاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٤٤٩)

٢ - حماد البخاري

حماد بن أحمد بن حماد بن أبي الرجاء الطاردي البخاري. (ب) (١٩ / ٢) (س ١ / ٤٤٩)

(١٩٦)

{ التخصانجكي }

نسبة إلى تَخْسَانَجَكْت، وهي قرية من قرى صغد سمرقند، ينسب إليها:

١ - محمد التخصانجكي

(أبو جعفر) محمد التخصانجكي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب) (١٩ / ٢) (س ١ / ٤٤٩)

(١٩٧)

{ التخصينجي }

الحائري، الشهير بالعلامة فقيه أصولي، مشارك في علوم، ولد في تبريز، وهاجر الى العراق وأخذ عن جماعة في كربلاء وتوفى بالنجف من تصانيفه الكثيرة: لباب الأصول، أنيس الأدباء، كرائم القرآن، النواميس الإلهية في الأحكام الفقهية، وأنموذج العلوم. (ف ٢ / ٦٥١)

٨٩ - شعيب التبريزي

(أبو صالح) شعيب بن صالح بن شعيب التبريزي، القاضي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب) (٢ / ١٥) (س ١ / ٤٤٦)

(١٩٥)

{ البخاري }

نسبة إلى تُخَارَان به (طُخَارَان به)، وهي قرية من قرى مرو (سكة معروفة بمرو يقال لها: تُخَارَان به (طُخَارَان به)، ينسب إليها:

١ - محمد البخاري

وله شعر. (ب ٢ / ١٥) (س ١ / ٤٤٦) (ف ٤ / ١٠٦)

٨٥ - فتاح التبريزي (١٢٥٢ - ١٣١١ هـ / ١٨٣٦ - ١٨٩٣ م) فتاح السراي، التبريزي. فقيه، أصولي من آثاره: أصول الفقه. (ف ٢ / ٦١٠)

٨٦ - أحمد الأشعري (القرن الثاني عشر الهجري / القرن الثامن عشر الميلادي)

أحمد بن محمد بن عبد الملك الأشعري، التبريزي، له سراج القلوب. (ف ١ / ٢٧٧)

٨٧ - محمد التبريزي (١١٢٠ هـ - ١٧٠٨ م)

محمد تقى الدين بن محمد صالح الحسيني، التبريزي، الأصفهاني فاضل من آثاره: رسالة في محاسبة النفس. (ف ٣ / ١٨٣)

٨٨ - أبو القاسم التبريزي (١٢٨٦ - ١٣٦٢ هـ / ١٨٦٩ - ١٩٤٣ م)

أبو القاسم بن محمد رضا بن أبي القاسم بن علي أصغر التبريزي، الطباطبائي،

والحيرة كذلك، ثم عاد إلى النجف بصورة نهائية منصرفاً لأداء رسالته المنبرية، وعاكفاً على البحث والنشر، وانتخب رئيساً لجمعية الرباط الأدبية إلى آخر حياته، وتوفي بعد ليلة الأحد ٢١ جمادى الثانية ١٣٨٥ هـ، من آثاره: المقصورة العلوية في سيرة الإمام علي، عنوان المصائب في مقتل الإمام علي، البابليات (ثلاثة أجزاء) ديوان شعر، الذخائر (ديوان خاص باهل البيت)، ديوان جهاد المغرب العربي، الجعفریات (مجموعة شعرية)، وقائع الأيام، ومع الشريف الرضي، ونقد كتاب شعراء الحلة لعلي الخاقاني. (ف/٣٦٨)

٨١ - محمود التبريزي (كان حياً ١٢٨٧ هـ / ١٨٧٠ م) محمود بن محمد بن مهدي العلوي، التبريزي قارئ، من أهل تبريز، علم السلطان ناصر الدين شاه. من تصانيفه: جواهر القرآن في التجويد، ورسالة في أخلاق العلماء. (ف/٣ / ٨٢٩، ٨٣٠)

٨٢ - المظفر التبريزي (٥٥٨ - ٦٢١ هـ / ١١٦٣ - ١٢٢٤ م) (أمين الدين) المظفر بن إسماعيل بن علي الوراني، التبريزي، الشافعي، فقيه، أصولي تفقه ببغداد، وأفتى وناظر، ودرس وسمع، وحدث ورحل إلى شيراز، وتوفي بها في ذي الحجة من تصانيفه: مختصر المحصول لفخر الدين الرازي في أصول الفقه وسماه التفتيح، سمط المسائل الفقهية في ثلاث مجلدات، ومختصر التبريزي في فروع الفقه الشافعي. (ظ ٦ / ٤٦٣) (ف ٣ / ٨٩٣)

٨٣ - موسى التبريزي (٦٦٩ - ٧٣٦ هـ / ١٢٧١ - ١٣٣٦ م) (مصلح الدين، أبو الفتح) موسى بن أمير حاج بن محمد التبريزي، فقيه، أصولي. قدم دمشق والقاهرة، وتوفي بوادي بني سالم من طريق الحجاز وهو قاصد زيارة قبر الرسول صلى الله عليه وسلم، من آثاره: شرح البيدع لابن الساعاتي في أصول الفقه وسماه الرفيع في شرح البيدع. (ف ٣ / ٩٣٠)

٨٤ - يحيى التبريزي (٤٣١ - ٥٠٢ هـ / ١٠٣٩ - ١١٠٩ م) (أبوزكريا) يحيى بن علي بن محمد بن الحسن بن بسطام، الشيباني، المعروف بالخطيب، التبريزي، أديب، نحوي، لغوي، عروضي، نشأ ببغداد، ورحل إلى بلاد الشام، فقرأ على أبي العلاء المعري وأخذ عنه، وسمع من سليم بن أيوب بصور، وروى عنه الخطيب البغدادي، والحافظ بن ناصر، وتخرج عليه خلق كثير، وتعلموا له، وأقام بدمشق مدة، ودخل مصر وعاد إلى بغداد، فقام على خزانة الكتب في المدرسة النظامية، إلى أن توفي ببغداد فجأة في جمادى الآخرة، من تصانيفه: شرح سقط الزند لأبي العلاء المعري، شرح ديوان الحماسة لأبي تمام، تهذيب إصلاح المنطق لأبن السكيت، الملخص في إعراب القرآن في أربع مجلدات، الكافي في علمي العروض والقوافي، مشكاة المصابيح، اختيارات المفضل للخطيب التبريزي، وشرح المعلمات،

تقاريرات في الفقه ورسالة في الربا. (ف ٣ / ٧٨٠)

٧٩ - محمود الطباطبائي (١٣١٠ هـ / ١٨٩٢ م)

محمود بن علي أصغر بن محمد نقي الطباطبائي، التبريزي. فقيه، محدث، عارف بالرجال توفي بمكة بعد الحج له كتاب في علم الدراية والرجال، ودكة القضاء في الأحكام والشهادات. (ف ٣ / ٨٢٠)

٨٠ - محمد التبريزي (١٣١٣ - ١٣٨٥ هـ / ١٨٩٥ - ١٩٦٥ م)

محمد علي بن يعقوب بن جعفر التبريزي، النجفي اليعقوبي، خطيب، شاعر، باحث، أصله من تبريز إلا أنه ولد في النجف ونشأ فيها، وحمله أبوه إلى الحلة في هجرته إليها، وهو صغير، فنشأ فيها، وقرأ القرآن، ثم أخذ يختلف إلى أندية الحلة، وبعد وفاة والده انقطع إلى محمد القزويني ولازمه، واستفاد من علمه وأدبه كثيراً، ثم هاجر إلى جناجة، ثم إلى النجف، ثم سكن الكوفة مدة

البحث لعصد الدين. (ف ٣ / ٦٧٦)

٧٦ - محمد التبريزي (القرن الثامن الهجري / القرن الرابع عشر الميلادي)

(عز الدين) محمد بن محمد بن محمود بن ينداز التبريزي الأصل، المقدسي، البعلبي، محدث، فقيه. ولد ببيت المقدس، وولى قضاء غزة. من آثاره: مختصر الروضة، ومختصر جامع الأصول. (ف ٣ / ٦٩٢)

٧٧ - محمد الأتريبيجاني (١٣٣٣ هـ / ١٩١٥ م)

محمد مهدي بن محمد النقي محمد جعفر الإيراني، الأتريبيجاني، التبريزي، نزيل القاهرة (الدكتور) فاضل. من آثاره: مفتاح باب الأبواب في شريعة الطائفة البابية. (ف ٣ / ٧٤٠)

٧٨ - محمد الطباطبائي (١٣٢٦ هـ / ١٩٠٨ م)

محمد بن يوسف بن باقر الطباطبائي، التبريزي. فقيه، أصولي من آثاره: أصول الفقه،

العلمية والأدبية. (ف ٣ / ٥٣٤)

٧٤ - محمد التبريزي (كان حياً ٧٤٠ هـ / ١٣٣٩ م)

محمد بن محمد بن محمد التبريزي، الأفسراني (جمال الدين) نحوي. من آثاره: كشف الإعراب في شرح اللباب للأسفرائيني في النحو فرغ منه بشيراز سنة ٧٤٠ هـ. (ف ٣ / ٦٧٦)

٧٥ - محمد البردعي (٩٢٧ هـ / ١٥٢١ م)

محمد بن محمد بن محمد البردعي التبريزي، الحنفي (محي الدين) عالم مشارك في بعض العلوم من موالى الروم درس على والده وغيره، ودخل شيراز وهرارة وقرأ على بعض علمائها، ثم ارتحل إلى بلاد الروم، ودرس بمدرسة أحمد باشا بمدينة بروسة، ثم بادرنة، وتوفي بها. من تصانيفه: حواش على تفسير البيضاوي، وحواش على حاشية شرح التجريد للسيد الشريف، وحواش على التلويح، وشرح على آداب

- العضدية لعضد الدين الأيجي. (ف ٣ / ٣٤٨)
- ٦٦ - محمد الخطيب (كان حياً ٧٣٧ هـ / ١٣٣٧ م)
- محمد بن عبد الله الخطيب التبريزي، العمري (ولي الدين) محدث، كمل المصابيح في الحديث ونيل أبوابه وفرغ منه سنة ٧٣٧ هـ. (ف ٣ / ٤٣٧)
- ٦٧ - محمد التبريزي (٩٥٤ هـ / ١٥٤٧ م)
- محمد بن عبد الأول التبريزي، فاضل من موالى الروم. له حاشية على شرح هداية الحكمة لمولانا زاده. (ف ٣ / ٣٨٢)
- ٦٨ - محمد الطباطبائي (كان حياً قبل ١٣١٦ هـ / ١٨٩٨ م)
- محمد بن عبد الفتاح الطباطبائي التبريزي، عالم، أديب، شاعر. روى عنه جماعة، منهم شرف الدين علي سيد الأطباء الحسيني التبريزي المتوفى سنة ١٣١٦ هـ. من تأليفه: كتاب في الأدعية والأذكار. (ف ٣ / ٤١٨)
- ٦٩ - محمد التبريزي (١٢٤٠ هـ - ١٣٢٠ هـ / ١٨٢٥ - ١٩٠٢ م)
- محمد بن عبد العظيم التبريزي، ناظم، ولد بتبريز، وانتقل الى العراق، وجال في بلدان كثيرة، واختلط بأعراب البادية محترفاً للتجارة، واستقر في الحلة، وتوفي بها، ونقل إلى النجف. من آثاره: ديوان شعر جمعه من بعده ابنه عيسى. (ف ٣ / ٤١٦)
- ٧٠ - محمد التبريزي (١٢٩٤ هـ - ١٣٦٠ هـ / ١٨٧٧ - ١٩٤١ م)
- محمد بن عبد الكريم الموسوي السرايبي، التبريزي. فاضل عارف بالرجال له طريقة الهداية في علم الدراية. (ف ٣ / ٤٢٤)
- ٧١ - محمد التبريزي (١٢٦٨ هـ - ١٨٥٢ م)
- محمد بن علي بن أبي الحسن الحسيني، الخسروشاهي، التبريزي. فاضل. توفي بعد سنة ١٢٦٨ هـ من آثاره: مشكاة المصابيح، ورسالة في وضع الألفاظ والحقيقة الشرعية. (ف ٣ / ٥٠٢)
- ٧٢ - محمد الأوفساوي (١٣١٠ هـ / ١٨٩٢ م)
- محمد علي بن أحمد الأوفساوي القراجة داغي، التبريزي. فقيه شارك في بعض العلوم، هبط مشهد الرضا عليه السلام بعد سنة ١٣٠٠ هـ، وقطن زمناً. ثم هبط طهران، وتصدر للتدريس مدة، وتوفي في يوم الجمعة ٢ ربيع الثاني ١٣١٠ هـ له آثار منها: الرسالة التمرينية في المنطق، زين المعابد، التفتيحات الأصولية، طيشة القوانين، وحاشية الروضة البهية. (ف ٣ / ٤٩١)
- ٧٣ - محمد الأروبادي (١٣١٢ - ١٣٨٠ هـ / ١٨٩٤ - ١٩٦٠ م)
- محمد علي بن محمد تقى بن محمد قاسم الأروبادي، التبريزي، النجفي، عالم، أديب، فقيه، من آثاره: كتاب ضخخ في ست مجلدات على نهج الكشكول شحنه بالفوائد التاريخية والتراجم وغير ذلك في مختلف الموضوعات

- ٥٨ - محمد التبريزي (١٣١٠ هـ / ١٨٩٣ م)
 محمد حسن عبد الكريم
 الزنوزي، أديب، طبيب أقام
 بالنجف، وأخذ عن مهدي
 النجفي وغيره، وعاد إلى
 تبريز، فأقام فيها بالوظائف
 الدينية إلى أن توفي في ٢٦
 شوال، ونقل إلى النجف فدفن
 بوادي السلام. من آثاره: كتاب
 الحج، مباحث الألفاظ، أصل
 البراءة، الأستصحاب. (ف ٣ /
 ٢٢٢)
- ٥٩ - محمد القاضي (١٢٩٣ هـ / ١٨٧٦ م)
 محمد حسين بن علي أصغر بن
 محمد تقي القاضي،
 الطباطبائي، الحسني،
 التبريزي، فقيه، أصولي،
 محدث، هاجر إلى النجف وأخذ
 عن محمد حسن صاحب
 الجواهر ومحمد جعفر شر
 يعتمد الأسر باذى وغيرهما
 ورجع إلى تبريز، وتوفي بها
 عن نيف وثمانين سنة. من
 آثاره: منهج الرشاد في شرح
 الإرشاد في الفقه، حاشية
 القوانين في الأصول، رسالة
 الظن الخاص، علل الشرايع،
- ٦٣ - محمد التبريزي (١١٥٨ هـ / ١٧٤٥ م)
 محمد رضا بن عبد المطلب
 التبريزي، محدث، من القضاة:
 تولى عسكر السلطان. من
 مؤلفاته: المصاييح في شرح
 المفاتيح، الشافي الجامع بين
 البحار والوافي، والشفا في
 أخبار آل المصطفى في عدة
 مجلدات كبيرة. (ف ٣ / ٢٩٨)
- ٦٤ - محمد التبريزي (١١٣١ هـ / ١٧١٩ م)
 محمد زمان بن كلب علي
 التبريزي الشيعي، الإمامي.
 فقيه، أصولي، مشارك في
 بعض العلوم توفي في حدود
 سنة ١١٣١ هـ. من آثاره:
 الجبة في فوائد متفرقات، شرح
 زبدة الأصول، فرائد الفوائد في
 أحوال المدارس والمساجد. (ظ
 ٦ / ٣١٦) (ف ٣ / ٣٠٦)
- ٦٥ - محمد منلا حنفي (٩٠٠ هـ / ١٤٥٩ م)
 محمد شمس الدين التبريزي
 المعروف بمنلا حنفي. متكلم
 منطقي. من آثاره: حاشية على
 إثبات الواجب لمحمد بن أسعد
 الدواني، وشرح الأداب
- وسر الغيبة اللاهوتية. (ف
 ٢٥٤ / ٣)
- ٦٠ - محمد التبريزي (١٣١٠ هـ / ١٨٩٢ م)
 محمد الخسروشاهي،
 التبريزي، فاضل أخذ عن
 مرتضى الأنصاري، وتوفي
 بتبريز سنة نيف وعشر
 وتثمانة وألف، ونقل إلى
 النجف، من آثاره: مشكاة
 المصاييح في التعادل
 والترجيح. (ف ٣ / ٢٧٣)
- ٦١ - محمد التبريزي (كان
 حياً ٦٨٠ هـ / ١٢٨١ م)
 محمد بن داود بن يوسف
 التبريزي (أبو الفرج) محدث.
 من آثاره: شرح مشكلات
 المصاييح للبغوي فرغ منه سنة
 ٦٨٠ هـ. (ف ٣ / ٢٨٥)
- ٦٢ - محمد التبريزي (كان
 حياً ٩٠٩ هـ / ١٥٠٣ م)
 محمد بن رجب التبريزي،
 الشافعي. فاضل. من آثاره: نفح
 المسك في شرح تنمة السلك،
 فرغ منه سنة ٩٠٩ هـ. (ظ ٦
 / ٢٢٤) (ف ٣ / ٢٩١)

محمد التبريزي شاعر ولد في تبريز، وهاجر الى العراق للتجارة، وتوفي بالحلة، ونقل الى النجف فدفن فيه من آثاره: ديوان شعر في ثمانمائة صفحة. (ف ٣ / ١٧٧)

٥٦ - محمد التبريزي (١٢٤٨ - ١٣١٢ هـ / ١٨٢٢ - ١٨٩٥ م)

محمد تقي بن محمد بن حسين بن زين العابدين بن علي بن ابراهيم المامقاني، التبريزي المعروف بحجة الإسلام التبريزي والملقب بنير. عالم، أديب، شاعر، توفي بالنجف ومقام المهدي من تصانيفه: صحيفة الأبرار، اللآلي المنظومة، مفاتيح الغيب، علم الساعة، ولمح البصر. (ف ٣ / ١٨٣)

٥٧ - محمد نجف (١٣٢٣ هـ / ١٩٠٥ م)

محمد طه نجف بن محمد مهدي التبريزي. فقيه أصولي. توفي في ١٣ شوال ١٣٢٣ هـ. له القواعد النجفية. (ف ٣ / ٥٠٦)

محمد بن أحمد التبريزي. من القضاة له: دستور القضاة. (ف ٣ / ٥٤)

٥٣ - محمد التبريزي (١٣٠٢ - ١٣٥٧ هـ / ١٨٨٥ - ١٩٣٨ م)

محمد بن أحمد الموسوي، الكماري، التبريزي، فقيه، أوصلي. من آثاره: حاشية على الرسائل في الأصول. (ف ٣ / ١١١)

٥٤ - محمد القاضي (١٢٨٥ - ١٣٦٦ هـ / ١٨٦٨ - ١٩٤٧ م)

محمد باقر بن محمد علي بن محسن بن عبد الجبار بن مهدي القاضي، الطباطبائي، التبريزي. فقيه مشارك في بعض العلوم. توفي في ٣ رجب من آثاره: مخزن الفوائد، حاشية على الفصول، الدرر الغروية، رسالة في الإشتراك في اللغة، ورسالة في عقد البيع. (ف ٣ / ١٥٧)

٥٥ - محمد التبريزي (١٢٧٦ - ١٣٢٠ هـ / ١٨٥٩ - ١٩٠٢ م)

الظاهرية والباطنية، وله أشعار. (ف ٢ / ٦٧١)

٥٠ - لطف علي النسائي (١٢٦٨ - ١٣٥٠ هـ / ١٨٥٢ - ١٩٣١ م)

لطف علي بن محمد بن كاظم أمين السفراء بن لطف علي بن كاظم بن محمد النسائي، التبريزي، الشيرازي، المدعو فاني، ثم دانش (صدر الأفاضل) أديب، كاتب، شاعر، لغوي، مؤرخ، منطقي، خطاط. من آثاره: علقة الشادي وبلغة الحادي، الكلم والحلم، الوشيجة في شيء من كتب الشيعة، الداموس، تحفة اللبيب وطرفة الأديب. (ف ٢ / ٦٧٤)

٥١ - مجد الدين الحواني (كان حياً ٨٨٤ هـ / ١٤٧٩ م)

مجد الدين بن محمد الحلواني، ثم الخونجي، التبريزي، صوفي، أقام بمصر. من آثاره: تأديب النفس وتصحيح الاعتقاد لأهل الصفا والوداد. (ف ٣ / ١٥)

٥٢ - محمد التبريزي (كان حياً هـ / ١٣٧٠ م)

ورسالة الجدرى. (ف ٢ / ٥٢٥)

٤٧ - علي التبريزي (١٣١٨ هـ / ١٩٠٠ م)

علي نقى بن علي لطف علي بن أحمد المغاني التبريزي. فاضل. توفي في تبريز. من آثاره: رياحين الرياض. (ف ٢ / ٥٣٩)

٤٨ - علي التبريزي (١٢٧٥ هـ / ١٣٣٠ م) - ١٨٥٩ هـ / ١٩١١ م)

علي بن موسى بن شفيع بن ربيع التبريزي (ثقة الإسلام) فاضل. ولد في تبريز، وقتل شنقاً يوم عاشوراء عند احتلال الروس مدينة تبريز سنة ١٣٣٠ هـ. من مؤلفاته: رسالة في اثبات يوم ميلاد الرسول. (ف ٢ / ٥٣٥)

٤٩ - كمال الدين التبريزي (٨٠٣ هـ / ١٤٠١ م)

كمال الدين التبريزي. فاضل. سكن تبريز، وتوفي ودفن في وليان كوه علي نصف فرسخ من تبريز. من آثاره: العلوم

مؤرخ، أديب، عالم ولد في حكم آباد من محال تبريز في ٢٨ شوال ١٢٨٢ هـ، وقرأ النحو والصرف والبلاغة والمنطق والرياضيات ونبغ في الخطابة حتى أصبح من مشاهير وعاظ إيران. من آثاره: وقائع الأيام في عدة مجلدات، منتخب المقاصد ومنتخب في سنع مجلدات كالشكول فيه تعانس الفرائض والمطالب، قاشع الأيام، تحفة الأحياء في قصيدة سيد الشعراء ويعنى الحميري، وتوفي بعد سنة ١٣٦٦ هـ. (ف ٢ / ٤٥٩)

٤٥ - علي التبريزي (١٢٨٤ هـ / ١٨٦٧ م)

علي بن لطف علي المغاني، التبريزي. فقيه، أصولي له تقرير بحث حسين التركي والمامقاني في الأصول في سبع مجلدات. (ف ٢ / ٤٨٩)

٤٦ - علي الموسوي (١٣١٦ هـ / ١٨٩٨ م)

علي بن محمد الموسوي التبريزي، أديب، طبيب، له قانون العلاج، زاد المسافرين،

جماعة وحصل جملة من كتب الحديث سماعاً، وشغل الناس بالعلم على أصنافه من أصول وفقه ونحو وتفسير وبيان ومنطق وجدل وفرائض وحساب وهندسة وجبر ومقابلة. ودرّس بالحسامية وأفتى وكثرت طلبته وانتفع به الناس، وله تصانيف في التفسير والحديث والأصول والمعقول، ثم سافر إلى شهرزور والسلطانية ومراغة ثم سافر من بغداد إلى مكة ثم إلى طيبة يثرب، ثم دخل القاهرة في محرم ٧٢٢ هـ / ١٣٢٢ م وتوفي بالقاهرة في رمضان. من تصانيفه: حاشية على شرح الحاوي الصغير للقرظيني في فروع الفقه الشافعي، مبسوط الأحكام في صحيح ما يتعلق بالكلم والكلام من شرح كافية ابن الحاجب، مختصر علوم الحديث لابن الصلاح، التذكرة في الحساب. (ف ٢ / ٤١٣، ٤٦٦)

٤٤ - علي التبريزي (١٢٨٢ هـ / ١٨٦٥ م)

علي بن عبد العظيم الحكم آبادي التبريزي، الخياباني

٤٢ - علي الطباطبائي (١٢٧٤ هـ - ١٣٦٦ هـ / ١٨٥٨ - ١٩٤٧ م)

علي بن حسين بن أحمد بن رحيم الطباطبائي التبريزي. عالم من القضاة مجتهد، ولد في تبريز في ١٣ ذي الحجة ونشأ في بيت علم، فأخذ الأوليات عن بعض الأفاضل وتلمذ علي والده وعلي موسى التبريزي وغيره، وهاجر إلى النجف، فحضر علي مسجد الفاضل الشرايبياني، ومحمد حسن المامقاني وغيرهما، وتوفي ليلة الأربعاء ٦ ربيع الأول من آثاره: تفسير القرآن. (ف ٢ / ٤٢٣)

٤٣ - علي التبريزي (٦٧٧ هـ - ٧٤٦ هـ / ١٢٧٨ - ١٣٤٥ م)
(تاج الدين، أبو الحسن) علي بن عبد الله بن أبي الحسن الأربيلي التبريزي، الشافعي، عالم مشارك في التفسير والحديث والفقه والأصول والحساب والهندسة والكلام والنحو والطب، ولد في أربيل بأذربيجان، وسكن تبريز، ورحل إلى بغداد فمكة حاجاً، فمصر، وسمع بها الحديث من

المرسلين، ووزر المعاني الجليلة. (ف ٢ / ٣١٩)

٤٠ - علي التبريزي (٦١٠ هـ - ١٢١٣ م)
علي بن أحمد بن هبل التبريزي البغدادي. طبيب له المختار في الطب. (ف ٢ / ٤٠٠)

٤١ - علي القنوي (٦٦٨ هـ - ٧٢٩ هـ / ١٢٧٠ - ١٣٢٩ م)
علي بن إسماعيل بن يوسف القنوي، التبريزي، الشافعي، (علاء الدين، أبو الحسن) فقيه، متكلم، أصولي، أديب، صوفي، ولد بقونية من بلاد الروم، ثم قدم القاهرة، ثم دمشق، وولى قضاء الشام، وتوفي بدمشق في ذي القعدة من تصانيفه شرح الحاوي الصغير في فروع الفقه الشافعي، مختصر منهاج الدين للحليمي في شعب الإيمان التعرف لمذهب التصوف للكلابادي، مصنف في حياة الأنبياء، الشافي في الأصول، الابتهاج في انتخاب المنهاج، وله شعر. (ف ٢ / ٤٠٦)

٣٧ - عبد الله التبريزي (كان حياً ٧٠٠ هـ / ١٣٠١ م)

عبد الله بن علي بن محمد المعروف بالعلاء التبريزي. نحوي. من تصانيفه: الهادية إلى حل الكافية في النحو وأهداه إلى الوزير الأمير حاجي بن محمد الساوجي في حدود سنة ٧٠٠ هـ، والضوابط الكافية للتعريف فلا خلاصة النحو والتصريف. (ف ٢ / ٢٦٣)

٣٨ - عبد الله بن شريف (٩٥٥ هـ / ١٥٤٨ م)

عبد الله بن محمد التبريزي نزيل هراة، الملقب بشريف. شاعر من آثاره: ديوان شعر. (ف ٢ / ٢٧٦)

٣٩ - عبد الملك الصديقي (٨٩٦ هـ / ١٤٩١ م)

عبد الملك بن علي بن علي بن مبارك شاه بن أبي بكر البكري، الصديقي، الساوجي، التبريزي، ثم القزويني، الشيرازي، الشافعي (أبو القت) صوفي من آثاره: هدية المحبين في الأخبار والأدعية والأذكار، الحبل المتين في الأذكار والأدعية الماثورة عن سيد

هـ وقرأ مقدمات العلوم، ثم هاجر الى النجف، فحضر على حسين الخليلي ومحمد كاظم الخراساني وغيرهما، وعاد الى تبريز، فكان من العلماء الى أن توفي في تاسع صفر ١٣٣٤ هـ. من آثاره: صراط النجاة في العقائد، مشكاة السالك في ظلم المسالك في الأدعية وغيرها. (ف٢/١٣٦)

٣٥ - عبد الصمد التبريزي (٧٦٥ هـ / ١٣٦٤ م)

عبد الصمد التبريزي نزيل العراق، مقرئ. من آثاره: مختصر الشاطبية في القراءات السبع. (ف٢/١٥٢)

٣٦ - عبد القاهر التبريزي (٦٤٨ - ٧٤٠ هـ / ١٢٥٠ - ١٣٣٩ م)

عبد القاهر بن محمد بن عبد الواحد التبريزي الحراني، الدمشقي، قاض أصله من تبريز وولد في حران، ونشأ بدمشق، وولي قضاء صفد، وقضاء نديما فاستمر الى أن توفي فيها له مجموعة خطب. (ف٢/٢٠٢)

عبد الحميد بن عيسى الخسروشاهي التبريزي الشافعي (شمس الدين) طبيب، حكيم، فقيه، أصولي متكلم، محدث، ولد بخسروشاه، وتوجه الى دمشق، وأقام بها الى أن توفي في ٢٥ شوال، ودفن بجبل قاسيون. له من الكتب: مختصر كتاب المذهب لأبي إسحاق الشيرازي في فروع الفقه الشافعي، مختصر كتاب الشفاء لابن سينا، تمة كتاب الآيات البيئات لابن خطيب الري فخر الدين البرازي. (ف٢/٦٤)

٣٣ - عبد الرحيم التبريزي (٧١٠ هـ / ١٣١٠ م)

عبد الرحيم بن إبراهيم التبريزي من فقهاء تبريز. ولد سنة ٧١٠ هـ تقريبا. له مصنفات. (ف٢/١٢٨)

٣٤ - عبد الرحيم الأنصاري (١٢٧٢ - ١٣٣٤ هـ / ١٨٥٦ - ١٩١٥ م)

عبد الرحيم بن نصر الله الأنصاري التبريزي، عالم فقيه، ولد في هجر أنطلس من قرى قره اداغ في حدود ١٢٧٢

٣٠ - شريف الشيرواتي (كان حيا ١٢٢٨ هـ / ١٨١٣ م) شريف بن الرضا الشيرواتي، التبريزي، عالم مشارك في بعض العلوم. له التحفة البهية في الحساب، صنف المشحون، ومصباح الوصول ألفه سنة ١٢٢٨ هـ. (ف١/٨١٣)

٣١ - عبد الحسين التبريزي (١٢٧٧ - ١٣٥٨ هـ / ١٨٦٠ - ١٩٣٩ م)

عبد الحسين بن محمد حسن بن محمد كريم الزنوزي التبريزي، طبيب، نشأ على أبيه، فتلقى على أبيه وعن غيره العلم والمعرفة، وتوفي بعد ١٣٥٨ هـ. من آثاره: مطرح الأنظار في تراجم أطباء الأعصار وفلاسفة الأمصار، مفتاح الأدوية، معرفة السموم، رسالة في مرض كريب، رسالة في الجذام، ورسالة في الجدرى. (ف٢/٥٤)

٣٢ - عبد الحميد الخسروشاهي (٥٨٠ - ٦٥٢ هـ / ١١٨٤ - ١٢٥٤ م)

- بالتبريج وتوفى به في ٢٠
المحرم من تصانيفه: التحفة
النجفية في الرد على الأشعرية
في مسألة الحسن والقبح
والعقلين، وديوان شعر في
مدح أهل البيت: (ف ١ / ١)
(٦٤٦)
- ٢٣ - جعفر التبريزي (١٢٦٢
هـ / ١٨٤٦ م)
جعفر بن أحمد بن لطف علي
خان بن محمد المغاني،
التبريزي، فقيه، حضر على
محمد حسن صاحب الجواهر
وغيره بالتبريج، من آثاره:
شرح الشرايع، ورسالة
في العصير العنبي. (ف ١ / ١)
(٤٨٦)
- ٢٤ - جعفر التبريزي (١٢٩٠
هـ / ١٨٧٣ م)
جعفر بن محمد بن محمد جعفر
التبريزي، عالم، فقيه أصولي،
ولد في ربيع الأول، ونشأ
بتبريز، وهاجر إلى النجف،
وبقى بها عشر سنين، وعاد إلى
تبريز وقام بالوظائف الشرعية
واشتغل بالتأليف إلى أن توفي
في حدود سنة ١٣٢٤ هـ من
- تصانيفه: روائع الأصول،
مباني الأصول، دلالات
الخيرات، كتاب الطهارة
وكتاب الصلاة. (ف ١ / ٤٩٨)
- ٢٥ - جمال الدين التبريزي
(١٣٢٦ - ١٣٦٩ هـ / ١٩٠٨ م -
١٩٥٠ م)
جمال الدين بن أبي القاسم بن
محمد رضا بن أبي القاسم بن
علي بن أصغر الطباطبائي،
التبريزي، النجفي، عالم، فقيه،
أصولي ولد بالنجف ونشأ بها.
من آثاره: الكشكول. (ف ١ /
٥٠٣)
- ٢٦ - جواد الملكي (١٣٤٣
هـ / ١٩٢٥ م)
جواد بن شفيع الملكي،
التبريزي، فقيه، صوفي. درس
بالتبريج على جماعة من أهل
الفضل والعلم واستوطن ثم إلى
أن توفي في يوم عيد الأضحى.
من تصانيفه: أسرار الصلاة،
السير والسلوك. (ف ١ / ٥١٠)
- ٢٧ - رجب الأصفهاني (القرن
الثاني عشر هـ / القرن الثامن
عشر م)
رجب الأصفهاني، عالم، فقيه،
أصولي، كان حياً في أوائل
المائة الثانية عشر من مؤلفاته:
الأصول الأصفية، تطبيق ما ورد في
الشرع من أمر المعاد على
صفات النفس وملكتها
وعلومها. (ف ١ / ٧٢٢)
- ٢٨ - رضا التبريزي (كان حياً
قبل ١٢٤٩ هـ / ١٨٣٣ م)
رضا بن رضا التبريزي، من
الكتاب المنشئين في تبريز.
اتصل بعباس ميرزا فتح علي
شاه المتوفى ١٢٤٩ هـ له زينة
التواريخ. (ف ١ / ٧١٩)
- ٢٩ - رفيع الدين التبريزي
(١٣٢٦ هـ / ١٩٠٨ م)
رفيع الدين بن علي أصغر بن
أبي طالب الحسنی،
الطباطبائي، التبريزي، ويلقب
بمنظام العلماء عالم مشارك في
بعض العلوم. توفي بتبريز. من
آثاره: المقالات النظامية، تحفة
الأمثال، التحقيقات العلوية،
المجالس النظامية، وتشرح
التقويم. (ف ١ / ٧٢٣)

- ١٧ - حسين القزويني (١٢٦١ هـ - ١٢٠٨ هـ / ١٧١٤ - ١٧٩٤ م) - حسين بن ابراهيم بن محمد معصوم بن محمد فصيح الحسيني، التبريزي، فقيه، أصولي مشارك في بعض العلوم. أخذ عن أبيه وأخيه محمد مهدي ونصر الله الحائري وغيرهم، وأخذ عنه بحر العلوم الطباطبائي، وتوفي بقزوین. من تصانيفه: معارج الأحكام في شرح مسالك الإفهام وشرائع الإسلام في مستدرکات الوسائل، مستقصى الاجتهاد في شرح نخيرة المعاد والإرشاد، تذكرة العقول في أصول الدين، اللآلئ الثمينة في التراجم، وبراہین السداد في شرح الإرشاد في عدة مجلدات. (ف/١/٦٠٠)
- ١٨ - حسين التبريزي (كان حياً ١١٧٦ هـ / ١٧٦٢ م) - حسين بن حيدر التبريزي، المرعشي الرومي، الحنفي. من آثاره: جامع الكنوز ونفائس التقرير في شرح الولدية من آداب المناظرة فرغ منه سنة ١١٧٦ هـ. (ف/١/٦٠٩)
- ١٩ - حسين التبريزي (توفي بعد ١٢٨٠ هـ / ١٨٦٣ م) - حسين بن عبد الرزاق التبريزي. عالم، خطيب، أديب. من آثاره: بشائر الباكين وأنيس الذاكرين. (ف/١/٦١٥)
- ٢٠ - حسين التبريزي (كان حياً ١٣٤٦ هـ / ١٩٢٧ م) - حسين بن عبد العلي التبريزي، التوتنجي متكلم من آثاره: إزالة الوسواس والأوهام في الرد على النصارى وإبطال أقوالهم. (ف/١/٦١٦)
- ٢١ - حسين الخسروشاهي التبريزي (توفي بعد ١٢٨١ هـ / ١٨٦٤ م) - حسين بن علي الخسروشاهي، التبريزي فاضل، أخذ عن كاظم الرشتي في كربلاء. من آثاره: رسالة في الأدعية الثلاثة. (ف/١/٦٢٥)
- ٢٢ - حسين التبريزي (١١٥٩ هـ - ١٢٥١ هـ / ١٧٤٦ - ١٨٣٥ م) - حسين بن نجف بن محمد التبريزي. النجفي (أبو الجواد) متكلم، فقيه، أديب، شاعر. ولد
- التبريزي. فقيه أصولي. مكث أكثر من عشر سنين بالنجف، أخذ خلالها عن المامقاني والمازندراني ومحمد علي البكاء وغيرهم، ثم عاد إلى بلاده فقام بالوظائف الدينية الموجهة إليه، من تصانيفه: مشكاة الأنوار في أصول الدين في مجلدين، مشكاة الأصول في علم الأصول. في ثلاث مجلدات، صراط النجاة، جامع السعادة، بدائع الإسلام في شرح شرائع الإسلام. (ف/١/٥٦٩)
- ١٦ - حسن التبريزي (١٣٣٨ هـ / ١٩٢٠ م) - حسن بن محمد بن باقر بن أحمد بن لطف علي بن محمد صادق القزويني، التبريزي، عالم فقيه، ولد بتبريز، ونشأ بها ثم هاجر إلى النجف وبقي فيه خمسة أعوام ثم قفل راجعاً إلى آذربايجان، وتوفي في جمادى الثانية من تصانيفه: تشريع الأصول، رسالة في مقدمة الواجب، وكتاب الطهارة، والرسالة العلمية. (ف/١/٥٨١)

إسماعيل المرندي التبريزي فقيه أصولي، مفسر، توفي بتبريز في ٤ ربيع الأول وعمره تسعون سنة تقريباً، ونقل إلى النجف من تصانيفه: حاشية على كتاب الطهارة وكتاب المكاسب وكلاهما للشيخ مرتضى، رسالة في التعادل والترجيح، نزر الفوائد في الأخلاق، الموازين في شرح القوانين في تسع مجلدات، وشرح فصوص الحكم لابن عربي. (ف ١ / ٣٨٠)

٩ - بدل التبريزي (٦٠١ هـ / ١٢٠٥ م)

بدل بن إسماعيل التبريزي (بدر الدين) محدث، حافظ. من آثاره: تحفة الأولياء الأتقياء في نكر حال سيد الأتقياء، وأربعون حديثاً أملاًها سنة ٦٠١ هـ. (ف ١ / ٤٢٣)

١٠ - بشير الزيني (٥٧٠ -

٦٤٦ هـ / ١١٧٤ - ١٢٤٨ م)

بشير بن حامد بن سليمان بن يوسف بن سليمان بن عبد الله الهاشمي، الجعفري، الزيني، التبريزي، الشافعي (نجم

الدين، أبو النعمان) مفسر، محدث، صوفي، فقيه. ولد بارييل، وتوفي بمكة في صفر. من آثاره: تفسير كبير في عدة مجلدات، أحاسن الكلام ومحاسن الكرام، وأربعون حديثاً في أمور الدين. (ف ١ / ٤٢٨)

١١ - حسن المجتهد (١٢٦٨

- ١٣٣٧ هـ / ١٨٥٢ - ١٩١٩ م)

الحسن بن باقر بن أحمد لطف علي بن محمد صادق القرداغي، التبريزي، المعروف بالمجتهد. فقيه، أصولي. ولد في تبريز، وخرج إلى النجف لطلب العلم، فأخذ عن حبيب الله

الرشتي وعلي بن فتح الله

النهار وندی وحسين الترك

وغيرهم وتوفي بتبريز في ٩

جمادى الثانية، ونقلت جنازته

إلى النجف فدفن فيه. من

تصانيفه: تشریح الأصول،

رسالة في مقامة الواجب

وكتاب الطهارة. (ف ١ /

٥٤١)

١٢ - حسن التبريزي (٧٩٠

هـ / ١٣٨٨ م)

حسن بن شرف التبريزي (حسام الدين أبو عبد الله) فقيه، أديب، توفي سنة نيف وتسعين وسبعمائة. من آثاره: منظومة في فروع الفقه الحنفي، ودامغة المبتدعين وناصره المجتهدين. (ف ١ / ٥٥٤)

١٣ - حسن الهشترودي

(١٣٠٤ هـ / ١٨٨٧ م)

حسن بن عبد الله بن علي الهشترودي التبريزي، فقيه، أصولي. توفي في كرد، ودفن بها. من تصانيفه: التقريرات، ومتن الأبرار في ترجمة عاشر البحار. (ف ١ / ٥٦١)

١٤ - محمد التبريزي (١٣٠٤

هـ / ١٨٨٧ م)

محمد بن حسن بن عبد الله الهشترودي التبريزي. عالم، أديب، أقام بالنجف وأخذ عن المرتضى الأنصاري له آثار علمية وأدبية. (ف ٣ / ٢٢٣)

١٥ - حسن العلياري (١٣٥٨

هـ / ١٩٣٩ م)

حسن بن علي بن عبد الله بن محمد بن محب الله بن محمد بن جعفر العلياري، القراحيه داغي،

وروى عنه. (ب ٢ / ١١)
(س ١ / ٤٤٦)

(١٩٤)

{ التبريزي }

نسبة إلى تبريز، وهي: مدينة
بأذربيجان، ينسب إليها:

١- إبراهيم الجاربردي. (٧١٢ هـ / ١٣١٢ م)

إبراهيم بن أحمد بن الحسن
الجاربردي، التبريزي،
الشافعي: قدم دمشق ومات فيها.
له الرد على العضد انتصاراً
لوالده. (ف ١ / ٩)

٢- إبراهيم التبريزي (٦٧٣ هـ / ١٢٧٤ م)

إبراهيم بن اسحاق بن سليمان
التبريزي (أبو إسحاق) أحد
العلماء الزهاد له أسرار
السرور بالوصول إلى عين
النور. (ف ١ / ١٤)

٣- إبراهيم التبريزي (١٠٦٥ هـ / ١٦٥٥-١٧٣٢ م)
إبراهيم بن معصوم بن فصيح
التبريزي محدثاً، القزويني

مسكناً، الحسيني نسباً، أمير
عالم، له تصانيف، عددها ١٤
مؤلفاً، منها: حاشية على آيات
الأحكام للأردبيلي، رسالة في
تحقيق العلم الإلهي، مقامات
كمقامات الحريري، أجوبة
مسائل فقهية وعقلية، وله
قصائد. (ف ١ / ٧٤)

٤- أحمد الكوراني (٨١٣ هـ / ١٤١٠-١٤٨٨ م)

أحمد بن إسماعيل بن عثمان بن
أحمد بن رشيد بن إبراهيم
الشهروزوري، الهمداني،
التبريزي، الكوراني، ثم
القاهري، الشافعي ثم الحنفي
(شرف الدين، شهاب الدين) من
علماء الروم. تولى قضاء
العسكر، ثم منصب الفتوى،
وتوفي بالقسطنطينية. من

مؤلفاته: شرح صحيح
البخاري، كشف الأسرار عن
قراءة الأئمة الأخيار، شرح
جمع الجوامع في أصول الفقه،
غاية الأمانى في تفسير الكلام
الرباني، وقصيدة في علم
العروض، والكوثر الجاري في
أحاديث البخاري. (ف ١ / ١٠٤)

٥- أحمد التبريزي (كان حياً
١٢٧١ هـ / ١٨٥٥ م)

أحمد بن باقر بن إبراهيم
التبريزي. فقيه أصولي من
تصانيفه: كتاب في أصول الفقه
في ثلاث مجلدات. (ف ١ / ٢٥٣)

٦- أحمد التبريزي (١٢٦٥ هـ / ١٨٤٩ م)

أحمد بن لطف علي خان بن
محمد بن صادق القراداغي،
التبريزي، عالم فقيه، نشأ على
أبيه في تبريز، ثم سافر إلى
أصفهان، ثم هاجر إلى العراق،
وقطن كربلاء، وتوفي ودفن
بالنجف. من تصانيفه: منهج
الرشاد في شرح الأرشاد. (ف ١ / ٢٥٣)

٧- أحمد الأميني (١٢٨٧ هـ / ١٨٧٠-١٩١٥ م)

أحمد بن نجف علي الأميني،
التبريزي، ولد في قرية سردها
من نواحي تبريز، وتوفي
ب طهران. من مؤلفاته: تعليقه
على المكاسب. (ف ١ / ٣١٨)

٨- إسماعيل المرندي (١٣١٨ هـ / ١٩٠٠ م)

شعبان سنة ٣٢٦ هـ. (ب ٢ / ٦)
(س ١ / ٤٤١)

(١٩٣)

{ التباتي }

نسبة إلى ثبان، وهي: قرية
من قرى سويخ من نواحي
نسف، ينسب إليها:

١ - أحمد التباتي (٠٠٠ - ٧٩٣ هـ / ٠٠٠٠ - ١٣٩١ م)
(جلال الدين) أحمد بن يوسف
التباتي، الحنفي، فقيه أصولي،
نحوي، توفي في رجب، من
تصانيفه شرح المنار، رسالة
في عدم جواز ضجة الجمعة
في مواضع، ونكت على الهداية
في فروع الفقه الحنفي سماها
بالعناية بشأن الهداية. (ف ١ / ٣٢٧)

٢ - أبو هارون التباتي

(أبو هارون) موسى بن
حفص بن نوح بن محمد بن
موسى التباتي الكسي، له رحلة
في طلب العلم إلى العراق
والحجاز، روى عن العلماء

(١٩١)

{ التادني }

نسبة إلى تادن (تادن)، وهي:
قرية من قرى بخارى، ينسب
إليها:

١ - الحسن التادني (التادني)
(أبو محمد) الحسن بن جعفر
بن غزوان السلمي التادني
(التادني)، من أهل قرية تادن،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (ب ٢ / ٦) (س ١ / ٤٤٢)

(١٩٢)

{ التاديزي }

نسبة إلى تاديزة، وهي:
قرية من قرى بخارى، ينسب
إليها:

١ - الحسن التاديزي

(أبو علي) الحسن بن
الضحاك بن مطر بن هناد
التاديزي البخاري، من أهل
بخارا، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، توفي في

(أبو نصر) أحمد بن أبي علي
عبد الكريم البيوقاتي
السرخسي، كان شيخاً صالحاً،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفي سنة ٤٦٦ هـ. (ب
١ / ٦٣٨) (س ١ / ٤٣٧)

(١٩٠)

{ التابشي }

نسبة إلى تابشة، وهي: اسم
لبعض أجداد المنتسب إليهم
من أهل بخارى، ينسب إليه:

١ - عبد الرحمن التابشي

(أبو الفضل) عبد الرحمن بن
زرنك بن تابشة البخاري
التابشي، من أهل بخارا، روى
عنه أبناؤه، توفي في ٤ من
ربيع الآخر سنة ٢٥٧ هـ. (س
١ / ٤٤٠)

٢ - محمد التابشي

(أبو بكر) محمد بن عبد
الرحمن التابشي، من أهل
بخارى ابن عبد الرحمن
السابق، روى عن أبيه.
(س ١ / ٤٤٠)

(أبو عمرو) عثمان بن علي بن محمد بن علي البيكندي، الإمام الصالح الثقة، ولد ببخارى فى شوال سنة ٤٦٥ هـ، ووالده بيكندى، سمع الحديث وتفقّه على إمام سرخس وسمع الحديث منه ومن جماعة كثيرة سواه، توفى فى شوال سنة ٥٥٢ هـ. (س ١ / ٤٣٥)

١٠ - محمد بن أحمد البيكندي

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن خالد بن موسى بن زياد بن فروخان البيكندي، قدم بغداد وحدث بها روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٤٣٥)

١١ - أحمد بن يونس البيكندي (أبو يحيى) أحمد بن يونس بن النضر بن شميل البيكندي، الخطيب، ولى الخطابة ببيكند، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى ببيكند سنة ٣٧٢ هـ. (س ١ / ٤٣٥)

١٢ - محمد بن جعفر البيكندي

محمد بن جعفر البيكندي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٤٣٤)

(١٨٦)

{ البيلقاني }

نسبة إلى بيلقان، وهى: مدينة قرب الدربند (باب الأبواب) عند شروان، ينسب إليها:

١ - عبد الملك البيلقاني

(أبو المعالى) عبد الملك بن أحمد بن عبد الملك بن عبد كان البيلقاني، كان حسن الخط صحيح النقل، رحل فى طلب العلم إلى خراسان والعراق وسمع من العلماء هناك، توفى سنة ٤٩٦ هـ. (ب ١ / ٦٣٣) (س ١ / ٤٣٥)

(١٨٧)

{ البيماني }

نسبة إلى بيمان، وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - صالح البيماني

صالح بن يحيى البيماني (المعروف بصالح بن حيوية)، كان عارفاً بال نحو واللغة فاضلاً. (ب ١ / ٦٣٤) (س ١ / ٤٣٧)

(١٨٨)

{ البيوردي }

نسبة إلى أبنورذ، وهى: بلدة من بلاد خراسان، ينسب إليها:

١ - شعثم البيوردي

(أبو أحمد) شعثم بن أصيل العجلي البيوردي، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات بعد سنة ٢٤٠ هـ. (س ١ / ٤٣٧)

(١٨٩)

{ البيوقاني }

نسبة إلى بينوقان، وهى: قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١ - أحمد البيوقاني

نسبة إلى بيكنند، وهي بلدة بين بخارى وجيحون، ينسب إليها:

١ - محمد البيكندي (١٦٢ -

٢٢٧ هـ / ٧٧٩ - ٨٤١ م).

(أبو عبد الله) محمد بن سلام

بن فرج السلمي مولاهم

البخارى البيكندي، مولى بتي

سليم، فقيهاً محدثاً من أهل

ماوراء النهر، له حديث كثير

ورحلة ومصنفات في كل باب

من العلم، وتوفي في يوم الأحد

من صفر سنة ٢٢٥ / ٢٢٧ هـ.

(ب ١ / ٦٣٣) (س ١ / ٤٣٤)

(ف ٣ / ٣٢٧)

٢ - علي البيكندي (كان حياً

٧١٩ هـ / ١٣١٩ م).

علي بن محمد بن علي بن أبي

بكر بن علي النسفي ثم

البيكندي، فاضلاً من آثاره:

شرح القسم الثالث من مفتاح

العلوم للسيكاكي فرغ منه

٧١٩ هـ. (ف ٢ / ٥١٥)

٣ - أحمد البيكندي (٣١١ -

٤١٢ هـ / ٩٢٣ - ١٠١٤ م)

(أبو الفضل) أحمد بن علي بن

عمرو بن أحمد بن إبراهيم بن

يوسف السليماني، البيكندي،

البخارى محدث. رحل إلى

العراق، والشام وصنف وجمع،

وتقدم في الحديث حتى قيل: له

أكثر من أربع مائة مصنف

صغار، وكان من الحفاظ

المكثرين، وكان يصنف كل

أسبوع مجموعاً في الجامع

ويحضره في الجامع يوم

الجمعة ويحدث به، وتوفي في

ذي القعدة سنة ٤١٤ هـ.

(ب ١ / ٦٣٣) (س ١ / ٤٣٤)

(ف ١ / ٢٠٧)

٤ - يحيى البيكندي (١٠٠٠ -

٢٤٣ هـ / ٨٥٧ - ١٠٠٠ م).

(أبو زكريا) يحيى بن جعفر

بن أعين الأزدي البكري

البيكندي، مفسر، سكن بيكون

وتوفي بها، من آثاره: تفسير

القرآن. (س ١ / ٤٣٤) (ف

٤ / ٩٠)

٥ - محمد بن أحمد البيكندي

(٤١٢ - ٤٨٢ هـ / ١٠٢١ -

١٠٨٩ م)

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن

حامد بن عبيد البيكندي،

الحنفي، من القضاة، عارف

بعلم الكلام، المعتزلي، توفي

بيغداد وقد جاوز التسعين، من

تصانيفه: الهدى والإرشاد لأهل

الخيرة والعناد، الرسالة

المسعودية في المباحث

النفسية، تحقيق الرسالة بأوضح

الدلالة في النبوات (ظ ٦ / ٧٥)

(س ١ / ٤٣٥) (ف ٣ / ٥٨)

٦ - محمد البيكندي

(أبو أحمد) محمد بن يوسف

البيكندي، روى عن العلماء

وروى عنه غيره. (ب ١ /

٦٣٣) (س ١ / ٤٣٤)

٧ - إسماعيل البيكندي

(أبو سعيد) إسماعيل بن

حمدوية البيكندي، قدم دمشق

سنة ٢٢٩ هـ، روى عن العلماء

وروى عنه غيره، وتوفي سنة

٢٧٣ هـ. (ب ١ / ٦٣٣)

٨ - محمد بن أبي عبد الله

البيكندي

(أبو نصر) محمد بن أبي عبد

الله بن سلام بن فرج البيكندي،

صاحب حديث لا بأس به،

روى عن العلماء وروى عنه

غيره. (س ١ / ٤٣٤)

٩ - عثمان البيكندي

رقاد بن إبراهيم البهاري، روى عنه العلماء، وتوفى سنة ٢٤٦ هـ. (ب/١/٦٠٩) (س/١/٤١٩)

(١٨٠)

{ البهوي }

نسبة إلى بهوتة، وهي قرية من بنج دية ناحية مرو الروز، ينسب إليها:

١ - أحمد البهوني

(أبو نصر) أحمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد الله بن شمر البهوني، كان إماماً فاضلاً، أديباً شاعراً، واختل في آخر عمره، ولد سنة ٤٦٦ هـ، ومات سنة ٥٤٤ هـ. (ب/١/٦١٢)

(١٨١)

{ البيدري }

نسبة إلى بيدر، وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - مقاتل البيدري

(أبو الحسن) مقاتل بن مسعد الزاهد البيدري البخاري، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب/١/٦٢١) (س/١/٤٢٧)

(١٨٢)

{ البيراني }

نسبة إلى بيران، وهي قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - عمر البيراني

عمر بن محمد بن عبد الملك بن بنكي بن مذكور بن حفص بن البيراني، الفرخوزديجي النسفي، من أهل بيران، ورد بخار وسكن بها، وكان شيخاً صالحاً عالماً متميزاً جميل الأمر سمع من العلماء وسمع منه غيره، ولد سنة ٤٩١ هـ تقديراً بقرية فرخوزديزة، وتوفى ببخارا سنة ٥٥٠ هـ. (ب/١/٦٢١)

(١٨٣)

{ البيرمسي }

نسبة إلى بيزميس، وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - أحمد البيرمسي

(أبو محمد) أحمد بن عمر البخاري البيرمسي، من أهل بخارا، روى عن العلماء، وروى عنه غيره. (ب/١/٦٢٢) (س/١/٤٢٨)

(١٨٤)

{ البيفاريني }

نسبة إلى بيفارين، ينسب إليها:

١ - موسى البيفاريني

(أبو عمران) موسى بن أفلح بن خالد بن بشريك البيفاريني البخاري، كان من المعمرين، روى عن العلماء، وروى عنه غيره، مات في جمادى الآخرة سنة ٢٩١ هـ. (س/١/٤٣٣)

(١٨٥)

{ البيكدي }

نسبة إلى بُوَيْتَة (بُوَيْتِكَ)،
وهي: قرية من قرى مرو،
ينسب إليها:

١ - الحصين البوينجي
(أبو عبد الرحمن) الحصين
بن المثنى بن عبد الكريم بن
راشد البوينجي المروزي، من
قرية بوينة، رحل إلى العراق،
وكتب بالرى وبالكوفة، وحدث
وروى الناس عنه، وتوفي قبل
سنة ٣٠٠ هـ. (ب ١ / ٦٠٩)
(س ١ / ٤١٧)

٢ - أبو سعيد البوينجي
أبو سعيد البوينجي، صاحب
ابن المبارك، من قرية بوينة.
(س ١ / ٤١٧)

(١٧٩)
{ البهاري }

نسبة إلى بهار (بهارين)،
وهي: قرية من قرى مرو،
ينسب إليها:

١ - رقاد البهاري

إماماً عالماً فاضلاً حافظاً مفتياً
من بيت العلم والحديث، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
ولد في صفر سنة ٤٥٣ هـ،
وتوفي في السبع من شهر ربيع
الأول سنة ٥٣١ هـ. (ب ١ /
٦٠١) (س ١ / ٤١٣)

(١٧٧)
{ البوغی }

نسبة إلى بُوغ، وهي: قرية من
قرى ترمذ، ينسب إليها:

١ - محمد البغوي الضرير
(الإمام أبو عيسى) محمد بن
عيسى بن سورة بن شداد
الترمذي البغوي الضرير إمام
عصره بلا مدافعة، صاحب
التصانيف، وصاحب الكتاب
الصحيح، توفي سنة ٢٧٥ هـ.
(ب ١ / ٦٠٤) (س ١ / ٤١٥)

(١٧٨)
{ البوينجي }

(أبو إسحاق) إبراهيم بن هلال
بن عمرو بن سياوش الهاشمي
البوزنجردي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، وتوفي سنة
٢٨٩ هـ. (ب ١ / ٦٠١) (س
١ / ٤١٢)

٢ - محمد البوزنجردي
(أبو بكر) محمد بن محمود
البوزنجردي، فقيهاً حافظاً كثير
السمع، مات سنة ٣٢٣ هـ.
(س ١ / ٤١٢)

٣ - محمد بن محمود
البوزنجردي
(أبو الحسن) محمد بن محمود
البوزنجردي، أخو أبي بكر
السيابق. (س ١ / ٤١٣)

(١٧٦)
{ البوزنشاھي }

نسبة إلى بُوْزَنْشَاه، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - ضرار البوزنشاھي
ضرار بن عمرو عبد الرحمن
البوزنشاھي، من التابعين، كان

أهل مرو، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بعد سنة ٣٥٠ هـ (ب ١ / ٦٠٠) (س ١ / ٤٠٨)

(١٧٤)

{ البورنمذي }

نسبة إلى بورنمذ، وهي: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- عبد الله البورنمذي (أبو أحمد) عبد الله بن عبد الرحمن البورنمذي، الزاهد، كان ينتحل مذهب الزهد والتقشف. قديم الميوت، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٦٠٠) (س ١ / ٤١١)

(١٧٥)

{ البوزنجردي }

نسبة إلى بوزنجردي، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- إبراهيم البوزنجردي

ضخمين، زوى عن أهل خراسان والعراق. روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي في حدود سنة ٣٥٠ هـ أو قبلها. (ب ١ / ٥٩٣) (س ١ / ٤٠٥)

(١٧٢)

{ البنيرقاني }

نسبة إلى بنيرقان، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- عبد الله البنيرقاني عبد الله بن الوليد بن عفان البنيرقاني، سمع من العلماء. (ب ١ / ٥٩٥) (س ١ / ٤٠٥) (١٧٣)

{ البوتقي }

نسبة إلى بوتقي (بوتّه)، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أسلم البوتقي (أبو الفضل) أسلم بن أحمد بن محمد بن فراشة البوتقي، من

(١٧٠)

{ البنكثي }

نسبة إلى بنكث، وهي: قرية من عمل اشتهيخ من سغد سمرقند، ينسب إليها:

١- علي البنكثي

(أبو الحسن) علي بن يوسف بن محمد البنكثي، كان فقيها صالحاً سمع من العلماء بمكة، وروى عنه العلماء. (ب ١ / ٥٩٣) (س ١ / ٤٠٤)

(١٧١)

{ البنكثي }

نسبة إلى بنكث، وهي: قصبة بالشاش، ينسب إليها:

١- الهيثم البنكثي

(أبو سعيد) الهيثم بن كليب بن سريج بن معقل الشاشي البنكثي، أصله من ترمذ وسكن بنكث فنسب إليها، كان إماماً حافظاً رحالاً أديباً، صحيح الأسمعة والأصول، جمع المسند الكبير في مجلدين

(١٦٥)

{ البنجيني }

نسبة إلى بنجيين، وهي:
محلة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - علي البنجيني

علي بن محمد بن حامد
الكرابيسي الفقيه البنجيني،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفي سنة ٣٦٠ هـ. (ب)
(٥٩١/١) (س ٤٠٠/١)

(١٦٦)

{ البنجيكي }

نسبة إلى بنجيكت، وهي:
قرية بسمرقند، ينسب إليها:

١ - مؤمن البنجيكي

(أبو مسلم) مؤمن بن عبد الله
بن يونس البنجيكي، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (ب)
(٥٩٢/١) (س ٤٠١/١)

(١٦٧)

{ البندكاني }

نسبة إلى بندكان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - محمد البندكاني

(أبو طاهر) محمد بن عبد
العزیز العجلي البندكاني،
الفقيه، كان إماماً فاضلاً
مناظراً، عارفاً بالتواريخ،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (ب ٥٩٢/١) (س ١)
(٤٠٢/١)

٢ - علي البنداكي

(أبو القاسم) علي بن محمد بن
إبراهيم البنداكي، كان يدخل
البلاد أحياناً، وكا مليح الشبية،
جميل الظاهر، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (ب)
(٥٩٢/١) (س ٤٠٢/١)

(١٦٨)

{ البنديمشي }

نسبة إلى بنديمش، وهي:
قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - عبد الرحمن البنديمشي

(أبو محمد) عبد الرحمن بن
عبد الرحيم القصار القصار،
البنديمشي، القاضي، الحافظ،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره، توفي سنة ٥٢٤ هـ. (ب)
(٥٩٢/١) (س ٤٠٤/١)

(١٦٩)

{ البنسارقاتي }

نسبة إلى بنسارقان، وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١ - الطيب البنسارقاتي

(أبو منصور) الطيب بن أبي
سعيد بن الطيب الخلال
البنسارقاتي، كان يسكن البلد
في سكة صدقة ابن الفضل،
وكان شيخاً صالحاً سديد
السيرة، مليح الشبية متودداً،
سمع الحديث ورواه، وخرج
إلى الحجاز وتوفي في
الطريق، وكانت ولادته سنة
٤٦٦ هـ بمرو، وتوفي بهمدان
في شعبان سنة ٥٣٢ هـ. (ب)
(٥٩٣/١) (س ٤٠٤/١)

(١٦٤)

{ البنّجديهي }

نسبة إلى بنّج ديه (فتح ديه)، وهي: مدينة من نواحي مرو الروذ، ينسب إليها:

١ - محمد المسعودي

(أبو عبد الله) محمد بن أحمد بن مسعود بن أحمد بن الحسين بن مسعود المسعودي البنجديهي، كان فاضلاً مشهوراً، له حظ من الأدب، شرح مقامات الحريري شرحاً حاشاه بالأخبار والتبف، وكان معرفاً بطلب الحديث ومعرفة، سافر الكثير إلى العراق والجلال والشام ومصر والشعر والشام والإسكندرية، سمع أباه ببلده، ومسعود الثقفي بأصبهان، وأبا طاهر السلفي بالإسكندرية، وكتب عن الحافظ الدمشقي وكتب هو عنه، ووقف كتبه بدمشق بدويرة السُميساطي ولد سنة ٥٢١ هـ، ومات سنة ٥٨٤ هـ. (ب ١ / ٥٩١)

(أبو عبد الرحمن) علي بن إبراهيم البتّاني المروزي، صاحب عبد الله بن المبارك، ورو عنه عامة كتبه وكان ثقة، روى عنه أهل مرو القليل، وورد نيسابور وسمع من مشايخهم، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٥٨٩) (س ١ / ٣٩٩)

(١٦٣)

{ البتّاني }

نسبة إلى بنّج، وهي: من قرى رُونَك من نواحي سمرقند، ينسب إليها:

١ - جعفر الرونكي

(أبو عبد الله) جعفر بن محمد بن حكيم بن عبد الرحمن بن أم الرونكي، الشاعر السمرقندي، كان من بنج، وكان حسن الشعر متين القول، أول من قال الشعر الجيد بالفارسية، وكان ليس له نظير في العرب والعجم زوى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٣٢٩ هـ. (ب ١ / ٥٩٠) (س ١ / ٤٠١)

(أبو علي) عبد الله بن عبد الرحمن البناكتي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٥٨٩)

٢ - داود البناكتي (٥٠٠ - ٧٣٠ هـ / ١٣٣٠ م)

(فخر الدين أبوسليمان) داود بن محمد البناكتي، مؤرخ، شاعر، من آثاره: روضة أولى الألباب في تواريخ الأكاير والأنساب. (ف ١ / ٧٠١)

٣ - محمد البناكتي (٥٠٠ - ٨٩١ هـ / ١٤٨٦ م)

(فخر الدين أبو الحسن) محمد بن سليمان البناكتي، الأشعري، مؤرخ، من آثاره: تاريخ ختاي، روضة أولى الألباب في التاريخ. (ظ ٦ / ٢١٤) (ف ٣ / ٣٣١)

(١٦٢)

{ البتّاني }

نسبة إلى بتّان، وهي: قرية بمرو الشاهجان، ينسب إليها:

١ - علي البتّاني

مدرسا، وتوفى بالقسطنطينية، من آثاره: شرح العقائد النسفية، اللوائح في عقائد أهل السنة الحقة وغيرها. (ف ٢ / ٣٢٩)

٣ - محمد البلغاري (٠٠٠ - ٨٢١ هـ / ٠٠٠ - ١٤١٨ م)

محمد بن محمود البلغاري، الحنفي، فاضل، من آثاره: خزينة العلماء وزينة الفقهاء. (ف ٣ / ٧٠١)

(١٥٨)

{ البلكياني }

نسبة إلى بلكيان، وهي: قرية بمر، ينسب إليها:

١ - أحمد بن عتاب البلكياني أحمد بن عتاب البلكياني، كان شيخاً صالحاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٥٨٠) (س ١ / ٣٩٣)

(١٥٩)

{ البمجكتي }

نسبة إلى بَمَجَكْتْ، وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - علي البمجكتي

(أبو الحسن) علي بن الحسن بن شعيب البمجكتي، الأديب، كان خطيب القرية، روى الحديث، مات ليلة الفطر سنة ٣٨٦ هـ. (ب ١ / ٥٨٦) (س ١ / ٣٩٨)

٢ - عباد البمجكتي

(أبو جميل) عباد بن هشام الشامي البمجكتي، سكن قرية بمجكت، روى عنه بحير بن النضر و قال عنه: كاب رجلا مخضوباً يؤذن في المسجد بمجك. (س ١ / ٣٩٨)

٣ - محمد البمجكتي

(أبو بكر) محمد بن عبد الله بن إبراهيم بن عبد الله بن قصى البكر البمجكتي المقرئ، صاحب بحير بن النضر، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بقرينته في شهر رمضان سنة ٢٧٩ هـ، وذلك يوم سوق بمجكت فاجتمع عليه خلق لا يعلم عددهم إلا الله. (س ١ / ٣٩٨)

(١٦٠)

{ البملاني }

نسبة إلى بَمَلانْ، وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - النعمان البملاني

النعمان بن إسماعيل بن أبي حرب أبو حنيفة البملاني المروزي، فقيه صالح، ولد في حدود سنة ٤٣٠ هـ، ومات سنة ٥١٠ هـ. (ب ١ / ٥٨٧) (س ١ / ٣٩٨)

٢ - أحمد البملاني

(أبو حامد) أحمد بن محمد بن حيوية الأنماطي البملاني، كان ثقة، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٥٨٧) (س ١ / ٣٩٨)

(١٦١)

{ البناكتي }

نسبة إلى بَنَاكْت، وهي: مدينة بسمرقند، ينسب إليها:

١ - عبد الله البناكتي

(أبو عبد الله) محمد بن موسى البلاساغوني، يعرف بالترك، تفقه ببغداد على الفقه الحنفي، وقصد الشام فولى قضاء بيت المقدس، ثم قضاء دمشق، ولم تحمد سيرته، وكان غالباً في التعصب لمذهب أبي حنيفة والوقية في مذهب الشافعي، مات بدمشق سنة ٥٠٦ هـ. (س) (٤٢٤ / ١) (ب ١ / ٥٦٤)

(١٥٧)

{ البلغاري }

نسبة إلى بلغار، وهي: مدينة الصقالبة ضاربة في الشمال، ينسب إليها:

١ - إبراهيم البلغاري (٠٠٠ - ٦٠٠ هـ / ١٢٠٤ - ٠٠٠ م)
(برهان الدين) إبراهيم بن يوسف البلغاري، له شرح آداب البحث للسمرقندي. (ف ١ / ٨٤)

٢ - عبد النصير البلغاري (أبو النصر) عبد النصير بن إبراهيم القورصاوي البلغاري، القازاني، الحنفي، متكلم، تعلم في بخارى ثم عاد إلى بلاده

(١٥٥)

{ البكري }

نسبة إلى بكر، وهي: نسبة إلى بعض أجداد بكر بن وائل من أهل سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد البكري أحمد بن حاتم بن عبد الحميد بن عبد الملك البكري، روى عن العلماء. (س ١ / ٣٨٥)

٢ - عبد الله البكري

(أبو محمد) عبد الله بن بشير بن عميرة بن الصدي بن حمل بن شرحبيل..... البكري الطالقاني، سكن نيسابور ومات بها في رجب سنة ٢٧٥ هـ. (س ١ / ٣٨٥)

(١٥٦)

{ البلاساغوني }

نسبة إلى بلاساغون، وهي: بلدة من ثغور الترك قريب من كاشغر، ينسب إليها:

١ - محمد بن البلاساغوني

(القاضي) أبو سعيد محمد بن علي بن أبي صالح البلغوي الدباس، من أهل البلدة، وكان عالماً فاضلاً، عمر حتى كان آخر من روى في الدنيا جامع الترمذي، ولد سنة ٤٠٠ هـ أو قبلها، ومات سنة ٤٨٨ هـ. (س ١ / ٣٧٦)

٩ - علي البلغوي (٠٠٠ - ٢٨٦ هـ / ٠٠٠ - ٨٩٩ م)
علي بن عبد العزيز بن المرزبان بن شابور البلغوي، محدث حافظ، ولد سنة بضع وتسعين ومائة، من تصانيفه: المسند الكبير. (ف ٢ / ٤٥٩)

(١٥٤)

{ البكردي }

نسبة إلى بكرذ، وهي: قرية بمرو، ينسب إليها:

١ - سلام البكردي سلام البكردي، توارى يزيد النحوي في داره، فأخرجه أبو مسلم من داره وأمر بضرب عنقه مع يزيد النحوي. (ب ١ / ٥٦٢) (س ١ / ٣٨٥)

(١٥٣)

{ البغوي }

نسبة إلى بغ و (بغشور)،
وهي: بلدة بخراسان، ينسب
إليها:

- ١ - الحسين البغوي (٠٠٠٠ - ٥١٦ هـ / ١١٢٢ - ٠٠٠٠ م)
(أبو محمد) - الحسين بن
مسعود بن محمد - المعروف
بابن الفراء البغوي الشافعي،
فقيه، محدث، مفسر. ولد في
بغشور بين هراة ومرو
المروزي. توفي بمرو الروذ من
مدن خراسان في شوال سنة
٥١٦ هـ وعاش بضعا وسبعين
سنة، وفي رواية جاوز
الثمانين من تصانيفه: معالم
التزليل في التفسير، مصابيح
السنة، التهذيب في فروع الفقه
الشافعي، شمائل النبي المختار،
والجمع بين الصحيحين، كتاب
في الألفاظ والسنن، كشف
المناهج والتقايع في تخريج
أحاديث المصابيح، وفتاوى
المروزي، وشرح السنة،
وكان يلقب بمحيي السنة، ولد
في جمادى الأولى سنة ٤٣٣،

مات في شوال سنة ٥١٦ هـ.
(ب ١ / ٥٥٣) (ع ١٨٥)
(ف ١ / ٦٤٤)

- ٢ - عبد الله البغوي (٢١٤ - ٣١٧ هـ / ٨٢٩ - ٩٢٩ م)
(أبو القاسم) عبد الله بن محمد
بن عبد العزيز بن المرزيان بن
شابور بن شاهنشاه البغوي،
كان ثقة مكثرأ فهما عارفا
بالحديث، جمع وصنف المعجم
الكبير، المسند، معجم
الصحابة، حكايات أبي إسحاق،
وتاريخ وفاة الشيوخ في
عصره، وكان محدث العراق
في عصره، ولد سنة ٢١٣ هـ،
ومات سنة ٣١٧ هـ. (ف ٢ / ٢٨٣)
(ب ١ / ٥٥٣) (س ١ / ٣٧٥)

- ٣ - محمد البغوي
(أبو الأحوص) محمد بن
حيان البغوي، سكن بغداد، ثقة،
روى عن العلماء، وروى عنه
غيره، مات سنة ٢٢٧ هـ. (ب
١ / ٥٥٣) (س ١ / ٣٧٥)

- ٤ - الحسن البغوي
(أبو محمد الحسين) الحسن
بن مسعود الفراء البغوي، أخو

السابق، كان من أهل العلم،
رقيق القلب. (ب ١ / ٥٥٣)

- ٥ - أحمد البغوي (١٦٠ - ٢٤٤ هـ / ٧٧٧ - ٨٥٩ م)
(أبو جعفر) أحمد بن منيع
البغدادي البغوي، جد أبي
القاسم البغوي، المحدث، أصله
من مرو الروذ، رحل وجمع
وصنف المسند، وحديث، روى
عن العلماء وروى عنه غيره،
مات سنة ٢٤٤ هـ. (ف ١ / ٣١٣)
(س ١ / ٣٧٥)

- ٦ - محمد بن حيوية البغوي
(أبو جعفر) محمد بن حيوية
بن سلموية بن النضر بن
مرداس البغوي، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (س
١ / ٣٧٥)

- ٧ - يوسف البغوي
(أبو يعقوب) يوسف بن
يعقوب بن إبراهيم البغوي،
الفقيه، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (س ١ / ٣٧٥)

- ٨ - محمد البغوي الديباس

ومزاح، مات قبل أن يحدث في رجب سنة ٤٠١ هـ في البلد، وحمل إلى قريته بستان ودفن بها. (س ١ / ٣٥٧)

(١٤٩)

{البشوانقي}

نسبة إلى بشوانقي وهي: قرية بمر، ينسب إليها:

١- سلمة البشوانقي

سلمة بن بشار البشوانقي، أخو القاضي محمد بن بشار البشوانقي. (ب ١ / ٥٠٩) (س ١ / ٣٦٢)

٢- محمد البشوانقي

القاضي محمد بن بشار البشوانقي. (ب ١ / ٥٠٩) (س ١ / ٣٦٢)

٣- عبد الله بن بشار البشوانقي

عبد الله بن بشار البشوانقي أخو سلمة ومحمد ابنا بشار. (س ١ / ٣٦٢)

٤- عبد الله بن صبيح البشوانقي
عبد الله بن صبيح البشوانقي، وفد إلى عمر بن عبد العزيز من قرية بشوانقي. (س ١ / ٣٦٢)

(١٥٠)

{البصيري}

نسبة إلى بصير وهي: نسبة إلى جد المنتسب إليه، ينسب إليها:

١- أحمد بن بصير البخاري

(أبو كامل) أحمد بن محمد بن بصير البخاري، صنف وجمع، وصنف كتاب المضامات، وكان كثير الوهم والخطأ. (س ١ / ٣٦٤)

(١٥١)

{البغاوزجاني}

نسبة إلى بغاوزجان (غاوزجان) (غاوزغان) وهي: قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١- علي البغاوزجاني (أبو الحسن) علي بن علي البغاوزجاني، كان عاقلاً فاضلاً كيساً ظريفاً. (ب ١ / ٥٤١) (س ١ / ٣٧٢)

(١٥٢)

{البغدخزرقندي}

نسبة إلى بغدخزرقند وهي: اسم مركب من بلاد (بغداد - خوارزم - سمرقند) ينتسب إليها:

١- عبد الحي البغدخزرقندي

(أبو روح) عبد الحي بن عبد الله بن موسى بن الحسين... السلامي البغدخزرقندي، الحافظ، وكان أبوه يقول: إنما قيل لإبني البغدخزرقندي لأن أباه بغدادى وأمه خزريّة وولد بسمرقند، سمع أباه، وتوفي بنفسه في التاسع من صفر سنة ٤٢١ هـ، ودفن من يومه بمقبرة كس. (ب ١ / ٥٤١) (س ١ / ٣٧٣)

١ - إسماعيل البسكتي

(أبو إبراهيم) - إسماعيل بن أحمد بن سعيد بن النجم بن ولاته البسكتي الشاشي، سمع بمرور، روى عن العلماء وروى عنه غيره. كانت وفاته بعد الأربعمائة. (ب ١ / ٥٠١) (س ١ / ٣٥٤)

(١٤٥)

{ البسكتي }

نسبة إلى بسينه وهي قرية بمرور، ينسب إليها :

١ - سليمان المروزي

(أبو داود) سليمان بن إياس البسيني المروزي، كتب الحديث، رحل إلى العراق وسمع الحديث وكتبه، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٥٠٣) (س ١ / ٣٥٥)

٢ - الحسين البسيني

(أبو علي) الحسين بن زياد البسيني، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات

بطر سوس سنة ٢٢٠ هـ: (س

(٣٥٥ / ١)

(١٤٦)

{ البشاني }

نسبة إلى بشان وهي قرية بمرور، ينسب إليها :

١ - إسحاق البشاني

إسحاق بن إبراهيم بن جرير البشاني، كان شيخاً صالحاً، يرجع إلى سلامة الصدر، يؤدي ما سمعه، حدث وروى كتب ابن المبارك، مات قبل الثمانين ومائتين. (ب ١ / ٥٠٤) (س ١ / ٣٥٦)

(١٤٧)

{ البشبيقي }

نسبة إلى بشبقي وهي قرية بمرور، ينسب إليها :

١ - علي البشبيقي

(أبو الحسن) - علي بن محمد بن العباس البشبيقي التعاويذي، كان شيخاً مسناً، تفقه في شبابه، وكان شيخاً صالحاً، يكتب

الرقى والتعاويذ، كانت ولادته سنة ٤٥٣ هـ، وتوفي في المحرم أو شوال سنة ٥٤٤ هـ، وكان قد جاوز المائة. (ب ١ / ٥٠٤) (س ١ / ٣٥٦)

(١٤٨)

{ البشستاني }

نسبة إلى بشتان وهي قرية بمرور، ينسب إليها :

١ - بشر البشتاني

بشر بن عمران البشتاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٥٠٤) (س ١ / ٣٥٧)

٣ - محمد البشتاني

(أبو عبد الله) محمد بن عصمة المكتب البشتاني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٣٥٧)

٤ - محمد بن عوض البشتاني

(أبو أحمد) محمد بن عوض البشتاني، وكان يعرف بالظريف، وكان حسن الصوت بالقرآن، وكان ذا دعابة

www.ziyouz.com kutubxonasi

(١٤٠)

{ البزماقاني }

نسبة إلى بزماقان وهي قرية بمرو، ينسب إليها :

١ - إبراهيم البزماقاني

إبراهيم بن أحمد بن عبد الواحد الكاتب البزماقاني، من برزن بزماقان، قرية متصلة بها، روى عن العلماء وروى عنه غيره، مات بعد سنة ٣٠٠ هـ. (ب ١ / ٤٨٨) (س ١ / ٣٤٢)

(١٤١)

{ البزناني }

نسبة إلى بزنان وهي قرية بمرو، ينسب إليها :

١ - أحمد البزناني

أحمد بن بندون بن سليمان البزناني، روى الحديث وكان الأديب غالباً عليه، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٤٨٨) (س ١ / ٣٤٢)

٢ - عبد العزيز البزناني

(أبو محمد) عبد العزيز بن محمد بن أحمد البزناني، كتب الكثير عن أبي العباس المعداني وغيره، وكان حسن الخط. (س ١ / ٣٤٢)

٣ - محمد البزناني

محمد بن أيوب بن سليمان البزناني، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ١ / ٣٤٢)

(١٤٢)

{ البسكاسي }

نسبة إلى بسكاس وهي قرية ببخاري، ينسب إليها :

١ - نبهان البسكاسي

(أبو أحمد) نبهان بن إسحاق بن مقداس البسكاسي البخاري، من قرية بسكاس، رحل إلى مصر والشام وسمع الحديث من علمائهما، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي سنة ٣١٠ هـ. (ب ١ / ٥٠١) (س ١ / ٣٥٣)

(١٤٣)

{ البسكايري }

نسبة إلى بسكاير وهي قرية ببخاري، ينسب إليها :

١ - أحمد البسكايري

(أبو المشهر) أحمد بن علي بن طاهر بن محمد طاهر بن عبد الله من ولد يزيد جرد بن بهرام البسكايري، من أهل هذه القرية، كان عالماً فاضلاً عارفاً بالأدب واللغة، سمع الحديث ولم تكن له أصول صحيحة، رحل إلى خراسان والعراق والحجاز، وأدرك الشيوخ، وكان يملئ ببخارا، روى عن العلماء وروى عنه غيره. توفي سنة في المحرم ٣٢٠ هـ. (ب ١ / ٥٠١) (س ١ / ٣٥٣)

(١٤٤)

{ البسكتي }

نسبة إلى البسكت وهي بلدة من بلاد الشاش، ينسب إليها :

تصانيفه: المبسوط في ١١ مجلد، شرح الجامع الكبير للشيباني في فروع الفقه الحنفي، كشف الأستار في التفسير، كنز الوصول إلى معرقة الأصول، شرح الجامع الصحيح للبخاري. (ف. ٢ / ٥٠١) (ب. ١ / ٤٨٦). (س. ١ / ٣٣٩) (ظ. ٤ / ١٠٢).

٢ - محمد البزدي (٤٢١ هـ - ٤٩٣ هـ / ١٠٣٠ - ١١٠٠ م) (أبو اليسر) محمد بن محمد بن الحسين بن عبد الكريم بن موسى بن عيسى الحنفي البزدي، ويلقب بالقاضي، فقيه أصولي، له تصانيف في فروع الفقه وأصوله، منها: المبسوط في فروع الفقه في جلدات، أصول الدين، شرح الأجرومية. (ظ. ٦ / ٧٧) (ف. ٣ / ٦٣٨)

٣ - الحسن البزدي (أبو ثابت) الحسن بن علي البزدي، ولي القضاء بسمرقند وبخارا، ثم عزل فانصرف إلى بزدة فيكنها، وسمع الحديث ورواه، ولد سنة نيف وسبعين وأربعمائة، مات سنة ٥٥٧ هـ. (ب. ١ / ٤٨٦).

٤ - عزيز البزدي (أبو عزيز) عزيز بن سليم بن منصور البصري البزدي، من أهل البصرة، قدم خراسان مع قتيبة بن مسلم فسكن بزدة فنسب إليها. (ب. ١ / ٤٨٧).

٥ - عبيد الله البزدي (أبو عبد الله) عبيد الله بن عمرو بن حفص بن إبراهيم البزدي، توفي سنة ٣٢٣ هـ، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س. ١ / ٣٣٩).

٦ - عبد الله البزدي (أبو محمد) عبد الله بن نصر بن سهيل بن عبدويه بن يزداد البزدي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س. ١ / ٣٣٩).

٧ - داود البزدي (أبو سليمان) داود بن نصر بن سهيل بن عبدويه البزدي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س. ١ / ٣٤٠).

٨ - عبد الكريم البزدي (أبو محمد) عبد الكريم بن موسى بن عيسى البزدي

البزدي، جد أبي الحسن السنيق، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س. ١ / ٣٤٠).

٩ - يوسف البزدي (أبو مسلم) يوسف بن محمد بن آثم بن عيسى بن بزوية القصار البزدي، نسب إلى جده الأعلى، كان من المحدثين، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س. ١ / ٣٤٠).

(١٣٩)

{ البزغامي }

نسبة إلى بزغام وهي قرية بنسب، ينسب إليها:

١ - حمزة البزغامي (أبو طاهر) حمزة بن محمد بن أسد البزغامي السواني، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي في رمضان سنة ٤١٢ هـ شاباً. (ب. ١ / ٤٨٧) (س. ١ / ٣٤٢).

الخوارزمي البرقي، وهو بن أبي بكر السابق، نشأ مقدماً وولى القضاء ببخارا، ثم وزارة طمغاج خان ثم صارت إليه رئاسة بخارا، وكان مفتياً مدرساً مقدماً، سمع الحديث الكثير والكتب الكبار، ولقبه شرف الرؤساء، وكان ثقة مأموناً فاضلاً أديباً له شعر. (س ١/٣٢٦)

(١٣٥)

{ البركدي }

نسبة إلى بركد وهي: قرية ببخارى، ينسب إليها:

١ - محمد البركدي

(أبو جعفر) محمد بن أحمد بن موسى بن سلام البركدي القاضي، كان على مظالم بخارا، سمع من أهل بلده ومن المراوزة، روى عن أبيه وروى عنه غيره، مات في ذي الحجة سنة ٣٨٩ هـ في ولاية الأمير أبي إبراهيم إسماعيل بن أحمد. (س ١/٣٢٦) (ب ١/٤٧٥)

٢ - جناح البركدي

جناح بن عبد الله البركدي والد الضحاك بن جناح، المؤدب يروى عن عيسى بن موسى الغنجار، وروى عنه ابنه الضحاك. (س ١/٣٢٦)

(١٣٦)

{ البرونجردي }

نسبة إلى برونجردي وهي: قرية بمر، ينسب إليها:

١ - محمد البرونجردي

(أبو محمد) محمد بن طاهر بن العباس البرونجردي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١/٤٨١) (س ١/٣٣٣)

(١٣٧)

{ البرويزي }

نسبة إلى برويزي وهي: اسم جد المنتسب إليه من أهل مر، ينسب إليها:

١ - أحمد البرويزي

(أبو عبد الله) أحمد بن محمد بن الفضل البرويزي السرخسي، سكن مرو وهو سرخسي الأصل، كثير الحكايات واسع الخفظ، واستوطن الري سنة ٣١٥ هـ، ثم ولى البريد ولاحه أبو الفضل البلعفي، ثم ولى البريد بخوارزم، ثم انصرف إلى مرو ومات بمر. (س ١/٣٣٣)

(١٣٨)

{ البرزوي }

نسبة إلى بزدة ويقال (بزذوة) وهي: قلعة حصينة بنسب، ينسب إليها:

١ - علي البرزوي (٤٠٠ -

٤٨٢ هـ / ١٠١٠ - ١٠٨٩ م) (أبو الحسن فخر الإسلام) علي بن محمد بن الحسين بن عبد الكريم بن موسى بن عيسى بن مجاهد بن البرزوي، فقيه أصولي، محدث، مفسر، روى عنه محمد بن نصر المديني الخطيب بسمرقند، من

وكانت ولادته في آخر سنة ٣٣٦ هـ، ووفاته أول رجب سنة ٤٢٥ هـ ودفن بمقبرة الجامع. (ط ١ / ٣٨٦) (شذ ٣ / ٢٢٨). (ف ١ / ٢٤٦). (ب ١ / ٤٦٠). (س ١ / ٣٢٣).

٢ - علي البرقاني

(أبو الحسن) علي بن ناصر بن محمد البرقاني، الفقيه الشافعي، كان مصنياً في الفتاوى، كثير العبادة، مات في رمضان سنة ٥٤٩ هـ. (ط ٢ / ٦٣١). (شذ ٤ / ١٥٤).

(١٣٤).

{ البرقي }

نسبة إلى برق وهي: صفة لبعض أجداد المنتسب إليهم من أهل خوارزم، ينسب إليها:

١ - أحمد البرقي. (١٠٠٠ هـ - ٢٧٠ هـ / ٨٨٤ م).

(أبو بكر) أحمد بن عبد الله البرقي، محدث حافظ، توفي في رمضان، وله مصنفات في معرفة الصحابة. (ف ١ / ١٧٨).

٢ - محمد البرقي. (١٠٠٠ هـ - ٢٤٩ هـ / ٨٦٣ م). محمد بن عبد الرحيم بن أبي زرعة البرقي، محدث، راوية، مؤرخ، من آثاره: تأليف في مختصر بين عبد الحكم الصغير، وكتاب في التاريخ والطبقات. (ف ٣ / ٤٠٤).

٣ - أحمد البرقي. (١٠٠٠ هـ - ٢٧٤ هـ / ٧٨٨ م). (أبو بكر) أحمد بن محمد البرقي، عارف بالرجال، له كتاب في الرجال. (ف ١ / ٢٥٤).

٤ - محمد البرقي (كان حياً ١٨٣ هـ / ٧٩٩ م).

(أبو عبد الله) محمد بن خالد بن عبد الرحمن بن محمد بن علي البرقي، أديب - أخباري، فقيه، من آثاره: العويص، التبصرة، المحاسن، الرجال، وكتاب النوازل. (ف ٣ / ٢٧٢).

٥ - محمد الخوارزمي البرقي (الإمام أبو عبد الله) محمد بن أحمد بن يوسف بن إسماعيل بن شاه الخوارزمي البرقي، كان أحد العلماء والخطباء

الفضحاء، سافر إلى العراق وحج واستوطن بخارا، وكان إماماً في الفقه والشعر واللغة والنحو وعلم المعرفة. (س ١ / ٣٢٥).

٦ - عمر الخوارزمي البرقي. (أبو حفص) عمر محمد بن أحمد بن يوسف بن إسماعيل الخوارزمي البرقي، ابن أبي عبد الله السابق، الفقيه العارف، الزاهد، من أهل العلم، ويقول الشعر (س ١ / ٣٢٥).

٧ - أحمد البرقي

(أبو بكر) أحمد بن محمد بن أحمد بن يوسف بن إسماعيل بن شاه الخوارزمي البرقي، من أهل العلم، وكان زاهداً، يقول الشعر، أحد الفضلاء المتقدمين في الأدب وفقى علم التصوف والكلام، له كرامات، وله شعر كثير جيد فيه معان حسان مبتكرة، ومات في المحرم سنة ٣٧٦ هـ. (س ١ / ٣٢٥).

٨ - أحمد البرقي

(أبو عبد الله) محمد بن أحمد بن محمد بن يوسف بن إسماعيل بن شاه

نسبة إلى بُرْسَاتِجْرْد وهي:
قرية بمرو، ينسب إليها :

١ - خالد البرساتجردي

خالد بن أبي برزه الأسلمي
البرساتجردي، من علماء
التابعين، سكن هذه القرية
فنسب إليها. (ب ٤٥٦/١) (س
٣٢١/١)

(١٣٠)

{ البرساتي }

نسبة إلى بُرْسَانَ وهي: قرية
بسمرقند، ينسب إليها :

١ - أحمد البرساتي

أحمد بن خلف بن الحسين
البرساتي، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (ب
٤٥٦/١) (س هامش ٣٢١/١)

(١٣١)

{ البرسخي }

نسبة إلى بُرْسَخَانَ وهي: قرية
ببخاري، ينسب إليها :

١ - منصور البرسخي

(أبو بكر) منصور البرسخي،
صاحب تاريخ بخاري، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(ب ٤٥٦/١) (س ٣٢١/١)

٢ - العلاء البرسخي

(أبو رافع) العلاء بن منصور
البرسخي، الفقيه الشافعي، ابن
منصور السابق، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء. (ب
٤٥٦/١) (س ٣٢٢/١)

(١٣٢)

{ البرفشخي }

نسبة إلى بَرَفْشَخ وهي: قرية
ببخاري، ينسب إليها :

١ - فرينام البرفشخي البخاري
(أبو حاتم) فرينام بن جماهر
البرفشخي البخاري، روى عن
العلماء وروى عنه غيره.
(ب ٤٥٩/١) (س ٣٢٣/١)

(١٣٣)

{ البرقاتي }

نسبة إلى بَرَقَانَ وهي: قرية
من قرى كاث شرقي جيحون،
ينسب إليها:

١ - أحمد البرقاتي (٣٣٦ -

٤٢٥ هـ / ٩٤٨ - ١٠٣٤ م)
(أبو بكر) الحافظ الإمام أحمد
بن محمد بن أحمد بن غالب
الخوارزمي البرقاتي، الشافعي،
عالم بالقرآن والحديث والفقه
والنحو، سمع ببلاد كثيرة مثل
جرجان وخراسان وغيرهما،
ثم استوطن بغداد وحدث بها
وكتب عنه العلماء، قال عنه
الحافظ الخطيب وغيره من
الأئمة: كان ثقة ورعاً متقناً
مثبتاً فهماً لم نر في شيوخنا
أثبت منه حافظاً للقرآن عارفاً
بالفقه، له حظ من علم العربية،
كثير الحديث حسن، الفهم له
والبصيرة فيه، وكان حريصاً
على العلم منصرف الهمة إليه،
من تصانيفه الكثيرة، كان له
كتب كثيرة، وكان عدد أسفاظ
كتبه ثلاثة وستين سفاظاً
وصندوقين، وخرج على
الصحيحين، وصنف مسنداً
ضمنه ما اشتمل عليه صحيح
البخاري ومسلم، وجمع ولم
يقطع التصنيف إلى حين وفاته،

١١- محمد النوهدى البرزنجى

(١١٦٦ - ١٢٥٤ هـ /

١٧٥٣ - ١٨٣٨ م)

محمد معروف بن مصطفى بن

أحمد النوهدى، الشهرزورى

البرزنجى، الشافعى القادرى،

عالم أديب، مشارك فى عدة

علوم. ولد فى شهر بازار،

وتوفى فى السليمانية بالعراق

من تصانيفه الكثيرة: الأعراب

فى نظم قواعد الإعراب، زاد

المعاد فى مسائل الاعتقاد،

ترصيف المبانى فى نظم

تصريف الزنجانى، الجوهر

النضيد فى قواعد

التجويد، و قطر العارض فى علم

الفرائض. (ف ٧٢٧/٣)

١٢- مصطفى البرزنجى

(١٢٣٥ - ١٣٠٢ هـ / ١٨٢٠ -

١٨٨٥ م)

مصطفى بن بابا رسول

البرزنجى، أديب، شاعر،

عارف باللغات العربية

والكردية والفارسية، ولد فى

برزنجة، وتولى مقام الإفتاء

بالسليمانية له بعض الحواشى

والآثار لم تطبع. (ف ٨٥٩/٣)

(١٢٧٠) { البرزندى }

{ البرزندى }

{ البرزندى }

{ البرزندى }

نسبة إلى برزند وهي: بليدة

من ديار أنربيجان، ينسب

إليها:

{ البرزندى }

١- صالح البرزندى

(أبو منصور) صالح بن بديل

بن على البرزندى، الفقيه، ورد

بغداد وسمع مع والده ببغداد،

توفى سنة ٤٩٣ هـ ببغداد. (ب

٤٥٤/١) (س ٣١٩/١)

{ البرزندى }

٢- بديل البرزندى

(أبو القاسم) بديل بن على بن

بديل البرزندى، الفقيه، كان

صديقاً، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (ب

٤٥٤/١) (س هامش ٣١٩/١)

{ البرزندى }

٣- محمود البرزندى

(أبو القاسم) محمود بن

يوسف الحسين البرزندى

القفليسى، ورد بغداد وتفقه بها

وسمع الحديث، ثم رجع إلى

بلده وحدث بها، توفى بعد

سنة ٥٠٥ هـ. (س ٣١٩/١)

٤- الحسن البرزندى

(أبو على) الحسن بن الحسن

البرزندى، حدث بأمل

طبرستان، روى عن العلماء

وروى عنه العلماء. (س

٣١٩/١)

{ البرزندى }

(١٢٨)

{ البرزنى }

{ البرزنى }

{ البرزنى }

نسبة إلى برزن، وباغ، وهما:

من قرينان يبرو متصلتان

ببرماقان ينسب إليها:

{ البرزنى }

١- أحمد الكاتب

(أبو إبراهيم) أحمد بن أحمد

بن عبد الواحد الكاتب البرزنى،

من برزن برماقان، روى عن

العلماء وروى عنه غيره. (ب

٤٥٤/١) (س ٣١٩/١)

{ البرزنى }

٢- إسماعيل الكاتب

إسماعيل البرزنى، روى عن

العلماء وروى عنه غيره. (ب

٤٥٤/١) (س ٣١٩/١)

{ البرزنى }

(١٢٩)

{ البرساتجردى }

حسن بن محمد بن علي بن بابا رسول الحسيني البرزنجي، السعداني، الشهرزوي، الشافعي، صوفي من آثاره: أسرار القلوب وكشف الحجاب عن المحجوب، وإزالة الوهم والالتباس، وإزاحة الوسواس عن بعض الناس: (ف ٥٨٨/١)

٦ - عبد الصمد البرزنجي (١٢٢٠ - ١٨٠٥ هـ / ١٨٠٥ م)

عبد الصمد بن حسن بن محمد بن علي بن بابا رسول البرزنجي، الحسيني، الشهرزوي، الشافعي، الصوفي، عالم، أديب، مشارك في بعض العلوم من آثاره: منظومة تحفة الصلاة، حاشية على شرح الألفية للسيوطي، شرح دلائل الخيرات، ومنظومة في مثلثات قطرب: (ف ١٥٣/٢)

٧ - عبد القادر البرزنجي (كان حياً قبل ١٣٢٣ هـ / ١٩٠٥ م)

عبد القادر نوروي البرزنجي فاضل من آثاره: مقتطفات أدبية لطلبة الإعدادية أو حسن الترتيب والانتخاب للطلاب

الأنجاب طبعت سنة ١٣٢٣ هـ. (ف ٢٠٠/٢)

٨ - علي البرزنجي (القرن الثاني عشر الهجري) (القرن الثامن عشر الميلادي)

علي بن حسن البرزنجي المدني الشافعي أديب ناظم، توفي في أواخر القرن الثاني عشر الهجري. من آثاره: نظم أسماء أهل بدر، نظم مولد النبي لأخيه جعفر البرزنجي. (ف ٤٢١/٢)

٩ - محمد البرزنجي (كان حياً ١١٣٤ هـ / ١٧٢٢ م)

محمد شريف البرزنجي، المدني، الشافعي فاضل من آثاره: عدة الإنسان لمعرفة مداخل الشيطان فرغ منها سنة ١١٣٤ هـ. (ف ٣٤٣/٣)

١٠ - محمد البرزنجي (١٠٤٠ - ١١٠٣ هـ / ١٦٣٠ م)

محمد بن عبد الرسول بن عبد السيد بن عبد الرسول بن قلندر بن عبد السيد البرزنجي، الشهرزوي، الشافعي، مفسر مشارك في

بعض العلوم، محدث، أصولي أديب، لغوي بياني صرفي، ولد بشهرزور ونشأ بها، وزحل إلى همدان وبغداد وممشق والقسطنطينية ومصر واستقر بالمدينة ودرس بها، وتوفي بالمدينة في غرة المحرم، من تأليفه الكثيرة: خالص التلخيص في مختصر تلخيص المفتاح، مرقاة الصغود في تفسير أوائل العقود، المقالة السنية في توضيح اعتراف الجامي على الخمرية، التأييد والعون للقائلين بإيمان فرعون، السنن والسنوات فيما يتعلق بالقنوت، وشرح المخارق وجرح المارق، أنهار السلسيل في شرح أنوار التنزيل للبيضاوي، ومزاج الزنجبيل لحياض أسرار التأويل في التفسير، ضياء السراج في ليلة الإسراء والمعراج، الإشاعة في أشراف الساعة، بغية الطالب لإيمان أبي طالب، والنفحة الفايحة في مسائل الفاتحة، وقيل أنتج أكثر من ستين مؤلفاً. (ظ ٣٠٢/٦) (ف ٢٩٢/٣، ٤٠٩)

(١٢٥)

{ البرزى }

نسبة إلى برز وهو قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- سليمان البرزى

سليمان بن عامر بن عمير الكندى البرزى، كان ثقة، صدوقاً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفى بعد سنة ٢٣٠ هـ. (ب ١/٤٥٤) (س ١/٣٢٠)

(١٢٦)

{ البرزنجى }

نسبة إلى برزنج وهو مدينة من نواحي أران، ينسب إليها:

١- أحمد البرزنجى (٠٠٠٠ -

١٣٣٢ هـ / ٠٠٠٠ - ١٩١٤ م)

أحمد بن إسماعيل بن زين العابدين بن محمد العادى بن زين بن جعفر بن حسن بن عبد الكبير البرزنجى، الحسينى، الموسوى، المدنى، عالم مشارك فى علوم مختلفة. توفى

بالمدينة من مؤلفاته: رسالة فى مناقب عمر بن الخطاب، مقاصد الطالب فى مناقب علي بن أبى طالب، النصيحة العامة لملوك الإسلام، والعامّة، فتكة البراض بالتركزي المعترض

على القاضي عياض وهو رد على محمد الشنقيطى،

والمناقب الصديقية. (ف ١/١٠٤)

٢- أحمد البرزنجى (١٢٥٨ -

١٣٣٦ هـ / ١٨٤٢ - ١٩١٨ م)

أحمد فائز البرزنجى متكلم مشارك فى بعض العلوم. من آثاره: أبهى القلائد فى شرح منظومة أحمد النوهدى لقصائد النفسى، والسحر الجلال فى تعريفات العلوم. (ف ١/٢٢٢)

٣- جعفر البرزنجى (٠٠٠٠ -

١٣١٧ هـ / ٠٠٠٠ - ١٨٩٩ م)

جعفر بن إسماعيل بن زين العابدين بن محمد البرزنجى، الحسينى، فقيه، عالم بسيرة الرسول (صلى الله عليه وسلم) تعلم بالجامع الأزهر، وتولى إفتاء الشافعية بالمدينة، وتوفى بها، من آثاره: تاج الإبتهاج على النور الوهاج فى الإسراء

والمعراج، الكواكب الأنور على عقد الجوهر فى مولد النبى الأزهر، ونزهة الناظرين فى مسجد سيد الأولين والأخرين: (ف ١/٤٨٨)

٤- جعفر البرزنجى (٠٠٠٠ -

١١٨٧ هـ / ٠٠٠٠ - ١٧٦٤ م)

جعفر بن حسن بن عبد الكريم بن محمد بن عبد الرسول البرزنجى، المدنى، فقيه أديب، ولد بالمدينة فى شعبان وتولى إفتاء الشافعية بها، وتوفى بها. من آثاره: نظم مولد النبى (صلى الله عليه وسلم) قصة المعراج، مناقب سيد الشهداء سيدنا حمزة، العرين لأسماء الصحابة البدرين الفيض اللطيف بإجابة نائب الشرع الشريف، جالية الكروب بأسماء سيد العجم والعرب، عقد الجوهر فى مولد صاحب الحوض والكوثر، طلعة البدر (منظومة رائية فى أسماء أهل بدر على حروف المعجم). (ف ١/٤٩٠)

٥- حسن البرزنجى (٠٠٠٠ -

١١٧٢ هـ / ٠٠٠٠ - ١٧٥٩ م)

ببغداد في رمضان. (ف ١ / ٣٢٠) (ب ١ / ٤٤٩) (س ٣١٥ / ١)

(١٢٤)

{ البرذعي }

نسبة إلى برذعة وهي: بلدة أقصى أنريجان، ينسب إليها:

١- سعيد البرذعي (٠٠٠ - ٢٩٢ هـ / ٠٠٠ - ٩٠٥ م)

(أبو عثمان) سعيد بن عمر بن عثمان بن عمار الأزدي، البرذعي، محدث، حافظ، رحال، جوال، مصنف. (ف ١ / ٧٦٨) (ب ١ / ٤٥٣)

٢- مكي البرذعي (البرذعي)

(أبو بكر) مكي بن أحمد بن سعدوية البرذعي، محدث

بسمرقند وعقد له مجلس الإملاء بها، نزيل نيسابور

سنة ٣٣٠ هـ، وأقام بها ثم خرج إلى ما وراء النهر سنة

٣٥٠ هـ، وأحد الرجال المشهورين بطلب الحديث،

وكتب بخراسان ما يتخير فيه الإنسان كثرة، توفي بالشاش

سنة ٣٥٤ هـ، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ١ / ٣١٤) (ب ١ / ٤٥٢)

٣- عبد العزيز البرذعي

(أبو بكر) عبد العزيز بن الحسن البرذعي، الحافظ العابد

الزاهد، من الرحالة، نزل نيسابور ثم خرج إلى رباط

فراوة سنة ٣١٨ هـ فأقام به مدة، ثم سكن نسا إلى أن توفي

بها سنة ٣٢٣ هـ. (ب ١ / ٤٥٣) (س ١ / ٣١٧)

٤- سعيد البرذعي

(أبو عمرو) سعيد بن القاسم بن العلاء بن خالد البرذعي،

سكن طراز، وقدم بغداد حاجاً، في سنة ٣٥٠ هـ، وحدث بها،

روى عن العلماء وروى عنه غيره، توفي بأسبجانب سنة

٣٦٢ هـ. (س ١ / ٣١٦)

٥- الحسين البرذعي

(أبو علي) الحسين بن صفوان بن اسحاق بن إبراهيم

البرذعي، من أهل بغداد، كان صدوقاً، روى عن العلماء

وروى عنه غيره، توفي في

شعبان سنة ٣٤٠ هـ. (س ١ / ٣١٦)

٦- محمد البرذعي

(أبو الحسين) محمد بن جعفر بن عبد الله المقرئ البرذعي،

يعرف بابن الصابوني، من أهل برذعة، قدم بغداد حاجاً وحدث

بها. (س ١ / ٣١٧)

٧- محمد البرذعي

(أبو الحسن) محمد بن عبد العزيز بن جعفر بن محمد

البرذعي، المعروف بمكي، من أهل برذعة، ولد سنة ٣٥٨ هـ،

ثم حمل منها إلى بغداد وله سنتان، فنشأ ببغداد، وسمع من

علمائها، توفي في ٢١ من جماد الأولى سنة ٤٢٣ هـ.

(س ١ / ٣١٧)

٨- عبيد الله البرذعي

(أبو القاسم) عبيد الله بن عبد العزيز بن جعفر البرذعي،

روى عن العلماء وروى عنه غيره، ولد في سنة ٣٦٣ هـ،

وتوفي في ذي الحجة سنة ٤٣٤ هـ. (س ١ / ٣١٧)

٧- عبد العليم البراني

(أبو محمد) عبد العليم بن محمد بن أبي بكر البراني، كان أديباً مقرباً. (س ٣٠٦/١)

٨- محمد بن اسحاق البراني

(أبو نصر) محمد بن أبي أسامة بن زيد بن محمد بن سعيد بن حمدان بن إسحاق البراني، الأديب، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (س ٣٠٦/١)

(١٢٠)

{ البرخشاني }

نسبة إلى برخشان وهي قرية من قرى ماوراء النهر، ينسب إليها:

١- عبد الله البرخشاني

عبد الله بن علي الفرغاني الميرغيناني، المولود ببرخشان. (ب ٤٤٦/١)

(١٢١)

{ البردادي }

نسبة إلى بردادي وهي قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- النضر بردادي

(أبو سلمة) النضر بن رسول بردادي السمرقندي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ٤٤٦/١) (س ٣١٢/١)

(١٢٢)

{ البردعي }

نسبة إلى بردعة وهي بلدة أقصى بلاد أنريجان، ينسب إليها:

١- محمد البردعي

(أبو بكر) محمد بن يحيى بن هلال البردعي، سكن بغداد، وقدم سمرقند، وكان أديباً فاضلاً شاعراً

٢- منبه البردعي

(أبو أحمد) منبه بن عبد المجيد بن عبيد الله بن أحمد بن محمد بن بهزار بن بهبود البردعي، سكن سمرقند، وكان فاضلاً من أهل السنة. (س ٣١٤/١)

٣- الحسين البردعي

(أبو علي) الحسين بن علي بن محمد بن الحسين بن طاهر بن خالد بن إريس بن بكر بن حبيب بن زهير بن يغلب بن عاصم بن مدرك البردعي، من ساكني سمرقند ونشأ بها، وكان حافظاً مكثراً، رحل إلى العراق وخراسان كانت ولادته سنة ٣٤٩ هـ، ومات بسمرقند في شهر رمضان سنة ٤٠٦ هـ. (س ٣١٤/١)

(١٢٣)

{ البرنجي }

نسبة إلى برنج وهي مدينة أقصى أنريجان، ينسب إليها:

١- أحمد البرنجي (٢٣٠ - ٣٠١ هـ / ٨٤٥ - ٩١٥ م)

(أبو بكر) أحمد بن هارون بن روح البرنجي، البردعي، نزيل بغداد، محدث حافظ، ثقة مأمون، أحد أركان الحديث، من المنكورين بالفقه والحفظ، ولد بعد سنة ٢٣٠ هـ أو قبلها جمع وصنف، وبرع في علم الأثر، وحديث، وتوفي

(أبو سهل) محمود بن محمد
بن اسماعيل البراني، ابن أبي
بكر السابق، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (ب ١ / ١)
(٤٣٧ / ١) (س ٣٠٥ / ١)

٤ - سهل البراني

(أبو المعالي) سهل بن محمود
بن محمد بن اسماعيل البراني،
ابن محمود البراني السابق، من
العلماء العاملين بعلمه، كان
إماماً فاضلاً واعظاً، اشتغل
بالعلم وحصل منه الكثير ثم
انقطع إلى العبادة وتلاوة
القرآن، جاور بمكة مدة، وكان
كثير العبادة والاجتهاد، مات
ببخاري سنة ٥٢٤ هـ.
(ب ١ / ٤٣٧) (س ١ / ٣٠٥)

٥ - محمد بن سهل البراني

(أبو الفضل) محمد بن سهل
بن محمود بن محمد بن
اسماعيل البراني، الخطيب،
ابن سهل السابق. (س ١ / ١)
(٣٠٥)

٦ - محمد بن محمد البراني

(أبو بكر) محمد بن محمد بن
أبي بكر البراني، كان فقيهاً
فاضلاً صالحاً. (س ١ / ٣٠٦)

(أبو العباس) الفضل بن محمد
بن سون البراكدي البخاري،
روى عن العلماء وروى عنه
غيره. (ب ١ / ٤٣٦) (س
٣٠٥ / ١)

(١١٩)

{ البراني }

نسبة إلى بران - براني، ويقال
(فروان - فراني) وهي قرية
من قرى بخاري، ينسب إليها:

١ - علي ندا البراني (كان حياً
١٢٩١ هـ / ١٨٧٤ م)

علي ندا البراني، نحوي، من
آثاره شرح أسنى المطالب
لهداية الطالب، فرغ من تأليفه
في المحرم سنة ١٢٩١ هـ. (ف
٥٣٨ / ٢)

٢ - محمد البراني

أبو بكر محمد بن اسماعيل
البراني، كان فقيهاً، ثقة،
مأموناً، روى عن العلماء
وروى عنه غيره. (ب
٤٣٧ / ١) (س ١ / ٣٠٥)

٣ - محمود البراني

(١١٧)

{ البرازجاتي }

نسبة إلى برارجان (برارجان)
(برارقان) وهي سكة بمرو،
ينسب إليها:

١ - القاسم البرارجاتي (البرازجاتي)

(أبو محمد) القاسم بن محمد
بن علي بن حمزة الفراهيني
البرارجاتي (البرازجاتي)،
كان إماماً حافظاً عارفاً
بالحديث، وأبوه أيضاً من
مشاهير المحدثين، وكان له
مجلس في المسجد الجامع بباب
المدينة يحضره الحفاظ
والعلماء، توفي سنة ٢٩٢ هـ.
(ب ١ / ٤٣٣) (س ١ / ٣٠٥)

(١١٨)

{ البراكدي }

نسبة إلى براكدي (براكدي)
وهي قرية من قرى بخاري،
ينسب إليها:

١ - الفضل البراكدي البخاري

(١١٢)

{ البديانوي }

نسبة إلى بديان (بدياته) وهي قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - أبو سلمة البديانوي، كان أحد الزهاد، وكان له كلام في الزهد والمعرفة والزقائق. (ب ١ / ٤٢٨) (س ١ / ٢٩٧)

(١١٣)

{ البديلي }

نسبة إلى بديل وهي اسم لحد المنتسب إليه من أهل بخارى، ينسب إليها:

١ - عبد الله البديلي (أبو بكر) عبد الله بن محمد بن بديل الأشقر البديلي، شيخ أهل الراي في عصره، ومقدمهم ببخارى، وأكثرهم تعصياً في المذهب، كان كثير الحديث، صحيح السماع، سمع ببخارى

ويمرو الري، وتوفي سنة ٣٤٣. (س ١ / ٢٩٨)

٢ - محمد بن جعفر

(أبو الفضل) محمد بن جعفر بن عبد الكريم بن بديل بن رزقاء الخزاعي البديلي المقرئ الجرجاني، من أهل جرجان وكان يعرف القراءات، وصنف في علومها كتباً، روى عن العلماء وروى عنه غيره، وكانت وفاته قبل الأربعمائة بقليل.

(١١٤)

{ البتخشي }

نسبة إلى بتخشان وهي بلدة في أعلى طخارستان متاخمة لبلاد الترك، ينسب إليها:

١ - إبراهيم البتخشي (أبو إسحاق) إبراهيم بن هارون البتخشي البلخي، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٤٢٩)

(١١٥)

{ البتخوني }

نسبة إلى بتخون وهي قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - اسماعيل البتخوني (أبو إبراهيم) اسماعيل بن أحمد بن إبراهيم بن محمد المكتب البتخوني، كان يحفظ القرآن، روى عن العلماء وروى عنه غيره. (ب ١ / ٤٣١) (س ١ / ٣٠٢)

(١١٦)

{ البنيسي }

نسبة إلى بنييس وهي قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - عبد الصمد البنيسي (أبو عبد الله) عبد الصمد بن أحمد بن محمد البنيسي، إمام مسجد الصاغي بمرو، وكان شيخاً ظاهره الخير والصلاح، توفي سنة ٥٣٣ هـ، ودفن بسجدان. (ب ١ / ٤٣١) (س ١ / ٣٠٢)

(١١٠)

{البداكري}

نسبة إلى بداكر ويقال
(بداكري) وهي قرية
ببخارى، ينسب إليها :

١- رضوان البداكري
(أبو جعفر) رضوان بن سالم
البداكري البخاري، روى عن
العلماء وروى عنه غيره. (ب
١/٤٢٤) (س ١/٢٩٥)

(١١١)

{البديخي}

نسبة إلى بديخت وهي قرية
من قرى أسفيجاب أو المشاش،
ينسب إليها :

١- ميكائيل البديخي
(أبو سعيد) ميكائيل بن حنيفة
البديخي، روى عن العلماء
وروى عنه غيره، قتل شهيداً
سنة ٣٢٤ هـ. (ب ١/٤٢٥)
(س ١/٢٩٥)

هـ. صنف: معجزات الأنبياء
على سبيل الإختصار " لعله
قصص الأنبياء " (من تاج
الفردوس). (١/٧)

٩٧- مير البخاري
مير عبد الكريم بخاري المتوفى
١٢٤٦ هـ، من مصنفاته: ريدر
سعادت، سياحتنامه (في تاريخ
تركستان وأفغانستان) (خ ١١)

٩٨- محمد البخاري
أبو بكر محمد بن حسين
بخاري (خواهرزاده) المتوفى
٤٨٢ هـ، من مصنفاته: ايضاح
- مبسوط. (ط ٢٣)

(١٠٩)

{البخجزميائي}

نسبة إلى بخجزميان ويقال
بخجزمان وهي قرية بمرو،
ينسب إليها :

١- حفص البخجزميائي
حفص (حصن) بن عبد الحليم
البخجزميائي، رحل العراق
والحجاز، سمع من العلماء. (ب
١/٤٢٣) (س ١/٢٩٤)

العوفي البخاري الحنفي
الأشوي (من فضلاء أواخر
القرن السادس وأوائل القرن
السابع الهجري). وهو من
علماء تركستان، له: جوامع
الحكايات ولدماغ الروايات. (م
٥٦٠)

٩٤- محمد البخاري
محمد امين بن عبيد الله المؤمن
آبادي البخاري الحنفي، له:
الأمنية في الفروع، وهو
مختصر اكثره بالفارسية الفه
لأهل بخاري وفيه فصول كثير
عن شرح مختصر الوقاية
للقيستاني. أوله: يادانما للفضل
(يادانم الفضل) علينا.....
الخ (ظ ٤/١٦٩ ك ١٥)

٩٥- محمد البخاري
محمد بن محمد أبي الفتح
البخاري - الحافظ. له: شرح
حديث الأربعين. (ط ٥٧، ظ ٤
٥٨/)

٩٦- إبراهيم البخاري
(أبو اسحاق) إبراهيم بن
محمد بن خلف بن خضر
الكرابيسي بخاري الأصل
نيسابوري المسكن، توفي ٤٠٠

٨٦ - محمد النوجابادى (١١٣٩ م)
٥٣٣ هـ / ١١٤٠ م -

(أبو بكر) محمد بن على بن محمد النوجابادى البخارى، فقيه، محدث، من تصانيفه: مرتع النظر فى فضائل الأعمال ومحاسن الخلق. (ف ٥٤٦ / ٣)

٨٧ - محمود الشهيد (١١٧٤ م - ١١٧٤ هـ / ١١٧٤ م)

(برهان الدين، ابن مازة) محمود بن أحمد بن الصدر الشهيد البخارى، فقيه، توفى حوالى سنة ٥٧٠ هـ. من آثاره المحيط البرهاني فى الفقه، الذخيرة البرهانية فى الفتاوى، تمة الفتاوى، وشرح الجامع الكبير. (ف ٧٩٥ / ٣)

٨٨ - محمود الحصري (١١٥١ - ١٢٣٨ م)

(أبو المحامد، جمال الدين) محمود بن أحمد بن عبد السيد بن عثمان بن نصر بن عبد الملك، الحصري (قرية حصير من اعمال بخارا)، الحنفى، محدث، فقيه، ولد ببخارا فى جماد الأولى، وسمع

الحديث الكثير، ورحل إلى بيمشق فدرس بالمدرسة النورية، وتوفى بيمشق فى ٨

من صفر، ودفن بقابر الصوفية. من تصانيفه: شرح الجامع الكبير لمحمد الشيبانى فى فروع الفقه الحنفى فى ثمتن مجلدات، وله شرحان للجامع الكبير أحدهما مختصر والآخر مطول سماه (التحرير)، وكتاب سماه (خير المطلوب فى العلم المرغوب)، وشرح السير الكبير للشيبانى. (ف ٣ / ٧٩٦)

٨٩ - الحسين الحكيم البخارى (أبو على) شيخ الرئيس

الحسين بن عبد الله بن سينا، الحكيم المشهور أمره، المقفور قدره، صاحب التصانيف، ولد سنة ٣٧٠ هـ بقرية أفشانه ببخارى، تقلبت أحواله، حتى مات فى شعبان سنة ٤٢٨ هـ، بهمدان، عن ثمان وخمسين سنة، من مصنفاته: مخاطبة الأرواح بعد مفارقة الأشباح، الممالك ونقع الأرصد هينة الأرض، الأجوبة على المسائل العشر، أخلاق الشيخ الرئيس، الأوبة القلبية، أوسط

الجزجاني، أرجوزة فى الطب، الاستبصار، الإشارات والتبیهات فى المنطق والحكمة، الإشارة فى اثبات النبوة، الإنصاف والإتصاف، البرير الأيم فى الأخلاق، كتاب القانون فى الطب. (ب ١)

٤٠٢٣ هـ / ٤١٩٠ م، ع ٤١٩، خ ٤٦، ظ ٤١٢ / ٣٦، ح ١)

٩٠ - أبو عبد الله البخارى

أبو عبد الله بن أبى حفص البخارى. له: زاد المتقين. (ط ٦٢)

٩١ - أبو الفضل البخارى (حافظ الدين) كسر أبو الفضل

محمد البخارى المتوفى ٦٩٣ هـ (ط ٤٨)

٩٢ - محمد البخارى (علاء الدين) محمد بن عبد الرحمن البخارى المتوفى ٨٥٢ هـ. له: تفسير العلائى، شرح إرشاد الهادى. (ظ ٧٩ / ٤) (ن ١)

٩٣ - محمد البخارى (نور الدين) محمد بن محمد يحيى بن طاهر بن عثمان

الأعوام (فارسي) (ظ ٤ / ٨٤، ١٠٣)

٨٣ - أبو المحاسن الزرنجرى
(كان حياً ٥٨٩ هـ / ١١٩٣ م)
أبو المحاسن بن منصور بن
محمود البخارى، من شيوخ
الحنفية، له تصانيف. (ف ٣ / ١٦)

٨٤ - محمد البخارى (كان
حياً ٦٠٣ هـ / ١٢٠٧ م)
محمد بن عبد العزيز بن محمد
بن عمر بن عبد العزيز بن
عمر مازة البخارى، الحنفى،
الملقب بصدر جهان، فقيه، من
تصانيفه: تعليقه فى الخلاف.
(ف ٣ / ٤١٦)

٨٥ - محمد البخارى (كان
حياً ٩٦٧ هـ / ١٥٦٠ م)
(علاء الدين) على بن على
بن أحمد البخارى، الحنفى،
متكلم. من تصانيفه: فرائد
القلائد وغرر الفوائد فى شرح
العقائد للنسفى فرغ منها سنة
٩٦٧ هـ. (ف ٢ / ٤٧٨)

نظم الجامع الصغير للشيبانى،
وشرحه فى فروع الفقه الحنفى.
(ف ١ / ٢٤٥)

٨٠ - عبد العزيز الحلواى
(١٠٠٠ - ٤٥٦ هـ / ١٠٠٠ -
١٠٦٤ م)

(أبو محمد) عبد العزيز بن
أحمد بن نصر بن صالح
البخارى الحلواى، الحنفى فقيه،
توفى ببخارى. من تصانيفه:
شرح أدب القاضى للخصاف،
الواقعات، شرح الجامع الكبير
للشيبانى، وكلاهما فى فروع
الفقه الحنفى، الفتاوى،
المبسوط، وكتاب النفقات. (ف
٢ / ١٥٨)

٨١ - عبد الله البخارى
(تاج الدين) عبد الله البخارى
المتوفى ٧٩٩ هـ. له: البحر
الجارى فى الفتاوى. (ظ ص ٤
/ ٢٢٤)

٨٢ - على البخارى
على شاه محمد بن قاسم
الخوارزمى المعروف بالعلما
البخارى المنجم له: الأشجار
والأثمار فى الأحكام. أحكام

العقائد فى فنون الفوائد. (ظ ٦
/ ٩٨) (ف ٣ / ١٧١)

٧٧ - عمر تاج الشريعة
(٦٧٢ هـ / ١٢٧٣ م)
(تاج الشريعة) عمر بن أحمد
بن عبيد الله المجوبى، البخارى
الحنفى، فقيه. من تصانيفه:
نهاية الكفاية فى تراية الهداية
فى فروع الفقه الحنفى. (ف
٢ / ٥٥٢)

٧٨ - عمر العقيلي (٥٧٦ هـ
/ ١١٨٠ م)
(أبو حفص) عمر بن محمد
بن عمر بن محمد بن محمد بن
أحمد العقيلي، الأنصارى،
البخارى، الحنفى، (شرف
الدين) فقيه، متكلم. من آثاره:
منهاج الفتاوى فى الفقه،
والهادى فى علم الكلام. (ف
٢ / ٥٧٧)

٧٩ - أحمد العقيلي (٦٥٧ هـ
/ ١٢٥٩ م)
(شمس الدين) أحمد بن محمد
بن أحمد العقيلي، الأنصارى،
البخارى، الحنفى، فقيه، تفته
على جده لأمه (شرف الدين)،
وتوفى ببخارى، من تصانيفه:

عليه وسلم، واستقام مجاوراً ثلاث سنين، ثم توجه الى نحو بغداد، ومنها الى بخارى وأصفهان، وصحب فى هذه الرحلة علماء سمرقند وبلخ، ثم أقام ببغداد مدة، رحل الى مكة ثانياً ومصر وقطن بها، ثم ارتحل الى القسطنطينية وأقطعه السلطان مصطفى بعض القرى بدمشق ينسب إليها المدرسة المرادية والمدرسة النقشبندية البرانية ومسجدها بدمشق، وأخذ عنه أحمد المنينى، وتوفى بالقسطنطينية فى ١٢ ربيع الثانى، ودفن فى مدرسة درسخانه من تأليفه: المفردات القرآنية فى مجلدين باللغات العربية والفارسية والتركية، ورسائل كثيرة فى الطريقة النقشبندية منها: سلسلة الذهب. (ف ٨٣٩/٣)

٧١ - مسعود البخارى (٤٦١ هـ / ١٠٦٩ م)

مسعود بن محمد البخارى (أبو اليمن) مؤرخ من آثاره: مختصر تاريخ بغداد للخطيب البغدادى. (ف ٨٥٠/٣) (ظ ٢٨٨/٤) (خ ٢٩)

٧٢ - مير ماه البخارى (١٠٦٣ هـ / ١٦٥٣ م)

مير ماه بن الحسن الحسينى البخارى صوفى، فقيه، نزيل المدينة المنورة وتقى بها. من آثاره: مرج البحرين، والجمع بين المذهبين أى: مذهب أهل الظاهر وأهل الباطن. (ظ ٦ / ٤٨٦) (ف ٩٤٧/٣)

٧٣ - نصر الله الروياتى (٧٦٦ - ٨٣٣ هـ / ١٣٦٥ - ١٤٣٠ م)

(جلال الدين، أبو الفتح) نصر الله بن عبد الرحمن بن أحمد بن إسماعيل العجمى، الأنصارى، البخارى، الروياتى، الكجوروى صوفى، حكيم عارف باللغات العربية والفارسية والتركية، ولد بكجور من قرى رويان من بلاد العجم سنة ٧٦٦ هـ تقريباً، دخل القاهرة وصحب الأمراء والأكابر، وجمع الكتب النفيسة، وصارت له وجاهة فى الدولة وتوفى بالقاهرة فى ٦ رجب، ودفن ببيته وأوصى أن يكون زاوية بالقرب من خان الخليلى. من تصانيفه: إعلام الشهود بحقائق الوجود فى التصوف،

وغنية الطالب فيما اشتمل عليه الوهم من المطالب. (ف ٤ / ٢٧)

٧٤ - محمد بخارى (٩٨٦ هـ / ١٥٧٨ م)

محمد بن عبد اللطيف الشهير ببخارى زادة، مفسر، فقيه، توفى بطرابلس الشام وهو على قضائها، وقد أناف عمره على تسعين سنة. من آثاره: حواش على تفسير البيضاوى، وشرح كتاب الكراهية وكتاب الوصاية من الهداية. (ف ٤٢٥/٣)

٧٥ - عبد الخالق الملطى (٥٧٥ هـ / ١١٧٩ م)

عبد الخالق بن عبد الجميل الملطى، الغجدوانى، البخارى، صوفى، له الوصايا فى التصوف. (ف ٦٩/٢)

٧٦ - محمد إمام زاده (٤٩١ هـ / ١١٧٧ - ١٠٩٨ هـ / ١٥٧٣ م)

محمد بن أبى بكر القمى، الجوغى البخارى، الحنفى، المعروف بإمام زادة، فقيه، متكلم، أفتى أهل بخارى. من آثاره: شرعة الإسلام، عقود

محمد بن على الناموسى،
البخارى. فاضل من آثاره:
كتاب الدعاء. (ف ٥٥٠/٣)

٦٥ - محمد البخارى (٨٩٥ هـ / ١٤٩٠ م)

(شمس الدين، أبو المجد)
محمد بن محمد بن محمد
البخارى، الرميثى، فقيه، نحوى
تولى إمامة مقام الحنفية بمكة.
له شرح المقدمة الأجرومية،
وشرح تنقيح اللباب وكلاهما
فى النحو. (ظ ٢١٦/ ٦)
(ف ٦٧٦/٣)

٦٦ - محمد البخارى (٧٧٩ -
٨٤١ هـ / ١٣٧٧ - ١٤٣٨ م)
(علاء الدين) محمد بن محمد

بن محمد بن محمد بن محمد بن
محمد بن محمد بن محمد
البخارى، العجمى عالم مشارك
فى العلوم العقلية والنقلية، ولد
ببلاد العجم ونشأ ببخارى،
فتفقه بأبيه وعمه العلاء عبد
الرحمن، وأخذ الأدبيات
والعقليات عن السعد التفتازانى
وغيره، وتوجه الى الهند
فاستوطنها مدة. واستعظم أمره
عند ملوكها، ثم قدم مكة فأقام
بها، ودخل مصر فاستوطنها

السهروردى (حميد الدين) من
القضاة. توفى بدلهى له طوالع
الشموس فى أسماء القديس أى:
شرح أسماء الله الحسنى. (ف
٧٠١/٣) (ط ٤٧)

٦٩ - محمود الإسنجى (٦٢٧ هـ -
٦٧١ هـ / ١٢٣٠ - ١٢٧٢ م)
(أبو المحامد) محمود بن
محمد بن داود اللؤلؤى،
البخارى، الإسنجى، (أبو
المحامد) فقيه، أصولى،
محدث، حافظ، مفسر، متكلم،
أديب، ولد ببخارى، وقتل فى
وقعة التتار ببخارى. من آثاره:
شرح على منظومة النسفى
سماه حقائق المنظومة،
وحصول المأمول فى الخلاف
للنسفى. (ف ٨٢٨/٣)

٧٠ - مراد بن على (١٠٥٠ -
١١٣٢ هـ / ١٦٤٠ - ١٧٢٠ م)
مراد بن على بن داود بن كمال
الدين بن صالح بن محمد
الحسينى، الحنفى، البخارى،
النقشبندى، صوفى، مشارك فى
التفسير والحديث والفقہ، وغير
ذلك من العلوم العقلية والنقلية،
قصد الديار الحجازية للحج
وزيارة قبر الرسول صلى الله

وتصدر للإقراء بها، ونال
عظمة بالقاهرة، ثم توجه الى
الشام فأقام بها حتى توفى
بالمزة من ضواحي دمشق فى
٥ رمضان. من آثاره: شرح
إرشاد العاصى لسعد الدين
التفتازانى، فاضحة الملحدین
وناصحة الموحدين صنفها
بدمشق، ورسالة فى الرد على
الوجودية، وفصوص الشيخ
الأكبر وأمثاله فى أربع
كراريس، نزهة النظر فى
كشف حقيقة الإنشاء والخبر،
تحقيق الأركان الأربعة لدين
الإسلام وهى: التوحيد،
المعرفة، الإيمان، الإسلام.
(ظ ١٩١/ ٦) (ف ٦٨٨/٣)
(ظ ١٢١٥/٢)

٦٧ - محمد النقشبندى (٧٩١ هـ -
١٣٨٩ م)

(بهاء الدين) محمد بن محمد
النقشبندى، البخارى واعظ من
آثاره: تنبيه الغافلين، والأوراد
البهائية. (ف ٦٩٦/٣)

٦٨ - محمد البخارى (٦٧٨ هـ -
١٢٧٩ م)

محمد بن محمود البخارى،
الناكوروى الهندى،

٦٢. - محمد البخارى (القرن الثالث عشر الهجرى)
التاسع عشر الميلادى)

محمد عاقل بن محمد كاشف البخارى. من مؤرخى أواخر القرن الثالث عشر وأوائل القرن الرابع عشر الهجرى. من آثاره: درر السلوك فيمن حكم مصر من النواب والملوك، ولوائح تجهيزية لتاريخ الديار المصرية. (ف ٣٧٧/٣)

٦٣. - محمد الزاهد (٥٤٦ هـ / ١١٥١ م)

(أبو عبد الله) محمد بن عبد الرحمن بن أحمد البخارى العلانى، الحنفى، الملقب بالزاهد، فقيه، من مشايخ صاحب الهداية أصولى متكلم، مفسر، وأغظ، توفى فى ١٢ جمادى الآخرة سنة ٥٦٤ هـ. من آثاره: تفسير القرآن الكريم فى أجزاء كثيرة يقال فى ألف جزء. (ظ ٦ / ٩١) (ف ٣٨٩/٣)

٦٤. - محمد الناموسى (القرن الرابع عشر الميلادى)

وتوفى ليلة عيد الفطر، ودفن بخرتک. من تصانيفه الكثيرة: الجامع الصحيح، التاريخ الكبير، التاريخ الصغير، التاريخ الوسط، السنن فى الفقه، الأسماء والكنى، وخلق أفعال العباد، الأدب المفرد، رفع اليدين فى الصلاة، وعوالى الصحاح، وأسماء الصحابة، و بر الوالدين، بدء المخلوقات، تفسير القرآن، كتاب الأشربة، كتاب الرقاق، كتاب الضعفاء، كتاب الفوائد، كتاب الوجدان، كتاب الهيئة، كتاب القراءة خلف الإمام، المبسوط فى الحديث. (ف ٣ / ١٣٠) (ب ١ / ٤٢٢) (س ١ / ٢٩٣) (ت ٣٢٩) (خ ص ٤٥) (ظ ٦ / ١٦)

٦١. - محمد البخارى

(أبو الرضا) محمد بن محمود بن علي الحسين بن يوسف البخارى، كان إماماً فاضلاً مبرزاً تقياً ورعاً كثير الذكر والتهدد والتلاوة، ولد ببخارى سنة ٤٩٩ هـ، ومات فى حدود سنة ٥٧٠ هـ. (شذ ٤ / ٢٣٧) (ط ٢ / ٦٧٢)

روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ف ٣ / ١٠١) (س ٢٩٣/١) (ظ ٦ / ٦١)

٥٩. - محمد البخارى (٧٣٤ هـ / ١٣٣٤ م)

محمد بن إسحاق بن علي بن إسحاق الحسينى، البخارى، ثم الدهلى. صوفى، له معرفة بالإيقاع والنغم والشعر حفظ القرآن وقرأ على أحمد النيسابوروى وغيره من آثاره: أنوار المجالس فى التصوف. (ف ٣ / ١٢٢)

٦٠. - محمد البخارى (١٩٤ هـ / ٨١٠ - ٨٧٠ م)

(أبو عبد الله) محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة البخارى، الجعفى، إمام أهل الحديث المعروف فى الشرق والغرب، محدث حافظ، فقيه، مؤرخ، مشارك فى علوم، ولد فى ١٣ ليلة خلت من شوال، ورحل فى طلب العلم الى سائر محدثى الأمصار، وكتب بخراسان والجال ومدن العراق كهلا وبالحجاز والشام ومصر، وتُعصَّب عليه حتى أخرج من بخارى إلى خرتک فمات بها،

المقاصد وأعذب الموارد. فى
تراجم شيوخه. (ف ٢/ ٣٩٦)

٤٦. - على (مير) البخارى
(٩٥٠ هـ / ١٥٤٣ م)

على البخارى (مير). مفسر،
محدث، بيانى. توفى
بالقسطنطينية. من تصانيفه:
شرح على الفوائد الغيائية فى
علم البلاغة لعبد الدين. (ف
٤٠٩/٢)

٤٧. - على البخارى (كان حياً
قبل ٨٢٣ هـ / ١٤٢٠ م)

(علاء الدين) على بن محمد
البخارى فاضل. من آثاره:
نزهة النظر فى الفرق بين
الإنشاء والخبر كتبها سنة ٨٢٣
هـ. (ف ٤٩٦/٢)

٤٨. - على الزندويستى
البخارى (٥٠٥ هـ / ١١١١ م)

على بن يحيى البخارى
الزندويستى. فاضل من آثاره:
روضة العلماء. (ف ٥٤٢/٢)

٤٩. - شوكت البخارى
شوكت بخارى المتوفى ١١٠٨.

من مصنفاته: ديوان (ش)
(٧)

٤٣. - عبد الله بن رضوان
(٧١٨ - ٧٨٤ هـ / ١٣١٨ -

١٣٨٢ م)

عبد الله بن يوسف بن رضوان
بن يوسف بن رضوان
البخارى، المالقى، ثم الفاسى
(أبو القاسم) فقيه، خطيب،
نحوى، لغوى، راوية، ناظم،
ناثر، من رؤساء الكتاب. توفى
بازمور له كتاب فى السياسة
السلطانية. (ف ٣٠٦/٢)

٤٤. - عطاء الله البخارى
(١٢١٣ هـ / ١٧٩٨ م)

عطاء الله بن محمد عبد الله
البخارى، الحنفى، الشهير بشيخ
الإسلام، عالم، درس وأفتى
ببلده، وتوفى فى حدود سنة
١٢١٣ هـ من تصانيفه: رفع
الغواشى بإيضاح. تتمة
الحواشى، وحاشية على تتمة
القراباغية. (ف ٣٨٠/٢)

٤٥. - على المقدسى البخارى
(٥٩٦ - ٦٩٠ هـ / ١٢٠٠ -

١٢٩١ م)

(فخر الدين، أبو الحسن) على
بن أحمد بن عبد الواحد
المقدسى الحنبلى، ويعرف بابن
البخارى فقيه. من آثاره: اسنى

٤٠. - عبد العزيز البخارى
(٧٣٠ هـ / ١٣٣٠ م)

(علاء الدين) عبد العزيز بن
أحمد بن محمد البخارى،
الحنفى، فقيه، أصولى. من
تصانيفه: كشف الأسرار فى
شرح أصول النزوى، التحقيق
فى شرح المنتخب فى أصول
المذهب للأحسيكى، كتاب
الألفية ذكر فيه فناء المسجد
وفناء الدار وفناء مصر،
وشرح الهداية فى فروع الفقه
الحنفى الى باب النكاح. (ف
١٥٧/٢) (ظ ٤/ ١٢) (ط
٥)

٤١. - عبد الكريم البخارى
(٣٧٣ هـ / ٩٨٣ م)

عبد الكريم بن محمد بن موسى
الميعنى البخارى، الحنفى (أبو
محمد) صوفى من آثاره:
نصائح الأبرار. (ف ٢/ ٢١١)

٤٢. - إبراهيم البخارى
على رامتىنى بخارى (على

التاج) الملقب بخواجه عزيزان
المتوفى ٣٢٢ هـ. (ع ٤)

٣٨ - عبد الرحيم التميمى
(٣٨٢ - ٤٦١ هـ / ٩٩٢ -
١٠٦٨ م)

(أبو زكريا) عبد الرحيم بن
أحمد بن نصر بن إسحاق بن
مزام بن غياث بن عمرو
التميمى، البخارى، نزيل
مصر، محدث، حافظ رحال،
ولد فى ربيع الأول، وسمع
بالمشرق والمغرب وحديث، ثم
سكن مصر وحديث بها، وكان
من الحفاظ الأثبات، وتوفى
بالحوراء، له: رسالة الرحلة
وأسابيها، وقول: لا إله إلا الله
وثوابها، وحديث عن عبد الغنى
بن سعيد بكتاب " مشتببه النسبة
". (ف ١٢٩ / ٢) (ب ١ /
٤٢٢)

٣٩ - عبد الرحيم البخارى
(١١٠٣ هـ / ١٦٩٢ م)

عبد الرحيم بن عبد الله
الرزमितى، البخارى،
النقشبندى. صوفى، من أهل
الطرق. توفى فى حدود سنة
١١٠٣ هـ له السلسلة الذهبية
الطيفورية الخفية النقشبندية.
(ف ١٣٢ / ٢)

الأول. من تصانيفه: منهاج
الدين فى شعب الإيمان فى نحو
ثلاث مجلدات، آيات الساعة
وأحوال القيامة. (ط ١ / ٣٥٠)
(ف ١ / ٦٠٧)

٣٦ - سليم البخارى (١٢٦٨
١٣٤٧ هـ / ١٨٥١ - ١٩٢٨ م)
سليم البخارى، الممشقى، عالم
أديب، ولد بدمشق غرة ١٢٦٨
هـ، وتولى الفتوى بالجيش
العثمانى، وبعد انقضاء الحرب
العالمية الأولى عين عضواً فى
مجلس الشورى، فعضواً
بمجلس المعارف الكبير،
فرئيساً للعلماء، وانتخب عضواً
بالمجمع العلمى العربى وتوفى
بدمشق فى ١٠ من جمادى
الأولى. من مؤلفاته: رسالة فى
أدب البحث والمناظرة، وحل
الرموز فى عقائد الدروز. (ف
١ / ٧٧٧) (ف ١ / ٧٧٧)

٣٧ - طاهر البخارى (٥٠٤
١١١٠ هـ / م)

طاهر بن محمود بن أحمد بن
عبد العزيز البرهانى،
البخارى، الحنفى. فقيه. من
آثاره، فتاوى، وفوائد. (ف
٩ / ٢)

المكرمة، توفى سنة ١١٧٣ هـ،
من آثاره: ديوان شعر فارسي.
(ظ ٦ / ٣٣٢)

٣٣ - أسعد الصيرفى (١٠٨٨
١٦٧٧ هـ / م)

أسعد بن يوسف بن على
الصيرفى، البخارى (مجد
الدين) فقيه. من تصانيفه:
الفتاوى الصيرفية. (ف
١ / ٣٥٣)

٣٤ - الحسين البخارى (توفى
قبل ٧٧٤ هـ / ١٣٧٢ م)

الحسين بن حجاج السغناقي،
البخارى، الحنفى، المنعوت
بالحسام، فقيه، أصولى. دخل
بغداد وتوفى بمرور من آثاره:
شرح الهداية فى فروع الفقه
الحنفى، وشرح أصول الفقه
للأخسيكتى (ف ١ / ٦٠٦)

٣٥ - الحسين الحلیمى (٣٣٨
٤٠٣ هـ / ٩٤٩ - ١٠١٢ م)

(أبو عبد الله) الحسين بن
الحسن بن محمد بن حلیم،
البخارى، الشافعى، فقيه،
محدث، متكلم، أديب، ولد
ببخارى ونشأ بها، وولى
القضاء، وتوفى فى ربيع

٢٦ - أحمد الريغموني (٤١٤ هـ - ٤٩٣ هـ / ١٠٢٢ - ١١٠٠ م)
أحمد بن عبد الرحمن بن إسحاق بن أحمد بن عبد الله الريغموني البخاري المعروف بالقاضي جمال (أبو نصر) من علماء وقضاة بخاري. ولد في شوال وتوفي ببخاري في رمضان من تصانيفه: غرر الشروط ودرر السموط. (ف ١٦٥/١)

٢٧ - أحمد الثباتي (٤٤٧ هـ - ١٠٥٥ م)
أحمد بن عبد الله بن أحمد بن ثابت الثباتي، البخاري، فقيه، فرضي، درس ببغداد وتوفي بها. من مؤلفاته المهذب في الفرائض. (ف ١٧٧/١)

٢٨ - أحمد السليمانى (٣١١ هـ - ٤٠٤ هـ / ٩٢٣ - ١٠١٤ م)
(أبو الفضل) أحمد بن علي بن عمرو بن أحمد بن إبراهيم بن يوسف بن عنبر السليمانى البيكندى، من أهل بيكند، كانت له رحلة إلى الآفاق، وعرف بالكثرة والحفظ والإتقان، ولم يكن له نظير في زمانه إسناداً وحفظاً ودراية بالحديث

وضبطاً وإتقاناً، صنف التصانيف الكثيرة الكبيرة والصغيرة، وكان يصنف كل أسبوع شيئاً ويحمله إلى جامع بخارا من بيكند، ويحدث به، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٣١١ هـ، وتوفي في ذى القعدة سنة ٤٠٤ هـ. (ف ١ / ٢٠٧) (س ٣ / ٢٨٦)

٢٩ - أحمد الصابونى (٥٨٠ هـ - ١١٨٤ م)
أحمد بن محمود بن أبى بكر الصابونى، البخاري، الحنفى، (نور الدين، أبو محمد) فقيه، متكلم. توفي ببخاري في ٦ صفر من تصانيفه: الكفاية في الهداية، البداية والنهاية، والمغنى، وكلها في أصول الدين. (ف ١ / ٣٠٤) (ط ٤١)

٣٠ - إسحاق الصقّار (توفي بعد ٤٠٥ هـ / ١٠١٤ م)
(أبو نصر) إسحاق بن أحمد بن شيب بن نصر بن الحكم الأديب الصقّار البخاري، الفقيه، من أهل بخاري، عالم بالعربية، الشاعر، له بيت في

العلم إلى الساعة ببخاري، طلب الحديث في أنواع من العلم، سكن مكة وكثرت تصانيفه وانتشر علمه بها، من تصانيفه: المدخل إلى سيبويه، المدخل الصغير في النحو، الرد على حمزة في حدوث التصحيف، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ومات بالطائف. (ف ١ / ٣٤٠) (س ٣ / ٥٤٧)

٣١ - إسحاق البخاري (٢٠٦ هـ - ٨٢١ م)
(أبو حنيفة) إسحاق بن بشر بن محمد بن عبد الله بن سالم البخاري مؤرخ، ولد ببليخ، واستوطن بخاري، كان فقيهاً متفناً في العلوم ومقماً في المعارف فنسب إليها، وتوفي بها في رجب سنة ٢٠٦ هـ من تصانيفه: كتاب الفتوح، كتاب الردة، كتاب الجمل، كتاب صفين، كتاب المبتدأ، منظومة عربية في التصريف. (ف ١ / ٣٤٠)

٣٢ - محمد بخاري محمد أشرف مير أبي البركة البخاري، المتخلص بيكتا، من أكابر النقشبندية، نزيل مكة

- ٢٤ - صلاح البخارى (كان حياً ٧٨٥ هـ / ١٣٨٣ م)
 صلاح بن مبارك البخارى. له أنيس الطالبين وعدة السالكين فى مناقب الخواجة بهاء الدين، جعله على أربعة أقسام، الأول فى تعريف الولاية، والثانى فى مناقب علاء الدين العطار والثالث فى مناقب بهاء الدين والرابع فى ذكر الإمامة، فرغ منه سنة ٧٨٥ هـ. (ف ١ / ١٩٧) (٨٤٢)
- ٢٥ - إبراهيم الصقّار (٥٣٤ هـ / ١١٣٩ م)
 (أبو إسحاق) إبراهيم بن إسماعيل الصقّار، البخارى، الحنفى، ابن إسماعيل السابق، من علماء الكلام المعروف بالزاهد الصقّار، ابن (أبو إبراهيم) السابق، كان إماماً زاهداً ورعاً، مثل والده فى اجتناب المداينة وقمع السلاطين وقهر الملوك، سكن مرو، وولى ولاية ما وراء النهر، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفى ببخارا فى ٢٦ ربيع الأول، له تلخيص الأدلة لقواعد التوحيد. (ف ١ / ١٤) (س ٣ / ٥٤٨)
- ٢١ - طاهر البخارى (٤٨٢ - ٥٤٢ هـ / ١٠٨٩ - ١١٤٧ م)
 طاهر بن أحمد بن عبد الله الرشيد البخارى، الحنفى (افتخار الدين) فقيه ولد ببخارى وتوفى بسرخس فى جمادى الأولى. من تصانيفه: خلاصة الفتاوى، خزانة الوقاعات ونصاب الفقيه. (ف ٩/٢) (ط ٣٩)
- ٢٢ - محمد البخارى (٣٨١ هـ / ٩٩١ م)
 (أبو بكر) محمد بن الفضل الكمارى، البخارى، الحنفى، فاضل. من آثاره: الفوائد فى الفقه. (ف ٣ / ٥٨٨) (ط ٤)
- ٢٣ - محمد البخارى (كان حياً - ٩٩١ هـ / ١٥٨٣ م)
 (علاء الدين) محمد بن عبد الباقي البخارى المكى (أبو المعالى) أديب، ناثر، خطيب من القضاة، كان خطيباً بالمدينة سنة ٩٩١ هـ من آثاره: الطراز المنقوش فى محاسن الحبوش ألفه سنة ٩٩١ هـ ويلقب بنزهة الناظر وسلوة خاطر، وعقد الفرائد فيما نظم من الفوائد. (ف ٣ / ٣٨٢)
- الأصل عالم باللغة والأدب والنسب والطب وعلوم الأوائل. أصله من بخارى، ومولده ووفاته بمرو. من آثاره: اللوحة فى الأنساب والرسائل فى الطب، الفوائد. (ف ٥٧١/١)
- ١٩ - على القنوجى (١٢٤٨ - ١٣٠٧ هـ / ١٨٣٢ - ١٨٩٠ م)
 على بن حسن بن على بن لطف الله الحسينى، القنوجى، البخارى، المدعو بصديق حسن، وحدث، ولد فى ١٩ جمادى الأولى، وتوفى فى رجب، من تصانيفه: الخطة فى ذكر الصحاح الستة، وتخريج الوصايا من خبايا الزوايا. (ف ٥٧١/١)
- ٢٠ - على البخارى (٦٦٦ هـ / ١٢٦٧ م)
 على بن محمد بن إبراهيم البخارى، الضرير (حميد الدين، أبو الحسن) أديب، نحوى، فقيه، أصولى. من آثاره: مختصر النحو، كتاب العروض، شرح الغاية. وتعليقه على أصول البيزوى. (ف ٤٩١/٢)

وتوفى بها. من آثاره: جامع المفردات القرآنية، ورسالة فى آداب الطريقة النقشبندية. (ف ٧١٠/٣)

١٦. علم البخارى (٩٥٠ هـ / ١٥٤٣ م)

علم البخارى (الشريف مير) فاضل. توفى بالقسطنطينية، من آثاره: شرح الفوائد الغيائية فى المعانى والبيان. (ف ٣٨٥/٢)

١٧. حسن القنوجى (١٢١٠ هـ / ١٧٩٥ م) - ١٨٣٧ م

حسن بن على بن لطف الله البخارى، ثم القنوجى، الهندى. فقيه، متكلم. من تصانيفه: الإختصاص فى الحدود والقصاص، تقوية اليقين فى الرد على عقائد المشركين، نور الوفا فى مرآة الصفا، وهداية المؤمنين، روضة العلماء. (ف ٥٧١/١) (خ ٢٠)

١٨. الحسن القطان (٤٦٥ هـ / ١١٥٣-١٠٧٣ م)

(أبو على) الحسن بن على بن محمد بن إبراهيم بن أحمد القطان، المروذى، البخارى

الكبير. (ف ٧٩٥/٣) (ط ٢٢)

١٣. عمر الليثى (٤٦٦ هـ / ١١٧٤ م)

عمر بن على بن أحمد بن الليث البخارى، الليثى (أبو مسلم) محدث، حافظ، جوال، صنف وجمع، وتوفى بجوزستان، وفى رواية بالأهواز سنة ٤٦٦ هـ. من تصانيفه: الجمع بين الصحيحين، المسند الصحيح. (ف ٥٦٦/٢)

١٤. محمد البخارى (٨٣٩ هـ / ١٤٣٥ م)

محمد بن محمد بن إبراهيم البخارى، الخزرى، الزموزى، فاضل. من آثاره: مساطع الأنوار فى استخراج ما فى حديث الإسراء من الأسرار. (ف ٦١٨/٣)

١٥. محمد الكشميرى (١٠٥٧-١١٣٠ هـ / ١٦٤٧ م) - ١٧١٨ م

محمد مراد بن على الكشميرى، البخارى، النقشبندى. مفسر، صوفى. ارتحل الى دمشق وهو شاب، ثم الى الديار الرومية،

فى معرفة رجال البخارى. (ف ٢٦٠/١) (ظ ٨٨/٤)

١٠. سهيل البخارى (كان حياً ٣٤١ هـ / ٩٥٢ م)

سهل بن عبد الله البخارى. فاضل له سر السلسلة العلوية. (ف ٨٠٢/١)

١١. محمد البخارى (٦١٩ هـ / ١٢٢٢ م)

(ظهير الدين، أبو بكر) محمد بن أحمد بن عمر البخارى الحنفى، فقيه، أصولى، من القضاة. تولى الحسبة ببخارى. من آثاره: الفتاوى الظهيرية، فوائد على الجامع الصغير للحسام الشهيد سماها الفوائد الظهيرية فى الفقه. (ف ٣ / ٨٨) (ك ١١) (ظ ١١١/٦)

١٢. محمود البخارى (٥٧٠ هـ / ١١٧٤ م)

(برهان الدين، ابن مازة) محمود بن أحمد بن الصدر الشهيد البخارى فقيه، توفى حوالى سنة ٥٧٠ هـ. من آثاره: المحيط البرهانى فى الفقه، الذخيرة البرهانية فى الفتاوى، تمة الفتاوى، وشرح الجامع

خلاصة السير في التاريخ،
ورسالة في الحج والعمرة. (ف
٢٩٠/٣).

٢ - عبد الله المسندي
(٢٢٩هـ / ٨٤٤م)

(أبو جعفر) عبد الله بن محمد
بن عبد الله بن جعفر بن اليمان،
الجعفي مولاهم، البخارى
محدث، حافظ. من آثاره: مسند
الصحابة. (ف ٢٨٤/٢).

٣ - عبد الوهاب البخارى
(٩٣٢هـ / ١٥٢٦م)

عبد الوهاب بن أحمد البخارى،
ثم الملتانى، الهندى، الحنفى.
صوفى، مفسر، من آثاره:
تفسير القرآن. (ف ٣٣٨/٢)

٤ - صفى الدين البخارى
(١٢٠٠هـ / ١٧٨٦م)

صفى الدين البخارى، الحنفى،
محدث، مؤرخ، توفى بنابلس.
له القول الجلى في ترجمة
الشيخ تقي الدين ابن تيمية
الحنبلى. (ف ٨٠٤/١)

٥ - محمد البخارى (٠٠٠٠٠ -
٨٥٠هـ / ١٤٤٦م)

(شمس الدين) محمد بن محمد
بن محمود البخارى، الحنفى،
المدعو بالشيخ البخارى، فقيه،
فرضى، متكلم قطن، الشام،
وتوفى بها قرب سنة ٨٥٠هـ
ظناً، من آثاره: شرح درر
البحار في فروع الفقه الحنفى
وسماه غرر الأفكار. شرح
على نظم السراجية في
الفرائض، وكتاب في أصول
الدين، " المرشد " في شرح
ارشاد الهادى للفتازانى. (ف
٦٩١/٣) (ظ ٦٧/٤)

٦ - محمود الكلاباذي البخارى
الحافظ شمس الدين أبو العلاء
محمود بن أبى بكر بن أبى
العلاء الكلاباذي البخارى
الحنفى الفرضى، ولد سنة
٦٤٤ وتوفى سنة ٧٠٠هـ
بماردين، من تصانيفه: حل
الفرائض في شرح نظم
السراجية، ضوء السراج في
شرح السراجية، مشبته النسب
في أسماء الرجال، معجم
الشيوخ، المنهاج المنتخب من
ضوء السراج له. (ظ ٤٦/
٤٠٦)

٧ - عبد الله البخارى (كان
حياً ٧٤٧هـ / ١٣٤٦م)
عبد الله بن مسعود بن محمود
البخارى المحبوبي الحنفى
صدر الشريعة الأصغر. فقيه،
أصولى. من آثاره: تنقيح
الأصول، و تعديل العلوم في
أحكام العلوم الفقهية. (ف ٢
٢٩٦/١) (ل ١٤) (ك ١٠)

٨ - على البخارى (١١٣٤ -
١٢٢١هـ / ١٧٢٢ - ١٨٠٦م)
على بن أحمد بن تقي الدين
البخارى، المننى الأصل،
المكى، نزيل مصر، الشافعى،
ويعرف بالقبانى، عالم، أديب،
شاعر، ولد بمكة وقدم مصر.
من آثاره: بديعية وشرحها
وسماها مراقى الفرج في مدح
عالم الدرج، نفع الإكمام على
منظومته في علم الكلام، ديوان
شعر. (ف ٣٩١/٢)

٩ - أحمد الكلاباذي (٣٢٣ -
٣٩٨هـ / ٩٣٥ - ١٠٠٨م)
أحمد بن محمد بن الحسين بن
على بن رستم البخارى
الكلاباذي (أبو نصر) محدث،
حافظ، توفى في جمادى
الأخرة، من تصانيفه: الإرشاد

الشيخ: الصالح، سكن بجوار:
(ب ٤٠٥/١) (س ٢٨٦/١)

(١٠٧)

{ البجيرى }

نسبة إلى جد المنتسب إليه،
وهو: بَجِير، والمشهور منهم:

١- عمر البجيرى
(أبو حفص) - عمر بن محمد
بن بجير بن خازم بن راشد
الهمداني الخشوفغني السعدي
البجيرى، صاحب كتاب الجامع
الصحيح، ولد سنة ٢٢٣،
وتوفى سنة ٣١١ هـ، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٢٨٦/١)

٢- محمد البجيرى

(أبو عمر) محمد بن بجير،
والده عمر السابق، روى عنه
ابنه، ومات في شعبان سنة
٢٦٨ هـ، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (س ٢٨٦/١)

٣- محمد بن عمر البجيرى

(أبو الحسن) محمد بن عمر
البجيرى، ابن عمر السابق،
روى عن أبيه وروى عنه
غيره، توفى في شهر ربيع
الأول سنة ٣٤٥ هـ، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء.
(س ٢٨٧/١)

٤- أحمد البجيرى

(أبو العباس) أحمد بن محمد
بن عمر البجيرى، حفيد عمر
السابق، يروى عن جده وعن
غيره، وهو راوى الجامع
والسفينة عن جده، توفى في
شهر ربيع الأول سنة ٣٧٢ هـ،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (س ٢٨٧/١)

(١٠٨)

{ البخارى }

(سياروش بن كايكوس بن
كيقباد) من سلسلة الكياتيين،
وقد بنى بها قلعة (أرك)، وقد
وصفت بخارى بعد الإسلام
وظهور العلماء والزهاد بـ "
قبة الإسلام " كما وصفت
ببركة الإمام البخارى صاحب
الجامع الصحيح بـ " الشريفة
" و " بخارى شريف ".
ومدينة بخارى لم تتوقف من
نشاطها العلمى والفنى فى
جوامعها ومدارسها ومكتباتها
المنتشرة فى تركستان كمرکز
علمى وثقافى هام ومتميز فى
العالم الإسلامى خلال سطوة
الروس عليها، كما أخرجت من
معاهدها ومدارسها آلاف من
العلماء من جنسيات مختلفة،
ينتسب إليها:

١- محمد البخارى (١٠٤١-

١١١٠ هـ/١٦٣١-١٦٩٨ م)

محمد بن محمد بن محمد بن
مؤهب بن البخارى،
البرهانپوروى، الهندى، الحنفى
النقشبندى، محدث، مؤرخ،
فقيه، من تصانيفه: ترغيب
الחסنات وترهيب السيئات،
جامعة الدلائل، خلاصة
الرسائل فى فضائل مكة،

نسبة إلى مدينة بخارى وهى:
مدينة قديمة ذات مدن عظيمة
تم إنشاؤها منذ ألفين سنة أو
ما يزيد وهى اليوم عاصمة "
ولاية بخارى " من ضمن
اثنى عشرة ولاية تتشكل منها
جمهورية أوزبكستان، وقد
بناها لأول مرة البطل الإيراني

نسبة إلى بَتَيْنٍ وهي: قرية من قرى سغد سمرقند، من ناحية دبوسية، ينتسب إليها:

١ - جعفر البتيني

جعفر بن محمد بن بحر البتيني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب ٣٩٩/١) (س ٢٨١/١)

٢ - القاسم البتيني

القاسم بن جعفر محمد بن بحر البتيني، ابن جعفر السابق، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب ٣٩٩/١) (س ٢٨١/١)

(١٠٦)

{ البجوارى }

نسبة إلى بجوار وهي: محلة كبيرة بمرور أسفل البلد، وقيل لها سكة بجوار: لأن على رأس السكة بجواراً للماء، ينتسب إليها:

١ - الحسن البجوارى

(أبو علي) الحسن بن محمد بن سهلان الخياط البجوارى،

(أبو يعلى) محمد بن أبي الطيب بن ناصر الباياني، كان إماماً عارفاً باللغة والأدب، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٦٧ هـ. (ب ٣٩٦/١) (س ٢٧٦/١)

(١٠٤)

{ البتخدانى }

نسبة إلى بُتْخَدَانُ وهي: قرية بنسف، ينتسب إليها:

١ - الحسن البتخداني النسفي

(أبو علي) الحسن بن عبد الله بن محمد بن الحسن البتخداني المقرئ النسفي، شيخ فاضل صالح حسن السيرة، عفيف نظيف، وولد ببتخدان أول محرم سنة ٤٩٠ هـ، وتوفي بعد سنة ٥٥١ هـ بنسف. (ب ٣٩٨/١) (س ٢٧٩/١)

{ البتيني }

بغداد وحدث بها سنة ٣٥٥ هـ، ومات في صفر سنة ٢٩٧ هـ. (س ٢٧٤/١)

٤ - عبد الله الباوزدي

(أبو محمد) عبد الله بن أحمد بن خزيمة الباوزدي، قدم بغداد وحدث بها، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ٢٧٥/١)

٥ - مسلم الباوزدي

(أبو عبد الله) مسلم بن عبد الله بن مكرم المؤدب خراساني الأصل، يعرف بالباوردي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في المحرم سنة ٢٩٢ هـ. (س ٢٧٥/١)

(١٠٣)

{ الباياني }

نسبة إلى بايان وهي: سكة بنسف معروفة يقال لها (سكة بايان)، نزلها الإمام محمد بن إسماعيل البخاري، خرج منها جماعة من العلماء منهم:

١ - محمد الباياني

٣- أحمد الباتبي

(أبو بكر) أحمد بن سهل بن عبد الرحمن بن ظرخون الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ١ / ٢٧٣)

٤- الحسين الباتبي

(أبو عبد الله) الحسين بن محمد بن قريش الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ١ / ٢٧٣)

٥- أحمد بن زكريا الباتبي

(أبو محمد) أحمد بن محمد بن زكريا بن قطن الأنصاري الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ١ / ٢٧٣)

٦- يعقوب الباتبي

(أبو يوسف) يعقوب بن يوسف بن قطن بن الجنيد بن إبراهيم بن مشبود الأنصاري الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (س ١ / ٢٧٣)

٧- الحسن الباتبي

(أبو علي) الحسن بن محمد

بن معروف الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٢٩٦ هـ. (س ١ / ٢٧٣)

٨- الحسن الباتبي

(أبو علي) الحسن بن محمد بن إسماعيل الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في ربيع الآخر سنة ٣٣٨ هـ. (س ١ / ٢٧٣)

٩- الحسين الباتبي

(أبو علي) الحسين بن محمدان بن خشوية الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي سنة ٣٤٧ هـ. (س ١ / ٢٧٣)

١٠- سعيد الباتبي

(أبو سعيد) سعيد بن عصمة بن عمر بن رجاء بن سمرة بن ماهان الباتبي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في شوال سنة ٣٢٦ هـ. (س ١ / ٢٧٣)

(١٠٢)

{ الباوردي }

نسبة إلى باورد ويقال (أبيورد) وهي: بلد بخراسان بين سرخس ونسا، خرج منها جماعة من الأئمة والعلماء والمحدثين منهم:

١- عبد الله الباوردي (أبو محمد) عبد الله بن محمد بن عقيل الباوردي، كان اعتزاليا غالبا، وكان يغلو في الإعتزال، سكن أصبهان وروى بها الحديث، توفي سنة ٤١٠ هـ أو ٤٢٠ هـ. (س ١ / ٣٩٦)

٢- الغمر الماوردي

(أبو أحمد) الغمر بن محمد بن عبد الرحمن بن الغمر بن رعياد بن النعمان الباوردي، قدم بغداد وحدث بها، وروى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ١ / ٢٧٤)

٣- محمد الماوردي

(أبو سهل) محمد بن محمد بن إسحاق الباوردي، الفقيه، نزل

١- محمد البالقاني

(أبو الفتح) - محمد بن أبي حنيفة النعمان بن محمد بن أبي عاصم البالقاني المعروف بابي حنيفة، كان شيخاً عالماً بالتواريخ والوقائع تالياً لكتاب الله مواظباً عليه، غير أنه كان يعرف علم النجوم ويشرب المسكر، وكانت ولادته سنة ٤٧٨ هـ، ومات سنة ٥٥٧ هـ. (ب ٣٩٢/١) (س ٢٦٩/١)

(٩٩)

{ البألوجي }

نسبة إلى بالوجوزجان، وهي: قرية من قرى سرخس، ينسب إليها:

١- خارجة البالوجي

(أبو الحجاج) خارجة بن مصعب بن خارجة بن الضبعي البالوجي، من أهل هذه القرية، أبوه مصعب شهد مع علي - رضي الله عنه - صفين، وسمى خارجة لأنه أخرج من بطن أمه بعد موتها، قدم مرو واستوطنها، وكان ابن المبارك معظماً له ويحسن القول فيه،

روى عنه بن المبارك وغيره.

(ب ٣٩٢/١) (س ١ / ٢٦٩)

(١٠٠)

{ البألوزي }

نسبة إلى بالوز وهي: قرية من قرى نسا، ينسب إليها:

١- الحسن البألوزي

(أبو العباس) الحسن بن سفيان بن عامر بن عبد العزيز بن النعمان بن عطاء الشيباني النسوي البألوزي، إن إمام عصره في الحديث غير مدافع، والفقه والأدب، صنف المسند الكبير والجامع والمعجم، وكتب الأمهات والمصنفات لكبار العلماء، وهو الراوية بخراسان لمصنفات الأمة، وكتب الأمهات بالكوفة عن آخرها، ومصنفات اب المبارك، والموطأ الكبير من ابن أبي شيبة، والسنن من المسيب بن واضح، والتفسير من محمد بن أبي بكر المقتمي، وكانت إليه الرحلة بخراسان من أقطار الأرض، كناه علي بن حجر

بابي العباس، وقرأ الحديث بين يديه، مات سنة ٣٠٣ هـ. (ب ٣٩٢/١) (س ٢٧٠/١)

(١٠١)

{ الباتبي }

نسبة إلى باتب وهي: قرية من قرى بخاري، ينسب إليها:

١- حلوان (جلوان) الباتبي

(أبو الطيب) حلوان (جلوان) بن سمرة بن ماهان بن خاقان بن عمر بن عبد العزيز بن مروان بن الحكم بن أبي العاص بن أمية الباتبي البخاري، كان زاهداً ورعاً عابداً، نزل بغداد وحدث بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٩٣/١) (س ١ / ٢٧٢)

٢- وكيع الباتبي البخاري

(أبو سفيان - أبو طالب) عبد الله بن وكيع بن أحمد بن المنذر الهمداني الباتبي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٩٣/١) (س ١ / ٢٧٣)

نسبة إلى باغ ويقال (باغ، برزن) وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- إسماعيل الباغى
إسماعيل الباغى، من أهل هذه القرية وكان من القدماء، روى عن العلماء. (ب ٣٨٧/١) (س ٢٦٣/١)

(٩٤)

{ الباغنابادى }

نسبة إلى باغناباد وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- محمد الباغنابادى
(أبو عمرو) محمد بن عبد العزيز الباغنابادى، الزاهد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٨٧/١)

(٩٥)

{ البافى }

نسبة إلى باتف وهى: قرية من قرى خوارزم، ينسب إليها:

١- عبد الله البافى

(أبو محمد) عبد الله بن محمد البافى، سكن - بغداد، الأديب الفقيه الشافعى البخارى، له معرفة بالنحو والأدب مع عارضة وفصاحة، وله أدب وشعر ماثور، وكان حسن المحاضرة بليغ العبارة، حاضر البديهة، ويقول الشعر المطبوع من غير كلفة، و يعمل الخطب ويكتب الكتب الطويلة من غير روية وتفكر، توفى سنة ٣٩٨ هـ. (ب ٣٨٨/١) (س ٢٦٤/١) (ط ٣١٧/١) (شد ٣/١١٥)

(٩٦)

{ الباكوبى }

نسبة إلى باكوبية ويقال - (باكوبى) وهى: إحدى بلاد دربند خزران عند شروان، ينسب إليها:

١- محمد الباكوبى (٣٤- ٤٢٨ هـ / ٩٥١-١٠٣٧ م)

(أبو عبد الله) محمد بن عبد الله بن ياكوبية الشيرازى الباكوبى، منسوب إلى جده، كان من الصوفية العلماء

المكثرين من الحديث، ولد سنة ٤٢٠ هـ، من بشيراز سنة يحد ٤٢٠ هـ، من آثاره: أخبار العارفين، وبداية حال الحسين بن منصور الحلاج ونهايته. (ف ٤٣١/٣) (س ٢٦٧/١)

(٩٧)

{ البالاتى }

نسبة إلى بالا ويقال لها (كوالا) وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- عمارة البالاتى
(أبو الحسن) عمارة بن عتاب البالاتى، صحب بن المبارك. (ب ٣٩٠/١) (س ٢٧٦/١)

(٩٨)

{ البالقانى }

نسبة إلى بالقان وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

العبادي وغيره، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وكتبوا عنه. (س ٢٥٨/١)

٥ - محمد بن حمدوية الفازي (أبو نصر) محمد بن حمدوية بن سهل الفازي المطوعي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في رجب سنة ٣٢٧ هـ. (س ٢٥٨/١)

(٩٢)

{ البازكندی }

نسبة إلى بازكند وهي: بلدة بين كشغر وختن من بلاد الترك، ينسب إليها:

١ - أحمد البازكندی (أبو نصر) أحمد بن محمد بن علي الأسترستي البازنكندی، سمع منه جماعة من العلماء. (ب ٣٨٢/١)

(٩٣)

{ الباغي }

(٩١)

{ البازي }

نسبة إلى باز (فاز) وهي: محلة بمرو، ينسب إليها:

١ - زياد البازي (أبو إبراهيم) زياد بن إبراهيم البازي الذهلي المروزي، من قرية فاز، حدث عن العلماء وحدث عنه العلماء. (ب ٣٨٢/١) (س ٢٥٧/١)

٢ - سلام البازي

(أبو المنذر) سلام بن سليمان البازي، من قرية سديور، أدرك التابعين وروى عنهم. (س ٢٥٧/١)

٣ - محمد بن الفضل الفازي (أبو العباس) محمد بن الفضل بن العباس الفازي المروزي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢٥٧/١)

٤ - أحمد الفازي

(أبو جعفر) بن محمد بن إسماعيل الفازي التجيبي، كان أديباً، تأدب به أبو عصمت

نسبة إلى باركث وهي: قرية من قرى أشروسنة ثم حولت إلى سمرقند، ينسب إليها:

١ - أحمد الباركثي

(أبو سعيد) أحمد بن الحكم بن خدّاش بن عرفج المعلم الباركثي، انتقل عنها وسكن ورسنين محلة من محال سمرقند، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٨٠/١) (س ٢٥٤/١، ٢٥٥)

(٩٠)

{ الباربايادي }

نسبة إلى بارباياد (بارتاباد) وهي: محلة بمرو عند باب شارستان، ينسب إليها:

١ - بزيع الباربايادي (أبو القاسم) بزيع بن الهيثم الباربايادي، كان إمام محلته، وكان مؤذن المسجد، وكان مولى الضحّاك بن مزاحم، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٨٠/١) (س ٢٥٥/١)

(٨٥)

{البارابي}

نسبة إلى باراب وهي: ناحية كبيرة واسعة وراء نهر سيحون من بلاد المشرق، ينسب إليها:

- ١- يحيى البارابي (٠٠٠٠-٤٢٥هـ/١٠٣٤م) (أبو زكريا) يحيى بن أحمد بن أبي زكريا البارابي أديب، لغوي، كان أحد أئمة اللغة المتبعين، تخرج به جماعة من أهل باراب وما وراء النهر، روى عن العلماء الحديث، وروى عنه العلماء كذلك، من آثاره: المصادر في اللغة. (ف ٨٦/٤) (ب ٣٧٩/١) (س ٢٥١/١)

٢- إسماعيل الجوهري

(أبو نصر) إسماعيل بن حماد الجوهري، صاحب كتاب الصحاح في اللغة. (ب ٣٧٩/١)

٣- إسحاق بن إبراهيم

إسحاق بن إبراهيم، اللغوي، صاحب ديوان الأدب. (ب ٣٧٩/١)

(٨٦)

{الباراني}

نسبة إلى باران (نرة باران) وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- حاتم الباراني

حاتم بن محمد بن حاتم الباراني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٧٩/١) (س ٢٥١/١)

(٨٧)

{البارديزي}

نسبة إلى بارديزه وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- الحسن البارديزي

(أبو علي) الحسن بن الضحاك بن مطر بن هناد البارديزي البخاري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء،

توفي سنة ٣٢٦ هـ. (ب ٣٧٩/١) (س ٢٥٢/١)

٢- يعقوب البارديزي

(أبو إسحاق) يعقوب بن إسرائيل بن أبي السميدع البارديزي من قرية برديزه، له رحلة إلى خراسان، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في جمادى الأولى سنة ٣٠٩ هـ. (س ٢٥٢/١)

(٨٨)

{البارسكني}

نسبة إلى بارسكث وهي: مدينة من مدن الشاش، ينسب إليها:

١- أحمد البارسكني

(أبو أحمد) أحمد بن حماد الشاشي البارسكني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٧٩/١) (س ٢٥٣/١)

(٨٩)

{الباركني}

٢ - يوسف البابى

يوسف بن أبى صالح البابى (المعروف بروش)، من أهل قرية بابه من رستاق بخارى، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ٢٤٤/١)

(٨٠)

{ الباتكروى }

نسبة إلى باتكرو وهى: قلعة عظيمة على شط جيحون، ينسب إليها:

١ - محمد الباتكروى

(أبو الفتح) محمد بن أحمد بن الحسن بن على بن عبد العزيز الباتكروى. (ب ٣٧١/١)

(٨١)

{ الباجخوستى }

نسبة إلى باجخوست وهى: قرية من قرى مرو بأعلى البلد، ينسب إليها:

١ - النعمان الباجخوستى

(أبو سهل) النعمان بن محمد

بن النعمان الأكار الباجخوستى، كان شيخاً صالحاً كثير العبادة والتهجد، أفنى عمره فى الكد والكسب باليمين وعرق الجبين، توفى سنة ٥٤٨ هـ. (ب ٣٧٢/١) (س ٢٤٥/١)

(٨٢)

{ الباننى }

نسبة إلى بان وهى: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - محمد الباننى

(أبو عبد الله) محمد بن الحسين بن جعفر بن غزوان الباننى البخارى، رحل إلى العراق، زوى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفى سنة ٢٦٧ هـ. (ب ٣٧٧/١) (س ٢٤٩/١)

(٨٣)

{ الباذغيسى }

نسبة إلى باذغيس وهى: ناحية تشتمل على قرى من أعمال هراة ومرو الروذ، وقيل إنها كانت دار مملكة الهياطلة، فتحها خليف بن عبد الله الحنفى فى زمن عثمان بن عفان رضى الله عنه، ينسب إليها:

١ - أحمد الباذغيسى

أحمد بن عمر الباذغيسى، قاضيتها، مستقيم الحديث، كان يقيم بنيسابور، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٧٨/١) (س ٢٥٠/١)

(٨٤)

{ الباننى }

نسبة إلى الباننى وهى: قرية من قرى خابران من أعمال سرخس، ينسب إليها:

١ - أبو عبد الله الباننى

أبو عبد الله الباننى، شاعر مجود، كان ضريراً. (ب ٣٧٨/١) (س ٢٥١/١)

نسبة إلى باب كس وهي: محلة حسنة بسمرقند، ويقال لها (دروازه كس) ينسب إليها:

١- إبراهيم البايكسي (أبو إسحاق) إبراهيم بن إسماعيل بن جعفر بن داود بن يوسف الزاهد البايكسي السمرقندي، تولى بناء رباط المربعة بسمرقند، وكان من الفضل والزهد بمكان، مات يوم الجمعة ١١ رمضان سنة ٢٥٧ أو ٢٥٩ هـ. (ب ٣٦٦/١) (س ٢٤٢/١)

{ البابي }

نسبة إلى بابة وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها: ١- إبراهيم البابي (أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد بن إسحاق الأسدي البخاري البابي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. مات في رمضان سنة ٥٤٨ هـ. (ب ٣٧١/١) (س ٢٤٥/١)

نسبة إلى البابشي وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١- إبراهيم البابشي (أبو إسحاق) إبراهيم بن محمد بن إسحاق بن عبد الله بن حدير بن ذارع الأسدي البابشي، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٣٠٣ هـ. (س ٢٤٢/١)

(٧٧)

{ الباقراتي }

نسبة إلى باقران وهي: قرية من قرى مرو بأعلى البلد، ينسب إليها:

١- أحمد الباقراتي (أبو الحسن) أحمد بن محمد بن عيسى الباقراتي، رحل إلى العراق وسمع ببغداد، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب ٣٦٦/١) (س ٢٤٢/١)

(٧٨)

{ البايكسي }

إله بن طلحة بن قيس بن ثعلبة بن مالك بن خويشان القيسي البابدستاني، كان فاضلاً ثقة صدوقاً، من فقهاء أصحاب الرأي، راغباً في طلب العلم والحديث، وكتابة الآثار، ماهراً بالحساب والفقهاء والشروط، جيد الأصول، صحيح السماعات، مات بسمرقند سنة ٣٦٨ هـ. (ب ٣٦٥/١) (س ٢٤٠/١)

(٧٥)

{ البابشيري }

نسبة إلى بابشير وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- إبراهيم البابشيري إبراهيم بن أحمد بن علي البابشيري، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، مات سنة ٣٠٦ هـ. (ب ٣٦٦/١) (س ٢٤٢/١)

(٧٦)

{ البابشي }

المعروف بابن أبى عمران
البابى، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (ب)
(٣٦٣/١)

٨ - حبيب البابى

(أبو الحسن) حبيب بن فهد بن
عبد العزيز البابى، روى عن
العلماء وروى عنه العلماء. (ب)
(٣٦٣/١)

٩ - محمد بن أبى عمران

البابى
محمد بن أبى عمران البابى
التقى، أصله من باب الأبواب،
نزل بيردعة، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (ب)
(٣٦٣/١)

(٧٤)

{ البابىستانى }

نسبة إلى باب نستان وهى:
قرية معروفة بسمرقند، ينسب
إليها:

١ - على البابىستانى

(أبو الحسن) على بن الحسن
بن نصر بن خراسان بن عبد

٢ - زهير بن نعيم البابى
زهير بن نعيم البابى محدث،
روى عن العلماء وروى عنه
العلماء. (ب) (٣٦٣/١)

٣ - وإبراهيم البابى

وإبراهيم بن جعفر البابى
محدث، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (ب)
(٣٦٣/١)

٤ - الحسن البابى

الحسن بن إبراهيم البابى،
محدث، روى عن العلماء
وروى عنه العلماء. (ب)
(٣٦٣/١)

٥ - هلال البابى

هلال بن العلاء البابى، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(ب) (٣٦٣/١)

٦ - زهير بن محمد البابى

زهير بن محمد البابى، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء.
(ب) (٣٦٣/١)

٧ - محمد بن هشام البابى

(أبو الحسن) محمد بن هشام
بن الوليد بن عبد الحميد البابى،

(أبو سعيد) عبدة بن عبد
الرحيم بن حبان المرزوى
البابانى مرزوى، سمع الكثير،
وسافر إلى العراق ومصر
والشام، وسكن ديار مصر
وحدث بها، توفى بدمشق
سنة ٢٤٤ هـ (ب) (٣٦٠/١)
(من) (٢٤٠/١)

(٧٣)

{ البابى }

نسبة إلى باب الأبواب وهى:
مدينة بأذربيجان، ويقال لها
(بربند)، ينسب إليها:

١ - عبد المعطى البابى
(١٢٢١ - ١٢٩٦ هـ / ١٨٠٦ م -
١٨٧٩ م)

عبد المعطى بن عبد القادر
البابى أصلاً الحلبي موطناً عالم
مشارك فى الحساب والفرائض
والنحو والتصريف وغيرها،
توفى فى ٢ من رمضان
المبارك من مؤلفاته: شرح
نظم الأجرومية للعمريطى فى
النحو، شرح متن العزى فى
التصريف، شرح متن السخاوية
فى الحساب. (ف) (٣١٥/٢)

(شمس الدين) (شرف الزمان، أبو عبد الله) محمد بن يوسف الإيلاقي طبيب، حكيم، تلميذ لابن سينا. من آثاره: كتاب اللواحق، كتاب في إعداد الوفاق، وكتاب الحيوان مختصر القانون لابن سينا، الأسباب والعلامات في الطب، والفصول الإيلاقية في كليات الطب اختصر فيها القانون لابن سينا. (ف ٣/١٤٩، ٧٨٠) (ظ ٦٠/٧١)

٢- جعفر بن الرازي (القرن الرابع الهجري - القرن العاشر الميلادي)

(أبو محمد) جعفر بن أحمد بن علي القمي نزيل الري، المشهور بابن الرازي الإيلاقي محدث، فقيه، من آثاره: جامع الأخاديت المسلسلات، الأعمال المانعة من دخول الجنة، ألب الإمام والمأموم، كتاب الغايات. (ف ١/٤٨٦)

٣- طاهر الإيلاقي (أبو الربيع) طاهر بن عبد الله الإيلاقي، الفقيه الشافعي، كان إماماً، فقيهاً، تفقه بمرؤ وبنيسابور وببخارا، وأخذ

الأصول عن أبي إسحاق الأسفرايني، تفقه عليه أهل الشاش، وروى الحديث عن أساتذته وغيرهم، توفي سنة ٤٦٥ هـ، وله سب و تسعون سنة. (ب ١/٣٤٧) (س ١/٢٣٨)

٤- محمد بن داود الإيلاقي (أبو عبد الله) محمد بن داود بن أحمد بن رضوان الإيلاقي الخطيب، من إيلاق فرغانة، أقام بمرمدة وعلق الطريقة على الحسن بن مسعود بن الفراء، ثم انتقل إلى نيسابور وسكنها، وعلق الخلاف على محمد بن يحيى الجيزي، وكان فقيهاً صالحاً، حسن السيرة سيدياً، جميل الأمر، راغباً في قضاء حوائج الإخوان، سمع الحديث الكثير من الفراوي وعبد المنعم القشيري وزاهر الشحامي وطبقتهم، ثم قدم إلى مرو وأقام بها إلى أن مات في ربيع الأول سنة ٥٣٩ هـ. (ب ١/٣٤٧) (س ١/٢٣٨)

٥- نصر الإيلاقي (أبو سلمة) نصر بن محمد بن غريب الشاشي القائد الصوفي

الإيلاقي، كان من قواد إيلاق، سكن الشاش، كان فاضلاً خيراً، حج وحدث وكتب عن الناس، وقدم سمرقند حاجاً ونزل رباط الأمير بيابستان، مات بعد سنة ٣٧٠ هـ. (س ١/٢٣٩)

{البياتي}

نسبة إلى بيان وهي: محلة من بلاد مرو، ويقال لها (باي بيان)، ينسب إليها:

١- إسماعيل البغدادي (٤٠٠ هـ - ١٣٣٩ هـ/ ٥٠٠٠ - ١٩٢٠ م) إسماعيل بن محمد أمين بن سليم البياتي أصله البغدادي مولداً. ومسكناً مؤرخ، أديب، عالم بالكتب ومؤلفها. من آثاره: إيضاح المكنون في الذيل على كشف الظنون عن أسامي الكتب والفنون في مجلدين، وهدية العارفين (أسماء المؤلفين وآثار المصنفين) في مجلدين. (ف ١/٣٧٧)

٢- عبدة البياتي مرزوي

٥١٩ هـ. (ب ١ / ٣٣٤) (س)
(٢٢٨ / ١)

(٦٨)

{ الإفريقي }

نسبة إلى إفريج وهي: قرية
من قرى أنريجان، ينسب
إليها:

١ - يعمر الإفريقي

يعمر بن الحسن بن المظفر
المنشي الإفريقي، الأديب، له
رسائل مدونة (ب ١ / ٣٣٧)

٢ - عبد الوهاب الإفريقي

عبد الوهاب بن يعمر بن
الحسن بن المظفر المنشي
الإفريقي، بن يعمر (السابق)،
كان مثل والده في الفضل
والبلاغة. (ب ١ / ٣٣٧)

(٦٩)

{ الإيبسني }

نسبة إلى إيبسن وهي: قرية
من قرى نخشب، ينسب إليها:

١ - يوسف الإيبسني

(أبو يعقوب) يوسف بن أبي
بكر بن أحمد بن يعقوب
الإيبسني، وهكذا أثبتوا له في
السماع، شيخ فاضل مقرئ،
حسن السيرة كثير العبادة، ولد
في صفر سنة ٤٧٨ هـ، وتوفي
سنة ٥٥٢ هـ. (ب ١ /

٣٤٢) (س ١ / ٢٣٤)

٢ - ميمون الإيبسني

(أبو المعين) ميمون بن أحمد
بن أبي بكر الإيبسني، ابن أخي
(أبو يعقوب) السابق. (س
١ / ٢٣٤)

٣ - محمد الإيبسني

(أبو جعفر) محمد بن غانم
الإيبسني، سمع وحدث، وتوفي
ليلة السبت ١٩ من جماد
الآخرة سنة ٤٢٥ هـ. (س ١ /

٢٣٤)

(٧٠)

{ الإينجي / الإيئوجي }

نسبة إلى (إينج) وقيل
(إيئوج)، وهي: قرية من قرى

سمرقند عند الجبل، ينسب
إليها:

١ - محمد الإينجي

(أبو الحسين) محمد بن
الحسين الإينجي (الإينوجي)
المذكور السمرقندي،
الشاوذاري كان يجالس أبا
القاسم الحكيم وأخذ عنه من
كلامه وحكمته الكثير، وحدث
عن أبيه أيضاً، أخذ عن
العلماء وأخذ عنه العلماء من
كلامه وحكمته، توفي سنة
٣٨٧ هـ. (ب ١ / ٣٤٣) (س
١ / ٢٣٧)

(٧١)

{ الإيلاقي }

نسبة إلى إيلاق وهي: مدينة
من بلاد الشاش المتصلة ببلاد
الترك، أنزه بلاد الله وأحسنها،
بها معدن الذهب والفضة في
جبالها، كان منها جماعة من
الأمم أشهرهم:

١ - محمد بن يوسف الإيلاقي
(كان حياً قبل ٤٢٨ هـ /
١٠٣٧ م)

الجواهر المضنية، أحداث الزمان، وأجرار البهائم. (ب ٣٢٩/١) (ف ١ / ٧٠٢) (س ١ / ٢٢٦) (ظ ٤ / ١٦)

٢ - محمد الأونى (أبو بكر) محمد بن عبد الله بن محمد بن بصير. (نصر) بن ورقة (ورقاء) الأونى، إمام أصحاب الشافعى فى عصره، وكان جريصاً على طلب العلم رغباً فى نشره، ولم يترك طلبه إلى آخر عمره، وما خرج من بيته إلا والدفتى فى كفه، مات ببخارى فى شهر ربيع الأول سنة ٣٨٥ هـ. (ب ٣٢٩ / ١) (س ١ / ٢٢٦)

٣ - أحمد الأونى (أبو منصور) أحمد بن محمد بن نصر الأونى البخارى، حدث عنه بعض أهل العلم، توفى سنة ٣٠٣ هـ. (ب ١ / ٣٢٩) (س ٢ / ٢٢٦)

{ الأوزكندى }

نسبة إلى أوزكند وهى: مدينة من نواحي فرغانة، ينسب إليها:

١ - على الأوزكندى (أبو الحسن) على بن سليمان بن داود الخطيبى الأوزكندى، قدم همزان سنة ٤٠٥ هـ، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء. (ب ١ / ٣٣٣)

{ الأوشى }

نسبة إلى الأوشى وهى: بلد من نواحي فرغانة، ينسب إليها:

١ - على الأوشى (٠٠٠٠ - ٥٦٩ هـ / ٠٠٠٠ - ١١٧٤ م) على بن عثمان الأوشى نسبة إلى أوش من بلاد فرغانة من ممالك ما وراء النهر. فقيه أصولى شارح فى بعض العلوم من تصانيفه: مشارق الأنوار فى شرح نصاب الأخبار لتذكرة الأخيار، شرح منظومة عمر النسفى فى الخلاف وسماه مختلف الرواية،

وقصيدة يائية، والقصيدة اللامية المسماه ببدء الأمالى فى أصول الدين. (ف ٢ / ٤٦٩) (ك ٤)

٢ - محمد الأوشى (٠٠٠٠ - ٥١٣ هـ / ٠٠٠٠ - ١١١٩ م) (أبو عبد الله) محمد بن أحمد بن على بن خالد الفرغانى الأوشى، الجنى، فقيه، سكن بخارى، وورد بغداد حاجباً، وسمع من أهلها فى سنة ٦١٢ هـ. وعاد إلى بخارا فمات بها فى صفر سنة ٦١٣ هـ، من آثاره: مناسك الخالدي. (ظ ٦ / ٨٤) (ف ٣ / ٨٤) (س ١ / ٣٣٤)

٣ - عمران الأوشى عمران بن موسى الأوشى، من أهل أوش من بلاد فرغانة. (ب ٣٣٤ / ١) (س ١ / ٢٢٨)

٤ - مسعود الأوشى مسعود بن منصور بن مرسل الأوشى، سكن سمرقند، وكان فقيهاً فاضلاً، مات هو وأهله وولده كلهم فى ليلة واحدة منتصف ذى الحجة سنة

(٦٤)

{ الأيسونى }

نسبة إلى أيسون وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - نصر الأيسونى

(أبو الليث) نصر بن زاهر الأيسونى البخارى، روى عن اهل العلم، وروى عنه جماعة من العلماء. (ب ١ / ٣٢٤) (س ١ / ٢٢٤)

(٦٥)

{ الأوتئى }

نسبة إلى أوتئة (أوتئ) وهي: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - داود الأوتئى (توفى فى حدود ٣٢٠ هـ / ٩٣٢ م)

(أبو سليمان) داود بن محمد بن موسى بن هارون الأوتئى الحنفى. فقيه، شارك فى بعض العلوم، من اهل أوتئة من قرى بخارى، من تصانيفه: نكر الصالحين، فضائل القرآن،

نسبة إلى أشمئئن وهي: قرية من قرى نسف، ينسب إليها:

١ - حميد الأشميئى

(أبو الحسن) حميد بن نعيم الفقيه الأشميئى، سمع الحديث وكان رجلاً صالحاً. (ب ١ / ٣١٥) (س ١ / ٢١٩)

(٦٣)

{ الأنقلقائى }

نسبة إلى أنقلقان (أنكلقان) وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - مظهر (مطهر) الأنقلقائى

مظهر (مطهر) بن الحكم (أبو عبد الله) البيهق الأنقلقائى، كان من اهل القرآن والعلم، روى لتفسير مقاتل، ولكتب على بن الحسين بن واقد، روى عنه مسلم بن الحجاج وغيره، كان من آل القرآن والعلم وغيره. (ب ١ / ٣٢٢) (س ١ / ٢٢٢)

بالخانقاه بها، وسمع ببخارى، وبمرو، ولد بأندكان تقدير أفى سنة ٤٨٠ هـ، ونشأ بفرغانة، ودخل مرو سنة ٥٠٤ هـ، توفى بقرية قاشان من قرى مرو فى جمادى الأولى سنة ٥٤٥ هـ. (ب ١ / ٣١٠) (س ١ / ٢١٧)

٢ - محمد الأندكائى

(كمال الدين) محمد بن أبي محمد حجاج بن يوسف ابن عماد بن الغازي الأندكائى، ولد فى المحرم سنة ٧٢٦ هـ بقرية أندكان بفرغانة ونشأ بها، ثم دار البلاد، ونزل بلاد العراقين وأذربيجان. من تصانيفه: صدق الكلام فى علم الكلم فى مجلد لطيف فرغ منها فى رجب سنة ٧٧٧ هـ، والمتقف لأوجاع العقائد وقوانين أصول الدين المنظف لمرائى السرانلا عن صده الشبه. (ظ ٦ / ١٧٠)

(٦٢)

{ الأشميئى }

٢ - أحمد الأندرابي

أحمد الكرابيسي الأندرابي،
سمع من أهل العلم، وسمع منه
أهل العلم. (ب ٣٠٩/١) (س ٢١٦/١)

٣ - أحمد الأندرابي

(أبو نر) أحمد بن عبد الله بن
مالك بن إسماعيل الترمذي
الأندرابي، من أهل ترمذ، ولي
القضاء بأندراب فنسب إليها،
وله رحلة إلى العراق وسمع
من علمائها، وحدث ببخاري
ونسف. (س ٢١٦/١)

(٥٩)

{ الأندغني }

نسبة إلى أندغن وهي قرية
من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - عبّاد الأندغني

عبّاد بن أسيد الأندغني، كان
من الزهاد، وجالس ابن
المبارك. (ب ٣١٠/١)

٢ - محمد الأندغني

(أبو بكر) محمد بن عبد
الرحيم الأندغني، فقيه فاضل،

مياظر تقي، تفقه على يد
منصور السيرخسي، وكان يَدِّ
رس الفقه بالعجمية بالجامع
برأس الصيارفة ويعظ، قتل في
رجب سنة ٥٤٨ هـ في وقعة
الغز. (س ٢١٦/١)

(٦٠)

{ الأندقي }

نسبة إلى أندق وهي قرية
من قرى بخاري، ينسب إليها:

١ - عبد الكريم الأندقي

(أبو المظفر) عبد الكريم بن
أبي حنيفة بن العباس الأندقي،
كان فقيهاً فاضلاً، زاهداً ورعاً،
حسن السيرة متواضعاً، ولد بعد
سنة ٤٠٠ هـ وتوفي في شعبان
سنة ٤٨١ هـ. (ب ٣١٠/١) (س ٢١٧/١)

٢ - الحسن الأندقي

(أبو محمد) الحسين بن
الحسين الأندقي، سبط عبد
الكريم السابق، شيخ وقته،
وصاحب الطريق الحسنة في
تربية المريدين، ودعاء الخلق
إلى الله مع ما رزقه الله من

صفاء الوقت ودوام العبادة
وملازمة الرياضة، واتباع
الأثر، واستعمال السنة والأداب
المنقولة عن النبي - صلى الله
عليه وسلم - صحب الإمام
يوسف بن أيوب الهمداني وكان
من خواص مربيه، وصحبه
في السفر إلى خوارزم وبغداد،
كانت ولادته سنة نيف وستين
وأربعمائة، توفي في ٢٦
رمضان سنة ٥٥٢ هـ. (س ١/١)

(٦١)

{ الأنداكاتي }

نسبة إلى أنداكان وهي قرية
من قرى فرغانة، وسرخس،
ينسب إليها:

١ - عمر الأنداكاتي

(أبو حفيص) عمر بن محمد بن
طاهر الأنداكاتي المقرئ
الفرغاني الصوفي، كان شيخاً
مقرباً عفيفاً صالحاً، سديد
السيرة، كثير التلاوة للقرآن
الكريم والدرس له، عالماً
بالروايات قرأ القرآن وخرج
إلى قاشان، وخدم الفقهاء

(٥٧)

{ الأندى }

نسبة إلى أُنْدَى وهى: قرية من قرى نصف، ينسب إليها:

١ - محمد الأندى

محمد بن الفضل بن عمار بن ساكن بن عاصم الأندى، روى عن أهل العلم، وروى عنه ابنه أو حفيده. (ب ٣٠٩/١، س ١/٢١٦)

(٥٨)

{ الأندرابى }

نسبة إلى أُنْدَرَاب (أندرابة) وهى: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١ - أحمد الأندرابى

(أبو عبد الله) أحمد بن أبى عمر الأندرابى، المعروف بأحمد الزاهد، مقرئ، سمع الحديث، وأكثر سماعه، له تصانيف فى علم القراءات. (ف ٢١٦/١)

بابن أبى الحسن، وبالسباعى. (ب ٣٠٨/١) (س ٢١٥/١)

٢ - محمد الأنداقى

(أبو منصور) محمد بن الحسن بن محمد بن نصر بن سباع الدهقانى الأنداقى، كان من أصحاب الحديث جيد السماعات، صحيح الأصول ومات بعد سنة ٣٧٠ هـ. (س ٢١٥/١)

(٥٦)

{ الأندخوذى / النخذى }

نسبة إلى أُنْدُخُود، وهى: بلدة على طرف البرية بين بلخ ومرو، ينسب إليها:

١ - يوسف الأندخوذى

(أبو يعقوب) يوسف بن أحمد النخذى، تفقه ببخارا وأقام بها مدة، وسمع بها الحديث من الرئيس محمد البرقى، وغيره، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد فى حدود سنة ٤٤٠ هـ، أو قبلها، وتوفى فى حدود سنة ٥٣٠ هـ، بأندخوذ. (س ٤٧٢/٥)

والخطأ، مات سنة ٤٤٩ هـ. (ف ٢٨٣/١) (ب ٣٠٦/١) (س ٢١٣/١)

(٥٤)

{ الأنداقى }

نسبة إلى أُنْدَاقِين وهى قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - عمر الأنداقى

(أبو حفص) عمر بن جرير بن خيدم بن شئبل خمارشير، الأديب الأنداقى البخارى، مات سنة ٣٢٦ هـ. (ب ٣٠٧/١) (س ٢١٤/١)

(٥٥)

{ الأنداقى }

نسبة إلى أُنْدَاق وهى: قرية من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - الحسن الأنداقى

(أبو على) الحسن بن على بن سباع بن نصر البكرى السمرقندى الأنداقى، يعرف

(أبو بكر) محمد بن حاتم بن أنكر الأفرخسى، المعروف بابن حيت، شيخ من شيوخ بخارى، حدث (س ١/١٩٦).

(٤٩)

{ الأفتشوانى }

نسبة إلى أفتشوان وهى: قرية من قرى بخارى، ينتسب إليها:

١ - أحمد الأفتشوانى

(أبو النصر) أحمد بن إبراهيم بن عبد الله بن أسد بن كامل بن خالد الأفتشوانى، روى عن العلماء (ب) (٢٧٥/١) (س ١/١٩٨).

٢ - خال (خالد) الأفتشوانى

(أبو أحمد) خال بن أبى كرامة الأفتشوانى، وقيل (خالد) البخارى، ولقبه خالان، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء (س ١/١٩٨).

(٥٠)

{ الأفتشيرقاتى }

نسبة إلى إفتشيرقان وهى: قرية من قرى مرو، ينتسب إليها:

١ - العباس الأفتشيرقاتى

(أبو الفضل) العباس بن عبد الرحيم الأفتشيرقاتى الشافعى، كان فقيهاً أديباً فاضلاً، ورحل إلى سمرقند ونسا، وكان عالماً بأنساب العرب، كتب الحديث والفقهاء (ب ١/٢٧٥) (س ١/١٩٨).

(٥١)

{ الأمدىزى }

نسبة إلى أمدىزة وهى: قرية من قرى بخارى، ينسب إليها:

١ - بشار الأمدىزى

(أبو بشر) بشار بن عبد الله الأمدىزى البخارى، من قرية أمدىزة، روى عن العلماء وروى عنه العلماء (ب) (٢٩٩/١) (س ١/٢٠٨).

(٥٢)

{ الأمين }

نسبة إلى صفة الأمانة، وقد اتصف بها جماعة من أهل العلم منهم:

١ - إسحاق الأمين

(أبو سهل) إسحاق بن محمد بن إسحاق الأمين المرزوى، حدث ببخارى بكتب عبد الرزاق (س ١/٢١١).

(٥٣)

{ الأئبردوانى }

نسبة إلى أئبردوان وهى: قرية من قرى بخارى، ينتسب إليها:

١ - أحمد الأئبردوانى (٤٤٩ هـ / ١٠٧٥ م)

(أبو كامل) أحمد بن محمد بن على بن محمد بن بصير بن أحمد بن الحسين البصيرى الأئبردوانى، المعروف بالبصيرى، سمع من محمد بن أبى إدريس الجرجانى وغيره، عالم بالأنساب، وجمع و صنف، جمع كتاباً سماه "المضاهاة والمضافات فى الأسماء والأنساب"، ونقل فيه تصحيحاً كثيراً، وكان كثير الوهم

تفقه على أبي إسحاق إبراهيم بن علي الفيروز آبادي، سمع الحديث من أبي جعفر بن مسلمة، من تصانيفه: الفرائض الأشنهية، توفي في حدود سنة ٥٥٠ هـ. (ف ١٦٤/٢) (ب) (٢٣٩/١)

(٤٨)

{ الأفرخشي }

نسبة إلى أفرخش، وهي قرية من قرى بخارى، ينتسب إليها:

- ١- أحمد الأفرخشي (أبو بكر) أحمد بن محمد بن إسماعيل بن إسحاق بن إبراهيم بن إسرائيل بن مستاجر الأفرخشي البخاري كان رئيس العلماء ومقدمهم، من أهل بخارا، وعرف بالإسماعيلي، كانت ولادته سنة ٣٠١ هـ، ومات في شهر رمضان سنة ٣٨٤ هـ. عاش أربعاً وثمانين سنة. (ب ١ / ٢٧٠) (س) (١٩٦/١)

٢- محمد بن أنكر الأفرخشي

(٤٧)

{ الأشناني / الأشنهى }

نسبة إلى أشنه وهي بلدة في طرف أنريجان، ينسب إليها:

- ١- عمر الأشناني. (٠٠٠٠ - ٣٣٩ هـ / ٠٠٠٠ - ٩٥٠ م) عمر بن الحسن بن مالك الشيباني، البغدادي، المعروف بالأشناني (أبو الحسن) مؤرخ. توفي في حدود سنة ٣٣٩ هـ من آثاره: فضائل علي بن أبي طالب، مقتل حسين بن علي، مقتل زيد بن علي، وكتاب الخيل. (ف ٥٥٧/٢)

٢- محمد الأشناني

(أبو جعفر) محمد بن عمر بن حفص الأشناني، من قرية أشنه؛ روى عن العلماء، وروى عنه العلماء. (ب ١ / ٢٣٩) (س) (١٧١/١)

٣- عبد العزيز الأشنهى

(٠٠٠٠ - ٥٥٠ هـ / ٠٠٠٠ - ١١٥٥ م)

(أبو الفضل) عبد العزيز بن علي الأشنهى، الشافعي، الفقيه،

عثمان بن أحمد بن أبي الفضل الأشفورقاني. الحصري، كان إماماً فاضلاً حسن السيرة جميل الأمر، وكان إمام جامع أشفورقان، ولد سنة ٤٧١ هـ تقديراً، ووفاته سنة ٥٤٩ هـ. (ب ١ / ٢٣٥)

(٤٦)

{ الأشميوني }

نسبة إلى أشميون وهي من قرى بخارى، وقيل محلى بها، ينسب إليها:

- ١- حاتم الأشمويين (أبو عبيد الله) حاتم بن قديد الأشمويين، من شيوخ محمد بن إسماعيل البخاري، روى عنه البخاري وغيره. (ب ١ / ٢٣٨) (س ١ / ١٦٩)
- ٢- نوح الأشمويين (أبو أحمد) نوح بن منصور الأشمويين البخاري روى عن العلماء وزوى عنه العلماء. (س ١ / ١٦٩)

وعبادة. (ب ١ / ٢٣٢). (س)
(١٦٢/١)

(٤٢)

{ الأسترجي }

نسبة إلى أشتُرج وهي قرية من أعالي مرو، ينسب إليها:

١ - شاه بن النزال الأسترجي (أبو القاسم) شاه بن النزال بن شاه السعدي الأسترجي، وقيل إنه ابن النزال بن عبدة بن حذيفة الأسترجي، كان أعقب بها، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، وتوفي في شهر رمضان سنة ٣٠١ هـ. (ب ١ / ٢٣٢) (س ١ / ١٦٢)

٢ - عمير الأسترجي

(أبو نعيم) عمير بن محمد بن سيختويه الأسترجي، كان حافظاً. (س ١ / ١٦٣)

٣ - الفضل الأسترجي

(أبو الحسن) الفضل بن عمير بن عثم بن المنتجع بن عمرو السعدي المروزي العثماني، الأسترجي، من أشرج بالامن

مرو، رحل إلى العراق والحجاز، كان ثقة صدوقاً صاحب أدب وبلاغة. (س ١ / ١٦٣)

(٤٣)

{ الإشتيخني }

نسبة إلى إشتيخن وهي قرية من قرى صغد سمرقند، على غاية النزهة وكثرة البساتين والقرى والخصب والأشجار والثمار والزرع، ينسب إليها جماعة وإفرة من أهل العلم منهم:

١ - محمد بن مت الإشتيخني (أبو بكر) محمد بن أحمد بن مت الإشتيخني، كان من أئمة أصحاب الشافعي رحمه الله في الفقه، وكان فاضلاً زاهداً، وكان من جملة ما حدث به الجامع الصحيح للبخاري، وتوفي بإشتيخن غرة رجب سنة ٣٨١ هـ وقيل سنة ٣٨٨ هـ. (ب ١ / ٢٣٣) (س ١ / ٦٣)

٢ - نصر الإشتيخني

أبو الليث) نصر بن الفتح بن أحمد الإشتيخني، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء. (س ١ / ١٦٤)

(٤٤)

{ الأسرُوشني }

نسبة إلى أسرُوشن وهي بلدة كبيرة بما وراء النهر من بلاد الهياطلة بين سيحون وسمرقند، ينسب إليها:

١ - حكيم الأسرُوشني (أبو طلحة) حكيم بن نصر بن خانج بن خندبك الأسرُوشني، من أهل أسروشنة، روى عن العلماء، وروى عنه العلماء. (س ١ / ١٤١)

(٤٥)

{ الأشفورقاتي }

نسبة إلى أشفورقان وهي من قرى الروذ، ينسب إليها:

١ - عثمان الأشفورقاتي

العلماء، وروى عنه ابنه. (ب)
٢١٥/١ (س ١٤٨/١)

٢- محمد الإسكاري

محمد بن بكر بن حنظلة
الإسكاري الصغدِي، روى عن
أبيه (بكر) السابق، ومات بعد
سنة ٣٧٠هـ. (ب ٢١٥/١)
(س ١٤٩/١)

٣- يوسف الإسكاري

يوسف بن خلف بن هارون بن
حاتم الإسكاري، روى عنه
العلماء. (س ١٤٩/١)

(٣٨)

{ الأسمندي }

نسبة إلى أسمند وهي قرية
من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١- محمد بن عبد الرشيد
الأسمندي (٠٠٠ - ٤٨٨ هـ /
٠٠٠ - ١٠٩٥ م)

(علاء الدين، أبو حامد) محمد
بن عبد الرشيد بن الحسن بن
الحسين السمرقندي، الأسمندي،
الحنفي فقيه، مفسر من أثاره:
تعليفة في مجلدات، وتصانيف

في الخلاف والتفسير: (ف)
٤٠٩/٣

(٣٩)

{ الإسميئي }

نسبة إلى إسميئن وهي: من
قرى الكشائية قريبة من
سمرقند، ينسب إليها:

١- محمد الإسميئي

(أبو بكر) محمد بن النضر
الإسميئي روى عن العلماء،
وروى عنه العلماء، مات قبل
سنة ٣٢٠هـ. (ب ٢٢٤/١)
(س ١٥٦/١)

(٤٠)

{ الأشتابديزي }

نسبة إلى أشتابديزة وهي:
محلة كبيرة بسمرقند متصلة
بباب نستان، ينسب إليها:

١- صالح الأشتابديزي

صالح بن محمود (محمد) بن
الهيثم الأشتابديزي، والد محمد
بن صالح السابق، روى عن

العلماء، وروى عنه العلماء.
(س ١٦٢/١)

٢- سيحان الأشتابديزي

(أبو محمد) سيحان بن الحسين
بن حازم المؤدب السمرقندي
الأشتابديزي، روى عن
العلماء، وروى عنه العلماء.
(س ١٦١/١)

٣- محمد الدارمي

الأشتابديزي

(أبو بكر) محمد بن جعفر
الدارمي السمرقندي
الأشتابديزي، روى عن
العلماء، وروى عنه غيره:
(س ١٦٢/١)

(٤١)

{ الأشتاخوستي }

نسبة إلى أشتاخوست وهي:
قرية من قرى مرو، ينسب
إليها:

١- محمد الأشتاخوستي

(أبو عبد الله) محمد بن عبد الله
الأشتاخوستي، كان زاهداً
صالحاً، وكان صاحب صلاح

عن العلماء وحدثوا عنه. (س) (١٤٢/١)

٥- حامد الأسروشنى

حامد بن أبى حامد الأسروشنى ورد خراسان حاجا، وحدث بنيسابور. (س) (١٤٢/١)

(٣٤)

{ الإسفرنجى }

نسبة إلى إسفرنج وهى: إحدى قرى السغد من نواحي سمرقند، ينسب إليها:

١- محمد الإسفرنجى

(أبو زيد) محمد بن محمد بن إسماعيل الإسفرنجى، كان شابا فاضلا، عالما فقيها عارفا بالفقه من بيت العلم، حسن المحاورة، كثير المحفوظ، مليخ الشعر. (ب) (٢١٢/١) (س) (١٤٥/١)

(٣٥)

{ الإسفسى }

نسبة إلى إسفس وهى: من قرى مرو قرب فاز يقال لها سبس والقن، ينسب إليها:

١- خالد الإسفسى

خالد بن رقاد بن إبراهيم الدهلى الإسفسى، كان أديبا شاعرا فاضلا كاتباً عالماً. (ب) (٢١٣/١) (س) (١٤٦/١)

(٣٦)

{ الإسفيجىبى }

نسبة إلى إسفيجىب (إسبيجىب) وهى: بلدة كبيرة من بلاد المشرق من ثغور الترك، ولها ولاية واسعة وقرى كالمدين كثيرة، كان أهلها أهل دين متين، وصلاح مبين، ونسك وعبادة، والإسلام فيهم غرض المجتنى، حليو المعنى، يحفظون حدوده، ويلتزمون شروطه، لم تظهر فيهم بدعة، ينسب إليها:

١- الحسين الإسفيجىبى

(أبو على) الحسن بن منصور بن عبد الله بن أحمد المؤدب المقرئ الإسفيجىبى، لم يكن

ثقة، تكلموا فيه، كان يزيد فى الرقم ويسرق الأحاديث ويجتث عن لم يرهم، مات بعد سنة ٣٨٠ هـ. (ب) (٢١٤/١) (س) (٤٧/١)

٢- أحمد الأسبيجىبى (٤٨٠ هـ / ١٠٨٧ م)

(أبو النصر) أحمد بن منصور الأسبيجىبى، الحنفى، فقيه، تولى القضاء من تصانيفه: شرح مختصر الطحاوى شرح على كتاب الصدر ابن منارة على ترتيب السداس للجامع الصغير للشيبانى، شرح الكفاى، وفتاوى وكلها فى فروع الفقه الحنفى. (ف) (٣١١/١)

{ الإسكارنى }

نسبة إلى إسكارن وهى: قرية من قرى سغد سمرقند قرب نبوسنة، ينسب إليها:

١- بكر الإسكارنى

بكر بن حنظلة بن أنومرد الإسكارنى الصغدى، روى عن

١ - أحمد الأسبانيكى
(أبو نصر) أحمد بن زاهر
بن حاتم بن رستم الأسبانيكى،
الأديب، كان فاضلاً ثقة مانلاً
إلى الخيرات، توفى سنة ٢٦٠ هـ
تقريباً (ب ٢٠٤/١، س
١٢٧/١)

٢ - الحسين الأسبانيكى
(أبو علي) الحسين بن محمد
بن زاهر بن حاتم بن رستم
الأسبانيكى، وهو ابن أخى
(أبو نصر) السابق، تفقه
بسمرقند ورحل إلى
أسبانيك، وكان فقيهاً فاضلاً،
حائفاً بالحساب والفرائض،
وانصرف من سمرقند إلى
أسبانيك، ومات بها بأخرة بعد
سنة ٣٩٠ هـ. وكتب بياراب
وبأسفجياب عن العلماء وكتب
عنه العلماء بسمرقند. (س
١٢٧/١)

٣ - سعيد الأسبانيكى
(أبو الحسن) سعيد بن حاتم
بن عدى الأسبانيكى، الشيخ
الفاضل الورع، الفقيه الشافعي
سكن سمرقند

سمع منه العلماء بسرخس.
(س ١١٩/١)

(٢٧)
{ الأزركيانى }

نسبة إلى أزركيان وهو: اسم
جد المنتسب إليه من أهل
بخارى، وهو مجوسى أسلم
على يد علي بن أبى طالب،
وينسب إليه:

١ - محمد الأزركيان
(أبو عبد الله) محمد بن
الحسن بن علي بن الحسن باباج
بن الأزركيان، من أهل بخارى
له رحلة إلى العراق، وسمع
ببخارا وببغداد وغيرهما، توفى
في شعبان سنة ٣٤٤ هـ. (س
١٢٣/١)

(٢٨)
{ الأسنبانيكى }

نسبة إلى أسنبيكث وهي:
مدينة بما وراء النهر من مدن

(أبو الفتح) محمد بن أحمد
بن معاوية الأزجاهى،
الخطيب، إمام جامع أزجاه،
كان فقيهاً صالحاً عفيفاً مكثراً
من الحديث، توفى بأزجاه فى
صفر سنة ٥٤٣ هـ. (ب
٢٠٠/١) (س ١١٩/١)

٣ - عبد الكريم الأزجاهى
(أبو الفضل) عبد الكريم بن
يونس بن محمد بن المنصور
الأزجاهى، إمام فاضل ورع،
حافظ لمذهب الشافعي، تفقه
بنيسابور وبمرو، توفى سنة
٤٨٦ هـ. (ب ٢٠٠/١) (س
١١٩/١)

٤ - عبد الجبار الأزجاهى
(أبو بكر) عبد الجبار بن علي
بن سعيد بن محمد بن أحمد بن
رب الأزجاهى الحربى، إمام
فيه فاضل، سديد السيرة،
يف، توفى سنة ٥٣٠ هـ.
(١١٩/١)

محمد الأزجاهى
(الفضائل) محمد بن عبد
الأزجاهى الحربى، ابن

وسرخس، وهو سديد السيرة.
(س ١١٦/١)

١٣- نعيم الأرموى

(أبو الطيب) نعيم بن مسافر بن جعفر الأرموى، قاضى أرمية ورد بغداد وسمع بها، وسمع منه غيره، توفى سنة ٤٦٠ هـ. (س ١١٦/١)

١٤- عبد الغفار الأرموى

(أبو النجيب) عبد الغفار بن عبد الواحد الحافظ الأرموى، له: مختصر الحاصل من محصول الإمام الفخر الخطيب. (ب ١٩١/١)

١٥- محمد الأرموى

(صفي الدين) محمد بن عبد الرحيم بن محمد الأرموى الأشعري، سافر إلى الهند والروم. ولتنقل إلى دمشق وسكن بها إلى أن مات بها، ولد سنة ٦٤٤ هـ وتوفي سنة ٧١٥ هـ. من تصانيفه: الرسالة السنوية في الأصول، زبدة الكلام في علم الكلام، الفائق في أصول الدين، نهاية الوصول إلى علم الأصول. (ظ ١٤٣/٦)

(٢٤)

{ الأرمنى }

نسبة إلى إرمينية وهي: مدينة كورة البُسُفُرجان، ولم تزل بأيدي الروم حتى فتحها الإسلام، وقد نسب إليها قوم من أهل العلم منهم:

١- عيسى الأرمنى

(أبو عبد الله) عيسى بن مالك بن شيمر الأرمنى، سافر إلى مصر والمغرب (ب ١٩٣/١) (س ١١٧/١)

(٢٥)

{ الأروائى }

نسبة إلى أروى وهي: قرية من قرى مرو، ينسب إليها:

١- أحمد المروزي

(أبو العباس) أحمد بن محمد بن عميرة بن عمر بن يحيى بن سليم الأروائى المروزي، كان له حفظ من الألب واللغة، وكان فاضلاً عالماً حسن الخط، صاحب أخبار ونوادر وطرف

وملح وحكايات، صنف كتاب السمير والنديم، وكان عريض الدعوى فى الطب، رحل إلى العراق والحجاز، وكتب الحديث الكثير. (س ١١٧/١)

٢- أحمد الأروائى

(أبو الفضل) أحمد بن محمد بن يعقوب الأروائى. (س ١١٨/١)

(٢٦)

{ الأزجاهى }

نسبة إلى أزجاه وهي: قرية من قرى خابران نواحي سرخس، وهي بلدة حسنة خرج منها جماعة من الأئمة، وينسب إليها:

١- أصرم الأزجاهى

(أبو بكر) أصرم بن محمد بن أصرم الأزجاهى المقرئ، كان صالحاً ورعاً، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، ولد سنة ٤٧٠ هـ. (ب ٢٠٠/١) (هـ س ١١٩/١)

٢- محمد الأزجاهى

٤- محمود الأرموى (٦٤٦ - ٧٢٢ هـ / ١٢٤٨ - ١٣٢٢ م) محمود بن أبى بكر بن محمد الحسن بن يحيى بن الحسين الأرموى (صلى الله عليه وسلم) صوفى، محدث، لغوى، سمع الكثير، ورجل وطلب وكتب الكثير، وتوفى بمشوق فى جمادى الآخرة من أثاره: نيل النهاية لابن الأثير فى غريب الحديث مختصر شرح السنة للبخارى، وتهذيب المحكم والمحيط الأعظم لابن سيدة فى اللغة. (ف ٨٠١/٣)

٥- الحسين الأرموى (أبو عبد الله) الحسين بن عبد الله بن محمد الشونخ الأرموى الشافعى، من أهل أرمية، نزل مصر وسكنها وحديث بها، وسمع ببغداد وبالبصرة وغيرهما، وتوفى بمصر بعد سنة ٤٦٠ هـ (ب/١٩٠) (س ١١٥/١)

٦- محمد الأرموى (٤٥٧ - ٥٤٧ هـ) (أبو الفضل) محمد بن عمر بن يوسف البغدادي الأرموى، تفقه على الشيخ أبى إسحاق

الشيرازى، وكان شافعى المذهب، وكان يناظر ويحفظ المذهب، وولى القضاء بمدينة العاقول، عمر العمر الطويل حتى مات أقرانه وصار آخر من روى عن هؤلاء الشيوخ، مات فى رجب سنة ٥٤٧ هـ (ب ١٩٠/١) (س ١١٦/١)

٧- مظفر الأرموى مظفر بن يوسف الأرموى المؤيد، حدث عن العلماء وحدث عنه غيره. (ب ١٩١/١)

٨- يونس الأرموى يونس بن مظفر بن يوسف الأرموى، كان كاتباً فاضلاً من حذاق كتاب الديوان، وولى إشراف الديوان ببغداد للناصر لدين الله. (ب ١٩١/١)

٩- محمد الأرموى (أبو بكر) محمد بن الحسين بن عمر الأرموى، فقيه فاضل سديد السيرة، تفقه على الشيخ الشيرازى، وحفظ المذهب، وعمر ودرس الفقه فى النظامية ببغداد، غير أنه تخرج عن الرواية لأن اسمه اختلط مع

اسم آخر فلم يكن يروى شيئاً، توفى سنة ٥٢٦ هـ. (س ١١٥/١)

١٠- نصر الأرموى (أبو الفتح) نصر بن أحمد بن سينا الأرموى، كان فقيهاً فاضلاً، ورد مرو، وولى القضاء، وكتب بخطه أقطاعاً من الشعر. (س ١١٦/١)

١١- الفرج الأرموى (أبو الروح) الفرج بن أبى بكر بن الفرج الأرموى، من أهل أرمية، فقيه فاضل صالح سديد السيرة، تفقه بنوقان قوس ثم قدم مرو، كتب فى الإملاء، وكتب عنه فى الشعر. (س ١١٦/١)

١٢- محمد الأرموى (أبو عبد الله) محمد بن قحطان بن أبى عبد الله الأرموى، شيخ صالح، ذو ثروة وجدة، ركب البحر فى التجارة وكسرت به المركب ثم جمع بعد ذلك شيئاً كثيراً، ذهب عنه فى غارة الغز ببغداد، سنع ببخارا ومرو

وروی عنه العلماء. (ب ١ / ١٨١) (س ١١٢/١)

٣ - محمد الأرسابندی

(أبو عبد الله) محمد بن عمران بن جعفر بن موسى بن فيروز الأرسابندی، ثقة مستقيم الحديث، من الرواة، ومن روايته: (كتاب السنن) للحسن بن علي الحلواني عنه. (ب ١/١٨١) (س ١١٢/١)

٤ - هدية الأرسابندی

هدية بن عبد الوهاب الأرسابندی، جاور بمكة أكثر من ثلاثين سنة، وقد سمع من العلماء، وسمع منه غيره. (س ١١٢/١)

(٢٢)

{ الأرفودی }

نسبة إلى الأرفود وهي قرية من قرى كرمينية من أعمال سمرقند على طريق بخارى، ينسب إليها:

١ - محمد الأرفودی

(أبو أحمد) محمد بن محفوظ الأرفودی، كان شيخاً فاضلاً، سُمع منه كتاب التاريخ الأوسط للبخاري، ولم تكن الرواية من صنعته، ولم يكن به في نفسه وديانته بأس، توفي قرابة سنة ٣٨٠ هـ. (ب ١ / ١٨٣) (س ١١٤/١)

(٢٣)

{ الأرموی }

نسبة إلى أرمية وهي مدينة عظيمة قديمة بأذربيجان، كثيرة الخيرات، ينسب إليها:

١ - علي الأرموی (٠٠٠ - ٨٣٥ هـ / ١٤٣٢ م)

علي بن أحمد بن علي بن أحمد الأرموی الحنبلي (زين الدين) فاضل من تصانيفه: جواهر التبصرة في علم الرؤيا. (ب ٢/٣٩٦)

٢ - محمد الأرموی (٠٠٠ - ٦٥٦ هـ / ١٢٥٨ م)

(تاج الدين، أبو الفضائل) محمد بن الحسين بن عبد الله الأرموی الشافعي، فقيه أصولي

من القضاة. توفي ببغداد في المحرم من أثاره: حاصل المحصول في أصول الفقه. (ظ ٦ / ١٢٦) (ف ٢٥٢/٣)

٣ - محمود الأرموی (٥٩٤ - ٦٨٢ هـ / ١١٩٨ - ١٢٨٣ م)

(سراج الدين) محمود بن أبي بكر بن حامد بن أحمد الأرموی، التتوخي، الدمشقي، الشافعي فقيه، أصولي، متكلم، حكيم، منطقي، من القضاة أصله من أرمية من بلاد أذربيجان، وقرأ بالموصل وسكن دمشق وتوفي بمدينة قونية، من تصانيفه: شرح الوجيز للغزالي في فروع الفقه الشافعي، لوامع الأسرار في شرح لوامع الأنوار في المنطق، تلخيص الأربعين في أصول الدين للرازي وسماه اللباب، شرح الإشارات لابن سينا في المنطق والحكمة، ومختصر المحصول لفخر الدين الرازي في أصول الفقه وسماه التحصيل، وكتاب بيان الحق لا في الفلسفة، وتحصيل الأصول من كتاب المحصول في أصول الفقه. (ظ ٦ / ٤٠٦) (ف ٨٠١/٣)

(٢١)

{ الأرسابندي }

نسبة إلى: أرسابند وهي قرية قريبة من مرو، خرج منها طائفة من أهل العلم منهم:

١ - محمد الأرسابندي (٥١٢ هـ / ١١١٨ م)

(فخر الدين أبو بكر) محمد بن الحسين بن محمد الأرسابندي الحنفي. كان منها، فقيه، أصولي، من القضاة.

إنتهت إليه رئاسة أصحاب أبي حنيفة رحمه الله بمرو، وكان كريماً سخياً، حسن الأخلاق

متواضعاً، توفي في شهر ربيع الأول من سنة ٥١٢ هـ، ودفن بمقبرة حصين، من تصانيفه:

الأصول في الفقه، أمالي، شرح الجامع الكبير للشيباني في فروع الفقه، ومختصر تقويم

الأهلة للديوسي. (ف ٢٥٧/٣) (ب ١٨١/١) (س ١١٢/١) (ظ ٨٣/٦)

٢ - محمد الأرسابندي

(أبو الفضل) محمد بن الفضل الأرسابندي، روى عن العلماء

نواحي إرمينية، وقد نسب إليها قوم من أهل العلم:

١ - سلامة القمي الأرزني (٠٠٠ - ٣٣٩ هـ / ٠٠٠ - ٩٥٠ م)

سلامة بن محمد بن إسماعيل الأرزني، القمي، الشيعي (أبو الحسن) فقيه. أقام ببغداد، وخرج إلى الشام وعاد إلى بغداد وتوفي بها. من تصانيفه: مناسك الحج، الغيبة، المقنع في الفقه الشيعي، وكشف الحيرة. (ف ٧٧٣/١)

٢ - يحيى الأرزني (٠٠٠ - ٥١٢ هـ / ٠٠٠ - ١١١٨ م)

يحيى بن محمد الأرزني (أبو محمد)، أديب، نحوي، لغوي، ملحق الخط، سريع الكتابة، من أهل بغداد. له تأليف في النحو، وله شعر. (ف ١١٢/٤)

٣ - عياش بن إبراهيم الأرزني (أبو غسان) عياش بن إبراهيم الأرزني، صاحب الخط المليح، والضبط الصحيح، والشعر

الفصيح، وله مقدمة في النحو، حدث عن العلماء. (ب ٣٤٩/٣) (س ١١١/١)

على شرح القطب للشمسية في المنطق، وشرح على شرح الإستعارة لعصام الدين الإسفراييني في البلاغة. (ف ٣٤٩/٣)

٧ - محمد الرومي الأرزنجاني (٠٠٠ - ٧٨٤ هـ / ٠٠٠ - ١٣٨٢ م)

(شرف الدين) محمد بن عبد الله الأرزنجاني، الرومي محدث. من آثاره: شرح مشارق الأنوار النبوية من صحيح الأخبار المصطفوية للصفاني. (ظ ١٧١/٦) (ف ٤٢٩/٣)

٨ - محمد الخلوتي الأرزنجاني محمد بهاء الدين الأرزنجاني الخلوتي، من خلفاء السيد يحيى الشرواني، مات سنة ٨٧٩ هـ. من آثاره: مقامات العارفين ومعارف السالكين منظوم تركي. (ظ ٢٠٩/٦)

(٢٠)

{ الأرزني }

نسبة إلى أرزن وهي مدينة مشهورة قرب خلاط من أعمر

(١٨)

{ الأزركياني }

نسبة إلى الأزركيان وهو: اسم جد المنتسب إليه، من أهل بخارى وهو:

١ - محمد الأزركياني

(أبو عبد الله) محمد بن الحسن بن علي بن الحسن بن نصر بن باباج الأزركيان البخاري، أسلم على يد علي بن أبي طالب - رضي الله عنه، سمع ببخارى وبغداد، ورحل إلى خراسان والعراق، وأدرك الشيوخ، وروى عنه ابنه، مات في شعبان سنة ٣٤٤ هـ (س ١/١١٠)

(١٩)

{ الأزرنجاني }

نسبة إلى أزرنجان ويقال أزرنكان وهي: بلدة طيبة مشهورة نزهة كثيرة الخيرات والأهل، من بلاد إرمينية،

وفيهما مسلمون وهم أعيان أهلها، وينسب إليها:

١ - إبراهيم الأزرنجاني (٧٢٤ هـ / ١٣٢٤ م)

(أبو إسحاق) إبراهيم بن الحسين الأزرنجاني صوفي له سراج السائرين (ف ١/٢٠)

٢ - أحمد الأزرنجاني (٠٠٠ هـ - ٨٠٠ هـ / ٠٠٠ - ١٣٩٨ م)

أحمد الأزرنجاني (برهان الدين) قاضي أزرنجان درس بجلب من تصانيفه: حاشية على التلويح وسماها التوجيه، وإكسير السعادة في التصريف وله نظم (ف ١/١٠٠)

٣ - أحمد تامي الأزرنجاني (كان حياً ١٣١٤ هـ / ١٨٩٦ م)

أحمد تامي بن عبد الرحمن ناني الأزرنجاني الأصل، الحنفي. له التهاني الحمديات وهي قصائد في تهنئة السلطان عبد الحميد ١٣١٤ هـ (ف ١/١٦٨)

٤ - عمر الأزرنجاني (كان حياً ٨٧١ هـ / ١٤٦٧ م)

عمر بن عبد المحسن الأزرنجاني، الحنفي (وجيه الدين) محدث، أصولي، نحوي، من تصانيفه: خدائق الأزهار في شرح خدائق الأنوار للصاغاني في الحديث فرغ منه سنة ٨٧١ هـ، شرح أصول البندوي، وحاشية على الفوائد الضيائية لجامي في النحو، مناقب أبي حنيفة (ف ٥٦٥/٢)

٥ - فيض الله الأزرنجاني (٠٠٠ هـ - ١٣٢٣ هـ / ٠٠٠ - ١٩٠٥ م)

فيض الله الأزرنجاني، الرومي الحنفي، فاضل درس ببلده سوكة، وتوفي بها له تصحيح الأبواب (ف ٢/٦٣٣)

٦ - محمد صادق الأزرنجاني (٠٠٠ هـ - ١٢٢٣ هـ / ٠٠٠ - ١٨٠٨ م)

محمد صادق بن عبد الرحيم بن سليمان بن عبد اللطيف الأزرنجاني، الرومي الحنفي، الشهير بمفتي زاده. منطقي، بياني توفي بالقسطنطينية، من أثاره: حاشية على شرح الحسينية في الآداب، حاشية

فقيه أصولي ولد في أردبيل في حدود سنة ١٢٧٨ هـ ونشأ بها، قرأ مقدمات العلوم على فضلائها، وهاجر إلى النجف وحضر دروس محمد كاظم اليزدي وغيره، وتوفي بها في شوال، ودفن بوادي السلام. له تقريرات في أصول الفقه وفروعه. (ف/٣/٢٣٥)

١٨ - محمد طاهر الأردبيلي (كان حياً ١٠٩١ هـ / ١٦٨٠ م) محمد طاهر بن محمد طالب الحسيني، الموسوي، الأردبيلي، المشهدي. فاضل عارف بالرجال. من آثاره: كتاب الرجال فرغ من تأليفه سنة ١٠٩١ هـ. (ف/٣/٣٦٧)

١٩ - محمد الأردبيلي الرومي (٩٨٠ - ١٠٣٦ هـ / ١٥٧٢ - ١٦٢٧ م)

(جمال الدين) محمد بن عبد الغنى الأردبيلي، ثم الرومي، المعروف بغنى زاده، مفسر، فقيه، نحوي وقيل توفي في حدود سنة ٨٨٦ هـ، من تصانيفه: حاشية على أنوار التنزيل للبيضاوي في التفسير، الأنوار في الفقه الشافعي، شرح

الأنموذج للزمخشري في النحو، الرسالة القلمية. (ف/٣/٤١٧) (ظ/٦/٢١٣)

٢٠ - محمد بن بابوية الأردبيلي (حوالي ١١٠٠ هـ / ١٦٨٩ م)

محمد بن علي بن الحسين بن موسى القمي الأردبيلي، ابن بابوية. محدث، أصولي، من آثاره: تصحيح الأسانيد. (ف/٣/٥٠٧)

٢١ - يوسف الأردبيلي (٠٠٠ - ٧٧٩ هـ / ١٣٧٧ - ٠٠٠ م) يوسف بن إبراهيم الأردبيلي، الشافعي. فقيه، محدث، من أهل أردبيل. توفي في حدود سنة ٧٧٩ هـ وقد أناف على التسعين. من آثاره: الأنوار لعمل الأبرار في فروع الفقه الشافعي، وشرح المصابيح للبعثي في ثلاثة أجزاء. (ظ/٦/٥٥٨) (ف/٣/١٣٩)

٢٢ - ظهير الدين الأردبيلي (٩٣٠ هـ / ١٥٢٤ م)

ظهير الدين الأردبيلي، الحنفى. الشهير بقاضى زاده، عالم، أديب، قرأ في بلاد

العجم على علمائها، ولما دخل السلطان سليم إلى مدينة تبريز لقتال شاه إسماعيل أخذه معه إلى بلاد الروم، وقتل بالقاهرة في ربيع الثانى، من آثاره: مختصر وفيات الأعيان. (ف/٢/٢١)

٢٣ - يعقوب الأردبيلي

(أبو الحسين) يعقوب بن موسى الأردبيلي، سكن بغداد وحدث بها، وكان ثقة أميناً، فاضلاً فقيهاً على مذهب الشافعي، وثقه البرقاني، مات ببغداد في شهر ربيع الآخر سنة ٣٨١ هـ. (س/١/١٠٧)

٢٤ - عبد الوهاب الأردبيلي

(أبو زرعة) عبد الوهاب بن محمد بن أيوب الأردبيلي، كان شيخاً زاهداً، مات بفارس الأحد من شهر رجب سنة ٤١٥ هـ. (س/١/١٠٧)

٢٥ - جعفر الأردبيلي

(أبو محمد) جعفر بن محمد بن جعفر الأردبيلي، قدم أصبهان طالباً للحديث سنة ٣٤٢ هـ، وحدث عنه العلماء. (س/١/١٠٧)

شرح الحاوي الصغير للقزويني في فروع الفقه الشافعي، مبسوط الأحكام في تصحيح ما يتعلق بالكلم والكلام من شرح كافية ابن الحاجب، مختصر علوم الحديث لابن الصلاح، والتذكرة في الحساب. (ف/٢/٤٦٦)

١١- عمر الأردبيلي (٠٠٠ - ٥٧٠ هـ / ١١٧٤ م) - عمر بن محمد بن خضر الأردبيلي، نزيل دمشق (معين الدين، أبو جعفر) صوفي. ولد بالموصل وكان نور الدين الشهيد يعتقه. من آثاره: وسيلة المتعبدين في سيرة سيد الأولين. (ف/٢/٥٧٣)

١٢- عيسى الأردبيلي (٠٠٠ - ١١٠٠ هـ / ١٦٨٩ م) عيسى (خان) الأردبيلي فاضل قرأ على المجلسي بأصفهان، وسافر إلى الهند، فأقام بها نحواً من العشرين سنة، وتوفي في حدود سنة ١١٠٠ هـ. من آثاره: فوائد وتعليقات. (ف/٢/٥٩٠)

١٣- فرج الأردبيلي (٠٠٠ - ٧٤٩ هـ / ١٣٤٨ م)

فرج بن محمد بن أحمد بن أبي الفرج الأردبيلي، الشافعي (نور الدين، أبو محمد) فقيه، أصولي قرأ المعقولات بتبريز، ثم قدم دمشق، وتوفي بها شهيداً، ودفن بمقبرة الباب الصغير. من آثاره: حقائق الأصول في شرح منهاج الوصول للبيضاوي في أصول الفقه، وشرح قطعة من منهاج الطالبين للنووي في فروع الفقه الشافعي. (ف/٢/٦١٨)

١٤- محسن الأردبيلي (٠٠٠ - ١٢٩٤ هـ / ١٨٧٧ م) محسن بن عبد الله الأردبيلي فقيه فر من تجارة والده إلى الحائر، وقرأ على إبراهيم صاحب الضوابط، وتوفي بأردبيل في المحرم، وحمل إلى الحائر فدفن فيه. من آثاره: كتاب في الفقه في أربعة عشر مجلداً سماه ثمار الفرار. (ف/٣/٢٠)

١٥- محمد أحمد الأردبيلي (٠٠٠ - ٨١٠ هـ / ١٣٩٩ م)

محمد بن أحمد بن محمد بن هلال بن إبراهيم الأردبيلي، ثم

القاهري، الشافعي (ركن الدين، أبو يزيد) فقيه، ولد بالجبلبة سنة ٨٠١ هـ تقريباً. من آثاره: شرح المنهاج الأصلي وسماه نهاية الوصول، شرح الحاوي وسماه تحرير الفتاوى، وشرح المصاييح. (ف/٣/١٠٨)

١٦- محمد أمين الأردبيلي (كان حياً قبل ٨٧٥ هـ / ١٤٧٠ م)

محمد بن أمين السعدي، الأردبيلي، الشهير بمير أبي الفتح. فاضل تتلمذ لقاضى زاده الرومي. من تأليفه: حاشية على شرح آداب الفاضل، حاشية على شرح قاضى زاده لأشكال التأسيس، وحاشية على شرح التبريزي، وحاشية على قسم المنطق من التهذيب للتقازاني وعلى شرح تهذيب المنطق لجلال الدين الدواني، وحاشية على شرح الآداب العضدية. (ف/٣/١٤٢)

١٧- محمد حسن الأردبيلي (١٢٧٨ - ١٣٤٨ هـ / ١٨٦١ م) - ١٩٣٠ م)

محمد حسن بن محمد علي الموسوي، الأردبيلي، النجفي،

٥ - حسن الأردبيلي (١٠٠٠ - ١٢٩٤ هـ / ١٨٧٧ م) حسن بين عبد الله الأردبيلي، فقيه، توفي ٢٤ المحرم بأردبيل، وحمل الى الحائر فدفن فيه من أثاره: ثمار الفرار في الفقه الإسلامي. (ف/١/٥٥٨)

٦ - حسين الأردبيلي الأبهري (١٠٠٠ - ٩٥٠ هـ / ١٥٤٣ م)

حسين الأردبيلي الأبهري من علماء الصفوية له حاشية على شرح العضد لمنتهى السؤل والأمل في علمي الأصول والجدل، وشرح على رسالة في إثبات الواجب للدواني. (ف/١/٦٠٣)

٧ - حسين الألهي الأردبيلي (٩٥٠ هـ / ١٥٤٣ م)

حسين بن عبد الحق الأردبيلي، المعروف بالألهي، عالم مشارك في أنواع من العلوم ولد، وتوفي بأردبيل سنة ٩٥٠ هـ وقد جاوز عمره سبعين سنة من تصانيفه: شرح تهذيب الأصول للعلامة، حاشية على شرح الشمسية للقطب الرازي،

شرح على شرح تحرير أقليدس في الهندسة، تفسير القرآن، وشرح إثبات الواجب للدواني. (ف/١/٦١٤)

٨ - حفص الأردبيلي (١٠٠٠ - ٣٣٩ هـ / ٩٥٠ م)

حفص بن عمر الأردبيلي، (أبو القاسم) محدث، حافظ، رحال من أهل أنريجان رحل وصنف: (ف/١/٦٤٨)

٩ - علي أكبر الأردبيلي

(١٢٦٩ - ١٣٥٤ هـ / ١٨٥٣ - ١٩٣٥ م)

علي أكبر بن محسن الأردبيلي عالم نشأ على أبيه، وقرأ المقدمات في بلاده، وهاجر الى العراق فتلمذ على حبيب الله البرشتي وغيره، ورجع الى أردبيل، وصار له شأن كبير من حيث العلم والفقه وأصوله والكلام والحديث وغيرها من أثاره: رسالة عوامل الناس، بعث ونشور، فتح العلوم، كيفية التعليم والتعلم لندين الإسلام وغيرها. (ف/٢/٣٩٥)

١٠ - علي التبريزي الأردبيلي (٦٧٧ - ٧٤٦ هـ / ١٢٧٨ - ١٣٤٥ م)

علي بن عبد الله بن أبي الحسن الأردبيلي التبريزي، الشافعي (تاج الدين، أبو الحسن) عالم مشارك في التفسير والحديث والفقه والأصول والحساب والهندسة والكلام والنحو والطب، ولد في أردبيل بأنريجان، وسكن تبريز، ورحل الى بغداد فمكة حاجاً، فمصر، وسمع بها الحديث من جماعة وحصل جملة من كتب الحديث سماعاً، وشغل الناس بالعلم على أصنافه من أصول وفقه ونحو وتفسير وبيان ومنطق وجدل وفرائض وحساب وهندسية وجبر ومقابلة. ودرّس بالحسامية وأفتى وكثرت طلبته وانتفع به الناس وتصانيف في التفسير والحديث والأصول والمعقول، ثم سافر الى شهرزور والسلطانية ومراغة، ثم سافر من بغداد الى مكة، ثم الى طيبة (يثرب)، ثم دخل القاهرة في محرم ٧٢٢ هـ / ١٣٢٢ م، وتوفي بالقاهرة في رمضان من تصانيفه: حاشية على

(١٥)

{ الأرجيشي }

نسبة إلى أرجيش وهي: مدينة قديمة من نواحي إرمينية الكبرى قرب خلاط، وأكثر أهلها أرمن نصارى / ونسب إليها:

١ - على الأرجيشي

(أبو الحسن) على بن محمد بن منصور بن داود الأرجيشي، ولد في خانقاه أبي إسحاق من أعمال أرجيش، كان فقيهاً صالحاً تفتقه للشافعي، وأقام بجلب متعبداً بمدرسة الزجاجين، قانعاً باليسير من الرزق، فإذا زادوه عليه شيئاً لم يقبله، ويقول في الواصل إلى كفاية، وكان كثير العبادة، ملازماً للصمت. (ب/١٧٣)

(١٦)

{ الأرخصي }

نسبة إلى أرخص وهي: من قرى سمرقند، ينسب إليها:

١ - العباس الأرخسي

العباس بن عبد الله الأرخسي، أو الرخسي، روى عن غيره من العلماء وروى عنه العلماء. (ب/١٧٤) (س/١٠٧)

(١٧)

{ الأربيلي }

نسبة إلى أربيل وهي: من أشهر مدن أنربيجان، وكانت قبل الإسلام: قسبة الناحية، ينسب إليها خلق كثير من أهل العلم في كل فن، منهم:

١ - أحمد بن الأقا الأربيلي

١٢٩٠-١٣٥٠ هـ / ١٨٧٣-١٩٣١ م

أحمد بن الأقا بابا الأربيلي. عالم له من التصانيف: غنائم الدهر في أحكام الأسبوع والشهر، تنزيه العلل في أحكام الخلل، تكملة المتأملين في شرح تبصرة المتعلمين، وظيفة الحجاج في مستحبات الحج والمزارات في مكة والمدينة والشام. (ف/١٠٦)

٢ - أحمد الأربيلي (٠٠٠ -

٩٩٣ هـ / ٠٠٠ - ١٥٨٥ م) أحمد بن محمد الأربيلي عالم مشارك في أنواع من العلوم. من مؤلفاته: حديقة الشيعة في تفصيل أحوال النبي (صلى الله عليه وسلم) والأئمة عليهم السلام، جمع الفائدة والبرهان في شرح إرشاد الأذهان، شرح الإلهيات التجريد، زبدة البيان في شرح آيات أحكام القرآن، وتعليقات في شرح المختصر العضدي. (ف/٢٥٠)

٣ - إسحاق الأربيلي (٠٠٠ -

١٠٥٥ هـ / ٠٠٠ - ١٦٤٥ م) إسحاق بن أحمد الأربيلي، الحنفي. من القضاة. له رسالة على الأشباه والنظائر لابن نجيم. (ف/٣٣٩)

٤ - إسماعيل البدرى (كان

حياً ٧٦٣ هـ / ١٣٦٢ م) إسماعيل بن أحمد بن محمد البدرى الأربيلي، له أنيس القلوب وغاية المطلوب في الدعوات والأذكار فرغ منه في المسجد الأقصى سنة ٧٦٣ هـ. (ف/٣٥٩)

في ١٨ رمضان. (ف ٣ / ٥٨٨)

(١٤)

{ الأربنجي }

نسبة إلى أربنجن وهي: بليدة من نواحي الصغد، ثم من أعمال سمرقند، ينتسب إليها:

١ - أحمد الأربنجي

(أبو بكر) أحمد بن محمد بن موسى بن رجاء بن حنش الأربنجي، من سغد سمرقند، كان فقيهاً حنفياً، يروى عن أبيه، وكان على قضاء أربنجن، لا بأس به وبروايته، مات سنة ٣٦٩ هـ في شهر ربيع الآخر. (ب ١٦٩/١) (س ١٠٤/١)

٢ - محمد الأربنجي

محمد بن قطن بن عثمان بن عبد الله بن عاصم بن خالد بن قرة بن مشرف الهمداني الأربنجي، كان فاضلاً خيراً، حسن الرواية، كتب الكثير، مات سنة ٢٩٣ هـ. (س ١٠٤/١)

أحمد الكسروي، الأتريبيجان من العلماء في الحقوق تولى القضاء واشتغل بالصحافة وقتل بطهران. من مؤلفاته باللغة العربية: الشيع والشيعة. (ف ٢٣٢/١)

٢ - أبو الفتح المرعشي (١٧٣٧ م) - ١١٥٠ هـ / ٠٠٠ - أبو الفتح الحسيني، المرعشي، الطسوجي، الأتريبيجان. فقيه، أصولي من أثاره: كتاب في الإنشاءات. (ف ٦١٠/٢)

٣ - محمد الأتريبيجان (١٢٤٨-١٣٢٢ هـ / ١٨٣٢ - ١٩٠٤ م)

محمد بن فضل بن علي الشرايبياني، المعروف بالفاضل الشرايبياني، وبملا محمد المقرر، أصولي، ولد في شراييان من قري أتربيجان، وأخذ عن حسين الترك الكوه بالنجف، وكان معيداً لدروسه، وولد في أتربيجان وقفقاسية بعد الميرزا الشيرازي، وسمع بالنجف محسن الأمين العاملي، وتوفي

٤ - نوح الفرغاني الأسيكتي (أبو عصمة) نوح بن نصر بن محمد بن أحمد بن عمرو بن الفضل بن العباس بن الحارث الفرغاني الأسيكتي، شاب فرغاني دخل NSF مراراً فكتب الحديث عن العلماء وعن شيوخ بخارا، ثم ارتحل عنها ودخل العراق في طلب الحديث، سمع بالعراق والشام وخراسان. (ب ١٤٨/١) (س ٩٥/١)

(١٣)

{ الأتريبيجاني }

نسبة إلى أتربيجان وهي: كورة تلي الجبل من بلاد العراق، وتلي كور أرمنية من جهة المغرب، وقد فتحت أولاً في أيام عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - على يد حذيفة بن اليمان، ثم ثانية في عهد عثمان بن عفان - رضي الله عنه - على يد الوليد بن المغيرة، وينتسب إليها:

١ - أحمد الكسروي (توفي بعد ١٣٦٧ هـ / ١٩٤٧ م)

(أبو المظفر) محمد بن أحمد بن محمد بن حامد بن نعيم بن الفضل بن سهل الكاتب الأشندي النسفي، وكان مشهوراً بالفصاحة والبيان والشعر والأدب، سمع الحديث، وكتبه عن علماء بخارا، وكان يتفقه لأبي حنيفة ويتكلم للإعتزال، وهو صاحب حديث الرباعيات ما رواه أحد غيره. (ب ١١١/١) (س ٨١/١)

٢ - محمد الأشندي

(أبو بكر) محمد بن جعفر، الأشندي النسفي، يروي أحاديث مناكير عن أبي سعيد الفاريابي من موضوعات محمد بن تميم الفاريابي. (س ٨١/١)

(١١)

{ الأجنقاني }

نسبة إلى أجنقان (أجنكان)، وهي قرية من قرى سرخس، ويقال له أجنكان، ينتسب إليها:

١ - محمد الأجنقاني

(أبو الفضل) محمد بن عبد الواحد الأجنقاني، كان من المناظرين الميرزين، تفقه على جماعة من العلماء وتخرجوا عليه. (س ٦٠/١)

(١٢)

{ الأخصيكتي }

نسبة إلى أخصيكت وهي: مدينة بما وراء النهر من بلاد فرغانة، وهي من أنزه بلاد ماوراء النهر خرج منها جماعة من أهل العلم والأدب قديماً وحديثاً، وينتسب إليها:

١ - أحمد الأخصيكتي (٤٦٦ -

٥٥٢٨ هـ / ١٠٧٤ - ١١٣٤ م)

(أبو رشاد، نو الفضائل)

أحمد بن محمد بن القاسم بن

أحمد بن خنيزو الأخصيكتي

أديب، مؤرخ، حسن الشعر،

ملئح القول، تلمذ له أكثر

الفضلاء بخراسان وتخرجوا

عليه، كاتب مترسل في ديوان

السلطين، من تصانيفه: كتاب

في التاريخ عرف بتاريخ أبي

رشاد، شرح ديوان سقط الزند

وسماه الزوائد، كتاب في قولهم

كذب عليك كذا، وديوان شعر. (ف ٢٨٩/١) (ب ١٤٨/١) (س ٩٥/١)

٢ - محمد الأخصيكتي (٥٠٠ -

٦٤٤ هـ / ٥٠٠ - ١٢٤٧ م)

(حسام الدين) محمد بن محمد

بن عمر الأخصيكتي الحنفي

فقيه، أصولي. من تصانيفه:

المختصر في أصول الفقه

ويعرف بالمنتخب، الحسامي،

مفتاح الأصول، غاية التحقيق،

و دقائق الأصول والتبيين.

(ف ٦٦٣/٣)

٣ - محمد الأخصيكتي (٥٠٠ -

٥٥٢٠ هـ / ... - ١١٢٦ م)

(أبو الوفا) محمد بن محمد بن

القاسم الأخصيكتي مؤرخ،

لغوي متقن، حسن الشعر

متينه، وكان ورعاً وقوراً حسن

السيرة، صنف التصانيف

وكانت له يد باسطة في

التواريخ ومعرفتها، سمع

بأخصيكت، وتوفي سنة نيف

وعشرين وخمسائة، بأقصى

سجدان، من آثاره: التاريخ. (ظ

٦/٨٥) (ف ٦٦٧/٣)

(ب ١٤٨/١) (س ٩٥/١)

(أبو العباس) أحمد بن محمد بن عبد الرحمن بن سعيد الأبيوردى، أحد الفقهاء الشافعيين، ثابت القدم فى العلم، فصيح اللسان يقول الشعر، سكن بغداد، وولى قضاء بغداد، ثم عزل ورد إلى عمله، وكان يدرّس فى قطيعة الربيع وله حلقة للفتوى، فى جامع المنصور، سمع الحديث ببلاد خراسان ولم يكن معه من مسموعاته غير شىء يسير كتبه بالرى وبهمذان عن على بن القاسم القاضى، وكان يصوم الدهر وغالب إقطاره كان على الخبز والملح، وكان فقيراً يظهر المروءة، وكانت ولادته سنة ٣٥٩ هـ، ومات فى جماد الآخرة سنة ٤٢٥ هـ ودفن من الغد فى مقبرة باب حرب. (س ٧٩، ٨٠/١)

(١٠)

{ الأتشندى }

نسب إلى أتشندى وهى: قرية من قرى نسف ينتسب إليها:

١ - محمد الأتشندى

(أبو النصر) المعافى بن هزيم الأبيوردى، الهزيمى أديب، شاعر من أهل أبيورد، وكان يكثر المقام ببخارا ويخدم فضلاء رؤسائها. من آثاره: محاسن الشعر، وأحاسن المحاسن، وديوان شعر، معجم الشيوخ. (ظ ٦ / ١٢٨) (ف ٣ / ٨٩٦)

٨ - يوسف الأبيوردى (٠٠٠٠ - ٤٠٠ هـ / ٠٠٠ - ١٠١٠ م)

(أبو يعقوب) يوسف بن محمد الأبيوردى، فقيه من أهل خراسان أخذ عن أبى طاهر الزبىادى، وتوفى فى حدود الأربعمئة. من آثاره: كتاب المسائل فى الفقه. (ظ ٦ / ٥٥٠) (ف ٤ / ١٧٩)

٩ - محمد الوراق الأباوردى (أبو طاهر) محمد بن عبد الله بن محمد بن العباس بن موسى بن إبراهيم الوراق الأباوردى المعروف بابن أبى القطرى، قدم بغداد وحدث بها، وكان ثقة. (س ٧٠/١)

١٠ - أحمد الأبيوردى (٣٥٩ - ٤٢٥ هـ)

وكوكب المتأمل وصف فيه الخيل، ديوان مجموع قصائد مختارة من شعره، شرح القصائد النجديات وله النسب، قبسة العجلان فى نسب آل أبى سفيان، نهزة الحافظ، المجتبى من المجتبى، طبقات العلم فى كل فن، الأنساب، الدرّة الثمينة، سهلة القارح، ديوان شعره، النجديات، تلو الحماسة، بغية الشادى فى علل العروض، شرح القضا فى النجديّة النسب، ترجمة السلفى فى أخبار جاحظ، الدرّة الثمينة، تعلقة المقرور فى وصف البرد والنيران. (ع ٦٧٤) (ف ٣ / ٤٧) (ب ١ / ١١٠) (ت ٧١) (ظ ٦ / ٨١)

٦ - محمد الأبيوردى (٦٠١ - ٦٦٧ هـ / ١٢٠٥ - ١٢٦٩ م) (زين الدين، أبو الفتح) محمد بن محمد بن أبى بكر الأبيوردى نزيل القاهرة محدث. حافظ، سكن دمشق، وألف وخرج لنفسه معجماً، وتوفى بالقاهرة فى جمادى الأولى. (ف ٣ / ٦٣١، ٥١)

٧ - المعافى الأبيوردى (٠٠٠٠ - ٣٦٠ هـ / ٠٠٠ - ٩٧٠ م)

١٣ - عبد الواحد الأبهري.
(أبو نصر) عبد الواحد بن الحسن بن محمد بن خلف المقرئ الأبهري، قدم أصبهان سنة ٤٤٣ هـ، حدث عن شيوخه، وكتب عنه جماعة من أهل العلم من أصبهان (ب) (١٠٦/١)

٤ - الحسين الأبهري.
(أبو علي) الحسين بن عبد الرزاق بن الحسين الأبهري القاضى، حدث عن شيوخه (ب) (١٠٦/١)

نسبة إلى أبيورد؛ مدينة بخراسان بين سرخس ونسا، فتحت على يد عبد الله بن عامر بن كزيب سنة ٣١ هـ، ينتسب إليها:

١ - حسن الأبيوردي (٧٦١ - ٨٦٦ هـ / ١٣٦٠ - ١٤١٣ م) (أبو محمد، حسام الدين) حسن بن علي بن حسن السرخسي الأصل الأبيوردي

الشافعي عالم مشارك في أنواع من العلوم، ولد بأبيوردي ونشأ بها، ولازم السعد التفتازاني، رحل إلى بغداد وقرأ بها على جماعة، ورجل إلى أصبهان فقرأ علوم الرياضيات، وجاور مكة، وتوفى بتعز من أعمال اليمن في ١٣ جمادى الثانية. من تصانيفه: حاشية على شرح قطب الدين الرازي لمطالع الأنوار في المنطق للأرموي، وربيع الجنان في المعاني والبيان. (ف) (٥٦٦/١)

٢ - عبد الحق الأبيوردي.
(٥٤٢ هـ / ١١٤٨ م) عبد الحق بن الفضل بن محمد بن أحمد الأبيوردي العطار، محدث، حافظ، له تفسير. (ف) (٥٩/٢)

٣ - علي الأبيوردي (٠٠٠٠ - ٩٦٦ هـ / ٠٠٠٠ - ١٥٥٩ م) علي بن أحمد الأبيوردي الشافعي، نزيل المشهد الرضوي، متكلم، من آثاره: إثبات الواجب، روضة الجنان في الحكمة، والشوارق في الكلام. (ف) (٣٩٠/٢)

٤ - علي الأبيوردي (٠٠٠٠ - ٥٥١ هـ / ٠٠٠٠ - ١١٥٦ م) علي بن إسحاق الأبيوردي، الخوارزمي (أوحد الدين) شاعر، حكيم، من آثاره: البشارات في شرح الإشارات لابن سينا، وديوان شعر. (ف) (٤٠٤/٢)

٥ - محمد الأبيوردي (٤٥٧ - ٥٠٧ هـ / ١٠٦٥ - ١١١٣ م) (صدر الدين، أبو المظفر) محمد بن أحمد بن محمد بن أحمد بن إسحاق بن الحسن بن منصور بن معاوية الأموي، العنبري المعاوي، الأبيوردي، الشافعي فاضل، أديب، شاعر، صاحب التحديات والعراقيات والتصانيف في الأدب، سمع جماعة وسمع منه جماعة، لغوي، نسابه، مؤرخ. ولد في أبيورد بخراسان وتوفى في ٢٥ من ربيع الأول بأصبهان مسموماً في ربيع الأول كهلاً. من تصانيفه الكثيرة: زاد الرفاق في المحاضرات المختلف والمؤتلف، ماختلف وانتلف في أنساب العرب، طبقات العلم في كل فن، ديوان شعر، تاريخ أبيورد ونسا،

- وسكن بغداد وتفقه بها وجمع بين القراءات وعلوم الإسناد، وحدث بها وتوفى في شوال سنة ٣٧٥ هـ. ببغداد. من آثاره: شرح مختصر بن الحكم، الرد على المزني في ثلاثين مسألة، كتاب في أصول الفقه، فضل المدينة على مكة، وشرح كتاب عبد الحكم الكبير والصغير. (ف ٤٥٥/٣) (س ٧٧، ٧٨/١) (ظ ٥٠/٦)
- ٥ - محمد الأبهري (كان حياً قبل ٥٨٨ هـ / ١١٩٢ م)
محمد بن محمد الأبهري. لغوى من آثاره: كتاب الحدائق. (ف ٦١٩/٣)
- ٦ - المفضل الأبهري (٠٠٠ - ٦٦٣ هـ / ١٢٦٤ م)
المفضل بن عمر بن المفضل الأبهري (أثير الدين) حكيم، منطقي، فلكي، من تصانيفه: هداية الحكمة، تنزيل الأفكار في تعديل الأسرار، شرح ايساغوجي وكلاهما في المنطق، درايات الأفلاك، والزيج الشامل، كشف الحقائق في تحرير الدقائق (في الفلسفة) المجسطي في الهيئة، ثلاث رسائل في علم الفلك، والزيج المقنن. (ظ ٦ / ٤٦٩) (ف ٩٠٤/٣)
- ٧ - محمد المالكي الأبهري
(الإمام أبو بكر) محمد بن عبد الله بن محمد بن صالح بن عمر بن مصعب بن الزبير بن سعد بن كعب بن عبّاد بن النزال بن مرة بن عبيد بن الحارث بن تميم المالكي الأبهري، التميمي، المالكي، الفقيه، له تصانيف في مذهب مالك، وكان مقم أصحابه في وقته، ومن أهل الورع والزهد والعبادة، دعى إلى القضاء ببغداد فامتنع منه. وكان مولده في سنة ٢٨٩ هـ، ومات في شوال سنة ٣٧٥ هـ. (ب ١٠٦/١)
- ٨ - عبد الرحمن الأبهري
(أبو بكر) عبد الرحمن بن محمد بن علوية الأبهري القاضي، كان على قضاء الشاش، سكن بخارا، وكان يتولى عمل المظالم بخراسان، وكان كذاباً، وكان يتهم بالوضع، مات على باب الشاش سنة ٣٤٢ هـ. (س ٧٨ / ١)
- ٩ - عبد الوارث الأبهري
(أبو المكارم) عبد الوارث بن عبد المنعم الأبهري، أحد الأدياء الفضلاء، تلمذ لأبي العلاء المعري وقرأ عليه الأدب، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (س ١ / ٧٨)
- ١٠ - محمد بن طاهر الأبهري
(أبو بكر) محمد بن طاهر، ويقال: عبد الله بن طاهر، أشهر أحد مشايخ الصوفية، كان في أيام الشنبلي يتكلم في علوم الظاهر وعلوم الطريقة والحقيقة، وكان له قبول تام، كتب الحديث ورواه. (ب ١٠٦/١)
- ١١ - سعيد الأبهري
سعيد بن جابر الأبهري، صحب الجنيد، وكان في أيام الشنبلي. (ب ١٠٦/١)
- ١٢ - محمد بن عيسى الأبهري
محمد بن عيسى الأبهري، كان مقيماً بقزوين على الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، ويكنى (أبا عبد الله) ويعرف بالصفار. (ب ١٠٦/١)

عربية، ونحو، وفصاحة
(س ٧٣/١)

٣ - الحصين المروزي

(أبو عبد الرحمن) الحصين
بن المثني الإبرينقي المروزي،
سمع من العلماء، وسمع منه
العلماء. (س ٧٣/١)

(٧)

{ الأبخري }

نسبة إلى أبغر وهي: من
قرى سمرقند، أو ناحية بها، ذ
ات قرى متصلة، منها:

١ - خالد السمرقندي

(أبو يزيد) خالد بن كرده
الأبخري السمرقندي، كان عالماً
حافظاً (ب ٩٦/١) (س ٧٥/١)

٢ - محمد الأبخري

(أبو عبد الله) محمد بن محمد
بن عمران الأبخري، كاتب
الإنشاء في أيام دولة السامانية،
وكان من البلغاء. (ب ٩٦/١)

(٨)

{ الأبهري }

نسبة إلى أبهر وهي: مدينة
مشهورة بين قزوين وزنجان
وهمذان، أهلها أحسن الناس
صورة. كلهم أهل سنة، لا
يغلبهم وال إذارأو منه ظلماً أو
خلفاً، فتحها البراء بن عازب
سنة ٢٤ هـ في خلافة عثمان
بن عفان - رضي الله عنه -،
وينتسب إليها كثير من العلماء
والفهاء المالكية وكانوا على
رأى مالك بن أنس منهم:

١ - عبد الرحمن الأبهري
(٧٣٠ هـ / ١٣٣٠ م)

عبد الرحمن بن عمر الأبهري
محدث، له مشكاة الأنوار في
أنواع علوم السنن والآثار
صنفت ٧٣٠ هـ. (ف ١٠٢/٢)

٢ - عبد العزيز الأبهري (٠٠٠
- ٨٤٣ هـ / ٠٠٠٠ - ١٤٣٩ م)

(عماد الدين) عبد العزيز بن
محمد بن عبد العزيز الأبهري
محدث من تصانيفه: منهاج
المشكاة على مشكاة المصابيح
في الحديث. (ف ١٦٧/٢)

٣ - محمد الأبهري (٠٠٠ -

٦٧٣ هـ / ٠٠٠٠ - ١٢٧٤ م)
محمد بن أحمد الأبهري (أبو
عبد الله) من القضاة. من آثاره:
كافية النهوض في مسائل
العروض، ولوامع المسائل في
مطالع الرسائل. (ف ٤٥/٣)
(ظ ٦ / ١٣١)

٤ - محمد الأبهري (٢٨٩ -

٣٧٥ هـ / ٩٠٢ - ٩٨٦ م)
(أبو بكر) محمد بن عبد الله بن
محمد بن صالح بن عمر بن
مصعب بن الزبير الأبهري،
المالكي، فقيه، مقري، صاحب
التصانيف في شرح مذهب
مالك بن أنس، أصولي،
محدث، له تصانيف في شرح
مذهب مالك بن أنس والرد على
من خالفه، وكان إمام أصحابه
في وقته، سمع يحران وبيغداد
وبالكوفة، وانتهت إليه الرئاسة
في مذهب مالك، وكان معظماً
عند سائر علماء وقته لا يشهد
أحد محضراً إلا كان هو المقدم
فيه، وإذا جلس قاضي القضاة
أقده عن يمينه. والشهود
والفهاء وغيرهم تونه، وامتنع
عن تولية القضاء، ولد بأبهر
من أرض الجبل سنة ٢٨٩ هـ،

أحمد بن محمد بن إسحاق بن
هارون الأملى. (ب ٧٨/١)
(س ٦٧/١)

(٦)

{ الأبرينقى }

نسبة إلى أبرينقى وهى: قرية
من قرى مرو يقال لها: إبرينة،
خرج منها جماعة من العلماء:

١ - على الأبرينقى (٤٤٠ -
٥٢٣ هـ)

(أبو الحسن) على بن محمد
الدهان الإبرينقى، كان فقيهاً
صالحاً، مليح الشببة، كثير
المحفوظ، وكان من أهل الورع
والعلم، حسن المحاوره، روى
عن العلماء وروى عنه العلماء،
وكانت ولادته فى حدود سنة
٤٤٠ هـ أو قبلها، وتوفى
بالقرنين (بليدة على طرف
وادي مرو) سنة ٥٢٣ هـ.
(ب ٩٣/١) (س ٧٣/١)

٢ - الحسن الإبرينقى

(أبو على) الحسن بن أحمد
الطانى الإبرينقى، صاحب

(أبو العباس) الفضل بن أحمد
بن سهل بن سعيد بن تميم
الأملى، حدث ببخارى، وروى
عنه العلماء (ب ٧٨/١)
(س ٦٧/١)

٢١ - عبيد الله الأملى

(أبو محمد) عبيد الله بن على
الأملى، حدث ببغداد فى سوق
يحيى سنة ٣٣٨ هـ. (س ٦٧/١)

٢٢ - محمد الأملى

(أبو سعيد) محمد بن أحمد بن
علويه الأملى. (ب ٧٨/١)،
(س ٦٧/١)

٢٣ - الليث الأملى

(أبو نصر) الليث بن جعفر بن
الليث البخارى الأملى، روى
عن العلماء، وروى عنه
العلماء. (س ٦٧/١)

٢٤ - إسحاق الأملى

(أبو يعقوب) إسحاق بن
يعقوب بن إبراهيم بن إسحاق
الأملى، حدث ببغداد، وحدث
عنه غيره. (ب ٧٨/١)

٢٥ - أحمد الأملى

١٥ - إبراهيم الأملى

(أبو إسحاق) إبراهيم بن بشار
الأملى، حدث عن غيره وحدث
عنه غيره، توفى سنة ٢٩٥ هـ.
(ب ٧٧/١)

١٦ - عبد الله الأملى

(أبو عبد الرحمن) عبد الله بن
حماد بن أيوب بن موسى
الأملى، حدث عن غيره وحدث
عنه العلماء، توفى فى ربيع
الآخر سنة ٢٦٩ هـ. (ب ٧٨/١)
(س ٦٧/١)

١٧ - خلف الأملى

خلف بن محمد الخيام الأملى.
(ب ٧٨/١)

١٨ - أحمد الأملى

أحمد بن عبدة الأملى، روى
عن غيره من العلماء، وروى
عنه العلماء، توفى سنة ٢٩٩
هـ. (ب ٧٨/١) (س ٦٧/١)

١٩ - موسى الأملى

موسى بن الحسن الأملى، سمع
من العلماء، وروى عنه
العلماء. (ب ٧٨/١)

٢٠ - الفضل الأملى

تأليفه: شرح نهج البلاغة، الرسالة الحسينية في الأصول الدينية. (ف/٢٠٣٧٥)

٨ - علي الأملی (١٢٩٨-١٣٥٥ هـ / ١٨٨١-١٩٣٧ م) علي بن أحمد بن الحسين، الحسيني، العلوي، الملقب بـممتاز العلماء (أبو الحسن) فقيه، أمامي أصله من أمل، ولد في بمبي، وأقام مدة في كربلاء، وأخذ عن علمائها، وتوفي في لكهنوء بالهند. من آثاره: كتاب في الفتاوى، ورسائل في الإجتهد وإثبات النبوة والإمامة. (ف/٢٠٣٩٢)

٩ - علي الأملی (١٢٢٠-١٣٠٦ هـ / ١٨٠٥-١٨٨٨ م) علي بن قربان علي بن قاسم بن محمد بن علي الأملی الكني. عالم أصله من أمل في مازندران لكن بعض أجداده نزل كن من قرى شمال طهران. ولد في كن وتعلم القراءة والكتابة وهاجر الى العراق، فأكمل دروسه بالحضور الى الأفاضل من أهل العلم وأجيز في الإجتهد، فعاد الى طهران، وحاز ثقة

الخاصة والعامّة ورجع إليه الناس في التقليد. وتوفي يوم الخميس ٢٧ من المحرم له من الآثار: تلخيص المسائل في الفقه، وشرحه المسمى بتحقيق الدلائل، توضيح المقال في علم الدراية والزجال. (ف/٢٠٤٧١)

١٠ - محمد الأملی (٠٠٠-٧٥٠ هـ / ٠٠٠-١٣٤٩ م) (شمس الدين) محمد الأملی عالم، مشارك في العلوم العقلية والنقلية، قدم شيراز وتوفي حوالي سنة ٧٥٠ هـ من تصانيفه الكثيرة: نفائس الفنون وعرانس العيون جمع فيها من كل فن من الفروع والأصول والمنقول والمعقول. (ف/٣٠١٣٩)

١١ - محمد الطبري (٠٠٠-٥٢٥ هـ / ٠٠٠-١١٣١ م) محمد بن أبي القاسم بن محمد بن علي الأملی، الكجی، الطبري، الشيعي، الإمامي، نزيل بغداد (عماد الدين) فاضل، أخذ عن أبي علي الطوسي، وتوفي في حدود سنة ٥٢٥ هـ من آثاره: بشارة المصطفى لشيعه المرتضى،

شرح مسائل الذريعة، الزهد والتقوى، والفرج في الأوقات والمخرج بالبينات. (ف/٣٠٥٣١، ٥٩٨)

١٢ - محمد الإسفندیاری (كان حياً ٧٥٠ هـ / ١٣٤٩ م) محمد بن محمد الإسفندیاری الأملی، مؤرخ، من آثاره: تاريخ طبرستان. (ف/٣٠٦٢٧)

١٣ - محمد الأملی (٠٠٠-٧٥٣ هـ / ٠٠٠-١٣٥٢ م) (عز الدين) محمد بن محمود الأملی فاضل. من آثاره: شرح كليات القانون لابن سينا، نفائس الفنون في عرانس العيون فارسي. (ظ/٦٠١٥٩) (ف/٣٠٧٠١)

١٤ - محمد الأملی (كان حياً ٧٤٤ هـ / ١٣٤٣ م) (شمس الدين) محمد بن محمود بن محمد بن علي بن يوسف الكاكياني الخوراني الأتزاني الأملی شاعر، منجم، أصولي، مشارك في بعض العلوم. له تصانيف. (ف/٣٠٧٠٧)

(٥)

{الأملى}

نسبة إلى موضعين الأول: إلى أمل طبرستان وهى: اسم أكبر مدينة بطبرستان، وكان بها أول إسلام أهلها مسلحة فى ألفى رجل. والثانى إلى أمل جيحون وهى أيضاً: مدينة مشهورة فى غربى جيحون على طريق القاصد إلى بخارى من مرو، ويقال لها أمل زم، وأمل جيحون، وأمل المفازة وأمل الشط، وقد خرج منها كثير من العلماء منهم:

١ - أحمد الأملى (٣٣٣ - ٤٢١ هـ / ٩٤٤ - ١٠٣٠ م)
أحمد بن الحسين بن هارون بن محمد الحسنى الأملى الإمام المؤيد بالله الكبير. عالم فى الفقه، والنحو، واللغة، ويعلم القرآن، والشعر. ولد بأمل طبرستان، وبويع له بالخلافة، وتوفى يوم عرفة، وتوفى بلينخا. من مصنفاته: شرح التجريد، وكتاب الإفاده. (ف/١٣٠)

٢ - أحمد الطبرى (٠٠٠ - ٢٧٥ هـ / ٠٠٠ - ٨٨٨ م)
(أبو عبد الله) أحمد بن محمد الطبرى، الأملى، الخليلى ويقال له (غلام خليل) محدث، سكن بغداد، وحدث بها. من تصانيفه: الوصول الى معرفة الأصول، الكشف، وفضائل أمير المؤمنين عليه السلام. (ف/٢٧٠)

٣ - جواد الأملى (٠٠٠٠٠ - ١٣٠٣ هـ / ٠٠٠٠٠ - ١٨٨٦ م)
جواد الأملى، الشيعى. له منهاج الكرام. (ف/٥٠٩)

٤ - الحسن الطبرى (كان حياً ٦٩٨ هـ / ١٢٩٩ م)
(عماد الدين) الحسن بن على بن محمد بن على بن الحسن الطبرى المازندرانى، الأملى، الإسترى، متكلم، أصولى من تصانيفه: أسرار الإمامة، معجزات النبى والأئمة، المنهج فى فقه العبادات، نقض المعاجم لفخر الدين الرازى، ونهج الفرقان الى هداية الإيمان فى الفقه. (ف/٥٧٢)

٥ - حيدر الأملى (كان حياً ٧٧٠ هـ / ١٣٦٨ م)
حيدر بن حيدر الحسينى الأملى، متصوف له منبع الأسرار الإلهية برسم الحفرة الجلالية فى التصوف. (ف/٦٦٣)

٦ - حيدر الأملى (كان حياً قبل ٧٨٧ هـ / ١٣٨٥ م)
حيدر بن على بن حيدر بن على العلوى، الحسينى، المازندرانى، المعروف بالأملى، مفسر، محدث، فقيه، صوفى، متكلم، من تصانيفه: المحيط الأعظم فى تفسير القرآن الكريم، فص الفصوص فى شرح فصوص الحكم لابن عربى، جامع الأسرار، ومنع الأنوار فى الرياض فى علم التوحيد، تلخيص إصطلاحات الصوفية للكاشانى، والبحر الخضم فى تفسير القرآن الأعظم. (ف/٦٦٤)

٧ - عز الدين الأملى (القرن العاشر الهجرى - القرن السادس عشر الميلادى)
عز الدين الأملى عالم، فقيه أخذ على بن هلال الجزائرى. من

نسبة إلى آين وهي: قرية من قرى مرو على أسفل نهر خارقان، وينتسب إليها:

١ - فرات الأيني

فرات بن النضر الأيني، كان له سن وقدم وفضل، روى عن العلماء وروى عنه العلماء. (ب/٧٥) (س/٦٦)

٢ - طلحة الأيني

أبو منصور طلحة بن رزيق بن أسد الأيني، من قنماء هذه القرية، وأحد النقباء الإثني عشر، وولاه أبو مسلم خراج هراة فقتله الخوارج. (س/٦٦)

٣ - مصعب بن رزيق

مصعب بن رزيق بن أسد الأيني، أخو طلحة السابق. (س/٦٦)

٤ - طاهر الأيني

طاهر بن محمد بن سليمان الأيني، كان شاعراً كثير الألب. (س/٦٦)

أبو تمام عبد السلام بن اسحاق بن المهدي الحامدي الأفراني، الفقيه الأديب الشاعر، الشافعي، مات في شوال سنة ٤٠٠ هـ.

(س/٦٥)

١١ - محمد الأفراني الحامدي

(أبو بكر) محمد بن أحمد الأفراني الحامدي، حدث عن العلماء. (ب/٢٦٩)

(٣)

{ الألوزاني }

نسبة إلى ألوزان وهي: قرية من قرى سرخس، ينتسب إليها:

١ - سورة الألوزاني

سورة بن الحسن الألوزاني، وكان يروي عن محمد بن الحسن الشيباني صاحب أبي حنيفة. (ب/٧٥) (س/٦٥)

(٤)

{ الأيني }

عمرو بن نصر بن حامد الأفراني، مات بأفران سنة ٤٢٢ هـ. (س/٦٥)

٧ - الشعبي الأفراني

أبو الفضل الشعبي بن عبد الله بن منصور بن نصر بن فارس الأفراني الملقب بالشاه، كان جماعاً للعلم بندارا من البنادرة، مكثراً من الحديث مات في غرة محرم سنة ٣٨٣ هـ. (س/٦٥)

٨ - جبرئيل الأفراني

(أبو محمد) جبرئيل بن عون الأفراني، وهو من القنماء وكان رفيق محمد بن إسماعيل البخاري ووراه أيام مقامه بنفس. (س/٦٥)

٩ - عبد الملك الأفراني

أبو الطيب عبد الملك بن إسحاق بن المهدي الأفراني، الأديب الشاعر، ارتحل إلى مرو وتفق به، ومات في العشر الأوسط من شعبان سنة ٣٨٨ هـ. (س/٦٥)

١٠ - عبد السلام الأفراني

(١)

{الأغزوني}

نسبة إلى أعزُون (أعْثُون) وهي قرية من قرى بخارى وينتسب إليها:

١ - حاشد الأغزوني

(أبو عبد الرحمن) حاشد بن عبد الله بن عبد الواحد بن محمد بن عبد الله بن أيمن بن عبد الله بن مرة بن الأحنف بن قيس السعدي الأغزوني، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في حدود سنة ٢٥٠ هـ. (ب/٢٦٦) (س ١/١٩٤)

٢ - عبد الواحد الأغزوني

(أبو عبد الله) عبد الواحد بن محمد بن عبد الله بن أيمن بن عبد الله بن مرة بن الأحنف بن قيس التميمي الأغزوني، جد أبي عبد الرحمن حاشد السابق، من الأئمة القداماء، سكن قرية أعزُون، روى عن العلماء وروى عنه العلماء، توفي في حدود سنة ٢٠٠ هـ. (س ١/١٩٤، ٦٤) (ب ١/٧٤)

(٢)

{الأقراني}

نسبة إلى أقران (أقران) وهي قرية من قرى نسف، ينتسب إليها:

١ - عبد الله الأقراني

(٠٠٠ - ١٣٢١ هـ / ٠٠٠ - ١٩٠٣ م) (أبو سالم) عبد الله بن محمد الأقراني، الحسنی، فاضل. من آثاره: فهرست. (ف ٢/٢٧٣)

٢ - محمد الصغير الأقراني

(٠٠٠ - ١١٣٨ هـ / ٠٠٠ - ١٧٢٦ م)

(أبو عبد الله) محمد الصغير بن محمد بن عبد الله الأقراني الأصل، الموطن، مؤرخ، أديب، من رجال الدولة في سلطنة المولى إسماعيل بمراكش. من آثاره: صفوة من انتشر من أخبار صلحاء القرن الحادي عشر في الدولة السعدية في مراكش، الملك السهل في شرح توشیح ابن سهل. (ف ٣/٣٦٠)

٣ - محمد الأقراني

(١٠٨٠ - ١١٤٠ هـ / ١٦٦٩ - ١٧٢٨ م)

(أبو عبد الله) محمد بن محمد الصغير الأقراني، فقيه، محدث، حافظ، مؤرخ، أديب، شاعر، نحوي، بياني، ولد بمراكش سنة ١٠٨٠ هـ تقريباً، وتوفي في حدود سنة ١١٤٠ هـ من تأليفه: شرح التوشیح، طلعة المشتري في توبة الزمخشري، والإفادات والإشارات. (ف ٣ / ٦٤٨)

٤ - الوثير الأقراني

(أبو موسى) الوثير بن المنذر بن جنك الأقراني النسفي. كان يروى كلام الزهاد. (ب ١/٧٤) (س ١/٦٤)

٥ - محمد بن سمعان الأقراني

(أبو بكر) محمد بن إبراهيم بن سمعان الأقراني، الفقيه كان مقيماً ببخارى ومات بها في شوال سنة ٤١٣ هـ وقد جاوز الثمانين سنة. (س ١/٦٥)

٦ - محمد بن حامد الأقراني

(أبو أحمد) محمد بن أحمد بن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رموز الكتاب

الرمز	ما يرمز إليه
*	يرمز إلى أن النسب إلى جد المنتسب إليه وليس إلى بلد
ء	كتاب عرفاء ومشايخ
ب	كتاب معجم البلدان
ت	كتاب وفيات الوفيات
ث	كتاب محدثون
ج	كتاب علماء ونجوم
ح	كتاب حكماء وأطباء
خ	كتاب مؤرخون وجغرافيون
د	كتاب دائرة المعارف
ذ	كتاب تهذيب الكمال
ر	كتاب التاريخ الكبير للبخارى
س	كتاب كتاب الأنساب
ش	كتاب الشعراء
ض	كتاب الضوء اللامع
ط	كتاب طبقات الفقهاء الشافعيين
ظ	كتاب كشف الظنون
ع	كتاب وفيات الأعيان
ف	كتاب معجم المؤلفين
ك	كتاب متكلمون وفقهاء
ل	كتاب علماء أرب
م	كتاب جوامع الحكايات
ن	كتاب سير أعلام النبلاء
هـ	كتاب الفهرست
و	كتاب الجواهر المضية
ى	كتاب هدية العارفين
شد	كتاب شذرات الذهب

ويأتي هذا النشر كمساهمة متواضعة ضمن أعمال إحياء القيم الوطنية والمعنوية و الثقافية و المعرفية الواسعة المستمرة في جمهورية أوزبكستان و دراسة التراث العلمي لأجدادنا العلماء العظام الذين قدموا قسطاً كبيراً أمام الحضارة العالمية. خاصة أملنا كبير في أن هذه الموسوعة سوف تخدم كمصدر معنوي ثمين لطلاب وأساتيد مؤسسات التعليم العالي وباحثي المراكز و المعاهد المختصة بدراسة تاريخ آسيا الوسطى وتطور العلوم و الفنون و الثقافة فيها و لكل قاري مهتم في تاريخ وطننا. وذلك لأنها تدعو إلى فهم حقيقة التاريخ ليس بوسيلة الصفحات الزائفة المزورة بروح الزمن بل اعتماداً إلى المخطوطات والمصادر التاريخية الأصلية التي ترك لنا أجدادنا الأجلاء.

أ.د. زاهد الله منوروف

وإنطلاقاً من هذا ليس من المستحيل إذ أنه يحصل احتمالات في التفاهم تجاه ترجمة عناوين بعض المؤلفات. وفي حصول حالات مثل هذا يستحسن للمرء مراجعة المصدر الأصلي أي النص العربي و هذا أمر مهم للغاية بالنسبة للباحثين. ومع ذلك و بفضل المكانة المتميزة للغتين العربية والفارسية في تاريخ آسيا الوسطى الذي يخص القرون الوسطى وعهد التاريخ الحديث في مجالات العلوم والمعرفة و الألب التي وردت في الموسوعة أغلبيتها تم تأليفها بهاتين اللغتين. و بهذا تكونت أسس لهاتين اللغتين بالأبجدية العربية. و هذا يجعل النص العربي الذي في حوزة القاري أكثر أهمية فيما بعد.

فطالما إننا نظرح هذه الموسوعة اليوم أمام القراء فلا يد علينا أن نعبر عن خالص شكرنا للشخصيات الأعزاء الذين قاموا بخدمات جليلة في أنجاح هذا المشروع الهام وفي مقدمتهم أعضاء هيئة سفارة جمهورية أوزبكستان في جمهورية مصر العربية.

الموسوعة علماءً أن في القرون الوسطى عامة كانت منطقة آسيا الوسطى و خاصة منها (قلبها) أوزبكستان مركزاً علمياً وثقافياً ذات نفوذ قوي. بالإضافة إلى ذلك يجب عليه التأكيد أن أغلبية العلماء والفقهاء ذكر عنهم في المجموعة وهم أجداننا منحدرين من منطقة آسيا الوسطى.

والأهمية الأخرى لهذه المجموعة العلمية هي أن العلماء الذين ذكر عنهم حتى أغلبية الباحثين ليس بإمكانهم معرفتهم بالكامل أو أحياناً لا يعرفونهم بعد و أسماء العلماء التي قُيِّدَتْ في هذا البحث غير معلومة لدى الجمهور العام. و إننا نلاحظ هذه الحالة حتى في موسوعات تم نشرها في اللغتين الروسية والأوزبكية علماءً بأن هذا الأمر يرفع ثمنها العلمي والعملية أيضاً.

و إذا عبّرنا عن ذلك بمختصر فإننا نرى الإثبات الفعلي الآخر لقول فخامة الرئيس اسلام كريموف رئيس جمهورية أوزبكستان حيث قال "أن أوزبكستان من إحدى مهد الحضارة العالمية" من خلال هذه الموسوعة.

و في نفس الوقت يتم نشر البحث بالنصين العربي والأوزبكي و لهذا أسبابها. أولاً هذا أمر مرتبط برغبة المؤلف و أفاد سعادة الدكتور عبدالله سعد مختتماً تأليف كتابه عن رغبته أن يتم نشر الكتاب باللغتين العربية والأوزبكية في آن واحد و أثبت المؤلف إلى ضرورة بأن المعلومات المنصوصة في الموسوعة في ذات الوقت لها أهمية بالغة على قدم وساق عند القاري العربي والأوزبكي. و بالفعل من الصعب أن يعارض هذا المنطق السليم والصحيح الذي أفاد عنه المؤلف.

و السبب الثاني لهذا الموضوع أن تسمية بعض المؤلفات التي وردت في الموسوعة متكونة من معاني عبارية أحياناً و هي ذات الطابع الرمزي و المجازي. و المؤلفات من هذا النوع إذ ترجمت كلمة بكلمة أو حرفية ليس بإمكانها أن تفيد معانيها الدقيقة بالكامل دائماً. و في هذا الصدد ليس من الحق تحميل الذنب على المترجم. علماءً بأن ليس في حوزته معلومات كافية إزاء معاني المؤلفات.

و الجهة الثانية لهذا الموضوع ولا بد الإشارة إليه على حدة إن علمائنا الذين ورد اسمائهم في الموسوعة ما كانوا منحصرين بالعلوم الدينية فقط بل أنشطتهم كانت مرتبطة بإبداع العلوم الدنيوية والعلوم الطبيعية التي تضم مجالات علوم التاريخ و الفلسفة و الكيمياء و الطب و الرياضيات و حتى أساليب بناء و إدارة الدولة و المجتمع أيضاً. و حتى الآن أغلبية إبداع علمائنا وردت أسمائهم في هذه الموسوعة مازالت غير مدروسة وهذا يبشر بالإكتشافات المستقبلية إن شاء الله. و على الرغم من أن هذا المجمع للبحث العلمي ينطق عليه ("موسوعة علماء آسيا الوسطى") فثمة نلاحظ أسماء العلماء النسبية الذين ينتمون إلى مناطق ما وراء القوقاز و غيرها من البلدان. و السبب الأساسي لهذا أن أحيانا تكوين بعض الأشخاص كعلماء جرى في منطقة ما وراء النهر و تحقيق بحوثهم العلمية كانت مرتبطة بمنطقة آسيا الوسطى. فإن هذه الحالة تدل على الوقت الذي أحيط به

أكثر من مائة من العلماء و المعلومات الخاصة بهم. و من هنا بالإمكان الإستخلاص حول أهمية الدور الذي لعبت المراكز العلمية و الثقافية المختلفة في تاريخ بلادنا و حول جغرافية توزيعها و قوة لكل منها. و كل هذا يتيح لنا فرصة فهم الحقيقة لكيفية تأسيس أكاديمية مأمون العلمي في خوارزم و مرصد و مدرسة عالية لأولغ بيك في سمرقند و مدرسة مير عرب في بخارى و مدرسة كوكالداش في طشقند و غيرها من مراكز العلم و المعرفة في ديارنا فهماً سليماً.

و بهذه الطريقة أن الموسوعة المذكورة تضم معلومات مختصرة عن أكثر من ٢٧٠٠ عالم و فقيه فهم أجدادنا عاشوا و ابدعوا مؤلفاتهم في الفترة ما بين القرون الثامن و التاسع عشر الميلادي. فهذا يدل على أن أوزبكستان كان بلداً ذات التطور العلمي و منارة المعرفة بصورة دائمة حتى على الرغم من الأوقات الصعبة التي قد مر بها البلد ما زال بدون توقف يجري فيها أعمال التشييد و الإبداع.

أعلاه والتي تم تأليفها في القرون الوسطى
يتكون كل منها من عشرات أو أكثر من
المجلدات وإجماليها يبلغ أكثر من مائتين
مجلد الأمر الذي يزيد الثقة في الموسوعة.

فإن الموسوعة التي هي بين يديكم
تحتوي على ٩٧٢ نسبة التي إنحرفت من
اللغة العربية حيث تدل على مسقط رأس أو
بلد أو قبيلة العلامة التي ينتمي إليها و بغض
الميزات الأخرى التي تتعلق بمؤلف. و كل
واحدة منها تضم أسماء العلماء و حسب
الإمكانية تذكر فيها سنوات ميلادهم و وفاتهم
و موطنهم و نشاط حياتهم و تراث أعمالهم
العلمية. و قدر الإمكان يورد فيها أسماء
المؤلفات و يضم وصف مختصر عن معانيها.

فهناك ضرب نسب مختلفة تشمل عدد
العلماء الذي يختلف من بعضها البعض. على
سبيل المثال بعض النسب أشيرت تحتها عالم
واحد فقط (نسبة رقم ٣، ١١، ١٥ و إلخ)،
بينما تضم بعض الأخر (نسبة رقم ٤٤٧،
١٩٤، ١٠٨ و إلخ) أسماء عشرات حتى

نلاحظها عند أي أحد ما. و لذلك أن
موسوعات من هذا النوع قليلة في الكمية و
العدد علماً أن شجاعة أشخاص من أمثالهم
و أسمائهم تبقى في أوراق التاريخ الذهبية
خالدة. ولذا العلامة عبد الكريم السمعاني
والعلامة ياقوت الحموي و العلامة ابن
خليكان و العلامة الحاج خليفة و العلامة
رضاء الكهالة و الآخرين الذين قد أستفيدت
مؤلفاتهم في تأليف هذه الموسوعة يعتبرون
شبه هذه الشخصيات.

بالتالي مؤلفات السمعاني تحت عنوان
"كتاب الأنساب" وابن خليكان تحت عنوان
"وفيات الأعيان" والحاج خليفة تحت عنوان
"كشف الظنون عن أسامي الكتب والفنون"
ورضاء الكهالة تحت عنوان "معجم
المؤلفين" وغيرها من المصادر المهمة
الخمسة و العشرون أنت هذه الكتب مهمة
إرشادية في تأليف الموسوعة الأمر الذي يدل
على صحة المعلومات التي وردت فيها. و
يجب الإشارة إلى أن المصادر المذكورة

لهم و من المفتخرين من إنتمائنا إلى هذه الأرض الطيبة. وإذا عبرنا عن ذلك بالمختصر، يقوي هذا التأليف أحاسيسنا لحب الوطن تلك الشعور الإنسانية الخالدة. وإتنا مهما عبرنا عن خالص شكرنا و إمتاننا و إمتداحنا تجاه المؤلف فانه لا يكفي بعد.

وهنا يجب التأكيد أن سعادة الدكتور عبدالله سعد الفاضل يتعاون معنا منذ فترة تأسيس صندوق الإمام البخاري الدولي في عام ١٩٩٨ م. و بعد إستماعه الخبر عن تأسيس صندوق الإمام البخاري الدولي أبدى سيادته عن إستعداده و رغبته في فتح فرع له في جمهورية مصر العربية. و ذلك لتعميق الدراسات الخاصة بتراث الإمام البخاري رحمه الله ولتعريف الجمهور العربي بماضي مسقط رأسه وحاضره. و تطوعاته المستقبلية. و بالفعل أن سعادة الدكتور عبدالله سعد خلال الفترة الماضية بذل المزيد من الجهد في هذا الإتجاه و أنجز أعمالاً تستحق كل التقدير و

الإمتداح و من ضمن أعماله تمكن من إختتام البحث العلمي الثمين الذي يقدم إلى جمهور القراء اليوم. و قد تم نشر بعض أجزاء منها في نور النشر العربية. و بهذا قد ساهم مساهمة عملية في إعتراف أوزبكستان الحديثة أمام المجتمع العربي و الإسلامي. و كما يذكر في آيات الذكر الحكيم الله سبحانه و تعالى. إن الله يجازيكم لكل أعمالكم الصالحة و في هذا الصدد قيل في القرآن الكريم "إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ" (القرآن الكريم، سورة الإسراء، الآية السابعة).

هذا و يجب الإشارة إلى أن إنجاز أي بحث علمي يتعلق بتأليف عمل قاموسي يعتبر من أصعب الأمور تحقيقه. وخاصة أن القيام بإنجاز الموسوعة عن علماء عاشوا في بلدان مختلفة و الماضي البعيد يتطلب من الباحث الصبر و الشجاعة و الروح الفدائية غير المحدودة و خالص الحب تجاه العمل. فإن هذه الميزة و الفضيلة الطيبة نادرًا ما

المقدمة

صميم القلب التي يقدموها لنا أصدقائنا الكرام من الخارج من أمثال الدكتور عبدالله عبدالحميد سعد من جمهورية مصر العربية الذي كان في السابق طالباً في جامعة الأزهر الشريف التي من أشهر الجامعات في العالم كله حيث يدرس فيها حالياً. إن هذا التأليف العلمي الذي بين يديكم هو ثمرة ذات البحث العلمي الطويل والصعب من نوعه حيث نال تحقيقه سنوات طويلة يدعوننا إلى الخير و البركة و الطيبة. و تشمل طبيته في الوصف و التوضيح لمكانة بلادنا المسمى في الماضي بلاد ماوراءالنهر في مسيرة الحضارة الإسلامية كما يوضح المساهمات النبيلة التي قاموا بها العلماء الكبار وولدوا و ترعرعوا على هذه الأرض الخصبة. والناحية الأخرى في هذا البحث الذي يدغدغ كل الأحاسيس والشعور الرقيقة في قلوبنا و يجعلنا نعتر بأجدادنا العظام وأن نكون الوارثين المناسبين

إننا كثيراً ما نسمع كلمات ينطق فيها "أن اوزبكستان بلد العلماء" و بالتأكيد نفتخر بهذا التعبير و ننتقه باعتزاز. و ذلك لأننا نلاحظ في باطن هذا التعبير حقيقة عظيمة و إعترافاً خالصاً تستحق دولا معودةً فقط في العالم أجمع. و لكن بحكم التاريخ أصبحت هذه الحقيقة خلال فترة زمنية دامت سنوات مطرودةً و أهميتها ذات الإنسانية جمعاء عمداً عبّرت بالإهانة. و نحمد الله سبحانه و تعالى لقد تغير الزمن اليوم: و شعبنا يعيش في عصر الحرية و الإستقلال و أصبح بنفسه مالكا لثرواته الكل سواءً إن كانت هي مادية أو معنوية. و يتم في أيامنا هذه إعادة كشف أسماء علمائنا الأجلاء الذين قدموا الخدمات و الأقساط ليس في تطوير المجتمع الإسلامي وحده، بل حتى في تطوير الإنسانية جمعاء من جديد.

والشيء الذي يجلب لنا الفرحة و البهجة في قلوبنا هو المساعدة الطيبة المنبثقة من

إعداد: عبد الله عبد الحميد سعد. موسوعة علماء آسيا الوسطى

موسوعة علماء آسيا الوسطى

إن آسيا الوسطى، خاصة أوزبكستان هي وطن لآلاف من العلماء الذين ساهموا في الحضارة العالمية مساهمة كبيرة. وتحكي هذه الموسوعة التي وضعها الباحث المصري الدكتور عبدالله سعد و التي تقدم إليكم اليوم عن سيرة هؤلاء العلماء و تراثهم العلمي.

المحرر المسؤل : زاهد الله منوروف

المحرر المخصوص : نعمة الله جباروف

المترجمون : زاهد الله منوروف، صالح إنعاموف،
نعمة الله جباروف، عبيد الله أو اطوف،
إبراهيم عثمانوف، سيدمختار عاقلوف،
عبد الهادي يوسفوف

المحرر الفني : عزيز عمروف

طبعت هذه الموسوعة على حساب مبالغ وزارة التعليم العالى والثانوي المتخصص فى جمهورية أوزبكستان

ISBN 978-9943-308-02-2

مركز الإمام البخاري للبحوث و الأنشطة الثقافية ©

إعداد
عبدالله عبد الحميد سعد

موسوعة
علماء آسيا الوسطى

مراجعة
أ.د. زاهد الله منوروف

دار النشر
لمركز الإمام البخاري للبحوث و الأنشطة الثقافية
طشقند

٢٠٠٧ م